II 5485

-- 2022

ACADEMIA ROMÂNĂ
SECŢIA DE FILOLOGIE ŞI LITERATURĂ

LIMBA ROMÂNĂ

1 - IUL. 2005

XLIV
APARE LUNAR

DIN CUPRINS:

• **ANDREI AVRAM, Note etimologice • ION ŞTEFAN, Un cuvânt al poeziei lui Nichita Stănescu:** *ondúlă* **• ADRIAN VOICA, Fascinaţia unui mit • N. A. URSU, Şi totuşi cine este traducătorul** *Foletului novel* **? (III) • CRISTIAN MOROIANU, O versiune semirotacizantă a** *Legendei duminicii* **din a doua jumătate a secolului al XVI-lea • MARIA DOBRE, Elemente metaforice în terminologia geografică populară şi în toponimie •**

1–2/1995

52614

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

COLEGIUL DE REDACȚIE

Acad. ION COTEANU – redactor-șef
MIOARA AVRAM – redactor-șef adjunct
GH. BOLOCAN
GR. BRÂNCUȘ
GH. CHIVU
ION GHEȚIE
VALERIA GUȚU ROMALO
THEODOR HRISTEA
MARIUS SALA
Membru corespondent al Academiei Române
LAURA VASILIU
RODICA ZAFIU

Redactor responsabil de număr: LAURA VASILIU

Apare de 12 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecția completă și primirea la timp a revistei, apelați la serviciile de abonamente prin oficiile poștale și factorii poștali.

În țară, revista se poate procura prin poștă, pe bază de abonament la: RODIPET S.A., Piața Presei Libere nr. 1, Sector 1, P.O. Box 33–57, Fax (401) 222 64 07, Tel. (401) 618 51 03, 222 41 26, București; ORION PRESS INTERNATIONAL S.R.L., Șos. Olteniței 35–37, Sector 4, P.O. Box 61–170, Fax (401) 312 24 25, (401) 634 71 45, Tel. (401) 634 63 45, București; AMCO PRESS S.R.L., Bd. Nicolae Grigorescu 29 A, ap. 66, Sector 3, P.O. Box 57–88, Fax (401) 312 51 09, Tel. (401) 643 93 90, (401) 312 51 09, București.

La revue „Limba română" paraît 12 fois par an.

Toute commande de l'étranger pour les travaux parus aux Éditions de l'Académie Roumaine sera adressée à: RODIPET S.A., Piața Presei Libere nr. 1, Sector 1, P.O. Box 33–57, Fax (401) 222 64 07, Tel. (401) 618 51 03, 222 41 26, București; ORION PRESS INTERNATIONAL S.R.L., Șos. Olteniței 35–37, Sector 4, P.O. Box 61–170, Fax (401) 312 24 25, (401) 634 71 45, Tel. (401) 634 63 45, București.

Adresa redacției:
Calea 13 Septembrie nr. 13
R–76100 București
Tel. 410 38 46, 410 32 00, int. 2311

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13
R–76117 București
Tel. 410 38 46, 410 32 00, int. 2119

Biblioteca ASTRA
SIBIU

LIMBA ROMÂNĂ

0 - DEC. 2014

Anul XLIV 1995 Nr. 1–2
ianuarie–februarie

SUMAR

GRAMATICĂ

ANA VRĂJITORU, Valori categoriale dezvoltate la articolele hotărât şi nehotărât la substantivele comune ale limbii române 3

VIAŢA CUVINTELOR

AURELIA SURJICOV, Abrevierea şi omonimia în limba română 9
ANDREI AVRAM, Note etimologice 11
EMIL VRABIE, Etimologii româneşti 15
N. A. URSU, O atestare a lui *frământa* „fermenta" 16
MARIA NEGRARU, Rom. *(a) adia* 17
ION ŞTEFAN, Un cuvânt al poeziei lui Nichita Stănescu: *ondulă* 22

CULTIVAREA LIMBII

MIHAIL OPRESCU, Amendamente la normele utilizării punctelor de suspensie 25

VERSIFICAŢIE

ADRIAN VOICA, Fascinaţia unui mit 29

FILOLOGIE

N. A. URSU, Şi totuşi cine este traducătorul *Foletului novel*? (III) 43
CRISTIAN MOROIANU, O versiune semirotacizantă a *Legendei duminicii* din a doua jumătate a secolului al XVI-lea 48

LR, XLIV, nr. 1–2, p. 1–80, Bucureşti, 1995

52614

BIBLIOTECA ASTRA
SIBIU

ONOMASTICĂ

MARIA DOBRE, Elemente metaforice în terminologia geografică populară şi în toponimie 59
VALENTIN ŢURLAN, Note de toponimie urbană gălăţeană 65
I. IONESCU, *Năsturel* 71

RECENZII ŞI NOTE BIBLIOGRAFICE

FLORICA DUMITRESCU, *Dinamica lexicului românesc*, Cluj, Editura Clusium – Editura Logos, 1995 (Vera Năstase), p. 73; DORIN N. URITESCU, *Noutăţi în ortografie. Corectitudine şi greşeală*, Bucureşti, Editura Procion, 1995 (Vera Năstase), p. 75; LILIANA IONESCU-RUXĂNDOIU, *Conversaţia: structuri şi strategii. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite*, Bucureşti, Editura ALL, [1995] (Mihaela Popescu), p. 77.

Ana Vrăjitoru

VALORILE CATEGORIALE DEZVOLTATE LA ARTICOLELE HOTĂRÂT ŞI NEHOTĂRÂT LA SUBSTANTIVELE COMUNE ALE LIMBII ROMÂNE

În limbile romanice, articolul, rezultat al evoluţiei de conţinut şi de formă a demonstrativului latin *ille* (pentru articolul hotărât) şi a numeralului *unus* (pentru articolul nehotărât)[1], a căpătat un loc important în structura gramaticală, prezenţa lui nuanţând în mod subtil comunicarea. Considerând că sensurile gramaticale ale substantivelor diferă în funcţie de articulare, o parte dintre lingviştii români au emis ideea unei categorii gramaticale exprimate prin articol pe care au numit-o determinare[2]. Pentru a releva înţelesul de categorie gramaticală a determinării, argumentarea include, în diversele studii consacrate acestei teme, lipsa autonomiei semantice a articolului[3], precum şi structurarea semnificatului articolului într-un „sistem paradigmatic de opoziţii"[4]. S-a constatat că „articolul restrânge sfera de referire, limitând până la individualizare obiectele indicate de substantiv"[5], el fiind „interpretarea lingvistică a raportului dintre subiectul vorbitor şi obiectul denumit de substantiv din perspectiva cunoaşterii în interiorul relaţiei clasă–constituenţi"[6].

În ceea ce priveşte opoziţiile de valori ale acestei categorii gramaticale există păreri diferite[7], predominând aceea potrivit căreia determinarea este structurată pe două opoziţii: determinare–nedeterminare şi determinare hotărâtă–determinare nehotărâtă, denumită de unii autori minimă şi maximă[8], de alţii definită şi nedefinită[9]. Aceste valori acoperă, în concepţia lingviştilor respectivi, semnificaţia cunoscut–necunoscut[10] şi urmează de fapt opoziţiile formale: articulare–nearticulare şi articulare cu articol hotărât–cu articol nehotărât.

Observăm însă unele neclarităţi în folosirea articolului şi în teoria consacrată acestuia. În lucrarea de faţă ne vom opri numai asupra neclarităţilor antrenate de folosirea articolelor hotărât şi nehotărât cu substantivele comune ale limbii române

[1] I. Fischer, *Morfologia istorică a limbii latine*, Bucureşti, 1985.

[2] Paula Diaconescu, *Un mod de descriere a flexiunii nominale cu aplicaţie la limba română contemporană*, în SCL, XII, 1961, nr. 2, p. 164.

[3] *Ibidem*, p. 176.

[4] Iordan–Robu, *Limba română contemporană*, Bucureşti, EDP, 1978, p. 345.

[5] Valeria Guţu Romalo, *Articolul şi categoria determinării*, în *Elemente de lingvistică structurală*, Bucureşti, EŞ, 1967, p. 227.

[6] Dumitru Irimia, *Structura gramaticală a limbii române*, Iaşi, Editura Junimea, 1987, p. 52.

[7] Valeria Guţu Romalo găseşte trei opoziţii de formă şi de conţinut (*op. cit.*, p. 71); Ion Coja analizează încă două opoziţii: nedefinite total–nedefinite parţial şi identificare–calificare (în *Preliminarii la gramatica raţională a limbii române. Gramatica articolului*, Bucureşti, 1983, p. 179).

[8] I. Coja, *op. cit.*, p. 16.

[9] Iordan–Robu, *op. cit.*, p. 344.

[10] *Ibidem*, p. 53.

literare. Astfel, articolul (hotărât sau nehotărât) individualizează (după cum se afirmă) un obiect[11] (*Am vorbit cu **profesorul** / **cu un profesor***), dar şi o clasă de obiecte (***Profesorul** / **un profesor** trebuie să fie şi pedagog*). Aceste două valori sunt semnalate în unele lucrări, unde se spune, de exemplu, că articolul hotărât exprimă „izolarea şi individualizarea unui nume înăuntrul clasei sau cuprinderea lui într-o clasă opusă altor clase de obiecte"[12], iar cel nehotărât „individualizează în raport cu specia sau categoria şi introduce substantivul în comunicare, fără a preciza ceva despre el"[13]. Nu se specifică însă dacă este vorba de două valori în cadrul determinării definite şi, respectiv, nedefinite.

Putem observa apoi că în anumite contexte este posibilă folosirea opţională a celor două articole (hotărât şi nehotărât), fără a se modifica sensul comunicării (***Prietenul** / **un prieten** la nevoie se cunoaşte*). În alte contexte însă acest lucru nu este posibil (***Omul** a cucerit cosmosul* diferă de ***Un om** a cucerit cosmosul*). Se poate înţelege aşadar că sistemul acestei categorii gramaticale este mai complicat decât pare la prima vedere, dar nu găsim o soluţie convenabilă şi completă a acestei probleme în nici o lucrare.

În încercarea de a analiza structura acestei categorii gramaticale, considerăm utilă clarificarea sensurilor de individual şi de general pe care articolele, se spune, le-ar conferi substantivelor. Ţinând seama de faptul că extensiunea unui substantiv cuprinde un obiect, mai multe sau toată clasa de obiecte[14], considerăm că sensurile de particular şi de general, respectiv, de obiect sau de clasă de obiecte le poartă chiar substantivul, şi nu articolul însoţitor. Un argument îl constituie şi faptul că schimbarea articolului (hotărât cu nehotărât şi invers) nu determină şi o schimbare a sensului de nume de obiect sau de clasă de obiecte al substantivului (*A sosit **un tren** / **trenul**; **Pisica** / **o pisică** are gheare ascuţite*). În plus, acelaşi articol poate însoţi un substantiv în ambele ipostaze, ca nume de obiect şi ca nume de clasă. Desigur, fiind vorba de acelaşi segment fonic, diferenţa de sens o dă contextul imediat sau general. De exemplu, în propoziţia ***Omul** cinstit acţionează corect* se înţelege că este vorba despre clasă, spre deosebire de ***Omul** în palton gri e profesor*, unde acelaşi cuvânt exprimă un obiect al clasei. În schimb, într-un context ca ***Mama** iartă orice* se poate înţelege „mama mea" sau „orice mamă, mama în general" şi numai contextul mai larg poate edifica asupra categoriei noţionale în care se înscrie substantivul (obiect sau clasă de obiecte).

Sensul de obiect sau de clasă de obiecte al substantivului influenţează însă valoarea determinării în cazul ambelor articole. Acceptând ideea că articolul individualizează, putem face o primă clasificare a individualizării, valoarea gramaticală rezultată prin articulare, în individualizare de obiect şi individualizare de clasă.

[11] Vezi, de exemplu, Valeria Guţu Romalo, *op. cit.*, p. 277, şi Iordan–Robu, *op. cit.*, p. 344.

[12] Iordan–Robu, *op. cit.*, p. 345.

[13] *Ibidem.*

[14] Henry Wald, în *Structura logică a gândirii*, Bucureşti, EŞ, 1962, p. 61, clasifică noţiunile după criteriul extensiunii în: individuale, particulare şi generale.

1. Individualizarea de clasă detaşează în cursul comunicării o clasă faţă de celelalte clase de obiecte. Această detaşare se realizează prin folosirea articolelor hotărât sau nehotărât cu substantivul respectiv.

S-a pus întrebarea „în ce măsură valoarea de nume general exprimată prin substantiv articulat hotărât este aceeaşi cu valoarea de nume general exprimată prin substantiv articulat nehotărât"[15], luându-se exemplul ***Prietenul / Un prieten*** *la nevoie se cunoaşte.*

Pentru a răspunde la această întrebare vom analiza mai întâi substantive nume de clasă articulate hotărât în exemple ca: ***Omul*** *cucereşte noi orizonturi ale ştiinţei,* ***Şcoala*** *nu poate fi conservatoare.* Observăm că în contextele respective clasa exprimată de substantiv este privită ca globalitate, în mod unitar, ca un singur element, iar acţiunea comunicării nu poate fi atribuită fiecărui element al clasei (nu fiecare om a cucerit cosmosul). Din acest motiv am putea numi această valoare a categoriei determinării **individualizare unitară de clasă.**

Să analizăm contexte în care substantivul nume de clasă este articulat nehotărât, cum ar fi următoarele: *Educaţia* ***unui copil*** *necesită multă răbdare* sau ***O comunitate*** *nu progresează decât prin munca fiecăruia.* Observăm că, spre deosebire de prima situaţie, aici clasa de obiecte este privită în detaliu, acţiunea putând fi atribuită fiecărui obiect al clasei (educaţia o r i c ă r u i copil, a f i e c ă r u i a în parte necesită răbdare). În consecinţă, numim această valoare **individualizare detaliată de clasă.**

Observăm deci că, deşi cele două articole se pot înlocui unul pe celălalt în anumite contexte, nu este vorba despre o sinonimie gramaticală, ci de două valori distincte aflate în relaţie de opoziţie. Faptul că ele pot apărea, în funcţie de opţiunea vorbitorului, în aceleaşi contexte se explică prin posibilitatea de a atribui informaţia respectivă atât clasei ca unitate, cât şi fiecărui element al ei (clasa *prieten,* dar şi *oricare prieten* se cunoaşte la nevoie). În schimb informaţia din alte contexte nu poate fi atribuită decât clasei ca globalitate (clasa „om" a cucerit cosmosul, dar nu fiecare om în parte) sau numai clasei ca detaliu (*Dacă* ***un om*** *vă urăşte, nu puteţi scăpa de el*). Se poate remarca un grad mai înalt de abstractizare la valoarea de individualizare unitară de clasă decât la aceea detaliată, care, referindu-se la fiecare obiect al clasei, se apropie de concret.

2. Individualizarea de obiect înseamnă desprinderea unui obiect / grup de obiecte din clasa respectivă pentru a fi inclus într-un mesaj. Şi în această situaţie substantivul poate fi articulat cu articol hotărât sau nehotărât, fiecare dintre acestea dezvoltând valori diferite.

Substantivul nume de obiect cu articol nehotărât reprezintă un obiect / grup de obiecte detaşat din clasă fără ca vorbitorul să-i atribuie o semnificaţie deosebită în afara apartenenţei la clasă, din diferite motive: nu ştie nimic despre obiect (*Cred că el are* ***un rol*** *important în afaceri*) sau nu doreşte să transmită interlocutorului mai mult decât apartenenţa la clasă (*M-am întâlnit cu* ***nişte prieteni***). De aceea considerăm că valoarea exprimată prin articolul nehotărât ataşat substantivului nume de obiect este de **individualizare de obiect oarecare.**

[15] Ion Coja, *op. cit.,* p. 265.

Substantivul nume de obiect cu articol hotărât indică un obiect detaşat, de asemenea, din clasa de obiecte, dar, în acelaşi timp, particularizat printr-un anumit element. Când cineva spune, de exemplu, *A venit **profesorul,*** atât emiţătorul, cât şi receptorul mesajului ştiu că este vorba despre un anumit profesor. Datorită acestui sens pe care îl capătă orice substantiv comun nume de obiect articulat hotărât, am putea numi valoarea exprimată astfel **individualizare de obiect anumit.** Este cea mai concretă dintre valorile determinării şi necesită un context justificativ al sensului „anumit". Contextul poate fi subînţeles, anterior sau posterior substantivului respectiv. Se subînţelege în situaţia în care emiţătorul presupune că receptorul cunoaşte justificarea sensului „anumit". Când ambii locutori cunosc contextul justificativ, acesta nu mai apare, el fiind evocat de articol în mod concis şi limpede, astfel încât mesajul poate fi interpretat corect.

Există situaţii în care justificarea sensului „anumit" se deduce în mod logic, fără să mai fie necesară prezenţa acesteia, ca în exemplul: ***Seceta** a ucis orice boare de vânt* (Labiş), unde se înţelege că este vorba despre seceta dintr-un anumit spaţiu şi timp.

De cele mai multe ori însă contextul justificativ se situează anterior substantivului şi este deci reluat, actualizat prin articolul hotărât. El poate fi alt cuvânt (*Şi-a publicat **articolul***), o propoziţie (*Am mers cu trenul la Bucureşti; **călătoria** a fost obositoare*) sau chiar substantivul respectiv (*Am luat **un autobuz; autobuzul** mergea încet*). Contextul justificativ poate fi nu numai imediat anterior substantivului, ci şi mai îndepărtat (ca timp şi spaţiu): în altă propoziţie, frază, paragraf sau chiar discurs.

Motivarea sensului „anumit" se poate afla şi în contextul posterior substantivului, articolul având în această situaţie rol anticipativ, fapt posibil prin puterea anticipativă a gândirii, prin capacitatea omului de a gândi concentrat, pe reprezentări complexe. Contextul posterior, de asemenea, poate fi în imediata vecinătate sau la depărtare de substantiv. El constă dintr-un cuvânt (*Am plecat cu **trenul rapid***), dintr-o sintagmă (***Cărţile luate cu împrumut...***) sau dintr-o propoziţie (***Profesorul cu care am discutat este un om sincer***).

Se poate afirma aşadar că individualizarea de obiect conţine opoziţia valorilor obiect oarecare – obiect anumit, considerate astfel din punctul de vedere al vorbitorilor, căreia îi corespunde formal opoziţia articol nehotărât – articol hotărât. S-a semnalat în unele lucrări opoziţia funcţională a celor două articole în situaţia în care însoţesc nume de obiect: „Am putea vorbi de o funcţie introductivă a articolului nehotărât, în opoziţie cu funcţia de reluare a articolului hotărât"[16]. În ceea ce priveşte articolul hotărât, funcţiile acestuia sunt, după cum am văzut, de reluare, dar şi de anticipare a unei informaţii semantice în legătură cu noţiunea exprimată prin substantiv şi care îi completează sensul, făcându-l, pentru vorbitori, anumit, particular, unic am putea spune. Cât despre funcţia introductivă a articolului nehotărât, ea se poate extinde şi la cel hotărât, deoarece un obiect poate fi introdus în vorbire ca fiind oarecare (*Am văzut **un film***), „anumit" în mod direct (*Am văzut **filmul** care a luat premiul Oscar*) sau „anumit" în mod indirect, deci consecutiv „oarecare – anumit" (*Am văzut **un film; filmul** a luat premiul Oscar*).

[16] Iordan–Robu, *op. cit.*, p. 362.

Rezultă că, din punctul de vedere al conținutului, individualizarea prezintă următoarea schemă structurală de valori:

individualizare:	de clasă	– de obiect
individualizare de clasă:	unitară	– detaliată
individualizare de obiect:	oarecare	– anumit.

Forma corespunzătoare individualizării – **articularea** – cuprinde două elemente: articolul hotărât și articolul nehotărât, care, fiecare, prezintă un anumit specific de substanță, indiferent cărei categorii de substantiv i se atașează (numelui de clasă sau celui de obiect).

Articolul hotărât evidențiază un obiect față de celelalte obiecte ale clasei sau o clasă față de celelalte clase de obiecte. Obiectul devine în felul acesta „anumit", iar clasa de obiecte se încadrează într-o supraclasă (genul proxim) (*Pisica este felină*) sau i se evidențiază anumite trăsături proprii (*Pisica prinde șoareci*). Ținând seama de acest sens gramatical de evidențiere a unui element cu trăsături specifice, am putea numi valoarea exprimată de articolul hotărât **individualizare de specificitate.**

Articolul nehotărât atașat unui nume de obiect îl prezintă doar ca făcând parte din clasa respectivă de obiecte. Când însoțește un nume de clasă nu îi anulează sensul de nume de clasă, dar îi conferă nuanțe de detaliu, clasa fiind reprezentată printr-un element al ei, care, oricare ar fi, este tipic, reprezentativ. De aceea putem numi valoarea exprimată prin articol nehotărât **individualizare de tipizare.**

Ținând seama de „substanța formei"[17] obținem deci următoarea clasificare a valorilor determinării exprimate prin articulare:

individualizare	de specificitate	(cu articol hotărât)
	de tipizare	(cu articol nehotărât)
individualizare	de specificitate	de obiect anumit unitară de clasă
individualizare	de tipizare	de obiect oarecare detaliată de clasă.

Valorile individualizării prezintă grade diferite de abstractizare, treptele dinspre abstract înspre concret fiind următoarele: individualizare unitară de clasă – individualizare detaliată de clasă – individualizare de obiect oarecare – individualizare de obiect anumit. Aceste valori sunt subiective, exprimând atitudinea vorbitorului față de obiectul / clasa respective, atitudine pe care o transmite receptorului. O dovadă a subiectivității acestor valori gramaticale o constituie posibilitatea folosirii opționale a unora dintre ele în aceleași contexte, fără a produce schimbări în conținutul mesajului, influențând doar stilul discursului. Existența sistemului paradigmatic de opoziții dezvoltat prin articularea substantivului cu articol hotărât sau nehotărât și în care se realizează o corespondență perfectă între semnificat și semnificant constituie un argument pentru afirmarea existenței categoriei gramaticale a determinării.

Universitatea „Al. I. Cuza"
Iași, B-dul Copou nr. 11

[17] L. Hjelmslev, *Preliminarii la o teorie a limbii*, București, 1967, p. 91–109.

Aurelia Surjicov

ABREVIEREA ŞI OMONIMIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Ca urmare a condensării informației, în limba română a apărut un număr considerabil de abrevieri, care, în mod întâmplător, au coincis în planul expresiei, devenind omonime. De exemplu: **B.N.**[1] /be-ne/ *Banca Națională,* **B.N.**[2] /be-ne/ *Bistrița-Năsăud;* **ant.**[1] *anterior,* **ant.**[2] *antonim;* **electr.**[1] *electricitate,* **electr.**[2] *electronică*[1].

Abrevieri omonime se întâlnesc și în alte limbi. Compară: **A.C.I.**[1] /a-ce-i/ *Agence continentale d'information* (= Agenția Continentală de Informații) și **A.C.I.**[2] /a-ce-i/ *Alliance cooperative internationale* (= Alianța Cooperatistă Internațională); ambele aparțin limbii franceze și pot fi întâlnite în limba română.

Fenomenul se explică, în același timp, prin caracterul internațional al abrevierii, ca și prin cantitatea mare de sigle apărută după 1989[2], fapt care a favorizat producerea nenumăratelor coincidențe între formații din prescurtări.

Coincidențele formale se produc fie între abrevierile propriu-zise: **S.N.C.**[1] /se-ne-ce/ *Societate în Nume Colectiv* și **S.N.C.**[2] /se-ne-ce/ *Șantierul Naval Constanța,* fie între o abreviere și un cuvânt obișnuit din limbă: **C.O.Ș.**[1] /coș/ *Casa Oamenilor de Știință* și **coș**[2] „obiect de diferite forme și din diferite materiale care servește la transportarea sau la depozitarea obiectelor"; **P.A.C.**[1] /pac/ *Partidul Alianței Civice* și **pac**[2]! – onomatopee „imitație a unui zgomot"; **bac.**[1] /bac/ ***bacalaureat*** și **bac**[2] „pod plutitor"; **var**[1] /var/ *voltamper reactiv* și **var**[2] „material liant". Uneori coincidențele se pot produce simultan între abrevieri propriu-zise și un cuvânt obișnuit din limbă; de exemplu **A.U.R.**[1] /aur/ *Alianța pentru Unitatea Românilor,* **A.U.R.**[2] /aur/ *Asociația Umoriștilor Români* și cuvântul **aur** „metal prețios".

Coincidențele formale pot fi determinate și de cauze externe, deoarece multe abrevieri străine pătrunse în limbă au devenit fie omonimele unor abrevieri românești, fie omonimele altor abrevieri străine împrumutate. De exemplu: **A.S.A.**[1] /așa/ *Academia de Științe Agricole,* **A.S.A.**[2] /așa/, engl. *American Standards Association* (= Asociația Americană de Standardizare); **A.I.G.**[1] /a-i-ge/, engl. *American International Group* (= Corporația Americană Internațională), **A.I.G.**[2] /a-i-ge/, fr. *Association internationale de géodesie* (= Asociația Internațională de Geodezie).

Unele abrevieri omonime au apărut datorită coincidențelor între abrevieri de diverse origini. Astfel, abrevierile latinești **b.d.**[1] /be-de/ ***bis in die*** „de două ori pe zi", **N.B.**[1] /ne-be/ *nota-bene* „ia seama cu atenție", **P.S.**[1] /pe-se/ *post-scriptum* „după ce

[1] Exemplele din lucrare au fost excerptate din publicații românești de lingvistică și din presa cotidiană.

[2] Mioara Avram, *Abrevieri din actualitate,* în LLR, XXIV, nr. 1, 1995, p. 3–6.

a fost scrisă" au devenit omonimele abrevierilor **bd**[2] /be-dę/ *bulevardul*, **Nb**[2] /ne-bę/ *niobiu* „element chimic", **PS**[2] /pe-sę/ *poobs* (monedă – Afganistan).

Abrevierile omonime se pot organiza în serii: **AR**[1] *Arad*, **Ar**[2] *argon* (chimie), **Ar**[3] *Argentina*, **ar.**[4] *arab*, **ar.**[5] *aromân;* **prov.**[1] *provensal*, **prov.**[2] *proverb*, **prov.**[3] *provincie.*

Abrevierile omonime se grupează în următoarele tipuri:

1. Omografe, care se scriu la fel, dar au sensuri şi etimologii diferite. Compară: **A.C.R.**[1] /a-ce-rę/ *Automobil Clubul Român*, **A.C.R.**[2] /a-ce-rę/ *Asociaţia Chinologică Română;* **loc.**[1] *locuitori*, **loc.**[2] *locuţiune* (lingvistică).

2. Omofone sunt cele identice în plan fonologic, dar deosebite în planul expresiei formale (grafice) şi cu sensuri şi etimologii diferite. Astfel, abrevierile **C.D.**[1] /ce-dę/ *corp diplomatic* şi **C.M.**[1] /ce-mę/ *carte maximă* „carte poştală ilustrată pe faţa căreia s-a aplicat o marcă cu desen identic sau apropiat şi o ştampilă legată de subiectul ilustratei şi al mărcii" au devenit omonimele abrevierilor **Cd**[2] /ce-dę/ *cadmiu* (chimie) şi **cm**[2] /ce-mę/ *centimetru* (unitate de măsură).

Pentru a ilustra mai bine fenomenul, pe baza unei inventarieri la zi a abrevierilor din limba română, am efectuat o analiză asupra abrevierilor omonime cuprinse la litera *A*. Ca urmare, din totalul de 485 de abrevieri, am găsit 193 abrevieri omonime din care: 142 sunt abrevieri omografe şi 51 abrevieri omofone. De asemenea, din analiza respectivă am constatat că răspândirea cea mai mare o au abrevierile omonime din iniţiale (144), după care urmează cele alcătuite din fragmente (47), iar pe ultimul loc se situează abrevierile mixte, care au un caracter sporadic. Cu litera A, am întâlnit numai două: **ARO**[1] /aro/ *Asigurarea Românească* „societate anonimă de asigurări" şi **ARO**[2] /aro/ *Automobil + România.*

Numărul mare de abrevieri omonime, după cum se desprinde din statistica de mai sus, se explică prin faptul că abrevierile au un corp mai redus decât celelalte cuvinte din limbă.

În ceea ce priveşte zona de răspândire, abrevierile omonime aparţin unor sfere de preocupări diferite: **I.I.B.**[1] /i-i-bę/ *Întreprinderea de Instalaţii din Bucureşti*, **I.I.B.**[2] /i-i-bę/ *Întreprinderea pentru Industria de Bumbac.*

Există şi abrevieri omonime, ce-i drept rare, care aparţin aceleiaşi zone lingvistice: **cts**[1] /ce-te-sę/ *centavos* (monedă)[3], **cts**[2] /ce-te-sę/ *céntimos* (monedă)[4]; atât prima abreviere, cât şi a doua se utilizează în limbajul monetar.

Omonimia abrevierilor dovedeşte că şi ele pot avea particularităţi lexicale ca oricare lexeme din limbă. Totodată, existenţa abrevierilor omonime contribuie la creşterea numărului de omonime în limba română contemporană.

Universitatea Tehnică de Construcţii
Bucureşti

[3] Bolivia, Brazilia, Chile, Costa Rica, Guatemala, Mexic, Peru.

[4] Spania, Andorra spaniolă, Maroc.

Andrei Avram

NOTE ETIMOLOGICE

Cuvintele discutate în paginile următoare figurează în DLR. Tomul X. Partea a 5-a. Litera *S. Spongiar – swing,* Bucureşti, 1994, cu una dintre menţiunile „etimologia nesigură" (*stajnic, sulhar, sulhău*) sau „etimologia necunoscută" (celelalte 11 cuvinte).

Stajnic. Înseamnă „presant". Etimologia acestui cuvânt – considerată în DLR nesigură (se face, totuşi, trimiterea „cf. *nestajnic*") – devine, credem, sigură dacă avem în vedere varianta *stăji* a lui *steji* „a (se) grăbi": *stajnic* s-a format plecându-se de la *stăji.* Raportul formal dintre aceste două cuvinte este asemănător cu cel dintre *grabnic* şi *grăbi* (deşi *grabnic* nu provine din verb, ci – după indicaţiile din dicţionare – este un derivat de la *grabă*).

Nu este plauzibilă ipoteza unei legături între *stajnic* (atestat într-o lucrare a lui I. Budai-Deleanu) şi *nestajnic,* variantă a lui *nestaşnic* „vioi, zburdalnic" şi „lacom" (vezi DLR, unde citim: „Etimologia necunoscută. Cf. scr. *nestašen*").

Steji. Probabil că etimologia acestui cuvânt (învechit şi regional; variante: *stăji, stâji*) dată în TDRG – v. sl. (respectiv, „ksl." = kirchenslawisch) *sŭtęzati* – şi în CADE nu a fost acceptată în DLR din motive de ordin semantic. Într-adevăr, cele două sensuri ale lui *steji* înregistrate în marele dicţionar academic, „a (se) grăbi" şi „a alunga", nu par a fi în legătură cu sensul cuvântului slav, tradus „constringere" de Fr. Miklosich, *Lexicon Palaeoslovenico-graeco-latinum,* Viena, 1862–1865; cf. scr. (imperfectiv) *stezati* = (perfectiv) *stegnuti* „serrer, étreindre, presser" (J. Dayre, M. Deanović, R. Maixner, *Hrvatskosrpsko-francuski rjećnik.* II. dopunjeno izdanje priredio R. Maixner, Zagreb, 1960). Înainte de a discuta această chestiune, menţionăm că în DLR nu a fost acceptată nici etimologia indicată de Al. Rosetti, ILR, I, [Bucureşti], 1986, p. 534 (v. sl. *stęžati,* variantă a lui *sŭtęžati,* tradus de Fr. Miklosich, *op. cit.,* „acquirere") şi că în dicţionarul vechi slav-grec-latin la care ne referim nu figurează forma *sŭtĕžati,* dată – fără indicarea sensului – ca etimon al lui *steji* de Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicţionarul limbii române literare vechi (1640–1780). Termeni regionali,* Bucureşti, 1987 (probabil, *ĕ* apare, din greşeală, în locul lui *ę*).

După părerea noastră, etimologia din TDRG este satisfăcătoare.

Pentru legătura dintre sensul cuvântului slav, „constringere", şi primul sens al lui *steji* este suficient să invocăm cazul verbului francez *presser* – care este echivalentul rom. *apăsa,* dar înseamnă şi „inciter, obliger (qqn) à se hâter" (*Le Petit Robert* 1, ediţia 1984, s. v., I, 4) – şi sensul „a nu da răgaz; a grăbi, a zori" al rom. *presa* (DLR, s. v., 1).

La prima vedere, foarte îndepărtat de înţelesul v. sl. *sŭtęzati* este cel al lui *steji* înregistrat în DLR sub 2 (pe baza informaţiilor oferite de un glosar de cuvinte din Bihor) şi neînregistrat în TDRG (acolo *steji* este tradus numai „bescheunigen" şi

„eilen, sich eilen"); el este ilustrat cu un singur citat (îl reproducem într-o transcriere simplificată): „Stăjesc gâştele să nu mânce tătă mâncarea de la pui". Aici înţelesul verbului din propoziţia principală include note prezente în conţinutul semantic al lui *stânjeni*, cuvânt care înseamnă, printre altele, „a opri" şi „a face să se întrerupă, să se amâne ceva" (DLR, s. v., 1); în partea etimologică a articolului *stânjeni* citim: „Cf. v. sl. сѫтѧжєнъ «apăsat, strâmtorat» (part. vb. сѫтѧжѧтн)". Evoluţia semantică produsă în acest caz ne determină să credem că printr-un fenomen asemănător s-a ajuns de la v. sl. *sŭtęzati* la rom. *steji* cu sensul din fraza reprodusă mai sus.

În legătură cu etimologia în favoarea căreia ne-am pronunţat, adăugăm că, dată fiind absenţa nazalităţii din cuvântul românesc, este de presupus că termenul care avea forma *sŭtęzati* (ind. prez. 1. sg. *sŭtęžǫ*) în vechea slavă a pătruns în română relativ târziu, după ce, în mediobulgară, ę (= ѧ) s-a denazalizat (cf. Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 310).

Stihui. Avem în vedere pe *stihui*[2], verb reflexiv, cu sensul „(despre apa din fântână) a se curăţa". Cuvântul – înregistrat în Maramureş – provine, după părerea noastră, din ucr. *спихати* (ind. prez. 1 sg. *спихаю*) „a se linişti, a se potoli, a se calma, a înceta" (*Dicţionar ucrainean-român.* [Redactor Gheorghe Cocotailo], Bucureşti, 1964). Evoluţia semantică pe care o presupune această explicaţie este uşor de înţeles: apa tulbure a unei fântâni „se curăţă", adică se limpezeşte când se liniştеşte, iar substanţele în suspensie se depun la fund.

Stimosi. După glosarea „a ursi" urmează un singur citat: „Ursitorile st'imosăsc [copilul]" (răspuns obţinut, într-o localitate apropiată de Mediaş, în ancheta pentru ALR). Menţiunea „etimologia necunoscută" este însoţită de trimiterea „cf. *ştimă*".

Avem a face cu o literarizare greşită: oclusiva din prima silabă nu provine din [t], prin palatalizare, ci din [ḱ], prezent în *schimosi*, variantă, înregistrată în DLR, a lui *schimonosi*. În sursa indicată (ALR II/I MN 74, 2653/141) consoana la care ne referim este notată cu literele *ḱ* şi *t'* suprapuse; ea este deci intermediară între prepalatala [t'] şi mediopalatala [ḱ].

Verbul în discuţie apare în cadrul frazei următoare (o redăm în transcriere literarizată): „Ursitorile schimosesc, schimbă, îl face cumva de nu-i citav copilul". Este evident că *schimosi* nu are aici sensul „a ursi" şi că nu poate fi vorba despre o legătură între *schimosi* şi *ştimă* „personaj din mitologia populară, imaginat ca o femeie frumoasă (şi bună)" (prin Moldova şi Bucovina; DLR, s. v., sensul 1), din moment ce acţiunea desemnată prin primul termen are ca rezultat anularea calităţii de „citav" (= „întreg, sănătos, teafăr"; vezi DA, s. v. *citov*).

În ce priveşte originea lui *schimosi*, remarcăm că există o deosebire între forma de prezent a verbului grecesc dat ca etimon în articolul *schimonosi* din DLR – „ngr. ἀσχήμωσα (aorist al lui ἀσχημαίνω)" – şi forma citată de Al. Graur, în SCL, VII, 1956, 3–4, p. 274: „prezentul românesc *schimosi* nu se poate explica decât printr-un aorist grecesc ἀσχήμωσα, care la rândul lui nu poate fi legat decât de un prezent ἀσχημώνω". Acesta din urmă înseamnă „a sluţi", sens pe care, evident, îl are şi cuvântul înregistrat în DLR sub forma *stimosi*.

Strântori. În DLR n-ar fi trebuit să figureze, alături de trimiterea de la *strântori* (numerotat 2) la *strâmtora*, şi un articol cu acelaşi titlu (numerotat 1), dat fiind că sensul consemnat s. v. *strântori*[1] – cuvânt considerat cu „etimologia necunoscută" –

nu este altul decât cel pe care îl găsim în articolul *strâmtora,* sub 5 (cu indicarea aceleiaşi surse: ALR SN I h 44/325) – „(despre grâu) a se coace înainte de vreme" –, unde apare şi precizarea „în forma *strântori*". Aşadar *strântori*[1] (= *strântori*[2]) nu este decât o variantă a lui *strâmtora* (< *strâmtoare*).

Sturluiba. Este cunoscut prin Moldova şi înseamnă „a se zăpăci; p. ext. a înnebuni". După părerea noastră, provine din ucr. *стурбувати* (ind. prez. 1 sg. *стурбую*) „a nelinişti, a supăra..., a tulbura" (vezi dicţionarul ucrainean-român citat mai sus). Presupunem că de la forma din limba de origine s-a ajuns la **sturbuia* şi, după aceea, prin metateză, la **sturuiba*. Forma românească actuală, în care apare şi un [l] inexistent în etimon, se explică prin expresivitatea grupului consonantic [rl] (cf. Al. Graur, în SCL, X, 1959, 2 p. 206–209).

Suflintătură. A fost înregistrat, într-o localitate apropiată de Dej, cu sensul „lână măruntă tunsă de pe pântecele oilor". Este, fără îndoială, un derivat de la **suvrinta,* formă provenită, prin metateză, din *suvintra,* variantă a lui *suvintri* (< *su*[*b*] + *vintre*), verb definit în DLR astfel: „a tunde pe sub pântece, între picioarele dinapoi şi împrejurul cozii pentru a uşura mulsul şi suptul mieilor sau pentru ca oaia să nu se opărească; a tuşina". Pe plan semantic lucrurile sunt clare. În ce priveşte forma, nu credem că este de netrecut dificultatea de a se explica înlocuirea cu [fl] a grupului [vr] din **suvrinta* (< *suvintra*). După părerea noastră, această înlocuire s-a făcut sub influenţa lui *sufleca,* verb cu care cel derivat de la *vintre* are în comun, din punctul de vedere al sensului, o trăsătură referitoare la scopul acţiunii, cum rezultă din definiţia pe care o găsim în DLR la sensul 1 al primului: „a îndoi..., făcând să stea mai sus, etc., pentru a nu se uda, pentru a nu se murdări, pentru a da libertate în mişcări etc.".

Sulhar. Întrucât acest termen desemnează (prin Moldova, Bucovina şi nordul Transilvaniei) un „lemn sau trunchi de arbore, subţire, lung, drept şi curăţat de crengi, care are diverse întrebuinţări", este greu de crezut că el este „acelaşi cuvânt" cu *sulhac* (Florica Dimitrescu, în SCL, IX, 1958, 2, p. 267), înregistrat în DLR ca variantă a lui *sulac* (< *sulă*) „un fel de sulă lungă şi ascuţită, din metal, din lemn etc. cu întrebuinţări diverse" şi „bucată de lemn cilindrică şi subţire cu care se scoate măduva dintr-o creangă de soc tăiată" (am menţionat numai cele două sensuri avute în vedere de autoarea citată).

Trimiterea „cf. *sâhlă*" (precedată de menţiunea „etimologia nesigură"), pe care o găsim în DLR, este, după părerea noastră, justificată numai în sensul că *sâhlă* şi *sulhar* aparţin aceleiaşi familii de cuvinte. Ultimul nu este însă decât o variantă a lui *sâhlar,* considerat, în acelaşi dicţionar, sinonim cu *sihlă* în accepţiunea de sub 1 a acestuia – „pădure deasă (de copaci tineri)" –, dar definit ca „brad tânăr tot una de gros peste tot" în SDLR (sursa citată în DLR, s. v. *sâhlar*), ceea ce înseamnă că avem a face cu un subsens al lui *sihlă* înregistrat sub 2: „trunchi de copac (cu diametru aproape egal la ambele capete)".

Ţinând seamă de faptul că şi în cuvântul de bază al familiei întâlnim fluctuaţia [hl] ~ [lh] (*sihlă* are, printre altele, varianta *silhă*), ar rămâne de explicat numai prezenţa lui [u] în *sulhar.* Această vocală se datorează, desigur, influenţei lui *sul,* uşor de înţeles, dat fiind sensul cuvântului în discuţie. Aşadar au avut loc transformările *sâhlar* > **sâlhar* > *sulhar* (sau numai **sâlhar* > *sulhar,* dacă variantele *sâlhă,* **sâlhar* sunt mai vechi decât *sâhlă, sâhlar*).

Vezi şi nota următoare.

Sulhău. Ca şi cuvântul discutat mai sus, *sulhău* „carâmb (la loitră)" este dat în DLR cu „etimologie nesigură". După opinia noastră, cuvântul la care se trimite de data aceasta („cf. *sulhar*") este chiar etimonul lui *sulhău* (înregistrat într-o localitate din Bihor). Considerăm deci că la acesta din urmă s-a ajuns printr-o substituire de sufix. Faptul că *sul* înseamnă, printre altele, „carâmb (de la loitra carului sau a căruţei)" (DLR, s. v., sensul 3, i), fiind aşadar un sinonim al lui *sulhău,* confirmă explicaţia conform căreia la *sulhar* şi la *sulhău* s-a ajuns de la **sâlhar,* sub influenţa lui *sul.*

Sulig. Ca substantiv masculin este atestat cu înţelesul „ţurţur (de gheaţă)"; ca feminin (*suligă*) înseamnă „tulpină tânără a stufului, care apare primăvara la un nod al rizomului". Credem că avem a face cu variante ale lui *sulică,* înregistrat în DLR ca nume a două plante – „trestie" şi „gheaţă (*Begonia semperflorens*)" – şi considerat, cu dreptate, ca derivat de la *sulă.* Pentru fluctuaţia *-ic(ă)* ~ *-ig(ă)* cf. perechi de variante ca *tălpic – tălpig, tălpică – tălpigă* (DLR, s. v. *tălpig*).

Sulzui. Înseamnă, prin sud-vestul Transilvaniei, „a strânge" (cum se precizează în DLR, „complementul indică bunuri materiale, avere, bani etc."). Este, fără îndoială, unul şi acelaşi cuvânt cu *surzui,* înregistrat în DLR cu sensurile „a adăuga (măsurând în plus)" şi „a procura; a agonisi (prin economisire)" şi cu variantele *surzului, sărăzui.* În partea din articolul *surzui* rezervată etimologiei citim: „din magh. *szerezn";* avem a face, probabil, cu o greşeală de tipar: ar fi trebuit să apară fie forma *szerezni* (cu sufixul *-ni* al infinitivului), fie *szerez* (fără sufix). L. Tamás, EWUER – care nu înregistrează varianta cu [l] – indică etimonul lui *surzui* în felul următor: „ung. (*meg*)*szerez* 'zugeben, draufgeben; erwerben, verschaffen'". Probabil că [r] a fost înlocuit cu [l] prin disimilare, în forma de infinitiv lung (devenită substantiv): *surzuire* > **sulzuire.*

Supşig. Atestat într-o localitate din Banat, cuvântul denumeşte o „boală care se manifestă la om, nedefinită mai îndeaproape". Din punctul de vedere al formei, este evidentă asemănarea între *supşig* şi *suşig,* considerat a fi un cuvânt aparte; după DLR, acesta din urmă – provenit din magh. *szükség* – circulă prin Transilvania şi prin Maramureş, cu sensurile „lipsă" şi „nevoie" (dacă nu cumva avem a face cu o eroare în sursa la care se trimite, în Maramureş este cunoscut şi adjectivul *susig* „lipsit de bani"). Între sensurile formelor citate există însă o legătură şi pe plan semantic, căci de la „lipsă în general" s-a putut ajunge la „lipsă de sănătate" (adică „boală"); cf. *nevoie* „stare de sărăcie, de lipsă, de mizerie; stare de jenă financiară" şi „boală (la om); s p e c. (criză de) epilepsie" (DLR, s. v., sensurile 2 şi, respectiv, 7).

Fără îndoială, *supşig* şi *suşig* sunt variante ale unuia şi aceluiaşi cuvânt. Varianta, mai apropiată de etimon, *sucşig* – absentă din DLR – este cea care figurează ca titlu de articol la L. Tamás, EWUER; *supşig* lipseşte din acest dicţionar, dar găsim aici o variantă foarte asemănătoare, care prezintă interes din punct de vedere semantic, întrucât este şi denumire a unei boli: „Nach Costin, Gr. băn. II, 181 soll *subşâg* auch 'Asthma' bedeuten". L. Tamás pare a se îndoi de existenţa acestui sens (vezi şi ce spune acelaşi autor cu privire la *subşâgată,* formă înregistrată tot în lucrarea lui L. Costin: „die Bedeutung sei hier 'asthmatisch'"), dar atestarea pe care se bazează articolul *supşig* din DLR (un răspuns la chestionarul lui B.P. Hasdeu) şi înţelesurile lui *nevoie* ne dau dreptul să credem că sensul de „boală" al lui *sucşig* (respectiv, al unora dintre variantele acestuia) este real.

Surhan. Înseamnă „tâlv (pentru tras vinul din butoi)" şi este considerat în DLR cuvânt cu „etimologia necunoscută". În realitate, avem a face cu o variantă a lui *sorhan,* dată ca atare în articolul cu acest titlu, unde citim: „(În forma *surhan*) Obiect din tinichea, în formă de tigvă lunguiaţă, întrebuinţat la trasul vinului din butoi" (sursa indicată în cele două articole este aceeaşi: ALR II 6161/310). La L. Tamás, EWUER, s. v. *sărăoáe,* găsim şi varianta *surhai* (absentă din DLR) şi pe cea scrisă *sorhanŭ* (înregistrată, ca şi *surhan,* în localitatea Roşia, jud. Bihor). Cum arată autorul citat, la originea lui *sărăoaie* (*surhai, sorhan*) se află magh. *szivárvány, szovárvány* (deci, adăugăm noi, în acelaşi fel se explică *surhan*). La ultima dintre cele două forme din maghiară se trimite şi în partea etimologică a articolului *sorhan* din DLR: „Cf. magh. *szovárvány".* În acelaşi dicţionar figurează însă, ca unitate lexicală aparte – şi cu menţiunea „etimologia necunoscută" –, *sărăoaie* „tigvă" (numele unei plante; sensul 1) şi „ţeavă de tras vinul din butoi (făcută din sărăoaie 1)".

Indiferent dacă *sorhan* şi *surhan* sunt sau nu sunt grupate în aceeaşi unitate cu *sărăoaie* (pentru detalii cu privire la reflexele româneşti, [n] şi [i̯], ale lui [ń] din etimonul maghiar vezi Tamás Lajos, în SCL, IX, 1958, 1, p. 97–98), este evident că primele două forme reprezintă acelaşi cuvânt. Prin urmare, articolul *surhan* este de prisos.

Suvăiţă. Existenţa unei variante *suvai* a lui *sevai* „ţesătură de mătase cu fir auriu sau argintiu" (< tc. *sevaı, sevayı;* DLR) şi legătura care se poate stabili între sensul acestui cuvânt şi sensul lui *suvăiţă* „şir de mărgele cusute pe panglică şi prins ca podoabă la pălărie; (regional) ghiordan" ne determină să identificăm în acesta din urmă un derivat de la *suvai,* cu atât mai mult cu cât mărgelele ghiordanului pot fi nu numai cusute, ci şi ţesute (vezi DA, s. v. *gherdan*).

Institutul de Fonetică şi Dialectologie
„Al. Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

Emil Vrabie

ETIMOLOGII ROMÂNEŞTI

Toate cuvintele discutate aici se află la locul alfabetic respectiv în *Dicţionarul limbii române* (DLR) publicat de Editura Academiei din 1965 încoace.

pávăză, s. f., cuvânt polisemantic, înseamnă: 1. „scut"; 2. (învechit) „stemă, blazon"; 3. „copcă, agrafă" şi 4. (bot.) „jaleş". Variante: *plávează, plávăză, pávăţă* şi *páveză.* Pentru toate sensurile DLR dă ca etimon pol. *pawęż,* făcând şi o trimitere la it. *pavese.* Se cer câteva precizări: **1.** În polonă, cuvântul se ortografiază altfel (*pawęź*). **2.** Sensul 3 nu se potriveşte semantic cu etimonul. Este vorba, probabil, de un alt cuvânt, al cărui etimon e pol. *powięź* „încheietoare, copcă" (*Wielki słownik polsko-*

rosyjski, Varşovia–Moscova, 1967, p. 769), cf. *wiązać* „a lega". **3.** Mai de interes decât trimiterea la it. *pavese* ar fi fost o trimitere la forma, învechită azi, *palvése* „(scut) padovan" (Zingarelli, 1971, s. v.), pe baza căreia s-ar putea încerca o explicare a consoanei *l* din variante. În sfârşit, nu există certitudinea că sensul „jaleş" vine de la „scut", şi nu de la „copcă", sau, poate, de la altceva.

păguri, s. f. pl., „pistrui", din textul unui descântec comunicat de la Gherţa Mare – Satu-Mare, este considerat în DLR ca fiind cu etimologie necunoscută. Cuvântul are aceeaşi origine ca şi rom. *pag,* explicat bine în DLR s. v. (< v. sl. **pěgŭ*). Se poate adăuga doar că şi în bulgară este atestat un termen regional *pégă* „pistrui, pată pe faţă" (St. Mladenov, *Etimol. i pravopis. rečnik na bălg. kniž. ezik,* Sofia, 1941, p. 416).

păţoáncă, s. f., (Bot. Dobr.) „floarea-soarelui" şi varianta *paţóncă.* Termen considerat cu etimologia necunoscută în DLR. Etimonul este regionalismul rus [păţónkă] (în graiurile meridionale), în transcrierea morfonematică / pod-sóln-k-a /, unde radicalul *soln-* înseamnă „soare", prefixul *pod-* înseamnă „asemănător cu", *-k-* este sufix de individualizare, iar *-a* reprezintă desinenţa de nominativ a numelor feminine formate cu acest sufix. În prima silabă protonică /o/ se realizează ca [a] sau [ă]. Evoluţia *ds* > *ts* > *ţ* şi amuţirea lui *l* în grupul consonantic *lnk* au dus la *păţónkă,* preluată din rusă de românii din sud-vestul extrem al Basarabiei. Dialectologul R. Udler, autor al *Atlasului lingvistic moldovenesc* (vol. II, partea a 2-a, Chişinău, 1973), îmi confirmă existenţa următorilor termeni pentru „floarea-soarelui": în p. c. 217 (Dolinskoie), p. c. 219 (Limanskoie) – *paţoánkâ;* în p. c. 220 (Oziornoie) *păcĭoánkâ* (harta nr. 920). Aceste localităţi se află la est de Galaţi şi imediat la est de Reni, ceea ce se potriveşte excelent cu localizarea *Dobr.* indicată în DLR. Diftongarea *ó* > *oá* este un fenomen strict românesc. Aşadar, într-o interpretare riguroasă, numai rom. *păţóncă* vine din rus. dial. *păţónkă,* pe când rom. *păţoáncă* vine, de fapt, din rom. *păţóncă.*

Fort Lauderdale, Florida
SUA

N. A. Ursu

O ATESTARE A LUI *FRĂMÂNTA* „FERMENTA"

Jana Balacciu-Matei a publicat, în SCL, XLIII, 1992, nr. 1, p. 27–31, o judicioasă notă etimologică intitulată *Rom. **frământa** < lat. **fermentare** sau **fragmentare**?,* în care a demonstrat în mod convingător faptul că termenul românesc provine din lat. *fermentare,* nu din **fragmentare.* Acest lucru fusese de altfel afirmat de mai multă vreme de către unii lingvişti, care au perceput în semantismul bogat al verbului *frământa* sensurile lat. *fermentare.* Căci, de exemplu, *brânza frământată,* în raport cu *caşul (verde),* este brânza trecută printr-un proces de „dospire, fermentare", nu brânza „fărâmiţată", iar în cazul aluatului, prin *frământare* se înţelege amestecul unei cantităţi de făină cu o plămadă, un ferment, în scopul „dospirii, creşterii, fermentării" aluatului respectiv.

Am considerat potrivit, cu acest prilej, să semnalăm un text puţin cunoscut în care termenul *frământare* este folosit, desigur sub influenţa lat. *fermentare,* cu sensul de „muiere, dospire, fermentare". Este broşura intitulată *Învăţătură păntru sămănătorii de tăbac din Bucovina,* Liov, [1793?], traducere anonimă, probabil din limba germană. Într-un articol apărut în „Cronica", XXVIII, 1993, nr. 12, p. 7, am prezentat mai pe larg această broşură, din care se cunoaşte doar un singur exemplar, aflat la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca, şi am atribuit traducerea ei lui Ion Budai-Deleanu.

Termenul *frământare* „fermentare" apare aici în următoarele contexte: „prea mulţi dintră sămănătorii tăbacului fac şi acea zminteală că înşârâ pe aţă frunza îndată cât o rump de cătră tuleu, fără a o pune mai nainte grămadă, ca *frământarea* cea de întâi să să isprăvească" (p. 13), „şi aşa să să facă totdeuna, de câte ori să va încinde tăbacul, până când să va aşeza *frământarea* lui" (p. 80), „fiindcă el la *frământarea* sa tocma să fie la început mai gros tencuit, nu să încinde aşa iute; şi de multe ori, fără a desface teancul, să aşază" (p. 80), cf. şi p. 64, 68. În sumarul cărţii, nepaginat, termenul apare în frazele: „lucrarea tăbacului de la cules până la *frământarea* cea mai de pă urmă", *„frământarea* sau fierberea cea dintâi", *„frământarea* a doaolea", „întâia tencuire şi *frământarea".*

O altă traducere românească a acestei broşuri, tot anonimă, a apărut la Buda, în anul 1823, cu titlul ei din original: *Învăţătură pentru lucrătorii de tăbacă în Ţara Ungurească şi în Galiţia.* Termenului *frământare* din traducerea precedentă îi corespunde aici sinonimul *dospire:* „toţi aceia tăbăcarii greşesc carii îndată după ce au rumpt frunzele de pe tulei, le şi înşiră, nelăsându-le *să se dospească"* (p. 9), „şi acest lucru de atâtea ori să se facă, până nu va ajunge tăbaca la deplina *dospire"* (p. 48), „fiindcă aceea întru *dospire,* măcar la început de se va grămădi înalt, lesne nu se poate aprinde; şi adeseori, fără a resfira grămada, ajunge la întreaga *dospire"* (p. 48), cf. şi p. 42. În sumarul cărţii, tot nepaginat: „întâia *dospire* a frunzelor, îndată cum se vor lua de pe tulei, să nu se întârzieze", „lucrarea tăbacului după culegere sau săceriş, până la *dospirea* cea mai de pre urmă", *„dospirea* cea dintâi a frunzelor, după ce s-au cules de pe tulei", „a doao *dospire",* „grămădirea cea dintâi a frunzelor şi *dospirea* lor".

Nu am găsit originalul german sau, eventual, versiunea maghiară a acestei broşuri, pentru a vedea ce termen a fost tradus prin *frământare,* respectiv *dospire.*

Iaşi, aleea Gr. Ghica Vodă nr. 9

Maria Negraru

ROM. *(A) ADIA*

A adia este un cuvânt vechi[1], existent în nordul şi în sudul Dunării (arom. *adil'are*), prezentând variante arhaice – *adiia, adii* – şi regionale – *aduia,* în Munţii Apuseni –. Sensul principal în drom. este „a sufla lin" (despre vânt, folosit şi ca verb impersonal), din care s-au dezvoltat apoi sensurile „a atinge uşor", „a mişca uşor, a

[1] Atestat în 1698 (Mineiul Nov. 43b) cf. TDRG.

mişca încoace şi încolo", „a da din (coadă, aripi)", iar în paralel „a cânta cu glas slab, în surdină". În arom. are sensul „a răsufla, a respira".

Diferenţa semantică între cele două dialecte ale limbii române a fost explicată cu uşurinţă: din „a respira", prezent în arom., s-a dezvoltat „a sufla (vântul)", cf. lat. *spirare* „respirer" şi „souffler" (vorbind despre vânt).

Etimologia cuvântului este însă foarte controversată: s-au propus mai bine de zece ipoteze latineşti, dar nu au lipsit concluziile de tipul „origine nelatină" sau „etimologie necunoscută", precum şi trimiteri la alte limbi – traco-dacica, slava, bulgara, sârba. Dăm mai jos, în ordine cronologică, etimologiile propuse până acum, cu argumentele şi contraargumentele lor – întâi pe cele latineşti, urmate de cele de alte origini şi, în final, de cele neprecizate.

– lat. *ADHALARE, ADHELARE:* LM, *Glos.*, 1871, 5: „Variantele cuvântului sunt întru toate conforme cu legile fonetice ale limbei", ceea ce presupune vechime foarte mare şi „origine curatu romanică". — Respinse de I. I. Russu, *Etnogeneza,* 1981, 247: „artificioase şi inutile".

– lat. **ADILLARE* „întâmpin cu plăcere, cu bunătate, cu blândeţe" < *ADIRE* „a întâmpina": HEM, I: Evoluţia semantică spre sensul de „suflare a vântului" a fost uşurată de legarea prin etimologie populară a numelui latin al vântului (*ventus*) de participiul *ventum* < *venire,* prin noţiunea intermediară de „mişcare"; legătura s-a extins şi asupra sinonimului *adeo,* din care a provenit, prin diminutivare, **adillare.* — Admisă de Geheb, WJb., 5, 1898, 6. — Respinsă de I.-A. Candrea, *C. Lit.,* 39, 1905, 1119–1120; *Elem. lat.,* 1905, 4–5, din motive fonetice (**adillo* cu *i* scurt ar fi dat **adelu,* cu *i* lung – **adzilu* sau **adilu*) şi semantice (nepotrivire de sens între *adire,* chiar cu sufix diminutival, „aller à, venir, visiter, entreprendre" şi sensul primitiv de „respirer" al lui *adia*).

– lat. **ADILIARE* < *AD - ILIA,* cf. arom. *adil'are,* după modelul arom., megl. *suil'are* < lat. *subiliare:* I.-A. Candrea, *C. Lit.,* 39, 1905, 1119–1120; *El. Lat.,* 1905, 4–5: etimonul se putea desprinde din locuţiunile *ducere ilia* (Horaţiu), *trahere ilia* (Plinius), construite cu prepoziţia *ad*; corespondenţa fonetică este sprijinită semantic: „respir, trag în piept, suflu uşor (despre vânt)" – cf. lat. *spirare* „respirer" şi „souffler" (en parlant du vent). — CDDE 817: păstrarea nealterată a lui *d* se datorează „influenţei formelor accentuate pe terminaţiune". — W. Domaschke, WJb, 21–25, 1919, 70. — DEMP 821. — CADE. O. Densusianu, *Evol. estet., Opere,* III, 341–342: compusul *ad-ilia* > **adiliare* „a duce aerul spre torace, a respira", existent în arom. şi aplicat apoi, prin abstractizare şi poetizare, la suflarea vântului. — DLRM. — DDA: *d* nealterat este „din cauza conştiinţei faţă de un verb compus, derivat din *ilia*". — I. Coteanu, în SCL, XVI, 1965, 585; I. Coteanu, ILR II, 294. — DEX. — Şăineanu, DU_2[2]. — Respinsă de REW_1, nr. 4260: „begrifflich wenig einleuchtend". — Al. Rosetti, ILR I, 159: *d* s-ar fi alterat în *z*. — G. Giuglea, *L. Lit.,* 2, 1943, 39–42: „la respiration n'est pas liee à *ilia;* elle se fait par la bouche et le nez, non par la partie du corps dite aussi *inguen*". — CDER 8: „poco probabile". — I. I. Russu, *Etnogeneza,* 1981, 247: „artificioase şi inutile".

[2] Ediţie în curs de apariţie la Iaşi.

– lat. *A(D)-DE-HI(C)-ILLI(C):* Al. Philippide, ZRPh, 31, 1907, 289: izolată după căderea consoanelor finale, formațiunea a devenit adverb: **adil'i* sau **adil'i* „încoace și încolo"; verbul este o derivare nemijlocită de la acest adverb („unmittelbare Ableitung vom Adverb"...).

– lat. **ADHILLIO* < *ADHALO* (prin diminutivare): G. Pascu, *Arh.*, 18, 1907, 37: *i* < *e* „prin analogia formelor neaccentuate"; din sensul „suflu ușor, lin" s-a dezvoltat acela de „privesc cu blândețe, cu milă" (cf. arom. *adil'os* „milos, compătimitor").

– lat. **ADULIARE* < *ADULARE:* DA: Forma arom. *adil'a* și cea din Munții Apuseni *aduia* presupun o formațiune în *-iare* din *adulare* care întrunește toate sensurile rom. *adia:* evoluție semantică: „a da din", „a mișca încoace și încolo", „a face vânt" („a sufla ușor", „a răsufla" în arom.). — REW_1, nr. 4260, o consideră mai probabilă decât ipoteza lui Candrea (*ilia*). — M. Auerbach, WJb., XIX–XX, 1913, 216. — REW_3, nr. 204 a, acceptă etimologia fără rezerve, introducând termenul printre descendenții lat. **aduliare.* — S. Puşcariu, *Etudes,* 1937, 35. — Respinsă de: L. Spitzer, DR IV, 1924–1926, 1570: „an rum. *a aduia* = **aduliare* (DA) kann ich nicht glauben". — O. Densusianu, *Opere,* III, 341–342: obiecții semantice („de la această idee / a atinge și a linguși / până la înțelesul de astăzi, însă este o etapă semantică") și fonetice („fonetismul se opune cu desăvârșire"). — Al. Graur, BL, V, 1937, 35: „bien douteux", căci „le premier sens de ~ (qui n'est employé qu'à la 3e pers.) doit être souffler légèrement (en parlant de la brise)". — G. Giuglea, *L. Lit.,* II, 1943, 39–42: „se ia ca sens principal un sens secundar și figurat". — Battisti, *Avviamento,* 1949, 63–64, o respinge întrucât nu prezintă caracteristicile unei derivări latine[3]. — Alessio, „Anali", Bari, I, 1954, 15, o califică puțin probabilă datorită lipsei etimonului în limba populară[4]. — Al. Rosetti, ILR, I, 159: „*u* > *i* constituie o dificultate peste care nu se poate trece". — Argumentul este însușit de M. Sala, SCL, VII, 1956, 312. — I. I. Russu, *Etnogeneza,* 1981, 247: „legătura cu *adulare* este oferită prin aranjarea sensurilor lui *adia* în chip forțat".

– lat. **DOLEARE* < *DOLUS:* L. Spitzer, DR, IV, 1924–1926, 1570, face apropierea de *duios* luând ca bază forma *aduia* „gerade solche Kinderwörter (frz. *choyer, cajoler, flatter, dorloter*) pflegen jung zu sein". — Contestată de REW_3, 1935, 245 (din motive fonetice: „*duios, aduia* sind formell nicht verstandlich") 204 a (din motive semantice: „Fraglich... nimmt auf die konkrete Bedeutung zu wenig Rucksicht"). — G. Giuglea, *L. Lit.,* II, 1943, 41: „très bizarre dérivation".

– lat. *ADHALIARE* = *HALARE* „souffler, exhaler, repandre": G. Pascu, *Rcr.,* XII, 1938, 169, face distincția între *aduia* (< bg. *DUJA* „souffler, gonfler") și *adia,* pentru care dă următoarea evoluție fonetică: *adhaliare* > **adal'are* > **adil'are* (ar.), *adiia* (dr.).

– lat. **AD-ANHELIARE,* derivat cu sufixul *-iare* de la *ANHELARE* sau *ANHELUS:* G. Giuglea, *L. Lit.,* II, 1943, 39–42, emite două ipoteze de evoluție fonetică, în

[3] „E perciò impossibile... fissare l'antichità del rum. aduia... da **aduliare* per *adulare,* che non ha le caratteritiche d'una derivazione latina".

[4] „Un derivato del lat. *adulare* sembra poco probabile, non essendo questo verbo della lingua popolare".

funcție de forma primitivă luată în considerație: 1. **ad-anheliare* > **adinel'a* > **adinil'a* > **adinl'a* (prin sincopa lui *e, i* neaccentuat) > **adil'a, adiia* prin asimilarea *nl* > *l(l)* sau *nil'are* > *lil'are; i* nu-l modifică pe *d* anterior deoarece provine din *i* lung; 2. **adinheliare* (în care *an* din *anheliare* a fost înlocuit de prefixul *in-* din sinonimul său *inhalare)* > **adin(e)l'a,* în care *l* muiat nu putea fi asimilat de *n.* Argumente: comunitatea de sens; rudenia evidentă cu familia romanică în cauză; bază atestată (*anhelare*), cu derivare obișnuită în latină. — Contestată de Al. Rosetti, ILR, I, ed. 1960, 174: „**ad-anheliare* nu poate fi reținut". — CDER 8 o considera și mai puțin probabilă decât **adiliare.* — DDA o considera „discutabilă".

– lat. **ADOLEARE:* G. Alessio, *Annali,* Bari, 1, 1954, 15, pune în legătură acest etimon cu lat. *oleatus,* aducând în sprijin cal. sett. *adugliare,* abr. *aduja* „inoliare, ungere con olio". — Contestată de M. Sala, SCL, VII, 1956, 312, din motive fonetice *(„u* > *i* constituie o dificultate peste care nu se poate trece") și semantice (diferența de sens între cuvântul rom. și cele it.). — Al. Rosetti, ILR, 1, 1960, 174, își însușește obiecțiile.

– lat. **ADOLIARE* < lat. *ADOLERE* „transformar en vapores, evaporar, quemar": CDER 76: Pentru **aduia* > *adia* – cf. *baiur* > *baier;* pentru sensul „acariciar, alisar" – cf. fr. *flatter* < lat. *flare.* — SDEM, 19.

– NON-LATIN: S. Pușcariu, EW, 1905, nu-l menționează, ceea ce ar putea presupune contestarea latinității cuvântului. — Al. Rosetti, ILR, I, 159–160, elimină toate etimologiile latine emise, optând pentru „origine nelatină". — I. Fischer, ILR, II, nu-l menționează.

– pol. *ODWIAC, ODIVIEWAC,* v. sl. *vejati:* Cihac, II.

– bg. *DUJE,* sb. *DUJEM,* n. sl. *DUJEM DITI:* Scriban.

– traco-dac. – **DIL-* (-**DEL-* ori -**DUL*?) „suflare, suflu, vânt (în genere)" < i. e. **DHEU-, *DHEUA-* „a fi împins de o mișcare vie, a se vârteji, a se învârti... a sufla, a răsufla, a exhala respirație etc.": I. I. Russu, *Etnogeneza,* 1981, 247, consideră că forma arhaică era fie **adiliare,* fie **aduliare,* verb denominativ din tema **-dilia-,* sau format cu prefixul *ad-*; în lipsa atestărilor antice, nu se poate indica precis tema: **dheu-, *dhu-el, *dheu-el-* „sau mai curând un **dhe(u)e-l-* ori chiar **dhu-ei-l,* acesta din urmă explicând mai ușor forma rom. **adil-,* dacă are întâietate etimologică față de **adul'* > *aduia*". H. Mihăescu, *Romanité,* 1993, 317, admite în principiu originea traco-dacă, deși explicațiile lui I. I. Russu „s'avèrent pour l'instant insuffisantes ou même erronées".

– ET. NEC.: $TDRG_1$[5]. — Șăineanu, DU_1.

Reexaminând istoricul discuțiilor etimologice purtate în jurul acestui cuvânt, ne reține atenția paralelismul celor două forme: *adia* (cvasigeneral în nordul și sudul Dunării) și *aduia* (regional în Munții Apuseni). Existența celor două forme diferite a dus la două tipuri de etimoane propuse: 1) cu *a* > *e,* cu *e* sau *i,* care ar fi putut explica pe *adia: adhalare, adhelare, *adillare, *adiliare, a(d)-de-hi(c)-illi(c), *adhilliare, *adhaliare, *adanheliare, *adinheliare;* 2) cu *u* sau *o* > *u,* care ar fi putut explica pe *aduia: *aduliare, *doleare, adoleare* și *adoliare* < *adolere.*

[5] $TDRG_2$ nu are un punct de vedere propriu, ci prezintă principalele etimologii propuse după apariția $TDRG^1$.

Nici un etimon însă nu poate explica în acelaşi timp ambele forme, iar Al. Rosetti este categoric: *i* > *u* este imposibil. (CDER încearcă totuşi să explice fenomenul cu transformarea **bajulus* > **baiur* > *baier,* destul de incertă de altfel.)

Ni se pare demnă de reţinut observaţia lui G. Pascu, făcută în R. cr., XII, 1938, 169, prin care se face distincţia, cel puţin din punct de vedere etimologic, între două cuvinte asemănătoare: *adia,* moştenit din latină, şi *aduia,* împrumutat din slavă. În ciuda asemănărilor semantice şi fonetice cu termenul slav, originea slavă a lui *aduia* ni se pare însă improbabilă, din cauza regiunii în care circulă – Munţii Apuseni, zonă conservatoare prin excelenţă şi foarte depărtată de aria de masivă influenţă slavă, situată în sudul ţării. *A aduia* ar putea fi un termen de substrat, ceea ce nu contravine caracterului conservator al zonei geografice în care circulă. El ar conţine elementul **-dul-* cu sensul de „suflare, suflu, vânt (în general)", cum opinează I. I. Russu, cu explicaţii fonetice şi semantice detaliate, sprijinite de situaţia cuvântului în diverse limbi indo-europene.

Dintre numeroasele etimoane care ar putea explica pe *adia* ni se pare mai probabil *ad-iliare* < *ad-ilia,* propus şi argumentat din perspectivă fonetică şi semantică de I.-A. Candrea. Împotriva acestui etimon s-a pronunţat G. Giuglea, care obiecta că şoldurile (*ilia*) nu sunt antrenate în procesul respirator, ci toracele şi plămânii. Ne permitem să observăm totuşi locuţiunile populare *a ofta din rărunchi, a răsufla din rărunchi, a ofta de la ficaţi*[6], cu caracter puternic expresiv, formate cu ajutorul cuvintelor *rărunchi* şi *ficat,* care sugerează intensitatea respiraţiei, fără ca aceste organe să participe la actul respirator. Asemenea locuţiuni amintesc de lat. *trahere ad ilia* şi *ducere ad ilia,* după modelul *trahere ilia* (Horaţiu) şi *ducere ilia* (Plaut), pe care le cita I.-A. Candrea în sprijinul etimonului său.

Cel mai puternic contraargument este însă unul fonetic – păstrarea nealterată a lui *d,* care în mod normal ar fi trebuit să devină *z.* În DDA, Tache Papahagi explica prezenţa lui *d* ca un fapt ce ţine de conştiinţa vorbitorilor că se află în faţa unui compus cu *ad.* Fără a exclude această posibilitate, sugerăm ca posibilă o formă lat. **ad-de-iliare,* verosimilă lexicologic – supraprefixarea este o tendinţă curentă în latina târzie – şi care poate justifica păstrarea dentalei ca atare[7].

În concluzie, optăm pentru etimologia propusă în 1905 de Candrea: la baza rom. *adia* se află o formă latină – **adillare,* derivată de la substantivul *ilia,* prin prefixare cu prepoziţia *ad* (sau cu *ad-de-* în varianta propusă de noi). Această ipoteză e validată de arom., megl. *suil'are,* coroborat cu calabr. *subbel'are,* forme explicabile printr-un lat. *sub-iliare* şi care atestă prezenţa, în latină, a unui derivat verbal denominativ de la *ilia* cu diverse prefixe: *ad-* în cazul lui **adiliare, sub-* în cazul lui *subiliare.*

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

[6] Cf. DA – s. v. *ficat, ofta.*

[7] Cf. *ad-de positum* > *adăpost, ad-de-in-illa-hora* > *adineaori,* explicabile prin uzura semantică a prefixelor.

Ion Ştefan

UN CUVÂNT AL POEZIEI LUI NICHITA STĂNESCU: *ONDÚLĂ*

I. Coteanu scrie într-un articol din 1984, referindu-se la pre-cuvinte pasibile de lexicalizare, că „în poezie, cel puţin în cea modernă, există tendinţa de trecere a unei semnificaţii de la o stare non-difuză către una difuză", că „transferurile de la non-difuz la difuz presupun prezenţa în limbă a unor zone prelexicale în care figurează unităţi cu referinţă insuficient de precis controlată"[1].

Considerăm aceste afirmaţii un potrivit preambul la rândurile ce vor urma, în care vrem să semnalăm un cuvânt singular, un cuvânt care nu există deci în prezent în limba română. El nu există decât în poezia lui Nichita Stănescu, dar este posibil să fie lexicalizat, fiind alcătuit corect din punct de vedere fonetic şi morfologic, mai ales că are şi o bază de derivate existente în română, al căror temei este verbul *a ondula;* este vorba de substantivul *ondúlă.*

În poemul *Îndoirea lumii* din volumul *Dreptul la timp* poetul scrie (se vede chiar din titlu că poetul dă o semnificaţie materială luminii): *Am căzut într-o inimă pe care / atingând-o cu mine însumi / o făceam să existe din ce în ce mai puţin / şi mai stins. / Fiecare bătaie a ei ondula tot mai întins / şi eu înotam, înotam şi fiece lovitură / de braţ împingea / de jur împrejurul meu, tot mai departe, / ţărmurile"*[2].

Fragmentul citat face parte dintr-un poem cu substrat filozofic, în care se pune problema cunoaşterii de sine. În versurile citate poetul exprimă o viziune a scării timpului în sens invers (mai sus zisese: *Am căzut în propria mea inimă de copil*), o cădere în propriul centru, în propriul eu, în inimă. Relevăm versul: *Fiecare bătaie a ei ondula tot mai întins,* pentru a face tranziţia la noul termen – *ondúlă* –, care e derivat tocmai de la *a ondula.*

Reproducem în continuare câteva versuri din *Elegia a zecea,* care exprimă o confesiune asupra condiţiei umane, asupra orizontului fiinţei şi al cunoaşterii. Versurile pe care le citãm se referă la simţuri ca organe ale percepţiei lumii sensibile: *Vine vederea mai întâi, apoi pauză, / nu există ochi pentru ce vine; / vine mirosul, apoi, linişte; / nu există nări pentru ce vine; / apoi gustul, vibraţia umedă, / apoi, iarăşi lipsă; / apoi, timpanele pentru leneşele / mişcări de eclipsă; / apoi pipăitul, mângâiatul, alunecare / pe o ondulă întinsă, iarnă-nghetată-a mişcărilor / mereu cu suprafaţa ninsă*[3].

Reţinem versul *pe o ondulă întinsă,* pentru că ne interesează cuvântul creat de Nichita Stănescu – *ondulă.*

Cuvântul *ondulă,* substantiv de genul feminin, perfect format din punct de vedere fonetic şi morfologic, nu este înregistrat în nici un dicţionar al limbii române. Este un cuvânt al poeziei lui Nichita Stănescu, existent doar în universul versurilor sale, cu un sens difuz, vag. Există în limba franceză un adjectiv *ondul* „unduios".

[1] SCL, XXXV, 1984, nr. 4, p. 282.
[2] Nichita Stănescu, *Poezii,* Bucureşti, Editura Albatros, 1987, p. 35.
[3] *Op. cit.,* p. 114.

La Nichita Stănescu însă *ondulă*[4] este un substantiv, derivat din *a ondula* sau format prin derivare regresivă din *ondulaţie.* Cuvântul exprimă o noţiune, denumeşte un obiect material, prin opoziţie cu *ondulaţie,* care este mai ales abstract.

Este probabil că acest cuvânt a fost alcătuit prin analogie după modelul lui *pendulă.* Avem în limbă seria: *a pendula, pendulare, pendulaţie, pendulă,* de care *a ondula, ondulaţie, ondulare* se apropie în oarecare măsură prin semnificaţie[5]. Dar în seria lui *a ondula* lipseşte corespondentul lui *pendulă,* care este un obiect concret, şi, ca atare, în locul gol poetul l-a plasat pe *ondulă,* cuvânt, cum am spus, cu sens difuz, dar exprimând, în orice caz, un lucru material, care posedă proprietăţi ale obiectelor concrete, având „întindere".

Poetul vede unduirea, ondularea ca pe un fenomen material, dar neclar şi de aceea a recurs la un cuvânt nou din seria celor ce denumesc lucruri materiale, ca *pendulă, sculă, capsulă, pilulă* etc.

Poetul se referă la imposibilitatea simţurilor de a percepe în mod unitar lumea reală: între simţuri ar fi un obstacol, percepţia noastră este difuză, vagă, precum o „ondulă", ceva neclar, între lucrul real şi imagine, semnul său, este un paravan. De aceea el recurge la acest cuvânt, inexistent în limbă, ondulă, fără un semnificat precis. Zice poetul: *între văz şi auz, între gust şi miros / sunt întinse ziduri ale tăcerii* (în aceeaşi elegie). Deci cunoaşterea prin simţuri nu este posibilă decât în mică măsură, fiindcă ele funcţionează separat şi aduc informaţii incomplete despre realitate.

Cuvântul ondulă este preluat de poet într-un eseu din *Respirări:* „Scăzând în continuare viteza, în lungime de undă lentă, după o pauză avem senzaţia sonoră, apoi pauză, iarăşi vibraţie, pauză şi, în fine, *ondula* oprită, anti-lumina absolută: pipăitul"[6].

Fiind format în mod corect, noul cuvânt, *ondulă,* nu are piedici lingvistice în calea lexicalizării.

Bucureşti, Piaţa Naţiunile Unite nr. 3–5

[4] Pentru alte cuvinte inventate de poet a se vedea I. Coteanu, *Stilistica funcţională a limbii române,* vol. II, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1985, p. 153–154.

[5] În DEX se dau mai multe derivate: *ondulozitate, ondulos* (franţuzism învechit), *ondulator, ondulatoriu.*

[6] Cf. Nichita Stănescu, *op. cit.,* p. 119.

Mihail Oprescu

AMENDAMENTE LA NORMELE UTILIZĂRII PUNCTELOR DE SUSPENSIE

Analizând valabilitatea normelor privind utilizarea punctelor de suspensie ca semne ortografice, norme cuprinse în ultima ediție, a IV-a, 1987, a *Îndreptarului ortografic, ortoepic și de punctuație,* am constatat că unele din acestea pot fi perfecționate printr-o nouă ediție academică a respectivei lucrări. Această concluzie ne-a determinat să propunem Academiei Române, prin intermediul revistei „Limba română", câteva amendamente, fundamentate pe necesitatea corectării unor inadvertențe sau erori care s-au strecurat în cele patru ediții ale respectivului îndreptar. Vom prezenta observațiile noastre însoțite de proiectele reformulării unor norme.

1. Norma generală care argumentează rolul punctelor de suspensie cuprinde o deosebire față de punct pe care o considerăm necorespunzătoare: „Spre deosebire de punct, punctele de suspensie nu marchează sfârșitul unei propoziții sau al unei fraze, ci indică, în general, o întrerupere a șirului vorbirii" (norma 288).

Nu trebuie să confundăm întreruperea șirului vorbirii, care este o pauză ceva mai mare față de cea marcată de punct, cu propozițiile sau frazele neterminate, căci punctele de suspensie se utilizează nu numai spre a marca grafic renunțarea la partea finală a unei propoziții sau fraze, ci și la sfârșitul unei propoziții sau fraze complete, așa cum rezultă de altfel din cele mai multe exemple folosite de îndreptarul la care ne referim, din care reproducem următoarea frază:

Dacă nu mi s-or întoarce feciorii, ne-am duce și noi, eu și baba Cireașa, unde se duc toate... unde se duc și-aceste frunze de frasin zburate de vânt...

Analizând rolul punctelor de suspensie de la sfârșitul frazei reproduse, este inacceptabil să se afirme că ele „nu marchează sfârșitul unei fraze", de vreme ce fraza este completă și semnele respective încheie comunicarea. Așadar rolul punctelor de suspensie în această situație nu este de a marca o frază incompletă, ci de a semnala un moment de reflecție afectivă asupra celor spuse. De aceea propunem eliminarea secvenței din norma 288 care se referă la deosebirea punctelor de suspensie de punct și înlocuirea ei cu precizarea că punctele de suspensie de la sfârșitul unei propoziții sau fraze incomplete îndeplinesc și rolul unui punct, dar marchează și o pauză mai mare, ca moment de reflecție neexprimată prin vorbire asupra celor exprimate.

2. Nu este acceptabilă nici sintagma „întreruperea definitivă a vorbirii" din cadrul normei 290, referitoare la punctele de suspensie, căci vorbirea este un complex, un ansamblu care depășește cadrul propoziției sau al frazei, iar punctele de suspensie se înscriu în sfera propoziției, respectiv a frazei. Așadar propunem scoaterea

LR, XLIV, nr. 1–2, p. 25–27, București, 1995

sintagmei la care ne referim şi înlocuirea ei cu precizarea că punctele de suspensie pot marca şi întreruperea definitivă a unei propoziţii sau fraze.

3. În ceea ce priveşte conţinutul normei 293, potrivit căreia „punctele de suspensie marchează şi o vorbire incoerentă", afirmaţia este discutabilă deoarece incoerenţa rezultă din ceea ce se exprimă prin cuvinte, din nepotrivirea cuvintelor şi din îmbinările sau formele greşite ale acestora, iar exemplificarea din opera lui Creangă – reproducem o parte – nu se referă la o vorbire incoerentă, ci la înlocuirea prin puncte de suspensie a unor răspunsuri ori secvenţe de răspunsuri pe care şcolarul Trăsnea nu le ştie:

Ce este gramatica, română, este... ce este... este arată... nu arată; artea... artea... ce... ce... ce... Monologul prin care şcolarul se întreabă ori se autocorectează, încercând răspunsuri pe care nu le poate da, ca şi precizarea că se bâlbâie „fără pic de cugetare" se referă la învăţarea mecanică a gramaticii, nu la incoerenţa exprimării şcolarului, care nu poate memora nişte definiţii abstracte. Chiar dacă textul care exemplifică regula este dominat de repetări obsesive ale unor întrebări şi secvenţe de răspunsuri care constituie o deviere de la obişnuit, totuşi punctele de suspensie nu marchează incoerenţa, ci lipsa unor secvenţe ale definiţiei gramaticii.

Segmentarea exprimării prin puncte de suspensie care marchează pauze între imagini relativ dezordonate are rolul de a exprima pierderea controlului raţiunii: *Stai tu să trec eu valea... Să vezi cum o să vă duc eu cu o căpăţână de usturoi... lovi-te-ar moartea de Bisisică!* (Marin Preda, *Moromeţii*).

S-ar cuveni ca aspectul respectiv să înlocuiască norma 293, cu precizarea că incoerenţa nu poate fi exprimată morfosintactic, punctele de suspensie în această situaţie marcând pauze între unităţi ale vorbirii incoerente.

4. Regula 294, potrivit căreia „În citate, punctele de suspensie marchează lipsa unor propoziţii sau a unor fraze", este însoţită de un exemplu necorespunzător, căci din secvenţele *Acolo-n ochi de pădure /.../ Vom şedea în foi de mure,* comparate, în îndreptar, cu propoziţia *Acolo-n ochi de pădure, Lângă trestia cea lină Şi sub bolta cea senină Vom şedea în foi de mure,* lipsesc de fapt părţi de propoziţie, nu propoziţii sau fraze, cum menţionează regula.

Aşadar va fi necesar mai întâi să se sublinieze că în citate punctele de suspensie marchează scoaterea, din diverse motive, a unor secvenţe: părţi de propoziţie, propoziţii sau fraze, cu condiţia ca secvenţele rămase să se încadreze în cerinţele comunicării. În acelaşi timp, trebuie să se deosebească lipsa prin scoaterea operaţională făcută de altă persoană în afara autorului de elipsa proiectată de autor; aşa, deci, va fi necesar ca scoaterea unor secvenţe, în cadrul citatelor, să fie marcată grafic prin puncte de suspensie între bare: /.../.

5. Recomandăm colegiului de redactori ai unei noi ediţii a *Îndreptarului* să corecteze, în cadrul regulii 298, exemplul *Iară noi? noi, epigonii... simţiri reci, harfe zdrobite,* căci la sfârşit nu se foloseşte punctul, fiind vorba de o secvenţă, iar cuvântul *Simţiri* se scrie cu iniţială majusculă: *Iară noi, noi, epigonii?... Simţiri reci, harfe zdrobite /.../*

6. O analiză mai atentă a titlurilor de poezii ar trebui să genereze şi modificarea regulii 295, potrivit căreia se arată că „Unii scriitori pun punctele de suspensie după titluri de poezii când acestea sunt formate din primul vers sau din primele cuvinte cu care încep poeziile:

O, mamă... Eminescu
Departe sunt de tine... Eminescu
Slăvit e versul... Vlahuţă".

Considerăm că practica utilizării punctelor de suspensie după titlurile unor poezii nu este determinată de o regulă care obligă pe scriitor să folosească respectivele semne ortografice dacă poezia începe prin cuvintele titlului şi argumentăm această consideraţie prin apel la poeziile lui Eminescu, din care rezultă că o parte însemnată a acestora sunt scrise fără puncte de suspensie după titlu, deşi titlurile acestora sunt formate „din primul vers sau din primele cuvinte cu care încep poeziile". Credem că în situaţia utilizării punctelor de suspensie după titlurile unor poezii important pentru scriitor nu este faptul că structura titlului este reluată, ci starea sufletească determinantă a unei pauze (care poate marca diverse emoţii).

De fapt, sunt titluri nu numai de opere artistice care se scriu urmate de punctele suspensiei, fără obligativitatea ca scrierile respective să înceapă apoi prin cuvintele titlului. Chiar şi în unele poezii se folosesc punctele de suspensie după titlu, fără ca primul vers să înceapă prin cuvintele titlului:

Frumoasă-i...
În lacul cel verde şi lin
Răsfrânge-se cerul senin /.../ (M. Eminescu)

Considerăm deci că este necesar ca norma 295 să fie adaptată acestor constatări şi reformulată în felul următor: punctele de suspensie se folosesc după titlul unei poezii atunci când pauza dintre titlu şi primul vers care începe prin cuvintele titlului marchează o stare emotivă profundă sau o reflecţie prin mimică ori alte aspecte ale comportamentului asupra a ce s-a spus pentru a fi apoi reluat.

7. Discutabilă ar fi şi următoarea precizare a *Îndreptarului* legată de norma 289:

„Punctele de suspensie pot despărţi de restul frazei cuvintele sau propoziţiile incidente:

Câteodată... prea arare...
A târziu când arde lampa,
Inima din loc îmi sare,
Când aud că sună cleampa".

Avându-se în consideraţie că secvenţa *...prea arare...* poate fi interpretată de către unii specialişti ca fiind un complement subliniat prin pauzele care-l încadrează, de către alţii ca o construcţie incidentă care nu atinge nivelul unei propoziţii, iar de către alţii ca o propoziţie incidentă cu predicatul subînţeles *se întâmplă*, ar fi de preferat un alt exemplu, care să cuprindă o construcţie incidentă fundamentată pe argumente unitare la nivelul cercetării lingvistice.

Şcoala I.L. Caragiale
Râmnicu-Vâlcea

Adrian Voica

FASCINAȚIA UNUI MIT

I. Folclorul a exercitat asupra lui Eminescu o influență continuă. De la preluarea întocmai a unui vers de factură populară până la decantările subtile produse în laboratorul său poetic, această influență s-a manifestat în diferite grade – și ca urmare, desigur, a temei tratate –, dar totdeauna cu rezultate benefice pentru creația sa.

În funcție de anumiți factori (temă, stil, prozodie), se pot stabili clasificări relevante cel puțin în privința atitudinii lui Eminescu față de folclor. Așa procedează Ion Rotaru, situând *Revedere, Ce te legeni...* și *Doina* printre „acele poezii în care, păstrându-se prozodia folclorică [...], poetul inculcă pe nesimțite idei personale, cu conținut mai profund, esențial diferit de cel din originalul popular"[1].

Considerațiile de mai sus nu se îndepărtează prea mult de afirmațiile lui G. Călinescu legate de aceeași problemă. Pentru el, *Revedere* este „poezia care, cu cea mai firească înfățișare poporană, cuprinde cele mai înalte idei culte"[2]. În schimb, „Codrul vorbind" constituie „un mit desăvârșit"[3].

Imaginea pădurii înzestrate cu grai omenesc este caracteristică în egală măsură prozei și liricii folclorice. Dar în *Revedere* ea nu se menține numai la acest nivel, ci capătă valori filozofice cărora și analiza prozodică le poate surprinde esența:

I. „– Codrule, codruțule, 7/a
II. Ce mai faci, drăguțule, 7/a
III. Că de când nu ne-am văzut 7/b
IV. Multă vreme au trecut 7/b
V. Și de când m-am depărtat, 7/c
VI. Multă lume am îmblat. 7/c

VII. – Ia, eu fac ce fac de mult, 7/d
VIII. Iarna viscolu-l ascult, 7/d

[1] I. Rotaru, *Eminescu și poezia populară*, București, E.P.L., 1965, p. 91.
[2] G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, II, București, Editura Minerva, 1970, p. 411.
[3] *Ibidem*, p. 411–412.

IX. Crengile rupându-le
–⏑⏑ ⏑–⏑⏑ 7/e

X. Apele-astupându-le[4],
–⏑⏑⏑–⏑⏑ 7/e

XI. Troienind cărările
⏑⏑– ⏑–⏑⏑ 7/f

XII. Şi gonind cântările;
⏑⏑– ⏑–⏑⏑ 7/f

XIII. Şi mai fac ce fac de mult,
⏑⏑– ⏑– ⏑– 7/g

XIV. Vara doina mi-o ascult
–⏑ –⏑⏑ ⏑– 7/g

XV. Pe cărarea spre izvor
⏑⏑–⏑ ⏑⏑– 7/h

XVI. Ce le-am dat-o tuturor,
⏑⏑–⏑ ⏑⏑– 7/h

XVII. Împlându-şi cofeile
⏑–⏑ ⏑–⏑⏑ 7/i

XVIII. Mi-o cântă femeile.
⏑–⏑ ⏑–⏑⏑ 7/i

XIX. – Codrule cu râuri line,
–⏑⏑ ⏑–⏑ –⏑ 8/j

XX. Vreme trece, vreme vine.
–⏑ –⏑/ –⏑ –⏑ 8/j

XXI. Tu din tânăr precum eşti
⏑⏑–⏑ ⏑⏑– 7/k

XVII. Tot mereu întinereşti.
–⏑– ⏑⏑⏑– 7/k

XXIII. – Ce mi-i vremea, când de veacuri
–⏑ –⏑/ ⏑⏑–⏑ 8/l

XXIV. Stele-mi scânteie pe lacuri
–⏑ –⏑⏑ ⏑–⏑ 8/l

XXV. Şi de-i vremea rea sau bună
⏑⏑–⏑ –⏑ –⏑ 8/m

XXVI. Vântu-mi bate, frunza-mi sună;
–⏑ –⏑/ –⏑ –⏑ 8/m

XXVII. Că de-i vremea bună, rea
⏑⏑–⏑ –⏑/ – 7/n

XXVIII. Mie-mi curge Dunărea.
⏑⏑–⏑ –⏑⏑ 7/n

[4] Din cauza c r a t i m e i, „celulele" ritmice apar legate. Dar este clar că *Apele*, ca şi *Crengile* structurează un dactil (–⏑⏑).

XXIX. Numai omu-i schimbător,
⏑⏑–⏑ ⏑⏑– 7/o
XXX. Pe pământ rătăcitor,
⏑⏑– ⏑⏑⏑– 7/o
XXXI. Iar noi locului ne ţinem,
⏑– –⏑⏑ ⏑–⏑ 8/p
XXXII. Cum am fost aşa rămânem:
–⏑–/ ⏑– ⏑–⏑ 8/p
XXXIII. Marea şi cu râurile,
–⏑ ⏑⏑–⏑⏑⏑ 8/r
XXXIV. Lumea cu pustiurile,
–⏑ ⏑⏑–⏑⏑⏑ 8/r
XXXV. Luna şi cu soarele,
–⏑ ⏑⏑–⏑⏑ 7/s
XXXVI. Codrul cu izvoarele".
–⏑ ⏑⏑–⏑⏑ 7/s

Compoziţional, *Revedere* are două părţi distincte, dar şi în cadrul acestora alte subdiviziuni separă întrebarea poetului de răspunsul codrului. Sextina iniţială este urmată de o duodecimă, astfel încât prima parte conţine 18 versuri – tot atâtea câte numără şi a doua parte a poeziei mai sus citate, cu menţiunea că aici dispunerea strofică este alta. Un catren urmat de o strofă de 14 versuri sugerează extensia răspunsului în care paralela om–natură, pusă în termeni existenţiali, justifică încadrarea acestei creaţii în lirica filozofică eminesciană.

Ceea ce individualizează mai întâi cele două părţi ale poeziei se referă la modul diferit de percepere a factorului timp – decisiv în aprecierea obiectivă a raportului om–natură. Apelativele *codruţule* şi *drăguţule* – utilizate ca rime – îşi găsesc motivaţia artistică în sentimentele identice pe care le încearcă Eminescu şi poetul popular. Diminutivele menţionate apar frecvent în lirica folclorică – ele nelipsind dintr-un text de asemenea extracţie, notat de Eminescu însuşi:

„Codrule, codruţule,
Dizmorţeşte-ţi apele
Şi grăbeşte de-nfrunzeşte,
Că drăguţa te doreşte"[5].

Din strofa citată, atestată de ms. 2262, 101, datând din perioada ieşeană (cca 1876)[6], Eminescu a preluat primul vers, fără să-i aducă vreo modificare. Dar această atitudine este determinantă pentru unitatea de ton, deoarece codrul îi răspunde poetului într-un mod similar. Dacă poetul utilizează arhais-

[5] Cf. M. Eminescu, *Opere*, VI, *Literatură populară*. Ediţie critică îngrijită de Perpessicius, Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1963, p. 154.

[6] *Ibidem*, p. 559.

mele, păstrate în limbă ca regionalisme[7] („Multă lume am îmblat"), ele nu lipsesc nici din răspunsul codrului. Versul „Împlându-şi cofeile", ca şi recurgerea la interjecţia *Ia* sunt argumente în sprijinul acestei ipoteze.

Prozodic, unitatea organică dintre om şi natură, atât de evidentă în folclor, se realizează aici şi prin metrul comun pe care-l au versurile aferente întrebării şi răspunsului.

Poetul şi codrul se regăsesc în interiorul aceluiaşi univers, chiar dacă devenirea lor este diferită. Dependenţei omului de timp şi spaţiu:

III. „Că de când nu ne-am văzut
IV. Multă vreme au trecut
V. Şi de când m-am depărtat
VI. Multă *lume*[8] am îmblat"

îi corespunde, în cazul codrului, numai receptarea anotimpurilor:

VIII. „*Iarna* viscolu-l ascult";
XIV. „*Vara* doina mi-o ascult",

spaţiul rămânând neschimbat:

XXI. „Iar noi *locului* ne ţinem,
XXII. Cum am fost aşa rămânem".

Simetriile realizate de Eminescu nu mai sunt întâmplătoare, ca în folclor, iar accentuarea cuvintelor ce evocă timpul şi spaţiul determină gruparea schemelor ritmice asemănătoare, fie în exprimarea întrebării (în v. IV şi VI), fie în cea a răspunsului (în v. VIII şi XIV).

Codrule, viscolu-l, Crengile, Apele şi, prin simpatie, sintagma *doina mi-o* se numără printre celulele dactilice ale primei părţi.

În cadrul versului care-l conţine, dactilul (–⏑⏑) se remarcă prin energia sa informaţională, teorie susţinută de acad. Octav Onicescu[9]. Totuşi poziţionându-le astfel, adică situând la începutul versurilor VIII şi XIV cuvintele *Iarna* şi *Vara,* care alcătuiesc prozodic un troheu (–⏑), Eminescu atrage atenţia şi asupra lor prin legătura acestora cu dactilul. Iar rima – comună celor două versuri – se datorează unui verb (*ascult*) care face din codru un personaj viu, mereu atent la schimbările sonore din jur.

În funcţie de tipul rimic adoptat, ultimele patru versuri ale primei părţi se grupează în cupluri ritmice identice. Prin schemele ritmice realizate, ca

[7] În capitolul *Realismul de inspiraţie populară* din vol. *Stilul poetic al lui Mihai Eminescu* (Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1964), L. Gáldi afirmă, la p. 261, referindu-se la *Revedere, Ce te legeni...* şi *La mijloc de codru des,* că „poeziile lirice de inspiraţie populară, cel puţin sub forma lor definitivă, nu se prea îndepărtează de lexicul literar cult; dimpotrivă, pe baza variantelor am ajuns la concluzia că poetul, în mod conştient, tindea să elimine din ele unele cuvinte şi expresii necunoscute poeziei culte". Dar păstrând unele arhaisme – aparent contrar evoluţiei limbii literare –, Eminescu a mizat pe expresivitatea lor într-un context în care desfăşurarea temporală devine astfel mai sugestivă.

[8] Aici, cu sensul de „locuri".

[9] Cf. Solomon Marcus, *Poetica matematică,* Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1970, p. 26.

şi prin dispunerea lor, Eminescu se ridică la măiestria prozodică existentă numai în marile creaţii populare – cum ar fi *Miorița*, de pildă:

XV. „Pe cărarea spre izvór ⏑–⏑– ⏑⏑–] 7/A
XVI. Ce le-am dat-o tuturór, ⏑–⏑– ⏑⏑–] 7
XVII. Împlându-şi coféile ⏑–⏑ ⏑–⏑⏑] 7/B
XVIII. Mi-o cântă femeile". ⏑–⏑ ⏑–⏑⏑] 7

„Codrúţule", „drăgúţule", „rupándu-le", „astupándu-le", cărările" şi „cântările" formează ritmic un peon II (⏑–⏑⏑). Însă aceste cuvinte (ori sintagme) facilitează – tocmai datorită accentului tonic – aparţin rimelor dactilice. Ele sunt mai numeroase în această parte a poeziei *Revedere*, ca şi cum Eminescu ar vrea să demonstreze că rimele masculine şi cele dactilice sunt posibile şi în versul cult, mai ales dacă acesta e turnat în tipar folcloric.

Versurile prin care codrul se referă la o acţiune recurentă, dar şi la starea sa:

VII. „– Ia, eu fac ce fac de mult";
XIII. „Şi mai fac ce fac de mult",

apropiate în privinţa conţinutului, simbolizează de fapt un prezent continuu, evident – printre altele – în *Glossă*. E drept, în al III-lea strat al ms. 2283,86 v.[10], în primul emistih al versului XIII, Eminescu pusese verbul *a face* la un timp trecut, astfel încât acesta suna: „Ş-*am făcut* ce fac de mult". Dar, prin alegerea finală a timpului prezent, autorul a intenţionat să prezinte natura ca sursă eternă a materiei vii. Poeziile sale erotice, ca şi cele filozofice, de altfel, sunt rodul acestei viziuni.

Codrul devine un mit – dar unul accesibil omului, fundamental apropiat acestuia şi leagănul tuturor sentimentelor sale.

Din emoţionantul dialog dintre poet şi codru, purtat însă pe voci egale, nimic nu lăsa să se întrevadă schimbarea de ton, specifică părţii a doua a poeziei. De data aceasta nu o sextină, ci un catren include întrebarea. Ea începe tot prin vocativul *Codrule* – întâlnit şi la începutul poeziei.

În context, versurile XIX şi XX impun o interpretare intertextuală, impresionând deopotrivă prin simetria propusă şi semnificaţia vecinătăţii lor:

XIX. *„– Codrule cu râuri line,*
XX. *Vreme trece, vreme vine,*
XXI. Tu din tânăr precum eşti
XXII. Tot mereu întinereşti".

Versul XIX se regăseşte într-o formă identică într-un grupaj folcloric păstrat în ms. 2262,150:

„Codrule cu râuri line,
Nu mă spune că în tine
Am vărat toată vara,
Las' să mă spuie frunza
De ce-am vărat cu nana"[11].

[10] Cf. M. Eminescu, *Opere*, II, p. 139.
[11] Cf. M. Eminescu, *Opere*, VI, p. 165 şi 562.

Dacă menţionăm faptul că şi primul vers al poeziei („Codrule, codruţule") provenea aidoma dintr-o creaţie folclorică, trebuie să admitem că paralelismul este perfect. Numai metrul versurilor diferă, insinuându-se şi pe această cale schimbarea tonului, ca urmare a răspunsului existenţial pe care-l dă codrul.

Iar versul numerotat XX: „Vreme trece, vreme vine" repetă nedeterminarea cuprinsă în versul de început al *Glossei.* Este, într-adevăr uimitoare şi tulburătoare apropierea pe care-o stabileşte Eminescu între versul folcloric, neprelucrat – fiind însă desăvârşit în limpezimea lui de cleştar – şi expresia proprie, îndelung şlefuită.

De asemenea, prin tehnica accentuării Eminescu reuşeşte să imprime unor cuvinte relevanţă prozodică – nu numai unor substantive (*vreme* şi *lume,* din versurile IV şi VI), dar şi unui adverb de relaţie (*când*) precedat de prepoziţie (v. III). Dacă *vreme,* nearticulat, arată nedeterminarea, accentuarea adverbului o limitează, situând-o într-un trecut ce poate fi dimensionat:

III. „Că *de când* nu ne-am văzut ⏑⏑– –⏑⏑–
IV. Multă *vreme* au trecut". –⏑ –⏑ ⏑⏑–

În partea a doua a poeziei însă, accentuarea adverbului de relaţie nu se mai produce. Timpul nu mai este dimensionat conform unei stricte cronologii, întrucât codrul ignoră această operaţie. El este etern – nedepinzând, ca omul, de durată. Prin câteva dintre elementele sale esenţiale, codrul îşi afirmă veşnicia:

XXIII. „– Ce mi-i vremea, când de veacuri –⏑ –⏑/ ⏑⏑–⏑
XXIV. Stele-mi *scânteie* pe lacuri, –⏑ –⏑⏑ ⏑–⏑
XXV. Că de-i vremea rea sau bună ⏑⏑–⏑ –⏑ –⏑
XXVI. Vântu-mi bate, frunza-mi sună". –⏑ –⏑/ –⏑ –⏑

Dintre particularităţile prozodice ale fragmentului de faţă le menţionăm pe cele mai importante.

Prima constatare se referă la verbul ce însoţeşte substantivul *stele.* Cum el structurează un dactil (–⏑⏑), dar are şi încărcătură metaforică (*scânteie*), este normal ca expresivitatea sa să crească în contextul semantic şi prozodic dat.

A doua constatare vizează nedeterminarea cuvântului *vreme.* Când substantivul apărea sub această formă, el sugera trecerea timpului, cu urmări nefaste asupra fiinţei biologice dependente de durată – aşa cum este omul.

Interpretarea aparţine poetului – şi se deosebeşte fundamental de cea a codrului, care percepe numai schimbarea anotimpurilor.

Din această cauză, cuvântul apare articulat (*vremea*) şi se referă exclusiv la caracterul ciclic al anotimpurilor. Vremea poate fi „rea sau bună", dar armonia naturii se menţine etern. Dovada prozodică o constituie schema ritmică a versului XXVI:

„Vântu-mi bate, frunza-mi sună",
–⏑ –⏑/ –⏑ –⏑

în care cezura repartizează în fiecare emistih acelaşi număr şi acelaşi tip de „celule" ritmice – respectiv câte o dipodie trohaică.

Versurile XXX şi XXXI caracterizează – pe un ton ce nu exclude pesimismul specific eminescian – firea umană dintotdeauna:

„Numai omu-i *schimbător,*
Pe pământ *rătăcitor".*

Aflate în rimă, constituind (conform teoriei lui G. Ibrăileanu) centrul de greutate al versurilor respective, cele două calificative (*schimbător* şi *rătăcitor*) exprimă efemeritatea şi tragismul condiţiei umane. Prin contrast, natura îşi asociază veşnicia, legătura cu un anumit spaţiu şi mai ales armonia interioară – pe care nici o schimbare nu o poate influenţa.

Sub aspect prozodic, poezia *Revedere* se încheie magistral, în sensul că ultimele patru versuri, definind universul în ansamblul său[12], relevă tocmai această armonie interioară, concretizată în scheme ritmice identice sau foarte apropiate ca structură:

XXXIII.	„Marea şi cu râurile,	–⏑	⏑⏑–⏑⏑⏑	(troheu + hipermesomacru)
XXXIV.	Lumea cu pustiurile,	–⏑	⏑⏑–⏑⏑⏑	(troheu + hipermesomacru)
XXXV.	Luna şi cu soarele,	–⏑	⏑⏑–⏑⏑	(troheu + mesomacru)
XXXVI.	Codrul cu izvoarele".	–⏑	⏑⏑–⏑⏑	(troheu + mesomacru)

II. Între poezia *Revedere* şi cea intitulată *Ce te legeni...* există mari deosebiri, mergând de la viziune până la atitudine faţă de materialul folcloric brut. Influenţa folclorului este aici mai evidentă, pentru că şi numărul versurilor preluate din lirica populară creşte semnificativ. Eminescu acţionează însă creator, în sensul că stilizează şi asamblează părţi inegale valoric în forma lor iniţială, care ar fi rămas, altfel, disparate. Efortul său artistic se îndreaptă prioritar în această direcţie. El reuşeşte, în cele din urmă, să le armonizeze şi să le subordoneze unei viziuni unitare asupra duratei. Transformările efectuate privesc aşadar nu numai forma, ci şi semnificaţiile acestora.

Este adevărat, şi în cazul poeziei *Revedere* observam preluarea întocmai a două versuri de provenienţă folclorică. Ele contribuiau la simetria părţilor, dar celelalte, concepute de poetul cult după tiparul folcloric, urmăreau ilustrarea unei optici fundamental deosebite în perceperea timpului.

Poetul şi codrul manifestau sentimente diferite faţă de curgerea sa implacabilă. Omul, aflat în permanenţă sub tirania duratei, se adresa codrului cu următoarele cuvinte menite să dea contur unei opoziţii ontologice:

„Tu din tânăr precum eşti
Tot mereu întinereşti".

La rândul său, codrul, înregistrând doar caracterul ciclic al anotimpurilor, îşi afirma veşnicia – motiv pentru care Eminescu, asemeni poetului popular, îl receptează ca mit.

Dar în *Ce te legeni...* codrul este înzestrat cu sentimente specific umane şi, ca atare, adoptă şi filozofia sa de viaţă. Umanizarea mitului are ca efect o realitate nouă, care uniformizează planurile existenţiale. Şi aici poetul întreabă, iar codrul

[12] În cursul *Evoluţia estetică a limbei române*, citat de Perpessicius (*O.*, II, p. 138), Ovid Densusianu susţine o idee contrară: „Cele patru versuri din urmă sunt însă un păcat, un adaus; nu e ceva popular, pentru că înşirările acestea în doine apar cu totul altfel, cu relief adevărat". Dar tocmai această distanţare a urmărit-o Eminescu !

răspunde; totuşi, întrebarea este mai mult o c o n s t a t a r e, în timp ce răspunsul are caracteristicile unei l a m e n t a ţ i i:

I.	„– Ce te legeni, codrule,	–⏑⏑⏑ –⏑⏑	7/–
II.	Fără ploaie, fără vânt,	–⏑ –⏑/ –⏑–	7/a
III.	Cu crengile la pământ?	⏑–⏑⏑ ⏑⏑–	7/a
IV.	– De ce nu m-aş legăna,	⏑– –⏑ ⏑⏑–	7/b
V.	Dacă trece vremea mea!	⏑⏑–⏑ –⏑–	7/b
VI.	Ziua scade, noaptea creşte	–⏑ –⏑/ –⏑ –⏑	8/c
VII.	Şi frunzişul mi-l răreşte.	⏑⏑–⏑ ⏑⏑–⏑	8/c
VIII.	Bate vântul frunza-n dungă	– –⏑ –⏑ –⏑ –⏑	8/d
IX.	Cântăreţii mi-i alungă;	⏑⏑–⏑ ⏑⏑–⏑	8/d
X.	Bate vîntul dintr-o parte	– ⏑ –⏑ ⏑⏑–⏑	8/e
XI.	Iarna-i ici, vara-i departe.	–⏑–/ –⏑ ⏑–⏑	8/e
XII.	Şi de ce să nu mă plec,	⏑⏑– ⏑– ⏑–	7/f
XIII.	Dacă păsările trec !	⏑⏑–⏑⏑⏑ –	7/f
XIV.	Peste vârf de rămurele	⏑⏑– ⏑⏑⏑–⏑	8/g
XV.	Trec în stoluri rândunele,	– ⏑–⏑ ⏑⏑–⏑	8/g
XVI.	Ducând gândurile mele	⏑– –⏑⏑⏑ –⏑	8/g
XVII.	Şi norocul meu cu ele.	⏑⏑–⏑ – ⏑–⏑	8/g
XVIII.	Şi se duc pe rând, pe rând,	⏑⏑– ⏑–/ ⏑–	7/h
XIX.	Zarea lumii-ntunecând,	–⏑ –⏑⏑⏑–	7/h
XX.	Şi se duc ca clipele,	⏑⏑– ⏑–⏑⏑	7/i
XXI.	Scuturând aripile,	⏑⏑– ⏑–⏑⏑	7/i
XXII.	Şi mă lasă pustiit,	⏑⏑–⏑ ⏑⏑–	7/j
XXIII.	Vestejit şi amorţit	⏑⏑– ⏑⏑⏑–	7/j
XXIV.	Şi cu doru-mi singurel,	⏑⏑–⏑ ⏑⏑–	7/k
XXV.	De mă-ngân numai cu el!"	⏑⏑– –⏑⏑–	7/k

Faptul că în *Ce te legeni...* Eminescu nu mai recurge la împărţirea strofică – aşa cum procedase în *Revedere* – este de asemenea revelator. O m u l şi c o d r u l împart acum acelaşi destin, aflat sub semnul duratei. Iar atunci când codrul se referă la t r e c e r e, n o r o c şi s i n g u r ă t a t e, omul îşi recunoaşte propriile trăiri şi sentimente.

Începutul poeziei este edificator atât în privinţa împrumutului efectuat de Eminescu din folclor, cât şi a transformărilor operate de acesta. Dacă punem pe două coloane textul brut şi varianta lui artistică, vom pătrunde în laboratorul poetic eminescian şi vom putea desprinde mai uşor anumite concluzii:

Textul folcloric	Versiunea eminesciană
„Ce te legeni, *plopule,*	„Ce te legeni, *codrule,*
Fără ploaie, fără vânt,	Fără ploaie, fără vânt,
Cu crengile la pământ ?"[13]	Cu crengile la pământ ?"

[13] Cf. *O.*, VI, p. 242.

Conform unei ipoteze în general admise, textul folcloric citat, cules de poetul însuși, după cum o atestă ms. 2262,125 v.[14], stă la baza poeziei *Ce te legeni...* Dar, cum primele sale variante (A. 2276[1], 17 și B. 2276[1], 20) datează din perioada 1878–1879[15], este greu de susținut că Eminescu a ocolit și alte surse, cum ar fi culegerea lui Miron Pompiliu, din 1870. Intitulată *Balade populare române,* aceasta cuprindea un text asemănător:

„– Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vânt,
Cu *vârful tot* la pământ?"[16]

Așadar, presupunând că Eminescu era la curent și cu această variantă, modificările efectuate probează capacitatea sa selectivă, pusă în slujba artei autentice.

Din textul cules de el însuși înlocuiește cuvântul *plopule,* care individualizează, cu unul care generalizează: *codrule* – aflat însă în varianta din culegerea lui M. Pompiliu. În schimb, păstrează *crengile,* și nu *vârful tot,* pentru că verbul *a legăna* presupune o mișcare lentă și nicidecum una de vijelie dezlănțuită.

În cele două tipare folclorice, primul vers nu are rimă. Eminescu menține și în versiunea proprie această particularitate, iar textul rezultat va fi păstrat întocmai în toate variantele poeziei.

Ca și în *Revedere,* unde pronumele relativ-interogativ *ce* era accentuat[17], în poezia de față autorul procedează identic. El recurge încă din primul vers – ca și poetul popular, de altfel – la înlănțuirea a două celule cu accentuare descendentă (peon I + dactil), expresive prin construcție și semnificație prozodică: „*Cé* te legeni, códrule" (–◡◡◡ –◡◡).

Comparând (în cele trei variante principale) versul prin care codrul își începe lamentația, poate fi surprins unul din mecanismele importante ale tehnicii accentuării. Astfel, adverbul de mod (cu nuanță cauzală) din A.2276[1], 17:

„Dară *cúm* să nu mă plec"
◡◡– ◡– ◡– (3/5/7)

ca și pronumele interogativ (însoțit de prepoziție) din B.2276[1], 20:

„Da de *cé* să nu mă plec"
◡◡– ◡– ◡– (3/5/7)

sunt purtătoare de ictus în niște versuri ce nu cunosc perturbarea ritmică.

Dar în următorul vers din C[2]. 2261,306:

„De *cé* nu m-aș legăna"
◡– –◡ ◡◡– (2/3/7)

situarea pe a doua silabă a pronumelui interogativ și accentuarea sa (precum în cazul ritmului iambic), căreia i se adaugă vecinătatea negației, determină o perturbare semnificativă, anticipând emoția și neliniștea codrului *pustiit* și *vestejit.*

[14] *Ibidem,* p. 580.

[15] Cf. *O.,* III, p. 223. Variantele principale sunt astfel dispuse: A. 2276[1], 17 (la p. 224); B. 2276[1], 20 (la p. 224–225); C[2]. 2261, 306 (la p. 225).

[16] Apud I. Rotaru, *op. cit.,* p. 232.

[17] „*Ce* mai faci..." (–◡◡); „*Ce* mi-i vremea..." (–◡ –◡).

În prelucrarea şi asamblarea unor versuri populare, Eminescu procedează în spiritul marilor romantici (recurgând la anumite procedee), dar fără să se îndepărteze prea mult de folclor. Întrebării:

„– Ce te legeni, codrule,"

i se răspunde printr-o exclamaţie având însă şi aspect interogativ:

„De *cé* nu m-aş legăna";
⏑– –⏑ ⏑⏑– (2/3/7)

„Şi de *cé* să nu mă plec"
⏑⏑– ⏑– ⏑– (3/5/7).

Cum în varianta populară versul conţinând răspunsul codrului avea următoarea formă:

„Dar eu *cúm* să nu mă legăn"[18]
⏑⏑– ⏑– ⏑–⏑ (3/5/7),

este clar că Eminescu a intenţionat să se îndepărteze de model (mai ales în C². 2261,306) prin tehnica accentuării, ca şi prin procedeul recurenţei, absent din textul pe care l-a utilizat[19].

Esenţa căutărilor eminesciene constă în păstrarea şi punerea în valoare a ceea ce este reprezentativ în textul folcloric. Aparent, intervenţiile sale sunt uneori minore. În realitate, ele se dovedesc decisive în conturarea unui tablou sau în reliefarea unei idei.

Astfel, din strofa de extracţie folclorică:

„Bate vântul frunza-n dungă,
Jalea-i mare, calea-i lungă.
Bate vântul dintr-o parte,
Departe-i mândra, departe"[20]

a rezultat următorul fragment în B. 2276[1], 20, aflat la sfârşitul acestei variante:

„Bate vântul frunza-n dungă,
Păserelele le-alungă
Bate vântul dintr-o parte
Toamna-i ici, vara departe",

pentru ca în C². 2261, 306 versurile să capete forma finală:

„Bate vântul frunza-n dungă,
Cântăreţii mi-i alungă;
Bate vântul dintr-o parte,
Iarna-i ici, vara-i departe".

Eminescu n-a intervenit deloc în versurile impare pentru că p a r a l e l i s m u l propus de creatorul anonim i s-a părut o construcţie poetică inspirată. Contribuţia lui trebuie căutată în versurile pare, unde schimbările variază de la un tipar la altul. Dar ele sunt relevante în cel mai înalt grad, în sensul că modificările ţintesc o cotă

[18] Cf. *O.*, VI, p. 242.

[19] Textul folcloric notat de Eminescu în ms. 2262, 154 v. continuă astfel: „Că ei că s-au vorovit / Trei băieţi din Baia Mare / Ca pe mine să mă taie, / Şi mă taie-n trei sfârtaie, / Să mă puie pe trei cară, / Să mă ducă-n Timişoară / Să mă facă-un fus de moară" *(loc. cit.)*.

[20] Cf. *O.*, VI, p. 164–165.

valorică superioară. Astfel, vocabula *Păserelele* din B. 2276[1], 20 a fost înlocuită în C^2. 2261, 306 cu una mult mai expresivă: *Cântăreții,* provenind dintr-o familie de cuvinte reperabilă și în lirica blagiană[21]. Funcția metonimică a cuvântului ales îndepărtează și mai mult versul rezultat de sursa lui folclorică.

Tot așa, pentru mai buna realizare a contrastului, opoziția t o a m n ă/i a r n ă din B este înlocuită în C^2 cu iarnă/vară, iar forma scurtă a verbului *a fi* (timpul prezent, persoana a treia, singular) este plasată simetric în ambele emistihuri. Cezura le desparte, punând în evidență contrastul lor semantic, dar și construcția gramaticală identică:

„Iarna-i ici, vara-i departe".
–⏑–/ –⏑ ⏑– (1/3/4/7)

Ca urmare a poziției silabice a ictușilor comuni, se constată o perturbare ritmică dată de accentuarea silabei a patra. Ea corespunde cuvântului *vara,* al cărui substrat emoțional este evident în lamentația codrului.

Interesant este și următorul text folcloric, aflat în ms. 2262, 22 din august 1876[22], pe care Eminescu l-a utilizat de asemenea la elaborarea poeziei sale:

„Pe deasupra casei mele
Trece-un stol de rândunele,
Dar nu-i stol de rândunele,
Ci sunt dragostele mele,
Cari m-am iubit cu ele
Din tinerețele mele"[23].

Ecouri ale strofei menționate se regăsesc atât în varianta B, cât și în C^2, din care transcriem:

„Peste vârf de rămurele
Trec în stoluri păsărele
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele".

Pentru rotunjirea ideii, acestora li se adaugă în C^2 următoarele versuri concepute în totalitate de Eminescu:

„Se tot duc pe rând, pe rând
Zarea lumii-ntunecând
Și se duc ca clipele,
Scuturând aripele".

Din investigația prozodică reiese că Eminescu a menținut clauzula versurilor din tiparul popular (*-éle*), astfel încât fragmentul citat se caracterizează (în prima lui parte) prin m o n o r i m ă. Dar concesiile făcute versificației folclorice au ca efect, dacă nu lipsa de relevanță a rimelor, atunci cu siguranță a dispunerii lor. Privită din acest unghi, poezia *Ce te legeni...* se deosebește radical de *Revedere.*

Deși a păstrat unele elemente formale, Eminescu a intervenit în substanța și semnificația versurilor.

[21] Citām din *Mirabila sămânță (Poezii,* 1962): „Palpită în visul semințelor / un foșnet de câmp și amiczi de grădină, / un veac păduret, / popoare de frunze / și-un murmur de *neam cântăreț*".

[22] Cf. *O.,* VI, p. 559.

[23] *Ibidem,* p. 151–152.

Ca şi în sonetul *Trecut-au anii...*, sentimentul trecerii timpului este sugerat de acele stoluri (de *păsările* sau de *nouri*) care se tot îndepărtează. Cum în textul publicat în ediția Maiorescu din 1883 cuvântul *păsările* era înlocuit – pentru o mai bună adecvare – cu *rândunele,* ca în folclor, G. Călinescu atribuie imaginii hiperbolizante valoare de simbol. „Imaginea migrației – afirmă criticul – ia o proporție atât de înfricoşătoare că totul pare fabulos: «Şi se duc pe rând, pe rând, / Zarea lumii-*ntunecând*»"[24].

Nu numai „Zarea lumii", ci şi sufletul poetului se poate întuneca. Ultimul vers al sonetului menționat are următoarea alcătuire:

„Iar timpul creşte-n urma mea... *mă-ntunec*".

Verbul acesta ar putea figura printre acei „termeni echivalenți ai negației" despre care vorbea T. Vianu[25] şi care ar traduce aici singurătatea şi moartea.

În întreaga poezie nu se face nici cea mai vagă aluzie la posibilitatea regenerării. Ca şi omul, codrul trăieşte o singură dată. De aceea îi sunt transferate realități specific umane (gândurile), ca şi mentalitatea acestuia legată de noroc, dor şi singurătate.

Deşi se inspiră din folclor, Eminescu se şi îndepărtează de acesta, realizând o poezie în care pesimismul constituie trăsătura sa fundamentală. Paradoxal, el nu este receptat – ca în *Rugăciunea unui dac* sau *Glossă* – într-un registru grav. Pesimismul eminescian din *Ce te legeni...* este unul aproape blând, dat de resemnarea în fața fatalității existențiale[26].

Acceptarea destinului explică şi utilizarea diminutivului din final (*singurel*), care are ca efect atenuarea intensității stării descrise. La rândul său, dorul se converteşte din sentiment în prezență fizică.

Aşa cum se întâmplă în folclor, omul nu trăieşte într-o singurătate absolută. Doina (aici dorul) rămâne să-l însoțească în toate momentele existenței sale:

XXIV. „Şi cu doru-mi singurel,
XXV. De mă-ngân numai cu el".

Înainte de a deveni, în lirica blagiană, una din temele ei majore, motivul trecerii este prezent mai întâi la Eminescu.

Verbul ales de poet denumeşte o acțiune, dar, luat cu sens figurat, defineşte o stare. El poate apărea în rimă:

XIII. „Dacă păsările *trec*" (⏑⏑–⏑⏑⏑ –)

sau la începutul versului:

XV. „*Trec* în stoluri rândunele" (– ⏑–⏑ ⏑⏑–⏑),

dar de fiecare dată el ia, prozodic, forma unei silabe independente accentuate.

[24] G. Călinescu, *op. cit.*, p. 411.

[25] T. Vianu, *Expresia negației în poezia lui Eminescu,* în vol. *Opere,* 5, *Studii de stilistică.* Antologie, note şi postfață de Sorin Alexandrescu, text stabilit de Cornelia Botez, București, Editura Minerva, 1975, p. 455–468.

[26] În cazul codrului, omul determină, prin voința sa, fatalitatea existențială – după cum reiese din textul reprodus în nota 19 a prezentului studiu.

T r e c e r e a este o determinare fatală, caracterizând deopotrivă omul şi codrul. Din această cauză, comparaţia la care recurge autorul, menită să prefigureze îndepărtarea vieţii, este individualizată în context prin două versuri cu r i m ă d a c t i l i c ă:

XVIII. „Şi se duc pe rând, pe rând,
XIX. Zarea lumii-ntunecând,
XX. Şi se duc ca cl*ípele,* ⏑⏑– ⏑–⏑⏑
XXI. Scuturând ar*ípele,* ⏑⏑– ⏑–⏑⏑
XXII. Şi mă lasă pustiit,
XXIII. Vestejit şi amorţit".

Versurile XX şi XXI se deosebesc de cele anterioare şi de cele posterioare nu numai prin c a l i t a t e a r i m e i (dactilică, în loc de masculină), ci şi prin faptul că au a c e e a ş i s c h e m ă r i t m i c ă.

Revenind la versurile finale, deja citate, se cuvine să mai facem o precizare. Codrul – ca şi omul – cunoaşte a l i n a r e a d o r u l u i, fără de care nu poate fi imaginată existenţa sa. Prozodic, această realitate este exprimată prin fuziunea a două celule ritmice (troheu + iamb) într-una singură (un coriamb): *numai cu el* (–⏑⏑–).

Ceea ce ni se pare esenţial în cazul poeziilor *Revedere* şi *Ce te legeni...* este încercarea poetului de a-şi apropia mitul şi de a-ş trece prin filtrele sensibilităţii sale, obţinând în final două imagini diferite despre raportul om–natură–timp.

Facultatea de Litere
Iaşi, b-dul Copou nr. 11

N. A. Ursu

ŞI TOTUŞI CINE ESTE TRADUCĂTORUL *FOLETULUI NOVEL*? (III)

5. Legătura dintre *Folet* şi cercul de cărturari de la mitropolie, formaţi mai ales în vechea şcoală de la Târgovişte, se constată şi pe plan lingvistic. Exemplul cel mai elocvent îl constituie prezenţa s.n. *avéghi* „ascunzătoare, pândă, ambuscadă" (un hapax, neînregistrat în dicţionarele limbii române) atât în *Folet:* „Frumos *aveghiu* face, în pădure, un comendant" (p. 34), cât şi într-o glosare marginală din copia traducerii *Vechiului Testament* aflată în ms. *45* de la Biblioteca Filialei din Cluj-Napoca a Academiei Române: „Şi au pus oamenii Sichimului *aleş* [marg.: *avéghi*] pren capetile munţilor" (f. 109^{v}, Jud. *9,* 25; în *Biblia* de la 1688: *paznici într-ascuns*). Cuvântul *aveghi* este, în mod evident, un calc după *aleş,* compus din prep. *a* + s.n. *veghi* „pândă" (ca şi *aleş,* compus din prep. *a* + s.n. *leş* „pândă"; vezi DLR)[49]. Persoana care a glosat pe *aleş* prin *aveghi* în textul revizuit al traducerii *Vechiul Testament* făcută de Nicolae Spătarul (Milescu), înainte ca acesta să fi fost copiat de Dumitru din Câmpulung în actualul ms. *45,* este, probabil, traducătorul de mai târziu al *Foletului novel.* Acea persoană poate fi însuşi mitropolitul Teodosie, care uitându-se prin manuscrisul traducerii *Vechiului Testament,* plin încă de cuvinte moldoveneşti, va fi făcut ici şi colo unele glosări, sau unul dintre colaboratorii săi apropiaţi. Într-un alt loc din *Folet,* cu acelaşi sens este folosit s.f. *ascundere:* „gheneral tânăr face o *ascundere* în pădure împotriva cetelor vrăjmăşeşti" (p. 37).

Un alt calc folosit în *Folet,* care apare de asemenea în traducerea *Vechiului Testament* din ms. *45* (într-o glosare marginală şi de câteva ori în text), precum şi în traducerea *Mântuirii păcătoşilor* a lui Nicolae Spătarul (Milescu), este s.f. *îngustare* „nelinişte; perplexitate". În *Folet:* „Acest eclipsis acestea aduce: *Îngustare* noroadelor de supt Cumpănă. Norocirea celora ce să pun în scurtă călătorie..." (p. 87). În ms. *45:* „dodeială [marg.: *îngustare*]" (f. 90^{v}, Deut. *28,* 57), „să îmbrăcă cu haine de *îngustare* şi jale" (f. 210^{r}, Est. *4,* 19), „zice-vor întru ei căindu-să, şi pen *îngustarea* duhului vor suspina" (f. 391^{r}, Înţel. *5,* 3). Cf. şi *Mântuirea păcătoşilor,* părţile I şi a II-a, ms. *2517* de la BAR, f. 171^{r}, 411^{v}; partea a III-a, ms. *494* de la BAR, f. 214^{r}. În toate locurile indicate din ms. *45, 2517* şi *494* prin *îngustare* este tradus s.f. στενοχωρία[50].

Forme similare cu cea a pronumelui nehotărât *orifietece* „orice" din *Folet:* „a să ţinea gata a *orifietece* poruncă" (p. 101)[51] apar frecvent în *Îndreptarea legii,* Târgovişte, 1652, tradusă de Daniile Panoneanul, fost profesor la şcoala de la

[49] Vezi şi N. A. Ursu, *Noi informaţii privitoare la manuscrisul autograf şi la textul revizuit al* ***Vechiului Testament*** *tradus de Nicolae Milescu* (V), în LR, XXXVIII, 1989, nr. 5, p. 468.

[50] Vezi şi Eugen Munteanu, *Tipuri de calcuri lexicale în* ***Biblia de la Bucureşti (1688)*** *şi în versurile preliminare contemporane (cu exemplificări din* ***Cartea înţelepciunii lui Solomon****),* în „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Al. I. Cuza» din Iaşi", (serie nouă), Lingvistică, tomul XXXVI, 1990, p. 94.

[51] Vezi şi Al. Marcş, *art. cit.,* (III), p. 169.

Târgovişte: *„orifiecine* ce va îndrăzni de va lua..." (p. 78; cf. şi p. 122), *„orifiece* preot carele va îndrăzni..." (p. 307; cf. şi p. 692), *„orifiecare* episcop au preot [...] ce nu va posti..." (p. 389; cf. şi p. 623), precum şi în traducerea *Vechiului Testament* din ms. *4389* de la BAR, atribuită de noi lui Daniil Panoneanul: „ori burduf, ori sac *orifiece* vas în care..." (f. 49^{v}, Lev. *11,* 33), „şi veţi face *orifieştece* chip cioplit" (f. 83^{v}, Deut. *4,* 2).

În aceeaşi traducere a *Vechiului Testament* din ms. *4389* se află şi calcul *puitură* „poziţie, dispoziţie": „crugul anului, şi *puitura* stelelor" (f. 314^{r}, Înţel. *7,* 19), care apare de câteva ori şi în *Folet:* „şi ce a gâci din *puiturile* sau figuraţiile (cum le zic) stelelor" (p. 50), „chesarul în *puitură* de folos" (p. 40); cf. şi p. 35, 39, 42.

Forma neobişnuită *ceriuresc* a adjectivului *ceresc,* aflată în *Folet:* „figurile *ceriureşti"* (p. 121), apare frecvent în traducerile grămăticului Staicu, fost de asemenea profesor la şcoala de la Târgovişte. De exemplu, în *Dioptra* lui Filip Solitarul (ms. rom. *2472* de la BAR, f. 1^{r}, 1^{v}, 2^{r}, 3^{r}, 4^{v}, 13^{v}, 24^{v}, 25^{r} şi altele), în cronograf (ms. rom. *1385* de la BAR, f. 43^{v}, 55^{r}, 67^{v}, 202^{r}, 206^{r}), în textul de teologie polemică (ms. rom. *1570* de la BAR, f. 57^{r}, 64^{r}, 66^{r}, 66^{v}, 114^{v}, 166^{r}), în pateric (ms. rom. *1429* de la BAR, f. 97^{v}, 120^{v}, 133^{r}, 176^{v}, 177^{r}, 189^{v}, 194^{v}, 249^{r})[52].

Sensul vechi „a saluta" al verbului *săruta,* care apare în *Folet:* „naltă cetate de cumbarale, tunuri *sărutată* vine" (p. 135), este ilustrat în DLR numai cu citate din texte vechi bisericeşti.

6. În calendarele considerate a fi scrise de Ioan Romanul se găsesc multe greşeli de copist, ca şi în cele copiate de popa Nicola. De exemplu, în calendarul pe anul 1693: „Craiul de Danimarca îş trece vremea cu trebile *cărţii* lui" (p. 10), în loc de *curţii;* „Marele Vânător de Lago *Oscuro"* (p. 16), în loc de *Scuro;* „Bragania de *Imflusi"* (p. 19), în loc de *Influsi;* în calendarul pe anul 1694: *melaholie* (p. 28), în loc de *melanholie; Astroga* (p. 34), în loc de *Astrologa; tretrebuinţele* (p. 34), în loc de *trebuinţele;* în calendarul pe anul 1701: „zăpada *părăului"* (p. 93; în ms., f. 6^{r}), în loc de *părului;* „le *fendeluiesc"* (p. 94; în ms., f. 7^{r}), în loc de *defendeluiesc;* „Trigonul *Enio"* (p. 97; în ms., f. 11^{r}), în loc de *Ineo, Inneo* sau *Igneo;* „la *Sărăsit"* (p. 97; în ms., f. 11^{r}), în loc de *Răsărit;* „să *trăptăluieşte"* (p. 98; în ms., f. 12^{r}), în loc de *trăctăluieşte;* „pâlcuri *armaşi"* (p. 102; în ms., f. 17^{r}), în loc de *armaţi; „a traptălui"* (p. 107; în ms., f. 23^{v}), în loc de *trăctălui;* „Vulturul *fulgerul* al lu Zefsu" (p. 113; în ms., f. 32^{v}), în loc de *fulgerând; „Vulturând* fulgerând al lu Zefsu" (ms., f. 34^{v}), în loc de *Vulturul.* Uneori, în calendarul pe 1701 greşelile de scris sunt corectate de aceeaşi mână. De exemplu: *prinţip,* corectat în *prinţep* (f. 3^{v}); probabil *ernează* şi *lucruri,* corectate în *erneze,* respectiv *locuri* (f. 31^{v}); *lucruri,* corectat în *lucrări* (f. 15^{v}). În cuvântul *mânios* (f. 22^{r}) au fost corectate literele *-âni-,* în prima dintre ele putându-se încă recunoaşte un *a.* Presupunem că fusese scris *mainos,* aşa cum este scris cuvântul *mânios,* cu caractere latine, în ms. *61* Marsigli (p. 20); cf. tot aici şi grafia *maizasi,* pentru *miazăzi* (p. 18).

Greşeli similare de scris se întâlnesc şi în coloanele cu caractere chirilice din ms. *61* Marsigli: *Altului* (p. 3), în loc de *Oltului; Proáva* (p. 4), în loc de *Prahova*

[52] Vezi şi N. A. Ursu, *Paternitatea unor traduceri...,* citat la nota 32.

(cum este scris pe p. 6); *Próviţa* (p. 6), în loc de *Prahoviţa; Ornei* (p. 27), în loc de *Orhei* (cum este scris pe p. 29 şi 31); *Reduţi* (p. 30), în loc de *Rădăuţi.*

Cum pot fi interpretate greşelile de scris din *Folet,* mai ales în cuvintele de proveniență italiană sau latină? Se datoresc faptului că Ioan Romanul, traducătorul (şi copistul!) calendarelor respective, era bătrân şi bolnav, cum arată el în prefeţe? Poate fi însă copistul *Foletului* un italian? Am văzut mai sus că aceeaşi persoană a copiat scrisoarea în slavoneşte a lui Teodosie către patriarhul Adrian şi textul cu chirilice (probabil şi cel cu caractere latine) din ms. *61* Marsigli. Foaia de titlu a *Foletului* pe anul 1693 nu pare a fi redactată de traducător, căci acesta, probabil, nu şi-ar fi scris pe ea numele însoţit de atributul *jupânul*[53], într-o lucrare cerută de domnitor, iar iniţialele numelui Ioan Romanul sunt total diferite în calendarele pe anii 1693 şi 1701[54], fapt admisibil în cazul unor copii, dar puţin plauzibil în semnătura autografă a unui autor (traducător).

Ne exprimăm aici şi părerea că nici foaia de titlu a calendarului pe anul 1693, nici adaosul la prefaţa calendarului pe anul 1694, intitulat *Cătră cetitori*[55], nu pot fi considerate dovezi că primele calendare din seria *Foletului* ar fi fost pregătite pentru tipar, cum a presupus Emil Vîrtosu[56], opinie însuşită şi de Al. Mareş[57]. Textul intitulat *Cătră cetitori* conţine doar câteva precizări scăpate din vedere în prefaţa adresată domnitorului, care în alte calendare sunt incluse în prefeţele respective. Adresarea lor către „cinstiţii şi blagorodnii cetitori", adică membrilor familiei domneşti, este doar un artificiu retoric, o modalitate de a le menţiona, după ce traducătorul încheiase prefaţa adresată domnitorului.

7. În calendarul pe anul 1701 apare de mai multe ori forma *achuio* „de apă" (< it. *acqueo*): „Trigonul Achuio" (p. 102, 104, 105, 109, 114; în ms., f. 16^{v}, 19^{v}, 21^{r}, 26^{r}, 33^{r}). La p. 107 (în ms., f. 24^{r}) cuvântul este scris *Achio.* În calendarul pe anul 1703, copiat de popa Nicola, apare forma *acúio:* „Trigono *Acúio"* (p. 138), iar în cel pe anul 1704, copiat tot de el, „Trigono *Afeo"* (p. 162), unde *Afeo* este desigur o greşeală de copist, în loc de *Acueo.* Faptul că epenteza lui *h* în *achuio* nu apare şi în calendarele copiate de popa Nicola poate fi un indiciu că ea nu aparţine traducătorului; în consecinţă, calendarele pe anii 1693, 1694, 1699 şi 1701 pot fi scrise tot de un copist.

În *Folet* se întâlneşte şi proteza lui *h,* în *humed, humezeală.* Astfel, în calendarul pe 1694 apare atât forma *humezeală* (p. 42, 45), cât şi forma obişnuită *umezeală* (p. 27, 28, 42); în calendarul pe 1693, *umezeală* (p. 8), *umed* (p. 9); în calendarul pe 1699, *umezeală* (p. 84). În două dintre calendarele copiate de popa Nicola apar însă numai formele cu proteza lui *h;* în 1695: *humezeală* (p. 54, 57, 62, 64, 66), *humed* (p. 56); în 1703: *humezeală* (p. 134, 150).

Proteza lui *h* se găseşte şi în ms. *61* Marsigli, dar numai în grafia cu caractere latine a unor cuvinte: *Hocna ckia Mari* (p. 6), *homul* (p. 18), *Hardal* „Ardeal" (p. 21),

[53] Vezi Emil Vîrtosu, *op. cit.* la nota 2, p. 1.
[54] Vezi fotocopiile reproduse de Al. Mareş în *art. cit.,* (I), p. 86 şi 87.
[55] Vezi Emil Vîrtosu, *op. cit.,* p. 23.
[56] *Ibidem,* p. XLVI–XLVII.
[57] Vezi *art. cit.,* (I), p. 90.

hostrouul „ostrovul" (p. 26). În acelaşi manuscris, tot numai în coloanele cu grafie latină, apara şi forme cu căderea lui *h: Koalmul* (p. 2), *Meadinzi* (p. 4), *Streaia, Praoua, Praouiza* (p. 6), *aine* (p. 15), *aina* (p. 16), *Otinul* (p. 30).

8. Al. Mareş a remarcat în *Foletul novel* unele particularităţi lingvistive (fonetismele *lăpăda, păscui, să pătreacă* şi verbul *băşcui*) care par să indice faptul că „traducătorul a fost influenţat în oarecare măsură de particularităţile graiurilor din vestul Munteniei şi, poate, chiar din Oltenia"[58]. De asemenea, Domnia sa a semnalat câteva fapte de limbă proprii graiurilor româneşti nordice: pronumele demonstrativ de apropiere *aesta* (care poate fi mai curând o greşeală de copist, în loc de *acesta*), auxiliarul *a* la formarea viitorului, pers. 3 sg. (*a cădea*), verbul de origine polonă *rocoşi* „a se răzvrăti" şi derivatele lui *rocoşire* şi *rocoşitură,* care apar mai des, substantivul *pohlibuitură* (< *pohlibui* „a linguşi", de origine ucraineană), substantivul *grofie* „comitat", substantivul *întărâtătură* „întărâtare". Aceste particularităţi lingvistice nordice îl determină pe Al. Mareş să considere posibil ca, „înainte de a ajunge în Ţara Românească, Giovanni Candido Romano să fi petrecut o perioadă de timp în Moldova şi în Transilvania, regiuni în care va fi deprins şi limba română"[59].

Am arătat cu alt prilej că fapte de limbă specifice graiurilor dacoromâneşti nordice apar şi în *Istoria Ţării Rumâneşti* atribuită stolnicului C. Cantacuzino, citând locuţiunea adjectivală *cu nămară* „nesigur, problematic", substantivul *muzicaş* „muzicant", adjectivul *bios* „mănos, fertil", substantivul *coştei* „castel, conac", verbul *a (se) căsători*[60]. Între timp, C. Frîncu a constatat că *Istoria Ţării Rumâneşti* atribuită Stolnicului este singurul text muntenesc în care apar forme supracompuse de „viitor preanterior, sau viitor III, cu efecte de sens de prezumtiv" (cum sunt, de exemplu, *va fi fost scris, vor fi fost umblat, va fi fost rămas*), care se întâlnesc numai în textele nordice[61]. Atragem acum atenţia şi asupra altor particularităţi ale graiurilor dacoromâneşti nordice aflate în *Istoria Ţării Rumâneşti:* adj. *hireş* „natural": „mulţi şi de alte feliuri multedecât *hireşi* moscalii sunt" (p. 53; cf. şi ed. Mioc, p. 99); s.m. *domn* „nobil": „feciorii oamenilor celor mari şi ai *domnilor* romani [...], mulţi oameni mari şi *domni,* cum Pompei cel Mare şi Ţiţeron" (p. 41).

În aparatul critic al ediţiei Mioc a *Istoriei Ţării Rumâneşti* este înregistrată locuţiunea adverbială *pe cici pe cii,* aflată în copia din ms. *3190* de la BAR (una dintre primele copii ale *Istoriei*), în fraza: „şi până astăzi *pe cici pe cii* să vede că au câte o şcolişoară de învaţă" (p. 89). În copia lui Stanciu ierei (ms. *3443* de la BAR), în fraza citată apare locuţiunea adverbială corespunzătoare *pe alocurea,* care nu se găseşte în celelalte două copii folosite în aparat. Presupunem deci că în original se afla locuţiunea *pe cici pe cii,* care este specifică graiurilor dacoromâneşti vestice şi nordice.

În studiile menţionate mai sus (vezi nota 1) am arătat de asemenea că parataxa *şi* conjuncţie copulativă – *şi* adverb de întărire, care apare în prefaţa lui Teodosie la

[58] Vezi *art. cit.,* (IV), p. 248.

[59] *Ibidem,* p. 248–249.

[60] Vezi studiul *Teodosie Veştemeanul...,* citat la nota 1, (I), p. 5.

[61] Vezi studiul *Geneza şi evoluţia timpurilor verbale supracompuse în limba română,* în „Anuar de lingvistică şi istorie literară", XXIX, 1983–1984, A. Lingvistică, p. 43. Cf. şi studiul nostru, *Din nou despre paternitatea...,* citat la nota 1, p. 450.

Liturghierul din 1680 şi în declaraţia sa privitoare la diata Elinei Cantacuzino, se întâlneşte foarte des (de 27 de ori) în *Istoria Ţării Rumâneşti*[62]. Aceeaşi parataxă *şi şi,* specifică graiurilor nordice, se găseşte şi în *Folet:* „nu să împreună cu el, *şi şi* împreunaţ, să despreună" (p. 120).

Având în vedere numeroasele concordanţe lingvistice şi stilistice între *Folet* şi *Istoria Ţării Rumâneşti* semnalate mai sus (vezi **3.**), care demonstrează faptul că aceste scrieri au fost elaborate de aceeaşi persoană, prezenţa în ambele texte a unor particularităţi ale graiurilor dacoromâneşti nordice poate fi explicată fie prin originea locală nordică a persoanei respective, fie prin petrecerea ei un timp oarecare în Moldova şi în Transilvania. Într-un pasaj din *Istorie,* autorul afirmă: „iată citesc letopiseţul moldovenesc, carele, *fiind eu încă în Moldova,* l-am găsit la Ioniţă Racoviţă, carele era comis mare [...], care letopiseţ zic că este făcut de un Ureche vornicul [...] *Acel dară letopiseţ* luundu-l (carele *am pus de l-au şi prepus şi l-am adus aici, ca să se afle şi în ţară*) şi citindu-l, găsesc..." (p. 48; *sublinierile noastre*). Admiţând că *Istoria Ţării Rumâneşti* este opera stolnicului C. Cantacuzino, putem conchide că tot el este şi traducătorul *Foletului novel,* aşa cum a crezut D. Mazilu? Sau, dacă traducătorul *Foletului* este italianul Giovanni Candido Romano, poate fi tot el şi autorul *Istoriei Ţării Rumâneşti*?

9. Considerând că şi alte fapte de limbă sau particularităţi grafice aflate în ms. *61* Marsigli ar putea contribui la identificarea autorului anonim al acestui text, care, după cum am văzut, are evidente legături cu *Foletul* şi cu *Istoria Ţării Rumâneşti,* menţionăm aici câteva dintre cele mai semnificative. Pluralul *mie* „mii", vechi şi regional: „doao *mie,* trei *mie"* (p. 19). Acest plural apare şi în *Istoria Ţării Rumâneşti:* „un meleon şi optzeci de *mie"* (p. 74), „trei sute de *mie"* (în copia din ms. *3190;* cf. ed. Mioc, p. 76). Forma (sau grafia) *Cliujul* (p. 1), care apare şi în *Istorie: Cliuj* (p. 22). Palatalizarea lui *m: Ialomniza* (p. 6, numai în textul cu caractere latine). Epenteza lui *i,* în *maire: Ternaua Mai*[*re*] (p. 2), *Lunka Maire* (p. 32), tot numai în textul cu caractere latine. Digraful *ck* pentru notarea literei *c,* probabil sub influenţa grafiei germane, fireşte tot în textul cu caractere latine: *Rimnick* (p. 4), *ckia* „cea" (p. 6), *Restocka* (p. 7), *pickiorul* (p. 9), *pisicka* (p. 13), *laptucka* (p. 14), *islick* (p. 15), *maicka* (p. 18) şi altele. Grafia cu *z,* în loc de *s,* în textul cu caractere latine, a cuvintelor: *Zibiul* (p. 1), *Zomosul* „Someşul" (p. 2), *zecuilor* (p. 2), *Zoroka* (p. 30), care poate reprezenta în aceste cazuri sonorizarea lui *s,* specifică pronunţării germane.

10. În concluzie, noi rămânem la părerea că *Foletul novel* a fost elaborat şi copiat pentru domnitor la mitropolie, iar traducătorul lui poate fi mitropolitul Teodosie. Faptul că unele particularităţi lingvistice şi stilistice ale prefeţelor semnate de Teodosie se întâlnesc atât în *Folet,* cât şi în *Istoria Ţării Rumâneşti* atribuită stolnicului C. Cantacuzino, iar între *Folet* şi *Istorie* există, după cum am văzut, numeroase concordanţe de aceeaşi natură, arată că şi *Istoria Ţării Rumâneşti* poate fi opera mitropolitului Teodosie. După ce am constatat însă că scrisoarea către patriarhul Adrian, *Foletul novel* şi ms. *61* Marsigli nu sunt autografele lui Teodosie, admitem acum şi posibilitatea ca, la redactarea prefeţelor semnate de el, mitropolitul să fi fost

[62] Vezi *Concordanţe lingvistice...,* citat la nota 1, p. 242–243.

ajutat, eventual chiar substanţial, de către un colaborator al său din cadrul mitropoliei. În această eventualitate, a c e a p e r s o a n ă, încă neidentificată, poate fi traducătorul *Foletului novel,* precum şi zelosul *roman* neaoş şi român patriot care a scris *Istoria Ţării Rumâneşti.* Dar, fie că este însuşi mitropolitul, fie că este un colaborator apropiat al său, traducătorul *Foletului,* potrivit desigur unei convenţii, a semnat prefeţele calendarelor respective cu pseudonimul *Ioan Romanul* (în calendarul pe anul 1695, copiat de popa Nicola, logofătul mitropoliei, acesta îi scrie numele *Ion Frâncul,* care poate fi numele real al persoanei pe care o căutăm). El era român, ortodox, probabil originar din nord-vestul Munteniei, din Oltenia sau din Transilvania, un om cult, care ştia limbile slavonă, greacă, latină şi italiană (aceasta din urmă mai puţin bine, dar în măsură suficientă pentru a putea traduce un text relativ simplu, cum este *Foletul*).

Dacă *Ioan Romanul* (*Ion Frâncul*), traducătorul *Foletului novel,* este, aşa cum s-a afirmat, aceeaşi persoană cu secretarul de limba italiană din cancelaria domnească, *Giovanni Candido Romano,* atunci numele cu care se recomnada el în această calitate poate fi transpunerea în italiană a numelui *Ioan Romanul,* ipoteză formulată de Al. Mareş, dar considerată tot de Domnia sa inacceptabilă [63].

Iaşi, aleea Gr. Ghica Vodă nr. 9

Cristian Moroianu

O VERSIUNE SEMIROTACIZANTĂ A *LEGENDEI DUMINICII* DIN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVII-LEA

1. *Legenda duminicii,* epistolă apocrifă răspândită în literatura noastră încă din secolul al XVI-lea [1], invocă respectarea duminicii ca zi de reculegere şi odihnă. Potrivit firului narativ, ea s-a făcut cunoscută prin căderea unei pietre din cer în cetatea Ierusalimului, având cuvinte „scrisă dumnedzăieşte într-însa". Apărută pe la sfârşitul secolului al VI-lea în mediu grecesc, circulând în diverse tipuri de versiuni [2], „epistolia" a ajuns la noi prin filieră slavonă şi s-a integrat conştiinţei populare, intrând chiar în folclor [3]. Din numărul apreciabil de variante copiate în secolul al XVII-lea în

[63] Vezi *art. cit.,* (II), p. 118.

[1] Prima copie păstrată a *Legendei duminicii* a fost încheiată la 19 martie 1601 de popa Grigorie din Măhaci. Cf. *Codex Sturdzanus.* Studiu filologic, studiu lingvistic, ediţie de text şi indice de cuvinte de Gheorghe Chivu, Bucureşti, 1993, p. 51.

[2] Cf. *Стара българска литература* (I). *Апокрифи* (red. vol. Donca Petcanova), Sofia, 1981, p. 396–398.

[3] Cf. N. Cartojan, *Cărţile populare în literatura românească,* I, Bucureşti, 1929, p. 104, cu o bogată bibliografie privind textele (p. 105–107).

regiunea Bihorului, se detaşează o interesantă versiune semirotacizantă a legendei, prea puţin studiată de specialişti, păstrată în ms. rom. 5910 al Bibliotecii Academiei Române din Bucureşti.

Ms. rom. 5910, provenind din biblioteca lui V. Mangra, a fost cumpărat de la Ana Manolescu la 30 aprilie 1986[4]. El este de fapt un miscelaneu legat în piele, cu scoarţe de lemn, format în –4°, numărând 296 file, de dimensiunea 19 × 14,5 cm. Miscelaneul conţine fragmente de *Molitvenic* şi diverse alte scrieri bisericeşti, majoritatea copiate de popa Pătru din Tinăud[5] între 1673 şi 1684. *Legenda duminicii,* cuprinsă între filele 220^{v}–226^{v}, este scrisă de altă mână decât restul miscelaneului, diferenţele fiind vizibile la nivelul tipului de grafie. În partea inferioară a filei 220^{v} se menţionează următoarele: „Sfârşitul sfintei epistolie a sfintei dumineci trimisă din ceriu. Eu popa Florea, cându amu scrisu aceasta epistolie, au fostu de la naşterea lui Isus Hristos 1678. În Dobricineşti o amu scrisu. Giceşti să-mi iarte Dumnedzău"[6].

2. Textul *Legendei duminicii* din ms. rom. 5910 este o copie inclusă într-un singur caiet, din care se mai păstrează 7 file. Prima filă lipseşte, observându-se marginea ruptă. Hârtia, de culoare cafenie închis, are grosime mijlocie, fiind bine păstrată.

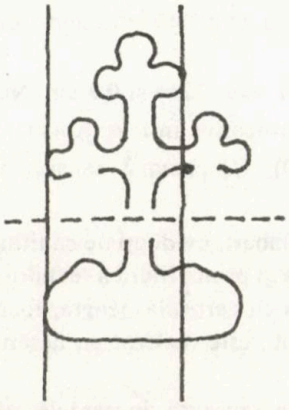

Fig. 1.

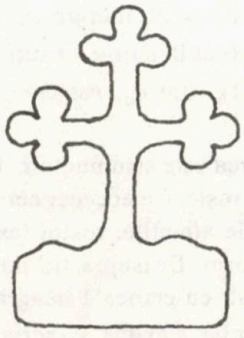

Fig. 2.

Filigranul hârtiei este o cruce stativ (fig. 1), având un contur destul de bine marcat. Existent pe filele 220^{v}/225^{r} şi 221^{v}/224^{r}, acest tip de filigran apare şi pe filele textelor copiate în 1673 (f. 117–126) şi în 1674 (f. 80–116). Prin intermediul unui microfilm furnizat de Al. Mareş, am identificat un tip de filigran asemănător în catalogul lui J. Kemény[7] (fig. 2). Filigranul (*crucea cu stativ,* v. f. 69) se regăseşte pe

[4] Cf. G. Ştrempel, *Catalogul manuscriselor româneşti. B.A.R. 4414–5920,* vol. IV, Bucureşti, 1992, p. 430.

[5] Cf. Al. Popa, *Un cărturar bihorean din secolul al XVII-lea: popa Pătru din Tinăud,* în LL, XX, 1969, p. 193–197.

[6] Cf. G. Ştrempel, *op. cit.,* p. 430.

[7] *Signa interna chartarum saeculo XIV, XV, XVI, XVII et XVIII in Transilvania olim obviarum,* vol. II (1672–1799) (lucrare păstrată în manuscris la Arhiva Istorică a Academiei Române – Filiala Cluj-Napoca).

hârtia unui text manuscris, datat 1677, fapt care confirmă însemnarea finală a copistului (v. f. 226^{v}) privind momentul copierii textului.

„Oglinda paginii" (porţiunea scrisă) se încadrează între aproximativ 12 cm lăţime şi 15,5–16,5 cm lungime. Marginea din stânga se păstrează constantă, pe când cea din dreapta nu este respectată, scriindu-se până la capătul filei (v. 225^{v}, 226^{v}). Fila 220^{v} este singura în care se respectă marginile egale, scrisul fiind plasat în centru.

Fila 220^{r} cuprinde 8 rânduri: „Anume Ion Bodanu Ion au o cumpăratu aceasta epistolie întru numele lui Dumnedzău. Să-i fie pomană rodului a totu: tată-său Giurgeu, mă-sa Stanca, muiarea lui, Anuţa, şi tuturoru să le fie pomană înaintea lui Dumnedzău. Şi să nu poată vinde nime în bani acea‹s›ta până va fi lumea"[8]. Ea este scrisă de aceeaşi mână ca şi textul propriu-zis. Fila 220^{v} conţine 16 rânduri (fără titlu, care are 2 rânduri), iar cea mai „plină", fila 226^{v}, are 27 de rânduri (din care 4 reprezintă însemnarea finală autografă a copistului, plus un rând pe marginea din stânga). Celelalte file se încadrează între 21–26 de rânduri. În medie, ele conţin între 22 şi 28 de semne. De regulă, între cuvinte nu se lasă spaţiu, dar uneori distanţele dintre cuvinte sunt respectate. Rândurile sunt foarte apropiate între ele ca distanţă, mai ales spre sfârşitul epistolei, probabil pentru a se încadra textul în caietul de 8 file (v. mai ales, f. 226^{v}).

Filele sunt numerotate de mână şi de maşină, după achiziţionarea manuscrisului de către Biblioteca Academiei.

În mod curent, literele au între 0,2 cm (v. f. 225, 226) şi 0,8 cm. Nu se folosesc majuscule decât în puţine cazuri, de obicei semnificative în text: Бандн дв... (f. 225^{v}/1,2,7,8,10,11); Шн вѫ, патрнюрхѫ... (f. 226^{v}/9); Сфършнтѧ сфнтвн впист҃ѫлнв... (f. 226^{v}/24).

Scrierea este semiuncială. Primele două rânduri, evidenţiate ca titlu, sunt scrise cu cerneală roşie. Cu aceeaşi cerneală este scrisă şi prima literă a textului propriu-zis. Cu excepţiile amintite, restul textului este scris cu cerneală neagră, foarte vizibil şi relativ uniform. Deasupra titlului, ca frontispiciu, este realizat un desen ornamental floral stilizat, cu cerneală neagră.

În limba slavonă e scrisă doar formula (curentă în textele religioase de proveniență slavonă): блаⷭ҆вѝ wчⷱ҆: „Binecuvântează, Părinte" (f. 220^{v}). Ea apare în cuprinsul titlului.

3. Dintre particularităţile grafice[9] ale textului românesc le vom prezenta pe cele mai importante:

– slova ъ are valoarea [ă]: фъкѫръ (220^{v}/4), мъръ (225^{r}/5), рѫгъчюнв (225^{v}/5), şi [î]: нвстънсѫ (223^{v}/8), пъръцїи (225^{v}/15);

– ѫ (iusul mare) redă pe [ă] în interiorul şi la sfârşitul cuvintelor: днѕъѫвцїи (220^{v}/12–13), пїаᵀрѫ (220^{v}/11); în ultima poziţie alternează cu ъ: пїаᵀръ (220^{v}/8);

– slova ѧ are valoarea [în]: ѧ „în" (prepoziţie), ѧтѫнѣрвкѫ (223/3–4), ca şi valoarea [n]: аѧтѫѧч (221^{r}/3), къѧлѫ (226^{r}/21), пнѧᵀрѣ (226^{r}/6);

[8] Cf. G. Ştrempel, *op. cit.*, p. 430.

[9] Cf. E. Vârtosu, *Paleografia româno-chirilică*, Bucureşti, 1968, p. 101–102, 108–109.

– prin ви se notează [i]: мавичви (= „maicei", 221ᵛ/17), нꙋмави (= „numai", 225ʳ/2), покъви (= „pocăi", 223ᵛ/2);

– slova dublă їи notează desinenţa de persoana a II-a indicativ prezent la majoritatea verbelor din text: лꙋwацїи (221ʳ/4), покънцїи (221ʳ/11); apare la substantive şi adjective la plural, nearticulate: нопцїи (221ʳ/2), пизмашїи (222ᵛ/23);

– grafia їв substituie pe и doar în: кълъторїв (222ᵛ/14), pentru *călcători;*

– slova ꙋ apare în interiorul şi la finalul cuvintelor: мївꙋ (222ᵛ/8), порꙋѧчитв^л (222ᵛ/9); grafia оу apare exclusiv la iniţială: оунꙋ^л (223ʳ/1, 13), оуръть (223ʳ/16);

– ierul mic (ь) are valoarea [u]: ѧ^тр^ь (= „întru"), нос^тр^ь (= „nostru"), пентрь, пи(н)^тр^ь (= „pentru"), grafii generale în text.

În celelalte exemple: факь (225ᵛ/10), ї^н^ѡь (226ᵛ/6), пъмънть (226ʳ/9) etc., ь este susceptibil de o dublă interpretare: are valoarea zero [0] sau valoarea [u], în condiţiile în care [u], scris ꙋ, apare notat consecvent în finalul majorităţii verbelor, la substantive, adjective şi chiar adverbe (къѧдꙋ, 224ʳ/11), articol (алꙋ, 223ᵛ/16), pronume (лꙋ, 223ʳ/2) etc. Este posibil, aşadar, ca popa Florea, copistul acestei versiuni a *Legendei duminicii,* să redea, cu ajutorul slovelor ь şi ꙋ, o realitate a propriului său grai: rostirea lui [u] final[10].

– slova ꙋ şi, într-un singur exemplu, оу (222ʳ/14), notează forma neaccentuată a pronumelui personal feminin în acuzativ, [o]; ca articol nehotărât, [o] este scris ѡ: ѡпїа^тр^ъ (220ᵛ/8);

– slova ѧ [i̯a] apare după consoană (unde alternează cu ѣ), cât şi la iniţială de silabă (unde alternează cu ю): ѧсте (220ᵛ/7), сꙋдꙋѧцїе (225ʳ/10, 21, 22); cf. şi ачѣстѧ (221ᵛ/7), unde ѧ corespunde lui [e̯a];

– slova ѣ [e̯a] apare după consoană, în interior sau la finală de cuvânt: ачѣстѣ (220ᵛ/12), грѣ (220ᵛ/10), пꙋтѣ (220ᵛ/10);

– slova ю apare la iniţială de silabă şi are valoarea [i̯a]: юдь (222ʳ/21), юръ (220ᵛ/9, 221ʳ/19, 20, 222ʳ/5);

– diftongul [o̯a] apare scris când ѡа: ѡамини (general în text), când оа: воас^тр^е (222ʳ/10), când о, ѡ: тотъ (= „toată") (220ᵛ/1), лꙋ^т^ѡꙋ (= „luoatu") (221ʳ/4);

– grafia ро marchează prezenţa unui [r̄]: мерркꙋри (223ᵛ/22);

– grafia аа notează pe [a]: дѧ^тр^аачас^тъ (225ᵛ/24).

Prescurtările utilizate de copist sunt cele curente în scrisul chirilic al epocii: ап^с^ли (= „apostoli", 221ᵛ/18), бл^с^венїе (= „blagoslovenie", 223ᵛ/15), д^м^нзꙋ (= „Dumnedzău", 226ᵛ/10), е^г^ѵле (= „Evanghelie", 221ʳ/18), і҃с х҃с („Isus Hristos", 221ᵛ/1), ст^л^ь (= „sfântul", 226ᵛ/6).

Singura legătură este utilizată în cazul succesiunii slovelor т şi р, prima suprapusă, iar a doua scrisă în rând: нос^тр^ь (= „nostru", 220ᵛ/2), ѧ^тр^аса (= „într-însa", 220ᵛ/13) etc.

[10] Cf. Teofil Teaha, *Graiul din Valea Crişului Negru,* Bucureşti, 1961, p. 43–54, şi *Vocalele finale silabice (-u, -i) în graiurile din Crişana,* în SCL, XIX, 1968, nr. 1, p. 3–10. Vezi şi Floarea Vîrban, *O traducere românească din secolul al XVII-lea a Descoperirii celor 12 Vineri,* în LR, XLII, 1993, nr. 1, p. 32.

4. În ceea ce priveşte persoana copistului, ştim din însemnarea autografă de la sfârşitul epistolei că se numeşte „popa Florea". Florea este un nume cunoscut printre copiştii bihoreni din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Florian Dudaş[11] consideră că acest preot este acelaşi cu popa Florea din Criştelec (jud. Sălaj)[12]. Din însemnarea finală ştim cu siguranţă că el a copiat epistola în „Dobricineşti": „În Dobricineşti o amu scrisu" (226^{v}). Satul Dobricineşti (comuna Măgeşti, jud. Bihor)[13] este o veche localitate rurală, atestată la 1360, numele său cunoscând diverse variante: Dubricion, Dobârcineşti, magh. Dobricsony, Doborcsány[14]. Localizarea acţiunii de copiere a textului în zona Bihorului, în apropierea Munţilor Apuseni, de către un cărturar bihorean, este confirmată de analiza lingvistică a textului, care scoate în evidenţă în primul rând rotacismul (trecerea lui [n] intervocalic la [r] în cuvinte de origine latină), consemnat până astăzi, mai ales în vorbirea femeilor, în Munţii Apuseni[15]. Ca particularităţi lingvistice nordice, cu o arie mai mult sau mai puţin restrânsă, mai pot fi menţionate: labialele [p], [m] dure, [t] dur în grupul [st], [ţ], [dz] dure, prezenţa lui [ğ] < *j* + *o, u* latini; specifice ariei nordice sunt şi cuvinte ca: *omăt, pizmătariţ, a sălăşlui, a sudui* etc.[16].

5. Pentru a se putea verifica posibilele legături de filiaţie între versiunea copiată de Florea din Dobricioneşti şi alte texte similare din epocă, cu circulaţie în zona Bihorului, este necesară o scurtă trecere în revistă a principalelor variante ale *Legendei duminicii.* Luând în discuţie diverse versiuni manuscrise ale legendei, Florian Dudaş consideră că „cel mai vechi text păstrat al scrierii din Ţara Crişurilor datează de la jumătatea secolului al XVII-lea. Pe la 1650, în Bihor, copistul Jurju din Luncasprie a intercalat *Epistolia* în cartea cu litanii calvine"[17]. Autorul aminteşte şi de popa Florea din Dobricioneşti, care, în 1674 (sic!), a adăugat o copie a epistoliei miscelaneului realizat de popa Pătru din Tinăud la 1673–1674[18]. Acelaşi Florian Dudaş a întocmit o listă[19] a versiunilor *Legendei duminicii* copiate în Bihor spre sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul celui următor.

Dintre acestea, ms. rom. 4642 (f. 191^{v}/201^{r}), de la sfârşitul secolului al XVII/lea[20], ms. rom. 4182 (f. 526^{v}/530^{r}), copie anterioară anului 1692[21] şi ms. rom.

[11] Cf. *Manuscrise româneşti din bisericile Bihorului. Începuturile scrisului românesc în Ţara Crişurilor,* Oradea, 1985, p. 228.

[12] Compararea grafiei ms. rom. 5910 cu grafia ms. rom. 206, scris de popa Florea din Criştelec (v. G. Strempel, *op. cit.*, vol. I, p. 60), infirmă categoric această afirmaţie.

[13] Cf. I. Iordan, P. Gâşteanu, D. I. Oancea, *Indicatorul localităţilor din România,* Bucureşti, 1974, p. 129.

[14] Cf. Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania,* vol. I, A–N, Bucureşti, 1967, p. 204.

[15] Cf. I. Gheţie, *Introducere în dialectologia istorică românească,* Bucureşti, 1994, p. 204.

[16] Notarea completă a particularităţilor lingvistice, cu exemple, se va face la studiul lingvistic al textului.

[17] Florian Dudaş, *Manuscrisele româneşti medievale din Crişana,* Timişoara, 1986, p. 120.

[18] *Ibidem.*

[19] *Ibidem,* p. 115; vezi şi p. 195.

[20] Cf. G. Ştrempel, *op. cit.*, p. 75–76.

[21] *Idem, op. cit.*, vol. III (1987), p. 371–372.

701 (f. 1r/17v) din 1732[22], conținând între paginile menționate variante ale *Legendei duminicii* provenite din același mediu cultural bihorean, aparțin aceluiași tip de versiune ca și cea copiată de popa Florea. Toate patru se subordonează tipului de versiune *Ierusalim*, conținând explicit numele patriarhului Ioanichie[23]; alte particularități de conținut mai sunt glasul ieșit din piatră (și nu venit din cer) și îndemnul final al patriarhului de a se cumpăra și citi epistola.

Reproducem, spre exemplificare, fragmente relevante în ceea ce privește apartenența acestor texte la același tip de versiune a *Legendei duminicii*:

Ms. rom. 5910

„Atunci au ieșitu glasu din piatră și au dzis: «Luoați piatra!» Și o au luo<a>tu sfântul patriiarhu cu blagoslovite mânule lui și o au întorsu și au aflatu aceastea cuvinte scrisă în piatră. Și gice: «Acesta epistolie trimițu la voi, creștinilor, și pintru voi amu tri<mi>su și cea dintâie, și nu v-ați întors să vă pocăiți...»".
(f. 221r/2–11)

Ms. rom 4642

„Atunci au ieșitu glas din piatră și au dzis: «Luați piatra!» Și o au luat sfântul patriarhul cu blagoslovite mânule lui și o au întorsu și au aflat aceastea cuvinte scrisă în piatră. Și dzice: «Aceasta carte tremiț la voi, creștini, și pentru voi am tremis și cea de întâiu, și nu v-aț întorsu să vă pocăiți...»".
(f. 191v/7–192r/16)

Ms. rom. 4182

„Și atunci au ieșit glas din piatră și <au> zis: «Luoați piatra!» Și o luă sfântul patriarh cu blagoslovite mânule lui și află aceaste cuvinte scrisă în piatră, de zicea: «Aceasta epistolie tremiț la voi, oamini creștini, și pentru voi am trimis și cea dintâiu, și nu v-ați întors să vă pocăiți...»"
(f. 526v/12–19)

Ms. rom. 701

„Atunci vini glas din cer aşijderea și din piatra aceaca, zicând: «Luaț piatra!» Atunci preosfințitul patriarh luă piatra cu blagoslovite mânule sale și o desfăcu și află într-însa scrise aceaste sfinte și dumnedzăiești cuvinte: «Iată, v-am tremis voao, creștinilor, și altă epistolie noao, cum v-am tremis și cea dintâi, tot nu v-ați pocăit...»"
(f. 1v/14–2r/12)

Un alt fragment[24], din finalul epistolei, ilustrând același tip de versiune, este următorul:

Ms. rom. 5910

„Și eu, patriiarhul Ierusalimului, mulțemăscu lui Dumnedzău că am putut

Ms. rom. 4642

„Și eu, patriarhul Ierusalimului, mulțămăscu lui Dumnedzău că am putu-

Ms. rom. 701

„Și eu, Ioanichie, patriarhul sfintei cetăți a Ierusalimului, dau har

[22] *Idem, op. cit.*, vol. I (1978), p. 162.
[23] Cf. N. Cartojan, *op. cit.*, p. 104.
[24] Pasajul corespunzător din ms. rom. 4182 (f. 530r/22–24) reține numai îndemnul cumpărării epistolei: „Pentr-aceea, fraților creștini, acumpărați cuvântul lui Dumnedzău...".

dc-amu dczlegatu cuvintele lui Dumnedzău, ccalea scrisă în piatră, cu harul Domnului sfânt. Şi mă rogu lui Dumnedzău să dea vedeare ochilor oaminilor şi în irimă curăţie. Să fimu harnici noi, creştinii, să o cumpărămu accasta epistolie".

(f. 226v/9–16)

tu <...> dezlegatu cu<vi>ntale lui Dumnedzău, ccalea scrisă în piatră cu harul Domnului Sfânt. Şi mă rogu lui Dumnedzău să dea vedeare ochilor şi în inimă cu curăţie. Să fim harnici noi, creştinii, să o cumpărăm accasta carte".

(f. 200v/15–201r/17)

şi laudă Tatălui şi Fiulu<i> şi Duhului Sfânt, şi Sfintei Troiţă, că mă îndirăptă de putuiu dezlega accaste sfinte şi dumnezăeşt<i> cuvinte, carele fură scrise în piatra aceasta cu darul lui cel sfânt. Iarăş mă rog lui Dumnezău ca să vă deşchiză ochii inimilor voastre (...). Şi fiţ harnici şi voi, creştini blagosloviţ, de cumpărat această sfântă carte".

(f. 16v/8–17r/7)

După cum se poate observa, versiunile cuprinse în ms. rom. 5910 şi 4642 sunt aproape identice sub raportul conţinutului. Interesant de remarcat este faptul că cele două texte conţin forma *vaide de.* În schimb, ms. 4642 nu conţine rotacismul. Ms. 4182 (ante 1692) prezintă o versiune prescurtată, iar ms. 701 din 1732 conţine o versiune augmentată prin adaosuri din partea copiştilor.

Concluzia care se impune în urma prezentării alăturate a unor pasaje reprezentative este aceea că cele patru texte ale *Legendei duminicii* aparţin aceleiaşi versiuni de provenienţă grecească, ajunse până la noi prin filieră slavonă[25].

Legenda duminicii din ms. 5910 este o versiune separată, prin particularităţi de conţinut, faţă de cea din *Codicele Sturdzan* (1601) şi, respectiv, din *Manuscrisul de la Ieud* (datat 1621–1633)[26]. Versiunea copiată de popa Florea are în plus menţionarea numelui patriarhului Ierusalimului, Ioanichie, îndemnul final de cumpărare a epistoliei şi glasul ieşit din piatră; în *Codicele Sturdzan:* „grăi glas din ceriu de dzisă aşa" (f. 1r/6)[27].

Un element comun al celor două versiuni, fără relevanţă la nivelul tipului de versiune, este folosirea interjecţiei *vai,* urmată de prepoziţia *de,* sub forma *vaide (de...).* Aparţinând ariei lingvistice Banat–Hunedoara[28], această particularitate se putea extinde şi în zonele învecinate dinspre nord.

6. Analiza lingvistică a textului evidenţiază prezenţa masivă a particularităţilor aparţinând subdialectului nordic la nivel fonetic, morfologic şi lexical[29].

[25] Numele patriarhului Ioanichie apare menţionat într-un *Minei* cuprinzând *Legenda duminicii,* din secolul al XVI-lea, aflat în circulaţie în sud-vestul Ucrainei. Cf. Dr. Ivan Franko, *Codex apocryphus e manuscriptis ukraino-russicis collectus,* vol. IV, Lvov, 1906, p. 53–56.

[26] Cf. *Manuscrisul de la Ieud.* Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă şi indice de Mircea Teodorescu şi Ion Gheţie, Bucureşti, 1977, p. 153–158.

[27] Cf. G. Chivu, *ed. cit.,* p. 237.

[28] Cf. N. Drăgan, „Dacoromania" VI, 1929–1930, p. 304–305.

[29] Cf. Ion Gheţie, *Baza dialectală a românei literare,* Bucureşti, 1975, p. 89–198, p. 364, 367. Vezi şi Ion Gheţie, *Introducere în dialectologia istorică românească,* p. 149–151.

FONETICĂ

Vocalism:

1) [ă] neaccentuat netrecut la [e]: *blăstămaţilor* (223^{v}/6), *blăstămatu* (223^{v}/16); vezi şi [e] > [ă] după [st] dur;

2) [ă] neaccentuat trecut la [a]: *pizmatariţ* (225^{r}/4);

3) [ă] conservat în: *să rădice* (220^{v}/10);

4) [ă] neasimilat la [u] în: *să mulţămiţi* (223^{v}/22); cf. şi *mulţemăscu* (226^{v}/10) – cu [ă] > [e] prin disimilare;

5) [ă] > [o] prin acomodare vocalică: *încătruo* (< *încătruă*) (226^{r}/9); cf. şi *văduo* (< *văduă*) (222^{r}/1), formă cvasigenerală în secolul al XVI-lea (v. O. Densusianu, HLR, p. 100);

6) [e] medial neaccentuat închis la [i]: *oamini* (221^{v}/6, 8, 15, 21), *viniţi* (221^{r}/16);

7) [e] final aton închis la [i]: *vaidi de* (225^{v}/1, 2, 10, 11), în alternanţă cu *vaide de* (225^{v}/7);

8) [e] nesincopat şi netrecut la [i]: *dereaptă* (221^{r}/17);

9) [e] păstrat în *ceti* (225^{r}/14) < *čĭtati,* în care ierul s-a vocalizat;

10) [i̯e] trecut la [e] în: *mercuri* (223^{v}/22), *peri* (221^{v}/1);

11) [î] păstrat în: *să întraţi* (224^{v}/4);

12) [î] „nediftongat" în *mâre* (225^{v}/5) pentru *mâine;*

13) [u] netrecut la [o]: *preut(ru)* (225^{r}/18; 225^{v}/21);

14) [i̯u] păstrat în: *minciunoşi* (224^{v}/15);

Consonatism:

1) labiale dure [p], [m], în poziţie tare: *să muţămască* (225^{v}/25), *nu primăscu* (225^{v}/15), *să răsipască* (225^{r}/9, 226^{r}/21), *să trimaţă* (225^{v}/19);

2) notarea lui [r̄] în: *meřcuri* (223^{v}/22), *voř̄u* (224^{r}/1);

3) [r] dur în grupul [str]: *strâga* (221^{r}/1), *strâgaţi* (224^{v}/1–2);

4) [r] moale în termeni formaţi cu sufixul *-ariu* şi cu sufixul *-toriu: cărtulariu* (225^{v}/17, 226^{r}/2), *făura<r>iu* (224^{r}/19); *Botedzătoriu* (224^{v}/22), *lucrătoriul* (225^{v}/9); cf. şi *ceriul* (221^{r}/19);

5) [s] dur: *(cuvinte) scrisă* (221^{r}/7), *să* (pron. reflexiv) (225^{r}/24), *sara* (226^{v}/5), *vesălie* (225^{v}/25);

6) [dz] este general: *să audzu* (224^{v}/9), *botedzul* (222^{r}/17), *au cădzut* (220^{v}/8), *dzi* (220^{v}/3);

7) [dz] dur: *(cuvinte) dumnedzăieşti* (220^{v}/12–13), *dzuoa* (223^{r}/9), în alternanţă cu [dz] moale: *dzile* (221^{r}/1), *au dzis* (221^{r}/4);

8) [dz] (< *d* + *ĕ, ĭ* latini) > [ğ] prin acomodare consonantică: *gice* (221^{r}/7), *a gice* (223^{r}/9), *va gice* (225^{r}/4);

9) [ţ] dur: *să să îmbogăţască* (224^{v}/4), în alternanţă cu [ţ] moale: *să vă pocăiţi* (221^{r}/11);

10) [t] dur în grupul [st]: *nestănsu* (223^{v}/8, 235^{r}/10), *blăstămatu* (223^{v}/16);

11) [ş] moale: *aşea* (220^{v}/7), *înfricoşeatu* (223^{v}/7);

12) [ğ] (< *j* + *o, u* latini): *să giudecu* (222^{v}/12), *giudeţu* (223^{r}/9);

13) frecvenţa mare a rotacismului ([-n-] > [-r-] în cuvinte de origine latină): *bire* (223^{v}/3), *cumirecaţi* (226^{v}/7), *cumirecătură* (226^{r}/20), *demireaţa* (226^{v}/5–6), *dumirecă* (221^{v}/16, 222^{v}/11), *irimă* (225^{r}/15, 225^{v}/16, 226^{v}/14), *mire* (226^{v}/3), *mără (de om)* (225^{r}/5), *să mărânce* (225^{r}/24–25), *mâre* (225^{v}/5), *(mără) omireascâ* (225^{r}/6), dar şi: *duminecă* (221^{v}/8–9), *mână* (223^{v}/9).

MORFOLOGIE:

1) auxiliarul *au* la persoana a III-a singular: *patriarhul* (...) *adunat-au* (...) şi *au făcut* (220^{v}/16–221^{r}/1);

2) desinenţa de plural *-ă* în: *izvoarăle* (222^{r}/8–9); cf. şi *casăle* (226^{v}/18);

3) forma de plural a substantivului *mână: mânule*[30] (221^{r}/5);

4) forma veche de participiu a verbului *a învié, învisu,* în perfectul compus *au învisu* (220^{r}/20);

5) viitorul *voiu ploia* (224^{r}/17, 19), având circulaţie în regiunea Banat–Hunedoara, dar şi în zonele nordice şi, izolat, şi prin Oltenia (Vezi ALR II. Serie nouă, vol. VII. VERBUL, harta 2246).

LEXICUL:

Se caracterizează prin numeroase cuvinte cu circulaţie nordică:

1) *a clăti*[31] (< vsl. *klatiti*) „a mişca din loc, a urni, a clinti": *să clătească* (221^{v}/19);

2) *a giurui*[32] „a promite, a făgădui în mod solemn" (prezent în Moldova şi Transilvania de nord): *giuruiaşte* (225^{v}/7–8);

3) *omăt*[33] (< ucr. *obmet*), *omăturile* (221^{v}/2–3), notat în Moldova, nord-estul şi centrul Transilvaniei şi, izolat, prin Hunedoara, Oltenia şi nord vestul Munteniei.

4) ocarnic[34] „vrednic de ocară, ruşinos; defăimător, bârfitor": *ocarnicilor oamini* (222^{r}/22, 25);

5) *pizmatariţ*[35] „pizmaş" (225^{r}/4);

6) *a sălăşlui*[36] (< magh. *szállásol*) „a găzdui": *să sălăşluiască* (226^{v}/1);

7) *a sudui*[37] (< magh. *szidni*) „a înjura": *suduiaşte* (225^{r}/21).

[30] Vezi DLR, s.v. *mână.*
[31] Vezi DA, s.v. *clăti.*
[32] *Ibidem,* s.v. *jurui.*
[33] Vezi DLR, s.v. *omăt.*
[34] *Ibidem,* s.v. *ocarnic.*
[35] *Ibidem,* s.v. *pizmăţaret.*
[36] *Ibidem,* s.v. *sălăşlui.*
[37] *Ibidem,* s.v. *sudui.*

Ca particularitate sintactică arhaică, se remarcă folosirea conjuncţiei subordonatoare *să*[38] cu funcţia lui *dacă:* „Şi *să* va fi şi cărtulariu de ar avea păcate câtu-i părul capului, îndată le voiu ierta" (226r/2–3). De menţionat şi utilizarea lui *alegând*[39] cu rol prepoziţional: „în afară de": „Blăstămat să fie acela om (...) carele mănâncă peaşte mercuri şi vineri, *alegându* cându vor fi praznice şi dzile dezlégate" (224r/10–11).

Demne de remarcat, din perspectiva cititorului de astăzi, sunt unele cuvinte „arhaice": *cărtulariu*[40] (225v/17, 226r/2), *făura<r>iu*[41] (224r/19), *prieri*[42] (224r/20). Sensuri arhaice descoperim la următoarele cuvinte: *certare*[43] „pedeapsă" (224v/5), *giudeţu*[44] „judecată" (223r/9), *limbă*[45] „neam, popor" (221r/13), *petreacere*[46] „existenţă" (225r/6), *a potopi*[47] „a distruge" (224r/21).

Comparativ cu particularităţile lingvistice de tip sudic, rare şi ezitante: [i] epentetic în *vlăidici* (220v/16), exemplu singular, prezenţa labialelor dure alternând cu cele moi (*să meargă,* 226v/4), trecerea generalizată a lui [sv] > [sf], prezentă chiar în însemnarea autografă a copistului bihorean („Sfârşitul sfintei epistulie..." 226v/24), fenomene atestate în zona de întrepătrundere a particularităţilor nordice cu cele de tip sudic[48] (vezi Bihorul, Crişana), caracteristice, aşadar, ambelor arii lingvistice, trăsăturile specifice dialectului nordic, în particular zonei Bihorului, confirmă, şi din perspectivă lingvistică, localizarea menţionată de însuşi copistul manuscrisului.

Intervenţia popii Florea din Dobricioneşti se face simţită de câteva ori în text. Ca reacţie la velarizarea vocalei anterioare după [s] dur, copistul a notat arbitrar un [s] moale: *sinbătă* (223v/17, 226v/5), *singe* (224r/20), *simnteţi* (general în text). Ne aflăm în faţa unui fenomen de hipercorectitudine, realizat la nivelul limbii scrise.

Trebuie să recunoaştem existenţa unor norme literare (regionale), care impuneau în scris, împotriva vorbirii, rostirea moale a consoanei [s], „ceea ce ducea în mod fatal la grafii hipercorecte"[49]. În cazul lui *simnteţi* se încearcă evitarea diferenţierii consonantice de tip nordic ([n] > [m]) prin notarea ambelor consoane.

În ceea ce priveşte forma verbală *v-am pororuncit* (221r/12), putem presupune că modelul după care s-a copiat avea forma cu [u]: *v-am poruncit.* Copistul a început după obişnuinţa propriei rostiri regionale (*poronci*), corectând imediat după model: *a pororunci.*

Notarea desinenţei de persoana a II-a plural **-i,** prin grafia dublă ïн, la majoritatea verbelor din text, la auxiliare (вацїн = „v-aţi", 221r/14, нацїн = „n-aţi", 221v/18),

[38] *Ibidem,* s.v. *să.*
[39] Vezi DA, s.v. *alegând.*
[40] *Ibidem,* s.v. *cărturar.*
[41] *Ibidem,* s.v. *făurar.*
[42] DLR, s.v. *prieri.*
[43] Vezi DA, s.v. *certare.*
[44] *Ibidem,* s.v. *judeţ.*
[45] *Ibidem,* s.v. *limbă.*
[46] Vezi DLR, s.v. *petrecere.*
[47] *Ibidem,* s.v. *a potopi.*
[48] Cf. Ion Gheţie, *Concordanţe între graiurile din Muntenia şi Crişana,* în SCL, XXXII, 1981, nr. 5, p. 480–486.
[49] Cf. I. Gheţie, Al. Mareş, *Graiurile daco-române în secolul al XVI-lea,* Bucureşti, 1974, p. 173.

ca desinenţă de plural la substantive şi adjective nearticulate (нопцїн = „nopţi", 221r/2, тоцїн = „toţi", 221v/15, дерепцїн = „derepţi", 221v/21) poate fi interpretată ca o reacţie hipercorectă la caracterul regional dur al consoanei [ţ] (v. *să să îmbogăţască,* 224v/4).

Cea mai importantă trăsătură lingvistică a textului *Legendei duminicii* copiat de popa Florea din Dobricioneşti este însă prezenţa destul de numeroasă a cuvintelor cu rotacism. În general, se ştie că, la sfârşitul secolului al XVI-lea şi la începutul celui următor, rotacismul se găsea într-un declin accentuat în nordul Transilvaniei, unde formele cu [-n-] aveau deja o răspândire apreciabilă. Dar, în jurul anului 1641, „diacul Ioan din Pociovelişte (jud. Bihor) copiază *Cazania I* şi *Moltvenicul* diaconului Coresi, schimbând peste tot particularităţile munteneşti ale textelor cu cele care-i caracterizau deprinderile de a vorbi şi de a scrie (el notează, astfel, pe [dz], [ğ], labiale dure etc.). În câteva cuvinte, deşi avea în faţa sa înseşi textele coresiene, el nu ezită să introducă rotacismul"[50].

În textul nostru, copiat după 37 de ani, în 1678, în aceeaşi regiune a Bihorului, de către un copist localnic, trecerea relativ frecventă a lui [n] intervocalic la [r] în cuvinte de origine latină (astfel, *dumirecă* apare de 4 ori, *irimă* de 3 ori, *mâră* de două ori, iar celelalte: *bire, cumirecătură, a cumireca, demireaţa, mâre, mire, să mărânce, omireascâ,* câte o singură dată) susţine ideea vitalităţii acestui fenomen lingvistic în graiul bihorean spre sfârşitul secolului al XVII-lea.

În sinteză, datele obţinute din analiza lingvistică a textului confirmă faptul că *Legenda duminicii* păstrată în ms. rom. 5910 B.A.R. a fost copiată în regiunea Bihorului (Dobricioneşti), în a doua jumătate a secolului al XVII-lea (1678). Această versiune aparţine tipului *Ierusalim* şi, în mod particular, celui ce menţionează în cuprinsul său numele patriarhului Ioanichie. La aproape 4 decenii după diacul Ioan din Pocioveliţe, copistul Florea din Dobricioneşti nota destul de consecvent rotacismul, ceea ce este încă o mărturie a folosirii sale în vorbire şi în scris, în regiunea bihoreană din apropierea Munţilor Apuseni, unde, izolat, mai există şi astăzi.

Facultatea de Litere
Bucureşti, str. Edgar Quinet nr. 5–7

[50] Cf. Ion Gheţie, *Influenţa cărţilor coresiene şi dispariţia rotacismului din textele nordice,* în LR, XXII, 1973, nr. 4, p. 298.

Maria Dobre

ELEMENTE METAFORICE ÎN TERMINOLOGIA GEOGRAFICĂ POPULARĂ ŞI ÎN TOPONIMIE

Bogăţia şi complexitatea vocabularului implică necesitatea studierii acestuia pe subansambluri lexicale, pe câmpuri onomasiologice şi semantice.

În cadrul lexicului românesc, terminologia geografică populară ocupă un loc important prin diversitate şi prin contribuţia ei la formarea toponimiei minore. Termenii geografici populari, cunoscuţi în literatura de specialitate şi sub denumirea de termeni e n t o p i c i, se clasifică, din punctul de vedere al originii lor, în două mari categorii:

I. Termenii geografici (entopici) propriu-zişi sunt cuvinte referitoare exclusiv la situaţia topografică şi hidrografică, termeni moşteniţi, de împrumut sau formaţi pe terenul limbii române: *agest, anafor, baltă, bolboacă, bolovan, crov, curmătură, dolie, gurgumeu, japcă, măgură, movilă, muncel, obreajă, râpă, tâmpă, ţurţudan, viroagă, zănoagă* etc.

II. Termenii geografici (entopici) metaforici sunt apelative selectate din diferite alte sectoare lexicale, care, datorită unei analogii, au ajuns să desemneze accidente de teren sau realităţi hidrografice: *bot, braţ, buză, coadă, coamă, coastă, cot, creastă, greabăn, gură, picior, rât, talpă, ulcior* etc.

Fără a se ocupa în mod direct de valenţele metaforice ale unor apelative geografice, în *Toponimia românească*[1] Iorgu Iordan recunoaşte, ori de câte ori este cazul, plasticitatea terminologiei toponimice, expresie a atitudinii subiective „a mulţimilor anonime" faţă de lumea fizică înconjurătoare. La fel ca în creaţiile populare, aceste denumiri „sunt adesea, la origine, producţii individuale, care au devenit, cu vremea, colective"[2].

În ceea ce priveşte mecanismul naşterii unei denumiri-metaforă în cadrul terminologiei geografice populare, acesta este asemănător aceluia care acţionează în cadrul denumirilor populare de plante[3].

Spre deosebire de terminologia populară etnobotanică, în cadrul căreia *tertium comparationis*[4], termenul care uneşte elementele metaforei, poate fi reprezentat prin formă *(moţul curcanului)*, culoare *(argintică, sângeroasă)*, aspect *(catifele, laptelecucului)*, comportament *(obrăznicuţă, somnoroasă)*, miros *(tămâioare)* etc., în cazul terminologiei entopice, elementul pe baza căruia se face comparaţia este dat numai de forma obiectului denotat.

[1] Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Bucureşti, 1963, p. 313.
[2] Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 314.
[3] Vasile Ioniţă, *Metafore ale graiurilor din Banat*, Timişoara, 1985.
[4] Ion Coteanu, Narcisa Forăscu, Angela Bidu-Vrânceanu, *Limba română contemporană*, Bucureşti, 1985, p. 56.

LR, XLIV, nr. 1–2, p. 59–72, Bucureşti, 1995

Este vorba, în general, de metafore ale limbii comune, metafore nominale, a căror sferă de selecţie o reprezintă omul şi, legat de el, obiectele din gospodăria ţărănească, natura cu subclasele: animale, păsări, vegetale.

Multe dintre aceste metafore au suferit fenomenul de lexicalizare, de diminuare a expresivităţii. Sunt aşa-numitele „metafore moarte"[5], metafore-denumiri, care funcţionează în limbă paralel cu sensul de bază al cuvântului. O ilustrare a faptului că, în conştiinţa vorbitorilor, se păstrează încă legătura cu sensul primar al cuvântului o reprezintă folosirea acestuia în sintagme: *capul dealului, ochi de apă (de pădure), poalele pădurii, talpa muntelui* etc. Unii dintre aceşti termeni sunt consemnaţi cu sensul lor metaforic în lucrările lexicografice: *buză, coadă, coastă, cot, crac, gură, moţ, picior, piept, şa* etc.; mulţi lipsesc însă din aceste izvoare. În paginile următoare ne propunem să completăm informaţiile privitoare la prezentarea sensurilor figurate în dicţionarele, atlasele şi glosarele limbii române, ca şi în unele lucrări de specialitate care au tratat acest aspect[6]. Lucrarea se bazează pe un corpus de termeni entopici selectaţi din arhiva *Dicţionarului entopic al limbii române* (DE), aparţinând colectivului de onomastică al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan" al Academiei Române. Vom avea în vedere şi unii termeni înregistraţi în dicţionare, pentru care aducem o informaţie suplimentară de ordin semantic ori cu privire la răspândirea acestora pe o arie mai largă decât cea consemnată în sursele lexicografice respective. De asemenea, vom urmări prezenţa acestei categorii de apelative în toponimia din Oltenia şi Muntenia.

Inventarul de termeni entopici metaforici care constituie obiectul articolului de faţă este în legătură cu două mari sfere de selecţie:

1. Omul, cu subdiviziunile:
   a) părţi ale corpului omenesc;
   b) obiecte ale gospodăriei ţărăneşti, agrare şi pastorale.
2. Natura, cu subdiviziunile:
   a) părţi ale corpului mamiferelor şi al păsărilor;
   b) elemente legate de regnul vegetal.

O categorie intermediară de apelative geografice între cele două serii (omul şi natura) este reprezentată de:

3. Termeni referitori la diferite malformaţii ale corpului uman şi al mamiferelor.

Prezentăm în continuare materialul, potrivit seriilor terminologice enunţate. Localizarea se va face la nivelul judeţelor, în cazul cuvintelor cu mai multe ocurenţe, şi la nivelul localităţilor, în cazul fenomenelor singulare.

1.a. Termeni entopici proveniţi din apelative desemnând părţi ale corpului omenesc

Braţ. În *Dicţionarul limbii române* (DA) se menţionează o singură accepţie geografică a termenului, în sintagma: *braţele... unui râu* „ramificaţii ale cursului principal", la care se adaugă *braţ de mare* (cf. LRC, p. 58). Anchetele pentru DE au evidenţiat şi altă semnificaţie: „ieşitură mai lungă pe coasta unui munte sau a unui deal": AG.

[5] Vasile Şerban, Ivan Evseev, *Vocabularul românesc contemporan*, Timişoara, 1978, p. 160.
[6] Elena Slave, *Metafora în limba română*, Bucureşti, 1991, Vasile Ioniţă, *op. cit.*

Buric „ridicătură mică de pământ, rotunjită şi ascuţită"; „morman de pământ sau nisip, folosit ca semn între locurile oamenilor": AG, BC, BZ, DJ, GJ, GL, NŢ, OT, TR, VR, cf. *buricat* „umflat, ieşit în relief, gurguiat" (DA).

Cârcă. Înregistrat în DA ca termen învechit, desemnând „partea de sus a spinării omului...", este prezent în terminologia geografică populară cu sensul „partea cea mai de sus a unui şir de munţi...": DJ, GJ, MH, PH, SV, VL.

Deget „vârf de munte ca un deget ridicat", cf. top. *Deştu* s. Valea Viei – BZ.

Dinte „vârf de piatră ca un dinte ieşit în afară,... o piatră ascuţită care parcă iese din pământ", sinonim cu *colţ, colţan, colţău:* AG, NŢ, VS, cf. top. *Dintele,* munte s.: Pârscov – BZ, *Dinţii Runcului,* culme abruptă, creastă: c. Cislău – BZ.

Geană „margine de pădure", cf. top. *Geana,* pădure: s. Bălceşti – VL (DTRO), *Geana a Jujii* s. Berceni – PH, *Geana Vânătă,* vârf de munte s. Curpen – GJ (DTRO), *Poiana Geana* s. Bărbăteşti – AG.

Gingie „locul pe unde se rostogolesc pietrele; râpă din care se rupe pământul": AG; „stâncă ce atârnă deasupra văii": VL.

Muşchi. Apare în sintagma *muşchi de deal,* cu sensul „spinare îngustă cu coaste late": DJ.

Sfârc „vârf ascuţit ca un ţâmburuc": s. Berleşti – VL.

Sân „scobitură în malul unei ape": s. Valea Stanciului – DJ.

Spate „deluşor format din mai multe straturi succesive, cu aspect de coaste", cf. top. *Pă Spătui:* s. Curmătura – BZ.

Spinare „muchia unei înălţimi care înconjură locul ca un cerc": s. Miceşti – AG.

Talpă „temelia sau poala dealului ori muntelui" (Porucic, p. 26) apelativ-metaforă, cf. top. *Talpa Bâtcoveni, Talpa-Ioneşti, Talpa-Trivalea* (Iordan, *Toponimia,* p. 532). Termenul comportă alte două accepţii metaforice: „bucată de pământ lungă şi lucioasă, scoasă de plug când pământul e umed": s. Turburea – GJ, s. Rogova – MH, s. Gârceni – VS; „partea cea mai de jos a văii de-a lungul unei ape curgătoare": s. Mihăileni – VR (cf. DE).

Ţâţeică „vârf ascuţit ca un ţâmburuc": AG, DB, DJ, GJ, MH, MM, PH, VL, diminutiv neconsemnat în dicţionare de la *ţâţă* „ridicătură de pământ" (DLR).

Umăr „întrerupere bruscă a unei muchii, care atârnă deasupra văii": AG; completează definiţia „culme a unui deal, a unui munte" (DLRLC).

1.b. Termeni entopici proveniţi din apelative care desemnează obiecte ale gospodăriei ţărăneşti

Baniţă „vale adâncă": s. Poiana Mărului – BV. Accepţia geomorfologică a termenului s-a realizat pornindu-se de la trăsătura semantică „rotundă" din definiţia obiectului de uz gospodăresc cu care se face analogia (cf. DA).

Bârnă „platformă pe coastă, care iese în afara dealului ca o prispă mică, pe care se poate merge", „potecă de-a lungul coastei": BZ, CS, GJ, VL. Analogia, în cazul de faţă, a avut ca punct de referinţă forma lungă şi îngustă a bârnelor folosite în construirea caselor.

Blid „scobitură în pământ; un loc accidentat, cu găuri": DJ, HD. Din definiția termenului în DA trebuie reținută, analogic, trăsătura semantică de concavitate: *blid* sinonim cu *strachină.*

Blidac „vâlcea adâncă... ca o căldare": HD, este un derivat de la *blid* + suf. *-ac;* cf. *bâltac,* cu o semnificație asemănătoare termenului de bază.

Brână, sinonim cu *bârnă:* AG, BV, BZ, CJ, DB, HD, MH, PH, SB, SV, prin analogie cu termenul omonim, folosit în terminologia zidăriei, în sintagma *brână de piatră* (DA).

Căciulă „vârf de munte": DB, „vârf în formă de acoperiș de casă sau ca pălăria unei ciuperci, care adăpostește un loc": DB, PH, cf. *căciula casei* (DA).

Călțun „scobitură în granit de forma unei linguri sau a unei pâlnii": s. Corbeni, s. Lereşti – AG.

Căpiță „vârf sub forma unui stog, ca o claie": PH.

Cerdac „platformă care iese în afara dealului ca o prispă mică": DB, PH. Analogia are în vedere faptul că *cerdac* semnifică și o „platformă cu balustradă ieșind în afară din fațada unei clădiri..." (DA).

Ciocâlteu „vârf ascuțit ca un țâmburuc": VL, cf. *ciocâlteu* „cuiul japiței, care leagă jugul de cătușă și de proțapul carului..." (DA).

Cârlig „cioc de deal, puțin îndoit deasupra văii": AG, BZ, DB, PH; top. *Cârligili,* munte: BZ, cf. *cârlig* „unealtă adusă la un capăt cu care se poate apuca ceva" (DA).

Claie „vârf sub forma unui stog, ca o claie": AG, DB, PH; top. *Claia Paltinului, Clăile de Piatră* – AG, cf. claie „grămadă mare de fân... paie, cânepă" (DA).

Cleafă „vârf în forma unui coltuc": AG, CS, MM, PH, SV. Termenul este o variantă formală a lui *cleanf* „coltuc" (DA), cf. top. *Cleanfa* – HD, cu aceeași semnificație geomorfologică.

Copaie „adâncitură între două dealuri", „matca unui râu", „scobitură de granit": DB, cf. *copaie* „covată", „albie" (DA).

Corlată „coastă în trepte, terasată, care prezintă polițe, făcute prin surparea pământului": s. Ciocanu, s. Oieștii Ungureni – AG, top. *Corlatu,* munte: AG, cf. *corlată* „prichici, raft" (DA).

Glugă „înălțime nu prea mare, dar cu vârful ascuțit": BR, BT, BZ, DB, IȚ; „vârf în formă de acoperiș de casă sau ca pălăria unei ciuperci, care adăpostește un loc": AG, BC, BV, CJ, DJ, GJ, HD, MH, NȚ, OT, PH, SV. Entopicul păstrează ambele accepții ale cuvântului definit în dicționar: „acoperământ de cap în forma unui toc de hârtie...", „maldăre de coceni (de porumb) așezate grămadă cu rânduială", sinonim cu *căpiță* (DA).

Jeț, în sintagma *jețu dealului:* DJ, „înălțime întinsă, prelungită, cu spinarea mai largă", completează informația lexicografică „luncă fertilă": MH, în varianta fonetică *jelț,* pl. *jelțuri* (DA).

Măciucă „vârf rotund, ridicat mai sus ca altele, ca o umflătură rotundă": PH, cf. *măciucă* „bâtă lungă și groasă cu măciulie la unul din capete..." (DLR).

Poliță, sinonim cu *cerdac:* s. Irimești – PH.

Prispă „șir de înălțimi, dealuri, munți": OT, PH.

Scaun „coastă în formă de scaun, de terasă": PH, completează informația lexicografică „limbă îngustă de pământ, care a scăpat nearată între brazde": SV (DLR).

Suveică „fâşie de pământ lungă şi îngustă": PH, top. *Suveici,* pantă abruptă: VL. Trăsătura semantică ce leagă toponimul şi termenul geografic, ambele formate prin metaforizare, se referă la forma îngustă a obiectului de ţesut numit *suveică.*

Ştoangă „cioc de stâncă ascuţit": AG, variantă fonetică de la *ştangă* „drug, rangă" (DLR), cf. *cârlig, ciocâlteu, măciucă.*

Tezlă „creastă înaltă de stânci mari, pietre tari, dure, greu accesibilă": s. Trăisteni – PH, prin analogie cu *teslă* „unealtă... cu tăişul lat şi curbat..." (DLR), cf. *custură.*

Tigaie „scobitură în stâncă": s. Bicaz – NŢ, „muchia unei înălţimi care înconjură locul ca un cerc": MM.

Ţăpuşă „vârf foarte înalt, ascuţit ca o ţeapă, inaccesibil": AG, PH.

Ţâţână „vârf ascuţit ca un ţâmburuc": BZ, cf. *ţâţână* „piesă de metal în formă de cârlig" din sintagma *ţâţâna uşii,* cf. sensul figurat „ţurţur de gheaţă", în Muntenia şi sud-estul Transilvaniei (DLR).

Ţoţă „ridicătură mare şi ascuţită la vârf, rotundă la bază": DB, cf. *ţoţă,* variantă a lui *ţuţ* „grămadă mare de coceni de porumb" (DLR), aranjată în aceeaşi formă: „rotundă la bază, ascuţită la vârf", foarte răspândit în Oltenia (cf. NALR OLT.IV h 608).

Vălătuc „ridicătură de pământ răsucită", „movilă neregulată de pământ sau de nisip zburător": TR, variantă fonetică prin metateză a lui *tăvăluc* „sul de lut cu paie, de construit case" (Scriban).

2.a. Termeni entopici proveniţi din apelative desemnând părţi ale corpului mamiferelor şi al păsărilor

Bot, în sintagma *bot de stâncă:* AG, BZ, CV, DJ, GJ, HD, MH, OT, VL, VR, cf. *botul dealului* „coada unui deal" (DA), „partea dinainte, ascuţită şi lunguiaţă a unei ridicături": s. Bechet – DJ, s. Dobra – MH; „muchie de deal, cioc ca un cârlig": s. Poiana Mare – DJ; „culme de munte lungă, înaltă şi ascuţită, crestată ca şi cum ar avea dinţi": s. Trăisteni – PH, cf. top. *Botu Calului* s. Ciocăneşti – DJ, s. Pleşa – GJ, *Botu Cetăţii* c. Bumbeşti-Jiu – GJ, *Botu Ciclobului* s. Gornăcel – GJ, *Botu Dâlmii* s. Curpen – GJ, *Botu Gruiului* s. Aniniş, s. Comăneşti – GJ, *Botu Ostrovului:* MH, *Botu Piscului* c. Bumbeşti-Jiu, c. Leleşti – GJ etc. (DTRO I p. 360–361).

Bundeleu „dâmb mic", „movilă neregulată de pământ": DJ, GJ, variantă fonetică de la *bundărău* „cecum (la porc)" (*Glosar Oltenia,* p. 11).

Cioc „partea dinainte a vârfului, ascuţită la capăt, sub formă de plisc de păsări": DB, MH, OT, TR, completează informaţiile lexicografice „colţ (de stâncă)", „ţiclău": AD, cf. *plisc* (DLR).

Ciort „înălţime cu vârful retezat, tăiat, crac tăiat dintr-un deal": Muntenia, Oltenia, Transilvania (DE), cf. *ciort* „rât de porc" (DA).

Flit „bot de stâncă": AB, AG, BV, CS, DB, DJ, HD, MH, MM, OT, SV, VR, cf. *flit* „bot": Banat şi Transilvania (DA).

Răspândirea termenului entopic cunoaşte, după cum se poate observa, o arie mai largă decât cea consemnată în dicţionare pentru cuvântul de bază, şi anume în judeţele în care s-au putut stabili contacte cu subdialectul bănăţean şi cu graiurile ardeleneşti: AG, DB, MH, OT, SV.

Greabăn „spinare îngustă cu coaste late, dar repezi": AG, BZ, DB, PH; top. *Greabăn:* AG, cf. *greabăn* „partea ridicată din şira spinării..." (DA).

2.b. Termeni entopici proveniţi din apelative referitoare la elemente ale regnului vegetal

Ciolpan, top. *Ciolpanu,* deal: DB, cf. *ciolpan* „trunchi de arbore rămas în pământ" (DA).

Ciot „înălţime cu vârful retezat, tăiat": AG, BC, BR, BZ, CS, DB, GJ, MH, OT, PH, VL, cf. *ciot* „trunchi de copac" (DA).

Ciupercă „piatră mare îngropată în pământ sub forma unei ciuperci": AD, AG, CJ, DB, DJ, SB, VL.

Clenci „muchie de deal, cioc asemănător unui cârlig": AG, BV, DB, DJ, GJ, OT; top. *Clinciu,* muchie de munte: AG, cf. *clenci* „bucată dintr-o creangă uscată..." (DA).

Cocârlă „vârf de piatră ca un dinte ieşit în afară": DB, GJ, VL, cf. *cocârlă* „trunchi strâmb de copac", „pisc de munte strâmb într-o parte", Moldova (DA).

3. Termeni entopici proveniţi din apelative referitoare la diferite malformaţii ale corpului uman şi al mamiferelor

Bubă „ridicătură mică de pământ, rotunjită şi ascuţită": NŢ, „ridicătură de pământ sau piatră pe coasta unui munte": BC.

Buboi „vârf rotund, ridicat mai sus ca altele, ca o umflătură înaltă": GŢ, SV.

Ciulă „vârf mai ascuţit, care se vede în spatele altui deal": SB, cf. *ciul* „ciutac", „fără corn" (DA).

Cocoaşă „spinarea unei înălţimi care înconjură locul ca un cerc": AG, BV, CJ, DJ, SV, cf. *cocoaşă* sinonim cu *gheb* şi „stâncă peste care curge apa" (DA).

Dul, top. *La Dul,* ridicătură de pământ: AG, s-a format de la un apelativ *dul* în accepţie metaforică, întâlnit în graiul oltenesc cu înţelesul „umflătură" (*Glosar Oltenia,* p. 36).

Gheb „înălţime cu spinarea larg boltită şi puţin alungită", frecvent răspândit în toată ţara, cf. un citat din Iorga: „înălţimile se prezăresc ca nişte gheburi de cămilă" (DA, în care nu se menţionează însă o accepţie geomorfologică a termenului).

Gâlcă „ridicătură mică de pământ rotunjită", „morman de pământ folosit ca semn între proprietăţile agrare": BV, CŢ, DJ, IŢ, OT, PH, TR, cf. *gâlcă* „umflătură..." (DA).

Ţâvnă „vârf ascuţit ca un ţâmburuc": AG, VL, cf. *tâfnă* „excrescenţă cartilaginoasă..." (DLR).

Umflătură „vârf rotund, ridicat mai sus ca altele": AG.

Zbârcitură „ridicătură de pământ răsucită": VL, cf. *sbârcitură* „îndoitura pielii pe faţă şi pe mâini" (DU).

ABREVIERI

DTRO	*Dicţionarul toponimic al României. Oltenia,* vol. I, Craiova, 1993; vol. II–IV în curs de apariţie.
DU	Lazăr Şăineanu, *Dicţionar universal al limbii române,* Craiova, 1922.
Glosar Oltenia	*Glosar dialectal Oltenia,* Bucureşti, 1967.
Iordan, *Toponimia*	Iorgu Iordan, *Toponimia românească,* Bucureşti, 1963.
LRC	Ion Coteanu, Narcisa Forăscu, Angela Bidu-Vrânceanu, *Limba română contemporană,* Bucureşti, 1985.
NALR OLT	*Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia,* IV, 1980.
Porucic	T. Porucic, *Lexicul termenilor entopici din limba română,* Chişinău, 1931.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

Valentin Ţurlan

NOTE DE TOPONIMIE URBANĂ GĂLĂŢEANĂ

1. Relaţia dintre toponimie şi istorie este o realitate îndeobşte cunoscută. În numeroase cazuri numele de locuri sau toponimele reprezintă – şi aspectul acesta a fost remarcat deseori – o autentică arhivă, care, păstrând amintirea unor evenimente, întâmplări şi fapte, de regulă nemenţionate în documente, se constituie, în acelaşi timp, într-o adevărată istorie nescrisă a unui popor.

În cele ce urmează ne propunem să luăm în discuţie, privindu-le prin prisma relaţiei menţionate, toponimele *Gherghina, Ghertina, Tirighina, Triclina, Ţiglina* pentru a vedea ce loc trebuie să aibă ele în partea de toponimie urbană gălăţeană din lucrarea colectivă *Tezaurul toponimic al României. Moldova.*

2. Castrul roman de la Barboşi reprezintă o mărturie de importanţă deosebită pentru continuitatea noastră la nord de Dunăre şi, în particular, la Dunărea de Jos. Existenţa ruinelor lui a fost semnalată şi valorificată pentru întâia oară de Miron Costin în *De neamul moldovenilor, din ce ţară au ieşit strămoşii lor* (lucrare scrisă, după opinia unor cercetători, între 1688 şi 1691), în următorul fragment:

„La năruiturile cetăţii de Galaţi, din sus, unde cade Bârladul în Dunăre, s-au aflat un ban de aramă galbăn şi de mare cât un ort, nu mai gros, în carele slovele nu s-au putut ceti de cie ce ştiu lătineşte, fără unii ce ştiu mai bine greceşte dzic că scrie Marchiianopolis, şi samănă aşea, iară celelalte slove de înţeles nu sântu.

Aşijderea o piatră mare adusă la Galaţi la biserica Dii, mai mult nu s-a putut înţelege, făr' de atâta, lătineşte: Severus, a Râmului împărat. Şi acei cetăţi dzicu *Gherghina"*[1].

[1] *Opere,* vol. II, ediţie critică îngrijită de P. P. Panaitescu, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1963, p. 42–43.

Următorul învăţat român care a pomenit numele castrului în lucrările sale, *Descriptio Moldaviae,* redactată între 1714 şi 1716, şi *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor,* redactată între 1719 şi 1722, a fost principele Dimitrie Cantemir. În *Descriptio Moldaviae,* în prezentarea pe care o face ţinutului Covurlui, Dimitrie Cantemir spune că „la gura dinspre răsărit a Siretului", nu departe de Galaţi, „se văd ruinele unei cetăţi foarte vechi numită astăzi de locuitori *Gherghina"*[2]. În *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor,* operă scrisă în limba română, Dimitrie Cantemir menţionează „răsipiturile cetăţii *Gherghinii,* care este puţin mai sus de Galaţi, unde dă despărţitura Siretului (căreia îi dzic gura Bârladului) în Dunăre"[3].

Descrierea Moldovei şi *Hronicul* au văzut lumina tiparului în 1825, la Tipografia Mănăstirii Neamţ[4], respectiv în 1835, la Tipografia Mitropoliei din Iaşi. În ambele tipărituri, numele cetăţii este scris *Gherghina.* Cel însărcinat de autoritatea administrativă şi ecleziastică moldoveană cu tipărirea *Hronicului,* făcută după originalul pus la dispoziţie de consulatul rusesc din Iaşi, a fost Gheorghe Săulescu (1798–1864), cunoscut filolog, poet şi publicist, a cărui operă a acoperit însă şi domeniul istoriei şi al arheologiei.

Faţă de cele prezentate, se cere să precizăm când şi cum toponimul Gherghina a devenit *Ghertina,* nume pe care-l vom întâlni în lucrări apărute până nu departe de vremea noastră[5].

În 1837, Gheorghe Săulescu a tipărit la Iaşi, cu alfabet chirilic, cea dintâi lucrare arheologică românească: *Descrierea istorico-gheografică a Cetăţii Caput – Bovis. Capul Boului sau Ghertina a căriia ruine să află în apropierea Galaţului,* o broşură al cărei conţinut va fi reprodus şi în paginile revistei „Foaie pentru minte, inimă şi literatură", nr. 11 din 10 octombrie 1838. Aflat în vara anului 1837 în Galaţi, autorul constată o renaştere a oraşului după catastrofa suferită în 1821, fiind impresionat îndeosebi de „soselile ce se fac nouă aşternute cu fărămături de marmoră şi alte dărăburi de petre străine, cu hârburi de felurite vase antice", aduse, cum i s-a spus, din pietrăria „de la Ţiglina", adică, de fapt, din „temelia cetăţii romane pe care Cantemir o numeşte Ghertina".

Constatăm, după cum se vede, nu numai o schimbare a toponimului din *Gherghina* în *Ghertina,* ci şi precizarea că aşa o numeşte Dimitrie Cantemir. De fapt, schimbarea, care este o greşeală uşor de observat de către cine e familiarizat cu alfabetul chirilic, a apărut la tipărirea lucrării lui Gheorghe Săulescu, când litera г din interiorul cuvântului a fost înlocuită prin т.

În haina cu care l-a îmbrăcat Gheorghe Săulescu, toponimul a intrat în circuitul cultural, fără a fi, după ştiinţa noastră, amendat vreodată de cineva. Îl găsim ca atare

[2] În textul latin, toponimul este scris *Giergina;* vezi *Operele principelui Demetriu Cantemiru* tipărite de Societatea Academică Română, t. I: *Descriptio Moldaviae,* Bucureşti, 1872, p. 13; t. II: *Descrierea Moldovei,* Bucureşti, 1875, p. 13.

[3] În *Hronic,* prin asocieri ce nu interesează aici, Dimitrie Cantemir a localizat la Gherghina anticul *Caput Bovis,* citat de istoricul bizantin Procopiu din Cezareea în lucrarea *De aedificii,* a. 553–555 e.n.

[4] Într-o formă prescurtată şi sub titlul *Scrisoarea Moldovei.*

[5] Vezi Gh. N. Munteanu-Bârlad, *Galaţii – cu 35 vederi în text, harta ţinutului şi planul oraşului,* Galaţi, 1927, p. 16.

la V. Popescu-Scriban, *Mică geografie a Daciei, Moldovei şi Ţării Româneşti,* Iaşi, 1838, p. 34, unde ni se spune că cetatea „se numeşte de către locuitori *Ghertina*", la Jean Vaillant, *La Roumanie. Histoire, langue, littérature, orographie, statistique,* t. I–III, Paris, 1844, unde, scris *G'ertina,* e dat ca nume al satului şi al cetăţii (t. I, p. 81; t. III, p. 456); la M. Ubicini, *Provinces d'origine roumaines. Valachie, Moldavie, Bukovine, Transylvanie, Bessarabie*[6], la Gh. N. Munteanu-Bârlad, *Galaţii...,* p. 16; la Mih. Drăghicescu, *Istoricul principalelor puncte pe Dunăre de la gura Tisei până la mare şi pe coastele Mării Negre de la Varna la Odesa*[7], Bucureşti, 1943, p. 342, unde ni se spune că „românii din evul mediu au numit-o *Gherghina* sau *Ghertina* (Cantemir)" etc.

Nu putem să trecem cu vederea nici faptul că în ediţia din 1991 a monografiei lui Gheorghe Săulescu[8], editorii, Silviu Sanie şi Vasile Cristian – istorici –, nu fac nici o observaţie în legătură cu schimbarea de nume în discuţie[9].

Supravieţuirea formei Ghertina se explică şi prin faptul că toponimul *Gherghina,* indicând, după toate probabilităţile, moşia căreia îi aparţinea promontoriul unde se găsea situată cetatea, nu mai era în uz la începutul secolului al XIX-lea. Să ne amintim că Gheorghe Săulescu însuşi spunea în monografia citată că răspunsul la întrebarea de unde se aduce materialul pentru drumurile din Galaţi a fost: „de la *Ţiglina*", şi nu de la *Gherghina* sau *Ghertina.*

Dacă *Gherghina (Ghertina)* ar fi fost numele unui sat, cum zice Vaillant[10], nu vedem de ce nu apare înregistrat, pentru perioada de după 1772, în *Tezaurul toponimic al României. Moldova,* vol. I, partea I, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1991.

Mih. Drăghicescu, *Istoricul...,* p. 342, afirmă că „numele român a dispărut cu împrăştierea ultimelor ruine, iar localitatea de jur împrejur, la mare distanţă, a luat numele *Ţiglina*".

Numele aflat la Miron Costin şi Dimitrie Cantemir reprezintă un toponim personal la baza căruia stă un antroponim de origine slavă de sud sau bulgară[11]. Forma *Gherghina,* făcând parte din grupul de nume care au la bază antroponimul *Gheorghe,* este atestată în documentele noastre încă de la începutul secolului al XV-lea (1415)[12].

3. Toponimul *Tirighina* apare pentru prima dată, în forma *Tereghina,* tot la Gheorghe Săulescu, care spune că e denumit aşa dealul unde se află cetatea Ghertina.

[6] În *Provinces danubiennes et roumaines* par M. M. Chopin et A. Ubicini, Paris, 1856, p. 201.

[7] Autorul reuneşte sub acest titlu două lucrări apărute către sfârşitul secolului trecut: *Dunărea de la Orşova la Mare şi Coastele marei de la Varna la Cetatea Albă,* fasc. I şi II, Galaţi, [1884], şi *Note pentru a servi la istoricul principalelor puncte pe Dunăre de la gura Tisei până la Mare şi pe Coastele mărei de la Varna la Odessa,* Galaţi, 1892.

[8] Apărută în Editura Academiei.

[9] Pentru utilizarea toponimului în forma întâlnită la Miron Costin şi Dimitrie Cantemir vezi G. Severeanu, *Tezaurul din Gherghina,* în „Buletinul Societăţii Numismatice Române", XIV, 1919, p. 45–138.

[10] Vezi *lucr. cit.,* t. I, p. 81.

[11] Vezi Iorgu Iordan, *Dicţionarul numelor de familie româneşti,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983, p. 219.

[12] Christian Ionescu, *Mică enciclopedie onomastică,* Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1975, p. 149.

Din monografia cărturarului ieşean toponimul a intrat în literatura istorică, apărând, în ordine cronologică, la următorii autori: J. Vaillant[13], A. Ubicini[14], Mih. Drăghicescu[15], Moise N. Pacu, *Cartea judeţului Covurlui. Note geografice, istorice şi îndeosebi statistice,* partea I şi a II-a, Bucureşti, 1891, p. 130, şi Nicolae Densuşianu, *Dacia preistorică,* Bucureşti, 1913, p. 536, 538, 540, 542–543.

Toponimul *Tîrighina* se întâlneşte frecvent în studiile unor arheologi, mai ales ieşeni şi gălăţeni, care, ani în şir, au efectuat cercetări în zona castrului[16].

O menţiune aparte merită prezenţa lui în *Dicţionarul de istorie veche a României,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1976, p. 79: *„Barboşi,* fostă comună suburbană..., pe teritoriul căreia, pe înălţimea *Tîrighina...,* au fost descoperite importante vestigii".

Să adăugăm celor de mai sus şi faptul că, într-o notă la ediţia din 1991 a monografiei lui Gheorghe Săulescu, editorii au ţinut să explice că *„Terighina* sau *Tîrighina* este numele dealului care străjuieşte lunca Siretului în direcţia Barboşilor" (p. 62).

Întrebarea pe care ne-o punem acum este următoarea: a existat sau nu un toponim popular *Tîrighina*?

Răspunsul nostru este negativ şi se bazează pe constatarea că acest toponim se găseşte doar în lucrarea lui Gheorghe Săulescu şi în cele „contaminate", direct sau indirect, de aceasta.

O dovadă contrară ar părea să ofere lucrarea citată a lui Nicolae Densuşianu, unde numele *Tîrighina* apare într-o hartă a împrejurimilor castrului, pe care autorul a reprodus-o după harta din 1856 a României meridionale, scara 1:57,600, col. XIII, ser. 2, şi într-un citat reprodus din scrisoarea unui învăţător din Fileşti[17].

În ce ne priveşte, ne e clar că nici aceste „atestări" nu sunt cele conforme cu realitatea. Să ne amintim aici că monografia lui Gheorghe Săulescu a fost scrisă cu chirilice. O confuzie între literele Г şi Т a putut duce, cum am văzut şi în cazul *Ghertina,* la redarea numelui *Gherghina,* scris (şi pronunţat) **Gherighina,* prin *Terighina,* de unde, printr-un fenomen fonetic uşor de recunoscut, s-a ajuns la *Tîrighina.*

Toponimul *Terighina,* „creaţie" a lui Gheorghe Săulescu, e interesant şi pentru felul în care i-a fost explicată etimologia.

Aflat în contact cu cărturarii care, în al doilea sfert al secolului al XIX-lea, iniţiaseră o adevărată reactivare a toponimiei daco-romane – aşa cum a făcut, de exemplu, Gheorghe Asachi, când, la 1812, schimbă numele *Cetăţuii* de lângă Piatra Neamţ în *Petrodava* –, Vaillant a ajuns, am zice că aproape firesc, la concluzia că la baza toponimului *Terighina* stă lat. *terrigena, -ae,* m.f. „născut din pământ", „fiu al pământului".

[13] *Lucr. cit.,* t. I, p. 81, t. II, p. 456.

[14] *Lucr. cit.,* p. 201.

[15] În lucrarea din 1884.

[16] Vezi, de exemplu, Gh. Ştefan, în „Dacia", V–VI, 1935, p. 341, 348, N. Gostar, în „Danubius", I, 1967, p. 107, 108, I. T. Dragomir, în „Danubius", II–III, 1969, p. 73, IV, 1970, p. 123, 125, 128, şi Silviu Sanie, *Civilizaţia romană la est de Carpaţi şi romanitatea pe teritoriul Moldovei (sec. II î.e.n. – III e.n.),* Iaşi, Editura Junimea, 1981 (vezi indicele). Îl găsim, de asemenea, în lucrarea *Judeţul Galaţi pe scara timpului,* redactori responsabili dr. Ioan Brezeanu şi N. Gh. Munteanu, [Galaţi], 1972 (vezi indicele).

[17] Vezi p. 538 şi 541.

Apropierea *Terighina–Terrigena,* făcută de Vaillant, a plăcut şi altora, care au preluat-o şi dus-o mai departe, fără a bănui însă cum se prezintă lucrurile în realitate.

Cel care „s-a păcălit" cel mai tare cu etimologia *Terighina* < lat. *terrigena* a fost istoricul şi folcloristul Nicolae Densuşianu, care în *Dacia preistorică* a invocat toponimul *Terighina* în încercarea sa, impresionantă prin dimensiune, erudiţie şi ipoteze temerare, de a reface cu ajutorul tradiţiilor populare sau al urmelor arheologice vechea civilizaţie a imperiului pelasg, al cărui centru ar fi fost pe teritoriul Daciei. După Nicolae Densuşianu, „adevărata şi singura explicaţiune" a numelui *Terighina* „o găsim în legenda Argonauţilor". La Terighina, în Colhida, s-a aflat – după el – cetatea lui Aetes, la care legendarul erou tesalian Iason a venit pentru a lua lâna de aur. Aici a arat Iason câmpul cu cei doi tauri cu copite de aramă, care scoteau flăcări pe nări, aici, la Terighina, a semănat el dinţii dragonului din care a ieşit neamul de războinici ce a trebuit să fie biruit în luptă.

Iată interpretarea făcută pe marginea acestui moment al legendei de către Nicolae Densuşianu: „Aceşti urieşi ieşiţi din sânul pământului, pe câmpul de lângă capitala lui Aiete, sunt numiţi în legenda argonautică Γηγενεες, iar la autorii latini *Terrigenae,* adică oameni născuţi din pământ. Numirea de *Ţirighina* sau *Terighina,* ce o mai poartă şi astăzi cetatea ruinată de lângă gurile Siretului, este astfel numai o formă archaică poporală a cuvântului pelasgo-latin *Terrigena.* În fine, încă o circumstanţă. În tradiţiunile poporale române, *Ţirighina* se mai numeşte şi *Cetatea urieşilor* şi tot cu epitetul de *Cetate a urieşilor,* Τιτανις, ne apare capitala lui Aiete şi la Apolloniu Rhodiu[18].

Putem astfel stabili, cu deplină convingere istorică, că faimoasa capitală şi reşedinţă a lui Aiete se află pe malul stâng al Siretului, acolo unde până la a. 1837 se mai cunoşteau împrejurimile oraşului şi ale cetăţii Tirighina"[19].

Păcat că dintr-o eroare ca *Gherghina* > *Terighina* < lat. *terrigenna* s-a înflăcărat şi consumat, cu bună credinţă, un efort care, până la urmă, se dovedeşte a fi fost făcut în zadar.

4. Toponimul *Triclina,* având acelaşi punct de plecare şi aproape aceleaşi atestări, a rezultat probabil tot dintr-o deformare grafică, dar a altui toponim: *Ţiclina* < *Ţiglina*[20], cu o desonorizare a consoanei *-g-.*

Să observăm că în fragmentul din lucrarea lui Gheorghe Săulescu în care găsim forma în discuţie se află şi o altă deformare grafică: *Fileşti* – numele cunoscutului sat şi apoi cartier al Galaţiului – devine *Fireştii.*

Editorii monografiei lui Gheorghe Săulescu par să fie convinşi că a fost nume real în circulaţia populară nu numai *Terighina,* ci şi *Triclina,* despre care, într-o notă, spun următoarele: „Denumirea *Triclina* nu mai este atestată de alte izvoare. Posibil o aluzie la forma dealului cu prelungirile sale vestice şi sudice"[21].

[18] Apollonios din Rodos (c. 295 – c. 215 î.e.n.), poet epic şi filolog din Alexandria, autor crudit al *Argonauticii.*

[19] *Lucr. cit.,* p. 543.

[20] În 1840 întâlnim varianta *Priglina* (vezi *Tezaurul...,* vol. I, partea a 2-a, 1992, p. 1234).

[21] *Lucr. cit.,* p. 62, nota 13.

Dacă presupunem – şi, de fapt, nu putem să facem altfel – că editorii s-au gândit la un compus alcătuit din *tri-*, element de compunere savantă, şi *clin*, entopic însemnând „petec de pământ sau pădure în formă de triunghi sau de formă îngustă", atunci suntem obligaţi să observăm că ne aflăm în faţa unei etimologii populare.

5. La început toponimul *Ţiglina* a indicat ca realitate teritorială moşia situată deasupra Galaţiului, moşie a cărei întindere a fost până în imediata vecinătate a terenului pe care se află ruinele castrului de la Barboşi[22].

După datele pe care le avem, cea mai veche atestare a toponimului *Ţiglina* datează din anul 1786[23]. Moşia astfel numită pare să fi reprezentat cea dintâi danie domnească făcută bisericii Mavramol din Galaţi[24], ceea ce explică numele *Mavramolul* sau *Moşia Mânăstirii Mavramolu(lui)*, care i se dă în unele documente[25].

În 1871 constatăm că *Mavramolul* sau *Ţiglina* sunt nume ale unui sat aparţinător comunei Fileşti, sat a cărui istorie s-a încheiat în vremurile apropiate nouă prin înglobare în oraşul Galaţi. Dispărut ca nume de moşie şi sat, toponimul *Ţiglina* trăieşte azi ca nume de cartier(e).

Pentru originea numelui *Ţiglina*, Gheorghe Săulescu şi J. Vaillant au apelat la un etimon *Tegulina*, derivat din lat. *tēgula*, *-ae* „ţiglă". Din numele *Ţiglina* – spune Gheorghe Săulescu – „se înţelege că aicea din vechime au fost cărămidăria romanilor unde mai vârtos se făcea ţigle (oale de acoperit), numite latineşte *tēgulae*, de unde se trage cuvântul românesc *ţiglă (tegla)*, dupre care au ajuns a se numi şi locul fabricei ţiglilor *Ţiglina* de la *Tegulina*"[26]. În acelaşi fel îşi argumentează etimologia şi J. Vaillant: „... odinioară acolo a existat o ţiglărie şi, ca urmare, *tigŭla* moldovenească nu e altceva decât *tēgula* latină"[27].

Relaţia *ţiglă–Ţiglină* e corectă, dar acum ştie oricine că lat. *tegula* nu s-a păstrat în română, unde, după legile fonetice cunoscute, nici nu putea să ajungă la forma *ţiglă*. Cuvântul *ţiglă*, având la bază germ. *Ziegel*, pare să fi pătruns în limba noastră prin filieră slavă: sb. *cigla*, pol. *cegla*, rut. *tjaglij* (vezi Cioranescu, DER, 837)[28].

Toponimul *Ţiglină* a rezultat prin toponimizarea absolută a entopicului *ţiglină*, un derivat de la *ţiglă* cu suf. *-ină*, sufix care indică „locul unde se găseşte ceea ce exprimă primitivul" sau radicalul: *stupină*, de exemplu, e un loc unde se găsesc stupi, *crapină* – o baltă unde se găsesc crapi etc.

Faptul că toponimul apare atestat către sfârşitul secolului al XVIII-lea poate fi pus în legătură cu prezenţa pe moşia amintită a unei sau unor cărămidării sau ţiglării, despre care avem informaţii clare în perioadele următoare[29].

[22] Încercarea de a distinge zona cetăţii de restul moşiei prin punerea în opoziţie a formelor *Ţiclina* (= *Terighina*) şi *Ţiglina*, cum face Moise N. Pacu, *Cartea...*, p. 130, convinge în sens contrar.

[23] Paul Păltănea, *Informaţii inedite despre biserica Mavramol*, în „Buletinul monumentelor istorice", XXXIX, 1970, nr. 4, p. 63.

[24] Idem, *ibidem*.

[25] Vezi *Tezaurul...*, *loc. cit.*

[26] *Lucr. cit.*, p. 69.

[27] *Lucr. cit.*, p. 456.

[28] DM şi DEX dau ca etimon scr. *cigla*.

[29] Vezi *Judeţul Galaţi...*, p. 124, şi *Tezaurul documentar gălăţean*, Bucureşti, 1986, p. 316.

6. Faţă de cele prezentate, vom spune în concluzie următoarele:

a) toponimia poate fi o adevărată istorie nescrisă numai atunci când datele pe care ni le oferă sunt verificate atent şi interpretate corect;

b) toponimele *Ghertina, Terighina (Tirighina)* şi *Triclina* n-au fost niciodată forme în circulaţie populară, ci simple deformări grafice, care, avându-şi originea în monografia lui Gheorghe Săulescu, au fost preluate şi vehiculate de mai mulţi istorici[30] care, într-un fel sau altul, s-au referit în lucrările lor la castrul roman de la Barboşi;

c) viitorilor filologi istoria toponimelor noastre le poate servi ca o dovadă concludentă a riscului pe care şi-l asumă cercetătorul atunci când nu apelează la izvoarele primare.

Galaţi

I. Ionescu

NĂSTUREL

În comunicarea *Întregiri la genealogia Năstureilor şi la biografia lui Udrişte Năsturel,* ţinută în cadrul Simpozionului de Studii Genealogice – Iaşi, 10–13 mai 1995, P. Ş. Năsturel a adus în discuţie şi etimologia numelui *Năsturel,* afirmând: „Pe mine numele m-a intrigat totdeauna". Opţiunea sa este pentru înţelesul întâlnit în aromână, „băiat frumos". „Năsturel, băiat frumos la aromâni, pe când la noi în ţară de o fată chipeşă se spune că e un boboc de fată. Năsturel şi boboc cam seamănă, de fapt. Mărturisesc că înţelesul pe aromâneşte mă mulţumeşte mai mult decât cel de bumb".

Înţelesul de „băiat frumos" pentru *Năsturel* pune din nou în discuţie etimologia antroponimului respectiv, pe care N. A. Constantinescu[1] şi Iorgu Iordan[2] îl deduc din *nasture.* Pentru *Năsturel* şi *Năsturaş* Vasile Bogrea trimite la *Nestor*[3].

Cea mai veche atestare documentară a numelui *Năsturel* o avem din 1469, de la Radu cel Frumos (1462–1475) (cit. de P. Ş. Năsturel), şi este un nume de botez, personal, nu de familie, cognomen. Fiind un nume de botez, presupune în primul rând un nume de sfânt. În rândul sfinţilor creştini din calendar nu figurează un sfânt

[30] Menţionăm aici faptul că Alexandru I. Gonţa, *Satul în Moldova medievală. Instituţiile,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986, p. 39, nota 38, citând lucrarea lui Gheorghe Săulescu, foloseşte în titlu forma corectă: *Gherghina.*

[1] N. A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc,* Bucureşti, 1963, p. 332.

[2] Iorgu Iordan, *Dicţionar al numelor de familie româneşti,* 1983, p. 327.

[3] Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice,* Cluj, 1971, p. 338.

Năsturel, ci sfinții cu numele *Nestor,* sărbătoriți la 27 octombrie, 28 februarie, 2 martie, 7 martie, 26 aprilie și la 1 martie, sfântul *Nestorian,* care „s-a săvârșit de sabie"[4].

Se obișnuiește ca numele de botez al unui nou-născut să fie numele sfântului zilei în care s-a născut. În cazul acesta ar fi vorba de sfântul *Nestorian,* adică *Nestor* + suf. *-ian,* sărbătorit la 1 martie.

Cum *Nestorian* este un nume de obicei cărturăresc și mai puțin obișnuit, în vorbirea uzuală s-a folosit *Năsturel,* cu închiderea lui *-o-* neaccentuat în *-u-,* plus sufixul *-el,* în loc de *-ian.* În limbă avem și apelativul omonim *năsturel,* de la *nasture* + suf. *-el,* dar se referă la obiecte, iar nu la persoane, după cum nici numele de persoană *Năsturel* nu derivă de la obiectul *nastur(e),* ci de la *Sfântul Nestorian-Năsturel* (popular).

București, str. Parincea nr. 2

[4] Dr. Gherasim Timuș, *Dicționar aghiografic,* București, 1898, p. 602.

FLORICA DIMITRESCU, **Dinamica lexicului românesc,** Cluj, Editura Clusium – Editura Logos, 1995, 333 p.

Cartea Floricăi Dimitrescu, *Dinamica lexicului românesc,* este o continuare, o completare la două cărți anterioare: *Contribuții la istoria limbii române vechi* (1973) și *Dicționar de cuvinte recente* (1982), fiind o culegere de articole și comunicări la diverse congrese și întruniri de specialitate, cele mai multe publicate în reviste românești și străine. Cartea reprezintă rezultatele cercetărilor precedente ale autoarei asupra câtorva fenomene lexicale.

Structurată în două secțiuni (I. *Limba veche,* II. *Limba actuală),* precedate de un *Cuvânt înainte,* lucrarea adună 28 de articole diverse: *Istoria limbii române și izvoarele ei, Tatăl nostru, Noul Testament de la Bălgrad, Cărți referitoare la limba veche, Trăsături specifice ale compunerii în limba română literară actuală, Aspecte ale compunerii în limba română actuală, Dinamica verbelor neologice din româna actuală* etc.

Având în vedere că majoritatea articolelor și a comunicărilor sunt cunoscute cel puțin de specialiști, ne vom opri la scrierile inedite ale autoarei și la cele publicate în reviste nu foarte accesibile până acum.

Articolele inedite sunt scrise ocazional: cu prilejul împlinirii a 350 de ani de la apariția *Cazaniei* mitropolitului Varlaam al Moldovei *(Varlaam, un pionier al artei scrisului* – 1993), cu referire la diverse lucrări lexicografice *(Un dicționar de neologisme „vechi"* – 1993, *Considerații etimologice. Pornind de la* ***Dicționarul de cuvinte călătoare*** *de Al. Graur* – 1983, *Suplimente la* ***Suplimentul DEX*** – 1992), dar și pentru a-și completa propriul dicționar *(Dezvoltări semantice recente* – 1992).

Le vom discuta în ordinea din sumar. În articolul *Varlaam, un pionier al artei scrisului* (p. 73–82), autoarea consideră că s-a relevat însemnătatea culturală și literară a *Cazaniei,* dar crede că nu a fost subliniată îndeajuns arta de scriitor a mitropolitului și tocmai acest lucru și-l propune. Florica Dimitrescu face comentarii concentrate, exemplificându-le cu pasaje bine alese. Meritul acestui articol este de a grupa procedeele stilistice întrebuințate în operă: folosirea epitetelor pre- și postpuse, a enumerărilor, a antitezei, a repetițiilor și a comparațiilor. Una dintre concluziile juste este că „fundamentul lingvistic și artistic al operei lui Varlaam este de inspirație populară" (p. 77), idee susținută prin prezența cuvintelor specifice referitoare la realitățile noastre, prin formulele populare de adresare, prin exclamații de tip bocet ș.a.m.d. Se subliniază rolul considerabil al lui Varlaam în dezvoltarea limbii române literare, intervenția lui conștientă și creatoare. Credem că maniera acestuia de a scrie, subliniată de autoare, este, în fapt, subordonată artei sale oratorice.

Un dicționar de neologisme „vechi" (p. 127–134) este o recenzie la *Dicționarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1471–1760),* elaborat de Gheorghe Chivu, Emanuela Buză și Alexandra Roman-Moraru și publicat la Editura Științifică în 1992. Florica Dimitrescu remarcă atât calitățile, cât și scăpările dicționarului, vădindu-și, ca de altfel în aproape toate articolele strânse în această carte, interesul pentru o datare cât mai exactă a primelor atestări ale cuvintelor înregistrate. Se discută problema etimologiei indirecte și dacă aceasta poate fi pusă „pe picior de egalitate cu etimologia directă, singura doveditoare a unei anumite influențe" (p. 129). Autoarea face propuneri interesante și, credem, necesare: dicționarul să cuprindă o listă cronologică a cuvintelor începând cu cele mai vechi înregistrări, să se folosească unele semne speciale pentru distingerea înregistrării pentru prima oară în acest dicționar față de restul dicționarelor, pentru contribuții lexicale și etimologice originale, pentru cuvintele aflate în situația de *hapax legomenon.*

În *Dezvoltări semantice recente* (p. 260–268), autoarea completează informațiile din *Dicționarul de cuvinte recente,* tema fiind îmbogățirea cuvintelor existente cu noi semnificații. Se studiază sensurile noi apărute în română în ultimii 20–30 de ani. Termenii aparțin unor domenii variate: circulație, arte, spectacol, tehnică și comerț, construcții, învățământ, biologie, sport, vestimentație, diverse (p. 261–263). Din punct de vedere etimologic, autoarea vorbește de trei categorii distincte: (a) sensuri împrumutate (*animator, zebră*), (b) sensuri dezvoltate în română la neologisme preexistente (*diplomat, plombă*), (c) sensuri noi adăugate fie la cuvinte moștenite sau împru-

mutate de mult în limba română (*ştiucă, treaptă*), fie la formaţii româneşti alcătuite cu prefixe sau cu sufixe (*premergător, fierbător*). Florica Dimitrescu, preocupată de datare, apelează şi la metoda „cuvinte şi lucruri": *antifonic,* deşi are aparenţă de împrumut, este o formaţie românească „dacă avem în vedere că obiectul pe care-l desemnează este o invenţie românească" (p. 264). Se sugerează o modalitate de redactare a etimologiilor unor cuvinte cu sensuri noi („formal din limba x") şi a etimologiilor diferite pentru sensuri diferite (de exemplu: *zebră* = 1. „animal", etimologie franceză; 2. „pasaj pentru pietoni", etimologie italiană, engleză).

În *Suplimente la* ***Suplimentul DEX*** (p. 286–289), autoarea aduce completări şi unele critici îndreptăţite la adresa *Suplimentului:* sunt considerate „noutăţi" multe cuvinte care ar fi trebuit să fie deja înregistrate în DEX, de exemplu *agăţat, aprozar, avizier* etc. Se adaugă şi cuvinte populare (*aciuiat, boscorodi*), familiare (*abţigui, aiurează*), regionale (*budă, babaică*) şi chiar arhaisme (*cişmegiu*). Pe de altă parte, autoarea sesizează că lipsesc foarte multe cuvinte semnalate de alte dicţionare după apariţia DEX-ului. De altfel, „foarte parcimonios se vădeşte Suplimentul şi în privinţa substantivelor compuse" (p. 288). Ca sugestie bine venită, Florica Dimitrescu propune ca *Suplimentul* să apară cu regularitate, la un an, ceea ce este practic imposibil de realizat. Aşteptăm însă în curând să apară o ediţie revizuită a DEX-ului.

Vom discuta, tot în ordinea impusă de sumar, şi articolele publicate în unele reviste străine nu foarte cunoscute la noi. *Observaţii asupra structurii buletinelor meteorologice*[1] (p. 201–206) este un studiu având ca temă un limbaj care nu a suscitat interes nici în rândul cercetătorilor români, cu excepţia lui I. Fischer[2], şi nici în rândul celor străini. Observaţiile se întemeiază pe material adunat din presă, în virtutea ideii că aceasta „are rolul de a aduce vocabularul tehnic specializat la stadiul de vocabular «de masă»" (p. 201). Cu toate că tema nu a mai fost abordată, punctele atinse sunt previzibile. *Observaţii...* este un studiu corect, care nu prea avea ce informaţii deosebite să ofere, dar care poate fi socotit un model de abordare şi de tratare a unui subiect dat.

Dinamica verbelor neologice din româna actuală[3] (p. 211–219) se referă la verbele neologice adoptate de limba română în aproximativ ultimii 20 de ani (perioadă reflectată şi în *Dicţionarul de cuvinte recente*). Autoarea remarcă faptul că, din cele peste 3000 de cuvinte din dicţionarul său, 124 sunt verbe; majoritatea aparţin conjugărilor mai bogate, I (cele mai multe) şi a IV-a. Etimologic, majoritatea sunt româneşti (create cu diverse afixe sau delocutive), iar cele împrumutate au proveniența franceză (*apunta, culpabiliza*), engleză (*computeriza, involva*), italiană (*augura*) ori au etimologie multiplă (*prospecta, contacta*). Articolul este şi o replică la studiul lui Grigore Brâncuş[4] în privinţa productivităţii conjugării I.

În *Atributele spectacolului. Observaţii lexicale*[5] (p. 229–233), Florica Dimitrescu exemplifică tendinţa tot mai accentuată, mai ales în aspectul cultivat al limbii, de formare a cuvintelor noi prin compunere, înregistrând cuvinte compuse formate din două sau mai multe elemente. În majoritatea cazurilor, al doilea element este apoziţia primului: *bloc-turn, locuinţă-laborator* etc. (p. 229). Sunt urmăriţi mai ales patru termeni: *film, piesă* (aceştia comentaţi şi cu altă ocazie[6]), *teatru şi spectacol* (cu 13 formaţii, respectiv 29). Impunerea în limbă a compuselor respective este diferită, în funcţie de răspândire şi de perisabilitatea realităţii pe care o exprimă.

Consideraţii asupra etimologiei neologismelor din română[7] (p. 269–276) se referă la neologismele considerate în sens restrâns, „anume cuvintele atestate pentru prima dată între 1968 şi 1980, reunite în DCR, primul dicţionar cu datări ale neologismelor româneşti" (p. 269). Stabilirea etimologiei acestora a fost marcată de exagerarea influenţei franceze sau de etimologia multiplă. În articolul de faţă, autoarea se ocupă de problema etimologiei multiple în cazul neologismelor. Criteriile de stabilire a unei etimologii corecte sunt cele cunoscute. Se pledează îndreptăţit pentru luarea în considerare a primelor atestări dintr-o limbă sau alta şi a modului de intrare în română a cuvin-

[1] Publicat în „Études romanes", 1978, p. 203–210.

[2] Vezi capitolul care cuprinde termeni de origine latină relativi la atmosferă şi fenomene meteorologice, în ILR II, 1969, p. 141–142.

[3] Publicat în „Romanica Gandensia", 1983, p. 231–241.

[4] Vezi Gr. Brâncuş, *Observaţii asupra sufixului gramatical -ez al verbelor neologice,* în SCL, XXVI, 1975, 3.

[5] Publicat în „Beiträge zur Romanischen Philologie", XIII, 1978, Heft I, p. 203–205.

[6] Vezi articolul publicat în „Beiträge zur Romanischen Philologie", VII, 1969, Heft I, p. 166–169.

[7] Publicat în *Trovatori, canzoni di gesta. Storia delle idee ed altro,* Bologna, 1990.

telor dintr-o sursă atestată, engleză sau franceză. Sunt interesante cazurile de decalare a atestărilor, datările din română precedându-le cu câţiva ani pe cele din franceză: *antiteatru, antiartă, om-orchestră*. Diferenţa se poate explica însă uneori şi prin inevitabilele scăpări sau neînregistrări.

În multe din articole, autoarea susţine „tendinţa generală de internaţionalizare care se manifestă în structura lexicală a limbilor moderne", aplicabilă şi în cazul limbii române (p. 15).

Cartea Floricăi Dimitrescu *Dinamica lexicului românesc* oferă cititorului o perspectivă asupra limbii vechi şi noi şi, totodată, posibilitatea de a avea la îndemână articolele autoarei publicate de-a lungul timpului.

VERA NĂSTASE

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan" Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

DORIN N. URITESCU, **Noutăţi în ortografie. Corectitudine şi greşeală,** Bucureşti, Editura Procion, 1995, 196 p.

După apariţia celor două lucrări alcătuite împreună cu Rodica Uţă-Uritescu, *Aspecte ortografice controversate* (1986) şi *Cuvinte cu dificultate de scriere în limba română,* vol. I, II (1992), ultima carte a lui Dorin N. Uritescu, *Noutăţi în ortografie. Corectitudine şi greşeală,* continuă să înregistreze grafii disputate sub aspectul corectitudinii în limba română contemporană. Studiul se adresează în primul rând elevilor, studenţilor şi personalului didactic, dar, evident, şi tuturor celor preocupaţi de a scrie îngrijit şi corect.

Pornind sau nu de la ideea că ortografia este perfectibilă şi că norma validează de multe ori forme deja intrate în circulaţie, cartea lui Dorin N. Uritescu poate stârni două tipuri contradictorii de reacţii: una de aprobare, determinată de efectul demonstraţiilor sale, şi una de respingere, în virtutea tradiţiei şi a normei ortografice în vigoare. Fără să ne situăm pe nici una din aceste poziţii categorice, putem spune că lucrarea este de un real folos pentru cei care scriu româneşte, datorită semnalării atât a faptelor noi de limbă, cât şi a modalităţilor de a greşi în ortografie.

Autorul prezintă o varietate de cazuri particulare, sub titluri incitante, atractive şi ingenioase, uşor de receptat şi, mai ales, de reţinut (de exemplu: ***Pare-mi-se** că se scrie: pasă-mi-te! **Pe-nepusă-masă** (inopinat) este binevenit... în scris, **Carevasăzică** se poate*). În pofida aspectului mozaical al lucrării, se pot distinge totuşi două orientări principale în organizarea expunerii. Apar, pe de o parte, situaţii de ortografie consacrate, luate în considerare ca dificultăţi care au generat şi generează greşeli de scriere, iar, pe de altă parte, sunt semnalate fapte noi. Acestea sunt corelate cu modalităţi de a greşi în ortografie nesemnalate încă, precum şi cu forme de derogare de la litera normelor stabilite, dar considerate a fi conforme spiritului reglementărilor în vigoare.

Lucrarea este structurată în treisprezece capitole (unele având şi subcapitole): *Pleonasmul ortografic, Echivocul ortografic, Confuzia ortografică, Transferul de înţeles şi ortografierea, Pedantismul ortografic, Arhaismul ortografic, Şablonul ortografic, Principiul simbolic în concretizare negativă, Ortografierea antonomazelor, Reconsiderarea omofoniilor în limba română, Oglindirea în scris a blocului lexical, Câteva aspecte ale derivării, Importanţa epistemologică a ortografierii.* Cartea conţine, de asemenea, şi o bibliografie, unde găsim cele mai importante studii asupra ortografiei scrise în ultima vreme.

Încă din primul capitol autorul introduce un concept nou, p l e o n a s m u l o r t o g r a f i c, prin care înţelege „ortografierea greşită a unor omofonii" (p. 12). Ilustrează situaţia cu un caz foarte cunoscut, formula consacrată la căsătoria civilă: *De bunăvoie şi nesilit de nimeni!* Pentru ambele sensuri, „bucuros" şi „cu voie consimţită", norma recomandă o singură grafie: *de bunăvoie.* Autorul consideră că sensurile diferite ar trebui reflectate şi în scris: *bună voie* „nesilit" şi *bunăvoie* „bucuros". Formula discutată Dorin N. Uritescu nu o consideră un pleonasm, căci înseamnă „sunt bucuros că fac ceea ce fac şi, totodată, nu mă sileşte nimeni să fac acest lucru" (p. 13). Situaţia este discutabilă, având în vedere că actul căsătoriei civile este o ceremonie oficială, unde interesează voinţa, şi nu afectivitatea. Credem că *de bunăvoie* nu are sensul „bucuros", ci „nesilit", creându-se, mai degrabă, un pleonasm semantic de insistenţă.

Autorul recomandă ocolirea pleonasmului ortografic în diverse cazuri (p. 16, 17).

În capitolul *Echivocul ortografic,* Dorin N. Uritescu semnalează j o c u l o r t o g r a f i c drept un echivalent al calamburului. Ca modalitate stilistică, situaţia generează efecte foarte interesante, trimiţând simultan la doi referenţi: *Petri-ficate* (p. 18), cu trimitere la Petru I, şi *pietrificate, Bush-ilea*

(p. 19), cu trimitere la G. Bush, şi *de-a buşilea, S.R.I.-Lanka,* vizând cunoscuta instituţie de informaţii şi ţara respectivă. Această figură de stil este „la modă" mai ales în presă, iar autorul rezumă câteva modalităţi de realizare a ei, fiind practic primul teoretician al figurii (p. 25). Credem totuşi că nu era necesară demontarea mecanismului pentru fiecare exemplu (p. 20–25), calamburul fiind destul de transparent. Puţină încredere în cititor nu prejudicia efectul.

Capitolul *Confuzia ortografică* aduce în discuţie acest tip alături de confuzia fonetică, lexicală, etimologică, morfologică şi sintactică. Explicaţiile sunt clare pentru hipercorectitudine (p. 27–29), deviaţie ortografică (p. 29–38), atracţie omofonică (p. 38–42), analogie ortografică (p. 42). De asemenea, pentru fiecare subcapitol există o concluzie, implicit o recomandare bine formulată: „Deci vom ortografia..." (p. 34, 35, 36, 38, 43). Când este necesară şi etimologia, autorul o indică: *oleacă* este un împrumut timpuriu din neogreacă, *oligaki* „puţin" (p. 42).

Capitolul *Transferul de înţeles şi ortografierea* este organizat în jurul omofonelor şi al manierei de reglementare a grafiei, dar, în fapt, nu este vorba de un „transfer" propriu-zis, ci de „modificare". Autorul face apel şi la un chestionar în rândul elevilor (p. 45) pentru a demonstra cum funcţionează transferul de înţeles, adică modificarea. În privinţa omofonelor *demult/de mult,* autorul critică sinonimia înregistrată de DEX pentru *de mult = altădată,* care dezvoltă ideea unui timp absolut îndepărtat, şi credem că are dreptate.

Situaţia neologismelor este analizată într-un capitol special, sugestiv intitulat *Pedantismul ortografic.* Se recomandă respectarea principiului fonetic şi evitarea formelor hibride *rende-vous* (p. 51), *leit motiv* (p. 52), *vis-a-vis* (p. 53). Se dau indicaţii de utilizare a lucrărilor normative actuale (p. 52), dar şi sugestii pentru altă grafie, de exemplu pentru *pick-up:* Dorin N. Uritescu este de părere că atât cei care cunosc limba engleză, cât şi cei care nu o cunosc pronunţă *picap,* iar cei din urmă aşa şi scriu (p. 56), deci nu este greşit.

Tot o noutate este şi înregistrarea a r h a i s m u l u i o r t o g r a f i c (p. 58), prin care autorul înţelege ortografiile învechite. Aceasta este şi o modalitate reuşită de realizare a valorilor artistice (p. 59). Situaţia este exemplificată cu diverse poezii ale lui M. Eminescu, unde sunt folosite forme ca *de asupra / deasupra* cu intenţii stilistice (p. 60–61) sau *de o potrivă / deopotrivă* (p. 62). Un arhaism ortografic analizat interesant este cazul lui *bine mirositor,* înregistrat cu această formă în DOOM, ÎO, iar în DEX cu forma *binemirositor;* în diferite scrieri apare forma consemnată în DEX, şi nu cea recomandată de lucrările normative ortografice din 1982 şi 1983 (p. 58). După opinia autorului, forma sudată complet nu este greşită, socotind-o „chiar recomandabilă pentru efectul estetic obţinut" (p. 59).

Echivocul ortografic (p. 25) şi arhaismul ortografic (p. 59) sunt propuse de Dorin N. Uritescu ca teme de cercetare.

Grafiile discutate sub titlul *Şablonul ortografic* sunt în circulaţie mai ales în presă, fiind folosite în scopul pretins al obţinerii unui efect stilistic. Rezultatul însă nu este cel aşteptat, complicându-se sensul. Segmentările false ca *des-făşurarea, în-spaţierea, reali-zează* (p. 65), *găsi-vor-ei* (p. 68) sau, din contră, sudarea fără nici un rost, *vechiuluitotalitaruluiodiosuluisinistrului regim* (p. 73), sunt criticate justificat de autor.

De asemenea, găsim îndreptăţită ideea de scriere a numelor proprii cu iniţială minusculă, ca revers la iniţiala majusculă, atunci când această grafie este preferată din considerente afective: *p.c.r., ceauşescu* (p. 75).

Deşi procesul trecerii de la substantivele proprii la cele comune este un proces vechi şi obişnuit, în limba română contemporană se întâlnesc ezitări sub raportul grafiei şi, deseori, apar forme incorecte. Sunt afectate mai ales neologismele foarte recente, pentru că azi nimeni nu ar mai scrie *savarină* cu majusculă, dar întâlnim grafii ca: *Îşi ridicase gulerul **Alain-Delon**-ului...* (p. 77), *Am alergat cu **Kodak**-ul...* (p. 78). Nu ştim însă de ce autorul preferă scrierea cu litera finală *c,* şi nu *k: kodac* „aparat fotografic" (p. 79).

Capitolul cel mai important al lucrării în privinţa utilităţii este, după părerea noastră, *Reconsiderarea omofoniilor în limba română,* unde ni se prezintă o listă a acestora (p. 81–92), cu definiţii de tip dicţionar, pentru lămurirea exactă a sensului corelat cu fiecare înfăţişare grafică: *altfel* (adv.) „altminteri, în alt chip, în alt mod, în altă manieră" / *alt fel* (adj. + s.n.) „nu acelaşi fel din ceva, alt soi, altă varietate, altă categorie, alt tip" (p. 81). Autorul are în acest capitol multe opinii personale, neomologate. Criteriul de validare a unor ortografieri este subiectiv: sentimentul fuziunii semnatice diferenţiate al celui ce a introdus în scrisul lui formele respective. Astfel, c o n t r a r n o r m e l o r î n v i g o a r e, autorul optează pentru reflectarea acestor sensuri în grafie: *carevasăzică* „deci" (p. 98), *care va să zică* fiind „care vrea să însemne", *astăseară* (adv.), şi nu *astă-seară* (din cauza stadiului avansat al sudurii lexicale – p. 99), *te-miri-când* „odată, cândva" / *te miri când* „ştii uimit când" / *te-miri-ce* „fleacuri" / *te-miri-unde* „aiurea" (p. 111), *deajuns* „destul" pentru *de-ajuns* (p. 113), *deobicei* „permanent" / *de obicei* „regulat" (p. 115).

Capitolul acesta este completat prin cel intitulat *Oglindirea în scris a blocului lexical,* unde Dorin N. Uritescu propune grafii diferite de cele recomandate de norme: *de-bună-seamă* (p. 118), *pe-nepusă-masă* (p. 119), *disdedimineaţă* (p. 121), *decuseară* (p. 121), *de-jur-împrejur* (p. 126), *întrutotul* (p. 129), *deîndată* (p. 130), *de-a-n-picioarelea* (p. 131), *deandărătelea* (p. 132), *ceeace* (p. 138). În virtutea faptului că „recomandările cu caracter normativ au rămas în urma evoluţiei realităţii lingvistice surprinse de autori şi oglindite în scris" (p. 133) şi vrând să depăşească „prejudecăţile unei ortografii tradiţionale" (p. 138), Dorin N. Uritescu propune formele amintite şi cu argumentul atestărilor numeroase pe care le dă pentru a arăta că aceste grafii au intrat în conştiinţa publică. Cu toate acestea, nu încurajează greşelile şi indică des scrierea corectă după norme (p. 101, 124, 135, 144, 145, 147, 151, 152, 156, 159, 161, 162, 168, 174).

Necesitatea existenţei unei reguli ferme este susţinută în capitolul *Câteva aspecte ale derivării,* unde se semnalează problema confuziei între diverse forme: *nevoit* „constrâns" / *nevoit* „neintenţionat". Pentru sensul „neintenţionat" apare şi o variantă *ne-voit,* tolerată, după opinia lui G. Beldescu (*Ortografia actuală a limbii române,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984, p. 167), admisă în DOOM şi potrivită, după autor (p. 170). Din cauza unor prefixe scrise incorect se pot ivi ambiguităţi uşor de evitat prin utilizarea cratimei: *reuni / re-uni, recrea / re-crea* (p. 179). Dar autorul consideră „fără un real folos pe planul eficienţei informaţiei, deşi nu greşită, utilizarea cratimei la scrierea derivatelor cu *re-* care conţin în definiţia lor sensul «din nou»: *re-descoperită, re-evaluată* (p. 179–180)".

Importanţa epistemologică a ortografiei este subliniată de autor pe tot parcursul lucrării, dar mai ales în ultimul capitol. Ni se recomandă învăţarea şi aplicarea regulilor ortografice, nestăpânirea acestora conducând la degradarea mesajului scris (p. 184). Pentru edificare sunt date exemple clare şi comentate detaliat (p. 184–189). Capitolul, prin el cartea, se termină cam brusc, fără un pasaj necesar de încheiere.

Cartea lui Dorin N. Uritescu *Noutăţi în ortografie. Corectitudine şi greşeală* este ingenios concepută şi de mare folos celor care vor nu numai să scrie corect, ci şi să afle de ce este corectă şi de ce este greşită o anumită grafie. Bine documentat, autorul subliniază atât norma, cât şi noutatea părerii personale. Considerate a fi în spiritul reglementărilor în vigoare, ni se oferă o serie de soluţii neomologate, dar se discută şi multe abateri de la ortografia actuală. Dintre acestea, unele sunt greşeli, altele sunt rezultatul unor intenţii stilistice. Atitudinea autorului faţă de abatere este de condamnare, acolo unde este cazul, dar şi de tolerare, în cazul jocului ortografic, al arhaismului şi al motivaţiei afective. Explicaţiile sunt pertinente şi, nu de puţine ori, indică procedee de dezambiguizare: „Secvenţa lingvistică ***ori unde*** este adecvată doar în formulări în care înseamnă ***sau unde*** (*Mergem la munte ori unde – sau unde – vrea el*)" (p. 110).

Câteodată aceeaşi problemă este reluată şi detaliată în alte capitole (explicaţiile de la p. 19 sunt reluate la p. 35, cele de la p. 16 la p. 93).

Cartea lui Dorin N. Uritescu este un instrument de lucru necesar atât celor care studiază limba română, cât şi celor interesaţi de corectitudinea exprimării scrise. Nu este exclus ca într-un viitor îndreptar ortografic să regăsim unele forme recomandate de autor.

VERA NĂSTASE

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan" Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

LILIANA IONESCU-RUXĂNDOIU, **Conversaţia: structuri şi strategii. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite,** Bucureşti, Editura ALL, [1995], 99 p. **(Lingvistică şi filologie)**

Cartea îşi propune fixarea unor repere metodologice pentru abordarea pragmatică a românei vorbite, dar şi punerea în evidenţă a specificului acestei perspective asupra comunicării, oprindu-se asupra unui aspect esenţial, reprezentativ, al comunicării orale, c o n v e r s a ţ i a.

Volumul recent apărut este organizat în două secţiuni. Cea dintâi conţine o trecere în revistă a unor concepte pe care autoarea le consideră de bază într-o analiză de tip pragmatic. O parte dintre ele sunt frecvent vehiculate şi în studiile de semantică şi lingvistică generală (e m i ţ ă t o r, r e c e p t o r, c o d, c a n a l, c o n t e x t); altele aparţin cu precădere pragmaticii: cuplurile m o n o g l o s i c / d i g l o s i c, p e r s p e c t i v ă l i n g v i s t i c ă / p e r s p e c t i v ă c o m u n i c a t i v ă sau termeni ca g r a d a b i l i t a t e, d i a l o g i s m, o r a l i t a t e. Tot în spaţiul primei părţi este descrisă relaţia dintre normă şi abatere de la normă în vorbirea regională, făcându-se apel la exemple, aşa cum, de

altfel, se întâmplă ori de câte ori autoarea dorește să argumenteze o idee.

Înscrierea prezentului studiu într-un cadru teoretic mai amplu Liliana Ionescu-Ruxăndoiu o realizează implicit, inserând, în prima parte a cărții, un capitol intitulat *Ce este pragmatica?*, prilej pentru autoare de a rezuma principalele orientări în acest domeniu. Se pornește de la accepțiunile diferite ale pragmaticii în cadrul teoriilor „continentală", pe de o parte, și „de limbă engleză" (școlile engleză și americană), pe de alta, ajungându-se la prezentarea unor modele de analiză. Precedat de discuții despre *Comunicare orală – comunicare scrisă, Normă și abatere de la normă în vorbirea regională,* capitolul ar putea părea izolat în economia lucrării, însă o privire de ansamblu îi justifică existența, având în vedere că el introduce concepte și prefigurează modele de analiză din partea a doua.

Ultimul capitol al părții întâi, *Analiza discursului – analiza conversației – analiza textului,* enumeră cele trei orientări principale manifestate în cercetarea comunicării interpersonale (perspectiva acțională, perspectiva interacțională, perspectiva tranzacțională) și se ocupă de distingerea acesteia de discurs, precum și de modalitățile specifice de investigare a discursului și a conversației.

Considerând c o n v e r s a ț i a drept „prototipul utilizării limbii" (p. 29), Liliana Ionescu-Ruxăndoiu o definește, în partea a doua a lucrării, în opoziție cu d i s c u ț i a. Aceasta din urmă presupune desfășurarea într-un cadru instituțional și, în plus, implică prealocarea rolului de emițător. Dacă discuția nu poate face abstracție de rolul social al participanților, în conversație acest rol, deși menținut, nu mai este esențial. În sfârșit, în timp ce discuția este marcată de limitări tematice, în funcție de cadrul instituțional în care se desfășoară, conversația apare ca fiind liberă din acest punct de vedere.

Încercarea de a defini conversația o conduce pe autoare la stabilirea a trei caracteristici de bază.

Prima caracteristică este i n t e r a c ț i u n e a. Conversația este creată continuu, ca rezultat al interacțiunii unor participanți având obiective diferite. Ea este nepredictibilă, iar producerea și interpretarea enunțurilor trebuie să țină seama de partener.

A doua este proprietatea conversației de a fi c o n t e x t u a l ă. Cu alte cuvinte, ea nu numai că are loc într-un anumit context comunicativ care o influențează, ci este și creatoare de context, întrucât orice intervenție „aduce modificări contextului pre-existent, care nu pot fi neglijate în activitatea ulterioară de enunțare și receptare" (p. 31).

A treia trăsătură a conversației este aceea de a fi s t r u c t u r a t ă, de a se organiza într-o succesiune de intervenții ale participanților.

Liliana Ionescu-Ruxăndoiu atrage atenția asupra existenței a u d i t o r i u l u i și distinge pe acei auditori „a căror participare la conversație este ratificată" (p. 31) de ceilalți, care nu influențează desfășurarea conversației. De asemenea, demne de reținut ni se par și observațiile privitoare la rolul t ă c e r i i și al p o v e s t i r i i, ambele putând funcționa ca unități în structura conversației.

Autoarea precizează că așa-numiții c o n s t i t u e n ț i a i s t r u c t u r i l o r c o n v e r s a ț i o n a l e nu coincid cu unitățile lingvistice. Atrăgând atenția asupra acestor trăsături și a elementelor articulatorii ale conversației, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu realizează o sinteză a punctelor de vedere teoretice ale unor cercetători precum S. C. Levinson, E. Goffman, M. Stubbs, D. Schiffrin, C. Kerbrat-Orecchioni.

Nucleul părții a doua a cărții îl constituie aplicarea a două modele descriptive – modelul etnometodologic și cel integrativ – asupra conversației.

M o d e l u l e t n o m e t o d o l o g i c pornește de la „felul în care participanții produc și interpretează conversația ca formă de interacțiune socială" (p. 33). În acest sens, autoarea distinge trei niveluri de organizare a conversației: nivelul l o c a l, reprezentat de intervenția în curs și de următoarele, nivelul s e c v e n ț e l o r r e c u r e n t e, alcătuit din trei sau mai multe intervenții corelate prin moduri specifice de prezentare a informației, și nivelul g e n e r a l.

M o d e l u l i n t e g r a t i v pornește de la premisa că orice conversație constituie, pe de o parte, o activitate socială (și se structurează ca atare), dar, pe de altă parte, este un fapt de limbă, putând fi, în consecință, descrisă ca o serie de fapte verbale interacționale. Acest model distinge drept tipuri de bază următoarele mișcări interacționale: o f e r t a, s a t i s f a c e r e a, r e s p i n g e r e a, c o n t r a c a r a r e a și r e o f e r t a r e a.

Cartea se încheie cu studierea formelor de deixis și a strategiilor de politețe. Autoarea arată că – alături de a c t e l e v e r b a l e și de f o r m e l e i m p l i c i t u l u i c o n v e r s a ț i o n a l – d e i x i s u l reprezintă un aspect fundamental al organizării pragmatice a discursului. De asemenea, se precizează că la formele tradiționale de deixis (p e r s o n a l, s p a ț i a l, t e m p o r a l) noile cercetări au adăugat deixisul t e x t u a l (presupunând codarea referirii la segmentul discursiv în care este plasat enunțul considerat) și deixisul s o c i a l (presu-

punând codarea distincţiilor sociale referitoare la identitatea participanţilor şi a relaţiei sociale dintre aceştia).

În ceea ce priveşte strategiile de politeţe (să nu uităm că autoarea s-a mai ocupat de acestea în cartea sa *Naraţiune şi dialog în proza literară românească. Elemente de pragmatică a textului literar*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1991), se specifică faptul că există o politeţe pozitivă (ale cărei strategii au drept scop afirmarea simpatiei, admiraţiei, aprobării sau anticipării faţă de tot ce ţine de persoana interlocutorului) şi o politeţe negativă, care are ca rol menţinerea distanţei dintre interlocutori.

Credem că lucrarea este utilă nu numai studenţilor, ci şi altor categorii de cititori şi considerăm, de asemenea, că integrarea şi dezvoltarea sa într-un studiu pragmatic mai amplu asupra limbii române (care să-şi îmbogăţească corpusul de texte cu exemple extrase din alte registre decât cele dialectale) sunt imperios necesare.

MIHAELA POPESCU

LIMBA ROMÂNĂ

Calea 13 Septembrie nr. 13
RO-76100 Bucureşti 5
ROMÂNIA

Founded in 1952
12 issues every year

Editor in Chief: I. Coteanu

Assistant Editor: Mioara Avram

Associate Editors:

Gh. Bolocan, Gr. Brâncuş, Gh. Chivu, Ion Gheţie, Valeria Guţu Romalo, Theodor Hristea, Marius Sala, Laura Vasiliu, Rodica Zafiu

LIMBA ROMÂNĂ is devoted to the study of the Romanian language: grammar, vocabulary, the literary language and stylistics, the history of Romanian linguistics, dialectology, language refinement, ortography, etymology, onomastics and philology, articles in general linguistics, commentaries, opinions on usage, notes and reviews. The journal also publishes review articles, bibliographical notes, chronicles. The journal also publishes annually an exhaustive bibliography of works in linguistics printed in Romania.

Editorial address: redacţia revistei LIMBA ROMÂNĂ, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Calea 13 Septembrie nr. 13, RO–76100, Bucureşti 5, România.

Books for review and publications for exchange should be sent to the address above.

Subscriptions should be sent to: RODIPET S.A., Piaţa Presei Libere nr. 1, P.O. Box 33–57, Bucureşti, România; ORION SRL, Splaiul Independenţei 202 A, Bucureşti 6, România, P.O. Box 74–19, Bucureşti, Tx 11939, CBTx R, Fax (40)13122425.

BIBLIOTECA [illegible]TRA
S II [illegible]

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române: gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie.

Revista publică în nr. 7–8 bibliografia anuală exhaustivă a lucrărilor de lingvistică apărute în țara noastră, articole de lingvistică generală, note, comentarii, consultații și recenzii.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sunt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în două exemplare dactilografiate la două rânduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hârtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date în text, în tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe o pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la 1 în continuare. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul comitetului de redacție cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 2 (două) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

R–76117 București, Calea 13 Septembrie nr. 13

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția IORGU IORDAN, ALEXANDRU GRAUR, ION COTEANU, **Dicționarul limbii române (DLR)**, serie nouă, tom XI, partea a 2-a, litera T **(t – tocăliță)**, 1982, p. 1–376, 75 lei; tom XI, partea a 3-a, litera T **(tocăna – twist)**, 1983, p. 377–764, 77 lei; tom VIII, partea a 5-a, litera P **(presin – puzzolană)**, 1984, p. 1343–1866, 105 lei; tom X, partea I, litera S **(s – sclabuc)**, 1986, p. 1–400, 79 lei; tom X, partea a 2-a, litera S **(scladă – semînțărie)**, 1987, p. 401–704, 64 lei; tom X, partea a 3-a, litera S **(semn – sîveică)**, 1990, p. 705–1042, 130 lei; tom X, partea a 4-a, litera S **(siab – sponghios)**, 1992, p. 1043–1412, 143 lei; tom X, partea a 5-a, litera S **(spongiar – swing)**, 1994, p. 1413–2150, 5000 lei; tom XII, litera Ţ, 1994, 240 p., 5000 lei.

*** **Memoriile Secției de Științe Filologice, Literatură și Arte**, seria IV, tom VIII (1986), 1987, 262 p., 21 lei; tom IX (1987), 1989, 196 p., 16,50 lei; tom X (1988), 1990, 232 p., 25 lei; tom XI (1989), 1993, 258 p., 65 lei.

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „ALEXANDRU PHILIPPIDE" – IAȘI. **Tezaurul toponimic al României. Moldova. Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale 1772–1988**, vol. I, partea 1, 1991, 828 p., 1000 lei; vol. I, partea a 2-a, 1992, 1703 p. + 16 hărți, 1000 lei.

TIMOTEI CIPARIU, **Opere**, vol. I, 1987, LVIII + 476 p., 53 lei; vol. II, 1992, XLVII + 534 p., 300 lei.

MIOARA AVRAM, **Ortografie pentru toți. 30 de dificultăți**, 1990, 168 p., 19 lei.

ANDREI AVRAM, **Nazalitatea și rotacismul în limba română**, 1990, 248 p., 45 lei.

LILIANA IONESCU RUXĂNDOIU, **Narațiune și dialog în proza românească**, 1990, 184 p., 30 lei.

EMANUEL VASILIU, **Introducere în teoria limbii**, 1992, 114 p., 70 lei.

GRIGORE RUSU, VIOREL BIDIAN, DUMITRU LOȘONȚI, **Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania**, vol. I, 1992, XXIV + 356 p. + 250 p. (broșura), 550 lei.

*** **Codex Sturdzanus.** Studiu filologic, studiu lingvistic, ediție de text și indice de cuvinte de GHEORGHE CHIVU, 1993, 522 p., 980 lei.

H. MIHĂESCU, **La romanité dans le Sud-Est de l'Europe**, 1993, 600 p., 1000 lei.

*** **Crestomația limbii române vechi.** Vol. I **(1521–1639)**, coordonator Al. Mareș, 1994, 246 p., 3000 lei.

SEXTIL PUȘCARIU, **Limba română**, vol. II, **Rostirea**, 1994, 476 p. + 53 hărți lingvistice, 8000 lei.

ION GHEȚIE, **Introducere în dialectologia istorică românească**, 1994, 176 p., 1800 lei.

EMANUEL VASILIU, **Elemente de filosofie a limbajului**, 1995, 132 p., 1200 lei.

ACADEMIA ROMÂNĂ. **Limba română și varietățile ei locale**, 1995, 136 p., 2000 lei.

ISSN–0025–3523

LR, XLIV, nr. 1–2, p. 1–80, București, 1995

SAB PROD 95 S.R.L. 42200 **Lei 1400**

BIBLIOTECA ACADEMIEI SIBIU

RECENZII

ORE BRÂNCUŞ, *Cercetări asupra fondului traco-dac al limbii române*, Institutul Român de Tracologie, Bucureşti, 1995 (Nicolae Saramandu) 233
ИМ СЛ. МЛАДЕНОВ, *Българските говори в Румъния*, Издателство на Българската Академия на Науките, София, 1995 (Virgil Nestorescu) ... 235
BARBU, *Structura logică a morfosintaxei limbii române*, Bucureşti, Editura Scripta, 1995 (Vera Năstase) 238

NOTE BIBLIOGRAFICE

LO MORETTA, *Cuvântul şi tăcerea. O posibilă reconstituire a Logosului cu ajutorul conceptului de Sabda-Sphota din lingvistica indiană*. În româneşte de Mara şi Florin Chiriacescu, Bucureşti, Editura Tehnică, 1994 (Mihaela Marin), p. 241; CONSTANTIN V. BĂHNEANU, *Din istoria antroponimiei est-romanice*, Moscova, 1994 (Maria Dobre), p. 242.

II 5486
BIBLIOTECA ...STRA... SIBIU
2022

ACADEMIA ROMÂNĂ
SECŢIA DE FILOLOGIE ŞI LITERATURĂ

LIMBA ROMÂNĂ

XLIV

DIN CUPRINS:

• ANDREI AVRAM, Note etimologice • ALEXANDRU MAREŞ, Trei note de dialectologie istorică (secolul al XVII-lea) • JOHANNES KRAMER, Asupra principiilor de editare a textelor vechi româneşti • EUGEN PAVEL, Mihai Iştvanovici şi normele limbii române literare (III) • ADRIAN REZEANU şi FILOFTEIA MODORAN, Modele în toponimia urbană •

5-6/1995

52615

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

COMITETUL DE REDACŢIE

Acad. I. COTEANU – redactor-şef
MIOARA AVRAM – redactor-şef adjunct
GH. BOLOCAN
GR. BRÂNCUŞ
GH. CHIVU
ION GHEŢIE
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
MARIUS SALA
Membru corespondent al Academiei Române
LAURA VASILIU
RODICA ZAFIU

Responsabili de număr:
VALERIA GUŢU ROMALO şi GH. CHIVU

Apare de 12 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, apelaţi la serviciile de abonamente prin oficiile poştale şi factorii poştali.

În ţară, revista se poate procura prin poştă, pe bază de abonament la: RODIPET S.A., Piaţa Presei Libere nr. 1, Sect.1, P.O. Box 33–57, Fax (401) 222 64 07, Tel. (401) 618 51 03, (401) 222 41 26, Bucureşti; ORION PRESS INTERNATIONAL S. R. L., Şos. Olteniţei 35–37, Sect. 4, P. O. Box 61–170, Fax (401) 312 24 25, (401) 634 71 45, Tel. (401) 634 63 45, Bucureşti; AMCO PRESS S. R. L., Bd. Nicolae Grigorescu nr. 29 A, ap. 66, Sector 3, P. O. Box 57–88, Fax (401) 312 51 09, Tel. (401) 643 93 90; (401) 312 51 09, Bucureşti (pentru cărţi şi reviste).

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se pot trimite pe adresa comitetului de redacţie al revistei „Limba română".

La revue „Limba română" paraît 12 fois par an.

Toute commande de l'étranger pour les travaux parus aux Éditions de l'Académie Roumaine sera adressée à: RODIPET S. A., Piaţa Presei Libere nr. 1, Sect.1, P.O. Box 33–57, Fax (401) 222 64 07, Tel. (401) 618 51 03, (401) 222 41 26, Bucureşti, România; ORION PRESS INTERNATIONAL S. R. L., Şos. Olteniţei 35–37, Sect. 4, P. O. Box 61–170, Fax (401) 312 24 25, (401) 634 71 45, Tel. (401) 634 63 45, Bucureşti, România.

Adresa redacţiei:
Calea 13 Septembrie nr. 13
R-76100 Bucureşti
telefon: 410 32 00; 410 38 46
int. 2311

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13
R-76117 Bucureşti
telefon: 410 32 00; 410 38 46
int. 2119

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ROMÂ

Anul XLIV 1995

0 - DLL

SUMAR

GRAMATICĂ

PETRU ZUGUN, Morfeme ale categoriei determinării .....

VIAŢA CUVINTELOR

ANDREI AVRAM, Note etimologice .....
ALEXANDRU MAREŞ, Un slavonism de cancelarie: *mete(a)h* „am
EMIL VRABIE, Etimologii .....

FILOLOGIE

ALEXANDRU MAREŞ, Trei note de dialectologie istorică (secol
MARIA STANCIU, Un *Strastnic* românesc de la începutul secolu
DISCUŢII
JOHANNES KRAMER, Asupra principiilor de editare a textelor

LIMBĂ LITERARĂ

EUGEN PAVEL, Mihai Ştvanovici şi normele limbii româ
ION ŞTEFAN, Interpretarea unor metafore ale lui Emines

ONOMASTICĂ

ADRIAN REZEANU şi FILOFTEIA MODORAN, Modele î

LR, XLIV, nr. 5–6, p. 165–244, Bucureşti, 1995

52615

Petru Zugun

MORFEME ALE CATEGORIEI DETERMINĂRII

În cele ce urmează sistematizăm şi completăm substanţial informaţia referitoare la modificările fonetic-fonologice suferite de substantive şi de adjective la articularea lor cu articol hotărât enclitic fuzionat cu partea anterioară a cuvintelor articulate[1]. Scopurile prezentării noastre impun propuneri de noi denumiri, specifice proceselor în discuţie.

Premisa pe care se bazează expunerea noastră constă în existenţa structurii R + D + A (radical substantival/adjectival + desinenţă de tip vocalic + articol) în substantivul *codrul* şi în adjectivul *negrul*, de exemplu, în care *codr-*, *negr-* = R, *-u-* = D şi *-l* = A, structură pe care ar trebui s-o aibă – dar n-o are – orice cuvânt articulat.

În opoziţiile în care apare, adică articulat hotărât – nearticulat şi articulat hotărât – articulat nehotărât, articolul hotărât propriu-zis enclitic nu este singurul morfem structural, constant, al categoriei gramaticale a determinării, fiindcă, în anumite situaţii – precizate în continuare –, modificări de ordin fonetic-fonologic îl însoţesc obligatoriu, sistematic, diferenţiind, în mod specific, împreună cu articolul, forma articulată enclitic de celelalte două forme implicate în cele două opoziţii. Aceste diferenţe sunt ocultate de regulile ortografice comune, datorită specificului grafemelor utilizate pentru notarea lor, dar sunt evidenţiate în transcrierea fonetică (atât în cea „largă", cât şi, desigur, în aceea „îngustă") a pronunţării limbii române literare: la silabisire se observă, de asemenea, apariţii de silabe noi sau dispariţii de silabe şi restructurări silabice specifice.

O dată cu articularea cu articol hotărât enclitic şi conjunct apar: vocalizări, devocalizări, substituiri de semivocale, apariţii/dispariţii de silabe, restructurări silabice şi, în unele cazuri, deplasări de accent, procese care apar separate sau cumulate.

[1] Pentru comparaţie să se vadă: Valeria Guţu-Romalo, *Morfologie structurală a limbii române*, 1968, p. 79–81; Grigore Brâncuş, în volumul colectiv (coordonat de Theodor Hristea) *Sinteze de limba română*, ediţia 1984, p. 218; Liviu Onu, *Modificarea condiţionată a locului accentului silabic dinamic în flexiunea substantivelor (O inovaţie în structura morfologică a limbii române)*, în SCL, XI, 1960, nr. 1, p. 33–60; pentru clasificarea pe tipuri de declinare şi pe clase, am utilizat: Valeria Guţu-Romalo, *op. cit.*, p. 61–63 (substantivul) şi 105–107 (adjectivul); Paula Diaconescu, *Structură şi evoluţie în morfologia substantivului românesc*, Bucureşti, 1970, p. 109–167; C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată*, vol. I, Iaşi, Editura Virginia, 1994, p. 79–80, respectiv 201–202.

LR, XLIV, nr. 5–6, p. 167–172, Bucureşti, 1995

A. Vocalizările, constând în transformarea unor semivocale în vocale sau în apariţia de vocale, sunt de două grade: vocalizare parţială şi vocalizare totală.

În cazul vocalizării parţiale:

1) semivocala *-i̯-* (desinenţă) din formele nearticulate devine vocala *-i-* la:

– feminine singular genitiv-dativ şi plural:

căi̯-	*şcoli̯-*	*blănі̯-*	*mari̯-*
că-ii̯	*şco-lii̯*	*blă-nii̯*	*ma-rii̯*
că-i-le	*şco-li-le*	*blă-ni-le*	*ma-ri-le*;

– masculine plural:

lei̯-	*fii̯-*	*flăcăi̯-*	*lupi̯-*	*pereţi̯-*	*grei̯-*	*cenuşii̯-*
le-ii̯	*fi-ii̯*	*flăcă-ii̯*	*lu-pii̯*	*pere-ţii̯*	*gre-ii̯*	*cenuşi-ii̯*;

– la neutre plural:

studii̯-	*bunuri̯-*
stu-di-i-le	*bu-nu-ri-le*;

– numerale (prin analogie):

doi̯-

do-ii̯ (transformat în substantiv).

2) Semivocala *-u̯-* se transformă în vocala *-u-* la:

– masculine singular:

leu̯-	*fiu̯-*	*flăcău̯-*	*cenuşiu̯-*	*greu̯-*
le-ul	*fi-ul*	*flăcă-ul*	*cenuşi-ul*	*gre-ul.*

– neutre singular:

ou-	*tablou-*
o-ul	*tablo-ul.*

3) Semivocala *-i̯-* devine vocala *-e-* la feminine la genitiv-dativ singular:

familii̯-

famili-ei̯.

Consecinţele vocalizărilor parţiale sunt: apariţia unei silabe în plus, în raport cu forma nearticulată (deşi articolele *-l* şi *-i* sunt sunete asilabice, consoană – prima, semivocală – a doua), al cărei centru este vocala provenită din semivocală; reorganizări silabice: semivocala devenită vocală trece în silaba următoare, pe care o formează:

– fie împreună cu articolul, în:

leu̯-	*lei̯-*	*femei̯-*
le-ul	*le-ii̯*	*feme-ii̯,*

– fie singură, în: *femei̯-* *căi̯-*

feme-i-le *că-i-le,*

– fie cu o parte a fostei desinenţe, în *bunurĭ-*
bunu-ri-le.

În situaţia, aproape general întâlnită, în care, în forma articulată, *-l* final (din forma scrisă) nu se pronunţă, vocala *-u* este articol hotărât şi formează, singură, silabă (finală), în:

ou-	*leu-*	*greu-*	
o-u	*le-u*	*gre-u*	etc.

În cazul vocalizării t o t a l e apar o vocală şi, în consecinţă, o silabă în plus, în raport cu forma nearticulată:

4) Vocala *-u-* la masculin singular:

unḱ (*unchi*)- *oḱ* (*ochi*)- *cârpač* (*cârpaci*)- *lup- puĭ- bun-*
unḱul (*unchiul*) *o-ḱul* (*ochiul*) *cârpa-čul* (*cârpaciul*) *lu-pul pu-ĭul bu-nul*

şi la neutre singular:

bič (*bici*)- *unǵ* (*unghi*)- *studio-*
bi-čul (*biciul*) *un-ǵul* (*unghiul*) *studio-ul.*

5) Vocala *-i-* la femininele singular genitiv-dativ şi plural al căror radical se termină în *-č, ğ, ḱ* sau în *ǵ* :

porunč	*dunğ*	*ureḱ*	*zeǵ*	*adânč*	*lunğ*
(*porunci*)-	(*dungi*)-	(*urechi*)-	(*zeghi*)-	(*adânci*)-	(*lungi*)-
porun-čiĭ	*dun-ğiĭ*	*ure-ḱiĭ*	*ze-ǵiĭ*	*adânčiĭ* (*adâncii*)	*lun-ğiĭ* (*lungii*)
porun-ci-le	*dun-gi-le*	*ure-ḱi-le* (*urechile*)	*ze-ǵi-le*	*adân-či-le* (*adâncile*)	*lun-ği-le* (*lungile*)

şi la masculinele plural cu aceleaşi finale:

vlădič (*vlădici*)- *adânč* (*adânci*)- *lunğ* (*lungi*)-
vlădi-čiĭ (*vlădicii*) *adân-čii* (*adâncii*) *lun-ğii* (*lungii*).

Vocala *-u-* este desinenţă de singular la masculine şi neutre, iar vocala *-i-*, desinenţă de singular genitiv-dativ la feminine şi masculine, desinenţe precedate şi urmate de articol.

Vocalizările parţiale şi vocalizările totale refac atât vocalismul latin popular moştenit de limba română, cât şi structura formelor flexionare nominale din perioada aparţinând latinei populare târzii, constituite din radical + desinenţe vocalice + articol hotărât enclitic (provenit, cum se ştie, din adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare) fiindcă desinenţa *-u-* provine din desinenţa vocalică latină *-u-* (*-s/-m*), iar desinenţa *-i-* din desinenţele vocalice latine *-e-* sau *-a-*, din latină (atestate sau neatestate), precum *oclu, ovu, longu*, respectiv *nuce, longe, oricla* etc. (după evoluţii fonetice normale), extinse analogic la substantivele şi adjectivele împrumutate; ele arată că în

perioada formării categoriei determinării desinenţele erau vocalice, suferind modificări fonetice, semivocalizare, apoi dispariţii totale, în formele nearticulate, dar şi că s-au menţinut ca vocale în formele articulate, în care – exprimându-ne metaforic – putem spune că ele „renasc" aşa cum au fost – sau într-o formă modificată, parţial, acum, – în latina populară şi în epoca de formare a limbii române. Din punct de vedere sincronic putem vorbi de r e v o c a l i z a r e în cazul vocalizării parţiale şi de n e o v o c a l i z a r e în situaţia vocalizării totale.

B. D e v o c a l i z ă r i l e constau fie în transformarea în semivocale, în formele articulate euclitic, a unor vocale, fie în eliminarea, în aceeaşi situaţie, a fostei vocale desinenţă, cu preluarea funcţiilor ei de articol. Şi devocalizările pot fi deci parţiale sau totale, fapt care indică o simetrie cu vocalizările.

Există o singură devocalizare p a r ţ i a l ă:

6) transformarea vocalei *-e-* (desinenţă de singular) în semivocala *-e̯-* (cu aceeaşi funcţie morfologică), la feminine singular precum:

lume-	*mare-*
lume̯a	*mare̯a*,

în care structura morfematică generală R + D + A se menţine.

Există două categorii de vocalizare t o t a l ă:

7) eliminarea vocalei *-ă-* (desinenţă de singular), la feminine şi la masculine singulare precum:

casă-	*popă-*	*bună-*
casa	*popa*	*buna*
(în loc de **casăa*)	(în loc de **popăa*)	(în loc de **bunăa*)

şi

8) eliminarea vocalei *-e-* (desinenţă) la femininele singular al căror radical se termină fie în semivocala *-i̯-*, în:

baie-	*verzuie-*
baia	*verzuia*
(în loc de **baiea*)	(în loc de **verzuiea*),

fie în una dintre consoanele *-č-*, *-ğ-*, *-ḱ-*, *-ǵ-*, în:

pituliče-	*dulče-*	*minğe-*
pituliča	*dulča*	*minğa*
(în loc de **pituli-če-a*)	(în loc de **dul-če-a*)	(în loc de **min-ğe-a*)
ureḱe-	*zeǵe-*	*veḱe-*
ureḱa	*zeǵa*	*veḱa*
(în loc de **ure-ḱe-a*)	(în loc de **ze-ǵe-a*)	(în loc de **ve-ḱe-a*).

Fără devocalizările precizate, formele articulate ar fi avut, de fiecare dată, o silabă mai mult faţă de formele nearticulate, fiindcă articolul *-a* este sunet vocalic, deci silabic. Devocalizarea totală impune adoptarea structurii morfematice R + A.

C. Substituiri de semivocale, proces întâlnit foarte rar: semivocala *-i̯-* prin semivocala *-e̯-* la:

9) feminine singular precum:

luni̯- *marţi̯-*
lune̯a *marţe̯a* etc.

În această situaţie se produc, de asemenea, restructurări silabice, articolul hotărât făcând silabă cu o parte a radicalului: *lu-ne̯a*, faţă de *luni̯*.

D. Deplasarea accentului în radical, însoţită de vocalizare totală, are loc la:

10) neutre singular precum

rádio- *zéro-*
radi-ó-ul *zeró-ul,*

în care după radical apare desinenţa *-u-*.

E. Restructurarea silabică a fost exemplificată mai sus, concomitent cu vocalizarea (A) şi cu devocalizarea (B).

Apariţia morfemelor categoriei gramaticale a determinării, indicate mai sus, este dependentă de structura fonetică a desinenţelor şi a finalelor radicalilor substantivali şi adjectivali. Ea este constatabilă în situaţiile precizate, dar nu şi în celelalte, în care structurile fonetice având poziţii şi funcţii similare nu antrenează modificări fonetice la articularea enclitică. Este vorba de următoarele situaţii:

11) femininele plurale cu desinenţele *-e-* sau *-le* precum:

bune- *rele-*
buneĭ *releĭ*
bunele *relele,*

12) masculinele şi neutrele singulare cu desinenţele vocalice *-u-* sau *-e-* precum:

codru- *lucru-* *albastru-* *perete-* *nume* *mare-*
codrul *lucrul* *albastrul* *peretele* *numele* *marele;*

13) masculine plurale cu desinenţa *-i-* (vocală) precum:

codri- *albaştri-*
codriĭ *albaştriĭ.*

De asemenea, se menţine vocala *-ă-* în: *ouă-*
ouăle.

*

Se poate observa comportamentul fonetic neomogen al aceluiaşi substantiv sau adjectiv în situaţii de articulare cu articole hotărâte diferite: vocalizare totală în *lupul* şi vocalizare parţială în *lupiį;* devocalizare totală în *casa*, dar lipsa altui morfem al categoriei determinării, în afară de articol, în *casei, casele;* vocalizare totală în *urekíle*, dar devocalizare totală în *ureka* şi în *urekí;* devocalizare parţială în *lumea*, dar vocalizare parţială în *lumiį* (faţă de *lumį*) şi *lumile* (în raport cu pl. *lumį*); devocalizare totală în *baia* şi vocalizare parţială în *băile* ş.a.m.d.

Restructurări silabice însoţesc, invariabil, vocalizările şi devocalizările precizate, în formele flexionare nominale exemplificate.

Pentru gramatică, concluzia principală care se desprinde din constatările de mai sus este aceea că vocalizarea, devocalizarea, substituirea de semivocale şi restructurarea silabică trebuie incluse în categoria morfemelor gramaticale, categorie din care fac parte, cum se ştie, desinenţele, sufixele gramaticale, articolele, accentul, intonaţia, alternanţele fonetice ş.a. Ele au în comun cu accentul, intonaţia, alternanţele fonetice condiţionate de context fonetic ş.a. dependenţa lor de apariţia altor morfeme gramaticale – de articol hotărât, în cazul descris mai sus, de desinenţe, sufixe ş.a., în alte situaţii –, adică lipsa lor de independenţă funcţională, iar acest fapt impune clasificarea morfemelor gramaticale în două categorii: independente şi dependente.

Dintre cele cinci morfeme gramaticale prezentate, cele mai importante, prin varietate, amploare şi frecvenţă sunt vocalizarea, devocalizarea şi restructurarea silabică, ultima fiind dependentă de primele două, şi acestea dependente.

Altă concluzie este că, în zece situaţii din treisprezece, expresia categoriei determinării este redundantă, articolul hotărât enclitic, morfemul principal, fiind dublat sau triplat de morfemele precizate aici.

O aplicaţie a constatărilor de mai sus este introducerea, sistematică, în manuale şi dicţionare normative, de precizări privind morfemele categoriei determinării.

Facultatea de Litere
Iaşi, b-dul Copou nr. 11

Andrei Avram

NOTE ETIMOLOGICE

Cuvintele discutate în paginile următoare figurează în DLR. Serie nouă. Tomul VI. Litera *M*, Bucureşti, 1965–1968. Propunem soluţii diferite de cele adoptate de autorii lucrării cu privire la etimologiile câtorva dintre cuvintele înregistrate în volumul citat.

Mangul. Este un sinonim al lui *mangaliţă*, denumire a unei rase de porci. Acesta din urmă provine, după DLR, din magh. *mangalica, mongolica*; în articolul respectiv se adaugă însă: „pentru variantele *manguliţă, mînguleţ*, cf. scr. *mangulica*". La două variante ale etimonului maghiar (cu deosebire că a doua este *mangolica*) trimite şi L. Tamás, EWUER, s. v. *măngăliţă*; tot acolo citim: „Rum. *mangúl* 'id.' dürfte unmittelbar mit dem serb. Worte [scr. *mangulica – n.n.*] zusammenhängen".

Indicaţia etimologică dată în DLR s.v. *mangul* (cu varianta *mangol*; ambele variante, paroxitone) este următoarea: „cf. magh. *mangó*". După opinia noastră, *mangul* nu poate fi pus în legătură cu magh. *mangó* (din care ar fi fost de aşteptat să avem în româneşte o formă de tipul **măngău*) şi nu provine direct nici din cuvântul sârbocroat citat. Avem a face cu o formaţie regresivă de la varianta *manguliţă* (cu accentul pe silaba iniţială sau pe penultima). Perechea *mangul – manguliţă* fiind paralelă, din punct de vedere fonetic, cu perechea *bivol – bivoliţă*, este probabil că aceasta din urmă a jucat un rol în crearea formei *mangul*.

Marbotin. Apare într-o poezie populară culeasă, cum se arată în sursa la care trimite DLR, dintr-o localitate aflată în judeţul Vâlcea. Prudenţa reflectată de cuvintele „(cu sens neprecizat, probabil)" plasate înaintea glosării „măr botan" este justificată, dat fiind că din context nu rezultă altceva decât că avem a face cu un nume de plantă. În poezie este vorba despre un car „Cu roate de rozmarin, Cu spiţe de marbotin" (se continuă cu versurile, nereproduse în DLR, „Cu obezi de calomfir, Cu jugul de trandafir, Cu proţap de busuioc Şi cu leuci de siminoc").

Indicaţia etimologică dată la sfârşitul articolului este următoarea: „cf. *botan* (în sintagma *măr botan*)". După DA, *botan*, atestat numai ca atribut al lui *măr*, este „derivat, probabil, din *bot*, prin suf. *-an* (cu înţelesul de «botos»)". Printre numele de soiuri de măr din lista dată de S. Puşcariu, DR II, 1921–1922, p. 705–706, *botan* apare (la p. 705) însoţit de trimiterea „cf. *botanic* la Borza" (este vorba despre un studiu mai vechi al lui Al. Borza; în lucrarea acestuia *Dicţionar etnobotanic...*, [Bucureşti], 1968, *botan* şi *botanic* nu figurează).

LR, XLIV, nr. 5–6, p. 173–182, Bucureşti, 1995

S-ar putea presupune că (*măr*) *botan* a fost înlocuit cu *(*măr*) *botin* din necesităţi de rimă şi că, ulterior, această sintagmă a fost interpretată ca un singur cuvânt. Este o presupunere care pare a fi sprijinită de ceea ce găsim în textul unei alte poezii populare: „Să-mi facă d-un cărugian Cu obezi de măr botan, Cu căpăţâni de moşdrean, Cu spiţe de odolean Şi osii de leuştean; Leucile de rozmalin [sic], Loitre[le] de calomfir, Inima de trandafir" (*Folclor din Oltenia şi Muntenia. Texte alese din colecţii inedite*. II. [Ediţie îngrijită de Gheorghe Alexe şi Vasile D. Nicolescu, Bucureşti], 1967, p. 488; textul a fost cules de Teodor Bălăşel dintr-o localitate apropiată de Drăgăşani). Aşadar şi de data aceasta este vorba despre un car ale cărui părţi sunt confecţionate din diverse materiale vegetale.

În ciuda faptelor prezentate mai sus, credem că între *botan* şi *marbotin* nu există nici o legătură. După părerea noastră, partea finală a lui *marbotin* nu este altceva decât rezultatul unei deformări a lui *gutii*, una dintre variantele lui *gutui* (altă denumire a gutuiului este *măr-gutui*; vezi DA, s.v. *gutuiu*).

Lăsând la o parte înlocuirea cu [o] a lui [u] din prima silabă, care nu pune probleme (cf. fluctuaţiile de tipul *cucon* ~ *cocon* şi prezenţa lui [o], în loc de [u], în poziţie protonică, în variantele neliterare ale unor cuvinte: *boletin*, *corent* etc.), trebuie să recunoaştem că nu sunt uşor de explicat nici substituirea lui [g] cu [b] şi a lui [i̯] cu [n], nici contopirea într-un singur cuvânt a lui **botin* cu un alt element, care, evident, este *măr* (că avem a face cu un cuvânt, nu cu două, rezultă din prezenţa lui [a] în prima silabă a lui *marbotin*; [ă] din secvenţa **măr botin* s-ar fi menţinut ca atare). De remarcat, totuşi, că înlocuirea lui [g] cu [b] nu este un fenomen chiar atât de rar cum s-ar putea crede la prima vedere: vezi *tărăboanţă* „roabă", *bubău* „manta", *bumb* „nasture" < magh. *targonca*, respectiv, *guba*, *gomb* (Király Francisc, *Contacte lingvistice. Adaptarea fonetică a împrumuturilor româneşti de origine maghiară*, Timişoara, 1990, p. 157, 166; autorul notează, la p. 166, că în ultimele două cazuri s-a produs o asimilare; evident, *tărăboanţă* se află în altă situaţie). Mai importantă este însă constatarea că este atestat (în Bihor) termenul *măr butii* „gutui" (vezi dicţionarul citat al lui Al. Borza, p. 55, s.v. *Cydonia oblonga*). În ce priveşte pe [n], care a luat locul lui [i̯], este posibil, de data aceasta, ca schimbarea să se explice prin necesităţi de rimă: substituţia s-a produs în segmentul nesilabic al secvenţei care face parte din rimă, în timp ce elementul esenţial, [i] accentuat, s-a păstrat (fenomenul este deci diferit de ipotetica transformare a lui *botan* în **botin*).

Ca exemplu de „sudare" într-un cuvânt a două cuvinte poate fi citat – pe lângă compusele *măr-gutui* (menţionat mai sus) şi *măr-gutuie* „gutuie" (DLR, s. v. *măr*[2]), unde, totuşi, cele două elemente au o oarecare autonomie – termenul *mărgutiu*, înregistrat (într-o localitate din judeţul Cluj) cu sensul de „portocală" (Vasile Feneşan şi Mircea Seche, în *Lexic regional*. Redactor coordonator: Lucreţia Mareş. II, Bucureşti, 1967, p. 78).

Transformarea într-un singur cuvânt a unei secvenţe de două elemente lexicale – în cazul nostru *măr gutii* > *măr butii* > *marbotin* – este reversul fenomenului prin care de la *matostat* s-a ajuns la *măr tostat* (pentru acesta din urmă vezi V. Bogrea, în DR, IV, 1924–1926, 2, p. 892–893; ca şi *marbotin, măr tostat* a fost înregistrat într-un text folcloric).

Ţinând seamă de faptul că *măr butii* înseamnă „gutui" şi admiţând că, aşa cum am încercat să demonstrăm, de la *măr butii* s-a ajuns la *marbotin*, considerăm rezolvată problema sensului acestuia: nu este de crezut că, în versul reprodus la începutul notei de faţă, *marbotin* ar putea să însemne altceva decât „gutui".

Măzălui. Înseamnă „a mâzgăli; a vopsi" şi provine – ca şi varianta *măzăli* – din magh. *mázol* (etimologia dată în DLR; vezi şi cele arătate mai jos, s. v. *mozoli*). În acelaşi articol figurează însă, ca variantă, şi forma *mazai*, care, cum vom încerca să demonstrăm, nu poate fi pusă în legătură cu cuvântul maghiar citat.

Cele două (sub)sensuri cu care a fost înregistrată forma *mazai*, pe baza unei comunicări din Straja – Rădăuţi, anume „a scrie rău" şi „a mânji" (desigur, primul dezvoltat din cel de al doilea), nu contrazic soluţia adoptată de autorii dicţionarului, care, totuşi, este nesatisfăcătoare din punct de vedere fonetic: consoana [l] a presupusului etimon nu avea de ce să dispară, aşa încât, spre deosebire de *măzălui, măzăli*, forma *mazai* nu poate să descindă din magh. *mázol*.

După părerea noastră, ne găsim în prezenţa a două cuvinte distincte. La originea lui *mazai* (sau **măzăi*, dacă facem abstracţie de o particularitate fonetică a graiurilor din Bucovina: trecerea lui [ă] protonic la [a]) se află ucr. *мазати* „a unge, a lipi; a mâzgăli, a păta, a mânji" (*Dicţionar ucrainean-român*. [Redactor: Gheorghe Cocotailo], Bucureşti, 1964).

Mârşolit. Atât sensul – „slab, costeliv" –, cât şi forma cuvântului indică apartenenţa lui la familia în care intră şi cei doi termeni la care se trimite în secţiunea etimologică a articolului: „cf. *mârşav, mârşăvi*". Ultimul înseamnă, printre altele, „a slăbi" şi este, cum se arată în DLR, un derivat de la *mârşav*, cu sensul de bază „slab, costeliv, jigărit". Din aceeaşi familie face parte *mârşă* „oaie slabă", după DLR „derivat regresiv de la *mârşav*", dar considerat de noi (LR, XXI, 1971, 6, p. 582–583) un împrumut din slavă (v. sl. *mrŭša* „cadaver").

Indiferent care este originea lui *mârşă* – sensul atestat al acestuia reprezintă, foarte probabil, rezultatul unei restrângeri a sensului „animal slab" –, credem că de la acelaşi *mârşă* s-a format un verb (**mârşoli*; cf. *mârşăvi* < *mârşav*) al cărui participiu coincide formal cu adjectivul din titlul acestei note.

Cu privire la sufixul *-oli* din **mârşoli* vezi *Formarea cuvintelor în limba română*. Volumul al III-lea. *Sufixele*. 1. *Derivarea verbală* de Laura Vasiliu, [Bucureşti], 1989, p. 81–83 (câteva dintre exemplele date la p. 83: *mânzoli, rânzoli, scârboli*).

Minciog. Indicaţia etimologică pe care o găsim în DLR – „cf. ucr. *мішок* «săculeţ»" – poate fi considerată satisfăcătoare din punctul de vedere al sensului: nu este de neconceput evoluţia de la „săculeţ" la „plasă în formă de coşuleţ..., cu care se scoate din apă peştele", dată fiind forma acestei plase. În ce priveşte aspectul fonetic al chestiunii, lucrurile sunt însă mai complicate: în şase dintre cele şapte variante ale cuvântului (inclusiv cea din titlul articolului) penultima consoană este [č], nu [ş], iar în patru această consoană este precedată de o nazală, inexistentă în cuvântul ucrainean; [ş] apare numai în *minşog*, iar variantele fără nazală la sfârşitul primei silabe se deosebesc, totuşi, de ucr. *мішок* prin natura consoanei iniţiale a silabei finale (*miciog, micioc, miciop*).

Datele prezentate în rândurile precedente pledează în favoarea unei etimologii diferite de cea sugerată în DLR. Împotriva unei origini ucrainene a lui *minciog* poate fi invocată, în plus, constatarea că acest cuvânt circulă şi în regiuni situate departe de aria influenţei est-slave asupra limbii române, inclusiv în Oltenia (cum rezultă din sursele citate în DLR).

După opinia noastră, *minciog* este un derivat de la *minge*. Fiind denumire a unui „obiect sferic (rar ovoidal)", *minge* a putut fi punctul de plecare al numelui unui obiect emisferic sau semiovoidal, cum este, de obicei, minciogul. Fluctuaţia *-oc* ~ *-og* nu pune probleme, iar în ce priveşte forma radicalului din cuvântul în discuţie este suficient să menţionăm faptul că variaţia [minč] ~ [minğ] ~ [mič] apare la amândouă cuvintele avute în vedere aici: *mince* (şi *mincie*) – *minciog* (şi *mincioc*), *minge* (şi *mingie*) – *mingioc*, *mice* (şi *micie*) – *micioc* (şi *miciog*). De adăugat că variantele *minciog* şi *mingioc* pot să provină una din cealaltă, prin metateză parţială (şi-au schimbat reciproc poziţia în cuvânt numai trăsăturile „surd" şi „sonor" ale consoanelor [č] şi [g], respectiv, [ğ] şi [k]).

Acceptarea argumentelor pe care le-am invocat în nota de faţă n-ar fi, totuşi, incompatibilă cu presupunerea că în unele graiuri variantele terminate în [k] au câştigat teren sub influenţa termenului ucrainean. Aşadar etimologia cuvântului ar urma să fie prezentată astfel: din *minge* (*mince*) + suf. *-oc* (*-og*); cf. şi ucr. *мішок* „săculeţ".

Misclii. Cuvântul apare în textul unui descântec culeş dintr-un sat oltenesc. Înainte de glosarea „a crea", în DLR se menţionează: „cu sens neprecizat, probabil". Urmează acest citat: „Că pe mine Duhu Sfânt M-a închipuit În pântecile maicî-mele Şi m-a miscliit".

Întrucât în descântece se întâlnesc numeroase deformări ale cuvintelor originare (datorită faptului că, la un moment dat, acestea n-au mai fost înţelese nici de persoanele care descântă, nici de pacienţi), nu este exclus să avem a face cu un asemenea fenomen şi deci ca verbul în discuţie să fi avut forma *misclii* în graiul informatorului (respectiv, al informatoarei). Mai probabil însă, eroarea a comis-o culegătorul (Gr. G. Tocilescu), care, printr-o falsă analiză, a interpretat drept consoană iniţială a formei de participiu ceea ce era, în realitate, consoana finală a auxiliarului precedent: *m-am iscliit* a devenit astfel *m-a miscliit*. Oricum,

verbul este, cu siguranţă, reflexivul *a se isclii*, nu tranzitivul *a misclii*, şi, evident, el nu are nici o legătură cu cuvântul la care se trimite în DLR („cf. *zămisli*").

Isclii, neînregistrat în DA, provine din scr. *isklijati*, perfectivul corespunzător imperfectivului *klijati* „a încolţi, a se prinde, a răsări" (Radu Flora, *Dicţionar sârb-român. Српско-румунски речник*, Vârşeţ, 1952).

Mozoli. Două dintre cele trei sensuri principale ale cuvântului, „a frământa în gură, a mesteca multă vreme (fără a muşca cu dinţii şi fără a înghiţi), a molfăi" şi „a mototoli, a boţi, a face ghem", sunt apropiate unul de altul (rezultatul acţiunii corespunzătoare primului sens este uneori „boţul" numit, ştiinţific, *bol alimentar*), dar între ele şi cel de al treilea sens, „a (se) murdări, a (se) mânji, a (se) mâzgăli" (aici este inclus subsensul „a spăla prost, de mântuială"), există, evident, o distanţă apreciabilă. Probabil acest lucru l-a avut în vedere I.-A. Candrea atunci când a identificat în forma din titlul notei de faţă două cuvinte distincte (vezi CADE): *mozoli*[1] „a se munci să muşte...; a mesteca multă vreme în gură; a mototoli, a boţi" şi *mozoli*[2] „a mânji, a întina; a terfeli"; primul este explicat prin ucr. *mozoljuvaty*, iar celălalt este fără etimologie.

Soluţia adoptată în CADE este combătută de D. Marmeliuc, în LR, X, 1961, 6, p. 552–553, care, după o discuţie critică amănunţită consacrată etimologiilor lui *mozoli* propuse anterior (lipseşte cea pe care o găsim la A. Cioranescu, DER, nr. 5456: „creación expresiva"), susţine că „a molfăi" şi „a murdări" sunt sensuri ale unuia şi aceluiaşi cuvânt (nu este menţionat şi sensul „a mototoli", susceptibil de a fi considerat un subsens al lui „a molfăi").

Prin înregistrarea unui singur cuvânt *mozoli*, DLR a acceptat părerea lui D. Marmeliuc prezentată mai sus, dar nu şi ceea ce susţine acelaşi cercetător cu privire la originea verbului în discuţie: rom. *mozoli* < magh. dial. *mozzsol* (= *morzsol*) „a fărâmiţa, a dumica; a mânca pe-ncetul, în bucăţele mici, a mesteca (ca un om fără dinţi)". După DLR *mozoli* provine din magh. *majszol*, tradus „a mozoli, a molfăi, a morfoli" în *Magyar-román-szótár. Dicţionar maghiar-român.* [Redactor principal Kelemen Béla], Bucureşti, 1961 (în SDLR: magh. *majzolni* [sic] „a mozoli").

Din punctul de vedere al formei, *mozoli* nu concordă nici cu magh. *mozzsol* (= [mojjol]), nici cu magh. *majszol* (= [mâjsol]). Primul etimon nu este satisfăcător nici sub aspect semantic, căci în primele două sensuri principale ale lui *mozoli* nu este inclusă nota „a fărâmiţa", ci mai curând opusul acesteia, din moment ce prin acţiunea corespunzătoare verbului se formează un boţ sau un ghem (vezi definiţiile reproduse mai sus). Ce e drept, în articolul *mozoli* din DLR găsim, sub 1, şi subsensurile „a purta în gură (cu limba) de colo până colo, a mesteca" şi – cu o singură atestare – „a fărâmiţa ceva (cu mâinile)", dar acestea pot fi derivate din sensul fundamental: „a molfăi (a mesteca fără a sfărâma)" > „a mesteca (sfărâmând)" > „a sfărâma, a fărâmiţa". Aşa stând lucrurile, considerăm

că se impune să acceptăm explicaţia conform căreia punctul de plecare al lui *mozoli* cu sensurile „a molfăi" şi „a mototoli" este ucr. *mozoljuvaty* sau o formă asemănătoare cu aceasta. Referindu-se la etimologia dată de CADE, precum şi de S. V. Semčyns'kyj, într-o lucrare apărută în 1958, Ion Robciuc, în LR, XVII, 1968, 1, p. 65, este de părere că „dacă pornim de la forma citată (*мозолювати*) nu putem explica sufixul infinitival *-i*", în loc de *-ui* (care ar fi fost de aşteptat; cf. *răfui* < ucr. *raxuvaty*), şi că „forma cu *-i* se justifică prin influenţa ucr. *мозолити*, verb îndeaproape înrudit, atât formal, cât şi semantic, cu *мозолювати*".

Cât despre al treilea sens principal al lui *mozoli* înregistrat în DLR, el aparţine, fără îndoială, unui alt cuvânt, anume lui *mozoli* dat de L. Tamás, EWUER – alături de *măzăli* şi de *mănzăli* – ca variantă a lui *măzălui* „(an)streichen: peindre", din magh. *mázol* „(an)streichen, schmieren, sudeln" (în dicţionarul maghiar-român citat mai sus „a zugrăvi, a vopsi; a emaila; a smălţui" şi „a mânji, a mâzgăli"). *Măzălui*, cu aceeaşi etimologie, figurează şi în DLR, ca titlu de articol, în care găsim şi variantele *măzăli*, *mazai* (cu privire la aceasta din urmă vezi mai sus, nota *măzălui*). Varianta *mănzăli* este explicată de L. Tamás prin contaminare: „Die Form *mănzăli* ist durch Kreuzung von *măzăli* und *mînji* entstanden". O variantă aproape identică cu aceasta, *mânzăli* (înregistrată ca *mânzăli*[2]), apare în DLR s. v. *mânjeli* „a murdări" şi „a unge cu mânjeală" (< *mânjeală*).

Tot prin contaminare – *mozoli* „a spăla de mântuială" + *mânji* – a fost explicată forma *mânzoli* „a linge vasele (de ultimele resturi de mâncare)" (Luiza Seche, în LR, XI, 1962, 3, p. 278). Acest sens nu a fost înregistrat în DLR, unde *mânzoli* figurează însă ca variantă a lui *mânzăli*[1] „a suge cu putere (ca un mânz)". Dacă apropierea stabilită acolo – „Etimologia necunoscută. Cf. *mânz*" – reflectă realitatea, înseamnă că avem a face cu un *mânzăli* care nu se leagă nici de *mozoli*, nici de *mânji* (vezi şi Eric P. Hamp, RRL, XIV, 1969, 1, p. 14: *mânzăli* „a suge" poate fi un derivat de la *mânz*, dar şi descendent al unei baze verbale; se trimite, pentru comparaţie, la „the old primary verb *mënd* 'give suck' in Albanian").

Pe baza celor arătate în cuprinsul acestei note şi, mai sus, s. v. *măzălui*, deosebirile dintre soluţiile propuse de noi şi cele adoptate în DLR cu privire la originea formelor înregistrate în articolele *măzălui* şi *mozoli* şi la raporturile dintre ele (avem în vedere repartizarea în articole a diverselor sensuri şi forme) pot fi înfăţişate astfel:

DLR:	Soluţiile propuse:
1. *măzăl(u)i*, *mazai* < magh. *mázol*	1. *măzăl(u)i* < magh. *mázol*
	2. *mazai* = **măzăi* < ucr. *mazaty*
2. *mozoli* < magh. *majszol*	3. *mozoli*[1] < ucr. *mozoljuvaty*, *mozolyty*
	4. *mozoli*[2] = *măzăl(u)i*.

Cât despre *mânzăli*, *mănzăli* „a mânji", aceste forme, rezultate ale unor contaminări, pot fi grupate cu oricare dintre cei doi termeni ai contaminării.

Institutul de Fonetică şi Dialectologie
„Al. Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

Alexandru Mareş

UN SLAVONISM DE CANCELARIE: *METE(A)H* „AMESTEC"

În câteva documente muntene din primele două decenii ale secolului al XVII-lea ne-a reţinut atenţia termenul *meteh* (variantă *meteah*), neînregistrat de dicţionarele limbii române: „ca să n'aibă nimeni lucru sau meteh cu acel loc" (Târgovişte, 11.V. 1601; DIR, I, nr. 13, p. 14), „iar în vie mai multŭ metéh şi lucru să n'aib<ă> Voica" (*Ţara Românească, 23. VII.<1603–1609>; DIR, I, nr. 107, p. 97), „şi mai mult meteh cu Vălénii de acum nainte sâ nu aveţ<i>" (*Ţara Românească, 8.III.1612; DIR, II, nr. 51, p. 47), „iar cu Catalina mai mult meteah să n'aibă" (Craiova, 15.VIII.1614; DIR, II, nr. 278, p. 316), „Iară Dima să n-aib<ă> nice o mehteh (sic !) cu morili şi cu ocina din Iarosloveşti" (*Ţara Românească, 26.IV.1619; DIR, III, nr. 315, p. 353).

În exemplele citate termenul apare numai în legătură cu forma de negaţie a conjunctivului prezent de la verbul *avea*. De fapt este vorba de redarea în română a expresiei да не иматъ метєхъ „să nu aibă parte, să nu aibă amestec" din documentele slavone de cancelarie: нихто да не имат ниєдно метєхꙋ <със ѡчинꙋ> що єст вишє рєчєна „nimeni să nu aibă nici un amestec cu ocina care este mai sus-zisă" (*Ţara Românească, 21.I.1506; DRH, II, nr. 41, p. 92), и над ѡвою чєлѣд ацигании метєх да не имат ѡпрѣ нища „şi peste acel sălaş de ţigani Oprea să nu aibă nici o parte (nici un amestec ?)" (Bucureşti, 25.VI.1506; DRH, II, nr. 45, p. 100), да не имат метѣх със ѡнєи сєлах вишє рєчєни „să nu aibă nici un amestec cu acele sate mai sus-zise" (*Ţara Românească, 22.V.1524; DRH, II, nr. 223, p. 424); pentru alte exemple, vezi DRH, II, nr. 127, p. 254, nr. 161, p. 306, nr. 225, p. 428, nr. 226, p. 429 etc.

Ambele variante – *meteh*, corespunzând formei slavone originare (cf. Miklosich, s. v. метєхъ „pars"), şi *meteah*, cu al doilea [e] diftongat, – îşi au sursa în aceleaşi acte slavone de cancelarie. În *nice o mehteh*, ultimul exemplu cunoscut, pe lângă anticiparea lui [h] final, se observă că scribul întâmpina greutăţi în fixarea genului acestui slavonism cu o existenţă, pare-se, destul de scurtă în actele româneşti.

Referitor la sens, se impune o precizare. În slavonă, метєхъ înseamnă „parte". Din documentele cancelariei slavone muntene reiese

că expresia да не имать метехъ, care iniţial însemna „să nu aibă parte (de ceva)", era tot mai des întrebuinţată cu sensul „să nu aibă dreptul de a se amesteca, de a interveni într-o afacere (de regulă în revendicarea unei proprietăţi)"; cf. şi verbul метехати „partem habere", care în aceleaşi documente, la forma negativă, capătă semnificaţia „a nu se amesteca": да не метехат със тєнзн глобє „să nu se amestece cu aceste gloabe" (Târgovişte, 11.I.1505; DRH, II, nr. 29, p. 69), съ тємн виноград никто да не метехат „cu această vie nimeni să nu se amestece" (Mănăstirea Bistriţa, 16.VIII.1506; DRH, II, nr. 47, p. 102).

În consecinţă, *să nu aibă mete(a)h* poate fi echivalată cu forma verbală *să nu se amestece* (de ex. DÎR, p. 201–1598) sau cu locuţiunea verbală *să nu aibă amestec*, existentă şi ea în documentele veacului al XVII-lea (vezi DA, s.v. *amestec* – 1621).

SIGLE

DIR *Documente privind istoria României*. Veacul XVII. B. Ţara Românească, vol. I, 1951 ş.u.

DÎR *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*. Text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandru Mareş şi Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareş, Bucureşti, 1979.

DRH *Documenta Romaniae historica*. B. Ţara Românească, vol. I, 1966 ş.u.

Miklosich Franz von Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Wien, 1862–1865.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

Emil Vrabie

ETIMOLOGII

comórnic (înv.) 'celar [adică mică încăpere pentru haine şi alimente) la stână' este prezentat în *Dicţionarul explicativ al limbii române* (DEX, 1984) ca provenind din pol. *komornik*. Această etimologie nu convinge. În polonă, ce e drept, există atât un termen *komora* 'celar', cât şi unul *komornik*, cu sensurile 'demnitar de stat în trecut' şi 'ţăran fără pământ' (W. Doroszewski, *Sſownik jCzyka polskiego*, s. v.). Pol. *komornik* nu înseamnă şi nu a însemnat niciodată 'celar' şi nici 'încăpere', de nici un fel. Rom. *comórnic* trebuie să fie o formă coruptă de la *comárnic* 'celar', de origine sud-slavă certă (DA, s. v.).

harápnic 'bici mare împletit' este explicat în *Dicţionarul limbii române* (DA) prin pol. *harapnik* sau prin rus. *arápnik* 'idem'. Geografic (Mold., Bucov.) şi fonetic (*h-*) termenul se explică mai curând prin ucr. *harápnyk* (Hrinčenko II, 272).

horéţ (reg.) 'împletitură de nuiele în formă de coş cilindric, folosită la păstrarea în apă a peştelui prins' este considerat în DEX termen cu etimologia necunoscută. Cuvântul provine din ucr. *koréţ* 'vas de lemn cu mâner' sau din rus. *koréţ* 'vas (cu mâner)' 'unitate de capacitate' (Hrinčenko II, 282; Dal II, 163–164). Etimologic vorbind, este, de fapt, acelaşi lucru ca rom. *coréţ*, o măsură de capacitate în trecut (DA şi DEX, s. v.). La slavii de est, de la care românii au luat pe *coréţ*, nu există o variantă cu *h-*, deoarece legătura cu *korá* 'coajă (din care se făceau asemenea recipiente') este transparentă. La noi, *k-* originar fiind neprotejat morfologic şi semantic (căci rom. *coréţ* a fost de la bun început şi a rămas până astăzi un cuvânt izolat şi opac), s-a produs alunecarea la *h-*, ca şi în alte cazuri similare (cf. reg. *casáp* 'măcelar', tot de origine est-slavă, cu o variantă fonetică *hasáp*, menţionată în DA).

huludéţ, cu sensurile (1) 'beţigaşul pe care se învârte ţeava suveicii' şi (2) 'cuiul care leagă proţapul de piscul carului', este însoţit în DA de următorul comentariu: «Poate dintr-un paleosl. **chludĭcĭ*, diminutiv din *chludŭ* (*chlądŭ*) 'vargă'». În paranteză, autorul acestei presupuneri (probabil Sextil Puşcariu) scrie: «CIHAC II 144 citează un cuvânt rusesc *cholodecŭ* 'tige' pe care însă nu-l găsesc în dicţionare cu acest înţeles». Această presupunere prudentă din DA trebuie considerată etimologie certă, căci cuvântul rusesc pe care nu l-a putut găsi autorul apare în dicţionarul lui Vladimir Dal' : *huludéţ* 'vergea flexibilă' (t. IV, 551, sub *hlúda*). Varianta rom. din Ardeal *hludéţ* (comunicată de Alexiu Viciu) este şi mai apropiată de etimon, căci *u* din rom. *hul-* este de natură mecanică (epenteză de acomodare), ca *o* din *holoábă* faţă de slav. *hlóba* (DA II, 1914, p. 394–395). Termenul nostru *hludéţ* trebuie să fi pătruns nu din rusă, ci din ucraineană limitrofă. B. Hrinčenco (t. IV,1909, p. 403) citează un termen, ce e drept, cu alt sufix, *chludýnka*, dar cu acelaşi sens de 'vergea'.

mazdrác (învechit şi regional) 'un fel de lance sau de suliţă lungă'este considerat în *Dicţionarul limbii române* (DLR VI, s. v.) ca provenind din bulg. *maždrák*, *măždrák* sau din turc. *mızrak*. În bg. nu este atestată o formă cu *j* (adică *ž*), ci doar una cu *z* (vezi Gerov III, 1977, p. 42 şi 107).

mocní (DLR s. v.) nu vine din slav. *мокнѣи*, ci de la slav. *мокнѫти*. Este, desigur, vorba de o greşeală de tipar.

plav$_2$ adj. (prin Banat, mai ales despre boi) 'care are părul de culoare albă sau albă-gălbuie'. Cf. LIUBA-IANA, M. 115, com. din Oraviţa. Din scr. *plav* (DLR s. v.). Mergând ceva mai departe pe urma acestor indicaţii, ar rezulta că termenul e limitat la sudul Banatului, cam pe unde se află comuna Măidan (între Reşiţa şi Anina), de topografia căreia s-au ocupat

S. Liuba şi A. Iana în 1895. Etimologia propusă (< scr.) pare incontestabilă. Chestiunea se complică însă atunci când luăm în consideraţie şi celelalte cuvinte din DLR formate de la acelaşi radical: *plăvái* (adj.), cu ilustrări din Gane şi Sadoveanu, *plăván* (adj.), cu ilustrări din Delavrancea, Sadoveanu, Vlahuţă, C. Petrescu ş. a., *plăvíţ* (adj.), cu ilustrări din Dosoftei, Budai-Deleanu, Macedonski ş. a., *plăvíu, plăvíi* şi *plăvós* (adj.), cu ilustrări din Dosoftei, Bolintineanu ş. a. Pentru etimologia tuturor acestor adjective DLR trimite la $plav_2$ + sufixul respectiv (*-ai, -an, -iţ, -iu, ii*). Rezultă oarecum că toate s-au format de la regionalismul bănăţean *plav*, localizat, de fapt, într-un singur sat. Mai probabilă pare o altă soluţie etimologică. Toate aceste derivate trebuie să provină dintr-un cuvânt pierdut azi, *plav* (< bulg. dial. *plav* 'blond, de culoare deschisă', S. Čukalov, *Bălgarsko-ruski rečnik* [1960], 656, cu corespondente certe şi în celelalte limbi slave, vezi St. Mladenov, *Etimol. i pravopis. rečnik* [1941], p. 425–426). Nu este exclus ca un asemenea cuvânt să fi existat în graiurile slavilor de la noi, înainte de asimilarea lor. Această presupunere se bazează pe numărul mare al derivatelor aflate în română şi pe cvasitotalitatea teritoriului de la nordul Dunării pe care unul sau altul dintre aceste derivate sunt atestate. (În satul Plopi din fostul judeţ Soroca exista, acum şaizeci de ani, numele de vacă *Plăvána*.)

réşcă 'instrument de pescuit la adâncimi mari, făcut din matiţa năvodului'. DLR (IX, 1975, s. v.) consideră că termenul este cu etimologie necunoscută. Etimonul este rus. dial. **režíka*, format cu sufixul *-ík-* de la *rĕžĭ*, descris de Vl. Dal' ca 'reţea de pescuit cu cele mai rare ochiuri' (IV, 120, sub *rĕdkiĭ* 'rar'). Rom. *ş* (iar nu *j*) reflectă pronunţarea, ştiut fiind că înainte de o consoană surdă o sonoră devine surdă.

Ft. Lauderdale, Florida

Alexandru Mareş

TREI NOTE DE DIALECTOLOGIE ISTORICĂ (SECOLUL AL XVII-LEA)

1. Epenteza lui [u] (*să aiiubu, să aiubă, Roiubul*) în documente emise în Ţara Românească

Epenteza lui [u] în *să aiub* (pentru *să aib*) de la pers. 1 sg. a conj. prez. al verbului *avea*, înregistrată până în prezent numai în *Cazania* lui Varlaam, a fost pusă de Ion Gheţie „în legătură cu prezenţa lui [u] în imediata vecinătate a semivocalei" [i̯]: *să aibu* > *să aiubu*; cf. şi *coiuf* (< *coifu*) din *Cazania* şi *Leastviţa* lui Varlaam, deci unde ar fi vorba de o „anticipare" a vocalei labiale[1]. Fenomenul se repetă în *cuiubu(l), (în)cuiubără-se* din psaltirile rotacizante (primul termen întâlnit şi la Varlaam) şi *cuiuburi (Biblia de la Bucureşti)*, exemple în care ar fi posibilă şi explicaţia prin „propagarea celui dintâi [u]", ca în *cuiuva* din *Glosele Bogdan*[2]. Particularitatea fonetică respectivă a fost considerată caracteristică graiurilor din Moldova[3].

Parcurgerea documentelor din secolul al XVII-lea, încă insuficient cercetate sub raport lingvistic, ne-a furnizat trei exemple cu epenteza lui [u], dintre care două sunt reprezentate de formele de conj. prez. 1 sg. şi 3 pl. ale verbului *avea*.

Un act de vânzare din 10 martie 1633, scris de postelnicul Ionaşco, fiul logofătului Miroslav din Râfov (j. Prahova)[4], conţine forma *să aiiubu*: „Deci eu am socotit ca să aiiubu pomeană, ci o am vândut iar la moşnéni, ca să fie cuvântul maică-mea deplin"[5].

Într-un alt act, din 21 august <1602>, scris de logofătul Petru, prin care se întăreşte mănăstirii Tismana jumătate din vama de la balta Bistreţului, Preda Buzescul, marele ban al Craiovei, recomandă stolnicilor „în pace să aveţi a lăsa călugări (sic !) di la svănta mănăstire să ţie şi să aiubă a-ş lua vama"[6].

[1] *Un vechi fonetism românesc: epenteza lui [u] în să aiub, coiuf, cuiub, cuiuva*, în LR, XXIX, 1980, nr. 3, p. 212.

[2] *Ibidem*, p. 211–212.

[3] *Ibidem*, p. 212.

[4] N. Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova. Sec. XIV–XVII*, Bucureşti, 1971, p. 72.

[5] *Documenta Romaniae historica*. B. Ţara Românească, vol. XXIV, Bucureşti, 1974, p. 11, nr. 11 (se va cita în continuare DRH, B, indicându-se numărul volumului).

[6] *Documente privind istoria României*. Veacul XVII. B. Ţara Românească, vol. I, Bucureşti, 1951, p. 55, nr. 68 (se va cita în continuare DIR, XVII, B, indicându-se numărul volumului).

LR, XLIV, nr. 5–6, p. 183–203, Bucureşti, 1995

Formele verbale amintite sunt scrise în original съ аїюбꙋ şi, respectiv, съ аюбъ[7]. În ambele documente nu întâlnim exemple cu ю (în loc de и; grafia мнхаю (воивод) din documentul destinat mănăstirii Tismana nu poate fi invocată în sprijinul unei asemenea substituiri de slove, forma *Mihaiu*, sub care este menţionat numele domnitorului Mihai Viteazul, fiind înregistrată destul de frecvent în epocă[8].

Epenteza lui [u] în forma de conj. prez. 3 pl. *să aiubă*, neatestată până acum, se sustrage explicaţiei furnizate de Ion Gheţie. Să avem de a face, cum afirma O. Densusianu referindu-se la *cuiubu* şi *cuiubură-se*, cu „une trace de labialisation de *i*": „l'insertion de *u* après *i* indiquerait que celui-ci fut légèrement labialisé par le *b* suivant"[9]? Un răspuns definitiv este greu de formulat, întrucât de la forma de conj. prez. 1 sg. *să aiubu*, admiţând posibilitatea explicării prin anticiparea lui [u] final, s-ar fi putut crea formele *să aiubi* (neînregistrată încă) şi *să aiubă*; cf. *asp$^{\underline{i}}$ắs*, *asp$^{\underline{i}}$éş$^{\underline{i}}$*, *aspásă*, unde epenteza lui [s] a fost determinată tot de o „anticipare": cea a lui [s] final[10].

În съ аїюбꙋ, ю pare a nota mai curând pe [i̯u], ca în exemple de tipul фїюлъ, decât pe [i̯^{u}]. O asemenea interpretare, perfect posibilă, nu este în măsură să ne indice dacă în *să aiubă*, *cuiuburi*, *coiuf* etc. [u] epentetic era silabic sau asilabic.

Merită să reţinem, prin urmare, că epenteza lui [u], pusă în evidenţă de formele *să aiiubu* şi *să aiubă*, era prezentă la începutul secolului al XVII-lea, în paradigma conjunctivului prezent al verbului *avea*, în unele graiuri din Ţara Românească: cel vorbit de postelnicul Ionaşco, originar din Râfov (j. Prahova), şi cel oltenesc, căruia îi va fi aparţinut logofătul lui Preda Buzescul. În legătură cu ultimul scrib, menţionăm existenţa unui logofăt Pătru din Plăviceni (j. Olt), care scrie la 6 iunie 1607 un document românesc din porunca aceluiaşi ban al Craiovei. Din păcate, un examen grafologic nu poate fi întreprins, actul respectiv păstrându-se numai în copie[11].

Ultimul exemplu cunoscut îl reprezintă numele propriu *Roiubul* (= *Roibul*): драгꙋ̃ бра̃ роюбꙋлѡ̃ „Dragul, fratele lui Roiubul". El apare consemnat într-un act de cancelarie redactat la Târgovişte în 22 noiembrie 1623[12]. Scribul documentului, logofătul Lepădatu, este amintit în câteva rânduri (1614, 1618,

[7] La solicitarea noastră, grafiile din cele două documente au fost verificate de doamna Violeta Barbu, căreia îi mulţumim şi pe această cale.

[8] *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*. Text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandru Mareş şi Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareş, Bucureşti, 1979, p. 102, nr. VIII b, p. 111–113, nr. XVIII, p. 127–128, nr. XXXII, p. 130, nr. XXXIII, p. 135, nr. XXXVI, p. 142, nr. XLIV, p. 206, nr. CXIV (se va cita în continuare DÎR XVI); DIR, XVII, B, vol. I, p. 199, nr. 192, p. 255, nr. 240, p. 480, nr. 424, p. 498, nr. 440 etc.; vol. II, p. 157, nr. 151, p. 179, nr. 170, p. 217, nr. 200, p. 241, nr. 223, p. 269, nr. 243 etc.

[9] *Histoire de la langue roumaine*. Tome II, Paris, 1938, p. 109–110.

[10] Teofil Teaha, *Graiul din Valea Crişului Negru*, [Bucureşti, 1961], p. 77.

[11] DIR, XVII, B, vol. II, p. 268, nr. 250.

[12] DIR, XVII, B, vol.IV, p. 353, nr. 361; cf. microfilmul executat după original,

1628) în calitate de proprietar al unor ocine în satul Orlăndeşti (j. Dâmboviţa)[13]. Era probabil originar din acest judeţ.

2. Atestări muntene ale termenilor *ciobotă* şi *ciobotar*

În zilele noastre, *ciobotă* „cizmă" a fost atestat în Moldova, nord-estul Transilvaniei şi nordul Dobrogei, iar în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea, potrivit mărturiei textelor neliterare, numai în graiurile moldoveneşti, unde s-au înregistrat şi derivatele *ciobotar* şi *ciobotăresc*[14].

Am fost întru câtva surprinşi să întâlnim termenii *ciobotă* şi *ciobotar* în două documente muntene din prima jumătate a secolului al XVII-lea. Primul lexem provine dintr-un document din 6 iulie 1632: Barbul Răuţ, „feciorul popei Dumei din Măstăneşti" (j. Prahova), mărturiseşte că a fost dăruit de vărul său, logofătul Tudor Rătescul, căruia îi vânduse ocina, cu „un cal înşălat (= înşăuat; *n.n.*), înfrânat şi cu dulamă, cu nădragi, cu [cu] ciobote, cu chivără, cu o păréche de sahaidace"[15]. Actul este scris în Vălenii de Munte de popa Albul, posesorul unor ocine în Plătineşti şi Sărăşti, sate situate în acelaşi judeţ prahovean[16]. Logofătul Tudor era originar din Răteşti, localitate care, ca şi celelalte deja menţionate, aparţinea în trecut judeţului Săcuieni (astăzi j. Prahova)[17].

Al doilea lexem a fost înregistrat într-un document de cancelarie redactat în limba slavonă la Bucureşti pe 12 august 1634. Printre martorii menţionaţi la întărirea unei ocine din Găujani se află şi un anume **шєрбан чоботарюл wт бъръщин** (azi comuna Valea Râmnicului, j. Buzău)[18]. În cazul de faţă, supranumele *Ciobotariul*, care presupune exercitarea meseriei de cizmar, s-ar putea explica prin originea moldovenească a martorului. Dată fiind distanţa mică (circa 15 km) ce separă Bărăştii de limita sud-vestică a graiului vrâncean, o asemenea ipoteză pare plauzibilă, deşi nu ar fi exclusă nici posibilitatea ca locuitorii satului buzoian să fi primit termenul de la vecinii lor moldoveni.

Nu putem apela la nici una dintre aceste explicaţii în privinţa termenului *ciobote* din documentul redactat la Vălenii de Munte. Pentru a clarifica prezenţa lui în actul citat nu pot fi neglijate câteva aspecte extralingvistice. Ne referim îndeosebi la contactele dintre munteni şi moldoveni petrecute pe teritoriul Ţării Româneşti la sfârşitul secolului al XVI-lea şi începutul secolului al XVII-lea. Unele dintre aceste legături s-au

cercetat la Bibilioteca Academiei Române, MD 141.

[13] DIR, XVII, B, vol. II, p. 281, nr. 255; vol. III, p. 184–185, nr. 158; DRH, B, vol. XXII, p. 108, nr. 54 şi p. 112, nr. 56.

[14] Ion Gheţie, *Baza dialectală a românei literare*, Bucureşti, 1975, p. 183.

[15] DRH, B, vol. XXIII, p. 599, nr. 398.

[16] *Ibidem*, p. 671 (indice, s.v. *Albul*, popă).

[17] DRH, B, vol.XXII, p. 794 (indice) şi vol. XXIII, p. 762 (indice).

[18] DRH, B, vol.XXIV, p. 472, nr. 352.

datorat politicii domnilor munteni de repopulare a unor sate şi înfiinţării de noi „slobozii". La 18 aprilie 1610 Radu Şerban scuteşte de bir oamenii mănăstirii Buzău, între care figurează şi „cei care vor veni....dă peste Dunăre, or den Ţara Ungurească or de la Moldova"[19]; pentru alte scutiri de dări referitoare la „oameni străini de altă ţară", inclusiv veniţi din Moldova, vezi documentele din 10 ianuarie şi 20 martie 1630[20]. Prezenţa efectivă a moldovenilor în satele Cetăţele şi Vaideei (j. Ialomiţa) este înregistrată de două hrisoave domneşti (1628 şi 1630), ei fiind aduşi de Enache, fost mare postelnic în Moldova, pentru a popula localităţile respective pustiite de tătari[21]. Contacte cu moldovenii s-au realizat şi la nivel militar. În 1599, 1452 de călăreţi moldoveni făceau parte din oastea lui Mihai Viteazul[22]. Moldoveni existau şi în armata lui Simion Movilă, după cum rezultă dintr-un document din 6 aprilie 1602 prin care domnul garanta călugărilor din mănăstirea Tismana că nu vor avea de suferit de pe urma polonezilor şi a moldovenilor, cărora le era interzis „a merge să-i judece sau să-i prade"[23]. „Călări de ai noştri moldoveni ... merşi în leafă" în Ţara Românească, aşa numiţii levinţi, sunt menţionaţi de Miron Costin în oastea lui Matei Basarab[24]. Desigur că aceste apropieri între munteni şi moldoveni au fost favorizate într-o bună măsură de faptul că, în primele patru decenii ale secolului al XVII-lea, scaunul Ţării Româneşti a fost deţinut în câteva rânduri de domni originari din Moldova: Simion Movilă (1601–1602), Gavril Movilă (1618–1620), Alexandru Iliaş (1616–1618; 1627–1629) şi Leon Tomşa (1629–1632). La rândul lor, fapt ce nu trebuie neglijat, muntenii prin Radu Mihnea (1616–1619; 1623–1626) şi Alexandru Coconul (1629–1630) au stăpânit şi în Moldova. Fenomenul schimbului interdinastic a antrenat mutarea marilor dregători dintr-o ţară în alta; numai în timpul domniilor succesive ale lui Radu Mihnea în Ţara Românească şi Moldova s-au aflat în această situaţie 15 demnitari de rang superior[25]. Aşadar, au existat în perioada indicată destule ocazii care să permită unora dintre munteni să ia contact direct cu graiul moldovean şi chiar să-şi însuşească termeni specifici acestuia.

Revenind la documentul nostru, nu putem trece cu vederea faptul că termenul *ciobote* apare tocmai în descrierea echipamentului unui adevărat „călăraş": cal cu harnaşament, îmbrăcăminte, încălţăminte, cască militară (*chivără*) şi o pereche de tolbe cu săgeţi (*sahaidace*). Se pare că Barbul

[19] DIR, XVII, B, vol. I, p. 452, nr. 399.

[20] DRH, B, vol. XXIII, p. 20, nr. 10 şi p. 134, nr. 73.

[21] DRH, B, vol. XXII, p. 341, nr. 168: act întărit şi de Leon Tomşa; cf. DRH, B, vol. XXIII, p. 23, nr. 11.

[22] DIR XVI, p. 124, nr. XXIX.

[23] DIR, XVII, B, vol. I, p. 37, nr. 45.

[24] Miron Costin, *Opere*. Ediţie critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice şi glosar de P. P. Panaitescu, [Bucureşti], 1958, p. 114.

[25] N. Stoicescu, *Un aspect al relaţiilor politice dintre Ţara Românească şi Moldova în secolele XVI–XVII: mutarea dregătorilor dintr-o ţară în alta*, în „Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie «A. D. Xenopol»", XI, 1974, p. 253, ş. u.

Răuţ, aflat, cum însuşi recunoaşte, „la sărăcie", îşi vânduse ocina pentru a îmbrăţişa cariera militară. Este deci posibil ca în terminologia ostaşilor din Ţara Românească, îndeosebi a celor călări (unii chiar moldoveni), alături de *cizmă* să fi fost întrebuinţat şi *ciobotă*.

Dar explicaţia cea mai plauzibilă a prezenţei termenului *ciobote* în documentul emis la Vălenii de Munte pare că trebuie căutată în altă direcţie. Cele trei persoane amintite în act (Barbul Răuţ, Tudor Rătescul şi popa Albul) erau originare din localităţi aparţinând vechiului judeţ Saac (= Săcuieni), al cărui nume provine de la coloniştii secui din Transilvania aşezaţi în partea de munte a actualului judeţ Prahova. Or, aria lui *ciubotă* cuprinde astăzi şi Transilvania de nord-est (regiunea secuiască), iar în secolul al XVI-lea un toponim precum *Cioboteni* din judeţul Harghita (atestări: *Chijobot*, 1567; *Csobotfalva*, 1576) confirmă prezenţa la acea dată a termenului *ciobotă* în partea de est a judeţului respectiv[26]. Avem, după toată probabilitatea, de a face cu pătrunderea în graiul românilor din fostul judeţ Săcuieni a unui termen adus de coloniştii secui.

Vom remarca, în încheiere, că recurgerea, în două dicţionare muntene, la termenii *ciobotariu* (*Lexiconul* lui Mardarie, 1649)[27], *cioboată* şi *cioboate* (*Lexiconul* lui Staicu Grămăticul, 1660–1670)[28] pare să fi fost determinată, într-o bună măsură, de sursa străină urmată de cei doi traducători români: *Lexiconul slavo-rusesc* al lui Pamvo Berânda. În această lucrare, сапогъ „cizmă" şi сапожникъ „cizmar" sunt glosaţi чобо̑ şi, respectiv, чоботарь[29]. Făcând acesată precizare, nu excludem nici un moment posibilitatea ca Mardarie şi Staicu să fi cunoscut termenii amintiţi pe cale livrescă sau prin contacte cu acei români care întrebuinţau în graiul lor pe *ciobotă* şi *ciobotar*. Surprinde totuşi faptul că la grămăticul din Târgovişte *ciobotă* apare în forme cu [o] tonic diftongat (*cioboată*, *cioboate*), preluate apoi şi de către copiştii munteni ai lucrării sale[30]. În Moldova, asemenea forme sunt extrem de rare şi de dată recentă[31]. Să întrezărim la Staicu o tendinţă de hipercorectitudine, alimentată de credinţa că forma *ciobotă* aparţinea seriei de cuvinte în care dialectal diftongul [o̯a]s-a redus la [o̯] ?

[26] Ion Gheţie, Al. Mareş, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, Bucureşti, 1974, p. 277.

[27] Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc şi tâlcuirea numelor din 1649*, publicate cu studiu, note şi indicele cuvintelor româneşti de Grigorie Creţu, Bucureşti, 1900, p. 230, nr. 3152.

[28] Biblioteca Academiei Române, ms. rom. 312, f. 136r.

[29] *Лексикон словенороськый Памви Беринди*. Підготовка тексту и вступна на стаття В. В. Німчука, Київ, 1961, p. 111.

[30] Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicţionarul limbii române literare vechi. Termeni regionali*, Bucureşti, 1987, p. 107, s.v. *ciobotă*.

[31] DA, s.v. *ciobotă*.

3. Despre prezenţa termenului *socaci* în *Lexiconul* lui Mardarie

Printre elementele lexicale proprii graiurilor de tip nordic din aceeaşi lucrare a lui Mardarie a fost remarcat şi cuvântul *socaci*, înregistrat în definiţia dată termenului slavon архімагиръ: „mai mare socacilor sau mai mare oştilor, hatman"[32]. Sensul „hatman" cu care apare glosat cuvântul în acest context a fost considerat „neobişnuit", întrucât în restul atestărilor cunoscute, de provenienţă bănăţeană şi transilvăneană, *socaci* înseamnă „bucătar" (cf. magh. *szakács* „idem")[33]. Prezenţa lui, alături de *figă* „smochină" şi *frăgariu* „dud", s-ar explica prin consultarea de către Mardarie, la alcătuirea lucrării sale, şi a unui glosar elaborat în Banat sau Transilvania[34].

În legătură cu includerea acestui termen în *Lexiconul* slavo-român sunt necesare două precizări. Prima priveşte aşa-zisul sens din sfera militară atribuit cuvântului *socaci*. Reproducem începutul definiţiei date termenului архімагиръ în *Lexiconul* lui Pamvo Berânda, sursa directă a traducerii româneşti: старѣйшїи поварѡ҃, кꙋхмистр҄, майстє҃ кꙋхарѡ҃. або воєвода войска, гетманъ мꙋжеꙋбіє҃, д҃ ц҃р, к҃є, и. Ієрє҃ л҃д и м҃.[35] „mai mare peste bucătari , maistru bucătar, şeful bucătarilor sau conducătorul armatei, hatman, omorâtor de oameni; *IV Împăraţi*, <cap.> 25, <v.> 8. *Ieremia*, <cap.> 39 şi 40". Ca să înţelegem această definiţie, care cuprinde, în esenţă, trei sensuri („mai mare peste bucătari", „conducătorul armatei (hatman)" şi „omorâtor de oameni"), trebuie să ne raportăm la trimiterile din textul biblic, unde peste tot este vorba de Navuzardan „cel mai mare peste bucătari", care, în anul al nouăsprezecelea al domniei lui Nabucodonosor, a dărâmat şi a ars Ierusalimul. Cu acest prilej, el a condus oastea caldeilor şi, prin faptele sale, s-a comportat ca un adevărat ucigaş. De altfel numele său figurează în articolul архімагиръ din *Lexiconul* lui Berânda, în care se precizează ꙗко послѣднєє ѿпꙋстанїє Ієрꙋсалимꙋ бы҃, Навꙋзарданѡ҃ архімагирѡ҃[36] „cum ultima pustiire a Ierusalimului a fost cu Navuzardan, cel mai mare peste bucătari". Ca şi în alte ocazii, Mardarie a redat selectiv conţinutul acestui articol, din care a reprodus numai primele două sensuri atribuite cuvântului precitat. Prin urmare, nu poate fi vorba de necunoaşterea de către traducător a semnificaţiei cuvântului *socaci*.

A doua precizare se referă la faptul că termenul *socaci* nu era cu totul necunoscut în Ţara Românească în veacul al XVII-lea. Dintr-un răvaş scris de logofătul Paraschiva din Drăghineşti (j. Teleorman) la 26 octombrie 1617 aflăm că acesta l-a angajat „pre Barbul socaci pre simbrie; deci am tocmit

[32] Mardarie Cozianul, *op. cit.*, p. 104, nr. 113.

[33] Mirela Teodorescu, *Elemente regionale în Lexiconul lui Mardarie Cozianul*, în *Studii de limbă literară şi filologie*, vol. II, Bucureşti, 1972, p. 89–90.

[34] *Ibidem*, p. 91.

[35] *Лексикон словенороський Памви Беринди*, p. 181.

[36] *Ibidem*.

să-m<i> slujească până i se va umplé simbriia, derept 3200 de ban<i> ... şi l-am băgat socaci în zioa de s<ven>ti Dimitrie ... şi ne iaste tocmeala întru 1 jum<ă>tate de an, ban<i> 800 şi haine un rându"[37]. Paraschiva deţinea în acea vreme funcţia de al doilea logofăt al Ţării Româneşti. În această calitate, e de presupus că a putut deprinde termenul *socaci* de la românii ardeleni pe care îi va fi cunoscut, poate chiar de la cei emigraţi dincoace de munţi (iobagi şi ostaşi, în primul rând)[38], sau de la angajatul său, dacă acesta venise din Transilvania.

În *Lexiconul* lui Mardarie, prezenţa cuvântului poate fi explicată în mai multe feluri: a) prin utilizarea unui glosar bănăţean sau transilvănean – ipoteză deja avansată; b) prin contactele pe care Mardarie le va fi avut cu acei români ardeleni stabiliţi în Ţara Românească, unii ca să înveţe în mănăstiri sau să se călugărească, fenomen ce se va intensifica probabil după 1627, an când, potrivit regulilor monahale fixate de Miron Barnovschi, „ungurenilor" le era interzis accesul în mănăstirea Hangul[39] şi posibil şi în celelalte mănăstiri moldoveneşti; c) prin originea ardelenească a traducătorului, dacă se va dovedi că el este identic cu „călugăriul Mardarie den ţara Oltului", amintit ca martor într-un document muntenesc din 1627, redactat probabil la Câmpulung[40].

Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

Maria Stanciu

UN *STRASTNIC* ROMÂNESC DE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVIII-LEA

1. În ultima săptămână din postul Paştelui, cel mai însemnat post din biserica ortodoxă, se oficiază o slujbă religioasă în amintirea patimilor lui Iisus Hristos. Denumirea acesteia, venită din slavonă, este *Strastnic* (cf. *strastĭ* „chin", „patimă").

Versiunile acestei slujbe au început să circule pe teritoriul românesc, mai precis ardelenesc, încă din secolul al XVII-lea, numărul lor crescând apreciabil după 1700.

[37] DIR, XVII, B, vol. III, p. 174, nr. 146.

[38] Ştefan Meteş, *Emigrări româneşti din Transilvania în secolele XIII–XX*, Bucureşti, 1977, p. 88–89; *Urbariile Ţării Făgăraşului*. Vol. I 1601–1650. Editate de acad. D. Prodan cu Liviu Ursuţiu şi Maria Ursuţiu, Bucureşti, 1970, p. 16–17.

[39] *Documenta Romaniae historica*. A. Moldova (1626–1628). Volumul XIX întocmit de Haralambie Chirca, Bucureşti, 1969, p. 221, nr. 170.

[40] DRH, B, vol. XXI, p. 431, nr. 263.

Întrucât până acum un astfel de text nu a format obiectul unei cercetări, ne-am oprit atenţia asupra manuscrisului românesc 4870, aflat la Biblioteca Academiei Române, manuscris care conţine o versiune deosebită a scrierii în raport cu celelalte *Strastnice* cunoscute din epoca veche (vezi mai jos, p. 198–199).

2. Manuscrisul este un miscelaneu alcătuit din două scrieri: *Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur* (f. 2–44^{v}) şi *Slujba stŷi strasti* (f. 46–68^{v}). La sfârşit au mai fost adăugate trei file: două conţin *Slujba de toate zilele* (f. 69–70^{v}), iar una cuprinde textul unor amulete (f. 71^{r}). *Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur* a fost copiată de popa Niculae din Cigmău, judeţul Hunedoara, în anul 1702, aşa cum reiese din însemnarea de la f. 44^{v}: „*Konec* Liturghiia lui Ioan. Scris-am eu, popa Niculae din Cigmău, al dumivoastră bun voitoriu, popei Paşte din Bozeş <judeţul Hunedoara>. *V leat* 1702"[1]. A doua scriere, asupra căreia ne vom concentra atenţia în continuare, aparţine altui copist, fapt dovedit de însemnarea slavonă de la f. 68^{v} care este precedată de o formulă de devoţiune. Redăm mai jos textul respectiv, însoţindu-l de traducerea românească: *Sla(v̄) s ŭvŭ(r)šitelju Bŭ vŭ prě mnogi lě(t). Pi(š) a(z) Pătru diac siju Stra(š)nik vŭ dŭ (ñ) č(st)nomu vl(d)ka Atanasie ro(ž) Bo(ž) 1701, m(š)ca apri(Ĭ)i 12 dŭ (ñ)* – „Slavă Săvârşitorului Dumnezeu în prea mulţi ani. Am scris eu, Pătru diac, acest *Strastnic* în zilele cinstitului vlădică Atanasie. De la naşterea Domnului 1701, luna aprilie, 12 zile."

Manuscrisul, de format in–4°, având 20 de cm lungime şi 14,5 cm lăţime, cu legătură veche din piele păstrată sub legătura modernă, a fost cumpărat, la 12 aprilie 1927, de la A. Filimon din Târgu Mureş[2].

Prima filă a *Strastnicului* (f. 46^{r}) este împodobită cu un frontispiciu reprezentând o împletitură executată în negru şi roşu pe fond alb, având la extremităţi câte o figurină. Toate filele sunt numerotate cu slove-cifre în colţul superior din dreapta. Textul, a cărui scriere imită tiparul, este copiat cu cerneală neagră, cu roşu fiind redate unele iniţiale şi indicaţii tipiconale. Fiecare filă numără 16 rânduri, un rând totalizând între 21 şi 25 de semne. Oglinda părţii scrise este, în medie, de 15,5 × 11,5 cm.

Strastnicul este scris pe trei caiete, nenumerotate, toate cuprinzând acelaşi sort de hârtie. Filigranul acesteia nu prezintă contramarcă şi nu apare pe toate filele. Despre figura pe care o reproduce Briquet spune că este vorba despre un cap de femeie, care are în jurul gâtului un colier de forma unei coroane inversate (vezi fig. 1). Hârtie cu asemenea filigran se fabrica în 1651 şi în 1698 la Breslau[3]. Primul caiet are 6 file (f. 46–52^{v}), filele 46, 48, 49 şi 51 prezentând filigran. Următoarele două caiete cuprind, fiecare, câte opt file, cu filigran pe p. 54, 56, 57, 59, 61, 63, 66 şi 68. Textul este complet. Toate filele prezintă colontitlul: *Stra(š)nik Hv̄a* („Slujba patimilor lui Hristos")

[1] G. Ştrempel, *Catalogul manuscriselor româneşti*, vol. IV, Bucureşti, 1992, p. 147.
[2] *Ibidem*.
[3] Vezi E. J. Labarre, *The Nostitz papers*, V, Holland, p. 49.

sau *Strastie Hv̄a* („Patimile lui Hristos").

3. În lucrarea sa, *Copişti de manuscrise româneşti până la 1800*[4], G. Ştrempel atribuie diaconului Pătru încă un manuscris. Este vorba despre manuscrisul românesc 2524. În *Catalogul manuscriselor româneşti*, acelaşi autor revine asupra informaţiei, precizând că diaconului Pătru îi aparţine din manuscrisul românesc 2524 numai partea cuprinsă între filele 239^{r}–320^{v}, text care reprezintă sfârşitul *Antologhionului*[5]. Însemnarea copistului precizează atât localitatea în care a fost scris textul, cât şi cea de unde era originar acesta. Redăm, mai jos, conţinutul acesteia: „Iată, scris-am eu, Pătru diac de la Băcăinţi, când am şedzut în Pişchinţi la Avram Nedel. Într-această vreme iată, scriiu cinci praznice popei Neagoe de la Vinere, în dzilele cinstitului Vlădică Atanasie". În privinţa datei, tot Pătru Diac ne informează că textul a fost scris la 18 ianuarie 1699[6].

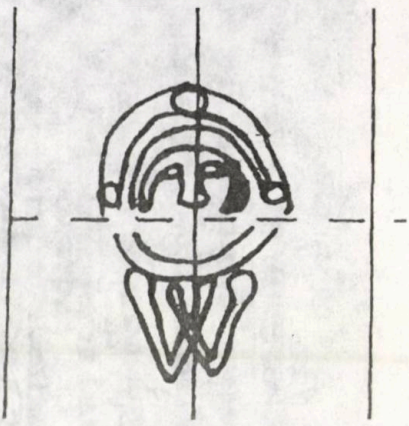

Figura 1.

Ne-am întrebat dacă cele două manuscrise româneşti, 4870 şi 2524, aflate la doi ani distanţă unul de altul, aparţin, într-adevăr, aceluiaşi copist. Pentru a găsi un răspuns am apelat la examinarea comparativă a celor două scrieri.

Format in– 4°, manuscrisul românesc 2524 are dimensiunile de 20 × 15 cm. Ca şi manuscrisul românesc 4870, întâlnim şi aici o numerotaţie veche, cu cifre chirilice. Scrierea imită, de asemenea, tiparul. Titlurile, iniţialele şi indicaţiile tipiconale sunt scrise cu roşu, restul textului fiind redat cu cerneală neagră. La fila 296^{r} întâlnim un frontispiciu colorat în roşu şi negru pe fond alb, asemănător celui din manuscrisul românesc 4870, aflat la fila 46^{r} (vezi fig. 2–3). Există însă şi unele deosebiri, care constau în numărul de rânduri pe o filă (14 rânduri în manuscrisul românesc 2524; cf. 16 rânduri în manuscrisul românesc 4870) şi de semne pe rând (număr variabil de la 16–21 la 22–25 de semne în manuscrisul românesc 2524, dar 21–25 de semne în manuscrisul românesc 4870), ceea ce se explică prin dimensiunile mai mari ale semnelor din manuscrisul românesc 2524.

Examinând particularităţile grafice ale celor două scrieri, observăm multe asemănări în modalitatea de a reda iniţialele: ⋀, ⋁, ⋀, ⋂. Asemănările nu sunt totale. Constatăm diferenţe în redarea aceloraşi iniţiale chiar în cuprinsul aceluiaşi manuscris, observaţie valabilă pentru ambele scrieri. Nu putem însă trece cu vederea peste deosebirea care există în redarea

[4] G. Ştrempel, *Copişti de manuscrise româneşti până la 1800*, vol. I, [Bucureşti], 1959, p. 177–178.

[5] G. Ştrempel, *Catalogul manuscriselor româneşti*, vol. II, Bucureşti, 1983, p. 305.

[6] *Ibidem*.

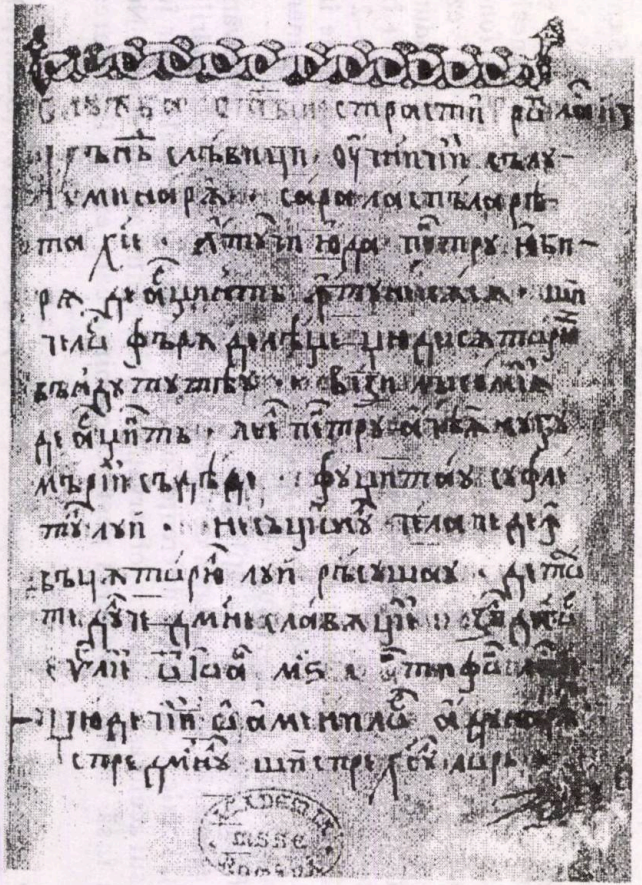

Figura 2.

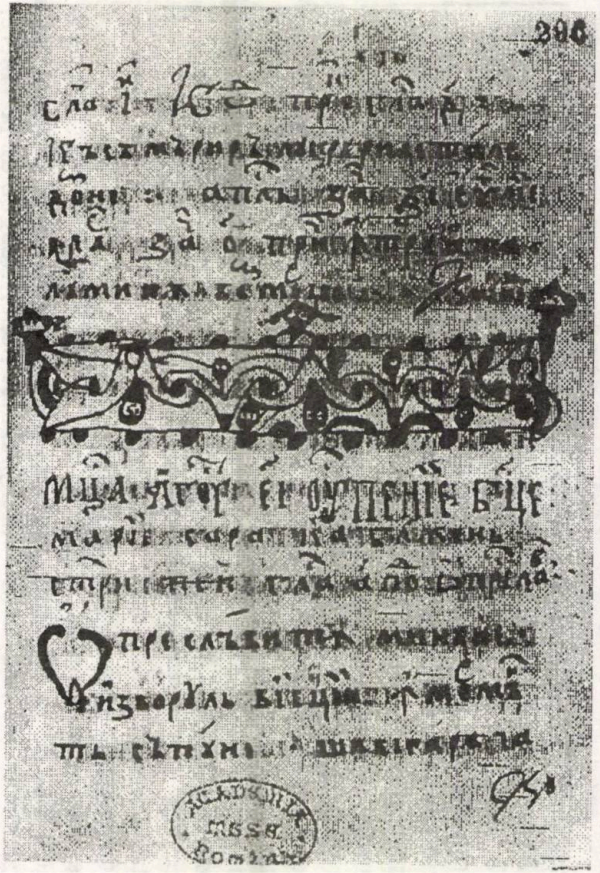

Figura 3.

consecventă a slovei [Д]. Aceasta apare în manuscrisul românesc 2524 cu hasta oblică din dreapta prelungită peste nivelul hastei oblice din stânga, iar în manuscrisul 4870 cu hasta oblică din stânga prelungită peste nivelul celei din dreapta.

Analiza comparativă a particularităţilor lingvistice duce, de asemenea, la constatarea unor asemănări[7]:

FONETICĂ

Vocalism

1. [e] medial aton trecut la [i] sau conservat:

ms. rom. 4870: *vor moştini* (f. 59r/8), *priveghiaţi* (f. 64r/1); cf. *prevegheaţi* (f. 48r/1), *besearecă* (f. 54r/13);

ms. rom. 2524: *ficior* (f. 256r/11); cf. *Fecioara* (f. 239v/3);

2. reducerea diftongului [ęa] aton la [ę] în paralel cu conservarea lui:

ms. rom. 4870: *biruitorul a toată lume* (f. 65r/11); cf. *făcătoriul a toată lumea* (f. 65r/5);

ms. rom. 2524: *vestind venire soarelui celui direpţ* (f. 239 v/7); cf. *întru mântuirea noastră* (f. 240r/6–7);

3. [ia] aton > [ię]:

ms. rom. 4870: *îngăduim ca Marie la cină* (f. 47r/9);

ms. rom. 2524: *Să apropie împărăţie lui Dumnedzău* (f. 254r/12–13);

4. diftongul [ǫa] apare, în toate cazurile, conservat în manuscrisul românesc 4870, pe când în cealaltă scriere îl întâlnim în alternanţă cu [o] rezultat prin reducerea diftongului:

ms. rom. 4870: *Fecioară* (f. 62r/7), *noastră* (f. 46 v/4), *oameni* (f. 49v/16);

ms. rom. 2524: *Fecioară* (f. 239v/3); cf. *Fecioră* (f. 239v/11), *noastre* (f. 257 r/7); cf. *nostre* (f. 239r/13), *oamenii* (f. 242r/2).

Consonantism

5. labiale moi:

ms. rom. 4870: *beutură* (f. 66r/8), ([e] refăcut prin analogie cu „bei", „bere", „beţi"[8]), *jidovesc* (f. 59r/9), *pentru* (f. 66r/6);

ms. rom. 2524: *beutură*[9] (f. 244v/14), *pentru* (f. 239v/1), *Petru* (f. 259v/1);

6. labiale dure în poziţie „tare":

ms. rom. 4870: *jidovască* (f. 66v/3), *Pătru* (f. 64r/3);

[7] Pentru particularităţile lingvistice menţionate vezi Ion Gheţie, *Baza dialectală a românei literare*, Bucureşti, 1975, p. 89–198.

[8] *Ibidem*, p. 127–128.

[9] *Ibidem*.

ms. rom. 2524: *să izbăvască* (f. 253 ᵛ/3);
7. africata [dz]:
ms. rom. 4870: *audzit* (f. 47 ʳ/5), *vădzătorilor* (f. 47 ʳ/4);
ms. rom. 2524: *botedzătoriule* (f. 240 ʳ/11), *slobodzenie* (f. 239 ʳ/9);
8. [dz] dur:
ms. rom. 4870: *Dumnedzău* (f. 46 ʳ/14); cf. *dziseşi* (f. 47 ᵛ/7);
ms. rom. 2524: *Dumnedzău* (f. 240 ʳ/3); cf. *dzise* (f. 242 ʳ/6);
9. [ğ] (< *j* + *o*, *u* lat.):
ms. rom. 4870: *gioc* (f. 46 ʳ/6), *giudecătoriu* (f. 46 ʳ/6);
ms. rom. 2524: *agiutătoare* (f. 269 ʳ/9), *batgiocura* (f. 270 ʳ/11).

MORFOLOGIE

10. Forma de plural a substantivului *mână*:
ms. rom. 4870: *mânule* (f. 63 ʳ/4);
ms. rom. 2524: *mânule* (f. 259 ᵛ/5);
11. articolul hotărât proclitic *lui* (nu *lu*):
ms. rom. 4870: *Firea noastră curată naintea lui Hristos să o punem* (f. 46 ᵛ/3–4);
ms. rom. 2524: *Să apropie împărăţie lui Dumnedzău* (f. 254/12–13);
12. adverbul *mainte*:
ms. rom. 4870, f. 50 ʳ/9;
ms. rom. 2524, f. 240 ᵛ/4.

Particularităţile lingvistice enumerate mai sus scot în evidenţă existenţa unui strat de limbă de tip nordic specific ambelor manuscrise. Trăsăturile de limbă comune, argumentele codicologice, ca şi grafia, în foarte mare măsură asemănătoare, ne îndreptăţesc să presupunem că cele două manuscrise aparţin aceluiaşi copist: diacul Pătru din Băcăinţi.

Băcăinţi este un sat din comuna Şibot, judeţul Alba, aflat la graniţa ce desparte acest judeţ de judeţul Hunedoara. Despre textul din manuscrisul românesc 2524 copistul spune că l-a scris în Pişchinţi (vezi mai sus, p. 191), sat din comuna Romos, judeţul Hunedoara, situat în apropierea graniţei cu judeţul Alba, la o distanţă destul de mică de satul de unde era originar copistul. Este foarte posibil ca şi textul *Strastnicului* să fi fost copiat tot în judeţul Hunedoara, asemeni manuscrisului românesc 2524. Presupunerea este întărită şi de faptul că, împreună cu textul *Strastnicului*, a fost legat un manuscris provenind din Cigmău, localitate aflată în acelaşi judeţ, la cca 10 km distanţă de Pişchinţi.

Către această zonă ne trimite o analiză lingvistică mai detaliată a *Strastnicului*, urmărită de această dată nu numai la nivel fonetic şi morfologic, ci şi lexical (nu am mai repetat particularităţile enumerate mai sus).

FONETICĂ

Vocalism

13. [ā] neaccentuat trecut la [e] prin asimilare: *nedejduim* (f. 58ᵛ/1);
14. [eį] > [iį]> [i]: *de tri ori* (f. 52ʳ/11);
15. [î] > [u] prin asimilare vocalică: *curund* (f. 63ᵛ/4);
16. fonetismul etimologic [î]: *pâne* (f. 47ᵛ/12).

Consonantism

17. [t] dur: *blăstăm* (f. 58ᵛ/11);
18. [sv] păstrat: *svânt* (f. 55ᵛ/8);
19. [s, dz, ţ] duri: *căsăle* (f. 46ᵛ/8), *să curăţască* (f. 58ʳ/11), *Dumnedzău* (f. 46ᵛ/14), *oţăt* (f. 54ᵛ/10), alături de grafiile hipercorecte: *Fecioriţe* (nr. sg., f. 51ʳ/10), *Lazer* (f. 47ᵛ/1), *osindit* (f. 66ᵛ/8), *singe* (f. 57ʳ/10), *văzindu-l* (f. 66ᵛ/7).
20. [ş] moale: *aşe* (f. 55ʳ/13), *însătoşeaţi* (f. 59ʳ/15);
21. [r] moale: în termeni formaţi cu sufixele *-toriu* şi *-ariu*: *călătoriu* (f. 57ʳ/13), *iubitoriu* (f. 57ʳ/11), *tâlhariu* (f. 57ʳ/13).

LEXIC

22. *chiti*[10] „a împodobi", „a aranja", „a rândui": *Spălă picioarele ucenicilor înainte şi să chitiră cu înţelepciune şi purceasără, Hristose, ai tăi slujitori din Sion cătră codrul măslinilor (...)* (f. 62ᵛ/10–14);
22. *fecioriţă*[11]– termen hipocoristic pentru Sfânta Fecioară: *Fecioriţă, născut-ai neispitită de nuntă* (f. 46ᵛ/11–12);
24. *împărţi*[12] „a despărţi (un lucru de altul sau o persoană de alta)", „a separa": *Au doară de apostoli te împărţiiu ?* (f. 51ʳ/16–51ᵛ/1);
25. *lepăda*[13] „a alunga", „a goni": *Au doară cu alalţi cinaiu iară pre tine de la masă te lepădaiu ?* (f. 51ᵛ/1–3);
26. *nenivestită* „care nu este nevastă", cf. „nevestită"[14] „calitatea de nevastă": *(...) şi vergură ai fost şi maică nenivestită* (f. 46ᵛ/12–13);
27. *prii*[15] „a-i fi cuiva binevoitor": *Astăzi Iuda lasă învăţătoriul ceriului şi al pământului şi-şi prii pre diavolul pentru iubire de argint* (f. 48ᵛ/9–12);

[10] Vezi Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicţionarul limbii române vechi (1640–1780). Termeni regionali*, Bucureşti, 1987, s.v. *chiti*.
[11] Vezi D.A., s.v. *fecioriţă*.
[12] *Ibidem*, s.v. *împărţi*.
[13] *Ibidem*, s.v. *lepăda*.
[14] Vezi DLR, s.v. *nevestită*.
[15] *Ibidem*, s.v. *prii*.

28. *pită*[16] „pâine": *Şi din cinci pite*[17] *sătură mulţime de oameni* (f. 50 r/ 10–11);

29. *scuipit*[18] „scuipat": *Pentru noi spini pre cap răbdaşi şi scuipit pre faţă, bătaie pre obraz* (f. 66 r/7).

Alături de aceste particularităţi de limbă, corespunzătoare ariei nordice, întâlnim, la nivel fonetic, un număr redus de trăsături lingvistice specifice zonei sudice:

1. labiodentala [f] nealterată: *să fim* (f. 47 r/11), *fiere* (f. 50 v/9);

2. [dz] > [z]: *astăzi* (f. 48 v/9), *aţi văzut* (f. 47 v/16);

3. [s, z, ţ] moi, păstraţi: *începu-se* (f. 50 r/2), *nesăţiosul* (f. 46 r/11), *ziseşi* (f. 47 v/15).

Prezenţa unor trăsături lingvistice proprii ariei sudice nu contrazice încadrarea textului într-un strat de limbă aparţinând ariei nordice, ci o completează. Aceasta se explică prin faptul că, încă din secolul al XVII-lea, o serie de trăsături ce par a fi specifice ariei sudice au deja curs şi într-o zonă situată la limita dintre cele două arii, cum este judeţul Alba. Afirmaţia noastră se bazează pe observaţiile făcute de Ion Gheţie în *Baza dialectală a românei literare*[19] cu privire la textele tipărite la Alba Iulia în secolul al XVII-lea, care apar ca un compromis, pe plan lingvistic, între graiurile nordice şi cele din sudul ţării. Astfel, existenţa unor cuvinte în care [s, z, ţ] apar în poziţie moale, pusă în comparaţie cu situaţia în care aceleaşi sunete apar în poziţie dură[20], sau prezenţa fricativei [z] în alternanţă cu africate [dz] sunt atestate în secolul al XVII-lea şi în textele tipărite la Alba Iulia. Aceeaşi situaţie o prezintă [f] nealterat, pe care-l regăsim şi în *Dispoziţiile sinodului transilvănean*, alcătuite la Bălgrad în 1627[21].

Corelând aceste din urmă observaţii cu numărul mare de particularităţi nordice, putem afirma că şi examenul lingvistic confirmă scrierea textului de către un copist originar din judeţul Alba.

4. Maniera în care diacul Pătru şi-a scris *Strastnicul* acreditează ideea că ni s-a transmis o copie, şi nu originalul traducerii. Există în text o lacună, corespunzătoare unei propoziţii pe care copistul o omite la transcriere. Redăm mai jos fragmentul corespunzător, în comparaţie cu acelaşi pasaj extras din textul canonic aflat în CRV 290, tipărită la Blaj în 1753[22]: *La spălarea ta, Hristoase, ucenicilor tăi înainte le ziseşi:* „*<...> cum aţi văzut*" (ms. rom. 4870, f. 47 v/13–14); cf. *La spălarea ta, Hristoase Dumnezeule, ai poruncit ucenicilor tăi:* „*Aşa să faceţi, precum vedeţi*" (CRV 290, f. 95).

[16] *Ibidem*, s.v. *pită*.

[17] Cuvântul *pite* apare în manuscris în grafia *пнтє*.

[18] Vezi DRL, s.v. *scuipat*.

[19] Vezi Ion Gheţie, *Baza dialectală...*, p. 303.

[20] Vezi mai sus p. 195.

[21] Vezi Al. Mareş, *Dispoziţiile sinodului transilvănean din anul 1627. Contribuţii filologice*, în LR, XXXVII, 1988, nr. 3, p. 251–252; cf. Ion Gheţie, *Baza dialectală ...*, p. 298.

[22] Biblioteca Academiei Române, CRV 290, Blaj, 1753.

Un argument în favoarea caracterului de copie al textului îl constituie şi prezenţa cuvântului *scriseşi* (ortografiat *скрисѣшь*), într-un context care nu-l reclamă: *Cădelniţă de aur, scriseşi, păhar şi masă ce din toată ruda aleasă, cântăm ziditoriului tău, Fecioară, că dintru tine începutu-s-au nălţile* (...). Într-o formă parţial asemănătoare, fragmentul se regăseşte în alte patru manuscrise aflate la Biblioteca Academiei Române[23] şi apare într-o cu totul altă exprimare în tipăritura de la Blaj. În acest pasaj cuvântului *scriseşi* din ms. rom. 4870 îi corespund, în celelalte manuscrise, următoarele lecţiuni: *ladă*[24], *lacătă*[25], respectiv *raclă*[26]. În Transilvania cuvântul *ladă*[27] a fost folosit multă vreme cu sensul de „sicriu", „coşciug". Cuvântul *raclă*[28] are, de asemenea, acelaşi sens. Apropierea fonetică, existentă între cuvintele *sicrieş* „coşciug" şi *scriseşi*, explică greşeala existentă în ms. rom. 4870. Nu putem afirma dacă această lecţiune greşită îi aparţine diacului Pătru sau versiunii care i-a servit acestuia ca izvor.

5. Indiscutabil este faptul că versiunea reprodusă de copist a avut la bază o traducere din limba slavonă. Stau mărturie în acest sens numeroasele slavonisme, cuvintele slavone netraduse şi calcurile întâlnite la lectură. Aducem, în sprijinul acestei afirmaţii, câteva exemple:

– slavonisme: *izbăveaşte* (f. 46 ᵛ/10), *năravu* (f. 51 ᵛ/6), *pocăinţe* (f. 57 ᵛ/6), *propovedanie* (f. 51 ʳ/11).

– cuvinte slavone netraduse: *ot Ioan* (f. 62 ᵛ/4) „de la Ioan"; *pomilui me Boże* (f. 62 ᵛ/2) „miluieşte-mă, Doamne"; *strasti* (f. 46 ʳ/2) „chinuri"; *Slava vŭ višni(h) Bg̃* (f. 67 ʳ/6) „Slavă Domnului din înălţimi".

Calcuri lingvistice: *îndelung răbdătoriu* (f. 51 ʳ/15), traducere a lui *dlŭgotrŭpĕlivu*[29]; *mult milostiv* (f. 51ᵛ/10), traducere a lui *mnogomilostivŭ*[30]; *nainte stătătoriu* (f. 48 ʳ/16), traducere a lui *prĕstojašti*[31].

6. Datat la începutul secolului al XVIII-lea, *Strastnicul* cuprins în ms. rom. 4870 este copiat la mai mult de 50 ani de la prima versiune atestată. Despre aceasta aminteşte Al. Mareş într-un articol publicat în revista „Limba română". Textul, datând din 1647, aparţine popii Mihai şi se află în manuscrisul românesc 19 al Bibliotecii Arhiepiscopiei Ortodoxe de la Alba Iulia şi Sibiu. Deşi textul nu este localizat, autorul constată, pe baza însemnărilor marginale ale filelor, că manuscrisul a circulat îndeosebi în

[23] Ms. rom. 5917, ms. rom. 1356, ms. rom. 5458, ms. rom. 5903.
[24] Vezi ms. rom. 5917, f. 60ʳ; ms. rom. 1356, f. 83ʳ.
[25] Vezi ms. rom. 5458, f. 73ʳ.
[26] Vezi ms. rom. 5903, f. 265ᵛ.
[27] Vezi DA, s.v. *ladă*.
[28] Vezi DLR, s.v. *raclă*.
[29] Vezi Franz von Miklisich, *Lexicon paleoslavenico-graeco-latinum*, Viena, 1862–1865, s.v. *dlŭgotrupĕlivŭ*.
[30] *Ibidem*, s.v. *mnogomilostivŭ*.
[31] *Ibidem*, s.v. *prĕstojati*.

regiunea Hunedoarei[32], unde am presupus că a fost copiat şi *Strastnicul* nostru[33]. Din păcate, această versiune nu ne-a fost accesibilă.

Accesibile ne-au fost, în schimb, manuscrisele româneşti aflate la Biblioteca Academiei Române. Atenţia noastră s-a oprit asupra versiunilor *Strastnicului* care au circulat în secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea. Dintr-un număr de 21 de manuscrise, câte am găsit înregistrate pentru această perioadă, nici o versiune nu se regăseşte integral în textul din manuscrisul românesc 4870. Unele apropieri cu scrierile care ar putea, teoretic, să indice o anumită dependenţă de *Strastnicul* nostru sunt, credem noi, nerelevante. Facem această afirmaţie având în vedere structura textului diacului Pătru, care urmează cu mare fidelitate versiunea canonică a scrierii pe care am găsit-o în tipăritura de la Blaj. În sprijinul celor afirmate am apelat, spre exemplificare, la ms. rom. 5903[34], apropiat ca dată de textul discutat şi care, în raport cu celelalte scrieri de acest gen, prezintă o apropiere de *Strastnicul* diacului de la Băcăinţi. Redăm mai jos două fragmente din acest text şi aceleaşi pasaje din ms. rom. 4870, arătând, în primul caz, o oarecare asemănare între versiuni, iar, în cel de-al doilea, o diferenţiere care ne permite să afirmăm că scrierile nu provin din acelaşi izvor, în ciuda relativei apropieri. Vom demonstra, totodată, şi dependenţa *Strastnicului* nostru de textul canonic, reproducând aceleaşi părţi întâlnite în redacţia de la Blaj:

Fragmentul I:

„Cursă Iuda şi grăi cărtularilor: «Ce-mi veţi da voi mie şi eu vi-l voiu vinde voao?» Şi Hristos îi în mijlocul vădzătorilor, sta nevăzut. Vându-se. Ştiutoriul inimilor tuturora, socoteaşte sufletele noastre ! Doamne, slavă ţie !" (ms. rom. 4870, f. 47r)

„Cursă Iuda şi grăi cărtularilor celor fără de leage: «Ce veţi vrea să-mi daţi şi-l voiu vinde vooa pre el ?» Iară în mijlocul celora ce-l vinde însuşi Hristos sta nevădzut, de să deade vândzării. Ştiutoriule de inemi, miluiaşte sufletele noastre !" (ms. rom. 5903, f. 240r–240v)

„Alergat-au Iuda zicând cărtularilor celor fără de leage: « Ce-m veţi da mie şi eu voiu da pre el voao ?» Iară în mijlocul celora ce să tocmiia ai stătut nevăzut însuţi tu, carele era tocmeala. Cunoscătoriule de inimi, milostiveaşte-te spre sufletele noastre !" (CRV 290, f. 95)

Fragmentul II:

„Când slăviţi ucenicii să luminară sara, la spălarea ta, Hristoase, atunci Iuda, pentru iubirea de argint, întunecă-să. Şi celor fără de leage giudecători, vândutu-te-au. Vezi lăcomia de argint ce el pentru aceea sugrumării să deade. Fugit-

„Când slăviţii ucenicii sara, la spălare, să luminară, atuncia Iuda, cel cu omenia rea, să întunecă cu neputinţa iubirii de argint şi giudeţelor celor fără de leage pre tine te vândură, Cela ce eşti giudeţ direpţ. Ce caută de vezi că era

„Când slăviţii ucenici, la spălarea cinii s-au luminat, atunci Iuda, cel rău credincios, cu iubirea de argint bolnăvindu-se s-au întunecat şi judecătorilor celor fără de leage, pre tine, Judecătoriul cel drept, te-au dat. Vezi, iubitoriule

[32] Al. Mareş, *Precizări în legătură cu prima traducere românească a Octoihului*, în LR, XXII, 1973, nr. 3, p. 251.

[33] Vezi mai sus, p. 194.

[34] Pentru datarea şi localizarea manuscrisului vezi mai jos, p. 199.

au sufletul lui, nesăţiosul, cela ce de Învăţătoriul lui râsu-ş-au. De toate dulce Doamne, slavă ţie !" (ms. rom. 4870, f. 46r)

iubitoriu de argint. Pentru aceasta zugrumării să deade pre sine, că cică era nesăţios cu sufletul. Ce spre Învăţătoriul său aşea cuteadză. Doamne, Cela ce eşti mai bun de toţi, mărire ţie !" (ms. rom. 5903, f. 228r)

de avuţii, pre cela ce pentru aceastea spânzurare ş-au agonisit. Fugi de sufletul nesăţios, cel ce au îndrăznit unele ca aceastea asupra Învăţătoriului. Cela ce eşti spre toţi bun, Doamne, mărire ţie !" (CRV 290, f. 94)

7. Majoritatea versiunilor studiate provine din zona Transilvaniei, pentru secolul al XVII-lea neexistând *Strastnice* din altă regiune. Pentru Moldova avem atestat un singur manuscris în secolul al XVIII-lea (vezi mai jos). O situaţie aparte prezintă Ţara Românească căreia i se atribuie, cu unele rezerve, două manuscrise. Este vorba despre manuscrisul românesc 1587, despre care nu se ştie decât că a fost dăruit de Ioanichie eclesiarhul, de la sfânta Episcopie a Râmnicului, popii Eadului din satul Bleici, judeţul Vâlcea[35], şi despre manuscrisul românesc 5457, în privinţa căruia G. Ştrempel spune că pare a fi copiat de ieromonahul Ioachim Bărbătescu din Ţara Românească[36]. Examinarea acestor texte ne permite să afirmăm că între *Strastnicul* ardelean şi cele de peste munţi nu există nici o legătură.

Redăm mai jos repartiţia manuscriselor pe regiuni, iar în cadrul acestora, pe judeţe[37]: Transilvania – jud. Bihor: ms. rom. 5917, anul 1687, satul Spinuş; ms. rom. 4151, ante 1692, satul Cotiglet; ms. rom. 708, începutul secolului al XVIII-lea, satul Lupoaia; ms. rom. 701, anul 1735, satul Saca; ms. rom. 4572, anul 1740, satul Hârzeşti; jud. Alba: ms. rom. 5458, sfârşitul secolului al XVIII-lea, satul Galda din Deal; jud. Arad: ms. rom. 5911, jumătatea secolului al XVIII-lea, satul Chisindia; Braşov: ms. rom. 4852, anul 1742; jud. Hunedoara: ms. rom. 1838, sfârşitul secolului al XVIII-lea, satul Plosca; jud. Sălaj: ms. rom. 3199, anul 1718, satul Gârbov; ms. rom. 5895, anul 1736, satul Mica; jud. Timiş: ms. rom. 5903, anul 1703–1705, satul Luca-Telec.

Alături de aceste manuscrise există altele lipsite de însemnări privind localitatea unde au fost copiate, dar provenind, foarte probabil, din Transilvania: ms. rom. 1213, sfârşitul secolului al XVIII-lea; ms. rom. 1356, secolul XVII, XIX; ms. rom. 2310, mijlocul secolului al XVIII-lea; ms. rom. 4618, sfârşitul secolului al XVIII-lea.

În Moldova este înregistrat ms. rom. 4716, datat la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi copiat la mănăstirea Scânteia, jud. Vaslui. Pentru Ţara Românească, cu rezervele expuse mai sus, au fost identificate: ms. rom. 5457, datat cca 1730–1798, şi manuscrisul românesc 1587, din prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

[35] Vezi G. Ştrempel, *Catalogul manuscriselor* ... , vol. II, p. 376.

[36] *Ibidem*, vol. IV, p. 305.

[37] Pentru datarea şi localizarea manuscriselor, vezi. G. Ştrempel, *Catalogul manuscriselor* ... , vol. I–IV; cf. C. Pistrui, care prezintă o parte a ms. rom. 23 din anul 1647 aflat în Biblioteca Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei ca fiind un *Strastnic*. În realitate, este vorba despre un extras din *Evanghelia* lui Matei.

8. În urma acestor constatări putem trage concluzia că manuscrisul românesc 4870 al Bibliotecii Academiei Române conţine o versiune copiată de diacul Pătru din Băicăinţi după o traducere a unui original slavon efectuată, probabil, în Transilvania. Textul respectiv deţine un loc aparte în rândul *Strastnicelor* transilvănene, caracterizându-se prin faptul că urmează cu destulă fidelitate structura versiunii canonice a scrierii, aşa cum ne este aceasta cunoscută din ediţia blăjeană din 1753.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

DISCUŢII

Johannes Kramer

ASUPRA PRINCIPIILOR DE EDITARE A TEXTELOR VECHI ROMÂNEŞTI *

De la atacul necivilizat al lui Alexandru Philippide din 1909 asupra lui Gustav Weigand, *Un specialist romîn* (sic !) *la Lipsca*, trebuie, ca românist german, să te aştepţi la o polemică atunci când un coleg român te intitulează într-un fel asemănător. De această dată sunt eu acel „savant german": Ion Gheţie s-a supărat[1] din cauza scurtei prefeţe la retipărire (*Vorbemerkung zum Nachdruck*) care însoţeşte reproducerea anastatică a *Chrestomaţiei Române* (sic !) a lui Moses Gaster[2] şi se plânge amar, cu atitudinea unei ţări mici cotropită de o mare putere, de acele „observaţii de-a dreptul ofensatoare, debitate de la o mare înălţime, ale filologului german" (p. 135).

De fapt ce s-a întâmplat ? Am reproşat filologiei româneşti că, după trecerea la alfabetul latin în secolul trecut, şi-a făcut obiceiul să editeze chiar şi documente literare dintr-o epocă anterioară în grafie latină. În mod normal, nu este posibil ca plecând de la ediţia modernă să reconstitui indubitabil repertoriul grafemelor din textul original. Aceasta din cauză că nu transliteraţiile sunt regula, ci transcripţiile interpretative referitoare la corpul sonor; despre această formă de tehnică editorială am susţinut că ea ar

* Mulţumesc doamnei Luminiţa Fassel pentru revizuirea textului românesc şi pentru unele sugestii preţioase.

[1] Ion Gheţie, *Filologia românească în viziunea unui savant german*, în LR, XLIII, 1994, nr. 3–4, p. 134–136.

[2] M. Gaster, *Chrestomaţie română*, 2 Bände, Nachdruck mit einer Vorbemerkung von Johannes Kramer, Hamburg, Helmut Buske Verlag, 1991 (prefaţa cuprinde p. 7 până la 14). Ion Gheţie îşi onorează prea puţin reputaţia de filolog scrupulos când la nota 1 citează corect ca loc de apariţie Hamburg, în timp ce în text scrie: „În 1991... a văzut lumina tiparului la L e i p z i g... ".

fi mai rea decât cea a altor filologii din jurul anilor 1800 (p. 11).

În orice introducere elementară în tehnica editorială se poate afla principiul după care chiar *în orthographicis* veridicitatea textelor trebuie să fie suprema lege. Ortografia în text trebuie să fie cât mai aproape de original, aşa se cere filologilor clasici[3], iar, pentru domeniul francez, filologul român (!) N. N. Condeescu formulează pe scurt, concis şi întru totul exact: „Les variantes de graphies ont de l'interêt"[4]. Nu văd de ce să fie altfel în filologia română şi nu înţeleg cum un editor cu atâta experienţă ca Ion Gheţie poate scrie că: „A apela la transliteraţie ar însemna un lux şi în fond o inutilitate". În marile filologii este cu totul incontestabil faptul că o ediţie ştiinţifică trebuie să lase a fi recunoscută grafia originală, spre deosebire de o ediţie de popularizare. Bineînţeles, editarea unui text francez din secolul al XV-lea sau al XVI-lea trebuie să permită recunoaşterea grafiei timpului, hazardată în multe cazuri, pentru că se bazează pe etimologii fanteziste. La fel, în textul unui autor german din secolul al XIX-lea trebuie să se scrie *That*, *Hülfe*, *Fusz*, iar o ediţie critică a unui autor grec va înregistra în aparatul critic chiar şi astfel de nimicuri ca greşeli datorate iotacismului sau abateri de la regulile punerii accentului (fenomene bizantine, şi nu antice, dar totuşi importante pentru transmiterea textelor). O redare cât mai exactă a originalului până în cele mai mici amănunte, acesta este standardul tehnicii editoriale internaţionale !

Oricine ar fi încercat să-şi facă o imagine asupra formei textelor unui autor din secolele XVII şi XVIII sau de la începutul secolului al XIX-lea va recunoaşte că tehnica editorială românească este foarte departe de acest standard. Indiferent dacă este vorba de Miron Costin, de Dimitrie Cantemir sau de Ion Budai-Deleanu, operele lor sunt accesibile numai într-o „transcriere interpretativă". Se poate reconstitui conţinutul, dar nu şi forma exterioară dorită de autori. Lucrurile nu stau mult mai bine nici în cazul operelor scrise cu alfabet latin: orice nouă ediţie acceptă ultimele schimbări ale ortografiei româneşti şi nu-i deloc simplu să afli cum au scris într-adevăr un Alecsandri sau un Eminescu. Chiar dacă şi alte filologii au problemele lor, totuşi nici măcar la începutul secolului al XIX-lea ele nu s-au aflat la nivelul amintit: nimeni nu s-ar fi apucat să adapteze ortografia unui text vechi francez sau vechi german astfel încât să corespundă normelor ortografice contemporane[5]. Nu ne rămâne decât să constatăm fără echivoc: transcrierea interpretativă şi actualizantă este întru totul îndreptăţită pentru

[3] Gerhard Jäger, *Einführung in die Klassische Philologie*, München, Verlag C. H. Beck, 1975, p. 55: „Die Rechtschreibung im Textteil wahrt grösstmögliche Nähe zum Original".

[4] N. N. Condeescu, *Initiation à la philologie française*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1969, p. 280.

[5] Domnul Gheţie este de părere că ar fi „o comparaţie nu prea fericită" (p. 135) faptul că am pus pe acelaşi plan ediţia cu tentă ştiinţifică a unui text vechi românesc în „transcriere interpretativă" cu o ediţie a lui Tucidide în transcripţie latină. Incontestabil însă, analogia este destul de indicată. Aşa cum pentru editarea unui text grecesc se impune în mod firesc alfabetul grecesc, orice ediţie în transcriere ar declanşa, la

ediţii destinate unui public larg şi ea este utilă şi ca adaos cu caracter de comentariu la o ediţie cu grafia chirilică originală – dar, luată în sine, nu poate să satisfacă exigenţele ştiinţifice.

Este lesne de înţeles că, în acestă situaţie, *Chrestomaţia* lui Moses Gaster, în care textele sunt tipărite în scriere originală, este un instrument indispensabil de lucru, mai ales pentru românişţii din afara României, care, de regulă, nu au acces sau obţin greu ediţii originale din secolul al XVII-lea până în al XIX-lea.

De câtva timp, situaţia este ceva mai bună pentru textele româneşti din secolul al XVI-lea, pentru că, aşa cum am scris şi în prefaţa mea, „tehnici moderne de reproducere permit însoţirea ediţiilor de facsimile ale originalului" (p. 11). Nu sunt deloc de părerea pe care domnul Gheţie mi-o pune în seamă, că un facsimil ar fi un *non plus ultra* al tehnicii editării; el este mai mult chiar un ajutor indicat de nevoie, când nu eşti în stare să tipăreşti un text chirilic după toate normele unei tehnici editoriale critice. În orice caz însă, un facsimil este mai bun decât o simplă „transcriere interpretativă", care nu permite nici o concluzie asupra formei grafice a originalului. Pentru cazurile în care există o ediţie facsimilată, folosirea tipăriturii lui Gaster fireşte că nu mai este actuală; totuşi mai rămân destule texte, chiar şi din secolul al XVI-ea, care se găsesc numai acolo într-o formă utilizabilă, adică în alfabetul original.

În fond, Ion Gheţie a vrut probabil doar să se elibereze de frustrarea simţită în urma exprimării dure a unui aşa-văzut prepotent „savant german", căci d-sa ştie prea bine cum trebuie să arate o ediţie corespunzătoare a unui text vechi românesc: „O ediţie critică a unui text vechi românesc trebuie să cuprindă mai multe secţiuni", mai precis cinci: „reproducerea fotocopiilor versiunii originale" sau „o transliteraţie foarte riguroasă"[6], „un indice exhaustiv de cuvinte, reproduse în grafia originală (chirilică)", „transcrierea textului în alfabetul latin", „un studiu filologic şi altul lingvistic" (p. 135–136). Până aici suntem amândoi perfect de acord, aşa că domnul Gheţie ar fi putut să facă economie de verva d-sale retorică. N-am polemizat împotriva acestui tip ideal de ediţie, ci împotriva realităţii filologice româneşti, a mult răspânditelor ediţii care prezintă exclusiv o transpunere interpretativă a textului, în ortografia modernă cu caractere latine.

La o ediţie de text care prezintă în mod sinoptic versiunea chirilică originală alături de o transpunere cu caractere latineşti, problema dacă transpunerea în scriere latină urmează principiul transliterării sau al

specialişti, un râs homeric. Tot aşa, un text românesc din secolul al XVII-lea ar trebui editat în alfabetul în care a fost scris, adică în cel chirilic. Orice altă soluţie ar fi, de fapt, ridicolă. Dacă românişţii au probleme să citească un text scris în chirilică, atunci pregătirea lor nu este în ordine, iar dacă editurile româneşti au probleme să tipărească un text cu caractere chirilice, atunci ar trebui să investească ceva în dotarea lor tehnică. O scuză concludentă pentru imposibilitatea de a reda texte vechi româneşti în grafia originală nu poate exista la începutul mileniului al treilea.

[6] Şapte rânduri mai departe etichetată drept „lux" şi „inutilitate" !

transcrierii interpretative n-ar mai fi atât de importantă, pentru că redarea cu caractere latineşti n-ar mai înfăţişa ediţia în sine, ci ar avea doar funcţia secundară de a ajuta o înţelegere mai exactă a versiunii chirilice, care reprezintă editarea propriu-zisă a textului. Transpunerea în scriere latinească, tipărită concomitent cu textul original în grafia originală, ar îndeplini aceeaşi funcţie pe care o au traducerile simultane în limbile germană, engleză sau franceză ale unor autori clasici greci şi romani în cadrul seriilor editoriale Tusculum, Loeb sau Budé: ele sunt instrumente auxiliare pentru înţelegerea şi interpretarea textelor.

Filologiei române nu i-ar strica deloc dacă ar prelua fără false sensibilităţi metode de lucru care în Europa Occidentală şi în America şi-au dovedit utilitatea. Nu este chiar aşa că „din cauza situaţiei specifice a scrisului românesc" sarcinile filologiei române ar fi „mai numeroase şi mai complexe decât ale altor filologii", cum scrie domnul Gheţie (p. 135). Transpunerea textelor în alte alfabete este o treabă normală, care ar face parte din preocupările de zi cu zi ale asiriologilor, egiptologilor sau ale cercetătorilor scrierii linear-B, şi ea apare chiar în romanistică, de exemplu la editarea unor texte ladino sau aljamiado[7]. În aceste cazuri s-a conturat o metodologie sigură, care face diferenţa între transliterare, transcriere şi transpunere. Pentru integrarea românisticii în standardele internaţionale, ar fi mult mai bine dacă aceasta şi-ar lua de acolo sugestii, decât să rămână cu convingerea că „demersurile specialiştilor români" sunt „mai complicate şi mai dificile" decât ale altor editori. Romanistica balcanică[8] are nevoie de aerul proaspăt al afilierii la modalităţile de lucru internaţionale şi nu de autocompătimirea faţă de aşa-zisa „complexitate" în „situaţia actuală a filologiei româneşti" (p. 136).

Fachbereich 3 der Universität Siegen
Germania

[7] Sabine Kowallik, *Beiträge zum Ladino und seiner Orthographiegeschichte*, Hamburg, Helmut Buske Verlag, 1989; Reinhold Kontzi, *Aljamiado-Texte*, Wiesbaden, Franz Steiner Verlag, 1974, p. 27–44.

[8] Domnul Gheţie este deranjat de faptul că eu numesc România un „Balkanstaat" (p. 9) şi-mi ţine o lecţie de geografie: „România nu este situată la nord de ea, fiind o ţară central-sud-est-europeană" (p. 136). În limba română nu aş fi scris desigur „ţară balcanică", pentru că ştiu cât de sensibili sunt mulţi români când sunt menţionaţi la un loc cu bulgarii, sârbii şi grecii. Eu am scris însă în limba germană şi în această limbă se obişnuieşte să se definească România ca un „Balkanstaat", nu din considerente geografice, ci din cele de istoria culturii şi a limbii. Tot astfel, ceea ce în română se cheamă „romanitatea sud-est-europeană" în germană se spune „Balkanromanität"; din aceeaşi cauză, asociaţia cercetătorilor germani care se ocupă de română şi de alte forme de apariţie a romanităţii în sud-estul Europei şi-a luat numele de „Balkanromanistenverband".

Eugen Pavel

MIHAI IŞTVANOVICI ŞI NORMELE LIMBII ROMÂNE LITERARE (III)*

3.4. Lexicul *Chiriacodromionului* reflectă în mare măsură gradul de dependenţă a lui Iştvanovici faţă de *Cazania* lui Varlaam şi, în acelaşi timp, modul în care caută să se distanţeze de model; pe de altă parte, influenţa izvoarelor secundare pe care le coroborează în ediţia sa devine evidentă la nivelul vocabularului, fără a fi însă covârşitoare. Intervenţiile editorului nu sunt însă consecvente, unii termeni fiind înlocuiţi numai în anumite pasaje, glosările sunt sporadice, ceea ce denotă o anumită grabă în definitivarea şi imprimarea textului, desfăşurată, după cum se precizează în epilog, între 1 martie şi 20 decembrie 1699.

Vom analiza, în paralel, lexicul ediţiei bălgrădene şi al originalelor care sunt prelucrate, încercând să grupăm elementele comune acestor texte, pe de o parte, şi cele care le diferenţiază, pe de altă parte.

a) Termeni identici în *Cazania* lui Varlaam şi în *Chiriacodromion* (cuvinte sau sensuri dispărute din limba literară actuală, puţin cunoscute sau dialectale):

aspidă „viperă": *în-acela puţ era şerpi şi aspide* (Caz. 2^{v}II/10–11) – *întru aceaea fântână era şerpi şi aspide* (Ch. 273^{v}/5–6);

beteag „bolnav": *când vom obidui beteagul* (Caz. 186^{r}/11) – *când vom obidi beteagul* (Ch. 99^{v}/28–29);

bucin „trâmbiţă, bucium": *ca cu un bucin strigă* (Caz. 2^{v}/16) – Ch. 2^{r}/15–16);

buiac „nebun, smintit; răsfăţat": *în dulceţile lumiei petrec cu mândrii şi cu buiecii* (Caz. 13^{v}/5–6) – *în dulceţile lumii petrec cu mândrii şi cu buiecii* (Ch. 6^{v}/28–29);

buiecie „trufie, îngâmfare": *l-au certat Dumnedzău cu stricăciune pentru buieciia şi pentru îndrăznirea ce lua pre sine* (Caz. 366^{v}/17–19) – *l-au certat Dumnezău cu stricăciune pentru buieciia şi pentru îndrăznirea ce lua pre sine* (Ch. 257^{r}/5–7)

buiuguit „zăpăcit, buimăcit": *buiuguiţi în dezmierdăciunea lumei* (Caz. 13^{v}/7–8) – *buiuguiţi în dezmierdăciunea lumii* (Ch. 6^{v}/30);

cerca „a cerceta, a căuta": *cercaţi mainte împărăţiia lui Dumnedzău* (Caz. 308^{r}/12) – *cercaţi mai nainte împărăţiia lui Dumnezău* (Ch. 204^{r}/15–16);

* V. partea I a acestui articol în LR, XLIII, 1994, nr. 9–10, p. 413–430, şi partea a II-a în LR, XLIV, 1995, nr. 3–4, p. 107–123.

chelşug „cheltuială": *ţinea el chelşiugul lui Hristos* (Caz. 90ᵛ/7–8) – *el ţinea chielşugul (şi punga) lui Hristos* (Ch. 47ʳ/11);

chervăsărie, variantă de la *carvasara* „edificiul în care se afla vama turcească": *carile întră şi ies, cum ar îmbla pentr-o chervăsărie mulţime de oameni* (Caz. 322ᵛ/12–13) – *carile întră şi ies, cum ar umbla pentr-o chervăsărie mulţime de oameni* (Ch. 217 ᵛ/17–18);

chiar „clar": *cum audzim mai chiar* (Caz. 335ᵛ/19) – *cum auzim mai chiiar* (Ch. 229ᵛ/17–19);

cinghie „harfă": *ce glasiia cu cinghii şi cu fluiere* (Caz. 339ᵛ/15–16 – Ch. 232ᵛ/30–31);

ciobotar „cizmar": *din păscari şi din ciobotari* (Caz. 221ᵛ/11–12 – Ch. 128ᵛ/18–19);

ciumili „a tâlcui, a dezlega o cimilitură": *multe ciumileaşte aceasta pildă* (Caz. 279ᵛ/16) – *multe ciumileaşte această pildă* (Ch. 179ʳ/10);

cumpliciune „răutate, cruzime": *vădzând şi oamenii cei buni şi direpţi cumpliciunea celor nemilostivi* (Caz. 272ᵛ/19–21) – *văzând şi oamenii cei buni şi direpţi cumpliciunea celor nemilostivi* (Ch. 172ʳ/22–24);

cust „viaţă, trai": *nu pentru custul lui, ce adevărat pentru viiaţa veacinică* (Caz. 275ᵛ/26–28 – Ch. 175ᵛ/28–29);

custa „a trăi": *cum să custe aceastea întru ai mulţi* (Caz. 348ᵛ/7–8) – *cum să custe aceastea întru mulţi ani* (Ch. 240ᵛ/26);

custodie „pază la mormânt": *custodiia aceaea ... însămneadză acea sută de voinici ce străjuia groapa* (Caz. 126ᵛ/17–127ʳ/1) – *custodiia aceaea ... însămnează acea sută de voinici ce străjuia groapa* (Ch. 64ʳ/30–66 ᵛ/1);

dosadă „pedeapsă": *multe scârbe şi dosădzi au răbdat* (Caz. 166ʳ/1–2) – *multe scârbe şi dosăzi au răbdat* (Ch. 89ᵛ/20–21);

dvorbi, cu varianta *dvori* „a sluji cu dăruire": *unde dvorbăsc mii de mii îngereşti* (Caz. 215ᵛ/2–3) – *unde dvoresc mii de mii îngereşti* (Ch. 124ᵛ/29);

făli „a se mândri": *că mai iubeaşte Dumnedzău pre cel păcătos, când să pocăiaşte, decât pre cel direpţ, când să făleaşte* (Caz. 3ʳ/15–16) – *că mai iubeaşte Dumnezău pre cel păcătos, când să pocăiaşte, decât pre cel direpţ, când să făleaşte* (Ch. 2ʳ/18–30);

făţărie „prefăcătorie": *pocăinţa ta cea direaptă şi fără de făţărie* (Caz. 20ʳ/18–19) – *pocăinţa ta cea direaptă şi făr' de făţărie* (Ch. 9ᵛ/15);

feredeu „baie; botez": *în cămările aceluia feredeu închisără svântul* (Caz. 18ᵛII/22–23) – *în cămările aceluia feredeu l-au închis pre sfântul* (Ch. 289 ʳ/7–8); *chiamă-să feredeu de a doua naştere* (Caz. 47ᵛII / 10–11); *chiiamă-să feredeu de a dooa naştere* (Ch. 325ʳ/3–4);

glăsi „a se tângui, a jeli": *foarte de greu striga şi glăsiia către Domnul Hristos* (Caz. 300ᵛ/ 9–10 – Ch. 197ᵛ/12–14);

ispovedui „a mărturisi": *ispoveduiaşte înaintea lui păcatele tale* (Caz. 19ᵛ/8–9 – Ch. 9ʳ/25);

iuboste „dragoste": *cântece lumeşti de iuboste* (Caz. 45ʳII/24–25 –

Ch. 323r/3);

împomcişa „a se împotrivi": *cu nemică lor nu să împomcişadză* (Caz. 237v/15) – *cu nimica lor nu să împoncişază* (Ch. 142v/21–22);

îngreca „a concepe, a zămisli": *cu bucurie am îngrecat, cu bucurie l-am născut* (Caz. 54rII/24–25 – Ch. 340r/11–12);

leşui „a pândi": *unii leşuiesc trupul tău să-l înghiţe* (Caz. 370v/ 14–15 – Ch. 261r/4);

meserătate „sărăcie": *pentru streinătatea lui Hristos şi pentru meserătatea lui pre pământ* (Caz. 368v/2–3) – *pentru streinătatea şi nemerniciia şi meseretatea lui Hristos pre pământ* (Ch. 258v/24–26);

mică „clipă, moment": *nice să-ş piardză viiaţa într-o mică de ceas* (Caz. 213v/4–5) – *nice să-şi piiarză viiaţa într-o mică de ceas* (Ch. 124r/4–5);

mişelătate „nenorocire": *şi supt mare nesosinţă şi mişelătate supuşi* (Caz. 314r/12–13 – Ch. 209r/31–209v/1);

moşnean „moştenitor": *moşnean împărăţiei drăceşti* (Caz. 247v/ 25 – Ch. 152r/11);

nameastnic „mandatar, succesor": *carii sânt nameastnicii lor, patriaşii,episcopii, preuţii* (Caz. 223v/5–6) – *carii sânt nameastnicii lor, patriiarşii, episcopii, preoţii* (Ch. 130r/8–9);

năprasnă „întâmplare neprevăzută, fulgerătoare": *câţi au murit de năprasnă* (Caz. 21v/18–19 – Ch. 10r/20–21);

nepriinţă „duşmănie, ostilitate": *că de vine pre noi scârbă şi frică pentru vicleşiugul şi nepriinţa vrăjmaşilor noştri* (Caz. 124v/5–8) – *că de vine pre noi scârbă şi frică pentru vicleşugul şi nepriinţa vrăjmaşilor noştri* (Ch. 63r/18 – 63v/1);

nesosinţă „necaz, neajuns": *unde nu sânt boale, nice dureare, nice scârbă, nice nesosinţă* (Caz. 206v/5–7 – Ch. 109r/19–21);

obicină „obicei": *avea obicină jidovii de postiia doaă dzile* (Caz. 5r/13–14) – *avea obicină jidovii de postiia doao zile* (Ch. 3r/15–16);

obidă „mâhnire, amărăciune": *să împlură de jelanie şi de obidă* (Caz. 183r/6–7) – *s-au umplut de jale şi de obidă* (Ch. 98v/3);

obidi „a se întrista, a se îndurera": *deaca audziră acestea cuvente din rostul Svenţiei Sale, atunci foarte să obiduiră* (Caz. 181r/1–3) – *deaca au auzit acestea cuvinte din rostul Sfinţiii Sale, atunci foarte s-au obiduit* (Ch. 97v/7–9);

oborî „a doborî, a distruge": *pentru carii oboară domni şi giudeaţe şi împărăţii* (Caz. 25v/19–26 r/1 – Ch. 12r/25); cf. şi: *coada lui oborî a treia parte de stealele ceriului* (glosat marginal: *rupseră*) (Cheia 68r/25–26) – *coada lui oborâia a treia parte de stealele ceriului* (Ch. 312v/11–12);

obrezui „a circumcide, a tăia împrejur": *iară cela ce să va obrezui* (Caz. 44rII/27 – Ch. 322r/13–14);

omorâciune „mortificare": *n-au purtat asupra sa omorâciunea cea de păcate a sventei cruci* (Caz. 27r/1–3) – *n-au purtat asupra sa omorâciunea cea de păcate a sfintei cruci* (Ch. 13r/15–16);

pârâş „împricinat, persoană învinuită": *cum au luat domnul cetăţei*

mâzdă de la pârâşi (Caz. 33ᵛII/13–14) – *cum au luat domnul cetăţii mită de la pârâşi* (Ch. 302ᵛ/24–25);

podvig „viaţă călugărească": *ca să sparie svânta să părăsască podvigul său* (Caz. 13ᵛII/4–5) – *ca să sparie pre sfânta să părăsască podvigul său* (Ch. 284ʳ/1–2);

pominoc „dar": *dusără doaă turtureale în besearecă pominoc preutului* (Caz. 53ʳII/13–14) – *dusără doao turtureale în besearecă pominoc preotului* (Ch. 339ʳ/8–9);

posluşanie „slujire, supunere": *era drag ... pentru smerenia şi posluşania ce avea cătră toţi* (Caz. 1ᵛII/11–13) – *era drag ... pentru smereniia şi posluşaniia ce avea cătră toţi* (Ch. 272ᵛ/12–14);

preapodobnic „sfânt, evlavios, cucernic": *ce easte întru preapodobnici fericitul Simeon* (Caz. 1ʳII/4–5 – Ch. 272ʳ/6–7);

precupi „a face comerţ ilicit, a trafica, a înşela": *ce cumpăra veniturile domnilor şi le precupiia* (Caz. 3ᵛ/18–19 – Ch. 2ᵛ/12–13); *cu vame precupeaşte-l* (Caz. 275ʳ/1) – *cu vămi îl precupeaşte* (Ch. 175ʳ/7);

prici „a se certa, a se duşmăni": *pentru nescari lucruri lumeşti să vă svădiţi şi să vă priciţi* (Caz. 191ᵛ/12–14) – *pentru nescare lucruri lumeşti să vă sfădiţi şi să vă priciţi* (Ch. 102ᵛ/7–8);

prilăsti „a ademeni": *l-au prilăstit pri îns diavolul* (Caz. 16ʳ/8–9) – *l-au prilăstit pre îns diavolul* (Ch. 8ʳ/1–2);

provodi „a face slujba prohoduiui, a jeli": *deaca-l provodiră şi-l îngropară* (Caz. 24ʳ/II/6) – *deaca l-au provodit şi l-au îngropat* (Ch. 293ᵛ/20–21);

răşchira „a (se) risipi, a se nimici": *în patru stihii să răşchiră trupul omului deaca moare* (Caz. 79ʳ/16–17) – *în patru stihii de să răşchiră trupul omului deaca moare* (Ch. 41ᵛ/17–18);

rătez „închizătoare": *le încuiaţi cu răteaze şi cu lăcăţi* (Caz. 120ʳ/19 – 120ᵛ/1 – Ch. 61ʳ/14);

războli „a se îmbolnăvi, a fi bolnav de multă vreme": *deaca audzi Hristos că Lazar s-au războlit* (Caz. 78ᵛ/12–13) – *deaca au auzit Hristos că Lazar s-au războlit* (Ch. 41ᵛ/2);

rost „gură": *cum ai dzis cu svântul tău rost* (Caz. 118ᵛ/9–10) – *cum ai zis cu sfântul tău rost* (Ch. 60ʳ/19–20);

scopos „melodie, cântec": *a se veseli cu cântece şi cu scoposă frumoasă* (Caz. 328ᵛ/26–27 – Ch. 222ᵛ/24–25);

spodobi „a se învrednici, a fi demn": *pentr-acea eşti fericit că te-ai spodobit* (Caz. 39ʳ/15–16) – *pentru aceaea eşti fericit că te-ai spodobit* (Ch. 22ʳ/4–5);

stepenă „treaptă": *cum este smerenia întâiu stepenă cătră Dumnedzău* (Caz. 3ʳ/1–2) – *precum easte smereniia întâiu stepenă cătră Dumnezău* (Ch. 2ʳ/19);

stidinţă „ruşine": *fără de fricâ şi fără stidinţă să margă* (Caz. 40ᵛII/13–14) – *fără de fricâ şi fără stidinţă să meargă* (Ch. 309ʳ/25);

sudar „maramă, basma, giulgiu": *sudariul, adecă măhrama cu*

care era învălit capul Svenţiei Sale (Caz. 128r/8–10) – *sudariul, adecă măhrama cu carea fusease învălit capul Sfinţiii Sale* (Ch. 65r/6–8);

şagă (de ~) „glumeţ, neserios": *cuventele tinerilor ceale de glume şi de şagă* (Caz. 29 rII/1–2) – *cuvintele tinerilor ceale de glume şi de şagă* (Ch. 298v/4–5);

şterc „gunoi, murdărie": *mentea noastră să nu o orbim cu ştercuri de păcate* (Caz. 227r/13–14) – *mintea noastră să nu o orbim cu ştercuri de păcate* (Ch. 133r/23–24);

tărsină „frânghie, funie împletită": *o tărsină de păr ce era legată vadra cu carea scotea apă* (Caz. 1vII/19–20 – Ch. 272v/20–21);

trufă „trufie": *purcease ... cu trufă şi cu avuţie şi cu curte multă* (Caz. 365v/24–26) – *purces-au ... cu trufă şi cu avuţie şi cu curte multă* (Ch. 256r/14–16);

uncrop „apă fierbinte": *udându-l cu uncrop şi cu unt de-abia-l dezbrăcară* (Caz. 2vII/3–4) – *udându-l cu uncrop şi cu unt de-abiia l-au dezbrăcat* (Ch. 273r/28–29);

vădi „a învinui": *le vădi cugetele lor* (Caz. 52r/7) – *le-au vădit cugetele lor* (Ch. 28r/13);

văluşag „piedică, grijă": *cu văluşaguri te opreşte* (Caz. 263v/8–9 – Ch. 165 v/4) – *cu vălăşagurile ce au prespre măsură lacomii pregiur avearea lor* (Caz. 324r/3–5) – *cu văluşagurile ce au preste măsură lacomii pregiur avearea lor* (Ch. 219r/1–2);

vârhovnic „căpetenie": *ca neşte vârhovnici şi tainici dumnedzăirei lui* (Caz. 339v/19–20) – *ca neşte vârhovnici şi tainici dumnezăirii lui* (Ch. 233r/3–4);

vârtute „forţă, vigoare": *ce şi vârtute-i deade* (Caz. 52v/2) – *ce şi vârtute i-au dat* (Ch. 28r/23); *vârtutea în vârtucios* (Caz. 40v/15 – Ch. 22v/19–20);

vrăciui „a vindeca": *nu ca vracii ce vrăciuiesc numai trupul* (Caz. 242v/17–18 – Ch. 147r/28–29);

zavistui „a invidia": *binele nemărui să nu zavistuim* (Caz. 355v/ 10–11 – Ch. 247r/7–8);

zdrumica „a zdrobi": *tot trupul în mii de bucăţi de s-ară zdrumica* (Caz. 63vII/7–8) – *tot trupul în mii de bucăţi de s-ar zdrumica* (Ch. 348r/4–5).

zmăcinare „mistuire, chin": *lasă Dumnedzău pre om pentru zmăcinarea trupului* (Caz. 238r/21–22) – *lasă Dumnezău pre om pentru zmăcinarea trupului* (Ch. 143v/26–27).

b) Substituiri lexicale operate în cursul cazaniilor:

amăgeu (Caz. 251r/16) – *amăgitoriu* (Ch. 155r/3–4); cf. şi *amăgitoriu* (Caz. 34r/1 – Ch. 19r/13–14);

armăşeaşte (Caz. 262v/17) – *chinuiaşte* (Ch. 164v/18) ; *au armăşit* (Caz. 272v/16–17) – *au muncit* (Ch. 173r/17);

aslam „dobândă, camătă; înşelăciune, viclenie", pătruns prin intermediul modelului slavon, este înlocuit cu un alt turcism, *muzavirie:*

aslamurile (Caz. 16ᵛ/12) – *muzaviriile* (Ch. 8ʳ/16); ultima formă este preluată şi în Ch. B. 8ᵛ/31, iar cu varianta *mozaviriile* în Caz. [2]8ᵛ/31, Caz. [3]7ʳ/7; cf. şi *mozaviriia* (Cheia 68ʳ/30 – Ch. 312ᵛ/16–17); termenul este atestat mai întâi în *Învăţături preste toate zilele*, Câmpulung, 1642, sub forma *muzăviriia* (14ʳ/7); pentru alternanţa *aslam – dobândă* vezi *infra*;

blăzni (să ~) (Caz. 302ᵛ/12) – *s-au smintit* (Ch. 199ʳ/22–23);

camatnic (Caz. 381ʳ/8) – *cămătarnic* (Ch. 270ʳ/24);

căftanele (Caz. 183ʳ/16–17) – *podoaba cea împărătească* (Ch. 98ᵛ/10);

coriu (Caz. 253ʳ/2) – *ceate* (Ch. 156ᵛ/15);

deaistvuiască (să ~) (Caz.86ʳII/26) – *să slujască* (Ch. 374ᵛ/24);

dezvăscu (Caz. 64ᵛII/9) – *s-au dezbrăcat* (Ch. 349ᵛ/1–2);

dugheane (Caz. 106ʳII/27) – *bolte* (Ch. 400ᵛ/12);

ghizdavul (Caz. 354ᵛ/21) – *prea frumos* (Ch. 246ʳ/19–20);

giuruiaşte (Caz. 222ᵛ/21) – *făgăduiaşte* (Ch. 129ᵛ/27);

giuruirea (Caz. 43ᵛII/7) – *făgăduinţa* (Ch. 321ʳ/27–28); *giuruirea* (Caz. 44ʳII/9) – *făgăduirea* (Ch. 322ʳ/8);

grozlivi (Caz. 24ʳII/21) – *groaznici* (Ch. 294ʳ/5);

ijderă (să ~) (Caz. 11ᵛ/17–18) – *s-au scornit* (Ch. 6ʳ/20);

istrăvi (Caz. 17ʳ/18) – *au cheltuit* (Ch. 8ʳ/31 – 8ᵛ/1);

isţealenii (Caz. 85ʳII/3) – *tămăduiri* (Ch. 373ʳ/24);

isţeli (ce-i ~) (Caz. 247ʳ/5) – *i-au tămăduit* (Ch. 151ʳ/21);

îmă (Caz. 27ᵛ/6) – *mumă* (Ch. 13ʳ/29);

înceti (te va ~) (Caz. 234ᵛ/22) – *te va însoţi* (Ch. 140ʳ/21);

înfrămşat (Caz. 7ᵛ/12) – *înfrumuseţat* (Ch. 4ʳ/14);

jecuiră (Caz. 345ʳ/14) – *au jăfuit* (Ch. 237ᵛ/8);

jitia (Caz. 3ᵛII/2) – *viiaţa* (Ch. 274ʳ/23);

lanţuje (Caz. 265ʳ/17) – *lanţuri* (Ch. 166ᵛ/31);

mancilor (Caz. 92ʳ/1) – *maicilor* (Ch. 47ᵛ/17);

măcenie (Caz. 239ʳ/22) – *muncă* (Ch. 144ʳ/21);

măciteli (Caz. 95ᵛ/14) – *muncitori* (Ch. 383ʳ/16);

Măriia Sa (Caz. 307ʳ/21) – *Sfinţiia Sa* (Ch. 203ᵛ/2);

măscări (vom ~) (Caz. 186ʳ/7) – *vom batjocuri* (Ch. 99ᵛ/26);

meseri (Caz. 55ᵛ/11) – *au sărăcit* (Ch. 341ʳ/21);

mândru (Caz. 365ᵛ/9) – *trufaş* (Ch. 255ᵛ/29);

mâşcoiu (Caz. 91ʳ/18) – *asin* (Ch. 47ᵛ/2);

mâzdarii (Caz. 381ʳ/11) – *mitarnicii* (Ch. 270ʳ/26);

mâzdă (Caz. 33ᵛII/14) – *mită* (Ch. 302ᵛ/25);

năroc (Caz. 243ᵛ/20) – *bună–întâmplare* (Ch. 148ᵛ/28);

obroc (Caz. 2ʳII/1) – *mertic* „raţie, porţie, măsură de capacitate" (Ch. 272ᵛ/30); cf. sinonimul *speaie* (Cheia 72ᵛ/18), adnotat *obroc*, care apare într-o expresie cu sensul de „a ţine ascuns, a o feri de văzul lumii", preluat fără glosă în Ch. 317ᵛ/6–7: *să o puie pre dânsa supt o speaie*; alte atestări ale termenului *speie* în NT, *Psaltirea* lui Dosoftei (1673) şi în *Lexiconul Marsilian*;

ogradă (Caz. 3ʳII/18) – *grădină* (Ch. 274ʳ/10);

oteţi (Caz. 2r/19) – *părinţi* (Ch. 2r/5–6);

otroci (Caz. 231r/2) – *coconi* (Ch. 136v/17); *otroci* (Caz. 319v/20) – *prunci* (Ch. 214v/11);

oţâră (să ~) (Caz. 82r/15) – *s-au turburat* (Ch.43r/5);

păpriştea (~ easte 100 de stânjini) (Caz.92r/11) – *stadul (~ easte o sută de stânjini)* (Ch. 48r/6–7);

pesteşti (Caz. 88rII/15) – *zăbăveşti* (Ch. 376r/24); *pesteaşte* (Caz. 85v/15) – *zăboveaşte* (Ch. 44v/5);

pite (Caz. 253r/9) – *pâini* (Ch. 156v/23);

plod (Caz. 210r/15) – *rod* (Ch. 122v/8);

ploditoare (Caz. 210v/3–4) – *roditoare* (Ch. 123v/15);

pobedi (Caz. 102v/11) – *au biruit* (Ch. 52v/14); *pobedi* (Caz. 256v/17) – *au ruşinat* (Ch. 159v/14);

poddanic (Caz. 343v/26) – *ascultătoriu* (Ch. 236r/22–23);

poldzuiră (să ~) (Caz. 25rII/7) – *să mira* (Ch. 294v/14);

postâmpască (să mai ~) (Caz. 86rII/22) *să mai păşască* (Ch. 374v/20);

preadaniia (Caz. 54v/2) – *vânzarea* (Ch. 29v/15);

preobrăzitura (Caz. 303r/7) – *înfruntarea* (Ch. 199v/15);

prieşti (Caz. 156r/12) – *pohteşti* (Ch. 85r/13);

pripăcul (Caz. 253r/27) – *zăduful* (Ch. 157r/9);

pristavi (Caz. 346v/15) – *propoveduitori* (Ch. 239r/2);

prozorlivi (Caz. 366v/14–15) – *mai nainte cunoscători* (Ch. 257r/2–3);

râni (va ~) (Caz. 89rII/24) – *va curăţi* (Ch. 377v/2);

săzdania (Caz. 12r/2) – *zidirea* (Ch. 6r/21–22);

scărăndăvit (te-ai ~) (Caz. 329v/9) – *te-ai scârbit* (Ch. 223v/1);

siiaşte (să nu ~) (Caz. 249v/13) – *nu să sfiiaşte* (Ch. 153v/15);

stranic (Caz. 368v/15) – *nemearnic* „străin, pribeag" (Ch. 259r/15);

strănicit (au ~) (Caz. 183r/4) – *au nemernicit* (Ch. 98v/1–2);

şarba (Caz. 70vII/3) – *roaba* (Ch. 360r/18);

şerbeaşte (Caz. 16r/12) – *slujaşte* (Ch. 8r/4);

şerbul (Caz. 19vII/1) – *robul* (Ch. 289v/10);

tarul (Caz. 85v/11–12) – *sarcina* (Ch. 44v/2);

tvorenia (Caz. 202r/14) – *zidirea* (Ch. 107r/25);

tvoreţul (Caz. 117v/14) – *făcătoriul* (Ch. 59v/28);

vasul (Caz. 307v/17) – *corabiia* (Ch. 203v/24); cf. şi *corabii* (Caz. 307v/7) – *corăbii* (Ch. 203v/14);

vigăduia (Caz. 350r/27) – *să răsfăţa* (Ch. 242v/12);

zlobă (Caz. 271r/22) – *răutate* (Ch. 172r/1).

c) Termeni păstraţi în unele pasaje, dar înlocuiţi în altele (serii sinonimice):

adevara (Caz. 346v/9 – Ch. 238v/27); *adevara* (Caz. 193r/5) – *adevărul* (Ch. 103r/11); *adeveare* (Caz. 50rII/25) – *adevărate* (Ch. 327v/2); *adeveri* (Caz. 163v/7) – *adevăraţi* (Ch. 88v/19);

armăşie (Caz. 228v/28 – Ch. 134v/31); *armăşia* (Caz. 263r/25) – *chinul* (Ch. 165r/23); *armăşii* (Caz. 271v/24) – *răutăţi* (Ch. 172 r/30);

bişugul „avuţia" (Caz. 350r/26 – Ch. 242v/11); *bişiugul* (Caz. 131r/16) – *binele* (Ch. 66r/29);

ciudease (Caz. 48v/16) – *ciudesii* (Ch. 26v/18); *multe ciudese şi minuni* (Caz. 26rII/11–12) – *multe ciudesii şi minuni* (Ch. 295v/19–20); *să ciudiia* (Caz. 52r/17 – Ch. 28r/20); *mă ciudesc* (Caz. 69vII/7 – Ch. 359r/26); *ciudesa* (Caz. 247r/10) – *minunea* (Ch. 151r/23); *ciudesă mai minunată* (Caz. 258v/6–7) – *minune mai minunată* (Ch. 161r/25); *ciude* (Caz. 247r/27) – *minuni* (Ch. 151v/12); *ciudesele* (Caz. 137r/5) – *minunile* (Ch. 76r/10);

curăm (noi ~) (Caz. 370r/18 – Ch. 260v/8); *curse* (Caz. 30vII/9) – *au alergat* (Ch. 300r/6);

găvozdit (l-aţ ~) (Caz. 201v/5–6 – Ch. 107r/4); *să-l găvozdească* (Caz. 64vII/11) – *să-l răstignească* (Ch. 394v/4); *negăvozdit* (Caz. 64vII/13) – *nerăstignit* (Ch. 349v/6);

liubov (Caz. 18v/6–7 – Ch. 8v/30); *liubov* (Caz. 85v/19 – 86r/1)– *iubire* (Ch. 44v/8);

mitiutel (Caz. 189r/8 – Ch. 101r/28); *mitiutel* (Caz. 28vII/15) – *mic* (Ch. 298r/17);

oceinţă „deznădejde" (Caz. 11r/13 – Ch. 6r/5–6); *ocăiţi* (Caz. 73v/15 – Ch. 38v/31); cf. şi *a să ocei* (Cheia 69r/6 – Ch. 313r/30); *oceiţi* (Caz. 11r/2) – *deznădăjduiţi* (Ch. 5v/27–28);

ocină (Caz. 59rII/20 – Ch. 344v/15); *ocine* (Caz. 106rII/27) – *moşii* (Ch. 400v/12);

pamentea (Caz. 66vII/25) – *pamintea* (Ch. 351v/6); *pamentea* (Caz. 210v/13) – *pomenirea* (Ch. 122v/22);

poveşti (Caz. 330v/20 – Ch. 224v/13); *poveastea* (Caz. 55rII/26) – *spunerea* (Ch. 341r/8);

sosiia (Caz. 28vII/10 – Ch. 298r/13); *soseaşte-i* (Caz. 114r/14) – *ajunge-i* (Ch. 58r/290); *să-i sosască* (Caz. 333r/13–14) – *să-i agiungă* (Ch. 226v/23);

truda (Caz. 322r/5–6 – Ch. 217r/13); *trudă* (Caz. 33vII/18) – *ostenealâ* (Ch. 302v/28–29);

zgăul (Caz. 333v/26 – Ch. 227v/5); *zgăul* (Caz. 126v/6) – *pântecele* (Ch. 64 r/22).

d) Corespondenţe lexicale în cadrul pericopelor evanghelice:

adăvăsi (Caz. 8v/8) – *au răsipit* (Ev. S. 89r/a, 30 – Ch. 4v/19);

aslam (Caz. 296v/4) – *dobândă* (Ev. S. 53r/a, 22 – Ch. 194r/3); vezi supra b);

bate gioc (şi-şi vor ~) (Caz. 71r/5) – *vor batjocori* (Ev. S. 102v/b, 11) – *vor batjocuri* (Ch. 37v/9);

cârpindu-şi (Caz. 219v/11) – *legându-ş* (Ev. S. 25v/a, 18) – *legându-şi* (Ch. 127r/12);

cutremură (Caz. 66v/5) – *l-au scuturat* (Ev. S. 102r/a, 30 – Ch. 35r/13);

domnesc (Caz. 71v/12) – *stăpânesc* (Ev. S. 103r/a, 6 – Ch. 37v/28);

doriia (Caz. 326v/13) – *pohtiia* (Ev. S. 66r/b, 17 – Ch. 221r/19);

florile (Caz. 225r/15) – *crinii* (Ev. S. 27v/a, 17 – Ch. 131v/24);

horciță (Caz. 261ᵛ/6) – *muștariu* (Ev. S. 40ʳ/b, 23 – Ch. 163ʳ/21);
izbăvască (să-ș ~) (Caz. 53ʳ/17–18 – *să-și spăsească* (Ev. S. 101ᵛ/a, 25 – Ch. 29ʳ/13);
izbăvirea (Caz. 72ʳ/2–3) – *răscumpărare* (Ev. S. 103ʳ/a, 17 – Ch. 38ʳ/5–6);
începutul (Caz. 22ᵛ/18 – 23ʳ/3) – *întemeiarea* (Ev. S. 92ᵛ/b, 29 – Ch. 11ʳ/3); cf. *tocmala* (Caz. D. 53/8);
însetat (~ am fost) (Caz. 23ʳ/3) – *am însetoșat* (Ev. S. 93ʳ/a, 1) – *am însătoșat* (Ch. 11ʳ/5);
în tainã (Caz. 29ᵛ/13) – *într-ascuns* (Ev. S. 96ᵛ/b, 21 – Ch. 14ᵛ/20);
mâhniți (Caz. 29ᵛ/5) – *triști* (Ev. S. 96ᵛ/b, 13 – Ch. 14ᵛ/15);
nevoi (vb.) (Caz. 342ʳ/19) – *au purtat grijă* (Ev. S. 72ᵛ/a, 5) – *au purtat grije* (Ch. 235ᵛ/5);
oblăduiesc (Caz. 71ᵛ/13–14) – *domnesc* (Ev. S. 103ʳ/a, 8 – Ch. 37ᵛ/29);
osindi (Caz. 71ʳ/3) – *judeca* (Ev. S. 102ᵛ/b, 9 – Ch. 37ᵛ/8);
peaningi (Caz. 87ᵛ/19) – *dinari* (Ev. S. 104ᵛ/b, 14 – Ch. 45ᵛ/23); cf. *bani* (Ev. B. 102ᵛ/a, 15);
peaningul (Caz. 296ᵛ/2) – *argintul* (Ev. S. 53ʳ/a, 20 – Ch. 194ʳ/2);
pândză (Caz. 141ʳ/11) – *pânză supțire* (Ev. S. 6ᵛ/b, 16 – Ch. 78ʳ/14–15); cf. *giulgiu* (Ev. B. 6ᵛ/a, 5);
posomorăsc (Caz. 29ᵛ/5–6) – *smolesc* (Ev. S. 96ᵛ/b, 13 – Ch. 14ᵛ/15);
sămn (Caz. 89ʳ/3) – *minune* (Ev. S. 105ʳ/a, 25 – Ch. 46ʳ/24);
scârșcă (Caz. 66ʳ/12) – *scârșneaște* (Ev. S. 102ʳ/a, 20 – Ch. 35ʳ/6–7);
secriiaș (Caz. 88ʳ/3) – *pungă* (Ev. S. 104ᵛ/b, 18 – Ch. 45ᵛ/26);
slugă (Caz. 229ᵛ/16–17) – *coconul* (Ev. S. 29ʳ/b, 10–11 – Ch. 136ʳ/5);
spumele-i curea (Caz. 66ᵛ/7) – *aspumând* (Ev. S. 102ʳ/b, 1 – Ch. 35ʳ/14);
tăgădui (Caz. 53ᵛ/8) – *rușina* (Ev. S. 101ᵛ/b, 3 – Ch. 29ʳ/19);
unul ce lăcuia (Caz. 8ᵛ/11–12) – *lăcuitoriu* (Ev. S. 89ʳ/b, 4 – Ch. 5ʳ/2);
vasul (Caz. 159ᵛ/9) – *vadra* (Ev. S. 11ᵛ/a, 20 – Ch. 86ᵛ/30);
viței (Caz. 284ʳ/19) – *juncii* (Ev. S. 48ᵛ/a, 14–15) – *giuncii* (Ch. 183ʳ/20).

e) Diferențieri lexicale din pericope menținute și în cuprinsul cazaniilor:

buiecirã-i holdele (Caz. 347ᵛ/3) – *rodise țarina* (Ev. S. 74ʳ/b, 3 – Ch. 240ʳ/2); *buiecirã* (Caz. 275ʳ/22) – *i-au rodit* (Ch. 175ʳ/27);
călcătoare (Caz. 278ᵛ/11) – *teasc* (Ev. S. 46ʳ/a, 8 – Ch. 178ᵛ/6); *călcătoare* (Caz. 280ʳ/24) – *teasc* (Ch. 179ᵛ/12);
găvoazdelor (Caz. 133ᵛ/13) – *cuielor* (Ev. S. 4ᵛ/a, 12 – Ch. 74ᵛ/13); *găvoazdele* (Caz. 61ᵛ/18) – *piroanele* (Ch. 32ᵛ/24);
învățătură (Caz. 290ᵛ/2) – *poruncă* (Ev. S. 50ᵛ/b, 8 – Ch. 188ᵛ/18); *învățătură* (Caz. 291ᵛ/8) – *poruncă* (Ch. 189ᵛ/12);
ocinați (Caz. 22ᵛ/17) – *moșteniți* (Ev. S. 92ᵛ/b, 27–28 – Ch. 11ʳ/2); *ocinați* (Caz. 76ᵛ/9) – *moșteniți* (Ch. 40ʳ/18); *ocean* (Caz. 281ʳ/18) –

moşteanul (Ch. 180v/1); *ocinaşi* (Caz. 148r/8) – *vieţuitori* (Ch. 81r/17); *ocinătoriu* (Caz. 239v/28) – *moştenitoriu* (Ch. 144v/25);

pară de foc (Caz. 327r/8) – *văpaia* (Ev. S. 66v/a, 2 – 221v/1); *pară de foc* (Caz. 326r/11) – *văpaie* (Ch. 220v/14);

răntună (Caz. 141r/15) – *au răsturnat* (Ev. S. 6v/b, 20 – Ch. 78r/17); *răntuna* (Caz. 144v/18) – *răsturna* (Ch. 79v/24); *să răntună* (Caz. 370r/23) – *să prăvăleaşte* (Ch. 260v/12);

şchiopi (Caz. 167v/17) – *au scuipat* (Ev. S. 14r/a, 12 – Ch. 91r/6); *şchiopi* (Caz. 171r/17) – *au scuipat* (Ch. 92v/24);

şchiopit (Caz. 167v/18) – *scuipătură* (Ev. S. 14r/a, 13 – Ch. 91r/7); *şchiopitul* (Caz. 171r/18) – *scuipatul* (Ch. 92v/25);

şoproane (Caz. 150v/5) – *foişoare* (Ev. S. 8v/a, 12 – Ch. 82v/7); *pritvoare* (Caz. 152v/6) – *foişoare* (Ch. 83v/8).

f) Lexeme înlocuite în cuprinsul pericopelor evanghelice, dar care revin în textul cazaniilor:

apucători (Caz. 1v/1) – *jăfuitori* (Ev. S. 87v/a, 12) – *jefuitori* (Ch. 1v/8); *apucători* (Caz. 4v/11 – Ch. 3r/1);

bolnicearilui (Caz. 342v/2) – *gazdei* (Ev. S. 72v/a, 7–8 – Ch. 235r/7); *bolnicearii* (Caz. 346r/18 – Ch. 238v/8); termenul se păstrează în toate reeditările din secolul al XVIII-lea: Ch. B. 240r/9, Caz.[1]178r/28, Caz.[2]240r/9, Caz.[3]179r/28, Caz.[4]179r/28;

bolniţă „spital, infirmerie" (Caz. 342r/18–19) – *casă de oaspeţi* (Ev. S. 72v/a, 4 – Ch. 235r/4–5); cf. *sălaşul oaspeţilor* (NT 82v/24), *sălaş de oaspeţ* (BB 779/a, 20); *bolniţă* (Caz. 346r/10 – Ch. 238r/31); cuvântul *bolniţă* este reluat în toate ediţiile cazaniei din secolul următor: Ch. B. 239v/32, Caz.[1]178r/22, Caz.[2]239v/32, Caz.[3]179r/22, Caz.[4]179r/22; aserţiunile lui C. Frâncu, p. 76, privind eliminarea acestui termen sunt inexacte, substituirea producându-se numai la nivelul citatului evanghelic;

ceas (Caz. 255r/13) – *straje* (Ev. S. 38v/a, 23 – Ch. 158v/11); *ceas* (Caz. 257r/24 – Ch. 160r/17);

cuconie (Caz. 66v/10) – *copilărie* (Ev. S. 102r/b, 5 – Ch. 35r/16); *cuconie* (Caz. 16vII/7 – *cuconie* (Ch. 287r/7);

cumpliţi (Caz. 235r/16–17) – *răi* (Ev. S. 31r/a, 10 – Ch. 140v/18); *cumpliţi* (Caz. 235r/16 – Ch. 141v/2);

cunteniia (Caz. 373v/10) – *certa* (Ev. S. 83r/b, 19 – Ch. 263v/16); *cunteniia* (Caz. 375r/18–19) – *conteniia* (Ch. 265r/6);

dosădiră (Caz. 284v/4) – *i-au pedepsit* (Ev. S. 48v/a, 21–22 – Ch. 183r/24); *dosădiră* (Caz. 289r/4 – Ch. 187r/23);

groapă (Caz. 141r/13–14) – *mormânt* (Ev. S. 6v/b, 18 – Ch. 78r/16); *groapă* (Caz. 143r/3 – Ch. 79r/5);

împresurară (Caz. 321r/12–13) – *au înecat* (Ev. S. 64r/b, 17 – Ch. 216r/10–11); *împresurară* (Caz. 323v/9 – Ch. 218v/8);

îndireptătoare (Caz. 362v/6–7) – *învăţătoriule* (Ev. S. 79v/a, 30 – Ch. 253r/7); *îndireptătoare* (Caz. 364r/1–2) – *îndireptătoriule* (Ch. 254r/20–21);

învăţătoriu (Caz. 341v/9) – *dascale* (Ev. S. 72r/b, 4 – Ch. 234v/9);

învăţătoriu (Caz. 343r/7–8) – *învăţătoriule* (Ch. 235v/7);

lature (Caz.8v/6) – *ţară* (Ev. S. 89r/a, 29 – Ch. 4v/18); *lature* (Caz. 13v/15 – Ch. 7v/4); cf. Frâncu, p. 72;

măgură (Caz. 159r/1) – *muntele* (Ev. S. 11r/b, 28 – Ch. 86v/11); *măgură* (Caz. 163r/13–14 – Ch. 88v/10);

mir (Caz. 141v/2) – *mireazme* (Ev. S. 6v/b, 27) – *mirezme* (Ch. 78r/21–22); cf. *aromate* (Ev. B. 6v/a, 15); *mir* (Caz. 143r/18 – Ch. 79r/16);

ospăţul (Caz. 284r/18) – *prânzul* (Ev. S. 48v/a, 14 – Ch. 183 r/20); *ospăţul* (Caz. 287r/27 – Ch. 185v/24);

purceasără (Caz. 219v/6–7) – *să duseră* (Ev. S. 25v/a, 13) – *să dusără* (Ch. 127r/8–9); *purceasără* (Caz. 221r/24) – *au purces* (Ch. 128v/3);

răpştiia (Caz. 378v/7) – *tânjiia* (Ev. S. 85r/b, 10 – Ch. 267v/29); *răpştiia* (Caz.59v/4 – Ch. 31v/22); *răpşti* (Caz. 355r/20) – *răpştiia* (Ch. 246v/17); cf. *răpşta* „mustrarea, dojana" (Caz. 365r/11) – *răpştirea* (Ch. 255v/1);

sat (Caz. 356v/9) – *moşie* (Ev. S. 77v/b, 2 – Ch. 248r/10); *sat* (Caz. 360r/23 – Ch. 251r/23);

săboară (Caz. 352v/3) – *sinagoguri* (Ev. S. 75v/b, 27 – Ch. 244r/3); *săborului* (Caz. 352r/14) – *sinagogului* (Ev. S. 76r/a, 10 – Ch. 244r/12–13); *soborul* (Caz. 353v/23–24) – *săborul* (Ch. 245r/26); *săborului* (Caz. 354v/9 – Ch. 246r/5–6);

spini (Caz. 321r/11) – *mărăcinilor* (Ev. S. 64r/b, 15–16 – Ch. 216r/10); *spini* (Caz. 323v/8 – Ch. 218v/6);

stidiia (să ~) (Caz. 352v/12) – *să ruşina* (Ev. S. 76r/a, 28 – Ch. 244r/25); *să stidiia* (Caz. 379v/5 – Ch. 268v/17); cf. supra: *stidinţă*;

tămăduit (Caz. 151r/10) – *vindecat* (Ev. S. 8v/b, 8 – Ch. 82v/25); *l-au tămăduit* (Caz. 153v/4 – Ch. 84r/2–3); cf. sinonimul *m-au sănătoşat* (Caz. 153v/2) – *m-au însănătoşat* (Ch. 84r/1);

umegiune (Caz. 321r/9–10) – *umezeală* (Ev. S. 64r/b, 16 – Ch. 216r/9); *umegiune* (Caz. 322v/22 – Ch. 217v/26);

vistearíul (Caz. 30r/4) – *comoara* (Ev. S. 96v/b, 32 – Ch. 14v/27); *vistearíu* (Caz. 228r/20) – *vistiiariu* (Ch. 134r/28);

vonic (Caz. 273v/11–12) – *tânăr* (Ev. S. 44r/b, 10 – Ch. 174r/16); *vonici* (Caz. 230r/8) – *slujitori* (Ev. S. 29r/b, 21 – Ch. 136r/12); *vonic* (Caz. 19rII/22–23) – *voinic* (Ch. 289v/4); *boinic* (Caz. 19rII/17) – *voinic* (Ch. 289r/30);

vracilor (Caz. 336r/14) – *doftori* (Ev. S. 70r/a, 23–24 – Ch. 230r/11); *vraci* (Caz. 338r/17 – Ch. 231v/3).

g) Elemente lexicale alternante (substituiri şi preluări paralele):

armaşilor (Caz. 268v/1) – *muncitorilor* (Ev. S. 43r/a, 4 – Ch. 169r/30); *armaşii* (Caz. 64vII/7) – *muncitorii* (Ch. 349r/30); *armaşilor* (Caz. 272v/20–21) – *muncitorilor* (Ch. 173r/21); *armaş* (Caz. 263v/28) – *vrăjmaş* (Ch. 165v/23); *armaş* (Caz. 263v/24 – Ch. 165v/18–19);

căsaş (Caz. 278v/10) – *casnic* (Ev. S. 49v/a, 5 – Ch. 178v/3); *căsaş* (Caz. 280r/5–6) – *casnic* (Ch. 179r/22); *căsaşilor* (Caz. 357r/21 – Ch. 248v/8);

cetaşi (Caz. 306v/17) – *soţii* (Ev. S. 59r/a, 18 – Ch. 203r/6); *cetaş*

(Caz. 80rII/11) – *părtaş* (Ch. 369r/5); *cetaş* (Caz. 205v/5 – Ch. 108v/21); *cetaşi* (Caz. 298v/15 – Ch. 195v/30);

cocoane (Caz. 317v/15) – *tânărule* (Ev. S. 62v/a, 19 – Ch. 212v/15–16); *cuconii* (Caz. 302v/18) – *fiii* (Ch. 199r/29); *cuconi* (Caz. 250r/12) – *prunci* (Ch. 154r/12); *cocon* (Caz. 318r/24 – Ch. 213r/17); *cocoane* (Caz. 318v/23 – Ch. 213v/13);

fântâna (Caz. 150v/3–4) – *lacul* (Ev. S. 8v/a, 10 – Ch. 82v/6); *fântâna* (Caz. 152r/14) – *lacul* (Ch. 83r/29); *fântână* (Caz. 152r/17–18 – Ch. 83v/3);

hotnog (Caz. 141r/10) – *sutaşul* (Ev. S. 6v/b, 14 – Ch. 78r/13); *hotnogului* (Caz. 51v/11) – *sutaşului* (Ch. 28r/2); *hotnog* (Caz. 127r/2) – *sutaş*, glosat în paranteză *(adecă hotnog)* (Ch. 64v/2); *hotnog* (Caz. 231r/4 – Ch. 136v/19); *hotnogul* (Caz. 310v/1 – Ch. 206r/27); este inexactă afirmaţia lui C. Frâncu, p. 76, privind păstrarea cu consecvenţă a termenului *hotnog* numai în Caz. D.;

nămiţi (Caz. 8v/18) – *argaţi* (Ev. S. 89r/b, 11 – Ch. 5r/6); *nămiţi* (Caz. 17v/6) – *argaţi* (Ch. 8v/5); *nămiţi* (Caz. 299v/25) – *năimiţi* (Ch. 197r/4); *au nămit* (Caz. 221v/2) – *au năimit* (Ch. 128v/9–10);

robii (Caz. 295v/13) – *slugile* (Ev. S. 52v/b, 4 – Ch. 193r/17); *rob* (Caz. 298v/16 – Ch. 195v/30); *slugilor* (Caz. 297r/1–2 – Ch. 194r/19);

rod (Caz. 53v/9) – *neam* (Ev. S. 101v/b, 4 – Ch. 29r/20); *rodul* (Caz. 54r/10) – *neamui* (Ch. 29v/8); *rodului* (Caz. 10v/8 – Ch. 5v/19).

O excepţie în cadrul acestor corespondenţe lexicale o constituie cuvântul *puţ*, prezent în *Cazania* lui Varlaam şi în *Evanghelia* lui Antim Ivireanul, dar înlocuit, fără excepţie, atât în pericope, cât şi în cuprinsul cazaniilor. În locul acestui element sudic, Iştvanovici preferă termenul *fântână: puţ* (Caz. 157v/16) – *puţul* (Ev. S. 11r/a, 10) – *fântâna* (Ch. 86r/8); *puţ* (Caz. 161v/12) – *fântână* (Ch. 87r/28); cf. şi *fântâna* (Caz. 171v/2 – Ch. 92v/27); vezi *supra*.

h) Glosări:

bezaconie „nedreptate" (Caz. 61vII/21) – *bezaconie*, adnotat în paranteză: *(adecă fără de leage)* (Ch. 346v/29);

camene (Caz. 271r/20) – *camene*, glosat marginal: *povări* (Ch. 171v/30);

copaci ce să chiamă agud (Caz. 378r/20) – *dud* (Ev. S. 85r/a, 31) – *dud*, glosat marginal: *agud* (Ch. 267v/22); *agud* (Caz. 379v/9) – *dud*, glosat: *agud* (Ch. 268v/22); vezi Gheţie, BD, p. 178;

meidean (Caz. 74r/16) – *meidan*, explicat în paranteză: *(adecă privirişte)* (Ch. 39r/15);

năsăliia „sicriul" (Caz. 107rII/10) – *năsăliia*, adnotat în paranteză: *(adecă copârşeul)* (Ch. 401r/20–21);

păscăliile (Caz. 194r/19) – *pashaliile*, explicat în paranteză: *(adecă calindariul)* (Ch. 103v/19);

plean „captivitate, robie; grup de oameni capturaţi" (Caz. 178r/3) – *plean*, adnotat în paranteză: *(adecă cu sufletele ce le scosease din muncă)* (Ch. 96r/19);

premeneală (Caz. 380ᵛ/14) – *premeneală*, glosat marginal: *schimbare* (Ch. 270ʳ/1);

sulinare „tub, conductă de apă" (Caz. 173ʳ/6) – *sulinare*, glosat marginal: *urloaie* (Ch. 93ᵛ/16);

Vearuia (Caz. 25ʳ/6) – *Vearoiu*, explicat în paranteză: *(adecă Credeul)* (Ch. 12ʳ/3).

Analiza elementelor lexicale din cuprinsul *Chiriacodromionului* de la Bălgrad s-a efectuat în strânsă concordanţă cu sursele care au fost prelucrate în această ediţie. Studiul comparativ al lexicului a relevat o anumită tendinţă ezitantă, o oscilaţie între tradiţie şi inovaţie, reflectată în modul în care Iştvanovici operează o serie de substituiri ale unor termeni, acceptând, concomitent, alţii cu o circulaţie la fel de restrânsă. Înlocuirea unor cuvinte arhaice, conservate regional sau în vorbirea populară, nu este consecventă, acestea revenind în alte porţiuni de text. Prin folosirea alternativă a două sau mai multe cuvinte pentru exprimarea unor noţiuni identice, aşa cum rezultă din § c, unde termenul din original coexistă cu noi echivalenţe, dar şi din alte substituiri (de exemplu, *armăşi*, înlocuit cu *a chinui* şi, respectiv, *a munci*, *pobedi* cu *a birui* şi *a ruşina*, *cucon* cu *tânăr*, *fiu* şi respectiv, *prunc)*, se constituie perechi sinonimice care lărgesc sfera semantică a enunţului.

Se constată că, în cadrul fragmentelor evanghelice, editorul este mult mai fidel faţă de izvodul folosit, libertatea faţă de textul liturgic fiind mult mai redusă în comparaţie cu aceea din comentariile omiletice. Cu toate acestea, diferenţierile lexicale datorate *Evangheliei* lui Antim Ivireanul sunt, într-o măsură mai mică, preluate în textul învăţăturilor, Iştvanovici revenind, în mod constant, la termenii vehiculaţi de Varlaam şi la care renunţase doar în cadrul citatelor evanghelice. Deşi nu au o pondere prea mare, elementele lexicale alternante, înregistrate în § g, reflectă aceleaşi opţiuni oscilante, prin reluarea şi în alte pasaje a unor cuvinte din pericope, în paralel cu utilizarea termenilor sinonimi din originalul moldovean. Procedeul glosării, deşi sporadic, atestă preocuparea tipografului de a conferi textului o accesibilitate sporită. Apar însă şi false glosări, prin introducerea între paranteze a unor porţiuni de frază cu caracter explicativ, care există, de altfel, şi în *Cazania* lui Varlaam.

3.5. Limba *Chiriacodromionului* din 1699 este reprezentativă, în multe privinţe, pentru întreaga configuraţie a variantei literare sud-vest-ardeleneşti de la sfârşitul secolului al XVII-lea. Trecând în revistă particularităţile lingvistice consemnate în cuprinsul ediţiei bălgrădene, printr-o raportare permanentă la original, am surprins, alături de numeroase fenomene caracteristice limbii literare vechi, existenţa unor fonetisme alternante şi a unor dublete morfologice. Revizia *Cazaniei* lui Varlaam, precum şi a celorlalte surse utilizate, nu s-a efectuat, probabil, cu o mare rigurozitate, care să permită unificarea formelor şi

modificarea constantă a unor lexeme în toate ocurenţele lor. De altfel, sunt specifice, în general, limbii vechi oscilaţiile între formele care reproduc un fonetism etimologic şi formele cu un fonetism mai nou, aflat într-o fază de cristalizare.

Singura modificare aplicată de către Iştvanovici fără nici o abatere este aceea a folosirii fricativei *z* în locul africatei *dz*. În rest, aproape fiecare fenomen prezintă oscilaţii, cum ar fi în cazul „diftongării" lui *â*, în cuvinte de tipul *câine*, unde ne întâmpină trei situaţii: forme cu *i* epentetic preluate de la Varlaam, apoi înlocuirea, în alte forme, a lui *â* cu *âi*, dar şi revenirea la fonetismul etimologic cu *â*, în locul celui cu *âi*, existent în textul moldovenesc. Coexistă, de asemenea, formele de tipul *îmbla – umbla*, fonetismele cu *ğ*, majoritare, şi cele cu *j*, minoritare, labialele moi, însoţite de unele excepţii (*păscari*), *s*, *z*, *ţ* duri şi moi, rostirea dură a lui *ş*, *j*, dominantă, în paralel cu rostirea moale, precum şi *r* dur, în alternanţă cu forma moale; sunt relevante, apoi, oscilaţiile în privinţa tratamentului labiodentalei *f*, pentru care am notat mai multe cazuri: păstrarea acesteia nealterată ca în original, palatalizarea în ambele texte, amendarea de către Iştvanovici a numeroaselor fonetisme cu *h*, precum şi un fonetism (*hierilor*) care apare alterat numai în ediţia bălgrădeană.

Seria dubletelor morfologice probează, în egală măsură, caracterul oscilant al limbii *Chiriacodromionului* de la Bălgrad, chiar dacă unele apariţii singulare (*mânule*, *învis*) pot fi considerate simple „scăpări" ale tipografului. Am consemnat prezenţa pluralelor feminine în *-e* (*boale*), dar şi a formei *vămi*, faţă de *vame*, la Varlaam, a pluralelor cu *a* analogic după singular (*corabii*), dar şi modificarea lui *carţi*, existent la Varlaam, în *cărţi*, formele variabile ale articolului posesiv, alături de *a* invariabil. Este păstrat pronumele reflexiv *şie*, în paralel cu înlocuirea acestuia cu *luişi*, *noao*, *loruşi*, *lor*, apoi demonstrativul atât cu afereza lui *a* iniţial, cât şi într-o formă identică cu cea actuală, sau cu şi fără *a* deictic, în cazul formelor antepuse. Alternează formele analogice iotacizate ale verbelor cu tema în *r* cu formele care conservă consoana (*să paie – să pară*, *să piiaie – să piiară*), precum şi forme menţinute ale perfectului simplu, concomitent cu substituirea masivă a acestora.

Constatăm, în general, o fidelitate mai pronunţată faţă de limba originalului în cuprinsul pasajelor din învăţături care reproduc vorbirea directă sau fragmente din citatele evanghelice, în cadrul cărora editorul nu-şi permite abateri prea mari de la textul canonic pe care îl prelucrează.

Se pot oferi, în concluzie, câteva explicaţii privind aceste variaţii în fixarea structurii fonice a elementelor lexicale şi în exprimarea categoriilor gramaticale. Mai întâi, însăşi limba originalului, în speţă a *Cazaniei* lui Varlaam, se caracterizează prin prezenţa unor fenomene alternante, care au fost transferate, în parte, şi în ediţia din 1699. Utilizarea de către Iştvanovici a unor izvoare provenite din arii dialectale diferite, aparţinând atât graiurilor de tip nordic, cât şi celor de tip sudic, pare să se fi repercutat în fizionomia lingvistică a *Chiriacodromionului*.

Precizăm însă că delimitarea alternanţelor s-a făcut, de regulă, în cadrul porţiunilor de text ce ţin de aceeaşi sursă textologică. Faptul că Iştvanovici, chiar dacă are o origine ardeleană, s-a format în mediul cărturăresc din Ţara Românească, ucenicind pe lângă Antim Ivireanul, şi-a pus, desigur, amprenta asupra opţiunilor sale de ordin lingvistic. Ediţia de la Bălgrad poate fi definită, de asemenea, ca o reflectare a compromisului dintre tradiţia literară şi realitatea graiului din această zonă, tipograful fiind dispus să facă concesii rostirilor şi formelor din vorbirea curentă, dar luând izvoarele ca punct de reper. Nu trebuie însă să considerăm neapărat că fenomenele alternante ar fi rezultatul unui amestec de norme moldoveneşti, munteneşti sau locale, deoarece aceste oscilaţii caracterizează de fapt varianta literară sud-vest-ardelenească, începând de la mijlocul secolului al XVII-lea[1].

Apartenenţa tipografului editor, în diverse perioade, la mai multe zone lingvistice, precum şi provenienţa diferită a surselor utilizate fac totuşi dificilă o explicare cât mai concludentă a alternanţelor. Chiar după o jumătate de secol de la imprimarea *Noului Testament* de la Bălgrad, în condiţiile exercitării unor influenţe moldoveneşti şi munteneşti, varianta sud-vest-transilvăneană prezintă un spectru oarecum constant, fără discontinuităţi, cu o tendinţă vizibilă de modificare la nivelul acesteia. Reconsiderarea raportului dintre normă şi dialect în tipăriturile lui Ioan Zoba din Vinţ ne permite să distingem, de la Simion Ştefan la Mihai Iştvanovici, un curs ascendent în cristalizarea limbii literare[2].

Limba *Cazaniei* lui Varlaam, supusă unui proces complex de muntenizare, va fi apoi receptată, fără rezerve, în spaţiul cultural şi lingvistic sudic, prin reeditări succesive. Ediţia din 1699, retipărită, fără revizuiri substanţiale, în cuprinsul *Chiriacodromionului* din 1732 şi al *Cazaniei* din 1768, ambele apărute la Bucureşti, şi al *Cazaniilor* de la Râmnic din 1748, 1781 şi 1792, va avea, aşadar, o importanţă decisivă în fixarea normelor limbii literare unitare. Meritul tipografului „literat" Mihai Iştvanovici, în realizarea unei sinteze remarcabile a limbii literare vechi, cu o difuzare atât de extinsă, este incontestabil, el anticipând momentul de impunere a unei *koiné* omogene de la mijlocul secolului următor.

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu"
Cluj, str. E. Racoviţă nr. 21

[1] Gheţie, BD, p. 75, 359.

[2] Vezi articolul nostru *Consideraţii asupra tipăriturilor bălgrădene de la sfârşitul secolului al XVII-lea*, în CL, XXVI, 1981, nr. 2, p. 187–195.

Ion Ştefan

INTERPRETAREA UNOR METAFORE ALE LUI EMINESCU

Se afirmă că structura metaforei explicite sau coalescente, în care coexistă termenul propriu şi cel figurat, înlesneşte descifrarea sensului ei. În marea majoritate a cazurilor, într-adevăr, metafora explicită este uşor de interpretat. Când citim în basmul versificat *Călin Nebunul*, de Eminescu, versurile: *Luna doar, trecând pe ceruri, voind codrul să-l pătrunză,/ Împle noaptea-i arămie cu mari dunge de omăt*[1], se înţelege că *dunge de omăt* sunt urmele albe lăsate de lună pe cer. Dar când poetul spune despre fata de împărat luată de soţie de Călin: *Ea deschide somnoroasă lunge gene de aramă*[2], putem ezita între părerea că *gene de aramă* înseamnă gene arămii, de culoarea aramei, sau că propoziţia are sensul de gene grele de somn. Deci nu în toate cazurile metafora explicită se lasă interpretată cu uşurinţă, deşi este prezent în sintagmă şi termenul propriu. Nu putem indica cu certitudine semnificaţia dată de autor următoarei metafore (care este, totodată, o sinestezie) în textul: *din fundul codrilor ce-nconjurau, ca o manta neagră-verde, umerii munţilor, vuia câte-un bucium* ***durerea lui de aramă***[3], sau folosind acelaşi cuvânt, *aramă*, cu înţeles metaforic: *Buciumele sunau din vârfuri, astfel încât ţi se părea că* ***sufletele de aramă*** *a munţilor se trezise şi suna moartea lumii*[4]. În primul exemplu *durere de aramă* înseamnă o durere adâncă sau veche, iar în al doilea citat aramă înseamnă „dur, tare" sau are alt sens ? O decodare univocă a unor metafore de acest fel, interesante tocmai prin ambiguitatea lor, este dificilă.

Şi pentru a arăta şi mai convingător că şi metafora explicită se pretează unor interpretări felurite, vom trece în revistă părerile contradictorii în legătură cu o metaforă folosită de Eminescu în poemul *Călin*, unde apare acelaşi cuvânt, *aramă*: *De treci codrii de aramă, de departe vezi albind,/ Ş-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint*[5]. Desigur, la prima vedere, fiecare dintre noi se gândeşte la codri de culoarea aramei, la un peisaj de toamnă, în care culoarea frunzelor a sugerat poetului comparaţia cu arama. În interpretarea dată de autorii *Dicţionarului limbii poetice a lui Eminescu* sintagma citată ar fi o locuţiune cu înţelesul „roşcat".

[1] M. Eminescu, *Opere*, vol. VI, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1963, p. 30.

[2] *Op. cit.*, vol. VI, p. 46. În *Călin (File din poveste)* metafora e modificată: „gene lungi de marămă".

[3] M. Eminescu, *Geniu pustiu – Proză literară*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1968, p. 184.

[4] *Op. cit.*, p. 188.

[5] M. Eminescu, *Opere*, vol. I, *ed. cit.*, 1939, p. 85.

Dar această interpretare a metaforei lui Eminescu, *codri de aramă*, nu a fost unanim acceptată. Astfel, G. I. Tohăneanu şi Teodor Bulza – autorii unei interesante cărţi cu un titlu ce aminteşte de culegerea lui Ion Neculce –, în *O seamă de cuvinte româneşti*, s-au gândit la altă interpretare, care ni se pare mai subtilă şi parcă mai plauzibilă. Ei scriu: „Dicţionarele definesc *codrul* drept o pădure mare, deasă, bătrână, iar ştiutele versuri din *Călin* confirmă, în perspectiva poetică şi folclorică, distincţia menţionată". Şi, după ce citează cele două versuri, autorii adaugă: „Epitetul *de aramă* trimite fantezia către ideea nesfârşirii în timp; de la Horaţiu până la Puşchin, poeţii tuturor timpurilor au râvnit să-şi dureze prin opera lor monumente mai dăinuitoare decât bronzul (*aere perennius*)"[6]. Prin urmare, epitetul *de aramă* ar însemna durată nesfârşită, nemurire.

Comentând interpretarea dată de autorii citaţi metaforei lui Eminescu, Şerban Cioculescu, deşi o apreciază, o respinge. El scrie: „Îmi place această savantă şi subtilă interpretare, dar aş crede că e vorba pur şi simplu de un peisaj de toamnă, când frunzele sunt ruginii, adică bat în culoarea arămie"[7].

Încadrând însă versul în care este încrustată metafora într-un context mai larg, ne putem da seama că Şerban Cioculescu nu are dreptate. Altfel înfăţişează poetul un peisaj de toamnă, chiar în poemul *Călin*: *Sură-i sara cea de toamnă, de pe lacuri apa sură/ Înfunda mişcarea-i creaţă între stuf la iezătură;/ Iar pădurea lin suspină şi prin frunzele uscate/ Rânduri, rânduri trece-un freamăt ce le scutură pe toate.* Şi mai departe: *De când codrul, dragul codru, troienindu-şi frunza toată/ Îşi deschide-a lui adâncuri, faţa lunei să le bată*[8].

În pasajul din care au fost desprinse cele două versuri care conţin sintagma *codri de aramă* poetul nu zugrăveşte un peisaj de toamnă, cum crede Şerban Cioculescu, ci un peisaj de vară. În continuarea celor două versuri citate (dacă reuşeşti să treci codrii de aramă şi să vezi albind pădurea de argint) Eminescu scrie: *Acolo, lângă izvoare, iarba pare de omăt,/ Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet;/ Pare-că şi trunchii*

[6] G. I. Tohăneanu, T. Bulzea, *O seamă de cuvinte româneşti*, Timişoara, Editura Facla, 1976, p. 104. La lecţii, G. I. Tohăneanu s-a limitat să ilustreze definiţia dată codrului, din dicţionare, cu versurile citate, ale lui Eminescu, pentru a-l diferenţia de un sinonim ca *pădure* (G. I. Tohăneanu, Fr. Király, *Curs de limba română contemporană, Lexicologie* (litografiat), Timişoara, 1976, p. 94).

[7] „România literară", 1977, nr. 24, 16.VI, p. 7. Cioculescu continuă: „Urmează însă în acelaşi text derutant: *De departe vezi albind/ Ş-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.* De mesteacăn sau de tei argintii ? Ca şi alte versuri ale genialului poet, ele se propun interpretărilor celor mai variate. Valoarea lor estetică este superioară şi aceasta ne e deajuns, orice ar fi văzut poetul vizionar".

[8] M. Eminescu, *Opere*, vol. I, *ed. cit.*, p. 83. Desigur, epitetul *de aramă* e folosit şi pentru a sugera coloritul frunzelor toamna. Sadoveanu scrie: „Cele dintâi brumărele schimbaseră coloarea frunzişurilor. *Pe-alocuri erau tonuri de-aramă*" (M. Sadoveanu, *Opere*, vol. XIV, Bucureşti, ESPLA, 1958, p. 137).

vecinici poartă suflete sub coajă,/ Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă./ Dar prin mândrul întuneric al pădurii de argint/ Vezi izvoare sdrumicate peste pietre licurind,/ Ele trec cu harnici unde şi suspină-n flori molatic,/ Când coboară-n ropot dulce din tăpşanul prăvălatic;/ Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,/ În cuibar rotind de ape, peste care luna zace./ Mii de fluturi mici albaştri, mii de roiuri de albine/ Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline,/ Împlu aerul văratic de mireasmă şi răcoare,/ A popoarelor de muşte sărbători murmuitoare[9]. Din acest text mai lung reiese faptul că poetul zugrăveşte un peisaj de vară şi, ca atare, frunzele codrului nu puteau să aibă culoarea arămie.

Respingând interpretarea lui Şerban Cioculescu, o putem admite pe cea a lui G. I. Tohăneanu, care este, într-adevăr, subtilă. Dar se pot da sintagmei *codri de aramă* şi alte interpretări.

În fond, *Călin* este un basm, o poveste. Este o versiune, modificată, a basmului postum *Călin Nebunul*. Aici, cele două versuri de care ne ocupăm au verbele la pers. a 3–a singular: *Trece codri de aramă, de departe vede-albind/ Şi aude glasul mândru al pădurilor de-argint*[10]. În acest basm versificat s-ar părea că sintagme precum *codri de aramă, pădure de argint, pădure de aur* ar trebui citite în literalitatea lor. În basme nu mai funcţionează experienţa noastră, relaţiile cu realitatea sunt anulate, încât o îmbinare de termeni ce în literatura cultă nu poate fi acceptată decât ca metaforă, în basm poate fi înţeleasă ca reală. Călin Nebunul ajunge cu fraţii săi, după ce aruncă săgeata în pădurea de aramă: *Vâjâie-n văzduh cumplită – ei urmează unde-i chiamă,/ Pân-ajung în faptul nopţii la pădurea de aramă./ Măi fârtaţi – Călin le zise – nu-ţi putea trece prin crânguri/ Şi prin codri işti de-aramă, rămâneţi aicea singuri*[11]. Una din fetele de împărat culege flori de pe malul lacului şi le pune în *poala grea de florile de piatră*, iar zmeul îi zice lui Călin: *Zmeul codrilor de-aramă nu te-aşteaptă cu colaci*[12]. În peripeţiile lui, Călin Nebunul: *Trece selbele-argintoase, trece-o vale, un colcantaur/ Până vede dinainte-i răsărind pădurea de-aur*, despre care poetul spune: *Mult frumoasă e pădurea de-aur*[13]. Iar feciorul de împărat pe care îl întâlneşte aici îi destăinuie lui Călin: *Codrii de-aur fur-ai noştri pân-ce zmeii i-au luat*[14]. Din toate aceste exemple reiese

[9] M. Eminescu, *op. cit.*, vol. I, p. 85. Comparaţia din versul *Acolo lângă izvoare iarba pare de omăt* exclude ipoteza lui Cioculescu că pădurea de argint ar putea fi de mesteceni sau tei argintii. De asemenea, cuvântul *vecinic* din versul *Pare că şi trunchii vecinici poartă suflete sub coajă* întăreşte părerea lui G.I. Tohăneanu că Eminescu privea codrul sub aspectul veşniciei, or argintul este un metal inalterabil, semn al duratei perene.

[10] M. Eminescu, *Opere*, vol. VI, *ed. cit.*, p. 32.

[11] *Op. cit.*, vol. VI, p. 30.

[12] *Op. cit.*, p. 31.

[13] *Op. cit.*, p. 36.

[14] *Op. cit.*, vol. VI, p. 46. În *Palia de la Orăştie*, traducere a cânturilor lui Moise,

că, pentru eroii basmului, termenii *aramă, argint, aur* sunt substantive atributive, indicând din ce sunt constituiţi codrii.

Pentru noi, cititorii, însă, sintagme de acest fel (*codri de aramă, de argint* etc.) pot funcţiona ca simboluri ale unor obstacole pe care eroul le are de trecut. Este de observat, de altfel, că orice căutare a unei valori, a unei fiinţe dragi, implică întâmpinarea unor obstacole[15]. În fiecare din aceşti codri, eroul trebuie să înfrunte şi să învingă un zmeu. *Codrii de aramă, pădurea de argint* sunt obstacole pe care eroul trebuie să le înfrunte, încercări ale vieţii, ca şi ale bărbăţiei lui. Aceasta este şi interpretarea dată de G. I. Tohăneanu, referindu-se la *Călin Nebunul*. El scrie: „*De aramă, de argint, de aur* sunt, în basme, epitete necesare diferenţierii şi ierarhizării marilor obstacole vegetale, pe care trebuie să le străbată eroii"[16].

Se ştie, de altfel, că în basme pădurea constituie unul din obstacole ce se interpun între un urmărit şi un urmăritor. Chiar în basmul în proză al lui Eminescu, *Făt-Frumos din lacrimă*, când eroul aruncă peria, pentru a o opri din drum pe baba care-l urmăreşte în fuga lui cu fata („deodată-n urmă-le văzură că se ridică o pădure neagră, deasă, mare, înfiorată de un lung freamăt de frunze şi de un urlet flămând de lupi"[17]), pădurea funcţionează ca obstacol.

De aceea înclinăm a crede că şi în povestea antumă, *Călin*, prin *codri de aramă* putem înţelege un obstacol, pe care, dacă izbuteşti să-l treci, ajungi la *pădurea de argint*, care aici, se pare, reprezintă un loc de elecţiune, unde se oficiază nunta, sugerând însă, în acelaşi timp, ideea perenităţii codrului.

În orice caz, multitudinea de interpretări ce pot fi date metaforei *codri de aramă*, demonstrează că de fapt sunt mai durabile acele imagini poetice care trezesc rezonanţe, care trezesc ecouri felurite în rândul cititorilor.

Tot poemul *Călin* al lui Eminescu ne oferă şi un alt exemplu. În prima parte a poemului citim: *Iar de sus până-n podele un păianjăn prins de vrajă/ A ţesut subţire pânză, străvezie ca o mreajă. Tremurând ea licureşte şi se pare că se rumpe/ Încărcată de o bură, de un colb de*

datând din secolul al XVI-lea, se spune: „Aceasta e iară darul, de la ei veţi lua aur, argint, aramă" (Bucureşti, Editura Academiei Române, 1968, p. 260).

[15] Mircea Eliade, *Comentarii la legenda Meşterului Manole*, Bucureşti, 1943, p. 12.

[16] G. I. Tohăneanu, *Expresia artistică eminesciană*, Timişoara, Editura Facla, 1975, p. 109.

[17] M. Eminescu, *Geniu pustiu. Proză literară, ed. cit.*, p. 21. Arama e, în concepţia românească, metalul dur, impenetrabil. *Porţile de aramă*, ca metaforă a morţii, s-a impus tocmai fiindcă arama semnifică imposibilitatea întoarcerii la viaţă. Iar sintagma *codrii de aramă* se întâlneşte, de altfel, şi în *Memento mori*, unde, de asemenea, este greu să i se dea o interpretare exactă: *Spune-o veste cum că-n ţara unde fug a lumii zile/ Să trăiască mai departe strălucite şi copile,/ Într-a nopţilor grădine stele cresc în loc de flori/ Unde-n codri de aramă cântă-n crengi arfe-atârnate,/ Zmei îşi fac din câte-un munte uriaşele palate* (M. Eminescu, *Opere*, vol. IV, *ed. cit.*, p. 199). Aflându-ne într-un tărâm de basm, e posibil ca sintagma să aibă sens literal.

pietre scumpe[18]. Comentând versurile citate, G. I. Tohăneanu reţine metafora *colb de pietre scumpe*, care, spune stilisticianul, ţinând seama de ansamblu, „sugerează, aici, prin refracţie metaforică, pâlpâirile luminos jucăuşe, irizaţiile pe care razele lunii le iscă în fina ţesătură a păianjenului[19]. După părerea noastră însă, interpretarea ce trebuie dată acestor versuri este alta. Se pare că autorii au inversat termenii metaforei, atribuind sens figurat unor cuvinte care, de fapt, îşi păstrează sensul propriu şi citind *ad litteram* acolo unde, de fapt, se află metafora.

Poetul vrea să spună că patul în care doarme fata de împărat este separat de restul încăperii printr-o pânză atât de subţire, atât de fin lucrată, încât pare a fi ţesută de un păianjen; pânza este presărată cu numeroase pietre preţioase, mici şi numeroase ca firele de praf. Sintagma *colb de pietre preţioase* este o metaforă explicită, cu termenul *colb* utilizat cu sens figurat, nu o metaforă implicită. Metaforic se exprimă poetul în prima parte a versurilor citate, acolo unde pune fineţea pânzei pe seama păianjenului. De altfel, mai departe poetul părăseşte registrul metaforic, scriind: *Iar voinicul s-apropie şi cu mâna sa el rumpe/ Pânza cea acoperită de un colb de pietre scumpe.* Şi mai departe: *Ea a doua zi se miră cum de firele sunt rupte*[20].

Am adăuga următoarele versuri, care se referă tot la pânza din „mătăsuri" subţiri – adică „pânza de păianjen" –, fiindcă altfel n-ar mai fi necesare cele două versuri următoare, despre desprinderea din copci a hainei în care doarme fata, arătând ici şi colo trupul ei gol: *Al ei chip se zugrăveşte plin şi alb; cu ochiu-l măsuri/ Prin uşoara-nvineţire a subţirelor mătăsuri; Ici şi colo a ei haină s-a desprins din sponci ş-arată/ Trupul alb în goliciunea-i, curăţia ei de fată.*

Şi nu numai cuvântul *păianjen* e suport metaforic, ci şi derivatul lui, *păienjeniş*. Nuntaşii văd *păienjenişul între tufe ca un pod* – de fapt norodul de insecte, cu nunta lor, alături de cea domnească.

Dar, în fond, tocmai această posibilitate oferită de versuri de a se lăsa citite şi înţelese în mai multe feluri constituie farmecul şi atracţia poeziei.

Bucureşti, Piaţa Naţiunile Unite nr. 3–5

[18] M. Eminescu, *Opere*, vol. I, *ed. cit.*, p. 76. O imagine asemănătoare la Al. Macedonski: *Ca fire de păianjăn din ceruri la pământ/ Şi-a tras argintul luna în mii şi mii de raze* (*Opere*, vol. I, Bucureşti, 1939, p. 116).

[19] G. I. Tohăneanu, T. Bulza, *op. cit.*, p. 36. Aceeaşi interpretare într-o lucrare anterioară a lui G. I. Tohăneanu: „expresia *colb de pietre scumpe* ... sugerează, în plus, puzderia irizaţiilor lunii împovărând fina ţesătură a pânzei de păianjen, care, sub o astfel de povară, pare *a se rumpe*" (G. I. Tohăneanu, *Expresia artistică eminesciană*, *ed. cit.*, p. 213).

[20] M. Eminescu, *Opere*, vol. I, *ed. cit.*, p. 79.

Adrian Rezeanu şi Filofteia Modoran

MODELE ÎN TOPONIMIA URBANĂ

1. Dezvoltarea rapidă a aşezărilor româneşti, atât prin extinderea lor teritorială datorată evoluţiei economice şi culturale, cât şi prin schimbarea structurii lor interne, fireşti în procesul de urbanizare a satului românesc, a determinat o serie de modificări importante şi în sistemul denumirilor de locuri, sesizate în decursul anilor de specialişti.

Studiul de ansamblu al tuturor denumirilor de locuri, care însoţesc procesul evoluţiei de la sat la oraş, i-a preocupat într-o oarecare măsură pe cercetătorii colectivului de onomastică de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan" din Bucureşti. Prin apariţia *Dicţionarului toponimic al Olteniei*[1], adevărat instrument de lucru în ceea ce priveşte ordonarea şi normarea numelor de locuri româneşti, problemele toponimiei urbane au suscitat un interes sporit cercetătorilor, de rezolvarea lor depinzând, în ultimă instanţă, însăşi clarificarea profilului sistemului toponimic românesc, în general.

Încercări de evidenţiere a aspectelor toponimiei urbane au fost semnalate în ultimul sfert de secol[2], dar nu intră în atenţia noastră o analiză a lor, deoarece nu se oferă soluţii valabile pentru înţelegerea atât de controversatelor denumiri de locuri din cadrul oraşelor româneşti.

2. Problemele deosebit de complexe ale toponimiei urbane româneşti sunt strâns legate de evoluţia obiectivă a societăţii, cât şi de prezenţa în anumite perioade circumscrise istoric a unei mode, care s-a impus sau a dispărut. În procesul denominaţiei urbane este dificil, practic imposibil, să separi unităţi administrative independente unele de altele, cu excepţia situaţiilor în care istoria locală s-a impus şi a creat tipare caracteristice, care s-au menţinut şi s-au perpetuat.

Excepţiile, alături de situaţiile generale din sistemul denumirilor urbane, se întâlnesc aproape în toate oraşele româneşti, clasificarea urbanonimelor făcându-se relativ simetric în funcţie de etapele istoriei locale, raportate la istoria generală a colectivităţilor româneşti.

3. Este un fapt îndeobşte cunoscut şi acceptat că oraşul românesc, în cele mai multe cazuri, a fost la începuturile sale un sat, analiza detaliată a numelor de locuri probând afirmaţia. Lunga istorie a devenirii urbanonimelor oferă imaginea unor segmentări specifice, în funcţie de

[1] *Dicţionarul toponimic al României. Oltenia*, vol. I, Craiova, 1993; vol. II, Craiova, 1995.

[2] Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Bucureşti, 1963, p. 338; Al. Graur, *Nume de locuri*, Bucureşti, 1972, p. 91–99.

LR, XLIV, nr. 5–6, p. 225–232, Bucureşti, 1995

anumite perioade de timp. Analiza acestora este facilitată de cercetarea arhivelor locale şi naţionale, direcţie în care colectivul de la Bucureşti a excelat. Pentru facilitarea clasificărilor ne-am oprit, ca şi în cazul studiilor anterioare[3], tot asupra oraşului Bucureşti, cu convingerea, susţinută din punct de vedere ştiinţific, că dezvoltarea urbanonimelor din capitala ţării corespunde, respectând proporţiile, aceleia din majoritatea oraşelor româneşti.

4. Istoria oraşului românesc modern începe cu *Regulamentul Organic*, moment fundamental de deschidere europeană, care a antrenat o evoluţie economică, socială şi culturală, cu implicaţii *directe asupra ridicării bunăstării generale a populaţiei.* Extinderea teritorială prin includerea de unităţi administrative rurale periurbane şi, deci, preluarea sau nu a vechilor denumiri de locuri, apariţia unor noi artere de circulaţie, de lucrări edilitare, clădiri publice, grădini, parcuri, hanuri şi magazine, pieţe, la care adăugăm reşedinţele boiereşti identificate urbanonimic corespunzător, au determinat o explozie urbană, oraşul românesc apropiindu-se în scurt timp de aspectul oraşelor din Occident.

Pe baza unui material arhivistic bogat vom încerca nu atât să delimităm etapele evoluţiei denumirilor de locuri urbane, cât mai ales să configurăm, din perspectivă diacronică, tipul general al numelui de loc citadin, să-l încadrăm într-un tipar viabil sau nu pe teren românesc, model dominat de aspectul motivaţiei, şi, de aici, să oferim soluţii pertinente pentru forurile administrative decizionare.

Modelele toponimice urbane pe care ni le propunem spre analiză sunt clasificate din punct de vedere metodologic după criteriul viabilităţii, înţelegând prin aceasta că soluţiile pe care le oferim se bazează pe modelele cu existenţă de lungă durată, legate de istoria locală şi care, eventual, se menţin şi astăzi.

I. MODELE VIABILE

a) Sat (sat inclus, moşie) → Mahala (cartier) → Stradă

Broşteni (*sat* – 1700, 1828) → (*mahala* – 1696, 1775, 1822) → (*stradă* – 1898);

Cărămidarii de Jos (*sat* – 1668) → (*mahala* – 1798, 1803) → (*uliţă, stradă* – 1898, 1915, 1929, şi azi);

Cotroceni (*sat* –1614, 1625, 1635, 1702) → (*mănăstire* – 1672, 1680, 1684, 1699, 1710, 1720) → (*deal* – 1750) → (*chioşc, casă de vară* – 1781) → (*drum* – 1818, 1898, şi azi) → (*codru* – 1852) → (*pod* – 1852) → (*palat, reşedinţă oficială regală* – 1882) → (*parc* – 1898) → (*cartier* – 1898, şi azi);

Dudeşti (*sat* – 1577, 1610, 1649, 1764, 1795, 1823) → (*mahala* – 1804, 1824, 1828, 1833, 1858; (*spital* – 1795, 1799, 1825) → (*cale de acces* – 1804, 1852, 1929, şi azi);

[3] Adrian Rezeanu, *Principii de atribuire şi modificare a numelor de străzi*, în *Studii de onomastică*, vol. IV, Cluj-Napoca, 1987, p. 379–385; Adrian Rezeanu, Filofteia Modoran, *Toponimia urbană*, în LR, XLIII, 1994, nr. 9–10, p. 471–476.

Fundeni (*sat* – 1825) → (*mahala* – 1898; *spital* – şi azi; *cartier* – şi azi);

Grozăveşti (*sat* – 1700) → (*mahala* – 1852) → (*moară* – 1799) → (*cale de acces* – 1898, 1929, 1938, şi azi);

Herăstrău (*sat* – 1699, 1745, 1793, 1796, 1831) → (*uliţă* – 1834, 1847) → (*Mahalaua Uliţii Herăstrăului* – 1823) → (*lac* – 1809, 1812, 1898, 1929, şi azi) → (*parohie* – 1898);

Pantelimon (*sat* – 1701) ↔ (*mănăstire* – 1701, 1735) → (*mahala* – 1755, 1841) ↔ (*spital* – 1755, 1795) → (*cale de acces* – 1898, 1929, şi azi);

Văcăreşti (*sat* – 1577, 1598) → (*mahala* – 1732; *biserică* – 1722) → (*cale de acces* – 1852, 1898, 1929, 1938, şi azi);

b) Formă de teren → Uliţă (stradă) → Mahala (cartier) → Biserică → Pod

Dealu (~ *Bărbătescului*) → (*Biserica Bărbătescului* – 1798, 1838, 1840) → (Mahalaua Bărbătescului – 1798, 1801, 1816, 1833, 1852);

Dealu (~ *Spirii*) → (*Biserica Spirea din Deal*, *Schitul lui Spirea* – 1763, 1768, 1769) → (*Mahalaua Dealul Spirii* – 1835, 1842, 1850, 1879) → (*Uliţa Spirii*, alt nume al *Uliţei Mehedinţului* – 1798) → (*Strada Dealul Spirii* – 1911, 1915, 1929, 1938, şi azi);

Dealu (~ *Viilor*) → (*Mahalaua Viilor*, *Uliţa Viilor* – 1798) → (*Şoseaua Viilor* – 1898, 1911, 1915, 1929, 1938, şi azi);

Gorgan (*Gorgani*) → (*uliţă* – 1842, 1852) → (*mahala* – 1739, 1741, 1793, 1825, 1852) → (*biserică* – 1793) → (*pod* – 1798);

c) Edificiu public → Uliţă (stradă) → Biserică → Mahala (cartier) → Pod

Bărăţia (*biserică catolică* – 1637, 1664, şi azi) → (*Casele Bărăţilor* – 1724) → (*uliţă* – 1712, 1725, 1746) → (*mahala* – 1797, 1801, 1810) → (*pivniţe* – 1707) → (*prăvălii* – 1798);

Casele Beilicului (*reşedinţă oficială otomană* – 1798) → (*mahala* – 1823, 1827, 1846) → (*pod* – 1820, 1823, 1824) → (*han* – 1823);

Curtea Veche (*palat domnesc* – 1800, 1805, 1814, 1832) → (*mahala* – 1793, 1802, 1840) → (*uliţă* – 1811) → (*pod* – *Podul cel Mare din Curtea Veche* – 1763, 1824) → (*han* – 1827);

Foişorul de Foc (*turn de observaţie incendii* – 1745, 1792, 1827) → (*mahala* – 1798, 1825, 1839) → (*uliţă* – 1800) → (*han* – 1815) → (*cartier* – 1898, şi azi);

Hanul Şerban Vodă (*han* – 1710, 1716, 1723, 1735, 1740, 1784, 1809, 1816, 1855) → (*uliţă* – 1733, 1844, 1853) → (*mahala* – 1761, 1781, 1793, 1830) → (*Biserica Şerban Vodă* – 1713, 1776, 1780) → (*pod* – 1727, 1742, 1768, 1795, 1822, 1830) → (*cale de acces* – *Şerban Vodă* – 1898, 1911, 1915, 1929, 1938, şi azi);

Poşta Veche (1800) → (*mahala* – 1810) → (*uliţă* – 1834);

d) Mahala (grup etnic) ↔ Uliţă (stradă) → Biserică

Biserica Grecilor (1635, 1653, 1666, 1671, 1685, 1835) →

(*Mahalaua Bisericii Grecilor* – 1677, 1724) → (*Mahalaua Grecilor* – 1690, 1696, 1723, 1737, 1780) → (*Hanu Greci* – 1671, 1736, 1764);

Mahalaua Armenească (1780) ↔ (*uliţă, stradă* – 1824, 1898, 1929, şi azi) → (*biserică* – 1742, 1824, şi azi);

Uliţa Sârbilor (1698) ↔ *Mahalaua Sârbilor* (1700, 1785);

e) Personalitate (politică, ecleziastică, prezentă în istoria locală) → **Uliţă → Mahala (cartier) → Biserică**

Mahalaua Bălăceanului (1707, 1791) ↔ *Uliţa Bălăceanului* (1707) ← *Casele Bălăceanului, Grădina Bălăceanului* (1707) → *Biserică* (1800);

Mahalaua Boteanului (cca 1740, 1749, 1764, 1786, 1800, 1842) ↔ (*uliţă, stradă* – 1764, 1852, 1898, 1911, 1938, şi azi) → (*biserică* – 1898, şi azi);

Mahalaua Brezoianului (1846) → (*uliţă, stradă* – 1911, 1929, şi azi) → (*biserică* – 1846);

Mahalaua Colţii (clucer Colţea Doicescu) (1716, 1740, 1793, 1828, 1843) ↔ *Uliţa Colţii* (1740) → *Mănăstirea Colţea* (1720, 1732, 1738, 1741, 1826) → (*han* – 1762) → *Turnul Colţii* (1772) → (*biserică* – 1826, şi azi) → *Spitalul Colţii* (1828, 1834, şi azi);

Mahalaua Golescului (1730, 1736, 1741) ↔ (*uliţă, stradă, bulevard* – 1741, 1852, 1898, 1911, 1929, şi azi);

Mahalaua Silvestru (1732) ↔ (*uliţă, stradă* – 1748, 1898, 1911, şi azi) → (*biserică* – 1748, şi azi);

Mahalaua Stelii (1736, 1740, 1767) → (*uliţă, stradă* – 1767, şi azi) → *Mănăstirea Stelea* (1633, 1717, 1764);

Mahalaua Udricanului (clucerul Udrican) (1793, 1824, 1826) → (*uliţă, stradă* – 1898, şi azi) → *Biserica Udricani* – 1898, şi azi;

f) Toponim minor (de obicei sursă de apă sau loc de negoţ) → **Uliţă (stradă) → Mahala (cartier) → Biserică → Pod**

Cişmeaua lui Mavrogheni (*fântână* – 1818, 1829, 1839, 1854) → *Mahalaua Cişmelii* (*lui Mavrogheni*) (1831, 1835, 1843, 1850) → *Mahalaua Mavrogheni* (1856) → *Mahalaua Bisericii Mavrogheni* (1857, 1860) → *Biserica Mavrogheni* (1841, şi azi);

Fântâna Boului (1724) → (*uliţă* – 1728, 1848) → (*mahala* – 1728, 1730, 1741, 1781, 1793, 1800, 1835, 1859) → (*biserică* – 1781, 1793, şi azi);

Izvor (1700) → *Uliţa* (*strada*) *Izvorului* (1732, 1838, şi azi) ↔ *Mahalaua Izvorului* (1793, 1795, 1813, 1838, 1842, 1850, şi azi) → *Biserica Izvor* (1805, şi azi);

La Scaune (*abator, piaţă de carne*) (1702, 1706, 1728, 1734) → *Mahalaua Scaunelor Vechi de Carne* (1702, 1706, 1718, 1720, 1725, 1747, 1766) → *Uliţa Scaunelor de Carne* (1725, 1769) → *Biserica Scaune* (1734, şi azi) → *Podul Scaunelor Vechi* (1750, 1778) → *Strada Scaune* (1898, 1911, 1915, 1929, 1938, şi azi);

Puţul cu Apă Rece (1838) → *Uliţa* (*strada*) *Puţul cu Apă Rece* (1846, 1898, 1911, 1929, şi azi);

Puţul cu Plopi (1740) → *Uliţa* (*strada*) *Puţul cu Plopi* (1741, şi azi);

Puțul cu Tei (1740) → *Ulița* (*strada*) *Puțul cu Tei* (1741) → *Hanul Puțul cu Tei* (1850) → *Hanul cu Tei* (1898, și azi);

Puțul de Piatră (1740) → *Ulița* (*strada*) *Puțul de Piatră* (1741, și azi);

Puțul Spătarului (1856) → *Ulița Puțul Spătarului* (1898) → *Strada Spătarului* (1911, 1915, 1929, 1938, și azi);

g) Toponim major (orașul sau județul de destinație sau un sat periurban) → Cale de acces urbană

Târgoviște (*localitate* → *Calea Târgoviștei* (anterior 1877);

Chitila (*sat periurban*) → *Șoseaua Chitilei* (1911, 1929, 1938, și azi);

Craiova, Măgurele, Mehedinți (*localități, județ*) → *Ulița* (*calea*) *Craiovei, Calea la Măgurele, Calea Mehedințului* (sau *a Spirii*) (1741, și anterior 1877);

Mogoșoaia (*sat* – 1598, 1626, 1632) → *Ulița* (*Podul*) *Mogoșoaiei* (anterior 1877);

h) Lăcaș de cult (denumire religioasă) → Mahala (cartier) → Uliță (stradă)

Biserica Sfinții Apostoli (1677, 1708) → *Mahalaua Sfinții Apostoli* (1820, 1830, 1857) → *Ulița* (*strada*) *Sfinții Apostoli* (1840, 1898, 1911, 1915, 1929, 1938, și azi) → *Podul Sfinții Apostoli* (1835);

Biserica Sfinții Voievozi → *Mahalaua Sfinții Voievozi* (1834, 1838, 1851, 1858, 1860) → *Ulița* (*strada*) *Sfinții Voievozi* (1898, 1911, 1915, 1929, 1938, și azi) → *Piața Sfinții Voievozi* (1898, și azi);

Biserica Sfânta Ecaterina (*Biserica lui Pană*) (1668, 1714, 1716–1719) → *Mahalaua Sfânta Ecaterina* (1714, 1718, 1766) ↔ *Ulița* (*strada*) *Sfânta Ecaterina* (1898, 1911, 1915, 1925, 1929, 1938, și azi);

Biserica Sfântul Nicolae (*din Șelari*) (1750, 1752) → *Mahalaua Sfântul Nicolae Șelari* (1753, 1766, 1796) ↔ *Ulița* (*strada*) *Sfântul Nicolae Șelari* (1911, 1929, și azi);

i) Lăcaș de cult (denumire laică) → Mahala (cartier) ↔ Uliță (stradă)

Biserica Albă (1696, 1785, 1815) → *Mahalaua Biserica Albă* (1740, 1793, 1820, 1840, 1850) ↔ *Ulița* (*strada*) *Biserica Albă* (1740, 1820, 1898, 1929, și azi);

Biserica Bradului (*Biserica cu Bradu*) → *Mahalaua Bradului* (1798);

Biserica Cuibul cu Barză (1842) → *Mahalaua Cuibul cu Barză* (1856) ↔ *Ulița* (*strada*) *Berzei* (1911, 1915, 1925, 1938, și azi);

Biserica Stejarului (1691) → *Mahalaua Stejarului* (1740, 1753, 1793, 1811) ↔ *Ulița* (*strada*) *Stejarului* (1794, 1818, 1911, și azi);

j) Monument → Stradă → Piață → Cartier

Monumentul Aviatorilor → *Strada, Piața, Cartierul Aviatorilor* (1947, și azi);

Monumentul Lahovary → *Strada, Piața Lahovary* (1911, 1938, și azi);

Monumentul Leu → *Strada, Piața Leu* (1938, și azi);

k) Sat (inclus) → Mahala → Arteră de circulație → Unitate administrativ-urbană (plasă)

Broşteni (*sat inclus*, anterior 1728) → *Mahalaua Broşteni* (1728, 1752, 1775, 1800) → *Mahalaua Sloboziei din Broşteni* (1828) → *Plasa Broşteni* (1798, 1840) → *Strada Broşteni* (1911).

II. MODELE NEVIABILE

a) Uliţă (nume de meserii) → Mahala (cartier) (cu existenţă motivată efemer şi delimitată istoric) → **Biserică** → **Edificiu public** (prin pierderea uneia sau a tuturor verigilor din lanţul toponimic)

Uliţa Olari (1809) → *Mahalaua Olari* (1829, 1835) → *Biserica Olari* (1824, şi azi);

Uliţa (*strada*) *Şelarilor* (1755, 1765, şi azi) → *Mahalaua Şelarilor* (1794) → *Biserica Şelarilor* (1755);

Uliţa Tabacilor (1635) → *Mahalaua Tabaci* (1635, 1666);

Uliţa Trâmbiţaşilor (1716) → *Mahalaua Trâmbiţaşilor* (1717, 1731, 1748, 1768, 1781);

Uliţa Zlătarilor (1669) → *Mahalaua Zlătarilor* (1682) → *Biserica Zlătari* (1680, şi azi) → *Hanul Zlătari* (1847). Menţinerea până azi doar a denumirii laice a bisericii din întreg lanţul toponimic poate conduce şi la o etimologie greşită a denumirii.

b) Uliţă (stradă) (nume de personalitate, eveniment politic, social, fără legătură cu istoria locală) ← **Uliţă (stradă) (nume de meserii)**[4], procesul denominaţiei fiind nemotivat

Strada Iuliu Maniu ← *Strada 30 Decembrie* ← *Strada Carol II* ← *Strada Franceză* ← *Strada Işlicarilor* (1791);

c) Uliţă (stradă) (nume de localitate legată de evenimente social-politice, fără legătură cu istoria locală) ← **Uliţă (stradă, cale de acces)** (nume al localităţii cu care aceasta face legătura);

Calea Rahovei (după 1878, şi azi) ← *Calea Craiovei* (1853) ← *Calea la Măgurele* ← *Calea Mehedinţilor*. Ultimele trei verigi ale lanţului toponimic sunt şi motivate şi viabile.

Calea Griviţei (după 1878, şi azi) ← *Drumul Târgovişte cel Vechi* (1681);

d) Sectoare administrativ-urbane, de la nemotivat la nemotivat

Sectoare (nume de culori, după 1812, fără nici o legătură cu aspectul general al părţii de oraş cuprinse)[5] → *Raioane* (după 1950: N. Bălcescu, Griviţa Roşie, V. I. Lenin, T. Vladimirescu, 16 Februarie, 1 Mai, 23 August) → *Sectoare* (după 1965, purtătoare de numere);

e) Stradă ← denumire de oraş (autohton sau străin)

Străzile: Paris, Tirana, Varşovia, Calafat etc.

f) Stradă ← nume de personalităţi artistice, culturale, politice,

[4] *Bucureşti. Plan. Variantă generală*, Bucureşti, 1992, Institutul de Geodezie, Cartografie şi Organizarea Teritoriului; Alexandru Ionescu, Constantin Kiriac, Sorin Borduşan, *Bucureşti. Ghidul străzilor*, Bucureşti, Editura Globus, 1993; I. Villacros, *Ville de Bukarest. Plan général de la place du grand marché*, 1851; *Plan général de ville Bukarest*, 1910 (Cabinetul de hărţi al Academiei Române); C. Sfinţescu, *Studiul sistematizării municipiului Bucureşti: Documentare – delimitări – zonificare – circulaţie*, Bucureşti, 1931.

[5] D. Pappasoglu, *Centrul capitalei Bucureşti şi colórea de roşu*, Bucureşti, 1871.

nelegate de istoria locală

Străzile: Verdi, Chopin, Bonaparte etc.

g) Stradă, Edificiu public ← nume de munţi, plante, animale, apelative

Strada Rodnei, Hotel Negoiu, Strada Potcoavei, Strada Rondelului etc.

5. Deşi numărul modelelor privind istoria evoluţiei urbanonimelor nu se rezumă la cele enunţate mai sus, considerăm că exemplele date sunt suficiente pentru a trage concluzii asupra structurii sistemului toponimic urban.

Oraşul românesc nu poate să facă excepţie de la normele generale de evoluţie urbanistico-edilitară, dar specialistul în toponimie este singurul în măsură să-şi spună punctul de vedere asupra viabilităţii modelului toponimic urban, motivaţia fiind determinantă. Criteriul în discuţie implică în mod obligatoriu analiza denumirii entităţii urbane pe parcursul unei lungi perioade de timp, în situaţia de faţă secole, cât se menţine în geografia urbană o realitate neschimbată.

Nu e mai puţin adevărat că o statistică a preponderenţei, într-o perioadă anume, a modelelor neviabile, în comparaţie cu alte etape diferite, ne obligă să amendăm perioadele în discuţie şi să reactualizăm modelele toponimice urbane stabile şi caracteristice pentru terenul românesc. Astfel, analiza modelelor propuse şi repartizarea lor în timp în sistemul denumirilor urbane scoate în evidenţă segmente numeroase din istoria oraşului în care lipsa motivaţiei toponimice este dominantă, aspectul oraşului românesc fiind din acest punct de vedere artificial. Apare astfel ideea că toponimia urbană, spre deosebire de alte sectoare din toponimie, este golită de conţinut, este inaptă să-şi creeze un sistem propriu de denumiri, apelând la determinante care nu-i sunt specifice. Modelul II b, de exemplu, este caracteristic pentru situaţia arbitrară în care se află urbanonimia contemporană. Lanţul de denumiri stabilit de noi cuprinde segmente care, fiecare în parte, cu excepţia denumirii primare, aduce o notă arbitrară în toponimia urbană, şi anume subordonarea ei unor interese străine de cele ale oraşului propriu-zis. Este evident că epocile se întrepătrund în conştiinţa localnicilor şi un vorbitor actual poate să spună în continuare *Strada Regina Maria*, fără a fi înţeles de locuitorii mai tineri ai capitalei.

Atribuirea denumirilor urbane de către administraţia locală în funcţie de evenimentele politice şi istorice majore sau ocazionale reprezintă o practică frecventă în toponimie. Se creează astfel o imagine falsă a oraşului, în care toponimia sa minoră este identificată arbitrar cu numele altor oraşe, de exemplu. Modelul II c, la care situaţiile discutate sunt foarte numeroase, este caracteristic pentru una din soluţiile pe care le oferim. Denumirea *Calea Rahovei*, dată la 1878 şi încetăţenită prin uz, nu spune nimic despre locul identificat, pe când oricare dintre cele trei denumiri mai vechi identifică direcţia de acces spre zone concrete din ţară.

Toponimia urbană, ca un dorit sistem unitar, nu trebuie să fie doar creaţia unei practici curente, chiar dacă ea tinde să se generalizeze. Există situaţii foarte frecvente, ca cele expuse sub I f, în care, prin dispariţia motivaţiei iniţiale, s-ar părea că nu se mai justifică denumirea actuală, singulară, uneori desuetă. *Strada* şi *Biserica Scaune*, de exemplu, care se menţin şi azi, ar putea reprezenta o insulă în peisajul toponimic urban actual, o relicvă dintr-un lanţ segmentat în decursul anilor. Oare acest tip de urbanonim trebuie păstrat ? Bineînţeles, da. Chiar dacă în evoluţia unui oraş se suprapun elemente din perioade diferite, denumiri ca cele de mai sus au valoare de document legat de istoria urbanismului local, prin urbanonim identificându-se şi porţiuni urbane. La fel *Strada Spătarului* sau *Strada Puţul cu Plopi*.

În concurenţa dintre urbanonime, rezultate din suprapuneri succesive, rezistă de cele mai multe ori acelea impuse dintr-un motiv sau altul de administraţie. Denumirea astfel impusă îşi creează derivaţii, care îi susţin existenţa şi o motivează parţial. Este cazul denumirii *Calea Victoriei*, anterior *Podul Mogoşoaiei* (de sub I g). Rezonanţa arhaică a denumirii *Podul Mogoşoaiei* în nici un caz nu-l poate împiedica pe specialist să intervină. Defilarea trupelor româneşti victorioase în războiul din 1877 pe această arteră de circulaţie nu reprezintă o motivaţie toponimică. Consacrarea unui urbanonim prin uz are însemnătate doar atunci când nu contravine unor legi stricte, în cazul de faţă motivaţia fiind esenţială.

Dintre cele mai aberante modele neviabile le menţionăm pe cele de sub II e, f, g, adică denumirile de străzi. Acest compartiment toponimic reprezintă exemplul edificator pentru ceea ce am putea numi rezerva specialistului faţă de deciziile administrativ-urbane. Menţinerea acestor modele, din păcate cu largă răspândire, depersonalizează oraşul românesc, îi sărăceşte avuţia, creându-se confuzii atât la nivelul localnicilor, cât şi al străinilor. Căci nu poţi da o interpretare firească anunţului de pe un autobuz urban, „Paris – Corlăteşti", înţelegând prin *Paris* altceva decât numele oraşului francez.

Cele câteva consideraţii asupra unor aspecte ale toponimiei urbane reprezintă un semnal, o dorinţă de a atrage atenţia forurilor administrative asupra caracterului artificial al denumirilor de locuri urbane şi asupra necesităţii normării sistemului toponimic citadin în contextul renaşterii oraşului românesc contemporan.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

GRIGORE BRÂNCUŞ, **Cercetări asupra fondului traco-dac al limbii române**, Institutul Român de Tracologie, Bucureşti, 1995, 118 p. („Bibliotheca Thracologica", VIII)

Apărut în colecţia „Bibliotheca Thracologica", editată de Institutul Român de Tracologie, volumul de faţă reuneşte nouă studii ale autorului consacrate substratului românei, acoperind toate compartimentele limbii (vocabular, fonetică, gramatică): *Transferul în onomastică al cuvintelor din substrat* (p. 18–47), *Un procedeu de compunere comun românei şi albanezei* (p. 48–50), *Elemente lexicale autohtone în dialectul aromân* (p. 51–66), *Vocala ă* (p. 67–74), *Consoana h* (p. 75–81), *Consoana ş* (p. 82–85), *Rotacismul* (p. 86–93), *Originea structurii numeralului românesc* (p. 94–97) şi *Note în legătură cu postpunerea articolului definit* (p. 98–110); primul şi ultimul studiu sunt inedite, celelalte şapte fiind publicate anterior în reviste de specialitate („Studii şi cercetări lingvistice" şi „Thracodacica"). Volumul mai cuprinde un *Cuvânt înainte* (p. 7–10), o listă de *Bibliografie-abrevieri* (p. 11–17), încheindu-se cu un amplu rezumat în limba germană (p. 111–118). Unele studii, în special cele consacrate vocalei *ă* şi consoanelor *ş* şi *h*, au fost refăcute fundamental (cf. *Cuvânt înainte*, p. 7).

Preocupările autorului privind fondul traco-dac ale limbii române se înscriu în tradiţia studiilor albano-române, inaugurată cu peste două secole în urmă de Johann Thunmann (*Über die Geschichte und Sprache der Albaner und der Wlachen*, Leipzig, 1774), continuată, în partea lingvistică, în secolul trecut, de B. Kopitar (*Albanische, walachische und bulgarische Sprache*, Viena, 1829), Fr. Miklosich, H. Schuchardt, iar în secolul nostru de B. P. Hasdeu, W. Meyer-Lübke, C. Treimer, N. Jokl, Al. Philippide, Th. Capidan, E. Çabej, Al. Rosetti, I. I. Russu şi alţii.

În *Cuvânt înainte* Grigore Brâncuş semnalează succint principalele contribuţii ale înaintaşilor, îndeosebi pe cele de ordin metodologic: elementele comune românei şi albanezei sunt rezultatul influenţei substratului asupra latinei vulgare, nu împrumuturi târzii din albaneză în română (H. Schuchardt); aşa-numitele balcanisme ale românei trebuie raportate la fenomene similare din limbile romanice (W. Meyer-Lübke)[1]. Însuşindu-şi aceste puncte de vedere, Grigore Brâncuş consideră, la rândul său, că „anumite tendinţe ale latinei vulgare târzii devin legi în latina dunăreană pentru că sunt susţinute de influenţa substratului autohton, caracterizat, probabil, prin aceleaşi fenomene spre care evoluau aceste tendinţe" (p. 8) şi că elementele prelatine din română „au fost asimilate de latina dunăreană în tot cursul perioadei de romanizare a Daciei, fiind moştenite în română ca fond latin propriu-zis" (*ibidem*).

Din primul studiu, inedit, *Transferul în onomastică al cuvintelor din substrat*, reţinem constatarea că cele mai multe dintre cuvintele „sigure" moştenite din limba autohtonilor (83 din 89) apar şi ca nume proprii (de persoane şi de locuri) şi că „aria cu cele mai numeroase nume proprii, mai ales toponime, provenite din apelative de origine traco-dacă, este Oltenia de nord şi de nord-vest, parţial Banatul şi regiunea Hunedoarei, în general aria cea mai puternic romanizată" (p. 20).

O atentă trecere în revistă a cuvintelor din substrat păstrate în aromână întâlnim în studiul, întemeiat pe o anchetă de teren efectuată de autor în 1966 la aromânii din

[1] Cf. recent, în acelaşi sens, Eugenio Coseriu, *Balkanismen oder Romanismen ? Methodisches zum sog. „Balkansprachbund"*, în vol. *Fakten und Theorien. Beiträge zur romanischen und allgemeinen Sprachwissenschaft* (Festschrift für Helmut Stimm zum 65. Geburtstag), Tübingen, Gunter Narr Verlag, 1982, p. 37–43).

Albania, *Elemente lexicale autohtone în dialectul aromân*. Este cunoscut faptul că în aromână s-au păstrat mai puţine cuvinte din substrat decât în dacoromână. Astfel, din cele 89 de „cuvinte autohtone sigure" înregistrate de Grigore Brâncuş în română, lipsesc din aromână 23 (aproximativ 26%) (cf. *Vocabularul autohton al limbii române*, Bucureşti, 1983, p. 168). După 46 de ani de la cercetările lui Th. Capidan la aromânii din Albania (în anul 1920), Grigore Brâncuş a constatat că „numărul de elemente autohtone necunoscute aromânei este aproape dublu", ceea ce constituie, în opinia autorului, „o dovadă de netăgăduit că aceste elemente **au existat** în aromână şi că **au dispărut** din diverse cauze" (p. 65), termenii în discuţie fiind înlocuiţi adesea cu împrumuturi din limbile balcanice. În concluzie, părerea autorului este că, într-o epocă mai veche, „aromâna nu diferea aproape prin nimic de dacoromână în ce priveşte fondul lexical autohton" (*ibidem*)[2].

Patru studii din prezentul volum sunt consacrate foneticii, tratând despre vocala *ă*, consoana *h*, consoana *ş* şi despre rotacism.

Se ştie că în română, albaneză şi bulgară există vocala de timbru [ə], apariţia ei în cele trei limbi fiind, în general, atribuită, ca şi postpunerea articolului hotărât, influenţei substratului. În cazul ambelor fenomene concordanţele sunt frapante, deşi există şi deosebiri. În ceea ce priveşte vocala *ă*, româna se deosebeşte atât de albaneză, cât şi de bulgară prin faptul că posedă, în plus, vocala *î*, cu care *ă* formează o opoziţie cu valoarea distinctivă. Fără să treacă cu vederea această deosebire, Grigore Brâncuş face o descriere foarte amănunţită a contextelor în care apare *ă* în română şi, respectiv, *ë* în albaneză, ajungând la concluzia că „cele două sunete nu pot fi cercetate separat unul de altul" şi că „rom. *ă* se datoreşte substratului (sau unor tendinţe atribuite substratului), care a acţionat asupra latinei dunărene" (p. 74)[3].

Aceeaşi analiză atentă a situaţiei din română şi albaneză o regăsim în studiul consacrat consoanei *h*. Examinarea „stadiilor intermediare presupuse în evoluţia anumitor sunete din latină în română" (p. 75) îi permite autorului să-şi susţină ipoteza că „*h* exista în româna comună în faza de dinainte de contactul ei cu slava" (*ibidem*). „De la slavi, românii nu au învăţat să rostească pe *h*, ci au împrumutat numeroase cuvinte conţinând sunetul *h*" (p. 80) afirmă Grigore Brâncuş. Autorul îşi sprijină ipoteza pe comparaţia cu albaneza, anume „pe tendinţe identice dezvoltate independent în cele două limbi, tendinţe determinate, foarte probabil, de acţiunea substratului" (p. 75).

Considerând că rotacismul a fost determinat în română şi în albaneză de acţiunea substratului, pentru că atât geneza, cât şi evoluţia fenomenului s-au petrecut în condiţii identice, Grigore Brâncuş observă totuşi că fenomenul a avut întotdeauna, şi are şi astăzi, un caracter dialectal în ambele limbi[4]. Pe această din urmă constatare îşi întemeiază autorul ipoteza că rotacismul „e foarte probabil să fi fost dialectal şi în idiomul de substrat" (p. 91). Este posibil, după părerea autorului, ca rotacismul (atestat, în română, în aria nord-vestică) să fi caracterizat vorbirea dacilor liberi, romanizaţi relativ târziu (prin secolul al VI-lea), care se găseau la nord şi la vest de provincia Dacia (Dacia romană).

Volumul se încheie cu un studiu inedit privind postpunerea articolului definit. Remarcăm, pe lângă analiza amănunţită a

[2] La rândul nostru, într-o investigaţie recentă, nu am putut semnala în aromână cuvinte moştenite din substrat care să nu se regăsească în dacoromână (cf. Nicolae Saramandu, *Probleme ale studierii substratului aromânei*, în SCL, XLII, 1991, nr. 3–4, p. 119–123).

[3] O vocală de timbru [ə] în poziţie neaccentuată se întâlneşte în dialectele italiene meridionale, fapt care o determină pe Addolorata Landi (*Su un parallelismo fonico interbalcanico*, în „Zeitschrift für Balkanologie", XXX, 1994, nr. 2, p. 150–163) să atribuie apariţia acestei vocale în română şi albaneză tendinţei manifestate în romanica răsăriteană de închidere a vocalelor neaccentuate.

[4] Pentru rotacism, vezi acum Andrei Avram, *Nazalitatea şi rotacismul în limba română* (Bucureşti, 1990), lucrare recentă care nu a mai putut fi utilizată de Grigore Brâncuş. În anchete de teren în Dobrogea am înregistrat unele forme cu rotacism la aromâni fărşeroţi originari din Albania (cf. Nicolae Saramandu, *Forme cu rotacism în aromână*, în FD, XI, 1992, p. 97–102).

faptelor, lărgirea cadrului cercetării, sugerată în încheierea studiului, unde se menţionează opinia de dată mai recentă (1969) a unui indoeuropenist, V. Pisani, care consideră, aşa cum ne informează Grigore Brâncuş, „că articolul postpus, nu numai cel din albaneză, ci şi cel din armeană şi limbile scandinave, a fost determinat de acţiunea substratului indigen, a cărui caracteristică era topica determinat: determinant" (p. 110).

O minuţioasă analiză a datelor, însoţită de o prudentă şi nuanţată interpretare şi de receptarea critică a opiniilor exprimate de predecesori, caracterizează metoda de lucru a autorului prezentului volum. Grigore Brâncuş rămâne permanent pe terenul sigur al faptelor, ceea ce îi permite să avanseze ipoteze sau să adopte păreri care au cea mai mare şansă de a se impune.

Autorul studiilor din volumul de faţă este, în prezent, la noi cel mai profund cunoscător al problematicii privind substratul, cu contribuţii esenţiale, care se înscriu ca lucrări de referinţă în literatura de specialitate.

NICOLAE SARAMANDU
Institutul de Fonetică şi Dialectologie „Al. Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

МАКСИМ СЛ. МЛАДЕНОВ, **Българските говори в Румъния**, Издаделство на Българската Академия на Науките, София, 1995, 455 p.

După apariţia celor două volume ale prof. St. Stojkov despre graiul bulgarilor din Banat (*Банатският говор*, Sofia, 1967, şi *Лексиката на банатският говор*, Sofia, 1968), a văzut lumina tiparului o nouă şi importantă contribuţie la studierea graiurilor bulgăreşti de peste hotare. Lucrarea lui Maxim Sl. Mladenov, consacrată unităţilor dialectale bulgăreşti aflate pe teritoriul României, înmănunchează cercetările autorului, pe de o parte, şi, pe de altă parte, unele analize asupra unor graiuri izolate întreprinse de-a lungul timpului de diverşi lingvişti bulgari şi români. Această îmbinare a datelor sincronice cu fapte şi fenomene lingvistice cercetate cu decenii în urmă dă un caracter aparte monografiei dialectologului bulgar, care, nu de puţine ori, foloseşte comparativ informaţiile provenind din perioade diferite pentru a stabili liniile directoare ale evoluţiei graiurilor respective.

Autorul, continuator al operei dascălului său, prof. St. Stojkov, nu a reuşit, din păcate, să îşi publice cartea în timpul vieţii, deşi, după cum reiese din prefaţă, era încheiată încă din anul 1987.

Elaborarea lucrării a necesitat ani mulţi de cercetări pe teren, de anchete şi documentare minuţioasă şi a fost posibilă în urma acordului de colaborare dintre Academia Bulgară de Ştiinţe şi Academia Română, concretizat prin conlucrarea dintre Institutul de Lingvistică din Bucureşti şi Institutul de Limbă Bulgară din Sofia. Aici este cazul să specificăm că o parte a materialului cu care este ilustrată analiza provine din Arhiva graiurilor slave din România, alcătuită la Institutul de Lingvistică de către membrii sectorului de slavistică.

Lucrarea cuprinde patru capitole: 1. *Introducere* (p. 7–59); 2. *Tipurile de graiuri bulgăreşti* (p. 60–363); 3. *Bilingvismul bulgaro-român şi rezultatele sale* (p. 364–431); 4. *Concluzii generale* (p. 432–434). În încheiere, după o bogată listă bibliografică (p. 435–444), sunt anexate nouă hărţi (p. 445–455), dintre care şase ilustrează unele fenomene lingvistice de pe teritoriul bulgar la care se fac referiri comparative.

Înainte de a intra în subiectul propriu-zis, autorul face o scurtă incursiune în trecutul îndepărtat al istoriei românilor şi bulgarilor, încercând să fixeze cadrul general al relaţiilor lingvistice strânse dintre cele două popoare. Cu acest prilej se fac unele afirmaţii surprinzătoare, în discordanţă cu ceea ce susţin specialiştii noştri, istorici sau lingvişti, cu privire la cele mai vechi raporturi româno-bulgare. Astfel, părerea că „între secolele XII–XIV statul bulgar cuprindea şi pământurile de la nord de Dunăre, unde trăia o populaţie slavă compactă şi care îşi păstra

limba" şi că „probabil spre sfârşitul sec. XIV (după unii autori chiar până în sec. XVI) această populaţie slavă (bulgară) a fost romanizată" (p. 7) este un reflex al „teoriei" lui S. B. Bernstein, combătute de Al. Rosetti şi la care însuşi lingvistul sovietic a renunţat[1].

Fără a minimaliza rolul slavilor în formarea statelor româneşti, istoricii noştri precizează că „slavii din Dacia mai existau în veacurile al X-lea şi al XI-lea ca element dominant, dar ar fi un anacronism să se vorbească de ei în veacurile al XIV-lea şi al XV-lea ca despre un element dominant, căci la acea epocă erau cu siguranţă românizaţi"[2]. Aceasta cu atât mai mult, cu cât supremaţia bulgară în nordul Dunării „a luat sfârşit la mijlocul secolului al X-lea, când pe pământurile Munteniei de azi s-au instalat pecenegii"[3].

Vorbind apoi de un alt val de bulgari, care s-au îndreptat spre Ţara Românească după căderea Bulgariei sub jugul otoman, autorul afirmă, contrazicându-se cu ceea ce spusese oarecum nesigur mai înainte, că aceştia nu au mai găsit aici vechea populaţie bulgară care fusese românizată.

Trecând peste această pagină nereuşită de istorie (care, după părerea noastră, nu era necesară în studiul introductiv), ne vom referi la acele evenimente istorice care pot fi susţinute documentar şi explică proveniența graiurilor bulgăreşti din ţara noastră. Autorul îşi îndreaptă toată atenţia asupra acestei probleme, beneficiind de o largă informaţie. Sunt folosite statistici vechi, studii ale istoricilor noştri şi se oferă astfel un tablou viu al colonizării bulgarilor în România şi al evoluţiei lor numerice din secolul trecut până în zilele noastre.

Primele migraţii masive ale bulgarilor la nord de Dunăre consemnate în documente sunt târzii şi încep după războaiele ruso-turce din secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea. O menţiune aparte trebuie făcută în legătură cu graiul din „cele Şapte Scaune" din Transilvania, reprezentând limba unui grup de bulgari stabiliţi în secolul al XIII-lea în satele Cergăul Mic şi Cergăul Mare. Aceştia au dispărut de mult, dar de pe urma lor s-au păstrat câteva rugăciuni scrise în bulgăreşte în secolul al XVI-lea[4].

O explicaţie personală a migrării bulgarilor spre nord o constituie represiunile turceşti de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, când, după pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774), în Ţara Românească, Moldova şi Basarabia ajung mii de familii bulgare (aproximativ 160 000 de „suflete"). Alte deplasări de populaţie bulgară spre Ţara Românească şi Rusia sunt înregistrate între 1787 şi 1792, apoi între 1793 şi 1812, când o mare parte dintre emigranţi se stabilesc pe pământurile primitoare ale Munteniei şi Olteniei.

Interesante consideraţii cuprinde subcapitolul privind lămurirea etnonimului *sârbi* cu semnificaţia „bulgari", curent în scrieri vechi, în actele de cancelarie scrise în slavonă sau în româneşte şi care s-a păstrat în toponimia actuală (cf. nume de sate, ca *Băleni-Sârbi*, *Băileşti-Sârbi* etc., cu populaţie de origine bulgară). Explicaţiile care pot fi date acestei confuzii, fără vreun conţinut lingvistic, sunt de natură politico-socială. Cea mai importantă este legată de rolul mereu crescând al statului sârb în evul mediu şi, totodată, de dispariţia treptată a statului bulgar. Cealaltă constă în faptul că în „conştiinţa poporului român ocupaţiile legate de grădinărit încep să se identifice cu poporul care le practică cel mai intens" (p. 31). Autorul este de părere că o analiză mai aprofundată a etnonimului *sârb* în limba română şi în toponimia românească poate scoate la iveală alte momente interesante privind istoria şi soarta poporului bulgar.

Subcapitolul despre *Răspândirea bulgarilor în România* (p. 31–47) începe cu informaţiile desprinse din atlasul lui Weigand, care a semnalat pentru prima dată localităţile cu populaţie bulgărească din România[5]. Autorul le-a cercetat pe rând, având la dispoziţie şi datele comparative despre 37 de sate provenind din arhiva ilustrului său predecesor, prof. St. Romanski.

[1] Al. Rosetti, *Istoria limbii române* (ediţie definitivă), Bucureşti, 1986, p. 609–610.
[2] P. P. Panaitescu, *Introducere la istoria culturii româneşti*, Bucureşti, 1969, p. 15.
[3] *Ibidem*, p. 193.
[4] I. Muşlea, *Şcheii de la Cergău şi folclorul lor*, în „Dacoromania", V, 1927–1928, p. 1–50.
[5] G. Weigand, *Linguistischer Atlas des dacorumänischen Sprachgebietes*, Leipzig, 1900 (harta nr. 67).

Situaţia actuală este cu totul alta, deoarece condiţiile de dezvoltare aparte a graiurilor într-un mediu alogen au dus la scăderea sensibilă a vorbitorilor limbii materne şi, treptat, la dispariţia unora dintre graiuri. Acest fenomen rezultă şi din lista de localităţi cu bulgari din zilele noastre, care cuprinde o serie de date geografice, statistice şi informaţii de natură lingvistică. Din păcate, acestea din urmă lipsesc uneori şi, ca urmare, pentru a afla dacă în localitatea respectivă a s t ă z i se vorbeşte sau nu bulgăreşte, cititorul trebuie să se adreseze şi subcapitolului următor, intitulat *Cercetări asupra graiurilor bulgăreşti*. Acolo va descoperi, între altele, că în peste 30 de sate menţionate anterior limba bulgară nu se mai foloseşte.

O atenţie deosebită se acordă contribuţiei aduse de lingviştii români şi de cei bulgari la studierea unor graiuri bulgăreşti izolate, care s-a dovedit foarte utilă în cazul acelor colectivităţi asimilate de populaţia românească, cum ar fi, de exemplu, cele din Cioplea, Dudeşti, Afumaţi.

Două paragrafe sunt consacrate unei probleme speciale. Este vorba despre „graiurile caraşovene" din Banat şi despre cel din Sviniţa (jud. Mehedinţi), care au fost considerate în trecut de unii cercetători ca bulgare, iar de alţii, în ultima vreme, ca sârbeşti (p. 54). După părerea autorului, care ni se pare insuficient argumentată, „aceste graiuri sârbo-croate din România au unele trăsături care pot fi clar definite ca bulgăreşti". Credem că cercetarea trebuie adâncită sub acest raport, deoarece există posibilitatea ca aserţiunile categorice cu privire la caracterul bulgăresc al acestor unităţi dialectale să poată fi dovedite ca nefondate.

Descrierea graiurilor este conţinutul celui mai întins capitol, intitulat *Tipurile de graiuri bulgăreşti* (p. 60–363), în care se vădesc cel mai elocvent competenţa recunoscută şi vasta experienţă a autorului. Conform tradiţiei instaurate în dialectologia bulgară, criteriul esenţial pentru stabilirea apartenenţei graiurilor la una sau alta din cele două mari grupe (de răsărit sau de apus) este de natură fonetică şi îl reprezintă reflexul vocalei ѣ. Acest criteriu, valabil şi în cazul graiurilor divergente, este utilizat cu succes şi în lucrarea lui M. Sl. Mladenov, pe baza lui făcându-se totodată şi diferenţierea variatelor subtipuri de unităţi dialectale bulgăreşti de pe teritoriul României, în raport cu regiunile de unde au emigrat vorbitorii lor. Din acest punct de vedere, în grupa de apus intră patru subtipuri de graiuri, iar în cea de răsărit trei subtipuri.

Ele sunt analizate după aceeaşi schemă, care constă în prezentarea particularităţilor fonetice, morfologice, sintactice şi lexicale. Pentru o mai exactă localizare în spaţiul dialectal bulgar a tipurilor de graiuri studiate se fac permanent trimiteri la fenomene similare sau identice cu cele din dialectele de la sud de Dunăre. Cel mai bine reprezentată numeric este grupa graiurilor de răsărit.

Un interes aparte îl prezintă graiul pavlichenilor din Popeşti-Leordeni şi Cioplea (de religie catolică), despre care nu există date foarte clare referitoare atât la proveniența, cât şi la data aşezării lor lângă Bucureşti. Reţin atenţia câteva caracteristici importante ale graiurilor amintite: a) inventarul de 7 vocale (faţă de 6 din celelalte graiuri), datorită prezenţei lui *ъ* atât în poziţie slabă, cât şi în poziţie forte; b) dispariţia totală a consoanei *x*, care a suferit diferite transformări; c) particularităţi de ordin lexical.

Materialul extrem de bogat de care a dispus autorul este pe larg folosit într-un amplu studiu privind bilingvismul bulgaro-român, concretizat prin numeroase împrumuturi româneşti şi calcuri în morfologie, sintaxă şi, mai ales, în vocabular (p. 364–431).

Cunoaşterea limbii române şi a multor fapte de dialectologie românească (amintim că M. Sl. Mladenov a fost profesor de limbă bulgară timp de 5 ani la Universitatea din Bucureşti şi că el provine din satul Novoselo situat în Valea Timocului, înconjurat de sate cu populaţie românească) conferă acestui capitol o valoare aparte. Autorul face aici observaţii teoretice interesante cu privire la contactele între limbi şi explică cu subtilitate felurite tipuri de interferenţă între graiurile bulgăreşti şi limba română, ca limbă dominantă.

În încheiere, nu ne rămâne decât să regretăm că lucrarea lui, apărută postum, nu a putut fi însoţită, potrivit tradiţiei din literatura de specialitate din Bulgaria, şi de un volum separat cuprinzând lexicul graiurilor studiate. Indiferent de acest fapt, ca şi de observaţiile pe care le-am făcut înainte, cartea *Graiurile bulgăreşti din România* reprezintă cea mai valoroasă monografie

dialectală publicată în ultimele decenii în țara vecină, la care desigur se vor referi adesea nu numai dialectologii bulgari, dar și lingviștii străini interesați de probleme de balcanistică.

VIRGIL NESTORESCU
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
București, Calea 13 Septembrie nr. 13

DAN BARBU, **Structura logică a morfosintaxei limbii române**, București, Editura Scripta, 1995, 198 p.

Având în vedere că autorul nu este de formație lingvist, cartea sa, intitulată, poate prea pretențios, *Structura logică a morfosintaxei limbii române*, demonstrează că cercetarea limbii române trezește un viu interes în rândul vorbitorilor, nu numai din unghiul cultivării limbii, cu urmări imediat practice, ci și pe plan teoretic. Dan Barbu a întreprins aici un astfel de studiu, conjugând principiile gramaticii tradiționale cu unele principii ale gramaticii moderne.

Cartea se deschide cu o bibliografie, pe care o considerăm sumară, chiar dacă este de bază pentru lucrarea în discuție. Urmează *Izvoarele*, apoi o listă de abrevieri și de semne convenționale. În *Argument*, autorul își exprimă punctul de vedere asupra gramaticii limbii române și justifică scopul cărții: „Scopul declarat al lucrării de față este acela de a rezolva (sic! – *n.n., V. N.*) o parte din problemele controversate existente la ora actuală în morfosintaxa limbii române, plecând de la premisa că acestea nu sunt decât rezultatele ignorării logicii și consecvenței în analiza gramaticală" (p. 7).

Structura logică ... este o cercetare de tip descriptiv în care autorul utilizează atât terminologia consacrată, cât și termeni propuși recent de unii lingviști, la aie căror poziții aderă.

Lucrarea se adresează profesorilor, studenților și candidaților la examenul de admitere în învățământul superior care vor să depășească limitele programei școlare.

Cartea cuprinde capitolele obișnuite pentru un astfel de studiu: *Substantivul* (p. 11–29), *Adjectivul* (p. 30–40), *Numeralul* (p. 41–51), *Pronumele* (p. 52–92), *Verbul* (p. 93–157), *Adverbul* (p. 158–169), *Interjecția* (p. 170–175), *Prepoziția* (p. 176–182), *Conjuncția* (p. 183–189) și *Despre articol* (p. 190–198). Credem că lucrarea se încheie cam brusc, simțindu-se nevoia unui capitol de concluzii.

În principiu, autorul urmează linia clasică a descrierii părților de vorbire. Începe cu definiția însoțită de exemplificări, urmează apoi caracteristici, probleme speciale (unde este cazul) și funcțiile sintactice pe care părțile de vorbire le pot îndeplini.

Prin l o g i c ă, se dovedește că autorul înțelege accepțiunea cea mai largă, „gândire justă, raționament corect, consecvent și temeinic"[1]. Un prim exemplu de aplicare a principiului consecvenței apare la substantiv. Astfel, după modelul adjectivului, care poate fi participial și pronominal în funcție de partea de vorbire din care provine, substantivele sunt clasificate în: adjectivale (*leneșul*), numerale (*un opt*), pronominale (*eul*), verbale (*încercare, un intrând*), adverbiale (*binele*), interjecționale (*oful*) (p. 13–14). Dan Barbu face observația că în enunțul *Din text lipsește un „de" și un „că"* (corect: *lipsesc*), *de* și *că* vor fi socotite substantive propriu-zise. Nu ni se oferă nici o explicație, bănuim însă că autorul are în vedere substantivizarea în metalimbaj.

Tot logica îl face pe autor să constate că în cazul pronumelor posesive nu e potrivit termenul de p r o n u m e d e p e n d e n t, ci de p r o n u m e s e m i i n d e p e n d e n t, pentru că „poate apărea și singur – nu determină un nume – atunci când este precedat de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale specifice genitivului: *împotriva mea, în fața noastră*" (p. 65). De asemenea, face observația că acest tip de pronume (cu formele *meu, tău* etc.) are și forme neaccentuate. Ele exprimă, ca și formele accentuate, posesorul

[1] Cf. DEX.

şi au o poziţie adnominală, specifică genitivului, rezultând din contrageri: *mâna mea = mâna-mi*.

Dan Barbu este de acord cu unii cercetători care susţin, spre deosebire de *Gramatica Academiei*, că există o formă neaccentuată de genitiv, pentru masculin şi feminin, *i* (p. 53) şi, drept consecinţă, termenul d a t i v p o s e s i v dispare: „Negăm existenţa unui dativ posesiv al pronumelui personal. Din *cartea lui* (*ei*), prin contragerea pronumelui personal, rezultă *cartea-i*, în care *i*, exprimând posesorul, este în genitiv" (p. 54).

Poziţia autorului în dezbaterea problemelor controversate este una de partizanat. El este de acord cu o poziţie sau alta, exprimate de autori cunoscuţi, enumerând ca argumente opiniile acestora. De exemplu, în cazul verbului, autorul nu acceptă condiţionarea predicativităţii de semantica verbală, considerând, ca şi alţii, că toate verbele din limba română sunt predicative (p. 93). Dan Barbu este de acord cu opinia lui G. G. Neamţu (din *Predicatul în limba română*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986) şi preia noţiunile a d j u n c t v e r b a l p r i m a r (pentru numele predicativ) şi a d j u n c t v e r b a l d e r i v a t (pentru element predicativ suplimentar). Dar are şi opinii diferite de cele ale lui G. G. Neamţu, fiind de aceeaşi părere cu GA în legătură cu structurile *Mi-e foame/frig/ dor/jenă*, unde substantivele sunt subiecte, şi nu adjuncţi verbali primari (p. 103). Faptul că nu există o unitate de păreri asupra diatezei, autorul îl pune pe seama ignorării chiar a definiţiei; acum se alătură opiniei lui C. Dimitriu (din *Gramatica limbii române explicată – Morfologia*, Iaşi, Editura Junimea, 1979), care consideră că există cinci diateze: activă, pasivă, reflexivă, reciprocă şi impersonală. Cât despre construcţiile relative infinitivale, crede, ca şi Ion Diaconescu (în *Probleme de sintaxă a limbii române actuale*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1989), că acestea sunt propoziţii subordonate, unde infinitivele sunt predicate verbale (p. 131). Se alătură apoi Ecaterinei Teodoreşcu (*Propoziţia subiectivă*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1967), considerând că nu există adverbe predicative, ci acestea sunt indici modali care completează întregul enunţ (p. 162). Dan Barbu aduce în sprijinul acestei idei şi argumentele Valeriei Guţu Romalo (din *Sintaxa limbii române. Probleme şi interpretări*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1973) şi ale lui D. Irimia (din *Structura gramaticală a limbii române. Numele şi pronumele. Adverbul*, Iaşi, Editura Junimea, 1987).

Credem că autorul este inconsecvent în citarea diverselor opinii: uneori se citează excesiv, pagini întregi, iar alteori se dau indicaţii sumare, în unele cazuri acestea lipsind cu totul. De aceea, în unele situaţii, nu se ştie dacă opiniile îi aparţin sau sunt ale altor autori.

Un capitol interesant este ultimul, *Despre articol*. Aici Dan Barbu inventariază opiniile despre articol, privit când ca parte de vorbire, când ca morfem al categoriei determinării. Autorul apreciază că opinia corectă o găsim în SMLRC[2] şi în LRC[3], unde articolul este socotit morfem al categoriei determinării. Spre deosebire de SMLRC (p. 172), consideră că termenul de a r t i c o l poate „să fie păstrat numai pentru situaţiile în care are rolul de element formativ, utilizând pentru cele în care exprimă categoria determinării pe acela de morfem al acestei categorii (aşa cum în situaţia în care exprimă numai cazul poate fi considerat simplu morfem al cazului" (p. 198). Propune următoarea terminologie (p. 190):

a) morfem al categoriei determinării (afix de determinare): *o floare, floarea*

b) morfem de caz: *lui Andrei, un roman al vecinului*

c) element formativ: *înaintea, dânsul, al treilea*

d) pronume demonstrativ dependent: *cea de-a doua, cele leneşe*

e) adjectiv demonstrativ de accentuare: *omul cel viclean*

f) adjectiv demonstrativ, morfem analitic al superlativului relativ al adjectivului: *cei mai atenţi*

g) adverb, morfem analitic al superlativului relativ al adverbului: *cel mai repede*.

[2] Iorgu Iordan, Valeria Guţu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1967, p. 167–168.

[3] Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978.

Găsim în *Structura logică* ... şi formulări stângace, care sunt uneori imposibil de înţeles. De exemplu: „La unele substantive consideră literare câte două forme de plural" (p. 17), „În limba română substantiv cu mai multe forme de plural" (p. 17). Apar şi afirmaţii contradictorii: definiţia adjunctului verbal primar (numele predicativ) e contrazisă de nota de la p. 97, unde acesta apare ca echivalent al elementului predicativ suplimentar. Sau: „Vocativul are *o topică fixă. De regulă*, substantivul în V este plasat la începutul propoziţiei ..." (p. 27). Nu lipsesc greşelile de tipar: *două-zeci* (p. 43), numeral *interativ* (p. 46), *provereb* (p.78), *subânţeles* (p. 79), *popsedat* (p. 81), *tereneul* (p. 82), Vladimir *Radu* (în loc de *Robu*) (p. 5). Pe de altă parte, folosirea aceluiaşi tip de literă în situaţii diferite creează confuzii. De exemplu, în propoziţia *Şi-au iscălit probele* ***după socoteala din ajun*** (p. 20), aldinele indică un complement circumstanţial de mod, or *din ajun* e un atribut. La fel, în *L-au găsit sub trei grăunţe,* ***mort de inaniţie*** (p. 20), numai *de inaniţie* este un complement circumstanţial de cauză, iar *mort* este un element predicativ suplimentar sau un adjunct verbal derivat, ca să ne păstrăm în spiritul cărţii.

Cartea lui Dan Barbu, *Structura logică a morfosintaxei limbii române*, este o lucrare documentată şi bine intenţionată, din care reiese efortul de clarificare a unor probleme controversate din gramatica românească. Unul din câştigurile cititorului este şi faptul că are la îndemână opiniile comentate de autor ale mai multor lingvişti asupra unor subiecte dificile. Fără îndoială, cartea este de folos profesorilor, studenţilor şi candidaţilor la diverse examene de limba română.

VERA NĂSTASE
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan" Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

ANGELO MORETTA, **Cuvântul şi tăcerea. O posibilă reconstituire a Logosului cu ajutorul conceptului de Sabda-Sphota din lingvistica indiană.** În româneşte de Mara şi Florin Chiriacescu, Bucureşti, Editura Tehnică, 1994, 262 p.*

Lucrarea pe care o prezentăm este o cercetare originală atât asupra semnificaţiei Logosului, cât şi a unor probleme care au constituit obiectul analizei multor lingvişti: originea limbajului uman, semnificaţia cuvintelor, raportul semnificant-semnificat, frază-cuvânt etc.

Cartea are o introducere urmată de patru capitole: *Ştiinţa cuvântului în Occident şi Orient* (p. 16–43); *Vyakarana sau panorama tradiţiei gramaticale indiene* (p. 46–88); *Bharthari, marele maestru Sphota* (p. 90–138); *Cuvântul şi tăcerea* (p. 139–192); o secţiune cu note şi comentarii la unele probleme discutate în cele patru capitole (p. 201–223), un glosar al termenilor sanscriţi folosiţi în lucrare (p. 224–247), o bogată bibliografie (p. 248–255) şi indicele autorilor citaţi.

În *Introducere*, autorul subliniază importanţa pe care o are lingvistica în înţelegerea m i s t e r e l o r gândirii orientale, mai ales a celei indiene, cu observaţia că, în timp ce lingvistica occidentală s-a îndepărtat de conţinutul „unei vieţi concrete" din cauza demersului său extrem de formalizat, lingvistica indiană este o modalitate de cunoaştere a totului (p. 7). Lingvistica occidentală păcătuieşte prin multitudinea nivelurilor sale de analiză a limbii: fonetică, fonologie, morfologie, sintaxă, prin limbajul său încifrat, pe care nu-l pot înţelege decât specialiştii. Considerăm că părerea autorului în această privinţă nu se justifică în totalitate, deoarece lingvistica nu poate să conducă la cunoaşterea originii limbajului şi, implicit, a omului, iar între nivelurile de analiză ale limbii nu există contradicţii, aşa cum s-ar putea crede, întrucât numai prin însumarea datelor oferite de toate disciplinele lingvistice putem înţelege problemele puse de acest vast şi complex domeniu care este limba.

Analizând problema originii „Cuvântului", autorul păstrează distincţia între lingvistica occidentală, care nu face diferenţa între „Cuvânt" şi „cuvinte" şi studiază acest aspect printr-o metodă logico-formală, şi cea indiană, care recurge la metoda cercetării pe un fond sacru, ajungând la ideea că noţiunea de „Cuvânt" este un fenomen „mai mult decât natural" (p. 92) şi care se identifică cu Creatorul Universului. Sphota este cheia de boltă a sistemului gramatical şi filozoficolingvistic; devine brahman-Unu, care realizează lumea prin Sabda, expresie a totului.

Limbajul uman ca parte dintr-un sistem de exprimare complex face posibil metalimbajul. Limba duce nu numai la cunoaşterea acestui „compositum gramatical", ci şi la cea semantică a semnificatului semnificatelor. Acest semnificat stă la rădăcina semnificatelor, este simultan v i b r a ţ i e şi c o n c e p t, obiect şi subiect semnificant capabil să acopere semnul-concept, „forma", cu un nume.

Originea limbajului uman nu poate fi pusă în legătură cu onomatopeele, deoarece în procesul de exprimare este nevoie de un salt când ajungem la graniţa dintre limbajul elementar al animalelor şi cel organizat şi complex al oamenilor. „Omul este capabil să conceapă, în sfera culturală şi înăuntrul sistemului conceptual, *Divina Comedie* şi *Critica raţiunii pure*, în timp ce, în sistemul transmiterii mnemotehnice şi orale, el e capabil să creeze *Evanghelia* şi *Vedele* cu revelaţia absolutului ca *Verb* şi ca *Sphota*, esenţe ale realităţii. Între aceste două situaţii de expresie se produce saltul calitativ care, la rândul său, nu poate fi explicat decât pe calea unui mister sau a unei tautologii" (p. 116).

Întoarcerea autorului către scrierile anticilor este justificată prin aceea că în sanscrită există conceptul de *Sabda-Sphota* identic cu *Logosul* din filozofia greacă şi cu

* Traducerea a fost făcută după Angelo Moretta, *La parola e il silenzio*, Roma, Giuseppe Gesualdi Editore, 1970.

Verbul din textele Sf. Ioan, aspect ignorat de lingvistica modernă care reduce totul la semn–relaţie–comunicare.

Rezultatele cercetărilor lingvisticii moderne sunt de un mare folos, întrucât, prin lămurirea principalelor probleme din gramaticile sanscrite, putem găsi „acel Verb pierdut (p. 159). Între antropologie şi lingvistică există o înrudire mai mult decât evidentă: la fundamentele vorbirii se găseşte şi enigma fragmentării civilizaţiilor şi a culturilor.

În subcapitolul *Revelaţie orală şi tradiţie scrisă* (p. 164–167) este discutată problema semnificaţiei primordiale a acestei noţiuni (semnificaţie păstrată în religiile popoarelor care nu cunoşteau scrisul), care este consecinţa transformării sale în dogmă în cadrul acelor religii care se bazează pe texte scrise (islamul şi creştinismul).

Cuvintele folosite în practicile magice şi religioase au capacitatea de a continua actul creator, întrucât ele îl pregătesc pe om pentru relaţia cu Dumnezeu. Astfel, în timp ce *aum* (cuvânt cu care îşi încep budiştii rugăciunile) are această putere, *amin* este considerat un termen obişnuit.

Credem că aceste aprecieri sunt exagerate, deoarece fiecare religie, bazată sau nu pe un corpus de texte sacre, îşi are propriile cuvinte capabile să-l pregătească pe om pentru relaţia cu divinitatea, budismul are *Cartea* sa fundamentală, la fel cum islamul şi creştinismul le au pe ale lor, iar a considera că *aum* este singurul termen cu adevărat sacru înseamnă a propune budismul ca singura religie prin care omul poate să comunice cu Dumnezeu.

Autorul face distincţia între cuvântul exprimat şi cuvântul gândit şi arată că, în timp ce primul este convenţional, deoarece ne ajută să comunicăm între noi, cel de-al doilea este superior pentru că este mijlocul de comunicare cu divinitatea. Cuvântul sacru exprimat în limbajul pur al subiecţilor afazici reconfirmă faptul că rădăcinile vorbirii nu sunt întotdeauna identificabile cu mijloacele lingvisticii. Cuvântul fiind un act preraţional este fenomenul lingvistic cel mai pur. În consecinţă, se explică de ce aşa-zişii iniţiaţi ai unor tradiţii religioase sau oculte se exprimă în *Sutra* (uneori fără legătura verbelor, a atributelor sau chiar fără subiect) sau enunţând de-a dreptul simple exclamaţii lipsite, în aparenţă, de orice fel de semnificat curent. Distincţia dintre cuvântul gândit şi cel exprimat ni se pare forţată dacă avem în vedere faptul că, în ambele situaţii, este urmată aceeaşi lege a comunicării, diferenţa constând doar în natura mesajului transmis, a receptorului şi a codului. Codul este alcătuit din aceiaşi termeni pe care îi folosim în mod curent.

Autorul abordează problemele din perspectiva antropologiei, căreia îi subsumează rezultatele cercetărilor de lingvistică. În ierarhia pe care o stabileşte (religie–lingvistică–filozofie), lingvistica ocupă locul secund, deoarece ea este doar una din metodele de studiu menite să lămurească originea omului.

Credem că lingvistica, filozofia şi religia nu pot fi termeni ai aceleiaşi ierarhii, deoarce primele două se bazează pe cunoaşterea ştiinţifică, iar religia are ca esenţă adevărurile de credinţă care nu trebuie demonstrate. Nu pot fi combinate datele oferite de cercetarea ştiinţifică cu cele de ordin religios pentru a înţelege care este semnificaţia *Cuvântului-Logos*, deoarece *Adevărul* revelat nu are nevoie de nici o cercetare pentru a putea fi cunoscut. Filozofia şi lingvistica sunt producătoare de adevăruri, în timp ce religia este întemeiată pe *Adevăr*.

MIHAELA MARIN

CONSTANTIN V. BĂHNEANU, **Din istoria antroponimiei est-romanice**, Moscova, 1994, 108 p.

Orice nouă lucrare privind numele purtate de românii de dincolo de Prut, de-a lungul timpului, este bine venită, în situaţia în care informaţiile noastre privind această parte de ţinut românesc sunt departe de a ne da o imagine completă asupra particularităţilor onomasticii moldoveneşti, în contextul unui spaţiu multietnic şi al unei puternice influenţe administrative ruseşti.

În acest sens, lucrarea lui Constantin V. Băhneanu completează o parte din lacunele resimţite în cercetarea antroponimiei

moldovenești, în cadrul mai larg al onomasticii românești.

Studiul se structurează în cinci secțiuni, o *Introducere*, o încheiere în limba rusă, un rezumat în limba engleză și o *Bibliografie*.

În *Introducere* (p. 2–5) se face o succintă prezentare a principalelor contribuții la studierea antroponimiei românești (pe care autorul o numește „est-romanică"), contribuții ale unor autori români și străini: I.-A. Candrea, S. Pușcariu, Ilie Bărbulescu, V. Bogrea, Șt. Pașca, N. Drăganu, N. A. Constantinescu, Iorgu Iordan, Al. Graur, E. Petrovici, Ion Pătruț, Eugen Coșeriu pe de o parte, F. Mikhlosich, T. Maretich, G. Weigand, C. Tagliavini pe de altă parte.

În secțiunea I, *Originea și constituirea sistemului antroponimic est-romanic* (p. 5–8), urmând modelul lui N. A. Constantinescu din *Introducere* la *Dicționar onomastic românesc*, autorul schițează o clasificare semantico-etimologică a antroponimiei istorice românești, reliefând contribuția diferitelor etnii la îmbogățirea onomasticonului românesc, cât și a unor factori culturali, cum ar fi biserica, la care s-ar putea adăuga, pentru epoca modernă: istoria, literatura, cinematografia, muzica etc.

Secțiunea a II-a este intitulată *Evoluția, structura și funcția sistemului antroponimic est-romanic*. Sunt definite aici conceptele de formulă antroponimică „ordine stabilită în urmarea diferitelor genuri de antroponimie în denumirea personală oficială, dar și neoficială a unei națiuni date" (p. 11) și model antroponimic „o anumită ordine legitimă a elementelor de constituire antroponimică, mai precis de constituire a tipului structural morfologic a (sic !) antroponimului" (p. 11).

În continuare este analizată structura sistemului antroponimic oficial și a celui popular, evidențiindu-se modalitățile de realizare a procesului denominativ în cadrul fiecărui sistem.

La p. 17, în subdiviziunea *Structura și funcția formulei antroponimice neoficiale (tradiționale) sub aspect istoric și sociocultural*, ni se fac cunoscute izvoarele lucrării: materialele recensământului populației din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, apărute la Chișinău în două volume, intitulate *Moldova în epoca feudalismului*, materiale culese din arhive și de pe teren, dicționare și îndreptare antroponimice (p. 18).

În paginile următoare se enunță criteriile de ordin extralingvistic care concură la apariția unor formule antroponimice neoficiale: originea socială, starea materială, ocupația: *Tănase argat lui Zania, Sara femeie săracă, Ion olar din Drăjești* etc.

Caracterizarea formulei antroponimice neoficiale se face prin elementele care o deosebesc de formula oficială: „este deschisă, mai reală, potențială, completă și expresivă în comparație cu cea oficială, fiindcă ea este condiționată de situația individului în societate" (p. 22).

Un alt aspect cercetat se referă la mijloacele de formare a numelor de familie, la transformarea unor formule neoficiale în formule oficiale: *Paraschiva fata (a) Chiți (a) Andrioai > Paraschiva Chiții, Paraschiva Chiți Andrioai, Paraschiva Andrioai* etc. (p. 27).

În secțiunea a III-a, *Principiile de clasificare a antroponimelor est-romanice* (p. 29–51), autorul ordonează numele de familie moldovenești după criterii semantice și formale: simple/ compuse, iar în cadrul fiecărei categorii de nume de persoană se evidențiază părțile de vorbire de la care s-au format: substantive, verbe, expresii adverbiale, cuvinte onomatopeice. În cadrul clasificării lexico-semantice a numelor de familie sunt identificate nume de familie calificative: *Arbore, Arici, Baltag, Albu, Vioi* etc. și determinative, indicând originea locală, starea civilă, ocupația etc.: *Băcăoanu, Brașoveanu, Burlacu, Însuratu, Ciubotaru, Dulgheru* etc. Fiecare dintre seriile antroponimice discutate sunt bogat exemplificate, fapt ce constituie de altfel principalul merit al lucrării.

La secțiunea a IV-a, *Derivarea antroponimelor cu sufixe* (p. 51–78), este analizat un bogat material onomastic din punctul de vedere al formării cuvintelor, însumând peste o sută de tipuri sufixale.

În secțiunea a V-a, *Stratificarea antroponimică* (p. 78–89), autorul analizează, pe baze statistice, numele de persoane moldovenești după *Recensământul populației din anii 1772–1774* pe localități și sex, încercând să surprindă funcționarea „sistemului antroponimic est-romanic" (moldovenesc) într-o perioadă dată, din punctul de vedere al frecvenței: secolul al XVIII-lea.

Lăudabilă în intenţie, interesantă din punctul de vedere al materialului ilustrativ, lucrarea lasă de dorit în alte privinţe, în special în privinţa formei.

Dacă titlul cărţii pare a nu pune probleme, lăsîndu-se să se înţeleagă că în ea se discută despre antroponimia din graniţele României şi ale Republicii Moldova, cu particularităţile ei, în contextul mai larg al antroponimiei romanice, în lucrare autorul foloseşte cu obstinaţie, în loc de *limba română* şi *poporul român*, sintagmele: „limba est-romanică" şi „poporul est-romanic". Ne putem explica politic această atitudine, dar ne este greu să înţelegem adoptarea ei într-o lucrare ştiinţifică.

O greşeală de concepţie îl determină pe autor să se refere la o epocă „daco-română", în evoluţia sistemului antroponimic (p. 5 şi p. 7): „nume daco-române", corect fiind *daco-romană, daco-romane*.

În clasificarea antroponimelor autorul amestecă criteriile semantice cu cele formale: a) nume de animale şi păsări; g) nume calificative la adjective, h) formaţii lexicale (p. 5).

În altă ordine de idei, autorul confundă hipocoristicele, rezultate prin trunchierea unui nume iniţial: *Grig* < *Grigore*, cu diminutivele, formate prin sufixare: *Grigoraş* < *Grigore*. Unei regretabile confuzii se datoreşte şi identificarea *Ţării Oltului*, teritoriu ardelean, la care se referă lucrarea lui Şt. Paşca, *Nume de persoane şi nume de animale în Ţara Oltului*, cu Oltenia, teritoriu lingvistic distinct de la sud de Carpaţi (p. 51).

Lucrarea conţine, din păcate, numeroase greşeli de gramatică şi de stil, pleonasme şi alte inadvertenţe, care nu sunt toate scuzabile prin publicarea ei la Moscova.

Iată câteva exemple: „Deci, totul este *conchis în* evoluţia sa istorică, a antroponimelor fixate şi păstrate în izvoare literare scrise, sau *de* circulaţia lor în limba vorbită de poporul dat" (p. 2); „evoluţia ... este cauzată *cât de* factori de ordin social ... *atât şi* de obiceiurile ..." (p. 3); „... concluziile savantului *nu extrapolează* întreg sistemul" (p. 3); „pe baza documentelor *istorice şi arhivistice*" (p. 4); „Cercetătorul *aduce* o caracteristică generală a sistemului antroponimic" (p. 4); „Acest sistem de denominare personală ... a cunoscut *adineaori* o perioadă ..." (p. 4); „Cercetarea materialului ... *varsă* o lumină nouă" (p. 5); „*Paralel de* numele purtate în formă oficială" (p. 7); „Sistemul antroponimic ... prezintă o valoare ... atât *în aspect* socioistoric ..." (p. 10); „Sistemul antroponimic, *trecând o cale lungă de evoluţie istorică* ..." (p. 10); „... în cercetarea diacronică a antroponimelor *trebuie ţinut cont şi să scoatem la iveală*, în primul rând tipul de formule antroponimice eterogene ..." (p. 14); „*altă pildă* ..." (p. 15); şi „*câteva pilde*" (p. 23); „*atribuţia* ori schimbarea numelui propriu" (p. 15); „*Identitatea informaţiei* de factori de ordin extralingvistici *permite de a desprinde* caracteristicile obiective ... în documentele istorice, *a stăbilirii* timpului şi normei de scriere a formulelor antroponimice" (p. 17); „informaţii mult mai *amănunte*" (p. 19); „În cazul *de trecere* ..." (p. 22); „Antroponimele *conclud* sau *păstrează* o anumită informaţie (p. 29); „nume *patrimonial* şi *matrimonial*" (p. 31); „*frumuseţea estetică*" (p. 14); „cinci faze de *formare şi constituire*" (p. 5); „*existenţa sau prezenţa* unui sistem antroponimic unitar ..." (p. 8); „*evoluţie de dezvoltare*" (p. 11); „*interdependenţă şi interconexiune*" (p. 30).

Titluri de lucrări şi nume de autori sunt citate uneori incomplet sau incorect: Ş. Paşca, *Nume de persoane şi de animale* ... (p. 10); corect: *şi nume de animale* ...

Christian Ionescu, autorul *Micii Enciclopedii Onomastice* şi al altor lucrări de specialitate, apare în bibliografie (p. 106) cu prenumele prescurtat *Gh.*, ca şi cum s-ar numi Gheorghe.

În sfârşit, o greşeală de ortografie ca „*î-şi* consacră" (p. 3) sperăm că se datorează tiparului.

MARIA DOBRE

BIBLIOTECA ...STRA...
S ...

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesaţi de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române: gramatică, vocabular, limbă literară şi stilistică, istoria lingvisticii româneşti, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică şi filologie.

Revista publică, în nr. 7–8, o bibliografie anuală exhaustivă a lucrărilor de lingvistică apărute în ţara noastră, articole de lingvistică generală, note, comentarii, consultaţii şi recenzii.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sunt rugaţi să înainteze articolele, notele şi recenziile în două exemplare, dactilografiate la două rânduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuş, pe hârtie de calc. Tabelele şi ilustraţiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planşe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea aceloraşi date în text, în tabele şi grafice. Explicaţia figurilor va fi dactilografiată pe o pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la 1 în continuare. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanţelor internaţionale.

Responsabilitatea asupra conţinutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul consiliului de conducere cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 2 (două) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

R–76117 Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacţia IORGU IORDAN, ALEXANDRU GRAUR, ION COTEANU, **Dicţionarul limbii române (DLR),** serie nouă, tom XI, partea a 2-a, litera **T (t – tocăliţă),** 1982, p. 1–376; tom XI, partea a 3-a, litera **T (tocăna – twist),** 1983, p. 377–764; tom VIII, partea a 5-a, litera **P (presin – puzzolană),** 1984, p. 1343–1866; tom X, partea 1, litera **S (s – sclabuc),** 1986, p. 1–400; tom X, partea a 2-a, litera **S (scladă – sămînţărie),** 1987, p. 401–704; tom X, partea a 3-a, litera **S (semn – sîveică),** 1990, p. 705–1042; tom X, partea a 4-a, litera **S (slab – sponghios),** 1992, p. 1043–1412; tom X, partea a 5-a, litera **S (spongiar –swing),** 1994, p. 1413–2150; tom XII, litera Ţ, 1994, 240 p.

ACADEMIA ROMÂNĂ. **Memoriile Secţiei de Ştiinţe Filologice, Literatură şi Arte,** seria IV, tom VIII **(1986),** 1987, 262 p.; tom IX **(1987),** 1989, 196 p.; tom X **(1988),** 1990, 232 p.; tom XI **(1989),** 1993, 258 p.

TIMOTEI CIPARIU, **Opere,** vol. I, 1987, LVIII + 476 p.; vol. II, 1992, XLVII + 534 p.

MIOARA AVRAM, **Ortografie pentru toţi. 30 de dificultăţi,** 1990, 168 p.

ANDREI AVRAM, **Nazalitatea şi rotacismul în limba română,** 1990, 284 p.

LILIANA IONESCU-RUXĂNDOIU, **Naraţiune şi dialog în proza românească,** 1990, 184 p.

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „ALEXANDRU PHILIPPIDE" – IAŞI, **Tezaurul toponimic al României. Moldova. Repertoriu istoric al unităţilor administrativ-teritoriale 1772–1988,** vol. I, partea 1, 1991, 828 p.; vol.I, partea a II-a, 1992, 1703 p. + 16 hărţi.

EMANUEL VASILIU, **Introducere în teoria limbii,** 1992, 114 p.

GRIGORE RUSU, VIOREL BIDIAN, DUMITRU LOŞONŢI, **Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania,** vol. I, 1992, XXIV + 356 p. + 250 p. (broşura).

*** **Codex Sturdzanus.** Studiu filologic, studiu lingvistic, ediţie de text şi indice de cuvinte de Gheorghe Chivu, 1993, 522 p.

H. MIHĂESCU, **La romanité dans le sud-est de l'Europe,** 1993, 600 p.

*** **Crestomaţia limbii române vechi.** Vol. I **(1521–1639).** Coordonator Al. Mareş, 1994, 246 p.

SEXTIL PUŞCARIU, **Limba română,** vol. II: **Rostirea,** 1994, 476 p. + 53 hărţi.

ION GHEŢIE, **Introducere în dialectologia istorică românească,** 1994, 176 p.

EM. VASILIU, **Elemente de filosofie a limbajului,** 1995, 132 p.

*** **Limba română şi varietăţile ei locale,** 1995, 136 p.

ISSN–0025–3523

LR, XLIV, nr. 5–6, p. 165–244, Bucureşti, 1995

BIBLIOTECA [illegible]STRA[illegible]
S [illegible]

Lei 1400

5487

ACADEMIA ROMÂNĂ

SECŢIA DE FILOLOGIE ŞI LITERATURĂ

SIBIU

2022

LIMBA ROMÂNĂ

XLIV

1 III 2005

CUPRINS:

Bibliografia românească de lingvistică (BRL, **37**, 1994)

de

ION DĂNĂILĂ şi ELEONORA POPA

7-8/1995

52616

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

COLEGIUL DE REDACŢIE

Acad. I. COTEANU – redactor-şef
MIOARA AVRAM – redactor-şef adjunct
GH. BOLOCAN
GR. BRÂNCUŞ
GH. CHIVU
ION GHEŢIE
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
MARIUS SALA
Membru corespondent al Academiei Române
LAURA VASILIU
RODICA ZAFIU

Apare de 12 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, apelaţi la serviciile de abonamente prin oficiile poştale şi factorii poştali.

În ţară, revista se poate procura prin poştă, pe bază de abonament la: RODIPET S.A., Piaţa Presei Libere nr. 1, Sect.1, P.O. Box 33–57, Fax (401) 222 64 07, Tel. (401) 618 51 03, (401) 222 41 26, Bucureşti; ORION PRESS INTERNATIONAL S. R. L., Şos. Olteniţei 35–37, Sect. 4, P.O.Box 61–170,Fax (401) 312 24 25,(401) 634 71 45, Tel.(401) 634 63 45, Bucureşti; AMCO PRESS S. R. L., Bd. Nicolae Grigorescu nr. 29 A, ap. 66, Sector 3, P. O. Box 57–88, Fax (401) 312 51 09, Tel. (401) 643 93 90; (401) 312 51 09, Bucureşti (pentru cărţi şi reviste).

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se pot trimite pe adresa colegiului de redacţie al revistei „Limba română".

La revue „Limba română" paraît 12 fois par an.

Toute commande de l'étranger pour les travaux parus aux Éditions de l'Académie Roumaine sera adressée à: RODIPET S. A., Piaţa Presei Libere nr. 1, Sect.1, P.O. Box 33–57, Fax (401) 222 64 07, Tel. (401) 618 51 03, (401) 222 41 26, Bucureşti, România; ORION PRESS INTERNATIONAL S. R. L., Şos. Olteniţei 35–37, Sect. 4, P. O. Box 61–170, Fax (401) 312 24 25, (401) 634 71 45, Tel. (401) 634 63 45, Bucureşti, România.

Adresa redacţiei:
Calea 13 Septembrie nr. 13
R-76100 Bucureşti
telefon: 410 32 00; 410 38 46
int. 2311

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13
R-76117 Bucureşti
telefon: 410 32 00; 410 38 46
int. 2119

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ROMÂNĂ

0 - DEC 2014

Anul XLIV 1995 Nr. 7–8
iulie – august

BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ DE LINGVISTICĂ (BRL, 37, 1994) LUCRĂRI DE LINGVISTICĂ APĂRUTE ÎN ŢARA NOASTRĂ ÎN CURSUL ANULUI 1994*

DE
ION DĂNĂILĂ ŞI ELEONORA POPA**

SUMAR

În atenţia cititorilor 247
I. *Documentare şi informare* 249
1. Bibliografii 249
2. Periodice 250
3. Volume omagiale, culegeri 251
4. Semnalări, referate 252
5. Rezumate de teze de doctorat 252
6. Indici, sumare 253
II. *Generalităţi* 253
1. Manifestări ştiinţifice 253
2. Dări de seamă, cronici 259
III. *Lingvistică generală* 259
1. Lingvistică teoretică 259
2. Lingvistică matematică şi aplicată 269
IV. *Limba română* 270
1. Generalităţi 270
2. Istoria lingvisticii româneşti 272

* Au fost incluse şi titluri din anii precedenţi extrase din culegeri, din periodice etc., care nu ne-au parvenit la timp.

** Au colaborat la întocmirea fişelor bibliografice Claudia Ene, Mihaela Marin, Silvia Săvulescu şi, parţial, Mihaela Popescu. Prelucrarea electronică a fost făcută de Ion Dănăilă, Eleonora Popa, Claudia Ene şi, parţial, de Viorel Deliu, Florin Vasilescu şi Oana Sitaru.

LR, XLIV, nr. 7–8, p. 245–428, Bucureşti, 1995

52616

3. Istoria limbii ... 274
4. Dialectologie ... 277
a. Generalităţi ... 277
b. Graiurile dacoromâne ... 277
c. Aromână ... 279
d. Istroromână ... 280
e. Meglenoromână ... 280
5. Filologie ... 281
6. Fonetică şi fonologie ... 289
7. Gramatică ... 290
a. Generalităţi ... 290
b. Morfologie ... 290
c. Sintaxă ... 292
8. Lexicologie ... 293
a. Semantică ... 293
b. Formarea cuvintelor ... 302
c. Etimologii ... 303
d. Lexicografie ... 305
9. Limbă literară ... 316
a. Generalităţi ... 316
b. Stilistică, poetică, limba scriitorului ... 316
c. Cultivarea limbii ... 322
10. Onomastică ... 328
a. Generalităţi ... 328
b. Antroponimie ... 328
c. Toponimie ... 329
11. Ortografie, ortoepie, punctuaţie ... 331
12. Româna peste hotare ... 332
V. *Balcanistică* ... 334
VI. *Filologie clasică* ... 335
VII. *Germanistică* ... 337
VIII. *Orientalistică* ... 340
IX. *Romanistică* ... 340
X. *Slavistică* ... 344
XI. *Tracologie* ... 346
XII. *Limba albaneză* ... 346
XIII. *Limba armeană* ... 347
XIV. *Limba japoneză* ... 347
XV. *Limba maghiară* ... 347
XVI. *Limba romani* ... 349
XVII. *Limbi chino-tibetane* ... 350
XVIII. *Limbi fino-ugrice* ... 350
XIX. *Limbi indo-europene* ... 350
XX. *Limbi indo-iraniene* ... 350
XXI. *Limbi semitice* ... 350
XXII. *Limbi turcice* ... 351
XXIII. *Limbi artificiale* ... 352
XXIV. *Metodica predării limbilor* ... 352
1. Generalităţi ... 352
2. Limba română ... 352

3. Limbi străine 357
4. Manuale, cursuri, ghiduri etc. 362
XXV. *Varia* 376
XXVI. *In honorem* 377
XXVII. *In memoriam* 378
Abrevieri 379
Indice alfabetic 391
1. Autori 391
2. Cuvinte 420

ÎN ATENŢIA CITITORILOR

Din dorinţa de a oferi cititorilor o bibliografie cât mai cuprinzătoare şi date fiind dificultăţile pe care le întâmpinăm în aflarea, la timp, a lucrărilor de lingvistică de circulaţie mai restrânsă (locală sau judeţeană) apărute în ţara noastră, ne adresăm – pe această cale – autorilor de astfel de lucrări, rugându-i să ni le semnaleze, trimiţând informaţiile necesare pentru BRL pe adresa:

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN"
Redacţia revistei „Limba română"
– Pentru BRL –
Calea 13 Septembrie nr. 13
76100 Bucureşti

Ar fi de preferat ca autorii să trimită, dacă este posibil, un exemplar din lucrare la această adresă. Imediat ce au fost fişate pentru BRL şi, eventual, au fost citite pentru recenzare, lucrările primite vor fi predate bibliotecii Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan" din Bucureşti ca donaţii din partea autorilor. Confirmarea primirii lucrărilor o va constitui însăşi includerea acestora în BRL.

Avem în vedere aici articolele, studiile, notele, recenziile etc. de lingvistică publicate în periodice locale care nu au intrat încă în circuitul BRL (vezi secţiunea *Abrevieri* a bibliografiei), precum şi culegerile, volumele, cursurile etc. editate de centrele universitare din ţară, de muzeele municipale, judeţene sau locale, de filialele societăţilor ştiinţifice etc.

Autorii bibliografiei mulţumesc anticipat tuturor celor care vor răspunde prezentului apel.

Cât priveşte ortografierea acestui număr din BRL, cititorii sunt rugaţi să reţină că textele care nu aparţin autorilor bibliografiei (numele şi prenumele autorilor, titlurile şi subtitlurile lucrărilor, denumirile rubricilor, ale titlurilor comune, ale instituţiilor care au patronat lucrările) sunt redate în o r t o g r a f i a î n c a r e a u f o s t t i p ă r i t e, iar textele autorilor BRL (sumarul, prezenta notă, explicaţiile bibliografice din paranteze drepte referitoare la lucrare, precum şi explicările siglelor, ale abrevierilor, indicele de cuvinte etc. de la sfârşitul lucrării) reflectă n o u a o r t o g r a f i e a l i m b i i r o m â n e.

I. *DOCUMENTARE ŞI INFORMARE**

1. BIBLIOGRAFII

1. BUZ, MARIA, *Limba română pentru vorbitori străini. Bibliografie deschisă*, Biblioteca, **5**, nr. 2–4, 1994, 55–57.
2. DĂNĂILĂ, ION, POPA, ELEONORA, *Bibliografia românească de lingvistică (BRL, 36, 1993). Lucrări de lingvistică apărute în ţara noastră în cursul anului 1993)*, LR, **33**, nr. 7–8, 1994, p. 281–390 [au colaborat la întocmirea fişelor bibliografice Claudia Ene, Mihaela Marin, Silvia Săvulescu, Ariadna Ştefănescu şi, parţial, Mihaela Popescu].
3. OLTEANU, ANTOANETA, MITU, MIHAI, *Romanoslavica*. Vol. XXI (1983) – XXX (1992). Indice bibliografic, RS, **31**, 1994, 277–310 [317 titluri, cu ind. de nume]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **113**; **35**, 1992, nr. **1129**; **34**, 1991, nr. **1105**; **32**, 1989, nr. **1303**; **31**, 1988, nr. **1821**; **29**, 1986, nr. **1545**; **28**, 1985, nr. **1434**; **26**, 1983, nr. **154**.
4. TĂNASE, ADELA-MIRA, TĂNASE, EUGENIA-MIRA, *Les études de linguistique romane parues en Roumanie entre 1986 et 1988*, TUT, 1990, 34 p. multigr. (UT. FF. **Seminarul de lingvistică**, 52).
5. VASILIU, LAURA, *Bibliographie des travaux du Professeur I. Fischer*, Hommage Fischer, 1993, 3–17.
6. *** *Bibliografia lucrărilor profesorului Ioan Pătruţ. 1983–1992*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 6–9 [de Elisabeta Faiciuc]. Vezi BRL, **27**, 1984, nr. 11.
7. *** *Bibliografia lucrărilor profesorului Romulus Todoran. 1939–1992*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 14–22 [de Elisabeta Faiciuc].
8. *** *Bibliografia naţională a României. Cărţi. Albume. Hărţi*, Bucureşti, [f. e.], **41**, nr. 7–24, 1992, **42**, nr. 1–24, 1993, **43**, nr. 1–24, 1994 (BN).
9. *** *Bibliografia naţională românească. Publicaţii seriale (1990–1993)*, **3**, nr. 1–2, 1994 (BN).
10. *** *Bibliografia pedagogică retrospectivă românească (1785–1948)*. Cuvânt înainte: Ion Gh. Stanciu. Sub redacţia: Alfred Lauterman. Vol. I: *A–C*, Bucureşti, 1993, [f. e.], XXII + 255 p. (BCP).

---

* Numerele culese cu caractere **aldine drepte** trimit la titluri de cărţi sau de volume separate.

Pentru a economisi spaţiul grafic, numele editurilor sau acelea ale instituţiilor sub egida cărora a apărut lucrarea (ultimele sunt puse în paranteze rotunde, la sfârşitul indicaţiei bibliografice) au fost abreviate, iar prescurtările respective apar la locul lor alfabetic în secţiunea *Abrevieri* (culese cu caractere *cursive albe*). Acelaşi tratament l-au avut şi indicaţiile referitoare la rezumate, precum şi termenii bibliografici uzuali.

Din acelaşi motiv, recenziile la volumele şi la lucrările incluse în acest număr al bibliografiei nu au mai fost trecute separat, în secţiunea de recenzii, ci imediat după indicaţia bibliografică a lucrării recenzate, precedate de prescurtarea „Rec.:", titlul recenziei păstrându-se ca atare numai atunci când din el nu reiese ce lucrare este discutată. În sfârşit, titlurile recenziilor la cărţile incluse în bibliografiile din anii precedenţi au fost reduse la o informaţie minimă, suficientă numai pentru identificarea lucrării recenzate, după care am pus puncte de suspensie între paranteze drepte; cu ajutorul unei trimiteri, cititorul va putea afla nu numai titlul complet al lucrării recenzate, ci şi toate indicaţiile bibliografice necesare.

11. *** *Bibliografia tezelor de doctorat susţinute la Universitatea „Transilvania" din Braşov. 1957–1992.* Susţinute de cadre didactice ale Universităţii în alte centre universitare. *Bibliography of the doctoral dissertations.* Defended at the „Transilvania" University of Braşov. 1957–1992. Defended by the teaching staff of the University Center, Braşov, BCUBr, 1993, 118 p. (UBr. BCUBr).
12. *** *Cultura în România.* Referinţe bibliografice şi documentare din periodice româneşti, Bucureşti, nr. 1–6, 1992; nr. 1–6, 1993; nr. 1–6, 1994 (BN).
13. *** *Romanian Studies in Arabic Linguistics. A Bibliography,* RRL, **37**, nr. 5, 1993, 505–511.
14. ANGELESCU, CONSTANTIN C., *Bibliografia scrierilor părintelui Mihail,* TV, **3**, nr. 11–12, 1993, 257–258 [bibl. de 458 de titluri publicată în lucrarea Paul Mihail, *Mărturii de spiritualitate românească din Basarabia,* Chişinău, Editura „Ştiinţa", f. a., cu o postfaţă de Ştefan Gorovei].

2. PERIODICE

15. *Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi (Serie nouă).* Secţiunea III e. *Lingvistică,* **39**, Iaşi, EUI, 1993.
16. *Analele Universităţii din Oradea.* Fascicula de *Filologie,* Oradea, **2**, 1992 (MÎ).
17. *Analele Universităţii „Ovidius",* Secţiunea *Filologie,* Constanţa, **1**, 1990 (1994), **2**, 1991, **5**, 1994 [*Studia in honorem Eugen Coşeriu*].
18. *Analele Universităţii „Ştefan cel Mare" Suceava.* Secţiunea *Filozofie şi ştiinţe socio-umane,* Suceava, **2**, 1994 (US).
19. *Anuar de lingvistică şi istorie literară.* A. *Lingvistică,* Iaşi, EAR, 1994, **33**,1992–1993 (AR. Fil. Iaşi. IFR) [cu un supliment: Eugen Coşeriu, *Prelegeri şi conferinţe* ţinute la Iaşi în 1992 şi 1993, numerotat separat]. Vezi nr. 39.
20. *Cercetări de lingvistică,* Cluj-Napoca, EAR, **38**, nr. 1–2, 1993 [vol. cu subtitlul: *În memoria profesorilor Ioan Pătruţ şi Romulus Todoran,* 298 p. + 2 fot. î.a.t.].
21. *Dicţionar explicativ al economiei de piaţă.* Editor: Prof. Gheorghe Gorincu, Brăila, EDanubius, **1**, 1993; **2**, 1994 [autori: Mihai-Gheorghe A. Imireanu, Michael-Dan M. Imireanu].
22. *Forschungen zur Volks- und Landeskunde,* Sibiu, VRA, **37**, nr. 1, 2, 1994 (RumAk).
23. *Limba română,* Bucureşti, EAR, **41**, nr. 9, 10, 11–12, 1992; **42**, nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7–8, 9, 10, 11–12, 1993; **43**, nr. 1–2, 3–4, 5–6, 7–8, 1994.
24. *Limba şi literatura română.* Revistă trimestrială pentru elevi, Bucureşti, **23**, nr. 1, 2, 3–4, 1994 (SŞF).
25. *Nyelv- és irodalomtudományi közlemények,* Cluj-Napoca, EAR, **36**, nr. 2, 1992; **37**, nr. 1–2, 1993.
26. *Revue des études sud-est européennes,* Bucureşti, EAR, **32**, nr. 1–2, 3–4, 1994.
27. *Revue roumaine de linguistique,* Bucureşti, EAR, **37**, nr. 5–6, 1992; **38**, nr. 1–5, 1993. Vezi şi nr. **43**.
28. *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai", Philologia,* Cluj-Napoca, [TUCN], **37**, nr. 1–2; **38**, nr. 1, 2–3, 1993.
29. *Studii şi cercetări lingvistice,* Bucureşti, EAR, **44**, nr. 3, 4, 5, 6, 1993; **45**, nr. 1–2, 1994.
30. *Zeitschrift der Germanisten Rumäniens.* Herausgegeben von der Gesellschaft der Germanisten Rumäniens (GGR). Societatea Germaniştilor din România (SGR), Bucureşti, **2**, nr. 1–2, 1993; **3**, nr. 1–2, 1994.

VEZI şi nr. 11, 483, 616, 1553.

Recenzii

31. BÎRLEANU, ION-HORIA, *„Limba română"*, Revistă trimestrială editată de Ministerul Ştiinţei şi Învăţământului al Republicii Moldova cu concursul Societăţii „Limba noastră cea română", anul II, numerele 1–4, Chişinău, 1992, 504 p., AnL-A, **33**, 1992–1993, 293–295.
32. CHELARU-MURĂRUŞ, OANA, *O revistă italiană de românistică: „Romània Orientale"*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 77–78 [Roma, 1988, Departamentul de Studii Romanice al Universităţii „La Sapienza" din Roma].
33. CHIRIAC, EMANUELA, *Poetics Today*. International Journal for Theory and Analysis of Literature and Communication, Tel-Aviv, vol. 12, 1991, AUI, **39**, 1993, 123–125.
34. CHIVU, GH., *Limba română*, Chişinău, Anul III, nr. 3–4 (11–12), 1993, 144 p., LL, nr. 1, 1994, 127–128.
35. FLOREA, NICOLETA, *„Zeitschrift der Germanisten Rumäniens"*, 1. Jahrgang, Heft 2/1992, AnL-B, **33**, 1992–1993, 290–292. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1194**.
36. GĂDEANU, SORIN, *Sprechenpolitik in Mittel- und Osteuropa*. Tagung des Instituts für Sprachwissenschaft der Universität Wien, 24–26. November 1993, Wien, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 48.
37. GRĂDINESCU, MARIA DANIELA, *Revista de lingvistică şi ştiinţă literară*, nr. 1, 2, 3, 1994, Academia de Ştiinţe a Moldovei, Institutul de Lingvistică, Institutul de Istorie şi Teorie Literară, Chişinău, LL, nr. 2, 1994, 135–136.
38. HREAPCĂ, DOINA, *„Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară"* (Chişinău), nr. 1–6/1992, (616 p.), AnL-A, **33**, 1992–1993, 288–292.
39. MANOLESCU, NICOLAE, *Dacă nimereşti cuvântul magic...*, RLit, **27**, nr. 42, 1994, 1. Vezi nr. 19.
40. ŞERBĂNESCU, ANDRA, *Associazione Latina degli Studi Romeni, „Buletin"*, 1991, 1, 2; 1992, 3, 4, Milano, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 79–80.
VEZI şi nr. 382, 1463, 1528, 1532, 1533, 1536, 1540.

3. VOLUME OMAGIALE, CULEGERI

41. **** *Buletin ştiinţific*, Iaşi, ECugetarea, **2**, 1993 (FŞCM. UMKI).
42. **** *Études de linguistique et de littérature*. Publication coordonée par Maria Ţenchea, [Timişoara], 1993, 230 p. multigr. (UnT. FLett. DLR).
43. **** *Hommage au Professeur I. Fischer à son 70e anniversaire*, [Bucureşti], EAR, 1993, 295 p. (**Revue roumaine de linguistique, 28**, nr. 1–3, 1993).
44. *Limbă şi literatură*. Colegiul de redacţie: Mioara Avram, Gh. Bulgăr, I. C. Chiţimia, C. Ciopraga, Nicolae Constantinescu, Paul Cornea, Ion Coteanu, Olga Duţu, Narcisa Forăscu, Mircea Frânculescu (secretar general de redacţie), Mircea Handoca, I. Hangiu (redactor-şef), Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Lucia Jucu-Atanasiu, Gh. Lăzărescu, Mihai Moraru, Ştefan Munteanu, A. Gh. Olteanu, D. Păcurariu, Nicolae Saramandu, D. Săvulescu, Florentina Sânmihăian (redactor), Roxana Sorescu, Bucureşti, nr. 1, 2, 3–4, 1994 (SŞF).
VEZI şi nr. 102, 126, **142**, **142 bis**, 146, 407, **722**, **1462**, **1568–1570**, **1641**.

Recenzii

45. BARA, MARIANA, *Géolinguistique*, no. 5, 1993, Université Stendhal – Grenoble III, Centre de dialectologie, 236 p., FD, 13, 1994, 269.

46. CHEŞCHEŞ, MANUELA, *Études traductologiques en hommage à Danica Sebskovitch*, textes réunis par Marianne Lederer, Paris, Lettres Modernes, Minard, 1990, StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 135–137.
47. CRIŞAN, EMANUELA, *Comunicările „Hyperion"*, Bucureşti, EHyperion, 1992, 211 p., LL, nr. 3–4, 1993, 142–143. Vezi nr. **142 bis**.
48. NIŢĂ, FELICIA, *Travaux de linguistique et de philologie*, **28**, Strasbourg – Nancy, 1990, Librairie Klincksieck, AUI, **39**, 1993, 121–123.
49. NIŢĂ-DUMAS, FELICIA, *** *Omul şi limbajul său. Studia linguistica in honorem Eugenio Coseriu* [...], AnL-A, **33**, 1992–1993, 271–273. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **45**.
50. ŞERBĂNESCU, ANDRA, *Omul şi limbajul său. Studia linguistica in honorem Eugenio Coseriu* [...], LR, **42**, nr. 11–12, 1993, 538–539. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **45**.
51. ULIVI, ANCA, *Travaux de l'Institut de Phonétique de Strasbourg*. Université de Sciences Humaines de Strasbourg, **22**, 1992, 104 p.; **23**, 1993, 181 p., FD, **13**, 1994, 269–271.
52. VAIMBERG, S., *Beiträge zur sprachlichen literarischen und kulturellen Vielfalt in den Philologien. Festschrift für Rupprecht Rohr zum 70. Geburtstag*, Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 1992, X + 694 p., SCL, **44**, nr. 4, 1993, 362–364.
53. VINTILĂ-RĂDULESCU, IOANA, *„Études créoles". Culture, langue, société*, XVI, 1993, I. *Hommage à François Jouannet*. Numéro spécial, Ile Maurice, SCL, **44**, nr. 5, 1994, 451–452.
54. VINTILĂ-RĂDULESCU, IOANA, *La théorie d'Antoine Culioli. Actes de la table ronde „Opérations de repérage et domaines notionnels" organisée par le groupe „Invariants langagiers" de l'URA 1028, Université de Paris, Mai–Juin 1991*, Gap-Paris, Ophrys, 1992, [II +] 226 p. (= Collection „L'Homme dans la langue"), SCL, **44**, nr. 4, 1993, 361–362 [sub coordonarea lui Gabriele Birken-Silverman, Gerda Rössler].
VEZI şi nr. 1535, 1541, 1740.

4. SEMNALĂRI, REFERATE

55. *Cărţi şi reviste primite la redacţie*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 317–321.
VEZI şi nr. 11.

5. REZUMATE DE TEZE DE DOCTORAT

56. BACIU, ILEANA, *Construcţii interogative în română şi engleză. O analiză sintactică – semantică – pragmatică*. Rtd. Cond. şt.: prof. dr. Dumitru Chiţoran, Bucureşti, TUB, 1993, 19 p. multigr. (UB. FLS).
57. BĂLIN, IOAN, *Analiza semantică a limbajului artistic de tip verbal*. Rtd. Cond. şt.: prof. dr. Ştefan Georgescu, Bucureşti, [TUB], 1992, [II] + 22 p. multigr. (UB. FFz).
58. DOBRE, MARIA, *Toponimie şi terminologie geografică populară din regiunea colinară a Munteniei*. Rtd. Cond. şt.: prof. univ. dr. Gheorghe Bolocan, Craiova, [TUCr], 1993 (1994), [II] + 20 p. multigr. (UCr. FLI).
59. DRĂGHICI, CAMELIA FELICIA, *Marin Sorescu sau interogaţia exemplară* – Rtd. – Cond. şt.: acad. prof. univ. dr. Ion Coteanu, Bucureşti, [EUB], 1994, [II] + 20 p. multigr. (UB. FL).

60. ESCHAED, MIRIAM, *Contribuţii la elaborarea unei metodologii comunicative pentru studiul limbilor străine la elevii supradotaţi.* Rtd. Cond. şt.: prof. univ. Ioan Cerghit, Bucureşti, EUB, 1992, [II] + 24 p. multigr. (UB. FSPP).
61. GĂITĂNARU, ŞTEFAN, *Numeralul în limba română. Studiu descriptiv şi istoric.* Rtd. Cond. şt.: dr. Grigore Brâncuş, Bucureşti, EUB, 1993, [II] + 23 p. multigr. (UB. FL).
62. NEŢ, MARIANA, *Strategii enunţiative în textul literar.* Rtd. Cond. şt.: acad. prof. dr. Ion Coteanu, Bucureşti, EUB, 1992, [II] + 25 p. multigr. (UB. FL).
63. SĂLĂVĂSTRU, CONSTANTIN, *Limbajul educaţional în perspectiva modelelor argumentării.* Rtd. Cond. şt.: prof. dr. Petru Ioan, Iaşi, EUI, 1993, [6] + 30 p. multigr. (UI. FF. CLgS).
64. VISOVAN, ŞTEFAN, *Interferenţe româno-ucrainene în toponimia Maramureşului. Cu privire specială asupra localităţilor din Valea Vişeului, Ruşcovei şi Ronişoarei.* Rtd. Cond. şt.: prof. dr. doc. G. Mihăilă, Bucureşti, EUB, 1990, [II] + 30 p. multigr. (UB. FLLS).

6. INDICI, SUMARE

65. *** *Indicele revistei „Limba română" pe anul 1992*, LR, **41**, nr. 11–12, 1992, 619–638 [materii: de Andra Şerbănescu; autori: de Otilia Dragomir şi Floarea Vîrban; cuvinte: de Radu Trif]; *** *Indicele revistei „Limba română" pe anul 1993*, **42**, nr. 11–12, 1993, 551–571 [materii: de Radu Trif; autori: de Dana Grădinescu, Mihaela Marin, Claudia Ene; cuvinte: de Dana Grădinescu].
66. *** *Indicele revistei pe anul 1993*, SCL, **43**, nr. 6, 1993, 533–550 [de Mihaela Bîrlădeanu].
67. *** *Sumarul revistei „Limba română" pe anul 1992*, LR, **41**, nr. 11–12, 1992, 615–617; *Sumarul revistei „Limba română" pe anul 1993*, **42**, nr. 11–12, 1993, 545–549.

II. *GENERALITĂŢI*

1. MANIFESTĂRI ŞTIINŢIFICE

68. ACHIM, VIOREL, *Simpozion ştiinţific: „Un umanist european, Nicolaus Olahus, la 500 de ani de la naştere", Bucureşti, 11 octombrie 1993*, RIst, **5**, nr. 3–4, 1994, 366–367 [în Aula AR].
69. ALEXANDRESCU, PETRE, *Sesiunea memorială „D. M. Pippidi"*, SCIVA, **45**, nr. 4, 1994, 387–388 [Bucureşti, 22 apr. 1994; org. IArhB, SSC, FLS, FI UB].
70. ANDREI-FANEA, ANCA, *Al X-lea Simpozion Naţional de Onomastică (Cluj, 26–28 octombrie 1993)*, LR, **42**, nr. 11–12, 1993, 542–543.
71. ANGHELESCU, MIRCEA, *Wandel der Sisteme. Changes of Systems – Changes in the Field of Romance Languages and Literatures*, Synthesis, **20**, 1993, 103 [27–30 sept. 1993, Potsdam, org. New Potsdam University, Conferinţa specialiştilor în limbi romanice].
72. ANTONESCU, FLORIN, *O şcoală a profesorilor de limba engleză*, CrN, **5**, nr. 1142, 7 dec. 1994, 4 [a 4-a Conferinţă Naţională a Asociaţiei Profesorilor de Limba Engleză din Bucureşti (BETA), Poiana Braşov, 28–30 oct.].

73. APOSTOL, STAN, *Reuniunea consultativă „Romanitatea orientală", Mamaia, 29 septembrie–20 octombrie*, RIst, **5**, nr. 3–4, 1994, 365–366 [1994, sub auspiciile FCR].
74. BARABÁS, ISTVÁN, *Iskolák a szórványtan* [1], A Hét, **25**, nr. 5, 1994,3 [consfătuirea *Anyanyelvi oktatás a szówányba*, Nagyempeden, 22–23 ian. 1994]; *2*, nr. 6, 4; *3*, nr. 7, 6; *4*, nr. 8, 4; *5*, nr. 9, 5; *6*, nr. 10, 5.
75. BARNEA, ALEXANDRU, *Colocviul internaţional „Roma Traiana – La romanità orientale", Roma, 25–27 martie 1993*, SCIVA, **45**, nr. 1, 1994, 87–89.
76. BRÂNCUŞ, GRIGORE, *Vitalitatea limbii române*, Academica, **5**, nr. 1, 1994, 7 [Colocviul Internaţional „Unitatea limbii române şi varietăţile ei locale", 31 oct. 1994, Aula AR].
77. BUDEANU, IRINA, CRIŞ, MARIANA, *Sărbătoarea lingvisticii române. 45 de ani de la înfiinţare*, Azi, nr. 746, 28 n. 1994, 9 [despre adunarea festivă de la AR pentru sărbătorirea împlinirii a 45 de ani de la înfiinţarea ILB; se referă şi la interv. acad. Virgiliu N. Constantinescu, Eugen Simion, Ion Coteanu, Marius Sala, membru corespondent al AR].
78. CARAGIU-MARIOŢEANU, MATILDA, *Varietatea limbii române*, Academica, **5**, nr. 1, 1994, 4–5 [v.t.l.d.o.nr. 76].
79. CÂNDROVEANU, HRISTU, *Un congres aromân în Statele Unite ale Americii*, DRA, **5**, nr. 10, 1994, 6 [Al V-lea Congres American al Aromânilor, Sacred Heart University Fairfield/Bridgeport, Connecticut, 2–5 sept. 1994]; *Un congres al românilor în USA. În căutarea propriei identităţi*, CrRom, **6**, nr. 10, 1994, 7; *Un congres american al aromânilor*, RLib, nr. 1365, 21 sept. 1994, 2.
80. CHIVU, GH., *Banca de date terminologice TERMROM. Colocviu inaugural (Bucureşti, 2–3 noiembrie 1993)*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 81–82 [org. TERMROM, UL, AR].
81. COMIŞEL, ECATERINA, *Limba engleză. Cluj-Napoca*, TribÎnv, **5**, nr. 42, 1994, 5 [29–30 oct. 1994, org. Liceul „Gh. Şincai"; lucrările Comisiei Naţionale de Limba Engleză].
82. COMŞA, ALEXANDRA, SCHUSTER, CRISTIAN, *Al XIV-lea Simpozion de Tracologie, Băile Herculane, Drobeta Turnu-Severin, septembrie, 1992*, TD, **14**, nr. 1–2, 1993, 195–196.
83. CONSTANTINESCU, LORA, *Wissenschsftliche Tagung des Lehrstuhls für germanische Sprache*, Akademie für Wirtschaftstudien Bukarest, 25.–26. 03. 1994, Bukarest, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 152–153.
84. COROIU, CONSTANTIN, *Forumul filologilor români*, AdLA, **4**, nr. 221, 1994, 10 [Al V-lea Congres Naţional al Filologilor Români, Iaşi, Chişinău, Cernăuţi, 6–11 iunie, 1994, org. UI].
85. COSMATU, C., *Profesorii de limba germană în dialog*, Cotidianul, **4**, nr. 264, 9 n. 1994, 6 [A III-a Conferinţă a Asociaţiei Profesorilor de Limba Germană din România: „Dinamica şi perspectivele predării limbii germane", Poiana Braşov, 28–30 oct. 1994].
86. COŞERIU, EUGENIO, *Unitatea limbii române – planuri şi criterii*, Academica, **5**, nr. 1, 1994, 3–4 [v.t.l.d.o.nr. 76].
87. DIACONESCU, CĂLIN, *Sesiunea Naţională de Comunicări în Ştiinţele Socio-Umane*, RF, **41**, nr. 6, 1994, 615–616 [Timişoara, 20–21 mai 1994, org. OSUT şi cadrele didactice de la CFz, CSP, CAS].
88. DIAMANDI, SAVIANA, *A treia întrunire a Comisiei Internaţionale Permanente pentru Promovarea Studiilor Indo-Europene şi Trace (Mangalia, 1993)*, TD, **15**, nr. 1–2, 1994, 254–265 [28 mai–1 iun.].
89. DOBRE, MARIA *Al X-lea Simpozion Naţional de Onomastică (Cluj, 26–29 octombrie 1993)*, SCL, **44**, nr. 5, 1994, 453–455 [org. ILIL, UCN].
90. DOMINTE, CONSTANTIN, *Limba română actuală în dezbatere*, Literatorul, **2**, nr. 25, 1992, 2 [dezbatere cu tema *Limba română actuală*, în CCrit, nr. 8–9, 1991, 45–46, la care au participat acad. Ion Coteanu, Valeria Guţu Romalo, Theodor Hristea, Adriana Stoichiţoiu].

91. FISCHER, IANCU, *Cuvântul de deschidere al prof. dr. ..., decanul Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine*, FilR, 14, 1994, 5–7 [la Al VIII-lea Congres Internaţional al Profesorilor de Limba şi Literatura Rusă, Regensburg – Germania, 22–26 aug. 1994].
92. FLORESCU, GHEORGHE I., *Dialog între Lumea Nouă şi Lumea Veche: Al doilea Congres Internaţional de Studii Româneşti*, AnIst Iaşi, 30, 1993, 597–605 [Iaşi, 6–10 iul. 1993, org. AR, SRS].
93. FODOR, ECATERINA, *Vystuplenie professora doktora ...*, FilR, 14, 1994, 13 [v.t.l.d.nr. 91].
94. FUSOI, ALEXANDRA, *Şi la radio se fac greşeli gramaticale*, Cotidianul, 4, nr. 226, 26 sept. 1994, 5 [seminarul „Limba română – mijloc de comunicare şi informare radiofonică", Durău, 21–25 sept. 1994, org. SRR, DIG].
95. GĂITĂNARU, MIHAELA, *Dimensiuni ale latinităţii*, Calende, 4, nr. 6–7, 1994, 20 [tabără de lb. lat. a elevilor din învăţământul liceal, Râmnicu Vâlcea, 3–9 ian. 1994].
96. GÂRMACEA, CORNELIA, *Abordarea textului literar în liceu*, TribÎnv, 5, nr. 48, 1994, 4 [sesiune de comunicări, Bucureşti, Liceul comercial „Nicolae Creţulescu", 17 n. 1994, org. IŞMB, SŞF Fil Bucureşti].
97. GÂRMACEA, CORNELIA, *Limba şi literatura română. Sibiu*, TribÎnv, 5, nr. 42, 1994, 5 [prima întâlnire a membrilor Comisiei Naţionale de Limba şi Literatura Română, Sibiu, 30 sept.–1 oct. 1994, IŞJ Sibiu].
98. GH. I., *Limba română, singura reprezentantă actuală a latinităţii orientale*, CrRom, 6, nr. 8, 1994, 19 [v.t.l.d.o.nr. 84].
99. GOCI, AURELIU, *Congresul Naţional al Filologilor Români*, Dimineaţa, 5, nr. 113, 10 iun. 1994, 3 [v.l.d.o.nr. 84].
100. GOŞU, ARMAND, *Al doilea Congres Internaţional de Studii Româneşti*, RIst, 5, nr. 1–2, 1994, 169–173 [Iaşi, 6–10 iul. 1993, org. AR, SRS].
101. GRIGOROVIŢĂ, MIRCEA, *O importantă manifestare cultural-pedagogică la Leipzig*, RPed, 42, nr. 8–12, 1992 [Congresul al X-lea al Asociaţiei Internaţionale a Profesorilor de Limbă Germană (IDV), org. de IDV şi grupa de specialitate „Germana ca limbă străină" din Asociaţia de Specialitate Limbile Străine Moderne şi Universitatea din Leipzig].
102. GUŢU, GEORGE, *Vorbemerkung zu den Akten der II. National wissenschaftlichen Tagung der „Gesellschaft der Germanisten Rumäniens (GGR)" vom 8.–10. Oktober 1993 in Bukarest*, ZGR, 2, nr. 1–2, 1993, 61–62 [s.t.c.: *„Aspekte der zwischenmenschlichen Kommunikations". Symposion der GRLA (Rumänische Gruppe für Angewandte Linguistik) und der GGR (Gesellschaft der Germanisten Rumäniens), Bukarest, 8.–10. Oktober 1993]; Un an de împliniri*, 3, nr. 1–2, 1994, 7–8; *III. Kongress der rumänischer Germanisten 16.–19. Mai 1994 – Neptun (Rumänische Schwarzmeer Küste)*, 9–13.

102 bis. GUŢU, GEORGE, *Tagung der „Österreichischen Gesellscheft für Germanistik", Graz, 26.–29. Mai 1994*, ZGR, 3, nr. 1–2, 1994, 164–165.

103. HANGIU, I., *Două congrese ale filologilor români şi aşa-numita limbă moldovenească*, LLR, 23, nr. 3–4, 1994, 3–4 [Congresul al IV-lea al Filologilor Români, Timişoara, 1992 şi Congresul al V-lea al Filologilor Români, v.l.d.o.nr. 84].
104. HIPFL-WOI, HERBERT, *Jahrestagung des österreichischen Lehrerverbands Deutsch als Fremdsprache (ÖDaF), 19.–20. II. 1993, Wien*, ZGR, 2, nr. 1–2, 1993, 148–149.
105. ICHIM, DUMITRU, *Eveniment în viaţa Bisericii Ortodoxe Române – Noul Testament comentat*, Renaşterea, 5, nr. 6–7, 1994, 9 [Al VII-lea Congres al Teologilor Biblişti Ortodocşi, Bucureşti, sept. 1993; lansarea ed. *Noul Testament* comentat de Bartolomeu Anania].

106. IONIŢĂ, VASILE C., *Dialectologie*, Timpul–Reşiţa, **5**, nr. 208, 21 oct. 1994, 4 [Al VIII-lea Simpozion Naţional de Dialectologie, Belinţ, 13–15 oct. 1994, org. de ILIL; la rubr.: Cuvintele].
107. J[ELA], D[OINA], *Simpozion naţional. Modelul interetnic dobrogean*, Tomis, **29**, nr. 10, 1994, 13 [Constanţa, 22–24 sept. 1994; semnat: D. J.].
107 bis. KLEININGER, MARKUS, *Konferenz über Rechtschreibung, Wien, 22.–24. November, 1994*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 164.
108. LUCHESCU, GH., *O sărbătoare a Muzeului Limbii Române*, Redeşteptarea, **5**, nr. 181, 1994, 17 [„Zilele Muzeului Limbii Române", Cluj-Napoca, oct. 1994, org. la împlinirea a 75 de ani de la înfiinţare, AR Fil Cluj, ILIL].
109. LUCHESCU, GHEORGHE, *„Limba română este ca o duminică". Amănunte de la al VIII-lea Simpozion Naţional de Dialectologie. Belinţ, 1994*, Redeşteptarea, **5**, nr. 178, 1994, 15 [v.d.o.nr. 105].
110. MARINESCU, MIHAIL, *Vystuplenie docenta doktora...*, FilR, **14**, 1994, 15 [v.t.l.d.nr. 90].
111. MÂRZA, IACOB, *Simpozion: „Nicholaus Olahus", Alba Iulia, 15 mai 1993*, RIst, **5**, nr. 1–2, 1994, 175 [org. CI, FŞ, UAI].
112. MIHALCIUC, MARIA, MUREŞAN, LAURA, *Internationale wissenschaftliche Tagung des Lehrstuhls für deutsche Philologie an der St. Kliment-Ochridski Universität, 15.–17. November, 1993, Sofia*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 151–152.
113. MIHĂILĂ, RODICA, *Eveniment filologic*, Cotidianul, **4**, nr. 138, 15 iun. 1994, 6 [Conferinţa Naţională a Societăţii Române de Studii Anglistice şi Americanistice, Cluj-Napoca, iun. 1994].
114. MILESCU, IOANA, *Braşov: Conferinţa cu tema Aspecte ale predării limbilor străine în ţările Comunităţii Europene*, SE, **4**, nr. 3, 1993, 1.
114 bis. NICOLAE, OCTAVIAN, GUŢU, GEORGE, *Deutscher Germanistentag. Aachen, 11.–14. September 1994*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 162–163.
115. NIŞCOV, VIORICA, *La Bonn, un colocviu de germanistică*, JurnLit, **5**, nr. 33–38, 1994, 8 [28. II–5. III, 1993, Germanistentreffen Bundesrepublik Deutschland – Bulgarien – Rumänien].
116. OSTROVENKO, EVGHENIA DMITRIEVA, *Vystuplenie v Buharestskom Universitete posle Russijskoj Federacii doktora...*, FilR, **14**, 1994, 9–12 [v.t.l.d.o.nr. 90].
117. PARIZA, MARIA, *O sărbătoare a cărţii aromâne*, DRA, **4**, nr. 12, 1993, 8, 7 [expoziţia „Cărţi rare, vechi şi moderne aromâneşti", Constanţa, sept. 1993].
118. PĂTRAŞCU, OCTAVIAN, *Limba engleză – Conferinţă în inima ţării*, ŞG, nr. 35, 1994, 2 [Poiana Braşov, 26–28 mai 1994].
119. PĂUN, RADU G., CRISTEA, OVIDIU C., *Sesiune de comunicări ştiinţifice la Institutul de Studii Sud-Est Europene, Bucureşti, 9–10 decembrie 1993*, RIst, **5**, nr. 5–6, 1994, 595–597 [tema: istorie şi civilizaţie balcanică].
120. PETRESCU-DÂMBOVIŢA, MIRCEA, *Al VI-lea Congres Internaţional de Tracologie*, TD, **14**, nr. 1–2, 1993, 196–198 [Palma de Mallorca, 24–28 mart. 1992, org. Consiliul Internaţional de Studii Indo-Europene şi Tracice].
121. PLOAE-HANGANU, MARIANA, *Al IV-lea Congres al Asociaţiei Internaţionale a Lusitaniştilor (Hamburg, 6–11 septembrie 1993)*, SCL, **44**, nr. 5, 1994, 453.
122. REZACHEVICI, CONSTANTIN, *Colocviul româno-polon la Facultatea de Litere, Universitatea „Al. I. Cuza", Iaşi, 13–14 mai 1994*, RIst, **5**, nr. 7–8, 1994, 824 [org. CLS, FL, UI].
123. REZACHEVICI, CONSTANTIN, *Sesiune ştiinţifică: „Dimitrie Cantemir şi epoca sa", Chişinău, 20 octombrie 1993*, RIst, **5**, nr. 3–4, 1994, 367–368 [org. Institutul de Istorie al Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova].

124. SALA, MARIUS, *Unitatea limbii române din perspectivă romanică*, Academica, 5, nr. 1, 1994, 8 [v.t.l.d.nr. 76].
125. SIMION, EUGEN, *Unitatea limbii române*, Academica, 5, nr. 1, 1994, 1 [cuvânt de deschidere; v.t.l.d.nr. 76].
126. SLAMA-CAZACU, TATIANA, *Editorial Note for the Papers of the 6th National Conference of GRLA / RWCAL (Groupe Roumain de Linguistique Appliquée / Romanian Working Commission of Applied Linguistics)*, ZGR, 2, nr. 1–2, 1993, 61–62.
127. STERESCU-SÂNTIMBREANU, DOINA, *Masă rotundă la B. C. P. Lectura şi comunicarea*, TribÎnv, 5, nr. 48, 1994, 2 [Bucureşti, 21 n. 1994, org. BCP, CCPPP].
128. SUDRIGIAN, RALF, *Ungedeckte Nachfrage an Deutschlehrern. In der Schuleraum wurde die III. Tagung des Deutschlehrerverbandes aus Rumänien abgehalten*, KarpRund, 27, nr. 44, 1994, 1, 7 [Braşov, 28–30 oct. 1994].
129. ŞERBAN, MIRELA, *Sesiunea ştiinţifică: „Valori bibliofile", ediţia a XIV-a, Timişoara, 2–4 septembrie 1993*, RIst, 5, nr. 1–2, 1994, 181–182.
130. ŞOPTEREANU, VIRGIL, VAIMBERG, SOLOMON, MITU, MIHAI, *Al XI-lea Congres internaţional al Slaviştilor (Bratislava, 30 august–8 septembrie 1993)*, RS, 31, 1994, 247–265.
131. ŞTEFĂNESCU, ARIADNA, *Colocviul „Româna – tipologie, clasificare, caracteristici". „Tagung Rumänisch – Typologie, Klassifikation, Sprachcharakteristik"*, LL, nr. 3–4, 1993, 106–110 [Tutzing, 30 mart.–2 apr. 1993; org. Maria Iliescu, Wulf Oesterreicher, Sanda Şora, Wolf-Dieter Stempel, Institutul de Filologie Romanică din München, Fundaţia Südoesteuropa Gesellschaft].
132. TERTECEL, ADRIAN, *Un stagiu de perfecţionare profesională în Turcia*, RIst, 5, nr. 1–2, 1994, 186 [cursuri de lb. turcă modernă, Istanbul, 20 iul.– 14 sept. 1993, org. Türk Dünyasi Araştirmalari Vakfi (Fundaţia de Cercetări privind Limba Turcă)].
133. TOMA, D., *Zilele Sextil Puşcariu*, Azi, nr. 570, 5 mai 1994, 8 [Braşov, 5–6 mai 1994, org. Ion Gonţea, preşedintele Consiliului Judeţean Braşov].
134. TOMESCU, DOMNIŢA, *Al VII-lea Colocviu Internaţional PatRom (Patronymica Romanica), (Neuchâtel, 29 septembrie–3 octombrie 1993)*, LR, 42, nr. 11–12, 1993, 541–542.
135. TUŢESCU, MARIANA, *Conferinţa romanistului Helmuth Frisch. Miracolul limbii româneşti*, Prisma, 26, nr. 6, 1994, 41 [Wuppetel, 10 iun. 1994].
136. ŢEPELEA, GABRIEL, *Raţiunile politice ale unei teorii lingvistice*, Academica, 5, nr. 1, 1994, 6 [v.t.l.d.nr. 76].
137. VASILESCU, MAGDALENA, *Conferinţa Internaţională pentru Predarea Limbii Engleze*, TribÎnv, 5, nr. 27–28, 1994, 8 [Poiana Braşov, iun. 1994, org. MÎ, CB].
138. VINTILĂ-RĂDULESCU, IOANA, *Colocviul „Româna: tipologie, clasificare, caracteristici" (Tutzing, 30 martie–2 aprilie 1993)*, SCL, 44, nr. 4, 1993, 367–369.
139. VINTILĂ-RĂDULESCU, IOANA, *Simpozionul internaţional „Limba dictaturilor şi a dictatorilor" (Erlangen, 19–22 iulie 1993)*, LR, 42, nr. 10, 1993, 509–510.
140. VRABIE, EMIL, *Limba română la o conferinţă internaţională de balcanistică din SUA (Bloomington, 7–9 aprilie 1994)*, LR, 43, nr. 1–2, 1994, 83 [Cea de-a 9-a Conferinţă de Studii Balcanice şi Sud-Slave de Lingvistică, Literatură şi Folclor, org. Universitatea din Bloomington].
141. *** *Apărând demnitatea limbii române*, VocRom, 2, nr. 163, 16 iun. 1994, 2 [v.t.l.d.o.nr. 84].
142. *** *Comunicări ale cercurilor ştiinţifice studenţeşti*. Vol. 3. *Istorie-Filologie*, Cluj-Napoca, TUCN, 1988, 132 p. (UCN). Vezi BRL, 32, 1989, nr. 54.

142 bis. *** *Comunicările „Hyperion"*. [Vol.] 2, 3. Volume coordonate de Dimitrie Păcurariu, Bucureşti, EHyperion XXI, (FUH. UH. FFZ); 2: 1993, 293 p. [cuprinde

comunicări prezentate în sesiunea 21–23 mai 1992]; 3: 1994, 212 p. [cuprinde comunicări prezentate în sesiunea 20–21 mai 1993]. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **99**.

143. *** *Congresul al V-lea al Filologilor Români. Rezoluţia congresului*, LL, nr. 2, 1994, 5; Apel către Parlamentul Republicii Moldova, 6; *Moţiune adresată Academiei Române*, 7 [v.l.d.o.nr. 84].

144. *** *Dritter Kongress rumänischen Germanisten*, KarpRund, **27**, nr. 42, 1994, 4 [Neptun, 16–19 mai 1994, org. Gesellschaft der Germanisten Rumäniens].

145. *** *Filologie rusă. XIV.* Referate şi comunicări înscrise în Programul celui de-al VIII-lea Congres Internaţional al Profesorilor de Limba şi Literatura Rusă (Regensburg – Germania, 22–26 august 1994). Doklady i soobščenija vključennye v Programmy VIII-go Meždunarodnogo Kongressa Prepodavatelej Russkogo Jazyka i Literatury (Regensburg – Germania, 22–26 avgusta 1994 g.). Comitetul de redacţie: Virgil Şoptereanu, Ecaterina Fodor, Mihail Marinescu (membri), Dana Cojocaru, Antoaneta Liliana Olteanu (secretari), Bucureşti, EUB, 1994, 415 p. (UB. FLLS. CLRs. APLLR). Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1284**; **34**, 1991, nr. **1104**; **30**, 1987, nr. **1512**; **26**, 1983, nr. **1775**; **23**, 1980, nr. 2058; **22**, 1979, nr. 1583; **20**, 1977, nr. 1462.

146. *** *Interdisciplinaritate şi didactica învăţământului umanist. Limbă – Literatură – Cultură.* Lucrări ale celui de-al VII-lea Simpozion ştiinţific al cadrelor didactice de limbi moderne de la Facultatea de Litere Iaşi. Coordonatori: Mihai Lozbă, Mariana Mureşanu, Iaşi, EUI, 1990 (1991), 172 p. multigr. (UI. FL).

147. *** *Magyar nyelvészek kongresszusa*, Közoktatás, **5**, nr. 10, 1994, 13 [Egerben, 23–26 aug. 1994].

148. *** *Meinungen über den III. Kongress Rumänischer Germanisten*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 17–22 [semnat: Siegfried Grosse, Anton Schwob, Horst Schuller, Udo-Peter Wagner, Hans Bergel, Krista Zach, redacţia „Fachdienst Germanistik" / München].

149. *** *Mitteilungen der „Gesellschaft der Germanisten Rumäniens"*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 154–156 [conţine programul celui de-al III-lea Congres al Germaniştilor Români, din 16–19 mai 1994].

151. *** *Patronymica romanica*, Academica, **4**, nr. 12, 1994, 2 [Al VIII-lea Colocviu Internaţional PatRom, Bucureşti, 28 sept.–2 oct. 1994, org. AR, ILB].

152. *** *Primul Colocviu Internaţional de Teorie şi Practică în Comunicarea Lingvistică. 23–25 aprilie 1993, Braşov – România*, Braşov, 1993, 339 p. (UBr. FŞ).

153. *** *Programm des III. Kongress Rumänischer Germanisten (16.–19. Mai 1994, Neptun / Rumänische Schwarzmeer Küste)*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 14–16.

154. *** *Rezoluţia Congresului al V-lea al Filologilor Români*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 3 [v.t.l.d.o.nr. 84; se propune un *Apel* către Parlamentul Republicii Moldova cu privire la limba română şi la alfabetul latin; se cere abrogarea Hotărârii din 17 febr. 1993 a AR privind revenirea la *â* şi *sunt*].

155. *** *Simpozionul germano-român. Cuvânt introductiv*, AnL-B, **33**, 1992–1993, 9–10 [Iaşi, 20–24 sept. 1992, „Valori ale literaturii germane în România / Der Stellenwert der deutschen Literatur in Rumänien", org. IFR şi Südoestdeutsches Kulturwerk din München, Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde din Tübingen; Chişinău, 24–25 sept. 1992, „Relaţii literare şi culturale româno-germane în România şi Basarabia / Rumänisch-deutsche literarische und kulturelle Beziehungen in Rumänien und Bessarabien" sub egida Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova; vers. germ. p. 11–12].

VEZI şi nr. 28.

Recenzii

156. FEODOROV, IOANA, *Proceedings of the Colloquium on Arabic Grammar*, edited by Kinga Dévény and Tamás Iványi (The Arabist. Budapest Studies in Arabic), Budapest, 1991, 275 p., RRL, **37**, nr. 5, 1993, 499–500 [Budapesta, 1–7 sept. 1991].

2. DĂRI DE SEAMĂ, CRONICI

157. HANGIU, ION, *Societatea de Ştiinţe Filologice, o şcoală vie*, Ateneu, **31**, nr. 8, 1994, 8 [int. luat de Eugen Budău].
158. MITU, MIHAI, *Din activitatea Asociaţiei Slaviştilor din România (1992–1993)*, RS, **31**, 1994, 267–275.
159. POPESCU, ANCA, *Stagiu de documentare în Franţa*, RIst, **5**, nr. 7–8, 1994, 824–825 [bursă de la Comunitatea Europeană în programul Erasmus Tempus, oct.–dec. 1993, la Universitatea Paris I, lucrarea la colocviu: *Terminologies italienne et roumaine dans les qanunname du Bas-Danube au XVIe siècle*].
160. VÂNTU, ILEANA, *Din activitatea Institutului de Fonetică şi Dialectologie „Alexandru Rosetti"*, FD, **13**, 1994, 271–272.
161. *** *Activitatea Secţiei de Lingvistică în anii 1992–1993*, AnL-B, **33**, 1992–1993, 309–315 [a IFR].
162. *** *Activitatea secţiei de istorie literară şi folclor în anii 1992–1993*, AnL-B, **33**, 1992–1993, 293–297 [a IFR].
163. *** *Activités de l'Institut des études sud-est européennes (jouillet 1992–juin 1993)*, RESEE, **31**, nr. 3–4, 1993, 451–456.

III. *LINGVISTICĂ GENERALĂ*

1. LINGVISTICĂ TEORETICĂ

164. ABLAMOWICZ, ALEKSANDER, *Traduction ou interpretation?*, ELL, 1993, 219–224.
165. AKAMATSU, TSUTOMU, *Whither the Archiphoneme*, RRL, **37**, nr. 5–6, 1992, 389–394.
166. ANDONE, IRINA, *Note asupra oximoronului*, AUI, **39**, 1993, 29–36 [Engl. Ab.].
167. ANDREESCU, LIDYA-MARINA, *A Methodological Approach in Teaching Colours in American and Romanian Figurative Language*, TPCL, 1993, 324–329 [Engl. Ab.].
168. ANDREI, MARIA, *K tipologii leksičeskih konnotacij. Kul'turnye konnotacii*, StLLMod, 1993, 87–94 [rez. rom.].
169. ARDELEAN, SANDA MARIA, *Discurs analitic în viziunea Juliei Kristeva şi a lui Roland Barthes*, TPCL, 1993, 88 [Engl. Ab.].
170. AVĂDANEI, ŞTEFAN, *La început a fost metafora*, Iaşi, EVirginia, 1994, 271 p.; *La început a fost metafora*, Cronica, 29, nr. 15, 1994, 11 [despre vol. cu acelaşi titlu; int. luat de Al. Pascu].

171. BAHTIN, M. M., *Discursul poetic şi discursul romanesc*, TLP, 1994, 146–166 [din M. Bahtin, *Probleme de literatură şi estetică*, trad. de Nicolae Iliescu, Bucureşti, EU, 1982, p. 130–157; notă introd. (p. 143–145) şi note (p. 166) de Livia Cotorcea]. Vezi BRL, **25**, 1982, nr. **261**.
172. BALTAG, CEZAR, *Paradoxul „semnelor"*, Academica, **4**, nr. 7, 1994, 15.
173. BARTHES, ROLAND, *Plăcerea textului*. Traducere de Marian Papahagi. Postfaţă de Ion Pop, Cluj, EEchinox, 1994, 139 p. Rec.: Marina Vazaca, Dilema, **2**, nr. 95, 1994, 13.
174. BĂLĂNESCU, SORINA, *Simple propoziţii. Încercări de poetică*, Iaşi, EUI, 1994, 191 p.
175. BÂRLEA, GEORGE, *Antonymie lexicale graduelle, critère d'individualisation des langues*, RRL, **38**, nr. 1–3, 1993, 37–45.
176. BÂRLIBA, MARIA CORNELIA, *La communication – une perspective praxiologique*, Noesis, **19**, 1993, 91–95.
177. BEJAN, CAMELIA, *Ditransitive Verbs in the Government / Binding Framework*, AUCn, **5**, 1994, 13–21[cu 4 sch.].
178. BELÎI, ANDREI, *Despre cuvântul poetic*, TLP, 1994, 15–24 [din art. *Iezl Aarona*, în rev. „Sfiky", I, II, 1917, p. 155–212; notă introd. (p. 13–15) şi note (p. 24) de Livia Cotorcea].
179. BERLIN, ISAIAH, *Două concepte de libertate*, SfP, **3**, nr. 15, 1994, 30–32 [libertate „negativă" şi „pozitivă"; trad. de Laurenţiu Ştefan după Isaiah Berlin, *Two Concepts of Liberty*, din vol. *Four Essays on Liberty*, Oxford University Press, 1984, 118–134].
180. BIDU-VRĂNCEANU, ANGELA, *Dincolo de structuralism în semantică*, AUCn, **5**, 1994, 29–36.
181. BIRNBAUM, LEON, *Durativitatea verbelor*, Ethos, **4**, 1992, 128–135.
182. BLAGA, LUCIAN, *Trilogia culturii*. Vol. 1. *Orizont şi stil*. Vol. 2. *Spaţiul mioritic*. Vol. 3. *Geneza metaforei şi sensul culturii*, Bucureşti, Humanitas, 1994, 1: 192 p.; 2: 223 p.; 3: 224 p.
183. BLÂNDU, MIHAELA, BARDI, MIRELA, CASTELLY, YOLANDA, *Texts versus Tasks*, TPCL, 1993, 230–235 [reguli de generare a textului; Engl. Ab.].
184. BOCSKAY, CRISTINA, *Major Aspects of Teaching Reading*, TPCL, 1993, 169–173 [Engl. Ab.].
185. BONCU, ŞTEFAN, *Atribuire cauzală şi comunicare*, AUIPP, **2**, 1993, 51–60.
186. BORCILĂ, MIRCEA, *Semantica textului şi perspectiva poeticii*, LL, nr. 2, 1994, 33–38 [Engl. Ab.].
187. BRESCAN, CRISTINA, *Inference in ESP Reading Activities*, TPCL, 1993, 250–255 [Engl. Ab.].
188. CAELEN-HAUMONT, GENEVIÈVE, *Du sens du texte aux indices mélodiques: une étude expérimentale*, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 71–92 [rez. rom.].
189. CANDIESCU, CĂLIN, *Triada kantiană lucru în sine – obiect – reprezentare*, RF, **41**, nr. 1, 1994, 25–33 [cu 3 fig.].
190. CARPOV, MARIA, *Istoria ca necesitate*, CIE, nr. 42, 1994, 11 [semiotica].
191. CASSIRER, ERNST, *Eseu despre om. O introducere în filozofia culturii umane*. Traducere de Constantin Coşman, Bucureşti, Humanitas, 1994, 319 p. [trad. după Ernst Cassirer, *An Essay on Man. An Introduction to a Philosophy of Human Culture*. Published by arrangement with Yale University Press].
192. CAZACU, DIMITRIE, *Relevanţa istorică a studiilor de tipologie lingvistică*, SLA, **4**, 1994, 34–43 [Engl. Ab.].
193. CĂLINESCU, MATEI, *Relectura* (*1*), VR, **89**, nr. 5–6, 1994, 7–23; (*2*), nr. 7–8, 1–11; *Trei*, nr. 9–10, 6–17; *Patru*, nr. 11–12, 87–95 [trad. de Lidia Vianu].
194. CHESNOIU MATEI, MONICA, *Limbajul magic şi metamorfozele sale*, AUCn, **5**, 1994, 55–64.

195. CHIROIU, GERMINA, *Estetica şi ştiinţele „lejere"*, RF, **41**, nr. 3, 1994, 245–249.
196. CHRISTI, AURA, *Falsele cuvinte*, CIE, nr. 7, 1994, 6.
197. CIORĂNESCU, ALEXANDRU, *Despre pertinenţă*, LL, nr. 1, 1994, 5–8 [Engl. Ab.].
198. CIORĂNESCU, ALEXANDRU, *Magia cuvintelor (II)*, RITL, **42**, nr. 1, 1994, 35–47; *Discursul constrâns (III)*, nr. 3, 285–291. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 154.
199. CIUGUREANU, ADINA, *De lingua poetica*, AUCn, **5**, 1994, 65–71.
200. CODOBAN, AUREL, *Discursul filozofic ca discurs literar*, RF, **40**, nr. 6, 1993, 565–568.
201. CONSTANTINESCU, MIHAELA, *Comunicare şi limbaj în romanul postmodern*, CCrit, nr. 6–8, 1994, 102–109.
202. CORNEA, ANDREI, *Comunicarea naturii umane*, Dilema, **2**, nr. 92, 1994, 6 [s.t.c.: „Traductibilitatea politicii, traductibilitatea culturii"].
203. CORNEA, PAUL, *Noţiunea de autor: statut şi „mod de folosinţă"*, LL, nr. 3–4, 1994, 26–31.
204. CORNU, GERARD, *Elmélet és gyarkorlat, a kommunikációban: „viharos" viszonyok*, Korunk, nr. 7, 1994, 61–67 [trad. de Attila Sipos].
205. COSERIU, EUGEN, *Limbajul poetic [II]*, ConvLit, nr. 5–6, 1994, 22–25; *(III)*, nr. 7–8, 22–25.
206. COSERIU, EUGENIO, *Principiile lingvisticii ca ştiinţă a culturii*, StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 5–12.
207. COSTANDACHE, G. G., *Raţionalitate. Limbaj. Decizie*, Bucureşti, ET, 1994, 240 p.
208. COSTANDACHE, G. G., *Raţionalitate, limbaj şi acţiune*, CIE, nr. 35, 1994, 2; nr. 36, 2.
209. COSTANDACHE, G. G., *Ştiinţa şi conştiinţa libertăţii*, CIE, nr. 48, 1994, 2 [interesează cap. *Cognitivismul şi înţelegerea limbajului* din vol. Jean François le Ny, *Science cognitive et comprehension du langage*, Paris, PUF, 1989, Série **Le psychologue**].
210. COŞERIU, EUGEN, *Arhitectura şi structura limbii*, AnL-A, **33**, 1992–1993, Supl., 49–64.
211. COŞERIU, EUGEN, *Competenţa lingvistică*, AnL-A, **33**, 1992–1993, Supl., 27–47.
212. COŞERIU, EUGEN, *Deontologia culturii*, AnL-A, **33**, 1992–1993, Supl., 173–180.
213. COŞERIU, EUGEN, *Deontologia şi etica limbajului*, AnL-A, **33**, 1992–1993, Supl., 163–171.
214. COŞERIU, EUGEN, *Filozofia limbajului*, AnL-A, **33**, 1992–1993, Supl., 7–26.
215. COŞERIU, EUGEN, *Limbajul poetic*, AnL-A, **33**, 1992–1993, Supl., 145–162.
216. COŞERIU, EUGEN, *Principii de sintaxă funcţională*, AnL-A, **33**, 1992–1993, Supl., 65–99.
217. COŞERIU, EUGEN, *Semn, simbol, cuvânt*, AUI, **39**, 1993, 5–22 [vers. rom. trad. de Eugen Munteanu].
218. COŞERIU, EUGEN, *Socio- şi etnolingvistica. Bazele şi sarcinile lor*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 9–28 [cap. III din vol. Eugen Coşeriu, *Lingvistica din perspectivă spaţială şi antropologică*, ed. de Silviu Berejan şi Stelian Dumistrăcel, Chişinău, Editura Ştiinţa, 1994, trad. din sp. de Andrei Crijanovschi a vers. din „Anuaria de Letras", XIX, Facultad de Filosofía y Letras, Centro de Lingüística Hispánica, Mexico, 1981, p. 5–30].
219. COŞMAN, MARIA RODICA, *Considerarea semantică a artei*, AUSF, **2**, 1994, 112–117 [rés. fr.].
220. COTORCEA, LIVIA, *Despre literă, nume şi limbaj poetic. Velimir Hlebnikov*, AUI, **39**, 1993, 37–48 [Engl. Ab.].
221. COTORCEA, LIVIA, *Direcţii şi orientări noi în teoria limbajului poetic (Studiu introductiv)*, TLP, 1994, IX–XLIV.
222. COVACIU, ANA, *„Il nuome della rosa" – o posibilă lectură*, CCŞS, **3**, 1988, 60–65 [de Umberto Eco; cond. şt.: Marian Papahagi].
223. CRICOVEANU, LAURA, *Aspecte semantice şi semiotice ale traducerii*, CCŞS, **3**, 1988, 40–43 [în trad. din fr. în rom.; cond. şt.: Carmen Vlad].

224. CRISTEA, DENISA, *De l'épithète détachée et anteposée. Approche discursive*, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 11–16 [rez. rom.].
225. CRISTEA, TEODORA, *Contrastivité et représentation conceptuelle*, TPCL, 1993, 22–27 [rés. fr.].
226. CRISTEA, TEODORA, *Jeu mimétique – jeu agonal – contrastivité*, AUCn, **1**, 1990, 109–125.
227. CRISTEA, TEODORA, *La double fonction de la comparaison en linguistique. Notes en marge d'un texte d'Antoine Meillet*, Hommage Fischer, 1993, 95–98 [fragm. din *Linguistique historique et linguistique générale*, republicat în „Langages", nr. 60, 1980].
228. CRISTEA, TEODORA, *Supposition – mondes possibles – contrastivité*, AUCn, **5**, 1994, 116–126.
229. CUCOŞ, CONSTANTIN, *Aspecte retorice şi semiotice ale nonverbalului din educaţie*, RPed, **42**, nr. 8–12, 1993, 59–64.
230. CUSEN, GABRIELA, *Writing Strategies*, TPCL, 1993, 256–261 [Engl. Ab.].
231. DAFINOIU, ION, *Expectanţa: definiţie, delimitări conceptuale*, AUIPP, **2**, 1993, 2–30.
232. DIACONESCU, PAULA, *Limba ca text şi context*, AUCn, **5**, 1994, 127–135 [cu 1 sch.].
233. DIACONU, AURELIA, *Semiotica vieţii şi artei sportive*, AUSF, **2**, 1994, 139–142 [despre limbaj, limbajul gesturilor şi al mimicii; rés. fr.].
235. DIMITRIU, DANIEL, *Arta de a trăi*, Ateneu, **31**, nr. 1, 1994, 11 [despre comunicare].
236. DINU, MIHAI, *Introducere în teoria comunicării*, Bucureşti, TUB, 1993, 244 p. multigr. (UB. FJ. CAnCC).
237. DÎRŢU, CĂTĂLIN, *O confuzie de planuri între metafizic, logic şi psihologic*, AUIPP, **2**, 1993, 115–119.
238. DOMINTE, CONSTANTIN, *Interfixul – caz particular de morfem*, Hyperion, **3**, 1994, 152–169 [rés. fr.].
239. DRAGOŞ, ELENA, *Există o enunţare suspendată?*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 83–87.
240. DRĂGĂNESCU, MIHAI, *Sisteme semantice şi limbajul natural*, CCrit, nr. 3–4, 1992, 58–73.
241. DRĂGHICESCU, JANETA, *La synonymie et la transposition dans le dictionnaire bilingue*, Hommage Fischer, 1993, 117–120.
242. ECO, UMBERTO, *A tökéletes nyelv keresése*, A Hét, **25**, nr. 50, 1994, 15 [trad. de Szász Lenke].
243. ECO, UMBERTO, *Căutarea unei limbi perfecte în cultura europeană*, LI, nr. 10, 1994, 44–47.
244. ECO, UMBERTO, *Intentio lectoris. Însemnări despre semiotica receptării*, Paradigma, 1, nr. 1, 1993, 14 [fragm. din *I limiti dell'interpretazion*, Bombiani, 1990, trad. de Ştefania Mincu, în curs de apariţie la EPontica].
245. ECO, UMBERTO, *Mitul limbii materne e nefondat*, Literatorul, **3**, nr. 7, 1994, 16 [int. luat de François Lo Jacomo şi István Ertl].
246. FĂGĂRĂŞANU, IULIANA SIMONA, *In what Ways can Glottal Adjusttnents Contribute to Segmental Phonetic Contrasts ?*, StLLMod, 1993, 114–123 [rez. rom.].
247. FLOREA, LIGIA-STELA, *La mise en thème comme mise en discours*, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 35–44 [Engl. Ab.].
248. FRENŢIU, LUMINIŢA, *Socio-Cultural and Linguistic Implication of Jokes*, StLLMod, 1993, 124–132 [rez. rom.].
249. FRYE, NORTHOP, *Dubla viziune. Limbaj şi semnificaţie în religie*. Traducere, cuvânt înainte şi note de Ioana Stanciu şi Aurel Sasu, Bucureşti, EFCR, 1993, 144 p. Rec.: Andreea Deciu, *Zei şi Dumnezei*, RLit, **27**, nr. 12, 1994, 6–7.
250. FULGA, DANIELA, *Simbolul ca sens trăit*, Steaua, **45**, nr. 3, 1994, 44–45.

251. GENETTE, GÈRARD, *Introducere în arhitext. Ficţiune şi dicţiune.* Traducere şi prefaţă de Ion Pop, Bucureşti, EUnivers, 1994, 212 p. Rec.: Miruna Nicolae, Ora, 2, nr. 411, 12–13 mart. 1994, 4.
252. GHEI, N. K., *Cuvântul-semn. Cuvântul-imagine*, TLP, 1994, 214–225 [trad. din N. C. Ghei, *Hudožestvennost' literatury. Poetika. Stil'*, Moscova, 1975, p. 29–42; notă introd. (p. 213–214) şi note (p. 225–226) de Livia Cotorcea].
253. GINZBURG, L. I., *Despre poetic*, TLP, 1994, 184–189 [trad. din vol. Lidia Ginzburg, *O lirike*, „Sovetskii pisatel'", Leningradskoe otdelenie, 1974, p. 9–16; notă introd. (p. 183–184) şi note (p. 190) de Livia Cotorcea].
254. GÖBBEL, EDWARD, *Restricţii semantice şi pragmatice ale accentului în propoziţie*, CCŞS, 3, 1988, 93–97 [în lb. engl.; cond. şt.: Tatiana Makarenko].
255. GRIGORIEV, V. P., *Unele probleme ale poeticii lingvistice*, TLP, 1994, 228–234 [trad. din vol. *Teoria poetičeskoi reči i poetičeskaja leksikografija*, Şčeadrinsk, 1971, p. 3–12; notă introd. (p. 227–228) şi note (p. 235) de Livia Cotorcea].
256. GULICIUC, VIOREL, *Filozofia contemporană între „cotitura lingvistică" şi „cotitura semiotică"*, AUSF, 2, 1994, 61–68 [rés. fr.].
258. GUŢU ROMALO, VALERIA, *Limba de lemn – concept şi percepţie istorică*, AUCn, 5, 1994, 157–169.
259. HAVRILIUC, NICOLAE, *Existenţă şi cunoaştere în filozofia lui Ludwig Wittgenstein*, CIE, nr. 7, 1994, 11 [în *Tractatus logico-philosophicus*]. Vezi BRL, 34, 1991, nr. 217.
260. HLEBNIKOV, VELIMIR, *Temeiul nostru*, TLP, 1994, 29–32 [trad. din vol. *Stihotvorenija. Proza. Stihi. Zapisnaja knižka Dnevnik*, Leningrad, 1933, p. 228–245]; *Artiştii lumii*, 32–35 [ib., p. 216–221; notă introd. (p. 25–29) de Livia Cotorcea].
261. HORVATH, ANDOR, *Momentul absolut al limbajului*, Dilema, 2, nr. 92, 1994, 7 [v.t.c.nr. 202].
262. HOUDEBINE, ANNE-MARIE, *Totalitarismul a atins limbajul în chiar miezul lui, pervertindu-l*, CIE, nr. 4, 1994, 8–9 [int. luat de Doina Mihaela Sava].
263. HOUDEBINE-GRAVAUD, ANNE-MARIE, *Des sciences du langage (Quelques réflexions sur l'objet langue et sa transmission)*, ELL, 1993, 1–20.
264. HULBAN, HORIA, *George Bernard Shaw. Dramaturgia între limbă şi stil*, Focşani, ENeuron, 1994, 250 p.
265. HULBAN, HORIA, *George Bernard Shaw: o filosofie a limbajului*, Bucureşti, EGraphix, 1992, 156 p. (Fundaţia Academică „Petre Andrei"). Rec.: Odette Blumenfeld, Ethos, 4, 1992, 183–185.
266. IACOB, NICULINA, *Ce este sintaxa poetică?*, ŞG, nr. 30, 1994, 2.
267. IANCU, GABRIELA, *From Reading to Writing Strategies*, TPCL, 1993, 262–267 [Engl. Ab.].
268. IONESCU, NAE, *Grafologie. Scrisul şi omul.* Ediţie, notă asupra ediţiei şi bibliografie selectivă de Marin Diaconu, Bucureşti, Humanitas, 1994, 122 p. [cu art. *Puţină grafologie*, din „Ideea europeană", 5, nr. 137, 27 ian.–3 febr. 1924, p. 1–3, şi vol. *Grafologie. Scrisul şi omul*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice „Tiparniţa", 1926, 49 p. + 1 pl., reeditat în 1936, Bucureşti, Editura „Bibliofilia", ambele semnate Nemo, cu 31 facs. şi 1 add.; *Scris şi personalitate. Glose grafologice în marginea unei scrisori a lui Nae Ionescu*, de Gheorghiţă Geană, p. 91–99, cu 4 facs.].
269. IONESCU-RUXĂNDOIU, LILIANA, *Pragmatică şi poetică*, LL, nr. 2, 1994, 29–32 [Engl. Ab.].
270. JIRMUNSKI, V. M., *Probleme de poetică*, TLP, 1994, 123–133 [trad. din vol. *Teorija literatury. Poetika. Stilistika*, Leningrad, 1977, p. 18–39; notă introd. (p. 121–122) şi note (p. 133) de Livia Cotorcea].

271. K. S. J., *Derrida úgy viszonyul Heideggerhez*, Korunk, nr. 1, 1994, 126–127.
272. LARIN, B. A., *Metode şi preliminarii la o estetică a limbii*, TLP, 1994, 108–114 [trad. din vol. *Estetika slova: jazyk pisatelja*, Leningrad, 1974, p. 27–53]; *Lirica şi limbajul poetic*, 114–120 [ib., 78–101; notă introd. (p. 107–108) de Livia Cotorcea].
273. LE FUR, DOMINIQUE, *Juxtaposition, argumentation et intonation à l'oral*, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 93–124 [cu 18 fig.; Engl. Ab.].
274. LEPENIES, WOLF, *O întrebare crucială. Cum pot fi depăşite diferenţele de mentalitate şi de ritm în evoluţia solidară a Europei ?*, Dilema, **2**, nr. 92, 1994, 15 [despre problema traductibilităţii].
275. LINTVELT, JAAP, *Încercare de tipologie narativă. Punctul de vedere. Teorie şi analiză*. Traducere de Angela Martin. Studiu introductiv de Mircea Martin, Bucureşti, EUnivers, 1994, 272 p. [*Essai de typologie narrative. Le point de vue*, Paris, Librairie José Corti, 1981].
276. LOSEV, ALEXEI, *Din istoricul apariţiei limbii şi gîndirii, rezultate în structurile gramaticale*, CCrit, nr. 6–8, 1994, 88–102 [trad. şi prez. de Alexandru Ivănescu, din vol. *Semn. Simbol. Mit*, Moscova, Editura Univers, 1982].
277. LOTMAN, I. M., *Arta ca sistem semiotic*, TLP, 1994, 192–198; *Limba ca material al literaturii*, 199–203; *Poezia şi proza*, 203–210 [din vol. I. M. Lotman, *Lecţii de poetică structurală*, trad. de Radu Nicolau, Bucureşti, EUnivers, 1970, p. 52–79; notă introd. (p. 191–192) şi note (p. 210–211) de Livia Cotorcea]. Vezi BRL, **13**, 1970–1971, nr. **282**.
278. LOUIT, ROBERT, *Traducătorul – un amestec între detectiv şi actor*, Dilema, **2**, nr. 92, 1994, 16 [int. de Mircea Vasilescu].
279. LUCA, GABRIEL-PETRU, *Managementul grupurilor şi al comunicării*, TribEc, nr. 26, 1994, 8–9.
280. MANOLIU-MANEA, MARIA, *Gramatică, pragmasemantică şi discurs*, Bucureşti, EL, 1993, 255 p. Rec.: Andra Şerbănescu, LL, nr. 2, 1994, 132–134.
281. MARCUS, SOLOMON, *Creative Metaphors in the Scientific Language*, AUCn, **5**, 1994, 234–251.
282. MARCUS, SOLOMON, *De la comunicarea despre lume la comunicarea despre comunicare (I)*, VR, **87**, nr. 12, 1993, 109–119; *(II)*, **88**, nr. 1, 1994, 110–119.
283. MARCUS, SOLOMON, *From the Aboutness to the Selfreferential Approach (Center and Periphery in International Communication). An introduction*, TPCL, 1993, 10–21.
284. MATEI, LIVIU, *Cognition et ethnicité*, StUBBPP, **37**, nr. 1–2, 1992, 83–91 [despre cunoaştere şi relativitate lingvistică; Engl. Ab.].
285. MAVRODIN, IRINA, *Mâna care scrie. Spre o poietică a hazardului*, Bucureşti, EE, 1994, 167 p.
286. MAVRODIN, IRINA, *Pentru o poietică valéryană*, RITL, **42**, nr. 4, 1994, 427–429.
287. MECU, CARMEN-MARIA, *Psihologie şi naratologie – relaţii interdisciplinare*, RPsih, **40**, nr. 1, 1994, 47–54 [version en français, *Psychologie et narratologie – une relation interdisciplinaire*, RRPs, **38**, nr. 1, 1994, 33–41; rés. fr.].
288. MECU, CARMEN-MARIA, *Reprezentarea lumii evocate de textul narativ la diferite vârste*, RRPs, **39**, nr. 3, 1993, 217–224 [Engl. Ab.].
289. MICLĂU, PAUL, *Pour une versification contrastive*, Hommage Fischer, 1993, 211–217.
290. MORAR, NICOLAE, *Nevoia de metaforă*, AB, **5**, nr. 1–3, 1994, 162–164.
291. MORARIU, MIRCEA, *„Un coup de dès jamais n'abolira le hasard" – Systématique des isotopies séméniques*, AUO, **2**, 1992, 193.
292. MORARU, MIHAELA, *Syščnost'v značenie nacional'nyh slov-realij v jazyke hudožestvennogo proizvedenija i sposoby ih perevoda*, FilR, **14**, 1994, 73–88.

293. MORETTA, ANGELO, *Cuvântul şi tăcerea. O posibilă reconstituire a Logosului cu ajutorul conceptului de Śabda – Sphota din lingvistica indiană.* În româneşte de Mara şi Florin Chiriţescu, Bucureşti, ET, 1994, 264 p. (Seria **Interferenţe**) [trad. după Angelo Moretta, *La parola e il silenzio*, Roma, Giuseppe Gesualdi Editore, 1970].
294. NEŢ, MARIANA, *Pentru o pragmatică a discursului gastronomic*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 63–67 [la Anthelme de Brillat-Savarin, *Fiziologia gustului*. Cuvânt înainte de Dan Grigorescu, Bucureşti, Meridiane, 1988 şi Mihail Kogălniceanu, Costache Negruzzi, *200 de reţete cercate de bucate, prăjituri şi alte trebi gospodăreşti*. Prefaţă de Mircea Zaciu, Cluj, ED, 1973; rés. fr.].
295. NIŢĂ, NINA, BRÂNZEI, GHEORGHE, *Limbajul şi armonia unităţii şi diversităţii (I)*, Asachi, **4**, nr. 68, 1994, 9; *(II)*, nr. 69, 11: *(III)*, nr. 70, 10.
296. OLTEAN, ŞTEFAN, *A fikcionális szöveg és a valóságra való vonatkozás kérdése*, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 67–77 [rez. rom.].
297. OLTEAN, ŞTEFAN, *A Point of View. Narrative Style and the Dual Voice Hypothesis*, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 137–152 [rez. rom.].
298. OLTEAN, ŞTEFAN, *Discursul narativ ficţional şi lumile posibile*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 219–230 [Engl. Ab.].
299. OLTEAN, ŞTEFAN, *Teoria textului narativ şi discursul indirect liber*, Cluj-Napoca, EUCN, 1994, 181 p. multigr. (UCN. FL).
300. OPRIŞ, MIRUNA, *Traducere şi interpretare. Modalităţi de transfer în procesul comunicării*, TPCL, 1993, 298–303 [rés. fr.].
301. PANCU MOMANU, MARIANA, *Pragmatica discursului didactic*, RPed, **42**, nr. 4–7, 1993, 111–116.
302. PAŞALIU, IULIAN, *Operational Mechanisms and Their Part in Discourse Construction „and"*, RRPh, **37**, nr. 1–2, 1993, 161–180 [cu 3 an.].
303. PATAPIEVICI, H.-R., *Pot fi traduse sistemele politice ?*, Dilema, **2**, nr. 92, 1994, 7 [v.t.c.nr. 202].
305. PEASE, ALLAN, *Limbajul trupului. Cum pot fi citite gândurile altora, din gesturile lor. 182 de ilustraţii.* Traducerea de Alexandru Szabó, Bucureşti, EPolimark, 1993, 240 p. (**Psihologia vieţii cotidiene.** Colecţie coordonată de Alexandru Szabó) [trad. după vol. *How to Read People's Thoughts by Gestures*, London, Sheldon Press, 1992, ed. a 18-a].
306. PEASE, ALLAN, GARNER, ALAN, *Limbajul vorbirii. Arta conversaţiei*, Bucureşti, EPolimark, 1994, 144 p. (**Psihologia vieţii cotidiene.** Colecţie coordonată de Alexandru Szabó) [trad. de Ileana Busuioc după vol. *Talk Language – How to Use Conversation for Profit and Pleasure*, London, Simon and Schuster Ltd., 1989].
307. PILCH, HERBERT, *Language or Languages ? The Proper Study of the Linguist*, Ethos, **4**, 1992, 91–121.
308. PLEŞU, ANDREI, *Despre patologia şi gloria traductibilităţii*, Dilema, **2**, 1994, nr. 92, 6 [v.t.c.nr. 202].
309. PLEŞU, ANDREI, *Limba păsărilor*, [Bucureşti], Humanitas, 1994, 272 p.
310. POP, LIANA, *Le souci de grammaticalité*, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 45–55 [rez. rom.].
311. POPÂRDA, OANA, *Aspecte ale coerenţei discursive*, IDÎU, 1990 (1991), 47–52.
312. POPOAEI, IULIANA, *La grammaire du texte. Quelques applications*, ELL, 1993, 79–88 [cu referire la lb. fr.].
313. POTEBNEA, A. A., *Poezia. Proza*, TLP, 1994, 2–12 [trad. din *Mysl' i jazyk* în *Estetika i poetika*, Moscova, 1976, p. 174–213; notă introd. (p. 1–12) şi note (p. 12) de Livia Cotorcea].
314. PRODAN, ADRIANA, *Comunicare şi raporturi umane*, TribEc, nr. 19, 1994, 15–16.

315. RAŢĂ, GEORGETA, *La négation – acte de langage?*, TPCL, 1993, 145–150 [Engl. Ab.].
316. RAŢĂ-DUMITRIU, NICOLAE, *Denotaţie şi conotaţie în textul poetic*, Hyperion, **2**, 1993, 205–221 [rés. fr.].
318. RAŢIU, DAN-EUGEN, *Hans-Georg Gadamer: modelul limbajului şi ontologia operei de artă*, StUBBPh, **37**, nr. 2, 1992, 59–75.
319. REY-VON ALLMEN, MICHELINE, *De la cuvinte la acte: terminologie şi reprezentarea migraţiilor, raporturilor sociale şi a relaţiilor interculturale*, AUIPP, **2**, 1993, 13–19 [trad. de Constantin Cucoş].
320. ROVENŢA-FRUMUŞANI, DANIELA, *Argumentation e(s)t stratégie discursive*, RRPh, **37**, nr. 1–2, 1993, 133–139 [apărut şi în AUBLLS, **41**, 1992, 63–66]. Vezi BRL, **37**, 1993, nr. 237.
321. ROVENŢA-FRUMUŞANI, DANIELA, *Introducere în teoria argumentării*, Bucureşti, EUB, 1994, 116 p.
322. ROVENŢA-FRUMUŞANI, DANIELA, *Modernitatea ca realitate retorică*, AUCn, **5**, 1994, 146–156 [cu 3 tab.].
323. RUDICĂ, TIBERIU, *Dialoguri ratate*, AUIPP, **2**, 1993, 93–100 [motivaţia psihologică a imposibilităţii comunicării între două persoane].
324. RUEFF, JACQUES, *Conceptul de libertate*, SfP, **3**, nr. 18, 1994, 31 [trad. de Cristian Preda după Jacques Rueff, *Le concept de liberté* din *Enquête sur la liberté*, Paris, Hermann, 1953, şi *Regards sur le libéralisme moderne*, din „Les Essais", vol. 11–12, 1961; rel. în *Les fondements philosophiques des systèmes économiques*, Paris, Hermann, 1953, p. 206–214].
325. SAMSON, NICOLAE, *Limbajul ca activitate antropo-culturală*, TPCL, 1993, 78–82 [rés. fr.].
326. SANDU, DOINA, *Übersetzen – eine Sonderform von Sprachverhalten*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 100–102 [rez. rom.].
327. SĂLĂVĂSTRU, CONSTANTIN, *Cognitif et pragmatique dans le discours rhétorique*, Noesis, **19**, 1993, 97–109 [analiza discursului retoric, conectori discursivi, operaţii discursive, schematizare discursivă].
328. SĂLĂVĂSTRU, CONSTANTIN, *Modelul semiotic al discursului retoric*, RF, **40**, nr. 5, 1993, 453–464.
329. SIMMONS, MARGARET, OCHOA DE ERIBE, MARIAN, *Comentarios en torno a la problemática de las lenguas minoritarias*, AUCn, **5**, 1994, 314–323.
330. SKLOVSKI, V., *Arta ca procedeu*, TLP, 1994, 39–50 [în vol. *Poetică şi stilistică. Orientări moderne*, Bucureşti, EUnivers, 1972, p. 157–171, trad. de Margareta Nasta; notă introd. (p. 37–39) şi note (p. 51) de Livia Cotorcea].
331. SLAMA-CAZACU, TATIANA, *Dynamic und Stase in bestimmten sozialen Kontexten und die Sprachstereotypen (Die „langue de bois")*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 86–88 [s.t.c. *Round Table on „The Dynamics of Social Transformation and Language Stereotypes" (The „langue de bois")*; rez. rom.].
332. SÖHRMAN, INGMAR, *Az apa az anya a kislány, a kisfiú és az etnológus. Bezsélgetés – nyelvsz professorral*, A Hét, **25**, nr. 1, 1994, 3 [int. de Zoltán Rostás].
333. SPINOZA, BARUCH, *Etica demonstrată după metoda geometrică*. Traducere din limba latină: S. Katz, Bucureşti, EAntet, 1993, 224 p. [pe copertă: *Despre Dumnezeu. Etica ...*]. Rec.: Marius Stan, RF, **41**, nr. 4, 1994, 409–410.
334. STĂNESCU, ERSILIA, *The Socio-Cultural Background of the Advertisments*, TPCL, 1993, 54–59 [Engl. Ab.].
335. STERIADE, DONCA, *Orality and Markedness*, Hommage Fischer, 1993, 249–263.
336. STOEAN, CARMEN, *Progression grammaticale et actes de parole*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 71–72 [rez. rom.].

337. ŞPET, G. G., *Structura cuvântului in usum aestheticae*, TLP, 1994, 92–105 [trad. din vol. *Estetičeskie fragmenty*, I, Petrograd, 1992, p. 7–78; notă introd. (p. 91–92) şi note (p. 105) de Livia Cotorcea].
338. ŞTEFĂNESCU, DORIN, *Hermeneutica scrisului*. Eseuri, Bucureşti, ECR, 1994, 192 p.
339. TÎNIANOV, I. N., *Problema limbajului versificat*, TLP, 1994, 55–66 [trad. din *Problema stihotvornogo jazyka*, Leningrad, 1924, p. 48–119; notă introd. (p. 53–54) de Livia Cotorcea].
340. TOMA, ION, *Factori (extralingvistici) favorizanţi în procesul de toponimizare*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 255–259.
341. TOMASZKIEWICZ, TERESA, *Passage du code oral au code écrit pendant le sous-titrage des films de fiction*, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 165–179 [rez. rom.].
342. TOMAŞEVSKI, B. V., *Limbaj artistic şi limbaj practic*, TLP, 1994, 70–72; *Clasificarea problemelor stilisticii*, 72; *Lexicul poetic*, 72–84; *Sintaxa poetică*, 85; *Eufonia*, 85–87; *Forma grafică*, 87 [din vol. *Teoria literaturii. Poetica*. Traducere, prefaţă şi comentarii de Leonida Teodorescu, Bucureşti, EUnivers, 1973, p. 31–131; notă introd. (p. 67–70) şi note (p. 87–89) de Livia Cotorcea].
343. TUDORICĂ, AL., *Istorie şi ficţiune – modalităţi narative*, LL, nr. 2, 1994, 48–53 [rés. fr.].
344. TUŢESCU, MARIANA, *De la semantica lexicală la semantica discursivă*, Hyperion, **3**, 1994, 145–151 [rés. fr.].
345. TUŢESCU, MARIANA, *Essay d'une typologie de la modalisation*, Hommage Fischer, 1993, 269–279.
346. VARGA, LĂCRĂMIOARA, *Décontextualisation et adaptation dans la langue de bois*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 88–89 [rez. rom.].
347. VASILIU, EMANUEL, *Despre noţiunea de „gând-semn" la C. Peirce*, TPCL, 1993, 7–9.
348. VASILIU, EMANUEL, *Name and Deixis*, Hommage Fischer, 1993, 281.
349. VASSILIE-LEMENY, SORIN-TITUS, *Ierarhia sensurilor*, Apostrof, **5**, nr. 56–57, 1994, 16.
350. VÂNTU, ILEANA, *Toamna patriarhului de G. G. Márquez. Coerenţă şi coeziune*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 105–110 [cu 1 sch.; rés. fr.].
351. VÂNTU, SMARANDA, *În lumea celor care nu cuvântă*, Asachi, **3**, nr. 57–58, 1993, 6 [limbajul animalelor].
352. VINOGRADOV, V. V., *Despre teoria limbajului poetic*, TLP, 1994, 169–181 [trad. din vol. V. V. Vinogradov, *Stilistika. Teorija poetičeskoj reči. Poetika*, Moscova, 1963, p. 130–159; notă introd. (p. 167–169) şi note (p. 181–182) de Livia Cotorcea].
353. VINOKUR, G. O., *Poezia şi stilistica practică*, TLP, 1994, 137–142 [trad. din *Kul'tura jazyka. Očerki lingvističeskoj tehnologij*, Moscova, 1925, p. 163–172; notă introd. (p. 135–137) şi note (p. 142) de Livia Cotorcea].
354. VLAD, CARMEN, *„Pulsul" actual al lingvisticii*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 261–268.
355. VLAD, CARMEN, *Sensul, dimensiunea esenţială a textului*, Cluj-Napoca, ED, 1994, 215 p. [cu bibl.].
356. VLAD, CARMEN, *Utterance as Testimony of the Text*, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 57–70 [rez. rom.].
357. WALD, HENRI, *Rolul metaforei în înţelegerea Bibliei*, RCM, **39**, nr. 792, 1994, 1, 9 [rez. rom.].
358. WALD, LUCIA, *The Ontogenetic Acquisition of Language Glosses to Augustine's Confessione*, I, VIII, 13, Hommage Fischer, 1993, 289–293.

359. ZAHARIA, D. N., *Gând, tăcere şi rostire (I)*, CTC, **3**, nr. 6–7, 1992, 6; *(II)*, nr. 8, 7; *(III)*, nr. 9–10, 9; *(IV)*, nr. 11–12, 7; *(V)*, **4**, nr. 1–2, 1993, 9 [I: despre comunicare; II şi III: despre C. Brâncuşi; IV: despre L. Blaga].
360. ZDRENGHEA, MIHAI MIRCEA, *On the Pragmatics of the Passive*, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 25–34 [rez. rom.].
361. *** *Comunicarea prin semne şi gesturi*, Azi, nr. 553, 14 apr. 1994, 15.
362. *** *Teoria limbajului poetic. Şcoala filologică rusă*. Antologie, traducere, studiu introductiv, note biobibliografice şi bibliografie critică selectivă de Livia Cotorcea, Iaşi, EUI, 1994, 260 p.
VEZI şi nr. 62, 87, 127, 139, 152, 167, 390, 392, 401–404, 406, 413, 433, 444, 462, 472, 565, 743, 781, 786, 902, 940, 1095, 1098, 1104, 1121, 1128, 1159, 1191, 1205, 1208, 1210, 1398, 1431, 1447, 1481, 1482, 1490, 1491, 1497, 1498, 1502, 1509, 1513, 1514, 1520, 1522, 1556, 1594, 1600, 1621, 1623, 1624, 1628, 1643, 1646, 1651, 1680, 1686, 1698, 1741, 1746, 1754, 1756, 1775, 1790, 1811, 1814, 1815, 1821, 1827, 1829, 1832–1835, 1987, 2100, 2103, 2104, 2108, 2115, 2116, 2133.

Recenzii

363. ABU TAYA, ALIA MOHAMMED, Abd al ʾAzīz Šaraf, *Luġatu al-tawaşul (The Language of Communication)*, Beirut, Dar al- Ğalīl Publishing Press, 1991, RRL, **37**, nr. 5, 1993, 497–499.
364. ALEXANDRESCU, DANA, Pierre Levy, *Les Technologies de l'intelligence. L'avenir de la pensée à l'ère informatique*, La Découverte, Paris, 1990, AUI, **39**, 1993, 102–104.
365. AVRAM, ANDREI, Tsutomu Akamatsu, *Essentials of Functional Phonology*, Louvain-la-Neuve, Peeters, 1992, XI + 195 p., RRL, **38**, nr. 4, 1993, 385–387.
366. BAICA, GABRIELA, *Structuration du dialogue oral*, Université de la Sorbonne Nouvelle, Paris III, 1993, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 186–189.
367. BARA, MARIANA, Georg Kremnitz, *Multilingüisme social. Aspectes institucionals, socials i individuals*. Traduccio d'Ulrich Malsch, Barcelona, Edicions 62, 1993, 204 p., RRL, **37**, nr. 5–6, 1992, 395–396.
368. BOBOC, ALEXANDRU, *** *Pragmatik. Handbuch pragmatischen Denken*, hrsg. von Herbert Stachowiak, Band 4: *Sprachphilosophie, Sprachpragmatik und formative Pragmatik*, Hamburg, Felix Meiner, 1993, 527 p., RF, **41**, nr. 3, 1994, 322–324.
369. BRUMM, ANNE-MARIE, Claude Gandelman, *Reading Pictures, Viewing Texts*, Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis, 1991, 178 pp., Synthesis, **20**, 1993, 111–112.
370. BUCERZAN, DANA, John Mowitt, *Text. The Genealogy of an Antidisciplinary Object*. Post Contemporary Interventions – Series Editors: Stanley Fish and Frederic Jameson. Durham and London, Duke University Press, 1992, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 191–193.
371. CIFOR, LUCIA, Ioan Oprea, *Lingvistică şi filozofie* [...], LR, **42**, nr. 11–12, 1993, 539–540. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **183**.
372. DRAGOŞ, ELENA, Sorin Stati, *Le transphrastique*, PUF, Paris, 1990, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 189–191.
373. FLORESCU, CRISTINA, Ioan Oprea, *Lingvistică şi filozofie* [...], AnL-A, **33**, 1992–1993, 264. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **183**.
374. CS. GYÍMESI, ÉVA, *Strukturalizmus után*. Szerkeztette Szili József, Akadémiai Kiadó, Bp., 1992, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1992, 205–206.

375. LEOCA, ŞERBAN, Kenneth L. Pike, *Talk, Thought and Thing – the Emic Road toward Conscious Knowledge*, Summer Institute of Linguistics, Dallas, 1993, XII + 85 pag., StUBBPh, **37**, nr. 2, 1992, 103–104.
376. MĂRDĂRESCU-TEODORESCU, MARIA, Jean François P. Bonnot, *Production de la parole et coarticulation. Une analyse critique des principaux modèles*, Travaux de l'Institut de Phonétique de Strasbourg, Université de Sciences Humaines de Strasbourg, numéro 20 (1990), FD, **13**, 1994, 257–258.
377. MIHĂILĂ, ECATERINA, Paul Cornea, *Introduzione alla Teoria della Lettura*, Firenze, Sansoni Editore, 1993, 278 p., SCL, **44**, nr. 6, 1994, 526–529 [trad. de Gheorghe Carageani a vol. *Introducere în teoria lecturii*, Bucureşti, EM, 1988, 306 p.]. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **265**.
378. MUREŞANU IONESCU, MARINA, Henri Jacquier: *Babel, mit viu* [...], AUIL, **37–38**, 1991–1992, 249–251. Vezi BRL, **34**, 1991, nr. **290**.
379. NIŢĂ-DUMAS, FELICIA, Augustin, *De Dialectica* [...], AnL-A, **33**, 1992–1993, 269–271. Vezi BRL, **34**, 1991, nr. **110**.
380. OPREA, IOAN, Augustin, *De Dialectica* [...], AUI, **39**, 1993, 112–115. Vezi BRL, **34**, 1991, nr. **110**.
381. OPREA, IOAN, Emanuel Vasiliu, *Introducere în teoria limbii* [...], AnL-A, **33**, 1992–1993, 273–276. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **213**.
382. POP, LIANA, *Langages* no. 104, déc. 1991: *Intégration syntaxique et cohérence discursive*, par Mary-Annick Morel, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 184–186.
383. POPESCU, MIHAELA, Françoise Thom, *Limba de lemn* [...], LR, **42**, nr. 10, 1993, 507–508. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **259**.
384. SPIRIDON, MONICA, *Figurile intertextului*, VR, **89**, nr. 5–6, 1994, 144–147 [Smaranda Vultur, *Infinitul mărunt (De la configuraţia intertextuală la poetica operei)*, Bucureşti, ECR, 1992]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **273**.
385. SZABÓ, ZOLTÁN, Michael J. Toolan, *Narrative: A Critical Linguistic Introduction*, London and New York, 1991 (First published in 1988, reprinted in 1991), Routlege (The Interface Series) XVIII + 282 l., NyIK, **37**, nr. 1–2, 1992, 210–212.
386. TALOŞ, ION, Manfred Lurker: *Wörterbuch der Symbolik*. Unter Mitarbeit Zahlreicher Fachwissenschaftler, herausgegeben von Zweite erweiterte Auflage. Stuttgart, Alfred Kröner Verlag, 1983, XVI, 800 p. (**Kröner Taschenausgaben**, Band 464), AnAF, **12–14**, 1991–1993 (1993), 532–533.
387. VASILESCU, MIRCEA, Umberto Eco, *Lector in fabula* [...], Arc, nr. 102, 1993, 248. Vezi BRL, **34**, 1991, nr. **140 bis**.
388. VÂNTU, ILEANA, Marty Laforest, *Le back-channel en situation d'entrevue*, CIRAL, *Recherches sociolinguistiques* / 2, Université Laval, Québec, 1992, 228 p., RRL, **37**, nr. 5–6, 1992, 396–397.
389. VÎRBAN, FLOAREA, Emanuel Vasiliu, *Introducere în teoria limbii* [...], LR, **42**, nr. 11–12, 1993, 537–538. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **213**.
VEZI şi nr. 33, 46, 48, 51, 54, 785, 786, 1062, 1223, 1377, 1634, 2089, 2094.

2. LINGVISTICĂ MATEMATICĂ ŞI APLICATĂ

390. BÂLBIE, VERONICA, *Technical Problems in Restoring the Language in Aphasia*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 78–79 [rez. rom.].
391. BRUDA, TRAIAN, *Modalităţi de corectare a comportamentului verbal deficitar*, RÎP, **17**, nr. 3–4, 1994, 129–132.

392. DANCIU, ELENA, *The Dysgraphyc Child and his Problems*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 80–81 [rez. rom.].
393. ENE, CRISTIAN, *O problemă de decizie asupra gramaticilor monotone*, SCMatem, **46**, nr. 4, 1994, 449–455 [Engl. Ab.].
394. JIGĂU, MIHAI, *Copiii supradotaţi şi învăţarea precoce a lecturii*, RPed, **42**, nr. 4–7, 1993, 53–58.
395. KOVACS, ŞTEFAN, *Matematica şi lingvistica*, ŞcV, **5**, nr. 3, 1994, 10.
396. LITERAT, RUXANDA, *Valenţe psihopedagogice ale dialogului în limba străină pe teme de specialitate*, TPCL, 1993, 292–297 [lb. rusă în domeniul metalurgiei; рус. рез.].
397. MITU, ALIETTÉ, *Un aspect de l'interaction verbale dans le relation chercheur-membre de la communauté folklorique*, ZGR, **2**, 1993, 84–85 [rez. rom.].
398. PALIBRODA, PAUL, REUŢ, MARIA, *Rolul pregătirii lingvistice în cadrul pregătirii psihice a sportivilor*, AUSF, **2**, 1994, 133–138.
399. POPESCU, IRINEL, *„Cearceaful", bazele de date şi procesorul de cuvinte*, Meridian, nr. 527, 14 febr. 1994, 12.
400. PREJMEREAN, V., CIOBAN, V., MOTOGNA, S., *Corp Modelling Using Formal Languages*, StUBBM, **37**, nr. 3, 1992, 111–116 [rez. rom.].
401. SEMENIUK-POLKOWSKA, MARIA, POLKOWSKI, LECH T., *Concerning the Anaphora Resolution Problem in Formal Approaches to Natural Language (II). A Montague Grammar of the Text*, RRL, **37**, nr. 5–6, 1992, 341–358.
402. SULIŢEANU, GABRIELA, *Introducere în sistematizarea şi modelarea folclorului muzical cu ajutorul computerului. Valoarea coeficientului „mobilitate relativă"*, AnIEF, **5**, 1994, 187–197 [Engl. Ab.].
403. TEODORESCU, MIHAI C., *Aspecte privind posibilitatea de a întemeia raţional unele experienţe de bioinformaţie extrasensoriale*, RF, **41**, nr. 3, 1994, 267–279.
404. TOMESCU, MARGARETA, *Human Intercommunication and Voice, Speech and General Expression Disorders*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 81–82 [rez. rom.].
405. TOMŞA, DORINA, *Several Considerations on Testing Reading Skills*, TPCL, 1993, 174–178.
406. TUFIŞ, DAN, *Prelucrarea limbajului natural*, Academica, **5**, nr. 2, 1994, 22–23.
407. **** *Studii de lingvistică aplicată. Predarea şi învăţarea limbilor străine.* Vol. IV, Braşov, [f. e.], 1994, 93 p. (UBr. CLS. SRLR Fil. Braşov). Vezi BRL, **26**, 1983, nr. **2169**; **31**, 1988, nr. **2208**.

IV. *LIMBA ROMÂNĂ*

1. GENERALITĂŢI

408. BELU, ALEXANDRU, *Un mijloc de afirmare a romanităţii românilor: limba latină*, AB, **5**, nr. 1–3, 1994, 20–34.
409. BUTNARU, ION, *Limba română şi varietăţile ei locale*, Libertatea, **6**, nr. 1468, 4 n. 1994, 10.
410. CĂLUŞIŢĂ-ALECU, MIOARA, *Limba românilor*, Bucureşti, EMiracol, 1994, 144 p. (**Tezaurul românilor**). Vezi şi nr. 439.

411. CEAUŞESCU, GHEORGHE, *Demnitate naţională şi latinitate*, Apostrof, **5**, nr. 5–6–7, 1994, 8 [s.t.c.: Latinitatea].
412. CIMPOI, MIHAI, *Limbă şi fiinţă*, CGL, **1**, nr. 1, 1993, 4.
413. CIOBANU-BĂCANU, MARIA, *Limbajul – gloria care încoronează omul*, Economistul, **5**, nr. 430, 8 mart. 1994, 1, 2.
414. COROIU, CONSTANTIN, *Moţiunea gramaticii*, Adevărul, nr. 1301, 5 iul. 1994, 3.
415. COSERIU, EUGENIO, *Limba română în faţa Occidentului. De la Genebrardus la Hervás. Contribuţii la istoria cunoaşterii limbii române în Europa occidentală*, Cluj-Napoca, ED, 1994, 183 p. (**Bibliotheca romanica**. *Lingua et traditio*) [trad. de Andrei A. Avram a vol. *Von Genebrardus bis Hervás. Beiträge zur Geschichte der Kenntnis des Rumäniens in Westeuropa*, Tübingen, Günter Narr Verlag, 1980].
416. COŞERIU, EUGEN, *Unitate lingvistică – unitate naţională*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 181–189.
417. CREŢIA, PETRU, *Despre limba română*, RLib, nr. 1391, 21 oct. 1994, 2.
418. DAN, ILIE, *O permanenţă spirituală: romanitate şi cultură*, CGL, **6**, nr. 2, 1994, 8.
419. GRUIA, BAZIL, *Encomion limbii române*, Excelsior, **2**, nr. 5, 1993, 5.
420. JUCU, P., *De ce nu poate dispărea limba română în teritoriile locuite de români?*, CGL, **6**, nr. 4, 1994, 1, 4–5.
421. LOMBARD, ALF, *Câteva amintiri*, Hyperion, **2**, 1993, 27–32.
422. LOMBARD, ALF, *„Moştenitoarea latinităţii orientale"*, CrRom, **6**, nr. 5, 1994, 20 [text din 1971].
423. MANEA MANOLIU, ION, *„E anormal ca o limbă latină să fie transformată peste noapte într-o limbă slavă"*, CrRom, **6**, nr. 4, 1994, 17 [int. luat de Dan Mateescu].
424. MARIAN, STANCU, *Limba română este o limbă latină*, Meridian, nr. 722, 1 oct. 1994, 6.
425. MICLĂU, PAUL, *Lectoratele de limba română în străinătate*, ON, nr. 47, 1994, 2.
426. NISTOR, G., *Latinitate şi ortodoxism*, NR, **1**, nr. 3, 1993, 1, 7.
427. NIŢĂ, NINA, BRÂNZEI, GHEORGHE, *Limbajul şi armonia unităţii şi diversităţii (I)*, Asachi, **4**, nr. 67, 1994, 9; *(II)*, nr. 69, 11.
428. P[LĂMĂDEALĂ] , ANTONIE, TelR, **141**, nr. 19–20, 1994, 4 [despre lb. rom. şi lb. moldovenească; la rubr.: Semnalăm ... semnalăm].
429. POP, GHEORGHE, DINISTREANU, IOAN, *Noi n-am fost despărţiţi niciodată*, ŞcN, **4**, nr. 2, 1994, 5–9.
430. POPESCU, DUMITRU RADU, *1918: despre limbă*, ON, nr. 73–74, 1994, 6, 7.
431. PRUTEANU, GEORGE, *Iugoslavizarea limbii române*, ExpM, **5**, nr. 21, 1994, 3.
432. SCHENK, C. W., *Limba, literatura şi exilul*, Steaua, **45**, nr. 6, 1994, 49–50.
433. SCHVEIGER, PAUL, *Limba română: între deschidere şi purism*, LL, nr. 2, 1994, 39–42 [Engl. Ab.].
434. TOHĂNEANU, G. I., *Un singur grai*, CTC, **3**, nr. 5, 1992, 2 [despre unitatea lb. rom.].
435. VASILE, CORNELIU, *Limba română, o limbă a civilizaţiei europene*, Albina, **98**, nr. 1, 1994, 8.
436. VIERU, GRIGORE, *Limba română se amână ? Puterea care luptă contra culturii sau este nebună, sau neînstare să coacă pâine pentru popor*, Academica, **4**, nr. 12, 1994, 18.
437. VINTILĂ-RĂDULESCU, IOANA, *Romanistica şi românistica la Universitatea din Regensburg*, SCL, **44**, nr. 4, 1993, 347–351.
438. VIOREANU, RUXANDRA-ROSWITHA, *Zur psycholinguistischen Verfahrensweise im Rahmen des Projektes für kontrastive Analyse rumänisch-englisch: Theorie sowie theoretische und praktische Ergenbnisse*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 67–69 [rez. rom.].

439. ZAFIU, RODICA, *Identitatea mitică [I]*, RLit, **27**, nr. 40, 1994, 11 [discursul delirant-mitologic despre lb. rom. în vechiul regim şi în cartea Mioarei Căluşiţă-Alecu de la nr. 410]; *Identitatea mitologică: **boi, boicot, zgâmboi (II)***, nr. 41, 11 [etimologii fanteziste pe baza unor asociaţii de formă].
440. *** *Limba română. **Creşterea limbii româneşti / Şi a patriei cinstire. A turna în formă nouă limba veche şi-nţeleaptă***, Academica, **4**, nr. 12, 1994, 6–17 [grupaj de citate din operele lui D. Cantemir, W. Meyer-Lübke, B. P. Hasdeu, S. Puşcariu, M. Eminescu, Al. Rosetti, T. Maiorescu, Al. Papiu Ilarian, T. Cipariu].
VEZI şi nr. 76, 78, 86, 90, 92, 98, 100, 103, 125, 131, 135, 136, 138, 140, 454, 463, 472, 498, 515, 528, 638, 1466, 1487, 2101, 2123, 2128, 2150.

Recenzii

VEZI nr. 40, 137.

2. ISTORIA LINGVISTICII ROMÂNEŞTI

441. AGACHE, ASTRID, *Betrachtungen zur Jassyer Germanistik der dreissiger Jahre in Karl Kurt Kleins epistolarem Nachlaß*, AnL-B, **33**, 1992–1993, 175–180 [rez. rom.].
442. ARVINTE, VASILE, *Contribuţia lui Gustav Weigand la dezvoltarea dialectologiei româneşti*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 29–42 [rés. fr.].
443. AVRAM, ANDREI, *Titu Maiorescu şi „restrângerea" principiului fonetic în ortografie*, LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 151–156 [pe marginea raportului acad. Mihai Drăgănescu *Ortografia limbii române: cu Hasdeu, Maiorescu, Puşcariu şi Rosetti*, Academica, **3**, nr. 4, 1993, 16–18, şi, apoi, în vol. *Eseuri*, Bucureşti, EAR, 1993, p. 171–194].
444. AVRAM, MIOARA, *Alexandru Graur*, RN, **21**, nr. 170–178, 1992, 3121–3125 [s.t.c.: Foşti profesori ai liceului „Unirea" din Focşani].
445. BORCILĂ, MIRCEA, *Despre temeiul de principiu al şcolii lingvistice clujene*, CL, **38**, nr. 1–2, 1933, 47–56 [Engl. Ab.].
446. BORCILĂ, MIRCEA, *Şcoala lingvistică clujeană în perspectivă istorică*, Tribuna, **6**, nr. 33–35, 1994, 10.
447. CÂNDROVEANU, HRISTU, *Doi mari înaintaşi: Nuşi Tulliu şi Th. Capidan*, DRA, **5**, nr. 4, 1994, 1.
448. CHIRIAC, ALEXANDRU, *Câteva mari personalităţi basarabene*, Academica, **4**, nr. 5, 1994, 28 [despre Bogdan Petriceicu Hasdeu].
449. CIOLAC, MARINA, *Boris Cazacu şi socio-lingvistica românească*, FD, **13**, 1994, 25–29 [rés. fr.].
450. CIPARIU, TIMOTEI, *Corepondenţă primită*. Ediţie îngrijită de Liviu Botezan, Ioana Botezan şi Ileana Cuibuş. Cuvânt înainte: Acad. prof. Ştefan Pascu, Bucureşti, EAR, 1992, 624 p. (IICN). Rec.: Serafim Duicu, *Corespondenţii lui Cipariu*, Vatra, **24**, nr. 8, 1994, 8.
451. CODREA, NICOLAE, *Ion Codru Drăguşanu în slujba limbii române*, MI, **28**, nr. 2, 1994, 84.
452. CORLĂTEANU, N., *Personalitatea ştiinţifică şi universitară a lui Lecca Morariu [I]*, Academica, **4**, nr. 4, 1994, 10; *(II)*, nr. 5, 11; *Studiile de eminescologie (III)*, nr. 8, 29–30.
453. CRISTESCU, TRAIAN, *Originile ideii latine la români*, ŞcN, **4**, nr. 3, 1994, 5–14.

454. DATCU, IORDAN, *N. Iorga despre limba românilor dintre Prut şi Nistru*, LL, nr. 3–4, 1994, 80–85 [rés. fr.].
455. DIMITRESCU, FLORICA, *Jacques Byck, profesor şi savant*, JurnLit, **5**, nr. 33–38, 1994, 3, 7.
456. DIMITRESCU, FLORICA, *Un savant devotat culturii române – L. Gáldi*, JurnLit, **5**, nr. 29–32, 1994, 6.
457. DJAMO, NICOLAE, *Tache Papahagi (văzut de un fost student al său)*, DRA, **5**, nr. 4, 1994, 3.
458. DRĂGAN, MIHAI, *Perpessicius – 100*, AUIL, **37–38**, 1991–1992, 241–244.
459. DUMISTRĂCEL, STELIAN, *Ariton Vraciu (1927–1987)*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 305–307.
460. DUMISTRĂCEL, STELIAN, *Theofil Simenschy (1892–1968)*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 300–302.
461. FAICIUC, ELISABETA, *Rolul lui Sextil Puşcariu – primul rector al Universităţii româneşti din Cluj – în reorganizarea documentării ştiinţifice în Capitala Transilvaniei*, Biblioteca, **5**, nr. 8–9–10, 1994, 58–61.
462. FLORESCU, CRISTINA, *G. Ivănescu (1912–1987)*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 303–304.
463. GUŢU ROMALO, VALERIA, *Continuitate în romanitate – conştiinţa romanităţii (român: valah)*, AUCn, **1**, 1990, 5–14 [rés. fr.].
464. HANGA, VLADIMIR, *Trei decenii de la dispariţia unui romanist – George Dumitriu*, SDR, **5**, nr. 3, 1993, 271–272.
465. HOF, ŞTEFAN, *Un dascăl al neamului: Constantin Sporea (1876–1954)*, AnL-B, **33**, 1992–1993, 157–166 [deutsch. Zus.].
466. LUNGU, IOAN, *Gheorghe Şincai – creator de şcoli naţionale şi al unor manuale de limba română. Latinist şi savant iluminist*, ŞcN, **4**, nr. 1, 1994, 5–11.
467. MANCIULEA, ŞTEFAN, *Timotei Cipariu, poet*, Renaşterea, **5**, nr. 11, 1994, 6 [la 100 de ani de la naşterea lui Timotei Cipariu].
468. MĂNUCĂ, DAN, *Traian Bratu în corespondenţă cu germanistul Theodor Frings*, AnL-B, **33**, 1992–1993, 167–174 [deutsch. Zus.].
469. MOROIANU, CRISTIAN, *Mihai Eminescu despre lingvişti şi filologi*, AUCn, **5**, 1994, 260–269.
470. NEAGA, NICOLAE, *Nicolae Colan, profesor, mitropolit, ministru*, TelR, **141**, nr. 39–40, 1994, 3.
471. OANCEA, DIMITRIE I., *Ion Conea şi bazele ştiinţifice ale toponimiei*, Academica, 4, nr. 11, 1994, 24.
472. PAMFIL, CARMEN GABRIELA, *Alexandru I. Philippide (1859–1933)*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 297–299.
474. PĂTRUŢ, LISELOTTE, *Zur Geschichte der „Gesellschaft der Germanisten Rumäniens"*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 23–24.
475. PLĂMĂDEALĂ, ANTONIE, *Nicolae Colan şi limba română*, TelR, **141**, nr. 5–8, 1994, 1, 2 [cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la naştere].
476. POP, DUMITRU, *Clujul – centru de cercetare a culturii populare româneşti*, AnAF, 12–14, 1991–1993 (1993), 265–288 [rés. fr.].
477. POP, DUMITRU, *Interesul profesorului Alexandru Borza pentru cultura populară*, AnAF, **12–14**, 1991–1993 (1993), 369–378 [deutsch. Zus.].
478. POPA, MIRCEA, *George Barit – lexicograf*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 233–240 [cu 2 scrisori ale lui G. Barit către Petru Mureşanu Şireganul în an.].
479. POPA, MIRCEA, *Timotei Cipariu. Ipostazele enciclopedistului*, Bucureşti, Minerva, 1993, 240 p. Rec.: Ion Buzaşi, *O nouă monografie despre Timotei Cipariu*, VCr, **5**, nr. 10, 1994, 4.

480. PRODAN, DAN, *Din tradiţiile orientalisticii româneşti. Franz Babinger şi Institutul de Turcologie de Iaşi (1940–1945)*, CLSO, nr. 2, 1993, 164–201 [rés. fr.].
481. ROTUNDU, VASILE, BĂLĂNESCU, SORINA, *Lingvistica ieşeană în perioada postbelică*, StSl, **5**, 1990 (1991), 197–212.
482. SĂVOIU, ADRIAN, *Din istoria învăţământului limbii şi literaturii române. Bucovina şi Basarabia în paginile revistei „Viaţa românească" (1906–1916)*, LL, nr. 2, 1994, 129–131 [Engl. Ab.].
483. SCHIAU, OCTAVIAN, *100 de ani de la înfiinţarea Institutului de Limba Română din Leipzig*, Tribuna, **5**, nr. 2, 1994, 8 [despre Gustav Weigand].
484. SMOCHINĂ, ALEXANDRU, *Nichita P. Smochină*, Academica, **4**, nr. 5, 1994, 29 [1894–1980].
485. ŞTREMPEL, GABRIEL, *Ion Bianu – un om al ordinei*, MI, **28**, nr. 1, 1994, 21–26.
486. TABARCEA, CEZAR, *Ideologizarea lingvisticii*, RLit, **27**, nr. 28, 1994, 3.
487. TREBICI, VLADIMIR, *Profesorul Grigore Nandriş (1895–1968): destin bucovinean*, RS, **31**, 1994, 7–21.
488. ŢUGUI, PAVEL, *Filologia bucovineană şi ortografia românească (1864–1869)*, AnBuc, **1**, nr. 1, 1994, 99–111 [deutsch. Zus.].
489. VASILIU, LAURA, *Formarea cuvintelor şi vocabularul limbii române. Jacques Byck, 30 de ani de la moarte*, RLit, **27**, nr. 41, 1994, 19.
490. VASILUŢĂ, LIVIA, *Ovid Densusianu, semantician*, ELL, 1993, 105–129.
491. VODĂ CĂPUŞAN, MARIA, *George Bariţ – om de cuvânt şi condei. George Bariţ – Homme de discours et de lettres*, StUBB, **38**, 1993, 21–106.
492. VORNICESCU, NESTOR, *Gurie Grosu, primul arhiepiscop şi mitropolit al Basarabiei româneşti (1920–1941). Osteneli cărturăreşti (I)*, Academica, **4**, nr. 4, 1994, 9; *(II)*, nr. 5, 11.
493. ZDRENGHEA, MIRCEA, *O scurtă istorie puţin cunoscută a limbii române*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 275–279 [despre A. Ubicini, *Aperçu historique sur la langue roumaine*, introducere la V. Mircesco (= Vasile Alecsandri), *Grammaire de la langue roumaine*, Paris, 1865].

VEZI şi nr. 7, 68, 77, 108, 111, 123, 133, 440, 501, 510, 632, 635, 650, 665, 1119, 1348, 1505, 1586, 1593, 2108, 2109, 2127, 2138, 2146.

Recenzii

494. DIMITRIU, C., Timotei Cipariu, *Opere*, II [...], AnL-A, **33**, 1992–1993, 253–257. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **281**.

VEZI şi nr. 1636.

3. ISTORIA LIMBII

495. ANTOHI, SORIN, *Cuvintele şi lumea. Constituirea limbajului social-politic modern în cultura română (I)*, AnIst Iaşi, **30**, 1993, 549–572.
496. ARVINTE, VASILE, *Construcţii perifrastice în Biblia de la Bucureşti (1688). În ms 45 şi în ms 4 389*, SCL, **44**, nr. 3, 1993, 169–181 [rés. fr.].
497. AVRAM, MIOARA, *La créativité et l'„hospitalité" du roumain*, Hommage Fischer, 1993, 23–26.

499. BERINDEI, DAN, *Trecerea de la scrierea cu litere chirilice la scrierea cu litere latine la români*, Hyperion, **3**, 1994, 15–24 [rés. fr.].
500. CAPIDAN, TH., *Despre unitatea lingvistică a românilor nord- şi sud-dunăreni*, DRA, **5**, nr. 5, 1994, 4 [din vol. *Limbă şi cultură*, Bucureşti, 1943, p. 291 ş. u.].
501. CĂLINESCU, GEORGE, *Cât este de „slavă" limba română*, CrRom, **6**, nr. 5, 1994, 20 [fragm. din *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Bucureşti, 1941].
502. CHIVU, GH., *Influenţa italiană în limba română veche*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 19–29 [riass. it.].
503. CIUPERCĂ, LIVIA, *Originea neamului românesc şi a limbii române*, Cronica, **29**, nr. 21, 1994, 2.
504. COTEANU, ION, *Se condiţional în româna veche*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 31–32 [rés. fr.].
505. DIACONESCU, PAULA, *Din istoria limbajului matematic românesc (II)*, RN, **20**, nr. 161–169, 1991, 3096–3099. Vezi BRL, **34**, 1991, nr. 684.
506. DIMA, EUGENIA, *Aspecte fonetice dialectale în traducerile munteneşti laice din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (II)*, AUI, **39**, 1993, 87–96 [rés. fr.]. Vezi BRL, **29**, 1986, nr. 639.
507. DOMINTE, CONSTANTIN, *Continuarea substratului lingvistic prin strat – argument al continuităţii etnice româneşti nord-dunărene*, CCrit, nr. 3–4, 1992, 82–84.
508. DRAGOŞ, ELENA, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Cluj-Napoca, [f. e.], 1993, 145 p. multigr. (UCN).
509. DUMITRAŞCU, SEVER, *Poate exista o arheologie romanică ?*, AnB, **3**, 1994, 497–499.
510. EFTIMIU, ACHILE, *Albanezii şi românii (Shqiptaret dhe rumunet)*, Albanezul, **5**, nr. 6, 1994, 5 [extras din „Shkëndia", Bucureşti, nr. 3, 1936].
511. FRUNZĂ, DUMITRAN, *Un argument: „Scrisoarea lui Neacşu"*, Albina, **98**, nr. 12, 1994, 14.
512. GABINSCHI, M. A., *Contribuţii la depistarea elementelor fondului autohton în limba română*, TD, **14**, nr. 1–2, 1993, 33–40 [cu o notă a redacţiei semnată de Grigore Brâncuş; deutsch. Zus.].
513. GHEORGHE, GABRIEL, *Une hypothèse nouvelle: le vieux roumain = l'indo-européen commun. O ipoteză nouă: româna străveche = indo-europeana comună*, Getica, **1**, nr. 3–4, 1994, 42–104 [cuv. cu rădăcina *bor*; trad. paralelă în rom.].
514. GHERMAN, MIHAI, *Date noi despre graiurile din Transilvania la sfârşitul secolului al XVIII-lea*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 105–111 [vers. rom. în ort. magh. a an. *Novem puncta examinis* la *Benigna instructio* a lui Iosif al II-lea, 1785; cu textul rom. în an.].
515. GUŢU ROMALO, VALERIA, *Componenta latino-romanică a limbii române literare*, LL, nr. 3–4, 1994, 5–12.
516. GUŢU ROMALO, VALERIA, *Neologismul în limba română*, Hyperion, **3**, 1994, 133–144 [rés. fr.].
517. ISTRATE, GAVRIL, *Marii ierarhi moldoveni şi limba literară [I]*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 137–144 [Varlaam, *Cazania* 1643, Dosoftei, *Vieţile sfinţilor* 1682–1686, *Psaltirea în versuri* 1673]; *[II]*, TV, **3**, nr. 11–12, 1993, 77–84 [despre Varlaam, Dosoftei, Veniamin Costachi, Gh. Asachi].
518. LEONĂCHESCU, NICOLAE, *Istoria şi condiţiile la limită tip Dirichlet*, Getica, **1**, nr. 3–4, 1994, 32–40 [*Crăciun* şi alte cuv. din rom. care sunt şi în dial. occitan; cu text paralel în engl.].
519. LEUCUŢIA, FLORENTINA, *Termeni desemnând noţiuni ontologice fundamentale în textele religioase vechi*, LL, nr. 3–4, 1993, 15–22 [rés. fr.].

520. MIHĂILĂ, G., *Addenda au „Dictionnaire du roumain ancien" (XI)*, Hommage Fischer, 1993, 219–223; *(XII)*, RRL, **38**, nr. 4, 1993, 347–351. Vezi BRL, **17**, 1974, nr. 762; **18**, 1975, nr. 791; **19**, 1976, nr. 807; **20**, 1977, nr. 1449; **23**, 1980, nr. 665, 670.
521. MUNTEANU, EUGEN, *Die rumänische Lexikalisierung des 'Bewußtsein' – Begriffs (griech. συνείδησις, lat. conscientia)*, AUI, **39**, 1993, 69–86.
522. MUNTEANU, EUGEN, *Gr. πρόνοια, lat. provodentia şi reflexele lor în vechi texte româneşti*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 39–50 [rés. fr.].
523. NEUMAN, VICTOR, *Relaţii culturale şi politice româno-maghiare în istoria Transilvaniei (I)*, Contrapunct, **5**, nr. 12, 1994, 16.
524. NICULESCU, ALEXANDRU, *Atracţii germanice în cultura şi în limba română*, Apostrof, **5**, nr. 10–11–12, 1994, 4–5.
525. NICULESCU, ALEXANDRU, *Româna – o continuitate romanică printre „rupturi". Memoriei lui Sever Pop şi Hugo Plomteux*, Apostrof, **5**, nr. 8–9, 1994, 4–5, 16 [în rom. de Nicolae Mocanu, după varianta revăzută de autor a studiului *Le roumain – une continuité romane parmi les ruptures*, din „Romaneske", Driemaandelijks tijdschrift van de Vereniging van Leuvense Romanisten, 15 e jg. nr. 2, e trim. 1990, p. 45–53].
526. OPREA, IOAN, *Istoria adaptării împrumuturilor româneşti care au corespondente latineşti în -(t)io, -(t)ionis*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 81–131 [rés. fr.].
527. REINER, ALFRED, *Aspecte din trecutul relaţiilor româno-albaneze*, Albanezul, **5**, nr. 7, 1994, 3.
528. RUZÉ, ALAIN, *Aceşti latini din Carpaţi. Cartea a II-a. Argumente lingvistice. Capitolul I. Româna şi alte limbi romanice*, CTC, **3**, nr. 2, 1992, 2. Vezi şi nr. **529**, 535.
529. RUZÉ, ALAIN, *Latinii din Carpaţi. Dovezi ale continuităţii româneşti la nordul Dunării*. Traducere din limba franceză de Cireşica Dimitriu-Ruzé, Bucureşti, EŞ, 1994, 136 p. (Colecţia **Istoria şi cultura românilor**). Vezi şi nr. 528, 535.
530. TANAŞOCA, NICOLAE-ŞERBAN, *„Torna, torna, fratre" et la romanité balkanique au VIe siècle*, Hommage Fischer, 1993, 265–267.
531. TĂNASE, AL., *Românitatea românilor şi fondul latin al limbii*, Biblioteca, **5**, nr. 12, 1994, 22.
532. ŢÂRA, VASILE D., *Despre fixarea şi evoluţia normelor limbii române literare*, LL, nr. 2, 1994, 8–13 [rés. fr.].
533. ZUBAŞCU, ION, *Într-un text pastoral difuzat în toate bisericile Transilvaniei, I. P. S. Antonie Plămădeală susţine că Împăratul Traian şi ostaşii săi au fost de credinţă ortodoxă*, EvZ, **3**, nr. 577, 18 mai 1994, 6.

VEZI şi nr. 5, 12, 124, 161, 408, 410, 418, 422, 453, 455, 462, 472, **479**, 481, 490, 493, 562, 659, 750, 845, 885, 887, 907, 1084, 1291, 1345, 1466, 1562, 1583, 1584, 1587, **1859**, **2004**, 2100, 2103, 2104, 2116, 2134.

Recenzii

534. COTEANU, ION, Emil Vrabie, *Slavic Influence on Romanian. A Case of Exageration*, în „General Linguistics", XXXII, 1992, nr. 1–2, p. 105–110, LR, **42**, nr. 9, 1993, 461.
535. GEORGESCU, MAGDALENA, Alain Ruzé, *Ces latins des Carpates. Preuves de la continuité roumaine au nord de Danube*, avec une préface de M. G.-A. Chevallaz, Ancien Conseiller Fédéral, Ancien Président de la Confédération Helvétique, Berne – Francfort s. Main – New York – Paris, Editions Peter Lang, LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 172–173. Vezi şi nr. 528, **529**.
536. GROZA, LIVIU, Gheorghe Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru, *Dicţionarul împrumuturilor latino-romanice* [...], LL, nr. 1, 1994, 113–114. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **335**.

537. MIHAIL, ZAMFIRA, Gh. Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru, *Dicţionarul împrumuturilor latino-romanice* [...], RESEE, **32**, nr. 3–4, 1994, 411–412. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **335**.
538. MUNTEAN, VASILE, Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, ed. II [...], AB, **5**, nr. 7–9, 1994, 172–174. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **392**.

4. DIALECTOLOGIE

a. Generalităţi

539. GHEŢIE, ION, *Introducere în dialectologia istorică românească*, Bucureşti, EAR, 1994, 175 p. Rec.: Camil Marius Dădârlat, UnC, **4**, nr. 11–12, 1994, 14.
VEZI şi nr. 105, 108, 160, 442, 445, 446, 483, 561, **722**, 2141, 2145.

b. Graiurile dacoromâne

540. ADĂSCĂLIŢEI, VASILE, *Jocul şi cântecul de priveghi în judeţul Vaslui*, StCom-Sibiu, **8**, 1994, 27–48 [jocuri cu măşti şi reprezentări zoomorfe: barza, capra, calul, cămila, vulpea, iepurele; jocuri cu reprezentări antropomorfe: moşneagul şi baba, popa, fotograful, moartea; jocuri realiste: cioatele (scosul cioatelor), cositul (bobul), grădina, purcelul, podul, avionul, trenul, mortul, guza (gogiu); jocurile de copii: coţofenele, merele, florile, inelul, ineluş învârteguş, puricele, paiul, stafia, scoaterea sângelui din podea, mereoarele (merăoarele), hălăiţa cu prăjina; rés. fr.].
541. BIDIAN, VIOREL, *Note lexicale (din materialul ALRR-Transilvania)*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 43–46 [arici, câcă, ceară, cipă, molângós, jotcă, jotci, crehúi, cârcălít, hepleş, ciríp, corn, coarne, cot, coturi, căuş, căuşuri, colop, coloape, cal, cai, călăreţ, călăreţi, coampă, coampe, cúpaşă, cúpaşe, cetârnă, găinar, găinare, hont, honturi, culiman, guliman, şlipă].
542. BODZEI, SIGISMUND, *Verbe de origine onomatopeică în subdialectul maramureşean*, LR, **42**, nr. 10, 1993, 467–473.
543. DOMINTE, ION, *Poveşti bucovinene*. Cuvânt înainte de Pan. M. Vizirescu. Ediţie îngrijită, glosar şi postfaţă de Constantin Dominte, Bucureşti, ECoresi, 1994, 141 p. [redă textul vol. Ion Dominte, ***Borş din coadă de topor. Foiletoane populare***, Cernăuţi. Editor: Nae Ionescu, 1928, 104 p. cu 4 facs., gl. (p. 110–118)].
544. GIOSU, ŞTEFAN, *Termeni pentru „părinte – părinţi" în dialectele româneşti*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 113–118.
545. GRECU, DOINA, *Din materialul ALR I: chestiunile [577] „preot" şi [578] „popă (fam.)"*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 119–123 [rés. fr.].
546. IONESCU-RUXĂNDOIU, LILIANA, *Mărci ale discontinuităţii în textele dialectale muntenești*, FD, **13**, 1994, 31–36 [rés. fr.].
547. MARIAN, SIM. FL., *Sărbătorile la români: studiu etnografic.* [Vol]. I–II. Ediţie îngrijită şi introducere de Iordan Datcu, Bucureşti, EFCR, 1994, I: 320 p.; II: 360 p. Rec.: Cornelia Maria Savu, *Cum înainte vreme românii petreceau*, CrN, **4**, nr. 956, 3 apr. 1994, 5.
548. MARIN, MARIA, MĂRGĂRIT, IULIA, *Glosar dialectal. Muntenia. A–C*, FD, **13**, 1994, 125–235 [pref., abr., bibl.; cu 1 h.].

549. MĂRGĂRIT, IULIA, *Despre unele verbe delocutive în graiurile munteneşti*, FD, **13**, 1994, 53–58 [rés. fr.].
550. MĂRGĂRIT, IULIA, *Note lexicale. Odolenésc. Nacávle, năféluri*, FD, **13**, 1994, 119–122.
551. MODVAL, LUDMILA, *Aspecte statistice ale vocabularului liricii populare din două zone dialectale din Transilvania*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 57–62 [din Alba-Iulia – Blaj şi Hunedoara – Haţeg, în jurul comunelor Roşia şi Boşorod; cu 2 tab.].
552. NEAGOE, VICTORELA, *Despre arhiva dialectală scrisă a limbii române*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 51–56 [rés. fr.].
553. NEAGOE, VICTORELA, VULPE, MAGDALENA, *Numeralul de tipul adoară, d-a dora, adăurat(ă) ... în dacoromână*, FD, **13**, 1994, 59–74 [cu 4 h.; rés. fr.].
554. PANĂ-BOROIANU, RUXANDRA, *O posibilă modalitate de abordare a sintaxei dialectale*, FD, **13**, 1994, 75–85 [rés. fr.].
555. PETRIŞOR, MARIN, *Structura dialectală a Transilvaniei. Graiurile sudice*, AUCn, **5**, 1994, 294–302.
556. PURDELA SITARU, MARIA, *Termeni etnoiatrici de origine sârbocroată în dacoromână (cu privire specială la subdialectul bănăţean)*, FD, **13**, 1994, 87–99 [brâncă, izdát, chiáviţă, coştác, cozáce, gúbav, matcă, niţină, ojíg, pogán, şui, târpie, ozvrătí, pârpor, zdrăví, oprăvit, năhoadă, bubos, gubăví, gubăvíe, năstréce(a); rés. fr.].
557. SARAMANDU, NICOLAE, *Graiurile moldoveneşti în cadrul limbii române*, Academica, **5**, nr. 1, 1994, 9.
558. SCĂRLĂTOIU, ELENA, *Slavjanskoe vlijanie na morfologiju juž nodunajskih rumynskih dialectov. Glagol'noe suffiksal'noe slovoobrazovanie (pri pomošč isuffiksa staroslavjanskogo proizho-ždenia-n < st. sl. -n* , RS, **31**, 1994, 23–37.
559. SEMCINSKI, STANISLAV, *Unele consecinţe ale contactelor lingvistice româno-ucrainene asupra graiurilor moldoveneşti ale limbii române*, LL, nr. 3–4, 1994, 86–88 [art. apărut în „Novozrastvo" (Kiev), nr. 1, 1994].
560. ŞERBAN, V., *Grai bănăţean*, Banatul, **1**, nr. 3, 1994, 2 [a (se) bârgoi, briptă, buzumeneală, a (se) gozbi, hăbăuc, a înghina]; nr. 4, 2 [auriel, auriană, babiţă, clupie, cracă, duşancă, a se fălăni, a se îmbezna, jentuit; nr. 5, 2 [a bate doba de larmă, a se băga în cătănie, a se băga dator cu guşa, a-i cădea tronc (la inimă), a cere slobozenie, a-i crepa ochii, a creşte din apă].
561. TAGLIAVINI, CARLO, *Limba română. Creşterea limbii româneşti / Şi-a patriei cinstire. A turna în formă nouă limba veche şi-nţeleaptă*, Academica, **4**, nr. 12, 1994, 17.
562. ULIVI, ANCA, *Observaţii în legătură cu fonetica neologismului în graiurile dacoromâne actuale*, FD, **13**, 1994, 109–117 [rés. fr.].
563. VASILIU, EMANUEL KANT, *Graiurile dacoromâne: unitate tipologică*, Academica, **5**, nr. 1, 1994, 9.
564. VÎRBAN, FLOAREA, *Observaţii cu privire la adaptarea neologismelor în unele graiuri munteneşti*, LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 137–149 [pe baza vol. *Texte dialectale. Muntenia*, vol. III, Bucureşti, 1976]. Vezi BRL, **30**, 1987, nr. **638**.
565. VULPE, MAGDALENA, *Harta lexicală semasiologică*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 269–274 [cu 2 h.; rés. fr.].

VEZI şi nr. 6, 7, 58, 78, 106, 109, 133, 160, 161, 409, 442, 445, 446, 452, 476, 483, 506, 507, 514, 558, 561, 633, 717, 718, 726, 823, 877, 1073, 1074, 1107, 1185, 1259, 1290, **1300**, 1349, 1570, 1605, **2000**, 2138, 2146–2148.

Recenzii

566. IONICĂ, ION, Academia Română, Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu" Cluj-Napoca, *Atlasul lingvistic pe regiuni. Transilvania*, I, de Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loşonţi, EAR, Buc., 1992 [...], FD, **13**, 1994, 253–256. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **447**.
567. ISTRATE, GAVRIL, Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă, Ion-Horia Bîrleanu, *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova şi Bucovina. Texte dialectale*, vol. I, partea 1 [...], AnL-A, **33**, 1992–1993, 259–263. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **448**.
568. NEAGOE, VICTORELA, Vasile Frăţilă, *Contribuţii lingvistice* [...], FD, **13**, 1994, 247–252. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **421**.
569. VÎRBAN, FLOAREA, Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă, Ion-Horia Bîrleanu, *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova şi Bucovina. Texte dialectale*, vol. I, partea 1 [...], LR, **3**, nr. 3–4, 1994, 171. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **448**.
570. VÎRBAN, FLOAREA, Vasile Frăţilă, *Contribuţii lingvistice* [...], LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 69–70. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **421**.
571. VULPE, MAGDALENA, Academia Română, Filiala Iaşi, Institutul de Filologie Română „A. Philippide", *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova şi Bucovina. Texte dialectale*, vol. I, partea 1 [...], FD, **13**, 1994, 240–246. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **448**.

VEZI şi nr. 1368, 1369, 1373.

c. Aromână

572. BARA, MARIANA, *Étymologies*, Hommage Fischer, 1993, 27–30 [în aromână: mătur, ma, pată].
573. BARA, MARIANA, *O problemă de etimologie aromână: moştenit sau derivat*, FD, **13**, 1994, 17–24 [acrédzu, alghéscu, ambunédzŭ, aruşéscu, limbidzăscu, lindzidzăscu, mprustédzŭ, nărăéscu, ncăldzăscu, ngălbinéscu, nsirineádză, nsînédzŭ, ntineréscu, nviniţăscu, nvirdzăscu, suptîrédzŭ, vicléscu; rés. fr.].
574. BARA, MARIANA, *Semantica lexicului aromân de origine latină*, DRA, **5**, nr. 2, 1994, 5.
575. CAPIDAN, TH., *Limba macedoromânilor*, DRA, **5**, nr. 2, 1994, 6 [din *Macedoromânii*, Bucureşti, 1942, p. 160–163].
576. CAPIDAN, TH., *Particularităţi proprii în limba aromânilor*, DRA, **5**, nr. 3, 1994, 6.
577. CAPIDAN, TH., *Răspuns lui Keramopoulos* [1], DRA, **5**, nr. 5, 1994, 8 [cu o prez. nesemnată a răspunsului din 10 febr. 1939, la AR, la o teorie expusă la Academia Greacă din Atena, la 28 dec. 1938, referitor la originea aromânilor]; *(2)*, nr. 6, 8; *(3)*, nr. 7–8, 8; [4], nr. 9, 2; *(5)*, nr. 10, 8; *(6)*, nr. 11, 8.
578. CARAGEANI, GHEORGHE, *Reflecţii asupra sistemelor ortografice cu litere latine în aromână (5)*, DRA, **4**, nr. 9, 1993, 6; *(6)*, nr. 10, 6; *(7)*, nr. 11, 6; *(8)*, nr. 12, 6; *(9)*, **5**, nr. 1, 1994, 6. Vezi BRL, **37**, 1993, nr. 454.
579. CÂNDROVEANU, HRISTU, *România şi aromânii*, DRA, **4**, nr. 11, 1993, 1.
580. CIPU, CIPRIAN, *Din obiceiurile aromânilor*, LZ, 8, în Redeşteptarea, **5**, nr. 187, 1994 [de Crăciun şi Anul Nou; redă din art. lui Pericle Papahagi din revista „Grai bun", Bucureşti, **1**, nr. 4–5, 1906].
581. GOSCHIN, I., *Almanahul aromân 1928. Între dacoromână şi aromână*, DRA, **5**, nr. 11, 1994, 6.
582. MITRO, COZMA, *Un mesaj istoric al romanităţii de răsărit: aromânii*, CGL, **6**, nr. 3, 1994, 4.

583. STEDEA, GH., *Declinarea (2)*, DRA, 4, nr. 3, 1993, 6; *Verbul (5)*, nr. 9, 6; *(6)*, nr. 10, 6; *(7)*, nr. 11, 6; *Adverbul*, nr. 12, 6; *Prepoziţia. Alfabetlu armânesc*, 5, nr. 1, 1994, 6; *Conjuncţia. Alfabetlu armânesc*, nr. 2, 6; *Alfabetlu armânesc*, nr. 3, 6; *Interjecţia*, nr. 4, 6; nr. 9, 6; nr. 10, 6; nr. 11, 6 [semnat: Redacţia]; *Formarea cuvintelor [1]*, nr. 5, 6; *(2)*, nr. 6, 6; *(3)*, nr. 7–8, 6; *Sintaxa (1)*, nr. 9, 6; *(2). Subiect şi predicat*, nr. 10, 6; *(3)*, nr. 11, 6; *(4)*, nr. 12, 6 [la rubr.: Lecţia de aromână]. Vezi BRL, 36, 1993, nr. 1553.

584. VRABIE, EMIL, *Contribuţii etimologice aromâneşti (pe baza DDA)*, SCL, 44, nr. 5, 1993, 405–416 [bágav, bilbíliŭ , băzdrăvíţă, búbă, buián, bumbác, carambólă, căpíncă, cartófe, cupăceárcă, custúme, čikét, čeakét, ğeakét, čiupérnică, delicát, dhiétă, duzínă, făl'urséscu, féstă, firmă, ğiúpă, gríbă, gróhtu, hăpsáne, hăváne, hilăríe, lâmbíc, lésta, limáne, liváde, livádhe, lúntre, lústru, măčearóc, madámă, mákină, mandră, măndulín, mandulínă, méntă, mérdu (pl.: mérdzî), miliúne, minghiné, minút, minútă, misiróc, mitilíc, moróză, móstru, muzaíc, múzgă, múzică, muzicándu, năvóiŭ, ncrâşca, ngrâşca, neámţu, nčiornicáre, núlă, pantalóne, pántlică, părátă, păvríe, pedéstru, piáţă, pilúşŭ, piríc'l'iu, pitáčiŭ, pitălóg, pidlóc, plic, ponči, pórtu, potpár, prínţu, propagándă, pulpét, pilpét, pulítică, púntu, pusúlă, rubín, rubíne, san, scóntu, scrop, scufíe, scumbríe, scúmpu, skéle, smágă, spániŭ , spitál, súpă, surtúc, şpóret, ştiŭ ca ápa, tápă, tarífă, tavérnă, tabác, tabakéră, tărăţă, tal'eatínă, teletíne, tilitínă, tépcă, tiriácă, tómblu, tópur, valíţă, virníke, viţeárcu, vízită, zdrod; pe marginea vol. Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân general şi etimologic* ..., ed. a II-a, Bucureşti, EAR, 1974; rés. fr.]. Vezi BRL, 17, 1974, nr. 764.
VEZI şi nr. 79, 106, 109, 117, 160, 442, 445, 446, 447, 457, 483, 500, 507, 544, 558, 561, 867, 2134, 2146.

Recenzii

585. SARAMANDU, NICOLAE, *O nouă gramatică aromânească*, FD, 13, 1994, 237–239 [Iancu Ianicheschi-Vlahu, *Gramatică aromânească simplă şi practică*, Crusova (Republica Macedonia), 1993].

586. SAVIN, DANA, *Les Aroumains*, Centre d'Etude des Civilisations de l'Europe Centrale et du Sud-Est, Paris, 1990, 186 p., AUII, 37–38, 1991–1992, 322–324.

587. TAMBOZI, JUSTIN, *O nouă epopee aromână*, DRA, 4, nr. 9, 1993, 2 [George Merca, *Armânamea. Ditu Dată până tu-Amurgiş*, 148 p.; probleme de ort.].

d. Istroromână

588. SCĂRLĂTOIU, ELENA, *Old Slavonic Influence in Istro-Romanian*, RESEE, 32, nr. 1–2, 1994, 89–101.
VEZI şi nr. 106, 109, 160, 442, 445, 446, 483, 544, 558, 561.

Recenzii

589. SCĂRLĂTOIU, ELENA, *Textes istroroumains inédits dans une nouvelle étude sociolinguistique.* Richard Sârbu, *Texte istroromâne şi glosar*, Timişoara, [1992, ed. a II-a], RESEE, 31, nr. 1–2, 1993, 187–194. Vezi BRL, 36, 1993, nr. 467.

e. Meglenoromână

VEZI nr. 106, 109, 160, 442, 445, 446, 483, 544, 558, 561.

5. FILOLOGIE

590. ABRUDAN, DUMITRU, *Din istoricul traducerilor Sfintei Scripturi în limba română: traduceri efectuate pe cale particulară*, RT, **4**, nr. 3, 1994, 10–14 [Ion Heliade Rădulescu, *Biblia Sacra que coprinde Vechiul şi Noul Testament*, 1858; C. Aristia, *Biblia Sacră*, 1859; Dimitrie Cornilescu, 1922].
591. AGACHE, D., *Pomelnice bisericeşti. Valoare documentară şi semnificaţie istorică*, TV, **3**, nr. 11–12, 1993, 31–38 [pomelnice din sec. al XV-lea – al XIX-lea în Moldova].
592. ALEXANDRU, ŞTEFAN, RĂDULESCU, MIHAI, *Şase «Versuri» în acrostih de Picu Pătruţ*, ST, **45**, nr. 1–2, 1993, 76–95 [în vol. *Miniaturi şi poezie*, Bucureşti, 1985]. Vezi BRL, **29**, 1986, nr. **694**.
593. ANANIA, BARTOLOMEU, *Sfânta Scriptură în limba română I. P. S. ... al Clujului. «Cel ce traduce Scriptura trebuie să-şi asume libertatea lui Dumnezeu, care a insuflat-o»*, Alfa şi Omega, **3**, nr. 1, 1994, 4–6 [int. luat de Costion Nicolescu; despre ed. Sfântului Sinod din 1914, ed. lui Gala Galaction, ed. lui G. Cornilescu, despre *Biblia ecumenică* şi despre trad. la care lucrează aut.].
594. ANDREESCU, ŞTEFAN, *Goran, logofătul din Olăneşti şi „Letopiseţul cantacuzinesc"*, RIst, **5**, nr. 7–8, 1994, 789–794 [aut. atribuie lui Goran o versiune anterioară, din mijlocul sec. al XVII-lea, a *Letopiseţului cantacuzinesc*].
595. ANGHELESCU, MIRCEA, *Eminescu integral*, Meridian, nr. 502, 15–16 ian. 1994, 1, 13 [despre ed. Perpessicius]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **515** (X, XVI); **31**, 1988, nr. **826** (VII); **28**, 1985, nr. **645** (XII, XIII); **27**, 1984, nr. **800** (XI); **26**, 1983, nr. **787** (XIV); **23**, 1980, nr. 872 (IX); **21**, 1978, nr. 699 (VIII).
596. ARĂDEANUL, EMILIAN, *Biblia de la Bucureşti – monument de spiritualitate şi cultură românească*, Relief, **2**, nr. 10–12, 1993, 12 [reeditarea *Bibliei* în ed. critică la iniţiativa patriarhului Justin Moisescu, la aniversarea tricentenarului]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **615**; **35**, 1992, nr. **455**.
597. BABA, IOAN, *Un manual şcolar din Bihorul de ieri*, Crisia, **23**, 1993, 235–239 [manual pentru clasele I–IV cu litere latine, Arad sau Oradea, după 1850, probabil al lui I. Tuducescu; rés. fr.].
598. BASARAB, MARIA, *Însemnări despre căi de pătrundere a cărţii vechi româneşti în localităţi hunedorene*, Sargetia, **21–24**, 1988–1991, 738–743 [rés. fr.].
599. BĂRNUŢIU, ELENA, *Popa Chirilă din Aciua – copist din a doua jumătate a secolului al XVII-lea*, Satu Mare, **9–10**, 1992–1993, 127–134 [deutsch. Zus.].
600. BÂNĂ, MIHAELA, *Antim Ivireanul – cărturar umanist şi patriot înflăcărat*, Redeşteptarea, **5**, nr. 172, 1994, 15.
601. BERDAN, LUCIA, *Pseudovariante clasice ale „Mioriţei"*, Asachi, **4**, nr. 66, 1994, 9.
602. BRĂTEANU, CONSTANTIN, *Protopresbiterul Andrei Ghidiu şi cartea veche românească (I)*, Timpul-Reşiţa, **5**, nr. 69, 8 apr. 1994, 4; *(II)*, nr. 79, 22 apr., 4; *(III)*, nr. 84, 29 apr., 4.
605. CĂLIN, PETRU, *Valori ale tiparului european de expresie romanică existente în colecţiile din judeţul Caraş-Severin*, Banatica, **12**, 2, 1993, 313–406 [catalog cu carte veche, rară, bibliofilă, în lb. lat., fr., it., 130 de titluri, cu 12 facs., cu ind. de aut., trad., de titluri, loc., ed.; rés. fr.].
606. CÂNDA, ANA, *Fenomene meteorologice şi calamităţi naturale menţionate pe vechi cărţi româneşti din Sălaj*, AMP, **18**, 1994, 473–475 [rés. fr.].
607. CÂRLAN, NICOLAE, *Cazania lui Varlaam în judeţul Suceava*, Suceava, **20**, 1993, 183–189 [rés. fr.].

608. CHIVU, GH., *O modernizare în editarea poeziei eminesciene: sunt, suntem, sunteţi*, SCL, **44**, nr. 4, 1993, 282–288 [despre modificările lui Perpessicius în ed. *Opere*, vol. I–XV, Bucureşti, 1939–1993, şi despre necesitatea unei ed. definitive; Engl. Ab.]. Vezi şi nr. 595.
609. CHIVU, GH., *Un Tatăl nostru maghiar scris cu litere chirilice*, LR, **42**, nr. 9, 1993, 439–442 [din *Codex Sturdzanus*, de un scrib anonim de pe la începutul sec. al XVII-lea].
611. CILIBIA, CONSTANTIN, *Paisie Velicicovschi – 200*, TelR, **141**, nr. 43–44, 1994, 1 [trad. de ms sl. şi gr.].
612. CIOPRAGA, CONSTANTIN, *Dosoftei: prelatul poet*, TV, **3**, nr. 11–12, 1993, 85–89 [fragm. din *Psaltire*].
613. CIUCĂ, MARIAN, *Quelques observations sur l'édition de textes roumains de la seconde moitié du XIXe siècle*, Hommage Fischer, 1993, 63–67.
614. COSMA, CĂLIN, *Răspândirea scrisului cursiv în Dacia Romană*, Crisia, **23**, 1993, 37–52 [cu 9 pl. î.a.t.; Engl. Ab.].
615. CREŢIA, PETRU, *Despre Mihai Eminescu, Opere XV*, Ora, **2**, nr. 366, 19 ian. 1994, 3. Vezi nr. **624**.
616. CUCU, CONSTANTIN, *Prima revistă românească: Biblioteca românească*, Asachi, **3**, nr. 36, 1993, 6 [de la 1821, Buda, ed. de Zaharia Carcalechi].
617. DAN, DORIN O., *Un cronicar al timpului său. Dascălul Nicolae Aloman din Săsciori (1822–1901)*, Apulum, **31**, 1994, 353–366 [despre manualul învăţătorului N. Aloman; cu 3 fig.; deutsch. Zus.].
618. DĂRĂBAN, FLORICA, *Dimitrie Cantemir „homo universalis" – 320 de ani de la naşterea sa* –, ŞcN, **3**, nr. 4, 1993, 95–98.
619. DRAGOŞ, ELENA, *Ipostaze enunţiative*, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 153–164 [*Scrisorile de la Bistriţa*, sec. al XVI-lea – al XVII-lea, publicate de Al. Rosetti; rés. fr.].
620. DRĂGOTESCU, MARCEL, *Vechi tradiţii cărturăreşti*, Asachi, **3**, nr. 50, 1993, 3 [*Tetraevanghelul* lui Gavriil Uric, 1829].
621. DREGHICI, DOINA, *Semnalarea unor scrieri ale lui Petru Maior în colecţii de carte românească veche din judeţul Alba*, Apulum, **31**, 1994, 323–334 [*Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, ed. a II-a, vol. colligat cu *Disputaţiile asupra Istoriei pentru începuturile românilor în Dachia*, Buda, 1834; *Prediche sau învăţături la toate duminecile şi sărbătorile anului*, partea I–III, Buda, 1810–1811; *Împotriva retenţiei Istoriei pentru începuturile românilor în Dachia, Reflecsii asupra respunsului Dumisale Retensentului din Viena la animadversiile asupra retensiei Istoriei pentru începuturile românilor în Dachia*, Pesta, 1815; *Privire retensiei asupra anticriticei româneşti dată în „Gazeta literară" din Viena n. 7 februarie 1816*, Buda, 1816; Fénelon, *Întâmplările lui Telemah, fiului lui Ulise (Odisseus)*, tomul I, Buda, 1818; *Lexiconul de la Buda*, 1825; cu 4 fig.; deutsch. Zus.].
622. DUŢU, ALEXANDRU, *Cultura română în context european: barocul (I)*, LL, nr. 3–4, 1993, 48–56; *(II)*, nr. 1, 1994, 22–32 [rés. fr.].
623. EMINESCU, M., *Opere*. Ediţie critică îngrijită de Perpessicius [Vol.] I. *Poezii tipărite în timpul vieţii*. Note şi variante. Anexe. [Vol.] II. *Poezii tipărite în timpul vieţii*. Note şi variante: de la *Povestea Codrului* la *Luceafărul*. Cu 54 de reproduceri după manuscrise. [Vol.] III. *Poezii tipărite în timpul vieţii*. Note şi variante: de la *Doina* la *Camadeva*. Cu 21 de reproduceri după manuscrise, Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II" şi Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1939 ş. u. Reeditare prin fotocopiere, Bucureşti, I: EVestala, EAlutus-D, [1993], 527 p.; II: ESaeculum, EGemina, 1994, 464 p.; III: ESaeculum, EGemina, 1994, 409 p.

624. EMINESCU, M., *Opere*. Ediţie critică întemeiată de Perpessicius. [Vol.] XV. *Fragmentarium. Addenda ediţiei*. Cu reproduceri după manuscrise, documente şi presă. Ediţie critică îngrijită de un colectiv de cercetători de la Muzeul Literaturii Române. Oxana Busuioceanu, Anca Costa Foru, Petru Creţia, Aurelia Creţia-Dumitraşcu – stabilirea textelor în limba română, Dimitrie Vatamaniuc – comentariile, Simona Cioculescu, Claudia Dimiu – afilieri de istorie literară. Colaboratori externi: Magdalena D. Vatamaniuc – pentru textele ştiinţifice; pentru textele în limba germană: Gherasim Pintea, Mariana Petrescu, Mihai Ciurdariu – descifrări, traduceri, control ştiinţific, Leonard Gavriliu – traduceri şi revizuire, Alexandru Surdu, Thomas Kleininger – control ştiinţific, Helmuth Firsch (Germania) – identificarea surselor, control ştiinţific. Secretariatul tehnic: Ileana Raţiu. Facsimilele: Ioan Velculescu. Coordonatori: Dimitrie Vatamaniuc *Fragmentarium*, Petru Creţia – *Addenda*, Bucureşti, EAR, 1993, 1472 p. (AR. MLR) [Filologie: lingvistică generală p. 98–99, filologie română p. 99–115, echivalenţe interlingvistice p. 115–126. Numere: numerale p. 127–131. Limbi străine p. 131–135; cu bibl. de Dimitrie Vatamaniuc p. 1311–1321, ind. de antr. de Eugenia Oprescu p. 1321–1333, top. de Simona Cioculescu şi Claudia Dimiu p. 1334–1338, dicţ. rimelor din poeziile populare de Oxana Busuioceanu p. 1339–1349, add. şi corr. la dicţ. rimelor textuale de Oxana Busuioceanu p. 1394–1428, add. şi corr. la ind. dicţ. de rime de Oxana Busuioceanu p. 1429, ind. top. din vol. X–XIV, XV de Simona Cioculescu şi Claudia Dimiu p. 1430–1446].

625. EMINESCU, MIHAI, *Constelaţia Luceafărului. Sonetele. Scrisorile*. Editate şi comentate de Petru Creţia, Bucureşti, EHumanitas, 1994, 256 p. Rec.: A. Bucurescu, *Eminescu văzut de Petru Creţia*, RLib, nr. 1189, 25 febr. 1994, 14.

626. EMINESCU, MIHAI, *Poezii / Poésies*. Traducere de Elisabeta Isanos. Version française d'Elisabeta Isanos, Bucureşti, ELibra, 1994, 640 p. Rec.: Lucian Vasilescu, *Lansarea ediţiei bilingve româno-franceze a volumului „Poezii" de Mihai Eminescu*, EvZ, **3**, nr. 474, 15 ian. 1994, 6.

627. FIRCZAK, GHEORGHE, *Aspecte ale iluminismului maghiar din Transilvania*, Sargetia, **21–24**, 1988–1991, 753–774 [rés. fr.].

628. GEORGESCU, MAGDALENA, *Archirie şi Anadan în versiune engleză*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 51–56 [*Contributions to the History of Arhikar and Anadan*, de M. Gaster, în „Journal of the Royal Asiatic Society", apr. 1900, p. 301–311; după ms BAR 1151, 1155].

629. GHEŢIE, ION, *Datarea fenomenelor lingvistice între arbitrar şi fantezie*, SCL, **44**, nr. 3, 1993, 217–220 [despre G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iaşi, 1980; rés. fr.]. Vezi BRL, **23**, 1980, nr. 659.

630. GHEŢIE, ION, *Filologia românească în viziunea unui savant german*, LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 134–136 [despre studiul introductiv al lui Johannes Kramer la reproducerea anastatică a lucrării lui Mozes Gaster, *Chrestomatie română*, vol. I–II, Hamburg, Helmut Buske Verlag, 1991].

631. GHEŢIE, ION, MAREŞ, AL., *Diaconul Coresi şi izbînda scrisului în limba română*, Bucureşti, EM, 1994, 394 p. (ILB).

632. GODOROGEA, ŞTEFAN, *Nicolae Olahus (Nicolae Românul)*, Academica, **4**, nr. 4, 1994, 9, 12.

633. GOLOGAN, ARISTIDA, *Tematica colindelor religioase*, LZ, 4, în Redeşteptarea, **5**, nr. 187, 1994.

634. IONESCU, I., *Tatăl nostru*, TelR, **141**, nr. 45–48, 1994, 7–8 [compararea vers. rugăciunii *Tatăl nostru* din *Evangheliarul slavo-român*, Sibiu, 1551–1553, f. 10^{v}, 11^{r}, din *Catehismul* lui Coresi de la Braşov, 1559–1560, f. 8^{v}, din *Liturghierul* din 1570, f. 36^{r}, şi vers. lui Luca Stroici, Cracovia, 1594, tipărită de Stanislas Sarnicki]; şi în VOR, **6**, nr. 125, 1994, **3**.

635. IONESCU, ION, *Nicolaus Olahus (Nicolae Românul) (1493–1568)*, ST, **45**, nr. 3–4, 1993, 135–144.
636. JIANU, MAGDA, *Ştiri noi despre cronograful de tip Danovici din biblioteca lui Eminescu*, AnIst Iaşi, **30**, 1993, 115–122.
637. LECHINŢAN, VASILE, *Tipărituri româneşti necunoscute din Transilvania, 1787–1835 (Addenda la Repertoriul actelor oficiale privind Transilvania tipărite în limba română 1701–1847)*, AnIst Cluj-Napoca, **32**, 1993, 291–295 [cu 20 an. î.a.t.].
638. LIGOR, ALEXANDRU, *Vechi tipărituri în limba română şi unitatea naţională*. Cu o prefaţă de prof. dr. doc. I. C. Chiţimia, Câmpina – Chişinău, EVerva, – Editura Universitas, 1994, 116 p. Rec.: C. Trandafir, *Unitatea românilor prin limbă*, Literatorul, **4**, nr. 50, 1994, 4.
639. MAIOR, CARMINA, *„Verşul lui Adam" într-o variantă inedită aflată în colecţiile Muzeului Brukenthal din Sibiu*, AMP, **18**, 1994, 477–481 [*Miscelaneum Transilvaniae*, 1800; cu o an. *Verşi cuvios pentru Adam scos*, 1 facs.; rés. fr.].
640. MAREŞ, ALEXANDRU, *Din vechea terminologie criptografică românească: filtă (hiltă) „denumire a cheii greceşti; scriere secretă (?)"*, LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 125–134 [cu 2 facs.].
641. MAREŞ, ALEXANDRU, *În legătură cu interpretarea slovelor-cifre (note paleografice)*, LR, **42**, nr. 10, 1993, 485–490 [la diferiţi aut. de ed.; cu 1 facs. şi 5 fig.].
642. MAZILU, DAN HORIA, *Recitind literatura română veche*. Partea I. *Privire generală*, Bucureşti, EUB, 1994, 508 p.
643. MAZILU, DAN HORIA, *Spre un alt Dosoftei*, LL, nr. 3–4, 1993, 132–137 [Engl. Ab.].
644. MÂRZA, IACOB, *Semnificaţia cărţii în comunităţile româneşti transilvănene (secolele XVII–XVIII) în lumina însemnărilor: mentalitate şi sensibilitate*, AnIst Iaşi, **30**, 1993, 113–136.
645. MICU, DUMITRU, *Poezia lui B. P. Hasdeu*, CCrit, nr. 7–8–9, 1993, 95–103 [B. P. Hasdeu, *Scrieri*, vol. I, Chişinău, 1993].
646. MICU, SAMUIL, *Istoria bisericească*. Transliterare de pe manuscrisul original paleografic, studiu introductiv, note şi glosar de Arhim. Veniamin Micle, [Bucureşti], 1993, 296 p. (Sfânta Mănăstire Bistriţa, Eparhia Râmnicului). Rec.: Mihai Gherman, RIst, **5**, nr. 1–2, 1994, 195–197.
647. MIHAIL, PAUL, *Amartolon Soteria: două manuscrise din Moldova secolului XIII*, AnIst Iaşi, **30**, 1993, 137–152 [*Mântuirea păcătoşilor*, Veneţia, 1641, trad. din ngr. de Nicolae Cârnul, ambele copii din prima jumătate a sec. XVIII, una atribuită lui Cozma, monahul de la Mănăstirea Neamţ].
648. MIHAIL, PAUL, MIHAIL, ZAMFIRA, *Cartea românească veche tipărită în Basarabia (1812–1830)*, LL, nr. 1, 1994, 69–72.
649. MIHAIL, ZAMFIRA, *Difuzarea oficială a ştirilor şi opţiunea românească (1789–1820)*, SERF, 1994, 51–71 [foi volante].
650. MIHĂILĂ, G., *Nicolae Olahus, poet şi prozator (I)*, Academica, **4**, nr. 4, 1994, 8; *(II)*, nr. 5, 10.
651. MIRCEA, IOAN, *Prezenţa cărţii româneşti vechi pe meleaguri transilvane relevată în documente din anii 1867–1868*, Sargetia, **21–24**, 1988–1991, 303–345 [Engl. Ab.].
652. MIRCEA, ION-RADU, *Din trecutul vechii culturi scrise în Moldova*, AnIst Iaşi, **30**, 1993, 41–47.
653. MITRIC, OLIMPIA, *Cartea românească veche în judeţul Suceava. Catalog*, Suceava, **1–3**, 1992–1994, 409 p. cu il. Rec.: Alexandru Ligor, *Circulaţia cărţii vechi în spaţiul românesc*, UnC, **4**, nr. 7–8–9, 1994, 2, şi RIst, **5**, nr. 7–8, 1994, 833–834; Dragoş Şesan, RA, **71**, nr. 1, 1994, 136. Vezi BRL, 27, 1984, nr. 843.

654. MITRIC, OLIMPIA, *Fondul de carte veche românească şi străină de pe lângă mănăstirea Râşca (judeţul Suceava) – prezentare generală*, Suceava, **20**, 1993, 191–194 [rés. fr.].

655. MOSORA, ELENA, *Catalogul cărţii vechi româneşti din colecţiile Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga" Cluj-Napoca. 1561–1830.* Uz intern, Cluj-Napoca, BCUCN, 1991, XV + 300 p.

656. MUNTEANU, EUGEN, *Reflexe în tradiţia românească ale unei sintagme neotestamentare: αζτοσ ἐπιύσιοσ* (Matei 6:11; Luca 11:3), AnL-A, **33**, 1992–1993, 43–80 [trad. sintagmei „pâinea noastră cea spre fiinţă" în diferite variante ale *Bibliei*: Coresi, *Tetraevanghelul*, ed. Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963; Coresi, *Cazania* 1581, ed. Sextil Puşcariu şi Al. Procopovici, vol. I, Bucureşti, 1914; *Liturghier*, ed. Al. Mareş, Bucureşti, 1969; Antim Ivireanul, *Învăţătură bicericească la cele mai trebuincioase şi mai de folos pentru învăţătura preoţilor*, Târgovişte, 1710, în *Opere*, ed. de G. Ştrempel, Bucureşti, 1972; *Evanghelie greco-română*, 1693; *Evanghelie*, 1746; *Biblia de la Bucureşti*, 1688; *Biblia*, 1968; *Biblia*, 1990].

657. NASTASE, DUMITRU, *„Necunoscute" ale izvoarelor istoriei româneşti*, AnIst Iaşi, **30**, 1993, 483–499 [rés. fr.].

658. NICOLAE, EMIL, *Artă şi meşteşug. În tiparniţa Mănăstirii Neamţ (sec. al XIX-lea)*, Asachi, **3**, nr. 50, 1993, 5 [*Pomelnic* (1800), *Evanghelia* din 1821, *Evangheliarul slavo-grecesc* din 1429, *Vieţile sfinţilor din luna lui septembrie* (1807), *Vieţile sfinţilor din luna lui august* (1815), *Descriptio Moldaviae* (ed. în rom. din 1825), *Cuvinte pentru ascultare. Viaţa stareţului Paisie* (1817), *Cartea pentru pravilă* (1823), *Pentru păzirea celor cinci simţuri* (1826)].

659. ONU, LIVIU, *Neologisme greco-latine în romanul Varlaam şi Ioasaf, versiunea Udriste Năsturel*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 69–74 [rés. fr.].

660. OPITZ, MARTIN (1597–1639), *Zlatna sau despre cumpăna dorului*. Poem răsădit în româneşte de Mihai Gavril. Transcriptum integral. Ediţia princeps-facsimile. Addenda. Glose. Analecte. Argumentum: Vasile Netea. Preliminarii: Dumitru Micu, Bucureşti, EUranus, 1993, 200 p. Rec.: Fănuş Băileşteanu, *Un monument liric / filologic*, Literatorul, **4**, nr. 48, 1994, 14.

661. OROS, IOAN, *Manuscrise româneşti inedite din secolul al XVIII-lea într-o colecţie sălăjană*, AMP, **18**, 1994, 469–472 [rés. fr.].

662. PANAITE, VIOREL, *Cutuma în relaţiile româno-otomane (secolele XVI–XVIII). Puncte de plecare pentru o discuţie istoriografică*, AnIst Iaşi, **30**, 1993, 508–522 [cu un scurt cap. de terminologie].

663. PÂRNUŢĂ, GHEORGHE, ANDREI, NICOLAE, *Istoria cărţii, presei şi tiparului din Oltenia*, Craiova, SR, 1994, 496 p.

664. PECICAN, OVIDIU, *Tinereţea cronicarului Macarie*, CIE, nr. 4, 1994, 1, 11.

665. PELIN, VALENTINA, *La correspondence du Staretz Païsie du Monastère de Neamţu*, RESEE, **31**, nr. 3–4, 1993, 396–411.

666. PLĂMĂDEALĂ, ANTONIE, *O nouă „problemă homerică" în literatura română. Cine este autorul Cazaniei lui ... Varlaam ? (I)*, TelR, **141**, nr. 11–12, 1994, 1, 2; *(II)*, nr. 13–14, 1, 2 [despre izvoarele folosite pentru *Cazanie*: *Cazania* lui Calist, Kiev, 1673; *Evangheliarul* (1561) şi *Cazania* (1581) ale lui Coresi; *Cazania* (1642) de la Govora; *Thisavros* (Canoane) 1557–1558 de Damaschin Studitul].

667. PLĂMĂDEALĂ, ANTONIE, *Un român în Europa secolului al XVI-lea: Nicolaus Olahus*, Academica, 4, nr. 4, 1994, 9.

668. PLOŞNIŢĂ, E., *Consideraţii cu privire la activitatea tipografică a lui Achim Ploşniţă la Chişinău*, Biblioteca, **5**, nr. 5–6–7, 1994, 31 [1843–1885].

669. POPA, MIRCEA, *Cel mai vechi calendar românesc: Calendarul lui Coresi (1569)*, CIE, nr. 16–17–18, 1994, 1, 11.
670. PRICOP, ADRIAN, *Tiparniţe bisericeşti în Iaşi, în secolele XVI–XIX*, TV, **3**, nr. 11–12, 1993, 44–61 [cu 2 an. care cuprind scrisoarea lui Dosoftei către Patriarhul Moscovei, Ioachim (15 aug. 1679), prin care cere tiparniţe şi registrul la lucrările tipografice trimise din Rusia lui Dosoftei (16 dec. 1679)].
671. PUIU, ENACHE, *350 de ani de la apariţia Cazaniei lui Varlaam. O carte pentru toţi românii* [*I*], RevV, **4**, nr. 3, 1993, 6; [*II*], nr. 4, 6–7.
672. RADU, GH., *Un document de limbă veche românească*, Asachi, **3**, nr. 37, 1993, 3 [Piatra Neamţ, 16 mart. 1596; Fil. Neamţ a ASt].
673. REZUŞ, PETRU, *Începuturile artei tipografice în Moldova*, TV, **3**, nr. 11–12, 1993, 38–43.
674. SIMONESCU, DAN, BULUŢĂ, GHEORGHE, *Scurtă istorie a cărţii româneşti*, Bucureşti, EDemiurg, 1994, 126 p. Vezi BRL, **25**, 1982, nr. **1201**.
675. SPIRIDON CASSIAN, MARIA, LUCESCU, CRISTINA, *S-a descoperit o ediţie Eminescu neconsemnată de Academia Română*, EvZ, **3**, nr. 469, 10 ian. 1994, 6 [*Doine şi plângeri*, Bucureşti, Ed. R. O. David şi M. Şaraga, 1924, 112 p., colecţia *Cărţile pentru popor*].
676. ŞERBĂNESCU, OLGA, *„Cântecul pustiei" – două fragmente manuscrise inedite din romanul popular „Varlaam şi Ioasaf", aflate în colecţia bibliotecii muzeului Brukenthal din Sibiu*, AMP, **18**, 1994, 484–488 [cu o an. care cuprinde cântece de stea în 2 var., o var. din 1777, *Cântecul Sfântului Ioasaf, feciorul împăratului Avvemer al Indiei*, ataşată la o psaltire manuscrisă de copistul ei, popa Sava din Răşinari, şi o var. datată cca 1830–1840 dintr-o copie manuscrisă a manualului *Scurte învăţături pentru creşterea şi buna purtare a tinerimei române* de Ioan Thomici, Buda, 1827, intitulată *Cântecul pustiei*; cu 2 facs. î.a.t.; Engl. Ab.].
677. ŞTEFĂNESCU, EMILIAN, *„Această mare grămadă de minciuni ..."*, AUCn, **1**, 1990, 44–67 [rés. fr.].
678. TĂNASE, AL., *Cultura manuscrisului*, Biblioteca, **5**, nr. 1, 1994, 25 [despre Gavriil Uric, Atanasie Crimca].
679. TĂNASE, AL., *Introducerea scrisului românesc – o adevărată revoluţie culturală*, Biblioteca, **5**, nr. 8–9–10, 1994, 68–69.
680. TĂNASE, AL., *Începuturile galaxiei Gutenberg şi activitatea diaconului Coresi (1)*, Biblioteca, **5**, nr. 2–3–4, 1994, 68–69; *(2)*, nr. 5–6–7, 40–41.
681. TOMA, STELA, *Cazania lui Varlaam după 350 ani (1643–1993)*, ST, **45**, nr. 1–2, 1993, 47–76.
682. TURDEANU, EMIL, *Autori, copişti, cărţi, zugravi şi legători de manuscrise în Moldova (1552–1607) (I)*, AnIst Iaşi, **30**, 1993, 49–90.
683. ŢEPELEA, GABRIEL, *Pentru o nouă istorie a literaturii şi culturii române vechi*, Bucureşti, ET, 1994, 287 p.
684. ŢEPELEA, GABRIEL, *Rememorări de istorie, literatură şi cultură naţională*, Bucureşti, EDP, 1994, 199 p. Rec.: George Corbu, *Rememorări necesare*, Forum, **36**, nr. 5–6, 1994, 61–63.
685. URICARIUL, AXINTE, *Cronica paralelă a Ţării Româneşti şi a Moldovei*. II. Ediţie critică de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, EM, 1994, 371 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **522**.
686. URSU, N. A., *Dascălul Ilarion – primul traducător şi comentator român al Exaimeronului Sfântului Vasile cel Mare*, TV, **3**, nr. 11–12, 1993, 65–76 [din gr., Mănăstirea Dragomirna, 1775, cu o an. care are un fragm. din ms 198 de la Mănăstirea Neamţ].

687. URSU, N. A., *Gramata de numire a lui Vartolomeu Mazereanu în funcţia de arhimandrit al mănăstirii Putna*, Cronica, **28**, nr. 24, 1993, 7 [de la 16 aug. 1755; în vol. *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente, 1393–1849*, Bucureşti, 1983, p. 304, fişa nr. 923].
688. URSU, N. A., *În laboratorul literar al lui Anton Pann*, SCL, **44**, nr. 3, 1993, 163–169 [despre 5 poezii trad. de A. Pann din Athanasie Hristopol şi originalul lucrării *Îndreptătorul beţivilor*, text anonim similar din epocă, BAR, ms 4309 şi 4833; Engl. Ab.].
689. URSU, N. A., *Nicolae Spătarul (Milescu), traducător al Mântuirii păcătoşilor a lui Agapie Landos (I)*, SCL, **44**, nr. 5, 1993, 417–432; *(II)*, nr. 6, 489–502 [reluare a demonstraţiei din art. *O traducere necunoscută a lui Nicolae Milescu*, Cronica, **21**, nr. 44, 1986, 5, în care combate părerea lui L. Onu, după care Milescu ar fi tradus numai cartea a III-a]. Vezi BRL, **29**, 1986, nr. 708.
690. URSU, N. A., *Relatarea protopopului Lazăr Asachi despre răscoala de la Iaşi, din anul 1819*, Cronica, **29**, nr. 21, 1994, 4–5 [*Răscoala de la 1819*, în „Uricariul", ed. de Theodor Codrescu, vol. VII, Iaşi, 1886, p. 37–86; *Înştiinţarea lui Leon Lazul Bucovineanul către sfinţie sa părintele arhimandritul Sofronie din sfânta mănăstire Slatina, din ţinutul Sucevei, pentru întâmplarea din Iaş, când s-au rădicat norodul cu strigări către curte pentru strâmbătăţile sale, luând şi pi mitropolitul ţării cu dânşii*, ms BAR 4902].
691. URSU, N. A., *Seminarul de la Socola – prima şcoală de grad gimnazial în limba română*, TV, **3**, nr. 11–12, 1993, 252–256.
692. URSU, N. A., *Un cronicar moldovean nedreptăţit: Ienache Cogălniceanu*, AnIst, Iaşi, **30**, 1993, 161–198.
693. VATAMANIUC, D., *Editologia eminesciană*, Literatorul, **3**, nr. 2, 1994, 8–9 [ed. Perpessicius, Bucureşti, 1939–1989]. Vezi nr. 595.
694. VATAMANIUC, DIMITRIE, *„Odiseea" ediţiei naţionale*, AdLA, **4**, nr. 200, 1994, 6–7 [M. Eminescu, *Opere*, ed. Perpessicius, vol. I–XV, Bucureşti, 1939–1989]. Vezi nr. 595.
695. VELCIU, DUMITRU, *Cronica anonimă a Moldovei, 1661–1729 (Pseudo-Amiras) şi problema autorului ei* [*I*], LL, nr. 1–2, 1993, 59–69; *(II)*, nr. 3–4, 51–71; *(III)*, nr. 3–4, 1994, 32–49 [rés. fr.].
696. VELCULESCU, C., GURUIANU, V., *A propos du „Pays des amazones"*, RESEE, **32**, nr. 1–2, 1994, 83–87 [ms BAR 1436, *De amazonine neveaste mujeri tătărăşti*, var. a unui fragm. din Trogue Pompée, *Histoire universelle*, copie de Costea Dascălu, Scheii Braşovului, cca 1693–1703, BAR ms 1436].
697. V. M. N., *Viitoarea Biblie ar putea deveni „o ediţie a Sfântului Sinod"*, Cotidianul, 4, nr. 62, 16 mart. 1994, 6.
698. *** *Cărţi româneşti vechi. Predoslovii.* Antologie şi cuvânt înainte de Tudor Nedelcea, Craiova, SR, 1994, 256 p.
699. *** *Colofon*, Academica, **4**, nr. 3, 1994, 1, 10–11 [la ed. Perpessicius a operei lui M. Eminescu, Bucureşti, 1939–1989]. Vezi nr. 595.
700. *** *Crestomaţia limbii române vechi.* Volumul I (1521–1639) alcătuit de Emanuela Buză, Magdalena Georgescu, Alexandru Mareş şi Florentina Zgraon. Coordonator: Alexandru Mareş, Bucureşti, EAR, 1994, 247 p. (ILB); – *În loc de erată* –, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 74–76; Rec.: *** UnC, **4**, nr. 7–8–9, 1994, 12.
701. *** *Documente privind istoria României. A. Moldova. Veacurile XIV–XVII (1384–1625). Indicele numelor de locuri.* Întocmit de Alexandru I. Gonţa. Ediţie îngrijită şi prefaţă de I. Caproşu, Bucureşti, EAR, 1990, 301 p. (IIB). Vezi BRL, **12**, 1970–1971, nr. 980 (XIX); **23**, 1980, nr. 973 (III).

702. ⁎*⁎ ***Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688.*** Pars III. ***Leviticus.*** Colaboratori: Alexandru Andriescu, Ioana Anghel, Elena Ardeleanu, Vasile Arvinte, Eugen Beleţchi, Ioan Caproşu, Ileana Cîmpeanu, Elena Comşulea, Dan Constantinescu, Eugenia Dima, Corneliu Dimitriu, Ştefan Augustin Doinaş, Ion Florea, Constantin Frîncu, Anca Gherman, Mihai Alin Gherman, Anton Goţia, Doina Grecu, Ecaterina Ionaşcu, Dumitru Irimia, Thomas Latzel, Alfred Lohr, Elsa Lüder, Coman Lupu, Aurelia Mihailovici, Paul Miron, Nicolae Mocanu, Dragoş Moldovanu, Mihai Moraru, Eugen Munteanu, Dumitru Nica, Marie-Anne Nickau, Ion Nuţă, Traian Ocneanu, Andrei Pleşu, Elena Popescu, Viorica Pamfil, Alexandra Roman Moraru, Mircea Roşian, Hans Jürgen Speck, Felicia Şerban, Ecaterina Teodorescu, Stela Toma, Marieta Ujică, Sabin Vlad, Andreea Vlădescu-Lupu, Jan de Waard, Petru Zugun. ***Biblia. Dumnezeiasca scriptură veche şi nouă. Preoţiia.*** Volum întocmit de: Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Elsa Lüder, Paul Miron, Eugen Munteanu. Îngrijirea editorială a volumului: Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu. ***Studiu lingvistic asupra Cărţii a treia (Preoţia) din Biblia de la Bucureşti (1688), în comparaţie cu ms 45 şi cu ms 4389*** de Vasile Arvinte, p. 1–54; *Ordinea cărţilor biblice – abrevieri, p. 55–56. Bibliografie,* p. 57–62, *Abrevieri,* p. 63. Notă asupra ediţiei, p. 65–67. Texte, p. 67–159. *Coloana I*: Facs. după ediţia din 1688 (p. 70–92; clişee de la Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române). *Coloanele II–IV*: Texte transcrise de Ioan Caproşu. Text stabilit de Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu. *Coloana a V-a*: Versiune modernă de Eugen Munteanu. Note de Ioan Caproşu p. 160–162. Comentarii de Eugen Munteanu p. 163–204. Indice de Paul Miron şi Elsa Lüder p. 205–258. Fotocopii: Ms 45 (f. 46^{v}–59^{v}) p. 259–287. Ms 4389 (f. 44^{v}–59^{v}) p. 289–321, Iaşi, EUI, 1993, 328 p. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **455**.

703. ⁎*⁎ *Noul Testament* tipărit cu binecuvântarea şi prefaţa Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Versiune revizuită, redactată şi comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit de numeroase alte osteneli, Bucureşti, EIBMBOR, 1993, 470 p. Rec.: George Muntean, LL, nr. 3–4, 1994, 136, şi Renaşterea, **5**, nr. 5, 1994, 9; Nicolae Neaga, AB, **5**, nr. 4–6, 1994, 167; N. Steinhardt, Excelsior, **3**, nr. 7, 1994, 66–69; Stelian Tofană, StUBBTO, **38**, nr. 1–2, 1993, 169–175.

VEZI şi nr. 7, 12, 68, 83, 99, 105, 111, 123, 129, 141, 143, 148, 448, 452, 453, 455, 456, 458, 466, 467, 479, 481, 483, 485, 487, 489, 492, 499, 506, 511, 514, 581, 583, 812, 1084, 1215, 1342, **1376**, 1383, 1389, **1414**, 1446, 2102, 2114, 2118, 2124, 2126, 2131, 2135, 2140, 2145.

Recenzii

704. BARBU, VIOLETA, V. Farmagiu, N. Matei, C. Slutu, *Cartea Moldovei (sec. XVII – înc. sec. XX). (II). Ediţii cu caractere chirilice (sec. XIX – înc. sec. XX). Catalog general,* Editura „Ştiinţa", Chişinău, 1992, 266 p. + 65 pl., RIst, **5**, nr. 1–2, 1994, 189.
705. FRÂNCU, VICTORIA, ***Codex Sturdzanus***, Biblioteca, **5**, nr. 1, 1994, 22. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **532**.
706. GEORGESCU, MAGDALENA, Moses Gaster, *Chrestomatie română*, vol. I–II, Hamburg, Helmut Buske Verlag, 1991, 368 + 562 p., LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 70–71.
707. GHEORGHE, GABRIEL, Pandele Olteanu, *Floarea darurilor* [...], Getica, **1**, nr. 3–4, 1994, 139–141. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **442**.
708. JONCU, RĂZVAN, *Mihail Moxa – o încercare de redefinire*, Literatorul, **4**, nr. 48, 1994, 11 [Mihail Moxa, *Cronica universală* ..., ed. de Gh. Mihăilă, Bucureşti, 1989]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **587**.
709. LIGOR, ALEXANDRU, *O lucrare unică în literatura de specialitate*, Biblioteca, **5**, nr. 2–3–4, 1994, 72 [Paul Mihail, Zamfira Mihail, *Acte în limba română tipărite în Basarabia* ...]. Vezi BRL, **36**, 1993, **505**.

710. MOLDOVANU, DRAGOŞ, *O ediţie monumentală a unui monument de limbă – Biblia de la Bucureşti (1688) în ediţie critică*, Cronica, 29, nr. 12, 1994, 12–13. Vezi BRL, 35, 1992, nr. 455.
711. MORARU, ALEXANDRA, Marina Marinescu: *Mythologikon Syndipas, Bertoldo, Genovefa. Zur Geschichte der Volksbücher und ihrer Leserschaft in Südosteuropa*, Frankfurt am Main, R. G. Fischer Verlag, 1992, 210 p. Monika Skowronski, Marina Marinescu, *Die Volksbücher Bertoldo und Syntipas in Südosteuropa. Ein Beitrag zur Kulturvermittlung in Griechenland und Bulgarien vom 17. bis 20. Jahrhundert*, Frankfurt am Main, Berlin, New York, Paris, Wien, Peter Lang Verlag, 1992, 511 p., LR, 43, nr. 1–2, 1994, 73–74.
712. SCĂRLĂTOIU, ELENA, Giuseppe Piccillo, *Le fonti della „Dotrina christiana tradotta in lingua valacha da Vito Pilouzio" / (1677)*, în „Revue de linguistique romane", vol. 56/1992, p. 495–507, RESEE, 32, nr. 1–2, 1994, 194.
713. VELCIU, DUMITRU, Axinte Uricariul, *Cronica paralelă a Ţării Româneşti şi a Moldovei*, [...], LL, nr. 1, 1994, 115–120. Vezi BRL, 36, 1993, nr. 522.
714. ZGRAON, FLORENTINA, *Biblia, adică dumnezeiasca scriptură a Vechiului şi a Noului Testament*. Traducere din textele originale de Gala Galaction şi Vasile Radu, [Rimini (Italia), 1990], 1376 p., LR, 42, nr. 10, 1993, 505–506.

6. FONETICĂ ŞI FONOLOGIE

715. AVRAM, ANDREI, *Alternanţe vocalice şi armonie vocalică în limba română*, SCL, 44, nr. 5, 1993, 377–387 [rés. fr.].
716. AVRAM, ANDREI, *Alternanţe vocalice şi compatibilităţi fonologice în derivatele româneşti cu sufixe*, SCL, 44, nr. 3, 1993, 183–189 [rés. fr.].
717. AVRAM, ANDREI, *Despre consonantizarea lui* [i] *precedat de vocală nazală în graiurile bănăţene*, SCL, 45, nr. 1–2, 1994, 5–9 [rés. fr.].
718. AVRAM, ANDREI, *Rom. frânghie – un caz de aparentă acceptare în limba literară a unui fonetism dialectal*, FD, 13, 1994, 7–15 [rés. fr.].
719. DASCĂLU-JINGA, LAURENŢIA, *Romanian Ironical Structures and Intonations*, RRL, 37, nr. 5–6, 1992, 315–323.
720. MĂRDĂRESCU-TEODORESCU, MARIA, *Analiza acustică a consoanelor nazale româneşti în contexte vocale*, FD, 13, 1994, 37–51 [cu 8 tab. şi 4 fig.; rés. fr.].
721. PUŞCARIU, SEXTIL, *Limba română*. Vol. II. *Rostirea*. Ediţie îngrijită de Magdalena Vulpe. Studiu introductiv de Andrei Avram, Bucureşti, EAR, 1994, 475 p. [cu bibl., 53 h., ind. de mat. şi cuv.].
722. *** *Fonetică şi dialectologie*. [Vol.]. 13. Comitetul de redacţie: Emanuel Vasiliu, Nicolae Saramandu, Andrei Avram, Laurenţia Dascălu-Jinga, Maria Marin, Teofil Teaha, Magdalena Vulpe, Bucureşti, EAR, 1993, 276 p. (AR. IFD).
VEZI şi nr. 160, 246, 254, 443, 461, 506, 526, 562, 726, 873, 899, 1103, 1109, 1276, 1566, 1654, 1691, 1692, 1705, 1714, 1871, 1891, 1951, 1971, 2000, 2014, 2040, 2041, 2048, 2147, 2148, 2152.

Recenzii

723. GIOSU, ŞTEFAN, Andrei Avram, *Nazalitatea şi rotacismul în limba română* [...], AUI, 39, 1993, 97–101. Vezi BRL, 33, 1991, nr. 470.
VEZI şi nr. 2081.

7. GRAMATICĂ

a. Generalităţi

724. TABARCEA, CEZAR, *Tirania gramaticii*, RLit, **27**, nr. 44, 1994, 3 [despre *Gramatica Academiei* ca reper în şcoală la 40 de ani de la apariţie]. Vezi [BRL], [1], anul 1954, ultimul titlu; [BRL], [6], 1963–1964, nr. 139.
VEZI şi nr. 448, **479**, 1428, 1721, **1897**, **1898**, **1902**, **1916**, **1922**, **1924**, **1931**, **1940**, **1943**, **1947**, **1949**, **1969**, **2010**, **2011**, **2014**, **2022**, **2040–2043**, 2109.

Recenzii

725. LUPULEASA, RADU, Ion Coteanu, *Gramatică, stilistică, compoziţie* [...], AUI, **39**, 1993, 115–116. Vezi BRL, **33**, 1990, nr. 777.
VEZI şi nr. 490, 1466, 2081, 2097, 2098.

b. Morfologie

726. AVRAM, ANDREI, *Formele de plural de tipul* ***hîrdaună*** *şi sistemul morfonologic al limbii române*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 27–32 [rés. fr.].
727. AVRAM, MIOARA, *Un pronume cu multe variante: demonstrativul de diferenţiere*, LLR, **23**, nr. 3–4, 1994, 5–7.
728. BEREA GĂGEANU, ELENA, *Unele aspecte privind schimbarea categoriei gramaticale*, AUCn, **1**, 1990, 31–43 [rés. fr.].
729. CARLTON, CHARLES M., *In Romanian, what is so Imperative ?*, RRL, **37**, nr. 5–6, 1992, 305–314.
730. DRAGOMIR, CAMELIA, *Mod, lumi posibile, univers de credinţă:* ***a crede***, AUCn, **5**, 1994, 136–145.
731. DRAGOŞ, ELENA, NEAMŢU, G. G., *Observaţii asupra adjectivelor pronominale de întărire*, LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 89–99 [cu 1 sch.].
732. DRAŞOVEANU, D. D., *Despre* ***al****, cu aplicare la o structură problematică*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 89–93 [Engl. Ab.].
733. DRINCU, SERGIU, *Conjuncţiile corelative (I)*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 4–5; *(II)*, nr. 3–4, 8–9.
734. GRĂDINARU, ALEXANDRINA, *Test pour l'établissement de l'inventaire des verbes copulatifs en roumain*, Hommage Fischer, 1993, 177–184.
735. GRUIŢĂ, G., *Flexiunea mixtă şi consecinţele ei în sistemul morfematic românesc*, LL, nr. 2, 1994, 43–47 [Engl. Ab.].
736. GUŢU ROMALO, VALERIA, *Substantivul românesc între analitic şi sintetic*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 33–37 [rés. fr.].
737. ILIESCU, MARIA, *Le factitif roumain*, RRL, **38**, nr. 4, 1993, 297–305.
738. LOZBĂ, MIHAI, *Diateză şi diatezitate*, IDÎU, 1990 (1991), 33–40.
739. MANEA HOANCĂ, DANA, *Considérations sur les verbes éventifs roumains*, AUCn, **5**, 1994, 216–232.
740. MANEA HOANCĂ, DANA, *Values of the Dative: Aspects of the Latinity of Romanian*, Hommage Fischer, 1993, 199–210.
741. MÂNDRESCU, ENACHE, *Adjective care nu au grade de comparaţie*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 3–4.
742. MILAŞ, CONSTANTIN, *Reflexivul se şi verbele de reciprocitate*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 171–178 [cu 1 sch.; rés. fr.].

743. MOLDOVAN, VICTORIA, *Aspecte pragma-semantice ale negației românești*, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 11–16 [rés. fr.].
744. NEAMȚU, G. G., *Cel (cea, cei, cele) – schiță morfo-sintactică*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 191–203 [rés. fr.].
745. NEAMȚU, G. G., *Poziții gramaticale analizate și comentate (I–II)*, Excelsior, **2**, nr. 5, 1993, 9–11 [copacul *din fața casei*; draga *mea*; copiii cu părinții *cărora* am stat de vorbă]; *(IV–V)*, nr. 6, 8–10 [infractorul n-a putut *fi prins*; nefiind *atent*, Ion a comis câteva greșeli].
746. NISTOR, VASILE, *Funcțiile articolului hotărât și ale celui nehotărât*, LLR, **23**, nr. 3–4, 1994, 7–8.
747. OPRESCU, MIHAIL, *Verbele care exprimă procesul gândirii*, TribÎnv, **5**, nr. 25, 1994, 7.
748. PANĂ-DINDELEGAN, GABRIELA, *Pronumele „o" cu valoare neutră și funcția cliticelor în limba română*, LL, nr. 1, 1994, 9–16 [rés. fr.].
749. RĂDULESCU, MARINA, *Categoria gramaticală a genului la numeralul cardinal*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 5–16.
750. RENZI, L., *L'articolo postposto rumeno in diacronia e in sincronia*, RRL, **38**, nr. 4, 1993, 307–321.
751. STOYANOVA, DANIELA, *Some Notes of Determination with the Indefinite Article*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 63–65 [rez. rom.].
752. ȘERBAN, SERGIU, *Prepoziția și conjuncția – Paralelă gramaticală*, ConvDid, **5**, nr. 15, 1994, 49–51.
753. TASMOWSKI-DE-RYCK, LILIANE, *Câteva observații privind folosirea articolului definit și a articolului adjectival*, LL, nr. 2, 1994, 14–19 [rés. fr.].
754. TEIUȘ, SABINA, *Pe marginea articolului (niște, niscai, niscaiva)*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 249–253 [rés. fr.].
755. TURCU, AURELIA, *Remarques contrastives sur un emploi particulier du participe passée en roumain et en français*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 65–66.
756. VAN PETEGHEN, MARLEEN, *Altul vs. celălalt; despre limita între referință hotărâtă și nehotărâtă*, LL, nr. 2, 1994, 20–28 [studiu contrastiv al fr. *autre* și corespondentele *altul, celălalt* din rom.; rés. fr.].
757. VASILACHE, GH. N., *Prepoziția de vidă sau falsa subordonare de la dreapta la stânga (Puncte de vedere)* [*I*], ȘG, nr. 30, 1994, 2; *(II)*, nr. 34, 2.
758. VASILIU, LAURA, *Din nou despre morfologie și derivare*, SCL, **44**, nr. 3, 1993, 271–276 [se referă la art. *Morfologie și derivare*, LR, **39**, nr. 3, 1990, 190–195; Engl. Ab.]. Vezi BRL, **33**, 1990, nr. 780.
759. VULIȘICI-ALEXANDRESCU, MARIA, *Adverbe sau prepoziții ?*, AUO, **2**, 1992, 22.
760. VULIȘICI-ALEXANDRESCU, MARIA, *Contribuții la statutul morfo-sintactic al cuvântului gata*, AUO, **2**, 1992, 42–44.

VEZI și nr. 61, 181, 360, 489, 496, 504, 526, 542, 549, 553, 558, 583, 608, 716, 764, 772, 776, 782, 945, 1105, 1168, 1231, 1232, 1238, 1242, 1245, 1249, 1250, 1254, 1255, 1259, 1260, 1269, 1274, 1291, 1351, 1423–1425, 1428, 1448, 1466, 1651, 1653, 1654, 1656, 1661, 1664, 1673, 1676, 1681, 1683, 1684, 1688–1691, 1693, 1696, 1699–1701, 1703, 1705, 1707, 1710, 1714, 1716, 1719, 1721–1724, 1727–1732, 1736–1738, 1861, 1869, 1871, 1875, 1876, 1878, 1882, 1891, 1892, 1894, 1897, 1891, 1892, 1894, 1902, 1904, 1905, 1914, 1916, 1922, 1924, 1931, 1940, 1942, 1947, 1949–1951, 1960, 1971, 1979, 1982, 1995, 1996, 2003, 2004, 2010, 2011, 2114, 2020–2022, 2040–2043, 2049, 2057–2059, 2062, 2065, 2077, 2147, 2148, 2152.

Recenzii

VEZI nr. 788, 2081, 2097, 2098.

c. Sintaxă

761. ARJOCA, IEREMIA, *Quelques remarques sur la catégorie verbale de la transitivité en français et en roumain*, ELL, 1993, 21–27.
762. BEJAN, D., *Dificultăţi în identificarea subordonatelor*, Excelsior, 2, nr. 5, 1993, 12–13 [completive directe, indirecte şi circumstanţiale de loc].
763. BEJAN, D., *Dificultăţi în stabilirea subordonatelor*, Excelsior, 2, nr. 6, 1993, 10–12 [completive circumstanţiale de cauză, de scop, consecutive].
764. CORNILESCU, ALEXANDRA, *Remarks on the Determiner System of Romanian: the Demonstratives*, Hommage Fischer, 1993, 69–87.
765. DIACONESCU, ION, *Câteva observaţii asupra funcţiilor sintactice*, LL, nr. 3–4, 1993, 5–14 [rés. fr.].
766. DIMITRIU, C., *Există predicat verbal compus în limba română ?*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 197–227 [rés. fr.].
767. DRAGOMIR, CAMELIA, *Obiectul direct în perspectiva „gramaticii cazurilor"*, AUCn, **1**, 1990, 68–78 [cu 8 fig.; rés. fr.].
768. GĂITĂNARU, ŞTEFAN, *Predicatul verbal absolut şi subiectul nedeterminat în limba română*, LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 99–104.
769. GĂITĂNARU, ŞTEFAN, *Sintaxa verbului impersonal „a trebui"*, LLR, **23**, nr. 3–4, 1994, 9–12.
770. GĂITĂNARU, ŞTEFAN, *Subiectul şi propoziţia subordonată subiectivă*, Piteşti, ETN, 1994, 141 p.
771. GRUIŢĂ, G., *Inversiuni sintactice în diacronie*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 125–127 [Engl. Ab.].
772. JĂMNEALĂ, AUREL, *Tranzitiv, intranzitiv*, ConvDid, **5**, nr. 19, 1994, 54–58.
773. ONU, LIVIU, *Originea funcţiei completive a conjunctivului prezent românesc*, SCL, **44**, nr. 3, 1993, 243–247 [rés. fr.].
774. PANĂ-DINDELEGAN, GABRIELA, *Teorie şi analiză gramaticală*. Ediţia a II-a, Bucureşti, Coresi, 1994, 203 p. Rec.: Gabriela Şerban, LL, nr. 2, 1994, 135–137. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **528**.
775. POP, LIANA, *Cuvintele coordonatoare între gramatică şi discurs*, SCL, **44**, nr. 6, 1994, 469–488 [cu analiza lui *şi, da(r), sau, ori, fie ... fie, ori ... ori* într-o an.; rés. fr.].
776. SCHIPPEL, LARISA, *Structuri sintetice vs analitice în domeniul nominal al limbii române în secolul al XX-lea*, LL, nr. 3–4, 1993, 23–29 [rés. fr.].
777. SCHIPPEL, LARISA, *„Că", „pentru că", „fiindcă" – probleme de sintaxă contrastivă româno-germană*, LL, nr. 3–4, 1994, 13–16 [deutsch. Zus.].
778. ŞERBĂNESCU, ANDRA, *Interogativele în limba română: consecinţe conversaţionale ale structurii sintactice*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 93–98 [rés. fr.].
779. TEODORESCU, GHERGHINA, *Cuvinte şi construcţii incidente*, ŞG, nr. 33, 1994, 3.
780. TOPCIU, RENATA, *Câteva probleme privind frazeologia comună româno-albaneză*, AUCn, **5**, 1994, 333–342.
781. VLAICU, RODICA, *Incidenta – valenţe argumentative*, TPCL, 1993, 60–65 [rés. fr.].

782. VOINEAG MERLAN, AURELIA, *Părți de propoziție insuficiente*, AUI, **39**, 1993, 57–68 [verbe tranzitive, intranzitive, copulative, semicopulative și *a fi*; rés. fr.].
VEZI și nr. 56, 59, 185, 216, 302, 489, 496, 508, 554, 740, 744, 745, 748, 757, 760, 1138, 1168, 1231, 1238, 1249, 1257, 1428, 1445, 1552, 1555, 1649, **1651**, 1653, 1656, 1661, 1664, 1666, 1673, 1676, 1681, 1683, 1688–1693, 1697, 1699, 1700, 1703, 1705, 1707, 1710, 1714, 1716, 1719, 1721–1732, 1736–1738, **1861**, **1869**, **1871**, **1875**, **1876**, **1878**, **1882**, **1884**, **1891–1893**, **1898**, **1902**, **1904**, **1906**, **1916**, **1922**, **1924**, **1931**, **1940**, **1943**, **1947**, **1949–1951**, **1969**, **1971**, **1979**, **1982**, **1995**, **1996**, **2002–2004**, **2010**, **2011**, **2014**, **2020–2022**, **2040–2043**, **2049**, **2057–2059**, **2062**, **2065**, **2077**.

Recenzii

783. BÎRLEANU, ION-HORIA, V. Bondarciuc, *Sintagmatica și paradigmatica circumstanțialelor de timp în limba română*, Editura „Știința", Chișinău, 1992, 69 p., AnL-A, **33**, 1992–1993, 284–285.
784. MARIN, MIHAELA, Ion Diaconescu, *Sintaxa limbii române*. [Vol.] I. *Unitățile sintactice*. Vol. II. *Relațiile sintactice* [...], LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 165–166. Vezi BRL, **34**, 1992, nr. 521; **35**, 1993, nr. **568**.
785. OPREA, IOAN, Ioan S. Cârâc, *Introducere în semantica propoziției* [...], AUI, **39**, 1993, 110–112. Vezi BRL, **34**, 1991, nr. **500**.
786. POPESCU, MIHAELA, Gabriela Pană Dindelegan, *Teorie și analiză gramaticală* [...], SCL, **44**, nr. 5, 1994, 443–444. Vezi BRL, **35**, 1992, **528**.
787. STAN, CAMELIA, Gabriela Pană Dindelegan, *Teorie și analiză gramaticală* [...], LR, **42**, nr. 9, 1993, 457–459. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **528**.
788. ȘERBĂNESCU, ANDRA, Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxă și semantică* [...], SCL, 44, nr. 4, 1993, 353–354. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **527**.
VEZI și nr. 2081, 2097, 2098.

8. LEXICOLOGIE

a. Semantică

789. ABIL, LUCIA, *Dicționar financiar-bancar (74)*, Economistul, **5**, nr. 404, 5 ian. 1994, 3 [incitația]; *(76)*, nr. 413, 26 ian., 3 [încorporarea]; *(78)* [= 77], nr. 418, 8 febr., 3 [dobânda]; 78, nr. 420, 11 febr., 3 [dobânda]; 79, nr. 422, 16 febr., 5 [dobânda]; *(82)* [= 80], nr. 425, 23 febr., 5 [obligațiunea]; *(83)* [= 81], nr. 427, 1 mart., 3 [obligațiunea]; *(82)*, nr. 428, 2 mart., 5 [obligațiunea]; *(85)* [= 83], nr. 429, 4 mart., 3 [obligațiunea convertibilă]; *(84)*, nr. 430, 8 mart., 3; *(87)* [= 85], nr. 431, 9 mart., 5 [lichiditatea]; [...]; *(89)* [= 87], nr. 434, 15 mart., 3 [marja brută de autofinanțare (cash flow)]; [...]; *(91)* [= 89], nr. 435, 18 mart., 3 [mobilizarea]; *(92)* [= 90], nr. 436, 22 mart., 3 [multiplicatorul de credit]; *(93)* [= 92], nr. 437, 23 mart., 5 [moneda]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 579; **35**, 1992, nr. 541.
790. ANDREI, NICOLAE, *Contencios, un complicat termen juridic*, Accent, **2**, nr. 3, 1994, 6.
791. ANGHEL, MARCEL, *Privatizare – cuvântul care lipsește din dicționare*, Bursa, **5**, nr. 106, 19 sept. 1994, 1, 2.
792. BANUȘ, MARIA, *Peripetii ale limbajului*, RLit, **27**, nr. 9, 1994, 22.

793. BARABAŞ, NECULAI, *Virtuţile plantelor medicinale*, Ateneu, **31**, nr. 7, 1994, 2 [abces, acnee]; *Dicţionar fitoterapeutic*, nr. 8, 2 [aerofagie, albuminurie]; nr. 9, 2 [alcoolism, alăptare, anemie]; [...]; nr. 12, 2 [anghină, angoasă].
794. BĂLAN-MIHAILOVICI, AURELIA, *Bizanţul şi geneza vocabularului spiritualităţii creştine*, ST, **45**, nr. 1–2, 1993, 110–120 [papirus, pergament, a iubi, taină, mire, mireasă].
795. BĂLTEANU, VICTOR, *Ecouri mitice în vocabularul românesc*, IDÎU, 1990 (1991), 135–140 [foc, curcubeu].
796. BUDIŞ, MONICA, *Definirea conceptelor de: aşezare, sat, vatră şi moşie, a lui umanizare, structură, în perspectivă interdisciplinară*, AnIEF, **5**, 1994, 14–27 [rés. fr.].
797. BUGEANU, DAN, *Note lexicale*, LR, **42**, nr. 11–12, 1993, 521–524 [papiţoi, papiţă, pipiţă].
798. BUGEANU, DAN, *Note lexicale. Carnaj*, LR, **42**, nr. 9, 1993, 427–429.
799. BURLACU, VINCENŢIU, *Semnificaţia termenului apocalipsă*, Cronica, **29**, nr. 15, 1994, 10.
800. CIOBĂNEL, ALINA IOANA, *Relaţia neam – familie (precizări etnologice)*, AnIEF, **4**, nr. 4, 1993, 93–99 [termenii de rudenie în rom. şi lat.; Engl. Ab.].
801. CIUCIULIN, ANCA, *Lexicon de materiale*, ExpM, **5**, nr. 46, 1994, 19 [changeant, caşmir, chenille, cheviot, chiffon, chintz, claque].
802. COLŢUN, GH., *Măsurări şi instrumente pentru determinarea greutăţii în frazeologisme*, LLR, **23**, nr. 3–4, 1994, 15–16 [maja, povara, cântarul, ocaua].
803. COLŢUN, GH., *Vechi unităţi şi instrumente de măsurat (I)*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 10–11; *Modalităţi arhaice de măsurare a suprafeţelor (II)*, nr. 2, 10–11.
804. CRISTIAN, A., *Dicţionarul economiei de piaţă. Riscul*, Adevărul, nr. 1423, 12 n. 1994, 6.
805. CUTLIC, T., *Nume proprii devenite comune*, Albina, **97**, nr. 8–9, 1994, 5 [bursă, sandviş, calambur, joffre, saxofon; la rubr.: Limba noastră-i o comoară].
806. DIMOFTE, J., *Dicţionar pedagogic*, ŞG, nr. 33, 1994, 2 [consiliere, curriculum].
807. DOBRE, MARIA, *Consideraţii privind primele atestări documentare ale unor apelative prin toponime*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 75–81 [bâlbâitoare, chică, chingă, cânepişte, colnic, colţ, corugă, cucui, culare, curătură, curmătură, dâmb, făget, genune, gâlmă, gorgan, gorunet, grind, groşet, grumaz, meriş, mlacă, muchie, obraţ, păltinet, plai, pod, pripor, răstoacă, râu, rovină, şar, zănoagă, alun, aluniş, cerăt, cheie, grădişte, mocirlă, ostrov, pădure, periş].
808. DRĂGOESCU, ION, *Dicţionar de obiceiuri. Vasilca*, Albina, **97**, nr. 1, 1994, 3; *Recoltatul*, nr. 7, 14; *Balul recruţilor, Praznicul de pită nouă, Grăitorul, Hora mortului din Ucuriş-Bihor*, nr. 8–9, 10; *Ceramica*, **98**, nr. 10, 1994, 10.
809. FLOREA, CONSTANTIN, *Dicţionar de băuturi*, Meridian, nr. 497, 10 ian. 1994, 11 [advocaat, akvavit (aquavit), angostura, anisette, apă tonică]; nr. 501, 14 ian., 11 [whisky, whisky irlandez, whisky canadian, vodcă]; nr. 514, 29–30 ian., 11 [vermut, marsala, porto]; nr. 516, 1 febr., 11 [marasquin, martell, hennessi, raki, malaga, madera]; nr. 520, 5–6 febr., 11 [cointreau, ginger ale, kirsch, uzo, peppermint, rom]; nr. 522, 8 febr., 11 [brandy, pepsicola, saké, şliboviţă, tequila]; nr. 523, 9 febr., 11 [arak, punci]; nr. 525, 11 febr., 11 [aperitiv, kirsch, pastis]; nr. 530, 17 febr., 11 [vin]; nr. 531, 18 febr., 11; *Dicţionar gastronomic*, nr. 512, 27 ian., 11 [pulpa].
810. F. Z., *Spiritul călăuzitor*, FAS, **4**, nr. 2, 1994, 15; *Ideoplastia*, nr. 4, 15; *Levitaţia*, nr. 5, 15; [...]; *Materializarea*, nr. 7, 15 [mulajele, ivirile]; [...]; *Mâna de glorie*, nr. 10, 15; *Talismanul*, nr. 11, 15; [...]; *Telepatia*, nr. 13, 15; *Zenea*, nr. 14, 15; [...]; *Dedublarea*, nr. 17, 15; [...] *Macumba*, nr. 21, 15 [la rubr.: Dicţionar de parapsihologie].

811. GEORGESCU, MAGDALENA, *Camătă cu aslam = dobândă cu asupreală = camete asuprite ?*, LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 113–116 [aslam].
812. GIOSU, ŞTEFAN, *A face „a naşte" („engendrer")*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 133–142 [Engl. Ab.].
813. GROZA, LIVIU, *Sensurile cuvintelor şi întrebuinţarea lor gramaticală*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 6–7.
814. GUŢU ROMALO, VALERIA, *Aspecte lexicale ale limbii române actuale*, Hyperion, 2, 1993, 243–249 [rés. fr.].
815. GUŢU ROMALO, VALERIA, *Etnonime: „român" / „valah"*, LLR, **23**, 1994, nr. 2, 4–6.
816. HANGIU, I., *Un cuvânt dispărut o dată cu noţiunile de genuri şi specii literare*, LLR, **23**, nr. 2, 1994, 12–13 [*partinitate* din manualul *Noţiuni de teoria literaturii*, Bucureşti, 1958–1962].
817. IMIREANU, MIHAI-GHEORGHE A., *Dicţionar de afaceri (4)*, Zig-zag, **5**, nr. 2, 1994, 12 [acceptare bancară, accept bancar, acceptare prin intervenţie, accesoriu, achitat, acont, arvună, acont asupra dividendelor, aconturi primite]; *(5)*, nr. 3, 12 [acoperire, acord, acord bancar, acord comercial]; *(6)*, nr. 4, 12 [acord de cooperare economică, acord de credit sau de împrumut, acord de executare a dublei impuneri, acord de monopol, acord de swap, acord privind produsele de bază]; *(7)*, nr. 5, 12 [acord de plăţi sau de decontare]; *(8)*, nr. 6, 12 [acreditiv documentar, acreditiv documentar comercial]; *(9)*, nr. 7, 12 [acreditiv documentar confirmat, acreditiv documentar cu livrări eşalonate, acreditiv documentar de rambursare]; *(10)*, nr. 8, 12 [acreditiv documentar domiciliat, acreditiv documentar irevocabil, acreditiv documentar neconfirmat, acreditiv documentar revocabil, acreditiv documentar tip revolving cu clauză de majorare automată, acreditiv documentar tip revolving cu clauză de rotativitate]; *(11)*, nr. 9, 12 [acreditiv documentar transferabil de la o bancă la alta, acreditiv documentar transferabil în favoarea altui beneficiar, acreditiv documentar utilizabil total sau parţial]; *(12)*, nr. 11, 12 [act adiţional sau addendum, activ, activ amortizabil, activ fictiv, activ imobilizat, activ net, activ realizabil, activare, act de naţionalitate al navei].
818. IMIREANU, MIHAI-GHEORGHE A., *Dicţionar explicativ al economiei de piaţă.* Partea I. Litera *A* [*1*], DEEP, **1**, 1993, 3–25 [cu o introducere a aut.; à la baisse, à la hausse, a solda, à valoir, abandon, abordaj, about, aproximativ, circa, abrogare, absenţi, absorbire, absorbţie, acceptat, acceptant, acceptare, accept, accesoriu, achitat, acont, arvună, acoperire, acord, acreditiv, activ, activare, actualizare, act, acţionar, acţiune, ad libitum, ad valorem, adaos, administrator, admitere, adunare, afară de porturi, affidavit, afgani, afretare, agent, agenturare, agenţie, agio, agiotaj, aliaj, alimbare, alonjă, al pari, paritate, amalgamare, ambalaj, amortizare, AMU, antrepozit]; IMIREANU, MIHAI-GHEORGHE A., IMIREANU, MICHAEL-DAN M., Partea a II-a. *Organizaţii şi organisme economice, financiare, bancare şi alte instituţii interne, internaţionale şi regionale.* Litera *A*, DEEP, **1**, 1993, 26–31 [Acordul Monetar European, Agenţia Internaţională de Energie Atomică, Agenţia pentru Energia Nucleară a Organizaţiei pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică, Agenţia Statelor Unite ale Americii pentru Dezvoltare Internaţională, Alianţa Cooperativă Internaţională, Asociaţia de Drept Internaţional şi Relaţii Internaţionale, Asociaţia Europeană a Liberului Schimb, Asociaţia Franceză a Transporturilor Rutiere Internaţionale, Asociaţia Institutelor Europene de Conjunctură Economică, Asociaţia Internaţională de Transport Aerian, Asociaţia Internaţională pentru Dezvoltare, Asociaţia Italiană pentru Marketing Direct, Asociaţia Latino-Americană a Instituţiilor Financiare pentru Dezvoltare sau Asociaţia Latino-Americană pentru Finanţarea Dezvoltării, Asociaţia Latino-Americană a Liberului Schimb, Asociaţia Latino-Americană pentru Integrare sau Asociaţia Latino-Americană pentru Dezvoltare şi Integrare,

Asociaţia Liberului Schimb din zona Caraibilor sau Piaţa Comună din Zona Caraibilor ori Comunitatea Economică Caraibiană, Asociaţia Naţiunilor din Asia de Sud-Est, Asociaţia Română de Marketing, Asociaţia Română pentru Transporturi Internaţionale, Asociaţia Statelor Asiatice, Asociaţia Ţărilor Exportatoare de Minereu de Fier]; [*2*], 1994, 1–18 [cu o introducere de Mihai-Gheorghe A. Imireanu; acceptare, ofertă, acordare de bonificaţii, acordarea exclusivităţii comerciale, activ monetar, act juridic, act autentic sau act autentificat, act sub semnătură privată, activ, activ financiar, activ monetar, activ real, adaos comercial, addendum, adeziune, adjudecare, adresă, alineat, ambasadă, ambasador, amendament, amper, an bugetar, an de gestiune, anaticism, andosament (gir), andosare (girare), andosator, andosatar (giratar), anexă, angajament, angajament cambial, angajamente în afara bilanţului, angajamentul creditelor (linie de credit), angro, angrosist, antet, antidumping, antitrust, anuitate, anuitatea amortizării, anuitate de rambursare, anulare (reziliere), ape interioare, ape teritoriale (marea interioară), apendice, aport, aport de capital, aport net în valută, aport net în valută la export, aport net în valută la hectar, apreciere monetară, aproximativ (circa, about), aport valutar, aranjament stand by, aranjament switch, arbitraj, arbitraj al dobânzilor, arbitraj valutar, arbitru, arbitraj valutar indirect (arbitraj valutar compus), ARCRU (arcru), arbitraj valutar direct (arbitraj valutar simplu), arimare, armator, articol, aruncarea încărcăturii (mărfurilor) peste bord, arvună (acont), asigurare, asigurare contra tuturor riscurilor, asigurat, asigurator, asociat, asociaţie, avarie, avionat, aviz, avizare]; *Termeni utilizaţi în practica economiei de piaţă proveniţi din limbi străine (explicaţi în limba română)*, [**2**], 1994, 18–20 [accelerated depreciation, accord and satisfaction, acknowledgement, act of God, adjudication, adjuster, admirality, allowance for depreciation, amortization, arbitrage, assented securities, associated company, at market, asset, attachement, attorney-at-law, attorney-in-fact, auction, aval, avalizat, avalist]; Litera *B*, **2**, 1994, 21–23 [Banca Africană de Dezvoltare, Banca Arabă pentru Dezvoltarea Africii, Banca Asiatică pentru Dezvoltare, Membrii regionali, Banca de Dezvoltare a Caraibilor, Banca Europeană de Investiţii].

819. IOANIŢIU, DAN, *Dicţionarul economiei de piaţă. **Deflaţia***, Adevărul, nr. 429, 1 dec. 1994, 6 [şi *reflaţie*]; nr. 1433, 7 dec., 6 [efecte comerciale, cambie, trăgător, tras, beneficiar, acceptare, trată, bilet de ordin, emitent, cec, andosare].

820. IONESCU, I., *Termeni liturgici care se cer corectaţi (I)*, TelR, **141**, nr. 25–26, 1994, 3 [cenuşă]; *(II)*, nr. 27–30, 5 [lat. *faveo* = a respecta profund].

821. IONESCU, NICOLAE, *Observaţii asupra tălmăcirii unei sintagme-cheie din Vechiul Testament (Exodul 19, 6, 23, 22)*, ST, **45**, nr. 5–6, 1993, 67–68 [preoţie (sacerdoţiu) împărătească < *βασίλειον ἱεράτευμα*].

822. IONIŢĂ, VASILE C., *Despre culori*, Timpul–Reşiţa, **5**, nr. 15, 22 ian. 1994, 6; *Morile cu ciutură*, nr. 19, 28 ian., 4 [pe marginea vol. *Cercetări privind morile cu ciutură din zona Dunării din perspectiva limbajului popular*, de Carol I. Lupşiasca şi Ioan O. Bejan, Reşiţa, multigr.; despre *îndărătnic, flăcău, dulbină*]; *Dezvăieratul zilei*, nr. 29, 11 febr., 4 [dezvăierat, dezvăiera, dezbăura, dezmăura, văiera]; *Câştig*, nr. 54, 18 mart., 4; *Cuvinte înrudite*, nr. 113, 10 iun., 4 [porneşte de la cartea cu acelaşi titlu a lui Al. Graur, din 1980, şi discută cuv. *gravidă, greaţă, capot, eşapament, ciur, concert, diferenţă, luceafăr*; vezi BRL, **23**, 1980, nr. 1167]; *Formaţii hipercorecte*, nr. 118, 17 iun., 4; *„Şarlatani şi cabotini"*, nr. 138, 15 iul., 4; *„Mi-s bănăţean ..."*, nr. 143, 22 iul., 4; *„În tăt satu, zănatu ..."*, nr. 168, 26 aug., 5; *Aprinjoară*, nr. 228, 18 n., 4; *„Negreaţa turcească"*, nr. 233, 25 n., 4 [sensurile cuv. *negreaţă* în *Cronica Banatului* a lui Nicolae Stoica de Haţeg]; *Iuta*, nr. 238, 2 dec., 4; *Zgoadă*, nr. 249, 16 dec., 4; *„Spini svineaci"*, nr. 254, 23 dec., 4 [v. rubr. nr. 106]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 603, 649; **35**, 1992, nr. 634.

823. IONIŢĂ, VASILE C., *Proverbe: cuvinte şi interpretări*, LL, nr. 3–4, 1993, 30–37 [ac, abanos, birui, bumbăcar, căpistere, cerbicos, chioştec, chirie, cimil, cârlig, clince, codru, curătură, cută, dare, dator, -oare, filarghirie, foaie, frigură, groşi, gurguia, iabaşá, învăţ, lipsi, năluc, nuriţă, paceá, palá, piemn, pilă, răpune, scumpie, tabără, tei, tufă, turbăceală, ursări, verdare; rés. fr.].
824. IOSIPESCU, PUIA-SILVIA, *Despre geneza şi denumirea tovărăşiilor la muncă*, AnIEF, nr. 4, 1993, 117–120 [rés. fr.].
825. MĂRII, I., *Note lexicale*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 163–169 [cuvintele *zâlbă, zăbroână, zămitiche, zăncălău* din litera *Z* a *Dicţionarului limbii române (DLR)*, redactată la Bucureşti].
826. MÂNDRUŢ, OCTAVIAN, MÂNDRUŢ, ANA MARILENA, *Proiect pentru un curs universitar de „Geoecologie"*, Forum, **36**, nr. 5–6, 1994, 30–35.
827. MILAŞ, C., *Neologismul între uzaj şi sistem*, StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 73–81 [Engl. Ab.].
828. MOGA, GHEORGHE, *Lexic sadovenian*, LR, **42**, nr. 11–12, 1993, 525–526 [crengărit, metalâc, neînviforat, nemţărie].
829. MUNTEANU, EUGEN, *Lexicalizarea în limba română a conceptului „conştiinţă"*, SCL, **44**, nr. 3, 1993, 221–235 [deutsch. Zus.].
830. NEGOMIREANU, DOINA, *Familia lexicală sub aspect etimologic în limba română actuală*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 57–61 [rés. fr.].
831. NICULESCU, ALEXANDRU, *Orient şi Occident în terminologia maritimă românească*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 209–218 [anchete pentru *Atlasul Lingvistic Mediteranean*, publicate în *BALM* de diverşi lingvişti; trad. din it. de Nicolae Mocanu].
832. NUŢĂ, ION, *Denumiri pentru varietăţi de vin în limba română*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 143–187 [rés. fr.].
833. OIŞTEANU, ANDREI, *Cu rogojina-n cap şi jalba-n proţap*, Excelsior, **2**, nr. 6, 1993, 7–8.
834. PRAHASE, MIRCEA, *Cuvinte şi construcţii vechi păstrate în graiurile de pe valea superioară a Someşului Mare*, RB, **7**, 1993, 269–272 [agest, amproor, a apleca, blem, brace, carâmb, a (se) la, ospăţ, oaspe, a ospăta, pedestru, stâlpare, străghiată, vipt, spuri, şpureaucă, bărc, cioclonţ, forobraz, lăturean, leaca, paisăc, pomniţă, struţ, tuluc, a ţingălui, vâj, a iñiá, iñe, iños, traste, mosgrin, muzgrim, muzgrin, mosgrim, merg a peşti, merg a cosî, merg a făina, l-am auzitu-l, l-am văzutu-l, a ţine în cost pe cineva; Engl. Ab.].
835. RADU-MARIA, CONSTANTIN, *Dicţionar liturgic. Sfinţi melozi*, Albina, **97**, nr. 8–9, 1994, 16 [Cirus, Anatolie, Romanos]; *Imnologia*, **98**, nr. 2, 1994, 11.
836. RĂDULESCU, MARINA, *Despre sensurile cuvântului cifră*, LR, **42**, nr. 10, 1993, 473–478.
837. REGNEALĂ, MIRCEA, *Dicţionar de biblioteconimie*, Biblioteca, **5**, nr. 2–3–4, 1994, 51–52 [bancă de date, badier, bandă desenată, bandă magnetică, bandă video, bandotecă, bară, bază de date, baze de notaţie, beneficiar, bianual, bibliatrie, biblid, Biblie, bibliobuz, bibliocid, biblioclast, bibliofagi, bibliofil, bibliofilie, bibliofobie, bibliograf, bibliografie, bibliografie adnotată, bibliografie analitică, bibliografie curentă, bibliografie de bibliografii, bibliografie exhaustivă, bibliografie generală, bibliografie individuală, bibliografie internaţională, bibliografie locală (regională), bibliografie naţională, bibliografie retrospectivă, bibliografie specială, bibliografie specializată, bibliolog, bibliologie, bibliomanie, bibliometrie, bibliotecă, bibliotecă academică, bibliotecă de cercetare, bibliotecă de copyright, bibliotecă de conservare, bibliotecă de depozit legal, bibliotecă de împrumut, bibliotecă de referinţe, bibliotecă enciclopedică, bibliotecă importantă nespecializată, bibliotecă itinerantă, bibliotecă naţională,

bibliotecă publică, bibliotecă şcolară, bibliotecă specializată, bibliotecă universitară, bibliotecă virtuală, bibliotecar, bibliotecar profesionist, bibliotehnică, biblioterapie, biblioteconom, biblioteconomia microformatelor, biblioteconomie, biguire, bihebdomadar, bilunar, bimensual, bimestrial, biobibliografie, birotică, bisăptămânal, bit, blanc, bobină de hârtie, bordură, brevet, brevetotecă, breviar, broşare, broşură, buchinist, bucoavnă, bugetul bibliotecii, buget de investiţii, buletin, bun de cules, bun de difuzat, bun de tipar, buzunarul cărţii]; nr. 5–6–7, 27–30 [cabinet numismatic, cadru, cadru de imagine, calculator electronic, calendar, caligraf, canal, candidat descriptor, cap, capitol, caracter, caracter iso (microf.), caracteristică, carte, carte veche, cartelă cu apertură, cartelă cu microimagini, cartelă perforată, cartelă tip adeziv, cartelă tip jachetă, cartograf, cartografie, cartotecă, cartuş, casetă, caşurare (caşerare), catalog, catalog alfabetic, catalog alfabetic-sistematic, catalog colectiv, catalog cronologic, catalog cumulativ, catalog de licitaţie, catalog de serviciu, catalog dicţionar, catalog editorial, catalog geografic, catalog general, catalog onomastic, catalog pe materii, catalog pe subiecte, catalog pe titluri, catalog public, catalog regional, catalog sistematic, catalog special, catalog tematic, catalog topografic, catalogare, catalogare centralizată, catalogare în cooperare, catalogare în publicaţie (CIP), catalografie, categorie, categorie de utilizatori, catehism, cămaşă, căutare, căutare bibliografică informatizată, CD-ROM, ceaslov, centru de analiză a informaţiei, centru de date, centru de evaluare a informaţiei, centru de informare şi/sau documentare, centru de orientare, centru de schimb de informaţii, centru multimedia, cercetare bibliografică, cerere de informare, cerinţă de informare, certificat de autor, cheltuieli de capital (investiţii), cheltuieli de funcţionare, cheltuieli de personal, cheltuieli materiale, chenar, cicero, cifru, cinematecă, cip, citat, cititor, clasă, clasificare, clasificare analitică, clasificare analitico-sintetică, clasificare bibliografică, clasificare binară, clasificare dihotomică, clasificare enciclopedică, clasificare enumerativă]; nr. 8–9–10, 42–45 [clasificare ierarhică, clasificare în mari diviziuni, clasificare în profunzime, clasificare lineară, clasificare multidimensională, clasificare pe subiecte, clasificare sintetică, clasificare specializată, clasificare zecimală, clasificarea documentelor, clasificare pe două puncte (colon), clasificarea pe faţete, clasificarea Ranganathan, clasificator, clearing house, coală editorială, coală tipografică, coautor, cod, cod alfabetic, cod de date, cod de limbă, codex, codice, codificare, codificator, codificare analoagă, codificare numerică, coeficient de pierdere, coeficient de precizie, coeficient de regăsire, coeficient de rezoluţie, colaţionare, colaţiune, colectură, colecţie, colecţie anuală, colecţie de bibliotecă, colecţie specială, colecţionar de cărţi, coloană, colocviu, colofon, coloncifră (coloncifru), colontitlu, colportaj, colportor de cărţi, com, comandă de publicaţii, comandă deschisă, comandă permanentă, comentariu, compatibilitate, compendiu, compilaţie, completarea colecţiilor, computer, comunicare, comunicare specializată, comunicare ştiinţifică, comunicare umană, comunicarea documentelor, concept, congres, conotaţie, conservarea publicaţiilor, contratitlu, contribuţie, conversie de date, convertizor, copertă, copie, copie de arhivă, copie de lucru, copie direct lizibilă, copie oficială, copist, copyright, Coran, corector, corp de literă, corpus, cotare, cotă, cotidian, cotor, crestomaţie, creşterea colecţiilor, criptografie, cromolitografie, cronică, cronograf, cronologie, culegere, cunoştinţe, cuprins, custode, cutterizare, cuvânt, cuvânt-calculator, cuvânt caracteristic, cuvânt-cheie, cuvânt de ordine, cuvânt ISO, cuvânt scris, cvasisinonim]; nr. 11, 26–27 [dagherotipie, data de copyright, data inventarierii, data publicării, data restituirii, data tipăririi, datare, date, date bibliografice, date brute, date de ieşire, date de intrare, decodificare, decret, degradarea documentelor, demodulator, densitate de biţi, densitatea memoriei, depozit de publicaţii, depozit legal, depozitar, descifrare, descriere, descriere bibliografică, descriere bibliografică de catalog, descriere

bibliografică internaţională standard (ISBD), descriptor, descriptor asociat, descriptor candidat, descriptor generic, descriptor de sarcină, descriptor de sursă, descriptor specific, despuiere, destinatar, developare, dezacidificarea hârtiei, dezinsecţia documentelor, dezvoltarea colecţiilor, diafilm, dialog, diapozitiv, diascop, dicţionar, dicţionar automat, dicţionar de date, difuzarea activă a informaţiilor, difuzarea selectivă a informaţiei (DSI), digitalizare, direct (ON-LINE), disc, disc audionumeric, disc compact, disc LASER, disc magnetic]; nr. 12, 11–13 [disc magnetic, disc optic, disc optic compact, disc optic numeric, dischetă, discografie, discotecar, discotecă, disertaţie, dispozitiv de afişare, dispozitiv de codificare, dispozitiv de ieşire, dispozitiv de intrare, distih, distribuţia Bradford, divizionare, diviziune, document, document anonim, document audiovizual, document autograf, document cartografic, document de muzică imprimată, document derivat, document electronic, document foliotat, document grafic]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 612.

838. RIZEA, GABRIELA, *Test de cunoaştere a limbii române*, TinLib, nr. 5, 29 mart. 1994, 4 [cabotin, gavan, eden, reproba, tizana, titirit, nautil, lucarnă, apogeu, cazuar, gerlion, lazocet, păcurar, neaoş, izbă]; nr. 6, 30 mart., 4 [topică, retorică, regentă, pseudonim, anticipa, locuţiune, temporal, integral, valid, panaceu, eutanasie, patrimoniu, imanent, itinerant, paroxism]; nr. 7, 31 mart., 4 [bigot, cavatină, decliv, decrepit, echimoză, epigon, eterat, hidalgo, imprecaţie, legatar, minută, modistă, odaliscă, plutocraţie]; nr. 16, 11 apr., 4 [antropoid, litieră, zadă, megalit, biotic, tarpan, tapioca, etic, alienare, ingenuitate, stoic, providenţă, probant, glacial, revelare]; nr. 49, 22 mai, 4 [analog, anarhie, cutumă, histrion, homeric, oficină, specios, solvabil, a profera, stelaj, taluz, tarantulă, viager, veros, soporific; s.t.c.: Examenele de la A la Z. Admiterea în liceu].
839. RUSU, VALERIU, *Cum se poate urmări evoluţia vocabularului medical? I*, VMed, 6, nr. 39, 1994, 7; *(II)*, nr. 40, 5 [referire la *Recherches sur les mouvements du vocabulaire médical au XXe siècle, d'après les rééditions du dictionnaire Ganner et Delamare*, Thèse, Paris III, 1976]; *Despre „celula-placentă" (!) sau, ceva mai analitic, despre eponime*, nr. 47, 1994, 7; *K – de la „constantă"*, nr. 18, 1994 [constantă, parametru]; *Din nou despre eponime*, nr. 32, 3 [sindromul Adam-Stokes, boala Graves, boala Basedow]; *Despre exotism şi cuvinte exotice*, nr. 34, 7 [exotism, ketchup, punch, cocktail]; *Alte exotisme*, nr. 35, 2 [bikini, monokini, string, tabu, agar-agar; la rubr.: Lexis]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 613.
840. R. V., *Expresii latineşti*, CrN, 4, nr. 877, 28 ian. 1994, 28 [ab oro, ad hoc, ad interim, de facto, de jure, grosso-modo, honoris causa, ipso facto, mutatis mutandis, sui generis; la rubr.: Dacă vreţi să vorbiţi corect].
841. STANCU, STELIAN, ANDREI, TUDOREL, *Dicţionar economic, social, politic*, Azi, nr. 621, 5 iul. 1994, 12 [indicele costului vieţii, venit marginal, venit disponibil, venit real, putere de cumpărare, prag al sărăciei, minim social, minim de subsistenţă, protecţie socială, calitatea vieţii, democraţie, noocraţie, plutocraţie, teocraţie]; nr. 682, 14 sept., 12 [gir]; nr. 694, 28 sept., 12 [indicele preţurilor de consum, indicele preţurilor producţiei industriale, indicii preţurilor şi preţurile medii la principalele produse agroalimentare vândute în piaţa ţărănească]; nr. 712, 19 oct., 12 [navlu, stalii, contrastalii]; nr. 723, 1 n., 12 [stabilitatea banilor, stabilizarea bănească, solvabilitatea]; nr. 729, 8 n., 12 [concesiunea]; nr. 764, 20 dec., 12 [ordonator de credite].
842. STOICESCU, ADRIANA, *Mic dicţionar al reformei*, VocRom, 2, nr. 139, 19 mai 1994, 3 [dobândă, şomaj]; nr. 142, 23 mai, 3 [bursă].
843. STOICESCU, ADRIANA, *Mic dicţionar al tranziţiei*, VocRom, 2, nr. 145, 26 mai, 3 [inflaţia]; nr. 146, 27 mai, 3 [productivitatea, produsul intern brut, produsul intern net, produsul naţional net, produsul naţional brut]; nr. 148, 30 mai, 3 [venitul]; nr. 150, 1 iun., 3

[macroeconomie, microeconomie]; nr. 153, 4 iun., 3 [marketing, management]; nr. 155, 7 iun., 3 [faliment]; nr. 157, 9 iun., 3 [active, activ circulant, activ imobilizat, amortizare pentru depreciere]; nr. 162, 15 iun., 3 [acţiune, acţionar]; nr. 163, 16 iun., 3 [bilanţ, creanţă]; nr. 165, 18 iun., 3 [piaţa monetară]; nr. 167, 20 iun., 3 [holding, devalorizare]; nr. 169, 22 iun., 3 [evaziune fiscală]; nr. 170, 23 iun., 3 [gaj]; nr. 173, 28 iun., 3 [evaziune fiscală].

844. ŞERBAN, VALENTINA, *Din terminologia românească a vechilor măsuri*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 245–247 [hotărnicie, trăsură, măsură; rés. fr.].
845. TĂNASE, EUGEN, *Fulcel (de brânză)*, CCPT, nr. 8, 1994, 14 [fulcel, ghijbol].
846. TOHĂNEANU, G. I., *Haihui*, Orizont, 4, nr. 17, 1993, 10; *Făt-Frumos din lacrimă*, 5, nr. 12, 1994, 10 [făt]; *Trebnic*, nr. 13, 10; *Măi, măi, măi !*, nr. 14, 12 [la rubr.: Dincolo de cuvânt]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 616; **34**, 1991, nr. 561; **33**, 1990, nr. 878; **32**, 1989, nr. 984; **31**, 1988, nr. 915; **30**, 1987, nr. 915; **29**, 1986, nr. 892; **28**, 1985, nr. 872; **27**, 1984, nr. 1085; **26**, 1983, nr. 1068; **25**, 1981, nr. 1041.
847. TOHĂNEANU, G. I., *Flava Ceres*, Banatul, 1, nr. 3, 1994, 3 [inventarul poetic al numelor principalelor cereale]; *Ca Ieremia ...*, nr. 5, 3 [*gard* şi sinonimele; la rubr.: Povestea vorbei].
848. TONCIULESCU, PAUL-LAZĂR, *Ce înseamnă magyar / maghiar*, CrRom, 6, nr. 10, 1994, 4 [partea a II-a din *Recitindu-l pe Anonymus*]; *Recitindu-l pe Anonymus. De la erori lingvistice la erori istorice*, nr. 12, 12 [lat. *ad, ac, Menu Morut, ultra siluam*, trad. din *Anonymus* de Mihail Besan, Sibiu, 1899, şi Gh. Popa-Lisseanu, Bucureşti, 1934].
849. VLĂDESCU, VALERIAN, *Mic dicţionar al economiei de piaţă*, TribEc, nr. 30, 1994, 40 [leasing, linie de credit (stand by), lichiditate; nr. 32, 40 [manco, monopol, monopson, moratoriu]; nr. 33, 40 [obligaţiune open Market, operaţii pe termen]; nr. 34, 40 [participaţie, plasament, paritate, pachet de control al acţiunilor]; nr. 35, 38 [politica vamală, pool, portofoliu de titluri de valoare, scont]; nr. 37, 39 [scontare, rescont, recipisa warrant]; nr. 41, 30 [stalii, sub pari, supra pari, suprastalii, swap, swing, switch]; nr. 46, 40 [trata]; nr. 48, 40 [vinculaţie, warrant, warrantare]. Vezi şi nr. 857.
850. ZAFIU, RODICA, *Excurs lexicografic*, Dilema, 2, nr. 96, 1994, 14 [rutină].
851. *** *Ce ştim despre corpul nostru. Consultaţii. Dicţionar medical pe înţelesul tuturor*, Sănătatea, 42, nr. 1, 1994, 7 [algie, alienaţie mintală, alopecie, ambliopie, ambulator, amenoree, ameţeală, amigdalită, aminocenteză, amiotropie, amnezie, amnios, amorţeală, amputaţie, anabolizant, analeptic, analgezic, anamneză, asanare, ascită, asepsie, asfixie, astazie, astenie, astm, auscultaţie]; nr. 2, 7 [abces, abducţie, ablaţie, abortiv, abstinenţă, ambie, acces, acnee, acrocianoză, acut, acutumanţă, adducţie, adenocarcinom, adenom, adenită, adenopatie, adinimie, adipsie, aerofagie, aerosoli, aeroterapie, afazie, afecţiune, afon, afonie, afrodiziac, aftă, agent patogen, agitaţie, agnozie, agonie, agorafobie, agresivitate, albeaţă, alcoolism, alergie]; nr. 3, 7 [bacil, bactericid, bacterie, bacteriofag, bacteriostatic, badijonaj, baie, balanţă, balneologie, balneoterapie, balonare, balsam, bandaj, barbiturice, benign, bestialitate, beţie, bilă, biologie, biopsie, bâlbâială, blefarită, blenoragie, boală, boli contagioase]; nr. 4, 26 [bradicardie, bradikinezie, bradilalie, bradipnee, brahialgie, bronhopneumonie, bronhoscopie, bronşită, bufeuri de căldură, bulimie, buză de iepure, calcemie, calciurie, calciu, calculoză, calmant, calorie, calus, cancer, candidoză, caractere sexuale, carantină, cardiograf, cardiopatie, carie, cartilaj, castrare, caşexie, catalepsie, cataplasmă, cataplexie]; nr. 5, 10 [catar, cataractă, cateter, catgut, cauter, cavernă, cavitate bucală, căscat, ceai medicinal, cecitate, cefalee, cerumen, cervicită, cezariană, chelie, cheloid, chimioterapie, chirurgie, chist, chiuretaj, cifoză, circumcizie, ciroză, cistită]; nr. 6, 28 [citoscopie, citostatic, ciumă, claustrofobie, cleptomanie, climacteriu, climat, clipire, clismă].

852. *** *Dicţionar*, AdE, nr. 48, 1994, 5 [valori imobiliare, investitor, acţionar semnificativ, poziţie de control, poziţie majoritară, preluare, persoană implicată, emitent, emisiune, ofertă publică].

853. *** *Dicţionar economic*, Azi, nr. 474, 12 ian. 1994, 12 [leasing]; Concesiune, nr. 480, 19 ian., 12; nr. 542, 11 apr., 12 [recipisa, procura]; nr. 560, 22 apr., 12 [licitaţie]; *1. Reconversiune. 2. Redevenţă. 3. Rescont. Reflaţia*, nr. 588, 27 mai, 12 [semnat Şt. Ş., A. T.]; *Concesiune*, nr. 518, 4 mart., 12; nr. 527, 15 mart. 12 [protest, protest cambie, protestul de avarie, protestul maritim]; nr. 533, 22 mart., 12 [bancrută, bancruta de stat, bancruta frauduloasă, bancruta simplă]; nr. 532, 29 mart., 12 [poliţa, poliţa amicală, poliţa de asigurare, poliţa de timp, poliţa de uzanţă, poliţă fără de obiect asigurat (de onoare), poliţă financiară, poliţă flotantă, poliţă nominală, poliţă provizorie].

854. *** *Dicţionar Nord-Atlantic*, Tinerama, nr. 161, 1994, 13 [parteneriat pentru pace, CJTF, contraproliferare, forţe separabile dar nu separate, ISDE, COCONA, CFE, pact de stabilitate, START 1, TNP, UED].

855. *** *Glosar marinăresc*, VA, nr. 10, 1994, 5 [babord, bară de viteze, periplu, provă, relevment, ruliu, tribord].

856. *** *Lexicon TV Satelit*, TVSat, nr. 48, 1994, 24 [antenă, azimut, convertor, compresie digitală, compoziţionare, dB, DbW, elevaţie, HDTV, horn, MACJ]; nr. 49, 24 [MPEG, orbita geostaţionară, PAL, polarizare, poziţie orbitală, receptor de sateliţi, SECAM, transponder, zonă de apropiere]; nr. 51, 24 [instalaţia de recepţie, antena parabolică, antena ofset, antena plană, antena cu două reflectoare]; nr. 56, 24 [distanţa focală a reflectorului parabolic]; nr. 57, 24 [recepţie TV cablu]; nr. 57, 24 [recepţie TV cablu]; nr. 67, 24 [bandă, basseband]; nr. 68, 24 [cablu coaxial, canal audio, canal TV, CATV, cartelă inteligentă, Cinch, Clarck-Belt, Clone-Card, codare, conector, convertor].

857. *** *Mic dicţionar al economiei de piaţă*, TribEc, nr. 29, 1994, 40 [incasso, insolvabil, intervenţie valutară]; nr. 42, 40 [scrisoare de garanţie bancară]. Vezi şi nr. 849.

858. *** *Mic dicţionar de termeni diplomatici*, EvZ, 3, nr. 650, 11 aug. 1994, 6 [acord, aderare, agresiune, amendament, anexare, apatrid, armistiţiu]; nr. 656, 18 aug., 6 [balcanizare, beligeranţă, blocadă, bloc militar, bloc politic, boicot, bune oficii]; nr. 662, 25 aug., 6 [caducitate, canal diplomatic, capitulare, cetăţenie, clauză, coaliţie, cobeligeranţă, compromis, confederaţie, conflict, criză]; nr. 667, 31 aug., 6 [decizie, declaraţie, delegat, deliberare, delict internaţional, delimitare, demarcare, demers, demilitarizare, denunţarea tratatelor, dictat, diferend]; nr. 685, 21 sept., 6 [imperialism, imunităţi diplomatice, influenţă, insurecţie, intervenţie, invazie, iredentism,]; nr. 691, 28 sept., 6 [junta, legaţie, Lebensraum, Linia Maginot].

859. *** *Mic dicţionar religios*, Ziua, nr. 72, 6 sept. 1994, 13 [abluţiune, atos, Abraam, Avraam]; nr. 78, 13 sept., 13 [absidă, absidiolă, acatist]; nr. 114, 25 oct., 13 [adevăr, Adonis, adopţianism].

860. *** *Regim parlamentar*, SfP, 1, nr. 1, 1993, 9; *Cominform*, 16, *Regim prezidenţial*, 18; *Social-democraţia*, nr. 2, 6, *Partid politic*, 10, *Comunitatea Economică Europeană (Piaţa Comună)*, 22; *Puterea*, nr. 3, 24, *Statul. Politica*, 31; *Anarhism*, nr. 4, 6, *Totalitarism*, 15, *Mulţimea*, 20, *Intelectualitate*, 25; *Naţionalism*, nr. 5, 27, *Pluralism*, 29; *Criza economică*, nr. 6, 21, *Criza politică*, 22; *Integrare. Integrare europeană*, nr. 7, 30; *Economie socială de piaţă*, nr. 9, 21; [semnat: V. I. I. = Virgil I. Ionescu] *Alegeri*, nr. 10, 7 [alegeri parlamentare, alegeri locale, scrutin normal, scrutin de listă, scrutin prezidenţial], *Anchetă*, 13 [anchetă juridică, anchetă parlamentară, anchetă de marketing, anchetă juridică, anchetă penală]; *Clasa politică*, nr. 11, 4, *Legitimitate*, 5, *Elita politică*, 15, *Elite*, 15; *Imagine politică*, nr. 12, 4, *Mass media*, 7, Comunicare, 9; [semnat P. D.] *Partid politic*, nr. 16, 7; *Grup de interese*, nr. 17, 7; [semnat: I. V.]

Social-democraţia, 3, nr. 20, 1994, 5, *Stânga*, 7, *Socialism*, 9; [semnat: I. I. V. = Ionescu I. Virgil] *Filosofia politică*, nr. 21, 4, *Ştiinţa politică*, 5, *Cultura politică*, 7; [semnat: P. CR.] *Criză politică*, nr. 23, 11 [la rubr.: Lexicon].

861. *** *Verbul încarnat sau cuvântul întrupat*, Alfa şi Omega, 3, nr. 11, 1 dec. 1994, 1, 3 [cuvânt, verb, logos, întrupare, corp, trup, suflet].

VEZI şi nr. 7, 57, 58, 72, 80, 180, 186, 281, 292, 340, 444, 461, 477, 489, 490, 502, 505, 507, 519, 520, 522, 540, 541, 543–545, 547, 550, 551, 560, 564, 565, 574, 606, 640, 656, 662, 730, 747, 780, 848, 862, 870–872, 880, 884, 886, 888, 894, 895, 903, 907–909, **943**, **948**, 1008, **1057**, 1082, 1136, 1137, 1140, 1142, 1163, 1166, 1180, 1190, 1193, 1195, 1197, 1217, 1224, 1231, 1232, 1234–1236, 1238, 1239, 1243–1245, 1248, 1251, 1256, 1257, 1259, 1262, 1264–1267, 1269, 1271–1274, 1277, 1279, 1292, 1296–1298, 1384, 1406, **1435**, 1442, 1451, 1505, 1510, 1515, 1522, 1549, 1551, 1564, 1615, **1651**, 1652, 1653, 1655, 1660, 1662, 1673, 1681, 1686, 1689, 1691, 1992, 1695, 1699, 1705, 1707, 1710, 1714, 1715, 1721, 1722, 1725, 1726, 1730–1734, 1736–1738, 1757, 1814, 1834, **1861**, **1869**, **1871**, **1875**, **1890**, **1904**, **1906**, **1916**, 1940, **1949–1951**, **1971**, **1982**, **1995**, **2000**, **2003**, 2004, **2014**, **2020**, 2021, **2032**, **2040**, **2041**, **2048**, **2049**, 2057–2060, **2062**, **2065**, **2077**, 2132, 2134, 2147, 2148, 2152.

R e c e n z i i

862. BOT, LIVIA, Dumitru Bejan, *Nume româneşti de plante* [...], AnAF, **12–14**, 1991–1993 (1993), 554. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **547**.

863. DRAICA, DUMITRU, Angela Bidu Vrănceanu, *Structura vocabularului limbii române contemporane*, [...], AUO, 2, 1992, 69. Vezi BRL, **29**, 1987, nr. **856**.

864. ILIESCU, VASILE, Teresia B. Tătaru, *Terminologia botanică creştină la poporul român. Studiu etnobotanic. Omagiu profesorului Alexandru Borza*, Augsburg, 1993, 262 p., AB, **5**, nr. 7–9, 1994, 171–172.

865. MĂRGĂRIT, IULIA, Ilie Popescu, *Cuvinte înaripate (Originea şi semnificaţia celor mai frecvente cuvinte şi expresii înaripate)*, Cartea moldovenească, Chişinău, 1991, 163 p., FD, **13**, 1994, 264–265.

866. PAŞCA, PALOMA, Editura *„Demiurg" lansează patru cărţi utile*, CrN, 4, nr. 963, 11 mai 1994, 9 [Maria Iliescu, Adriana Costăchescu, *Vocabularul minimal al limbii române curente ...*; Zorela Creţa, Lucreţia Mareş, Zizi Ştefănescu Goangă, Flora Şuteu, Valeriu Şuteu, *Mic dicţionar al limbii române ...*, ed. a III-a]. Vezi nr. 950, 951 şi BRL, **35**, 1992, nr. **665** şi **36**, 1993, nr. **687**.

867. ŞIŞEŞTEAN, GHEORGHE, Paul Henri Stahl, *La fonction de „Viellard". Quelques exemples de l'Europe Orientale*. Extras din *Estudos em homagem a* Ernesto Veiga de Oliveira, AnAF, **12–14**, 1991–1993 (1993), 527–528.

Vezi şi nr. 367, 373, 1058–1060, 1072, 1220, 2081.

b. Formarea cuvintelor

867 bis. DUMITRESCU, MARIA, *Die Abkürzungen im Rumänischen*, ZGR, 2, nr. 1–2, 1993, 83.

868. STOICHIŢOIU ICHIM, ADRIANA, *Prefixarea în româna actuală (I)*, LLR, **23**, nr. 2, 1994, 6–8; *(II)*, nr. 3–4, 12–15.

869. VASILIU, LAURA, *Noi derivate sufixale*, LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 105–109 [disciplinizare, potabilizare, jurizare, accesorizare, confidenţialitate, manipulabilitate, profitabilitate, imediatitate, inscripţiona, previziona, restricţiona, agresiona, confesiona, infor-

maţionare, interrelaţiona, bibliotecară, intervenţionism, recepţionat, cauzalitate, cazuistică, funcţionabilitate, nefuncţionabilitate, adresabilitate, profesionalism].
VEZI şi nr. 238, 444, 489, 497, 573, 716, 728, 758, 829, 1194, 1264, 1289, 1688–1690, 2000, 2147, 2148, 2152.

c. Etimologii

870. ANGHEL, IOANA, *Ariuş*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 23–25.
871. ANTON, FABIA, *Din istoria cuvintelor*, Ziua, nr. 6, 4 oct. 1994, 6 [espadrile, voaletă, florentină, canotier, turban, chimir, cravată, colier, isabelle, manşon, poşetă, ortopedic, valancienne, malakoff, schantung].
872. APREOTESEI, CEZAR, *Cibernetică şi etimologie*, RN, **21**, nr. 170–179, 1992, 3144–3146.
873. AVRAM, ANDREI, *Metateza palatalităţii şi unele probleme de etimologie*, SCL, **44**, nr. 6, 1994, 461–468 [macioală, marchioţă].
874. AVRAM, ANDREI, *Note etimologice*, LR, **42**, nr. 9, 1993, 432–434 [cuv. cu etimologia necunoscută din *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, tomul X, partea a 4–a, litera *S. SLAB–SPONGHIOS*, Bucureşti, 1992: slăhuşit, slebe, smioarţă, smâlceag, solomie, spanar, spăhie, splau]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **737**.
875. AVRAM, ANDREI, *Note etimologice*, LR, **42**, nr. 11–12, 1993, 515–520 [cuv. cu etimologia necunoscută din *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, tomul VI, litera *M*, Bucureşti, 1961–1968: mateuş, măgănoaie, măguiaţă, măhuie, măiugă, mâjă, mârjoală, meteuş, mijgă, mirază, mociolău, moimă]. Vezi BRL, **12**, 1969–1970, nr. 949.
876. AVRAM, ANDREI, *Note etimologice*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 32–38 [cuv. cu etimologia necunoscută din vol. de la nr. 875: monomete, motoşană, mudiudioi, muscană, muscur, muzgoare, muzgureală, muzgurit].
877. BABEU, DOINA, *Lat. natus în limba română*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 11–17 [rés. fr.].
878. CALANGIU, ANCA, *Contribuţii etimologice: rom. (a) lepădá, lépăd*, SCL, **44**, nr. 3, 1993, 201–207 [rés. fr.].
879. COMES, ELENA, *Lexème verbal et aspectivité*, AUCn, **5**, 1994, 72–78.
880. DIMITRESCU, FLORICA, *Etimologia sensurilor noi*, SCL, **44**, nr. 3, 1993, 211–215 [pe baza *Dicţionarului de cuvinte recente* al aut., Bucureşti, 1982; rés. fr.]. Vezi BRL, **25**, 1982, nr. **1515**.
881. DOMINTE, CONSTANTIN, *De unde vin cuvintele limbii române (II)*, RN, **20**, nr. 161–169, 1991, 3101–3102; *(III)*, **21**, nr. 170–178, 3142–3143 [la rubr.: Vocabular]. Vezi BRL, **34**, 1991, nr. 582.
882. DRIMBA, VLADIMIR, *Împrumuturi româneşti din limba turcă (IV)*, SCL, **44**, nr. 4, 1993, 331–346 [halép, halvéz, has, hem, hijrét, iarmá, iesm, iurgán, ischiudár, mahút, martác, mărtac, mârtac, iezm, mămular, mehénghi, mehénchi, mehterhaneá, memhúr, mezát, nevá, paceá, parceá, peşchín, pinír, puşlamá, ramazán, rastrefeneá, răfeneá, rizá-pazàr, rup, saiá[1], săiá, saié, saiá[2], sandúc, sândúc, săndúc, sundúc, sarailíe, saralíe, seralíe, sebá, sabá, selém, serhát, sărhát, sarhát, sirén, sirín, sireán, tabán, tabână, taftalâc, taftalúc, tahtalâc, taneá, tarabulús, tarabulúz, tarabolús, tarabulós, telpíz, -ă, tălpíz, -ă, teltíe, telteá, ticneá, tilíe, toptán, tumurlúc, tumurúg, tuslamá, tuzlamá, ugerét, ugerít, ulamá; rés. fr]. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. 629; **36**, 1993, nr. 642.
883. FROLEC, VÁCLAV, *Das rumänische Bauernhaus im Kontext der mitteleuropäischen und südoesteuropäischen Entwicklung*, Ethnos, **1**, nr. 1, 1992, 26–34 [rom. *casa*, bg. *kăšta, chiža*, sb. *kuća*, neserbian *iža*, săs. *Hous*, Boemia de sud-vest *dum*, Elveţia de est *Hüte*, fr. *maison*, it. *casa*, cehă *síň*, sl. *sień*, pol. *sień*, ucr. *sing*, *pritvor*, magh. *pitvar*, rom. *tindă*].

884. GHEORGHE, GABRIEL, *O realitate ignorată: în vechime, Franţa a fost românofonă! (2)*, Getica, **1**, nr. 3–4, 1994, 105–116 [ban, baston, băga, băşi, bate, bătăios, berc, boccea, borcan, bordel, bordei, bon, braţ, bubă, bucium, bun, buric, cap, car, căra].
885. GOŢIA, ANTON, ***Taie popa limba***, Excelsior, **3**, nr. 7, 1994, 6–7.
886. IONESCU, I., *Documente de limbă română*, ST, **45**, nr. 1–2, 1993, 95–100 [cuvânt, solz].
887. IONESCU, I., *Doi termeni paleocreştini din epoca dacoromână*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 28–31[piscup, remeţie].
888. IONESCU, I., *Doi termeni liturgici care se cer corectaţi (I)*, VOR, **6**, nr. 119, 1994, 3 [cenuşă, ţărână]; *(II)*, nr. 120, 3 [a se teme, a respecta].
890. IONESCU, I., *Note lexicale. 1. Iisus Hristos. 2. Gună*, LR, **42**, nr. 9, 1993, 430–432.
891. IONESCU, ION, *Teze eronate din cultura şi istoria bisericii ortodoxe române*, ST, **45**, nr. 5–6, 1993, 69–80 [*Crăciun* < lat. *calatio*, *episcop* < lat. *episcopus*, *Râmeţi* < lat. *eremitus*].
892. IONESCU, NICOLAE, GORDON, VASILE, ***Crăciun, cuvânt de origine tracă. O explicaţie etimologică mai puţin cunoscută***, VOR, **6**, nr. 126, 1994, 3.
893. IONIŢĂ, VASILE C., *Contribuţii etimologice: **urlă**[1], **urlă**[2], **urloi***, LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 117–123.
894. ISTRATE, GAVRIL, *Proverbele şi latinitatea limbii*, CGL, **1**, nr. 1, 1993, 5 [mur, alumn].
895. JURCAN, EMIL, *Mişcarea satanică şi influenţa ei în societatea contemporană*, ST, **45**, nr. 5–6, 1993, 89–112 [interesează cap. *Etimologia cuvântului diavol şi sinonimele lui*].
896. LIUTAKOVA, RUMIANA, *English Loan Words in Romanian and in Bulgarian*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 62–63 [s.t.c.: Papers of the 6th National Conference of GRLA / RWCAL (Groupe Roumain de Linguistique Appliquée / Romanian Working Commission of Applied Linguistics); rez. rom.].
897. NEGRARU, MARIA, ***A arunca** – unele observaţii etimologice*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 47–50.
898. OANCĂ, TEODOR, ***Aramuc, rămuc** – atestare şi origine*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 41–43.
899. OROS, MARIUS I[LIE], *Despre fonetismul unor împrumuturi de origine slavă în limba română*, SLLM, **8**, 1993, 185–192.
900. PISTOL, PETRU, *(IX)* ***Cuvânt** ... vine din **conventus***, Calende, nr. 1, 1994, 20; *(X)* ***Ambiţii***, nr. 2, 15; *(XI)* ***Dubito***, nr. 3, 21 [politică]; *(XII)* ***Hic ego barbarus sum ...***, nr. 4–5, 22; *(XIII)* ***Ridendo***, nr. 6–7, 1994, 22 [la rubr. Dicţionar etimologic]. Vezi BRL, **37**, 1993, nr. 655.
901. POPESCU-FISCHER, SEBASTIANA, *Elemente lexicale vechi greceşti şi reflexul lor în limba română (Materiale pentru **Dicţionarul etimologic al limbii române**) VI. XXIII. rom. **căpistere** < lat. **capisterium** < gr. **σχφιστήρον**. XXIV. rom. **drac** < lat. **draco** < gr. **δράκον**. XXV. rom. **spân** < lat. ***spanus** < gr. **σπανός**. XXVI. rom. **stup** < lat. ***stupus** < gr. **στύπος** neutru. XXVII. rom. **zadă** < lat. **taeda** < gr. **δαῖς-δός**. XXVIII. rom. **zeamă** fem. < lat. **zema** neutru şi fem. < gr. **ξέμα** neutru*, SCL, **44**, nr. 6, 1994, 517–524. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 656; **35**, 1992, nr. 640; **33**, 1990, nr. 941; **30**, 1987, nr. 370; **29**, 1986, nr. 532.-
902. POPOVICI, VICTORIA, *Derivat sau moştenit ? Criterii pentru stabilirea etimologiei*, SCL, **44**, nr. 3, 1993, 249–255 [rés. fr.].
903. PURDELA-SITARU, MARIA, *Rom. **cheamăt / chiamăt** < lat. **clamitus?***, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 81–85 [rés. fr.].
904. P. VL., *Nume proprii devenite comune* [*I*], Albina, **98**, nr. 1, 1994, 14 [cardan, drezină]; *(II)*, nr. 2, 14 [lavalieră, ghilotină, mazagran]; *Un amper, doi amperi*, nr. 3–6, 30; nr. 7, 22 [academia, baedeker, boicot, gambeta; după „Historia"].

905. STANCIU, ADRIAN, *O mică lecţie de magie: Spiritele Cereşti*, Cotidianul, 3, nr. 77, 2–3 apr. 1994, 7 [Ful, Ofiel, Aget, Oş, Faleg, Betor, Abalron; la rubr.: Capra vecinului].
906. SUCIU, EMIL, *Note lexicale şi etimologice privitoare la unele împrumuturi din limba turcă (VI)*, LR, 43, nr. 1–2, 1994, 17–28 [alcalâc, ambér, balcán, bar, basargíu, basmagelâc, beigambér, boi, bolozán, caisíe, captán, carabatác, caracartál, carterai, minghinitái, vitái, cazmír, cealî, celbíş, chiurchéş, chiurchi-calém, elí-calém, otuzbéş-calém, chermeá, chimioníu, -íe, chizúl, -ă, cicúr, cidíu, -íe, desligeá, diunurlúc, eméncafé, fârângíu, fuzalíe, gebeá, ghezéc, ghiaúr-café, ghioz, hagemíş, haşlamá, hoşnişín, -ă, ianâc, iarmá, ipnéu, mangealâc, mestegíu, mosomúr, -ă, ová, perciuná, pipirí-cosàc, riál, sandagealâc, eftenlichí, sovád, şupeá, tabét, tacóz, taneá, tarabuz (sic !), taratlí, tăcătă, temél, teré, terpedín, tipilíc, topleicúţă, tuslós, -oásă, urdu-bélea, vardie, zanaát, zât]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 763; **30**, 1987, nr. 974; **27**, 1984, nr. 16; **24**, 1981, nr. 1242; **23**, 1980, nr. 1291.
907. ŞTEFAN, ION, *Un calc lingvistic dispărut: **apatic***, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 43–46.
908. URMĂ, DANA, *Words of Arabic Origin in the Terminology of the Romanian Folk Costume*, RRL, **37**, nr. 5, 1993, 481–491.
909. VASILE, ECATERINA, *Influenţe româno-americane în lexicul românesc*, LLR, 23, nr. 2, 1994, 9–10.
910. VINŢELER, ONUFRIE, *Note etimologice*, AMP, **18**, 1994, 579–584 [Zalău, babă; Engl. Ab.].
911. VRABIE, EMIL, *Contribuţii etimologice. I. De la a tăcea buştean la a tăcea chitic: un caz de re-etimologizare. 2. Noiţă*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 38–41.
912. VRABIE, EMIL, *Etimologii*, LR, **42**, nr. 9, 1993, 435–438 [răscotă, răitúg, răndóg, răpăcioáge, răstăví, réşcă, ripác, râcâí, rod, rug; cuv. cu etimologia necunoscută din *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, tomul IX, litera *R*, Bucureşti, 1975]. Vezi BRL, **18**, 1965, nr. 817.
VEZI şi nr. 5, 6, 64, 439, 444–446, 448, 461, 472, 483, 489, 502, 507, 511, 513, 516, 518, 520–526, 541, 550, 556, 562, 564, 572–574, 584, 588, 640, 659, 718, 729, 750, 790, 792, 794, 795, 797–799, 812, 818, 822, 825, 828, 829, 831, 835, 846–849, 996, **1032**, 1227, 1230, 1241, 1253, 1254, 1262, 1265, 1278, 1286, 1287, 1295, 1299, 1304, 1307–1309, 1311, 1312, 1314, 1374, 1477, 1505, 1507, 1510, 1515, 1540, 1587, 1615, 1688, 1834, **2000**, 2127, 2134.

Recenzii

VEZI nr. 534–537.

d. Lexicografie

913. ABIL, LUCIA, *Dicţionar bursier. Termeni în limbile română, engleză, franceză, germană şi italiană*. Alcătuit de ... Cuvânt înainte de Cristian Bichi, [f. l.], EEconomică, [f. a.], 260 p. Rec.: Marian Constantinescu, *Bursierii au şi un dicţionar*, CrN, 4, nr. 1075, 19 sept. 1994, 5. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 579; **35**, 1992, nr. 549.
914. BAHNARU, VASILE, BURLACU, EMIL, CORDONEANU, MARIA, ŞUTEU, VALERIU, *Mic dicţionar de neologisme*, Bucureşti, EIriana, 1994, 256 p.
915. BALACI, ALEXANDRU, *Dicţionar italian-român*, Bucureşti, EGramar, 1994, 720 p. Vezi BRL, 36, 1993, nr. 670; 34, 1991, nr. 619.
916. BALACI, ALEXANDRU, *Dicţionar italian-român*. 15 000 de cuvinte, Bucureşti, ETeora, 1994, 128 p.

917. BALACI, ALEXANDRU, *Dicţionar român-italian*, Bucureşti, EGramar, 1994, 424 p. Vezi BRL, **34**, 1991, nr. **620**.
918. BALACI, ALEXANDRU, *Dicţionar român-italian*. 15 000 cuvinte, Bucureşti, ETeora, 1994, 112 p.
919. BAN, MARCEL-TEODOR, MIREŞTEAN, ALIN-TAVI, MICLEA, MANUEL, MICLEA, CRISTIAN, *Dicţionar explicativ de calculatoare. Englez-român şi român-englez*, Bucureşti, ET, 1994, 160 p.
920. BANTAŞ, ANDREI, *Dicţionar englez-român*. Ediţia a VI-a, Bucureşti, EGramar, 1994, 558 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **673**; **34**, 1991, nr. **662**.
921. BANTAŞ, ANDREI, *Dicţionar englez-român*. 15 000 cuvinte, Bucureşti, ETeora, 1994, 192 p. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **655**.
922. BANTAŞ, ANDREI, *Dicţionar englez-român*. 35 000 cuvinte. Cuvinte din vocabularul uzual al limbii engleze. Termeni argotici. Denumiri geografice. Abrevieri. Transcrierea fonetică a cuvintelor, Bucureşti, ETeora, 1994, 480 p.
923. BANTAŞ, ANDREI, *Dicţionar englez-român, român-englez*. 32 000 cuvinte. Dicţionar englez-român. Dicţionar român-englez. Simboluri fonetice. Prefixe. Sufixe. False Friends. Substantive cu dificultăţi sau particularităţi. Adjective cu probleme. Pronume. Numerale. Verbe neregulate. Prescurtări uzuale în limba engleză. Nume proprii şi geografice, Bucureşti, ETeora, [f. a.], 384 p.
924. BANTAŞ, ANDREI, *Dicţionar român-englez*. Ediţia a VI-a, Bucureşti, EGramar, 1994, 566 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **675**; **35**, 1992, nr. **653**; **34**, 1991, nr. **624**; [10], 1967–1968, nr. 486.
925. BANTAŞ, ANDREI, *Dicţionar român-englez*. 15 000 cuvinte, Bucureşti, ETeora, 1994, 144 p. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **656**.
926. BANTAŞ, ANDREI, *Dicţionar român-englez*. 40 000 cuvinte. Cuvinte din vocabularul uzual al limbii române. Prefixe. Termeni argotici. Denumiri argotice. Denumiri geografice. Termeni tehnici. Termeni din ştiinţele umane şi exacte, Bucureşti, ETeora, 1994, 448 p.
927. BANTAŞ, ANDREI, *Mic dicţionar englez-român*, Bucureşti, EGaramond, 1994, 432 p. [liliput]. Vezi BRL, **28**, 1985, nr. **927**.
928. BANTAŞ, ANDREI, *Mic dicţionar român-englez*, Bucureşti, EGJ, [f. a.], 448 p. [liliput].
929. BANTAŞ, [ANDREI], GHEORGHIŢOIU, ANDREEA, LEVIŢCHI, [LEON], *Dicţionar frazeologic român-englez*. Expresii uzuale, formule de salut. Proverbe, zicale, combinaţii libere. Cuvinte simple şi compuse cu pronunţat caracter de expresie. Organizare alfabetică. Traducerea expresiilor româneşti prin cele mai apropiate echivalente engleze, [Bucureşti], ETeora, 1994, 328 p. Vezi BRL, **35**, 1993, nr. **676**; [7], 1966–1967, nr. 424.
930. BAUBEC, AGIEMIN, BAUBEC GEAFER, DENIZ, *Dicţionar român-turc. Romence-türkce sözlük*, Bucureşti, EIS, 1994, 330 p. + 6 p. albe. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **677**.
931. BAUBEC, AGIEMIN, BAUBEC GEAFER, DENIZ, *Dicţionar turc-român. Türkce-rumence sözlük*, Bucureşti, EIS, 1994, 354 p. + 6 p. albe.
932. BĂRBOI, CONSTANŢA, BOATCĂ, SILVESTRU, POPESCU, MARIETA, *Dicţionar de personaje literare*. – Pentru gimnaziu şi liceu – În conformitate cu programa şi manualele de limba şi literatura română aprobate de Ministerul Învăţământului, Bucureşti, ENova, 1994, 252 p. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **1216**.
933. BĂŞOIU, MIHAI, COSTESCU, CRISTINA, *Prescurtări în limba engleză folosite în electronică*, Bucureşti, Teora, 1993, 32 p.

934. BERNARD, YVES, COLLI, JEAN-CLAUDE, *Vocabular economic şi financiar* cu indice de termeni în română, engleză, franceză, germană şi spaniolă. Traducere de Eugenia Theodorof şi Ioan Theodorof. Controlul ştiinţific al traducerii: Aurelian Crăiuţu, Bucureşti, Humanitas, 1994, 480 p. [Yves Bernard, Jean-Claude Colli, *Vocabulaire économique et financier*. Sixième édition mise à jour et enrichie, Paris, Édition du Seuil, 1976, 1977, 1978, 1980, 1985, avril 1989].
935. BOGDAN, MIHAIL (redactor responsabil), TRIFU, SEVER, GALEA, ILEANA, CURTUI, AUREL (redactori), *Dicţionar englez-român*, Sibiu, ThauSib, 1994, 607 p.
936. BOMHÉR, NOÉMI, *Dicţionar de vise (Cheia de aur şi de argint a viselor)*, Iaşi, EMoldova, 1994, 144 p.; idem, *Dicţionar de vise*, Iaşi, EVirginia, 1994, 224 p.
937. BRIA, IOAN, *Dicţionar de teologie ortodoxă. A–Z* tipărit cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Ediţia a II-a revizuită şi completată, Bucureşti, EIBMBOR, 1994, 429 p. Rec.: Camil Marius Dădârlat, UnC, 4, nr. 10, 1994, 7. Vezi BRL, **25**, 1982, nr. **590**.
938. BUCULEI, TOADER, *Prezenţe brăilene în spiritualitatea românească. Mic dicţionar enciclopedic*, Brăila, Libertatea, 1993, 267 p. (Renaşterea Brăilei. Opera cetăţenilor urbei).
939. BURLACU, EMIL, CODREANCA, LIDA, BURLACU, IOANA, CORDONEANU, MARIA, RATCU, ILEANA-MARIA, ŞUTEU, VALERIU, *Primul meu dicţionar*, Chişinău – Bucureşti, Editura Enciclopedică „Gh.Asachi" – EIriana, 1994, 160 p.
940. CHEVALIER, JEAN, GHEERBRANT, ALAIN, *Dicţionar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere. Volumul* I. *A–D*. Coordonatori: Micaela Slăvescu, Laurenţiu Zoicaş. Traducători: Daniel Nicolescu, Doina Uricariu, Olga Zaicic, Laurenţiu Zoicaş, Irina Bojin, Victor-Dinu Vlădulescu, Ileana Cantuniari, Lara Repeţeanu, Agnes Davidovici, Sanda Oprescu, Bucureşti, EArtemis, 1994, 503 p. [Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dictionnaire des symboles. Mythes, rêves, coutumes, gestes, formes, figures, couleurs, nombres*, Paris, Éditions Robert Laffont, S. A., 1969].
941. CHRISTODORESCU, ANCA-MARIA, KAHANE, ZELMA, BALMUŞ, ELVIRA, *Dicţionar român-francez*. Ediţia a IV-a revizuită, Bucureşti, EGramar, 1994, 688 p. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **664**.
942. CIOBANU, RADU, *Mic dicţionar de cultură religioasă*, Timişoara, EHelicon, 1994, 288 p.
943. CIOTLOŞ, IOAN, *Biblioteconomie. Vocabular profesional*, Bucureşti, ABBPR, 1992, 104 p. (ABBPR).
944. COANDĂ, LISETTE, CURTA, FLORIN, *Mic dicţionar de sociologie*, Bucureşti, EALL, 1994, 192 p. (Colecţia **Sociologie, politologie, pedagogie**).
945. COMŞULEA, ELENA, ŞERBAN, FELICIA, *Articolul nehotărât un (o): abordare lexicografică*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 57–66 [rés. fr.].
946. CONSTANTINESCU, ILEANA, ALEXANDRESCU, FELICIA, CÂRSTEA, ILEANA, *Mic dicţionar român-englez-francez pentru domeniul afacerilor*, Bucureşti, ECoresi, 1993, 101 p.
947. CONSTANTINESCU, ILEANA, BALAN, ELENA, DIJMĂRESCU, GABRIELA, *Mic dicţionar explicativ cu referire la domeniul afacerilor. Român-francez-spaniol*, [Bucureşti], Percomex, 1994, 73 p.
948. CONSTANTINESCU, SILVIU, *Dificultăţi semantice. Paronime şi grupuri lexicale cu aspect paronimic*, Bucureşti, EŞ, 1994, 208 p. (**Dicţionarele limbii române**). Rec: Ştefan Găitănaru, *Premieră lexicografică*, TribÎnv, **5**, nr. 45, 1994, 8; Ecaterina Vasile, LL, nr. 2, 1994, 137–138.
949. COPĂCEANU, MIHAI, *Dicţionar englez-român de verbe complexe*, Iaşi, EMoldova, 1994, 432 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **686**.

950. COSTĂCHESCU, ADRIANA, ILIESCU, MARIA, *Vocabularul minimal al limbii române curente cu indicaţii gramaticale complete tradus în germană, franceză, italiană, spaniolă. Grundwortschatz der rumänischen Umgangsprache mit vollständigen grammatischen Angaben. Vocabulaire minimal du roumain courant avec indications grammaticales complètes. Vocabolario minimale del rumeno corrente con indicazioni gramaticali completi. Vocabulario minimo del rumano coloquial con indicaciones gramaticales completas*, Bucureşti, EDemiurg, 1994, 336 p. Vezi BRL, **24**, 1981, nr. 2645.
951. CREŢA, ZORELA, MAREŞ, LUCREŢIA, ŞTEFĂNESCU-GOANGĂ, ZIZI, ŞUTEU, FLORA, ŞUTEU, VALERIU, *Mic dicţionar al limbii române*. Ediţia a doua revăzută şi adăugită, Bucureşti, EDemiurg, 1994, 352 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **687**; **35**, 1992, nr. **665**.
952. CUZA, VLAD, *Dicţionar poliglot. Engleză. Franceză. Germană. Italiană. Spaniolă. Română*, Bucureşti, EGramar, 1994, 857 p.
953. DONG, YUAN, *Dicţionar fonetic român-chinez*, Bucureşti, EDP, 1994, 336 p.
954. DRAGOMAN, GEORGETA LARA, *Dicţionar italian-român. Cuvinte de bază*, Bucureşti, ECoresi, 1993, 163 p.
955. DRĂGUŢOIU, IULIA, *Limbajul mimico-gestual – Dicţionar ilustrativ bilingv*. Tipărită cu toată cheltuiala Arhiepiscopiei Sibiului prin osârdia şi cu un Cuvânt înainte de dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului, TTES, 1992 [nepaginat, cu 2 320 imagini, ind. în rom., engl.].
956. DUCA, MARIANA, *Dicţionar român-francez*, Bucureşti, ECSI, 1992, 342 p. (Apimondia).
957. DUICU, SERAFIM, *Dicţionar de personaje dramatice*, Bucureşti, EIriana, 1994, 208 p.
958. DUNCAN, FREDERICK HENRY, CARACOTA-DIMITRIU, MARIA, *English-Romanian Glossary of Accounting, Economic and Financial Terms. Glosar englez-român de termeni contabili, economici şi financiari*, Bucureşti, APASE, 1992, 262 p. multigr. (ASE. FFCC. CFM); Henry Frederick Duncan, Maria Caracota-Dimitriu, *English-Romanian Dictionary of Accounting, Economic and Financial Terms. Dicţionar explicativ englez-român de termeni contabili, economici şi financiari. Două dicţionare într-un singur volum*, Bucureşti, EGaramond, 1994, 208 p.
959. EVSEEV, IVAN, *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*, Timişoara, EAmarcord, 1994, 223 p. (Seria **Dicţionare Amarcord**).
960. GHIŢESCU, MICAELA, *Dicţionar român-spaniol. Spaniol-român*, Bucureşti, EŞ, 1994, 624 p.
961. GORUNESCU, ELENA, *Dicţionar frazeologic francez-român, român-francez*. Expresii şi locuţiuni des folosite în vorbirea curentă. Expresii mai vechi. Expresii populare şi argotice frecvente în franceza contemporană. Echivalentele cele mai exacte sau explicaţia expresiilor. Organizare alfabetică, Bucureşti, ETeora, 1991, 329 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **696**.
962. HANGA, VLADIMIR, CALCIU, RODICA, *Dicţionar juridic englez-român*, Bucureşti, Lumina, 1994, 152 p.
963. HORVAT, SĂLUC, *Mihai Eminescu. Dicţionar cronologic*, Baia Mare, EGutinul, 1994, 300 p.
964. IANCU, VICTOR, HORVAT, SĂLUC, *Dicţionar de ortograme*, Bucureşti, EŞ, 1994, 156 p.
965. IAROVICI, EDITH, *Engleza americană*, Bucureşti, ETeora, 1994, 176 p. (**Essential English**, 14).

966. IONESCU, GHEORGHE C., *Lexicon al celor care, de-a lungul veacurilor, s-au ocupat cu muzica de tradiţie bizantină în România. Compozitori, teoreticieni, muzicologi, dascăli de psaltichie, copişti, interpreţi*, Bucureşti, EDiogene, 1994, 379 p.
967. IONESCU, MIHAI, *Dicţionar de anatomişti*, Bucureşti, EL, 1991, 392 p.
968. IONESCU, VOICHIŢA, *Dicţionar latin-român*. Ediţia a II-a, Bucureşti, EOrizonturi, [f. a.], 224 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **701**.
969. ISBĂŞESCU, MIHAI, *Dicţionar german-român*, Bucureşti, ETeora, 1993, 560 p. Vezi BRL, **12**, 1969–1970, nr. 932.
970. JIVCOVICI, MIRCO, *Dicţionar român-sârbocroat*, Timişoara, Helicon, 1994, 580 p.
971. JIVCOVICI, MIRCO, *Dicţionar sârbo(croat)-român*, Timişoara, Helicon, 1994, 595 p.
972. LAPLANCE, JEAN, PONTALIS, J.-B., *Vocabularul psihanalizei*. Sub direcţia lui Daniel Lagache. Traducere de Radu Clit, Alfred Dumitrescu, Vera Şandor, Vasile Dem. Zamfirescu. Coordonator: Vasile Dem. Zamfirescu. Coordonare lexicografică: Alexandru Skultéty, Bucureşti, Humanitas, 1994, 479 p. Vezi şi nr. 1065.
973. LĂZĂRESCU, GEORGE, *Dicţionar italian-român*. 14 000 cuvinte, Bucureşti, Niculescu, 1994, 373 p.
974. LĂZĂRESCU, GEORGE, *Dicţionar român-italian*. 16 000 cuvinte, Bucureşti, Niculescu, 1994, 437 p.
975. LĂZĂRESCU, GHEORGHE, *Mic dicţionar italian-român*, Bucureşti, EGJ, [f. a.], 340 p. [liliput].
976. LĂZĂRESCU, GHEORGHE, *Mic dicţionar român-italian*, Bucureşti, EGaramond, [f. a.], 408 p. [liliput].
977. LĂZĂRESCU, IOAN, *Dicţionar german-român*, Bucureşti, EOrizonturi, [f. a.], 332 p.
978. LĂZĂRESCU, IOAN, *Dicţionar român-german*, Bucureşti, EOrizonturi, [f. a.], 292 p.
979. LEFTER, VIRGIL, *Dicţionar de proverbe englez-român*, Bucureşti, EAI, 1994, 383 p.
980. LEVIŢCHI, LEON D., *Dicţionar român-englez*. Ediţia a IV-a, revizuită de autor, Sibiu, ThauSib, 1994, 875 p. Vezi BRL, **16**, 1973, nr. 830; **14**, 1971, nr. 662; [**8**], 1965–1966, nr. 321.
981. LEVIŢCHI, LEON, BANTAŞ, ANDREI, *Dicţionar englez-român*. 70 000 cuvinte, Bucureşti, ETeora, 1994, 332 p. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **680**.
982. LUPU, COMAN, *Dicţionar minimal român-italian*, [Bucureşti], LCP, [f. a.], 160 p.
983. MARIAN, BARBU, *Dicţionar de citate şi locuţiuni străine*. Ediţie revizuită şi completată de Eugen şi Paul B. Marian, Bucureşti, EGaramond, [f. a.], 340 p. Vezi BRL, **16**, 1973, nr. 831.
984. MATEI, HORIA C., NEGUŢ, SILVIU, NICOLAE, ION, ŞTEFLEA, NICOLAE, *Statele lumii. Mică enciclopedie*. Ediţia a VI-a. Cuvânt înainte: Mircea Maliţa, Bucureşti, EMeronia, 1994, 448 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **705**; **28**, 1985, nr. **938**; **24**, 1981, nr. 1276; **20**, 1977, nr. 806; **18**, 1975, nr. 890.
985. MEDRIHAN, GEORGE, MUNTEANU, VASILE, ADĂSCĂLIŢEI, VIRGIL, ANTON, IOAN, CONSTANTINESCU, ADRIAN, DIJMĂRESCU, EUGEN, ISĂRESCU, MUGUR, MÂLCOMETE, PETRE, VAINER, AUREL, *Lexicon de marketing intern şi internaţional*. Coordonator: Petre Mâlcomete, Iaşi, Junimea, 1994, 308 p.
986. MEDVEDEV, TATIANA, *Cum se curăţă sau cum se spală. Cum se întreţin diverse obiecte. Mic dicţionar*, Bucureşti, ECantemir, 1994, 128 p.
987. MEDVEDEV, TATIANA, *Mic dicţionar de sfaturi practice*, Bucureşti, EALUX, 1994, 253 p.
988. MIHĂESCU-CÎRSTEANU, SANDA, *Dicţionar francez-român*, Bucureşti, Teora, 1993, 208 p.

989. MIHĂESCU-CÎRSTEANU, SANDA, *Dicţionar francez-român.* 15 000 cuvinte, Bucureşti, ETeora, 1994, 122 p. [+ 6 p. nenum.].
990. MIHĂESCU-CÎRSTEANU, SANDA, *Mic dicţionar francez-român*, Bucureşti, Teora, 1993, 128 p.
991. MIHĂESCU-CÎRSTEANU, SANDA, ELIADE, IRINA, *Dicţionar francez-român, român-francez.* 18 000 cuvinte-titlu în limba franceză. 17 000 cuvinte-titlu în limba română. Termeni, expresii şi locuţiuni din fondul lexical de bază al celor două limbi, precum şi dintre cei întâlniţi frecvent în mass-media după 1990, Bucureşti, ETeora, 1994, 296 p.
992. MILCU, ŞTEFAN, *Les éponymes dans l'histoire de la science*, Noesis, **19**, 1993, 113–115 [pe marginea dicţ. lui George Russu, *Boli şi sindroame cu nume proprii*, vol. I–II, Iaşi, 1976]. Vezi BRL, **18**, 1975, nr. 798; **19**, 1976, nr. 817.
993. MINCU, MIOARA, MIRONESCU, ELENA, *Dicţionar Mondofemina.* Vol. I. *Femei române*, Bucureşti, AE, 1994, 108 p.
994. NEGREANU, ARISTIŢA, *Dicţionar de expresii român-francez*, Bucureşti, EBabel, 1994, 256 p. (**Dicţionarele Babel**). Rec.: Irina Budeanu, *Printre dicţionare*, Azi, nr. 684, 16 sept. 1994, 13.
995. NICOLESCU, ADRIAN, PAMFIL-TEODOREANU, LILIANA, PREDA, IOAN, TATOS, MIRCEA, *Dicţionar frazeologic englez-român.* Expresii şi locuţiuni englezeşti şi echivalentele lor româneşti în ordine strict alfabetică. Expresii proprii englezei britanice. Expresii proprii englezei americane. Sensuri proprii şi sensuri figurate, Bucureşti, ETeora, 1993, 288 p. (Seria **Dicţionare frazeologice**).
996. NICULESCU, VIRGILIU, MATUSZ, PETRU L., *Mic dicţionar etimologic latin-român de termeni anatomici*, Timişoara, TIMT, 1990, 36 p. multigr. (IMT. DAn).
997. NITZULESCU, VIRGIL, POPESCU-IAŞI, IOAN, *Boli parazitare exotice*, Bucureşti, EMedicală, 1979, 269 p.
998. ORMENEANU, CORNELIU, LUNGEANU, EMIL, *Cronicari de modă nouă*, Tomis, **29**, nr. 11–12, 1994, 12 [replică la art. lui Gabriel Andreescu din rev. 22, nr. 34, despre *Dicţionarul incomplet al drepturilor omului*]. Vezi nr. **999**.
999. ORMANEANU, CORNELIU, LUNGEANU, EMIL, *Dicţionar incomplet al drepturilor omului*, Bucureşti, [f. e.], 1994, 208 p. (Societatea Independentă Română a Drepturilor Omului). Rec.: Gabriel Andreescu, *Activitatea editorială a organizaţiilor neguvernamentale*, 22, **5**, nr. 34, 1994, 6.
1000. PARAPIRU, TEODOR, *Dicţionar de expresii celebre*, Galaţi, EAlma, 1994, 160 p. Rec.: Miroslava Gherasim, TribÎnv, **5**, nr. 33–34, 1994, 8.
1001. PECE, ŞTEFAN, DĂSCĂLESCU, AURELIA, *Termeni uzuali în domeniul protecţiei muncii. Mic dicţionar explicativ*, Bucureşti, INID, 1992, 76 p. (Colecţia **Protecţia şi securitatea muncii.** INID).
1002. PECULEA, POMPILIU, *Unele observaţii critice privind dicţionarele tehnice de limba engleză*, SLA, **4**, 1994, 82–86 [Engl. Ab.].
1003. POPA, CONSTANTIN I., *Romanian-English Dictionary. Maritime Terminology*, Constanţa, BSSR, 1993, 586 p.
1004. POPESCU, VIRGIL, DUMITRESCU, MARIA-ANA, *Termeni şi expresii utilizate în tranzacţiile de bursă. Cu echivalenţe în limba engleză*, Bucureşti, Voreep, 1994, 132 p.
1005. POPESCU-SIRETEANU, ION, *Mic dicţionar juridic*, Iaşi, EUI, 1992, 66 p. multigr. (UI. FL. CLSS).
1006. POPOVICI, DAN, *Dicţionar englez-român. Cele mai folosite cuvinte ale limbii engleze*, Bucureşti, ESigma, 1992, 214 p.

1007. RĂDULESCU, D. ST., *Dicţionarul personajelor lui Liviu Rebreanu.* [Vol.] I–II, Bucureşti, ERamida, 1994, 380 p.
1008. RUSU, VALERIU, *Despre simboluri, abrevieri şi cel mai greu element din molecule*, VMed, 6, nr. 2, 1994, 5 [despre Ligia Carp, Nicolae Carp, Irina Andreescu, *Dicţionar englez-român de abrevieri în medicină, biochimie şi imunologie*, Bucureşti, ETS,1991; litera *i*: izoleucină, iod]; *Despre un simbol capital şi despre un medic genial*, nr. 10, 5 [J (joule), erg; la rubr.: Lexis]. Vezi BRL, **34**, 1991, nr. **629**.
1009. SALAS, EMILIO, *Marele dicţionar al viselor.* Ghid practic de interpretare. Secretul de a câştiga la loto dezvăluit de visele noastre. Traducere de Marian Ciupitu, Bucureşti, EUD, 1994, 254 p.
1010. SARAŞ, MARCEL, *Dicţionar român-francez.* 15 000 mii cuvinte, Bucureşti, ETeora, 1994, 112 p.
1011. SARAŞ, MARCEL, *Mic dicţionar român-francez*, Bucureşti, Teora, 1993, 112 p.
1012. SATCO, EMIL, *Artişti plastici din Bucovina: mic dicţionar*, Suceava, [f. e.], 1991, 80 p. + 20 repr. şi 1 h.
1013. SĂDEANU, FLORENŢA, *Mic dicţionar francez-român*, Bucureşti, EGaramond, 1994, 524 p. [liliput].
1014. SĂDEANU, FLORENŢA, *Mic dicţionar român-francez*, Bucureşti, EGaramond, 1994, 534 p. [liliput].
1015. SIMION, EUGEN, ***Micul dicţionar academic al limbii române (MDA)**. Principii generale*, Academica, 4, nr. 8, 1994, 19 [pe baza unui text de la ILB].
1016. SIMU, OCTAVIAN, *Dicţionar de literatură japoneză*, Bucureşti, EAl, 1994, 352 p.
1017. SIRETEANU, [E.], TOMEANU, [I.], *Dicţionar german-român.* 14 000 cuvinte. Coordonator: Al. Roman, Bucureşti, ETeora, 1994, 117 p. [+ 11 p. nenum.]. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. 700.
1018. SIRETEANU, [E.], TOMEANU, [I.], *Dicţionar român-german.* 15 000 cuvinte. Coordonator: Al. Roman, Bucureşti, ETeora, 1994, 120 p. [+ 8 p. nenum.]. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **701**.
1019. SOPA, SORIN, *Dicţionar tehnic poliglot – motoare, automobile, tractoare: română, maghiară, engleză, germană, franceză, spaniolă*, Cluj-Napoca, Microinformatica, 1993, 198 p. (Serie **Enciclopedica**, 2).
1019 bis. STĂNCIULESCU-CUZA, MARIANA, *Dicţionar frazeologic italian-român*, Bucureşti, Teora, 1993, 184.
1020. STĂNESCU, ION AL., *Dicţionar al oamenilor de cultură, artă şi ştiinţă din judeţul Teleorman*, [f. l.], ECalende, 1993, 176 p. (CJ Teleorman. ICJ Teleorman).
1021. STĂUREANU, M., *Dicţionar român-latin*, Bucureşti, EVR, 1994, 400 p.
1022. STOIAN, ION M., *Dicţionar religios. Termeni religioşi, credinţe populare şi nume proprii*, Bucureşti, EGaramond, 1994, 295 p. Rec.: Sebastian S. Eduard, Ora, 3, nr. 497, 23 ian. 1994, 4; Vasile Muntean, *Un preţios „Dicţionar religios"*, VOR, 6, nr.119, 1994, 5.
1023. STOIANOVA, KRASIMIRA, *Variga – Tratamente naturiste. Mic dicţionar.* În româneşte de Ion I. Iosif şi Elena Ivanova, Craiova, StTr, 1992, 62 p.
1024. TABACU, ŞERBAN, *Mic dicţionar româno-albanez* [*1*], Albanezul, **2**, nr. 2, 1994, 7; [*2*], nr. 3, 7; [*3*], nr. 4, 5; [*4*], nr. 5, 7; [*5*], nr. 7, 7; [*6*], nr. 8, 7; [*7*], nr. 9, 7; [*8*], nr. 10, 7; [*9*], nr. 11, 7; [*10*], nr. 12, 7.
1025. TAMAŞ, VERONICA, *Mesaje nocturne. Mic dicţionar al viselor*, [f. l.], ENimbus, 1993, 131 p.
1026. TANDIN, TRAIAN, *Limbajul infractorilor*, Bucureşti, EPACO, 1993, 102 p. [pe copertă: Ne putem apăra cunoscând]. Rec.: Corneliu Ciocan, *Primul dicţionar al limbajului folosit de hoţi şi puşcăriaşi*, EvZ, 3, nr. 514, 3 mart. 1994, 8. Vezi şi nr. 1230.

1027. TĂMAŞ, SERGIU, *Dicţionar politic. Instituţiile democraţiei şi cultura civică*, Bucureşti, EAR, 1993, 327 p. Rec.: Constantin Potângă, *Eveniment editorial: „Dicţionar politic"*, Azi, nr. 526, 14 mart. 1994, 11.

1028. TURCU, ÉVA, *Dicţionar maghiar-român*, Bucureşti, ETeora, 1994, 92 p. *Dicţionar român-maghiar*, Bucureşti, ETeora, 1994, 66 p. [pe copertă: *Dicţionar român-maghiar şi maghiar-român*].

1029. TURCULEŢ, ILIE, *Dicţionar de paleontologie. Metazoare. Nevertebrate*, Iaşi, EUI, 1994, 262 p. + XXVI pl. + 34 p. nenum. [cu ind. de paleontologie şi bibl.].

1030. TURTOI, DUMITRU, LUPU, ANGELA, *Scurt dicţionar explicativ de chimie industrială*, Bucureşti, TIPB, 1992, 136 p. multigr. (IPB. FCI).

1031. VASILE, GEO, *Mihai Nasta sau revoluţia electronică a lexicului*, Meridian, nr. 23, 1994, 3 [reluarea *Dicţionarului Academiei* la calculator, cu trad. în germ. şi fr.].

1032. VESCAN, IOAN-VLADIMIR, *Mic dicţionar etimologic ΦIEIZ*, Deva, EDestin, 1994, 103 p.

1033. VLĂDUŢESCU, GHEORGHE, *O enciclopedie a filozofiei greceşti. Filozofi, filozofii, concepte fundamentale*. Vol. I. *A–C*, Bucureşti, EPaideia, 1994, 375 p. (**Colecţia cărţilor de referinţă**).

1034. *** *Angol-magyar-román számítástechnikai kisszótár. Mic dicţionar de informatică englez-maghiar-român*. Összeállította: / Întocmit de: Bara Gyula, Telegdi Peter. Fordította / Traducere şi adaptare: Papp-Zakor Melinda [Bucureşti – Budapesta], Kriterion – Kossuth, 1993, 224 p.

1035. *** *B.B.C. Mic dicţionar de buzunar*. Ghid de conversaţie. World Service. Redacţia de limba română. Cuvânt înainte: Georgeta Ciocâltea, [Bucureşti], PR, 1992, 128 p.

1036. *** *Dicţionar bancar*. Coordonatorul lucrării: Coralia Popescu, Bucureşti, Dragon, 1993, 132 p. (Colecţia **Dragon-Dicţionar**) [cuprinde şi: *Lexic uzual în practica bancară (română, engleză, franceză, germană, italiană)*].

1037. *** *Dicţionar bancar şi de asigurări 1994: instituţii bancare de asigurare din România: lexic uzual – română, franceză, germană, italiană, engleză*, Bucureşti, Dragon, 1994, 164 p. (Colecţia **Dragon-Dicţionar**).

1038. *** *Dicţionar de relaţii economice internaţionale*. Coordonatori: George Marin, Alexandru Puiu. Autori: Constantin Alexa, Victor Babiuc, Adriana Cîmpeanu, Lazăr Comănescu, Adrian Constantinescu, Victor Danciu, Eugen Dijmărescu, Niţă Dobrotă, Marcel Duhăneanu, Virgil Gheorghiţă, Roxana Ijdelea, Mugur Isărescu, Mihai Korka, George Marin, Nicolae Nistorescu, Ioan Popa, Alexandru Puiu, Ovidiu Rujan, Nicolae Sută, Mircea Şerb, Maria Văleanu, Dan Voiculescu, Bucureşti, EEn, 1993, 572 p. Rec.: *** AdE, nr. 10, 1994, 14; *** 22, 5, nr. 5, 1994, 7.

1039. *** *Dicţionare, enciclopedii, lexicoane; surse de referinţă. I*. Au colaborat: Ioana Şchiopu, Cornelia Scondac, Elvira Iordache, Maria Buz, Justin Constantinescu, Stela Rădulescu. Coordonare şi redactare: Justin Constantinescu, Craiova, [f. e.], 1994, 360 p. [lucrări intrate în BUCr, BICSU Craiova, BJ Craiova până în anul 1979]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **13**.

1040. *** *Dicţionar român-francez. Dictionnaire roumain-français*. Lucrare publicată cu sprijinul Delegaţiei Generale pentru Limba Franceză (Paris), al Institului Francez din Bucureşti, al Serviciului Cultural al Ambasadei Franţei în România. Ouvrage publié avec le concours de la Délégation Générale à la Langue Française (Paris), de l'Institut Français de Bucarest et du Service Culturel de l'Ambassade de France en Roumanie. Direction: Teodora Cristea, Alexandra Cuniţă, Viorel Vişan. Rédaction: Ion Birceanu, Alexandru Bolintineanu, Anca Christodorescu, Anca Cosăceanu, Vasile Covaci,

Teodora Cristea, Alexandra Cuniţă, Dan Dobre, Claude Dignoire, Olga Galaţanu, Viorica Hariton, Ileana Littera, Anca Măgureanu, Toader Saulea, Sandina Simovici, Viorica Maria Tolu, Mariana Tuţescu, Viorel Vişan, Ileana Vîrtosu. Révision: Danielle Omer, Bucureşti, EBabel – Paris, Éd. l'Harmattan, 1994, 871 p. Vezi BRL, 35, 1992, nr. 706.

1041. *** *Dicţionar româno-arab-persan-grec-englez-german-francez* [de] Maria Farkaş, Ionel Hopârteanu, Aiman Haj Yahya, Cluj-Napoca, TUCN, 1991, 109 p. multigr. (UCN. FCI).

1042. *** *Dicţionar tehnic englez-român*. Vol. 1. *A–L*. Ediţia a II-a revăzută şi adăugită de: Cornel Cincu, Ioan Cismaş, Marcel Croitoru, Romaniţa Dobre, Nicolae Mândrescu, Cristina Petrescu, Dragoş Petrescu. Coordonare: Gabriela Niculescu. Cuprinde 130 000 termeni. Include un index de abrevieri în limba engleză folosite în cele 59 domenii la care se referă dicţionarul, Bucureşti, ET, 1994, 776 p.

1043. *** *Dicţionarul complet al economiei de piaţă*. Colectivul de autori: Georgeta Buşe (coordonator), Spiridonia Crăiete, Silvia Bîrsan, Cristina Enoiu, Liliana Margareta Tiu, Felicia Hălăucă, Magdalena Răduţă, Lucia Iablootzky, Ioana Muntean Blidea, Bucureşti, IBB, 1994, 366 p.

1044. *** *Dicţionarul limbii române (DLR)*. Serie nouă. Serie nouă întemeiată de Iorgu Iordan, membru al Academiei Române, Alexandru Graur, membru al Academiei Române, Ion Coteanu, membru al Academiei Române. Redactor responsabil: Ion Coteanu, membru al Academiei Române. Tomul X. Partea a 5-a. Litera *S. SPONGIAR–SWING*. Partea a 5-a a tomului al X-lea a fost elaborată în cadrul sectorului de lexicologie şi lexicografie al Institutului de Lingvistică din Bucureşti de următorul colectiv: Redactori: Carmen Apostolescu, Dan Bugeanu, Alexandra Burnei, Monica Busuioc, Eugenia Contraş, Cristina Gherman, Eugenia Guţulescu, Lidia Ionică, Maria Manoliu, Radu Michăescu, Aurelia Mihailovici, Maria Muntean, Maria Păun, Eleonora Popa, Zizi Ştefănescu Goangă, Filofteia Tănăsescu, Nicoleta Tiugan, Stela Toma, Aurelia Ulici, Ileana Vulpescu, Ileana Zamfirescu. Revizori: Zorela Creţa, Valentina Hristea, Lucreţia Mareş, Elena Stîngaciu, Tatiana Ţugulea. Revizie finală: Zorela Creţa, Cristina Gherman, Lucreţia Mareş, Georgeta Mitran, Eleonora Popa, Tatiana Ţugulea. Au fost consultaţi pentru etimologiile din acest tom: Alexandru Graur, Vasile Arvinte, Grigore Brâncuş, Vladimir Drimba, Theodor Hristea, Gheorghe Mihăilă, Ladislau Murádin, Nicolae Ursu, Lucia Wald. Pentru cuvintele cu răspândire regională au fost consultaţi: Doina Grecu: SS–STĂTUT, Ion Mării: SPONGIAR–SPUZOS, STRECNEA–STRICNINĂ, SUBLINIA–SUBSUOARĂ. Corelaţii: Cristina Gherman. Redactori responsabili ai tomului al X-lea (partea a 5-a): Ion Coteanu, Elena Ciobanu, Ion Dănăilă. Tomul XII. Partea 1. Litera *Ţ*. Partea 1 a tomului al XII-lea a fost elaborată în cadrul Institutului de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu" din Cluj-Napoca, de următorul colectiv: Redactori: Ileana Câmpean, Alexandru Indrea, Rodica Marian, Angela Mira. Redactare parţială: Ioana Anghel, Elena Comşulea, Felicia Şerban, Valentina Şerban, Sabina Teiuş, Emilia Todoran. Revizie finală: Ioana Anghel, Vasile Breban (coordonator), Felicia Şerban, Sabina Teiuş. Au fost consultaţi pentru etimologiile din acest tom: Vasile Arvinte, Grigore Brâncuş, Vladimir Drimba, Theodor Hristea, Gheorghe Mihăilă, Murádin László, Nicolae Ursu, Lucia Wald. Revizia materialului din *Atlasul lingvistic român* I şi II: Doina Grecu, Ion Mării. Operaţii tehnice: Mariana Istrate, Victoria Moldovan. Colaborare la unele operaţii tehnice: Dana Bucerzan, Alexandra Danciu. Redactori responsabili ai tomului al XII-lea (partea 1): Ioana Anghel, Vasile Breban, Felicia Şerban, Bucureşti, EAR, Tomul X, partea a 5-a: 1994 (1995), [V] + p. 1413–2150 (747 p.) [p. 2131–2136: Rectificări la tomul al

X-lea, partea a 4-a, litera S, *SLAB–SPONGHIOS*; p. 2137–2149: Rectificări la tomul al X-lea, partea a 5-a, *SPONGIAR–SWING*]; Tomul XII, partea 1: 1994 (1995), XLII + 240 p. [p. V–XLII cuprind: Bibliografie (completare la Bibliografia dată în tomul al VI-lea, p. XXIII ş.u., în tomul al VIII-lea, partea 1, p. V ş. u., şi în tomul al X-lea, partea 1, p. V ş. u.), p. V–XVI; Anexe la *Bibliografia dicţionarului* (Denumirile localităţilor şi ale oraşului apropiat), p. XVII–XLII; Anexa I. Anchete dialectale A I–IX, p. XVII–XVIII; Anexa a II-a. *Atlasul lingvistic român I* (ALR I, ALR I/I, ALR I/II, ALRM I/I, ALRM I/II), p. XIX–XXI, *Atlasul lingvistic român II* (ALR II, ALR II/I, ALRM II/I, ALR SN I–VII, ALRM SN I–IV), p. XXI; Anexa a III-a. *Chestionarele Muzeului Limbii Române* din Cluj: *Casa* (CHEST. II), p. XXII–XXV; *Nume de loc şi nume de persoană* (CHEST. IV), p. XXV–XXVI; *Stâna, păstoritul şi prepararea laptelui* (CHEST. V), p. XXVI–XXVII; *Stupăritul* (CHEST. VI), p. XXVII; *Mâncăruri şi băuturi* (CHEST. VIII), p. XXVII; Anexa a IV-a. *Răspunsuri la Chestionarul lingvistic al lui B. P. Hasdeu* (H I–XVIII), p. XVIII–XXXIV; Anexa a V-a. Atlasele lingvistice române pe regiuni. *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni – Banat* (NALR – B), p. XXXV; *Noul Atlas lingvistic pe regiuni – Crişana* (NALR – C), p. XXXV–XXXVI; *Atlasul lingvistic pe regiuni – Maramureş* (ALR – M), p. XXXVI; *Atlasul lingvistic pe regiuni – Transilvania* (ALR – T), p. XXXVII–XXXVIII; *Noul Atlas linngvistic al României – Moldova şi Bucovina* (NALR – MB), p. XXXVIII–XL; *Noul Atlas lingvistic pe regiuni – Muntenia şi Dobrogea* (NALR – MD), p. XL–XLI; *Noul Atlas lingvistic pe regiuni – Oltenia* (NALR – O), p. XLI–XLII. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **736**; **33**, 1990, nr. **964**; **31**, 1988, nr. **1001**; **29**, 1986, nr. **955**; **27**, 1984, nr. **1155**; **26**, 1983, nr. **1151**; **25**, 1982, nr. **1633**; **23**, 1980, nr. 1355; **21**, 1978, nr. 112; **20**, 1977, nr. 921; **18**, 1975, nr. 817; **17**, 1974, nr. 778; **15**, 1972, nr. 804; **13**, 1970–1971, nr. 1320; **12**, 1969–1970, nr. 959, [**11**], 1968–1969, nr. 530; [**10**], 1967–1968, nr. 514; [**9**], 1966–1967, nr. 448; [**8**], 1965–1966, nr. 330.

1045. *** *Enciclopedia arheologiei şi istoriei vechi a României.* Vol. I. *A–C.* Coordonator ştiinţific: Constantin Preda. Autori: Petre Alexandrescu, Alexandru Avram, Mircea Babeş, Alexandru Barnea, Ion Barnea, Dumitru Berciu, George Bichir, Maria Bitri-Ciortescu, Alexandra Bolomey, Marin Cârciumaru, Ion Chicideanu, Eugen Comşa, Niculae Conovici, Ion Horaţiu Crişan, Gheorghe Diaconu, Petre Diaconu, Marin Dinu, Vladimir Dumitrescu, Iancu Fischer, Adrian C. Florescu, Marilena Florescu, Ion Glodariu, Radu Harhoiu, Ion Ioniţă, Attila László, Silvia Marinescu-Bîlcu, Bucur Mitrea, Florea Mogoşanu, Sebastian Morintz, Emil Moscalu, Eugen Nicolae, Iuliu Paul, Alexandru Păunescu, Constantin C. Petolescu, Mircea Petrescu-Dîmboviţa, Gheorghe Poenaru Bordea, Radu Popa, Gheorghe Popilian, Constantin Preda, Adrian Rădulescu, Petre Roman, Silviu Sanie, Alexandru Suceveanu, Alexandra Ştefan, Dan G. Teodor, Silvia Teodor, Victor Teodorescu, Emilia Tomescu, Dumitru Tudor, Cristian Vlădescu, Alexandru Vulpe, Eugenia Zaharia, Mihai Zahariade, Vlad Zirra, Bucureşti, EEn, 1994, 403 p.

1046. *** *English Romanian Dictionary (I).* Selecţia cuvintelor: Cristina Ionescu. Realizare grafică IBM Codrin Burduja. Revizie: Irina Rădulescu. Seria Dicţionare ilustrate pentru copii este coordonată de Alexandru Dobrescu, Iaşi – Bucureşti, MC – EOlimp, 1993, 96 p.

1047. *** *Explanatory English Dictionary*, Bucureşti, ECorrida, [f. a.], 462 p.

1048. *** *În aşteptarea noului Cod Penal vă propunem: Mic dicţionar juridic (delicte de corupţie)*, VocRom, 2, nr. 271, 20 oct., 1994, 4 [din *Dicţionar juridic penal* de George Antoniu, Constantin Bulai, Gheorghe Chivulescu, Bucureşti, EŞE, 1976, p. 19, 116 [I. corupţie sexuală, II. încercarea de a determina o persoană prin constrângere sau corupţie, 1. luarea de mită, 2. darea de mită, 3. primirea de foloase necuvenite, 4. traficul de influenţă, 5. abuzul de încredere, abuzul de încredere contra avutului public,

abuzul de încredere contra avutului particular, 6. abuzul de încredere profesională, 7. abuzul în serviciu, abuzul contra intereselor personale, abuzul contra intereselor publice, 8. bancruta frauduloasă, 9. contrabandă, 10. concurenţă neloială, 11. contrafacere, 12. delapidare, 13. delicte de fals, 14. filodorma, 15. gestiune frauduloasă, 16. înşelăciunea (escrocheria), 17. şantajul]. Vezi, BRL, 19, 1974, nr. 783.

1049. *** *Lexic uzual în practica bancară (română, engleză, franceză, germană, italiană). Instituţii bancare din România.* Consultant ştiinţific: Gheorghe Popescu, coordonatorul lucrării: Coralia Popescu, Bucureşti, EDragon, 1993, 132 p. (Lucrare apărută sub egida Asociaţiei Române a Băncilor).

1051. *** *Mic dicţionar de terapie naturistă.* Coordonator: prof. dr. ing. Brad Segal, [Bucureşti], [f. e.], [1993], 32 p. (Colecţia Vital).

1052. *** *Mic dicţionar român-maghiar pentru întreprinzători. Román-magyar vállalkozói kisszótár.* Întocmit de: Összeállította: Réz Miklós. Traducere şi adaptare: / Fordította: Gertrud Bordon. Referent: / Lektorálta ifj.: Marosán György, [Bucureşti – Budapest], Kriterion – Kossuth, 1994, 122 p. *** *Magyar-román vállalkozói kisszótár. Mic dicţionar maghiar-român pentru întreprinzători*, Összeállította: / Întocmit de: Réz Miklós. Fordította: / Traducere şi adaptare: Gertrud Bordon. Lektorálta: / Referent: ifj. Marosán György, [Bucureşti – Budapest], Kriterion – Kossuth, 1994, 122 p.

1053. *** *Minidicţionar român-maghiar de economie practică. Román-magyar gazdasággyákorlati kiss tár*, Oradea, Enacon, 1992, 56 p.

1054. *** *Personalităţi publice-politice: 1992–1994. Dicţionar*, Bucureşti, HR, 1994, 16 + 171 [–176] + 33 + 64 + VIII p. [vol. cu pag. mult.].

1055. *** *Situaţia dicţionarului tezaur al limbii române (DLR – Dicţionarul Academiei)*, Academica, 4, nr. 8, 1994, 20.

1056. *** *Tălmăcirea viselor. Dicţionar A, B şi C. Interpretări occidentale de ultimă oră*, Bucureşti, E5M, 1994, 80 p.; *Dicţionar de la D la O*, Bucureşti, Culegere de texte realizată de ECălin, 1994, 95 p.

1057. *** *Terminologie poetică şi retorică.* Colaborează: Ştefan Avădanei, Al. Călinescu, Magda Ciopraga, Livia Cotorcea, Corina Dimitriu, Magda Jeanrenaud, Marina Mureşanu, Val. Panaitescu, Maria Pavel, Sorin Pârvu, Iulian Popescu, Anca Sîrbu, Petruţa Spânu. Coordonator: Val. Panaitescu, Iaşi, EUI, 1994, 240 p. [eşantion cu lista termenilor care ar urma să apară şi cu bibl.]. Rec.: Mihaela Popescu, SCL, 44, nr. 6, 1994, 525–526.
VEZI şi nr. 21, 133, 161, 441, 445, 446, 448, 461, 472, 477, 478, 481, 520, 548, 605, 866, 901, 1230, **1300**, **1303**, **1310**, **1326**, 1339, 1436, 1459, **1460**, **1461**, **1512**, 1562, **1616**, **1617**, 1618, **1896**, **1938**, **1944**, **1974–1976**, **2045**, **2052**, **2053**, **2071**, 2127, 2130, 2132, 2139.

Recenzii

1058. ANDREI, NICOLAE, *Un dicţionar al omonimelor*, Accent, 2, nr. 2, 1994, 4 [Alexandru Popescu-Mihăeşti, *Dicţionar de omonime* ...]. Vezi BRL, 36, 1993, nr. 716.

1059. BOCŞAN, CRINA, Alexandru Popescu-Mihăeşti, *Dicţionar de omonime* [...], LLR, 23, nr. 1, 1994, 61–62. Vezi BRL, 36, 1993, nr. 716.

1060. DIAMANT, BETINIO, Luiza Seche, Mircea Seche, Irina Preda, *Dicţionar de sinonime* [..., 1993], SDR, 6, nr. 2, 1994, 301. Vezi BRL, 36, nr. 719.

1061. GHIŢĂ, ANDREEA, Angela-Bidu Vrănceanu, *Lectura dicţionarelor* [...], LL, nr. 3–4, 1993, 138–139. Vezi BRL, 36, 1993, nr. 681.

1062. HALICHIAS, ATENA, *Dicţionar de analiză politică*, TribÎnv, **5**, nr. 45, 1994, 8 [de Jack C. Playo, Robert E. Riggs, Robin S. Helenan, 1993]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **710**.
1063. H[OROPCIUC], M[ANUELA], *Dicţionar româno-grec de terminologie medicală*, VMed, **6**, nr. 48, 1994, 7 [de N. K. Papastergiou, I. N. Papastergiou, Atena, 1993].
1064. JOIŢA, MONICA, Virgil Olteanu, *Din istoria şi arta cărţii. Lexicon* [...], RITL, **42**, nr. 4, 1994, 477–478. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **689**.
1065. MANDACHE, BOGDAN MIHAI, *Vocabularul psihanalizei* de Jean Laplanche, J.-B. Pontalis, Cronica, **29**, nr. 13, 1994, 7. Vezi nr. **972** şi BRL, **35**, 1992, nr. **570**.
1066. MARIN, MIHAELA, Babak Parsa Motlagh, *Dicţionar român-persan*, Teheran, [f. e.], 1994, XIII + 419 p., LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 168.
1067. MARINESCU, LUIZA, *Dicţionarul religiilor*, Literatorul, **3**, nr. 21, 1993, 4 [Mircea Eliade – Ioan P. Culianu, *Dicţionar al religiilor* ...]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **689**.
1068. ONOFREI, NEONILA, *Apariţii necesare: vocabularele de bibliologie şi de informatică documentare româneşti. Rolul revistei „Biblioteca"*, Biblioteca, **5**, nr. 2–3–4, 1994, 82–83 [Virgil Olteanu, *Din istoria şi arta cărţii* ... ; Doina Banciu, Patricia Larsen, *Lexicon de informatică documentară* ...]. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **689**; **36**, 1993, nr. **672**.
1069. PENDEFUNDA, GH., *Un dicţionar de neurologie, în colaborare frăţească*, VMed, **6**, nr. 51, 1994, 9 [de Diomid Gherman, Cezar Ionel, Chişinău, Editura Ştiinţa, f. a.].
1070. PETHÓ, ÁGNES, Ileana Galea, Irina Criveanu, Angela Ivaş, Maria Voia, *Dicţionar englez-român de expresii verbale* [...], NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 207–208. Vezi BRL, **34**, 1991, nr. **632**.
1071. PORUCIUC, ADRIAN, Gheorghe Sarău, *Mic dicţionar rom-român* [...], LL, nr. 3–4, 1994, 129–131. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **699**.
1072. STOICHIŢOIU-ICHIM, ADRIANA, Luiza Seche, Mircea Seche, Irina Preda, *Dicţionar de sinonime*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 61. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **719**.
VEZI şi nr. 536, 537, 1331.

9. LIMBĂ LITERARĂ

a. Generalităţi

1073. BELTECHI, EUGEN, *Limbă literară şi literatură dialectală*, Academica, **5**, nr. 2, 1994, 7, 14.
1074. GUŢU-ROMALO, VALERIA, *Raporturile dintre limba literară şi graiurile limbii române*, Academica, **5**, nr. 2, 1994, 6–7.
VEZI şi nr. 515, 517, 532.

b. Stilistică, poetică, limba scriitorului

1075. ANGELESCU, GABRIEL, *Comentariul literar, cu aplicaţie la cap. al XIII-lea din „Neamul Şoimăreştilor" de M. Sadoveanu*, LLR, **23**, nr. 2, 1994, 18–19.
1076. ANTONESCU, GEORGETA, *Alexandru Macedonski – Noaptea de decemvrie*, Excelsior, **2**, nr. 5, 1993, 26–30.
1077. ANTONESCU, GEORGETA, *George Coşbuc – Vara*, Excelsior, **3**, nr. 7, 1994, 28–29.
1078. ANTONESCU, GEORGETA, *Tudor Arghezi – Întoarcerea la brazdă*, Excelsior, **2**, nr. 6, 1993, 28–30.
1079. ARDELEAN, GEORGE, *Ion Caraion: „Fântână"*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 36–39.
1080. ARHIP, ODETTE, *Lingvistică şi filozofie*, AUI, **39**, 1993, 23–27.

1081. BALTAG, CEZAR, *Poezia sau „efectul" de tăcere al cuvintelor*, Academica, 4, nr. 5, 1994, 24.
1082. B[ANTAŞ], A[NDREI], *O ilustrare a miracolului gândirii: sinonimia în traducere*, Ethos, 4, 1992, 159–163.
1083. BARTHOUIL, GEORGES, *Mouvement et désir de vie dans la poésie d'Eminescu*, Synthesis, 20, 1993, 71–91.
1084. BĂJĂU, ION, *Elementul descriptiv în predicile mitropolitului Antim Ivireanul*, MO, 44, nr. 1–6, 1993, 112–120.
1085. BĂLAŞ, IOAN, *Octavian Goga: „În munţi"*, LLR, 23, nr. 2, 1994, 25–26.
1086. BĂLU, ION, *G. Bacovia – **Lacustră***, Excelsior, 2, nr. 6, 1993, 34–36.
1987. BĂLU, ION, *Lucian Blaga – **Eu nu strivesc corola de minuni a lumii***, Excelsior, 2, nr. 5, 1993, 38–42.
1088. BĂLU, ION, *Mihai Eminescu – **Epigonii***, Excelsior, 3, nr. 7, 1994, 34–37.
1089. BĂLU, ION, *Mihai Eminescu – **Floare albastră***, Excelsior, 3, nr. 7, 1994, 39–41.
1090. BĂLU, ION, *Mihai Eminescu – **Sara pe deal***, Excelsior, 3, nr. 7, 1994, 37–39.
1091. BĂLU, ION, *Nichita Stănescu – **Evocare***, Excelsior, 2, nr. 6, 1993, 39–40.
1092. BĂLU, ION, *Nichita Stănescu – **În dulcele stil clasic***, Excelsior, 2, nr. 6, 1993, 38–39.
1093. BĂLU, ION, *Nichita Stănescu – **Leoaică tânără, iubirea***, Excelsior, 2, nr. 6, 1993, 36–38.
1094. BĂLUŢĂ-SKULTÉTY, MARIANA, *Observaţii asupra traducerii lui Eminescu după **Oda I, 38** a lui Horatius*, SCL, 44, nr. 6, 1993, 503–510 [var. poeziei *Către sclav*, din ms A 2 276, 181 v, B 2 277, 68 + 45 v, C 2 306, 99 şi D 2 279, 2; rés. fr.].
1095. BERCA, OLIMPIA, *La relation titre-texte (Sur la prose de Sorin Titel)*, Hommage Fischer, 1993, 53–61.
1096. BERCA, OLIMPIA, Radu Gyr: *„Cântec pentru somnul Luminiţei"*, LL, nr. 1, 1994, 56–59.
1097. BÎRLEA, PETRE GHEORGHE, STERPU, GHEORGHE, *Tipare structurale în „Mai am un singur dor" de M. Eminescu*, LL, nr. 3–4, 1993, 95–102 [rés. fr.].
1098. BORTĂ, ELENA, *Retorica sacrului în nuvelele lui Mircea Eliade*, VR, 89, nr. 5–6, 1994, 151–153.
1099. BOT, IOANA, *Mihai Eminescu – **Scrisoarea III***, Excelsior, 3, nr. 7, 1994, 30–34.
1100. BUDĂU, EUGEN, *Marin Sorescu. **Astfel***, Excelsior, 2, nr. 5, 1993, 24–26.
1101. BUZAŞI, ION, *George Coşbuc: „Trei, Doamne, şi toţi trei"*, LLR, 23, nr. 1, 1994, 30–31.
1102. BUZAŞI, ION, *Zaharia Stancu – **Văzut din lună***, Excelsior, 2, nr. 5, 1993, 20–21.
1103. CALOTĂ, ION, *Tempoul rostirii silabelor în poezia lui Mihail Eminescu (I)*, RN, 20, nr. 161–169, 1991, 3085–3087; *(II)*, 21, nr. 170–178, 1992, 3133–3134.
1104. CANTEMIR, NATALIA, *Traducerea individuală*, AUIL, 37–38, 1991–1992, 193–198.
1105. CIFOR, LUCIA, *Rolul timpurilor verbale în structurarea viziunii artistice în poemul lung eminescian*, AnL-A, 33, 1992–1993, 229–242 [rés. fr.].
1106. CIOPRAGA, CONSTANTIN, *Ştefan Roll*, Ateneu, 31, nr. 1, 1994, 11.
1107. COATU, NICOLETA, *Comunicare şi structuri poetice rituale*, SCL, 44, nr. 4, 1993, 289–309 [rés. fr.].
1108. COATU, NICOLETA, *Metafora descifrată – de la magic la artistic*, StCom-Sibiu, 7, 1993, 28–42 [tipuri de metaforă în folclor; deutsch. Zus.].
1109. CORAVU-SEVERINEANUL, DAMASCHIN, *Traducerea rugăciunii „Tatăl nostru"*, MO, 45, nr. 1–6, 1993, 39–44 [textul din *Evanghelia* după Matei (6, 9–13); în trad. rom. din ultima ed. a *Sfintei Scripturi*, Bucureşti, 1982, şi o nouă propunere a aut.].
1110. COSTEA, OCTAVIA, *Textele de documentare şi de analiză*, LLR, 23, nr. 1, 1994, 19–21.
1111. COSTEA, OCTAVIA, *Textele publicitare*, LLR, 23, nr. 3–4, 1994, 25–26.

1112. COŞERIU, EUGEN, *Limbajul poetic [II]*, ConvLit, nr. 5–6, 1994, 22–25; *(III)*, nr. 7–8, 22–25.
1113. COTEANU, I., ***Timbru** (între „suna" şi „spune")*, SCL, **44**, nr. 3, 1993, 209–210 [rés. fr.].
1114. COTORCEA, LIVIA, ***Gemenii. Analiză textuală***, AUIL, **37–38**, 1991–1992, 59–67 [M. Eminescu].
1115. COZMA, GEORGETA, *Nichita Stănescu. **Frunză verde de albastru***, Ateneu, **31**, nr. 3, 1994, 10.
1116. CRISTEA, ŞTEFAN, *Mihai Eminescu: „Sărmanul Dionis"*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 28–29.
1117. CRUCERU, C., *Dialogul la cronicari*, LL, nr. 1, 1994, 17–21 [rés. fr.].
1118. CRUCERU, C., *Marin Preda şi fascinaţia „cuvântului zilnic rostit de oameni"*, LL, nr. 3–4, 1994, 22–25 [analiză stilistică a unor fragm. din *Cel mai iubit dintre pământeni*, *Moromeţii*, *Viaţa ca o pradă* (cap. V); rés. fr.].
1119. CUCU, ŞTEFAN, *„Fortuna labilis" la Ovidiu şi Eminescu*, AUCn, **1**, 1990, 141–149 [rés. fr.].
1120. CUŢITARU, VIRGIL, *Cuprinderi ale metaforei la Eminescu*, BulŞt-Iaşi, **2**, 1993, 24–29 [Engl. Ab.].
1121. DAN, ELENA, ***Dayan-mesagerul** de Mircea Eliade: semnificant, semnificat, referent*, AdLA, **4**, nr. 259, 1992, 9.
1122. DAN, ILIE, *Ion Creangă, un clasic fără vârstă*, NR, **1**, nr. 12, 1993, 5.
1123. DELEANU, MARCU-MIHAIL, *George Coşbuc: „Paşa Hassan"*, LLR, **23**, nr. 3–4, 1994, 30–33.
1124. DOINAŞ, ŞTEFAN AUG., *Arta de a traduce poezie a Etei Boeriu*, Tribuna, **6**, nr. 50, 1994, 10–11.
1125. DOINAŞ, ŞTEFAN AUG., *Ştefan Augustin Doinaş – **Mistreţul cu colţi de argint***, Excelsior, **2**, nr. 5, 1993, 32–36 [repr. din vol. *Modalităţi de interpretare a textului literar*, Bucureşti, 1981, p. 204–210, ed. de SŞF]. Vezi BRL, **24**, 1981, nr. 1411.
1126. DOMINTE, CONSTANTIN, *Vorgänger der linguistischen Planung und der künstlichen Sprachen in Rumänien*, Hommage Fischer, 1993, 109–116.
1127. DUDA, GABRIELA, *Indici pragmatici în configurarea personajului narativ*, SCL, **44**, nr. 4, 1993, 311–321 [în romanul Gabrielei Adameşteanu, *Dimineaţă pierdută*, Bucureşti, EAI, 1991, p. 86–89; cu textul analizat într-o an., p. 319–321; rés. fr.].
1128. DUMITRIU, CORNELIU, *Despre sine şi sens în rostirea eminesciană*, Bucureşti, EMondero, 1993, 232 p.
1129. DUNĂ, ION, *Lucian Blaga: „Paradis în destrămare"*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 32–34.
1130. FANACHE, V., *George Bacovia – **Plumb***, Excelsior, **2**, nr. 5, 1993, 36–38.
1131. FANACHE, V., *„Tablourile" lui Bacovia*, StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 33–42 [rés. fr.].
1132. FEIER-MUREŞAN, MIRELA, *Lucian Blaga, **Gorunul***, Excelsior, **2**, nr. 5, 1993, 43–44.
1133. FEIER-MUREŞAN, MIRELA, *Vasile Voiculescu – **Sonetul CLXXXIII***, Excelsior, **3**, nr. 7, 1994, 44–45.
1134. FILIPCIUC, I., *„Mioriţa" în sistemul colindelor şi baladelor*, Mioriţa, **3**, nr. 1, 1993, 18–52.
1135. FÎNARU, SABINA, *De la arhetipul mitic la arhetipul literar: nume proprii în nuvela „În curte la Dionis"*, LL, nr. 2, 1994, 71–81 [Engl. Ab.].
1136. FLORE, MICHAELA, *L'ellipse*, AUO, **2**, 1992, 194.
1137. FLORESCU, CRISTINA, *„Familiar" ca tip de conotaţie*, LL, nr. 3–4, 1994, 17–21 [Engl. Ab.].

1138. FRENŢ, RODICA, *Conectori argumentativi într-un poem eminescian*, CCŞS, 3, 1988, 45–49 [*Atât de fragedă...* ; cond. şt.: Elena Dragoş].
1139. GHEORGHIU, MĂRIOARA, *L'emphase en roumain et en français*, Iaşi, Chemarea, 1994, 80 p.
1140. GHERASIM, MIROSLAVA, *Folclorizarea unor expresii biblice*, ŞG, nr. 35, 1994, 1, 2 [în ceasul al unsprezecelea, ca-n sânul lui Avraam].
1141. GOLDU, CORNELIU, *Plugarii de Octavian Goga – variantă de test pentru admiterea la liceu*, ŞG, nr. 34, 1994, 6 [analiză de text].
1142. GRĂJDIAN, VASILE, *Simbolul liturgic în cântarea bisericească ortodoxă*, RT, 4, nr. 2, 1994, 42–51.
1143. GRIGORE, GEORGE, *Al-Rahmān Al-Rhaīm. Problems of Interpretation and Translation*, RRL, 37, nr. 5, 1993, 463–470 [în rom.].
1144. GRIGORESCU, DAN, *Sonetele lui Shakespeare*, VR, 89, nr. 7–8, 1994, 145–147 [trad. de Petru Rezuş, Bucureşti, EGS – ECN].
1145. HAGIU, ADELA, *Imaginea răsturnată a lumii în poemul Demonism de M. Eminescu*, AUIL, 37–38, 1991–1992, 49–57.
1146. HANGANU, GEORGETA, *G. Bacovia – poezia elementelor*, Ateneu, 31, nr. 10, 1994, 10.
1147. JURMĂ, GH., *Cânt şi gând*, Timpul-Reşiţa, 5, nr. 118, 17 iun. 1994, 5 [la M. Eminescu].
1148. MADA, MIHAI, *Vasile Voiculescu – În Grădina Ghetsemani*, Excelsior, 3, nr. 7, 1994, 41–43.
1149. MADA, MIHAI, FEIER-MUREŞAN, MIRELA, *Lucian Blaga – Paradis în destrămare*, Excelsior, 2, nr. 6, 1993, 30–34.
1150. MANIU, LEONIDA, *Armonia poetică la Eminescu şi Goethe (Consideraţii asupra poeziilor Peste vârfuri de M. Eminescu şi Wanderers Nachtlied de Johann Wolfgang von Goethe)*, AUIL, 37–38, 1991–1992, 205–221.
1151. MARCU, GRIGORE, *Novalis' 4. Hymne an die Nacht der rumänischen Übersetzung von Ştefan Aug. Doinaş*, AnL-B, 33, 1992–1993, 68–74 [Novalis, *Werke in einem Band*. Hg. von Hans-Joachim Mähl und Richard Samueel. Kommentiert von Hans-Joachim Simm unter Mitwirkung von Agathe Jais, München, Carl Hanser, 1984; *Atlas de sunete fundamentale*. Antologie, traduceri şi postfaţă de Ştefan Aug. Doinaş, Cluj-Napoca, Dacia, 1988; rez. rom.].
1152. MARIAN, RODICA, *Mise en abîme în poemul Luceafărul: „confesiunea" Cătălinei*, CL, 38, nr. 1–2, 1993, 145–161 [rés. fr.].
1153. MARINO, ADRIAN, *Specificul literar (I)*, RITL, 42, nr. 2, 1994, 187–199 [limbajul literaturii].
1154. MĂNUŢĂ, CONSTANTIN, *„Un om năcăjit" de Mihail Sadoveanu (comentariu literar)*, NR, 1, nr. 11, 1993, 15.
1155. MĂNUŢĂ, CONSTANTIN, *Paşa Hassan de George Coşbuc*, CGL, 6, nr. 2, 1994, 11.
1156. MÂINEA, MIHAELA, *O adnotare la „Riga Crypto şi lapona Enigel" de Ion Barbu*, VR, 89, nr. 7–8, 1994, 155–156.
1157. MIHAILOV, RALUCA, *Metafora drumului în proza lui Mihai Eminescu şi Ion Creangă*, ŢVN, nr. 7–8, 1992–1993, 3–5.
1158. MIHAILOVICI, MIRCEA, *Costache Negruzzi: „Sobieski şi românii"*, LLR, 23, nr. 1, 1994, 25–27.
1159. MIHĂILĂ, ECATERINA, *Câteva repere pentru studiul limbajului poeziei actuale*, SCL, 44, nr. 4, 1993, 323–329 [Engl. Ab.].
1160. MIU, CONST., *Horia Vintilă: „Dumnezeu s-a născut în exil" (I)*, LLR, 22, nr. 3–4, 1993, 33–36; *(II)*, 23, nr. 1, 1994, 34–36.

1161. MIU, CONST., *Tudor Arghezi – Nehotărâre*, Excelsior, **2**, nr. 5, 1993, 30–31.
1162. MIU, CONSTANTIN, *George Coşbuc – Nunta Zamfirei*, Excelsior, **2**, nr. 6, 1993, 21–23.
1163. MOROIANU, CRISTIAN, *Comentarii lexicale şi stilistice la Peregrinul transilvan de Ion Codru Drăguşanu*, LR, **42**, nr. 10, 1993, 491–496.
1164. MUNTEANU, ŞTEFAN, *G. Coşbuc, traducător al Eneidei*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 179–190 [rés. fr.].
1165. MUREŞANU IONESCU, MARINA, *Practica sonetului – perspectivă comparatistă Eminescu şi Nerval*, AUIL, **37–38**, 1991–1992, 223–229.
1166. NEGOMIREANU, DOINA, *Comparaţia ca potenţial, selecţie şi regim semic*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 205–208.
1167. NICOARĂ, ADRIANA, *Rumynskie perevody romana Il'i Il'fa i Evgenija Petrova „Dvenadcat' stul'ev"*, SSMD, **4**, 1988, 148–183.
1168. NIŢĂ-NĂSTAC, OLIMPIA, *Noi de Nichita Stănescu (Comentarea primei strofe)*, ŞG, nr. 34, 1994, 5.
1169. OANCEA, ILEANA, TASMOWSKI-DE RYCK, LILIANE, *Vasile Alecsandri: „Rodica". Structură textuală şi polifonie intertextuală*, LL, nr. 3–4, 1993, 89–94 [rés. fr.].
1170. OLTEANU, A. GH., *„Mioriţa"*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 22–25.
1171. PĂDUREAN, CORNELIU, *Vasile Goldiş şi lexicul său politic*, Banatica, **12**, nr. 2, 1993, 237–242 [deutsch. Zus.].
1172. PÂRVU, IULIU, *Ion Pillat – Aci sosi pe vremuri*, Excelsior, **2**, nr. 6, 1993, 24–27.
1173. PÂRVU, IULIU, *Nichita Stănescu – Noi*, Excelsior, **2**, nr. 5, 1993, 22–24.
1174. PÂRVU, IULIU, *Octavian Goga – Dăscăliţa*, Excelsior, **3**, nr. 7, 1994, 23–25.
1175. PÂRVU, IULIU, *Mihai Eminescu – Mai am un singur dor*, Excelsior, **3**, nr. 7, 1994, 25–28.
1176. PETRESCU, CAMIL, [Consideraţii tehnice], Literatorul, **3**, nr. 17–19, 1994, 7 [text inedit]. Rec.: Lucian Chişu, *Un jurnal de creaţie*, Literatorul, **3**, nr. 17–19, 1994, 7.
1177. PETRESCU, IOANA EM., *Ion Barbu şi poetica postmodernismului*, [Bucureşti], ECR, 1993, 206 p.
1178. PETRESCU, LIVIU, *Camil Petrescu şi poezia pură*, Academica, **4**, nr. 8, 1994, 9.
1179. PIRU, AL., *Rimbaud în româneşte*, CCrit, nr. 1–2, 1992, 32–33 [trad. de Suzana Delciu după *Poésis. Vers nouveaux et chansons*, Paris, Gallimard, 1972, **Bibliothèque de la Pléiade**].
1180. POLLONI, DOMENICO, *Osservazioni sul sistema dei saluti nel romeno contemporaneo*, RRL, **38**, nr. 4, 1993, 323–333.
1181. POTCOAVĂ, MONICA, *Valori ale artei literare în cronica românească a lui Gheorghe Brancovici*, MO, **44**, nr. 1–6, 1993, 174–182.
1182. RADU-NANDRA, ILIE, *Ioan Neniţescu – Ţara mea*, Excelsior, **3**, nr. 7, 1994, 18–20.
1183. RADU-NANDRA, ILIE, *Vasile Alecsandri – Iarna*, Excelsior, **3**, nr. 7, 1994, 20–22.
1184. RĂDUCANU, ELENA, IOVĂNESCU, MONICA, *Re-crearea lui Celine în limba română*, TPCL, 1993, 133–138 [L. F. Celine, *Mort à crédit*, Paris, Gallimard, 1972, *Moarte pe credit*, trad. de Maria Ivănescu, Bucureşti, CR, 1983; Engl. Ab.].
1185. RĂDULESCU, STELA, *Onomastica în „Poveşti olteneşti" de C. S. Nicolaescu-Plopşor*, AO, **9**, 1994, 145–152 [rés. fr.].
1186. REGMAN, CORNEL, *Creangă şi „divinele detalii" (I)*, RITL, **41**, nr. 3–4, 1993, 217–233; *(II)*, **42**, nr. 1, 1994, 11–25.
1187. RUXĂNDOIU, PAVEL, *Dimensiunile antropologice ale textului folcloric (I)*, LL, nr. 3–4, 1993, 115–122 [Engl. Ab.]; *(II)*, nr. 1, 1994, 73–83 [rés. fr.].

1188. SĂLIŞTEANU-CRISTEA, OANA, *Strâns uniţi în jurul limbii de lemn*, Dilema, 2, nr. 98, 1994, 13.
1189. SCURTU, GABRIELA, *La traduction en tant qu'activité ré-énoncia-tive (avec des applications sur M. Proust)*, RRL, **38**, nr. 4, 1993, 379–384 [*Swann*, trad. de Şerban Cioculescu, Bucureşti, Editura Fundaţiilor Regale, 1945, reeditat în EPL, 1968; *În partea dinspre Swann*, trad. de Vladimir Streinu, Bucureşti, EPL, 1968; *În căutarea timpului pierdut. Swann*, trad. de Irina Mavrodin, Bucureşti, EU, 1987].
1190. STAMATIN, HORAŢIU, *Eminescu din perspectiva psihocromatică*, IDÎU, 1990 (1991), 19–26.
1191. STAMATOIU, CRISTIAN, *Cariul din „Limba de lemn"*, Vatra, **24**, nr. 11–12, 1994, 12.
1192. STĂNCIULESCU-BÂRDA, ALEXANDRU, *Proverbul – document de limbă şi istorie românească*, AnAF, **12–14**, 1991–1993 (1993), 454–457.
1193. STOICHIŢOIU ICHIM, ADRIANA, *Dinamica sensurilor în limbajul presei (I)*, Dimineaţa, **5**, nr. 2, 1994, 4 [la rubr.: Verba volant, scripta manent].
1194. STOICHIŢOIU ICHIM, ADRIANA, *Formaţii lexicale noi în limbajul publicistic*, Hyperion, **3**, 1994, 170–179 [rés. fr.].
1195. STOICHIŢOIU ICHIM, ADRIANA, *Polisemia în limbajul publicistic actual*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 16–19.
1196. ŞTEF, FELICIA, *Elenisme pasagere consemnate în lexicul romanului „Ciocoii vechi şi noi" de N. Filimon*, Hyperion, **2**, 1993, 250–260 [rés. fr.].
1197. ŞTEFAN, ION, *Adjectivul apatic la Eminescu*, LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 109–113.
1198. ŞTEFAN, RODICA, *Lucian Blaga: „Heraclit lângă lac" (versul liber şi ritmurile interioare)*, LL, nr. 1, 1994, 60–68.
1199. ŞTEFĂNESCU, CORNELIA, *Substanţa unei realităţi poetice*, JurnLit, **5**, nr. 49–52, 1994, 5 [L. Blaga, „L'Étoile la plus triste", trad. de Sanda Stolojan].
1200. TOHĂNEANU, G. I., *„Văd poeţi..."*, MT, **5**, nr. 1, 1994, 4 [M. Eminescu]; *Măgăruşul*, nr. 2–3, 4 [*ciuş, măgar* la L. Blaga, M. Sadoveanu, G. Bogza; la rubr.: Povestea vorbei].
1201. TUDORICĂ, AL., *Adrian Maniu: „Ţară"*, LL, nr. 1, 1994, 52–55.
1202. TUDORICĂ, AL., *G. Bacovia: „Nevroză"*, LL, nr. 3–4, 1993, 103–105.
1203. TULAI, IOSEFINA, *I. L. Caragiale: „Bacalaureat"*, LLR, **23**, nr. 2, 1994, 23–24.
1204. TURCESCU, LUCIAN, *Introducere la dialogul sfântului Chiril al Alexandriei: „Despre întruparea Unuia-Născut"*, ST, **45**, nr. 3–4, 1993, 12–13 [trad. după textul gr. din colecţia „Sources Chrétiennes", vol. 97, Paris, Éditions du Cerf, 1964].
1205. URSACHE, PETRU, *Sadovenizând, ... sadovenizând ... Studiu stilistic şi estetic*, Iaşi, Junimea, 1994, 172 p.
1206. VOICA, ADRIAN, *Al. Macedonski: „Rimele cântă pe harpă" (varietatea rimelor interioare)*, LL, nr. 2, 1994, 66–70 [cu 1 tab.; rés. fr.].
1207. VOICA, ADRIAN, *Aspecte ale rimei compuse în lirica eminesciană*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 243–252 [rés. fr.].
1208. VOICA, ADRIAN, *Cezură şi ingambament (I)*, LR, **42**, nr. 10, 1993, 497–504; *(II)*, nr. 11–12, 531–536.
1209. VOICA, ADRIAN, *Dificultăţi de partajare în versurile cu ritm binar*, AUI, **39**, 1993, 49–56 [rés. fr.].
1210. VOICA, ADRIAN, *Expresivitatea ritmică*, AUIL, **37–38**, 1991–1992, 185–191.
1211. VOICA, ADRIAN, *Precizări despre amfibrahul românesc*, AUIL, **37–38**, 1991–1992, 179–184.
1212. VOICA, ADRIAN, *Radiografia prozodică a unei „biografii"*, LR, **42**, nr. 9, 1993, 449–454 [despre T. Arghezi, L. Blaga, I. Barbu].
1213. VOICA, ADRIAN, *Virtuţile rimei interioare*, LR, **43**, nr. 3–4, 1994, 157–164 [cu 1 tab.].

1214. VOICU, GEORGE, *Discursul naţionalist*, SfP, **1**, nr. 11, 1993, 22–23 [în presă; Engl. Ab.].
1215. VONCU, RĂZVAN, *Încercare asupra poeziei româneşti de până la 1673*, CCrit, nr. 9–11, 1994, 93–97.
1216. ZAFIU, RODICA, *Strategii ficţionale*, Dilema, **2**, nr. 86, 1994, 2 [despre stilul jurnalisticii în relatarea faptului divers]; *Horoscop*, nr. 94, 6; *Cum vorbesc ei*, nr. 101, 6 [despre argou]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 891.
1217. ZELETIN, C. D., *Calamburul*, Ateneu, **3**, nr. 6, 1994, 6.
1218. ZUGUN, PETRU, *M. Eminescu. Fascinaţia izvoarelor cuvântului*, Iaşi, Junimea, 1992, 204 p. (**Eminesciana**, 57).

VEZI şi nr. 5, 7, 57, 59, 62, 63, 93, 95, 162, 166, 170, **174**, **182**, 186, 194, 199–201, 203, 205, 221, 257, 258, 266, 269, 290, 294, 314, 343, 344, 346, 359, 444, 447, 448, 456, 462, 481, 501, 505, 515, 532, 546, 547, 551, 587, 592, 600, 601, 612, 619, 639, 641, 645, 677, 719, 780, 792, 824, 829, 830, 847, 848, 887, 894, **932**, **1007**, **1026**, 1230, 1231, 1234, 1235, 1238, 1241, 1243, 1252, 1255, 1258, 1261, 1268, 1272, 1297, 1355, 1392, 1416, 1433, 1440, 1445, 1450, 1476, 1478, 1502, 1540, 1553, 1656, 1657, 1672, 1674, 1681, 1687, 1691, 1692, 1702, 1705, 1709, 1713, 1714, 1716, 1719, 1727, 1787, **1871**, **1874**, **1882**, **1942**, **1943**, **1945**, **1949**, **1951**, **1963**, **1979**, **1982**, **1987**, **1995**, **2014**, **2020**, **2025**, **2028**, 2035, **2040**, **2041**, **2043**, **2060**, **2064**, **2065**, 2109, 2132.

Recenzii

1219. CHIVU, GH., I. Funeriu, *Alexandru Macedonski. Hermeneutica editării* [...], LR, **42**, nr. 9, 1993, 459–460. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **424**.
1220. FLOREA, P., *Semantism popular şi folcloric la Eminescu*, REF, **39**, nr. 1–2, 1994, 189 [despre Petru Zugun, *Semantism popular şi folcloric în poezia eminesciană*, LR, **41**, nr. 1–2, 1992, 549–553]. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. 832.
1221. FLORESCU, CRISTINA, Elena Slave, *Metafora în limba română* [...], AUI, **39**, 1993, 104–108. Vezi BRL, **34**, 1991, nr. **757**.
1222. MAVRODIN, IRINA, Eugène Ionesco, *Victimele datoriei*. Teatru, vol. I. Traducere şi cuvânt înainte de Dan C. Mihăilescu, Edit. Univers, Bucureşti, 1994, 207 p., RITL, **42**, nr. 3, 1994, 347–350.
1223. POPESCU, MIHAELA, Liliana Ionescu Ruxăndoiu, *Naraţiune şi dialog în proza românească* [...], LR, **42**, nr. 9, 1993, 461–462. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **763**.

VEZI şi nr. 367, 373, 725, 1530, 2081.

c. Cultivarea limbii

1224. ANDREI, NICOLAE, *Anticameră sau antecameră ?*, Accent, **2**, nr. 2, 1994, 5; *Conjuncţii paronime. Or şi ori*, nr. 14, 5; *Expresie invariabilă: în ceea ce priveşte*, nr. 16, 4; *Mijloace mass-media. Exprimare pleonastică*, nr. 21, 5.
1225. AVRAM, MIOARA, *Fautes/innovations communes au roumain et au français*, RRL, **38**, nr. 4, 1993, 335–345.
1226. BĂRNĂU, NICOLAE, *Mai trebuie „i" sau nu ?*, ŞcV, **5**, nr. 3, 1994, 26–27 [dublu *i*].
1227. BUZDUGAN, GHEORGHE, *Un neologism mai dificil: design*, Academica, **4**, 1994, 24–25 [s.t.c.: Arta cuvintelor].
1228. CARANFIL, MIHAI, *„Limba de muşama"*, Economistul, **5**, nr. 529, 26 oct. 1994, 1, 2.

1229. CHIORALIA, CONSTANTIN, *Limba română – cenuşăreasă în manualele de geografie pentru gimnaziu*, Cronica, 29, nr. 7, 1994, 12–13.

1230. CONSTANTIN, GH., *Iliescu şi... „francofonia"!*, Dreptatea, nr. 24, 1994, 13; *Să-nvăţăm limbajul „şuţilor" şi-al celor de teapa lor?*, nr. 25, 13 [după Traian Tandin, *Primul dicţionar al limbajului folosit de hoţi şi puşcăriaşi*, vezi nr. **1026**]; *O aniversare lipsită de glorie*, nr. 26, 13 [despre noua ortografie]; *Pe când o zi a „românofoniei"?*, nr. 27, 13 [despre *Ziua francofoniei*, 20 mart. 1994]; *La noi ca la nimenea, „Ambasador" la... cucuvea!*, nr. 28, 13 [purtător de cuvânt]; *...şi pentru „liber-cugetători"?*, nr. 29, 13; *Ce facem cu „anglicismele" pe post de barbarisme?*, nr. 30, 13; *Consideraţii cu ocazia sărbătorii Învierii Domnului*, nr. 31, 13; *Şi pentru toţi cei care cântă?*, nr. 32, 13; *De la „dumneavoastră" la „tine",uitând de „dumneata"*, nr. 33, 12; *O „telegrafie" fără...ortografie*, nr. 34, 13; *Cine vrea să „implementeze" exprimările franceze?*, nr. 35, 13; *Când vor fi scoase, oare, din uz exprimările intrate prin abuz?*, nr. 36, 13; *De la „Povestea vorbei" la „Teleşcoală" de nota 4*, nr. 37, 11; *Un „respectiv" – folosit abuziv*, nr. 38, 13; *Despre domnii „tovarăşi", domnii adevăraţi, tovarăşii „domni"... uitaţi*, nr. 39, 13; *De ziua celor mai devotaţi slujitori ai săi*, nr. 40, 13 [Ziua învăţătorului]; *Anumite date (de unii) ignorate*, nr. 41, 13; *„Greşeli"şi greşeli – sau „paiul şi BÂRNA"*, nr. 42, 13; *Al şaptesprezecelea său gol*, nr. 43, 13; *„Tele-numerale"*, nr. 44, 13; *Cu şi fără ... „căciulă"*, nr. 45, 13; *Vorbiţi şi scrieţi româneşte, pentru Dumnezeu*, nr. 46, 13; *Din nou despre articolul posesiv; „Ticuri" ... verbale*, nr. 47, 3; *Roşu, galben şi albastru...*, nr. 49, 13; *Cum ne prezentăm, cum ne recomandăm?*, nr. 50, 2; *Din nou despre pronunţarea unor nume proprii*, nr. 51, 12; *Un cadru care nu mai ...cadrează*, nr. 52, 13 [cadru]; *Hai să dăm mână cu mână, să-nvăţăm (bine) limba română!*, nr. 53, 12; *Un grad (militar) „à la russe", care încă nu s-a dus*, nr. 54, 13 [locotenent]; *„Nicht Verstehen" faţă cu „francofonia"...* , nr. 55, 13; *Stricătorii de limbă...*, nr. 56, 12; *„Duminica orbului" care a nimerit ... Brăila*, nr. 57, 13 [Brăila]; *Pentru toţi cei ce-o cuvântă?*, nr. 58, 12; *Cum scriem „odată", „întruna" şi „demult"*, nr. 59, 13; *„Cutezători" – deveniţi lăudători...*, nr. 60, 13; *(G)lume... (g)lume – proaste glume!*, nr. 61, 14; *De la „repetiţie" ca mamă a înţelepciunii, la diabolica „picătură chinezească"*, nr. 62, 13 [repetiţia, sursă de automatisme]; *De Moş Nicolae...*, nr. 63, 13 [Nicolae]; *Probleme relative la ... pronumele relativ*, nr. 69, 13 [care]; *„O, ce veste minunată" şi „O, brad frumos"*, nr. 65, 13 [urările; la rubr.: Limba noastră-i limbă sfântă!].

1231. CONSTANTIN, GH., *Zâmbete (şi râsete) tele-„academice"*, Ora, 2, nr. 354, 5 ian. 1994, 4; *Când se poate folosi virgula pe lângă „şi"?*, nr. 357, 8 ian., 4; *Limba noastră-i o comoară şi pentru muzica uşoară ?*, nr. 368, 21 ian., 4; *Cine pe cine „serveşte"!*, nr. 371, 25 ian., 4; *Am să-ncerc a lămuri: când cu „î" şi când cu „i"?*, nr. 380, 4 febr., 4; *Ţinta unor jigniri care trebuie să înceteze!*, nr. 388, 14 febr., 4; *„Ce-s cu ... "*, nr. 397, 24 febr., 4; *Când se acordă „nou" şi „rău"?*, nr. 398, 25 febr., 4; *Cât de fonetică mai este scrierea noastră ?*, nr. 400, 28 febr., 4; *O greşeală... flagrantă !*, nr. 403, 3 mart., 4 [flagrant]; *Importanţa accentului tonic*, nr. 410, 11 mart., 4; *„Ping-pong"... ortografic la TVR*, nr. 418, 21 mart., 4; *Alternativa în exprimare*, nr. 423, 26–27 mart., 4 [alternativă]; *Imperfecţiune prin ... omisiune*, nr. 427, 31 mart., 4; *Cum caută unii să evite cacofoniile...*, Ora, 3, nr. 429, 2–3 apr., 1994, 6; *„A şti" este totuna cu „a cunoaşte"*, nr. 431, 5 apr., 4; *Un articol... mic cu implicaţii mari*, nr. 432, 6 apr., 4; *De „notorietate publică" (şi nu prea!)*, nr. 436, 11 apr., 4; *Cu ce se mai „confruntă" unii ?*, nr. 438, 13 apr., 4; *Cum „poate fi... posibil"(?!)*, nr. 442, 18 apr., 4; *Când „a realiza" rimează cu „a polua"*, nr. 444, 20 apr., 4; *Vom putea „explementa"... „în opinia (cuiva)"?*, nr. 447, 23–24 apr., 4; *Când Ionel (Stoica) se dă în ... „show" !*, nr. 448, 25 apr., 4; *În ajunul învierii*

Domnului, nr. 453, 30 apr., 4 [condamnă formula „Paşte fericit"]; *O „funcţie" de... disjuncţie !*, nr. 457, 7–8 mai, 4 [funcţie de...]; *Ce se mai poate „viza"?*, nr. 460, 11 mai, 4; *„Virtuoşii" de la Radio–TV...*, nr. 463, 14–15 mai, 4 [virtuoz]; *„I" – scris cu şi fără „căciulă"*, nr. 467, 19 mai, 4; *„Oportunităţi"... inoportune*, nr. 478, 1 iun., 4; *Când se confundă (din neştiinţă) „prevenire" cu „prevenţie"*, nr. 484, 8 iun., 4; *Pronunţări „originale"... ale unor numerale*, nr. 489, 14 iun., 4 [21, 31, 101, 1001, 12]; *„Ascensiunea" nu-i „ascendenţă" (şi nici invers)*, nr. 493, 18–19 iun., 4; *Un „respectiv" – deseori... nociv!*, nr. 494, 20 iun., 4; *Substantive–dezarticulate (!)*, nr. 495, 2 iun., 4; *La TV în „bătătură" există şi corectură?*, nr. 498, 24 iun., 4; *„Însăşi" – formă... bună la toate ?*, nr. 500, 27 iun., 4; *Funcţie şi... raport*, nr. 501, 28 iun., 4; *De „ziua învăţătorului"*, nr. 503, 30 iun., 4; *Mai avem profesii (funcţii) feminine?*, nr. 505, 2–3 iul., 4; *Un pronume (simplu) de legătură pune multă lume în încurcătură*, nr. 506, 4 iul., 4; *Corigenţi la... „corijenţă" !*, nr. 509, 7 iul., 4; *„Potrivit" şi „datorită"*, nr. 510, 8 iul., 4; *„Reminiscenţe" şi „remanenţă"*, nr. 512, 11 iul., 4; *Până şi cu „fiecare" unii au de furcă tare !*, nr. 513, 12 iul., 4; *Eu (să) continuu...*, nr. 515, 14 iul., 4 [la rubr.: Frumoasa doamnă limba română]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 852.

1232. COTEANU, ION, *(10) Cum staţi cu „lejeritatea"?*, ON, nr. 38, 1994, 2; *Un verb buclucaş: „a se fecunda"*, nr. 38, 2; *(11) O problemă de terminologie: **marketing sau comerţ** ?*, nr. 40, 2; *(12) **Manager, managerial, management***, nr. 41, 2; *(13) Cum să fac un termen tehnico-ştiinţific?*, nr. 42, 2; *(14) Ce este un flagrant?*, nr. 43, 2; *Să încheiem sau să „finalizăm"?*, nr. 43, 2; *(16) Presa şi limba română*, nr. 45, 2; *(17) Feriţi-vă de fausse-friends*, nr. 48, 2; *Ştiţi gazetăreasca?*, nr. 50, 1, 2 [la rubr.: Mult e dulce şi frumoasă...]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 853.
1233. COVALI, ED., ***Dânsul***, Asachi, **3**, nr. 55, 1993, 6 [vezi şi nr. 1259]; *Formula a doua*, nr. 57–58, 7 [dumneata; la rubr.: Limba noastră-i o comoară].
1234. DIMA, P., *„Perle..."*, RN, **21**, nr. 170–179, 1992, 3154.
1235. DODU BĂLAN, ION, *„Dar lăsaţi-ne voi graiul neamului"*, ON, nr. 39, 1994, 2; nr. 40, 2.
1236. DRĂGOTESCU, MARCEL, *D-ale comentatorilor sportivi*, Asachi, **3**, nr. 57–58, 1993, 12.
1237. DUCA, EUGENIA, *Lexicul medical, sursă de erodare*, VMed, **6**, nr. 27, 1994, 1, 2 [contaminare, infectare, infestare, germen].
1238. ENE, CLAUDIA, *„Vocea mi s-a împleticit de limbă"*, Luceafărul, nr. 2, 1994, 15; *Riscurile bilingvismului*, nr. 3, 15; *Păcatul incoerenţei*, nr. 4, 15 [în texte trad.]; *Completări*, nr. 6, 15 [la titlul precedent]; *„Anarhia" lexicală*, nr. 7, 20; *Despre topică*, nr. 8, 13; *Prepoziţia*, nr. 10, 15; *„Dublarea" complementului direct*, nr. 11, 15; *Despre gerunziu*, nr. 12, 15; *„Dragoste de transfer"*, nr. 14, 15; ***A se duce***, nr. 16, 16; *Reflexiv sau tranzitiv / intranzitiv*, nr. 18, 16; ***A decapita, decapitare***, nr. 23, 15; ***A apropia, a apropria***, nr. 24, 15; ***Bolşevizare***, nr. 25, 15 [şi *concurenţial, dezideologizare*]; *De la „a curăţa" la „a purja"*, nr. 27, 15 [şi *a anvizaja*]; *Rubrica meteo în clarobscur*, nr. 28, 15; *Stilul publicistic şi dubla intenţie*, nr. 30, 15 [la rubr.: Capcanele limbajului].
1239. GHEŢIE, ION, *Există un substantiv vice?*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 63.
1240. GHEŢIE, ION, *Rostirea românească la radio*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 63–64 [radiojurnalul prezentat de Florenţa Mihail pe programul I].
1241. GRAUR, AL., *Puriştii*, Arc, nr. 1–2, 1994, 27 [extras din *Neologismele*, Revista Fundaţiilor Regale, **4**, nr. 8, aug. 1937].
1242. GRUIŢĂ, G., *I. Campania care **precedă** alegerile este decisivă sau campania care **precede** alegerile este decisivă ?, II. A şutat **Rotáriu** sau a şutat **Rotaríu**?*, Excelsior, **2**, nr. 5, 1993, 6–8; *L-am apărat **ca** coleg sau L-am apărat **ca şi** coleg ?*, nr. 6, 6.

1243. HRISTEA, THEODOR, *Construcții pleonastice tolerabile*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 66–67.

1244. ILIESCU, ŞERBAN, *Exprimarea corectă* [I], LLR, **23**, nr. 1, 1994, 12; *(II)*, nr. 2, 13–14; *(III)*, nr. 3–4, 20–21.

1245. ILINCA, ŞT. M., *Zâmbete gramaticale*, Flacăra, nr. 28, 1994, 16 [devine titlu de rubrică; este o prezentare nesemnată a autorului rubricii]; *Lelea Lolea a devenit Lowley (sau ce naşte din pisică tot COTTOY se cheamă)*, nr. 29, 16; *Un sacăr, doi prunciori, trei chidnaperi sau vin americanii-n ... limbă*, nr. 30, 16; *Jos perantsii! Salut, bă, ticiărilor! Cum se prostituează (un om, limba, o revistă) pentru doi poli*, nr. 31, 16; *Un cotidian săptămânal de azi sau Bonjour de seară*, nr. 32, 16; *Mişto şi OK fac ravagi (doar cu un i) sau Cum ne sărăcim de epitete*, nr. 33, 16; *I-a decimat până la unu sau Atenție la numeral!*, nr. 35, 17; *Va dispare, va rămânea? Slalom printre conjugări (I)*, nr. 36, 17; *(II)*, nr. 37, 16; *La vârsta bătrâneții cu măsura justeței sau „țe" genitiv ? „Ții" ori „ței"?*, nr. 38, 16; *Scrierea cu majusculă nu-i o problemă minusculă. Refractarism ori neştiință? (I)*, nr. 39, 16; *(II)*, nr. 40, 16; *(III)*, nr. 41, 16; *În loc de concluzie* [IV], nr. 42, 16; *Menopauza la bărbați. Ieşirea din precocitate*, nr. 48, 14; *Parbrizul din spate sau jiglerul de la carburator*, nr. 49, 14; *Am rămas pe geantă sau N-am un ban în jantă*, nr. 50, 14.

1245 bis. ILINCA, ŞT. M., *(S)topul greşelilor*, Flacăra, nr. 35, 1994, 17; nr. 36, 17 [nesemnat]; *(cf. rev. Salut)*, nr. 37, 16 [nesemnat]; *(cf. rev. Anunțul telefonic)*, nr. 38, 6 [nesemnat]; *De-ale TVR 1, „17 Sept." – care trebuia scris cu literă mică – 1994, pe la orele 20,30*, nr. 40, 16 [nesemnat]; *O privire în propria ogradă (Flacăra, nr. 40)*, nr. 41, 16; *(Strict profesional – profesorale)*, nr. 42, 16.

1246. IORDĂNESCU, MIHAI, *Limba noastră trebuie apărată la ea acasă !*, VocRom, **2**, nr. 105, 7 apr. 1994, 1, 7 [despre Comisia pentru cultivarea limbii române].

1247. MANOLESCU, NICOLAE, *Cum vorbim (scriem)*, RLit, **27**, nr. 38, 1994, 1, şi Albina, **98**, nr. 12, 1994, 21.

1248. MILCU, ŞTEFAN, *Pledoarie pentru limbaj în ştiință*, ON, nr. 48, 1994, 1; *Pledoarie pentru terminologia corectă în ştiință*, nr. 49, 1; *Pledoarie împotriva excesului de abreviații*, nr. 50, 1.

1249. M. M., *Despre x*, PRTV, **5**, nr. 13, 1994, 2; *Despre acord*, nr. 15, 20; ***Pancartă, Placardă***, nr. 17, 4; *„Care"*, nr. 18, 2 [la rubr.: Cum vorbim ?].

1250. NEDELCU, CONSTANTIN, *Capcanele imperativului*, TribÎnv, **5**, nr. 25, 1994, 7.

1251. OPRESCU, MIHAIL, *Construcții pleonastice cu adjectivul propriu*, LR, **43**, nr. 1–2, 1994, 65–66.

1252. PĂTĂRLĂGEANU, RADU, *Despre stilul „sclifosit" practicat în mass-media românească*, Dreptatea, nr. 23, 1994, 13.

1253. PÂRLOG, HORTENSIA, *„S. C. Shock S. R. L."*, StLLMod, 1994, 238–243 [cuv. de orig. engl. în titulatura unor firme după 1989; rez. rom.].

1254. POALELUNGI, GHEORGHE, *Juridice...* , PP, nr. 2, 1994, 28 [a declina, décliner, declin, declinare, înclinare, închina, a înclina, se închină, se înclină, clin, chin, conjugal, extraconjugal, a junghia, junghi, a ajunge, adjunct, junghietură, conjunctiv, subjonctiv, nervi conjugați, focare conjugate, numere conjugate, deferit, diferite]; *Accentuare pernicioasă*, nr. 3, 28 [cânt–cântăm, sóră–suróri, nóră–nuróri, rádio, zéro, radióuri, zeróuri, radióul, zeróul, rádiul, zérul, zéruri, studió, studióuri, témpo, tempóul, vérso, versóul, récto, rectóul, bordó, dominó, indigó, indigóul, indigóurile, lóto, lotóul, chimonóu, cazinóu, caró, caróu, carale, caróuri, adágio-ul, adágiu, adágii, apropó, apropóu, apropóul, véto, vetóul, vetóuri, boleró, cacáo, cacáua, mícro, vídeo, videóuri, embargó, mótto, respíro, pianíssimo, allégro, allegrétto, comándo]; *Corrigere errorem*,

nr. 4, 28 [a corija, a corecta, corriger, corrigere, corecta, correctus, correct, corect, corigent, incorijibil, corectoare, corector, correcteur, corectiv, corectură, corecţie, corecţional, incorect, incorectitudine, incorecţiune, regere, a drege, dres, dregător, diriguitor, dirigent, diriginte, drept, direct, rege, regim, regiment, regulă, rector, regiune, interoga, prerogativă, prerogativ, subroga, surogat]; *Binescriinţă!...*, nr. 5, 28 [binescriinţă, binesunânţă, bineleginţă, binefăcător, binevoitor, binevoi, bineînţeles, bunînţeles, binecredincios, bun-credincios, binecuvântat, bine cunoscut, binevenit, bine venit, binefacere, binemerita, bine mirositor, mai bine-zis, binedispune, prost-crescut, bună stare, bunăstare, bună facere, Bună-vestire, bună-credinţă, bună-cuviinţă, bunăvoie, bun-gust, bunul-plac, bună-purtare, bună seamă, bună ştiinţă, binevăzut, răudispune, răuscriinţă, reascriinţă]; *Persona (non) grata!*, nr. 6, 28 [persoană, personaj, prosop, presbyter, preot, preot-prezbit, persona grata, persona non grata, persoană fizică, persoană juridică, persoană – personaj – personalitate]; *De-ale numeralului*, nr. 7, 28 [consens unanim, paisprezece, şaisprezece, şaizeci, patrusprezece, şasesprezece, şasezeci, unşpe, doişpe, paşopt, douăştrei, întâiul, întâiul om, întâia carte, întâii oameni, întâile cărţi, anul întâi, clasa întâi, clasa întâia, grupa întâia, întâiul – primul – cel-dintâi, secund, terţ, terţă, prim-ministru, prim-solistă, primă-solistă, primă-balerină, prim-balerină, marfă clasa-întâi(a), e a-ntâi(a), mere prima, cea mai prima, îndoit – dublu – duplex, întreit – triplu – triplex, împătrit – cvadruplu – cvadruplex, încincit – cvintuplu – cvintuplex, cvarta, cvartă, cvartet, cuartet, cvintă, cvintet, cvintilon, cvinarie, chintă, cvorum]; *Cuvântul adevărului*, nr. 8, 28 [ianuarie, februarie, august, jurisconsulţi, jurisdicţie, jurist, drept civil, drept penal, drept comercial, drept internaţional, verdict, veridic, verifica, verosimil, verosimilitate, verosimilitudine, veracitate, veritabil, veritate, adevăr, adevăra, adeveri]; *Malgré nous*, nr. 9, 28 [turcoaz, moţiune de cenzură, parteneriat pentru pace, clauza naţiunii celei mai favorizate, statul de drept, economie de piaţă, piaţa muncii, sondaj de opinie, război rece, integritate teritorială, sferă de influenţă, buchinist, malşansă, ebranlat, vagamente, infatigabil, malfeturi, anvizajează, interşanjabile, derobează, intuşabile, disipat, orajeoaze, sideraţi, ofuscaţi, poşotecă, inebranlabil, jetabil, mefient]; *„Etilism"... lingvistic?*, nr. 10, 28 [redundaţă; despre pleonasm]; *Nişte paronime...*, nr. 11, 28 [purcede, proceda, umid, coliziune, coluziune, alocuţiune, alocaţie, locatar, locator, gera, gira, garant, girant, gerare, girare, galant, digera, degera, remaia, remania, macula, maculator, maiou]; *Sensuri şi „sensuri"*, nr. 12, 28 [master, magister, maestru, băga, porc, mahăr, grangur, ştab, barosan, învârtit, şmecher, fripturist, ciolănar, gheşeftar, confrunta, derula, demara, aborda, debuta, nostalgie, restauraţie, vizavi, realiza, rebus; la rubr.: Limba română este patria mea]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 867; **35**, 1992, nr. 849; **34**, 1991, nr. 813; **33**, 1990, nr. 1202; **31**, 1988; nr. 1460, **30**, 1987, nr. 1281; **29**, 1986, nr. 1237.

1255. POPESCU, I. M., *Să implementăm promoţional aportul adus...*, EcoM, **5**, nr. 1, 1994, 2 [implementa, surprinde, promoţional, aport; la rubr.: Poluarea lingvistică].

1256. POPESCU-BOGDĂNEŞTI, C., *Limbajul tranziţiei*, TribEc, nr. 37, 1994, 37.

1257. SĂRĂŢEANU, L., *Noi barbarisme în curs de ... „implementare"*, VocRom, **2**, nr. 264, 12 oct. 1994, 4 [vis-à-vis, a derula, a reitera, stand by, cash, a implementa]; *Sensuri deviate*, nr. 311, 7 dec., 4; [lucrativ, patronim, patronimic, prenume, pronume]; *„Se constituie", dar... „nu se merită"*, nr. 323, 21 dec., 4 [la rubr.: Opiniile lui Grămătic].

1258. STANCA, VASILE, *Ştiţi să redactaţi o cerere ?*, Excelsior, **3**, nr. 7, 1994, 12–17.

1259. STERE DERDENA, MIHAI, *Construcţii lexicale neromâneşti*, Asachi, **3**, nr. 46, 1993, 6 [mă bucur să te văd]; *Un anunţ cu multe greşeli*, nr. 49, 5; *Un dicton rostit greşit*, nr. 51, 3, publicat şi în Albina, **97**, nr. 1, 1994, 14 [Quod licet Iovi

non licet bovi]; *Ce înseamnă „fortuit" ?*, nr. 52, 5, publicat şi în Albina, 97, nr. 3–6, 1994, 30; *Un îndemn ratat gramatical*, nr. 53, 7, publicat şi în Albina, 97, nr. 7, 1994, 22 [Tăticule, conduce prudent !]; *A pune ţara la cale*, nr. 54, 7; *Un titlu nepotrivit*, nr. 55, 6 [Extremele se atrag...]; *Îmbinări lexicale echivoce*, nr 57–58, 6 [Preşedintele Franţei şi al Germaniei]; *Pronumele de politeţe (reverenţă)*, nr. 59, 7 [răspuns la art. *Dânsul* de la nr. 1233]; *Traducere greşită*, nr. 60, 8 [*Tropaeum Traiani*, trad. în româneşte prin *Trofeul lui Traian*]; ***Maxim – maximum, minim – minimum***, nr. 61, 8; ***Tedeum***, nr. 62, 5; *Afiş agramat*, 63, 10; *Pluralul unor substantive*, nr. 64, 8, publicat şi în Albina, 97, nr. 12, 1994, 21; *Pocirea unor vorbe*, nr. 65, 3 [teneşi, servici, contigent, marfar, patrat, ţigare, tuşe, uşe, coaje, plaje, propiu, camumflaj, repercursiune, frustare, recut, recutare]; *Stricători de limbă*, nr. 66, 4, publicat şi în Albina, 97, nr. 8–9, 1994, 15 [făcem, făceţi]; *Virgula*, nr. 67, 9; ***Errare humanum est, perseverare diabolicum***, nr. 68, 10 [englezism, miss, suntem, sunteţi]; *Greşesc şi literaţii (I)*, nr. 69, 11 [marei, lăncii]; (II), nr. 70, 7 [ceauşeştii, antoneşti, investitură, să aibe; v.r.nr. 1233]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 1047.

1261. STOIAN, MIHAI, *Psihologia reclamei*, Ora, **3**, nr. 465, 17 mai 1994, 4.
1262. STOICHIŢOIU-ICHIM, ADRIANA, *Anglomania – o formă de snobism lingvistic*, Hyperion, **2**, 1993, 270–280 [Engl. Ab.].
1263. TABARCEA, CEZAR, *Televiziunea şi limba română*, Dilema, **2**, nr. 70, 1994, 14.
1264. TABARCEA, CEZAR, *Vorba pe unde. Utilizat !*, PRTV, **5**, nr. 36, 1994, 31 [utiliza, uza, uzita, a face uz de ..., uzare, utilizare]; ***În- şi in-***, nr. 38, 31 [incontinuu, încontinuu, întreprindere]; *(14)*, nr. 39, 31 [paisprezece, optsprezece, şaisprezece]; ***Prevederi***, nr. 40, 30; *Vocale duble*, nr. 41, 31 [cooperaţie, ambiguu, vacuum; la rubr.: Vorba pe unde].
1265. TOHĂNEANU, G. I., *Crizantema... de aur*, Banatul, **1**, nr. 4, 1994, 3 [la rubr.: Povestea vorbei].
1266. TUDUCE, DORINA, *Reclame şi firme*, ŞcN, **3**, nr. 3, 1993, 18–20.
1267. ŢOIU, CONSTANTIN, *Cuvinte în derivă*, RLit, **27**, nr. 47, 1994, 19.
1268. URITESCU, DORIN N., *Pleonasmul – o greşeală deghizată (I)*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 7–9.
1269. VĂSÎI, ŞT., *„Perle..."*, RN, **21**, nr. 170–179, 1992, 3154.
1270. V. M., *Ştim să scriem ?*, Albina, **97**, nr. 8–9, 1994, 15 [La rubr.: Limba noastră-i o comoară].
1271. VULPE, MARILENA, *Cum ne servim de verbul „a servi"*, Albina, **98**, nr. 11, 1994, 21 [v.r.nr. 1270].
1272. ZAFIU, RODICA, *Leul naţional şi ostaşii săi*, RLit, **27**, nr. 1, 1994, 10; *„În derivă"*, nr. 2, 5; *„...care ne doare"*, nr. 3, 9; *Zeugma*, nr. 4, 9; *Despre unele lucruri evidente*, nr. 5, 9; *Evantaie, claviaturi*, nr. 6, 9; *Desemnarea (mai mult sau mai puţin) tendenţioasă*, nr. 7, 9; *Desemnarea epică*, nr. 8, 10; *Verbe de declaraţie*, nr. 9, 9; *Are mania*, nr. 10, 9; *Nostalgie*, nr. 11, 9; *Efectiv, eficient, eficace*, nr. 12, 9; *„Crimă de persoană"*, nr. 13, 9; *Preţul „bate" şi „sfidează"*, nr. 14, 9; *Nominalizări*, nr. 15, 9; *Fragmente dintr-un text*, nr. 16, 9; *„A doua roată la căruţă" sau despre gândirea confuză*, nr. 17, 9; *Zone*, nr. 18, 9; *„...şi nu numai"*, nr. 19, 9; *Atracţia clişeului*, nr. 20, 9; *Sintaxă*, nr. 21, 9; *Condensări şi confuzii*, nr. 22, 9; *Legături aproximative*, nr. 23, 9; *Adjective invariabile*, nr. 24, 9; *Contra*, nr. 25, 9; *Metafore sportive*, nr. 26, 9; *Metonimii*, nr. 27, 9; *„Un mis..."*, nr. 28, 9; *Bâlbâiala*, nr. 29, 9; *„Scânteia poporului" (I)*, nr. 30, 9; *(II)*, nr. 31, 9; *„Concept"*, nr. 32, 9; *„Avatar"*, nr. 33, 11; *Jocul de cuvinte facil*, nr. 34, 11; *Despre corectitudine*, nr. 35, 9; *Etnic şi etic*, nr. 36, 11; *Un pericol*, nr. 37, 11 [conotaţia peiorativă a unor substantive colective referitoare la

etnie]; *Cazul „copiilor bipezi"*, nr. 38, 1 [pericolul deducerii sensului din context]; *Ambiguitate*, nr. 39, 11; *Comoditate*, nr. 42, 11; *„Sarabandă"*, nr. 43, 10; *Aproximaţii*, nr. 44, 11; *Zvonuri*, nr. 45–46, 11; *„Stripteuză"*, nr. 47, 11; *Grecisme*, nr. 48, 11; *Spaţiu autohton*, nr. 49–50, 13 [la rubr.: Păcatele limbii].
Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 888.

1273. ZAFIU, RODICA, *„Papugiu"*, Luceafărul, **30**, 1993, 4 [papugiu, a da papucii; v.r.nr. 1238].
1274. ZAFIU, RODICA, *Verbe de declaraţie [I]*, LLR, **23**, nr. 2, 1994, 14–17; *(II)*, nr. 3–4, 21–22 [a insista, a exprima, a opina, a interpela].
VEZI şi nr. 92, 100, 444, 1188, 1195, 1286, 1327, 1351, 1553, 1652, 1658, 1712, 1713, 1757, **1940**, **1979**, 2021.

10. ONOMASTICĂ

a. Generalităţi

1276. DĂNILĂ, SIMION, *Sonorizări şi afonizări consonantice în onomastica românească*, AnL-A, **33**, 1992–1993, 190–196.
1277. DOBRE, MARIA, *Nume de vechi ocupaţii din Oltenia*, Albina, **98**, nr. 7, 1994, 14.
1278. IONIŢĂ, VASILE C., *Numele comun măciucaş şi numele propriu Măcicaş*, LR, **42**, nr. 10, 1993, 479–484.
1279. PORUCIUC, ADRIAN, *On Paleo-Balkan Elements in Romanian Onomastics*, Banatica, **12**, nr. 1, 1993, 339–346.
1280. VASILIU, GABRIEL, *Din istoricul legislaţiei româneşti a numelui*, AMP, **8**, 1994, 575–578 [Engl. Ab.].
1281. VINŢELER, O., CRISTUREANU, AL., *Russkoe vlijanie v rumynskoj onomastike*, SLLM, **8**, 1993, 160–184.
VEZI şi nr. 70, 89, 2147, 2148, 2152.

b. Antroponimie

1282. ARCUŞ, MARIN I., *Porecle sau supranume*, CS, nr. 5–6, 1993, 31–32.
1283. ARCUŞ, MARIN I., *Patronime şi antroponime*, CS, nr. 3–4, 1993, 12–14.
1284. CALOTĂ, ION, *Antroponime terminate grafic în -iu*, AO, 9, 1994, 153–167 [rés. fr.].
1285. CHIŞU, ŞTEFAN, *Aspecte din antroponimia satului Şoimuş*, AMP, **18**, 1994, 585–597 [cu *Glosarul antroponimelor satului Şoimuş*; rés. fr.].
1286. COSTEA, IONUŢ, *Onomastică şi istorie. Cândeştii din Râu de Mori (secolele XIV–XVI) [I]*, CTC, **3**, nr. 2, 1992, 9; *[II]*, nr. 3, 11; *[III]*, nr. 4, 11 [nume de familie].
1287. IONIŢĂ, VASILE C., *Ion – românul*, Timpul–Reşiţa, **5**, nr. 5, 8 ian. 1994, 4; *Vasile – „basileus"*, nr. 10, 15 ian., 4; *Gheorghe*, nr. 79, 22 apr., 4; *Paştele în onomastică*, nr. 81, 29 apr., 4 [Pascu, Paşti, Paştina, Păştina, Păşteşti, Paştiu, Pascotă, Păscan, Păscoiu, Păscău, Păscuţa, Păscuţ, Păscălina]; *Poreclele*, nr. 93, 13 mai, 4; *Rusalin*, nr. 123, 24 iun., 5; *Cetina*, nr. 258, 30 dec., 4 [v.r.nr. 106]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 512; **35**, 1992, nr. 891.
1288. OANCĂ, TEODOR, *Adoptarea numelui de familie în sudul Olteniei*, LR, **42**, nr.11–12, 1993, 527–530.
1289. PIETREANU, MARICA, *Diminutive şi hipocoristice de la Ion*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 231–232 [Engl. Ab.].

1290. POPESCU, RADU SP., *Elemente ardelenești în antroponimia Gorjului de nord*, CS, nr. 2, 1992, 5–6.
1291. REGUȘ, CORNELIU, REGUȘ, ASPAZIA, *Formarea prenumelor feminine din documentele istorice (secolele al XV-lea și al XVI-lea)*, SCL, **44**, nr. 5, 1993, 389–403 [русс. рез.].
VEZI și nr. 6, 70, 89, 134, 151, 471, 806, 992, 1135, 1185, 1230, 1242, 1276,1277, 1279–1281, 1304, 1348, 2147, 2148, 2152.

c. Toponimie

1292. ARCUȘ, MARIN I., *Oiconime gorjene*, CS, nr. 2, 1992, 4, 32.
1293. BUDIȘ, MONICA, *Sate nord-argeșene – între documentul etnografic nescris și cel istoric*, AnIEF, nr. 4, 1993, 101–116 [rés. fr.].
1294. BUREȚEA, EMILIAN N., *Contribuții la studiul toponimiei românești*, Craiova, [f. e.], 1994, 202 p. multigr.
1295. CUTLIC, TEODOR, *Originea denumirilor geografice*, Albina, **98**, nr. 3–6, 1994, 31.
1296. DOBRE, MARIA, *Despre apelativul cot în sistemul lexical al limbii române și rolul lui în toponimie*, LR, **42**, nr. 9, 1993, 433–447.
1297. DOBRE, MARIA, *Elemente de terminologie agrară oglindite în toponimie*, CS, nr. 5–6, 1994, 33–34.
1298. DOBRE, MARIA, *Toponimia – martor al vieții materiale și spirituale românești. Nume de vechi ocupații din Oltenia*, CS, nr. 3–4, 1993, 11–12.
1299. DRĂGOTESCU, MARCEL, *Istorie – Etimologie – Ținutul Neamț*, Asachi, **3**, nr. 42, 1993, 1, 4 [Neamț].
1300. FRĂȚILĂ, VASILE, *Din nou despre toponimele bănățene Áscura și Călcádza*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 95–104 [completare la V. Frățilă, *Toponimie bănățeană...*, CCS, **2**, 31–50; id., *Lexicologie și toponimie românească*, Timișoara, EF, 1987; V. Frățilă, V. Goicu, R. Suflețel, *Dicționarul toponimic al Banatului*. Vol. I. *(A–B)*, Timișoara, TUT, 1984; V. Goicu, R. Suflețel, *Dicționarul toponimic al Banatului*. Vol. II. *C*, Timișoara, TUT, 1986; rés. fr.]. Vezi BRL, **27**, 1984, nr. 1398; **31**, 1987, nr. **1079**; **27**, 1984, nr. **1399**; **30**, 1986, nr. **1297**.
1301. GOICU, VIORICA, SUFLEȚEL, RODICA, *Dicționarul toponimic al Banatului*. Vol. VII. *O*, Timișoara, EAmfora, 1994, 94 p. (AR Fil. Timișoara. ICSU). Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **1061**; **31**, 1988, nr. **1526**; **30**, 1987, nr. **1927**; **27**, 1984, nr. **1399**.
1302. GUGIUMAN, ION, CÎRCOTĂ, VASILE, BĂICAN, V., *Dicționar geografic al județului Vaslui*, Iași, TUI, 1988, 362 p. (UI. SG).
1303. IONIȚĂ, VASILE C., *Analogii toponimice*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 129–136 [top. sl. din Rusia: *Počinok, Kokuj, Lom, Polom* și rom. *pocinog, cucui, cuc, Pogara, Polomul*].
1304. IONIȚĂ, VASILE C., *Mărturia „Heimat"-ului*, Timpul–Reșița, **5**, nr. 24, 4 febr. 1994, 5 [Erzaț-Gherten, Ebeni, Ebendorf, Clifa]; ***Domogled***, nr. 34, 18 febr., 4; ***Poiană***, nr. 39, 25 febr., 4 [Poiana Rotată, Rotate, Cracul Roților, Cracul Rotunda, Roata, Caricatu]; ***Poiana Ruscăi***, nr. 44, 4 mart., 4 [și *Rusca*]; ***Gârliște***, nr. 49, 11 mart., 4 [și *Gârlișteanu*]; ***Pocinog***, nr. 59, 25 mart., 4 [și *drege, direge, (h)odina*]; ***„Ulița oarbă"***, nr. 69, 8 apr., 4; Marga, nr. 98, 20 mai, 4; ***Pana Ladii***, nr. 153, 5 aug., 4; ***Sebeș***, nr. 163, 19 aug., 4; ***Ciumă***, nr. 198, 7 oct., 4 [v.r.nr. 106]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 912; **35**, 1992, nr. 891.
1305. MIHAIL, CRISTIAN, *Valoarea istorică a unor toponime. Scheii Brașovului și Brașovul*, Academica, **4**, nr. 4, 1994, 12.

1306. OANCEA, DIMITRIE I., *Restituiri toponimice*, Academica, 4, nr. 7, 1994, 5 [propune revenirea la denumirile vechi ale unor localităţi: Ghizdăreşti, Siliştea-Gumeşti, Umbrăreştii din Deal, Moigrad, Porolissum, Trivalea Moşteni, Paulian, Rudăria, Eftimie Murgu, Căvăran, Constantin Daicoviciu, După Piatră, Berthelot, Ieşelniţa, Menţii din Faţă, Deparaţii-Hărteşti].

1307. OROS, MARIUS I., *Slovackie toponimy v Rumynij (uezdu Bihor i Sălaj)*, SLLM, 8, 1993, 151–159.

1308. PELE, ALEXANDRU, *Perenitatea elementelor dacoromâne. I. Elemente lexicale autohtone în toponimia românească. Crişana* [*1*], CTC, 3, nr. 3, 1992, 4; [*2*], nr. 4, 7.

1309. PETOLESCU, CONSTANTIN C., *Sucidava –ΣΥΚΙΔΙΒΑ*, AO, 9, 1994, 43–45 [rés. fr.].

1310. SZABÓ, ATTILA M., SZABÓ, ERZSÉBET M., *Dicţionar de localităţi din Transilvania. Erdély helységnévszótár. Ortsnahmenverzeichnis für Siebenbürgen*, Bucureşti, Kriterion, 1992, 251 p. (**Kézi könyvek**).

1311. TONCIULESCU, PAUL, *Originea toponimului Ardeal*, Românul, 5, nr. 45, 1994, 3.

1312. VALEA, MIRCEA, HOMORODEAN, MIRCEA, NISTOR, ANGHEL, *Toponimie hunedoreană*, Sargetia, **21–24**, 1988–1991, 585–642 [Abucea, Achim, Adămeşti, Alb, Alboni, Almăş, Alun, Ancăşeşti, Andrăşeşti, Andreoni, Andrişoni, Androneşti, Aninoasa, Apa, Arănieş, Archia, Ardeu, Arsului (Valea-), Arsuri, Artani, Asîlăneşti, Aurel Vlaicu, Avrămeşti, Babii (Dealu-), Bacea, Baia, Baldovin, Balintoni, Baliţeşti, Balomir, Balşa, Balta, Baluri, Barb(u), Barbura, Barc, Bacu Mare, Barza, Basarabasa, Baştea, Batiz, Băcia, Băcişoara, Băcâia, Bădăi, Băgara, Băeşti, Bălacea, Băleşti, Bălan, Bălata, Bănceşti, Bănciloni, Băneşti, Bărbat (Râu), Bătrâna, Băţălari, Becseşti, Bejan, Beleşti, Beneşti, Berceni, Bercu, Beriu, Bertăşeşti, Biboni, Bicău, Birăoni, Birişeşti, Birtin, Birtu, Biscaria, Bistreanu, Bârcea Mare, Bârnesc, Bârnea, Bârsău, Bârzănoaia, Blăjeni, Bobaia, Bobâlna, Boboni, Boboş, Bocşa Mare, Bodeşti, Bobolt, Boia, Boiu, Bojor, Boleşti, Bonconilor, Bontuleşti, Bordeş, Borleşti, Boroslav, Borului (Gura), Borzeşti, Bosel, Boş, Botani, Botoieşti, Boţoni, Boului (Dealu, Părău), Boz, Bozăneşti, Braia, Bratea, Brădineşti, Brăila, Brăneşti, Brănişca, Brăşeu, Brătişa, Brătoteşti, Brăzeni, Breazova, Bretea Mureşană, Brezaia, Brândoni (Apa), Brăznic, Broţoni, Bruzani, Buceş, Bucium, Bucur, Buha, Buituri, Bujac, Bujdulari, Bulzani, Bumbeşti, Buneşti, Bunila, Burăconi, Burcoşeşti, Burjuc, Burcăloni, Burtuca, Buruiene, Buta, Caprei (Coarnele), Caremani, Carpenilor (Valea), Caselor (Valea), Căbeşti, Căinelui de Jos (Valea), Călămar, Călimăneşti, Călineşti, Căoi, Căpăţâni, Căprăreşti, Căprioara, Căraci, Cărăstău, Cărmăzăneşti, Căstău, Cătăneşti, Căzăneşti, Cecănăie, Cerbăl, Cerişor, Cerloni, Cerna, Certej, Cheia, Cherghеş, Chiloaia, Chimindia, Chişcădaga, Chitid, Cigmău, Cimpa, Cimponeri, Cinciş (Cerna), Cioaca, Cionii, Ciopeia, Ciortii, Circoveşti, Cinculea, Ciucur, Ciuda, Ciula Mare, Ciulpăz, Ciumăgeşti, Ciungani, Ciungu Mare, La Câmp, Câmpuri de Sus, Cânile, Cârjiţi, Cârneşti, A lui Cârtoabă, Clănii (Dealu), Clopotiva, Coaja, Coarnele, Coasta, Cocolani, Codru, Colibior (Grumii), În Colnice, Colţ, Pe Comoară, Contoni, Copaci, Corbeoni, Corduneşti, Cordurea, Corindeşti, Corlani, Cornăţel, Corneştilor (Uliţa), Coroieşti, Coseşti, Costeni, Costeşti, Cotucu, Covragiu, Cozia (Cozâia), Cozmeşti, Cram, Crăciuneşti, Crăguiş, Sub Crâcean, Cristur, Criş, Crişeni, Criva, Crucea (Voinii), Crucești, Cucuieşti, Cucuiş, Cuieş, Cujereni, Culiţoni, Sub Cununa, Curechiu, Curpenii-(Silvaşului), Curteni, Cutin, Cuţii (Părău), Danu, Dăbâca, Dănciuleşti, Dăneştilor (Dealu), Dănci, Dănuleşti, Dănuţeni, Dărăbănţeşti, Dărăneşti, Dăvideşti, După Deal, Deal (Costeşti), Densuş, Deva, Dicarăş, Dinoni, Dâlja Mare, Dâmbovana, Dâmpete, Dâncani, Dârjana, Dârnuleşti, Dârteşti, Dobii (Valea-), Dobra, Dobreşti, Dobriceni, Dobroţ, Dodoconi, Donconi, Doseşti, Dosu, Doţia, Dragomir, Dragoş, Dragotă, Dragubrad, Drăgăneasa, Drăghiceşti,

Drăieşti, Dreptului (Valea-), Dubii (Valea), Dudeşti, Dumbrăviţa, Dumbrăviţii (Părău-), Dumeşti, Faţa, Făgăşoni, Făgeţel, Fărcădeana, Făureşti, Federi, Feregi, Ferseg, Fierului (Valea-), A lu Filăru, Filimoni, Fintoag, Firizoni, Firma, Fizeş, Fânaţe, Fântâna, Fâstâci, Florese, Floreştilor, Fodori, Folţ, Diri Forcoş, Fornădie, Frăsinei, Frăsinet, Frăteasa, Frânconi, Frunti, Frunză Verde, Fundata, Fueroni, Furcituri, Furdeşti, Furniconi, A Gafii, Galaţi, Galbina, Pe sub Gard, Gavrileşti, Găbăreşti, A lu Găonu, Găunoasa, Găuricea, Găvăiţoi, A lu Gebura, Geconi, Gelmar, Geoagiu, Georgeoni, A lu Gerleanu, Ghelari, Gheorghe Al Nichii, Gheorghiţoni, Gialacuta, Giurchii (Poieniţa), Giurgeşti, Gânţaga, Gârbească, Glodghileşti, Godineşti, Golceşti, Goldeştilor (Părău), Goloni, Gornia, Gorundeni, Gostaia, Goşa, Gothatea, Govăjdie, Grădişte, Greci, Greileşti, Grid, Grind, Grânele, Groapa, Grohoţ, Grosului, Grozeşti, Gruielaci, Gruieri, Grunţeşti, Gugeşti, Gurasada, Gurbăneşti, Haţeg, Hăgău, Hărană, Hărău, Hărţăgani, Hăşdat, Hederiş, Hendreşti, Herepia, Herman, Herţeşti, Hicioni, Hobiceni, Hodeşti, Hogani, Holdea, Homorod, Hondol, Hotar, Hunedoara, Hurezi, A Huţului].

1313. VASILIU, GABRIEL, *Din toponimia satelor Hereclean, Badon, Bocşiţa*, AMP, **18**, 1994, 599–602 [jud. Sălaj; rés. fr.].

1314. VINŢELER, ONUFRIE, *Note etimologice. I. Zalău / Zălau. II. Baba / Babă*, AMP, **18**, 1994, 579–584 [Engl. Ab.].

VEZI şi nr. 6, 58, 64, 89, 161, 340, 808, 887, 891, 910, 991, 1185, 1230, 1260, 1276–1281, 1287, 1339, 1346, 1348, 1354, 1435, 1598, 1599, 1603, 1607, 2147, 2148, 2152.

Recenzii

1315. ACHIM, VIOREL, Ion Conea, *Vrancea. Geografie istorică. Toponimie şi terminologie geografică* [...], RRH, **33**, nr. 3–4, 1994, 418–419. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 906.

1316. FRĂSINEANU, DRAGOŞ, Ion Conea, *Vrancea – geografie istorică, toponimie şi terminologie geografică*, Terra, **25**, nr. 1–4, 1993, 150–151. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 906.

1317. VASILIU, GABRIEL, *Tezaurul toponimic al României*. Vol. I, partea I [...], LL, nr. 3–4, 1993, 138. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. 917.

11. ORTOGRAFIE, ORTOEPIE, PUNCTUAŢIE

1318. BELTECHI, EUGEN, *Despre ortografia român*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 33–42.

1319. CONSTANTINESCU, MARIA, *Capcanele ortografiei*, [f. l.], Editis, [f. a.], 176 p.

1321. GOIA, ION D., *Pronunţarea numelor proprii chinezeşti [I]*, Flacăra, nr. 3, 1994, 15; *(2)*, nr. 4, 15.

1322. PEDESTRAŞU, ANATOL, *Russkij alfavit po rumynskomy televideniju*, FilR, **14**, 1994, 391–394.

1323. POPA, DAN, *Ce mai faceţi, d-le profesor Coteanu ?*, RM, **5**, nr. 189, 1994, 5 [*î* şi *â*].

1324. RADU-NANDRA, ILIE, *„Şi eu sînt pentru sunt !"*, Excelsior, **3**, nr. 7, 1994, 3 [reia titlul unui art. al lui I. Coteanu din LLR, **22**, nr. 2, 1993, pe marginea hotărârii AR cu privire la ortografie].

1325. SLUŞANSCHI, DAN, *De ortographia et de quibusdam aliis*, Apostrof, **4**, nr. 3–4, 1994, 9.

1326. ŞUTEU, FLORA, ŞOŞA, ELISABETA, *Dicţionar ortografic al limbii române*, Bucureşti, AV, Chişinău, Ştiinţa, 1994, 304 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **723**.
1327. TĂNASE, EUGEN, *Cum e bine: a înnegri sau înegri ?*, CCPT, nr. 9, 1994, 30.
1328. *** *Pe marginea unei contradicţii ... juridice. O interpelare ... ortografică*, Albina, **98**, nr. 2, 1994, 2 [interpelarea lui Ştefan Cazimir din 3 ian. 1994, cu privire la cine şi cum poate decide aplicarea recomandărilor AR].
VEZI şi nr. 83, 105, 111, 113, 129, 141, 143, 156, 443, 488, 499, 578, 583, 587, 608, 614, 641, **964**, 1226, 1230, 1231, 1240, 1244, 1245, 1249, 1254, 1259, 1264, 1654, 1668, 1676–1679, 1688–1690, 1694, 1705, 1708, 1713, 1716, 1717, 1739, **1871**, **1913**, **2018**, **2050**.

Recenzii

1329. BÎRLEANU, ION-HORIA, George Gogin, *Ortoepia limbii literare*, Editura „Ştiinţa", Chişinău, 1991, 259 p., AnL-A, **33**, 1992–1993, 281–284.
1330. CIFOR, LUCIA, Stelian Dumistrăcel, *Lupta în jurul literei â* [...], AnL-A, **33**, 1992–1993, 267–268. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **989**.
1331. MIHĂILESCU, DUMITRU, *Dicţionar ortografic al limbii române*, ŞcV, **5**, nr. 6, 1994, 15 [de Flora Şuteu şi Elisabeta Şoşa]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **723**.
1332. RADU, RODICA, *** *Ortografia limbii române. Trecut, prezent, viitor* [...], AnL-A, **33**, 1992–1993, 265–267. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **964**.
VEZI şi nr. 2093.

12. ROMÂNA PESTE HOTARE

1333. AVRAM, LAURENŢIU, *Din nou despre limba „moldovenească"*, Literatorul, **4**, nr. 40, 1994, 11 [despre *Culegere (Adunare de scrieri şi traduceri în proză şi în versuri pentru exerciţii în limba valaho-moldovenească)*, Sankt Petersburg, 1840, tip. de Ia. Ghinculov, man. rus. pentru învăţarea lb. şi lit. rom.].
1334. BÂRCĂ, GABRIEL, *Academia de Ştiinţe de la Chişinău a cerut schimbarea constituţiei şi recunoaşterea limbii române*, Azi, nr. 684, 16 sept. 1994, 1.
1335. BUCURESCU, ADRIAN, *Despre poporul „moldovean". Snegur contra Eminescu*, RLib, nr. 1189, 25 febr. 1994, 2.
1336. CAZACU, DIMITRIE, *O regretabilă şi penibilă ficţiune lingvistică – limba moldovenească*, SLA, **4**, 1994, 44–52.
1337. CHIRCĂ, LILIANA, BUJDEI, TIBERIU, *Iaşi: Congresul Naţional al Filologilor Români. „Limba moldovenească nu există"*, Ora, **3**, nr. 485, 9 iun. 1994, 4 [congres ţinut la 6 iun. 1994].
1338. CIMPOI, MIHAI, *„Nu există limbă moldovenească. Există doar un grai moldovenesc"*, Familia, **30**, nr. 1, 1994, 49–51 [int. luat de Dumitru Chirilă].
1339. CIUTĂ-BACĂU, JEAN, *Între fals şi adevăr istoric: limba românească sau moldovenească*, ON, nr. 47, 1994, 5.
1340. CONŢESCU, ION, *Mic dicţionar de localităţi româneşti din Transnistria*, CGL, **3**, nr. 5, 1994, 4; [*2*], **6**, nr. 2, 1994, 5.
1341. IANCU, VICTOR, *Cum vorbesc românii din Ungaria*, [f. l.], CP, 1994, 144 p.
1342. KING, CHARLES, *Cum a apărut „limba moldovenească"*, Meridian, nr. 525, 11 febr. 1994, 4.

1343. LUPAN, ILIE, *Întrucât limba „descoperită" de agrarieni nu e acceptată, ei vor încerca să caute alta*, Meridian, nr. 39, 20 sept. 1994, 3.
1344. MANOLIU-MANEA, MARIA, ARCADE, I. M., GROSS, PETER, *Declarație de protest a Academiei Americano-Române*, Flacăra, nr. 34, 1994, 16 [în legătură cu lb. moldovenească].
1345. MIHĂILĂ, G., *Implicațiile cultural-istorice ale dihotomiei „român-moldovenesc"*, Academica, **5**, nr. 2, 1994, 3–5.
1346. NESTORESCU, VIRGIL, *Nume de sate românești din sudul Dunării*, SCL, **44**, nr. 3, 1993, 237–242 [rés. fr.].
1347. NISTOR, G., *Nu există o limbă moldovenească*, NR, **2**, nr. 8, 1994, 2.
1348. NUȚĂ, ION, *Titus Hotnog și unele probleme lingvistice privind Basarabia*, NR, **2**, nr. 8, 1994, 2.
1349. PAVEL, VASILE, *Graiul românilor basarabeni, expresie a continuității teritoriului de limbă română*, Academica, **5**, nr. 2, 1994, 8, 14.
1350. PETRINA, LIVIU, *Teroare împotriva limbii române*, Dreptatea, nr. 65, 1994, 7 [despre înlocuirea grafiei latine la Tiraspol].
1351. POPA, ȘTEFAN N., *Cultivarea limbii române literare în Voivodina*, Tomis, **29**, nr. 9, 1994, 13.
1352. POPEANGĂ, VASILE, *Societatea de Limba Română din Voivodina*, CTC, **3**, nr. 4, 1992, 9.
1353. POPESCU, ION, *Aspecte sociolingvistice ale asimilării românilor în regiunea Cernăuți*, AnBuc, **1**, nr. 1, 1994, 163–169 [deutsch. Zus.].
1354. POPESCU-SIRETEANU, ION, *Din toponimia Bucovinei*, AnBuc, **1**, nr. 1, 1994, 147–161 [Negotina, Urpole, Pleșevița; deutsch. Zus.].
1355. ROȘCOVAN, E., *Proverbe românești din Basarabia și echivalente rusești*, AnAF, **12–14**, 1991–1993 (1993), 483–485.
1356. RUSE, ANA, *Aripi frânte*, Dynamis, **5**, nr. 7, 1994, 2 [lb. rom. în Basarabia].
1357. TAGLIAVINI, CARLO, *Limba română, ca și în România: una și indivizibilă. Savantul italian ... despre așa-zisa „limbă moldovenească". Extrase din volumul „Originile limbilor neolatine"*, ON, nr. 46, 1994, 5 [București, EȘE, p. 287–289; cu o prezentare de M. I.]. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 1355.
1358. TEODORESCU, CRISTIANA-NICOLA, *Integrarea lingvistică în Canada. Observații asupra imigranților români din Montréal*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 99–104 [rés. fr.].
1359. VULPESCU, ILEANA, *Lui Stalin slavă să-i înălțăm*, RM, **5**, nr. 213, 1994, 12.
1360. *** *Comunicat*, Academica, **4**, nr. 6, 1994, 3 [al Secției de Filologie și Literatură a AR despre „limba moldovenească"].
1361. *** *„Limba de stat oficială a Republicii Moldova este limba română"*, Românul, **5**, nr. 38, 1994, 3 [răspunsul Academiei de Științe a Republicii Moldova cu privire la denumirea limbii de stat].
1362. *** *„Limba moldovenească" este un grai al limbii române*, Cotidianul, **4**, nr. 73, 15 febr. 1994, 6 [de la Prezidiul AR].
1363. *** *„Limba noastră este limba română"*, Literatorul, **4**, nr. 42, 1994, 5 [cu o *Declarație* semnată de Consiliul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova].
1364. *** *Limba română – pe cale de dispariție!*, AdLA, **4**, nr. 240, 1994, 2 [semnat: Interim].
1365. *** *Primim din partea Academiei Române următorul comunicat*, Românul, **5**, nr. 7, 1994, 3 [Biroul Prezidiului AR, 11 febr. 1994, cu privire la „limba moldovenească"].
1366. *** *Răspuns la solicitarea Parlamentului Republicii Moldova privind istoria și folosirea glotonimului „limba moldovenească". Opinia specialiștilor – filologi ai Academiei de Științe a Moldovei, acceptată la ședința lărgită a Prezidiului A. Ș. M.*, Academica, **4**, nr.

12, 1994, 15 [art. cuprinde şi *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova* referitoare la această problemă].

1367. *** *Ucigaşi de oameni, ucigaşi de limbă*, Azi, nr. 707, 13 oct. 1994, 6.
VEZI şi nr. 12, 76, 78, 86, 96, 103, 123, 136, 143, 150, 410, 412, 420, 423, 428, 430, 431, 434, 436, 454, 482, 557, 558, 563, 1073, 1074, 2145.

Recenzii

1368. BÎRLEANU, DAN-HORIA, *Geografia lingvistică românească fără prejudecăţi. Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, nordul Bucovinei, Transnistria*, Academica, 4, nr. 12, 1994, 20, şi în TV, 3, nr. 8–10, 1993, 246–250 [de Vasile Pavel, vol. I. *Fierăria meşteşugărească. Tâmplăria*, Chişinău, Editura „Ştiinţa", 1993, 239 p., 102 h. lingvistice].

1369. FLOREA, ION A., Vasile Pavel, *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, nordul Bucovinei, Transnistria*, vol. I. *Fierăria meşteşugărească. Tâmplăria*, Chişinău, Editura „Ştiinţa", 1993, 239 p., AnL-A, **33**, 1992–1993, 276–281.

1370. MARIN, MARIA, Ana Borbély, *Cercetări asupra graiurilor româneşti din Ungaria (Chitigaz, Micherechi, Otlaco-Pustă)*, Cărţile „Dunărea", Tankövkiadó, Budapesta, 1990, 107 p., FD, **13**, 1994, 258–261.

1371. NUŢĂ, ION, *O abdicare de la adevărul istoric, o trădare de patrie şi neam*, CGL, 6, nr. 4, 1994, 1–2 [Petre P. Moldovan, *Moldovenii în istorie*, Chişinău, Editura „Poligraf-Service", 1993].

1372. STOI, DIMITRIE, *Un anuar românesc (şi nu oricare) la Budapesta*, Arca, 4, nr. 10–11–12, 1993, 2 [„Annales – Cultura, Historia – Philologia", nr. 1, Catedra de filologie rom. a Universităţii „Rödvös Lorá", Budapesta].

1373. VULPE, MAGDALENA, Academia de Ştiinţe a Moldovei. Institutul de Lingvistică, *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, nordul Bucovinei, Transnistria*. Vol. 1: *Fierăria meşteşugărească. Tâmplăria*, de Vasile Pavel, Chişinău, „Ştiinţa", 1993, 239 p., FD, **13**, 1994, 253.
VEZI şi nr. 31, 34, 37, 38, 709, 1329.

V. *BALCANISTICĂ*

1374. MIHAIL, ZAMFIRA, *Interdépendence des cultures populaires du Sud-Est et du Centre Europe (en perspective ethnolinguistique)*, RESEE, **32**, nr. 1–2, 1994, 111–121.

1375. MIHAIL, ZAMFIRA, *The American School of Anthropology and the Romanian Researches on South-East European Ethnolinguistics*, RESEE, **31**, nr. 1–2, 1993, 195–199.

1376. *** *Sud-Estul european în vremea Revoluţiei Franceze. SERF. Stări de spirit, reacţii, confluenţe*. Coordonator: Alexandru Duţu. Publicaţia apare cu sprijinul Fundaţiei Soros pentru o Societate Deschisă, [Bucureşti], [f. e.], 1994, 280 p. (AR. ISSEE) [textele trad. şi adn. de Lia Brad-Chisacof, Zamfira Mihail, Andrei Pippidi, Emanuela Popescu-Mihuţ, Lidia Simion, Cătălina Vătăşescu].
VEZI şi nr. 26, 82, 119, 140, 163, 530, 883, 1279, 2140, 2142.

Recenzii

1377. HAŢIEGAN, SANDA, *Paysans et nations d'Europe centrale et balkanique au XIXe et XXe siècle*, Paris, Maisonneuve et Larousse, 1985, 238 p., AnAF, **12–14**, 1991–1993

(1993), 531–532 [interesează cap. II, *Limbi, ideologii, identităţi naţionale*].

1378. SCĂRLĂTOIU, ELENA, Petja Asenova, *Balkansko ezikoznanie sъjuz* (Linguistique balkanique. Problèmes fondementaux de l'union linguistique balkanique), Sofia, 1989, 247 p., RESEE, **32**, nr. 1–2, 1994, 179–181.

VI. *FILOLOGIE CLASICĂ*

1379. ARDEVAN, RADU, *CIL III 1570 – O revizuire*, AMN, **31**, 1, 1994, 269–272 [inscr. de la Herculane publicate de P. Caryophilus, *De termis Herculanis Super in Dacia detectis. Disertatio epistolaris*, Viena, 1737; rés. fr.].

1380. AVRAM, ALEXANDRU, *ΚΑΛΑΑΤΙΑΝΑ (I)*, SCIVA, **45**, nr. 4, 1994, 303–325 [rés. fr.].

1381. BARAN, NICOLAE, *Limbile clasice au adus elasticitate, lumină şi strălucire*, Cronica, **29**, nr. 9, 1994, 3 [int. luat de Nicolae Busuioc].

1382. BARNEA, ION, *Frühbysantinische Inschriften aus der Dobrudscha*, RESEE, **32**, nr. 1–2, 1994, 21–33 [cu 14 fig.].

1383. BĂLUŢĂ, MITROFAN, *Tipografia grecească de la Mănăstirea Cetăţuia*, TV, **3**, nr. 11–12, 1993, 58–64.

1384. BĂLUŢĂ-SKULTÉTY, MARIANA, *Le lexique poétique dans les épigrammes funéraires de Callimaque. Déterminants temporels*, Hommage Fischer, 1993, 31–36.

1385. BECHET, FLORICA, *Mellitos verborum globulos* (Petron. *Sat.* 1.3). *Quelques notes*, Hommage Fischer, 1993, 47–52.

1386. BLAGA, OCTAVIANA, *Latina ca act gramatologic*, CTC, **5**, nr. 1–2, 1994, 10.

1387. BRAD CHISACOF, LIA, *Commentaires en marge des emprunts lexicaux latins du néogrec*, RESEE, **32**, nr. 1–2, 1994, 103–110.

1388. BUZOIANU, LIVIA, *Nume şi determinant în „Theogonia" lui Hesiod*, AUCn, **1**, 1990, 165–172 [rés. fr.].

1389. CARATAŞU, MIHAIL, *Ecrits et panégiriques dédiés à Constantin Brancovan, prince régnant de Valachie*, RESEE, **31**, nr. 3–4, 1993, 359–363.

1390. CICANCI, OLGA, *En marge d'un manuscrit grec de la Bibliothèque nationale de Paris*, RESEE, **31**, nr. 3–4, 1993, 343–346 [ms gr. 692, *Stépanites et Ichnilates*, Valachia, copie de Dobromir, 1586].

1391. CREŢIA, GABRIELA, *Patella et Opercullum*, Hommage Fischer, 1993, 89–94.

1392. DIACONESCU, TRAIAN, *Conceptul de alegorie în retorica greacă şi latină*, AUIL, **37–38**, 1991–1992, 171–177 [rés. fr.].

1393. EDELSTEIN, FRIEDA, *Sur les propositions relatives en latin*, Hommage Fischer, 1993, 121–128.

1394. FILIMON, DOINA, *Some Stylistic Values of the Adjectives in Catullus' Poems*, Hommage Fischer, 1993, 129–142.

1395. FRANGA, LIVIU, *„Ipse semipaganus"* (Perse, *Prologue*, 6), Hommage Fischer, 1993, 143–154.

1396. GEORGESCU, CONSTANT, *Noms étrangers en grec moderne – Problèmes de transcription* –, Hommage Fischer, 1993, 163–176.

1397. HALICHIAS, ANA-CRISTINA, *Consideraţii privind exprimarea noţiunii „deştept" în limba latină*, AUCn, **1**, 1990, 151–164 [rés. fr.].

1398. HALICHIAS, ANA-CRISTINA, *Observations sur le vocabulaire latin des capacités intellectuelles*, Hommage Fischer, 1993, 185–192.

1399. HALICHIAS, ANA-CRISTINA, *Pe marginea unui document de la Petru Aron. Note de lectură*, RA, **70**, nr. 3, 1993, 313–323 [scrisoare din 1456 către regele Cazimir al IV-lea al Poloniei: cu text în lat. şi trad.].

1400. HALICHIAS, ANA-CRISTINA, *Vocabularul latin al însuşirilor intelectuale (Inventarul termenilor. Stratificarea lor etimologică)*, AUCn, **5**, 1994, 170–188.
1401. HANGA, VLADIMIR, *Cu privire la pronunţarea limbii latine*, AMP, **18**, 1994, 489–497 [rés. fr.].
1402. HURST, ANDRÉ, *Qui fait marcher Agamemnon ?* (Eschyle, ***Agamemnon***, 908–957), Hommage Fischer, 1993, 193–197.
1403. ILIESCU, OCTAVIAN, *De nouveau sur Kilia et Licostomo*, RRH, **33**, nr. 1–2, 1994, 159–167.
1405. NIETZSCHE, FRIEDRICH, *Noi, filologii*. Traducere, studiu introductiv şi note de Vasile Muscă, Cluj-Napoca, ED, 1994, 128 p. [art. *Homer şi filologia clasică*, *Concurenţa homerică*, *Gânduri şi schiţe pentru consideraţia inactuală. Noi, filologii*, trad. din *Friedrich Nietzsche's Werken* (Taschen Ausgabe), Leipzig, C. G. Naumann Verlag, 1906].
1406. NIŢĂ, MARIAN, *Sensurile termenului **logos** în dialogul **Parmenide***, RF, **41**, nr. 3, 1994, 309–315.
1407. PETOLESCU, CONSTANTIN C., *Cronica epigrafică a României (XII, 1992)*, SCIVA, **44**, nr. 4, 1993, 387–396; *(XIII, 1993)*, **45**, nr. 4, 1994, 369–373. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 1136; **34**, 1991, nr. 986; **33**, 1990, nr. 1311; **30**, 1987, nr. 1364; **29**, 1986, nr. 1377; **28**, 1985, nr. 1214; **27**, 1984, nr. 1159; **25**, 1982, nr. 2123.
1408. POPESCU, ELENA, *La terminologie littéraire latine à l'époque d'Auguste*, Hommage Fischer, 1993, 225–231.
1409. REINSCH, DIETER RODERICH, *Ein unediertes Gedicht anläßlich des Todes Keiser Michaels IX*, RESEE, **31**, nr. 3–4, 1993, 371–380.
1410. SLUŞANSCHI, DAN, *Pro latinitate*, RLit, **27**, nr. 22, 1994, 3.
1411. SOMMER, J., SCHESAEUS, CHRISTIANUS, *Scrieri alese*. Introducere, schiţe biografice, text latin, traducere, note şi comentarii: Traian Diaconescu, Iaşi, Junimea, 1988, 196 p. [poezia lat. din Renaştere pe teritoriul României]. Rec.: Ion Micu, AUIL, **37–38**, 1991–1992, 245–246.
1412. TANAŞOCA, NICOLAE-ŞERBAN, *Clasicism şi bizantinologie*, Apostrof, **5**, nr. 5–6–7, 1994, 9.
1413. TIPEI, JOHN F., *Limba greacă a **Noului Testament***, Oradea, ECC, 1994, 187 p.
1414. TRANDAFIRESCU NATALIA, *Album de paleografie greacă*. Întocmit de..., Bucureşti, [f. e.], 1993, 252 p. (DGAS).
1415. VERGILIUS MARO, PUBLIUS, *Eneida*. Prefaţă şi traducere din limba latină: G. I. Tohăneanu. Note, comentarii, glosar: Ioan Leric, Timişoara, EAntib, 1994, 651 p. (Colecţia **Literatura lumii într-o sută de capodopere**). Rec.: Stella Petecel, *Eneida într-o nouă versiune românească*, RLib, nr. 1187, 23 febr. 1994, 2.

VEZI şi nr. 5, 26, 69, 73, 75, 95, 98, 163, 357, 408, 411, 418, 422–424, 426, 429, 444, 453, 456, 504, 509, 515, 521, 522, 526, 528–531, 573, 574, 582, 590, 593, 605, 611, 618, 647, 656, 659, 688, 740, 794, 799, 801, 821, 822, 836, 841, 876, 877, 881, 882, 896, 901, 902, 904, **968**, **996**, **1021**, **1032**, 1094, 1119, 1164, 1196, 1204, 1215, 1259, 1260, 1505, 1522, 1583, 1587, 1748, 1773, 1783, 1838, 1843, **1860**, **1880**, **1900**, **1965**, **2031**, 2137, 2140–2142, 2151.

R e c e n z i i

VEZI nr. 379, 380, 535–538, 1575, 2082.

VII. *GERMANISTICĂ*

1416. ALACI, HERTA, *Traducerile „Mioriţei" în limba germană*, Mioriţa, **3**, nr. 2, 1993, 14–17 [trad. din 1857 şi până în 1968].
1417. BURADA, MARINELA, *Aspect and Subjectivity*, SLA, **4**, 1994, 62–68 [în engl.; Engl. Ab.].
1418. CEHAN, ANCA, *Figurative Uses and Metaphorical Extensions in the Field of Motion*, StLLMod, 1994, 195–201 [rez. rom.].
1419. CEHAN, ANCA, *Meaning is Choise*, SE, **4**, nr. 22, 1993, 2 [despre sensurile şi întrebuinţarea cuv.: look, glance, glimpse, gaze, stare, to alter, to modify, to vary, to change].
1420. CIUTACU, SORIN, *Glimpses into the History of English Modal Verbs*, StLLMod, 1994, 202–205 [cu 1 tab. î.a.t.; rez. rom.].
1421. CIUTACU, SORIN, *Is „-le" Transitivizing Suffix ? Some Remarks on Verb Pairs on the Same Rot*, StLLMod, 1993, 95–102 [cu 1 tab. î.a.t.; rez. rom.].
1422. CONSTANTINESCU, LORA, *Linguistische, methodische und kulturelle Aspekte. Kommunikationsmittel „Deutsch für Wirtschaftler"*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 102–103.
1423. CORNEA, THALIA, *Posibilităţi şi limite de formare şi utilizare a adjectivului în limbile germană şi română*, SLA, **4**, 1994, 53–62 [deutsch. Zus.].
1424. CORNILESCU, ALEXANDRA, *The Genitive Case and the Structure of Transitive Nominalizations in English and Romanian*, AUCn, **5**, 1994, 79–115 [cu 13 sch.].
1425. CREŢEANU, NELU, *Formele verbale „perfecte" în limbile engleză şi română*, AUCn, **1**, 1990, 264–272 [Engl. Ab.].
1426. CUŢITARU, CODRIN LIVIU, *The Occultism of Edgar Allan Poe*, AUIL, **37–38**, 1991–1992, 19–31 [Engl. Ab.].
1428. DURAND, FREDERIC, *Portretul unei limbi*, Arc, nr. 4, 1993, 85 [daneză; trad. de R. L.].
1429. FASSEL, LUMINIŢA, *Teorie şi metodă în gramatica contrastivă: à propos de manualul german-român de la Mannheim*, LL, nr. 2, 1994, 93–98 [Ulrich Engel, Mihai Isbăşescu, Speranţa Stănescu, Octavian Nicolae, *Kontrastive Grammatik deutsch-rumänisch*, Heidelberg, Julius Groos Verlag, 1993, vol. 1–2, 1372 p.; deutsch. Zus.].
1430. FILIPCIUC, ION, *Precizări despre întâia traducere a „Mioriţei" în limba engleză*, Mioriţa, **3**, nr. 2, 1993, 44–47 [trad. de E. C. Grenville Murray, în 1854].
1431. FRENŢIU, LUMINIŢA, *Aspects of Conversational Analysis in Peter Schaffer's „Amadeus"*, StLLMod, 1994, 210–218 [rez. rom.].
1432. GĂDEANU, SORIN, *Die Sprache der Wende im Binnendeutschen Raum*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 98–100 [rez. rom.].
1433. GEORGESCU, SORIN, *Schwierigkeiten beim Übersetzen literarischer Texte aus dem Rumänischen ins Deutsche (am Beispiel einiger Prosatexte von George Bacovia)*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 50–54 [rez. rom.].
1434. GROSSE, SIEGFRIED, *Überlegungen zur Definition des Terminus „deutsche Gegenwartssprache"*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 17–28 [rez. rom.].
1435. HALDENWANG, SIGRID, *Die Begriffe Almjəš (Almesch) Lei(t)kauf und Weinkauf im Rechtsleben*, FVL, **36**, nr. 2, 1993, 92–95 [rez. rom.].
1436. HALDENWANG, SIGRID, *Hinweis auf das* ***Nordsiebenbürgisch-sächsische Wörterbuch***, FVL, **37**, nr. 2, 1994, 77–78 [Vol. 1 *(A–C)* de Friedrich Krauss. Elaborat de Gisella Richter, Köln, Wien, E. Böhlau, 1986. Vol. 1 *(D–G)* de Gisela Richter, Köln, Wien, E. Böhlau, 1990. Vol. 3 *(H–M)*, de Gisela Richter în colaborare cu Helga Fessler, Köln, Wien, E. Böhlau, 1993, XXVII + 1660 p.; pe baza mat. adunat de Friedrich Krauss; rez. rom.]. Vezi şi nr. 1467.

1437. HALDENWANG, SIGRID, *Zum Wortschatz des „Siebenbürgisch-sächsischen Wörterbuchs" aus historischer Sicht*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 35–39 [rez. rom.]. Vezi şi nr. **1461**, BRL, **14**, 1971, nr. 817; **16**, 1972, nr. 1062; **18**, 1975, nr. 1141.
1438. HARRIETT, LINDA, *BBC's English Languages Summer School*, SE, **4**, nr. 20, 1993, 5.
1439. HOREZEANU, MIHĂIŢĂ, *Intonation and Meaningful Contrasts: Some Minimal Pairs in Terms of Information Structure*, StLLMod, 1993, 133–139 [în engl.].
1440. LAZU, AURELIAN, *O altă versiune a „Luceafărului"*, VR, **89**, nr. 7–8, 1994, 144–145 [trad. de Adrian George Săhlean; rez. rom.].
1441. LĂZĂRESCU, IOAN, *Die Beziehung zwischen Antonymie und Paronymie am Beispiel einiger mit un-präfigierter Wörter*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 48–51 [rez. rom.].
1442. LĂZĂRESCU, IOAN, *Relaţia dintre „falşii prieteni" şi paronimie în limbile germană şi română*, TPCL, 1993, 101–106 [deutsch. Zus.].
1443. MATEI, GABRIELA, FRENŢIU, LUMINIŢA, *Creating Language: Two and Multiword Premodifiers in the Language of Press*, StLLMod, 1994, 226–238 [cu 2 an.; rez. rom.].
1444. MILESCU, IOANA, *Dictionary of English Language and Culture Longman*, SE, **4**, nr. 1, 1993, 3.
1444 bis. NICOLAE, MIRUNA, *Anrede-, Schluß- und Grußformeln in Briefwechsel R. M. Rilkes. Versuch eine psycholinguistischen Analyse*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 97–98.
1445. PÂRLOG, HORTENSIA, *On Politeness in English and Romanian*, StLLMod, 1993, 140–151 [rez. rom.].
1446. PHILIPPI, PAUL, *„Ecumenism înainte de ecumenism". Manuscrise liturgice necunoscute ale lui St. L. Roth*, RT, **4**, nr. 1, 1994, 93–97 [trad. din *Siebenbürgen als Beispiel europäischen Kulturaustauches Siebenbürgisches Archiv*, 12), herausgegeben von ..., Köln – Wien, Böhlau Verlag, 1975, p. 106–116, trad. de Ioan I. Icăl.
1447. POP-CORNIŞ, MARCEL, WARD, ROBERT J., *Traducerea ca un spaţiu suplimentar: un experiment cu poemul „Faţa străină a nopţii" de Anghel Dumbrăveanu şi cinci versuri argheziene*, MT, **5**, nr. 2–3, 1994, 11, 6.
1448. ROTARIU, SIMONA, *Causative Verbs in English and Romanian*, StLLMod, 1994, 244–250 [rez. rom.].
1449. SANDU, DOINA, *Klischeehaftes in Grussformeln*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 40–43 [rez. rom.].
1450. STAMATIN, HORAŢIU, *Traducerile „Mioriţei" în limba engleză*, Mioriţa, **3**, nr. 1, 14–16 [10 trad. din 1854 până în 1986].
1451. STĂNESCU, SPERANŢA, *Deutsche und rumänische Farbenidiome*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 55–57 [rez. rom.].
1452. STĂNESCU, SPERANŢA, NICOLAE, OCTAVIAN, *Kontrastive Grammatiken des Instituts für deutsche Sprache*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 29–34 [rez. rom.].
1453. STOICAN, MARIANA, *Hörfunksprache – allgemeine Erkentnisse, eigene Erfahrungen*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 59–62 [rez. rom.].
1454. TELEAGĂ, MARIA, *Remarks on Some English Verbs of Communication*, StLLMod, 1993, 163–169 [rez. rom.].
1455. TELEAGĂ, MARIA, *On English Verbs of Sayng*, StLLMod, 1994, 251–257 [rez. rom.].
1456. THUDT, ANNELIESE, *Siebenbürgisch-sächsisches Trachtenstück verrät seine Herkunft*, FVL, **36**, nr. 2, 1993, 88–92 [rez. rom.].
1457. VIOREL, ELENA, *Der Genitiv im verbalen Bereich: Trends und kontrastive Bemerkungen*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 44–47 [rez. rom.].
1458. WIEGER, CLAUS, *Gute Grammatik ist eben alles*, KarpRund, **27**, nr. 41, 1994, 8.
1459. *** *Concise English Dictionary.* Adapted by H. W. Fowler and F. G. Fowler from *The Oxford Dictionary.* Vol. I. *A–M*, Bucureşti, PC, 1993, XVI + 783 p.

1460. *** *Germana uzuală. Dicţionarul începătorilor: 85 la sută din vocabularul limbii germane vorbite*, Bucureşti, EONA, 1992, 48 p.

1461. *** *Siebenbürgisch-sächsischen Wörterbuch*. 6. Bd. *L*. In Verbindung mit der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig. Herausgegeben von der Rumänischen Akademie. Wissenschaftliche Leitung: Bernhard Capesius und Mihai Isbăşescu. Bearbeit: Sigrid Haldenwang, Gisela Richter, Anneliese Thudt, Bucureşti – Berlin – Leipzig – Köln, EAR – Walter de Gruyter – Böhlau, XVIII + 202 p. Vezi şi nr. 1437, BRL, **18**, 1975, nr. 1141; **16**, 1972, nr. 1062; **14**, 1971, nr. 817.

1462. *** *Studii de anglistică şi americanistică*. Volum îngrijit de Hortensia Pârlog, Luminiţa Frenţiu, Simona Rotaru, Timişoara, TUT, 1994, 268 p. (UT. FLFI).

VEZI şi nr. 21, 30, 56, 72, 81, 83, 85, 101, 103, 112, 113, 115, 128, 137, 144, 148, 149, 153, 167, 177, 184, 187, 230, 264, 265, 302, **326**, 360, 438, 441, 455, 465, 468, 474, 524, 525, 627, 776, 881, 883, 909, **913**, **916**, **919–929**, **933–935**, **946**, **949**, **950**, **952**, **958**, **962**, **965**, **969**, **977–981**, **995**, **1003**, **1004**, **1006**, **1017–1019**, 1031, **1035**, **1041**, **1042**, **1046**, **1048**, 1144, 1150, 1151, 1239, 1253, 1262, 1304, **1310**, 1552, 1741, 1744, 1745–1747, 1749, 1750, 1753, 1754, 1757, 1758, 1760, 1761, 1767, 1769, 1774, 1778–1780, 1782, 1784–1786, 1788–1790, 1792–1796, 1799, 1801–1805, 1809, 1810, 1813, 1815, 1816, 1818, 1820, 1821, 1825, 1827, 1828, 1832, 1837, 1839, 1848, 1849, 1851, **1855**, **1856**, **1862**, **1864–1866**, **1877**, **1881**, **1883**, **1888**, **1894**, **1899**, **1901**, **1911**, **1912**, **1915**, **1917–1921**, **1925**, **1929**, **1933**, **1939**, **1941**, **1944**, **1946**, **1956**, **1958–1962**, **1967**, **1968**, **1970**, **1973**, **1974**, **1978**, **1981**, **1983**, **1989**, **1990**, **1993**, 1997, 1998, **2005–2009**, **2013**, **2037–2039**, **2044**, **2045**, **2047**, **2050**, **2052**, **2054**, **2061**, **2063**, 2066, 2067, **2068**, **2069**, 2070, 2071, **2074–2076**, **2078**, 2079, **2080**, 2094, 2104, 2111.

Recenzii

1463. BĂNCILĂ, MIHAELA, *Zeitschrift für deutsche Philologie* (ZfdPh), Heft 1 / 1994 (Bd. 113), Hrsg. Werner Besch, Hartmut Steinecke, Erich Schmidt Verlag, Berlin, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 144.

1464. CERNOVODEANU, PAUL, *Guide to the Documents and Manuscripts in Great Britain Relating to the Kingdom of Hungary from the Earliest Times to 1800*, edited by György Kurukz, Mansell Publishing Limited, London, 1990, 707 pp, RRH, **33**, nr. 1–2, 1994, 199–200, şi SMIM, **12**, 1994, 215–216.

1465. CIREŞ, LUCIA, Timofej Jevsejevs, *Folklore-Sammlungen aus dem Tscheremissischen*, II, Verzeichen, Traumdeutungen. Sprichwörter, Spottverse und Rätsel, hrsg. von Sirkka Saarinen, nr. 199, Soumalais Ugrilaisen Seuran Toimituksia, Helsinki, 1989, 313 p., AnL-B, **33**, 1992–1933, 285–287.

1466. DUMISTRĂCEL, STELIAN, *** *Deutsch-rumänische Sprach- und Kulturbeziehungen in 19. Jahrhudert*, Verlag Lassleben, Regensburg, 1992, 78 p., AnL-A, **33**, 1992–1993, 285–288.

1467. GEHL, HANS, Gisela Richter / Helga Fessler: *Nordsiebenbürgisch-sächsisches Wörterbuch*, Band III, *(H–M)*, Köln / Weimar / Wien, 1993, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 142–144. Vezi nr. 1436.

1468. GRIGORESCU, DAN, *Limba corectă*, Luceafărul, nr. 21, 1994, 23 [Jim Quinn, *American Tongue and Cheek: A Populist Guide to Our Language*, New York, Pantheon Books, 1993].

1469. MARKEL, HANNI, Georg und Renate Weber, *Zendersch. Eine siebenbürgische Gemeinde im Wandel*. Mit Beiträgen von Heinz Heltman, Paul Philippi, Evemarie Sill, München, Delp Verlag, 1985, 752 p. + 25 p. ilustraţii + 1 hartă, AnAF, **12–14**, 1991–1993 (1993), 537–539.

1470. PĂTRU, ILEANA, John Wittow, Andrey Clark, *Dictionary of Geography; Dictionary of Physical Geography*, Terra, **25**, nr. 1–4, 1993, 148–149 [John Wittow, *Dictionary of Geography*, Penguin, 1984; Andrey Clark, *Dictionary of Physycal Geography*, Penguin, 1990].
1471. TALOŞ, ION, Rudolf Simek, *Lexikon der germanischen Mythologie*, Stuttgart, Alfred Kröner Verlag, 1984, XIV, 525 p. (**Kröner Taschenbuchausgabe**, Band 368), AnAF, **12–14**, 1991–1993 (1993), 533–534.
VEZI şi nr. 35, 36, 155, 336, 1070, 2088, 2090, 2091, 2092, 2096, 2121.

VIII. *ORIENTALISTICĂ*

1472. BROCK, SEBASTIAN, *Partea a doua a scrierilor Sf. Isaac Sirul: pierdută şi regăsită*, RT, **4**, nr. 1, 1994, 90–92 [publicată în „Studia Patristica", Kalamazoo – Leuven, **18**, 1989, p. 230–233; trad. de Ioan I. Ică].
1473. NEGOIŢĂ, ATHANASE, *Manuscrisele eseniene de la Marea Moartă*, Bucureşti, EŞ, 1993, 399 p. (**Bibliotheca Orientalis**).
VEZI şi nr. 12, 132, 459, 460, 463, 480, 481, 883, 1143, 1592, 1624–1631, 1638, 1640, 1641, 2122, 2136, 2143.

Recenzii

VEZI nr. 156, 1632–1637, 1642.

IX. *ROMANISTICĂ*

1474. AGRIGOROAIEI, VALENTINA, *Éléments pour une morphosyntaxe du verbe français*, Iaşi, EFA, 1994, 184 p.
1475. AGRIGOROAIEI, VALENTINA, *Etnonimie franceză*, Iaşi, EUI, 1994, 183 p.
1476. ANDRIEŞ, GEORGE, *Traducerile „Mioriţei" în limba franceză*, Mioriţa, **2**, nr. 2, 1992, 12–22 [13 trad. din 1834 până în 1984].
1477. ANREITER, PETER, *Osservazioni sull'inscrizione di Voltino*, ELL, 1993, 97–104.
1478. BACIU, IOAN, *Coordination avec une incise*, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 5–10 [în fr.; Engl. Ab.].
1479. BACIU, IOAN, *Ellipses solidaires*, StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 69–72 [Engl. Ab.].
1480. BUSUIOC, ILEANA, *Faisceaux temporels-modaux dans la catégorie du verbe: esquisse d'étude de l'imparfait français*, AUCn, **5**, 1994, 37–49.
1481. BUSUIOC, ILEANA, *Sur quelques valeurs modales des temps des verbes français et les situations de communications*, TPCL, 1993, 107–112.
1482. CHIFANE-DRĂGUŞAN, C., *Francofonia*, Azi, nr. 533, 22 mart. 1994, 10.
1483. COMES, ELENA, *Verbes de déplacement et aspectivité*, AUCn, **1**, 1990, 126–136.
1484. COŞERIU, EUGEN, *Istoria şi fazele istorice ale lingvisticii romanice*, AnL-A, **33**, 1992–1993, Supl., 101–117.
1485. COŞERIU, EUGEN, *Tipologia limbilor romanice*, AnL-A, **33**, 1992–1993, Supl., 119–144.

1486. CUNIŢĂ, ALEXANDRA, *„Besoin d'argent" / „Besoins en poudre écrémée"*, Hommage Fischer, 1993, 99–108.
1487. DIMITRESCU, FLORICA, *Note asupra poziţiei românei printre limbile romanice*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 67–74.
1488. DOBRE, DAN, *Discursul raportat: o taxinomie a verbelor transcriptoare în textul de presă*, Hyperion, **3**, 1994, 191–198 [în fr.; rés. fr.].
1490. HRUBARU, ETA, *De l'ambiguité engendrée par les verbes modalisants de fonction*, AUCn, **1**, 1990, 137–140.
1491. HRUBARU, ETA, *De l'ambiguïté énonciative*, AUCn, **5**, 1994, 189–198.
1492. HRUBARU, ETA, *Y a-t-il plusieurs „pouvoir" ?*, RRL, **37**, nr. 5–6, 1992, 325–340.
1493. HUGOT, JEAN PAUL, *De la grammaire explicite à la grammaire implicite*, ELL, 1993, 29–49 [în fr.].
1494. MARIN, ILEANA, *Tragedia discursului: Fedra*, AUCn, **5**, 1994, 252–259 [de Racine].
1495. MARTIN, ÉVELINE, *FRANTEXT – La base de données textuelles du français*, RRL, **37**, nr. 5–6, 1992, 331–340.
1496. MICLĂU, PAUL, LÉAUTÉ, JACQUES, *Avez-vous dit francophonie ?*, Bucureşti, PC, 1994, 140 p. (**Collection Hexagon**, dirigée par Cristina Ştefănescu şi Jacques Léauté).
1497. MOREL, MARY-ANNICK, *Plan locutoire et plan délocutoire dans l'énoncé oral français*, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 125–136 [Engl. Ab.].
1498. NATALINA, CALLEA CARMELA, *Disglosia e bilinguismo in Italia*, AUCn, **5**, 1994, 50–54.
1499. OANCEA, ILEANA, *Lingvistica limbilor literare romanice. O paradigmă ocultată a istoriei lingvisticii romanice*, ELL, 1993, 131–141.
1500. PALEOLOGU, ALEXANDRU, *Flaubert*, RITL, **42**, nr. 1, 1994, 3–10 [capitol din vol. *Du Pire des Mondes*, în pregătire la ed. Balland, Paris].
1501. PALEOLOGU-MATTA, SVETLANA, *Scriitura poetică*, Poesis, **5**, nr. 2, 1994, 12 [la Paul Valéry].
1502. PASAT, MIHAELA, *Anecdote et contexte. Pour une holo-interpretation*, ELL, 1993, 89–96 [anecdote rom. trad. în fr.].
1503. PÎRVU, ELENA, *Folosirea auxiliarelor temporale în italiană*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 75–80 [riass. it.].
1504. PLOAE-HANGANU, MARIANA, *Galega – limbă romanică şi europeană*, Academica, **4**, nr. 10, 1994, 13, 21.
1505. REINHEIMER RÎPEANU, SANDA, *Lexique hérité et aspect cultivé des langues romanes*, RRL, **38**, nr. 1–3, 1993, 233–241.
1506. SALA, MARIUS, *Dialecte în contact*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 241–243.
1507. SALA, MARIUS, *Schiţă de istorie a etimologiei romanice*, SCL, **44**, nr. 3, 1993, 257–261 [despre şcoala neogramatică; rés. fr.].
1508. SCURTU, GABRIELA, *Exprimarea echivalenţelor de sens prin reformulare în limba franceză*, SCL, **44**, nr. 5, 1994, 433–437 [rés. fr.].
1509. SCURTU, GABRIELA, *Le roumain et le français points extrêmes sur l'axe des langues néolatines ?*, RRL, **38**, nr. 1–3, 1993, 243–247.
1510. SCURTU, G., PĂTRUŢESCU, A. I., *La structure des verbes prolatifs en français*, TPLC, 1993, 127–132 [Engl. Ab.].
1511. ŞANDRU OLTEANU, TUDORA, *„Americanismele" din Diccionario de la lengua española (ediţia a 21-a)*, SCL, **45**, nr. 1–2, 1994, 87–92 [Real Academia Española; res. esp.].
1512. ŞTEFĂNESCU, CRISTINA, LÉAUTÉ, JACQUES, *Dictionnaire des auteurs de la littérature française*, Bucureşti, PC, 1993, 126 p.

1513. TAMAS, MARIA, *La méthode verbo-tonale de correction phonetique à l'école d'interprètes internationaux de l'université de Mons (Belgique)*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 71–73 [rez. rom.].
1514. TAMAS, MARIA I., *Problematique SGAV (Structuro-Globale Audio-Visuelle) à l'Université de Mons-Hainaut*, TPLC, 1993, 66–71 [deutsch. Zus.].
1515. TEAHA, TEOFIL, *Concordanţe lexicale interromanice: lat.* ***butis*** *şi descendenţii săi romanici*, FD, **13**, 1994, 101–108 [rom. *bute*; rés. fr.].
1516. TROCAN, LELIA, *La Fontaine şi „sărbătoarea limbajului"*, TPCL, 1993, 121–126.
1517. ŢENCHEA, MARIA, *Les verbes / temps / du français*, ELL, 1993, 53–77.
1518. VASSILEVA, ALBENA, *La vision de l'onomatopée structurale en français*, RRL, **38**, nr. 4, 1993, 353–358.
1519. VASSILEVA, ALBENA, *L'interjection en français et le schéma Jakobsonien des termes constitutifs de l'acte de communication verbale*, RRL, **37**, nr. 5–6, 1992, 375–379.
1520. VEJA, VIRGINIA, *Cause et causalité en français contemporain. Cause et vérité*, AUCn, **5**, 1994, 343–360.
1521. ZÖRNER, LOTTE, *Die Apokope in den oberitalienischen Dialekten*, RRL, **37**, nr. 5–6, 1992, 371–388.
1522. ZUGUN, PETRU, *Polisemia latino-romanică*, SCL, **45**, nr. 1–2, 111–118 [rés. fr.].
1523. *** *Dictionnaire des personnages de la littérature française*, Bucureşti, PC, 1993, 128 p.
1524. *** *Poezie friulană din Renaştere până în zilele noastre.* Selecţie şi traducere în limba română de Pimen Constantinescu. *Poesie furlane de Rinassince al nufcent.* Sielte e voltade in lengue romene di Pimen Constantinescu. *Poesia friulana dal Rinasimento al novecento.* Scelta e tradotta in lingua romena de Pimen Constantinescu. Coordonarea ediţiei, îngrijirea textului românesc, notă asupra ediţiei, note şi comentarii: Nicolae Mocanu. Profil biobibliografic: Pimen Constantinescu. Revizia textului italian, traducerea în limba română a prefeţei: Daria Iordache Lauretta. Prefaţă, îngrijirea textelor friulan şi italian, consultanţi pentru domeniul friulan: Domenico Zannier şi Galliano Zof, Cluj-Napoca, EClusium, 1993, 577 p.
Vezi şi nr. 4, 71, 73, 75, 80, 98, 121, 124, 134, 151, 159, 175, 222, 224, 226, 228, 241, 247, 273, 294, 300, 302, 310, 311, 312, 329, 502, 504, 509, 515, 516, 518, 525, 528, 529, 530, 531, 582, 659, 729, 750, 755, 756, 761, 792, 871, 879, 881, 883, 903, **913**, **915**, **917**, **918**, **938**, **941**, **946**, **947**, **950**, **952**, **956**, 960, **961**, **973–976**, **982**, **988**, **989**, **990**, **991**, **994**, **1010**, **1011**, **1013**, **1014**, **1019**, **1919 bis**, 1031, **1040**, **1041**, **1139**, 1165, 1179, 1184, 1189, 1192, 1225, 1230, 1355, 1587, 1659, 1751, 1763, 1765, 1768, 1771, 1772, 1775, 1777, 1808, 1817, 1819, 1822, 1823, **1824**, 1829, 1834, 1835, 1841, 1846, 1851, **1866**, 1870, **1872**, 1873, **1879**, **1885**, **1886**, **1894**, **1896**, **1905**, **1907–1909**, 1920, **1925–1927**, **1930**, **1934–1937**, **1955**, **1957**, **1966**, **1972**, **1977**, **1980**, **1986**, **1999**, **2001**, **2012**, **2015**, **2016**, **2017**, **2023**, **2037**, **2038**, **2046**, **2072**, **2073**, 2099, 2100, 2103, 2104, 2108, 2109, 2116, 2117, 2126, 2127, 2149, 2150.

Recenzii

1525. BARA, MARIANA, Giovanni Tomasi, *Dizionario del dialetto di Revine.* Con prefazione del prof. G.B. Pellegrini e con 65 tavole di Giuseppe Grava, seconda edizione, riveduta ed ampliata, Piave Belluno, 1992, 227 p., FD, **13**, 1994, 266–267.
1526. BĂRBULESCU, CONSTANTIN, Jean Cuisenier, *Ethnologie de l'Europe*, Paris, P.U.F., 1990, 128 p., AnAF, **12–14**, (1991–1993), 1993, 542–543.

1527. DONE, MIRELA, ISAILA, ANCA MARIA, MARCU, ADRIANA, *Le français parlé. Études grammaticales*, par Claire Blanche Benveniste, Mireille Bilger, Christine Rouget, Karel van den Eynde, Éditions du CNRS, Paris, 1990, StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 181–184.
1528. FLOREA, LIGIA-STELA, *Langue française*, no. 91, septembre, 1991, Paris, Larousse, 124 p., StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 133.
1529. GHEORGHE, CORINA, *Il Nuovo Zingarelli. Vocabolario della lingua italiana di Nicola Zingarelli.* Undicesima edizione a cura di Miro Dogliotti e Luigi Rosiello, [Milano], Zanichelli, [1992], [III] + 2256 + [II] p., SCL, **44**, nr. 5, 1993, 446–447.
1530. LUPU, COMAN, Ileana Oancea, *Romanitate şi istorie* [...], LL, nr. 2, 1994, 138–139. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1222**.
1531. MARIN, MARIA, Ida Zandegiacomo de Lugan, *Dizionario del dialetto di Auronzo di Cadore*, con prefazione del prof. G. B. Pellegrini. Istituto Bellunese di Richerche Sociali e Culturali – Serie „Dizionari", n. 6, [Tipografia Trabella di Lentiai, 1988], 316 [–322] p. + 8 planşe, FD, **13**, 1994, 267–268.
1532. NECULAU, ADRIAN, Gilles Ferréol (coordonator), *Dictionnaire de sociologie*, Armand Colin, 1991, 300 p., AUIPP, **1**, nr. 1, 1992, 163–164.
1533. NIŢĂ, FELICIA, *Langue française*, Librairie Larousse, 1991, mai, nr. 90, AUI, **39**, 1993, 117–119.
1534. NIŢĂ, FELICIA, *Revue de Linguistique Romane*, nr. 213–214, 215–216, Strasbourg, 1990, AUI, **39**, 1993, 119–121.
1535. PETROFF, CORINA, *VII Rëscontr antërnassional dë studi an sla lenga piemontèsa*, Alba, 12–13 magg 1990, Famija Albei sa, 1991, 290 p., SCL, **44**, nr. 6, 1994, 531.
1536. PLOAE-HANGANU, MARIANA, *„Discursos"*. Estudos de lingua e cultura portuguesa, mai 1993, nr. 4, 167 p., SCL, **44**, nr. 5, 1994, 449–451.
1537. PLOAE-HANGANU, MARIANA, Francisco Fernández Rey, *Dialectoloxïa da Lingua Galega*, Vigo, Edicións Xerais de Galicia, 1990, 273 p., SCL, **44**, nr. 4, 1993, 360–361.
1538. POP, LIANA, Annie Monnerie, *Le français au présent. Grammaire. Français langue étrangère*, Alliance Française, Didier, Hatier, Paris, 1987, 312 p., StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 137.
1539. RĂDULESCU, MIHAI SORIN, Christiane Klapisch-Zuber, *La Maison et le nom. Stratégies et rituels dans l'Italie de la Renaissance*, Éditions de l'École des Hautes Études en Sciences Sociales, Paris, 1990, 394 p., RI, **5**, nr. 5–6, 1994, 617–618.
1540. REINHEIMER RÎPEANU, SANDA, *„Cahiers Francophones d'Europe Centre-Orientale"*, Pécs – Vienne, 1991, **1**, 1992, 2, SCL, **44**, nr. 4, 1993, 364–365.
1541. REINHEIMER RÎPEANU, SANDA, *Écriture, langue communes et normes. Formation spontanée de koinès et standardisation dans la Galloromania et son voisinage. Actes du Colloque tenu à l'Université de Neuchâtel du 21 au 23 septembre 1988*, publiés par Pierre Knecht et Zygmunt Marzys, avec la collaboration de Dominique Destraz, Faculté de Lettres – Neuchâtel, Librairie Droz – Genève, 1993, 284 p., SCL, **44**, nr. 6, 1994, 529–530.
1543. REINHEIMER RÎPEANU, SANDA, Maria Iliescu – Louis Mourin, *Typologie de la morphologie verbale romane*, I. *Vue synchronique*, Innsbruck Beiträge zur Kulturwissenscheft, Sonderheft 80, 1991, 584 p., SCL, **44**, nr. 5, 1994, 439–442.
1544. VĂTĂŞESCU, CĂTĂLINA, Haralambie Mihăescu, *La romanité dans le Sud-Est de l'Europe*, [...], RESEE, **32**, nr. 3–4, 1994, 393–394. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1219**.
1545. VINTILĂ-RĂDULESCU, IOANA, *Dictionnaire étymologique des créoles français de l'Ocean Indien.* Deuxième partie: *Mots d'origine non-française ou inconue*, Hamburg, Helmut Buske Verlag, 1993, XXXIX [–XL] +596 [–597] p. (= ***Kreolische***

Bibliothek, Band 12), SCL, **44**, nr. 5, 1994, 447–448 [de Philip Baker, Barbara Dresel, Sonija Fuchs, Angela Larisch-Schäbitz, Annegret Bollée, Willem P. Bollée, Patrice Brasseur, Jean-Paul Chauveau, Ayyadurai Dhamotaran, Thomas Malten, Indira Peterson, Robert Chaudenson].

1546. *** *Un dicţionar de pseudonime*, Steaua, **45**, nr. 7–8, 1994, 50 [despre *Dictionnaire des pseudonymes*, Paris, Éditions des Astres, 1993; semnat: Styx].

VEZI şi nr. 32, 48, 52, 53, 366, 534–538, 1063, 1378, 2086, 2087.

X. *SLAVISTICĂ*

1547. BALAZS, KATALIN, *Mesto „krylatyh slov" vo frazeologičeskoj sisteme russkogo jazyka*, SLLM, **8**, 1993, 22–30.
1548. BAN, A., *K voprosu o tempo-ritme ustnoj russkoj reči*, SLLM, **8**, 1993, 1–12.
1549. CHIVESCU, ROMEO, MORARU, MIHAELA, OLTEANU, TEODOR, *Novye slovi značenija v russkom: rumynskom jazykah (na materiale pressy)*, FilR, **14**, 1994, 95–107.
1550. DUMITRESCU, MARIA, *Zapadnoevropejskie elementy v leksike russkogo jazyka (na osnove novinok)*, FilR, **14**, 1994, 51–57.
1551. FODOR, ECATERINA, MARINESCU, MIHAIL, *Kul'turologičeskij aspekt cvetooboznačenij v russkom i rumynskom jazykah*, FilR, **14**, 1994, 19–38.
1552. GHEORGHIU, MIRCEA, *Russko-nemecko-rumynskie paralelli (Pozicija kongruentnyh opredelitelej)*, FilR, **14**, 1994, 67–72.
1553. IVANOV, ANDREI, *K voprosy o jazyke i stile dvujazyčnoj gazety „Zori" russkih staroobrjadčev, proživajuščih v Rumynii*, FilR, **14**, 1994, 109–123.
1554. KOVACS BÖLÖNI, ELISABETA, *Foneticeskie archaizmy i ih funkcii v proizvedenijah A. S. Puškina*, SLLM, **8**, 1993, 37–45.
1555. LOZBĂ, MARCELA, *Câmpul funcţional-semantic al locativităţii. Mijloace de exprimare în rusă şi română*, IDÎU, 1990 (1991), 27–32.
1556. LOZBĂ, MARCELA, *Izučenie leksiki kak sistem. Paradigmatičeskie i sintagmatičeskie otnošenie na urovie leksiki*, SSMD, **4**, 1988, 26–47.
1557. LOZBĂ, MARCELA, *Vozdejstvujuščaja funkcija jazyka i vozmožnosti ejo realizacii (silističeskie resursy russkogo jazyka)*, StSl, **5**, 1990 (1991), 43–64.
1558. LOZBĂ, MARCELA, *Vuk Karadžič – 125 de ani de la moarte*, StSl, **5**, 1990 (1991), 226–232.
1559. LOZBĂ, MIHAI, *Strukturno-semantičeskie osobennosti kategorii determinativnosti u imej suščestvitel'nyh v bolgarskom jazyke*, SSMD, **4**, 1988, 48–66.
1560. LOZBĂ, MIHAI, *Vid i aspecktual'nost'. Strukturno-semantičeskij analiz*, StSl, **5**, 1990 (1991), 3–14 (în rusă).
1561. MACOVEI, TIMOFTE, *Kommunikativnaja ustroennost' predloženija*, SSMD, **4**, 1988, 67–81.
1562. NESTORESCU, VIRGIL, ROBCIUC, ION, *Completări la **Dicţionarul elementelor româneşti din documentele slavo-române (DERS)***, LR, **42**, nr. 5, 1993, 421–426 [alac, bădie, bârsean, blator, buchihală, calpac, cărete, cnezi, crăpătură, delniţă, firicior, frăsinel, gadină, ghimpe, mârviţă, mâzgă, muică, nănăşel, păună, peret, plătiţă, prihodişte, prunişorean, robi, sălătra, scală, shielet, scuipat, sfitoc, som, sosiedel, şapcă, şucheat, tabac, tărâţe, tânjală, treabă, urât, urşinic, zgaroi, aldămăşar, bivolar, cărbunar, ceapraz, claie, dajnic, felegea, gelef, hulub, mul, maramă, moceşel, meşter, milă, obială, păcală, plasă, pomană, preuteasă, răvaş, sprinten, urecheat, zuf, brad, bucuros, claie, cnez, coală, deal, grădină, iezer, laz, luciu, -ie, prădelică, pripor, râpă, rob, scurt, topor, ţintă, vătah, plop]. Vezi BRL, **24**, 1981, nr. 1996.

1563. NICOARĂ, ADRIANA, *Stilističeskie funkcii form množestvennogo čisla v romane Il'i Il'fa i Evgenija Petrova „Zolotoj telenok"*, SSMD, 4, 1988, 133–147.
1564. NISTOR, MIHAI, *Lingvističeskie formy vyraženija vež livosti v russkom i rumynskom jazykah. O nekotoryh voprosah obraščenija*, FilR, 14, 1994, 405–409.
1565. ROTUNDU, VASILE, *Foneticeskaja sistema sovremennogo russkogo jazyka (I)*, StSl, 5, 1990 (1991), 65–89.
1566. STAN, I. T., *Russko-rumynskie foneticeskie paralleli*, SLLM, 8, 1993, 52–55.
1567. *** *Dobroljublje. La philocalie slavonne de Païssy Velitchkovski.* Reproduction anastatique intégrale de l'édition princeps, Moscou, 1793. Soignée et presentée par Dan Zamfiresco, Bucarest, RV, 1990 (1991), 1187 p. + 3 facs. (Anexe). (**Monuments de la culture mondiale**) [cu pref. în rom., engl. şi ucr.]. Rec.: Violeta Barbu, RRH, **33**, nr. 1–2, 1994, 209.
1568. *** *Romanoslavica.* [Vol.] **31**. Comitetul de redactare: Gheorghe Mihăilă, Mihai Mitu, Ion C. Chiţimia, Corneliu Barborică, Ecaterina Fodor, Dorin Gămulescu, Dan Horia Mazilu, Virgil Şoptereanu, Constantin N. Velichi, Ion Petrică, Mariana Mangiulea, Bucureşti, EUB, 1994, 315 p. (UB. FLLS. CLS. CFRs. AS). Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **113**; **35**, 1992, nr. **1129**; **34**, 1991, nr. **1105**; **32**, 1989, nr. **1436**; **31**, 1988, nr. **1821**; **29**, 1986, nr. **1545**; **28**, 1985, nr. **1434**; **26**, 1983, nr. **154**; **25**, 1982, nr. **212**; **23**, 1980, nr. 2059; **15**, 1972, nr. 1214; **14**, 1971, nr. 1061; **12**, 1969–1970, sigla **RS**; [**11**], 1968–1969, nr. 976; [**9**], 1966–1967, [**7**], 1964–1965, [**6**], 1963–1964, [**5**], 1962–1963, [**4**], 1961–1962, [**1**], 1959, sigla **RS**.
1569. *** *Studii de slavistică.* **5**. Coordonatori: Mihai Lozbă, Livia Cotorcea. Iaşi, EUI, 1990 (1991), 238 p. multigr. (UI. FF. ColLS). Vezi şi nr. **1570** şi BRL, **31**, 1988, nr. **2204**.
1570. *** *Studii de slavistică. Materiale pentru definitivat, gradul al II-lea şi perfecţionare.* Vol. IV. Coordonatori: Marcela Lozbă, Livia Cotorcea, Iaşi, CMUI, 1988, 215 p. multigr. (UI. FF. CLS). [Pe copertă: Prelegeri]. Vezi şi nr. **1569** şi BRL, **31**, 1988, nr. **2204**.

VEZI şi nr. 6, 12, 64, 91, 93, 110, 116, 122, 130, 140, **145**, 158, 168, 290, 396, **423**, 431, 459, 484, 487, 501, 516, 520, 556, 558, 559, 588, 605, 611, 635, 641, 665, 738, 818, 867, 876, 881, 883, 897, 899, **970**, 971, 1167, 1215, 1279, 1281, 1303, 1307, 1323, 1374, 1743, 1755, 1756, 1759, 1766, 1776, 1791, 1800, 1814, 1826, 1830, 1840, 1842, 1844, 1846, **1847**, **1866**, **1867**, **1887**, **1952**, **1954**, **1992**, **1994**, **2019**, **2030**, **2033**, **2034**, 2102, 2111, 2118, 2125, 2129–2131, 2133–2135, 2137, 2139, 2142, 2144, 2147, 2148, 2152, 2153.

Recenzii

1571. BARBOLOVA, ZOIA, Todor Boiajiev, *Bъlgarskite govori v zapadna Belomorska (i istočna) Odrinska Trakija*, „Kliment Ohridski" University Publishing House, Sofia, 1991, RESEE, **32**, nr. 1–2, 1994, 199–201.
1572. KALDIEVA-ZAHARIEVA, STEFANA, V. Radeva, *Slovoobrazuvanstvo v bъlgarskija knižoven ezik*, Sofija, Izdatelstvo na Universiteta „Sv. Kliment Ohridski", 1991, 226 p., SCL, 44, nr. 4, 1993, 354–357.
1573. LOZBĂ, MARCELA, *Rusistika segodnja. Jezyk: sistema i ejo Funkcionirovani* Moskva, „Nauka", 1988, 224 p., StSl, **5**, 1990 (1991), 233–236.
1574. MANGIULEA, MARIANA, Maksim Sl. Mladenov, *Bălgarskite govori v Rumynija* (Graiurile bulgăreşti din România), Izdatelstvo na Bălgarskata Akademija na Naukite, Sofia, 1993, 455 p., RS, 31, 1994, 233–236.
1575. SCĂRLĂTOIU, ELENA, BRAD-CHISACOF, LIA, Hristos Tsitsilis, *Fonetični, problemi pri etimologizuvanie na grъckite zaemki v bъlgarskija ezik* (Greek Loan-Word in Bulgarian. Phonetic Problems), Sofia, 1990, 186 p., RESEE, **31**, nr. 3–4, 1993, 436–439.

1576. SCĂRLĂTOIU, ELENA, SIUPIUR, ELENA, Sabine Riedel, *Studien zur terminologischen Lexik bulgarischer geographielehrbücher (1835–1875)*, Verlag Otto Sagner, München, 1992, 552 p., RESEE, **32**, nr. 1–2, 1994, 177–179.
1577. TETIAN, DIANA, V. V. Kolesov, *Jazyk goroda*, Moskva, 1991, 192 s., SLLM, **8**, 1993, 193–197.
1578. VAIMBERG, S., Alf Grannes, *Les turcismes dans l'œuvre de Dobri Vojnikov (1833–1878), le premier dramaturge bulgar*, Bergen, 1992, 60 p., RS, **31**, 1994, 243–244.
1579. VINŢELER, ONUFRIE, G. A. Jakovlev, V. I. Skupskij, R. K. Eloev, *Vvedenie v slavjanskuju filologiju*, Izd. Rostovskogo un-ta. 1988 g., 200 s., SLLM, **8**, 1993, 205–208.
1580. VINŢELER, ONUFRIE, *Russkaja gramatica*, Moskva, 1990, izd. 2-e, 640 s., SSLM, **8**, 1993, 201–203.
1581. VINŢELER, ONUFRIE, S. E. Nikitina, *Ustnaja narodnaja kul'tura i jazykovoe soznanie* (Cultura populară orală şi conştiinţa de limbă), Moscova, 1993, 188 p., StUBB, **38**, nr. 2–3, 1993, 193–196.
VEZI nr. 534, 704, 2083, 2095.

XI. *TRACOLOGIE*

1582. POPESCU, ALEXANDRU, *Au cunoscut geto-dacii scrierea ?*, Albina, **78**, nr. 2, 1994, 4.
1583. ZUGUN, PETRU, *Ovidiu despre limba geţilor din Tomis*, TD, **14**, nr. 1–2, 1993, 25–32 [Engl. Ab.].
VEZI şi nr. 82, 88, 119, 120, 163, 507, 511, 1308, 2142.

Recenzii

1584. PACHIA TATOMIRESCU, ION, *Limba traco-dacogetică – matca limbilor indoeuropene*, Tribuna, **6**, nr. 42, 1994, 4 [C. B. Stefanovski, „Limba traco-dacă – fundal al limbilor europene", Tetrva, Ed. Casa Gramosta, Macedonia].

XII. *LIMBA ALBANEZĂ*

1585. MAKSUTOVICI, CRISTIA, *O carte simbol pentru o epocă. Abecedarul lui Naum Veqilhargi*, Albanezul, **5**, nr. 2, 1994, 3 [1844, România].
1586. MINAR, OKTAV, *Eminescu şi limba albaneză*, Albanezul, **5**, nr. 2, 1994, 4 [fragm. după *Romanul unei mari iubiri*; cu vers. în alb.].
1587. VĂTĂŞESCU, CĂTĂLINA, *Termes chrétiens d'origine latine en albanais et roumain*, RESEE, **32**, nr. 1–2, 1994, 5–19.
VEZI şi nr. 507, 510, 527, 778, 1024, 1932.

Recenzii

1588. VĂTĂŞESCU, CĂTĂLINA, Jorgji Gijinari, *Dialekt e gjuhës shqipe* (Les dialects de la langue albanaise), Tiranë, 1989, 329 p. *Dialektologija shqiptare* (La dialectologie albanaise), VI, sous la rédaction de Maria Domi, Tiranë, 1990, 559 p., RESEE, **31**, nr. 3–4, 1993, 430–441.

XIII. *LIMBA ARMEANĂ*

VEZI nr. 455, 2111.

XIV. *LIMBA JAPONEZĂ*

1589. AKAMATSU, TSUTOMU, *Linguistic Games on Japanese Cardinal Numbers*, RRL, **38**, nr. 4, 1993, 359–377.
1590. AVRAM, ANDREI A., *Împrumuturile recente şi fonologia limbii japoneze*, SCL, **44**, nr. 3, 1993, 191–200 [Engl. Ab.].
VEZI şi nr. **1016**, 1611, 1964, **2056**.

XV. *LIMBA MAGHIARĂ*

1591. BENKÖ, SAMU, *Nemzeti kultúra – egyetemes érték*, A Hét, **35**, nr. 2, 1994, 13 [la rubr.: Az Erdély Magyar nyelvművelő társaság és kore].
1592. DOMONKOS, JÁNOS, *Kőrösi Csoma Sándor (1784. április 4. – 1842. április 11.)*, Közoktatás, **5**, nr. 6, 1994, 15.
1593. EGYED, EMESE, *Gyökerészékes erdélyi Társaságunk kétszáz éves érfordulóján (próba-munkáak kései darabja)*, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 115–124.
1594. FARKAS, EDIT, *Az elbeszélés nehészégeil*, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 47–65 [romanul lui Ottlik Géza, *Iskola a határon*].
1595. FERENCZI, RITA, *A maga névmas a birtókós szerkezetben*, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 141–151[cu 2 tab.; rez. rom.].
1596. FÜLEI-SZÁNTO, ENDRE, *A Meridián árnyékában (Paul Celan versei)*, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 135–139.
1597. GÁLFFY, MÓZES, *Hely- és idóhatárorós szószehezet a magyarói nyelvjárásban*, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 79–113.
1598. GYÖRBIRÓ, GABRIELLA, F. *Kálmok és Lecfalva helynevei*, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 200–204 [cu 2 h. î.t. şi 1 h. î.a.t.].
1599. HINTS, MIKLÓS, *Felvinc helynevei*, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 196–198.
1600. JENEI, TERÉZ, *A szecesszió stiláris sajátasságai Babits Mihály A gólyakalifa című regényeben*, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 33–45 [rez. rom.].
1601. JÓZSA NAGY, MÁRIA, *Gubanc van*, CT, 49, nr. 8, 1993, 13 [la rubr.: Anyanyelvünk].
Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 1302; **35**, 1992, nr. 1165; **34**, 1991, nr. 1129; **33**, 1990, nr. 1494; **31**, 1988, nr. 1879; **30**, 1987, nr. 1530; **29**, 1986, nr. 1584; **28**, 1985, nr. 1480; **26**, 1983, nr. 1842; **25**, 1982, nr. 2472; **24**, 1981, nr. 2052; **23**, 1980, nr. 2156.

1602. KANTOR, LAJOS, *A nyelv folyosoin. Út menti történetek az identitásról*, Korunk, nr. 1, 1994, 48–62.
1603. KISS, ZOLTÁN, *Kövend helynevei*, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 198–200 [cu 1 h.].
1604. K. S. A., *Strukturális magyar nyelvtan*, Közoktátas, **5**, nr. 12, 1994, 12.
1605. MURÁDIN, LÁSZLÓ, *A kérnyelvüség egy sajátas megnyilvánulasa a moldvai csángómagyarok nyelvi tudalában*, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 159–162.
1606. MURÁDIN, LÁSZLÓ, *A tővegi ny : n váltakozás a romániai magyar nyelvjárásokbán*, NyIK, **36**, nr. 2, 1992, 155–169 [cu 3 tab.].
1607. MURÁDIN, LÁSZLÓ, *Hasasztós helynevei*, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 192–196.
1608. ÓNODI SZABÓ, LAJOS, *„Ahita ttal ejtsétek a szót ...”*, BF, **8**, nr. 5, 1993, 52–61.
1609. SÁNTHA, TIBOR, *Gelence helynevei*, NyIK, **36**, nr. 2, 1992, 196–204 [cu 2 h. î.a.t.].
1610. SZEKÉR, ENDRE, *A mai magyar költészet stíluaárol*, Helikon, **4**, nr. 17, 1994, 1–2.
1611. SZEPESY, GYULA, ***Lengyelben – Olaszban – Japanban***, CT, **49**, nr. 9, 1993, 5 [v.r.nr. 1601].
1612. TÁNCZOS, OLGA, *Barátos, páke és orfaitelek helynevei*, NyIK, **36**, nr. 2, 1992, 204–209 [cu 1 h. î.a.t.].
1613. THOMKA, BEÁTA, *Hölderlin nyelv-égboltja*, Korunk, nr. 5, 1994, 42–44.
1614. TÓFALVI, ZOLTÁN, *Enciklopédikus művelődés – vidéker*, A Hét, **25**, nr. 3, 1994, 5 [v.r.nr. 1591].
1615. ZSEMLYEI, JÁNOS, *Román közvetitésü nemzetközi szávak*, NyIK, **37**, nr. 1–2, 1993, 153–157.
1616. *** *Elektro-technikai kislexikon.* [Vol. I] ***A–L.*** II. ***M–Z.*** Szerkesztette dr. Puskás Ferenc. Irta: Bíró Károly, Dunky András, Incze Janós, Máthé Sándor, Molnár Péter, Puskás Ferenc, Puskás F. Ferenc, Pusztai Zsuzsa, Selinger Sándor, Székely Tibor, Bukarest, KK, 1994, I: 383 p.; II: 338 p. + 4 p. nenum.
1617. *** *Erdély magyar szótorteneti tar.* Anyagát gyűjtötte és szerkestette Szabó T. Attila. *Dicţionarul istoric al lexicului maghiar din Transilvania.* Wortgeschichtlicher Thesaurus der Siebenbürgisch-ungarischen Sprache. Material cules şi redactat de ... Gesammett und rediegiert von ... I Kötet. Vol. I Band: ***A–C.*** A szóakkeket románul Kelemen Béla, németül Nagy Jenő értelmezte. Sz. Csáti Éva (egészeg gy) és Szabó T. E. Attila (biológia) kőzreműködésével. An Anyagrendezést Szabó T. Judit végezte. Lektorálta Breban Vasile, Eisenburger – Szilágyi Margit és Kiss András. II Kötet. Vol. II Band: ***Cs–Elsz.*** Szerkeztő – munkatarsak. Colaboratori. Mitarbeiter: Kósa Ferenc, Nagy Jenő, Vámszer Márta, Vigh Károly, Zsemlyei János. A szócikkeket románul Kelemen Béla, németül Nagy Jenő értelmezte. Az anyagrendezést Szabó T. Judit végezte. Az egészségügyi szócikkeket Sz. Csáti Éva, a biologiaiakat Szabó T. E. Attila értemezte. Lektorálta Breban Vasile, Eisenburger – Szilágyi Margit és Kiss András. A szerkesztés *e–elsűrődik* címszo szerkesztésével vett részt; III Kötet. Vol. III Band: ***Elt–Felsz.*** Szerkesztő – munkatársak. Colaboratori. Mitarbeiter: B. Gergely Piroska, Kósa Ferenc, Zs. Maksai Mária, Nagy Jenő, Vámszer Márta, Vigh Károly, Zsemlyei János. A szócikkeket románul Kelemen Béla, nemetűl Nagy Jenő értelmezte. Az anyagrendezést Szabó T. Judit végezte. Az égeszégügyi szócikkeket Sz. Csáti Éva. A biológiaiakat Szabó T. E. Attila értelmezete. Lektoralta Breban Vasile, Eisenburger – Szilágyi Margit és Kiss András. A szerkesztés munkájában: B. Gergely Piroska, Kósa Ferenk, Zs. Maksai Mária, Nagy Jenő, Vámszer Marta, Vigh Károly, Zsemlyei János. IV Kötet. Vol. IV Band: ***Fém–Ha.*** Szerkesztő – unkatársak. Colaboratori. Mitarbeiter: P. Dombi Erzsébet, B. Gergely Piroska, Kósa Ferenc, Zs. Maksay Mária, Nagy Jenő, Szabó Zsolt, Vámszer Márta, Vigh Károly, Zsemlyei János. V. Kötet. Vol. V Band: ***He–Jü.*** Szerkesztő – munkatársak:

Daly Agnes, P. Dombi Erzsébet, B. Gergely Piroska, Kósa Ferenk, Kürti Miklós, Zs. Maksay Mária, Nagy Jenő, Seres Zsófia, Szabó Zsolt, W. Török Judit, Vámszer Márta, Vigh Károly, Zsemlyei János. A szócikkeket románul Szász Lőrinc, Nagy Jenő értelmezte. Az anzagrendezést Szabó T. Judit végezte. Az egészégügyi szócikkeket Sz. Csáti Éva. A biológiaiakat Szabó T. E. Attila értelmezte. Lektorálta Kiss András. A szerkesztés munkájában: Daly Agnes, P. Dombi Erzsébet, B. Gergely Piroska, Kósa Ferenk, Kürti Miklos, Zs. Maksai Mária, Nagy Jenő, Seres Zsófia, Szabó Zsolt, W. Török Judit, Vámszer Márta, Vigh Károly, Szemlyei János, Bukarest, KK, Editura Kriterion Verlag, I: 1975, 1228 p.; II: 1978, 1223 p.; III: 1982, 1164 p.; IV: 1994, 1300 p.; V: Budapest – Bukarest, Akadémiai Kiadó, KK, 1993, 1131. Rec.: *** *Szabó T. Attila hagyateka*, CT, 49, nr. 8, 1993, 2; *** Szabó T. Attila, *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár V–VI*, Közoktatás, 5, nr.1, 1994, 9.

1618. *** *Romániai magyar irodalomi lexikon.* Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődes. [Vol.] I. *A–F.* II. *G–Ke.* Főszerkesztő: Balogh Edgár. Szerkesztő bizottság: Benkő Samu, David Gyula, Gábor Dénes, Kácso Sándor, Kántor Lajos, Kölő Karoly, Lang Gusztav, Sőni Pál, Szabó Attila, Toth Sándor. [Vol.] III. *Kh–M.* Szerkesztőbizottság: Dávid Gyula. Főmunkatárs: Balogh Edgár, Benkő Samu, Gábor Denés, Kacsó Sándor, Kántor Lajos, Kölő Károly, Láng Gusztáv, Sőni Pál, Szabó Attila, Toth Sándor, Venczel József. Megjelent az Országos Kiemelésű Tarsadomtudományi Kutatások Kollégiuma, a Magyar Művelődési és Közoktatási Minisztérium volamint az Illyés Gyula Alapítvánny támogatásával. Rec.: György Gaal, KM, 97, nr. 4, 1991, 304–305 [vol. II]; 100, nr. 4, 1994, 255–256.
VEZI şi nr. 25, 74, 147, 523, 605, 610, 628, 883, **1019, 1028, 1034, 1050, 1052, 1053, 1310, 1857, 1863, 1866, 1953, 1975, 2053.**

Recenzii

1619. BODÓ, CSANÁD, Hegedüs Attila, *Kismémidi tájszatár.* Az ELTE és az MTA Kiadánya, Budapest, 1992, 108 lap., NyIK, 37, nr. 1–2, 1993, 212–214.

1620. B. GERGELY, PIROSKA, Ördög Ferenc: *Zala megye népességösszeirásai és egyházlátogatás jegyzőkönyvei (1745–1771).* I–II. Bp. – Zalcegerszeg, 1991, 1992 (836, 880 l.), NyIK, 37, nr. 1–2, 1993, 208–210.
VEZI şi nr. 1636, 2095.

XVI. *LIMBA ROMANI*

VEZI nr. **2624.**

Recenzii

VEZI nr. 1071.

XVII. *LIMBI CHINO-TIBETANE*

1621. VIŞAN, FLORENTINA, *Le modèle chinois des parties du discours*, Hommage Fischer, 1993, 283–288.
VEZI şi nr. **953**, 1321.

XVIII. *LIMBI FINO-UGRICE*

1622. PENTTINEN, EIRA, *Snomea ulkomailla*, StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 115–118 [predarea lb. finlandeze în străinătate; rez. rom.].
VEZI şi nr. 1797.

XIX. *LIMBI INDO-EUROPENE*

1623. PORUCIUC, ADRIAN, *Observaţii asupra scrierii şi a relaţiei pronunţie–scriere (cu referire specială la limbile indo-europene)*, TD, **14**, nr. 1–2, 1993, 5–12 [Engl. Ab.].
VEZI şi nr. 88, 459, 460, 481, 513, 1582, 2142.

XX. *LIMBI INDO-IRANIENE*

VEZI nr. **1041**.

Recenzii

VEZI nr. 1066.

XXI. *LIMBI SEMITICE*

1624. ANGHELESCU, NADIA, *La motivation du signe chez les grammairiens arabes anciens*, RRL, **37**, nr. 5, 1993, 391–402.
1625. ANGHELESCU, NADIA, *Les désinences casuelles en arabe pourquoi ?*, Hommage Fischer, 1993, 19–22.
1626. AVRAM, ANDREI A., *On the Phonology of Arabic Pidgins and Creoles*, RRL, **37**, nr. 5, 1993, 403–412.
1627. BADIU, OANA, *Suggestions pour l'analyse des définitions des noms de plantes dans Lisān Al-'Arab*, RRL, **37**, nr. 5, 1993, 413–420.
1628. BUBURUZAN, RODICA, *Exclamation et actes de language chez Sībawayhi*, RRL, **37**, nr. 5, 1993, 421–437.

1629. DOBRIŞAN, NICOLAE, *Planification linguistique et modernisation du lexique arabe*, RRL, **37**, nr. 5, 1993, 439–449.
1630. FEODOROV, IOANA, *Remarques sur quelques définitions de noms des phénomènes sonores en arabe*, RRL, **37**, nr. 5, 1993, 451–461 [cu 1 an.].
1631. MĂCELARU, ADRIAN, *On the Original Character of Emphasis and the Problem of the Existence of a Bilabial Triad in Proto-semitic*, RRL, **37**, nr. 5, 1993, 471–480 [cu 2 tab.].
VEZI nr. 12, 909, **1041**, 1143, **1938**, 2029.

Recenzii

1632. ANGHELESCU, NADIA, 'Abd al- 'Azīz Matar, *Tatgīf al-lisān al- 'arabiyy: buhūt luġa-wiyja* (Cultivating the Arabic Language: A Linguistic Survey). Cairo, Dā al-M' ārif, 1991, 382 p., RRL, **37**, nr. 5, 1993, 495–497.
1633. ANGHELESCU, NADIA, Ahmād Mahtār 'Umar, *Tārih al Miġa al- 'arabiyya fī Miṣr wa al Maġrib al- 'Adnā* (Histoire de la langue arabe en Egypte et en Proche Maghreb). Le Caire: Alam al-Kutub, 1992, 315 p., RRL, **37**, nr. 5, 1993, 501–502.
1634. ANGHELESCU, NADIA, G. Bohas, J.-P. Guillaume and D. E. Kouloughlġ, *The Arabic Linguistic Tradition*, London and New-York, Routledge, 1990, 161 p., RRL, **37**, nr. 5, 1993, 493–495.
1635. AVRAM, ANDREI A., Tetsuo Avishio, *A Basic Vocabulary of the Bedouin Arabic Dialect of the Ibāli Tribe (Southern Sinai)*, Tokyo, Institute for the Study of Languages and Cultures of Asia and Africa, 1992, XVIII + 238 p., RRL, **37**, nr. 5, 1993, 502–503.
1636. MOZES, TEREZA, Moses Gaster, *Judaica & Hungarica*. Ediţie îngrijită de Miskolczy Ambrus, Budapest, 1993, Crisia, **23**, 1993, 375–376.
1637. NEAGA, NICOLAE, Damianos Doikos, *Lexicon al limbii ebraice*, volumul I, *Geneza*, Salonic, 1991, 285 p., RT, **4**, nr. 2, 1993, 142–143.
VEZI şi nr. 456.

XXII. *LIMBI TURCICE*

1638. MATEI, DORIN, *Profesorul Nicoară Beldiceanu la Laboratorul de Studii Otomane*, CLSO, nr. 2, 1993, 215–216.
1639. MAXIM, MIHAI, *Turcologia în SUA*, CLSO, nr. 2, 1993, 202–214.
1640. PANAITE, VIOREL, *Relaţiile româno-otomane în terminologia juridică musulmană*, CLSO, nr. 1, 1989 (1990), 31–37.
1641. *** *Caietele Laboratorului de Studii Otomane*. Nr. 1. Coordonatori: Gheorghe I. Ioniţă, Mihai Maxim. Nr. 2. Coordonatori: Mihai Maxim, Bogdan Murgescu, Bucureşti, TUB, 1: 1989 (1990), 286 p.; 2: 1993, 216 p. (UB. FI. FIS).
VEZI şi nr. 132, 480, 618, 882, 906, 911, **930**, **931**, 2122, 2136, 2143.

Recenzii

1642. IONESCU, ELENA-NATALIA, Zeynep Korkmaz, *Gramer terimleri sölüğii (Dictionnaire de termes grammaticaux)*, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu – Türk Dil Kurumu 575, Ankara, 1992, 212 p., RESEE, **32**, nr. 3–4, 1994, 422.

XXIII. *LIMBI ARTIFICIALE*

1643. DOMINTE, CONSTANTIN, *Despre câteva probleme de interlingvistică...*, SCL, **44**, nr. 6, 1993, 511–516 [pe marginea int. din 1991 dat de André Martinet lui François Lo Jacomo şi Detlev Blanke, int. publicat, în 1993, în esperanto şi sub formă de broşură de Centrul de Cercetare şi Documentare privind Problema Limbii în Lume, Rotterdam – Londra].
1644. MARTINET, ANDRÉ, *Un interviu cu ..., pe teme interlingvistice*, Literatorul, **3**, nr. 13, 1993, 16 [cu prez. şi trad. de Constantin Dominte, fragm. din revista „Esperanto", Organ oficial al Asociaţiei Universale de Esperanto (în relaţii consultative cu UNESCO), nr. 1044, nr. 1, ian. 1993, p. 4–5].
1645. ONEŢ, IONEL, *2 milioane de oameni vorbesc esperanto*, RP, **23**, nr. 11, 1994, 16.
VEZI şi nr. **1984**.

XXIII. *METODICA PREDĂRII LIMBILOR*

1. GENERALITĂŢI

1646. CIUBOTARIU, EMILIA, *Pentru o didactică semiotică*, IDÎU, 1990 (1991), 141–148.
1647. CRIŞAN, ALEXANDRU, *Limbile materne în învăţământul european*, TribÎnv, **5**, nr. 17, 1994, 4.
1648. RAŢĂ, GEORGETA, *Discursul universitar – un discurs polemic?*, Forum, **36**, nr. 7–8–9, 1994, 52–56.
VEZI şi nr. 63, 126, 301, 394, 1770.

2. LIMBA ROMÂNĂ

1649. ANDREI, NICOLAE, *O problemă de analiză a frazei*, Accent, **2**, nr. 14, 1994, 4 [la rubr.: Pentru candidaţii la admitere...].
1650. ANGHEL, STELA, *O perspectivă instrumentală creatoare modernă*, TribÎnv, **5**, nr. 17, 1994, 4 [proiect privind predarea lb. rom. în gimnaziu, elaborat de IŞE].
1651. BADEA, DUMITRU, BADEA, CAMELIA, IORDACHE, ECATERINA, *Demers didactic privind dezvoltarea vorbirii şi a gândirii elevilor din clasele I şi a II-a*, ediţia a 2-a revizuită, Constanţa, CCD Constanţa, 1993, 144 p. [ed. I, 1992, 199 p.].
1652. BARBU, ALEXANDRU, *Cunoaşterea terminologiei istorice. O cerinţă metodologică*, TribÎnv, **5**, nr. 41, 1994, 4 [scutelnic, secularizare, memorandum, plebiscit, ţărănism; despre testul de bacalaureat].
1653. BĂDESCU, I., *Pregătiri pentru examen. Exerciţii de verificare pentru admitere*, Timpul-Reşiţa, **5**, nr. 113, 10 iun. 1994, 5 [în liceu, specialitatea lb. rom.].
1654. BOLEA, LUCIA, [S.t.c.: Consultaţii. În sprijinul candidaţilor la admiterea în licee şi şcoli profesionale. A. Limba şi literatura română], ŞG, nr. 34, 1994, 3 [analiză de text].
1655. BRUDA, TRAIAN, *Cunoaşterea componentei lexicale a propoziţiei*, RÎP, **17**, nr. 1–2, 1994, 106–109.

1656. BULEA, EMILIA, *Subiecte pregătitoare pentru liceu*, Dynamis, **5**, nr. 7, 1994, 6.
1657. CAPOTĂ, TEODOR, *Compunerea şcolară*, LLR, **23**, nr. 3–4, 1994, 17–20.
1658. CĂLĂRAŞU, CRISTINA, *Exerciţii de exprimare scrisă*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 13–16.
1659. CĂLĂRAŞU, CRISTINA, *Modernizarea predării limbii române. Paralele româno-franceze (I)*, LL, nr. 1, 1994, 104–109 [rés. fr.]; *(II)*, nr. 3–4, 109–114 [rés. fr.].
1660. CĂLIN, MARIN, *Limbajul pedagogic – o modă ?*, TribÎnv, **5**, nr. 51–52, 1994, 3.
1661. CEGA, ELENA, *Predarea simultană. Exerciţii de activitate independentă la gramatică*, TribÎnv, **5**, nr. 43, 1994, 7 [clasa a IV-a].
1662. CHIRIŢĂ, CORNELIA, *Probleme ale terminologiei ştiinţifice în învăţământul preuniversitar (I)*, LL, nr. 2, 1994, 127–128 [Engl. Ab.].
1663. COJOC, ORTANSA, *Din experienţa unor lecţii de recapitulare finală*, UnDid, nr. 3, 1994, 39–40.
1664. CONSTANTINESCU, SILVIU, *Limba română – clasa a VIII-a. Selecţie riguroasă în scopul sintetizării*, TribÎnv, **5**, nr. 20, 1994, 6.
1665. CONSTANTINESCU, SILVIU, *Proba scrisă la limba română. Fără subiecte cu ambiguităţi !*, TribÎnv, **5**, nr. 29–30, 1994, 4.
1666. CONSTANTINESCU, SILVIU, *Programele de limba română. Dozarea proporţională a noţiunilor de sintaxă*, TribÎnv, **5**, nr. 12, 1994, 7.
1667. CONSTANTINESCU, SILVIU, *Tezele trimestriale de limba şi literatura română.Pregătire, conţinut, evaluare*, TribÎnv, **5**, nr. 50, 1994, 4–5.
1668. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, GH., *Ore speciale pentru citire şi scriere*, TribÎnv, **5**, nr. 7, 1994, 5.
1669. CORNIŢĂ, GEORGETA, *Metodica predării şi învăţării limbii şi literaturii române*, Baia Mare, EUmbria, 1993, 222 p. Rec.: Violeta Apostol, TribÎnv, **5**, nr. 9, 1994, 8; Cornelia Gârmacea, *Un util manual pentru profesor*, TribÎnv, **5**, nr. 45, 1994, 7; Rodica Lupoian, ŞcN, **3**, nr. 4, 1993, 102–104.
1670. COSTEA, OCTAVIA, *Sugestii pentru predarea / învăţarea limbii şi literaturii române în gimnaziu*, LL, nr. 3–4, 1994, 99–108 [rés. fr.].
1671. COTEANU, ION, *O problemă dificilă: limba română ca obiect de studiu pentru viitorii jurişti*, ON, nr. 44, 1994, 1, 2.
1672. CRIHANĂ, MARCEL, *Proba de compoziţie la un examen de admitere*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 57–58.
1673. CRISTEA, MARIA, *Indicaţii gramaticale în predarea lexicului*, ŞG, nr. 31–32, 1994, 2.
1674. DERŞIDAN, IOAN, *Specificul lecţiei de lectură literară prin întrebări şi răspunsuri. Lecturi se(le)cţionate. Noi de Nichita Stănescu*, CTC, **3**, nr. 3, 1992, 2.
1675. DIACONESCU, RĂZVAN, *Programa la limba şi literatura română. I. Limba română*, TribÎnv, nr. 5, 1994, 4 [s.t.c.: Examenul de la A la Z. Admiterea în liceu].
1676. DRAŞOVEANU, D. D., GRUIŢĂ, G., STANCA, V., *Admiterea din 1993, Facultatea de Litere. Cluj-Napoca. Proba de limba română*, Excelsior, **2**, nr. 5, 1993, 14–17.
1677. DRĂGOIU, VALERIA, DRĂGOIU, TEODOR, *Însuşirea grafiei cu „â" şi „sunt" la clasa I*, TribÎnv, **5**, nr. 4, 1994, 7.
1678. DRĂGUŞIN, CAMELIA, *Dictarea, ca exerciţiu de bază pentru o scriere ortografică*, TribÎnv, **5**, nr. 16, 1994, 7.
1679. DUMITRANA, MAGDALENA, *Scris–cititul în atenţia specialiştilor*, RÎP, **17**, nr. 3–4, 1994, 136.
1680. DUMITRANA, MAGDALENA, *Teoria abordării integrale a limbajului. Implicaţii educaţionale la vârsta mică*, RÎP, **17**, nr. 3–4, 1994, 18–25.
1681. DUMITRESCU, ION, *Proba de limba română la concursul de admitere la Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti; sesiunea septembrie 1993*, LLR, 23, nr. 1, 1994, 52–57.

1682. DUŢU, OLGA, *Lectura interpretativă a textului literar la ciclul primar*, Ecouri, **2**, nr. 1–2, 1994, 10–11; vers. fr. *La lecture interprétative du texte littéraire à l'école élémentaire*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 83–84 [rez. rom.].
1683. FRĂŢILĂ, DORINA, *Teste de evaluare. Limba română*, UnCat, nr. 3, 1993, 16–17 [pentru clasa a V-a şi a VIII-a].
1684. GOGA, MIRCEA, *Propuneri pentru o predare a pronumelui reflexiv la studenţii străini*, StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 97–101 [rés. fr.].
1685. GOIA, V., *Tipuri de învăţare: de la concepte teoretice la aplicaţii practice*, StUBBPP, **38**, nr. 1–2, 1993, 31–37 [Engl. Ab.].
1686. GRĂNESCU, MARINELA, *Rata predării şi asimilării vocabularului*, TPCL, 1993, 117–120 [Engl. Ab.].
1687. GRINEA, FLORIN, *Ceva despre compunerile şcolare*, NR, **2**, nr. 4–5, 1994, 17, 18.
1688. HRISTEA, THEODOR, *Limba română la examenul de admitere în învăţământul superior (I)*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 54–55; *(II)*, nr. 2, 56–58.
1689. HRISTEA, THEODOR, *Proba de limba română la concursul de admitere la Facultatea de Drept, Universitatea din Bucureşti. Sesiunea septembrie 1993*, Excelsior, **2**, nr. 6, 1993, 17–20.
1690. HRISTEA, THEODOR, *Proba de limba română la concursul de admitere în Facultatea de Drept, Universitatea din Bucureşti. Sesiunea septembrie 1994*, LLR, **23**, nr. 3–4, 1994, 53–56.
1691. IVĂNUŞ, DUMITRU, TOMA, ION, *Subiecte de limba română date la admiterea în facultăţile din centrele universitare Craiova, Alba Iulia şi Arad, ediţia 1993. Rezolvări şi îndrumări*, Forum, **36**, nr. 3–4, 1994, 113–118.
1692. IVĂNUŞ, DUMITRU, TOMA, ION, *Universitatea din Cluj-Napoca, Facultatea de Litere (română A) şi Teologie–Litere*, Forum, **36**, nr. 1–2, 1994, 104–107; *Universitatea din Cluj-Napoca. Facultatea de Litere (română B)*, 107–108; *Universitatea din Cluj-Napoca. Facultatea de Drept*, 108–111; *Universitatea din Cluj-Napoca. Specializarea Pedagogie (Probă mixtă – Limbă şi literatură română)*, 111–112; *Universitatea din Cluj-Napoca. Facultatea de Jurnalistică*, 112–113; *Universitatea din Timişoara. Facultatea de Litere*, 114–116; *Universitatea din Timişoara. Facultatea de Educaţie Fizică*, 116–118 [s.t.c.: Subiecte de limba română date la admiterea în facultăţile din centrele universitare Cluj-Napoca şi Timişoara].
1693. MAN, VASILE, *În sprijinul candidaţilor la examenul de admitere în liceu şi şcoala profesională*, ŞcV, **5**, nr. 3, 1994, 25 [teste propuse în sprijinul pregătirii elevilor clasei a VIII-a, în vederea admiterii în învăţământul liceal şi profesional].
1694. MANEA, GEORGETA, *Exerciţii grafice. Pregătirea mâinii pentru scris*, TribÎnv, **5**, nr. 16, 1994, 7.
1695. MIHĂESCU, VIORICA, *O abordare semantică a adjectivelor. Sugestii pentru predarea acestora la studenţii străini*, StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 89–95 [rés. fr.].
1696. OPRESCU, MIHAIL, *Cunoaşteţi cazurile părţilor de vorbire ?*, Excelsior, **2**, nr. 6, 1993, 12–14.
1697. OPRESCU, MIHAIL, *Sintaxa în programa de tranziţie*, TribÎnv, **5**, nr. 51–52, 1994, 8.
1698. PAMFIL, ALINA, *Genul didactic argumentativ din perspectiva „pedagogiei textului"*, StUBBPP, **38**, nr. 1–2, 1993, 57–64 [rés. fr.].
1699. POPESCU, RODICA, POPESCU, NICOLAE, *Formarea capacităţii de analiză a cuvintelor, propoziţiilor, contextelor*, RÎP, **17**, nr. 3–4, 1994, 117–124.
1700. PUŞCAŞ, MARIA DANIELA, *Originea şi dezvoltarea limbii române. Test de gramatică*, TribÎnv, **5**, nr. 14, 1994, 4; nr. 15, 4 [la rubr.: Meditaţii la limba română; s.t.c. Examenele de la A la Z. Bacalaureat 1994].

1701. RISTEA, GHEORGHIȚA, *Supraîncărcarea, problema numărul unu*, TribÎnv, **5**, nr. 39, 1994, 7 [clasele I–IV].
1702. ROBCIUC, VASILE, *Valoarea exercițiilor de stil*, TribÎnv, **5**, nr. 33–34, 1994, 8.
1703. ROTARU, CONSTANTIN, *Elemente de relație*, ȘG, nr. 34, 1994, 3 [v.t.c. nr. 1654].
1704. ROTARU, LEONARD, *Programa școlară de limbă română. Preocupări didactice*, Asachi, **4**, nr. 62, 1994, 8.
1705. SEMENOV, MIHAI, *Test la limba română*, ConvDid, **5**, nr. 15, 1994, 52–53.
1706. SPIȚĂ, DOINA, *Interdisciplinaritatea între tradiție și inovație*, IDÎU, 1990 (1991), 109–114.
1707. STAN, MIHAIL, ILINCA, ȘT. M., *Proba de limba și literatura română la concursul de admitere în clasa a IX-a de liceu. Sesiunea iulie 1994*, LLR, **23**, nr. 3–4, 1994, 49–52.
1708. STANCA, VASILE, *O problemă de metodică: explicarea semnelor de ortografie și punctuație în predarea limbii române*, AUO, **2**, nr. 2, 1992, 85.
1709. STANCIU, LUCIA, *Eticheta verbală românească din perspectiva predării limbii române ca limbă străină*, TPCL, 1993, 280–285 [Engl. Ab.].
1710. ȘINCAN, EUGENIA, MOLAN, VASILE, PĂDUREANU, VICTORIA, *Îndrumătorul învățătorului pentru aplicarea programelor școlare la clasele I–IV*, București, ESigma, 1994, 256 p. [partea de lb. rom., p. 8–76].
1711. TOMA, ION, *Limba și literatura română – dezvoltare și didactică universitară*, LL, nr. 3–4, 1994, 120–126.
1712. TUDUCE, DORINA, *O anchetă lingvistică... și surprizele ei*, ȘcN, **4**, nr. 1, 1994, 19–22 [realizată împreună cu elevii, pe probleme de cult. lb.].
1713. ȚOIA, MARIUS, *Stilul e omul*, TribÎnv, **5**, nr. 39, 1994, 7 [clasele I–IV].
1714. ȚURCANU, ELENA, *Proiect didactic*, ȘG, nr. 36–37, 1994, 2 [planul lecției „Subiecte posibile la examenul de admitere", clasa a VIII-a].
1715. UNGUREANU, ADALMINA, *Didactica vocabularului (I)*, NR, **1**, nr. 12, 1993, 13–14.
1716. UNGUREANU, MARCELA, *Limba română*, Dynamis, **5**, nr. 8, 1994, 5 [s.t.c.: Sugestii pentru admitere].
1717. VIEHMANN, ALINA, *Mijloace practice în formarea competenței de comunicare în predarea limbii române ca limbă străină*, TPCL, 1993, 286–291 [rés. fr.].
1718. VIEHMANN, ALINA, *Tehnica jocului și a simulării în predarea limbii române ca limbă străină*, StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 83–87 [rés. fr.].
1719. VOINEA, MARIOARA, [v.t.c. nr. 1654], ȘG, nr. 34, 1994, 4 [analiză de text].
1720. ZAMFIR, GEORGICA, *Formarea automatismelor ortografice și de punctuație*, TribÎnv, **5**, nr. 47, 1994, 4 [clasa I–IV].
1721. ZĂVOIU, ȘTEFAN, *Gramatica în perioada de tranziție*, LL, nr. 3–4, 1993, 130–131 [Engl. Ab.].
1722. *** *Concurs de admitere în clasa a IX-a de liceu. Sesiunea iulie 1993. Limba și literatura română*, Excelsior, **2**, nr. 5, 1993, 17–19 [de G. G. Neamțu].
1723. *** *Concurs de admitere în clasa a IX-a de liceu. Sesiunea iulie 1993. Limba și literatura română*, ȘcV, **4**, nr. 7, 1993, 12.
1724. *** *Concurs de admitere în școala profesională. Sesiunea iulie 1993. Limba și literatura română*, ȘcV, **4**, nr. 7, 1993, 14.
1725. *** *Limba română în gimnaziu: obiective și conținuturi. Text preliminar pentru discuții (II)*, LL, nr. 3–4, 1993, 123–129; *(III)*, nr. 1, 1994, 84–103 [fragm. din proiectul de programă inițiat de IȘE (Laboratorul de didactică și proiectare a conținuturilor). Autori: Alexandru Crișan (coordonator), Matei Cerkez, Georgeta Cincu, Octavia Costea, Aurelia Mihailovici, Cristina Mihăilescu, București, 1992; Engl. Ab.]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 1388.

1726. *** *Limba română pentru liceele cu profil umanist (filologie) şi pentru şcolile normale*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 53.

1727. *** *Ministerul Învăţământului. Concurs de admitere în clasa a IX-a de liceu. Sesiunea iulie 1994. Limba şi literatura română. Subiectele*, Excelsior, **3**, nr. 7, 1994, 7–10 [compunere, comentariu, gramatică].

1728. *** *Ministerul Învăţământului. Examen de bacalaureat, iunie 1994. Limba şi literatura română. Subiectele*, Excelsior, **3**, nr. 7, 1994, 10–11 [compunere, comentariu].

1729. *** *Modele de subiecte pentru examenul de admitere în liceu şi şcoala profesională*, ŞcV, **4**, nr. 4, 1993, 11.

1730. *** *Programa concursului de admitere în licee şi şcoli profesionale din anul 1994*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 51–52 [lb. şi lit. rom.].

1731. *** *Programa concursului de bacalaureat din anul 1994*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 52–53 [lb. şi lit. rom.].

1732. *** *Programa de metodica educaţiei cognitive şi de limbaj la grădiniţă şi a predării limbii române în învăţământul primar*, TribÎnv, **5**, nr. 46, 1994, 6.

1733. *** *Programa de metodica educaţiei cognitive şi de limbaj în învăţământul preşcolar. Clasa a XII-a. Clasa a XIII-a*, TribÎnv, **5**, nr. 47, 1994, 6.

1734. *** *Programa şcolară pentru dezvoltarea vorbirii* [a MÎ, cu o notă introd. de Eugenia Şincan], TribÎnv, **5**, nr. 37, 1994, 6.

1735. *** *Studii de limbă, literatură şi metodică*, VIII. Volum îngrijit de M. I. Oros şi I. T. Stan, Cluj-Napoca, [TUCN], 1993, 209 p. (UCN. FL. CFS). Vezi BRL, **33**, 1990, nr. **1454**; **31**, 1988, nr. **2206**; **26**, 1983, nr. **1775**; **22**, 1979, nr. 53; **21**, 1978, sigla SLLM.

1736. *** *Subiecte date la concursul de admitere la facultăţile din centrele universitare Craiova şi Arad, septembrie 1993*, Ziua, nr. 71, 5 sept., 1994, 13 [s.t.c.: Admiterea '94].

1737. *** *Subiectele examenului de admitere din sesiunea iunie 1993*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 50.

1738. *** *Subiectele la limba şi literatura română – sesiunea iulie 1994, admiterea la liceu, clasa a IX-a*, ŞG, nr. 36–37, 1994, 3.

1739. *** *Teste ortografice*, Excelsior, **2**, nr. 6, 1993, 14–16 [extras din vol. *Culegere de texte pentru dictări*, de Traian Blajovici, Ioan Comănescu, Valeria Botiş, Zaharia Macovei, Buc., 1969, p. 232–238].

VEZI şi nr. 10, 41, 96, 97, 127, **146**, 466, 482, 724, 745, 964, 1075–1079, 1085–1093, 1096, 1099, 1100–1102, 1110, 1111, 1116–1118, 1123, 1124, 1129–1133, 1141, 1148, 1149, 1151, 1158, 1160–1162, 1168, 1170, 1172–1174, 1182, 1183, 1226, 1259, 1825, **1857–1859**, **1861**, **1862**, 1864, **1866**, **1869**, **1871**, **1874–1876**, **1878**, **1882**, **1884**, **1890–1893**, **1897**, **1898**, 1902, 1904, 1906, 1913, 1914, 1916, 1922, 1924, 1931, **1938**, 1940, 1942–1944, 1947–1951, 1963, 1969, 1971, 1979, **1982**, **1985**, **1987**, **1995**, 1996, 2000, 2002–2004, 2010, 2011, 2014, **2018**, 2020–2022, **2025**, **2028**, **2032**, 2035, 2040–2043, 2048, 2049, 2055, 2057–2060, 2062, 2064, **2065**, 2071, 2077.

Recenzii

1740. ROTUNDU, VASILE, *Studii de limbă, literatură şi metodică*, vol. VI, Cluj-Napoca, 1987, 166 p., SSMD, **4**, 1988, 210–214. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **2206**.

VEZI şi nr. 2081, 2084, 2085, 2093, 2097.

3. LIMBI STRĂINE

1741. ANDRONOVICI, DOINA, *Making Use of Non-Verbal Information – A Reading Skill ?*, TPCL, 1993, 213–218.
1742. ASTUTI, LUCIA, *Teaching a Foreign Language through Images*, SE, **4**, nr. 3, 1993, 3–4.
1743. BAN, IUDIT, *K voprosu o ponimanii antinomii u „tradicionnyi" i sovremennyi pri primeni nagljadnosti na urokah russkogo jazyka*, SLLM, **8**, 1993, 13–22.
1744. BANTAŞ, ANDREI, *The Magic Flute Leads to the Quest for the Holy Grail*, StLLMod, 1993, 170–174 [despre predarea concomitetă a noţiunilor de vocabular, gramatică, pronunţare şi civilizaţie].
1745. BARBU, ELISABETA, *Theoretische Grundlagen des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 103–105 [rez. rom.].
1746. BARGHIEL, V., ENACHE, M., *Devising a Communicative Progress Test*, TPCL, 1993, 207–212 [Engl. Ab.].
1747. BARGHIEL, VIRGINIA, ARSENE, MIHAELA, ENACHE, MARIA, *The Affective Factors and the English Class*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 69–70 [rez. rom.].
1748. BARNEA, ALEXANDRU, *Locul latinei în educaţia naţională*, Apostrof, **5**, nr. 5–6–7, 1994, 8 [s.t.c.: Latinitatea].
1749. BARNER, AXEL, *Funktion und Stellenwert der Landeskunde im modernen Fremdsprachenunterricht*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 112–114.
1750. BÖRGE-BOECKMANN, KLAUS, *Die Relation zwischen erst- und zweitsprache und die Konsequenzen für den Unterricht in Deutsch als Fremdsprache / Zweitsprache*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 94–97 [rez. rom.].
1751. BRÂNCOVEANU, T., *Propuneri de subiecte pentru bacalaureat. Limba franceză*, Dynamis, **5**, nr. 8, 1994, 3.
1752. CAZACU, DIMITRIE, *Tipologia proceselor şi mecanismelor achiziţiei lingvistice*, TPCL, 1993, 89–94 [Engl. Ab.].
1753. CĂLUGĂRIŢA, AURELIA, DANCIU, CORNELIA, COMIŞEL, ECATERINA, *O programă. Limba germană pentru clasa a V-a*, TribÎnv, **5**, nr. 49, 1994, 7.
1754. CHEFNEUX, GABRIELA, HAMZEA, LILIANA, *Striking a Balance between Fluency and Accuracy in Learning English*, TPCL, 1993, 246–249 [Engl. Ab.].
1755. CHIRILĂ, FEODOR, MIRON, ANA, *Problemy obučenija rodnomy russkomu jazyku učaščihsja russkih-lipovan Rumynii*, FilR, **14**, 1994, 395–404.
1756. CHIVESCU, ROMEO, *Componenta gradualităţii în relaţia competenţă lingvistică – competenţă de comunicare*, TPCL, 1993, 48–53 [русс. рез.].
1757. CIOBANU, GEORGETA, *Preliminaries to Teaching English Compounds to Romanian Students*, TPCL, 1993, 139–144 [compuse rom. după model engl.; Engl. Ab.].
1758. CODREANU, VIORICA, *Perspective în inovarea evaluării în predarea limbii engleze*, UnDid, nr. 3, 1994, 43–45.
1759. COJOCARU, DANA, *Frazeologija – eë rol' v podgotovke rumynskij studentov-russistov*, FilR, **14**, 1994, 39–49.
1960. COLIBABA, ANCA, *Strategii multiple de evaluare şi monitorizare a înţelegerii textuale*, IDÎU, 1990 (1991), 57–64.
1761. COLIBABA, ŞTEFAN, *Deducţia: proces psihologic în învăţarea şi utilizarea limbilor străine*, IDÎU, 1990 (1991), 65–68.
1762. COMIŞEL, ECATERINA, *Limbile moderne – o sistematizare a cerinţelor*, TribÎnv, **5**, nr. 16, 1994, 4.

1763. CONSTANTINESCU, MUGURAŞ, *Iniţierea în exploatarea textului literar în limba franceză*, IDÎU, 1990 (1991), 149–152.
1764. CORICIUC, NATALIA, *Strategii sintactice în predarea limbilor moderne în viziune interdisciplinară*, IDÎU, 1990 (1991), 69–74.
1765. COSMA, DORIN, *Despre lectura metodică (III). 2. Instrumentele gramaticale*, ŞcN, **4**, nr. 2, 1994, 29–35 [în fr.].
1766. CROITORU, OTILIA, *Paronimia şi implicaţiile ei în procesul predării limbii ruse*, SLLM, **8**, 1993, 31–36.
1767. CUCU, LIA, *Exerciţiile de simulare în sprijinul realizării caracterului interdisciplinar al orelor de limbă engleză*, IDÎU, 1990 (1991), 81–84.
1768. CUNIŢĂ, ALEXANDRA, *Reformularea ca tehnică de clasă*, TPCL, 1993, 28–35 [rés. fr.].
1769. DASCĂLU, MIHAELA, *Creativitate şi interdisciplinaritate în predarea limbii engleze*, IDÎU, 1990 (1991), 85–90.
1770. DĂRIESCU, RODICA, *Gramatica textului. Implicaţii didactice (IV)*, Cronica, **28**, nr. 24, 1993, 14–15; *(V)*, **29**, nr. 1, 1994, 13; *(VI)*, nr. 2, 14; *(VII)*, nr. 9, 12, 14.
1771. DINESCU, CARMEN, *Întoarcerea la clasici – o permanentă lecţie de morală*, IDÎU, 1990 (1991), 121–126 [în predarea lb. străine].
1772. DOBRE, DAN, *Raportul perfect simplu vs. perfect compus şi unele implicări în procesul predării limbii franceze ca limbă străină*, Hyperion, **2**, 1993, 281–289 [rés. fr.].
1773. DOROBANŢU, NICOLAE, *Predarea limbii latine în gimnaziu. O necesitate incontestabilă*, TribÎnv, **5**, nr. 7, 1994, 5.
1774. DRAGOŞ, CLARA LILIANA, LITERAT, RUXANDRA, *Reading in the Foreign Language Class*, StUBBPP, **37**, nr. 1–2, 1992, 129–134 [Engl. Ab.].
1775. DRĂGHICESCU, JANETA, *Sur les opérations mentales dans le processus d'acquisition d'une langue étrangère*, TPCL, 1993, 36–41 [rés. fr.].
1776. EVSEEV, IVAN, EVSEEV, MARGARITA, *Onomastika i metodika prepodovanija russkogo jazyka*, FilR, **14**, 1994, 371–381.
1777. FOJICĂ, ELEONORA, *Programa de limba franceză la clasa a IV-a. Cercetări necesare*, TribÎnv, **5**, nr. 11, 1994, 7.
1778. GHENGHEA, VOICHIŢA-ALEXANDRA, *Die Rolle einiger graphischen Mittel in der fremdsprachlichen Lectüre deutscher Fachtexte*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 107–108 [rez. rom.].
1779. HAMZEA, LILIANA, *An Experiment in Learning Strategies for Expanding the Students' Vocabulary*, TPCL, 1993, 224–229 [Engl. Ab.].
1780. HAMZEA, LILIANA, *Optimizarea deprinderii de receptare orală în limba engleză*, SLA, **4**, 1994, 69–73 [Engl. Ab.].
1781. HENŢEŞ, ZOICA, IVĂNESCU, RADADIANA, *Lesestrategien im Fremdsprachenunterricht*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 109–111 [rez. rom.].
1782. HIPFL-WOI, HERBERT, *„...Beschloss der Graf, allen bedenken zum Trotz, sein Schloss an die Vampire zu wermieten". Überlegungen zur Frage, welche Texte im DaF-Unterricht (für Erwachsene) geschrieben werden sollten*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 104–108 [rez. rom.].
1783. HITICAS, PUIU, *Limba latină. Locul cuvenit în planul de învăţământ*, TribÎnv, **5**, nr. 43, 1994, 4.
1784. HOLLINGER, ALEXANDER, *The Improvement of Reading Skills Teaching in English for Special Purposes Classes for Students in Economics*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 73–74 [rez. rom.].
1785. HOLLINGER, ALEXANDER, ARSENE, MIHAELA, *Strategies for the Involvement of Students in the Learning of Business Letter Writing*, TPCL, 1993, 179–182 [Engl. Ab.].

1786. HOREZEANU, MIHĂIȚĂ, *Minimal Pairs Revisited: a Cross Linguistic Approach*, StLLMod, 1994, 219–225 [rez. rom.].
1787. IACOB, MONICA, *Transferul de informații*, TPCL, 1993, 330–335 [Engl. Ab.].
1788. IFTIMIE, NICOLETA, *Implementing Reading Strategies in the English Seminar*, TPCL, 1993, 195–199 [Engl. Ab.].
1789. IRIMIEA, SILVIA, *A Methodological Approach to Teaching English at the College of Tourism*, StUBBGeogr, **38**, nr. 2, 1993,111–113 [Engl. Ab.].
1790. IRIMIEA, SILVIA, *Listening Activities*, StUBBGeogr, **39**, nr. 1, 1994, 105–107 [în învățarea lb. engl.; Engl. Ab.].
1791. KIRÁLY, MARIA, *Sootnošćenie kommunikativnosti i sistemnosti v tematičeskoj organizacii učebnogo processa*, FilR, **14**, 1994, 347–357.
1792. KLASTER-UNGUREANU, GRETE, *Bewegungspielle im Deutschunterricht der Grundschule*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 108–110 [rez. rom.].
1793. KOCH, MARIANNE, *Hörverstehen*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 100–103 [rez. rom.].
1794. LAZĂR, KRISTINE, *Liestungsmessung in Form von Tests im DaF-Unterricht*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 115–117 [rez. rom.].
1795. LĂZĂRESCU, IOAN, *„Was ist schwerig beim Deutsch-als-Fremdschprache-Ununterricht ?" Eindrücke von der Sonnenberg-Tagung*, KarpRund, **27**, nr. 16, 1994, 2 [Harz, 20–26 febr. 1994, International Sonnenberg Association].
1796. LECA, MAGDALENA, *Wirtschaftsdeutsch in rumänien-algemeine Präsentation und Übungstypologie*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 57–58 [rez. rom.].
1797. LINNAKYLÄ, PIRJO, *Curriculum-ul de limbă maternă în Finlanda: de la deprinderi lingvistice la alfabetizare funcțională și identitate culturală*, RPed, nr. 3–4, 1994, 57–64 [trad. de Florentina Sânmihăian].
1798. LITERAT, RUXANDRA, *K voprosu ob interpretacii tekstov po special'nosti na zanjatijah so studentami nefilologami*, SLLM, **8**, 1993, 46–51.
1799. L[ONGMIRE], K[AYL], *Statele Unite ale Americii ar trebui să facă din limba engleză limba lor oficială ?*, Ethos, **4**, 1992, 168–172 [trad. din engl. de Horia Hulban].
1800. LOZBĂ, MIHAI, *Sintaktičeskij analiz*, SSMD, **4**, 1988, 1–25.
1801. MATEESCU, DAN, *Growing Interest for the Study of English in Romania*, CrRom, 6, nr. 5, 1994, 21.
1802. MATEI, GABRIELA, *From Non-communicativness to Communicationess in Language Testing. Analysis and Evaluation of a Half-breed English Language*, StLLMod, 1993, 175–188 [rez. rom.].
1803. MĂGUREANU, TATIANA, *Language Awareness and Oral Communication Strategies in Teaching / Learning English for Special Purposes*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 74–75 [rez. rom.].
1804. MIHALCIUC, MARIA, *Die Einbeziehungliterarischer Texte in den Hochschulunterricht Deutsch als Fremdsprache für Nichtphilologen*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 105–107 [rez. rom.].
1805. MIHALCIUC, MARIA, MUREȘAN, LAURA, *Selbsbewerkung der Sprachfähingkeit als Bewusstmachung der Lernstrategien*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 98–99 [rez. rom.].
1806. MILCU, ȘTEFAN, *Pledoarie pentru cunoașterea limbilor străine*, ON, nr. 54, 1994, 1.
1807. MILESCU, BUCUR, *European Language Institute: Plăcerea de a învăța limbi străine*, SE, 4, nr. 2, 1993, 4.
1808. MÎRȚU, MIHAELA, *Stimularea exprimării orele*, IDÎU, 1990 (1991), 41–46.
1809. MUȘINA, TANIA, *Group Work and Subject Oriented Activities Based on Authentic Texts in English Classes for Tourism and Catering Students*, TPCL, 1993, 241–245 [Engl. Ab.].

1810. NASTA, EUGEN, *The Cohesive Devices and the Teaching of Reading and Writing*, TPCL, 1993, 72–77 [Engl. Ab.].
1811. NICOLAU, MARIA, *On the Relationship between Language Learning Strategies, the Idea of the „Good Language Learner" and Learner Training*, TPCL, 1993, 201–206 [Engl. Ab.].
1812. NOVEANU, EUGEN, *Psiho-pedagogičeskie voprosy razrabotki komp'juternyh učebnyh programm*, FilR, **14**, 1994, 359–364.
1813. PECULEA, P., *O strategie de predare neconvenţională*, TPCL, 1993, 336–339 [Engl. Ab.].
1814. PEDESTRAŞU, ANATOL, *Glotodidactica şi metode moderne de cercetare în domeniul semanticii*, TPCL, 1993, 95–100 [Engl. Ab.].
1815. PETRESCU, IOANA I., *Aplicarea analizei hermeneutice în exploatarea pedagogică a textului*, TPCL, 1993, 113–116 [Engl. Ab.].
1816. POENARU, VASILE, *Using English-English Dictionaries. Dicţionare explicative englezeşti*, SE, 4, nr. 5, 1993, 1.
1817. POLLONI, DOMENICO, *A Sketch of Error Analysis on the Basis of Some Compositions of Romanian-Speaking Students of Italian*, AUCn, **1**, 1990, 199–209.
1818. POPA, BIANCA, COMIŞEL, ECATERINA, *Programa pentru metodica predării limbii engleze la clasele XI–XII şi a conţinuturilor la această disciplină la clasele XII–XIII*, TribÎnv, **5**, nr. 45, 1994, 6.
1819. POSTOLACHE, RODICA, *Rolul imaginii şi al culorii în activităţile ludice la lecţiile de limba franceză*, IDÎU, 1990 (1991), 91–94.
1820. PRELIPCEANU, CRISTINA, *Simulation in Teaching Business Letters. Writing*, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 75–76 [rez. rom.].
1821. RADEŞ, LĂCRĂMIOARA, BRÂNZAN, DOINA, VOINEA, ILINCA, *Some Strategies for Learning Vocabulary a Classroom Approach*, TPCL, 1993, 189–194 [Engl. Ab.].
1822. RAŢĂ, GEORGETA, *Interdependenţa dintre lectură şi studiul limbilor străine moderne*, IDÎU, 1990 (1991), 159–164.
1823. ROBCIUC, VASILE, *Probleme ortografice specifice limbii franceze tehnice*, IDÎU, 1990 (1991), 95–104 [cu 2 sch.].
1824. ROMAN, DORINA, *La didactique en français langue étrangère*, Baia Mare, EUmbria, 1994, 211 p. Rec.: Elena Hodor-Maxim, *O didactică modernă, interesantă şi utilă*, ŞcN, 4, nr. 4, 1994, 12–14.
1825. ROTARIU, SIMONA LIANA, *General Remarks on Interlanguage Transitivity and the Romanian Learner*, StLLMod, 1993, 152–162 [în engl.; rez. rom.].
1826. ROTUNDU, VASILE, *Tipologija urokov russkogo jazyka*, SSMD, 4, 1988, 184–205.
1827. SANDU, DOINA, *Textrezeption als Lehr und Lernziel*, TPCL, 1993, 368–373 [rez. rom.].
1828. SIBIŞAN, AURA, *Motivational Factors in Speaking Activities*, TPCL, 1993, 236–240.
1829. SIME, ELENI, *Importanţa dezvoltării deprinderii de înţelegere după auz în cadrul lecţiilor de limbi străine*, DidMil, nr. 7, 1994, 1–6 [fr.].
1830. SOLOMON, ANA, *Importanţa frazeologiei în practica predării limbii ruse*, IDÎU, 1990 (1991), 105–108.
1831. STANCIU, DANIELA, *Strategii de învăţare a unei limbi străine*, EÎ, nr. 1–2, 1993, 124–133.
1832. STĂNESCU, SORELA, *The Value of Teaching Poetry in Developing the Aesthetic, Intuitive and Emotional Sides of the Personality*, TPCL, 1993, 310–314 [Engl. Ab.].
1833. STĂNESCU, SPERANŢA, *Strategii de lectură în predarea limbilor străine*, TPCL, 1993, 274–279 [deutsch. Zus.].
1834. STELEA, CORINA, *Însuşirea lexicului francez prin abordarea etimologică a cuvintelor*, TPCL, 1993, 304–309 [rés. fr.].

1835. STRATAN, VICTOR, RUSU, TIBERIU, *Limba franceză contemporană vs. langue française étrangère*, TPCL, 1993, 315–318 [rés. fr.].
1836. TILINCA, MIHAELA, *Old Texbooks, New Materials*, StLLMod, 1994, 258–263 [predarea după manualele vechi în şcoli; rez. rom.].
1837. TUDORAN, DANIELA, *Even Writing Can Be Fun!*, StLLMod, 1994, 264–268 [rez. rom.].
1838. ŢIGĂU, GHEORGHE, *Limba latină – o cenuşăreasă a învăţământului gimnazial?*, Asachi, **4**, nr. 64, 1994, 9.
1839. UNTARU, IULIAN, *Die Modi im deutschen Nebensatz*, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 52–56 [rez. rom.].
1840. VAIMBERG, SOLOMON, *Sopostavitel'nyj analiz – včera i segodnia*, FilR, **14**, 1994, 59–65.
1841. VASILE, PAULA, *Modalitate optimă de receptare a limbii străine*, TribÎnv, **5**, nr. 11, 1994, 7.
1842. VINŢELER, ONUFRIE, *Nekotorye voprosy prepodavanija sintaksisa russkogo jazyka rumynskim učaščimsja*, FilR, **14**, 1994, 365–370.
1843. VOINEA, RADU P., *O restituire imperios necesară: limba latină în şcoală*, ON, nr. 42, 1994, 1, 6.
1844. VRĂJITORU, ANA, *Momentul nul în învăţarea limbilor străine*, Ethos, **4**, 1992, 150–153.
1845. WOLF, SIEGFRIED, *Nekotorye voprosy peredači russkih častic na rumynskij jazyk*, FilR, **14**, 1994, 89–94.
1846. *** *Mijloace de învăţământ în sprijinul studiului limbilor străine*, TribÎnv, **5**, nr. 11, 1994, 7.
1847. *** *Prelegeri de limbă, metodică şi literatură rusă pentru definitivare în învăţământ, gradul al II-lea şi perfecţionare.* Coordonatori: Mihai Lozbă, Livia Cotorcea. **5.** *Studii de slavistică*, Iaşi, UI, 1991, 238 p. (UI. FLS). Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **2204**.
1848. *** *Programa de limba engleză pentru clasa a IX-a, aprobată cu nr. 37907 / 12. 09. 1994*, TribÎnv, **5**, nr. 39, 1994, 6.
1849. *** *Programa de limbă engleză pentru clasa a V-a, aprobată cu nr. 37907 / 12. 09. 1994*, TribÎnv, **5**, nr. 38, 1994, 6.
1850. *** *Studii de limbi şi literaturi moderne.* Volum îngrijit de Hortensia Pârlog şi Rodica Bocşa, Timişoara, TUT, 1993, 188 p.
1851. *** *Subiecte date la concursul de admitere la Academia de Poliţie „Alexandru Ioan Cuza", septembrie 1993*, Ziua, nr. 71, 5 sept. 1994, 13 [v.t.c. nr. 1736].
1852. *** *Subiecte date la concursul de admitere la Academia de Poliţie „Alexandru Ioan Cuza". Limba engleză*, Forum, **36**, nr. 1–2, 1994, 125; *Limba franceză*, 126; *Limba rusă*, 127; *Limba germană*, 128; *Limba română*, 119–120.

VEZI şi nr. 10, 41, 60, 71, 72, 74, 81, 85, 91, 95, 101, 103, 114, 115, 118, 127, 128, 137, **146**, 152, 167, 182, 230, 246, 267, 396, 411, 465, 468, 1412, **1462**, 1513, 1514, **1570**, 1648, 1718, **1735**, **1855**, **1856**, **1860**, **1863–1865**, **1867**, **1868**, **1870**, **1872**, **1873**, **1877**, **1879–1881**, **1883**, **1885–1889**, **1894**, **1895**, **1899–1901**, **1903**, **1904**, **1907–1912**, **1915**, **1917–1921**, **1923**, **1925–1930**, **1932**, **1933–1939**, **1941**, **1944–1946**, **1952–1962**, **1964**, **1965–1968**, **1970**, **1972–1974**, **1976–1978**, **1980**, **1981**, 1983, 1984, **1986–1990**, 1991, **1992**, **1993**, **1994**, **1997–1999**, **2001**, **2005–2009**, **2012**, **2013**, **2015–2017**, **2019**, **2023**, **2027**, **2029–2031**, **2033**, **2034**, **2036–2039**, **2041**, **2045–2047**, **2050–2054**, **2056**, **2064**, **2065**, 2066–2070, **2071–2076**, **2078**, 2079, **2080**, 2129, 2130, 2133.

Recenzii

1853. GHENGHEA, VOICHIŢA, Elisabeta Barbu, *Rolul elementelor vizuale în predarea limbilor străine* [...], ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 154–155.
Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **1233**.

1854. SCHALLER, WOLFGANG, Teo Harden, Cliona Marsch (hg.), *Wieviel Grammatik braucht der Mensch ?*, 175 S., Indicium Verlag, München, 1992, ZGR, **2**, nr. 1–2, 1993, 139–140.
VEZI şi nr. 1538, 1740, 2086–2088, 2090–2092, 2095, 2096, 2098.

4. MANUALE, CURSURI, GHIDURI ETC.

1855. ABBS, BRIAN, FREEBAIRN, INGRID, *Discoveries. Teacher's Book*, Essex – Bucureşti, Longman, EDP, 1992, 136 p. *Student's Book. Level 1*, [vol.] I–III, Essex – Bucureşti, Longman, EDP, 1992, I: 91 p., II: 91 p., III: 91 p.

1856. ACHIM, ALAVIANA, DINU, FELICIA, CAPOTĂ, LIANA, MASTACAN, ALICE, COMIŞEL, ECATERINA, POPOVICI, RUXANDRA, TEODORESCU, ELENA, *Pathway to English. English Agenda: Student's Book.* 5 grade, Bucureşti, EDP, 1994, 151 p. (MÎ).

1857. ÁDÁM ZSIGMOND, *Să învăţăm corect româneşte. Tanuljunk helyesen románul. Noţiuni de limba română pentru maghiari*, Bucureşti, EŞ, 1993, 282 p.

1858. AGRIGOROAE, DAN, *Abecedar aplicativ – metodă activă pentru învăţarea şi consolidarea citit-scrisului*, Piatra Neamţ, EADAN, 1993, 113 p. Rec.: Theodor Ştefănică, *„Abecedar aplicativ", manual alternativ*, ŞG, nr. 30, 1994, 6.

1859. ANGHELESCU, MIRCEA, LĂZĂRESCU, GHEORGHE, NICOLAE, NICOLAE I., BĂRBOI, CONSTANŢA, OLTEANU, A. GH., STOICA, CORNELIA, GHEORGHIU, VLADIMIR, OTOBÂCU, CONSTANTIN, BEREA-GĂGEANU, ELENA, *Limba şi literatura română*. Manual pentru clasa a IX-a. Capitolul *Originea şi dezvoltarea limbii române* a fost elaborat de acad. Ion Coteanu, Bucureşti, EDP, 1994, 318 p. (MÎ). Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1450**; **35**, 1992, nr. **1273**; **31**, 1988, nr. **2240**; **26**, 1983, nr. **2153**; **25**, 1982, nr. **3107**.

1860. ANTAL, GYÖNGYVÉR, *Curs de limba latină. Pentru uzul studenţilor. Latin nyelvkönyv: egyetemi hallgaták számará*, Târgu-Mureş, [f. e.], 1992, 109 p. multigr. (UMFTM).

1861. ANTONESCU, F., ANTONESCU, S. M., *Teste de limba română pentru admiterea în liceu*, Bucureşti, TL, 1992, 62 p.

1862. BALLA, SARA, SIMON, JÓLÁN, RĂCĂŞAN, LIVIA, *Limba română*. Manual pentru clasa a III-a. Învăţământul cu predarea în limbile minorităţilor naţionale. *Vocabular român-german*, Bucureşti, EDP, 1994, 223 p. Vezi BRL, 35, 1992, nr. **1277**; **25**, 1982, nr. **3040**; **24**, 1981, nr. 2592; **22**, 1979, nr. 2026.

1863. BALLA, SARA, SIMON, JÓLÁN, RĂCĂŞAN, LIVIA, *Limba română*. Manual pentru clasa a III-a. Învăţământul cu predarea în limbile minorităţilor naţionale. *Vocabular român-maghiar*, Bucureşti, EDP, 1994, 223 p. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **1278**; **27**, 1984, nr. **1952**; **25**, 1982, nr. **3041**; **24**, 1981, nr. 2591; **22**, 1979, nr. 2027.

1864. BANTAŞ, ANDREI, *Engleza prin traduceri*, Sibiu, Transpres, 1993, 140 p. [avantitlu: Take it Easy!].

1865. BANTAŞ, ANDREI, ALBU, RODICA, POPA, MARIANA, CIOBANU, CARMEN, TROFIN, AUREL, *English for Advanced Students* with a Special Chapter on English Lexicology by Herbert Pilch, [ed. a doua], IE Iaşi, 1993, 320 p. (**Biblioteca de engleză**). Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1455**.

1866. BANTAŞ, ANDREI, ŞTEFĂNESCU, DANIELA, IONESCU, ANCA-IRINA, CIUCĂ, LYDIA, NAGY, ANNA, IONESCU-BOERU, C., BOANGHER, MIHAI, *Cu maşina prin Europa. Ghid de conversaţie pe teme auto în limbile română, engleză, franceză, germană, italiană, spaniolă, maghiară, bulgară*, Bucureşti, ECantemir, 1994, 224 p.

1867. BĂDICĂ, GALINA, SAVU, ECATERINA, *Gramatica limbii ruse. Limbajul tehnic.* Partea I, Bucureşti, TUPtB, 1993, 104 p. multigr. (UPtB).

1868. BĂNCILĂ, FLORICA, *The Historical Evolution of the Impersonal Sentence Structure in English.* A special course, Bucureşti, EUB, 1991, 199 p. multigr. (UB. FLLS. CLLE).

1869. BĂRBOI, CONSTANŢA, BOATCĂ, SILVESTRU, POPESCU, MARIETA, *Limba şi literatura română.* Pentru studiu la clasă, olimpiade şi concursuri şcolare, examene de bacalaureat şi admitere în facultăţi. Ed. a 2-a (revizuită şi îmbunătăţită), Bucureşti, ERecif, 1993, 464 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1581**.

1870. BENCU, SILVIA, *Textul ca „pretext" în manualul de limbă modernă*, IDÎU, 1990 (1991), 53–56.

1871. BEREA-GĂGEANU, ELENA, MOIGRĂDEANU, DOINA, POPESCU, FLORIN D., TABARCEA, CEZAR. Coordonator: FLORIN D. POPESCU, *Limba română. Limbă şi stil, punctuaţie şi ortografie, vocabular, fonetică şi fonologie, gramatică (morfologia).* Manual pentru clasele a IX-a şi a X-a (şcoli normale, licee şi clase cu profil umanist), Bucureşti, EDP, 1994, 192 p. (MÎ). Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1462**; **35**, 1992, nr. **1291**.

1872. BESTAZZI, EDVI, *Curs rapid de iniţiere în limba italiană*, Bucureşti, EPACO, 1994, 165 p.

1873. BIRĂU, RODICA, GHEORGHE, CAMELIA, *Franceza pentru gimnaziu.* Partea 1; BIRĂU, RODICA, COMES, MARIANA, Partea 2, Craiova, EMD, 1994, 1: 127 p., 2: 144 p.

1874. BOATCĂ, MARIA, BOATCĂ, SILVESTRU, IANCU, MARIN, *Limba şi literatura română în licee. Antologie de texte comentate.* Clasa a XII-a. În conformitate cu Programa Ministerului Învăţământului pentru anul şcolar 1993–1994, [Bucureşti], ERecif, 1993 (1994), 400 p.

1875. BOATCĂ, MARIA, BOATCĂ, SILVESTRU, ŞOVU, GEORGE, *Limba şi literatura română. Concurs de admitere în licee şi şcoli profesionale*, [ed. a II-a], [Bucureşti], ERecif, 1993, 384 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1464**. Rec.: Marian Bălătică, UnC, **4**, nr. 3–6, 1994, 9.

1876. BOGDAN, MĂDĂLINA, *Gramatica practică pentru ciclul primar*, Bucureşti, ECoresi, 1994, 195 p. + 12 file albe (**Publicaţiile Coresi pentru elevi**). Vezi şi nr. 2098 şi BRL, **36**, 1993, nr. **1467**.

1877. BOTESCU FIANU, ANCA, *Prima mea carte de engleză. My First English Book*, Bucureşti, ESigma, 1993, 176 p.

1878. BOY, MONIQUE, BRĂESCU, MARIA, *Limba franceză prin exerciţii*, Bucureşti, ENiculescu, 1994, 241 p. [+ 7 p. cu recl. la cărţile ed.].

1879. BRÂNCUŞ, GRIGORE, GĂITĂNARU, ŞTEFAN, *Limba română. Modele de analiză gramaticală*, Bucureşti, ECoresi, 1994, 112 p.

1880. BULGĂR, GHEORGHE, *Limba latină*, Bucureşti, EHyperion XXI, 1993, 128 p. (FUH. UH. FFZ).

1881. BURADA, MARINELA, *English Language Morphology. The Verb and the Verb Phrase.* Note de curs (I), Braşov, [TUBr], 1994, 135 p. multigr. (UBr. FŞ. CLSt).

1882. BURCĂ, A. D., *Meditaţii fără meditator. Analize literare şi gramaticale pentru admiterea în liceu (texte şi exerciţii cuprinzând programul claselor V–VIII)*, ed. a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, ESilvana, 1994, 344 p. [ed. I cu subtitlul: *Limba şi literatura română pentru examenul de admitere în liceu (materia clasei a VIII-a)*, Bucureşti, EValahia, 1991, 255 p.].

1883. CARAGIU-MARIOŢEANU, MATILDA, SAVIN, EMILIA, *Rumänisch für Sie. Ein moderner Sprach. Kurs für Erwachsene. Grammatik. Schlüssel. Wortschatz*, München – Bucureşti, Max Hueber Verlag – EFCR, 1993, 160 p. [ed. 1978, München Max Hueber Verlag].

1884. CELEA, MARIA, *Culegere de fraze analizate sintactic (pentru admitere în liceu şi învăţământul superior)*, Bucureşti, [f. e.], 1993, 112 p.

1885. CENUŞE, IOAN PETRE, LUPCHIAN, GABRIELA, NEGUŞ, DOINA, *Limba franceză pentru oameni de afaceri*, Bucureşti, EExpert, 1993, 595 p.

1886. CHAPSAL, MAURICE, NOËL, CHARLES, ŞTEFĂNESCU, CRISTINA, *Grammaire du français d'aujourd'hui*, Bucureşti, EPC, 1993, 272 p. (**Collection Français facile**).

1887. CHIRILĂ, FEODOR, *Limba rusă contemporană. Sintaxa frazei. Sovremennyi russkij jazyk. Sintaksis složnogo predloženija.* Otvetstvennye redaktory: Ecaterina Fodor, Solomon Vaimberg, Buharest, EUB, 1994, 143 p.

1888. COBB, TIMOTHY, GARDINER, RICHARD, *Today's English Grammar*, Bucureşti, EPC, 1994, XIII + 352 p.

1889. COLLIN, P. H., LOWI, MIRIAM, WEILAND, CAROL, *Beginner's Dictionary of American English Usage*, Illustrations by Erasmus Hernández, Lincolnwood, Illinois USA – Bucureşti, National Textbook Company a Division of NTC Publishing – EDP, 1994, 280 p.

1890. CONSTANTINESCU, SILVIU, *Ghid practic de limba română pentru părinţi*, TribÎnv, **5**, nr. 23, 1994, 8 [proiect].

1891. CONSTANTINESCU, SILVIU, *Gramatica limbii române. Noţiuni teoretice, texte pentru analiză şi fraze analizate sintactic*, Bucureşti, EDP, 1994, 272 p.

1892. CONSTANTINESCU, SILVIU, *Gramatica limbii române – pentru gimnaziu şi liceu (compendiu)*, Bucureşti, ERomcart, 1993, 104 p.

1893. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, GH., *Sintaxa limbii române*, Bucureşti, EŞ, 1994, 604 p.

1894. COSĂCEANU, ANCA, SLĂVESCU, MICAELA, *Gramatica limbii franceze*, Bucureşti, EGramar, 1994, 476 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 1479.

1895. COZMA, MARCEL, *Business English. Engleza comercială*. Prezentată de Ion Raţiu, Oradea, ECP, [f. a.], 276 p. Rec.: Mihaela Pântea, RLib, nr. 1296, 2 iul. 1994, 9; *** *Limba oficială a tranzacţiilor este engleza*, Cotidianul, 4, nr. 148, 27 nov., 1994, 6; *** TribEc, nr. 29, 1994, 41.

1896. CRISTEA, LIVIU, *Dicţionar... fără dicţionar. „Un îndrumător necesar românilor care doresc să emigreze în ţările Americii Latine". Metodă absolut originală de asimilare a 500 cuvinte spaniole fără nici o lecţie*, Bucureşti, EMP, 1993, 64 p.

1897. DANILOV, ILIE, LUPU-BRATILOVEANU, CRINA, LAZĂR, MARIA, *Noţiuni de morfologie cu exerciţii*, Iaşi, EUMFI, 1991, 284 p. (UMFI. CLSt).

1898. DIMITRIU, C., *Gramatica limbii române explicată*, Iaşi, EVirginia, 1994, 344 p. [+ 4 foi albe].

1899. DIXON, ROBERT J., *Everyday Dialogues in English.* A practice book in advanced conversation with adequate drills and exercices. Drawings by Syd Browne, Iaşi – New York, EFC – Regents Publishing Company, 1993, 169 p. (**English as Foreing Language Series**).
1900. DOBROIU, EUGEN, *Curs de istoria limbii latine*, Bucureşti, EUB, 1994, 104 p.
1901. DOBROVICI, VIORICA, *English in Medicine. A Text-Book for Doctors. Medical Students and Nurses*, Bucureşti, CEO, 1994, 236 p.
1902. DOCA, GHEORGHE, *Limba română. Gramatică de învăţare pentru cursurile de vară şi colocviile ştiinţifice de limba, cultura şi civilizaţia poporului român*, [vol.] I. *Structuri fundamentale.* Reeditare, Bucureşti, EUB, 1993, 578 p. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **1303**.
1903. DRAGOŞ, CLARA LILIANA, *A Practical Course in the Teaching of English as a Foreing Language*, Cluj-Napoca, EUCN, 1992, 204 p. multigr. (UCN. FIFz. CPM).
1904. DUDĂU, MITICĂ, LATEŞ, GHEORGHE, FETECĂU, MIHAI, IGNAT, ELEONORA, *Limba şi literatura română. Matematică*, Galaţi, EPF, 1992, 224 p.
1905. DUHĂNEANU, CONSTANTIN, BĂLAN-OSIAC, ELENA, *Curs practic de limba spaniolă*, [Vol.] 1, Bucureşti, ESylvi, 1994, 297 p.
1906. DUMITRESCU, ANA, TEODORESCU, VASILE, *Limba română.* Manual pentru clasa a V-a, Bucureşti, EDP, 1994, 304 p. (MÎ).
1907. DUMITRESCU-BRATEŞ, MARIA, *Limba română. Ghid de conversaţie*, Bucureşti, ENiculescu, 1994, 208 p.
1908. DUMITRESCU-BRATEŞ, MARIA, *Limba franceză. Ghid de conversaţie*, Bucureşti, ENiculescu, 1994, 201 p.
1909. DUMITRESCU-BRATEŞ, MARIA, *Limba franceză. Manual de perfecţionare*, Bucureşti, ENiculescu, 1994, 217 p. [+ 7 p. cu recl. la cărţile ed.].
1910. DUMITRESCU-BRATEŞ, MARIA, *Limba franceză pentru începători şi iniţiaţi*, Bucureşti, ENiculescu, 1994, 296 p. [+ 7 p. cu recl. la cărţile ed.].
1911. DUŢESCU, DAN, *Bongo. Engleza pentru preşcolari. Primii paşi în engleză. The first steps in English*, Bucureşti, EIC, 1993, 56 p.
1912. DUŢESCU, DAN, *Engleza fără profesor. Teach yourself English.* Seria 1. Vol. I, First Series, Vol. 1–2, Iaşi, EMoldova, 1994, 1: 431 p.; 2: 818 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1490**; **20**, 1977, nr. 1758.
1913. DUŢU, OLGA, *Exerciţii ortografice pentru admiterea în liceu*, Constanţa, Europolis, 1991, 112 p. (**Colecţia elevului**).
1914. EICHER, KAREN, ŢEGHIU, LIVIU, *Romanian Verbs. Conjugation Handbook for Foreigners. Verbe româneşti. Îndrumător de conjugare pentru străini*, Timişoara, ESedona, 1995, 142 p.
1915. ELSWORTH, STEVE, *Discoveries. Activity book.* [Level 1], Essex – Bucureşti, Longman–EDP, 1992, 63 p.; vol. II, 1992, 63 p.
1916. ENACHE, DANIELA, ENACHE, GHEORGHE, *Teste de limba română pentru gimnaziu, liceu, admitere.* În conformitate cu programa elaborată de Ministerul Învăţământului, Bucureşti, ERecif, 1994, 64 p.
1917. FIELD, JOHN, *English Step by Step. Limba engleză pas cu pas.* Traducerea şi adaptarea: Dana Poenaru, Bucureşti, ECoresi, 1993, 240 p. [cu 2 casete].
1918. FIRIMIŢĂ, VASILICA, STANCIU-CASAPU, RĂDIŢA, *Baby Basic English. Engleza de bază pentru copii între 4 şi 7 ani*, I, [f. l.], CEO, 1994, 76 p.
1919. GĂLĂŢEANU-FÂRNOAGĂ, GEORGIANA, *Exerciţii de gramatică engleză. Timpurile verbale*, Bucureşti, EOmegapress, 1994, 574 p.
1920. GĂLĂŢEANU-FÂRNOAGĂ, GEORGIANA, COMIŞEL, ECATERINA, *Gramatica limbii engleze.* Pentru uzul şcolar, Bucureşti, OR, 1993, 304 p.

1921. GEORGESCU, ELENA CARMEN, *English for Romanians. Extensive Course. Engleza pentru români. Curs intensiv*, Bucureşti, ESEH, [f. a.], 160 p.
1922. GHEORGHE, ALEXANDRU, SCOROJITU, RADU, CÂRŢU, IOANA, *Să învăţăm gramatica din clasa I.* Ghid metodic pentru învăţători, părinţi şi elevi, Craiova, EGCA, 1994, 231 p.
1923. GHEORGHIU, MARIOARA, *Procédés d'expression de l'intensité en français contemporain*, Iaşi, UI, EdF, 1994, 184 p. multigr. (UI).
1924. GHERGHINA, DUMITRU, GHERGHINA, MARIA, *Dialog lingvistic: III întrebări şi răspunsuri. Dificultăţi gramaticale.* Teme şi teste propuse şi rezolvate pentru admiterea în licee, şcoli profesionale, facultăţi, vol. 2, Craiova, [f. e.], 1993, 126 p.
1925. GHERMAN, HARITINA, *Ghid de conversaţie român-italian. Expresii uzuale, cu transcrieri fonetice. Formule de salut. Profesiuni. Afaceri. Politică. Călătorii. Cumpărături. Sport*, Bucureşti, ETeora, 1994, 256 p. Vezi BRL, **34**, 1991, nr. **1317**.
1926. GHERMAN, HARITINA, SÂRBU, RODICA, *Gramatica limbii italiene*, Bucureşti, EGramar, 1994, 364 p. Vezi BRL, **29**, 1986, nr. **1776**.
1927. GHIDU, GEORGE, PISOSCHI, VALERIU, *Gramatica limbii franceze cu exerciţii.* Fonetică. Ortografie. Substantiv. Articol. Adjectiv. Verb. Tabele de conjugare a verbelor neregulate. Adverb. Prepoziţie. Conjuncţie. Interjecţie. Subiect. Predicat. Atribut. Complement. Propoziţie principală. Propoziţie secundară. Frază. Concordanţa timpurilor. Excepţii de la regulile gramaticale. Exerciţii. Cheia exerciţiilor, Bucureşti, ETeora, 1994, 248 p. (**Français pour tous**, 3).
1928. GHIŞOIU, FLORIN, *Culegere de exerciţii şi texte de gramatică germană.* Manual pentru academiile şi institutele militare elaborat de lt. col. ..., Bucureşti, [f. e.], 1993, 327 p. (MAN. IGÎM).
1929. GHIŞOIU, FLORIN, *Limba germană.* Manual pentru academiile şi institutele militare elaborat de ..., vol. I, Bucureşti, [f. e.], 1993, 239 p. (MAN. IGÎM).
1930. GIBERT, PIERRE, GREFFET, PHILIPPE, *Bonne route ! Drum bun ! Méthode de français.* Avec la collaboration de Alain Rausch, Danielle van Zundert, [vol. 1], GIBERT, PIERRE, GREFFET, PHILIPPE, PARIZET, MARIE-LOUISE, PÉREZ-LÉON, ANNIE, RAUSCH, ALAIN, [Vol. 2], Paris – Bucureşti, Aliance Française, Hachette – ESigma, [f. a.], [1] : 258 p., [2] : 296 p.
1931. GÎTAN, IOANA, CRĂCIUN, VASILICA, ETAGAN, BENONI, *Exerciţii şi teste de gramatică. Culegere pentru clasele II–IV*, ed. a 2-a revăzută, Craiova, ESibila, 1994, 224 p.
1932. GJERAZI, TEFTA, *Să învăţăm limba albaneză*, Albanezul, **1**, nr. 1, 1993, 8; *Lecţia nr. 1. Sunetele şi literele alfabetului albanez*, nr. 2, 7; *Lecţia nr. 2. Articolele şi genurile substantivului*, nr. 3, 7; *Lecţia nr. 3. Numărul substantivelor*, nr. 5, 7; *Lecţia nr. 3*, nr. 6, 1994, 7 [continuare]; *Lecţia nr. 4. Adjectivul*, nr. 3, 7; *Lecţia nr. 5. Exerciţii pentru aprofundarea cunoaşterii adjectivelor*, **2**, nr. 4, 1994, 7; *Lecţia nr. 7. Verbul*, nr. 5, 7.
1933. GOGĂLNICEANU, CĂLINA, *The English Phonetics and Phonology*, Iaşi, EFC, 1993, 356 p.
1934. GORUNESCU, ELENA, *Exerciţii de limbă franceză*, Bucureşti, ECantemir, 1994, 160 p.
1935. GORUNESCU, ELENA, *Limba franceză pentru admiterea în învăţământul superior*, Bucureşti, EAI, 1994, 183 p.
1936. GORUNESCU, ELENA, *Expresii franceze în exerciţii*, Bucureşti, EŞ, 1994, 240 p.
1937. GORUNESCU, ELENA, *Lexicul francez prin exerciţii*, Bucureşti, ECantemir, 1994, 176 p. Vezi BRL, 27, 1984, nr. 2010.

1938. GRIGORE, GEORGE, DOBRIŞAN, NICOLAE, *Ghid de conversaţie român-arab.* Expresii uzuale, în transcriere latină. Formule de salut. Profesiuni. Călătorii. Cumpărături. Servicii. Sport, ETeora, 1993, 102 p. Rec.: Victoria Milescu, Azi, nr. 478, 17 ian. 1994, 11.

1939. GRUIA, GEORGE, *Gramatica limbii engleze*, Craiova, EGI, 1992, XII + 400 p. multigr.

1940. GRUIŢĂ, G., *Gramatică normativă. 77 de întrebări. 77 de răspunsuri*, Cluj-Napoca, ED, 1994, 167 p. Rec.: Andra Şerbănescu, LL, nr. 3–4, 1994, 127–129.

1941. IAROVICI, EDITH, MAREŞ, LILIANA, *Lecţii de limba engleză* pentru nivelul mediu şi avansat, Bucureşti, ETeora, 1993, 95 p.

1942. ILIESCU, ADRIANA, *Studiul textului.* Analize literare pentru bacalaureat şi alte examene de limba şi literatura română, Bucureşti, EExpert, 1994, 191 p. [conţine şi cap.: *Elemente de stilistică şi de prozodie*, p. 9–13; *Originea şi dezvoltarea limbii române*, p. 14–19; *Noţiuni de lingvistică generală*, p. 20].

1943. ILIESCU, CONSTANŢA, NICHITA, SILVIA, PETRESCU, VICTORIA, POPESCU, STELA, *Gramatică şi compunere.* Manual pentru clasa a IV-a, Bucureşti, EDP, 1994, 88 p. (MÎ). Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1506**; **35**, 1992, nr. **1318**; **28**, 1985, nr. **1704**; **26**, 1983, nr. **2159**; **24**, 1981, nr. **2643**.

1944. ILIESCU, VLADIMIR, *Deutsch-rumänischer Sprachfürer. Ghid de conversaţie german-român*, Vierte Auflage, Baia Mare, EGutinul, 1994, 231 p. [textul este reprodus după lucrarea apărută în EŞ, 1966]. Vezi BRL, [6], 1963–1964, nr. 591; [9], 1966–1967, nr. 1012; **34**, 1991, nr. **1324**.

1945. IONESCU, TUDOR, BARBU, SORIN, LASCU, GHEORGHE, *Practica traducerii literare* (Domeniul francez), Cluj-Napoca, EUCN, 1992, 184 p. (UCN. FL).

1946. IONIŢĂ, DIANA, *Ghid de conversaţie român-englez*, Bucureşti, ECoresi, 1993, 237 p.

1947. IVĂNUŞ, DUMITRU, PITIRICIU, SILVIA, SZATHMARY, MELITTA, *Caiet de exerciţii gramaticale. Proiecte didactice*, Craiova, EUCr, 1994, 116 p. multigr. (UCr. FL).

1948. IVĂNUŞ, DUMITRU, POPA, ION, *Îndrumător de limba română*, Timişoara, Eurobit, 1994, 156 p.

1949. IVĂNUŞ, DUMITRU, TOMA, ION, *Limba română pentru concursurile de admitere în licee, şcoli profesionale, colegii şi facultăţi.* Radiografia admiterii, Bucureşti, Niculescu, 1994, 217 p. [+ 5 p. cu recl. la cărţile ed.].

1950. IVĂNUŞ, DUMITRU, TOMA, ION, *Limba română pentru admiterea în licee, şcoli profesionale, şcoli postliceale, colegii şi facultăţi.* Retrospectiva subiectelor, 1993, Bucureşti, Niculescu, 1994, 209 p.

1951. IVĂNUŞ, DUMITRU, TOMA, ION, *Limba română. Fonetică, vocabular, gramatică, stil şi compoziţie. Subiecte date la admiterea în învăţământul superior în anii 1990, 1991, 1992 şi 1993.* Rezolvări integrale şi îndrumări, Bucureşti, EDP, 1994, 364 p.

1952. JURCONI, ION, *Limba şi corespondenţa comercială rusă.* (Pentru cursurile fără frecvenţă), Bucureşti, CEPASE, 1993, VI + 266 p. multigr. (ASE).

1953. KIRÁLY, MARIA, KIRÁLY, FRANCISC, *Ghid de conversaţie român-maghiar. Román-magyar társalgási zsebkönyv*, Timişoara, EHelicon, 1993, 160 p.

1955. LASCU, GHEORGHE, *Verbe franceze. Tabele de conjugare.* Selectate şi prezentate de ... Ed. a II-a revăzută, Cluj, EEchinox, 1994, 208 p. (**Colecţia Studium. Manuale. Dicţionare. Enciclopedii**) [ed. I, 1992, 207 p.]. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **1325**.

1956. LAZĂR, KRISTINE, *Limba germană. Ghid de conversaţie*, Bucureşti, Niculescu, 1994, 248 p. + [5 p. cu recl. la cărţile ed.].

1957. LĂZĂRESCU, ADRIANA, *Limba italiană. Ghid de conversaţie*, Bucureşti, Niculescu, 1994, 251 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1513**.

1958. LEVIŢCHI, LEON, *Manualul traducătorului de limba engleză.* Vocabularul. Sensurile gramaticale. Accentuarea. Coerenţa. Stilul. Texte analizate. Texte ilustrative, Bucureşti, ETeora, 1994, 128 p. (**Essential English**, 7).

1959. LEVIŢCHI, LEON, *Sinonime în gramatica limbii engleze.* Sinonime lexicale. Sinonime gramaticale. Sinonime ideografice. Sinonime stilistice. Sinonime ale aplicării. Topica propoziţiilor. Corespondenţa timpurilor, Bucureşti, ETeora, 1994, 114 p. (**Essential English**, 11)

1960. LEVIŢCHI, LEON, *333 de întrebări şi răspunsuri de gramatică engleză.* Analize gramaticale pe părţi de vorbire şi de propoziţie. Parafrazări şi forme sintetice. Particularităţi gramaticale americane. Particularităţi gramaticale ale textelor ştiinţifice. Morfologia şi sintaxa. Răspunsuri la întrebări, [Bucureşti], ETeora, 1994, 96 p. (**Essential English**, 5).

1961. LEVIŢCHI, LEON, PREDA, IOAN, *Gramatica limbii engleze*, Bucureşti, EGramar, 1994, 328 p. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **1329**.

1962. LONGMAN, ALEXANDER, *From the Essential English Grammar by... ELTBook*, SE, **4**, nr. 14, 1993, 6, 8.

1963. MACARIE, AUGUSTIN, MACARIE, DORINA, *Lecturi literare pentru concursul de admitere, în licee şi şcoli profesionale.* Elemente de vocabular. Elemente de teoria literaturii. Planuri – Sinteze. Comentarii literare. Compuneri diverse, Bucureşti, EVR, 1994, 216 p.

1964. MARINESCU, LILIANA, *Japoneza*, Cotidianul – Capra vecinului, **3**, nr. 5, 8–9 ian. 1994, 6; nr. 11, 15–16 ian., 6; nr. 17, 22–23 ian., 6; nr. 23, 29–30 ian., 6; nr. 29, 5–6 febr., 6; nr. 35, 12–13 febr., 6; nr. 41, 19–20 febr., 6; nr. 47, 26–27 febr., 6; nr. 53, 5–6 mart., 6; nr. 59, 12–13 mart., 6; nr. 65, 19–20 mart., 6; nr. 71, 26–27 mart., 6; nr. 77, 2–3 apr., 6; nr. 83, 9–10 apr., 6; nr. 89, 16–17 apr., 6; nr. 95, 23–24 apr., 6; nr. 101, 30 apr. – 1 mai, 6; nr. 105, 7–8 mai, 6; nr. 111, 14–15 mai, 6; nr. 117, 21–22 mai, 6; nr. 123, 28–29 mai, 6; nr. 129, 4–5 iun., 6; nr. 135, 11–12 iun., 6; nr. 141, 18–19 iun., 6; nr. 147, 25–26 iun., 6; nr. 153, 2–3 iul., 6; nr. 159, 9–10 iul., 6; nr. 165, 16–17 iul., 6; nr. 171, 23–24 iul., 6; nr. 177, 30–31 iul., 6; nr. 183, 6–7 aug., 6; nr. 189, 13–14 aug., 6; nr. 195, 20–21 aug., 6; nr. 201, 27–28 aug., 6; nr. 207, 3–4 sept., 6; nr. 213, 10–11 sept., 6; nr. 219, 17–18 sept., 6; nr. 225, 24–25 sept., 6; nr. 231, 1–2 oct., 6; nr. 237, 8–9 oct., 6; nr. 243, 15–18 oct., 6; nr. 249, 22–23 oct., 6; nr. 255, 29–30 oct., 6; nr. 261, 5–6 n., 6; nr. 285, 3–4 dec., 6; nr. 291, 10–11 dec., 6; nr. 297, 17–18 dec., 6; nr. 303, 24–25 dec., 6; nr. 307, 31 dec. 1994 – 1 ian. 1995, 6. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 1517.

1965. MATEI, VIRGIL, *Gramatica limbii latine cu exerciţii explicative şi cheia acestora*, Bucureşti, EScripta, 1994, 397 p. Rec.: *** *O lucrare aşteptată. Gramatica limbii latine cu exerciţii aplicative*, TribÎnv, **5**, nr. 27–28, 1994, 9.

1966. MĂRCUŞAN, CONSTANTIN, *Limba italiană.* Manual pentru începători, Braşov, EBrafila, [f. a.], 366 p.

1967. McLEAN, ALAN, *Limba engleză. Nivelul elementar.* Cartea 1–2, Bucureşti, ECoresi, 1994, I: 56 p. + 1 casetă; II: 56 p. + 1 casetă (**BBC English**).

1968. McLEAN, ALAN, *Limba engleză fără profesor. English One to One.* Cartea 1–2, Bucureşti, ECoresi, 1994, I: 56 p. + 1 casetă; II: 56 p. + 1 casetă.

1969. MIHALI-FILIP, FLORICA, *Culegere de exerciţii gramaticale pentru învăţământul primar*, Baia Mare, EGutinul, 1993, 80 p.

1970. MIULESCU, CARMEN, *English for You. Engleza pentru toţi.* Nivel elementar, mediu şi avansat, [Craiova], EGA, [1993], 140 p.

1971. MOCEANU, OVIDIU, *Limba română (Compendiu).* În sprijinul pregătirii elevilor pentru examene. I. *Ortografie şi punctuaţie.* II. *Vocabularul.* III. *Fonetica.* IV. *Morfologia.* V. *Sintaxa*, [Piteşti], EVlasie, 1994, 168 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1528**.

1972. MONNERIE-GOARIN, ANNIE, *Bienvenue en France ! Méthode de français.* Par ... avec la collaboration de: Flore Hussenot-Jakubowski et de Marcel Goarin; documentation: Marie-Françoise Boullet. Tome 1. Épisodes 1 à 13. + Cahier d'exercices, Bucureşti [– Paris], ALL – Hattier Didier, en collaboration avec l'Institut français de Munich: Maurice Gottlieb – directeur du Cours de langue; Yannik Beauvais, Maryse Belotchkine, Dominique Endres, Ondine Prauhart-Debraye – professeurs de français langue étrangère, 1994, 110 p.

1973. MORARU, MARIA, *Curs de limba germană pentru începători.* Uz intern, Iaşi, [f. e.], 1993, 168 p. multigr. (UAI. FA).

1975. MORĂRESCU, SIMION, MORĂRESCU, ELVIRA, KISS, ELVIRA, *Limba română pentru clasa a IV-a.* Învăţământul cu predarea în limbile minorităţilor naţionale. *Vocabular român-maghiar*, Bucureşti, EDP, 1994, 200 p. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **1337**; **28**, 1985, nr. **1719**; **26**, 1983, nr. **2170**; **25**, 1982, nr. **3148**; **23**, 1980, nr. 2449.

1976. MORĂRESCU, SIMION, TETIAN-VINŢELER, DIANA, SOFIAN, MARIA, *Jocurile didactice şi învăţarea limbilor străine*, Cluj-Napoca, 1993, 203 p. (UCN. FL).

1977. MURĂREŢ, ION, *Petit traité de poétique. Éléments de versification française*, Bucureşti, 1993, [TUB], 384 p. multigr. (UB. FLS. CLLF).

1978. NĂSTĂSESCU, VIOLETA, TURCU, FULVIA, *Engleza de gata. Off-pegged English. Conversaţie rapidă în limba engleză*, Bucureşti – Chişinău, EUranus – EUS, 1994, 216 p.

1979. NICOLAE, NICOLAE I., OLTEANU, A. GH., PAVNOTESCU, MARIA, LĂZĂRESCU, GHEORGHE, LEAHU, EMIL, PARFENE, CONSTANTIN, BEREA-GĂGEANU, ELENA, *Limba şi literatura română.* Manual pentru clasa a X-a, Bucureşti, EDP, 1994, 272 p. (MÎ) [cu un cap. *Compuneri şi exerciţii de cultivare a limbii* (p. 235–270)]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1333**.

1980. NICULESCU, C. H., *Curs practic de limba italiană*, Bucureşti, EDP, [f. a.], 335 p.

1981. NIŢĂ, CARMEN, *Joy. A Book for Children who Want to Play Learn English. Activity Book.* Written by ... Illustrated by Mihai Niţă, Oradea, Banco, 1993, 24 p.

1982. OLIVOTO, RODICA, *Teste pentru examenul de admitere la liceu. Limba şi literatura română.* Volumul II, Bucureşti, EARA, 1994, 199 p. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1536**.

1983. OPRESCU, SIMONA, *Limba engleză. Situaţii şi expresii*, SE, **4**, nr. 15, 1993, 5 [extrase din lucr. în curs de apariţie la ECoresi].

1984. OSIAS, SAUL, *Esperanto. Noţiuni fundamentale ale limbii internaţionale iniţiate de L. L. Zamenhof*, Craiova, EAIUS, 1994, 244 p.

1985. OŞIANU, PAULA, *Intensitatea comparativă şi noncomparativă într-un manual de limba română pentru studenţi străini*, StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 109–114 [Engl. Ab.].

1986. PARLEA, ILEANA, LÉAUTÉ, JACQUES, *Bonne route en France!*, Bucureşti, PC, 1994, 140 p.

1987. PARPALĂ-AFANA, EMILIA, *Textul ştiinţific. Proprietăţi, tipologie, învăţare*, Craiova, [TUCr], 1992, 40 p. multigr. (UCr).

1988. PĂTRUŢESCU, ANDA, *Le français des sciences économiques.* 1ère partie, Craiova, [TUCr], 1992, 79 p. (UnCr. ChLM).

1989. PECULEA, P., BURADA, M., CHEFNEUX, G., HAMZEA, L., ORBAN, M., PETRESCU, I., *An Elementary Course in English. Pronunciation. Spelling. Punctuation Words.* Pentru uzul studenţilor, Braşov, [TUBr], 1992, 186 p. (UBr. CLS).

1990. PECULEA, POMPILIU, *Manualele universitare de limba engleză în registrul tehnic. Între tradiţie şi realitate*, SLA, **4**, 1994, 87–93 [Engl. Ab.].

1991. PECULEA, POMPILIU, *Observaţii critice privind cartea didactică universitară de limba engleză*, SLA, **4**, 1994, 74–81 [Engl. Ab.].

1992. PEDESTRAŞU, ANATOL, *Limba rusă contemporană. Sintaxa propoziţiei.* Redactori responsabili: Ecaterina Fodor, Solomon Vaimberg, Bucureşti, EUB, 1994, 232 p. multigr.

1993. PETRESCU, IOANA I., *A Practical Course in Modern English Writing.* Pentru uzul studenţilor, Braşov, [TUBr], 1992, 78 p. (UBr. FŞ. CLM).

1994. PETRICĂ, ION, GRUSZCZYNSKI, WŁODZIMIERZ, GEAMBAŞU, CONSTANTIN, *Manual de conversaţie în limba polonă,* Bucureşti, [TUB], 1991, 272 p. il. multigr. (UB. FLLS).

1995. PETROMAN, PAVEL, PRUNCU-MĂRGINEANŢU, DORINA, GAFENCU, MIHAI, STOIA, ION, DINCĂ, DORINA, SEVICIU, TIBERIU, *Consultaţii pentru bacalaureat la limba şi literatura română (în ajutorul elevilor, învăţătorilor şi profesorilor pentru cursurile de reciclare şi examenele de grade didactice).* Lectură şi coordonare: Dorina Pruncu-Mărgineanţu, Timişoara, EEurobit, 1992, 226 p. Vezi BRL, 36, 1993, nr. 1494.

1996. PIEPTAN-DOR, VICTORIA, *Exerciţii gramaticale de bază pentru elevii claselor II–IV,* Bucureşti, EGeneze – EPN, 1993, 128 p. (**Caietele „Clubului de la Bucureşti – ştiinţific şi cultural"**).

1997. POENARU, VASILE, *English through Pictures. Engleza prin imagini,* SE, 4, nr. 3, 1993, 1 [text bilingv].

1998. POENARU, VASILE, *Limba engleză pentru dumneavoastră. **BBC English Dictionary. A Dictionary for the World (Dicţionarul limbii engleze BBC. Un dicţionar pentru lumea întreagă)**; **Financial English** (Engleza financiară)* de Susan Norman; ***Business Communication** (Comunicarea în afaceri)* de Cynthia Bersford; ***Export English** (Limba engleză folosită pentru operaţiuni de export)* de Susan Norman; ***The Language of Business** (Limbajul afacerilor)* de Angela Mack; ***The Bellcrest Story** (Povestea Companiei Bellcrest)*, SE, 4, nr. 5, 1993, 3.

1999. POP, LIANA, MICHOTTE, MAUREEN, CHABERT, JACQUELINE, *Franceza cu sau fără profesor,* Cluj, EEchinox, 1994, 407 p. (**Studium.** *Manuale. Dicţionare. Enciclopedii*).

2000. POPA, ION, *Fonetica şi vocabularul.* Sunetele limbii române. Regulile despărţirii cuvintelor în silabe. Alternanţele fonetice şi accentul. Regionalisme şi neologisme. Familia lexicală. Îmbogăţirea vocabularului. Exerciţii rezolvate, Bucureşti, Teora, 1994, 120 p. (**Bacalaureat. Admitere,** 4).

2001. POPA, MARIANA, LÉAUTÉ, JACQUES, *Passe-temps à la française,* Bucureşti, PC, 1994, 140 p. (Collection Hexagon dirigée par Cristina Ştefănescu et Jacques Léauté).

2002. POPESCU, FLORIN D., *Limba română. Sintaxa.* Manual pentru clasele a XI-a şi a XII-a (şcoli normale, licee, clase cu profil umanist), Bucureşti, EDP, 1994, 124 p. (MÎ). Vezi BRL, 35, 1992, nr. 1353; 31, 1988, nr. 2255; 25, 1982, nr. 3174; 23, 1980, nr. 2469; 22, 1979, nr. 2097; 21, 1978, nr. 2223.

2003. POPESCU, ION, *Limba română. Gramatică şi noţiuni de vocabular.* Manual pentru clasa a VIII-a, Bucureşti, EDP, 1994, 176 p. (MÎ) [cu un *Mic dicţionar explicativ,* p. 160–175]. Vezi BRL, 36, 1993, nr. 1546; 35, 1992, nr. 1354; 31, 1988, nr. 2256; 28, 1985, nr. 1735; 27, 1984, nr. 2059; 25, 1982, nr. 1317; 23, 1980, nr. 2469; 22, 1979, nr. 2067.

2004. POPESCU, ION, *Limba română. Gramatică şi noţiuni de vocabular şi de istorie a limbii române.* Manual pentru clasa a VIII–a, Bucureşti, EDP, 1994, 160 p. (MÎ) [cu un *Mic dicţionar explicativ,* p. 146–158)]. Vezi BRL, 36, 1993, nr. 1547; 35, 1992, nr. 1355; 33, 1990, nr. 1715; 30, 1987, nr. 1812; 29, 1986, nr. 1736; 27, 1984, nr. 2081; 25, 1982, nr. 3175; 24, 1981, nr. 2694; 23, 1980, nr. 2472; 21, 1978, nr. 2227; 20, 1977, nr. 1780; 18, 1975, nr. 1481.

2005. POPOVICI, DAN, *Limba engleză. Curs rapid. Intermediate Course*, Bucureşti, ESigma, 1993, 120 p.

2006. POPP, MAXIM, *Limba engleză. Ghid de conversaţie*, Bucureşti, Niculescu, 1994, 289 p. Vezi BRL, 34, 1991, nr. 1355.

2007. POPP, MAXIM, *Limba engleză pentru începători şi iniţiaţi*, [Bucureşti], Niculescu, [1994], 272 p.

2008. POPP, MAXIM, *Limba engleză pentru avansaţi*, Bucureşti, Niculescu, 1994, 297 p. [+ 7 p. cu recl. la cărţile ed.].

2009. POPP, MAXIM, *Limba germană pentru începători şi iniţiaţi*, [Bucureşti], Niculescu, [1994], 246 p.

2010. PROROCU, LIVIU, PROROCU, ELENA, PUIU, ZVETLANA-BEATRICE, *Culegere de exerciţii gramaticale în limba română, pentru clasa a IV-a*, Sibiu, Transpres, 1994, 156 p. (Seria Gaudeamus).

2011. RADU, NICOLAE, *Gramatică. Ghid didactic pentru clasele a II-a şi a III-a*, Bucureşti, ESigma, 1994, 128 p.

2012. RAŢĂ, GEORGETA, *De la vie à l'expresion personnelle: guide pratique de conversation*, Iaşi, EFC, 1994, 192 p.

2013. RAVEL, JANE, SELIGSON, PAUL, *Buzz from BBC English. Interview with the Authors* ..., SE, 4, nr. 8, 1993, 3 [*Buzz. BBC Primary English for the classroom*; 4 vol. + casete].

2014. RĂDULESCU, MARINA, *Teste de limba română pentru examenul de admitere la liceu şi facultate. Gramatică, vocabular, formarea cuvintelor, punctuaţie, fonetică*, Bucureşti, ESaeculum, EVestala, 1994, 160 p.

2015. REBOULLET, ANDRÉ, MALANDAIN, JEAN-LOUIS, VERDOL, JACQUES, *Méthode Orange (1)*; REBOULLET, ANDRÉ, McBRIDE, NICOLE, OLIVIÉRI, CLAUDE, WENDT, MICHAEL, *(2)*, Bucureşti – Paris, EDP – Hachette, 1: 126 p.; 2: 144 p.

2016. REBOULLET, ANDRÉ, MALANDAIN, JEAN-LOUIS, VERDOL, JACQUES, *Méthode Orange: Méthode d'enseignement du français langue étrangère. Carnet du professeur (1);* REBOULLET, ANDRÉ, McBRIDE, NICOLE, OLIVIÉRI, CLAUDE, WENDT, MICHAEL, *(2)*; REBOULLET, ANDRÉ, LIEUTAUD, SIMONNE, McBRIDE, NICOLE, MALANDAIN, JEAN-LOUIS, VERDOL, JACQUES, *(3)*, Bucureşti – Paris, EDP – Hachette, 1994, 1: 144 p.; 2: 104 p.; 3: 128 p.

2017. REBOULLET, ANDRÉ, MALANDAIN, JEAN-LOUIS, VERDOL, JACQUES, *Méthode Orange: Cahier d'exercices (1)*; McBRIDE, NICOLE, OLIVIÉRI, CLAUDE, WENDT, MICHAEL, *(2)*; REBOULLET, ANDRÉ, LIEUTAUD, SIMONNE, McBRIDE, NICOLE, MALANDAIN, JEAN-LOUIS, VERDOL, JACQUES, *(3)*, Bucureşti – Paris, EDP – Hachette, 1994, 1: 110 p.; 2: 126 p.; 3: 134 p.

2018. ROMANIUC, CECILIA, MARINESCU, AURELIA, PREDA, MARIN, *Învăţăm să citim şi să scriem corect*. Manual ajutător pentru clasa I. Coordonator: Cecilia Romaniuc, Craiova, CEO, 1993, 64 p. (ABC).

2019. ROSIVALOVA, MARIA, *Sintaxa limbii slovace – Exerciţii practice –*, Bucureşti, EUB, 1994, 85 p.

2020. ROTARU, ION, *ABC-ul BAC-ului pentru limba şi literatura română o dată cu un vademecum pentru candidaţii la examenele de admitere în facultăţile cu profil filologic*, Bucureşti, ELRCT, 1994, 119 p. + 11 p. albe pentru Adnotările candidatului [interesează cap. *Originea şi dezvoltarea limbii române, Literatura populară, Literatura românească veche, Cronicarii moldoveni, Cronicarii munteni*].

2021. ROTARU, ION, *Limba română în Manualul de limba şi literatura română pentru clasa a XI-a. 10 profesori în căutarea elevului Bujie Ion*, RLit, 27, nr. 2, 1994, 14–15.

2022. ROTARU, NECULAI, *O gramatică pentru cursul primar.* Clasele a II-a şi a III-a, Bucureşti, EDP, 1994, 140 p.

2023. SARAŞ, MARCEL, *Gramatica limbii franceze. Părţile de vorbire. Propoziţia, negaţia şi interogaţia. Termenii principali şi secundari ai propoziţiei. Fraza, concordanţa timpurilor şi propoziţii subordonate,* Bucureşti, Teora, 1994, 115 p. [+ 3 p. cu recl. la cărţile ed.]. (Colecţia **Français pour tous**). Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **1359**.

2024. SARĂU, GHEORGHE, *Limba romani.* Manual pentru clasele de învăţători romi ale şcolilor normale, Bucureşti, EDP, [1992], 230 p. (MEÎ).

2025. SĂLUC, HORVAT, *Introducere în tehnica corespondenţei,* Baia Mare, [f. e.], 1992, 102 p. (UBM. FLŞ). Rec.: Mircea Regneală, *Comunicare prin intermediul corespondenţei,* Biblioteca, **5**, nr. 2–3–4, 1994, 73.

2026. SĂVOIU, ADRIAN, *Câteva consideraţii pe marginea manualelor de limba şi literatura română pentru liceu,* LL, nr. 1, 1994, 110–112 [Engl. Ab.].

2027. SCARRY, RICHARD, *Primele cuvinte. First Words,* [Bucureşti], Egmont, 1993, 24 p. (**Engleză / română**, 1).

2028. SECHI, CORNELIA, BÂRCĂ, SILVIA, *Îndrumător pentru receptarea lecturilor literare (clasele V–VIII) pentru concursul de admitere în licee şi şcoli profesionale,* Galaţi, PF, 1994, 184 p.

2029. SEMEN, PETRE, *Curs de gramatica limbii ebraice biblice,* Iaşi, EUI, 1993, 153 p. multigr. (UI. FT).

2030. SIMIONESE, VASILE, *Curs practic pentru Facultatea de Tehnologie Chimică.* Anul II de studii. Pentru uzul studenţilor, Timişoara, TUTT, 1993, 146 p.

2031. SLUŞANSCHI, DAN, *Sintaxa limbii latine.* Vol. I. *Sintaxa propoziţiei.* Vol. II. *Sintaxa frazei.* Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, EUB, 1994, I: 175 p.; II: 132 p. Vezi BRL, **27**, 1984, nr. **2072**.

2032. SMERICESCU, VICTORIA LĂCRĂMIOARA, *Abecedar distractiv prin imagini, exerciţii şi ghicitori. Caiet practic,* Galaţi, PF, 1993, 158 p.

2033. STAN, IOAN T., CHIRILOV, P., *Ghid de conversaţie rus-român. Spravočnik turistu,* Cluj-Napoca, TUCN, 1992, 54 p. multigr. (UCN. CFS).

2034. STANCEVA, RUMIANA L., *Limba bulgară prin retroversiuni,* Bucureşti, [TUB], 1991, 70 p. multigr. (UB. FLLS).

2035. STANCIU, ALINA, *Paremiile într-un curs practic de limbă română pentru studenţi străini,* StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 103–107 [Engl. Ab.].

2037. STĂNESCU, SPERANŢA, *Probleme der Wortklassifikation. An Beispiel der unflektirbaron Wörtarten,* Bucureşti, TUB, 1992, 151 p. (UB. FLLS. CG).

2038. STRĂCHINARU, CONSTANTIN N., *Să vorbim limbi moderne (italiană, germană, spaniolă, engleză, franceză). – O metodă pentru toate vârstele,* Iaşi, EAgora, 1993, 135 p.

2039. SUPERCEANU, RODICA, *Limba engleză.* Anul I. *Curs practic de conversaţie.* Pentru uzul studenţilor, Timişoara, TUTT, 1994, 108 p. multigr. (UTT. CLM).

2040. ŞERBAN, RODICA LIGIA, *Culegere de exerciţii. Gramatică şi vocabular.* Pentru examenul de admitere în licee şi şcoli profesionale, Bucureşti, EDP, 1994, 164 p.

2041. ŞERBAN, SERGIU, *Teste de limba română. Literatură, fonetică, vocabular, morfologie şi sintaxă.* Teste, mijloace de evaluare, variante de rezolvare, Bacău, [f. e.], 1993, 111 p. (**Convorbiri didactice.** *Limba română în învăţământul preuniversitar*) [pe copertă: *10 teste. Literatură. Fonetică. Vocabular. Sintaxa propoziţiei. Sintaxa frazei. Stilistică. Ortografie. Punctuaţie*].

2042. ŞERBĂNESCU, MIHAELA, BĂICIOIU, MARIA, *Culegere de exerciţii gramaticale pentru clasele II–IV,* Piteşti, Calende, 1991, 144 p. (Colecţia **Învăţământul primar, gimnazial, liceal**).

2043. ŞERDEAN, IOAN, DIŢULEASA, FLORIAN, PAVELIU, ELIZA, *Gramatică şi compunere*. Manual pentru clasa a III-a, Bucureşti, EDP, 1994, 112 p. (MÎ). Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1556**; **35**, 1992, nr. **1366**; **28**, 1985, nr. **1745**; **25**, 1982, nr. **3197**.

2044. ŞLAPAC, FLORIN, *Spoken English. Introducere în engleza vorbită*. Situaţii uzuale. Practica tehnicilor conversaţionale. Engleza vorbită. Cheia exerciţiilor, Bucureşti, Teora, 264 p. (**Essential English**, 16).

2045. ŞLAPAC, STELA, *Exerciţii cu verbe complexe. Expresii verbale prezentate în ordine alfabetică şi însoţite de exemple din limba engleză scrisă şi vorbită. Exerciţii pentru aprofundarea fiecărei categorii de expresii. Traduceri, exersarea vocabularului, întrebări şi răspunsuri. Cheia exerciţiilor. Dicţionar englez-român de expresii verbale*, [Bucureşti], ETeora, 1994, 136 p. (**Essential English**, 15).

2046. ŞTEFĂNESCU, CRISTINA, LÉAUTÉ, JACQUES, *Bonjour, la France!*, Bucureşti, PC, 1994, 140 p. (**Collection Hexagone**).

2047. TAYLOR, HOWARD, *Curs rapid de iniţiere în limba engleză*, Bucureşti, EPACO, 1994, 128 p.

2048. TOMA, ION, *Limba română pentru elevi, studenţi şi profesori. Compendium de teorie şi aplicaţii practice. Fonetică – Fonologie – Lexicologie*, Bucureşti, Niculescu, 1994, 217 p. [+ 7 p. cu recl. la cărţile ed.]. Rec.: Marian Bălătică, UnC, 4, nr. 10, 1994, 6.

2049. TOMA, ION, BUDICĂ, MARIN, *Limba şi literatura română*. Pentru liceu, bacalaureat şi admitere în facultăţi, Bucureşti, ENiculescu, 1994, 313 p. [+ 7 p. cu recl. la cărţile ed.].

2050. TOMALIN, BARRY, *Follow Me*. Book 1–4. Book 1. *Programmes 1–15*; Book 2. *Programmes 16–30*. Book 3. *Programmes 31–45*. Book 4. *Programmes 46–60*, Bucureşti, EDP, 1992, 1: 68 p.; 2: 65 p.; 3: 72 p.; 4: 68 p. [*BBC English by Radio – Television*, Londra, 1971. Ediţie sub licenţă de vînzare numai în România].

2051. TOMOŞOIU, NORA, *Ghid practic de gramatică engleză: Verbul (cu exerciţii şi cheie)*, Bucureşti, APASE, 1993, 177 p. multigr. (ASE).

2053. TOTHARSANY, SÁNDOR, BALLA, SÁRA, MÁRTHA, MARTA, POPA, LUIZA, SIMON, JOLÁN, *Limba română*. Manual pentru clasa a II-a. Învăţământul în limbile minorităţilor naţionale. *Vocabular român-maghiar*, Bucureşti, EDP, 1994, 200 p. (MÎ). Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1562**; **35**, 1992, nr. **1375**; **28**, 1985, nr. **1673**; **26**, 1983, nr. **2123**; **21**, 1978, nr. 2173.

2054. ŢĂRANU, MARIANA, *Limba engleză. Probleme de gramatică şi exerciţii pentru elevi*, Bucureşti, ELeda, 1994, 287 p.

2055. ŢURCANU, ELENA, *Sugestii pentru o posibilă schimbare*, ŞG, nr. 34, 1994, 1, 2 [a viitoarelor man. de lb. rom.].

2056. VASILIU, FLORIN, BENEA, ŞTEFAN, *Japoneza în 30 de zile*, Bucureşti, EGaramond, [f. a.], 304 p. [+ 8 p. albe].

2057. VELICAN-ALDEA, MARILENA, MATEESCU, ADRIAN, ŞOŞA, ELISABETA, *Limba română*. Manual pentru studenţii străini. Anul pregătitor. Semestrul al II-lea. *Profil medical*. Coordonatori: Flora Şuteu şi Emil Ghiţulescu. Ediţia a 3-a, Bucureşti, EDP, 1991, 219 p. (MÎŞ). Vezi BRL, **33**, 1990, nr. **1720**.

2058. VIŞINOVSCHI, MARIA, *Exerciţii de limba română pentru clasele I–II*, Bucureşti, EAramis, 1992, 120 p.

2059. VOICA, ADRIAN, FOTEA, MIRCEA, *Limba română*. Manual pentru studenţii străini din anul pregătitor. *Profil juridic*, Iaşi, EUI, 1994, 131 p.

2060. VOICAN, ION şi [VOICAN], ELENA, SOARE, EUGENIA şi [SOARE], GHEORGHE, *Comentarii literare şi teste de vocabular (potrivit programei Ministerului Învăţământului) pentru gimnaziu şi pentru admiterea în licee şi în şcolile profesionale*, Bucureşti, EAL, 1994–1995, 30 p.

2061. WALKER, ELAINE, *Discoveries. Teacher's Book. Level 3*, Essex – Bucureşti, Longman – EDP, 1992, 120 p.

2062. ZAMŞA, ELEONORA, *Teste de limba română pentru clasele V–VIII*, Bucureşti, ECoresi, 1994, 175 p. (**Publicaţiile Coresi pentru elevi**).

2063. ZDRENGHEA, MIHAI M., *English Grammar. Elements of the Grammatical Structure of English*, Cluj-Napoca, Clusium, 1994, 182 p.

2064. *** *Analize literare pentru bacalaureat şi admiterea în facultate.* Antologie realizată în redacţie. Ediţia a II-a completată, Bucureşti, EJunior, 1994, 416 p. [cu un cap. *Originea şi dezvoltarea limbii române* de Emil Giurgiu, p. 3–9].

2065. *** *Bacalaureat 1992. Sinteze de literatură română* editate de Societatea de Ştiinţe Filologice, Filiala Alba, în sprijinul elevilor care se pregătesc pentru examene. Fasc. 1, Alba-Iulia, [f. e.], 1992, 16 p.

2066. *** *Buzz. Cel mai nou curs ABC English pentru copii*, SE, 4, nr. 7, 1993, 6; nr. 9, 6; nr. 10, 6 [extrase din Jane Ravel şi Paul Seligson, *Primary English for the Classroom*].

2067. *** *Buzz Primary English for the Classroom. Teacher's Book*, SE, 4, nr. 7, 1993, 5 [p. 110 din vol. *BBC Keys to Business English. Business English Phrases for the Busy Executive – 56 Loose Leaf Pages Plus C60 Casette*; la rubr.: BBC English Courses for the Study of English].

2068. *** *Crosspics. Jocuri în limba engleză pentru începători.* Compiled by Alick Hartley, Rachel Hewitt, Rhiannon Morgan and Sharon Smith, Bucureşti, Coresi, 1993, 34 p.

2069. *** *Curs de limba germană. Sprachkurs Deutsch-Neufassung.* Manual pentru adulţi. Unterrichtswerk für Erwachsene. [Vol.] 1. [Autori:] Ulrich Häussermann, Georg Dietrich, Christiane C. Günther, Diethelm Kaminski, Ulrike Woods, Hugo Zenkner. Colaboratori: Hans-Heinrich Wängler, Sieglinde Gruber. [Vol.] 2. *Manual pentru adulţi. Curs general cu 4 lecţii facultative axate pe termeni de economie.* [Autori]: Ulrich Häussermann, Georg Dietrich, Christiane G. Günther, Diethelm Kaminski, Ulrike Woods, Hugo Zenkner. Colaborator: Hans-Heinrich Wängler. [Vol.] 3. *Curs general cu lecţii facultative axate pe termeni de economie (4), pe termeni de specialitate (1) şi 1 lecţie recapitulativă de gramatică.* Studierea acestui volum permite obţinerea certificatului de cunoscător al limbii germane. [Autori]: Ulrich Häussermann, Georg Dietriech, Diethelm Kaminski, Timm Tralau, Hella Voit von Kirschten, Hugo Zenkner. Colaboratori: Christiane C. Günther, Heidegert Hoesch, Dietrich Sturm, Hans-Heinrich Wängler, Ulrike Woods, Bucureşti / Frankfurt am Main, ET / Verlag Moritz Diesterweg, 1994, 1: 196 p.; 2: 216 p.; 3: 324 p.

2070. *** *English for Everyone*, SE, 4, nr. 3, 1993, 8; nr. 4, 8; nr. 5, 8; nr. 6, 8; nr. 7, 8; nr. 8, 8; nr. 9, 8; nr. 10, 6.

2071. *** *Învăţaţi engleza simplu şi repede. Curs intensiv. Manual*, Bucureşti, EUF, 1993, 230 p.

2072. *** *Învăţaţi engleza simplu şi repede. Curs intensiv. Ghid de conversaţie român-englez, englez-român şi cuvinte uzuale.* Curs intensiv, Bucureşti, UF, 1993, 123 p.

2073. *** *Învăţaţi franceza simplu şi repede. Curs intensiv. Manual.* Bucureşti, EUF, 1992, 296 p. [cu 6 casete].

2074. *** *Învăţaţi franceza simplu şi repede. Curs intensiv. Ghid de conversaţie şi cuvinte uzuale. Român-francez. Francez-român*, Bucureşti, EUF, [1992], 200 p. [cu casetă].

2075. *** *Învăţaţi italiana simplu şi repede. Curs intensiv. Manual*, Bucureşti, EUF, [f. a.], 285 p. [+ 5 casete].

2076. *** *Învăţaţi italiana simplu şi repede. Curs intensiv. Ghid de conversaţie şi cuvinte uzuale. Român-italian. Italian-român*, Bucureşti, EUF, [f. a.], 103 p. [cu casetă].

2076 bis. *** *Jucându-ne, să descoperim limba engleză*, Bucureşti, EPolimark, 1994, 32 p. trad.: Octavian Cheţan; ilustraţii: Bruno Heitz; Paris, Info Media 1989; colecţie coordonată de Alexandru Szábo.

2077. *** *Limba română. Vocabular, morfologie, sintaxă.* Sinteze, scheme şi exerciţii pentru elevi. Ediţia a treia. Coordonator: Alexandru Metea. Autori: Ileana Alexeev, Adriana Balea, Constanţa Deatc, Eugenia Felicia Gligor, Virginia Macovei, Elena Marinescu, Alexandru Metea, Margareta Ocolişan, Florica Petreanu, Florica Popa, Florica Maria Puşcaş, Silvia Rogobete, Constantin Vintilescu, Timişoara, EHelicon, 1994, 228 p. Vezi BRL **36**, 1993, nr. **1580**.

2078. *** *Să învăţăm limba engleză cu Walt Disney.* Album ilustrat pentru copii. Peste 1 000 de cuvinte, Bucureşti, Egmont, 1994, 112 p.

2079. *** *Să vorbim englezeşte. Let's Speak English. Welcome to Your Weekly Lesson of English! Our Family*, SE, **4**, nr. 1, 1993, 6; *The Huma-Body*, nr. 2, 6 [semnat: Bucur Milescu]; *Adjectives*, nr. 3, 6; *My Room*, nr. 5, 6; *In the Park*, nr. 6, 6; *Numbers*, nr. 8, 6.

2080. *** *Texte und Übungen zur Aneignung des ökonomischen Wortschatzes.* Texte şi exerciţii în vederea însuşirii vocabularului economic, Bucureşti, ASE, 1993, 123 p. (ASE. FREI. CLMCC).

Recenzii

2081. BĂLĂTICĂ, MARIAN, Dumitru Ivănuş, Ion Toma, *Limba română pentru bacalaureat, admitere în licee şi facultăţi. Manual preparator pentru elevi, studenţi, profesori şi... părinţi*, UnC, **4**, nr. 10, 1994, 6.

2082. HANGA, VLADIMIR, Felicia Ştef, *Curs de limba latină* [... Hyperion, 1991], SDR, 6, nr. 1, 1994, 81–82. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. 1559.

2083. LOZBĂ, MARCELA, Ecaterina Fodor, *Limba rusă contemporană*, ediţia a III-a, Bucureşti, 1987, 183 p., SSMD, 4, 1988, 206–209. Vezi BRL, **30**, 1987, nr. 1794; **20**, 1977, nr. 1760.

2084. MĂNUŢĂ, CONSTANTIN, Puiu Filipescu, Const. Bostan, *Ora de limba română*, NR, **1**, nr. 9, 1993, 7. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **1492**.

2085. MOLDOVAN, VICTORIA, Liana Pop, *Le roumain avec ou sans professeur. Romanian with or without a Teacher*, Cluj, Echinox, 1991, 300 p., StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 135. Vezi BRL, **34**, 1991, nr. **1350**.

2086. MUREŞANU, ILEANA, Catherine Barnoud, Evelyne Sirejols, *Entraînez-vous. Grammaire. Exercices niveau débutant.* Clé International, 1991, Paris, 144 p., StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 138–139.

2087. MUREŞANU, ILEANA, José Ma Folgar de la Calle (coordinador), María Dolores Gomez, María Jesús Pérez, María H. Requeíjo, *Gramática española para extranjeros*, 2ª ed. corregida y aumentada. Cursos para extranjeros, Universidad de Santiago de Compostela, 1987, 1ª Reimpresión, 1992, 198 p., StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 137–138.

2088. NICOLAE, OCTAVIAN, Ulrich Engel, Rosemaria K. Tertel, *Kommunicative Grammatik Deutsch als Fremdsprache*, Indicium Velag, München, 1993, 346 S, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1993, 142.

2089. POPESCU, MIHAELA, Emil Ionescu, *Manual de lingvistică generală* [...], SCL, **44**, nr. 4, 1993, 359. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. **1510**.

2090. SANDU, DOINA, Elke Hentschel, Harald Wexdt, *Handbuch der deutschen Grammatik*, Walter de Gruyter, Berlin / New York, 1990, 451 S, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 152.

2091. SANDU, DOINA, Hans Glinz, *Grammatiken in Vergleich. Deutsch – Frazösisch – Englisch – Latein. Formen – Bedeutungen – Verstehen*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1994 (= Reihe Germanistischen Linguistik), 962 S, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 157–158.

2092. STERESCU-SÂNTIMBREANU, DOINA, *Limba germană – o limbă grea?*, TribÎnv, **5**, nr. 9, 1994, 8 [Ida Alexandrescu, Ioan Lăzărescu, *Deutsche Sprache – Schwere Sprache?*]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1448**.
2093. STERESCU-SÂNTIMBREANU, DOINA, *Probleme teoretice şi practice de ortografie în învăţământul preuniversitar*, TribÎnv, **5**, nr. 7, 1994, 7 [de Gh. N. Vasilache]. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1571**.
2094. ŞERBĂNESCU, ANDRA, Emil Ionescu, *Manual de lingvistică generală*, [...], LR, **42**, nr. 9, 1993, 455–460. Vezi BRL, **36**, 1993, nr. **1510**.
2095. VINŢELER, ONUFRIE, Pete Iştvan, *Sintaksis russkogo jazyka (dlja vengreskih studentov – rusistov)*, Budapešt, 1991, 416 c., RS, **31**, 1994, 237–240.
2096. VIOREL, ELENA, *Langenscheids Grosswörterbuch Deutsche als Fremdsprache*, Herausgeber: Prof. Dr. Dieter Götz, Prof. Günther Haensch, Prof. Dr. Hans Wellnuann, in Zusammenarbeit mit der Langenscheidt – Redaktion, Berlin, München, 1993, ZGR, **3**, nr. 1–2, 1994, 139.
2098. *** *Gramatica practică pentru ciclul primar*, de Mădălina Bogdan, SE, **4**, nr. 8, 1993, 4. Vezi şi nr. **1876** şi BRL, **36**, 1993, nr. **1467**.

XXV. *VARIA*

2099. BERCHEM, THEODOR, *„O politică lingvistică" europeană, acceptabilă pentru toţi*, Apostrof, **4**, nr. 10–11–12, 1994, 26–27 [int. luat de Dora Pavel].
2100. BORCILĂ, MIRCEA, *Un mare lingvist contemporan*, StUBB, **37**, nr. 1–2, 1992, 3–4 [Eugenio Coseriu].
2101. BULGĂR, GH., *Un prieten al culturii române: Alain Guillermou. Corespondenţă primită*, LL, nr. 2, 1994, 100–109 [redă 10 scrisori ale lui A. Guillermou, scrise între 1966 şi 1994; rés. fr.].
2102. CONSTANTINESCU, EMIL, *Profesorul Emil Turdeanu – doctor honoris causa al Universităţii din Bucureşti*, RS, **31**, 1994, 137–139.
2103. COŞERIU, EUGENIO, *Profesorul... despre situaţia actuală a lingvisticii*, Tribuna, **5**, nr. 11–12, 1994, 3 [int. luat de Mircea Borcilă şi Carmen Vlad].
2104. E. A., *Cruciada devine coşmar lingvistic. Europa azi*, Azi, nr. 682, 14 sept. 1994, 6 [engleza vs. franceza ca limbă de lucru a Uniunii Europene].
2105. F. P., *Limbile naţionale – miza esenţială în anul 2000*, Azi, nr. 539, 29 mart. 1994, 14.
2106. GANDI, LUIGI M., *La société pluriculturelle comme essai d'harmonisation politique entre les peuples d'Europe*, Hommage Fischer, 1993, 155–161.
2107. GHEORGHE, GABRIEL, *Către cititor*, Getica, **1**, nr. 3–4, 1994, 5–31 [cu trad. paralelă în engl.].
2108. HANGIU, I., *Debut literar: Eugen Coseriu*, LLR, **23**, nr. 1, 1994, 40–41 [şi despre activitatea ştiinţifică].
2109. IORDAN, IORGU, *„Munca întreţine nu numai viaţa, ci şi o anumită tinereţe"*, Excelsior, **2**, nr. 5, 1993, 45–48 [continuare a int. luat de Ilie Radu Nandra; cu o notă a red., semnată de Elena Dragoş, despre asimilaţia populaţiei slave]. Vezi BRL, **35**, 1992, nr. 1405.
2110. ISTRATE, GAVRIL, *„Folclorul a dirijat scrisul celor mai mulţi dintre creatorii noştri"*, NR, **2**, nr. 14, 1994, 14–15 [int. luat de Nicolae Busuioc; s.t.c.: Gavril Istrate – 80 de ani de la naştere].
2111. JIVI, AUREL, *Oameni ai Bisericii din Răsărit creatori de alfabet*, RT, **4**, nr. 1, 1994, 3–9 [Ulfila sau Wulfila – alfabetul gotic, Mesrop sau Maştoc – alfabetul armean, Constantin Ciril – alfabetul glagolitic].

2112. LAMBERT, JOSÉ, *Democraţie etnolingvistică, politica traducerilor şi (dez)ordinea lumii contemporane*, Ramuri, nr. 9–10–11, 1994, 17–18 [trad. de Victor Olaru].
2113. POPOVICI, ALINA, *L'échec d'une relation érotique*, RR, **50**, nr. 4–5, 1994, 140–142 [despre activitatea ştiinţifică a lui Alexandru Ciorănescu].
2114. SIMONESCU, DAN, *Scrisoarea profesorului dr. docent ...*, Hyperion, **2**, 1993, 33–35 [adresată sesiunii ştiinţifice a FFZ, UH, 21–23 mai 1992; rés. fr.].
2115. STATI, SORIN, *„Sper să nu fie un dialog al surzilor"*, Dilema, **2**, nr. 74, 1994, 8 [int. luat de Andrei Manolescu].
2116. ŞANDRU OLTEANU, TUDORA, *Eugen Coşeriu*, Tomis, **29**, nr. 3, 1994, 2 [conferirea titlului de *doctor honoris causa* al Universităţii „Ovidius" din Constanţa lui Eugen Coşeriu].
2117. ŞANDRU OLTEANU, TUDORA, *Eugenio Coseriu şi domeniul lingvistic hispanic*, AUCn, **5**, 1994, 324–332.
2118. TURDEANU, EMIL, *„Libertatea nu înseamnă să faci orice" (Interviu acordat de prof. ...)*, RS, **31**, 1994, 140–143 [prez. şi int. luat de Mircea Anghelescu; repr. din „Literatorul", **3**, nr. 50, 1993, 6].
2119. *** *Laudatio*, AUCn, **5**, 1994, 5–12 [lui E. Coşeriu, de: Marin Mincu, Valeria Guţu-Romalo, Teodora Cristea, Mircea Borcilă, Angela Bidu-Vrănceanu, Dan Sluşanschi, Paul Miclău].
2120. *** *Sorin Stati a fost ales membru al Academiei*, Cotidianul, nr. 128, 3 mai 1994, 6.

Recenzii

2121. TALOŞ, ION, Manfred Lurker, *Lexicon der Göter und Dämonen. Namen. Funktionen. Symbole / Atribute*, Stuttgart, Alfred Kröner Verlag, 1984, XI, 433 p., AnAF, **12–14**, 1991–1993 (1993), 535–536.

XXVI. *IN HONOREM*

2122. ANGHELESCU, NADIA, *L'activité du professeur Vladimir Drimba dans le domaine de la turcologie (À l'occasion de son 76e anniversaire)*, RESEE, **32**, nr. 3–4, 1994, 386–390 [cu bibl. lucr. aut.].
2123. BULGĂR, GH., *Un savant romanist, exeget al limbii române: Alf Lombard*, Hyperion, **2**, 1993, 9–19 [la 90 de ani; rés. fr.].
2124. BULUŢĂ, GH., *Un mare istoric literar şi bibliolog: Dan Simonescu*, Hyperion, **2**, 1993, 20–26 [la 90 de ani; rés. fr.].
2125. DOBRE, ANETA, *Profesorul Virgil Şoptereanu la 65 de ani*, RS, **31**, 1994, 153–162 [cu o bibl. de 73 de titluri].
2126. DRAGU, ST., *Profesorul dr. doc. Eugen Tănase la 80 de ani*, CCPT, nr. 9, 1994, 3–14 [cu o prez., un int. şi listă de lucr. în ms].
2127. DRĂGAN, MIHAI, *Alexandru Ciorănescu – 80*, AUIL, **37–38**, 1991–1992, 237–239.
2128. IANCU, DORIN, *L'univers magique des mots*, RR, **50**, nr. 4–5, 1994, 119–123 [Alf Lombard la 91 de ani].
2129. IVANOV, ANDREI, *La aniversarea lui Mihail Marinescu*, RS, **31**, 1994, 195–201 [născut în 1927; cu o bibl. de 55 de titluri].
2130. NEDELCU, OCTAVIA, *Profesorul Mirco Jivcovici la 70 de ani*, RS, **31**, 1994, 145–152 [cu o bibl. de 60 de titluri].

2131. SPINEI, VICTOR, *Un patriarh al medievisticii româneşti: Emil Turdeanu*, AUI, **37–38**, 1991–1992, 384–387 [născut în 1911].
2132. STOLERU, VICTOR, *Gheorghe Bulgăr – 70*, RN, **20**, nr. 161–169, 1991, 3092–3093.
2133. VAIMBERG, S., *Conf. dr. Mircea Gheorghiu la a 65-a aniversare*, RS, **31**, 1994, 203–209 [cu o bibl. de 54 de titluri].
2134. VAIMBERG, S., *Prof. dr. Emil Vrabie la a 65-a aniversare*, RS, **31**, 1994, 183–194 [cu o bibl. de 113 de titluri].
2135. VAIMBERG, S., *Prof. dr. Victor Vascenco la a 65-a aniversare*, RS, **31**, 1994, 163–182 [cu o bibl. de 177 de titluri].
2136. *** *Labor improbus* ..., LAI, **4**, nr. 15, 1994, 3, în Cotidianul, 18 apr. 1994 [Vladimir Drimba la 76 de ani].
VEZI şi nr. 43, 475, 2110, 2114.

Recenzii

VEZI 46, 49, 50, 52, 53, 1643, 2116.

XXVII. *IN MEMORIAM*

2137. AVRAM, ALEXANDRU, *Profesorul D. M. Pippidi (1905–1993)*, SCIVA, **45**, nr. 1, 1994, 3–7.
2138. BORCILĂ, MIRCEA, *Romulus Todoran (1918–1993)*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 11–14.
2139. CHIŢIMIA, I. C., *Victor Jeglinski (1928–1992)*, RS, **31**, 1994, 131–133.
2140. CICANCI, OLGA, *Leandros Vranoussis*, RESEE, **32**, nr. 1–2, 1994, 205 [1921–1994].
2141. GEORGESCU, VALENTIN AL., *Dionisie M. Pippidi (1905–1993)*, RESEE, **31**, nr. 3–4, 1993, 447–448.
2142. KALUZKAIA, IRINA, *To the Memory of Professor Leonid A. Gindin*, TD, **15**, nr. 1–2, 1994, 268–269 [1928–1994].
2143. MAXIM, MIHAI, *Mihai Guboglu (1911–1989)*, CLSO, nr. 1, 1989 (1990), 275–277.
2144. MIHAIL, ZAMFIRA, VĂTĂŞESCU, CĂTĂLINA, *Maxim Slavčev Mladenov (1930–1992)*, RESEE, **31**, nr. 1–2, 1993, 208.
2145. MORARU, MIHAI, *Paul Mihail (1905–1994)*, RITL, **42**, 1994, 465–466.
2146. OALLDE, PETRU, *Romulus Todoran*, MT, **5**, nr. 2–3, 1994, 3, 6 [la un an de la deces].
2147. OROS, MARIUS I., *Ioan Pătruţ (1914–1992)*, CL, **38**, nr. 1–2, 1993, 3–9 [cu o bibl. pentru perioada 1983–1992, de Elisabeta Faiciuc; vezi BRL, **27**, 1984, nr. 11].
2148. PLOAE-HANGANU, MARIANA, *Manuel de Paiva Boléo (1904–1992)*, SCL, **44**, nr. 4, 1993, 371–372.
2149. POPESCU-MARIN, MAGDALENA, *Augustin Maissen şi cultura română*, RLit, **27**, nr. 1, 1994, 19 [decedat în 1992].
2150. POPILIAN, G., *Academician Dionisie M. Pippidi. 1905–1993*, AO, **9**, 1994, 171–173.
2151. STAN, IOAN TEODOR, *Prof. dr. docent Ioan Pătruţ*, SLLM, **8**, 1993, III–IV [1914–1992].
2152. VINŢELER, ONUFRIE, *Ion Pătruţ – profesorul şi lingvistul (1914–1992)*, RS, **31**, 1994, 113–119.
2153. ZAVERA, DUMITRU, *Maxim Mladenov (1930–1992)*, RS, **31**, 1994, 127–130.
VEZI şi nr. 69.

*ABREVIERI**

AB = *Altarul Banatului.* Revista oficială a Arhiepiscopiei Timişoarei şi Caransebeşului şi a Episcopiei Aradului, Timişoara, EMB, **1**, 1990 [**5**, nr. 7–9, 1994; inc.]; *ABBPR* = Asociaţia Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice de Stat din România, Bucureşti; *abr.* = abreviere(a), abrevieri(le); abreviat(ă), abreviaţi, abreviate; *acad.* = academician(ul), academicieni(i); **Academica** = *Academica.* Revistă de ştiinţă, cultură şi artă. Director fondator: Mihai Drăgănescu. Director: Virgiliu N. Constantinescu. Redactor-şef: Mircea Mâciu, Bucureşti, **1**, 1990 [**4**, nr. 1–2, 1994]; **Accent** = *Accent.* Săptămânal de informaţie şi atitudine, Călăraşi, **1**, 1993 [**2**, nr. 21, 1994; inc.]; *add.* = addendum, addenda; **AdE** = *Adevărul economic.* Time is money. Publicaţie naţională. Săptămânal pentru oameni de afaceri. Director: Viorel Sălăgean, Bucureşti, **1**, 1992, [nr. 51–52, 1994]; **Adevărul** = *Adevărul.* Ziar naţional independent. Fondat: 1888. Serie nouă, Bucureşti, **1**, 1989 [nr. 1452, 31 dec. 1994]; **AdLA** = *Adevărul literar şi artistic.* Săptămânal de cultură şi atitudine. Redactor-şef: Cristian Tudor Popescu, Bucureşti, **1**, 1991 [**4**, nr. 249, 25 dec. 1994]; *adn.* = adnotare(a), adnotări(le); adnotat(ă), adnotaţi, adnotate; *AE* = Alcoor Edimpex, editură, Bucureşti; **A Hét** = *A Hét.* Társadalom – Művelődés – Tudomány – Környezetvedelem, **1**, 1970 [**25**, nr. 51, 1994; inc.]; *alb.* = albanez(ă), albanezul, albanezi, albaneze; **Albanezul** = *Albanezul.* Revistă editată de Uniunea culturală a albanezilor din România. Redactor şef: Prof. Gelcu Maksutovici (Xhelcu Maksuti), Bucureşti, **1**, 1993 [nr. 12, 1994]; **Albina** = *Albina.* Revistă de cultură pentru sate, fondată de Spiru Haret în 1897. Publicaţie lunară a Ministerului Culturii. Serie nouă, Bucureşti, **1**, 1897 [**97**, nr. 12, 1994]; **Alfa şi Omega** = *Alfa şi Omega.* Supliment de spiritualitate creştină, în *Cotidianul*, Bucureşti, **1**, 1992 [**3**, nr. 9, 1994]; *ALL* = ALL, editură, Bucureşti v. şi *EALL*; **AlmBan** = *Almanahul Banatului.* Publicaţie trimestrială în legătură cu interesele generale ale Banatului (Serie nouă), Timişoara, S. C. „COP." SRL, **1**, 1992, [**1**, trimestrul I, 1992]; **AMP** = *Acta Musei Porolissensis*, Zalău, **1**, 1977 (Muzeul Judeţean de Istorie şi Artă din Zalău) [**18**, 1994]; *an.* = anexă, anexa, anexe(le); **AnAF** = *Anuarul Arhivei de Folclor*, Cluj-Napoca, EAR, **1**, 1982 (AR. Fil. Cluj-Napoca. UCN. IAFAR) [**12–14**, 1991–1993 (1993)]; **AnB** = *Analele Banatului.* Serie nouă, Timişoara, **1**, 1992 [**3**, 1994]; **AnBuc** = *Analele Bucovinei*, Bucureşti, EAR, **1**, 1994 (AR. CSB) [**1**, nr. 1, 1994]; **AnIEF** = *Anuarul Institutului de Etnografie şi Folclor „Constantin Brăiloiu".* Serie nouă, Bucureşti, **1**,1991 [**4**, 1993; **5**, 1994]; **AnIst Cluj-Napoca** = *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj-Napoca*, Cluj-Napoca, EAR, **1**, 1948 [**32**, 1993; **33**, 1994]; **AnIst Iaşi** = *Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol" din Iaşi*, Iaşi, EAR, **1**, 1964 (AR) [**30**, 1993]; **AnivCult** = *Aniversări culturale.* Publicaţie semestrială (BN), Bucureşti, [TBN], **1**, 1965 [**33**, nr. 2, 1994]; **AnL-A** v. nr. 19; **AnL-B** = *Anuar de lingvistică şi istorie literară. B. Istorie literară*, Iaşi, **1**, 1950 [**38**, 1992–1993]; *antr.* = antroponim(e), antroponimul; antroponimic(ă), antroponimice(le); **AO** = *Arhivele Olteniei.* Serie nouă, Bucureşti, EAR, **1**, 1981 (AR. ICSU Craiova) [**9**, 1994]; *APASE* = Atelier Poligrafic. Academia de Studii Economice, Bucureşti; *APLLR* = Asociaţia Profesorilor de Limba şi Literatura Rusă din România; **Apostrof** = *Apostrof.* Revistă a Uniunii Scriitorilor. Apare lunar, Cluj, **1**, 1990 [**5**, nr. 11–12, 1994]; *apr.* = aprilie; **Apulum**

---

* Abrevierile culese cu caractere **aldine drepte** sunt sigle care trimit la cărţi, la culegeri şi la publicaţii periodice sau seriale; cele culese cu caractere ***cursive albe*** sunt prescurtări ale unor termeni bibliografici uzuali sau ale unor instituţii de învăţământ superior, ştiinţifice, culturale etc.

Parantezele drepte la publicaţiile periodice şi seriale indică ultimele numere fişate; indicaţia „inc." de la sfârşitul acestor paranteze arată goluri (mari) în colecţia din anul respectiv, consultată la BCUB, BN, BAR sau la alte biblioteci.

= *Apulum. Acta Musei Apulensis. Arheologie – Istorie – Etnografie*, Alba Iulia, **1**, 1939–1942 [**31**, 1994]; *AR* = Academia Română, Bucureşti; **Ararat** = *Ararat*. Publicaţie a armenilor din România. Fondat în 1927. (Serie nouă), Bucureşti, **1**, 1990 [**5**, nr. 19, 1994; inc.]; **Arc** = *Arc. Litere. Arte*. Fundaţia Culturală Română. Preşedinte: Augustin Buzura, Bucureşti, EFC, **1**, 1991 [nr. 3–4, 1994]; **Arca** = *Arca*. Revistă lunară de literatură, eseu, arte vizuale, muzică. Fondată în februarie 1990 la Arad. Redactor-şef: Vasile Dan. Apare sub egida USR, **1**, 1990 [**5**, nr. 1–2–3, 1994]; *art.* = articol(ul), articole(le); *AS* = Asociaţia Slaviştilor din România, Bucureşti; **Asachi** = *Asachi*. Revistă de cultură. Fondată în 1881 la Piatra Neamţ. Serie nouă, Piatra Neamţ, **1**, 1991 [**1**, nr. 1, 1991; **2**, nr. 33, 1992; **3**, nr. 43, 1993; **4**, nr. 70, 1994; inc.]; *ASE* = Academia de Studii Economice, Bucureşti; *ASt* = Arhivele Statului; **Ateneu** = *Ateneu*. Revistă de cultură. Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacariu (1925). Editor: Ministerul Culturii, Bacău, **1**, 1964 [**31**, nr. 12, 1994]; **AUBLLS** = *Analele Universităţii Bucureşti. Limbi şi literaturi străine*; **AUBF** = *Analele Universităţii Bucureşti. Filosofie*, Bucureşti, [TUB], **1**, 1954 [**42**, 1993]; **AUCn** v. nr. 17; *aug.* = august; **AUI** v. nr. 15; **AUII** = *Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi*. (Serie nouă). Secţiunea III. d. *Istorie*, Iaşi, EUI, **1**, 1954 [**37–38**, 1991–1992]; **AUIL** = *Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi* (Serie nouă). Secţiunea III. f. *Literatură*, Iaşi, EUI, **1**, 1956 [**37–38**, 1991–1992]; **AUIPP** = *Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi. Psihologie-Pedagogie*. Serie nouă, Iaşi, EUI, **1**, 1992 [**1**, nr. 1, 1992; **2**, nr. 2, 1993]; **AUO** v. nr. 16; **AUSF** v. nr. 18; *aut.* = autor(i), autorului, autorilor; *AV* = Atos Vestala, editură, Bucureşti; **Azi** = *Azi*. Fondat în 1932. Seria IV. Cotidian editat de „România Azi". Director: Octavian Ştireanu, Bucureşti [nr. 768, 24 dec. 1994].

Banatica = *Banatica*, Reşiţa, **1**, 1971 (MC) [**12**, nr. 1–2, 1993]; **Banatul** = *Banatul*. Revistă culturală. Fondată în 1926. Serie nouă. Revistă lunară de cultură editată de Consiliul Judeţean Timiş, Timişoara, **1**, 1994 [**1**, nr. 3, 4, 5 1994; inc.]; *Banco* = Banco, editură, Oradea; *BAR* = Biblioteca Academiei Române, Bucureşti; **Baricada** = *Baricada*. Săptămânal independent editat de Baricada SRL, Bucureşti, **1**, 1990 [**5**, nr. 52, 1994]; *BCP* = Biblioteca Centrală Pedagogică „I. C. Petrescu", Bucureşti; *BCUB* = Biblioteca Centrală Universitară din Bucureşti; *BCUBr* = Biblioteca Centrală a Universităţii „Transilvania", Braşov; *BCUCN* = Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga" din Cluj-Napoca; *BETA* = Bucharest English Teacher Association; **BF** = *Hipstern – Brassói Füzelek*. Barcsági független kulturális lap, Braşov, **1**, 1987 [**8**, nr. 5, 1994; inc.]; *bg.* = bulgar(ă), bulgarul; bulgăresc(ul); *bibl.* = bibliografie, bibliografic(ă), bibliografice; **Biblioteca** = *Biblioteca*. Revistă de bibliologie şi ştiinţa informării. Editor: Ministerul Culturii. Director: Ion Stoica, Bucureşti, Serie nouă, **1**, 1990 [**5**, nr. 12, 1994]; *BICSU* = Biblioteca Institutului de Cercetări Socio-Umane, Bucureşti; *BJ* = Biblioteca Judeţeană; *BN* = Biblioteca Naţională a României, Bucureşti; *BRL* = *Bibliografia românească de lingvistică*; *BSSR* = Black See Shipyard Row S. A., Constanţa; *BUCr* = Biblioteca Centrală Universitară din Craiova; **BulŞt-Iaşi** = *Buletin ştiinţific*, Iaşi, ECugetarea, **1**, 1993 (FŞCM. UMKI) [**2**, 1993]; **Bursa** = *Bursa*. Ziar al oamenilor de afaceri, Bucureşti, **1**, 1990 [**5**, nr. 147, 1994; inc.].

Calende = *Calende*. Revistă de cultură. Serie nouă publicată cu concursul Uniunii Scriitorilor din România, Piteşti, **1**, 1991 [**4**, nr. 6–7, 1994; inc.]; *Calende* = Calende, editură, Piteşti v. şi *ECalende*; *CAnCC* = Catedra de antropologie culturală şi comunicare; *cap.* = capitol(ul), capitole(le); **Capital** = *Capital*. Săptămânal economic şi financiar, Bucureşti, **1**, 1992 [**3**, nr. 52, 1994; inc.]; **Carpica** = *Carpica*. Complexul Muzeal Judeţean Bacău, Bacău, **1**, 1967 [**24**, 1993]; *CAS* = Catedra de asistenţă socială; *CB* = Consiliul Britanic, Bucureşti; **Catedra–Bucureşti** = *Catedra*. Revistă bilunară a Federaţiei Sindicatelor Libere din Învăţământ, Bucureşti, **1**, 1989 [**5**, nr. 12, 1994]; **Catharsis** = *Catharsis*. Publicaţie lunară a elevilor şi cadrelor didactice de la Liceul „Liviu Rebreanu". Redactor coordonator: prof. Dorel Cosma, Bistriţa, **1**, 1990 [**4**, nr. 24–26, 1993]; *cca* = circa; *CCD* = Casa Corpului Didactic; *CCPPP* = Centrul de Cercetări

Psihopedagogice şi de Perfecţionare a Personalului din Învăţământul Militar; **CCPT** = *Caietele Cenaclului Pensionarilor din Timişoara*, Timişoara, 1, 1992 [nr. 8, 9, 1994; inc.]; **CCrit** = *Caiete critice*. Revistă lunară de critică literară şi informaţie ştiinţifică. Revistă editată de Casa de Presă şi Editură Cultura Naţională în colaborare cu Academia Română, Ministerul Cercetării şi Tehnologiei şi Uniunea Scriitorilor. Director: Eugen Simion, Bucureşti, 1, 1990 [nr. 12, 1994]; **CCŞS** v. nr. 142; *CEGB* = Casa Editorială „Glasul Bucovinei", Iaşi; *CEO* = Casa Editorială Odon, Bucureşti; *CEPASE* = Centrul Editorial-Poligrafic ASE, Bucureşti; *CEPGB* = Casa Editorială şi de Presă „Glasul Bucovinei", Năsăud; *CFM* = Catedra de finanţe–monedă; *CFRs* = Catedra de filologie rusă; *CFS* = Catedra de filologie slavă; *CFz* = Catedra de filozofie; *CG* = Catedra de germană; **CGL** = *Curierul Ginta Latină*. Publicaţie a Societăţii Culturale „Ginta Latină" Iaşi, Iaşi, 1, 1989 [5, nr. 1, 2, 1993; 6, nr. 2, 3, 4, 1994; inc.]; *Chemarea* = Chemarea, editură, Iaşi; *ChLM* = Chaire de langues modernes; *CI* = Catedra de istorie; **CIE** = *Contemporanul. Ideea europeană*. Fondat în 1881. Revistă naţională de cultură, politică şi ştiinţă. Director: Nicolae Breban, 1, 1990 [nr. 52, 1994]; *CJ* = Consiliul Judeţean; **CL** v. nr. 20; *CLgS* = Catedra de logică şi sociologie; *CLLE* = Catedra de limbă şi literatură engleză; *CLLF* = Catedra de limbă şi literatură franceză; *CLLR* = Catedra de limbă şi literatură română; *CLM* = Catedra de limbi moderne; *CLMCC* = Catedra de limbi moderne şi corespondenţă comercială; *CLRs* = Catedra de limba rusă; *CLRSS* = Catedra de limba română pentru studenţii străini; *CLS* = Catedra de limbi slave; **CLSO** v. nr. 1641; *CLSt* = Catedra de limbi străine; *Clusium* = Clusium, editură, Cluj-Napoca v. şi *EClusium*; *CMUI* = Centrul de multiplicare al Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi; *ColLS* = Colectivul de limbi slave; *cond.* = conducător; *cons.* = consemnat(ă), consemnaţi, consemnate; **Contrapunct** = *Contrapunct*. Revistă literară lunară. Editor: Uniunea Scriitorilor din România. Redactor-şef: Ioan Vieru, Bucureşti, 1, 1990 [5, nr. 12, 1994]; *conv.* = convorbire, convorbiri; **ConvDid** = *Convorbiri didactice*. Limba şi literatura română pentru învăţământul preuniversitar. Director-editor: Mihai Semenov, Bacău, 1, 1990 [5, nr. 15, 1994]; **ConvLit** = *Convorbiri literare*. Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, Iaşi, 1, 1867 [nr. 11–12, 1994; inc.]; *coord.* = coordonat(ă); coordonator(i); *Coresi* = Coresi, editură, Bucureşti v. şi *ECoresi*; *corr.* = corrigendum, corrigenda; **Cotidianul** = *Cotidianul*. Ştiri. Informaţii. Ultima oră, Bucureşti, 1, 1991 [nr. 307, 31 dec. 1994]; **Cotidianul – Capra vecinului** = *Capra vecinului*. Supliment la *Cotidianul*, Bucureşti, 1, 1993 [3, nr. 307, 1994]; *CP* = Comp.-Press, editură, f. l.; *CPM* = Catedra de pedagogie-metodică; *CR* = Cartea Românească, editură, Bucureşti v. şi *ECR*; *CrEO* = Cardinal şi Editura Oltenia, Craiova; **Crisia** = *Crisia*. Muzeul Ţării Crişurilor, Oradea, 1, 1971 [23, 1993]; **CrN** = *Curierul naţional*. Editat de Societatea Curierul Naţional S. A., Bucureşti, 1, 1990 [5, nr. 1161, 31 dec. 1994]; **Cronica** = *Cronica*. Renaştere românească, integrare europeană. Revistă de cultură, Iaşi, 1, 1966 [29, nr. 24, 1994]; **CronRom** = *Cronica română*. Cotidian naţional de informaţie şi opinie. Director: Horia Alexandrescu, Bucureşti, 1, 1993 [nr. 595, 31 dec. 1994]; **CrRom** = *Curierul românesc*. Fondator: Ion Heliade Rădulescu, 1829. Revistă a tuturor românilor de pretutindeni, Bucureşti, 1, 1989 [6, nr. 12, 1994]; **CS** = *Crinul satelor*. Periodic al Societăţii Cultural-Ştiinţifice „Jaleşul", Stolojani–Gorj. Editat de: Centrul Judeţean de Creaţie Gorj, Societatea Cultural-Ştiinţifică „Jaleşul", Muzeul Gorjului. Serie nouă, 1, 1991 [nr. 2, aug. 1992; nr. 3–4, dec. 1993; nr. 5–6, sept. 1994; inc.]; *CSB* = Centrul de Studii „Bucovina", Bucureşti; *CSP* = Catedra de Sociologie – Pedagogie; **CT** = *Családi tükör*. A României magyar nők lapja, Bucureşti, 1, 1944 [49, nr. 9, 1993; inc.]; **CTC** = *Cele Trei Crişuri*. Revistă lunară de cultură. Editată de Fundaţia Culturală „Cele Trei Crişuri". Director: dr. Viorel Faur, Oradea, 1, 1990 [5, nr. 11–12, 1994]; *cult. lb.* = cultivarea limbii (române); *cuv.* = cuvânt(ul), cuvinte(le); **Cuvântul** = *Cuvântul*. Director: Radu G. Ţeposu, Bucureşti, 1, 1990 [nr. 9, 7 mart. 1994; inc.].

Dacia = Dacia, editură, Cluj v. şi *EDacia*; *DAn* = Disciplina de anatomie; *dc.* = document(ul), documente(le); *dec.* = decembrie; **DEEP** = *Dicţionar explicativ al economiei de piaţă*. Editor: Prof. Gheorghe Gorincu, Brăila, EDanubius, **1**, 1993 [pe copertă autorii: Mihai-Gheorghe A. Imireanu şi Michael-Dan Imireanu; **1**, 1993; **2**, 1994]; *deutsch. Zus.* = deutscher Zusamenfassung; *DGAS* = Direcţia Generală a Arhivelor Statului din România, Bucureşti; *dial.* = dialect(ul), dialecte(le); dialectal(ă), dialectali, dialectale; *dicţ.* = dicţionar(ul), dicţionare(le); **Didactica** = *Didactica*. Editor: Casa Corpului Didactic a judeţului Gorj, Târgu-Jiu, **1**, 1990 [**3**, nr. 10, 1992]; **DidMil** = *Didactica militans*, Oradea, **1**, 1991 (CCD Oradea, IŞJ Bihor), nr. 9, 1994; *DIG* = Departamentul de Informaţii al Guvernului; **Dilema** = *Dilema*. Săptămânal de tranziţie. Director: Andrei Pleşu. Editor: Fundaţia Culturală Română, Bucureşti, **1**, 1993 [nr. 103, 1994]; **Dimineaţa** = *Dimineaţa*. Cotidian de informaţie şi opinie democrată, Bucureşti, **1**, 1990 [**5**, nr. 256, 30 dec. 1994]; *DLR* = Département de langues romanes; *doc.* = docent; *dr.* = doctor în ştiinţe; **DN** = *Didactica nova*. Publicaţie pentru cadre didactice, elevi şi părinţi. Editată de Inspectoratul Judeţean Bistriţa-Năsăud şi Casa Corpului Didactic, **1**, 1990 [4, nr. 4, 1993]; **DRA** = *Deşteptarea*. Revista aromânilor. Publicaţie de informare, istorie, literatură, artă şi civilizaţie, editată de Ministerul Culturii. Director: Hristu Cândroveanu, Bucureşti, **1**, 1990 [**5**, nr. 12, 1994]; *Dragon* = Dragon, editură, Bucureşti v. şi *EDragon*; **Dreptatea** = *Dreptatea*. Periodic al Partidului Naţional Ţărănesc Creştin şi Democrat. Fondat: 1927 (Seria a V-a), Bucureşti, **1**, 1993 [nr. 65, 1994; inc.]. **Dynamis** = *Dynamis*. Publicaţie lunară adresată cadrelor didactice şi elevilor, Constanţa, **1**, 1990 (CPD) [**5**, nr. 8, 1994; inc.].

EADAN = Editura ADAN, Piatra Neamţ; *EAgora* = Editura Agora S. R. L., Iaşi; *EAIUS* = Editura AIUS, Craiova; *EAl* = Editura Albatros, Bucureşti; *EAL* = Editura Acolade Literare, Bucureşti; *EALL* = Editura ALL, Bucureşti v. şi *ALL*; *EAlma* = Editura Alma, Galaţi; *EAlutus* = Editura Alutus, Bucureşti; *EALUX* = Editura ALUX S. R. L., Bucureşti; *EAmarcord* = Editura „Amarcord", Timişoara; *EAmfora* = Editura Amfora, Timişoara; *EAntet* = Editura Antet XX Pres, f. l.; *EAntib* = Editura Antib, Timişoara; *EAR* = Editura Academiei Române; *EARA* = Editura ARA, Bucureşti; *EAramis* = Editura Aramis, Bucureşti; *EArtemis* = Editura Artemis, Bucureşti; *EBabel* = Editura Babel, Bucureşti; *EBrafila* = Editura Brafila S. R. L., Braşov; *ECalende* = Editura Calende, Piteşti v. şi *Calende*; *ECantemir* = Editura Cantemir, Bucureşti; *ECălin* = Editura Călin, Bucureşti; *ECC* = Editura „Cartea Creştină", Oradea; **Echinox** = *Echinox*, Cluj-Napoca, **1**, 1968 [**26**, nr. 4–6, 1994]; *Echinox* = Editura Echinox, Cluj v. şi *EEchinox*; *EClusium* = Editura Clusium, Cluj-Napoca v. şi *Clusium*; *ECN* = Editura Cultura Naţională, Bucureşti; **EcoM** = *Eco Magazin*. Revistă de ecosofie. Director fondator: Toma George Maiorescu. Redactor-şef: Nicolae Grigore Mărăşanu, Bucureşti, **1**, 1990 [4, nr. 1, 3, 1993; **5**, nr. 1, 2, 1994; inc.]; **Economistul** = *Economistul*. Ziar al Asociaţiei Generale a Economiştilor din România – A. G. E. R. Fondat în iunie 1990. Director: dr. Ioan Erhan, Bucureşti, **1**, 1990 [**5**, nr. 556–557, 1994; inc.]; **Ecouri** = *Ecouri*. Revistă a Colegiului pedagogic „Constantin Brătescu" Constanţa, **1**, 1993 [2, nr. 1–2, 1994]; *ECoresi* = Editura Coresi (S. R. L.), Miloşeşti şi Bucureşti v. şi *Coresi*; *ECorrida* = Editura Corrida, Bucureşti; *ECP* = Editura CIB Press, Oradea; *ECR* = Editura Cartea Românească, Bucureşti v. şi *CR*; *ECSI* = Editura Casei de Sănătate „Iris" Bucureşti; *ECugetarea* = Editura Cugetarea, Iaşi; *ed.* = ediţie, ediţii(le); editat(ă), editaţi, editate; editor(i); *ED* = Editura Dacia, Cluj-Napoca v. şi *Dacia*; *EDanubius* = Editura Danubius, Brăila; *EDemiurg* = Editura Demiurg, Bucureşti; *EDestin* = Editura Destin, Deva; *EdF* = Editura „F", Craiova; *EDiogene* = Editura Diogene, Bucureşti; *Editis* = Editis, editură, f. l.; *EdL'Harmattan* = Editura L'Harmattan, Paris; *EDP* = (R. A.) Editura Didactică şi Pedagogică (S. A.); *EDragon* = Editura Dragon, Bucureşti v. şi *Dragon*; *EE* = Editura Eminescu, Bucureşti; *EEchinox* = Editura Echinox, Cluj v. şi *Echinox*; *EEconomică* = Editura Economică, f. l.; *EEn* = Editura Enciclopedică, Bucureşti; *EEurobit* = Editura Eurobit, Timişoara v. şi *Eurobit*; *EEuropolis* = Editura Europolis, Constanţa; *EExpert* = Editura Expert, Bucureşti;

EF = Editura Facla, Timişoara; *EFA* = Editura Fundaţiei „Axis", Iaşi; *EFC* = Editura Fundaţiei Chemarea, Iaşi; *EFCR* = Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti; *EGA* = Editura „Gheorghe Alexandru", Craiova; *EGaramond* = Editura Garamond; *EGândirea* = Editura Gândirea, Bucureşti; *EGB* = Editura „Glasul Bucovinei", Iaşi – Rădăuţi; *EGCA* = Editura Gheorghe Cârţu Alexandru, Craiova; *EGemina* = Editura Gemina, Bucureşti; *EGeneze* = Editura Geneze, Bucureşti; *EGI* = Editura Grupus Impex, Craiova; *EGJ* = Editura Garamond Junior, Bucureşti; *Egmont* = Egmont, editură, Bucureşti; *EGramar* = Editura Gramar, Bucureşti; *EGraphix* = Editura Graphix, Bucureşti; *EGS* = Editura „Grai şi Suflet", Timişoara; *EGutinul* = Editura Gutinul S. R. L., Baia Mare; *EHelicon* = Editura Helicon, Bucureşti v. şi *Helicon*; *EHR* = Editura Holding Reporter, Bucureşti v. şi *HR*; *EHumanitas* = Editura Humanitas, Bucureşti v. şi *Humanitas*; *EHyperion* = Editura Hyperion (XXI), Bucureşti v. şi *Hyperion*; *EIBMBOR* = Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti; *EIC* = Editura Ion Creangă, Bucureşti; *EIriana* = Editura Iriana, Bucureşti; *EIS* = Editura International Scorpion Printing House, Bucureşti; EÎ = *Educaţie – Învăţământ*. Predarea limbii materne şi a limbilor străine, Bucureşti (MÎŞ. OIDÎ) [nr. 3–4, 1992]; *EJunimea* = Editura Junimea, Iaşi v. şi *Junimea*; *EJunior* = Editura Junior, Bucureşti; *EL* = Editura „Litera", Bucureşti; *ELeda* = Editura Leda, Bucureşti; *ELibra* = Editura Libra, Bucureşti; ELL v. nr. 42; *ELCT* = Editura Larry Cart şi Tempus, Bucureşti; *EM* = Editura Minerva, Bucureşti v. şi *Minerva*; *EMB* = Editura Mitropoliei Banatului, Timişoara; *EMD* = Editura M. Duţescu, Craiova; *EMed* = Editura Medicală, Bucureşti; *EMeronia* = Editura Meronia, Bucureşti; *EMiracol* = Editura Miracol, Bucureşti; *EMoldova* = Editura Moldova, Iaşi; EMondero = Editura Mondero, Bucureşti; *EMP* = Editura Mondial Pres, Bucureşti; *EMuseion* = Editura Museion, Timişoara; *Enacon* = Enacon, editură, Oradea; *ENeuron* = Editura Neuron, Focşani; *engl.* = englez(ă); englezesc(ul); *Engl. Ab.* = English Abstract; *ENiculescu* = Editura Niculescu, Bucureşti v. şi *Niculescu*; *ENimbus* = Editura Nimbus, f. l.; *ENova* = Editura Nova, Bucureşti; *EOlimp* = Editura Olimp, Bucureşti; *EOmega-Press* = Editura Omega-Press, Bucureşti; *EONA* = Editura „O. N. A.", Bucureşti; *EOrizonturi* = Editura Orizonturi, Bucureşti; *EPACO* = Editura PACO, Bucureşti; *EPaideia* = Editura Paideia, Bucureşti; *EPC* = Editura Prietenii Cărţii, Bucureşti; *EPF* = Editura Porto-Franco, Galaţi v. şi *PF*; *EPL* = Editura pentru Literatură, Bucureşti; *EPN* = Editura Presa Naţională, Bucureşti; *EPolimark* = Editura Polimark, Bucureşti; *EPontica* = Editura Pontica, Constanţa; *ERamida* = Editura Ramida, Bucureşti; *ERecif* = Editura Recif, Bucureşti; *ERomcart* = Editura Romcart, Bucureşti; *ESaeculum* = Editura Saeculum I. O., Bucureşti; *EScripta* = Editura Scripta, Bucureşti; *ESedona* = Editura Sedona, Timişoara; *ESEH* = Editura Sigma, Elma-H, Bucureşti; *ESibila* = Editura Sibila, Craiova; *ESigma* = Editura Sigma, Bucureşti; *ESilvana* = Editura Silvana, Bucureşti; *ESylvi* = Editura Sylvi, Bucureşti; *EŞ* = Editura Ştiinţifică, Bucureşti; *EŞE* = Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti; *ET* = Editura Tehnică, Bucureşti; *ETeora* = Editura Teora, Bucureşti v. şi *Teora*; **Ethos** = *Ethos*. Revistă de teorie a culturii (Serie nouă), Iaşi, 1, 1990 (Fil. AR) [4, 1992]; *ETN* = Editura Tip.-Nasta, Piteşti; **Etnos** = *Etnos*. Revistă ştiinţifică de etnografie, folclor, artă populară, Bucureşti, EMuseion, 1, 1992 (MS) [1, nr. 1, 1992]; *ETS* = Editura Top Suspans – S. R. L., Bucureşti; *EU* = Editura Univers, Bucureşti; *EUB* = Editura Universităţii Bucureşti, Bucureşti; *EUBr* = Editura Universităţii „Transilvania", Braşov; *EUCN* = Editura Universităţii „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca; *EUCr* = Editura Universităţii din Craiova, Craiova; *EUD* = Editura Universal Dalsi, Bucureşti; *EUF* = Editura „Universul Familiei", Bucureşti; *EUI* = Editura Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi, Iaşi; *EUmbria* = Editura Umbria, Baia Mare; *EUMFI* = Editura Universităţii de Medicină şi Farmacie, Iaşi; *EUnivers* = Editura Univers, Bucureşti; **Euphorion** = *Euphorion*. Revistă de cultură şi artă. Fondată de Uniunea Scriitorilor din România. Apare la Sibiu. Editor: Inspectoratul pentru cultură Sibiu, Sibiu, 1, 1990 [5, nr. 3, 1994]; *EUranus* = Editura Uranus, Bucureşti; *Eurobit* = Eurobit, editură, Timişoara v. şi *EEurobit*; *Europolis* = Europolis, editură, Constanţa; *EUTr*

= Editura Unirea Transilvaniei, Braşov; *EValahia* = Editura Valahia, Bucureşti; *EVerva* = Editura Verva, Câmpina; *EVestala* = Editura Vestala, Bucureşti; *EVirginia* = Editura Virginia, Iaşi; *EVlasie* = Editura Vlasie, Piteşti; *EVR* = Editura Viitorul Românesc, Bucureşti; **EvZ** = *Evenimentul zilei.* Cotidian de informaţie. Redactor-şef: Ion Cristoiu, Bucureşti, 1, 1992 [3, nr. 767, 29 dec. 1994; cifra romană „II", precedată de o bară oblică pusă după numărul curent, indică ediţia a II-a din ziua respectivă]; **Excelsior** = *Excelsior.* Revistă de aspiraţii şi cultură pentru învăţământul preuniversitar, Cluj-Napoca, 1, 1992 [3, nr. 7, 1994]; **ExpM** = *Expres Magazin.* Redactor-şef: Ion Cristoiu, Bucureşti, 1, 1990 [5, nr. 51, 1994]; **Expres** = *Expres.* Săptămânal independent. Director: Cornel Nistorescu, 1, 1990 [5, nr. 51, 1994]; *E5M* = Editura 5 M, Bucureşti.

f. = foaie, foaia, foi(le); *f.a.* = fără an; *FA* = Facultatea de Agronomie; *facs.* = facsimil(e); **Familia** = *Familia.* Revistă de cultură. Seria a V-a, Oradea, 1, 1964 [30, nr. 12, 1994]; **FAS** = *Formula AS.* Redactor-şef: Sânziana Pop, Bucureşti, 1, 1991 [4, nr. 44, 1994; inc.]; *FCI* = Facultatea de Chimie Industrială; *FCR* = Fundaţia Culturală Română, Bucureşti; **FD** v. nr. 722; *f.e.* = fără editură; *febr.* = februarie; **Femeia** = *Femeia.* Revistă a familiei. Fondată în 1868. Serie nouă, Bucureşti [nr. 12, 1994]; *FF* = Facultatea de Filologie; *FFCC* = Facultatea de Finanţe, Credit şi Contabilitate; *FFm* = Facultatea de Farmacie; *FFz* = Facultatea de Filozofie; *FFZ* = Facultatea de Filologie şi Ziaristică; *FI* = Facultatea de Istorie; *FIFz* = Facultatea de Istorie – Filozofie; *fig.* = figură, figuri(le); *Fil.* = filială, filiala; **Filatelia** = *Filatelia.* Revista Federaţiei Filatelice Române, Bucureşti, 1, 1952 [nr. 11, 1994]; **FIlR** v. nr. 145; *FJ* = Facultatea de Jurnalistică; *f.l.* = fără loc (de apariţie); *FL* = Facultatea de Litere; **Flacăra** = *Flacăra.* Ştiri. Evenimente. Anchete. Reportaje. Opinii. Fondată în 1911 de C. Banu. (Serie nouă), Bucureşti, 1, 1990 [nr. 51–52, 1994]; *FLett* = Faculté des Lettres; *FLFI* = Faculatea de Litere, Filozofie şi Istorie; *FLI* = Facultatea de Litere şi Istorie; *FLLS* = Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine; *FLS* = Facultatea de Limbi Străine; *FLŞ* = Facultatea de Litere şi Ştiinţe; *FM* = Facultatea de Mecanică; **Forum** = *Forum.* Revista Învăţământului Superior. Publicaţie lunară editată de Ministerul Învăţământului şi Redacţia Publicaţiilor pentru Străinătate „România", Bucureşti, 1, 1959 [36, nr. 10–11–12, 1994]; *fot.* = fotografie, fotografii; *fr.* = francez(ă); franţuzescul; *fragm.* = fragment(ul); fragmente(le); *FREI* = Facultatea de Relaţii Economice Internaţionale; *FSPP* = Facultatea de Sociologie – Psihologie – Pedagogie; *FŞ* = Facultatea de Ştiinţe; *FŞCM* = Fundaţia de Ştiinţă şi Cultură „Moldova", Iaşi; *FT* = Facultatea de Teologie; *FUH* = Fundaţia Universitară Hyperion, Bucureşti; **FVL** v. nr. 22.

germ. = german(ă); **Getica** = *Getica*, Bucureşti, EGândirea, 1, 1992 [1, nr. 3–4, 1992]; *GGR* = Gesellschaft der Germanisten Rumäniens, Bucureşti; *gl.* = glosar(ul), glosare(le); *gr.* = grec, greacă; grecescul.

h. = hartă, hărţi(le); *Helicon* = Helicon, editură, Timişoara v. şi *EHelicon*; **Helikon** = *Helikon.* Irodalom folyóirat. Megjelenik kéthetenkent Kolozsvárom, Cluj, 1, 1990 [5, nr. 18, 1994; inc.]; **Hierasus** = *Hierasus.* Anuarul Muzeului Judeţean Botoşani, Botoşani, 1, 1979 (Muzeul judeţean Botoşani) [9, 1994]; **Hommage Fischer** v. nr. 43; *HR* = Holding Reporter, Bucureşti v. şi *EHR; Humanitas* = Humanitas, editură, Bucureşti v. şi *EHumanitas*; **Hyperion** v. nr. 142 bis; *Hyperion* = Hyperion, editură, Bucureşti v. şi *EHyperion.*

IAFAR = Institutul „Arhivei de Folclor a Academiei Române", Cluj-Napoca; *ian.* = ianuarie; *IArB* = Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan", Bucureşti; *ib.* = ibidem; *IBB* = Informaţia Bussines Books, editură, Bucureşti; *ICJ* = Inspectoratul pentru Cultură al Judeţului...; *ICJr* = Institutul de Cercetări Juridice, Bucureşti; *ICSU* = Institutul de Cercetări Socio-Umane; **IDÎU** v. nr. 146; *IDV* = Asociaţia Internaţională a Profesorilor de Limba Germană; *IE* = Institutul European, editură, Iaşi; *IEF* = Institutul de Etnografie şi Folclor „Constantin Brăiloiu", Bucureşti; *IFD* = Institutul de Fonetică şi Dialectologie „Al. Rosetti", Bucureşti; *IFR* = Institutul de Filologie Română „Al. Philippide", Iaşi; *IGÎM* = Inspectoratul General al Învăţământului Militar, Bucureşti; *IIB* = Institutul de

Istorie „Nicolae Iorga", Bucureşti; *IICN* = Institutul de Istorie din Cluj-Napoca; *il.* = ilustrat(ă); ilustraţie, ilustraţii; *ILB* = Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Bucureşti; *ILIL* = Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu", Cluj-Napoca; *IMT* = Institutul de Medicină, Timişoara; *inc.* = incomplet(ă); *ind.* = indice(le); *INID* = Institutul de Informare şi Documentare, Bucureşti; *INRESPH* = Institutul Naţional pentru Recuperare şi Educaţie Specială a Persoanelor Handicapate; *insc.* = inscripţie, inscripţia, inscripţii(le); *int.* = interviu(ri); *interv.* = intervenţie, intervenţia, intervenţii(le); *introd.* = introductiv(ă); *IPB* = Institutul Politehnic, Bucureşti; *ISSEE* = Institutul de Studii Sud-Est Europene, Bucureşti; *IŞE* = Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei, Bucureşti; *IŞJ* = Inspectoratul Şcolar Judeţean; *IŞM* = Inspectoratul Şcolar Municipal; *it.* = italian(ă); italienescul; *IT* = Institutul de Tracologie, Bucureşti; *iul.* = iulie; *iun.* = iunie.

î.a.t. = în afară de text; *î.t.* = în text.

Junimea = Junimea, editură, Iaşi; **JurnLit** = *Jurnalul literar.* Director fondator: G. Călinescu. Publicaţie de opinie şi atitudine intelectuală. Serie nouă, Bucureşti, **1**, 1990 [**5**, nr. 52, 1994].

KarpRund = *Karpaten Rundschau.* Wochenschrift für Gesellschaft – Politik – Kultur, Braşov, **1**, 1968 [**27**, nr. 51–52, 1994; inc.]; *KK* = Kriterion Könyvkiadó, Bucureşti; **KM** = *Kerestény magvető.* Kiadja az Unitárius Egyház, Kolozsvár, **1**, 1861 [**100**, nr. 4, 1994]; **Korunk** = *Korunk.* Kultura – Haza Nagyvilag, Cluj-Napoca, **1**, 1942 [**5**, nr. 11, 1994]; **Közoktatás** = *Közoktatás.* Óvoda – Iskola – Család, Bucureşti, **1**, 1990 [**5**, nr. 12, 1994]; *Kriterion* = Kriterion, editură, Bucureşti.

LAI = *Litere, arte, idei.* Supliment cultural [la „Cotidianul"], Bucureşti, **1**, 1991 [**4**, nr. 37, 1994]; *lat.* = latin(ă), latine; latinescul; **Látó** = *Látó.* A Romaniai havi szépirodalmi folyóirat, Cluj-Napoca, **1**, 1990 [**5**, nr. 12]; *lb.* = limbă, limba, limbii, limbile; *LCP* = Logos Cesare Print, Bucureşti; **LI** = *Léttre internationale.* Ediţia Română. Apare sub auspiciile Fundaţiei Culturale Române. Preşedinte: Augustin Buzura, Bucureşti, 1992 [nr. 11–12, 1994]; **Libertatea** = *Libertatea.* Primul ziar liber al revoluţiei române. Cotidian de prânz, Bucureşti, **1**, 22 dec. 1989 [**6**, nr. 1505, 30 dec. 1994]; *Libertatea* = Libertatea, editură, Brăila; *lit.* = literatură; *liter.* = literar(ă); **Literatorul** = *Literatorul.* Revistă fondată la 1880 de Alexandru Macedonski. Redactor-şef: Marin Sorescu, Bucureşti, **1**, 1991 [**4**, nr. 51–52, 1994]; **LL** v. nr. 44; **LLR** v. nr. 24; *loc.* = localitate(a), localităţi(le); **LR** v. nr. 23; **Luceafărul** = *Luceafărul.* Săptămânal de literatură. Serie nouă. Editori: Uniunea Scriitorilor din România, Fundaţia Luceafărul, cu sprijinul Fundaţiei Soros pentru o Societate Deschisă, Bucureşti, **1**, 1990 [nr. 30, 1993; nr. 30, 1994]; *lucr.* = lucrare(a), lucrări(le); **Lumea** = *Lumea.* Magazin. Revistă editată de Venus INF S.R.L. Serie nouă, Bucureşti [nr. 8, 1993]; *Lumina* = Lumina Lex, editură, Bucureşti; **LZ** = *Lada cu zestre.* Supliment al ziarului „Redeşteptarea", Lugoj, editat în colaborare cu Centrul Judeţean de Conservare şi Valorificare a Tradiţiei şi Creaţiei Populare Timiş, Lugoj, **1**, 1994 [**1**, 1994, în „Redeşteptarea", **5**, nr. 187, 23–29 dec. 1994].

Magazin = *Magazin.* Săptămânal cultural-ştiinţific independent. Serie nouă, Bucureşti, **1**, 1957 [**37**, nr. 50, 1994]; *magh.* = maghiar(ă); maghiarul; *man.* = manual(ul), manuale(le); *MAN* = Ministerul Apărării Naţionale; *mart.* = martie; *mat.* = materii; material(e); **Mathematica** = *Mathematica,* Cluj-Napoca (AR. Filiale de Cluj-Napoca), **1**, 1958 [**36**, nr. 1, 1994]; *MC* = Ministerul Culturii; *MCn* = Mydo Center, editură, Iaşi; *MEÎ* = Ministerul Educaţiei şi Învăţământului; **Meridian** = *Meridian.* Independent. Imparţial, Bucureşti, **1**, 1991 [nr. 793, 30 dec. 1994]; *Meridiane* = Meridiane, editură, Bucureşti; *Microinformatică* = Microinformatică, editură, Cluj-Napoca; **MI** = *Magazin istoric.* Revistă de cultură istorică. Serie nouă, Bucureşti, **1**, 1967 [**28**, nr. 12, 1994]; **Minerva** = *Minerva.* Literatură – Artă – Cultură. Redactor şef: Valentin Raus, Bistriţa, **1**, 1990 [**4**, nr. 31, 1993]; *Minerva* = Editura Minerva, Bucureşti v. şi *EM*; **Mioriţa** = *Mioriţa.* Revistă de cultură folclorică, Câmpulung, Bucovina, România, **1**, 1991 [**2**, nr. 2, 1992; **3**, nr. 1, 2, 1993]; *MÎ* = Ministerul Învăţământului; *MÎŞ* = Ministerul Învăţământului şi Ştiinţei; *MLR* = Muzeul Literaturii Române, Bucureşti; **MO** = *Mitropolia Olteniei.* Revista oficială a Arhiepiscopiei Craiovei şi Episcopiei Râmnicului, Craiova, **1**, 1948 [**45**, nr. 1–6, 1993]; *mold.* = moldovenesc,

moldovenească, moldoveneşti; **MRom** = *Moftul român*. Fondatori: I. L. Caragiale şi Anton Bacalbaşa. Revistă editată de Ministerul Culturii, Bucureşti, **1**, 1990 [**5**, nr. 10–11, 1994]; *MS* = Muzeul Satului, Bucureşti; *ms(s)* = manuscris(e); **MSŞI** = *Memoriile Secţiei de Ştiinţe Istorice*. Seria IV, Bucureşti, EAR, **1**, 1978 (AR) [**16**, (1991) 1993]; **MT** = *Meridianul Timişoara*. Revistă de opinie, literatură, artă şi cultură; *mult.* = multiplu, multiplă; *multigr.* = multigrafiat(ă), multigrafiaţi, multigrafiate.

n. = noiembrie; **Natura** = Revista Ocrotirea mediului înconjurător. Natura. Terra. Subtitlul Natura. (Societatea de Ştiinţe Biologice din România), Bucureşti, **1**, 1948 [nr. 4, 1993]; *nenum.* = nenumerotat(ă), nenumerotaţi, nenumerotate; *ngr.* = neogrec, neogreacă; neogrecescul; *Niculescu* = Niculescu, editură, Bucureşti v. şi *ENiculescu*; **NL** = *Neue Literatur*. Zeitschrift für Querverbindungen, (Neue Folge), Bukarest, **1**, 1950 [nr. 4, 1993]; **Noesis** = *Noesis*. Travaux du Comité Roumain d'Histoire et de Philosophie des Science, Bucureşti, EAR, **1**, 1975 [**19**, 1993]; *nr.* = număr(ul), numere(le); **NR** = *Neamul românesc*. Fondator: Nicolae Iorga. Serie nouă. Editor: Fundaţia „Neamul Românesc", Bucureşti, **1**, 1993 [**1**, nr. 12, 1993; **2**, nr. 8, 1994; inc.]; **NyIK** v. nr. 25.

oct. = octombrie; *OIDÎ* = Oficiul de Informare şi Documentare pentru Învăţământ, Bucureşti; **ON** = *Opinia naţională*. Revistă săptămânală de informaţie, opinie şi idei de larg interes naţional. Editată de Fundaţia „România de mâine", Bucurerşti, **1**, 1992 [**3**, nr. 76, 1994]; *OR* = Omegapress & Rai, editură, Bucureşti; **ORA** = *Ora*. Cotidian independent de opinie şi informaţie. Director: Nicolae Cristache, Bucureşti, **1**, 1991 [**2**, nr. 55, 1992]; *org.* = organizat(ă); organizator(i); *orig.* = origine(a); **Orizont** = *Orizont*. Săptămânal al Uniunii Scriitorilor din România. Serie nouă, Timişoara, **1**, 1989 (Asociaţia Scriitorilor din Timişoara) [**5**, nr. 12–14, 1994]; *ort.* = ortografie: ortografia; ortografic(ă), ortografici, ortografice; **Ortodoxia** = *Ortodoxia*. Revista Patriarhiei Române, Bucureşti, **1**, 1949 [**46**, nr. 2–3, 1994]; *OSUT* = Organizaţia Sindicală din Universitatea Timişoara.

p. = pagină, pagini(le); *pag.* = *paginaţie;* **Paradigma** = *Paradigma*. Revistă plurilingvă de cultură. Director: Marin Mincu, Bucureşti, **1**, 1993 [**1**, nr. 3, 1993]; *PC* = Prietenii Cărţii, editură, Bucureşti; *Percomex* = Percomex, editură, Bucureşti; *PF* = Porto-Franco, editură, Galaţi v. şi *EPF*; **PL** = *Probleme de logică*, Bucureşti, (Institutul de Filosofie al AR), Bucureşti, **1**, 1968 [**10**, 1993]; *pl.* = plural(e); *plş* = planşă, planşe; *pol.* = polonez(ă); polonezul; **Poesis** = *Poesis*. Revistă de poezie, Satu-Mare, **1**, 1990 [**4**, nr. 11, 1993]; **PP** = *Pentru patrie*. Revistă lunară ilustrată de literatură, artă şi analiză socială, editată de Ministerul de Interne (Serie nouă), Bucureşti, **1**, 1949 [**45**, nr. 12,1994]; *PR* = Progresul Românesc, editură, Bucureşti; *pref.* = prefaţă; *prez.* = prezentare, prezentări; prezentat(ă), prezentaţi, prezentate; **Prisma** = *Prisma*. Magazin din Germania. Buletin editat de Ambasada Republicii Federale Germania, **1**, 1968 [**26**, nr. 6, 1994; inc.]; *prof.* = profesor(ul) (universitar); *prof. univ.* = profesor universitar; **PRTV** = *Programul radio TV*, Bucureşti, **1**, 1990 [**5**, nr. 49, 1994]; *PUF* = Presse Universitaire de France.

RA = *Revista arhivelor*. Revistă trimestrială a Direcţiei Generale a Arhivelor Statului din România, Bucureşti, **1**, 1924 [**71**, nr. 3, 1994; inc.]; **Ramuri** = *Ramuri*. Revistă de cultură fondată în 1905. Serie nouă. Editor: Uniunea Scriitorilor din România. Fundaţia Ramuri, Craiova, **1**, 1990 [nr. 9–12, 1994]; **RB** = *Revista Bistriţei*, Iaşi – Rădăuţi, CEPGB, **1**, 1987 (Muzeul Judeţean Bistriţa-Năsăud) [**7**, 1993]; **RCM** = *Revista cultului mozaic*. Apare bilunar, Bucureşti, **1**, 1956 [**39**, nr. 793, 1994]; *rec., Rec.* = recenzie, recenzia, recenzii(le); *recl.* = reclamă, reclame; *red.* = redacţie; redactor(i); **Redeşteptarea** = *Redeşteptarea*. Săptămânal independent de opinie şi informaţie, sub egida Fundaţiei Europene Drăgan, Lugoj, **1**, 1990 [**5**, nr. 178, 1994]; **REF** = *Revista de etnografie şi folclor*, Bucureşti, EAR, **1**, 1955 (AR) [**39**, nr. 3–4, 1994]; *rel.* = reluare, reluări; reluat(ă); **Relief** = *Relief*. Revistă lunară literar-artistică şi didactică,

Arad, 1, 1992 [nr. 21–23, 1994; inc.]; **Renaşterea** = *Renaşterea*. Fondator: Episcop Nicolae Ivan, 1919. Editată de Arhiepiscopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului şi Clujului. Serie nouă, 1, 1990 [5, nr. 12, 1994]; *repr.* = reproducere, reproduceri; reprodus(ă), reproduşi, reproduse; **RES** = *Revistă de educaţie specială*, Bucureşti, 1, 1991 (INRESPH) [nr. 2, 1993]; *res. esp.* = resúmen en español; **RESEE** v. nr. 26; *rés. fr.* = résumé en français; *rev.* = revistă, revistei; reviste(le), revistelor; **RevV** = *Revista V.* Publicaţie literar-artistică, editată de Uniunea Scriitorilor din România, Focşani, 1, 1990 [5, nr. 4, 1994; inc.]; *rez.* = rezumat(ul); *rez. rom.* = rezumat în română; **RF** = *Revista de filozofie*, Bucureşti, EAR, 1, 1954 (AR) [43, nr. 6, 1994]; *riass. it.* = riassunto in italiano; **RIst** = *Revista istorică*. Fondator: N. Iorga. Serie nouă, Bucureşti, 1, 1990 (AR. IIB) [5, nr. 9–10, 1994; inc.]; **RITL** = *Revista de istorie şi teorie literară*. Apare trimestrial sub egida Institutului de Istorie şi Teorie Literară „George Călinescu" al Academiei Române, Bucureşti, EAR, 1, 1952 [42, nr. 4, 1994]; **RÎP** = *Revista învăţământului preşcolar*. Serie nouă, Bucureşti, [f. e.], 1, 1977 (MÎŞ. IŞE) [17, nr. 3–4, 1994]; **RLib** = *România liberă*. Fondat în 1877. Serie nouă. Ziar editat de Societatea „R" S. A. Director onorific: Octavian Paler. Preşedinte şi Director executiv al ziarului: Petre Mihai Băcanu, Bucureşti, 1, 1944 [nr. 1449, 31 dec. 1994]; **RLit** = *România literară*. Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor. Editori: Fundaţia România Literară. Director general: Nicolae Manolescu, Ion Raţiu, Bucureşti, 1, 1968 [27, nr. 49–50, 1994]; **RM** = *România Mare*. Săptămânal absolut independent. Director fondator: Eugen Barbu. Redactor-şef: Corneliu Vadim Tudor, Bucureşti, 1, 1990 [5, nr. 234]; **RMuz** = *Revista Muzeelor*, Bucureşti, 1, 1964 (MC) [nr. 4, 1994]; **RN** = *Revista noastră*. Publicaţie a elevilor Liceului „Unirea" din Focşani. Fondată în 1912 (Serie nouă din 1972). Fondator: prof. Dimitrie Papadima. Coordonator (din 1972): prof. Petrache Dima, Focşani, 1, 1972 [21, nr. 170–178, 1992]; *rom.* = român(ă); românesc, românească; româneşte; românescul; **Românul** = *Românul*. Săptămânal independent de opinie şi informaţie liberă. Director: Ion Petcu, Bucureşti, 1, 1989 [5, nr. 51–52, 1994]; **RP** = *România pitorească*. Revistă de supravieţuire prin turism şi inteligenţă, Bucureşti, 1, 1972 [23, nr. 12, 1994]; **RPed** = *Revista de pedagogie*, Bucureşti, 1, 1951 [43, nr. 2, 1994]; **RPsih** = *Revista de psihologie*. Serie nouă, Bucureşti, EAR, 1, 1955 (AR) [40, nr. 4, 1994]; **RR** = *Revue roumaine*. Mensuel illustré de littérature, culture et civilisation roumaines, de dialogue culturel international, paraissant en français, allemand, anglais et russe. Fondé en 1861. Groupe de presse pour l'étranger „Roumanie", Bucureşti, 1, 1947 [48, nr. 6, 1994]; **RR-Géogr** = *Revue roumaine de géographie*, Bucarest, EAR, 1, 1957 (AR) [37, 1993]; **RRH** = *Revue roumaine d'histoire*, Bucureşti, EAR, 1, 1962 (AR) [33, nr. 3–4, 1994]; **RRL** v. nr. 27; **RRMPA** = *Revue roumaine de mathématique pure et appliquée*, Bucureşti, EAR, 1, 1956 (EAR) [39, nr. 10, 1994] ; **RRPh** = *Revue roumaine de philosophie*, Bucureşti, EAR, 1, 1957 (AR) [38, nr. 1–2, 1994]; **RRPs** = *Revue roumaine de psychologie*, Bucureşti, EAR, 1, 1955 (AR) [38, nr. 2, 1994]; **RS** v. nr. 1568; **RT** = *Revista teologică*. Revista oficială a Mitropoliei Ardealului, Sibiu, 1, 1907. Serie nouă [4, nr. 4, 1994]; *Rtd.* = Rezumatul tezei de doctorat; *rubr.* = rubrica, rubrică; *RumAk* = Rumänien Akademie; *RV* = Roza Vânturilor, editură, Bucureşti; *русс. рез.* = русское резюме.

Sargetia = *Sargetia. Acta Musei Devensis. Anuarul Muzeului din Deva*, Deva [21–22, 1988–1991]; **Satu Mare** = *Satu Mare*. Studii şi comunicări. *Arheologie. Istorie. Etnografie. Arte.* Revista Muzeului Judeţean Satu Mare, Satu Mare, 1, 1969 [9–10, 1992–1993]; **Sănătatea** = *Sănătatea*. Consilierul de sănătate al familiei dv. Revistă ilustrată de informare şi educaţie sanitară a Societăţii de Cruce Roşie din România, Bucureşti, 1, 1952 [42, nr. 12, 1994]; *săs.* = săsesc, săsească; săsescul; *sb.* = sârb(ă); sârbescul; *sch.* = schemă, scheme; **SCGeogr** = *Studii şi cercetări de geografie*, Bucureşti, EAR, 1, 1954 (AR) [40, 1993]; **SCIVA** = *Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie*, Bucureşti, EAR, 1, 1949 (AR. IArB) [45, nr. 4, 1994]; **SCL** v. nr. 28; **SCMAtem** = *Studii şi cercetări matematice (Mathematical Reports)*, Bucureşti, EAR, 1, 1948 (AR) [46, nr. 6, 1994]; **SDR** = *Studii de drept românesc*, Bucureşti, EAR, 1, 1989

(AR. ICJr) [6, nr. 3, 1994; inc.]; **SE** = *Speak English.* Revistă bilingvă pentru iubitorii limbii engleze. Bilingual Magazine for the Lovers of English. Director: Vasile Poenaru. Fondată: 1990. Founded: 1990, Bucureşti, ECoresi, 1, 1990 [4, nr. 23, 1994; inc.]; *sec.* = secol(ul), secole(le); *sept.* = septembrie; **SERF** v. nr. **1376**; **SfP** = *Sfera politicii.* Revistă lunară de ştiinţe politice editată de Fundaţia „Societatea Civilă", Bucureşti, 1, 1992 [3, nr. 23, 1994; inc.]; *SG* = Secţia de geografie; *SGR* = Societatea Germaniştilor din România, Bucureşti; *SIRDO* = Societatea Independentă Română a Drepturilor Omului; *sl.* = slav(ă); slavul; slavon(ă), slavonul; **SLA** v. nr. **407**; **SLLM** v. nr. **1735**; **SM** = *Săptămâna magazin.* Director: Dan Claudiu Tănăsescu. Redactor-şef: Cristina Angelescu, Bucureşti, 1, 1991, [2, nr. 25, 1994]; **SMIM** = *Studii şi materiale de istorie medie*, Bucureşti, EAR, 1, 1970 (AR. IIB) [12, 1994]; **SocCult** = *Societate & cultură.* Noua alternativă. Revistă de teorie socială şi cultură democratică editată de Clubul UNESCO „Societate şi cultură" şi Institutul de Teorie Socială al Academiei Române. Redactor şef: Radu Florian, Bucureşti, 1, 1990 [nr. 6, 1994]; *sp.* = spaniol(ă); spaniolul; **SpR** = *Sportul românesc.* Director: Dumitru Dragomir. Redactor şef: Ovidiu Ioaniţoaia, Bucureşti, 1, 1991 [4, nr. 1003, 1994; inc.]; *SR* = Scrisul Românesc, editură, Craiova; *SRLR* = Societatea Română de Lingvistică Romanică, Bucureşti; *SRR* = Societatea Română de Radiodifuziune; *SRS* = Society for Romanian Studies, Bucharest; *SSC* = Societatea de Studii Clasice din România, Bucureşti; **SSMD** v. nr. **1569**; *SŞF* = Societatea de Ştiinţe Filologice din România, Bucureşti; **ST** = *Studii teologice.* Revista facultăţilor de teologie din Patriarhia Română, Bucureşti, 1, 1949 [45, nr. 5–6, 1993]; *s.t.c.* = sub titlul comun; **StCom-Sibiu** = *Studii şi comunicări*, Sibiu, EAR, 1, 1978 (AR. ICSU Sibiu) [7, 1993; 8, 1994]; **Steaua** = *Steaua.* Săptămânal de cultură. Director fondator: Ioan Slavici (1884). Serie nouă. Redactor-şef: Augustin Buzura, Cluj-Napoca, 1, 1950 [nr. 12, 1994]; **StLLMod** v. nr. **1850**; **StSl** v. nr. **1569**; *StTr* = Star-Trafic, editură, Craiova; **StUBB** v. nr. 28; **StUBBGeogr** = *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai". Geographia*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1, 1956 [39, nr. 1, 1994]; **StUBBGeol** = *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai". Geologia*, Cluj-Napoca, 1, [TUCN], 1956 [38, nr. 2, 1993]; **StUBBHist** = *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai". Historia*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1, 1956 [38, nr. 1–2, 1993]; **StUBBM** = *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai". Mathematica*, Cluj-Napoca, TUCN, 1, 1955 [37, nr. 4, 1992; 38, nr. 4, 1993]; **StUBBPh** = *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai". Philosophia*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1, 1956 [38, 1993]; **StUBBPP** = *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai". Psychologia – Paedagogia*, Cluj-Napoca, TUCN, 1, 1955 [38, nr. 1–2, 1993]; **StUBBTO** = *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai". Theologia Ortodoxa*, Cluj-Napoca, TUCN, 1, 1955 [38, nr. 1–2, 1993]; **Suceava** = *Suceava.* Anuarul Muzeului Bucovinei, Iaşi – Rădăuţi, EGB, 1, 1974 [20, 1993]; *Supl.* = supliment; **Synthesis** = *Synthesis.* Bulletin du Comité National Roumain de Littérature Comparée et de l'Institut d'Histoire et de Théorie Littéraire „G. Călinescu" de l'Académie Roumaine, Bucureşti, EAR, 1, 1974 [21, 1994].

ŞcN = *Şcoala noastră.* Revistă pentru educaţie şi cultură pedagogică editată de către Inspectoratul Şcolar şi Casa Corpului Didactic – Sălaj, Zalău, 1, 1991 [4, nr. 4, 1994]; **ŞcV** = *Şcoala vremii.* Revistă lunară pentru învăţământ. Editată de Inspectoratul Şcolar al judeţului Arad. Fondator: Ion Cădariu (1930), Arad, 1, 1990 [5, nr. 6, 1994; inc.]; **ŞG** = *Şcoala gălăţeană.* Publicaţie de opinie pedagogică, Galaţi, 1, 1990 [nr. 36–37, 1994]; *şt.* = ştiinţific(ă); **ŞtTehn** = *Ştiinţă şi tehnică.* Revistă lunară de cultură ştiinţifică şi tehnică. Seria a III-a. Serie nouă, Bucureşti, 1, 1948 [nr. 12, 1994]; *ş.u.* = şi următoarele.

tab. = tabel(e); **TD** = *Thraco-Dacica*, Bucureşti, EAR, 1, 1976 (AR. IT) [15, nr.1–2, 1994]; *TBN* =Tipografia Băncii Naţionale; **Teatrul** = *Teatrul.* Revistă editată de Ministerul Culturii, Bucureşti, 1, 1956 [nr. 11, 1994]; **TelR** = *Telegraful român.* Foaie editată de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Sibiului, Sibiu, 1, 1852 [1993; 141, nr. 45–48, 1994]; *Teora* = Teora, editură, Bucureşti v. şi *ETeora*; *TERMROM* = Asociaţia Română de Terminologie, Bucureşti; **Terra** = *Revista Terra.* Revistă a Societăţii de Geografie din România,

Bucureşti, 1, 1969 (din 1992, Iaşi, CEGB) [25, nr. 4, 1993]; *ThauSib* = Thau Sibiu, editură; **Timpul-Iaşi** = *Timpul.* Revistă de cultură, Iaşi, 1, nr. 1, 1990 [nr. 11, 1994; inc.]; **Timpul-Reşiţa** = *Timpul.* Cotidian social – politic – cultural independent, Reşiţa, 1, 1990 [5, nr. 258, 30 dec. 1994]; *TIMT* = Tipografia Institutului de Medicină, Timişoara; **Tinerama** = *Tinerama.* Director: Max Bănuş, Bucureşti, 1, 1990 [nr. 210, 1994]; **TinLib** = *Tineretul liber.* Ziar independent. Fondat în 22 decembrie 1989. Serie nouă. Director: Ion Cristoiu, Bucureşti, 1, 1989 [nr. 237, 30 dec. 1994]; *tip.* = tipărit(ă), tipăriţi, tipărite; *TIPB* = Tipografia Institutului Politehnic, Bucureşti; *TL* = Tineretul Liber, editură, Bucureşti; **TLP** v. nr. **362**; **Tomis** = *Tomis.* Revistă de cultură editată de Uniunea Scriitorilor din România şi Inspectoratul Judeţean de Cultură Constanţa, Constanţa, 1, 1966 [29, nr. 12, 1994]; *top.* = toponim(e); toponimic(ă), toponimice; **TPCL** v. nr. **152**; *trad.* = traducere(a), traduceri; tradus(ă); traducător(i), traducătoare; *Transpres* = Transpres, editură, Sibiu; **TribEc** = *Tribuna economică.* Săptămânal economic naţional. Decanul presei economice, Bucureşti, 1, 1990 [nr. 51–52, 1994]; **TribÎnv** = *Tribuna învăţământului.* Publicaţie editată de S. C. „Tribuna Învăţământului" S. A., constituită sub îndrumarea Ministerului Învăţământului, Bucureşti, 1, 1990 [5, nr. 52, 1994]; **Tribuna** = *Tribuna.* Săptămânal de cultură. Director fondator: Ioan Slavici (1884). Serie nouă. Redactor-şef: Augustin Buzura, Cluj-Napoca, 1, 1989 [6, nr. 52, 1994; inc.]; *TTES* = Tiparul Tipografiei Eparhiale Sibiu; *TUB* = Tipografia Universităţii Bucureşti; *TUBr* = Tipografia Universităţii Transilvania, Braşov; *TUCn* = Tipografia Universităţii „Ovidius", Constanţa; *TUCN* = Tipografia Universităţii „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca; *TUCr* = Tipografia Universităţii din Craiova; *TUI* = Tipografia Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi; *TUPtB* = Tipografia Universităţii Politehnice, Bucureşti; *TUT* = Tipografia Universităţii din Timişoara; *TUTT* = Tipografia Universităţii Tehnice din Timişoara; **TV** = *Teologie şi viaţă.* Revistă de gândire şi spiritualitate. Serie nouă, Iaşi, [f. e.], 1, 1991 [4, nr. 7, 1994; inc.]; **TVSat** = *TV satelit.* Magazin bilunar: cablu şi satelit, Cluj-Napoca, 1, 1992 [nr. 68, 1994; inc.].

ŢVN = *Ţara visurilor noastre.* Revista Liceului „Emanuil Gojdu" – Oradea. Distinsă cu premiul I în concursul naţional al revistelor şcolare ediţia a II-a. Seria a IV-a, Oradea, 1, 1989 [nr. 7–8, 1992–1993].

UAgI = Universitatea Agronomică „Ion Ionescu de la Brad", Iaşi; *UB* = Universitatea Bucureşti; *UBM* = Universitatea Baia Mare; *UCN* = Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca; *UBr* = Universitatea „Transilvania", Braşov; *ucr.* = ucrainean(ă), ucraineanul; *UCr* = Universitatea din Craiova; *UF* = Universul Familiei (Et. Comp.), editură, Bucureşti v. şi *EUF*; *UH* = Universitatea Hyperion, Bucureşti; *UI* = Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi; *UL* = Uniunea Latină, Biroul din Bucureşti; *UMFI* = Universitatea de Medicină şi Farmacie, Iaşi; *UMFTM* = Universitatea de Medicină şi Farmacie, Târgu-Mureş; *UMKI* = Universitatea „Mihail Kogălniceanu", Iaşi; *UnAI* = Universitatea „1 Decembrie" din Alba Iulia; **UnC** = *Universul cărţii.* Revistă lunară a Ministerului Culturii, Bucureşti, 1, 1991 [4, nr. 11–12, 1994] ; **UnCat** = *Universul catedrei.* Publicaţie editată de Inspectoratul Şcolar Judeţean şi Casa Corpului Didactic a judeţului Alba, Alba Iulia, 1, 1991 [nr. 3, 1993] ; *UnCr* = Université de Craiova; **UnDid** = *Univers didactic.* Revistă editată de Casa Corpului Didactic din Iaşi, Inspectoratul Şcolar al Judeţului Iaşi, Iaşi, [nr. 3, 4, 1994; inc.]; *univ.* = universitar; *UnT* = Université de Timişoara; *UPtB* = Universitatea Politehnică din Bucureşti; *US* = Universitatea „Ştefan cel Mare", Suceava; *UT* = Universitatea din Timişoara; *UTBr* = Universitatea „Transilvania", Braşov; *UTr* = Unirea Transilvaniei, editură, Braşov; *UTT* = Universitatea Tehnică Timişoara.

v. = vezi; **VA** = *Viaţa armatei.* Revistă ilustrată de literatură şi artă editată de Ministerul Apărării Naţionale, Bucureşti, 1, 1990 [nr. 12, 1994]; *var.* = variantă, variante(le); **Vatra** = *Vatra.* Directori fondatori: I. Slavici, I. L. Caragiale, George Coşbuc. Director onorific: Mircea Zaciu. Revistă editată de Uniunea Scriitorilor din România. Lunar social-cultural. Serie nouă (1971). Redactor-şef: Cornel Moraru, Târgu-Mureş, 1, 1970 [24, nr. 11–12, 1994; inc.];

VCr = *Viaţa creştină*. Revistă patronată de Biserica Română unită cu Roma (Greco-Catolică). Fondator: Pr. Vasile Chindriş. Serie nouă, Sibiu, **1**, 1990 [nr. 24, 1994]; *v.d.o.nr.* = vezi data şi organizatorul la nr.; *vers.* = versiune(a); versiuni(le); *v.l.d.o.nr.* = vezi locul, data şi organizatorul la nr.; **VMed** = *Viaţa medicală*. Săptămânal al personalului medico-sanitar, Bucureşti, **1**, 1989 [**6**, nr. 52, 1994]; **VMon** = *Viaţa monahală*. Foaie religioasă. Editată de Mănăstirea „Izvorul Miron", Românești, **1**, 1990 [**4**, nr. 12, 1993; **5**, nr. 12, 1994]; **VocRom** = *Vocea României*. Cotidian guvernamental. Director: D. D. Rujan, Bucureşti, **1**, 1993 [**2**, nr. 175, 30 iun. 1994; inc.]; *vol.*, *Vol.* = volum(ul); volume(le); **VOR** = *Vestitorul Ortodoxiei Românești*. Periodic de informaţie bisericească, teologie şi spiritualitate al Patriarhiei Române, Bucureşti, **1**, 1989 [**6**, nr. 112–126, 1994; inc.]; *Voreep* = Voreep EX-IM, editură, Bucureşti; **VPR** = *Vânătorul şi pescarul român*. Editată de Uniunea Vânătorilor şi Pescarilor Sportivi din România. Serie nouă, Bucureşti, **1**, 1991 [nr. 12, 1993]; **VR** = *Viaţa Românească*. Revistă editată de Uniunea Scriitorilor şi Redacţia Publicaţiilor pentru Străinătate, Bucureşti, **1**, 1948 [nr. 11–12, 1994]; *VRA* = Verlag der Rumänischen Akademie; **Vremea** = *Vremea*. Săptămânal de atitudine. Director: Adrian Păunescu, Bucureşti, **1**, 1992 [**3**, nr. 457, 30 iunie 1994; inc.]; *v.r.nr.* = vezi rubrica la numărul; *vs.* = versus; *v.t.c.nr.* = vezi titlul comun la numărul; *v.t.l.d.nr.* = vezi titlul, locul, data la numărul; *v.t.l.d.o.nr.* = vezi titlul, locul, data şi organizatorii la numărul.

ZGR v. nr. 30; **Zig-zag** = *Zig-zag*. Magazin, Bucureşti, **1**, 1990 [**5**, nr, 238, 15–21 dec. 1994]; **Ziua** = *Ziua*. Fondat 1930. Serie nouă. Director general: Sorin Roşca Stănescu, Bucureşti, **1**, 1994 [nr. 167, 31 dec. 1994].

22 = *22*. Publicaţie săptămânală editată de Grupul pentru Dialog Social, Bucureşti, **1**, 1990 [**5**, nr. 52, 1994].

INDICE ALFABETIC

1. AUTORI*

Abbs, Brian **1855**
Abil, Lucia 789, **913**
Ablamowicz, Aleksander 164
Abrudan, Dumitru 590
Abu Taya, Alia Mohammed *363*
Achim, Alaviana **1856**
Achim, Viorel 68, *1315*
Ádám, Zsigmond **1857**
Adameşteanu, Gabriela [1127]
Adăscăliţei, Vasile 540
Adăscăliţei, Virgil **985**
Agache, Astrid 441
Agache, D. 590
Agrigoroae, Dan **1858**
Agrigoroaiei, Valentina **1474**, **1475**
Akamatsu, Tsutomu 165, [365], 1589
Alaci, Herta 1416
Albu, Rodica **1865**
Alecsandri, Vasile [493], [1169], [1183] v. şi Mircesco, V.
Alexa, Constantin **1038**
Alexandrescu, Dana *364*
Alexandrescu, Felicia 946
Alexandrescu, Horia v. sigla **CronRom**
Alexandrescu, Ida [2029]
Alexandrescu, Petre 69, **1045**
Alexandru, Ştefan 592
Alexeev, Ileana 2077
Aloman, Nicolae, dascălul din Săscior [617]
Ambrus, Miskolczy [1636]
Anania, Bartolomeu 593 v. şi mai jos
Anania, Bartolomeu Valeriu **703** v. şi mai sus
Andone, Irina 166
Andreescu, Gabriel [998], *999*
Andreescu, Irina [1008]
Andreescu, Lidya-Marina 167
Andreescu, Ştefan 594
Andrei, Maria 168
Andrei, Nicolae **663**, 790, **1058**, 1224, 1649
Andrei, Tudorel 841
Andrei-Fanea, Anca 70
Andriescu, Alexandru [596], **702**, [710]
Andrieş, George **1476**
Andronovici, Doina 1741
Angelescu, Constantin C. 14
Angelescu, Gabriel 1075
Anghel, Ioana [596], **702**, [710], 870, **1044**
Anghel, Marcel 791
Anghel, Stela 1650
Anghelescu, Mircea 71, 595, *1859*, 2118
Anghelescu, Nadia 1624, 1625, *1632–1634*, 2122
Anreiter, Peter **1477**
Antal, Gyöngyvér **1860**
Antohi, Mona [383]
Antohi, Sorin [383], 495
Anton, Fabia 871
Anton, Ioan **985**
Antonescu, F. **1861**
Antonescu, Florin 72
Antonescu, Georgeta 1076–1078
Antonescu, S. M. **1861**
Antoniu, George **1048**
Apostol, Stan 73
Apostol, Violeta *1669*
Apostolescu, Carmen **1044**
Apreotesei, Cezar 879
Arădeanul, Emilian 596

---

* Numerele culese cu caractere aldine drepte trimit la autori de cărţi, de volume separate; numerele culese cu caractere *cursive* albe trimit la autori de recenzii; numerele culese cu caractere obişnuite se referă la autori de articole, studii etc. apărute în culegeri, în publicaţii periodice şi seriale; în sfârşit, numerele puse între paranteze drepte „[ ]" trimit la autori recenzaţi sau discutaţi în mod special în articole sau în cărţi.

Arcade, I. M. 1344
Arcuş, Marin I. 1282, 1283, 1292
Ardelean, George 1079
Ardeleanu, Elena [596], **702**, [710]
Ardeleanu, Sanda Maria 169
Ardevan, Radu 1379
Arghezi, Tudor [847], [1078], [1161], [1212], [1447]
Arhip, Odette 1080
Aristia, C. [590]
Arjoca, Ieremia 761
Armbruster, Adolf [538]
Aron, Petru [1399]
Arsene, Mihaela 1747, 1775
Arvinte, Vasile 442, 496, [596], **702**, [710], **1044**
Asachi, Gheorghe [517]
Asachi, Lazăr [690]
Asan, Finuţa [724] v. şi Hasan, Finuţa
Asenova, Petja [1378]
Astuti, Lucia 1742
Augustin, Aureliu [358], [379], [380]
Augustus [1408]
Avădanei, Ştefan **170**, **1057**
Avishio, Tetsuo [1635]
Avram, Alexandru **1045**, 1380, 2137
Avram, Andrei 365, 443, 715–718, **721**, **722**, [723], 726, 873–876 v. şi sigla **FD**
Avram, Andrei A. **415**, 1590, 1626, *1635*
Avram, Laurenţiu 1333
Avram, Mioara 44, 444, [494], 497, [724], 727, 1225 v. şi sigla **LL**
'Azīz Matar, 'Abd al- [1632]
'Azīz Šaraf, 'Abd al [363]

Baba, Ioan 597
Babeş, Mircea **1045**
Babeu, Doina 877
Babinger, Franz [480]
Babits, Mihály [1600]
Babiuc, Victor **1038**
Bacalbaşa, Anton v. sigla **MRom**
Baciu, Ileana 56
Baciu, Ioan 1478, 1479
Bacovia, George [1086], [1130], [1131], [1146], [1202], [1433] v. şi sigla **Ateneu**
Badea, Camelia **1651**
Badea, Dumitru **1651**
Badea, Lucian [1315], [1316]
Badiu, Oana 1627
Bahnaru, Vasile **914**
Bahtin, M. M. 171
Baica, Gabriela *366*
Baker, Philip [1545]
Balaci, Alexandru **915–918**
Balan, Elena **947**
Balazs, Katalin 1547
Balea, Adriana **2077**
Balla, Sára **1862**, **1863**, **2053**
Balmuş, Elvira **941**
Balogh, Edgár **1618**
Baltag, Cezar 172, [1067], 1081
Ban, A. 1548
Ban, Iudit 1743
Ban, Marcel Teodor **919**
Banciu, Doina [1068]
Bantaş, Andrei **920–929**, **981**, 1082, 1741, 1744, **1864–1866**
Bantaş, Mihail [724]
Banu, C. v. sigla **Flacăra**
Banuş, Maria 792
Bara, Gyula **1034**
Bara, Mariana *45*, *367*, 572–574, *1525*
Barabás, István 74
Barabaş, Neculai 793
Baran, Nicolae 1381
Barbolova, Zoia *1571*
Barborică, Corneliu **1568** v. şi sigla **RS**
Barbu, Alexandru 1652
Barbu, Elisabeta 1745, [1853]
Barbu, Eugen v. sigla **RM**
Barbu, Ion [1156], [1177], [1212]
Barbu, N. I. [724]
Barbu, Sorin **1945**
Barbu, Violeta *704*, *1567*
Barbu, Viorel [710]
Bardi, Mirela 183
Barghiel, Virginia 1746, 1747
Bariţ, George [478], [491] v. şi sigla **Transilvania**
Barnea, Alexandru 75, **1045**, 1748
Barnea, Ion **1045**, 1382
Barner, Axel 1749
Barnoud, Catherine [2086]
Barthes, Roland [169], 173
Barthouil, Georges 1083
Basarab, Maria 598
Baubec, Agiemin **930**, **931**

Baubec Geafer, Deniz **930, 931**
Băcanu, Petre Mihai v. sigla **RLib**
Bădescu, I. 1653
Bădică, Galina **1867**
Băican, V. **1302**
Băicioiu, Maria **2042**
Băileşteanu, Fănuş *660*
Băjău, Ion 1084
Bălan-Mihailovici, Aurelia 494 v. şi Mihailovici, Aurelia
Bălan-Osiac, Elena **1905**
Bălaş, Ioan 1085
Bălănescu, Sorina **174**, 481, **1847**
Bălătică, Marian 1875, *2048*, *2081*
Bălin, Ioan 57
Bălteanu, Victor 795
Bălu, Ion 1086–1093
Băluţă, Mitrofan 1383
Băluţă-Skultéty, Mariana 1094, 1384
Băncilă, Florica **1868**
Băncilă, Mihaela *1463*
Bănuş, Max v. sigla **Tinerama**
Bărboi, Constanţa **932, 1859, 1869**
Bărbulescu, Constantin *1526*
Bărnău, Nicolae 1226
Bărnuţiu, Elena 599
Băşoiu, Mihai **933**
Bâlbie, Veronica 390
Bână, Mihaela 600
Bârcă, Gabriel 1334
Bârcă, Silvia **2028**
Bârlea, George 175
Bârliba, Maria Cornelia 176
Beauvais, Yannik **1972**
Bechet, Florica 1385
Bejan, Camelia 177
Bejan, Dumitru 762, 763, [862]
Bejan, Ioan O. [822]
Beldiceanu, Nicoară [1638]
Beleţchi, Eugen **702**
Belîi, Andrei 178
Belotchkine, Maryse **1972**
Beltechi, Eugen [596], [702], [710], 1073, 1318
Belu, Alexandru 408
Bencu, Silvia 1870
Benea, Ştefan **2056**
Benkö, Samu 1591, **1618**
Benveniste, Claire Blanche [1527]
Berca, Olimpia 1095, 1096
Berchem, Theodor 2099
Berciu, Dumitru **1044**
Berdan, Lucia 601
Berea-Găgeanu, Elena 728, **1859, 1871, 1979**
Berejan, Silviu 218
Bergel, Hans 148
Berindei, Dan 499
Berlin, Isaiah 179
Bernard, Yves **934**
Bersford, Cynthia 1998
Besan, Mihail [848]
Besch, Werner [1463]
Bestazzi, Edvi **1872**
Bhose, Amita [595]
Bianu, Ion [485]
Bichi, Cristian **913**
Bichir, George **1044**
Bidian, Viorel 541, [566]
Bidu-Vrănceanu, Angela 180, [863], [1061], 2119
Bilger, Mireille [1527]
Birău, Rodica **1873**
Birceanu, Ion **1040**
Birken-Silverman, Gabriele [54]
Birnbaum, Leon 181
Bíró, Károly **1616**
Bistriţeanu, Al. [724]
Bitri-Ciortescu, Maria **1045**
Bîrlădeanu, Mihaela 66
Bîrlea, Petre Gheorghe 1097
Bîrleanu, Dan-Horia *31*, [567], [569], [571], *783*, *1329*, *1368*
Bîrsan, Silvia **1043**
Blaga, Lucian **182**, [359], [1087], [1129], [1132], [1149], [1198]–[1200], [1212]
Blaga, Octaviana 1386
Blajovici, Traian 1739
Blanke, Detlev [1643]
Blându, Mihaela 183
Blumenfeld, Odette *265*
Boangher, Mihai **1866**
Boatcă, Maria **1874, 1875**
Boatcă, Silvestru **932, 1869, 1874, 1875**
Boboc, Alexandru *368*
Bocskay, Cristina 184
Bocşa, Rodica **1850**
Bocşan, Crina *1059*
Bodó, Csanád *1619*

Bodogae, Teodor [596]
Bodzei, Sigismund 642
Boeriu, Eta [596], [710], [1124]
Bogdan, Mădălina **1876**, [2098]
Bogdan, Mihail **935**
Bogza, Geo [1200]
Bohas, G. [1634]
Boiajiev, Todor [1571]
Bojin, Irina **940**
Bolea, Lucia 1654
Bolintineanu, Alexandru **1040**
Bollée, Annegret [1545]
Bollée, Willem P. [1545]
Bolocan, Gheorghe 58, [1562]
Bolomey, Alexandra **1045**
Bomhér, Noémi **936**
Boncu, Ştefan 185
Bondarciuc, V. [783]
Bonnot, Jean François P. [376]
Borbély Ana [1270]
Borcilă, Mircea 186, 445, 446, 2100, 2103, 2119, 2138
Bordon, Gertrud **1052**
Börge-Boeckmann, Klaus 1750
Bortă, Elena 1098
Borza, Alexandru [477], [867]
Bostan, Const. [2084]
Bot, Ioana 1099
Bot, Livia *862*
Botescu Fianu, Anca **1877**
Botezan, Ioana **450**
Botezan, Liviu **450**
Botiş, Lidia [1317]
Botiş, Valeria 1739
Boullet, Marie-Françoise **1972**
Boy, Monique **1878**
Brad-Chisacof, Lia **1376**, 1387, *1575* v. şi sigla **SERF**
Brancovici, Gheorghe [1181]
Brasseur, Patrice [1545]
Bratu, Costin [564]
Bratu, Traian [468]
Brăescu, Maria **1878**
Brăteanu, Constantin 602
Brâncoveanu, Constantin [1389]
Brâncoveanu, T. 1751
Brâncuş, Grigore 61, 76, 512, **1044**, **1879**
Brâncuşi, C. [359]
Brânzan, Doina 1821
Brânzei, Gheorghe 295, 427
Breban, Nicolae v. sigla **CIE**
Breban, Vasile **1044**, **1617**
Brescan, Cristina 187
Bria, Ioan **937**
Brillat-Savarin, Anthelme [294]
Brock, Sebastian 1472
Browne, Syd **1899**
Bruda, Traian 391, 1655
Brumm, Anne-Marie 369
Buburuzan, Rodica 1628
Bucerzan, Dana *370*, **1044**
Buculei, Toader **938**
Bucurescu, Adrian *625*, 1335
Budău, Eugen 157, 1100
Budeanu, Irina 77, *994*
Budică, Marin **2049**
Budiş, Monica 796, 1293
Bugeanu, Dan 797, 798, **1044**
Bujdei, Tiberiu 1337
Bulai, Constantin **1045**
Bulea, Emilia 1656
Bulgăr, Gheorghe 44, [724], **1880**, 2101, 2123, [2132] v. şi sigla **LL**
Buluţă, Gh. **674**, 2124
Burada, Marinela 1417, **1881**, **1989**
Burcă, A. D. **1882**
Burduja, Codrin **1046**
Bureţea, Emilian N. **1294**
Burlacu, Emil **914**, **939**
Burlacu, Ioana **939**
Burlacu, Vincenţiu 799
Burnei, Alexandra **1044**
Busuioc, Ileana **306**, 1480, 1481
Busuioc, Monica **1044**
Busuioc, Nicolae 1381, 2110
Busuioceanu, Oxana [615], **624**
Buşe, Georgeta **1043**
Butnaru, Ion 409
Buz, Maria 1, **1039**
Buzaşi, Ion *479*, 1101, 1102
Buză, Emanuela [536], [537], 700
Buzdugan, Gheorghe 1227
Buzoianu, Livia 1388
Buzura, Augustin v. siglele **Arc**, **Steaua**, **Tribuna**
Byck, J. [455], [489], [724]

Caelen-Haumont, Geneviève 188
Calangiu, Anca 878

Calciu, Rodica **962**
Calimah [1384]
Calist [666]
Calotă, Ion 1103, 1284
Canciuc, Ioan [1317]
Candiescu, Călin 189
Cantacuzino, Şerban [496], [596], [656]
Cantemir, Dimitrie [123], 440, [618], [658]
Cantemir, Natalia 1104
Cantuniari, Ileana **940**
Capesius, Bernhard [1437], **1461**
Capidan, Theodor [447], 500, 575–577
Capotă, Liana **1856**
Capotă, Teodor 1657
Caproşu, Ioan [596], **701**, **702**, [710]
Carabulea, Elena [724]
Caracota-Dimitriu, Maria **958**, **958 bis**
Carageani, Gheorghe [377], 578
Caragiale, I. L. [1203] v. şi siglele **MRom**, **Vatra**
Caragiu, Matilda [724] v. şi mai jos
Caragiu Marioţeanu Matilda 78, **1883** v. şi mai sus
Caraion, Ion [1079]
Caranfil, Mihai 1228
Carataşu, Mihail 1389
Carcalechi, Zaharia [616], 909
Carlton, Charles M. 729
Carp, Ligia [1008]
Carp, Nicolae [1008]
Carpov, Maria 190
Caryophilus, P. [1379]
Cassirer, Ernst **191**
Castelly, Yolanda 183
Catullus, Caius Valerius [1394]
Cazacu, Boris [449], [724]
Cazacu, Dimitrie 192, 1336, 1752
Cazimir, Ştefan [1328]
Cădariu, Ion v. sigla **ŞcV**
Călăraşu, Cristina 1658, 1659
Călin, Marin 1660
Călin, Petru 605
Călinescu, Al. **1057**
Călinescu, George 501 v. şi sigla **JurnLit**
Călinescu, Matei 193
Călugăriţa, Aurelia 1753
Căluşiţă-Alecu, Mioara 410, [439]
Căplescu, Constantina [724]
Câmpean, Ileana **1044** v. şi Cîmpeanu, Ileana
Cânda, Ana 606
Cândroveanu, Hristu 79, 447, 579
Cârâc, Ioan S. [785]
Cârciumaru, Marin **1045**
Cârlan, Nicolae 607
Cârnul, Nicolae [647]
Cârstea, Ileana **946**
Cârstea Romaşcanu, Michaela **1357**
Cârţu, Ioana **1922**
Ceauşescu, Gheorghe 411
Cega, Elena 1661
Cehan, Anca 1418, 1419
Celan, Paul [1596]
Celea, Maria **1884**
Celine, L. F. [1184]
Cenuşe, Ioan Petre **1885**
Cerghit, Ioan 60
Cerkez, Matei 1725
Cernovodeanu, Paul *1464*
Chabert, Jacqueline **1999**
Chapsal, Maurice **1886**
Chaudenson, Robert [1545]
Chauveau, Jean-Paul [1545]
Chefneux, Gabriela 1754, **1989**
Chelaru, Valentin [596]
Chelaru-Murăruş, Oana *32*
Chesnoiu Matei, Monica 194
Cheşcheş, Manuela *46*
Cheţan, Octavian **2076 bis**
Chevalier, Jean **940**
Chevallaz, G.-A. [535]
Chicideanu, Ion **1045**
Chifane-Drăguşan, C. 1482
Chindriş, Vasile v. sigla **VCr**
Chioralia, Constantin 1229
Chirca, Haralambie [701]
Chircă, Liliana 1337
Chiriac, Alexandru 448
Chiriac, Emanuela 33
Chiril al Alexandriei [1204]
Chirilă, popa din Aciua [599]
Chirilă, Dumitru 1338
Chirilă, Feodor 1755, **1887**
Chirilov, P. **2033**
Chiriţă, Cornelia 1662
Chiriţescu, Florin **293**
Chiriţescu, Mara **293**
Chiroiu, Germina 195
Chişu, Lucian *1176*

Chişu, Ştefan 1285
Chiţimia, Ion C. 44, [596], **638**, **1568**, 2139 v. şi siglele **LL**, **RS**
Chiţoran, Dumitru 56
Chivescu, Romeo 1549, 1756
Chivu, Gh. *34*, 80, 502, [536], [537], 608, 609, [705], *1219*
Chivulescu, Gheorghe **1048**
Christi, Aura 196
Christodorescu, Anca **1040** v. şi mai jos
Christodorescu, Anca-Maria **941** v. şi mai sus
Cicanci, Olga 1390, 2140
Cifor, Lucia *371*, 1105, *1330*
Cihodaru, C. [701]
Cilibia, Constantin 611
Cimpoi, Mihai 412, 1338
Cincu, Cornel **1042**
Cincu, Georgeta 1725
Cioban, V. 400
Ciobanu, Carmen **1865**
Ciobanu, Elena **1044**
Ciobanu, Fulvia [724]
Ciobanu, Georgeta 1757
Ciobanu, Radu **942**
Ciobanu-Băcanu, Maria 413
Ciobănel, Alina Ioana 800
Ciocan, Corneliu *1026*
Ciocan, N. **701**
Ciocâltea, Georgeta **1035**
Ciocea, Ion [1562]
Cioculescu, Simona [615], **624**
Cioculescu, Şerban [1189]
Ciolac, Marina 449
Ciopraga, Constantin 44, 612, 1106
Ciopraga, Magda **1057**
Ciorănescu, Alexandru 197, 198, [2113], [2127]
Ciotloş, Ioan **943**
Cipariu, Timotei 440, **450**, [467], [491], [494]
Cipu, Ciprian 581
Cireş, Lucia *1465*
Ciril, Constantin [2111]
Cismaş, Ioan **1042**
Ciubotariu, Emilia 1646
Ciubotaru, Mircea [1317]
Ciucă, Lydia **1866**
Ciucă, Marian 613
Ciuciulin, Anca 801
Ciugureanu, Adina 199
Ciupercă, Livia 503
Ciupitu, Marian **1009**
Ciurdariu, Mihai [615], **624**
Ciurea, Alexandru [596]
Ciutacu, Sorin 1421
Ciută-Bacău, Jean 1339
Cîmpeanu, Adriana **1038**
Cîmpeanu, Ileana [596], **702**, [710] v. şi Câmpean, Ileana
Cîrcotă, Vasile **1302**
Clark, Andrey [1470]
Clit, Radu **972**
Coandă, Lisette **944**
Coatu, Nicoleta 1107, 1108
Cobb, Timothy **1888**
Codoban, Aurel 200
Codrea, Nicolae **451**
Codreanca, Lida **939**
Codreanu, Viorica 1758
Codrescu, Theodor [690]
Codru-Drăguşanu, Ion [451], [1163]
Cogălniceanu, Ienache [692]
Cojoc, Hortansa 1663
Cojocaru, Dana **145**, 1759 v. şi sigla **FilR**
Cojocaru, Vlad [1317]
Colan, Nicolae [470], [475]
Colibaba, Anca 1760
Colibaba, Ştefan 1761
Colli, Jean-Claude **934**
Collin, P. H. **1889**
Colţun, Gh. 802, 803
Comănescu, Ioan 1739
Comănescu, Lazăr **1038**
Comes, Elena 879, 1483
Comes, Mariana **1873**
Comişel, Ecaterina 81, 1753, 1762, 1818, **1856**, **1920**
Comşa, Alexandra 82
Comşa, Eugen **1045**
Comşulea, Elena **702**, [710], 945, **1044**
Conea, Ion [471], [1315], [1316]
Conovici, Niculae **1045**
Constantin, Gh. 1230, 1231
Constantinescu, Adrian **985**, **1038**
Constantinescu, Dan **702**, [710]
Constantinescu, Emil 2102
Constantinescu, Ileana **946**, **947**
Constantinescu, Justin **1039**

Constantinescu, Lora 83, 1422
Constantinescu, Maria **1319**
Constantinescu, Marian *913*
Constantinescu, Mihaela 201
Constantinescu, Muguraş 1763
Constantinescu, Nicolae 44 v. şi sigla LL
Constantinescu, Pimen **1524**
Constantinescu, Silviu **948**, 1164–1167, 1890, **1891**, **1892**
Constantinescu, Virgiliu N. 77 v. şi sigla **Academica**
Constantinescu-Dobridor, Gh. 1668, **1893**
Contraş, Eugenia [724], **1044**
Conţescu, Ion 1340
Copăceanu, Mihai **949**
Coravu-Severineanul, Damaschin 1109
Corbu, George *684*
Cordoneanu, Maria **914**, **939**
Coresi [631], [634], [656], [666], [669], [680]
Coriciuc, Natalia 1764
Corlăteanu, N. 452
Cornea, Andrei 202, [377]
Cornea, Paul 44, 203, [377] v. şi sigla LL
Cornea, Thalia 1423
Cornilescu, Alexandra 764, 1424
Cornilescu, Dimitrie [590]
Cornilescu, G. [593]
Corniţă, Georgeta **1669**
Cornu, Gerard 204
Coroiu, Constantin 84, 414
Cosăceanu, Anca **1040**, **1894**
Coseriu, Eugen 19, 205, [2108] v. şi mai jos şi Coşeriu, Eugen şi Coşeriu, Eugenio
Coseriu, Eugenio [49], [50], 206, **415**, [2100], [2117] v. şi mai sus şi Coşeriu, Eugen şi Coşeriu, Eugenio
Cosma, Călin 614
Cosma, Dorin 1765
Cosma, Viorel v. sigla **Catharsis**
Cosmatu, C. 85
Costa-Foru, Anca [595], [615], **624**
Costachi, Veniamin [517]
Constandache, G. G. **207**, 208, 209
Costăchescu, Adriana [866], **950**
Costea, dascălul de la biserica din Şcheii Braşovului [696]
Costea, Ionuţ 1286
Costea, Octavia 1110, 1111, 1670, 1725
Costescu, Cristina **933**
Costinescu, Mariana [596]
Coşbuc, George [1077], [1101], [1123], [1155], [1162], [1164] v. şi sigla **Vatra**
Coşeriu, Eugen [17], 19, [39], 210–218, 416, 1112, 1484, 1485, [2116], [2119] v. şi sigla **AUCn**, v. şi mai jos şi Coseriu, Eugen şi Coseriu, Eugenio
Coşeriu, Eugenio 86, 2103 v. şi mai sus şi Coseriu, Eugen şi Coseriu, Eugenio
Coşman, Maria Rodica 219
Coşman, Constantin **191**
Coteanu, Ion 44, 59, 62, 77, 90, 504, *534*, [724], [725], **1044**, 1113, 1232, [1323], [1324], 1671 v. şi sigla LL
Cotorcea, Livia 171, 178, 220, 221, 252, 253, 255, 260, 270, 272, 277, 313, 330, 337, 339, 342, 352, 353, 362, **1057**, 1114, **1569**, **1570**, 1671, **1847** v. şi sigla **SSMD**
Covaci, Vasile **1040**
Covaciu, Ana 222
Covali, Ed. 1233, [1259]
Covataru, Gheorghe [1317]
Cozma, monah la mănăstirea Neamţ 647
Cozma, Georgeta 1115
Cozma, Marcel **1895**
Crăciun, Vasilica **1931**
Crăiete, Spiridonia **1043**
Crăiuţu, Aurelian **934**
Creangă, Ion [1122], [1157], [1186]
Creţa, Zorela [866], **951**, **1044**
Creţeanu, Nelu 1425
Creţia, Aurelia [595]
Creţia, Gabriela 1391
Creţia, Petru 417, [595], 615, **624**, **625**, [724]
Creţia-Dumitraşcu, Aurelia [615], 624
Cricoveanu, Laura 223
Crihană, Marcel 1672
Crijanovschi, Andrei 218
Crimca, Atanasie [678]
Cristea, Denisa 224
Cristea, Liviu **1896**
Cristea, Maria 1673
Cristea, Ovidiu C. 119
Cristea, Ştefan 1116
Cristea, Teodora 225–228, **1040**, 2119
Cristescu, Traian 453
Cristian, A. 804
Cristoiu, Ion v. siglele **EvZ**, **ExpM**

Cristureanu, Al. 1281
Criş, Mariana 77
Crişan, Alexandru 1647, 1725
Crişan, Emanuela *47*
Crişan, Ion Horaţiu **1045**
Criveanu, Irina [1070]
Croitoru, Marcel **1042**
Croitoru, Otilia 1766
Cruceru, C. 1117, 1118
Sz. Csáti, Éva **1617**
Cucoş, Constantin 229, 319
Cucu, Constantin 616
Cucu, Lia 1767
Cucu, Ştefan 1119
Cuibuş, Ileana **450**
Cuisenier, Jean [1526]
Culianu, Ioan P. [1067]
Culioli, Antoine [54]
Cuniţă, Alexandra **1040**, 1486, 1768
Curta, Florin **944**
Curtui, Aurel **935**
Cusen, Gabriela 230
Cutlic, Teodor 805, 1295
Cuţitaru, Codrin Liviu 1426
Cuţitaru, Virgil 1120
Cuza, Vlad **952**

Dafinoiu, Ion 231
Daly, Agnes **1617**
Dan, Dorin O. 617
Dan, Elena 1171
Dan, Ilie 418, 1122
Dan, Vasile v. sigla **Arca**
Danciu, Alexandra **1044**
Danciu, Cornelia 1753
Danciu, Elena 392
Danciu, Victor **1038**
Danilov, Ilie **1897**
Danovici [636]
Dascălu, Mihaela 1769
Dascălu-Jinga, Laurenţia 719, **722** v. şi sigla **FD**
Datcu, Iordan 454, **547**
David, Gyula **1618**
David, R. O. [675]
Davidovici, Agnes **940**
Davidoviciu, Adrian [1068]
Dădârlat, Camil Marius **937**
Dănăilă, Ion 2, **1044**
Dănilă, Simion 1276
Dărăban, Florica 618
Dăriescu, Rodica 1770
Dăscălescu, Aurelia **1001**
Deatc, Constanţa **2077**
Deciu, Andreea *249*
Delciu, Suzana [1179]
Deleanu, Marcu-Mihail 1123
Densusianu, Ovid [490]
Derrida, Jacques [271]
Derşidan, Ioan 1674
Destraz, Dominique [1541]
Dhamotaran, Ayyadurai [1545]
Diaconescu, Călin 87
Diaconescu, Florica [1317]
Diaconescu, Ion 765, [784]
Diaconescu, Paula 232, 505
Diaconescu, Răzvan 1675
Diaconescu, Traian 1392, **1411**
Diaconu, Aurelia 233
Diaconu, Gheorghe **1045**
Diaconu, Marin **268**
Diaconu, Petre **1045**
Diamandi, Saviana 88
Diamant, Betinio *1060*
Dietrich, Georg **2069**
Dignoire, Claude **1040**
Dijmărescu, Eugen **985**, **1038**
Dijmărescu, Gabriela **947**
Dima, Eugenia 506, **702**, [710]
Dima, Petrache 1234 v. şi sigla **RN**
Dimitrescu, Florica 455, 456, [656], 880, 1487 v. şi Niculescu-Dimitrescu, Florica
Dimitriu, C. *494*, 766, **1898**
Dimitriu, Corina **1057**
Dimitriu, Corneliu [596], 702, [710]
Dimitriu, Daniel 235
Dimitriu-Ruzé, Cireşica **529**
Dimiu, Claudia [615], **624**
Dimofte, J. 806
Dincă, Dorina **1995**
Dinescu, Carmen 1771
Dinistreanu, Ioan 429
Dinu, Felicia **1856**
Dinu, Marin **1045**
Dinu, Mihai **236**
Disney, Walt **2078**
Diţuleasa, Florian 2043
Dixon, Robert J. **1899**

Dîrţu, Cătălin 237
Djamo, Nicolae 457
Dobre, Aneta 2125
Dobre, Dan **1040**, 1488, 1772
Dobre, Maria 58, 88, 807, 1227, 1296–1298
Dobre, Romaniţa **1042**
Dobrescu, Alexandru **1046**
Dobrişan, Nicolae **1938**
Dobroiu, Eugen **1900**
Dobromir [1390]
Dobrotă, Niţă **1038**
Dobrovici, Viorica **1901**
Doca, Gheorghe **1902**
Dogliotti, Miro [1529]
Doikos, Damianos [1637]
Doinaş, Ştefan Augustin [546], **702**, [710], 1124, 1125, [1151]
P. Dombi, Erzsébet **1617**
Domi, Mahir [1588]
Dominte, Constantin 90, 238, 507, **543**, 881, 1126, 1643, 1644
Dominte, Ion **543**
Domonkos, János 1592
Done, Mirela *1527*
Dong, Yuan **953**
Dorobanţu, Nicolae 1773
Dosoftei [517], [612], [643], [670]
Dragoman, Georgeta Lara **954**
Dragomir, Camelia 767
Dragomir, Otilia 65
Dragoş, Clara Liliana 1774, **1903**
Dragoş, Elena 239, *372*, **508**, 619, 731, 1138, 2109
Dragu, St. 2116
Draica, Dumitru *863*
Draşoveanu, D. D. 732, 1676
Drăgan, Mihai 458, 2127
Drăgănescu, Mihai 240, [443] v. şi sigla **Academica**
Drăghicescu, Janeta 241, 1775
Drăghici, Camelia Felicia 59
Drăgoescu, Ion I. 808
Drăgoiu, Teodor 1677
Drăgoiu, Valeria 1677
Drăgotescu, Marcel 620, 1236, 1299
Drăguşin, Camelia 1678
Drăguţ, Vasile [596], [710]
Drăguţoiu, Iulia **955**
Dreghici, Doina 621
Dresel, Barbara [1545]
Drimba, Vladimir 882, **1044**, [2122], [2136]
Drincu, Sergiu 733
Duca, Eugenia 1237
Duca, Mariana **956**
Duda, Gabriela 1127
Dudău, Mitică **1904**
Duhăneanu, Constantin **1905**
Duhăneanu, Marcel **1038**
Duicu, Serafim *450*, **957**
Dumbrăveanu, Anghel [1447]
Dumistrăcel, Stelian 218, 459, 460, [567], [569], [571], [1330], *1466*
Dumitrana, Magdalena 1679, 1680
Dumitraşcu, Aurelia [596]
Dumitraşcu, Sever 509
Dumitrescu, Alfred **972**
Dumitrescu, Ana **1906**
Dumitrescu, Ion 1681
Dumitrescu, Maria 867 bis, 1550
Dumitrescu, Maria-Ana **1004**
Dumitrescu, Vladimir **1045**
Dumitrescu-Brateş, Maria **1907–1910**
Dumitriu, Corneliu **1128**
Dumitriu, George [464]
Dună, Ion 1129
Duncan, Frederick Henry **958**
Dunky, András **1616**
Durand, Frederic 1428
Duţescu, Dan **1911**, **1912**
Duţu, Alexandru 622, **1376** v. şi sigla **SERF**
Duţu, Olga 44, 1682, **1913** v. şi sigla **LL**

E. A. 2104
Eco, Umberto [222], 242–245, [387]
Edelstein, Frieda 1393
Eduard, Sebastian S. *1022*
Eftimiu, Achile 510
Egyed, Emese 1593
Eicher, Karen **1914**
Eliade, Irina **991**
Eliade, Mircea [1067], [1098], [1121], [1135]
Eloev, R. K. [1579]
Elsworth, Steve **1915**
Eminescu, Mihai 440, [452], [469], [595], [608], [615], **623–626**, [636], [675], [693], [694], [699], [846], [847], [963], [1083], [1088] – [1090], [1094], [1097],

[1099], [1103], [1105], [1114], [1116], [1119], [1120], [1128], [1138], [1145], [1147], [1150], [1152], [1157], [1165], [1175], [1190], [1197], [1207], [1218], [1220], [1335], [1440], [1586]
Enache, Daniela **1916**
Enache, Gheorghe **1916**
Enache, Maria 1746, 1747
Endres, Dominique **1972**
Ene, Claudia 2, 265, 1238
Ene, Cristian 393
Engel, Ulrich [1429], [2088]
Enoiu, Cristina **1043**
Erhan, Ioan v. sigla **Economistul**
Ertl, István 245
Eschaed, Miriam 60
Eschil [1402]
Etegan, Benoni **1931**
Evseev, Ivan **959**, 1776
Evseev, Margarita 1776
Eynde, Karel van den [1527]

Faiciuc, Elisabeta 6, 7, 461, 2148
Fanache, V. 1130, 1131
Farkas, Edit 1594
Farkaş, Maria **1041**
Farmagiu, V. [704]
Fassel, Luminiţa 1429
Faur, Viorel v. sigla **CTC**
Făgărăşanu, Iuliana Simona 246
Feier-Mureşan, Mirela 1132, 1133, 1149
Fénelon [François de Salignac de la Mothe-Fénelon] [621]
Feodorov, Ioana *156*, 1630
Ferenczi, Rita 1595
Fernandéz Rey, Francisco [1537]
Ferréol, Gilles [1532]
Fessler, Helga [1436], [1437], [1467]
Fetecău, Mihai **1904**
Ficşinescu, Florica [724]
Field, John **1917**
Filimon, Doina 1394
Filimon, Nicolae [1198]
Filipciuc, Ion 1134, 1430
Filipescu, Puiu [2084]
Firczak, Gheorghe 627
Firimiţă, Vasilica **1918**
Fischer, Iancu [5], [43], 91, [724], **1045**
Fish, Stanley [370]
Fînaru, Sabina 1135
Flaubert, Gustave [1500]
Flore, Michaela 1136
Florea, Constantin 809
Florea, Ioan [596], [710] v. şi Florea, Ion şi Florea, Ion A.
Florea, Ion **702** v. şi Florea, Ioan şi Florea, Ion A.
Florea, Ion A. [1317], 1369 v. şi Florea, Ioan şi Florea, Ion
Florea, Ligia Stela 247, *1528*
Florea, Nicoleta *35*
Florea, P. *1220*
Florescu, Adrian C. **1045**
Florescu, Cristina *373*, 462, 1137, *1221*
Florescu, Gheorghe I. 92
Florescu, Marilena **1045**
Fodor, Ecaterina 93, **145**, 1551, **1568**, **1887**, **1992**, [2083] v. şi siglele **FilR**, **RS**
Fojică, Eleonora 1777
Folgar de la Calle, José Ma [2087]
Forăscu, Narcisa 44 v. şi sigla **LL**
Fotea, Mircea **2059**
Fowler, F. G. **1459**
Fowler, H. W. **1459**
F. P. 2105
Franga, Liviu 1395
Frăsineanu, Dragoş *1316*
Frăţilă, Dorina [568], [569], 1683
Frăţilă, Vasile [570], [589], 1300
Frâncu, Victoria *705*
Frânculescu, Mircea 44 v. şi sigla **LL**
Freebairn, Ingrid **1855**
Frenţ, Rodica 1138
Frenţiu, Luminiţa 248, 1431, 1443, **1462**
Frings, Theodor [468]
Frisch, Helmuth [135], [615], **624**
Frîncu, Constantin [596], **702**, [710]
Frolec, Václav 883
Frunză, Dumitran 511
Frye, Northrop **249**
Fuchs, Sonja [1545]
Fülei-Szántó, Endre 1596
Fulga, Daniela 250
Funeriu, I. [1219]
Fusoi, Alexandra 94
F. Z. 810

Gaal, György *1618*
Gabinschi, M. A. 512
Gábor, Dénes **1618**

Gadamer, Hans-Georg 318
Gafencu, Mihai **1995**
Galaction, Gala 593, [714]
Galaţanu, Olga **1040**
Gáldi, L. [456]
Galea, Ileana **935**, [1070]
Gálffy, Mózes 1597
Gandelman, Claude [369]
Gandi, Luigi M. 2106
Gardiner, Richard **1888**
Garner, Alan **306**
Gaster, Mozes [628], [630], [706], [1636]
Gavril, Mihai [660]
Gavriliu, Leonard [615], **624**
Gădeanu, Sorin *36*, 1432
Găitănaru, Mihaela 95
Găitănaru, Ştefan 61, 768, 769, **770**, *948*, **1878**
Gălăţeanu-Fârnoagă, Georgiana **1919**, **1920**
Gămulescu, Dorin **1568** v. şi sigla **RS**
Gârmacea, Cornelia 96, 97, *1669*
Geambaşu, Constantin **1994**
Geană, Gheorghiţă **268**
Gehl, Hans *1467*
Genebrardus, Gilbert [415]
Genette, Gérard **251**
Georgescu, Constant 1396
Georgescu, Elena Carmen **1921**
Georgescu, Magdalena *535*, [596], 628, **700**, *706*, 811
Georgescu, Sorin 1433
Georgescu, Ştefan 57
Georgescu, Valentin Al. 2141
B. Gergely, Piroska **1617**, *1620*
Gheerbrant, Alain **940**
Ghei, N. K. 252
Ghenghea, Voichiţa *1853* v. şi mai jos
Ghenghea, Voichiţa-Alexandra 1778 v. şi mai sus
Gheorghe, Alexandru **1922**
Gheorghe, Camelia **1873**
Gheorghe, Corina *1529*
Gheorghe, Gabriel 513, *707*, 884, 2107
Gheorghiţă, Virgil **1038**
Gheorghiţoiu, Andreea **929**
Gheorghiu, Marioara v. şi mai jos **1923**
Gheorghiu, Mărioara v. şi mai sus **1139**
Gheorghiu, Mircea 1552, [2133]
Gheorghiu, Vladimir **1859**
Gherasim, Miroslava *1000*, 1140
Gherghina, Dumitru **1924**
Gherghina, Maria **1924**
Gherman, Anca [596], **702**, [710] v. şi mai jos
Gherman, Anca Cristina [596] v. şi mai sus, v. şi mai jos
Gherman, Cristina **1044** v. şi mai sus
Gherman, Diomid [1069]
Gherman, Haritina **1925**, **1926**
Gherman, Mihai 514, *646*
Gherman, Mihai Alin [596], **702**, [710]
Gheţie, Ion **539**, 629, 630, **631**, 1239, 1240
Gh. I. 98
Ghiculete, Galina [564]
Ghidiu, Andrei [602]
Ghidu, George **1927**
Ghinkulov, Ia. [1333]
Ghişoiu, Florin **1928**, **1929**
Ghiţă, Andreea *1061*
Ghiţescu, Micaela **960**
Ghiţulescu, Emil **2057**
Gibert, Pierre **1930**
Gijinari, Jorgji [1588]
Gindin, Leonid A. [2142]
Ginzburg, L. I. 253
Giosu, Ştefan 544, *723*, 812
Giurescu, Anca **1357**
Giurgiu, Emil **2064**
Gîtan, Ioana **1931**
Gjerazi, Tefta 1932
Gligor, Eugenia Felicia **2077**
Glinz, Hans [291]
Glodariu, Ion **1045**
Goarin, Marcel **1972**
Göbel, Edward 254
Goci, Aureliu 99
Godorogea, Ştefan 632
Goethe, Johann Wolfgang von [1150]
Goga, Mircea 1684
Goga, Octavian [1085], [1141], [1174]
Gogălniceanu, Călina **1933**
Gogin, George [1329]
Goia, Ion D. 1321
Goia, V. 1685
Goicu, Viorica [1300], **1301**
Goldiş, Vasile [1171]
Goldu, Corneliu **1141**
Gologan, Aristida 633

Gomez, María Dolores [2087]
Gonţa, Alexandru I. **701**
Gonţea, Ion [133]
Goran, logofătul din Olăneşti [594]
Gordon, Vasile 892
Gorincu, Gheorghe 21 v. şi sigla **DEEP**
Gorovei, Ştefan [14]
Gorunescu, Elena **961**, **1934–1937**
Goschin, I. 581
Goşu, Armand 100
Gottlieb, Maurice **1972**
Götz, Dieter [2096]
Goţia, Anton **702**, [710], 885
Grannes, Alf [1578]
Graur, Alexandru 444, [724], [822], **1044**, 1241
Grava, Giuseppe [1525]
Grădinaru, Alexandrina 734
Grădinescu, Dana 65 v. şi mai jos
Grădinescu, Maria Daniela *37* v. şi mai sus
Grăjdian, Vasile 1142
Grănescu, Marinela 1686
Greceanu, Radu [496], [596], [656]
Greceanu, Şerban [496], [596], [656]
Grecescu, Cireaşa [1544]
Grecu, Doina 545, **702**, [710], **1044**
Greffet, Philippe **1930**
Gregorian, Mihail [724]
Grenville Murray, E. C. [1430]
Grigore, George 1143, **1938**
Grigorescu, Dan [294], 1144, 1468
Grigorescu, Mioara [724] v. şi Avram, Mioara
Grigoriev, V. P. 255
Grigoroviţă, Mircea 101
Grinea, Florin 1687
Gross, Peter 1344
Grosse, Siegfried 148, 1434
Grosu, Gurie [492]
Groza, Liviu 536, 813
Gruber, Sieglinde 2069
Gruia, Basil 419
Gruia, George **1939**
Gruiţă, Gligor 735, 771, 1242, 1676, **1940**
Gruszczynski, Włodzimierz **1994**
Guboglu, Mihail [2143]
Gugiuman, Ion **1302**
Guillaume, J.-P. [1634]
Guillermou, Alain [2101]
Guliciuc, Viorel 256
Günther, Christiane C. **2069**
Guruianu, V. 696
Guţu, George 102, 102 bis, 114 bis
Guţu, Olimpia [1562]
Guţu, Valeria [724] v. şi mai jos
Guţu Romalo, Valeria 90, 258, 463, 515, 516, 736, 814, 815, 1074, 2119 v. şi mai sus
Guţulescu, Eugenia **1044**
Cs. Gyímesi, Éva *374*
Györbiró, Gabriella F.1598
Gyr, Radu [1096]

Haensch, Günter [2096]
Hagiu, Adela 1145
Haj Yahya, Aiman **1041**
Haldenwang, Sigrid 1436, 1437, **1461**
Halichias, Anca-Cristina 1397–1400
Halichias, Atena *1062*
Halici, Mihail [848]
Hamzea, Liliana 1754, 1779, 1780, **1989**
Handoca, Mircea 44 v. şi sigla **LL**
Hanga, Vladimir 464, **962**, 1401, *2082*
Hanganu, Georgeta 1146
Hangiu, Ion 44, 103, 157, 816, 2108 v. şi sigla **LL**
Harden, Teo [1854]
Haret, Spiru v. sigla **Albina**
Harhoiu, Radu **1045**
Hariton, Viorica **1040**
Harriett, Linda 1438
Hartley, Alick **2068**
Hasan, Finuţa [724] v. şi Asan, Finuţa
Hasdeu, Bogdan Petriceicu 440, [443], [448], [645], **1044**
Haţiegan, Sanda *1377*
Haussermann, Ulrich **2069**
Havriliuc, Nicolae 259
Hălăucă, Felicia **1043**
Hegedüs, Attila [1619]
Heidegger, Martin [271]
Heitz, Bruno **2076 bis**
Helenan, Robin S. [1062]
Heliade Rădulescu, Ion [590] v. şi sigla **CrRom**
Heltman, Heinz [1469]
Hentschel, Elke [2090]
Henţeş, Zoica 1781
Hervás, Lorenzo [451]
Hesiod [1388]

Hewitt, Rachel **2068**
Hints, Miklós 1599
Hipfl-Woi, Herbert 104, 1782
Hiticas, Puiu 1783
Hlebnikov, Velimir [220], 260
Hodor-Maxim, Elena *1824*
Hoesch, Heidegert **2069**
Hof, Ştefan 465
Hölderlin, Friedrich [1613]
Hollinger, Alexander 1784, 1785
Homer [1405]
Homorodean, Mircea 1212
Hopârteanu, Ionel **1041**
Horaţiu [1094]
Horezeanu, Mihăiţă 1439, 1786
Horopciuc, Manuela *1063*
Horvath, Andor 261
Hotnog, Titus [1348]
Horvat, Săluc **963**, **964**
Houdebine, Anne-Marie 262 v. şi mai jos
Houdebine Gravaud, Anne-Marie 263 v. şi mai sus
Hreapcă, Doina *38*, [567], [569], [571]
Hristea, Theodor 90, **1044**, 1243, 1688–1690
Hristea, Valentina **1044**
Hristopol, Athanasie [688]
Hrubaru, Eta 1490–1492
Hugot, Jean Paul 1493
Hulban, Horia **264**, **265**, 1799
Hurst, André 1402
Hussenot-Jakubowski, Flore **1972**

Iablootzky, Lucia **1043**
Iacob, Monica 1787
Iacob, Niculina 266
Iancu, Dorin 2128
Iancu, Gabriela 267
Iancu, Marin **1874**
Iancu, Victor **964**, **1341**
Ianicheschi-Vlahu, Iancu [585]
Iarovici, Edith **965**, **1941**
Ică, Ioan I. [1446], [1472]
Ichim, Dumitru 105
Iftimie, Nicoleta 1788
Ignat, Eleonora **1904**
Ijdelea, Roxana **1038**
Ilarion, dascălul [686]
Il'f, Il'i [1167], [1563]
Iliescu, Adriana **1942**
Iliescu, Constanţa **1943**
Iliescu, Ion [1230]
Iliescu, Maria [131], [724], 737, [866], **950**, [1543]
Iliescu, Nicolae [171]
Iliescu, Octavian 1403
Iliescu, Şerban 1244
Iliescu, Vasile *864*
Iliescu, Vladimir **1944**
Ilinca, Şt. M. 1245, 1245 bis, 1707
Illyés, Gyula **1618**
Imireanu, Michael-Dan 21, 818 v. şi sigla **DEEP**
Imireanu, Mihai-Gheorghe A. 21, 817, 818 v. şi sigla **DEEP**
Indrea, Alexandru **1044**
Incze, Janós **1616**
Ioachim, Patriarh al Moscovei [670]
Ioan, Petru 63
Ioaniţiu, Dan 819
Ionaşcu, Ecaterina [596], **702**, [710]
Ionel, Cezar [1069]
Ionesco, Eugène [1222]
Ionescu, Anca-Irina **1866**
Ionescu, Cornel Mihai [387]
Ionescu, Cristina **1046**
Ionescu, Elena-Natalia *1642*
Ionescu, Emil [2089], [2094]
Ionescu, Gheorghe C. **966**
Ionescu, I. 638, 820, 886–888, 890
Ionescu, Ion 635, 891
Ionescu, Mihai **967**
Ionescu, Nae **268**, **543**
Ionescu, Nicolae 821, 892
Ionescu, Tudor **1945**
I[onescu], V[irgi]l I. 860
Ionescu, Voichiţa **968**
Ionescu-Boeru, C. **1866**
Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana 44, 269, 546, [1223] v. şi sigla **LL**
Ionică, Ion *566*
Ionică, Lidia **1044**
Ioniţă, Diana **1946**
Ioniţă, Gheorghe I. **1641**
Ioniţă, Ion **1045**
Ioniţă, Vasile C. 106, 822, 823, 893, 1278, 1287, 1303, 1304
Iordache, Ecaterina 1651
Iordache, Elvira **1039**

Iordache Lauretta, Daria **1524**
Iordan, Iorgu [724], **1044**, [2109]
Iordănescu, Mihai 1246
Iorga, Nicolae [454] v. şi siglele **NR**, **RIst**
Iosif, Ion I. **1023**
Iosif al II–lea, împăratul Austriei [514]
Iosipescu, Puia Silvia 824
Iovănescu, Monica 1184
Irimia, Dumitru [49], [380], **702**, [710]
Irimiea, Silvia 1789, 1790
Isaila, Anca Maria *1527*
Isanos, Elisabeta **626**
Isărescu, Mugur **985**, **1038**
Isbăşescu, Mihai **969**, [1429], [1437], **1461**
Istrate, Gabriel [1317]
Istrate, Gavril 517, *567*, 894, 2110
Istrate, Mariana **1044**
Iştvan, Pete [2095]
Ivan, Nicolae v. sigla **Renaşterea**
Ivanov, Andrei 1533, 2129
Ivanova, Elena **1023**
Ivaş, Angela [1070]
Ivănescu, Alexandru 276
Ivănescu, G. [462], [629]
Ivănescu, Maria [1184]
Ivănescu, Radadiana 1781
Ivănuş, Dumitru 1691, 1692, **1947–1951**, [2081]
Ivireanul, Antim [600], [656], [1084]

Jacquier, Henri [378]
Jais, Agathe [1151]
Jakobson, R. [1519]
Jakovlev, G. A. [1579]
Jameson, Frederic [370]
Jămneală, Aurel 772
Jeanrenaud, Magda **1057**
Jeglinski, Victor [2139]
Jéla, Doina 107
Jenei, Teréz 1600
Jevsevjevs, Timofej [1465]
Jianu, Magda 636
Jigău, Mihai 394
Jirmunski, V. M. 270
Jivcovici, Mirco **970**, **971**, [2130]
Jivi, Aurel 2111
Joiţa, Monica *1063*
Joncu, Răzvan *708*
Jouannet, François [53]
Józsa Nagy, Mária 1601
Jucu, P. 420
Jucu-Atanasiu, Lucia 44 v. şi sigla **LL**
Jurcan, Emil 895
Jurconi, Ion **1952**
Jurmă, Gh. 1147

Kahane, Zelma **941**
Kácso, Sándor **1618**
Kaldieva-Zaharieva, Stefana *1572*
Kaluzkaia, Irina 2142
Kaminski, Diethelm **2069**
Kant, Immanuel [189]
Kántor Lajos 1602, **1618**
Karadžič , Vuk [1558]
Katz, S. **333**
Kelemen, Béla **1617**
Keramopoulos [577]
King, Charles 1342
Kinga, Dévényi [156]
Király, Francisc **1953**
Király, Maria 1791, **1953**
Kiss, András **1617**
Kiss, Elvira **1975**
Kiss, Zoltán 1603
Klapisch-Zuber, Christiane [1539]
Klaster-Ungureanu, Grete 1792
Klein, Karl Kurt [441]
Kleininger, Markus 107 bis
Kleininger, Thomas [615], **624**
Knecht, Pierre [1541]
Koch, Marianne 1793
Kogălniceanu, Mihail [294]
Koller, Gerhard 1987 bis
Kolesov, V. V. [1577]
Kölő , Karoly **1618**
Korka, Mihai **1038**
Korkmaz, Zeyner [1642]
Kőrösi Csoma, Sándor [1592]
Kósa, Ferenc **1617**
Kouloughlī , D. E. [1634]
Kovacs, Ştefan 395
Kovacs Bölöni, Elisabeta 1554
Kramer, Johannes [630]
Krauss, Friedrich [1436]
Kremnitz, Georg [367]
Kristeva, Julia [169]
K. S. A. 1604
K. S. J. 271

Kurukz, György [1464]
Kürti, Miklós **1617**

La Fontaine, Jean 1516
Laforest, Marty [388]
Lagache, Daniel **972**
Lambert, José 2112
Landos, Agapie [689]
Lang, Gusztav **1618**
Laplanche, Jean **972**, [1065]
Larin, B. A. 272
Larisch-Schäbitz, Angela [1545]
Larsen, Patricia [1068]
Lascu, Gheorghe **1945**, **1955**
László, Attila **1045**
Lateş, Gheorghe **1904**
Latzel, Thomas [596], **702**, [710]
Lauterman, Alfred 10
Lazăr, Kristine 1794, **1956**
Lazăr, Maria **1897**
Lazu, Aurelian 1440
Lazul Bucovineanul, Leon [690]
Lăzărescu, Adriana **1957**
Lăzărescu, George **973–976**
Lăzărescu, Gheorghe **44**, **1859**, **1979** v. şi sigla LL
Lăzărescu, Ioan **977**, **978**, 1442, 1795, [2092]
Leahu, Emil **1979**
Léauté, Jacques **1496**, **1512**, **1986**, **2001**, **2046**
Leca, Magdalena 1796
Lechinţan, Vasile 637
Lederer, Marianne [46]
Lefter, Virgil **979**
Le Fur, Dominique 273
Leoca, Şerban *375*
Leonăchescu, Nicolae 518
Lepenies, Wolf 274
Leric, Ioan **1415**
Leskien, August [595]
Leucuţia, Florentina 519
Leviţchi, Leon **929**, **981**, **1958–1961** v. şi mai jos
Leviţchi, Leon D. **980** v. şi mai sus
Levy, Pierre [364]
Lieutaud, Simonne **2016**, **2017**
Ligor, Alexandru **638**, *653*, *709*
Linnakylä, Pirjo 1797
Lintvelt, Jaap **275**
Literat, Ruxandra 396, 1774, 1798
Littera, Ileana **1040**
Liutakova, Rumiana 896
Lohr, Alfred [596], **702**, [710]
Lo Jacomo, François 245, [1643]
Lombard, Alf 421, 422, [2123], [2128]
Longman, Alexander 1444, 1962
L[ongmire], K[ay L]. 1799
Losev, Andrei 276
Loşonţi, Dumitru [566]
Lotman, I. M. 277
Louit, Robert 278
Lowi, Miriam **1889**
Lozbă, Marcela 1555–1558, **1570**, *1573*, *2083*
Lozbă, Mihai **146**, 738, 1559–1560, **1569**, 1800, **1847**
Luca, Gabriel-Petru 279
Lucescu, Cristina 675
Luchescu, Gheorghe 108, 109
Lüder, Elsa [596], **702**, [710]
Lungeanu, Emil 998, **999**
Lungu, Ioan 466
Lupan, Ilie 1343
Lupchian, Gabriela **1885**
Lupoian, Rodica *1669*
Lupşiasca, Carol I. [822]
Lupu, Angela **1030**
Lupu, Coman [596], **702**, [710], **982**, *1530*
Lupu-Bratiloveanu, Crina **1897**
Lupuleasa, Radu *725*
Lurker, Manfred [368], 2121

Macarie ieromonahul [664]
Macarie, Augustin **1963**
Macarie, Dorina **1963**
Macedonski, Alexandru [1076], [1206], 1219 v. şi sigla **Literatorul**
Mack, Angela 1998
Macovei, Gabriela [1317]
Macovei, Timofte 1561
Macovei, Virginia **2077**
Macovei, Zaharia 1739
Macrea, Dimitrie [724]
Mada, Mihai 1148, 1149
Mähl, Hans-Joachim [1151]
Maior, Carmina 639
Maior, Petru [621]
Maiorescu, Titu 440, [443]

Maiorescu, Toma George v. sigla **EcoM**
Maissen, August [2150]
Makarenko, Tatiana 254
Zs. Maksai, Mária **1617**
Maksuti, Xhelku v. sigla **Albanezul** şi Maksutovici, Gelcu
Maksutovici, Cristia I. 1585
Maksutovici, Gelcu v. sigla **Albanezul** şi Maksuti, Xhelku
Malandain, Jean-Louis **2015-2018**
Maliţa, Mircea **984**
Malsch, Ulrich [367]
Malten, Thomas 1545
Man, Vasile 1693
Manciulea, Ştefan 467
Mandache, Bogdan Mihai *1065*
Manea, Georgeta 1694
Manea-Hoancă, Dana 739, 740
Manea-Manoliu, Ion 423
Mangiulea, Mariana **1568**, *1573* v. şi sigla **RS**
Maniu, Adrian [1201]
Maniu, Leonida 1150
Manolescu, Andrei 2116
Manolescu, Nicolae *39*, 1247 v. şi sigla **RLit**
Manoliu, Iulia v. mai jos
Manoliu, Maria (= Iulia) **1044** v. mai sus
Manoliu-Manea, Maria **280**, 1344
Marcu, Adriana 1527
Marcu, Grigore 1151
Marcus, Solomon 281, 282, 283
Mareş, Alexandru **631**, 640, 641, [656], **700**
Mareş, Liliana **1941**
Mareş, Lucreţia [866], **951**, **1044**
Marian, Barbu **983**
Marian, Eugen B. **983**
Marian, Paul B. **983**
Marian, Rodica **1044**, 1152
Marian, Sim. Fl. **547**
Marian, Stancu 424
Marin, George **1038**
Marin, Ileana 1494
Marin, Maria 548, [564], **722**, *1370*, 1531 v. şi sigla **FD**
Marin, Mihaela 2, 65, *784*, *1066*
Marinescu, Aurelia **2018**
Marinescu, Bogdan [564]
Marinescu, Elena **2077**
Marinescu, Liliana 1964
Marinescu, Luiza *1067*
Marinescu, Marina [711]
Marinescu, Mihail 110, **145**, 1551, [2129] v. şi sigla **FilR**
Marinescu-Bîlcu, Silvia **1045**
Marino, Adrian 1153
Markel, Hanni *1469*
Márquez, G. G. [350]
Marosán, György **1052**
Mártha, Marta **2053**
Martin, Angela **275**
Martin, Mircea **275**
Martin, Éveline 1495
Martinet, André [1643], 1644
Marzys, Zygmunt [1541]
Mastacan, Alice **1856**
Maštoc [2111] v. şi Mesrop
Mateescu, Adrian **2057**
Mateescu, Dan 423, 1801
Matei, Dorin 1638
Matei, Gabriela 1443, 1802
Matei, Horia C. **984**
Matei, Liviu 284
Matei, N. [704]
Matei, Virgil **1965**
Máthé, Sándor **1616**
Matusz, Petru L. **996**
Mavrodin, Irina **285**, 286, [1189], *1222*
Maxim, Mihai 1639, **1641**, 2143
Mazereanu, Vartolomei [687]
Mazilu, Dan Horia **642**, 643, **1568** v. şi sigla **RS**
Mähl, Hans-Joachim [1151]
Măcelaru, Adrian 1631
Măgureanu, Anca **1040**
Măgureanu, Tatiana 1803
Mănucă, Dan 468
Mănuţă, Constantin 1154, 1155, *2084*
Mărăşanu, Nicolae Grigore v. sigla **EcoM**
Mărcuşan, Constantin **1966**
Mărdărescu-Teodorescu, Maria *376*, 720
Mărgărit, Iulia 548–550, *865*
Mării, Ion 825, **1044**
Mâciu, Mircea v. sigla **Academica**
Mâinea, Mihaela 1156
Mâlcomete, Petre **985**
Mândrescu, Enache 741
Mândrescu, Nicolae **1042**
Mândruţ, Ana Marilena 826

Mândruţ, Octavian 826
Mârza, Iacob 111, 644
McBride, Nicole 2015–2017
McLean, Alain 1967, 1968
Mecu, Carmen-Maria 287, 288
Medrihan, George 985
Medvedev, Tatiana 986, 987
Meillet, Antoine [227]
Merca, George [587]
Mesrop [2111] v. şi Maštoc
Metea, Alexandru 2077
M. I. 1357
Meyer-Lübke, W. 440
Michăescu, Radu 1044
Michotte, Maureen 1999
Miclău, Paul 289, 441, 1496, 2119
Micle, Veniamin 646
Miclea, Manuel 919
Miclea, Cristian 919
Micu, Dumitru 645, [660]
Micu, Ion *1411*
Micu, Samuil 646
Mihail, Cristian 1305
Mihail, Florenţa [1240]
Mihail, Paul [14], 647, 648, [709], [2145]
Mihail, Zamfira *537*, 648, 649, [709], 1374, 1375, 1376, 2144 v. şi sigla SERF
Mihailov, Raluca 1157
Mihailovici, Aurelia [596], 702, [710], 1044, 1725 v. şi Bălan-Mihailovici, Aurelia
Mihailovici, Mircea 1158
Mihalciuc, Maria 112, 1804, 1805
Mihali-Filip, Florica 1969
Mihăescu, Haralambie [1544]
Mihăescu, Viorica 1695
Mihăescu-Cîrsteanu, Sanda 988–991
Mihăilă, Ecaterina *377*, 1159
Mihăilă, Gheorghe 64, 520, [595], 650, [708], 1044, 1345, 1568 v. şi sigla RS
Mihăilă, Rodica 113
Mihăilescu, Cristina 1725
Mihăilescu, Dan C. [1222]
Mihăilescu, Dumitru *1331*
Milaş, Constantin 742, 827
Milcu, Ştefan 992, 1248, 1806
Milescu, Bucur 1807, 2079
Milescu, Ioana 114, 1444
Milescu, Nicolae Spătarul [689]
Milescu, Victoria *1938*
Minar, Oktav 1586
Mincu, Marin 2119
Mincu, Mioara 993
Mincu, Ştefania 240
Mioc, Damaschin 701
Mira, Angela 1044
Mircea, Ioan 651
Mircea, Ion Radu [596], 652
Mircesco, V. [493] v. şi Alecsandri, V.
Mireştean, Alin-Tavi 919
Miron, Ana 1755
Miron, Mircea [596], [710]
Miron, Paul [596], 702, [710]
Mironescu, Elena 993
Miskolczy, Ambrus [1636]
Mitran, Georgeta 1044
Mitran, Mircea [724]
Mitrea, Bucur 1045
Mitric, Olimpia 653, 654
Mitro, Cozma 582
Mitu, Alietté 397
Mitu, Mihai 3, 130, 158, [596], 1568 v. şi sigla RS
Miu, Constantin 1160–1162
Miulescu, Carmen 1970
Mîrţu, Mihaela 1808
Mladenov, Maxim Slavčev [1574], [2144], [2153]
M. M. 1249
Mocanu, Nicolae 525, [596], 702, [710], 831, 1524
Moceanu, Ovidiu 1971
Modval, Ludmila 551
Moga, Gheorghe 828
Mogoşanu, Florea 1045
Moigrădeanu, Doina 1871
Moisescu, Justin [596]
Molan, Vasile 1710
Moldovan, Petre P. [1371]
Moldovan, Victoria 743, 1044, *2085*
Moldovanu, Dragoş [596], 702, *710*, [1317]
Molnár, Péter 1616
Monnerie, Annie [1538] v. şi mai jos
Monnerie-Goarin, Annie 1972 v. şi mai sus
Montague, Richard [401]
Morar, Nicolae 290
Morariu, Leca [452]
Morariu, Mircea 291
Moraru, Alexandra [596], *711* v. şi Roman-Moraru, Alexandra

Moraru, Cornel v. sigla **Vatra**
Moraru, Maria **1973**
Moraru, Mihaela 291, 1549
Moraru, Mihai 44, [596], **702**, [710], 2145
Morărescu, Elvira **1975**
Morărescu, Simion **1975**
Morel, Mary-Annick [382], 1497
Moretta, Angelo **379**
Morgan, Rhiannon **2068**
Morintz, Sebastian **1045**
Moroianu, Cristian 469, 1163
Moscalu, Emil **1045**
Mosora, Elena **655**
Motogna, S. 400
Mourin, Louis [1543]
Mowitt, John [370]
Moxa, Mihail [708]
Mozes, Tereza *1636*
Muntean, George *703*
Muntean, Maria **1044**
Muntean, Vasile *538*, *1022*
Muntean Blidea, Ioana **1043**
Munteanu, Eugen [49], 217, [379], [380], 521, 522, [596], 656, **702**, [710], 829
Munteanu, Ştefan 44, 1164 v. şi sigla LL
Munteanu, Vasile **985**
Murádin, László **1044**, 1605–1607
Murăreţ, Ion **1977**
Mureşan, Laura 112, 1805
Mureşanu, Ileana *2086*, *2087*
Mureşanu, Marina **146**, **1057**
Mureşanu Ionescu, Marina *378*, 1165
Mureşanu Şireganul, Petru [478]
Murgescu, Bogdan **1641**
Muscă, Vasile **1405**
Muşina, Tania 1809
Muthu, Mircea [378]

Nagy, Anna **1866**
Nagy, Jenő **1617**
Nandriş, Grigore [487]
Nasta, Eugen 1810
Nasta, Margareta 330
Nasta, Mihai [1031]
Nastase, Dumitru 657
Natalina, Callea Carmela 1498
Năstăsescu, Violeta **1978**
Năsturel, Udrişte [659]
Neacşu din Câmpulung [511]
Neaga, Nicolae 470, *703*, *1637*
Neagoe, Victorela 552, 553, [564], *568*
Neamţu, G. G. 731, 744, 745
Neculau, Adrian *1532*
Nedelcea, Tudor **698**
Nedelcu, Constantin 1250
Nedelcu, Octavia 2130
Negoescu, Ion [724]
Negoiţă, Athanase **1473**
Negomireanu, Doina 830, 1166
Negraru, Maria 897
Negreanu, Aristiţa **994**
Negruzzi, Costache [294], [1158]
Neguş, Doina **1885**
Neguţ, Silviu **984**
Neniţescu, Ioan [1182]
Nerval, Gérard de [1165]
Nestorescu, Virgil 1346, 1562
Netea, Vasile [660]
Neţ, Mariana 62, 295
Neuman, Victor 523
Nica, Dumitru [596], **702**, [710]
Nichita, Silvia **1943**
Nickau, Marie-Anne [596], **702**, [710]
Nicoară, Adriana 1167, 1563
Nicolae, Emil 658
Nicolae, Eugen **1045**
Nicolae, Ion **984**
Nicolae, Miruna *251*, 1444 bis
Nicolae, Nicolae I. **1859**, **1979**
Nicolae, Octavian 114 bis, [1429], 1452, *2088*
Nicolaescu-Plopşor, C. S. [1185]
Nicolau, Maria 1811
Nicolau, Radu 277
Nicolescu, Adrian **995**
Nicolescu, Aurel [724]
Nicolescu, Costion [593]
Nicolescu, Daniel **940**
Niculescu, Alexandru 524, 525, [724], 831, **1357**
Niculescu, C. H. **1980**
Niculescu, Gabriela **1042**
Niculescu, Virgiliu **996**
Niculescu-Dimitrescu, Florica 724 v. şi Dimitrescu, Florica
Nietzsche, Friedrich **1405**
Nikitina, S. E. [1581]
Nistor, Anghel 1212
Nistor, G. 426, 1347

Nistor, Mihai 1564
Nistor, Vasile 746
Nistorescu, Cornel v. sigla **Expres**
Nistorescu, Nicolae **1038**
Nişcov, Viorica 115
Nitzulescu, Virgil **997**
Niţă, Carmen **1981**
Niţă, Felicia *48*, *1533*, *1534* v. şi Niţă-Dumas, Felicia
Niţă, Marian 1406
Niţă, Mihai 427
Niţă, Nina 295
Niţă-Dumas, Felicia *49*, *379* v. şi Niţă, Felicia
Niţă-Năstac, Olimpia 1168
Noël, Charles **1886**
Norman, Susan 1998
Novalis [1151]
Noveanu, Eugen 1812
Nuţă, Ion **702**, [710], 832, [1317], 1348, *1371*
Ny, Jean François le 209

Oallde, Petru 2146
Oancă, Teodor 898, 1288
Oancea, Dimitrie I. 471, 1306, [1315], [1316]
Oancea, Ileana 1169, 1499, [1530]
Ocheşanu, Rodica [724]
Ochoa de Eribe, Marian 329
Ocneanu, Traian [596], **702**, [710]
Ocolişan, Margareta **2077**
Oesterreicher, Wulf [131]
Oişteanu, Andrei 833
Olahus, Nicolae [632], [650] v. şi mai jos şi Românul, Nicolae
Olahus, Nicolaus [68], [111], [635], [667] v. şi mai sus şi Românul, Nicolae
Olaru, Victor 2112
Olivieri, Claude **2015–2017**
Olivotto, Rodica **1982**
Oltean, Ştefan 296, 297, 298, **299**
Olteanu, A. Gh. 44, 1170, **1859**, **1979** v. şi sigla **LL**
Olteanu, Antoaneta 3
Olteanu, Antoaneta Liliana **145**
Olteanu, Pandele [596], [707]
Olteanu, Teodor 1549
Olteanu, Virgil [1064], [1068]
Omer, Danielle **1040**
Oneţ, Ionel 1645
Ónodi Szabó, Lajos 1608
Onofrei, Neonila *1068*
Onu, Liviu 596 , 659, [689], 773
Opitz, Martin **660**
Oprea, Al. [595]
Oprea, Ioan [371], [373], *380*, *381*, 526, *785*
Oprescu, Eugenia [595], [615], **624**
Oprescu, Mihail **747**, 1259, 1696, 1697
Oprescu, Sanda **940**
Oprescu, Simona **1983**
Opriş, Miruna 300
Orban, M. **1989**
Ördög, Ferenc [1620]
Ormeneanu, Corneliu 998, **999**
Oros, Ioan 661
Oros, Marius I[lie] 899, 1307, **1735**, 2147 v. şi sigla **SLLM**
Osias, Saul **1984**
Ostrovenko, Evghenia Dmitrieva 116
Oşianu, Paula 1985
Otobâcu, Constantin **1859**
Ottlik, Géza [1594]
Oţetea, Andrei [701]
Ovidiu [1119], [1583]

Pachia Tatomirescu, Ion *1584*
Paisie, stareţ la Mănăstirea Neamţu [665]
Paiva Boléo, Manuel de [2149]
Paleologu, Alexandru 1500
Paleologu-Matta, Svetlana 1501
Paler, Octavian v. sigla **RLib**
Palibroda, Paul 398
Pall, Francisc [701]
Pamfil, Alina 1698
Pamfil, Carmen-Gabriela 472, [494]
Pamfil, Viorica [596], **702**, [710]
Pamfil-Teodorescu, Liliana **995**
Panaite, Viorel 662, 1640
Panaitescu, Val. **1057**
Pană, Ruxandra [564] v. şi mai jos
Pană-Boroianu, Ruxandra 554 v. şi mai sus
Pană-Dindelegan, Gabriela 748, 774, [786], [787], [788]
Pancu Momanu, Mariana 301
Pann, Anton [668]
Papadopol, Dimitrie v. sigla **RN**
Papahagi, Marian **173**, 222, 378
Papahagi, Pericle [580]
Papahagi, Tache [457], [584]

Papastergiou, I. N. [1063]
Papastergiou, N. K. [1063]
Papiu Ilarian, Al. 440
Papp-Zakor, Melinda **1035**
Parapiru, Teodor **1000**
Parfene, Constantin **1979**
Pariza, Maria 117
Parizet, Marie-Louise **1930**
Parlea, Ileana **1986**
Parpală Afana, Emilia **1987**
Parsa Motlagh, Babak [1066]
Pasat, Mihaela 1502
Pascu, Al. 170
Pascu, Ştefan **450**
Paşaliu, Iulian 302
Paşca, Paloma *866*
Patapievici, H.-R. 303
Paul, Iuliu **1045**
Pavel, Dora 2090
Pavel, Maria **1057**
Pavel, Vasile 1349, [1368], [1369], [1373]
Paveliu, Elıza **2043**
Pavnotescu, Maria **1979**
Păcurariu, Dimitrie 44, 142 bis v. şi sigla LL
Pădurean, Corneliu 1171
Pădureanu, Victoria **1710**
Pătărlăgeanu, Radu 1252
Pătraşcu, Octavian 118
Pătru, Ileana *1470*
Pătruţ, Ioan [6], [20], [2147], [2151], [2152]
Pătruţ, Liselotte 474
Pătruţ, Picu [592]
Pătruţescu, A. I. 1510
Pătruţescu, Anda **1988**
Păun, Maria **1044**
Păun, Radu G. 119
Păunescu, Alexandru **1045**
Pântea, Mihaela **1895**
Pârlog, Hortensia 1253, 1445, **1462**, **1850**
Pârnuţă, Gheorghe **663**
Pârvu, Iuliu 1172–1175
Pârvu, Sorin **1057**
P. CR. 860
P. D. 860
Pease, Allan **305**, **306**
Pece, Ştefan **1001**
Pecican, Ovidiu 664
Peculea, Pompiliu 1002, 1813, 1900, 1901, **1989**
Pedestraşu, Anatol 1322, 1814, **1992**
Peirce, C. Sanders [347]
Pele, Alexandru 1308
Pelin, Valentina 665
Pellegrini, G. B. [1525], [1531]
Pendefunda, Gh. *1069*
Penttinen, Eira 1622
Percă, Mihai [1317]
Pérez, María Jesús [2087]
Pérez-Léon, Annie **1930**
Perpessicius [458], [608], [615], **623**, **624**, [693], [694], [699]
Persius, Aulus Flaccus [1395]
Petcu, Ion v. sigla **Românul**
Petecel, Stella *1415*
Peterson, Indira [1545]
Pethó, Ágnes *1070*
Petolescu, Constantin C. **1045**, 1309, 1407
Petraşincu, Dan v. Moretta, Angelo
Petreanu, Florica **2077**
Petrescu, Camil 1176, [1178]
Petrescu, Cristina **1042**
Petrescu, Dragoş **1042**
Petrescu, I. **1989**
Petrescu, Ioana Em. **1177**
Petrescu, Ioana I. 1815, **1993**
Petrescu, Liviu 1178
Petrescu, Mariana [615], **624**
Petrescu, Victoria **1943**
Petrescu-Dîmboviţa, Mircea 120, **1045**
Petrică, Ion **1568**, **1994** v. şi sigla **RS**
Petrina, Liviu 1350
Petrişor, Marin 555
Petroff, Corina *1535*
Petroman, Pavel **1995**
Petronius, Titus Miser [1385]
Petrov, Evgenij [1167], [1563]
Petrovici, Emil [724]
Philippi, Paul 1446, [1469]
Philippide, Alexandru I. [472]
Piccillo, Giuseppe [712]
Pieptan-Dor, Victoria **1996**
Pietreanu, Marica 1289
Pike, Kenneth L. [375]
Pilch, Herbert 307, **1865**
Pillat, Ion [1172]
Pilouzio, Vito [712]

Pintea, Gherasim [615], **624**
Pippidi, Andrei **1376** v. şi sigla **SERF**
Pippidi, Dionisie M. [69], [2137], [2141], [2150]
Piru, Al. 1179 v. şi sigla **Dimineaţa**
Pisoschi, Valeriu **1927**
Pistol, Petru 900
Pitiriciu, Silvia **1947**
Pîrvu, Elena 1503
Platon [1406]
Playo, Jack C. [1062]
Plămădeală, Antonie 428, 475, [533], 666, 667, **955**
Plămădeală, Monica Livia **2076**
Pleşu, Andrei 308, 309, [596], **702**, [710] v. şi sigla **Dilema**
Ploae-Hanganu, Mariana 121, 1504, *1536*, *1537*, 2148
Plomteux, Hugo [525]
Ploşniţă, Achim [668]
Ploşniţă, E. 668
Poalelungi, Gheorghe 1254
Poe, Edgar Allan [1426]
Poenaru, Dana **1917**
Poenaru, Vasile 1816, 1997, 1998 v. şi sigla **SE**
Poenaru-Bordea, Gheorghe **1045**
Polkowski, Lech T. 401
Polloni, Domenico 1180, 1817
Pontalis, J.-B. **972**, [1065]
Pop, Dumitru 476, 477
Pop, Gheorghe 429
Pop, Ion **173**, **251**
Pop, Liana 310, *382*, 775, [1070], 1538, 1999, [2085]
Pop, Mihai **566**
Pop, Sânziana v. sigla **FAS**
Pop, Sever [525]
Pop-Corniş, Marcel 1447
Popa, Bianca 1818
Popa, Constantin I. **1003**
Popa, Dan 1323
Popa, Eleonora 2, **1044**
Popa, Florica **2077**
Popa, Ioan **1038**
Popa, Ion **1948**, **2000**
Popa, Luiza **2053**
Popa, Mariana **1865**, **2001**
Popa, Mircea 478, 479, 669
Popa, Radu **1045**
Popa, Ştefan N. 1351
Popa-Lisseanu, Gh. [848]
Popârda, Oana 311
Popeangă, Vasile 1352
Popescu, Alexandru 1582
Popescu, Anca 159
Popescu, Constantin [1317]
Popescu, Coralia **1049**
Popescu, Cornelia [1562]
Popescu, Cristian Tudor v. sigla **AdLA**
Popescu, Dumitru Radu 430
Popescu, Elena [596], **707**, [710], 1408
Popescu, Florin D. **1871**, **2002**
Popescu, Gheorghe **1049**
Popescu, I. M. 1255
Popescu, Ilie [865]
Popescu, Ion 1353, **2003**, **2004**
Popescu, Irinel 399
Popescu, Iulian **1057**
Popescu, Marieta **932**, **1869**
Popescu, Mihaela 2, *383*, 786, *1057*, *1223*, *2089*
Popescu, Nicolae 1699
Popescu, Radu Sp. 1290
Popescu, Rodica 1699
Popescu, Stela **1943**
Popescu, Virgil **1004**
Popescu-Bogdăneşti, C. 1256
Popescu-Fischer, Sebastiana 901
Popescu-Iaşi, Ioan **997**
Popescu-Marin, Magdalena [724], 2149
Popescu-Mihăeşti, Alexandru [1058], [1059]
Popescu-Mihuţ, Emanuela **1376** v. şi sigla **SERF**
Popescu-Sireteanu, Ion **1005**, [1317], 1354
Popilian, Gheorghe **1045**, 2150
Popoaei, Iuliana 312
Popovici, Alina 2113
Popovici, Dan **1006**, **2005**
Popovici, Ruxandra **1856**
Popovici, Victoria 902
Popp, Maxim **2006–2009**
Poruciuc, Adrian *1071*, 1279, 1623
Postolache, Rodica 1819
Potângă, Constantin *1027*
Potcoavă, Monica 1181
Potebnea, A. A. 313
Prahase, Mircea 834

Prauhart-Debraye, Ondine **1972**
Preda, Constantin **1045**
Preda, Cristian 324
Preda, Ioan **995**, **1961**
Preda, Irina [1060], [1072]
Preda, Marin [1110]
Preda, Marin **2018**
Prejmerean, V. 400
Prelipceanu, Cristina 1820
Priçop, Adrian 670
Procopovici, Al. [656]
Prodan, Adriana 314
Prodan, Dan 480
Prodan, David [701]
Prorocu, Elena **2010**
Prorocu, Liviu **2010**
Proust, Marcel [1189]
Pruncu-Mărgineanţu, Dorina **1995**, **1996**
Pruteanu, George 431
Pseudo-Amiras [695]
Puiu, Alexandru **1038**
Puiu, Enache 671
Puiu, Zvetlana-Beatrice **2010**
Purdela Sitaru, Maria 556, 903
Puskás, Ferenc **1616**
Puskás, Ferenc F. **1616**
Puşcariu, Sextil [133], 440, [443], [461], [656], **721**
Puşcaş, Florica Maria **2077**
Puşcaş, Maria Daniela 1700
Puşchin, A. S. [1554]
Pusztai, Zsuzsa **1616**
P. Vl. 904

Quinn, Jim [1468]

Racine, Jean [1494]
Radeş, Lăcrămioara 1821
Radeva, V. [1572]
Radu, Gh. 672
Radu, Nicolae **2011**
Radu, Rodica *1332*
Radu, Vasile [714]
Radu-Maria, Constantin 835
Radu-Nandra, Ilie 1182, 1183, 1324, 2109
Ratcu, Ileana-Maria **939**
Raţă, Georgeta 315, 1648, 1822, **2012**
Raţă-Dumitriu, Nicolae 316
Raţiu, Dan-Eugen 318
Raţiu, Ileana [595], [615], **624**
Raţiu, Ion **1895** v. şi sigla **RLit**
Raus, Valentin v. sigla **Minerva**
Rausch, Alain **1930**
Ravel, Jane **2013**, 2066
Răcăşan, Livia **1862**, **1863**
Răducanu, Elena 1184
Rădulescu, Adrian **1045**
Rădulescu, D. St. **1007**
Rădulescu, Irina **1046**
Rădulescu, Maria [724]
Rădulescu, Marina 749, 836, **2014**
Rădulescu, Mihai 592
Rădulescu, Mihai Sorin *1539*
Rădulescu, Stela **1039**, 1185
Răduţă, Magdalena **1043**
Reboullet, André **2015-2017**
Rebreanu, Liviu [1007]
Regman, Cornel 1186
Regneală, Mircea 837, *2025*
Reguş, Aspazia 1291, [1562]
Reguş, Corneliu 1291, [1562]
Reiner, Alfred 527
Reinheimer Rîpeanu, Sanda 1505, *1540-1542*
Reinsch, Dieter Roderich 1409
Renzi, L. 750
Repeţeanu, Lara **940**
Requeíjo, María H. [2087]
Reuţ, Maria 398
Rey-Von Allmen, Micheline 319
Réz, Miklós **1052**
Rezachevici, Constantin 123, 124
Rezuş, Petru 673, 1144
Richter, Gisella [1436], **1461**, [1467]
Riedel, Sabine [1576]
Riganti, Elisabeta [1542]
Rilke, R. M. *1444 bis*
Riggs, Robert E. [1062]
Rimbaud, Jean Nicolas Arthur [1179]
Ristea, Gheorghiţa 1701
Rizea, Gabriela 838
Rizescu, I. [596], [724]
Robciuc, Ion 1562
Robciuc, Vasile 1702, **1823**
Rogobete, Silvia **2077**
Rohr, Rupprecht [52]
Roll, Ştefan [1106]
Roman, Al. **1017**, **1018**
Roman, Dorina **1824**

Roman, Petre **1045**
Roman-Moraru, Alexandra [536], [537], [596], **702**, [710] v. şi Moraru, Alexandra
Romaniuc, Cecilia **2018**
Românul, Nicolae [632], [635] v. şi Olahus, Nicolae şi Olahus, Nicolaus
Rosetti, Al. 440, [443], [619], [724]
Rosiello, Luigi [1529]
Rosivalova, Maria **2019**
Rössler, Gerda [54]
Rostás, Zoltán 332
Roşca Stănescu, Sorin v. sigla **Ziua**
Roşcovan, E. 1355
Roşian, Mircea [596], **702**, [710]
Rotariu, Simona 1448
Rotariu, Simona Liana 1825
Rotaru, Constantin 1703
Rotaru, Ion **2020**, 2021
Rotaru, Leonard 1704
Rotaru, Neculai **2022**
Rotaru, Simona **1462**
Roth, St. L. [1446]
Rotundu, Vasile 481, 1565, *1740*, 1826, **1847**
Rouget, Christine 1527
Rovenţa-Frumuşani, Daniela 320, **321**, 322
Rüchard, Cristoph [710]
Rudică, Tiberiu 323
Rueff, Jacques 324
Rujan, D. D. v. sigla **VocRom**
Rujan, Ovidiu **1038**
Ruse, Ana 1356
Russu, George [992]
Rusu, Grigore [566]
Rusu, Tiberiu 1835
Rusu, Valeriu 839, 1008
Ruxăndoiu, Pavel 1187
Ruzé, Alain 528, **529**, [535]
R. V. 840

Saarinen, Sirkka [1465]
Sadoveanu, Mihail [1075], [1154], [1200], [1205]
Sala, Marius **77**, 124, 1506, 1507
Salas, Emilio **1009**
Samson, Nicolae 325
Samuel, Richard [1151]
Sandu, Doina 326, 1449, 1827, *2091*
Sanie, Silviu **1045**
Sántha, Tibor 1609
Saramandu, Nicolae 44, 557, 585, **722** v. şi siglele **FD, LL**
Saraş, Marcel **1010, 1011, 2023**
Sarău, Gheorghe [1071], **2024**
Sarnicki, Stanislas [634]
Sasu, Aurel **249**
Satco, Emil **1012**
Saulea, Toader **1040**
Sava popa din Răşinari [676]
Sava, Doina Mihaela 262
Savin, Dana 586
Savin, Emilia **1883**
Savu, Cornelia Maria *547*
Savu, Ecaterina **1867**
Sădeanu, Florenţa **1013, 1014**
Săhlean, Adrian George [1440]
Sălăgean, Viorel v. sigla **AdL**
Sălăvăstru, Constantin 63, 327, 328
Sălişteanu-Cristea, Oana 1188
Săluc, Horvat **2025**
Sărăţeanu, L. 1257
Săvoiu, Adrian 482, 2026
Săvulescu, D. 44 v. şi sigla **LL**
Săvulescu, Silvia 2
Sânmihăian, Florentina 44, 1797 v. şi sigla **LL**
Sârbu, Richard [589]
Sârbu, Rodica **1926**
Scarry, Richard [589], **2027**
Scărlătoiu, Elena 558, 588, *589*, *712*, *1378*, *1575*, *1576*
Schesaeus, Christianus **1411**
Schaffer, Peter [1431]
Schaller, Wolfgang *1854*
Schenk, C. W. 432
Schiau, Octavian 483
Schippel, Larisa 776, 777
Schmidt, Erich 1463, [596]
Schuller, Horst 148
Schuster, Cristian 82
Schveiger, Paul 433
Schwob, Anton 148
Scondac, Cornelia **1039**
Scorojitu, Radu **1922**
Scurtu, Gabriela 1189, 1508, 1509, 1510
Sebskovitch, Danica [46]
Seche, Luiza [1060], [1072]
Seche, Mircea [1060], [1072]
Sechi, Cornelia **2028**

Segal, Brad **1051**
Seligson, Paul 2013, 2066
Selinger, Sándor **1616**
Semcinski, Stanislav 559
Semen, Petre **2029**
Semeniuk-Polkowska, Maria 401
Semenov, Mihai 1705 v. şi sigla **ConvDid**
Seres, Zsofia **1617**
Seviciu, Tiberiu **1995**
Shakespeare, William [1144]
Shaw, George Bernard [264], [265]
Sibişan, Aura 1828
Sill, Evemarie [1469]
Sime, Eleni 1829
Simek, Rudolf [1471]
Simenschy, Theofil [460]
Simion, Eugen 77, 125, 1015 v. şi sigla **CCrit**
Simion, Lidia **1376** v. şi sigla **SERF**
Simionese, Vasile **2030**
Simm, Hans-Joachim [1151]
Simmons, Margaret 329
Simon, Jólan **1862, 1863, 2053**
Simonescu, Dan [596], **674**, 2114, [2124]
Simovici, Sandina **1040**
Simu, Octavian **1016**
Sipos, Attila 204
Sirejols, Evelyne [2086]
Sireteanu, E. **1017, 1018**
Sirul, Isaac [1472]
Siupiur, Elena *1576*
Sîrbu, Anca **1057**
Sklovski, V. 330
Skovronski, Monika [711]
Skultéty, Alexandru **927**
Skupskij, V. I. [1579]
Slama-Cazacu, Tatiana 126, 331
Slave, Elena [1221]
Slavici, Ioan v. siglele **Steaua, Tribuna, Vatra**
Slăvescu, Micaela **940, 1894**
Sluşanschi, Dan 1325, 1410, **2031**, 2119
Slutu, C. [704]
Smericescu, Victoria Lăcrămioara **2032**
Smith, Sharon **2068**
Smochină, Alexandru 484
Smochină, Nichita P. [484]
Snegur, Mircea [1335]
Soare, Eugenia **2060**
Soare, Gheorghe **2060**
Sofian, Maria **1976**
Sofronie, arhimandrit la mănăstirea Slatina [690]
Söhrman, Ingmar 332
Solomon, Ana 1830
Sommer, J. **1411**
Söni, Pál **1618**
Sopa, Sorin **1019**
Sorescu, Marin [59], [1100]
Sorescu, Roxana 44, v. şi sigla **LL**
Spalas, Marina [387]
Spânu, Petruţa **1057**
Speck, Hans-Jürgen [596], **702**, [710]
Spinei, Victor 2131
Spinoza, Baruch **333**
Spiridon, Monica *384*
Spiridon Cassian, Maria 675
Spiţă, Doina 1706
Sporea, Constantin [465]
Stachowiak, Herbert 368
Stahl, Paul Henri [867]
Stalin, I. V. [1359]
Stamatin, Horaţiu 1190, 1450
Stamatoiu, Cristian 1192
Stan, Camelia *787*
Stan, Ioan Teodor 1566, **1735, 2033**, 2151 v. şi sigla **SLLM**
Stan, Marius *333*
Stan, Mihail 1707
Stanca, Vasile 1258, 1676, 1708
Stanceva, Rumiana L. **2034**
Stanciu, Adrian 905
Stanciu, Alina 2035
Stanciu, Daniela 1831
Stanciu, Ioana **249**
Stanciu, Ion Gh. 10
Stanciu, Lucia 1709
Stanciu-Casapu, Rădiţa **1918**
Stancu, Stelian 841
Stancu, Zaharia [1102]
Stati, Sorin [372], 2115, [2120]
Stănciulescu-Bârda, Alexandru 1192
Stănciulescu-Cuza, Mariana **1019 bis**
Stănescu, Ersilia 334
Stănescu, Ion Al. **1020**
Stănescu, Nichita [1091]–[1093], [1115], [1168], [1173], [1674]
Stănescu, Sorela 1832

Stănescu, Speranţa [1429], 1451, 1452, 1833, **2037**
Stăureanu, M. **1021**
Stedea, Gh. 583
Stefanovski, C. B. [1584]
Steinecke, Hartmut [1463]
Steinhardt, N. *703*
Stelea, Corina 1834
Stempel, Wolf-Dieter [131]
Stere Derdena, Mihai 1259
Sterescu-Sântimbreanu, Doina 127, *2092*, *2093*
Steriade, Donca 335
Sterpu, Gheorghe 1097
Stîngaciu, Elena **1044**
Stoean, Carmen 336
Stoi, Dimitrie *1372*
Stoia, Ion **1995**
Stoian, Ion M. **1022**
Stoian, Mihai 1261
Stoianova, Krasimira **1023**
Stoica, Cornelia **1859**
Stoica de Haţeg, Nicolae [822]
Stoica, Ion v. sigla **Biblioteca**
Stoican, Mariana 1453
Stoicescu, Adriana 842, 843
Stoicescu, Nicolae [1315], [1316]
Stoichiţoiu, Adriana 90 v. şi mai jos
Stoichiţoiu Ichim, Adriana 868, *1072*, 1193–1195, 1262 v. şi mai sus
Stoleru, Victor 2132
Stolojan, Sanda [1199]
Stoyanova, Daniela 751
Stratan, Victor 1835
Străchinaru, Constantin N. **2038**
Stroescu, Sabina [596]
Streinu, Vladimir [1189]
Stroici, Luca [634]
Studitul, Damaschin [666]
Sturm, Dietrich **2069**
Styx *1546*
Suceveanu, Alexandru **1045**
Suciu, Emil 906
Sudrigian, Ralf 128
Sufleţel, Rodica [1300], **1301**
Suliţeanu, Gabriela 402
Superceanu, Rodica **2039**
Surdu, Alexandru [259], [595], [615], **624**
Sută, Nicolae **1038**
Szabó, Alexandru **305**, **2075**
Szabó, Attila **1618**
Szabó, Erzsébet M. **1310**
Szabó, Attila M. **1310**
Szabó, T. Attila **1617**
Szabó, T. E. Attila **1617**
Szabó, T. Judith **1617**
Szabó, Zoltán *385*
Szabó, Zsolt **1617**
Szász, Lenke 242
Szász, Lőrinc **1617**
Szathmary, Melitta **1947**
Székely, Tibor **1616**
Szekér, Endre 1610
Szepessi, Gyula 1611
Szilágyi, Margit **1617**
Szili, József [374]

Şandor, Vera **972**
Şandor, Veronica [1065]
Şandru Olteanu, Tudora 1511, 2116, 2117
Şaraga, M. [675]
Şchiopu, Ioana **1039**
Şerb, Mircea **1038**
Şerban, Felicia [596], **702**, [710], 945, **1044**
Şerban, Gabriela *774*
Şerban, Mirela 129
Şerban, Rodica-Ligia **2040**
Şerban, Sergiu **752**, **2041**
Şerban, V. 560
Şerban, Valentina 844, **1044**
Şerbănescu, Andra *40*, *50*, 65, *280*, 778, *788*, *1940*, *2094*
Şerbănescu, Ilie v. sigla **TinLib**
Şerbănescu, Mihaela **2042**
Şerbănescu, Niculae [596]
Şerbănescu, Olga 676
Şerdean, Ioan **2043**
Şesan, Dragoş *653*
Şincai, Gheorghe [466]
Şincan, Eugenia **1710**, 1734
Şişeştean, Gheorghe *867*
Şlapac, Florin **2044**
Şlapac, Stela **2045**
Şoptereanu, Virgil 130, **145**, **1568**, [2125] v. şi siglele **FilR**, **RS**
Şora, Sanda [131]
Şoşa, Elisabeta **1326**, [1331], **2057**
Şovu, George **1875**

Şpet, G. G. 337
Ştef, Felicia 1196, [2089]
Ştefan, Alexandra **1045**
Ştefan, Ion 907, 1197
Ştefan, Laurenţiu 179
Ştefan, Rodica 1198
Ştefănescu, Ariadna 2, 131
Ştefănescu, Cornelia 1199
Ştefănescu, Cristina **1496**, **1512**, **1886**, **2001**, **2046**
Ştefănescu, Daniela **1866**
Ştefănescu, Dorin **338**
Ştefănescu, Emilian 677
Ştefănescu, Ştefan [701]
Ştefănescu-Goangă, Zizi [866], **951**, **1044**
Ştefănică, Teodor *1858*
Ştefiea, Nicolae **984**
Ştireanu, Octavian vezi sigla **Azi**
Ştrempel, Gabriel 485, [656], **685**, [713]
Şuteu, Flora [866], **951**, **1326**, [1331], **2057**
Şuteu, Valeriu 866 , **914**, **939**, **951**

Tabacariu, Grigore v. sigla **Ateneu**
Tabacu, Ştefan 1024
Tabarcea, Cezar 486, 724, 1263, 1264, **1871**
Tagliavini, Carlo 561, 1357
Taloş, Ion *386*, *1471*, *2121*
Tamás, Iványi [156]
Tamas, Maria 1513 v. şi mai jos
Tamas, Maria I. 1514 v. şi mai sus
Tamaş, Veronica **1025**
Tambozi, Justin 587
Tanaşoca, Nicolae-Şerban 520, 1412
Tanco, Lucia [1317]
Tanczos, Olga 1612
Tandin, Traian **1026**, [1230]
Tasmowsky-De Ryck, Liliane 753, 1169
Tatos, Mircea **995**
Taylor, Howard **2047**
Tămaş, Sergiu **1027**
Tănase, Adela-Mira 4
Tănase, Al. 531, 678, 679, 680
Tănase, Eugen 845, 1327, [2126]
Tănase, Eugenia-Mira 4
Tănăsescu, Filofteia **1044**
Tătaru, Teresia B. [864]
Teaha, Teofil **722**, 1515 v. şi sigla **FD**
Teiuş, Sabina **754**, **1044**
Teleagă, Maria 1454, 1455
Telegdi, Peter **1034**
Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române [596], **703**, **937**
Teodor, Dan G. **1045**
Teodor, Silvia **1045**
Teodorescu, Cristiana-Nicola 1358
Teodorescu, Ecaterina **702**, [710]
Teodorescu, Elena **1856**
Teodorescu, Gherghina 779
Teodorescu, Leonida 342
Teodorescu, Mihai C. 403
Teodorescu, Vasile **1906**
Teodorescu, Victor **1045**
Tertecel, Adrian 132
Tertel, Rosemaria K. [2088]
Tetian, Diana *1577* v. şi mai jos
Tetian-Vinţeler, Diana **1976** v. şi mai sus
Theodorof, Eugenia **934**
Theodorof, Ioan **934**
Thom, Françoise [383]
Thomici, Ioan [676]
Thomka, Beáta 1613
Thudt, Anneliese 1456, **1461**
Tilinca, Mihaela 1836
Tipei, John F. **1413**
Titel, Sorin [1095]
Tiu, Liliana Margareta **1043**
Tiugan, Marilena [564]
Tiugan, Nicoleta **1044**
Tînianov, I. N. 339
Todoran, Emilia **1044**
Todoran, Romulus [7], [20], [2138], [2146]
Tofană, Stelian *703*
Tófalvi, Zoltán 1614
Tohăneanu, G. I. 434, 846, 847, 1200, 1265, **1415**
Tolu, Viorica Maria **1040**
Toma, D. 133
Toma, Ion 340, 1691, 1692, 1711, **1949–1951**, **2048**, **2049**, [2081]
Toma, Stela [596], 681, 702, [710], **1044**
Tomalin, Barry **2050**
Tomasi, Giovanni [1525]
Tomaszkiewicz, Teresa 341
Tomaşevski, B. V. 342
Tomeanu, I. **1017**, **1018**
Tomescu, Domniţa 134
Tomescu, Emilia **1045**
Tomescu, Margareta 404

Tomescu, Teodora [724]
Tomici, Mile [1562]
Tomoşoiu, Nora **2051**
Tomşa, Dorina 405
Tonciulescu, Paul 1311 v. şi mai jos
Tonciulescu, Paul-Lazăr 848 v. şi mai sus
Toolan, Michael J. [385]
Topciu, Renata 780
W. Török, Judit **1617**
Toth, Sándor **1618**
Totharsany, Sándor **2053**
Traian [533]
Tralan, Timm **2069**
Trandafir, C. *638*
Trandafirescu, Natalia **1414**
Trebici, Vladimir 487
Trif, Radu 65
Trifu, Sever **935**
Trocan, Lelia 1516
Trofin, Aurel **1865**
Trogue, Pompée [696]
Tsitsilis, Hristos [1575]
Tudor, Corneliu Vadim v. sigla **RM**
Tudor, Dumitru **1045**
Tudoran, Daniela 1837
Tudorică, Al. 343, 1201, 1202
Tudose, Maria [1317]
Tuduce, Dorina 1266, 1712
Tuducescu, I. [597]
Tufiş, Dan 406
Tulai, Iosefina 1203
Tulliu, Nuşi [447]
Turcescu, Lucian 1204
Turcu, Aurelia 755
Turcu, Éva **1028**
Turcu, Fulvia **1978**
Turculeţ, Ilie **1029**
Turdeanu, Emil 682, [2102], 2118, [2131]
Turtoi, Dumitru **1030**
Tuţescu, Mariana 135, 344, 345, **1040**

Ţăranu, Ecaterina [1317]
Ţăranu, Mariana **2054**
Ţâra, Vasile D. 522
Ţeghiu, Liviu **1914**
Ţenchea, Maria 42, 1517 v. şi sigla **ELL**
Ţepelea, Gabriel 136, **683**, **684**
Ţeposu, Radu C. v. sigla **Cuvântul**
Ţigău, Gheorghe 1838
Ţoia, Marius 1713
Ţoiu, Constantin 1267
Ţugui, Pavel 488
Ţugulea, Tatiana **1044**
Ţurcanu, Elena 1714, 2055
Ţurlan, Valentin [1317]

Ubicini, A. [493]
Ujică, Marietta [596], **702**, [710]
Ulfila [2111] v. şi Wulfila
Ulici, Aurelia **1044**
Ulivi, Anca *51*, 562
'Umar, Ahmad Mahtar [1633]
Ungureanu, Adalmina 1715
Ungureanu, Marcela 1716
Untaru, Julian 1839
Uric, Gavriil [620], [678]
Uricariu, Doina **940**
Uricariul, Axinte **685**, [713]
Uritescu, Dorin N. 1268
Urmă, Dana 908
Ursache, Petru **1205**
Ursu, N. A. 686–692 v. şi mai jos
Ursu, Nicolae **1044** v. şi mai sus

Vaimberg, Solomon *52*, 130, *1578*, 1840, **1887**, **1992**, 2133–2135
Vainer, Aurel **985**
Valea, Mircea 1312
Valéry, Paul [286], [1501]
Vámszer, Márta **1617**
Van Den Eynde, Karel [1527]
Van Peteghen, Marleen 756
Varga, Lăcrămioara 346
Varlaam [517], [607], [666], [671], [681]
Vascenco, Victor [2135]
Vasilache, Gh. N. 757, [2093]
Vasile cel Mare [686]
Vasile, Corneliu 435
Vasile, Ecaterina 909, *948*
Vasile, Geo 1031
Vasile, Marian [171]
Vasile, Paula 1841
Vasilescu, Lucian *626*
Vasilescu, Magdalena 137
Vasilescu, Mircea 278, *387*
Vasiliu, Angela [724]
Vasiliu, Emanuel 347, 348, [381], [389], **722**, [724] v. şi sigla **FD**, v. şi mai jos

Vasiliu, Emanuel Kant 563 v. şi mai sus
Vasiliu, Florin **2056**
Vasiliu, Gabriel 1280, 1313, *1317*
Vasiliu, Laura 5, 489, [724], 758, 869
Vasiluţă, Livia 490
Vassileva, Albena 1518, 1519
Vassilie-Lemeny, Sorin-Titus 349
Vatamaniuc, D. [615], **624**, 693, 694
Vatamaniuc, Magdalena D. [615], **624**
Vazaca, Marina *173*
Văleanu, Maria **1038**
Văsîi, Şt. 1269
Vătăşescu, Cătălina **1376**, *1545*, 1587, *1588*, 2144 v. şi sigla **SERF**
Vântu, Ileana 160, 350, *388*
Vântu, Smaranda 351
Veiga de Oliveira, Ernesto [867]
Veja, Virginia 1520
Velciu, Dumitru 695, *713*
Velculescu, Cătălina [596], 696
Velculescu, Ioan [615], **624**
Velican-Aldea, Marilena **2057**
Velichi, Constantin N. **1568** v. şi sigla **RS**
Velicicovski, Paisie **1567**
Venczel, József **1618**
Veqilhargi, Naum [1585]
Verdol, Jacques **2015–2017**
Vergilius Maro, Publius [1164], **1415**
Vescan, Ioan-Vladimir **1032**
Vianu, Lidia 193
Viehman, Alina 1717, 1718
Vieru, Grigore 436
Vieru, Ioan v. sigla **Contrapunct**
Vigh, Károly **1617**
Vilan, Janina [724]
Vinogradov, V. V. 342, 352
Vinokur, G. O. 353
Vintilă, Horia [1160]
Vintilă-Rădulescu, Ioana *53*, 54, 138, 139, 437, *1545*
Vintilescu, Constantin **2077**
Vinţeler, Onufrie 910, 1281, 1314, *1579–1581*, [1740], 1842, *2095*, 2152
Vioreanu, Ruxandra-Roswitha 438
Viorel, Elena 1457, *2096*
Visovan, Ştefan 64
Vişan, Florentina 1621
Vişan, Viorel **1040**
Vişinovschi, Maria **2058**
Vizirescu, Pan. M. **543**
Vîrban, Floarea 65, 389, 564, *569*, *570*
Vîrtosu, Ileana **1040**
Vlad, Carmen 223, 354, **355**, 356, 2103
Vlad, Sabin [596], **702**, [710]
Vlaicu, Rodica 781
Vlădescu, Cristian **1045**
Vlădescu, Valerian 849
Vlădescu-Lupu, Andreea [596], **702**, [710]
Vlădulescu, Victor-Dinu **940**
Vlăduţescu, Gheorghe **1033**
V. M. 1270
V. M. N. 697
Vodă Căpuşan, Maria 491
Voia, Maria [1070]
Voica, Adrian 1206–1213, **2059**
Voican, Elena **2060**
Voican, Ion **2060**
Voicu, George 1214
Voiculescu, Dan **1038**
Voiculescu, Vasile [1133], [1148]
Voinea, Ilinca 1821
Voinea, Marioara 1719
Voinea, Radu P. 1843
Voineag Merlan, Aurelia 782
Voit von Kirschten, Hella **2069**
Vojnikov, Dobri [1578]
Voncu, Răzvan 1215
Vornicescu, Nestor 492
Vrabie, Emil 140, [534], 584, 911, 912, [2134]
Vraciu, Ariton [459]
Vranoussis, Leandros [2140]
Vrăjitoru, Ana 1844
Vulişici Alexandrescu, Maria 759, 760
Vulpe, Alexandru **1045**
Vulpe, Magdalena 553, [564], 565, *571*, **721**, **722**, *1373* v. şi sigla **FD**
Vulpe, Marilena 1271
Vulpescu, Ileana **1044**, 1359
Vultur, Smaranda [384]

Waard, Jan de [596], **702**, [710]
Wagner, Udo-Peter 148
Wald, Henri 357
Wald, Lucia 358, [724], **1044**
Walker, Elaine **2061**
Wängler, Hans-Heinrich **2069**
Ward, Robert J. 1447

Weber, Georg [1469]
Weber, Renate [1469]
Weigand, Gustav [442], [483]
Weiland, Carol **1889**
Wellnuann, Hans [2096]
Wendt, Michael **2015–2017**
Wexdt, Harald [2090]
Wieger, Claus 1458
Wiesner, H. S. [1067]
Wittgenstein, Ludwig [259]
Wittow, John [1470]
Wolf, Siegfried 1845
Woods, Ulrike **2069**
Wulfila [2111] v. şi Ulfila

Zach, Krista 148
Zaciu, Mircea [294] v. şi sigla **Vatra**
Zafiu, Rodica 439, 850, 1216, 1272–1274
Zaharia, D. N. 359
Zaharia, Eugenia **1045**
Zahariade, Mihai **1045**
Zaicik, Olga **940**
Zamenhof, L. L. [1643], [1644]
Zamfir, Georgica 1720
Zamfirescu, Dan **1567**
Zamfirescu, Ileana [596], [724], **1044**
Zamfirescu, Vasile Dem. **922**, [1065]
Zamşa, Eleonora **2062**
Zandegiacomo de Lugan, Ida [1531]
Zannier, Domenico **1524**
Zavera, Dumitru 2153
Zăvoiu, Ştefan 1721
Zdrenghea, Mihai Mircea 360, **2063**
Zdrenghea, Mircea 493
Zeletin, C. D. 1217
Zenkner, Hugo **2069**
Zgraon, Florentina [596], **700**, *714*
Zingarelli, Nicola [1529]
Zirra, Vlad **1045**
Zof, Galliano **1524**
Zoicaş, Laurenţiu **940**
Zörner, Lotte 1521
Zsemlyei, János 1615, **1617**
Zubaşcu, Ion 533
Zugun, Petru **702**, [710], **1218**, [1220], 1522, 1583
Zundert, Danielle van **1930**

2. CUVINTE*

AROMÂNĂ: acredzu, alghescu, ambunedzu, aruşescu 573, băgav, băzdrăviţă, bilbiliu, bubă, buian, bumbac, carambolă, cartofe, căpincă, čeaket, čiket, čiupenică, cupăčearcă, custume, delicat, dhietă, duzină, făl'ursescu, festă, firmă, ğeaket, ğiupă, gribă, grohtu, hilărie, hăpsane, hăvane, lâmbic, lesta, limane 584, limbidzăscu 573, livade, livadhe, luntre, lustru 584, ma 572, madamă, makină, mandră, mandulină, măčearoc, măndulin 584, mătur 572, meńtă, merdu, miliune, minghine, minut, minută, misiroc, mitilic, morozâ, mostru 584, mprustedzu 573, muzaic, muzgă, muzicandu, muzică 584, năräescu 573, năvoĭŭ 584, ncăldzăscu 573, nčiornicare, ncrâşca, neamţu 584, ngălbinescu 573, ngrâşca 584, nsirineadză, nsînedzu 573, nulă 584, ntinerescu, nviniţăscu, nvirdzăscu 573, pantalone, pantlică 584, pată 572, părată, păvrie, pedestru, piaţă, pidloc, pilpet, piluşŭ, piricl'iu, pitaciŭ, pitălog, plic, ponči, portu, potpar, prinţu, propagandă, pulpet, puntu, pusulă, putilică, rubin, san, scontu, scrop, scufie, scumbrie, scumpu, skele, smagă, spaniu, spital, supă 584, suptîredzu 573, surtuc, şporet, ştiŭ, tabac, tabakeră, tal'eatină, tapă, tarifă, tavernă, tăraţă, teletine, tepcă, tilitină, tiriacă, tomblu, topur, valiţă 584, viclescu 573, virnike, viţearcu, vizită, zdrob 584.

BULGARĂ: chiža 882, kăšta 883.

CEHĂ: dům 883.

FRANCEZĂ: maison 883, pouvoir 1492.

ENGLEZĂ: to alter, to change, gaze, glance, glimpse, look, to modify, stare, to vary 1419.

GERMANĂ: Hüte 883.

GREACĂ: δαϊς, – δός, δςάκου 901, logos 1406, θιΣιΖ 1032, ξέμα, οκαφιστγςου 901, πςόυοια 522, ΣΥΚΙΔΙΒΑ 1309, σπαυός, στὺπος 901, σνυίδησις 521.

ITALIANĂ: casa 883.

LATINĂ: barbarus 900, basilus 1287, calatio 891, capisterium 901, clamitus 903, conscientia 521, conventus 900, draco 901, dubito 900, episcopus, eremitus 891, faveo 820, natus 877, Opercullum, Petella 1391, provodentia 422, ridendo 900, *spanus, *stupus, taeda 901, tropaeum 1259, zema 901.

MAGHIARĂ: gubanc 1601, Japanban, Łengyelben, Olaszban 1611, pitvar 883.

POLONĂ: sien 883.

ROMÂNĂ: Abalron 905, abandon 818, abanos 823, abces 793, 851, abducţie, ablaţie 851, abluţiune 859, aborda 1254, abordaj 818, ab oro 840, abortiv 851, about 818, Abraam 859, abrogare, absent 818, absidă, absidiolă 859, absorbire, absorbţie 818, abstinenţă 851, Abucea 1312, abuz 1048, ac 823, 848, academie 904, acatist 859, accept 817, acceptant 818, acceptare 817–819, acceptat 818, acces 851, accesoriu 817, 818, accesorizare 869, Achim 1312, achitat 817, 818, acnee 793, 851, acont, acoperire 817, 818, acord 817, 818, 858, acordare 818, acreditiv 817, 818, acrocianoză 851, act 817, 818, activ 817, 818, 843, activare 817, 818, actualizare 818, acţionar 818, 843, 852, acţiune 843, 849, acut, acutumanţă 851, ad 848, adagio, adagiu 1254, adaos 818, Adămeşti 1312, adăurat 553, addendum 818, adducţie 851, adenită, adenocarcinom, adenom, adenopatie 851, adevăr 859, 1254, adevăra, adeveri 1254, adeziune 818, ad hoc 840, adinimie 851, ad interim 840, adipsie 851, adjudecare 818, adjunct 1254, ad libitum, administrator, admitere 818, adoară 553, Adonis, adopţianism 859, adresabilitate 869, adresă, adunare, ad valorem 818, advocaat 809, aerofagie 793, 851, aerosoli, aeroterapie 851, afară 818, afazie, afecţiune 851, affidavit, afgani 818, afon, afonie 851, afretare 818, afrodiziac, aftă 851, A Gafii 1312, agar-agar 839, agent 818, 851, agenturare,

* Au fost incluse cuvinte din titluri şi subtitluri

agenţie 818, agest 834, Aget 905, agio, agiotaj 818, agitaţie, agnozie, agonie, agorafobie 851, agresiona 869, agresiune 858, agresivitate 851, A Huţului 1312, ajunge 1254, akvavit 809, à la baise 818, alac 1562, à la hausse 818, alăptare 793, Alb 1312, albeaţă 851, Alboni, Almăş 1312, albuminurie 793, alcalăc 906, alcoolism 793, 851, aldămăşar 1562, alegere 860, allegretto, allegro 1254, alergie, algie 851, aliaj 818, alienare 838, alienaţie 851, alimbare, alineat 818, alocaţie, alocuţiune 1254, alonjă 818, alopecie 851, al pari 818, alternativă 1231, altul 756, A lu Filărău, A lu Găonu, A lu Gebura, A lu Gerleanu, A lui Cârtoabă 1312, alumn 894, alun 807, Alun 1312, aluniş 807, amalgamare, ambalaj, ambasadă 818, ambasador 818, 1130, ambér 906, ambiguu 1264, ambiţie 900, ambliopie, ambulator, ambulie, amenoree, ameţeală, amigdalită, aminocenteză, amiotropie, amnezie, amnios 851, amortizare 818, 843, amorţeală 851, amendament 818, 858, amper 818, 904, amproor 834, amputaţie 851, AMU, an 818, anabolizant, analeptic, analgezic 851, analog 838, anamneză 851, anarhie 838, anarhism 860, anatocism 818, Ancăşeşti 1312, anchetă 860, andosare 818, 819, andosament, andosator 818, Andrăşeşti, Andreoni, Andrişoni, Androneşti 1312, anemie 793, anexare 858, anexă, angajament 818, angostura 809, angro, angrosist 818, Aninoasa 1312, anisette 809, antenă 856, antet 818, anticipa 838, anticameră 1224, antidumping, antitrust 818, antoneşti 1259, antrepozit 818, antropoid 838, anuitate, anulare 818, anvizaja 1238, 1254, Apa, Apa-Brândoni 1312, apatic 907, 1197, apatrid 858, apă 809, 819, apendice 818, aperitiv 809, apleca 834, apocalipsă 799, apogeu 838, aport 818, 1255, apreciere 818, aprinjoară 822, apropia 1238, aprop(ó)u 1254, apropria 1238, aproximativ 818, aquavit, arak 809, aranjament 818, Arănieş 1312, arbitraj 818, Archia 1312, arcru 818, Ardeal 1311, Ardeu 1312, arici 541, arimare, armator 818, armistiţiu 858, Arsuri, Artani 1312, articol 818, arumuc 898, arunca 897, aruncare 818, arvună 817, 818, asanare 851, ascendenţă, ascensiune 1231, ascită 851, Áscura 1300, asepsie, asfixie 851, asigurare, asigurat, asigurator 818, aslam 811, Aslăneşti 1312, asociat, asociaţie 818, astazie, astenie, astm 851, aşezare 796, atos 859, august 1254, Aurel Vlaicu 1312, auriană, auriel 560, auscultaţie 851, autofinanţare 789, à valoir, avarie 818, avatar 1272, avea 1259, avion 540, avionat, aviz, avizare 818, Avraam 859, Avrămeşti 1312, azimut 856, Baba 1314, babă 540, 910, Babă 1314, babiţă 560, babord 855, Bacea 1312, bacil, bactericid, bacterie, bacteriofag, bacteriostatic 851, Bacu Mare 1312, badier 837, badijonaj 851, Badon 1313, baedeker 904, balcán 906, Baia 1312, baie, balanţă 851, balcanizare 858, Baldovin, Balintoni, Baliţeşti 1312, balneologie, balneoterapie 851, Balomir 1312, balonare, balsam 851, Balşa, Balta, Baluri 1312, ban 841, 884, bancă 837, bancrută 853, 1048, bandaj 851, bandă 837, 856, bandotecă 837, bar 906, bară 837, 855, barbituric 851, Barb(u), Barbura, Barc 1312, barosan 1254, Barza 1312, barză 540, Basarabasa 1312, basargíu, basmagelâc 906, basseband 856, baston 884, Baştea 1312, bate 560, 884, 1272, Batiz, Băcia 1312, bază 837, Băcişoara, Băcâia, Bădâi 1312, bădie 1562, băga 560, 884, 1254, Băgara, Băeşti, Bălacea, Bălan, Bălata, Băleşti, Bănceşti, Bănciloni, Băneşti 1312, bărc 834, băşi, bătăios 884, Bătrâna, Băţălari 1312, bâlbâială 851, bâlbâitoare 807, Bârcea Mare 1312, bârgoi 560, Bârnea, Bârnesc, Bârsău 1312, bârsean 1562, Bârzănoaia, Becseşti 1312, beigambér 906, Bejan, Beleşti 1312, beligeranţă 858, beneficiar 819, 837, Beneşti 1312, benign 851, berc 884, Berceni, Bercu, Beriu, Bertăşeşti 1312, Berthelot 1306, bestialitate 851, Betor 905, beţie 851, bianual, bibliatrie, biblid, Biblie, bibliobuz, bibliocid, biblioclast, bibliofag, bibliofil, bibliofilie, bibliofobie, bibliolog, bibliologie, bibliograf, bibliografie, bibliomanie, bibliometrie, bibliotecar 837, bibliotecă 837, 869, biblioteconom, biblioteconomie, bibliotehnică, biblioterapie 837, Biboni, Bicău 1312, bigot 838, biguire, bihebdomadar 837, bikini 839, bilanţ 843, bilă 851, bilet 819, bilunar, bimensual, bimestrial 837, binecredincios, bine cunoscut, binecuvântat, binedispune, binefacere, binefăcător, bineînţeles, bineleginţă, binemerita, bine mirositor, binescriinţă, binesunânţă, binevăzut, bine venit, binevenit, binevoi, binevoitor 1254, biobibliografie 837, biologie, biopsie 851, biotic 838, biped 1272, Birăoni, Birişeşti 1312, birotică 837, Birtin, Birtu 1312, birui 823, bisăptămânal 837, Biscaria, Bistreanu 1312, bit 837,

bivolar 1562, blanc 837, blator 1562, blefarită 851, Blejeni 1312, blem 834, blenoragie 851, bloc, blocadă 858, boală 839, 851, bob 540, Bobaia, Bobâlna 1312, bobină 837, Bobolt, Boboni, Boboş 1312, boccea 884, Bocşa Mare 1312, Bocşiţa 1313, Bodeşti 1312, boi 439, 906, Boia 1312, boicot 439, 858, 904, Boiu, Bojor 1312, bolero 1254, Boleşti 1312, bolozán 906, bolşevizare 1238, bon 884, Bonconilor, Bontuleşti 1312, borcan, bordei, bordel 884, Bordeş 1312, bordo 1254, bordură 837, Borleşti, Boroslav, Borzeşti, Bosel, Boş, Botani, Botoieşti, Boţoni, Boz, Bozăneşti 1312, brace 834, brad 1562, bradicardie, bradikinezie, bradilalie, bradipnee, brahialgie 851, Braia 1312, brandy 809, Braşov 1305, Bratea 1312, braţ 884, Brădineşti 1312, Brăila 1230, 1312, Brăneşti, Brănişca, Brăşeu, Brătişa, Brătoteşti, Brăzeni, Brăznic 1312, brânca 556, Breazova, Bretea Mureşană 1312, brevet, brevetotecă, breviar 837, Brezaia 1312, briptă 560, bronhopneumonie, bronhoscopie, bronşită 851, broşare, broşură 837, Broţoni 1312, brumar 1562, Bruzani 1312, bubă 884, bubos 556, Buceş 1312, buchihală 1562, buchinist 837, 1254, bucium 884, Bucium 1312, bucoavnă 837, Bucur 1312, bucura 1259, bufeu 851, buget 837, Buha, Buituri, Bujac, Bujdulari 1312, buletin 837, bulimie 851, Bulzani 1312, bumbăcar 823, Bumbeşti 1312, bun 837, 884, bună-credinţă, bună-cuviinţă, bună facere, bună-purtare, bună seamă, bună stare, bunăstare, bună ştiinţă, Bună-vestire, bunăvoie, buncredincios 1254, Buneşti 1312, bun-gust 1254, Bunila 1312, bunînţeles, bunul-plac 1254, Burcăloni, Burăconi, Burcoşeşti, Burjuc 1312, bursă 805, 842, buric 884, Burtuca, Buruiene, Buta 1312, buză 851, buzumeneală 560, buzunar, cabinet 837, cablu 856, cabotin 838, cacao 1254, cadru 837, 1230, caducitate 858, caisíe 906, cal 540, 541, calambur 805, calcemie, calciu, calciurie, 851, calculator 837, calculoză 851, calendar, caligraf 837, calitate 841, calmant, calorie 851, calpac 1562, calus 851, cambie 819, camuflaj 1259, canal 837, 856, 858, cancer 851, candidat 837, candidoză 851, canotier 871, cap 837, 884, capitol 837, capitulare 858, capot 822, capră 540, captán 906, car 884, carabatác, caracatál 906, caracter 837, 851, caracteristică 837, carale 1254, carantină 851, carâmb 834, cardan 904, cardiograf, cardiopatie 851, care 1230, Caremani 1312, Caricatu 1304, carie 851, carnaj 798, caro, carou 1254, carte 837, cartelă 837, 856, carterái 906, cartilaj 851, cartograf, cartografie, cartotecă, cartuş 837, casă 883, casetă 837, cash 1257, castrare 851, caşerare 837, caşexie 851, caşmir 801, caşurare 837, catalepsie 851, catalog, catalogare, catalografie 837, cataplasmă, cataplexie, catar, cataractă 851, categorie, catehism 837, cateter, catgut 851, CATV 856, cauter 851, cauzalitate 869, cavernă, cavitate 851, cazinou 1254, cazmir 906, cazuar 838, cazuistică 869, cavatină 838, că 777, Căbeşti, Călămar 1312, călăreţ 541, Călcádza 1300, Călimăneşti, Călineşti 1312, cămaşă 837, cămilă 540, Căoi, Căpăţâni 1312, căpistere 823, 901, Căprăreşti, Căprioara 1312, căra 884, Căraci, Cărăstău 1312, cărbunar, cărete 1562, Cărmăzăneşti 1312, căscat 851, Căstău, Cătăneşti 1312, cătănie 560, căuş 541, căutare 837, Căvăran 1306, Căzăneşti 1312, câcă 541, Câmpuri de Sus 1312, Cândeşti 1286, cânepişte 807, Cânile 1312, cânta 1254, cântar 802, cârcălit 541, Cârjiţi 1312, cârlig 823, Cârneşti 1312, CD-ROM 837, ceai 851, cealî 906, ceapraz 1562, ceară 541, ceas 1140, ceaslov 837, ceauşeşti 1259, cec 819, Cecănăie 1312, cecitate, cefalee 851, cel 742, celălalt 756, celbíş 906, centru 837, cenuşă 820, 888, ceramică 808, cerăţ 807, Cerbăl 1312, cerbicos 823, cercetare, cerere, cerinţă 837, Cerişor, Cerloni, Cerna, Certej 1312, certificat 837, cerumen, cervicită 851, cetăţenie 858, cetârnă 541, Cetina 1287, cezarian 851, CFE 854, changeant 801, cheamăt 903, Cheia 1312, cheie 807, chelie, cheloid 851, cheltuială, chenar 837, chenille 801, Cherghеş 1312, chermeá 906, cheviot 801, chiamăt 903, chiaviţă 556, chică 807, chiffon 801, Chilioaia, Chimindia 1312, Chimioníu, -íe 906, chimioterapie 851, Chimir 871, chimono, chin 1254, chingă 807, chintă 1254, chintz 801, chioştec, chirie 823, chirurgie, chist 851, Chişcădaga, Chitid 1312, Chitigaz 1370, chiurchéş, chiurchi-calém 906, chiuretaj 851, chizúl, -ă 906, cicero 837, cicúr, cidíu, -íe 906, cifoză 851, cifru 837, Cigmău 1312, cimil 823, Cimpa, Cimponeri 1312, Cinch 856, Cinciş-Cerna 1312, Cinculea 1312, cinematecă 837, Cioaca 1312, cioclonţ 834, ciolănar 1254, Cionii, Ciopeia, Ciortii 1312, ciot 540, cip 837, cipă 541, circa 818, Circoveşti 1312, circumcizie 851, cirip 541, ciroză, cistită 851, citat, cititor 837, citoscopie, citostatic 851, Ciucur, Ciuda, Ciula Mare,

Ciulpăz 1312, ciumă 851, Ciumă 1304, Ciumăgeşti, Ciungani, Ciungu Mare 1312, ciur 822, CJTF 854, claie 1562, claque 801, Clarck-Belt 856, clasă 837, 860, clasificare, clasificator 837, claustrofobie 851, clauză 858, 1254, clearing 837, cleptomanie 851, Clifa 1304, climacteriu, climat 851, clin 1254, clipire, clismă 851, Clone-Card 856, Clopotiva 1312, clupie 560, cnez 1562, Coaja 1312, coajă 1259, coală 837, coaliţie 858, coampă 541, Coarnele, Coarnele Caprei, Coasta 1312, coautor 837, cobeligeranţă 858, cocktail 839, Cocolani 1312, COCONA 854, cod 837, codare 856, codex, codice, codificare, codificator 837, codru 823, Codru 1312, coeficient 837, cointreau 809, colaţionare, colaţiune, colectură, colecţie, colecţionar 837, colier 871, coliziune 1254, colnic 807, colocviu 837, colop 541, colţ 807, Colţ 1312, coluziune 1254, com, comandă 837, comando 1254, comentariu 837, comerţ 1232, cominform 860, compatibilitate, compendiu, compilaţie, completare 837, compoziţionare, compresie 856, compromis 858, computer 837, comunicare 837, 860, comunitate 860, concept 837, 1272, concert 822, concesiune 841, 853, concurenţă 1048, concurenţial 1238, conduce 1259, conector 856, confederaţie 858, confesiona, confidenţialitate 869, conflict 858, confrunta 1231, 1254, congres 837, conjugal, conjugat, conjunctiv 1254, conotaţie 837, consens 1254, conservare 837, consiliere 806, constantă 839, Constantin Daicoviciu 1306, constitui 1257, constrângere 1048, contaminare 1237, contencios 790, contingent 1259, Contoni 1312, contra 1272, contrabandă, contrafacere 1048, contraproliferare 854, contrastalii 841, contratitlu, contribuţie, conversie, convertizor 837, convertor 856, cooperaţie 1264, Copaci 1312, copertă, copie, copist, copyright, Coran 837, Corbeoni, Corduneşti, Cordurea 1312, corect, corecta, correcteur, corectiv 1254, corector 837, 1254, corectură, corecţie, corecţional, corigent, corija 1254, Corindeşti, Corlani 1312, corn 541, Cornăţel, Coroieşti 1312, corp 837, 861, corpus 837, correct, correctus, corriger, corrigere 1254, corugă 807, corupţie 1048, Coseşti 1312, cosit 540, cost 834, 841, Costeni, Costeşti 1312, coştac 556, cot 541, cotare, cotă, cotidian, cotor 837, Cotucu 1312, coţofană 540, Covragiu 1312, cozace 556, Cozia, Cozmeşti 1312, cracă 560, Cracul Rotunda, Cracul Roţilor 1304, Cram 1312, cravată 871, Crăciun 518, 891, Crăciuneşti, Crăguiş 1312, crăpa 560, crăpătură 1562, creanţă 843, crede 730, credit 789, 841, 849, crehui 541, crengărit 828, crestomaţie 837, creşte 560, crimă 1272, criptografie 837, Cristur, Criş 1312, Crişana 1308, Crişeni, Criva 1312, criză 858, 860, cromolitografie, cronică, cronograf, cronologie 837, Crucea-Voinii, Cruceşti 1312, cuartă, cuartet 1254, cuc 1303, cucui 807, 1303, Cucuieşti, Cucuiş, Cuieş, Cujereni 1312, culare 807, culegere 837, culiman 541, Culiţoni 1312, cultură 860, cumpărare 841, cunoştinţă 837, cupaşă 541, cuprins 837, curătură 807, 823, curăţa 1238, curcan 540, curcubeu 795, Curechiu 1312, curmătură 807, Curpenii-Silvaşului 1312, curriculum 806, Curteni 1312, custode 837, cută 823, Cutin 1312, cutterizare 837, cutumă 838, cuvânt 837, 861, 886, 900, cvadruplex, cvadruplu, cvartă, cvartet 1254, cvasisinonim 837, cvinarie, cvintă, cvintet, cvintuplex, cvintuplu 1254, dagherotipie 837, dajnic 1562, Danu 1312, da(r) 775, dare 823, datare, dată 837, dator 560, 823, datorită 1231, Dăbâca, Dănci, Dănciuleşti, Dănuleşti, Dănuţeni, Dărăbănţeşti, Dâlja Mare 1312, dâmb 807, Dâmbovana, Dâmpete 1312, dânsul 1233, 1259, Dâncani, Dârjana, Dârnuleşti, Dârteşti 1312, dB, DbW 856, deal 1562, Dealu-Babii, Dealu-Boului, Dealu Clănii, Dealu-Dăneştilor 1312, debuta 1254, decapita, decapitare 1238, decizie, declaraţie 858, declin, declina, declinare, decliner 1254, decliv 838, decodificare 837, decrepit 838, decret 837, dedublare 810, de facto 840, deflaţie 819, degera 1254, degradare 837, de jure 840, delapidare 1048, delegat, deliberare 858, delict 858, 1048, delimitare 858, delniţă 1562, demara 1254, demarcare, demers, demilitarizare 858, democraţie 841, demodulator 837, demult 1230, densitate 837, denunţare 858, Deparaţii-Hărteşti 1306, depozit, depozitar 837, deroba 1254, derula 1254, 1257, descifrare, descriere, descriptor 837, design 1127, desligeá 906, despuiere, destinatar 837, devalorizare 843, developare, dezacidificare 837, dezbăura 822, dezideologizare 1238, dezinsecţie 837, dezmăura, dezvăiera, dezvăierat 822, dezvoltare, diafilm, dialog, diapozitiv, diascop 837, diavol 895, dictat 858, dicţionar 837, diferend 858, diferenţă 822,

diferit 1254, difuzare 837, digera 1254, digitalizare 837, Dinoni 1312, direct 1254, direge 1304, Diri Forcoş 1312, dirigent, diriginte, diriguitor 1254, disc, dischetă 837, disciplinizare 869, discografie, discotecar, discotecă, disertaţie 837, disipat 1254, dispărea 1245, dispozitiv 837, distanţă 856, distih, distribuţie 837, diunurlúc 906, divizionare, diviziune 837, dobă 560, dobândă 789, 842, Dobra, Dobreşti, Dobriceni, Dobroţ 1312, document 837, Dodoconi 1312, domino 1254, domn 1130, Domogled 1304, Donconi 1312, dora 553, Doseşti, Dosu, Doţia 1312, douăzeci şi trei 1254, drac 901, Dragomir, Dragoş, Dragotă, Dragubrad, Drăgăneasa, Drăghiceşti, Drăieşti 1312, drege 1254, 1304, dregtor, drept, dres 1254, drezină 904, dublu 1254, duce 1238, Dudeşti 1312, dulbină 822, Dumbrăviţa, Dumeşti 1312, dumneata 1233, După Piatră 1306, duplex 1254, duşancă 560, Ebendorf, Ebeni 1304, ebranlat 1254, echimoză 838, economie 860, 1254, eden 838, efect 819, efectiv, eficace, eficient 1272, Eftimie Murgu 1306, elevaţie 856, elí-calém 906, elită 860, embargo 1254, emén-café 906, emisiune 852, emitent 819, 852, englezism 1259, epigon 838, episcop 891, erg 1008, Erzaţ-Gherten 1304, escrocherie 1048, espadrile 871, eşapament 822, eterat, etic, eutanasie 838, evaziune 843, exotism 839, exprima 1272, extraconjugal 1254, extremă 1259, fabrică 540, face 812, 1259, faliment 843, Făgăşoni 1312, făget 807, Făgeţel 1312, fălăni 560, Fărcădeana 1312, Făt-Frumos 846, Făureşti, Fânaţe, Fântâna 1312, fântână 540, fârângiu 906, Fâstâci 1312, februarie 1254, fecunda 1232, Federi, Feregi 1312, felegea 1562, Ferseg 1312, fi 608, 775, 1231, 1259, 1324, fiecare 1231, fiindcă 777, filarghirie 823, Filimoni 1312, filodormă 1048, filosofie 860, finaliza 1232, Fintoag 1312, firicior 1562, Firizoni, Firma, Fizeş 1312, flagrant 1231, 1232, flăcău 822, floare 540, florentină 871, Florese, Floreştilor 1312, foaie 823, foc 795, Fodori 1312, folos 1048, Folţ, Fornădie 1312, forobraz 834, fortuit 1259, forţă 854, fotograf 540, Frăsinei 1312, frăsinel 1562, Frăsinet 1312, frânghie 718, Frăteasa, Frânconi 1312, frigură 823, fripturist 1254, Frunti, Frunză Verde 1312, frustrare 1259, Ful 905, fulcel 845, funcţie 1231, funcţionabilitate 869, Fundata, Furcituri, Furdeşti, Furniconi 1312, fuzalíe 906, gadină 1562, galant 1254, Galaţi, Galbina 1312, gambetă 904, garant 1254, gard 847, gata 760, gavan 838, Gavrileşti, Găbăreşti 1312, găinar 541, Găunoasa, Găuricea, Găvăiţoi, Gânţaga 1312, gâlmă 807, Gârbeasca 1312, Gârlişte, Gârlişteanu 1304, gâscă 540, geantă 1245, gebeá 906, Geconi 1312, gelef 1562, Gelmar 1312, genune 807, Geoagiu, Georgeoni 1312, gera, gerare 1254, gerlion 838, germen 1237, gestiune 1048, Ghelari 1312, Gheorghe 1287, Gheorghe al Nichii, Gheorghiţoni 1312, gheşeftar 1254, ghezéc, ghiaúr-café 906, ghijbol 845, ghilotină 904, ghimpe 1562, ghioz 906, Ghizdăreşti 1306, Gialacuta 1312, ginger ale 809, gir 818, gira, girant 1254, girare, giratar 818, Giurgeşti 1312, glacial 838, Glodghileşti, Godineşti 1312, gogi 540, Golceşti, Goloni 1312, gorgan 807, Gornia, Gorundeni, Gostaia, Goşa, Gothatea, Govăjdie 1312, gozbi 560, grangur 1254, gravidă 822, grădină 540, grădişte 807, Grădişte, Grânele 1312, greaţă 822, Greci, Greileşti, Grid 1312, grind 807, Grind, Groapa, Grohoţ 1312, grosso-modo 840, Grosului 1312, groşet 807, groşi 823, Grozeşti 1312, Gruielaci, Gruieri 1312, grumaz 807, Grunţeşti 1312, grup 860, gubav, gubăvi, gubăvie 556, Gugeşti 1312, guliman 541, gună 890, Gura-Borului, Gurbăneşti 1312, gurguia 823, guşă 560, guză 540, hagemíş 906, haihui 846, halép, halvéz, has 882, haşlamá 906, Haţeg 1312, hăbăuc 560, Hăgău 1312, hălăiţă 540, Hărană, Hărău, Hărţăgani, Hăşdat 1312, hârdauă 726, HDTV 856, Hederiş 1312, hem 882, Hendreşti 1312, hennessi 809, hepleş 541, Hereclean 1313, Herepia, Herman, Herţeşti, Hicioni 1312, hidalgo 838, hijrét 882, histrion 838, Hobiceni, Hodeşti 1312, (h)odina 1304, Hogani, Holdea 1312, holding 843, homeric 838, Homorod, Hondol 1312, honoris causa 840, hont 541, horn 856, hosnişín, -ă 906, Hotar 1312, hotărnicie 844, hulub 1562, Hunedoara, Hurezi 1312, iabaşa 823, ianuarie 1254, ianâc, iarmá 906, iarmă 882, ideoplastie 810, ie 1562, iepure 540, iesm 882, Ieşelniţa 1306, iezer 1562, iezm 882, imagine 860, imanent 838, imediatitate 869, imperialism 858, implementa 1255, 1257, imprecaţie 838, imunitate 858, incasso 857, incitaţie 789, incorect, incorectitudine, incorecţiune, incorijibil 1254, indice 841, indigo, inebranlabil 1254, inel, ineluş 540, infatigabil 1254, iñe

834, infectare, infestare 1237, inflaţie 843, influenţă 858, 1254, informaţionare 869, ingenuitate 838, iia, ios 834, inscripţiona 869, insista 1274, insolvabil 857, instalaţie 856, insurecţie 858, integral 838, integrare 860, integritate 1254, intelectualitate 860, interoga 1254, interpela 1274, interrelaţiona 869, interşanjabil 1254, intervenţie 857, 858, intervenţionism 869, intuşabil 1254, invazie 858, investitor 852, investitură 1259, Ion 1287, 1289, ipnéu 906, ipso facto 840, iredentism 858, isabelle 871, ischiudár 882, ISDE 854, Isus Hristos 890, itinerant 838, iubi 794, iurgán 882, ivire 810, izbă 838, izdat 556, izoleucină 1008, împătrit 1254, îmbezna 560, închina, încincit, înclina, înclinare 1254, În Colnice 1312, încorporare 789, îndărătnic 822, îndoit 1254, îndopare 540, înghina 560, înnegri 1327, însăşi 1231, înşelăciune 1048, întâi, întreit 1254, întreprindere 1264, întruna 1230, întrupare 861, învăţ 823, învârtit 1254, jalbă 833, jantă 1245, jentuit 560, jetabil 1254, jigler 1245, joffre 805, jotcă 541, joule 1008, junghi, junghia, junghietură 1254, juntă 858, jurisconsult, jurisdicţie 1254, jurizare 869, ketchup 839, kirsch 809, la (vb.) 834, La Câmp 1312, lance 1259, lavalieră 904, laz 1562, lazocet 838, lăturean, leaca 834, leasing 849, 853, Lebensraum 858, legatar 838, legaţie 858, legitimitate 860, lejeritate 1232, lepădá 878, levitaţie 810, lichiditate 789, 849, licitaţie 853, limbă 1128, Linia Maginot 858, lipsi 823, litieră 838, locatar, locator 1254, locotenent 1230, locuţiune 838, logos 861, loto 1254, lucarnă 838, luceafăr 822, luciu 1562, lucrativ 1257, macioală 871, MACJ 856, macroeconomie 843, macula, maculator 1254, macumba 810, madera 809, maestru 1254, maghiar 848, magister 1254, magyar 848, mahăr 1254, mahút 882, mai bine-zis, maiou 1254, majă 802, malakoff 871, malfeturi, malşansă 1254, management 843, 1232, manager, managerial 1232, manco 849, mangealâc 906, manipulabiliatate 869, manşon 871, maramă 1562, marasquin 809, marchioţă 871, mare 1259, Marga 1304, marketing 843, 1232, marsala 809, martâc 882, martell 809, mass media 860, 1224, master 1254, matcă 556, materializare 810, mateuş 875, mazagran 904, maxim, maximum 1259, Măcicaş, măciuaş 1278, măgănoaie, măguiaţă, măhuie 875, măi 846, măiugă 875, mămular 882, măr 540, mărfar 1259, mărtac 882, măsură 844, mâjă 875, mână 810, mârjoală 875, mârtac 882, mârviţă, mâzgă 1562, mefient 1254, megalit 838, mehénchi, mehénghi, mehterhaneá, memhúr 882, memorandum 1652, Menu Morut 848, meremet 1562, mereor 540, merge 834, meriş 807, merita 1257, mestegíu 906, metalâc 828, meteuş 875, mezát 882, micro 1254, microeconomie 843, Miherechi 1370, mijgă 875, minghinitái 906, minim 841, 1259, minimum 1259, minută 838, mirază 875, mire, mireasă 794, miss 1259, mişto 1245, mită 1048, mlacă 807, moară, moarte 540, mobilizare 789, mociolău 875, mocirlă 807, modistă 838, Moigrad 1306, moimă 875, molângos 541, monedă 789, monokini 839, monomete 875, monopol, monopson, moratoriu 849, mort 540, mosgrim, mosgrin 834, mosomúr, -ă 906, moşie 796, moşneag 540, motoşană, motoşină 875, motto, moţiune 1254, MPEG 856, muchie 807, mudiudioi 875, muică, mul 1562, mulaj 810, multiplicator 789, mulţime 860, mur 894, muscană, muscur 875, muşama 1128, mutatis mutandis 840, muzgrim, muzgrin 834, muzgoare, muzgureală, muzgurit 875, nacavle 545, naţionalism 860, nautil 838, navlu 841, năfeluri 545, năhoadă 556, năluc 823, nănăşel 1562, năstrece(a) 556, Neamţ 1299, neaoş 838, Negotina 1354, negreaţă 822, neînviforat, nemţărie 828, nevá 882, Nicolae 1230, niscai, niscaiva, nişte 754, niţină 556, noiţă 911, noocraţie 841, noră, nostalgie 1254, nou 1231, numai 1272, nuriţă 823, o (pron.) 742, oală 540, oaspe 834, obială 1562, obligaţiune 789, 849, obraţ 807, oca 802, ochi 560, odaliscă 838, odată 1230, odolenesc 545, ofertă 818, 852, oficină 838, oficiu 858, Ofiel 905, ofuscat 1254, ojig 556, OK, om 1254, operaţie 849, opina 1274, oportunitate 1231, oprăvit 556, optsprezece 1264, or 1124, orajeoaze 1254, orbită 856, ori 775, 1124, ortopedic 871, ospăta, ospăţ 834, ostrov 807, Otlaco-Pustă 1370, otuzbéş-calém, ová 906, ozvrăti 556, pacea 823, 882, pact 854, pai 540, paisăc 834, paisprezece 1254, 1264, PAL 856, pală 823, panaceu 838, pancardă 1249, papirus 794, papiţă, papiţoi 797, papugiu 1273, parametru 839, parbriz 1245, parceá 882, pari 849, paritate 818, 849, paroxism 838, parteneriat 854, 1254, participaţie 849, partid 860, partinitate 816, Pascotă, Pascu 1287,

pastis 809, paşti 1231, Paşti, Paştina, Paştiu 1287, patrimoniu 838, patronim, patronimic 1257, patruzeci şi opt 1254, Paulian 1306, păcelă 1562, păcurar 838, pădure, păltinet 807, Părău-Boului, Părău-Cuţii, Părău-Dumbrăviţii, Părău-Goldeştilor 1312, părinte 544, Păscan, Păscălina, Păscău, Păscoiu, Păscuţ, Păscuţa, Păşteşti, Păştina 1287, pătrat 1259, păună 1562, pâine 656, pârpor 556, Pe Comoară 1312, pedestru 834, pentru că 777, peppermint, pepsicola 809, perciună 906, peret 1562, pergament 794, periplu 855, periş 807, persoană 852, 1254, persona grata, personaj, personalitate, persona non grata 1254, Pe sub Gard 1312, peşchín 882, peşte 540, pianissimo 1254, piaţă 843, 860, 1254, piemn, pilă 823, pinír 882, pipirí-cosàc 906, pipiţă 797, piscup 887, plai 807, plajă 1259, plasament 849, plasă, plătiţă 1562, plebiscit 1652, Pleşeviţa 1354, plop 1562, pluralism 860, plutocraţie 838, 841, pocinog 1303, pod 540, 807, pogan 556, Pogara 1303, Poiana Rotată, Poiana Ruscăi, Poiană 1304, Poieniţa-Giurchii 1312, polarizare 856, politică 849, 860, 900, poliţă 853, Polomul 1303, pomană 1562, pomniţă 834, pool 849, popă 545, porc 1254, Porolissum 1306, posibil 1231, poşetă 871, poşotecă 1254, potabilizare 869, potrivit 1231, povară 802, poziţie 852, 856, prădelică 1562, preluare 852, prenume 1257, preot 545, 1254, preot-prezbit 1254, preoţie 820, prerogativ, prerogativă, presbyter 1254, preţ 841, preuteasă 1562, prevedere 1264, prevenire, prevenţie 1231, previziona 869, prihodişte 1562, prim, primul 1254, pripor 807, 1562, privatizare 791, privi 1124, probant 838, proceda 1254, procură 853, productivitate, produs 843, profera 838, profesionalism, profitabilitate 869, promoţional 1255, pronume 1257, propriu 1251, 1259, prosop, prost-crescut 1254, protecţie 841, protest 853, probă 855, providenţă 838, prunişorean 1562, pseudonim 838, pulpă 809, punch 839, punci 809, pune 1259, purcede 1254, purcel, purice 540, purja 1238, puşlamá 882, putere 841, 860, radio 1254, ramazán 882, raport 1231, ráscotă 912, rastrefeneá, răfeneá 882, răitúg 912, rămâne 1245, rămuc 898, răndóg, răpăcióage 912, răpune 823, răstăví 912, răstoacă 807, rău 1231, răudispune, răuscriinţă 1254, răvaş 1562, război 1254, râcâí 912, Râmeţi 891, râpă 1562, râu 807, Râu Bărbat 1312, realiza 1231, reascriinţă, rebus 1254, receptor, recepţie 856, recepţionat 869, recipisă 849, 853, reconversiune 853, recto, rector 1254, recrut, recrutare 1259, redevenţă 853, redundanţă 1254, reflaţie 819, 853, rege 1254, regent 838, regere 1254, regim 860, 1254, regiment, regiune, regulă 1254, relevment 855, remaia 1254, remanenţă 1231, remania 1254, remeţie 887, reminiscenţă 1231, repercusiune 1259, reproba 838, rescont 849, 853, respecta 888, respectiv 1130, 1231, respiro, restauraţie 1254, restricţiona 869, retorică 838, réşcă 912, revelare 838, reziliere 818, riál 906, ripác 912, risc 804, rizá-pazàr 882, Roata 1304, rob, robi 1562, rod 912, rogojină 828, rom 809, român 463, 815, 1318, Rotariu 1239, Rotate 1304, rovină 807, Rudăria 1306, rug 912, ruliu 855, rup 882, Rusalin 1287, Rusca 1304, rutină 850, sabá, saiá, saié 882, saké 809, sandagealâc 906, sandúc 882, sandviş 805, sarabandă 1272, sarailíe, saralíe, sarhát 882, sat 796, sau 775, saxofon 805, sălătra 1562, sănduc 882, sărăcie 841, sărhát 882, sân 1140, sândúc 882, sânge 540, scală 1562, Scheii Braşovului 1305, scont, scontare 849, scrisoare 857, scrutin 860, scuipat 1562, scumpie 823, scurt 1562, scutelnic 1652, se 742, sebá 882, Sebeş 1304, SECAM 856, secularizare 1652, secund 1254, seftenlichí 906, selém 882, servi 1231, 1271, serviciu 1259, seralíe, serhát 882, sfida 1272, sfitoc 1562, shantung 871, shielet 1562, siderat 1254, Siliştea Gumeşti 1306, sindrom 839, sireán, sirén, sirín 882, slăhuşit, slebe 874, slobozenie 560, smâlceag, smioarţă 874, social-democrat, socialism 860, solda 818, solomie 874, solvabil 838, solvabilitate 841, solz 886, som 1562, sondaj 1254, soporific 838, soră 1254, sosiedel 1562, sovád 906, spanar, spăhie 874, spân 901, specios 838, spin 822, splau 874, sprinten 1562, spuri 834, stafie 540, stalii 841, 849, stabilizare, stabilitate 841, stand by 1257, START 854, stat 860, 1254, stânga 860, stâlpare 834, stelaj, stoic 838, străghiată 834, string 839, stripteză 1272, structură 796, struţ 834, studio 1254, stup 901, Sub Crâncean, Sub Cunună 1312, subjonctiv, subroga 1254, suflet 861, sui generis 840, sundúc 882, suprastalii 849, surogat 1254, surprinde 1255, Sucidava 1309, swap, swing, switch 849, şaisprezece 1254, 1264, şaizeci 1254, şantaj 1048, şapcă 1562, şar 807, şi 775,

1231, şliboviţă 809, şlipă 541, şmecher 1254, Şoimuş 1285, şomaj 842, ştab 1254, şti 1231, ştiinţă 860, şpureancă 834, şucheat 1562, şui 556, şupeá 906, tabac 1562, tabán, tabánă 882, tabără 823, tabét 906, tabu 839, tacóz 906, taftalâc, taftalúc, tahtalâc 882, tainá 794, talisman 810, taluz 838, taneá 882, 906, tapioca 838, tarabolús, tarabulós, tarabulús, tarabulúz 882, tarabuz 906, tarantulă 838, taratlí 906, tarpan 838, tăcătă 906, tăcea 911, tăia 885, tălpíz, -ă 882, tărâţe, tânjală 1562, târpie 556, tedeum 1259, tei 823, telepatie 810, teltea, telpíz, -ă, teltíe 882, teme 888, temél 906, tempo 1254, temporal 838, tenis 1259, teocraţie 841, tequila 809, teré, terpedín 906, terţ 1254, ticnea, tilíe 882, tindă 883, tipilíc 906, titirit 838, titlu 849, tizana 838, TNP 854, topică 838, topleicúţă 906, topor 1562, toptan 882, totalitarism 860, trafic 1048, transponder 856, tras 819, traste 834, trata 849, trat, trăgător 819, trăsură 844, treabă 1562, Trebnic 846, trebui 769, tren 540, tribord 855, triplex, triplu 1254, Trivalea Moşteni 1306, trofeu 1259, tronc 560, trup 861, tufă 823, tuluc 834, tumurlúc, tumurúg 882, turban 871, turbăceală 823, turcoaz 1254, tuslamá 882, tuslós, -oásă 906, tuşă 1259, tuzlamá 882, ţărănism 1652, ţărână 888, ţigară 1259, ţingălui 834, ţintă 1562, UED 854, ugerét, ugerít, ularmá 882, ulei 540, Uliţa-Corneştilor 1312, Uliţa oarbă 1304, ultra Siliam 848, umanizare 796, Umbrăreştii din Deal 1306, umid, unsprezece 1254, urât 1562, urdu-bélea 906, urlă, urloi 893, Urpole 1354, ursări 823, ursinic 1562, uşă 1259, utiliza, utilizare, uz, uza, uzare 1264, uzo 809, vacuum 1264, vagamente 1254, valah 463, 815, valancienne 871, Valea Arsului, Valea Caselor, Valea Carpenilor, Valea Căinelui de Jos, Valea Dobii, Valea-Dreptului, Valea-Dubii, Valea Fierului 1312, valid 838, valoare 852, várdie 906, vasilcă 808, Vasile 1287, vatră 796, văiera 822, vătah 1562, vâj 834, venit 841, 843, veracitate 1254, verb 861, verdare 823, verdict, veridic, verifica, veritabil, veritate 1254, veros 838, verosimil, verosimilitudine, verso, veto 1254, viager 838, vice 1239, video 1254, vin 809, vinculaţie 849, vipt 834, virtuoz 1231, vis-à-vis 1257, vitái 906, viza 1231, vizavi 1254, voaletă 871, vodcă 809, vulpe 540, warrant, warantare 849, wisky 809, zadă 838, 901, Zalău 901, 1314, zalbă 825, zanaát 906, zăbroană 825, Zălau 1314, zămitiche, zăncălău 825, zănoagă 807, zât 906, zdrăvi 556, zeamă 901, zene 810, zer, zero 1254, zgaroi 1562, zgâmboi 439, zgoadă 822, zonă 856, zuf 1562.

RUSĂ: Kokuj, Lom, Polom, Počnok 1303.

SĂSEASCĂ: Hous 883.

SÂRBĂ: kuća 882.

SLAVĂ: sień 883.

UCRAINEANĂ: pritvor, sing 883.

L I M B A R O M Â N Ă

Calea 13 Septembrie nr. 13
RO-76100 Bucureşti 5
ROMÂNIA

Founded in 1952
12 issues every year

Editor in Chief: I. Coteanu

Assistant Editor: Mioara Avram

Associate Editors:
Gh. Bolocan, Gr. Brâncuş, Gh. Chivu, Ion Gheţie, Valeria Guţu Romalo, Theodor Hristea, Marius Sala, Laura Vasiliu, Rodica Zafiu

LIMBA ROMÂNĂ is devoted to the study of the Romanian language: grammar, vocabulary, the literary language and stylistics, thr history of Romanian linguistics, dialectology, language refinement, ortography, etymology, onomastics and philology, articles in general linguistics, commentaries, opinions on usage, notes and reviews. The journal also publishes review articles, bibliographical notes, chronicles. The journal also publishes annually an exhaustive bibliography of works in linguistics printed in Romania.

Editorial address: redacţia revistei LIMBA ROMÂNĂ, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Calea 13 Septembrie nr. 13, RO–76100, Bucureşti 5, România.

Books for review and publications for exchange should be sent to the address above.

Subscriptions should be sent to: RODIPET S.A., Piaţa Presei Libere nr. 1, P. O. Box 33–57, Bucureşti, România; ORION PRESS INTERNATIONAL S.R.L., Şos. Olteniţei 35–37, Sect. 4, P. O. Box 61–170, Fax (401) 312 24 25, Tel. (401) 634 71 45, Tel. (401) 634 63 45, Bucureşti.

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesaţi de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române: gramatică, vocabular, limbă literară şi stilistică, istoria lingvisticii româneşti, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică şi filologie.

Revista publică, în nr. 7–8, o bibliografie anuală exhaustivă a lucrărilor de lingvistică apărute în ţara noastră, articole de lingvistică generală, note, comentarii, consultaţii şi recenzii.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sunt rugaţi să înainteze articolele, notele şi recenziile în două exemplare, dactilografiate la două rânduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuş, pe hârtie de calc. Tabelele şi ilustraţiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planşe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea aceloraşi date în text, în tabele şi grafice. Explicaţia figurilor va fi dactilografiată pe o pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la 1 în continuare. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanţelor internaţionale.

Responsabilitatea asupra conţinutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul consiliului de conducere cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 2 (două) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

R–76117 Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacţia IORGU IORDAN, ALEXANDRU GRAUR, ION COTEANU, **Dicţionarul limbii române (DLR)**, serie nouă, tom XI, partea a 2-a, litera **T (t – tocăliţă)**, 1982, p. 1–376; tom XI, partea a 3-a, litera **T (tocăna – twist)**, 1983, p. 377–764; tom VIII, partea a 5-a, litera **P (presin – puzzolană)**, 1984, p. 1343–1866; tom X, partea 1, litera **S (s – sclabuc)**, 1986, p. 1– 400; tom X, partea a 2-a, litera **S (scladă – sămînţărie)**, 1987, p. 401– 704; tom X, partea a 3-a, litera **S (semn – sîveică)**, 1990, p. 705–1042; tom X, partea a 4-a, litera **S (slab – sponghios)**, 1992, p. 1043–1412; tom X, partea a 5-a, litera **S (spongiar –swing)**, 1994, p. 1413–2150; tom XII, litera Ţ, 1994, 240 p.

*** **Memoriile Secţiei de Ştiinţe Filologice, Literatură şi Arte**, seria IV, tom VIII **(1986)**, 1987, 262 p.; tom IX **(1987)**, 1989, 196 p.; tom X **(1988)**, 1990, 232 p.; tom XI **(1989)**, 1993, 258 p.

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „ALEXANDRU PHILIPPIDE" – IAŞI, **Tezaurul toponimic al României. Moldova. Repertoriul istoric al unităţilor administrativ-teritoriale 1772–1988**, vol. I, partea 1, 1991, 828 p.; vol.I, partea a II-a, 1992, 1703 p. + 16 hărţi.

TIMOTEI CIPARIU, **Opere**, vol. I, 1987, LVIII + 476 p.; vol. II, 1992, XLVII + 534 p.

MIOARA AVRAM, **Ortografie pentru toţi. 30 de dificultăţi**, 1990, 168 p.

ANDREI AVRAM, **Nazalitatea şi rotacismul în limba română**, 1990, 284 p.

LILIANA IONESCU-RUXĂNDOIU, **Naraţiune şi dialog în proza românească**, 1990, 184 p.

EMANUEL VASILIU, **Introducere în teoria limbii**, 1992, 114 p.

GRIGORE RUSU, VIOREL BIDIAN, DUMITRU LOŞONŢI, **Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania**, vol. I, 1992, XXIV + 356 p. + 250 p. (broşura).

*** **Codex Sturdzanus**. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediţie de text şi indice de cuvinte de Gheorghe Chivu, 1993, 522 p.

H. MIHĂESCU, **La romanité dans le Sud-Est de l'Europe**, 1993, 600 p.

*** **Crestomaţia limbii române vechi**. Vol. I **(1521–1639)**. Coordonator Al. Mareş, 1994, 246 p.

SEXTIL PUŞCARIU, **Limba română**, vol. II: **Rostirea**, 1994, 476 p. + 53 hărţi lingvistice.

ION GHEŢIE, **Introducere în dialectologia istorică românească**, 1994, 176 p.

EMANUEL VASILIU, **Elemente de filosofie a limbajului**, 1995, 132 p.

*** **Limba română şi varietăţile ei locale**, 1995, 136 p.

ISSN–0025–3523

LR, XLIV, nr. 7–8, p. 245–428, Bucureşti, 1995

42 200

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Lei 1400

5488

BIBLIOTECA „ASTRA"

ACADEMIA ROMÂNĂ

SECŢIA DE FILOLOGIE ŞI LITERATURĂ

LIMBA ROMÂNĂ

XLIV

DIN CUPRINS:

● ANDREI AVRAM, Alternanţe fonologice în grupuri consonantice şi grupuri consonantice alternante ● GH. CHIVU, O variantă ignorată a românei literare moderne – limbajul bisericesc ● VALERIA GUŢU ROMALO, Limba română contemporană în perspectiva evoluţiei limbii române ● GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, Structuralism ● EMILIA PARPALĂ, Metafora simbolică ● ANDRA ŞERBĂNESCU, Un model integrator ● N. A. URSU, Gramatica lui Amfilohie Hotiniul (*Lecţione*, Iaşi, 1789) ● LAURA VASILIU, *-ER:* sufix sau variantă ? ●

9-12/1995

52617

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

COLEGIUL DE REDACŢIE

Acad. ION COTEANU – redactor-şef
MIOARA AVRAM – redactor-şef adjunct
GH. BOLOCAN
GR. BRÂNCUŞ
GH. CHIVU
ION GHEŢIE
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
MARIUS SALA
Membru corespondent al Academiei Române
LAURA VASILIU
RODICA ZAFIU

Redactor responsabil de număr: MIOARA AVRAM

Apare de 12 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, apelaţi la serviciile de abonamente prin oficiile poştale şi factorii poştali.

În ţară, revista se poate procura prin poştă, pe bază de abonament la: RODIPET S.A., Piaţa Presei Libere nr. 1, Sector 1, P.O. Box 33–57, Fax(401) 222 64 07, Tel. (401) 618 51 03, 222 41 26, Bucureşti; ORION PRESS INTERNATIONAL S.R.L., Şos. Olteniţei 35–37, Sector 4, P.O. Box 61–170, Fax (401) 312 24 25, (401) 634 71 45, Tel. (401) 634 63 45, Bucureşti; AMCO PRESS S.R.L., Bd. Nicolae Grigorescu 29 A, ap. 66, Sector 3, P.O. Box 57–88, Fax (401) 312 51 09, Tel. (401) 643 93 90, (401) 312 51 09, Bucureşti.

La revue „Limba română" paraît 12 fois par an.

Toute commande de l'étranger pour les travaux parus aux Éditions de l'Académie Roumaine sera adressée à: RODIPET S.A., Piaţa Presei Libere nr. 1, Sector 1, P.O. Box 33–57, Fax(401) 222 64 07, Tel. (401) 618 51 03, 222 41 26, Bucureşti; ORION PRESS INTERNATIONAL S.R.L., Şos. Olteniţei 35–37, Sector 4, P. O. Box 61–170, Fax (401) 312 24 25, (401) 634 71 45, Tel. (401) 634 63 45, Bucureşti.

Adresa redacţiei:
Calea 13 Septembrie nr. 13
R–76100 Bucureşti
Tel. 410 38 46, 410 32 00, int. 2311

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13
R–76117 Bucureşti
Tel. 410 38 46, 410 32 00, int. 2119

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ROMÂNĂ

0 - DEC. 2014

Anul XLIV 1995 Nr. 9–12
septembrie – decembrie

SUMAR

Omagiu academicianului ION COTEANU
la a 75-a aniversare

ANDREI AVRAM, Alternanțe fonologice în grupuri consonantice și grupuri consonantice alternante 431
DOINA BABEU, Ortografia limbii române în concepția lui Simeon Mangiuca 437
GH. CHIVU, O variantă ignorată a românei literare moderne – limbajul bisericesc 445
MAGDALENA GEORGESCU, „Lecsiconașele" ieromonahului Macarie 455
ION GHEȚIE, Lexicul regional românesc în secolele al XIII-lea – al XVI-lea (până la 1521) 465
VIORICA GOICU, Despre numele *Obreja* 477
VALERIA GUȚU ROMALO, Limba română contemporană în perspectiva evoluției limbii române 483
ALEXANDRU MAREȘ, *Muradin-Sultan* din cronicile românești 489
RODICA MARIAN, Coordonate semantice în *Luceafărul.* Cele trei singurătăți ale finalului 493
ECATERINA MIHĂILĂ, Suspendarea predicației în poezia postmodernistă (1960–1980) și interpretarea ei semiotică 499
DOINA NEGOMIREANU, Tipuri de familii lexicale 507
VIRGIL NESTORESCU, Note etimologice 511
GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, Structuralism 515
EMILIA PARPALĂ, Metafora simbolică 521
MARIANA PLOAE HANGANU, Specificul terminologiei ca știință în raport cu celelalte științe ale limbajului 529
MARIA PURDELA SITARU și ILEANA IRIMESCU, Note lexicale și etimologice. Pe marginea unor împrumuturi de origine germană în subdialectul bănățean 533
ADRIAN REZEANU și FILOFTEIA MODORAN, Toponimie urbană în izvoare cartografice... 541
RODICA SUFLEȚEL-MOROIANU, Nume de familie de pe valea superioară a râului Bega 549
FELICIA ȘERBAN, Digraful *oa:* o descriere pentru recunoașterea automată a diftongului... 555

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 429–619, București, 1995

52617

ANDRA ŞERBĂNESCU, Un model integrator 563
N. A. URSU, Gramatica lui Amfilohie Hotiniul (*Lecţione,* Iaşi, 1789) 573
EMANUEL VASILIU, Conţinut de conştiinţă şi simbolizare 581
LAURA VASILIU, *-ER:* sufix sau variantă? 583
ADRIAN VOICA, Varietăţi ale celulelor ritmice penta- şi hexasilabice în versul cult românesc 587

*

SUMARUL REVISTEI „LIMBA ROMÂNĂ" PE ANUL 1995 597
INDICELE REVISTEI „LIMBA ROMÂNĂ" PE ANUL 1995 (Vera Năstase şi Nicoleta Mihai) 601

Andrei Avram

ALTERNANȚE FONOLOGICE ÎN GRUPURI CONSONANTICE ȘI GRUPURI CONSONANTICE ALTERNANTE

1. Spre deosebire de alternanțele fonologice ai căror termeni sunt vocale sau succesiuni formate dintr-o semivocală și o vocală (ele pot fi numite, la un loc, v o c a l i c e), alternanțele c o n s o n a n t i c e (pentru simplificare, includem în această categorie și pe cele în care termenii sunt semiconsoane, precum și alternanțele între o consoană și „zero" sau între o semiconsoană și „zero") se produc de regulă la finala morfemelor.

Regula privitoare la distribuția alternanțelor consonantice cunoaște puține excepții. În cadrul unei prezentări generale a alternanțelor datorată lui I. Coteanu (1981, p. 20–22), cele mai importante dintre aceste excepții (printre care, evident, nu se numără alternanța „zero" ~ /y/ din *mână – mâini*) figurează într-un paragraf aparte, intitulat *Alternanțe în grupuri consonantice* (p. 22). Dintre cele patru grupuri menționate acolo – în notație ortografică, *sc ~ șt*, *st ~ șt*, *cs ~ cș*, *str ~ ștr* – ne vor interesa, în continuare, numai cele în care este alternant primul sau și primul element, ceea ce înseamnă că alternanțele în cauză se abat de la regula generală menționată mai sus. Grupurile notate de autorul citat *cs/cș* și ilustrate cu exemplele *ortodox – ortodocși*, *sfinx – sfincși* vor fi lăsate la o parte, întrucât aici consoanele alternante se află în poziție finală de morfem (ca și /s/ și /ș/ din *dens – denși*, *fals – falși* etc. sau /z/ și/j/ din *mânz – mânji*, *dârz – dârji* etc.), iar elementele consonantice precedente nu sunt alternante.

2. Se pune întrebarea dacă termenii alternanțelor care se produc în grupurile consonantice sunt sau nu sunt întotdeauna grupurile ca atare; cu alte cuvinte: este sau nu justificată punerea semnului egalității între a l t e r n a n ț ă î n g r u p c o n s o n a n t i c și a l t e r n a n ț ă î n t r e g r u p u r i c o n s o n a n t i c e? Se pare că de cele mai multe ori la această întrebare s-a dat – cel puțin pentru unele dintre alternanțele produse în cadrul grupurilor – un răspuns afirmativ, chiar dacă el nu a fost formulat explicit (vezi, de exemplu, Graur/Rosetti 1938, p. 28; Guțu Romalo 1968, p. 82–83, 122, 212–213; Belchiță 1969, p. 424).

În ce ne privește, am încercat, cu altă ocazie (Avram 1972a, p. 119–120,125–126), să argumentăm punctul de vedere conform căruia un fonem constant în toate alomorfele unui morfem nu poate face parte dintr-un termen al unei alternanțe. După părerea noastră, care coincide cu cea a lui J. Felix (1965, p. 792), în *veste – vești*, *gust – guști*, de exemplu, alternează numai cele două consoane fricative; termenii alternanței nu sunt grupuri consonantice, ci segmente constituite din câte o singură unitate fonologică, întocmai ca în *des – deși*, *dens – denși*, *pas – pași* etc. Tot o alternanță între două consoane (nu între grupuri consonantice) se produce și în forme ca *albastru – albaștri*.

LR, XLVI, nr. 9–12, p. 431–435, București, 1995

3. Ceva mai complicată, sub aspect morfonologic, este problema unor perechi de forme ca *muscă – muşte, cresc – creşti*. La prima vedere, singura interpretare posibilă pare a fi aceea potrivit căreia termenii alternanţei sunt grupurile /sk/ şi /şt/ sau, mai exact, /Sk/ şi /Şt/, cu un arhifonem ca prim element, întrucât înainte de /t/ – ca şi înainte de celelalte consoane membre ale corelaţiei de sonoritate – opoziţiile /s/ : /z/ şi /ş/ : /j/ se neutralizează.

Am propus, în lucrarea noastră menţionată mai sus, un criteriu pe baza căruia pot fi distinse alternanţele polifonematice (cele în care cel puţin unul dintre termeni este polifonematic, adică format dintr-o succesiune de unităţi fonologice) de secvenţele de alternanţe, constituite din termeni monofonematici (foneme sau arhifoneme). Bazându-ne pe acest criteriu – proba comutării morfonologice –, considerăm că în cazurile de tipul *muscă – muşte* avem a face cu două alternanţe monofonematice, dat fiind că ambele elemente ale ipoteticului grup alternant sunt comutabile pe plan morfonologic (Avram 1972a, p. 122–125): /S/ poate să alterneze cu /Ş/ fără a fi urmat de un /k/ alternant cu /t/ (vezi *veste – veşti, gust – guşti* etc.), iar /k/ poate să alterneze cu /t/ fără a fi precedat de /S/ alternant cu /Ş/ (vezi *puşcă – puşti, muşc – muşti* etc.). Cu totul alta este situaţia alternanţelor vocalice din forme ca *seară – seri, floare – flori*, unde secvenţele /ĭa/ = [e̯a] şi /ŭa/ =[o̯a] reprezintă câte u n termen al alternanţelor /e/ ~ /ĭa/, respectiv, /o/ ~ /ŭa/ (vezi, pentru argumentarea acestei interpretări, lucrarea noastră citată mai sus, p.125–126).

Criteriul de analiză aplicat aici nu diferă în mod esenţial de cel aplicat, tacit, atunci când, de exemplu, în *rogi – rugăm* se identifică o alternanţă vocalică, /o/ ~ /u, şi una consonantică, /ğ/ ~ /g/, nu două succesiuni de foneme, /oğ/ şi /ug/, care ar avea, fiecare succesiune în parte, calitatea de termen al unei alternanţe. Şi în acest caz, între primul şi cel de al doilea element al segmentului alternant există un raport de independenţă reciprocă, în sensul că, în sistemul morfonologic al limbii române, /o/ poate să alterneze cu /u/ fără a fi urmat de un /ğ/ alternant cu /g/, iar aceste două consoane pot să alterneze una cu alta fără a fi precedate de /o/, respectiv, de /u/ ca termeni ai alternanţei /o/ ~ /u/ (vezi *port – purtăm, fugim – fug*).

4. Din cele arătate în rândurile precedente rezultă că dintre cele două alternanţe din *muscă – muşte* una singură, /S/ ~ /Ş/, ocupă, sub aspectul distribuţiei, un loc aparte, prin faptul că poate să se producă în interiorul unui morfem; din punctul de vedere al naturii fonologice a termenilor ei, alternanţa este însă „banală". Cealaltă, /k/ ~ /t/, se supune regulii generale în ce priveşte poziţia faţă de limita finală a morfemului, dar, evident, ocupă o poziţie specială din alt punct de vedere, prin însuşi faptul că velara şi dentala sunt termeni ai uneia şi aceleiaşi alternanţe; în mod „normal", /k/ alternează cu /č/, nu cu /t/, iar această dentală alternează cu /ţ/ sau cu /č/ (*frate – fraţi, castravete – castravecior*), nu cu /k/.

5. În cazul grupurilor de sunete [sk], [st], [str]; [şk], [şt], [ştr] din formele (şi din familiile) unor cuvinte ca *muscă, veste, albastru, muşca* răspunsul la întrebarea „o alternanţă polifonematică sau o succesiune de alternanţe monofonematice?" nu este influenţat de interpretarea fonologică a consoanelor care ocupă primul loc în aceste grupuri, ca realizări ale fonemelor /s/, respectiv, /ş/ sau ale arhifonemelor /S/,

/Ş/. Conform primei interpretări alternanţele sunt /s/ ~ /ş/ şi /k/ ~ /t/. Dacă admitem că, opoziţia de sonoritate fiind neutralizată înainte de /k/ şi de /t/, cele două fricative sunt realizări ale unor arhifoneme, alternanţele sunt /S/ ~ /Ş/ şi /k/ ~ /t/. În ambele situaţii proba comutării morfonologice ne conduce la concluzia că avem a face cu secvenţe de alternanţe monofonematice (simple), nu cu alternanţe polifonematice (complexe). După opinia noastră, în limba română literară nu există alternanţe consonantice polifonematice.

Altfel se prezintă lucrurile în unele dintre graiurile care cunosc fenomenul palatalizării labialelor. Nu pun probleme formele de tipul [lup] – [luḱ]; evident, alternanţa este aici /p/ ~ /ḱ/. Când însă labiala se menţine înaintea palatalei apare necesitatea de a se stabili dacă formele nearticulate de singular şi, respectiv, de plural ale unui cuvânt ca *lup* diferă una de alta prin alternanţa „zero" ~ /ḱ/ sau printr-o alternanţă polifonematică, ai cărei termeni sunt fonemul /p/ şi un grup consonantic realizat ca [pḱ].

Dacă nu se operează cu noţiunea de arhifonem, teoretic posibile sunt amândouă soluţiile. Aplicarea consecventă a unuia şi aceluiaşi criteriu de analiză ar impune celor care consideră că în *veste – veşti,* de exemplu, termenii alternanţei sunt grupurile /st/ şi /şt/ (în ciuda faptului că /t/ este constant) identificarea în [lup] – [lupḱ] a alternanţei /p/ ~ /pḱ/; este probabil însă că unii cercetători ar alege soluţia potrivit căreia alternează „zero" cu /ḱ/ (credem că nu poate fi pusă la îndoială apartenenţa la radical a consoanei palatale şi că, în consecinţă, /ḱ/ nu are statutul de semnificant al unui morfem desinenţial; cf. Avram 1972b, p. 239–241).

Tot două soluţii par a fi posibile şi dacă se consideră că neutralizarea opoziţiei /p/:/b/ înainte de /ḱ/ are ca urmare apariţia în acest context a unei oclusive labiale care nu este /p/, ci arhifonemul /P/, corespunzător fonemelor /p/ şi /b/: 1° /p/ din /lup/ alternează cu /P/ din /luPḱ/, iar „zero" din forma de singular alternează cu /ḱ/ din cea de plural; 2° /p/ din /lup/ alternează cu /Pḱ/ din /luPḱ/. De observat că în nici una dintre aceste soluţii nu se atribuie calitatea de „alternant" unui element (fonem sau arhifonem) constant: dat fiind că numai pe plan fonetic avem a face cu aceeaşi consoană labială în [lup] şi în [lupḱ], în timp ce pe plan fonologic cele două alomorfe ale radicalului conţin consoane labiale distincte, /p/, respectiv, /P/, nu poate fi vorba de includerea într-un segment fonologic alternant a unei consoane constante.

Recurgând la proba comutării morfonologice, constatăm că interpretarea conform căreia în cazul discutat aici ne găsim în prezenţa unei succesiuni de alternanţe – /p/ ~ /P/ şi „zero" ~ /ḱ/ – nu poate fi acceptată, deoarece numai a doua dintre aceste ipotetice alternanţe este comutabilă: în timp ce alternanţa /p/ ~ /P/ nu se produce exclusiv înaintea alternanţei „zero" ~ /ḱ/ (vezi, de exemplu, *cap – căpşor* = /kap/ – /kăPşor/), „zero" nu alternează cu /ḱ/ decât în morfemele în care unităţile fonologice imediat precedente sunt termeni ai alternanţei /p/ ~ /P/. Aşadar cele două alternanţe identificate, în mod provizoriu, în prima etapă a analizei (căreia i-ar corespunde soluţia prezentată, mai sus, sub 1°) se reduc la una singură, o alternanţă polifonematică: /p/ ~ /Pḱ/. Se înţelege că tot o asemenea alternanţă avem şi în cazurile în care labiala şi palatala sunt consoane sonore: [rob] – [robǵ] = /rob/ – /roPǵ/, cu alternanţa /b/ ~ /Pǵ/.

6. După ce am stabilit că, spre deosebire de graiurile dacoromâne la care ne-am referit în paragraful precedent, româna literară nu cunoaşte alternanţe consonantice polifonematice, ni se pare potrivit să subliniem faptul că una şi aceeaşi alternanţă, element al unui s i s t e m morfonologic dat, poate să aibă un statut diferit d e l a u n m o r f e m l a a l t u l, din punctul de vedere al raportului de dependenţă (respectiv, de independenţă) faţă de o alternanţă cu care se învecinează.

Este clar că în paradigma lui *muşca* alternanţa /k/ ~ /t/, ai cărei termeni fac parte din grupuri consonantice, nu este legată în nici un fel de proprietăţile morfonologice ale celeilalte consoane din componenţa grupurilor /Şk/, /Şt/ (în cazul de faţă /Ş/ apare în toate alomorfele morfemului radical). Aceeaşi alternanţă nu se produce însă în *muscă – muşte* decât concomitent cu alternanţa /k/ ~ /t/ în segmentul final al radicalului; în nici un alomorf al morfemului *musc-/muşt-* nu apar succesiunile /St/ sau /Şk/. Situaţia prezentată aici este identică cu cea întâlnită în flexiunea verbală, unde, cum observă J. Felix (1965, p. 792), alternanţele concomitente din grupurile realizate ca [sk] şi, respectiv, ca [şt] „se condiţionează reciproc".

Între alternanţele /S/ ~ /Ş/ din *veste – veşti*, *albastru – albaştri* şi /k/ ~ /t/ din *muşc – muşti* şi aceleaşi alternanţe din formele lui *muscă* (sau ale unor cuvinte ca *omenesc, creşte, dori*; cf. *omenesc – omeneşti*, *cresc – creşti*, *doresc – doreşti*) există o deosebire care, după părerea noastră, nu poate fi neglijată într-o descriere a morfonologiei limbii române. Vom spune deci că alternanţele /S/ ~ /Ş/ şi /k/ ~ /t/ posedă particularitatea de a fi asociate în mod obligatoriu î n u n e l e m o r f e m e. De adăugat că cea de a doua alternanţă posedă şi o altă particularitate: termenii ei fac parte î n t o t d e a u n a dintr-un grup consonantic, în care ocupă poziţia finală.

7. S-ar putea susţine, eventual, că în *muscă – muşte* termenii alternanţei sunt grupurile /Sk/ şi /Şt/, invocându-se ca argument asocierea menţionată în paragraful precedent. Considerăm însă preferabil să înţelegem prin g r u p a l t e r n a n t numai un grup nedisociabil î n s i s t e m u l m o r f o n o l o g i c, cum este, de exemplu, /Pḱ/ din unele graiuri dacoromâne. Distingem deci grupul alternant, termen polifonematic al unei alternanţe, de s e c v e n ţ a formată din consoane membre ale unor alternanţe sau din consoane alternante şi consoane nonalternante (vezi secvenţele din *muscă – muşte, cresc – creşti*, pe de o parte, şi din *veste – veşti, muşc – muşti, albastru – albaştri*, pe de altă parte). Cu alte cuvinte, nu orice alternanţă produsă într-un grup consonantic presupune calitatea de grup alternant a termenilor sau a unuia dintre termenii alternanţei în cauză. Sunt, de exemplu, grupuri alternante /Pḱ/ şi /Pǵ/ din /luPḱ/, /roPǵ/; nu sunt grupuri consonantice alternante secvenţele /Sk/, /St/, /Str/, /Şk/, /Şt, /Ştr/.

BIBLIOGRAFIE

Avram 1972a = Andrei Avram, *Caracteristici sintagmatice ale alternanţelor fonologice în limba română*, în SCL, XXIII, 1972, 2, p. 119–128.

– 1972b = Andrei Avram, *Palatalizarea labialelor şi problema corelaţiei de timbru palatal în consonantismul limbii române*, în SCL, XXIII, 1972, 3, p. 235–244.

Belchiță 1969 = Anca Belchiță, *Flexiunea nominală în gramatica transformațională a limbii române*. I, în SCL, XX, 1969, 4, p. 415–426.

Coteanu 1981= Ion Coteanu, *Structura și evoluția limbii române (de la origini până la 1860)*, [București],1981.

Felix 1965 = Jiří Felix, *Asupra alternanțelor fonologice din flexiunea verbală românească*, în SCL, XV, 1965, 6, p. 791–800.

Graur/Rosetti 1938 = A. Graur et A. Rosetti, *Esquisse d'une phonologie du roumain*, în „Bulletin linguistique", VI, 1938, p. 5–29.

Guțu Romalo 1968 = Valeria Guțu Romalo, *Morfologie structurală a limbii române (substantiv, adjectiv, verb)*, București, 1968.

Institutul de Fonetică și Dialectologie „Al. Rosetti"
București, Calea 13 Septembrie nr.13

Doina Babeu

ORTOGRAFIA LIMBII ROMÂNE ÎN CONCEPȚIA LUI SIMEON MANGIUCA

1. Intelectual legat de aspirațiile epocii la unitate națională, Simeon Mangiuca, „membru onorar" al Academiei Române, este autorul unei opere științifice (vizând filologia, istoria, folclorul, etnografia, mitologia) care aparține curentului latinist. Dincolo însă de entuziasmul pentru „rădăcinile" noastre latine, activitatea cărturarului bănățean marchează, în multe privințe, o orientare realistă în sânul mișcării latiniste, fapt la care contribuie și informația lui, puțin obișnuită, în chestiuni filologice.

1.1. Analiza, chiar succintă, a poziției lui S. Mangiuca în acțiunea de normare a ortografiei cu litere latine, una din problemele importante pe care le ridica dezvoltarea României ca limbă de cultură în a doua jumătate a secolului trecut, ajută la înțelegerea mai nuanțată a etimologismului, în variantele sale. Căci, după cum spunea însuși Timotei Cipariu și după cum remarca Titu Maiorescu, sistemul etimologic a fost mai mult decât un sistem ortografic, a fost un sistem lingvistic, prin care se punea problema întregii noastre limbi literare.

1.2. Intervalul dintre anii 1860 și 1881, în care ne situăm, înseamnă momentul creării ortografiei oficiale. Reforma scrierii, introdusă pe cale administrativă, nu este acum doar o sarcină a lingviștilor, ci ajunge o preocupare culturală și politică. Organizate din inițiativă guvernamentală, Comisiile filologice din Sibiu, Cernăuți și Timișoara urmăresc stabilirea unei ortografii unitare cu alfabet latin, în interesul însuși al cauzei naționale.

1.2.1. Ca președinte al Comisiei timișorene, Simeon Mangiuca nu și-a supraapreciat atributele de reformator, ci s-a simțit tot timpul participant la o dezbatere colectivă, străduindu-se să acționeze în sensul eforturilor comune ale filologilor care căutau căi de soluționare practică a scrierii românești cu caractere latine.

1.3. Sistemul etimologic al Comisiei de la Sibiu, adoptat la 1862, stăruie în Transilvania vreme de două decenii, ca ortografie a generației care a creat-o. „Va trebui ca o nouă generație ardeleană, crescută în spiritul Junimii, să ducă o luptă aprigă pentru răsturnarea ei. Va fi necesar, mai ales, ca ea să fie înfrântă în sânul Academiei, pentru ca ardelenii să o părăsească, restabilindu-se astfel, abia în jurul anului 1880, acea disciplină și unitate de scriere pentru toți românii, după care au năzuit atâta"[1].

[1] I. Breazu, *Succesul sistemului etimologic în Transilvania*, în „Studii literare", III, Sibiu, 1944, p. 198.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 437–443, București, 1995

2. Asemenea tuturor latiniştilor, S. Mangiuca era convins că unitatea limbii literare, unul din obiectivele de seamă ale cultivării ei, se poate realiza şi menţine numai prin etimologism. Lipsa unui sistem ortografic, cu litere latine, acceptat de toţi românii, împiedica astfel „cultura limbii", calificată drept „urgentă şi mare cauză naţională"[2]. „Cultură naţională fără limbă cultă nu e cu putinţă. Drept aceasta să năzuim cu toţii spre cultura limbii, căci aceasta e aşa de însemnată şi grea întrebare pentru noi ca şi întrebarea despre viaţa noastră politică"[3].

2.1. În analiza critică a principalelor sisteme ortografice aflate „în concurenţă" pentru scrierea limbii române, „sistema etimologică" şi „sistema sunetică", filologul bănăţean exprimă câteva puncte de vedere care, atâta timp cât se menţin pe linia datelor generale (în principal, susţinerea ortografiei „proporţionat şi moderat etimologice" împotriva ortografiei fonetice „a simplităţii absolute"[4]), sunt adesea corecte. Sub aspectul soluţiilor concrete, al normelor ortografice propuse şi, deci, al eficienţei practice, contribuţia lui Mangiuca este modestă. Întâlnim la el câteva sugestii pentru scrierea latină a limbii române, fără ca acestea să se închege într-un sistem ortografic. Proiectul a fost conceput, dar, nedefinitivat, n-a mai fost încredinţat tiparului: „Încă la anul 1860, am compus una ortografia cu litere latine şi nu am putut-o da la lumină din cauză că am voit a face încă ceva îndreptări într-însa [...]. Ortografia mea am compus-o după principiile şi regulele limbei noastre romane, reptificându-le numai din limbile neolatine. După ortografia mea va putea românul scrie drept şi cores româneşte, fără a şti un cuvânt latineşte, italieneşte ş.c.l.; ortografia mea este întemeiată pe principiul etimologic moderat [...]", astfel încât „şi cei care nu cunosc rădăcinile să poată scrie cu dânsa"[5]. Se exprimă aici, în limitele etimologismului, opţiunea pentru o ortografie accesibilă, care să permită folosirea limbii scrise de categorii mai largi de vorbitori, necunoscători ai legilor de fonetică istorică românească (regulile ortografice fiind expresii concentrate ale legilor fonetice de evoluţie a limbii).

2.2. În 1866, exprimându-şi rezervele cu privire la direcţia în care Societatea literară de la Bucureşti înţelegea să orienteze încercările de normare a scrierii româneşti cu litere latine, Mangiuca nota: „Dânsa [Societatea literară] va paraliza scopul faţă cu ortografia în alternativa *sistemei etimologice* şi *sistemei sunetice* [*subl. aut.*] şi neputându-se ajuta pentru că-i lipsesc încă factori competenţi de a mijloci espedintele unei legături moderatorie între ambele sisteme, va simţi lipsa de a se arunca într-una sau cealaltă estremitate, adecă a îmbrăţişa sau sistema etimologică a ortografiei d. canonic Timotei Cipariu, precum făcură ardelenii la anul 1860, sau precumpănind contrarii vor impune sistema sunetică. În cazul dintâi, îmbrăţişându-se

[2] S. Mangiuca, *Societatea literară „adunandă" la Bucureşti şi membrii ei din Austria*, în „Concordia", Pesta, V, 1866, nr. 61–63.

[3] *Ibidem*.

[4] *Cătră învăţaţii românilor*, în „Foaie pentru minte, inimă şi literatură", Braşov, XXIII, 1860, nr. 37, p. 283.

[5] *Societatea literară*..., în „Concordia", V, 1866, nr. 61, p. 268. Transcrierea citatelor s-a făcut pe baza principiului interpretativ. Autorul respectă ortografia publicaţiilor în care apar contribuţiile sale.

sistema etimologică a ortografiei dlui canonic Cipariu, nu se va mulțumi cu aceasta lumea română, fiindcă spre a corespunde scopului, caută această ortografie să se tragă supt moderațiune precum în sistema vocalismului, dar mai vârtos în aceea a consonantismului, adecă principiul etimologic să se împace cu principiul sunetic precum dorește opiniunea publică ca să nu se îngreuneze învățământul la poporul român, dar de altă parte cât se poate nici organismul și geniul limbii române să nu sufere schimonosire"[6]. Mangiuca se gândea, probabil, la un etimologism de felul celui propriu ortografiei academice de la 1881 (al cărei rol unificator l-a recunoscut), definită astfel de I. Bianu: „Academia a întocmit o ortografie mai ușoară și mai rațională, înlăturând vechiul etimologism riguros; ea a mărginit regulele scrierii românești în marginile unui etimologism *român*, nu *latin* [*subl. aut.*] și astfel a rezolvit deocamdată cestiunea scrierii limbei române, cel puțin în punctele sale principale"[7].

2.3. Etimologiștii transilvăneni au propus sisteme diferite de scriere, după concepția pe care o avea fiecare despre evoluția limbii.

„Ea [limba] trebuie să aibă o istorie că ea se dezvoltă continuu, dindată ce e vorbită de un popor constituat"[8], scria, după G. V. Burguy, Simeon Mangiuca. Idiomurile romanice, limbi vii, sunt superioare latinei, ca rezultat al unor procese de evoluție istorică seculară: „Limbile romanice care reprezintă o dezvoltare perfect naturală a vechii limbi populare romane [trebuie] să fie privite în mod hotărât ca perfecționări ale limbii latine"[9]. Unele limbi romanice, ca italiana și franceza, ne pot oferi astăzi modelul de preț al limbilor de cultură, „limbă a științelor", cu „o literatură mai mare decât alte popoare"[10]. Născută din latină, fapt dovedit de întreaga ei structură, româna a devenit „limba care cel mai mult se depărtează de celelalte din familia latină"[11].

2.4. Mai degrabă romanist timpuriu decât latinist întârziat, preluând idei din lingvistica europeană dominată de evoluționismul neogramatic și de metoda comparativă a romaniștilor, Simeon Mangiuca avea în vedere un etimologism românesc din perspectivă romanică. Din această perspectivă, elaborarea unei ortografii viabile și totodată „lesnicioase" „nu e fără putință sau foarte grea, precum închipuiesc unii, care privesc treaba numai foarte superficial. Adevărat, dacă asemănăm limba noastră numai cu limba latină și nu credem în altă posibilitate și nici judecăm după geniul și organismul limbei noastre"[12].

[6] *Ibidem.*

[7] I. Bianu, *Ortografia limbei române. Regule primite de la Academia Română în sesiunile generale din anii 1880–1881–1895*, București, 1899, p. 3.

[8] *De originea limbelor romane* (traducere și adaptare din limba franceză, după G.V. Burguy, *Grammaire de la langue d'oil*, Berlin, 1853), în „Concordia", IV, 1865, nr. 64.

[9] S. M. Cavalcanti (pseudonim), *Observațiuni critice asupra articulului despre limba romană din Sviția (Elveția)*, în „Foaie pentru minte, inimă și literatură", XXI, 1858, nr. 11, p. 41–43; nr. 12, p. 49–51.

[10] *Semn despre folosul unei catedre de limbe neolatine asemănate* (traducere și adaptare după G. Vegezzi-Ruscala, extras din „Giornale d'Instruzione e d'Èducazione", III, fascicolo 10), în „Concordia", IV, 1865, nr. 66–67.

[11] *Către învățații românilor*, p. 284.

[12] *Societatea literară...*, în „Concordia", V, 1866, nr. 63, p. 276.

2.4.1. Atât fizionomia romanică proprie a limbii noastre[13], cât şi rădăcinile ei comune cu celelalte limbi romanice pot fi evidenţiate – este convins Mangiuca – numai printr-o ortografie etimologică. Aceasta este scrierea adecvată „geniului" limbii, unica în măsură să releve „originea comună a cuvintelor din limba daco-română şi din celelalte limbi romanice"[14]. Prin scrierea chirilică „pierde limba română faţa ei cea adevărată, să nu zic că capătă faţă străină"[15].

2.5. Asemenea înaintaşilor ardeleni, lui Heliade-Rădulescu şi altor contemporani, Simeon Mangiuca a văzut în alfabetul latin un element de unificare a scrierii din toate provinciile româneşti şi de legătură firească cu celelalte limbi romanice. Fixat însă pentru a reda sunetele unei limbi vechi, el nu mai corespunde în întregime realităţii fonetice a limbilor neolatine deoarece „în acest alfabet lipsesc mult litere pentru sunetele din limba popoarelor romanice"[16]. Mangiuca se pronunţă totuşi împotriva încercărilor de „a forma şi a băga în alfabetul latin noi litere ce n-au făcut alte popoare care scriu cu el"[17]. Atunci rămânem mai bine la alfabetul chirilic care este „sunetic" (= fonetic), căci „are pentru tot sunetul din limbă şi un semn de scriere, adecă o literă"[18]. Filologul nostru distinge astfel net între sunet şi literă, corespondentul grafic al sunetului. El trebuie considerat un precursor al lui Titu Maiorescu, despre care s-a afirmat că face diferenţă pentru prima oară, probabil, la noi, spre deosebire de latinişti, între sunet şi literă[19]. Este adevărat că în *Despre scrierea limbei române*, Iaşi, 1866, Titu Maiorescu ajunge la ideea remarcabilă că „literele sunt [...] semne esenţiale logice şi nu simple semne fonetice"[20].

2.5.1. În folosirea alfabetului latin pentru scrierea limbii române greutatea se reduce la redarea grafică a sunetelor pentru care nu există o literă latină corespunzătoare. Litera necesară se va alcătui printr-o adăugire grafică la forma ei primitivă sau cu alte cuvinte: „Alfabetul latin mărginit fiind în numărul literelor aduce după sine lipsa de a scrie etimologiceşte şi diacriticeşte"[21]. Model ne-ar putea fi ortografia limbii franceze, care este „în mare parte etimologică şi diacritică,

[13] Trăsăturile morfosintactice specifice ale românei sunt explicate de Mangiuca exclusiv prin criterii interne de evoluţie a limbii. I. Coteanu, *Morfologia numelui în protoromână (româna comună)*, Bucureşti, 1969, p. 96, îl menţionează pe Simeon Mangiuca drept primul adversar (fără argumente importante) al teoriei substratului în explicarea enclizei articolului hotărât românesc şi „poate unul dintre primii care s-a oprit la secolele VII sau VIII ca dată de apariţie a articolului".

[14] *Daco-romanische Sprach- und Gesichtsforschung*, I. Oraviţa, 1890, p. 26. Traducerea textului, din limba germană, ne aparţine.

[15] *Către învăţaţii românilor*, p. 284.

[16] *Ibidem*, p. 287.

[17] *Ibidem*, p. 286.

[18] *Ibidem*, p. 285.

[19] Cf. P.E. Zugun, *Din istoria ortografiei româneşti*, în AUI (serie nouă). Limbă şi literatură, XIV, 1968, fasc. 1, p. 46.

[20] Apud Sergiu Drincu, *Concepţia lui Titu Maiorescu referitoare la scrierea sunetului /î/*, în „G. I. Tohăneanu 70", Timişoara, Editura Amphora, 1995, p. 154.

[21] *Către învăţaţii românilor*, p. 285. În *Daco-romanische...*, p. 26, termenii pentru „diacriticeşte" sunt „unterscheidungs oder trennungsmässig".

dar deodată foarte dreaptă și demnă pentru această limbă și pentru aceea totuși nu a împiedicat, nici împiedică cultura națională a francilor"[22]. Invocarea exemplului limbii franceze pornește de la o înțelegere eronată a lucrurilor. Ceea ce este astăzi etimologic în franceză era cândva fonetic.

2.5.2. În practica scrierii, atitudinea autorului față de semnele diacritice aplicate literelor latine pentru notarea sunetelor românești este subiectivă și inconsecventă. Când aceste semne servesc la redarea fidelă în scris a rostirii, ele dau „o foarte urâtă față cuvântului", dar scrierea nu este în pericol „să cadă sub greutatea semnelor" când ea relevă rădăcinile, căci „în ortografie nu este îngăduită nici o economie prin care să se ascundă organismul limbei"[23].

3. De la 1860 încoace sistemele ortografice atribuie literei o dublă funcție: a) semn al sunetului, b) semn al originii sunetului. Sistemele caracterizate prin etimologism extremist utilizează, cu precădere, ca marcă ortografică contextul fonetic (o marcă distributivă), în timp ce sistemele care acceptă principiul fonetic recurg la semnele diacritice (o marcă grafică). Semnele ortografice indică modificarea caracteristicilor articulatorii ale sunetului originar, în trecerea lui de la latină la română. Definind grafemul ca unitate minimală de expresie a sistemului alfabetic românesc cu litere latine, înțelegem că în seria grafemelor marcate este cuprins corespondentul grafic al sunetului originar, văzut în același timp și în evoluția lui istorică. Grafemele nemarcate sunt corespondentele grafice ale sunetelor pe care româna le-a preluat de la latină, păstrându-le nealterate. Opoziția grafem marcat/ grafem nemarcat este egală, așadar, cu deosebirea dintre sunetul latin modificat și sunetul latin nealterat în română. Natura intim romanică a limbii noastre, cu trăsăturile ei specifice, este evidențiată tocmai prin seria grafemelor marcate. Grafemele se realizează în sistemul grafic normat prin alografe[24].

3.1. Sunetele *ă* și *î*, necunoscute latinei și celorlalte limbi romanice (în unele idiomuri neolatine apar vocale apropiate de *ă* românesc), dar care reprezintă o particularitate a pronunțării românești, văzută ca atare de Mangiuca, se explică, după acesta, printr-o tendință de „întunecare", așadar, de închidere a unor vocale moștenite din latină. El descrie exact, așa cum făcuse și Timotei Cipariu la 1841, distribuția celor două vocale. Într-o sistematizare făcută de noi, descrierea este următoarea:

A. Vocala *ă* nu apare niciodată în poziție inițială. De obicei, este neaccentuată (*călcá – călcătură*); poartă accent în cuvinte monosilabice (*cărți, părți, văd*).

B. Vocala /î/ este accentuată în poziție nazală (*când, câne, făcând, lucrând, pâne*) sau în cuvinte monosilabice (*râu*)[25].

3.1.1. Încă din 1860, soluțiie normative ale autorului sunt de transcriere etimologică a sunetelor în discuție, alografele *a, e, i* urmând să noteze pe /î/ și /ă/ după cum urmează:

[22] *Ibidem*, p. 287.

[23] *Ibidem*, p. 284.

[24] Cf. Flora Șuteu, *Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești*, București, 1976, p. 75.

[25] Cf. *Daco-romanische...*, p. 29.

A. /î/ va fi reprezentat grafic prin *a* în formele flexionare ale verbelor de conjugarea I.

Se va scrie: *lucrandu* (= *lucrând*), *mancandu* (= *mâncând*), prin raportare la infinitivele *lucra, mânca.*

/î/ va fi redat prin *e* la verbele de conjugarea a III-a.

Se va scrie: *batendu* (= *bătând*), *cerendu* (= *cerând*), prin raportare la *a bate, a cere.*

/î/ va fi redat prin *i* după *r.*

Se va scrie: *a pogori* (= *a pogorî*), *ridu* (= *râd*), *ripa* (= *râpă*) *riu* (= *râu*), *uritu* (= *urât*).

B. /ă/ se va scrie *a* în formele substantivale de plural.

Se va scrie deci: *carți, lucrari, parți*, prin relație cu singularul *carte, lucrare, parte.*

/ă/ va fi notat prin *e* la singularul unor substantive ca *meru* (= *măr*), *peru* (= *păr*), pornind de la pluralul *meri, peri.*

/ă/ va fi redat tot prin *e* la persoana I singular, indicativ prezent a unor verbe ca *numeru* (= *număr*), prin relație cu persoana a II-a (*tu numeri*).

Se va scrie de asemenea: *batetura* (= *bătătură*), prin raportare la *a bate*, *fachetura* (= *făcătură*), de la *a face, invetiatoru* (= *învățător*), prin raportare la *a învăța, tu înveți.*

Vom adopta ortografia etimologică și în cazul cuvintelor: *campu* (= *câmp*), *candu* (= *când*), *cane* (= *câne*), *venetu* (= *vânăt*), *ventu* (= *vânt*)[26].

3.2. În numele convingerilor sale latiniste, Simeon Mangiuca respinge proiectele bazate pe ideea unei singure litere pentru un singur sunet, în speță *ț, z, ș*, cerând notarea lui *i* „cel scurt" drept „principiu și cauză a înmoiarei lui *d, t, s,*"[27]. Astfel, consoanele *t, d, s*, „infectate" sub acțiunea lui *i* următor, se vor nota în două feluri:

a) consoana + *ĭ* (cu „semnul scurtimii"),

b) consoană cu sedilă + *i.*

Se va scrie: *credentĭa* sau *credența, fatĭa* sau *fația, scientĭa* sau *sciența, vointĭa* sau *voința.*

La fel, se va scrie: *Dumnedĭeu* sau *Dumnedțieu, frundĭa* sau *frundția.*

În fine, se va scrie: *cenusĭa* sau *cenușia.*

Pronunțarea în silabe separate va fi marcată grafic prin tremă (*obligatïe, rosïe*) sau prin accent (*fratíe, lesíe*). Cu ajutorul tremei va fi notat și *i* nepalatalizat (*osïe, pustïe, trestïe*).

4. Militând pentru unificarea limbii culte din toate provinciile românești, Simeon Mangiuca, asemenea altor latiniști, a conceput realizarea acestui obiectiv în special ca rezultat al aplicării unei ortografii etimologice unitare. Infuzia spiritului evoluționist l-a determinat să lupte însă pentru o limbă literară cultivată și unitară,

[26] *Către învățații românilor*, p. 285–286.

[27] *Ibidem*, p. 283.

îndrumată de ştiinţă în respectul faţă de trecutul ei istoric obiectiv, să ocolească exagerările, soluţiile rapide şi radicale de reformare. În acelaşi timp, participarea sa la „bătălia" pentru cultivarea limbii echivala cu angajarea în lupta pentru întărirea istorică a naţiunii române.

Şi astfel, chiar dacă situarea pe poziţii preconcepute îl împiedică uneori să ducă până la ultimul rezultat concluziile obiective ale cercetării [28], opera filologică a lui Simeon Mangiuca nu aparţine sistemului latinist în forme încremenite. Filologul bănăţean a adus o contribuţie, până astăzi insuficient relevată, la aprofundarea ideii de romanitate a limbii noastre, teză pe care se construieşte întreaga sa operă din acest domeniu.

Institutul de Cercetări Socio-Umane
Timişoara, b-dul Mihai Viteazul nr. 24

[28] Cf. şi Doina Babeu, *Limba română în concepţia lui Simeon Mangiuca,* în LR, XXX, 1981, nr. 2, p. 103–108; idem, *Contribuţia lui Simeon Mangiuca la cercetarea etimologică a vocabularului românesc,* în „Caietul Cercului de Studii", IV/2, Timişoara, TUT, 1986, p. 3–18; idem, *Aspecte ale relaţiei dialectologie–etnobotanică în opera ştiinţifică a lui Simeon Mangiuca,* în „Dialectologica", Universitatea din Bucureşti, Societatea de Ştiinţe Filologice, Bucureşti, 1989, p. 169–177.

Gh. Chivu

O VARIANTĂ IGNORATĂ A ROMÂNEI LITERARE MODERNE – LIMBAJUL BISERICESC

I.1. Cercetările consacrate românei literare moderne au de multă vreme în vedere doar varianta laică a limbii noastre naționale. Au fost redactate studii descriptive amănunțite; au fost elaborate lucrări normative fundamentale; au fost descrise variantele stilistice și apoi imaginate ierarhii ale acestora; au fost identificate și comentate relațiile dintre limba scrisă și cea vorbită[1]. Totul cu referire aproape exclusivă[2] la româna literară utilizată în afara bisericii și în alte scrieri decât cele religioase.

Un studiu de felul celui semnat de I. D. Bălan, intitulat *Limba cărților bisericești*[3], nu poate schimba impresia de ansamblu. Nu o poate face nici includerea în dicționarele de uz general a unor termeni sau a unor valori semantice, considerate de regulă „învechite", extrase din surse religioase tipărite în ultimul secol.

În aceste condiții publicarea unor lucrări lexicografice speciale, numite de regulă „dicționare religioase"[4], poate crea impresia că diferența dintre vorbirea laică și cea religioasă constă exclusiv în terminologie.

Este oare corectă această impresie? Sau, cum conchidea Lidia Sfîrlea într-un studiu tipărit în 1972, este stilul, numit de autoarea citată „biblic", similar ca rang și poziție vorbirii „familiare", „telegrafice" sau celei „epistolare"[5]? Poate fi deci subsumat limbajul bisericesc variantei neoficiale și, în cadrul acesteia, celei neartistice a limbii române actuale[6]?

2. Ne propunem să oferim în continuare câteva posibile răspunsuri, sugerate de parcurgerea mai multor pagini selectate din toate cărțile *Vechiului* și *Noului Testament*. Sugestiile date de materialul extras din ultima versiune românească a

[1] Pentru o bibliografie selectivă, a se vedea Ion Coteanu, Ion Dănăilă, *Introducere în lingvistica și filologia românească. Probleme, Bibliografie*, București, 1970; Ion Coteanu, *Structura și evoluția limbii române (de la origini până la 1860)*, [București], 1981, p. 207–214; Ion Gheție, *Introducere în studiul limbii române literare*, București, 1982, p. 177–187.

[2] Cf. Lidia Sfîrlea, *Delimitarea stilurilor literare românești*, în *Studii de limbă literară și filologie*, II, București, 1972, p. 145–206.

[3] Blaj, 1914.

[4] Vezi Ioan Stoian, *Dicționar religios*, București, 1994; Ioan Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă de la A–Z*, București, 1981.

[5] *Art. cit.*, p. 205.

[6] *Ibidem*.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 445–453, București, 1995

Bibliei[7] au fost verificate prin sondaje efectuate în ediții recente ale *Catehismului*[8], ale *Liturghierului*[9] și ale *Molitvenicului*[10] utilizate în biserica ortodoxă[11].

II. 1. Urmare a reviziei stilistice și a „unor mici îmbunătățiri de limbă" operate de un colectiv din care au făcut parte Gala Galaction și Dumitru Radu[12], ultima versiune românească a celei mai răspândite scrieri din literatura universală, *Biblia*, a fost adaptată la normele fundamentale ale exprimării literare moderne.

Cu toate acestea, la o lectură mai atentă se poate constata ușor că textul biblic se diferențiază de textele laice contemporane printr-o serie de trăsături ortografice, morfologice, sintactice și lexicale. Prezente exclusiv în scrisul bisericesc sau având, în cadrul acestuia, o frecvență diferită de aceea constatată în scrierile laice, fenomenele lingvistice pe care le prezentăm în continuare individualizează, în cadrul românei literare contemporane, așa-numitul limbaj bisericesc.

2. Ortografierea cuvintelor ce desemnează în textul biblic divinitatea sau fac referință la Isus Hristos se face, după cum se știe, altfel decât în scrierile laice. În urma extinderii principiului simbolic, anumite substantive, dar și pronumele (personale sau nepersonale, la forma neaccentuată sau accentuată) ce substituie numele lui Isus Hristos sunt scrise cu inițială majusculă[13]: „Precum Mă cunoaște Tatăl și Eu cunosc pe Tatăl. Și viața Mea o pun pentru oi" (*Ioan*, 10/15), „Binecuvântat este Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Părintele îndurărilor și Dumnezeul a toată mângâierea" (I *Corinteni*, 1/3), „Mulțumim Ție, Doamne Dumnezeule, Atotțiitorule, Cel ce ești și Cel ce erai și Cel ce vii, că ai luat puterea Ta cea mare și ai început să împărățești" (*Apocalipsa*, 11/17).

3. În cadrul morfologiei, fenomenele care individualizează flexiunea nominală sunt foarte puțin numeroase.

În locul actualului substantiv *pustiu*, apare forma etimologică *pustie*: „îl va trimite cu un om anumit în *pustie*" (*Levitic*, 16/21; vezi și *Iosua*, 1/4, *Ieremia*, 2/6). Pluralul lui *prinos* este *prinoase*: „va purta pe fruntea sa neajunsurile *prinoaselor* afierosite" (*Ieșirea*, 28/38). Substantivele comune care desemnează sau fac referință la dumnezeire sunt articulate hotărât și atunci când nu sunt subiecte sau nu au determinări atributive, ele comportându-se deci ca niște nume proprii: „robul tău era om cu temere de *Domnul*" (IV *Regi*, 4/l; vezi și II *Paralipomena*, 12/2), „Astfel este cu oricine e născut din *duhul*" (*Ioan*, 3/8). În același timp însă, vocativul substantivului *domn* este nearticulat ori de câte ori are semnificația „Dumnezeu": „În ajutorul tău nădăjduiesc, o, *Doamne*!" (*Facerea*, 49/18; vezi și *Psalmi*, 37/1).

[7] *Biblia sau Sfânta Scriptură*, București, 1968.

[8] *Catehismul creștin ortodox*, București, 1990.

[9] *Liturghier*, București, 1980.

[10] *Molitvelnic*, București, 1976.

[11] Am comparat un text de lectură bisericească (*Biblia*) cu texte de cult utilizate în cadrul aceleiași confesiuni.

[12] *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 7.

[13] Această normă ortografică va fi respectată, în reproducerea exemplelor, doar în acest paragraf al articolului. Celelalte citate vor fi ortografiate potrivit normelor literare uzuale în

Adjectivul formează frecvent superlativul absolut de superioritate cu adverbul *mult*: „Domnul este îndelung răbdător şi *mult milostiv*" (*Naum*, 1/3; vezi şi *Psalmi*, 102/8), „Şi acum nu zăbovi, *mult milostive*, scăparea tuturor...!" (III *Macabei*, 6/9), sau prin postpunerea adverbului *foarte*: „Unul este înţelept, *înfricoşat foarte*" (*Isus Sirah*, 1/7), „Şi şi-a luat femeie,... *frumoasă foarte*" (*Susana*, 1/2), „a adunat putere şi oştire *tare foarte*" (I *Macabei*, 1/4). Adesea în locul superlativului sunt utilizate adjective derivate cu prefixul *prea-*: „Striga-voi către Dumnezeul cel *preaînalt*" (*Psalmi*, 56/3; vezi şi *Estera*, 8/12), „Binecuvântat este numele cel sfânt al slavei tale şi *prealăudat* şi *preaînălţat* întru toţi vecii" (*Cântarea celor trei tineri*, 1/29)[14].

Pronumele de întărire, dispărut din româna literară comună, continuă să fie prezent în primul rând în rugăciuni: „*Însuţi*, Doamne, primeşte şi rugăciunile noastre...!" (*Catehism*, 31); vezi şi „*însu*şi Domnul, *însuşi* va auzi" (*Psalmi*, 151/3), „Iar fapta lui *însuşi* să şi-o cerceteze fiecare" (*Galateni*, 6/4).

Verbele *a veni* şi *a crede* continuă să fie utilizate în formele iotacizate *(va să) vie* şi *crez* în cele două rugăciuni de bază, *Tatăl nostru* şi *Crezul* (numit în *Catehismul* actual şi *Credeu*): „*Vie* împărăţia ta" (*Matei*, 6/10; vezi şi *Luca*, 11/2, *Catehism*, 99), „Şi iarăşi *va să vie* cu mărire să judece viii şi morţii" (*Catehism*, 14), „Cea dintâi învăţătură din *Crez*" (*Catehism*, 14); cf. „*Cred* întru unul Dumnezeu" (*Catehism*, 13), „Se mai numeşte *Crez* sau *Credeu*, (cred eu)" (*ibidem*). Conjunctivul cu valoare imperativă apare frecvent fără *să*: „*Vie* împărăţia ta!" (*Luca*, 11/2, *Matei*, 6/10), „*Facă-se* voia ta!" (*Luca*, 11/2, *Matei*, 6/10), „*cadă* el pe capul lui Ioab" (II *Regi*, 3/28). Într-o apariţie, se pare singulară[15], mai mult ca perfectul continuă să fie utilizat în formă perifrastică: „Iată locul unde l-*au fost pus*" (Marcu, 16/6).

Adverbul *au* apare frecvent la începutul unor propoziţii interogative, utilizat singur sau însoţit de *doară*: „*Au* cerut-am eu fiu de la domnul meu?" (IV *Regi*, 4/28; vezi şi *Isus Sirah*, 13/20, I *Corinteni*, 1/20, II *Corinteni*, 3/1), „*Au doară* rob sau fiu de rob e Israel?" (*Ieremia*, 2/14; vezi *idem*, 2/32).

Dintre prepoziţii, *întru*, cu foarte frecvente apariţii, şi *dintru* sunt utilizate fără eliziunea vocalei finale şi foarte frecvent în locul actualelor *în* sau *din*: „lăudaţi şi-l preaînălţaţi pe el *întru* toţi vecii" (*Cântarea celor trei tineri*, 1/42), „nu s-a făcut *întru* ea lucru curat" (*Susana*, 1/63; vezi şi III *Macabei*, 6/8, I *Tesaloniceni*, 4/14, 16, *Psalmi*, 56/10, 57/9), „*Dintru* adâncuri am strigat către tine, Doamne" (*Psalmi*, 129/1; vezi şi *Psalmi*, 101/26).

4. La nivelul sintaxei propoziţiei, predicatul este adesea subînţeles sau elidat: „Înalţă-te peste ceruri, Dumnezeule şi peste tot pământul <...> slava ta!" (*Psalmi*, 56/7, 14), „Mânia lor <...> după asemănarea şarpelui" (*Psalmi*, 57/4).

Apoziţia este, în unele contexte, acordată în caz cu regentul: „Te slăvesc pe tine, părinte, *doamne* al cerului şi al pământului..." (*Luca*, 10/21; vezi şi *Matei*, 11/25).

[14] Datorită confundării lui cu adverbul omonim, prefixul *prea-* este scris adesea, în textele religioase contemporane, separat de adjectiv.

[15] Forma nu există în textul corespunzător din evangheliile lui Matei şi Luca: „Veniţi de vedeţi locul unde a zăcut" (*Matei*, 28/6), „Nu este aici, ci s-a sculat" (*Luca*, 24/6).

Complementul direct este exprimat uneori prin verbe la infinitiv: „a început Iisus *a face* şi *a învăţa*" (*Fapte*, 1/1), iar alteori prin substantive comune ce primesc, în mod surprinzător pentru româna literară actuală, prepoziţia *pe*: „cu lumina milii luminând *pe neamul* lui Israel" (III *Macabei*, 6/4), „el a mai învăţat *pe popor* cunoştinţa" (*Ecclesiast*, 12/9). În numeroase contexte formele pronominale accentuate şi neaccentuate cu funcţie de complement direct se succed într-o repetiţie aproape pleonastică: „Vremea este să-*l* miluieşti *pe el*" (*Psalmi*, 101/14), „nu *ne* părăsi *pe noi* pentru totdeauna" (*Cântarea celor trei tineri*, 1/10), „*îi* va înghiţi *pe ei*" (*Psalmi*, 57/9). Nu puţine sunt însă exemplele în care, contrar uzului literar actual, anticiparea complementelor direct şi indirect nu se produce: „fiul nebun nu <...> bagă în seamă pe maica lui" (*Pilde*, 15/20), „<...> cânta-voi ţie între neamuri" (*Psalmi*, 56/12), „Urmează <...> mie" (*Ioan*, 21/19, 22).

După verbele *crede*, *ierta*, *răsplăti*, *urma* şi *vesti*, în locul complementului direct apare un complement indirect în dativ: „Şi Avraam a crezut *lui Dumnezeu*" (*Romani*, 4/3), „de veţi ierta *oamenilor* greşelile lor, ierta-va şi *vouă* tatăl vostru" (*Matei*, 6/14), „Şi răsplăteşte la fel *celor ce*-l urăsc" (*Deuteronomul*, 7/10), „Tu urmează *mie*"(*Ioan*, 21/22), „duceţi-vă şi vestiţi *fraţilor* voştri" (*Matei*, 28/10). Un complement indirect construit cu dativul (în loc de acuzativ) apare şi după forma reflexivă a verbului *asemăna*: „Deci nu vă asemănaţi *lor*" (*Matei*, 6/8).

Construcţiilor arhaice datorate regimului sintactic al unor verbe li se alătură alte numeroase exemple în care dativul are, ca în limba veche, valoare posesivă: „colanu-*ţi* de la sân" (*Cântarea cântărilor*, 4/9), „negrele-*ţi* sprâncene" (*ibidem*, 4/1), valoare locativă: „am alergat asupră-*le*" (*Susana*, 1/37), „să nu aibă asupră-*le* păcat" (*Levitic*, 22/9; vezi şi 22/16), sau este utilizat ca atribut adnominal: „Voi pune pe vrăjmaşii tăi aşternut *picioarelor* tale" (*Luca*, 20/43; vezi şi *Evrei*, 10/13), „este... stâlp şi temelie *adevărului*" (I *Timotei*, 3/15).

La nivelul frazei este de remarcat în primul rând frecvenţa deosebită a conjuncţiei *şi*. Prezenţa acestui element conjuncţional la începutul multor unităţi sintactice succesive (vezi, spre exemplu, *Marcu*, 1/5–7, 9–13, 16–19, 21–23) vine în sprijinul ideii că majoritatea cărţilor din componenţa *Bibliei* au caracter narativ[16]. Specific *Bibliei* este însă numărul mare de apariţii ale conjuncţiei *ci*, utilizată ca element de legătură între fraze. Potrivit valorii sale obişnuite, *ci* are în câteva contexte rol adversativ: „Eu nu găsesc în el nici o vină. *Ci* este la voi obiceiul ca la Paşti să vă eliberez pe unul" (*Ioan*, 18/39[17]; vezi şi III *Macabei*, 1/4, I *Corinteni*, 1/27). Cel mai adesea însă *ci* introduce fraze aflate în raport de coordonare conclusivă cu unităţile sintactice precedente: „Deci, dacă voi, răi fiind, ştiţi să daţi daruri bune fiilor voştri, cu cât mai mult tatăl vostru cel din ceruri va da cele bune celor care cer de la el ? *Ci* toate câte voiţi să vă facă vouă oamenii, asemenea şi voi faceţi lor, că aceasta este legea şi prorocii" (*Matei*, 7/11–12; vezi şi *Marcu*, 3/5, *Deuteronom*, 7/5, 23, *Cântarea celor trei tineri*, 1/15).

[16] Vezi Lidia Sfîrlea, *art. cit.*, p. 151.
[17] În *Marcu*, 15/6, în locul lui *ci* apare *iar*.

5. Topica elementelor componente ale unor sintagme individualizează şi ea limbajul textelor bisericeşti contemporane. Adverbul *foarte* este plasat adesea după verb[18]: „şi s-a veselit *foarte*" (I *Regi*, 11/15), „s-a bucurat *foarte*" (III *Regi*, 5/7), „am slăbit *foarte*" (III *Ezdra*, 1/28), „s-a tulburat *foarte*"(*Daniel*, 6/15); vezi şi „să fie păzite *foarte*" (*Molitvenic*, 161). Frecvent formele verbale compuse au auxiliarul postpus: *adormit-am* (*Psalmii*, 56/5), *cerut-am* (IV *Regi*, 4/28), *strâns-am* (*Cântarea cântărilor*, 5/1), *grăit-a* (*Levitic*, 20/1) *trimis-a* (*Psalmi*, 56/3), *striga-voi* (*Psalmi*, 56/3), *mânca-vei* (*Deuteronom*, 7/16), *spăla-va* (*Facerea*, 49/11). Între verbul de conjugat şi auxiliar este adesea intercalată o formă pronominală atonă: *apucatu-l-am* (*Cântarea cântărilor*, 3/4), *pusu-l-ai* (*Evrei*, 2/7), *adusu-şi-a* (*Psalmi*, 102/14), *întorsu-i-au* (*Isaia*, 1/4), *scula-mă-voi* (*Cântarea cântărilor*, 3/2), *lăuda-te-voi* (*Psalmi*, 56/12), *închina-se-vor* (*Facerea*, 49/8). Forma pronominală atonă este postpusă chiar unor forme verbale simple: *rogu-te* (*Neemia*, 5/11), schimbarea topicii fiind conservată din versiunile anterioare ale *Bibliei* ca fapt stilistic ce permite punerea în prim plan a verbului. Alături de acest scop, inversiunea continuă să fie utilizată şi pentru crearea simetriei[19]: „*Veseli-ne-vom* şi *ne vom bucura* de tine" (*Cântarea cântărilor*, 1/3), „*Amărî-l-vor* şi-*l vor* duşmăni, înspre el *arunca-vor* săgeţi şi îl *vor sili* la luptă" (*Facerea*, 49/23).

6. La nivelul organizării sintactice a textului pot fi remarcate şi câteva exemple ilustrative pentru aşa-numita negaţie simplă: „Nu te vârî, ca să nu fii dat afară, nici *sta* departe, ca să nu fii uitat. Nu lungi vorba cu el, nici *crede* cuvintelor celor multe ale lui" (*Isus Sirah*, 13/13–14); vezi şi „Nu după păcatele voastre a făcut vouă, nici după fărădelegile voastre *a răsplătit* vouă" (*Psalmi*, 102/10).

7. Vocabularul oferă cele mai numeroase exemple de trăsături care individualizează limba cărţilor cuprinse în *Biblie*. Nu avem în vedere cuvintele utilizate pentru descrierea unor realităţi specifice lumii evocate în *Vechiul* şi *Noul Testament*, de tipul celor ilustrate prin exemplele următoare: „Iată dar veşmintele ce trebuie să facă: *hoşen*, *efod*, *meil*, *hiton*, *chidar* şi cingătoare. Acestea sânt veşmintele sfinţite ce trebuie să facă ei lui Aaron..." (*Ieşirea*, 28/4), „Şi am cumpărat-o pe preţ de cincisprezece *sicli* de argint, un *homer* de orz şi un *letec* de orz" (*Osea*, 3/2). Nu ne referim nici la termeni de felul lui *Dumnezeu*, *Isus*, *duh*, *proroc*, *proroci*, *propovădui*, *izbăvi*, *mântui* sau la sensuri speciale ale unor cuvinte comune precum *domn* „Dumnezeu", *păstor* „îndrumător spiritual", *paşte*, *păstori*, *oaie* (utilizat de regulă la plural), *miel*, *turmă*, *părinte* („preot"; şi la plural, în sintagma *Sfinţii Părinţi*), (*cel*) *adormit* „răposat", chiar dacă ele sunt utilizate exclusiv în vorbirea bisericească[20]. Semnalăm în schimb prezenţa a numeroase cuvinte, dispărute din uzul literar actual.

[18] Adverbul *foarte* este de asemenea postpus adjectivului în construcţiile specifice gradului superlativ (vezi mai sus, p. 447).

[19] Procedeul era utilizat în textele bisericeşti încă din secolul al XVI-lea (vezi articolul nostru, *Stilurile limbii române literare în perioada 1532–1640 (I)*, în LR, XXXIV, 1985, nr. 6, p. 514).

[20] Termeni de felul celor citaţi constituie un vocabular religios comun, utilizat în toate cărţile bisericeşti şi, în mod special, în acelea de lectură bisericească. Prin intermediul acestui ultim tip de scrieri, astfel de termeni au ajuns să fie cunoscuţi şi în afara bisericii.

Arhaismele lexicale propriu-zise sunt, în ansamblu, extrem de numeroase. În *Biblie* sunt utilizate încă împrumuturi din slavă sau neogreacă la care româna literară a renunțat de mult timp, vechi cuvinte de origine latină conservate doar în anumite graiuri, derivate cu sufixe, forme etimologice neprefixate sau calcuri de structură mai puțin obișnuite. Iată câteva exemple:

afierosi „a separa": „Iar Aaron *să afierosească* pe leviți înaintea Domnului" (*Numerii*, 8/11); vezi și *afierosit* „închinat": „Aaron va purta pe fruntea sa neajunsurile prinoaselor *afierosite* de fiii lui Israel" (*Ieșirea*, 28/38).

ardere-de-tot „jertfă în care animalul sacrificat este ars": „apoi ia taurul și-l adu *ardere-de-tot* pe lemnele copacului pe care ai să-l tai" (*Judecători*, 6/26; vezi și *Levitic*, 22/18, *Ieșirea*, 30/20, *Regi*, 10/8, I *Paralipomena*, 6/49).

asină „măgăriță": „trimite-mi o slugă și o *asină*" (IV *Regi*, 4/22; vezi și I *Regi*, 9/2, 10/14, 16, *Zaharia*, 9/9).

capiște „templu antic sau biserică de rit neortodox": „apropiindu-se cu câțiva din suita sa de curtea *capiștei*, ei au închis templul" (I *Macabei*, 1/15; vezi și III *Macabei*, 1/7, *Ezdra*, 5/14).

dajde „bir, impozit"; „se cuvine ca noi să dăm *dajdie* cezarului sau nu?" (*Luca*, 20/22).

danț „joc": „*danțuri* de veselie au prins să joace" (III *Macabei*, 6/32).

depărta „a îndepărta": „*Va depărta* de la tine domnul Dumnezeul tău toată neputința" (*Deuteronom*, 7/15).

fur „hoț": „Ziua Domnului vine așa ca un *fur* noaptea" (I *Tesaloniceni*, 5/2; vezi și *Apocalipsa*, 3/3, *Avdie*, 1/5, *Ieremia*, 7/26).

idolesc „caracteristic idolilor (adică divinităților păgâne)"; „Și urâciunea *idolească* să n-o duci în casa ta" (*Deuteronom*, 7/26).

năprasnă, în loc. adv. de *năprasnă* „brusc, pe neașteptate": „Atunci Ermon *de năprasnă* s-a umplut de covârșitoare frică" (II *Macabei*, 5/33).

necredincioșie „necredință": „Toți v-ați purtat cu *necredincioșie*" (*Ieremia*, 2/29).

osebi „a deosebi": „Așa *vei osebi* pe leviți înaintea Domnului" (*Numerii*, 8/14).

pârâș „reclamant": „vor veni și *pârâșii* tăi" (*Fapte*, 23/35; vezi și *Ioan*, 8/10).

plini, „a împlini": „Păziți toate așezămintele mele și toate hotărârile mele și le *pliniți*" (*Levitic*, 20/22; vezi și *Regi*, 5/9).

pogorî „a coborî": „Moise întârzie *a se pogorî* din munte" (*Ieșirea*, 32/1; vezi și *Facerea*, 38/1, *Iosua*, 1/8, *Isaia*, 2/9, *Avdie*, 1/3, *Luca*, 1/35).

predanie „obicei, tradiție": „stați neclintiți și țineți *predaniile* pe care le-ați învățat" (II *Tesaloniceni*, 2/15).

punere-înainte „ofrandă": „așează în rânduri pâinile *punerii-înainte* pe masa cea curată" (II *Paralipomena*, 13/11).

spăimânta „a înspăimânta": „să nu te temi nici *să te spăimântezi*" (*Iosua*, 1/9; vezi și *Iov*, 7/14).

vârtute „putere (fizică)": „Binecuvântați pe Domnul toți îngerii lui, cei puternici la *vârtute*" (*Psalmi*, 102/20).

zămisli „a procrea": „Şi ea, *zămislind*, a născut un băiat" (*Facerea*, 38/3).

La fel de numeroase ca arhaismele lexicale sunt, în versiunea modernă a *Bibliei*, arhaismele semantice.

apăsa „a asupri": „v-au izbăvit din mâna egiptenilor şi din mâna tuturor împăraţilor care *vă apăsau*" (I *Regi*, 10/18).

căuta „a privi": „*Caută* spre sămânţa lui Avraam" (III *Macabei*, 6/3).

cuceri (*a se ~*) „a se închina, a se supune": „el se temea şi *se cucerea* înaintea numelui meu" (*Maleahi*, 2/5).

da, în locuţiunea verbală *a da morţii* „a omorî": „Cine va trece de partea lui, acela *va fi dat morţii* chiar în dimineaţa asta" (*Judecătorii*, 6/31).

destoinic „demn": „şi pentru aceasta cine e *destoinic* ?" (II *Corinteni*, 2/16).

idol „statuie a unei divinităţi păgâne": „*Idolii* dumnezeilor lor să-i ardeţi cu foc" (*Deuteronom*, 7/25).

îndurat „îndurător, plin de milă": „tu eşti Dumnezeu *îndurat* şi milostiv" (*Iona*, 4/2).

înfricoşat „care provoacă frică": „l-ai pecetluit cu numele tău cel *înfricoşat* şi slăvit" (*Manase*, 3).

înger „slujitor": „şi aveau ca împărat al lor pe *îngerul* adâncului (*Apocalipsa*, 9/11).

îngreuna „a însărcina, a lăsa gravidă (o femeie)": „Eu *sânt îngreunată* de acela ale căruia sânt lucrurile acestea" (*Facerea*, 38/25).

lămuri „a face să devină curat, a purifica": „el se va aşeza *să lămurească* şi să cureţe argintul; el va curăţa pe fiii lui Levi, şi-i *va lămuri* ca pe aur şi argint" (*Maleahi*, 3/3).

lege „credinţă": „Roboam a părăsit *legea* Domnului" (II *Paralipomena*, 12/1; vezi şi *Fapte*, 21/24).

mreajă „plasă de pescuit": „Aruncaţi *mreaja* în partea dreaptă a corabiei şi veţi afla" (*Ioan*, 21/6; vezi şi *Marcu*, 1/16).

oprire „interdicţie": „Darius dădu *oprire* scrisă şi poruncă" (*Daniel*, 6/10).

păzi „a păstra, a respecta": „*Păzeşte* dar poruncile, hotărârile şi legile..." (*Deuteronom*, 7/11).

pierde „a distruge, a face să dispară": „Şi răsplăteşte la fel celor ce-l urăsc, *pierzându*-i" (*Deuteronom*, 7/10).

sămânţă „seminţie, neam": „Caută spre *sămânţa* lui Avraam, spre fiii lui Iacov celui sfinţit, poporul moştenirii tale celei sfinte..." (III *Macabei*, 6/3).

sân „golf": „Tu m-ai aruncat din adânc în *sânul* mării şi undele m-au înconjurat" (*Iona*, 2/4).

smeri (*a se ~*) „a se arăta smerit, supus": „Iar căpeteniile lui Israel şi regele *s-au smerit* şi au zis" (II *Paralipomena*, 12/6).

spre „asupra": „a întărit Domnul mila lui *spre* cei ce se tem de el" (*Psalmii*, 102/11; vezi şi Ieşirea, 28/38, *Psalmii*, 4/1).

tăbărât „aşezat în tabără": „a mers până la locurile cele dinspre Rafia, unde erau *tăbărâţi* cei ce erau cu Antioh" (III *Macabei*, 1/2).

III.1. În versiunea modernă a *Bibliei*, publicată în ultimii ani în tiraje de masă şi aflată, în consecinţă, nu doar la îndemâna membrilor clerului, ci şi a oricărui utilizator instruit al românei actuale, este deci aplicată o normă ortografică specială şi pot fi consemnate numeroase particularităţi morfologice, sintactice şi lexicale necunoscute uzului literar contemporan.

Încadrate aproape fără excepţie în categoria arhaismelor, fenomenele ilustrate anterior nu au apărut în paginile „cărţii cărţilor" în urma unor remanieri stilistice. Ele nu au, prin urmare, ca în textele laice, rolul de a crea „culoarea de epocă". După cum arată confruntarea cu versiunile anterioare ale *Vechiului* şi *Noului Testament*, arhaismele prezente în *Biblie* sunt în totalitate „urme" ale vechii forme a textului, „scăpate" la revizuirile succesive sau conservate pentru a respecta litera şi spiritul textului sacru.

2. Fenomenele lingvistice enumerate în paginile anterioare nu sunt însă prezente doar în *Vechiul* şi *Noul Testament*. Ele apar şi în scrierile religioase destinate oficierii slujbelor (în *Molitvelnic*, spre exemplu), în manuale de explicare a dogmei (*Catehism*) sau în îndrumarele cu caracter tehnic necesare practicării meseriei de preot (*Liturghierul*).

Numărului mare de arhaisme semnalate le pot fi astfel adăugate şi alte exemple semnificative din domeniul vocabularului:

cădea „a se închina": „Veniţi deci *să cădem* la Hristos cu lacrimi" (*Molitvelnic*, 187).

călca „a învinge": „*ai călcat* moartea" (*ibidem*, 158).

limbă „popor": „Când s-a pogorât, *limbile* amestecând, a despărţit neamurile cel preaînalt" (*Liturghier*, 325).

mădular „membru": „Toate *mădularele* trupului se arată acum netrebnice" (*Molitvelnic*, 188).

netrebnic „inutil" (vezi citatul anterior).

număra „a numi" „în sânurile lui Avraam să-l odihnească şi cu drepţii *să*-l *numere*" (*ibidem*, 159)[21].

porumb „porumbel": „Duhul în chip de *porumb* a adeverit întărirea cuvântului" (*Liturghier*, 322).

purcede „a proveni": „din tatăl *purcede*" (Catehism, 14).

via „a face (pe cineva) viu, a învia": „Lipitu-s-a de pământ sufletul meu; *viază*-mă după cuvântul tău" (*Molitvelnic*, 162; vezi şi *ibidem*, 165, 166).

În sfârşit, tot la nivelul vocabularului se remarcă existenţa unei evidente terminologii de specialitate, ilustrată în primul rând de *Liturghier*, dar prezentă şi în paginile *Catehismului*. Ea este formată de regulă din vechi împrumuturi slavone sau neogreceşti şi din calcuri ale unor termeni de aceeaşi origine. Iată, spre exemplificare, doar câteva nume de slujbe sau de rugăciuni mai puţin cunoscute mirenilor: *ceasuri* „slujbe din ceaslov" (*Catehism*, 118, *Liturghier*, 312), *ierurghii*

[21] Cf. *Dicţionarul limbii române* (DLR), serie nouă, Tomul VII, Partea I, Litera *N*, Bucureşti, 1971, p. 559, s.v. *număra*[1] (6: „a pune, a socoti printre..., a cuprinde în numărul").

„rugăciuni pentru binecuvântare şi sfinţire" (*Catehism*, 155), *litie* „slujbă pentru binecuvântarea mâncărurilor simple" (*ibidem*, 121), *miezonoptică* „slujba de miezul nopţii" (*ibidem*, 117, *Liturghier*, 312), *otpust* „formulă sacramentală rostită de preot la sfârşitul slujbei" (*ibidem*, 7, 312), *pavecerniţă* „rugăciune şi slujbă făcute după vecernie" (*Catehism*, 120).

IV. La capătul acestui lung şir de exemple extrase din versiunea ultimă a *Bibliei* şi din unele scrieri de cult contemporane, se impune o singură concluzie: în româna literară modernă există o variantă funcţională specifică scrisului bisericesc. Ea se individualizează prin numeroase particularităţi de tip arhaic, conservate, în ciuda unor revizuiri lingvistice şi stilistice succesive, din versiuni ale scrierilor religioase ce ilustrau etape mai vechi din evoluţia limbii noastre de cultură.

Departe de a fi un simplu „stil" al românei literare actuale (prin definiţie „laică"), limbajul bisericesc reprezintă, în această perspectivă, o variantă funcţională paralelă şi echivalentă cu ceea ce am putea numi „limbajul laic". La fel ca acesta, dar în modalităţi de exprimare mai puţin diverse şi evident conservatoare, limbajul bisericesc se ilustrează prin scrieri beletristice, de tip tehnic şi ştiinţific sau juridic-administrativ şi tot asemenea lui şi-a creat, chiar dacă mai târziu, o variantă vorbită.

Limba textelor bisericeşti contemporane, o adevărată relicvă vie, este deci continuatoarea vechii noastre limbi literare, în uz până în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Trecută pe planul secund al mişcării culturale româneşti, varianta bisericească a românei literare a evoluat mult mai lent decât varianta laică, devenită actuala noastră limbă de cultură.

După o perioadă îndelungată de evidentă izolare, limbajul bisericesc s-a apropiat treptat de limbajul laic. Fonetica şi normele morfo-sintactice de bază ale celor două tipuri de scrieri sunt acum identice. În versiunea modernă a *Bibliei* au fost acceptate chiar, după model laic şi din nevoia de comunicare, o serie de neologisme, aparent incompatibile cu scrisul bisericesc ortodox[22].

Limba scrierilor bisericeşti actuale continuă însă să aibă trăsături distincte de limba scrierilor laice. Ea trebuie deci avută în vedere în studiile consacrate românei literare contemporane.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

[22] Citãm, dintr-o listă foarte cuprinzătoare, doar câteva exemple: *cangrenă* (II *Timotei*, 2/17), *chestiune* (*Ezdra*, 5/5, *Fapte*, 23/29), *comandant* (*Fapte*, 22/28), *curier* (*Estera*, 8/14), *decret* (*Estera*, 9/1), *extaz* (*Fapte*, 11/5, 22/17), *general* (*Iudita*, 6/1), *generaţie* (*Judecătorii*, 3/2), *guvernator* (*Neemia*, 2/7, *Daniel*, 6/8), *plagă* (*Isaia*, 1/6), *provincie* (*Fapte*, 23/34), *regalitate* (*Estera*, 8/12, *Miheia*, 4/8), *regat* (*Ieremia*, 1/10, *Daniel*, 6/2), *revocat* (*Estera*, 8/5), *spion* (*Iosua*, 2/7).

Magdalena Georgescu

„LECSICONAŞELE" IEROMONAHULUI MACARIE

În filologia românească, ieromonahul Macarie este cunoscut mai ales ca autor al unei *Gramatici rumâneşti*[1] şi al unui *Lexicon slavono-român*[2]. Activitatea sa înglobează o arie largă de preocupări, care îl recomandă atât în calitate de traducător, cât şi în calitate de autor; ca traducător, atenţia lui Macarie este orientată cu precădere asupra literaturii cu caracter religios şi filozofic; în calitate de autor al unor lucrări în care contribuţia personală este mai semnificativă decât în traduceri, Macarie şi-a concentrat atenţia asupra celor mai diverse domenii: filologie, poetică, versificaţie şi învăţământ. Toate acestea ne îndreptăţesc să-l socotim pe Macarie drept o personalitate culturală de prim rang, pe nedrept uitată până nu demult. În urmă cu aproximativ un deceniu, cercetătorul ieşean N. A. Ursu îi dedică dascălului de la Cernica un studiu reparatoriu, schiţând dimensiunile reale ale contribuţiei lui Macarie la dezvoltarea filologiei româneşti[3]. Totodată, autorul studiului semnalează şi existenţa a patru glosare întocmite de Macarie şi inserate la sfârşitul traducerilor realizate de acesta în manuscrisele 1904, 1905, 2062 şi 3573, datând din perioada 1782–1787[4].

Articolul de faţă are drept scop cercetarea acestor patru glosare, care, alături de glosarul anexat traducerii anonime din 1785 a lucrării *Le voyageur français* a abatelui francez Joseph Delaporte[5], constituie primele încercări de alcătuire a unor mici dicţionare cu caracter explicativ şi/sau enciclopedic în limba română. În mod deliberat facem abstracţie de *Scara* alcătuită de Dimitrie Cantemir la 1704 şi de lexicoanele ataşate *Evangheliilor* lui Theofilact Vulgaris. *Scara* lui Cantemir îşi propunea în primul rând să ofere „cheia" pentru lectura *Istoriei ieroglifice* şi, în al doilea rând, să explice cu precădere cuvinte neologice. Noutatea formulei folosite de Macarie stă în explicarea mai ales a unor cuvinte întâlnite frecvent în limbajul de fiecare zi. În legătură cu lexicoanele lui Theofilact Vulgaris nu deţinem informaţii

[1] Ms. rom. B.A.R. 102, semnalat pentru prima dată de V. A. Urechia, în *Istoria şcoalelor de la 1800–1864*, Bucureşti, 1892, tom. I, p. 34–35, nota 4. O descriere mai completă a manuscrisului vezi la Ioan Bianu, *Catalogul manuscriptelor româneşti*, tomul I, Bucureşti, 1907, p. 231. Vezi şi Mariana Costinescu, *Normă şi dialect în primele gramatici româneşti*, în SLLF, vol. II, Bucureşti, 1972, p. 9–12.

[2] Ms. rom. B.A.R. 2252, cf. G. Ştrempel, *Catalogul manuscriselor româneşti*, vol. II, Bucureşti, 1983, p. 226.

[3] N. A. Ursu, *Dascălul Macarie, autorul „Gramaticii rumâneşti" (1772) şi al „Lexiconului slavono-român" (1778)*, în LR, XXXIV, 1985, nr. 5, p. 445–449.

[4] *Ibidem*, p. 449.

[5] N. Iorga, *„Le voyageur français" al abatelui Joseph Delaporte în traducere moldovenească (1785)*, Bucureşti, 1940, p.196.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 455–463, Bucureşti, 1995

care să ateste redactarea lor pe teren românesc. Două dintre cele patru manuscrise însoțite de „lecsiconașe" – ms. rom. B.A.R. 1905 și 3573 – datează din anul 1782, deci sunt anterioare glosarului anexat la traducerea moldovenească a operei lui Joseph Delaporte; celelalte două – ms. rom. 2062 și 1904 – datează din anii 1786, respectiv 1787.

Cel mai vechi dintre aceste glosare, intitulat *Mic lecsiconaș*, se păstrează între filele 108r–111r din ms. rom. 3573, care conține *Viața sfântului Ioanului Damaschinului*[6]. Datele între care a fost realizată redactarea sau copierea „lecsiconașului" este indicată de autor: 18 ianuarie 1782 (f. 108r) – 21 ianuarie 1782 (f.111r). Glosarul conține 32 de titluri, reprezentând 30 de cuvinte (între care semnalăm două verbe însoțite de pronume personale, un verb însoțit de pronume personal și de marca infinitivului și, în fine, un substantiv însoțit de articol genitival, ceea ce face ca numărul propriu-zis al cuvintelor să crească la 34), un fals element de compunere (*atot-*), perceput de autor ca un cuvânt de sine stătător (*atot*), și o sintagmă (*până la despărțire*), toate așezate în ordinea alfabetică rezultată din succesiunea slovelor în alfabetul slavon. Sunt reprezentate doar 15 slove inițiale de cuvânt: **Ѧ, Ѣ, Г, Д, Ж, К, М, Н, П, Р, С, Т, Ф, Х** și **Ѵ**; nu sunt reprezentate cuvintele care încep cu slovele **Ѣ, Ѳ, S, З, И, Ї, О, ОУ, Ѕ, Ѡ, Щ, Ц, Ч, Ш, Ю, Ѧ, Ю, Э, Ч, θ, Ц**. Cea mai mare parte dintre cuvintele incluse în glosar este constituită din formații personale, care nu cunosc atestări și în alte surse, exceptând cele patru „lecsiconașe" ale lui Macarie; în consecință, interesul față de ele este redus, fapt care ne-ar permite, la prima vedere, să ne limităm doar la a le consemna[7]: *asaimea, dezcâștiga, dezprieteni, dingrădi, făcime, făliciune, gândnic, hauz, infaurit, înhăinire, înlăuntri, înurechea, înumera, nedezprietenicios, pătimășie, rugăciunearnița, sântime, stihioticească, viersearniște*; în cazul lui *jălun* „jeluitor", nu putem preciza dacă este vorba despre o formație personală, despre o greșeală de scriere – *u* în loc de *a*, adică *jălun* pentru *jălan*, formă atestată în DA într-o singură sursă de la începutul secolului nostru[8] – sau despre o formă care ar fi putut avea circulație în epocă. Având în vedere că acest cuvânt apare și în celelalte glosare datorate lui Macarie, se poate presupune că este vorba despre o formație viabilă, nu doar despre una personală (cf. ms. rom. B.A.R. 1905, f. 582r). În realitate, interesul prezentat de aceste cuvinte trebuie căutat în modalitățile de explicare: în timp ce formațiile personale create de ieromonahul Macarie sunt nefirești și greoaie, explicațiile date de el acestor cuvinte corespund spiritului limbii române, sunt clare, concise și exacte. Astfel, *asaimea* este „firea", *dezprieteni* înseamnă „a scoate dintre hotarăle prieteșugului", *făcimea* este „facerea sau nașterea", *făliciune* este echivalat cu „cu fălire, cu lăudare, adecă cu trufie", *înfaurite* este explicat prin „înfocate ca fierul cel înfocat al faurului, adecă a meșterului de fier" ș. a. m. d. Nu același lucru se poate spune despre toate

[6] Pentru descrierea mai detaliată a manuscrisului, vezi G. Ștrempel, *op. cit.*, vol. III, 1987, p. 177–178.

[7] Cuvintele sunt înregistrate în ordinea alfabetică românească, în forma lor de bază, refăcută – atunci când a fost cazul – de autoarea studiului de față, urmând ca forma din glosar, ca și sensul indicat de alcătuitorul acestuia, să fie aflate de cititor din lectura transcrierii textului prezentat mai jos.

[8] Cf. DA, tomul II, partea II, fascicula I, s. v.

celelalte titluri de articole incluse în glosar: *atot, clic, deşinţare, încunjurător, măiestri, moaşi, nectar, pâclă, până la despărţire, pesti, rugatul, tăietoare*; câteva dintre acestea au sensuri corecte, cunoscute şi atestate în dicţionarele limbii române, dar o bună parte prezintă sensuri fanteziste, neacoperite de contextele în care apar.

atot apare în toate glosarele lui Macarie şi înseamnă „cu adevărat"; sensul nu este consemnat nici în DA, nici în TDRG şi este destul de departe de sensurile „pe deplin", „complet", „desăvârşit", cu care a fost atestat de-a lungul timpului. Înţelesul atribuit acestui cuvânt de Macarie este susţinut de contextul în care apare cuvântul în ms. rom. 3573: *Că ce alta e calea decât pre carea Ioan ne-o arată? Aceasta* ***atot*** *e* (f. 6r/13) şi *Ascultă-l că o zice: „Înfierbântatu-s-au inima // mea înlăuntrul mieu* ***atot*** *cu focul dorului ceasului către Dumnezeu*" (f. 72v/3).

clic este explicat prin „nume", sens de asemenea neînregistrat în DA. TDRG îl înregistrează în *Biblia de la Bucureşti* cu sensul „Jauchzen" (= „strigăt, chiot de bucurie"). Contextul în care este consemnat cuvântul la f. 12v/8 din ms. rom. 3573 ar îndreptăţi mai degrabă sensul „chemare, vocaţie": ... *iară cel cu clicul darurilor, bărbatul acesta şi plinul de darul duhului, cu mâniia fierbând numai asupra şarpelui, pentru ca şi râvnă să fie şi faptă bună.*

deşinţare, o variantă neconsemnată în TDRG pentru *deşănţare*, este explicat prin „zburdăciune", sens susţinut şi de contextul de la f. 99v/3: ... *multe reale dintru limbă să adună: deşinţarea, împrăştiiarea gândului, năravul cel hiclean, îngâmfarea pentru smerirea trupului, înfrânarea cea cu dezmierdăciune, facerea voii salei spre pătimirea întru lucrurile ceale de nimica.*

încunjurător prezintă, de asemenea, o situaţie specială, generată de context; cuvântul este însemnat la f. 27v/12 (*Străbătuiu toată omeneasca înţelepciune: pre cea încunjurătoare mai nainte o puseiu jos ca o temelie întru me//şteşugul cel ritoricesc ager.*) şi este introdus în „lecsiconaş" nu atât pentru a i se indica sensul, cât pentru a se glosa pe marginea lui („o înţeleage gramatica, fiindcă ea// încunjură şi cuprinde toate învăţăturile, aflându-se întru toate" scrie Macarie în glosar).

măiestri „meşteşugi" prezintă atestări vechi şi numeroase atât în DLR, cât şi în TDRG, iar sensul este susţinut de contextul de la f. 74v/ 11–12: *Apoi cu luptele ceale mai mari ale ascultării pre pătimitoriul bătrânul, iscusindu-l, îl măiestrează.*

moaşi vb., variantă neînregistrată în DA şi TDRG, probabil, pentru *moşi*, judecând după felul în care este glosat: „căpui, griji, cu grija moaşelor", apare la f. 15r/4 din ms. rom. 3573 în următorul context: *Aşa şi întru bărbatul acesta sufleteaşte frumos oareşce şi cinstit, carele n-au venit dintru altă parte, nici dintru altă credinţă să mută întru cea drept tăietoare, ci ca una// ce ea îl odrăsli pre acesta din rădăcină şi-l moaşi mai mult spre buna credinţă decât spre estimea cea trupnică.*

nectar „băutura dumnezeilor", f. 88r/3 (*Pentru ce îl astupaşi izvorul carele apă atâta de dulce are a curge aşa de curată, atâta de îndestulată şi dulce ca nectarul, apă a odihnirii sufletelor*?), este cea mai veche atestare cunoscută până în prezent, cea din DLR datând din 1798 şi, în consecinţă, fiind mai nouă cu 16 ani decât aceasta. În TDRG cuvântul nu este menţionat.

pâclă, definit prin sinonimele „volbură, pâclă", f. 3r/4 (*Şi câte îi urmară celui negata întrat la masă: groaza ruşinei// şi a mustrării, legarea mâinilor,*

însortirea pâclei şi câte-s de faţă pricepătorilor), este atestat în DLR într-un manuscris care datează din anul 1786, în timp ce manuscrisul lui Macarie este copiat în 1782, deci cu patru ani mai devreme.

până la despărţire este un exemplu singular de sintagmă, în cazul de faţă o sintagmă de un tip mai special, dată fiind încărcătura metaforică pe care i-o conferă contextul de la f. 69^{v}/14–15 (... *nici a i să pleca lui mintea a nădăjdui vreodată întru sineşi sau a i să părea cum că are cunoştinţă negreşicioasă până la despărţire, ci a le şti fricoase cugetele şi chipzuialele sale greşicioase*); ea este glosată prin „până la moarte, când să desparte sufletul de trup".

pesti „soroci, zăbăvi" este, de asemenea, corect explicat, cu observaţia că glosa este dată pentru forma verbală negativă, fapt datorat contextului de la f. 56^{r}/10 (*Nu pesti dară, ci precum te făgăduişi mie acuma, trestie a cărturariului celui iute scriitoriu fă-o pre aceasta*). Cuvântul cunoaşte atestări vechi şi numeroase atât în TDRG, cât şi în DLR.

rugatul nu este însoţit propriu-zis de o glosă, ci mai degrabă de o notă explicativă prin care traducătorul precizează persoana avută în vedere de autorul textului: *stareţul lui Ioan, carele era rugat despre aceia*; din păcate, în textul cercetat nu am putut identifica acest cuvânt.

tăietoare prezintă forma de feminin, iar „tâlcuirea" corespunzătoare este „învăţătoare, povăţuitoare", nesusţinută de contextul de la f. 14^{v}/17 (cf. mai sus s. v. *moaşi*). Sensurile nu se regăsesc în alte dicţionare.

În încheierea prezentării celui mai vechi glosar român-român, credem că nu este lipsit de interes să oferim transcrierea interpretativă a acestuia, având în vedere atât însemnătatea sa ca moment ce marchează în mod semnificativ etapa de început a dicţionarelor româneşti de tip explicativ, cât şi dimensiunile sale reduse.

Ms. rom. 3573

f.108^{r} 1782, ian.,18

Mic lecsiconaş dupre azbuche al cuvintelor celor neînţelease întru Viaţa aceasta

A

a le dezprieteni – a le scoate dintru hotarăle prieteşugului
asaimea – firea
atot – cu adevărat
a făcimei – a facerii sau a naşterii

V

viersearnişte – meşteşugul viersurilor, adecă a cântărilor

G

gândnic – duhovnicesc/

f.108^{v} **D**

dezcâştigându-le – dăruindu-le

deşinţarea – zburdăciunea
dingrădindu-o – scoţându-o din grădină

J

jăluni – jalnici sau călugări carii îş jălesc sufletul

C

clicul – numele

M

moaşi – căpui, griji, cu grija moaşelor
măiestrează – meşteşugeaşte

N

nedezprietenicios – neieşit dintru hotarăle prieteşugului, petrecătoriu întru prieteşug
109r **neactarul** – băsnează-să// a fi băutura a dumnezeilor

P

pesti – nu soroci, nu zăbăvi
până la despărţire – până la moarte, când să desparte sufletul din trup
pătimăşiile – aşăzările ceale pătimicioase sau patimile
pâclei – volburei, negurei

R

rugatul – stareţul lui Ioan, carele era rugat despre aceia
rugăciunearniţa – chiliia sau cămara cea de rugăciune/
109v

S

stihioticească – partnica, cuprinzătoarea despre o parte şi nu deplin
sântimilor – făpturilor celora ce sânt înfiinţate de la Dumnezeu

T

tăietoare – învăţătoare, povăţuitoare

F

făliciune – cu fălire, cu lăudare, adecă cu trufie

H

hauzurile – prăpastiile sau crăpăturile pământului

Î

f. 110r **încunjurătoare** – o înţeleage gramatica, fiindcă ea// încunjură şi cuprinde toate învăţăturile, aflându-se întru toate

înumerează – o pune pă umăr
înurechează – o pune în ureache, o aude
înlăuntrişi – întraşi înlăuntru
înhăinirea – îmbrăcarea cu haine
înfaurite – înfocate ca fierul cel înfocat al faurului, adecă a meşterului de fier
110^{v} Sfârşitul lecsiconaşului acestuia/
111^{r} (...)//(...) 1782, ian., 21.

În ordine cronologică urmează lexiconul ataşat unei cărţi manuscrise copiate tot în anul 1782, mai precis în intervalul cuprins între 25 ianuarie şi 12 aprilie, după cum rezultă din însemnările de la filele 2^{r} şi, respectiv, 578^{v}. Este vorba de ms. rom. B.A.R. 1905, care conţine <*Scara sfântului Ioan Scărarul*> (f. 36^{r}–578^{v}), precedată de *Viaţa întru scurtare a fericitului Ioannului igumenului sfântului muntelui Sinaii...* (f. 13^{r}–35^{v})[9]. La sfârşitul manuscrisului, între filele 579^{r}–610^{v}, este plasat acest lexicon, redactat, se pare, între 12 aprilie 1782, dată la care se încheiase copierea manuscrisului propriu-zis (cf. *supra*), şi 22 aprilie 1782, dată înscrisă de alcătuitor la f. 610^{v}. Intitulat *Leacsicon sau cuvintearnic*, acest glosar este cel mai mare dintre cele realizate de Macarie şi cuprinde circa 260 de titluri explicate pe parcursul a 31 de file; totodată, glosarul din ms. rom. B.A.R. 1905 face o notă aparte între cele patru redactate de Macarie, întrucât, pe lângă caracterul explicativ, el prezintă şi încercări ce depăşesc acest cadru, prin preocuparea autorului de a lămuri nu atât cuvintele mai puţin cunoscute cititorului, cât mai ales sensul învăţăturilor cuprinse în carte. De altminteri, acest lucru este adus la cunoştinţa cititorului cum nu se poate mai explicit din chiar titlul lexiconului, la f. 579^{r}: *Leacsicon sau cuvintearnic, adecă adunare dupre azbuchile cel rumânesc al cuvintelor celor mai greale şi mai neprecepute a sfintei cărţii aceştiei întru care unele tâlcuiesc şi arată ce va să zâcă cuvântul, iar altele tâlcuiesc* ***înţeleagerea şi noima cuvintelor scarei.***

Nu este lipsită de interes nici partea introductivă, în care Macarie explică modul în care trebuie căutate cuvintele a căror explicaţie este dată în lexicon. Până la noi cercetări, Macarie este primul autor de dicţionare care prezintă – la f. 579^{r}–580^{v} – un „ghid" de utilizare a dicţionarului propriu-zis: „Sânt cuvinţele lipite lângă cuvintele ceale însămnate, spre pildă, *o cearcă, o grădină* şi altele. Însă tu, o, blagocestivule cetitoriule, lăsând cuvinţealele ceale din nainte şi lipite, caută-l numai cuvântul cel însămnat cu aceaste doao însemnări după cum să înceape cuvântul cel însămnat, adecă: azul la az, naşul la naş şi cealelalte deaseamenaşi. Iară de nu-l vei găsi cuvântul cu cuvântul cel însămnat deasupra la slova la carea te mână, apoi caută-l după întâia slova cuvinţelului celui lipit că poate amândoao cuvintele, lipite fiind, s-au făcut una, cum am zice *ai legat* sau *vândut*, care sânt doao cuvinte, adecă *ai legat* sau *vândut* şi altele multe ca aceastea precum întru toată cartea să veade.

Iară de nu-l vei găsi cuvântul, nici aşa, acolo, la slova aceaea unde te mână, atuncea să ştii cum că numai s-au însămnat pentru cevaş, dară cuvântul cel însămnat tâlc nu are. A şti să cuvine cum că unele dintru cuvinte mai de multe ori s-au însemnat, apoi la alte părţi şi locuri ale cărţii nu s-au mai însemnat, socotind eu cum că dintru

[9] Vezi descrierea la G. Ştrempel, *op. cit.*, vol. II, p. 98.

deasa însemnare le va putea priceape ce zâc cetitoriul preceput a tot cu această scriere cu o mare carele cuvânt va să zâcâ *adevărat* sau *cu adevărat*. Şi altele."

Glosarul din ms. rom. B. A. R. 1905 conţine cinci dintre cuvintele incluse şi în lexiconul anterior, din ms. rom. B. A. R. 3573, definiţiile lor fiind identice sau foarte asemănătoare. Reproducem în continuare aceste cinci cuvinte cu glosele corespunzătoare din ms. 1905: *atot* „cu adevărat" (f. 582[r]), *dezcâştigă* „îi împărţeaşte, îi dă milostenie" (f. 586[r]), *jălunul* „călugărul carele şi-l jeleaşte sufletul" (f. 586[v]), *clicurile* „numile sau numirile" (f. 589[v]), *încunjurătoare* „înţelepciune încunjurătoare o numeşte toată învăţătura carea încunjură de la gramatică până la bogoslovia, întru care învăţături a fi străbătut dintru viaţa sa sfântul să mărturiseaşte" (f. 604[r]). În legătură cu aceste reluări mai facem şi precizarea că, atunci când doreşte să atragă atenţia asupra unei forme speciale, de exemplu forma de plural a unui substantiv, Macarie recurge fie la procedeul trimiterii cititorului la forma de bază a cuvântului, în cazul când aceasta figurează în glosar, fie la propunerea unei noi explicaţii. Aşa, de pildă, sub titlul de articol *jălunii*, Macarie nu repetă definiţia, ci trimite la *jălunul*: „caută *jălunul*" (f. 586[v]). În schimb, sub titlul de articol *jăluni*, ieromonahul dă o lungă definiţie: „călugări, jă//lunul să zice de la jale, pentru că au ieşit din lume călugărul ca să şi-l jălească în peatece negre şi întru fapte pusniceşti şi călugăreşti sufletul său cel mort din păcate" (f. 586[v]–587[r]).

Faţă de primul glosar, în acest lexicon modalităţile de glosare a cuvintelor consemnate se diversifică, în sensul că autorul nu se rezumă numai la explicaţii sau definiţii, ci recurge şi la sinonimie; astfel, *alunga* este echivalat cu *goni* (581[r]); *ager* cu *iute, ascuţit* (f. 582[r]); *bocesc* cu *plâng* (f. 582[r]); *zăluzime* cu *nebunie, nepriceapere, nesocoteală* (f. 587[r]); *ispititoriu* cu *iscoditoriu* (f. 587[r]); *neputinţă* cu *boală* (f. 594[v]-595[r]); *prezviteri* cu *preoţi* (f. 596[v]). Alteori, cele două procedee se împletesc, aşa cum se întâmplă în cazul cuvântului *călăi*, explicat prin „gâzi, gelaţi, hengheari, care taie şi spânzură oamenii" (f. 589[v]). O definiţie foarte clară este dată cuvântului *mâgle*: „stane de piatră şi stânci ascunse supt apa mării" (f. 593[r]).

Unele cuvinte cu circulaţie mai restrânsă sunt tratate ca termeni de specialitate şi glosate cu o vădită preocupare privind proprietatea termenilor folosiţi. Astfel, înţelesul cuvântului *picride* este descris în felul următor: „iaste o iarbă amară, carea să unelteaşte spre salată şi să numeaşte în limba rumânească păpădie, iară unele locuri cicoare, picride, poate şi într-alt fealiu" (f. 595[v]). Tot ca un termen de specialitate este tratat şi cuvântul *sorb*: „*Sorb* acesta sifon să numeaşte şi este sifonul acesta un nod adunat carele le suge şi le soarbe apele din râuri, din bălţi, din iazăre şi din mări şi le rădică şi le duce deasupra pământului de// le face ploile" (f. 600[v]–601[r]). Mai ilustrăm cu un exemplu acest tip de cuvinte pentru a pune în lumină diversitatea domeniilor din care sunt preluate acestea. Astfel, pentru obiectul denumit în limba modernă prin cuvântul *plasture* Macarie dă următoarea explicaţie: „*Emplastrului – emplastrul* sau *emplastra* sau *plastra* este o legătură şi pânzătură carea cu leacuri şi cu unsori să pune deasupra bubei" (f. 586[v]). În acest exemplu mai trebuie remarcat numărul relativ mare de variante, care îl şi pune în încurcătură pe autor atunci când trebuie să aleagă titlul articolului. Faptul în sine sugerează ideea că Macarie surprinde chiar momentul intrării în limba română a unui nou cuvânt, dacă nu cumva este chiar el acela care îl introduce.

Pentru că vorbim despre variante, nu putem omite *celencurile*, *celencul*, *celenchiul* impus în DA sub forma *celenghiu*, atestată încă de la 1715, dar fără alte ocurențe în cursul secolului al XVIII-lea. Iată cum este tratat acest cuvânt în *cuvitearnicul* lui Macarie: „*Celencurile*/ – *celencul* sau *celenchiul* este darul pre carele îl dau armașii, voievozii și împărații ostașilor pentru biruința și vitejiia ce o fac întru războaie. Și pre acest dar îl pun ostașii în cap sau și la piept și la alte părți ale trupului pentru ca să fie văzut de toți" (f. 603^{r-v}).

Mai puțin interesanți din perspectivă strict filologică, atât unele nume proprii, cât și termenii care impun explicații cu caracter dogmatic trebuie menționați fie și numai pentru faptul că prezența lor, coroborată cu explicarea unor termeni de specialitate, atribuie lexiconului caracteristici pe care, cu o oarecare bunăvoință, le-am putea numi enciclopedice. Ne vom limita la câte un singur exemplu de acest fel. Din categoria numelor proprii am ales numele lui Elifaz: „*Elifaz*. Elifazul acesta fuse prietenul lui Iov; vezi întru ca//pătul al patrelea al acestuiași Iov" (f. 586^{r}–586^{v}). Din cea de a doua categorie ne-am oprit asupra sintagmei *dintru ascultare*: „*Dintru ascultare* e smerenie; dintru smerenie e socotirea, adecă aleagirea binelui din rău și a răului din bine; dintru socotire e prinvedearea, adecă cunoașterea, pri/virea și sămuirea făpturilor carea să face dintru curățirea minții. Dintru prinvedeare e cunoașterea și vedearea cea mai nainte, carea să face întru cei curați cu inima prin luminarea Duhului Sfânt" (f. 584^{r}–584^{v}).

Ultimele două „lecsiconașe" sunt atașate de Macarie la sfârșitul unor traduceri din scrierile episcopului Theodorit: *Patrusprezeace epistolii ale lui Pavel, tâlcuite de Theodorit elineaște, iar acum întoarse și rumâneaște de mine, Macarie, smeritul dascalul evanghealiei, la anul mântuirii 1786, mai 28* (ms. rom. B. A. R. 2062[10]) și *Tâlcul fericitului Theodoritului, episcopului Chirului, întru* ***Cântarea cântărilor*** (ms. rom. B. A. R.1904, din 1787[11]).

În predoslovia la „lexiconașul" din ms. rom. 2062, Macarie, mergând pe linia urmată de mulți antecesori ai săi truditori pe tărâmul culturii și al cultivării limbii, atrage atenția asupra dificultăților întâmpinate în munca de traducere, date fiind, pe de o parte, „noianul limbii elinești" și, pe de altă parte, „îngustimea și strâmtorimea limbii rumânești", la care adaugă considerații privitoare la persoana sa: „și poate și înșine întru multe locuri dintru pricina josimei mintei noastrei și dintru scurtimea ei nu puturăm a o sorbi și a o mești deplina înțelea//gerea tălcuirii cărții ceii apostolicești" (f. 671^{v}–672^{r}). Glosarul conține 168 de titluri de articole însoțite de explicații (f. 672^{r}–676^{r}) și o listă cu circa 130 de cuvinte înșiruite în mod aleatoriu, fără respectarea vreunui criteriu ordonator, dar însoțite de indicații de tipul: *la i*, *la u*, *la o*, *la e*, deși cuvintele care preced sau urmează acestor indicații nu încep cu slovele respective (f. 676^{v}–677^{v}).

Principala caracteristică a acestui glosar este includerea și explicarea unor părți de vorbire, cum ar fi articolul genitival, formele flexionare ale unor pronume, omonimia reflectată la nivelul unor părți de vorbire, înregistrarea variantelor unor cuvinte. Astfel, Macarie consacră două articole diferite cuvântului *ai*: ***Ai – adecă ai scris. Ai – încheiare, adecă ai îngerilor*** (f. 672^{v}). Este evident că prin aceasta el

[10] *Ibidem*, p. 155.
[11] *Ibidem*, p. 98.

doreşte să atragă atenţia asupra omonimiei dintre auxiliarul de pers. a 2-a sg. a perfectului compus şi articolul genitival masc. pl.

Alte două articole au ca subiect auxiliarul de pers. a 3-a a perfectului compus şi conjuncţia *au* „sau": *Au – adecă au furat el, ei. Au, legătură – adecă au eu, au el* (f. 672^{v}).

Cuvântul *dar* este explicat în trei articole diferite (f. 672 bis^{r}): ***Dar*** *– darul.* ***Dar*** *or dară, în loc de iar sau iară.* ***Dar*** *or dară în loc de deci.*

De apare ca titlu în 9 articole, fiind explicat, în ordine, prin: *deaca; pentru; al, a, ai, ale; de la or din; şi; ca; De zeci de multe ori geaba întru părţile cuvintelor, precum e* ***haină de lână*** *or şi aceasta mearge* ***din lână;*** *că; cu or p*[...]*rul*[12] *şi altele ce vor mai fi* (672 bis^{v}).

Pentru prepoziţia *pre* se dau variantele *pe* şi *pă* (f. 674^{r}).

În patru articole succesive *ne* este explicat prin: *ne, noi; ne, noao; ne, pre noi; ne, nu* (f. 673^{v}).

Lista de cuvinte cu care se încheie acest glosar este, în fapt, un lung şir de exemple de declinare, aşa cum rezultă din notiţa lui Macarie de la f. 677^{r}: „Aceastea-s prin puţân numele care să pleacă întru neamul cel bărbătesc şi întru cel de mijlocnic dupre rumânească şi gramaticească orânduială (...)".

Ultimele două file ale ms. rom. B. A. R. 2062 (f. 678–679) sunt deteriorate; ele au fost supuse unei restaurări nu întru totul reuşite şi par a nu face parte din acest manuscris. Astfel, la restaurare, fila 678 a fost greşit legată, cu cotorul spre marginea exterioară, astfel încât recto-ul a devenit verso, iar verso-ul a devenit recto. Din frânturile de text păstrate se poate deduce că filele 678–679 reiau textul predosloviei de la f. 670^{v}, fapt care nu poate avea nici o justificare, fiind vorba de unul şi acelaşi manuscris. Din această cauză, credem că cele două file fac parte din alt manuscris, poate chiar din ms. rom. B. A. R. 1904, care, spre deosebire de celelalte glosare ale lui Macarie, nu conţine şi obişnuita „precuvântare".

În fine, ultimul dintre „lexiconaşele" ieromonahului Macarie (ms. rom. B.A.R. 1904 din 1787) cuprinde circa 190 de titluri de articole, care conţin atât cuvinte incluse în glosarele anterioare, cât şi unele cuvinte noi, dintre care amintim: *adastă – îl aşteaptă; boari – păstorii boilor; boteaie – cârduri sau cârduleţe de oi; viduri, adecă chipuri; drumarii – călătorii; d-a-ndăraptelea – împrotivă; epistoliile – trimiterile, scrisorile, cărţile; elefant – adecă pil; lăpoşate – turtite, lăţite; olecăţas-că-să – vaite-să; obicni – a suferi, a priimi; platoşe – zeale, cămăşi de fier; rostul – gura; îndatăş, adecă de curând; întuneareci – zeace mii; încălpuzănite – stricate de stricătorii şi prefăcătorii banilor.*

Spaţiul nu ne permite să insistăm mai mult asupra acestor prime încercări de alcătuiri lexicografice destinate în exclusivitate explicării cuvintelor româneşti sau unor cuvinte străine pătrunse în limba română a epocii. Cercetarea comparată şi editarea acestor patru glosare ar aduce noi date privind începuturile lexicografiei cu caracter explicativ din ţara noastră şi ar constitui totodată o sursă suplimentară de informaţii privind circulaţia, atestările şi variantele unor cuvinte vechi româneşti.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr.13

[12] Lecţiune nesigură.

Ion Gheție

LEXICUL REGIONAL ROMÂNESC ÎN SECOLELE AL XIII-LEA – AL XVI-LEA (PÂNĂ LA 1521)

Într-o cercetare recentă consacrată repartiției graiurilor dacoromâne în secolele al XIII-lea – al XV-lea [1], am ajuns la concluzia că în perioada mai sus delimitată dialectul dacoromân cunoștea „două mari diviziuni cărora le putem spune subdialecte: unul de tip nordic (înglobând o parte a Olteniei, Banatul, Transilvania și Moldova) și altul de tip sudic (redus la Muntenia propriu-zisă și la o parte a Olteniei)"[2]. Repartiția aceasta este aproximativă, și provizorie, afirmam cu acel prilej, ea „are nevoie în multe privințe de confirmarea ulterioară a faptelor"[3]. După cum ușor se observă, cercetarea noastră se întemeiază pe mărturia unui număr de fenomene, recoltate exclusiv din domeniul foneticii. Din păcate, materialul de limbă aflat la dispoziția noastră cuprinde prea puține particularități morfologice; nici măcar una singură nu se dovedește utilă în stabilirea repartiției graiurilor dacoromâne[4].

Care este însă situația lexicului? Deținem sute de termeni românești în documentele slavone, latine și maghiare, scrise nu numai în cele trei principate românești, ci și în țări precum Ungaria și Serbia. Cu toate că sunt inventariate în lucrări lexicografice, ele n-au fost supuse unui examen cât de cât atent din punctul de vedere al repartiției lor dialectale (ca de altfel și din alte puncte de vedere). Acesta e motivul principal pentru care am întreprins cercetarea de față.

Câteva observații preliminare, înainte de a începe studiul fenomenelor. Din capul locului vom recunoaște că lista de termeni ce urmează nu are pretenția de a fi exhaustivă. Ea se limitează la lucrările lexicografice apărute până în prezent (și, în primul rând, D. P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor românești din documentele slavo-române*, București, 1946[5], G. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi (sfârșitul sec. X– începutul sec. XVI)*, București, 1974[6], *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române. 1374–1600*, București, 1981[7]), precum și la o serie de termeni recoltați din culegerile de texte publicate până astăzi. În al doilea rând, stabilirea repartiției lor regionale a depins de cunoștințele pe care ni le-am putut

[1] *Considerații asupra repartiției graiurilor dacoromâne în secolele al XIII-lea – al XV-lea*, în LR, XLII, 1993, nr. 5, p. 231–236.
[2] *Ibidem*, p. 235.
[3] *Ibidem*.
[4] Vezi GD, 232; cf. 233.
[5] Abreviat: D. P. Bogdan, *Glosar*.
[6] Abreviat: DLRV.
[7] Abreviat: DERS.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 465–476, București, 1995

face referitor la circulația unor cuvinte în Dacoromania înaintea apariției primului text scris în românește. Cu această din urmă observație am prefigurat și termenul *ad quem* al cercetării noastre. Ea nu se sfârșește la finele secolului al XV-lea, ci se întinde și asupra primelor două decenii ale veacului următor, adică până la anul 1520, inclusiv. Se știe că în 1521 vede lumina zilei primul text românesc păstrat până în zilele noastre (scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung).

Iată acum, în ordine alfabetică, termenii cărora le-am putut stabili o, fie și probabilă, repartiție dialectală, urmând ca la sfârșit să tragem câteva concluzii asupra lor.

1. ban „titlu și funcție de mare dregător în Țara Românească, un fel de guvernator al Olteniei"

Cuvântul provine, după toate probabilitățile, din magh. *bán* (cf. și scr. *ban*).

Răspândirea cuvântului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Desemnând o demnitate existentă în secolele al XIV-lea – al XVII-lea exclusiv în Țara Românească, termenul se întâlnește numai în texte muntenești (DA s.v.). În Moldova, *bănia* se înființează abia pe la sfârșitul secolului al XVII-lea, *banul* ocupând în ierarhia boierească locul dintre *marele spătar* și *marele paharnic* (DA s.v.).

Atestări din secolul al XIV-lea – al XV-lea:

ȚARA ROMÂNEASCĂ

ban (1389–1400, 1409, 1424, 1494; DERS, 11).

Din motivele arătate mai sus, *ban* a cunoscut o circulație muntenească. Nu avem în vedere termenul moldovenesc, folosit târziu și atestat numai după 1700. Când apare înaintea acestei date sau, uneori, după ea la autori moldoveni, termenul se referă și la rangul boieresc existent în Țara Românească (vezi DA s.v.).

Repartiție: Țara Românească.

2. băneasă „soția banului"

Provine din *ban* + suf. *-easă*.

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Atestările pe care le deținem sunt muntenești (DA s.v.).

Atestări din secolele al XV-lea – al XVI-lea (până la 1521):

băneasă (1496, 1517; DERS, 14).

Repartiție: Țara Românească.

3. bănie „reședința banului"

E un derivat din *ban* + suf. *-ie*. Mai are și sensul „demnitatea, funcția de *ban*".

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Atestările din DA sunt din Moldova, posterioare secolului al XVII-lea (Neculce, Gheorgachi). Nu încape îndoială însă că termenul era cunoscut, cu sensul din titlul acestui articol, și în Țara Românească.

Atestări din secolul al XV-lea:

bănie (1454–1456; DERS, 14).

Repartiție: Țara Românească.

4. buor „un fel de bou sălbatic (*Bos primigenius*)"

Cuvântul e de origine latină (< *bubalus*).

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Nu deținem atestări din secolul al XVI-lea. În secolul următor, termenul a fost consemnat exclusiv în Moldova, între alții la Dosoftei și în *Pravila* din 1646 a lui Vasile Lupu (și cu fonetismul mai apropiat de etimon: *buăr*; vezi DA, s.v. *bour*). Lipsesc atestări după 1700, probabil ca urmare a dispariției animalului din zona geografică a țării noastre.

Atestări din secolul al XV-lea:

ȚARA ROMÂNEASCĂ:

Buorev (= al lui Buor; 1480–1482, D. P. Bogdan, *Glosar*, 231–232).

MOLDOVA:

Buor (1479; D. P. Bogdan, *Glosar*, 34); cf. *Booreanul* (1467; D. P. Bogdan, *Glosar*, 232), *Buorena* (1454; D. P. Bogdan, *Glosar*, 232).

Cunoscând faptul că animalul, a cărui reprezentare figurează în stema Moldovei, a fost răspândit numai în această regiune, de unde deținem totalitatea atestărilor, avem un temei puternic să susținem că înainte de 1500 cuvântul circula numai în graiurile din această parte a țării. După părerea noastră, prezența termenului în graiul muntean în secolul al XV-lea este discutabilă, în măsura în care ne întemeiem pe unica lui atestare din 1480–1482. Despre Dumitru Buor, documentul emis de cancelaria lui Basarab cel Tânăr relatează numai că era un om al brașovenilor (I. Bogdan, *Brașov*, 249, nr. XXI), de unde nu reiese cu necesitate originea sa muntenească.

Repartiție: Moldova.

5. brăcaciu „un fel de căldare"

Etimologia cuvântului este necunoscută.

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Cea mai veche atestare, din 1661, este din Moldova. Tot moldovenești sunt și atestările din zilele noastre. Termenul (și unele derivate) circulă în zilele noastre în județul Tulcea, unde se vorbește un grai de tip moldovean (DA s.v.).

Atestări din secolul al XV-lea:

MOLDOVA:

Brъcačelui (1473; DERS, 22).

Repartiție: Moldova.

6. buhtea „epitet dat unui om gras și buhăit"

E un derivat din *buht* (*buft*), de origine incertă, care circulă în Moldova și înseamnă „pântece, burtă". Evoluția lui [h] la [f] e normală: *stuh* > *stuf*, *vârh* > *vârf*.

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Atestările sunt moldovenești: *buftea* (DA s.v.). Același dicționar constată însă că lui *buftea* îi corespunde, la Brașov, *bufti*, *bufliș*, iar în Muntenia *buflea*. S-ar

putea ca în textele respective să avem a face cu înrâuriri moldovenești. CADE consideră că *buft* este un moldovenism, ca și derivatele *buftelău*, *bufti*.

Atestări din secolul al XV-lea:

MOLDOVA:

Buhtea (1458, 1459, 1460, 1468, 1470, 1471 etc.; DERS, 26).

Termenul nu pare a fi circulat decât în Moldova, în ciuda atestărilor lui *bufti*, *buftiș*, *buflea* în zonele sudice, în zilele noastre. O dovadă o constituie faptul că în Țara Românească îi corespunde *Burtea* (1558, 1559, 1562, 1563; DERS, 29).

Repartiție: Moldova.

7. bulboacă „loc adânc în albia unui râu"

Etimologia cuvântului e nesigură; cf. *bulbuc*.

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Cuvântul a fost atestat și în formele *bolboacă*, *bulboană* în textele românești scrise în Moldova (cu Bucovina), începând cu secolul al XVI-lea până în zilele noastre (1554, DERS, 27, Dosoftei, Alecsandri, Eminescu etc.; vezi DA s.v. *bolboacă*, *bolboană*).

Atestări din secolul al XV-lea:

MOLDOVA:

bulboacă (1428, 1499; DERS, 27).

Prezența cuvântului de-a lungul timpului numai în texte moldovenești ne întărește în opinia că în secolul al XV-lea *bulboacă*, cu sensul de mai sus, era caracteristic Moldovei. Atestarea lui *bâlboacă* în Țara Oltului în zilele noastre (vezi DA s.v. *bolboacă*, *bolboană*) nu e un motiv pentru a ne schimba opinia.

Repartiție: Moldova.

8. ceașnic „rang boieresc; paharnic"

Cuvântul provine din v.-sl. *čašnikŭ*. DA îl consideră a fi un slavonism. Într-adevăr, termenul folosit curent pentru desemnarea demnității respective este, atât în Țara Românească, cât și în Moldova, *paharnic*.

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Cea mai veche atestare moldovenească dintr-un text românesc datează din 1588. Mai deținem trei atestări din secolul următor (ultima din 1662), toate provenind din Moldova (vezi DA s.v.). Între 1522–1570, *ceașnic* apare în documentele slavo-române din Moldova (DERS, 37).

Atestări din secolul al XV-lea – al XVI-lea (până la 1521):

MOLDOVA:

ceașnic (1407, 1412, 1433, 1459, 1460, 1490, 1502 etc.; DERS, 37).

Larga răspândire a cuvântului în documentele slavone din Moldova nu lasă nici un semn de îndoială asupra folosirii lui în această provincie. După 1500, termenul a început să fie înlocuit treptat de *paharnic*.

Repartiție: Moldova.

9. crivină „desiş de mărăcini mari; loc nisipos cu vegetaţie spinoasă sau cu mlaştini"

Provine din v.-sl., bulg. *krivina* „cotitură".

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Termenul apare atestat în Ţara Românească în documente slavone din secolul al XVI-lea (1559, 1579, 1586, 1592 etc.; DERS, 58) şi apoi la scriitorii munteni (vezi DA s.v.; cf. şi CADE s.v.).

Atestări din secolul al XV-lea şi al XVI-lea (până la 1521):

crivină (1483; DERS, 58), *Crivina* (1505, 1520; DERS, 58).

Repartiţie: Ţara Românească.

10. cut „cartier al unui sat"

Termenul e de origine ucraineană: *kut* „colţ, unghi".

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Cut apare în două documente slavo-române moldoveneşti din 1522 şi 1528 (DERS, 63). În texte româneşti se întâlneşte numai în Moldova, fiind considerat drept rutenism în Bucovina şi în Moldova (DA s.v.).

Atestări în secolul al XV-lea:

MOLDOVA:

Cutulu (1468; DERS, 63).

Repartiţie: Moldova.

11. fertal „unitate de măsură, având capacitatea egală cu a patra parte a unei găleţi"

Provine din magh. *fertály* „sfert". Apare şi în forma *fărtar*, care a fost explicată prin apropierea cuvântului de *pătrar* (DA s.v.). *Fărtar* ar putea să rezulte şi din asimilarea lui [l] la [r]. DA s.v. îl notează numai în Transilvania şi Moldova.

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Cuvântul apare în Moldova începând cu 1600: *fârtari* (GD, 282). Nu putem însă preciza dacă răspândirea sa era generală în graiurile din această regiune, deoarece aceeaşi unitate de măsură a mai fost denumită în Moldova şi *pătrar* (Stoicescu, *Cum măsurau strămoşii*, 239). În Transilvania, unde termenul circulă şi astăzi în graiurile populare, atestările, destul de numeroase, pe care le deţinem nu sunt anterioare secolului al XVIII-lea. Fiind vorba de un cuvânt de origine maghiară, e de presupus că el avea, în zonele de peste munţi, o vechime mult mai mare. Cât de mare însă, nu putem, din păcate, preciza.

Atestări din secolul al XV-lea:

În două documente moldoveneşti din 1499 a fost consemnată forma *fertal* (I. Bogdan, *Ştefan*, II, 147, 153).

Repartiţie: Moldova.

12. gangur „pasăre (*Oriolus galbula*); grangur"

Cuvântul îşi are originea în lat. *galgulus*. Actuala formă literară, *grangur*, provine din *gangur*, probabil prin anticiparea lui [r].

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Termenul a fost atestat ca antroponimic. Ca toponimic este consemnat într-un document slavo-român scris în Moldova în 1528 (DERS, 89). În textele românești, *gangur* (*gangure*, *gangurel*) apare începând cu secolul al XVIII-lea, numai în Moldova (între alții, la Cantemir, Negruzzi, Alecsandri; vezi DA s.v.). TDRG consideră varianta *gangur* drept moldovenească.

Atestări în secolul al XV-lea:

MOLDOVA:

Antroponimicul *Gangur* este notat curent în cea de-a doua jumătate a secolului (1456, 1467, 1471, 1487, 1493 etc.; DERS, 88).

Repartiție: Moldova.

13. gârniță „specie de stejar (*Quercus conferta*)"

Provine din scr. sau bulg. *garnica*.

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

După cum ne asigură DA s.v., pe baza a numeroase atestări, termenul a circulat și circulă, în această formă, în Țara Românească și Banat. TDRG îl socotește a fi un muntenism. În Moldova a avut și are curs varianta *gârneață*.

Atestări în secolul al XV-lea:

ȚARA ROMÂNEASCĂ:

Gârniței (1496; DERS, 92).

Repartiție: Țara Românească.

14. glod „noroi; bulgăre de pământ"

Etimologia cuvântului este necunoscută.

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Cu sensul de „noroi", *glod* circulă în zilele noastre în Moldova (unde e singurul cunoscut), în nordul Dobrogei și prin nord-estul Transilvaniei. Termenul apare în textele moldovenești începând cu secolul al XVII-lea (Dosoftei, Negruzzi, Alecsandri, Creangă etc.; vezi DA s.v.). După TDRG, *glod* e moldovenesc, în timp ce CADE îl consideră a fi un moldovenism cu circulație și în zonele transcarpatice. Cu sensul de „bulgăre de pământ", termenul este un muntenism atestat numai în zilele noastre (GD, 187). Fără a-i putea preciza sensul, *Glod* se întâlnește în intervalul 1522–l600 atât în Moldova, cât și în Țara Românească în documente slavone (DERS, 93–94).

Atestări în secolele al XV-lea – al XVI-lea (până în 1521):

ȚARA ROMÂNEASCĂ:

Glod (1488, 1492, 1498, 1502, 1517; DERS, 93–94).

MOLDOVA:

Glod (1425, 1426, 1445, 1456, l492, 1495 etc.; DERS, 93–94).

Prin simplă impresie, considerăm că, întocmai ca astăzi, cu sensul „noroi" termenul circula în Moldova, iar cu sensul „bulgăre de pământ" – în Țara Românească. Răspândirea de după 1520 a celor două sensuri stă în sprijinul unei asemenea interpretări.

Repartiție: Moldova (cu sensul de „noroi"), Țara Românească (cu sensul „bulgăre de pământ").

15. holm „colină"

Provine din rus. *holm*; cf. și magh. *halom*.

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Holm e atestat înainte de toate în texte moldovenești, începând cu secolul al XVII-lea (Dosoftei, Cantemir etc.), dar și în Transilvania, și în forma *hâlm* (cea mai veche atestare la Șincai, DA). TDRG îl consideră termen moldovenesc. *Holm* apare ca toponimic și în Țara Românească, o singură dată, în 1584, într-un document slavon (DERS, 106).

Atestări în secolul al XV-lea:

MOLDOVA:

Holm (1443; DERS, 105).

Răspândirea cuvântului după 1520 ne îndreptățește să-l considerăm un moldovenism. Nu putem aproxima vechimea lui *holm* (*hâlm*) în Transilvania și Țara Românească.

Repartiție: Moldova.

16. holtei „bărbat necăsătorit"

Descinde din ucraineanul *hol'tjai* „bărbat desfrânat".

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Holtei este atestat de DA s.v. la autori moldoveni, începând cu Neculce și, mai rar, la ardelenii din nordul regiunii. La Ispirescu, singurul muntean la care a fost întâlnit termenul, s-ar putea să avem a face cu un moldovenism. CADE îl consideră moldovenesc și transcarpatin. Etimologia cuvântului întărește circulația sa moldovenească (și nord-ardelenească).

Atestări în secolul al XV-lea:

MOLDOVA:

holtĕiul (1487, 1488; DERS, 105).

Prezența termenului în Moldova este întărită de atestarea lui în documentele slavo-române de după 1520: *holtĕ* (1560, 1570, 1572, 1583, 1587, 1597; DERS, 105). Vechimea lui *holtei* în nordul Transilvaniei rămâne incertă.

Repartiție: Moldova.

17. hotarisi „a pune hotar între două terenuri"

Derivat din *hotar* + suf. *-isi*.

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Termenul nu apare atestat în textele românești. Îl întâlnim în secolul al XVI-lea, după 1520 în documente slavo-române scrise în 1533, 1536, 1543, 1544, 1561, 1570 etc. (DERS, 107). Nu apare după 1600.

Atestări din secolele al XV-lea – al XVI-lea (până la 1520):

Hotarisi se întâlnește în Țara Românească în documente slavo-române în anii 1495–1500 și apoi în 1511, 1514–1519, 1517, 1519, 1520. Este corespondentul muntenesc al moldovenescului *hotărî*, cu același sens.

Repartiţie: Ţara Românească.

18. hotărî „a pune hotar între două terenuri"
Derivat din *hotar*; cf. magh. *határozni*.
Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea
Atestările din DA ne îndreaptă atenţia spre Moldova (în *Biblia de la Bucureşti* din 1688, el se datorează traducătorilor moldoveni; vezi SLLF, II, p. 100). Şi sensul „a fi în hotar cu..., a se mărgini cu..." se întâlneşte tot în izvoare moldoveneşti.
Atestări în secolul al XV-lea – al XVI-lea (până la 1520):
MOLDOVA:
hotărî (1412, 1424, 1455, 1473, 1493, 1518 etc.; DERS, 108).
Moldovenescului *hotărî* (atestat şi după 1520 în documentele slavo-române) îi corespunde în Ţara Românească *hotarisi*.
Repartiţie: Moldova.

19. medelean „câine mare"
Provine din ucraineanul *medelan*.
Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea
Cu sensul de mai sus, cuvântul are curs numai în Moldova, cu menţiunea că atestările sunt din secolele al XIX-lea – al XX-lea (DLR s.v.). TDRG îl consideră un moldovenism popular, în timp ce, după CADE, el circulă în Moldova şi Bucovina. De menţionat că termenul se întâlneşte în documentele slavo-române scrise în Moldova după 1520 (1521, 1554, 1555; DERS, 139).
Atestări din secolul al XV-lea:
MOLDOVA:
Medeleanul(u) (1485, 1490; DERS, 139).
Repartiţie: Moldova.

20. moţoc „coc"
Provine din *moţ* + suf. *-oc*.
Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea
Cu sensul de mai sus se întâlneşte în secolele al XIX-lea şi al XX-lea în Moldova (la Gane, Marian, Sevastos; DLR s.v.). În secolul al XVI-lea e notat în documentele slavo-române din Moldova, scrise între 1539 şi 1596; DERS, 147).
Atestări în secolul al XVI-lea (până la 1521):
MOLDOVA:
Moţoc (1518; DERS, 147).
Repartiţie: Moldova.

21. pasmagi „un fel de pantofi fără călcâi; papuci"
Provine din scr. *pasmadzi* (pl. dial. al lui *pasmag*). Compară TDRG, care propune un etimon turcesc (*pasmak*).
Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea
Apare într-un document slavo-român muntenesc din 1573 (DERS). În secolul următor, se întâlneşte în *Hronograful* olteanului Moxa din Cozia. Varianta *pasmati* (consemnată în TDRG) e socotită suspectă de DLR s.v.

Atestări în secolul al XVI-lea (până la 1521):
ŢARA ROMÂNEASCĂ:
pasmagi (1508–1509; DERS, 169).

Catastiful din 1508–1509 (*Un catastih de scule de la 1508–1509*) s-a păstrat la Arhivele Statului din Braşov. După locul conservării şi caracteristicile limbii, ar putea fi muntenesc-sud-ardelenesc. Adăugată acestei supoziţii, atestarea din Moxa e în măsură să ne furnizeze un indiciu asupra ariei de răspândire a termenului.

Repartiţie: Ţara Românească (cu sud-estul Transilvaniei).

22. perper „monedă având circulaţie în Ţara Românească"; „impozit pe vii şi vin care se plătea în perperi".

Provine din ngr. *ipérpiron*.

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Atât cu primul, cât şi cu cel de-al doilea sens, *perper* a circulat exclusiv în Ţara Românească. Cu sensul de „impozit" apare în forma *pârpăr* (DLR s.v.). Cu acest înţeles se întâlneşte în secolul al XVI-lea în documentele slavo-române (1523, 1528, 1535; DERS, 173).

Atestări în secolele al XIV-lea – al XVI-lea (până la 1521):
ŢARA ROMÂNEASCĂ:
perper „monedă" (1374, 1421, 1431, 1437 etc.; DERS, 73);
perper „impozit" (1467, 1487, 1507 etc.; DERS, 173).
Repartiţie: Ţara Românească.

23. piroi „cui lung şi gros; piron"

Provine din sl. *pironŭ* (*piroi* pare a fi un singular refăcut după pl. *piroaie*).

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Toate atestările lui *piroi*, notate în DLR, provin din texte munteneşti (Coresi, Iorga, SD, VIII, 42, Grigoriu-Rigo, M. P., I, 113, Teodorescu, P. P., 28). Într-o serie de texte datorate unor munteni apare însă *piron*, dovadă că *piroi* nu era general în Ţara Românească (vezi DLR, s.v. *piron*). TDRG s.v. *piron* îi atribuie lui *piroi* o origine muntenească şi oltenească.

Atestări din secolul al XVI-lea (până la 1521):
ŢARA ROMÂNEASCĂ:
piroi (1508; DERS, 158).

Asupra *Catastifului de scule de la 1508–1509* ne-am pronunţat mai sus, s.v. *pasmagi*. Şi de această dată înclinăm să atribuim aceeaşi origine sudică cuvântului *piroi*.

Repartiţie: Ţara Românească (cu sud-estul Transilvaniei).

24. prădalică „drept al voievodului de a lua în stăpânire o moşie rămasă fără moştenitor; moşie trecută în posesia domniei în asemenea împrejurări"[8].

[8] În legătură cu acest cuvânt, vezi *Instituţii feudale din ţările române. Dicţionar*. Coordonatori: Ovid Sachelarie şi Nicolae Stoicescu, Bucureşti, 1988, p. 375–378.

Provine din sl. *prъdalika*.

Termenul a circulat exclusiv în Țara Românească în secolele al XV-lea și al XVI-lea (DLR, s.v.).

Atestări în secolele al XV-lea – al XVI-lea (până la 1521):

ȚARA ROMÂNEASCĂ:

prădalică (1459, 1463, 1499, 1508; DERS, 192).

Repartiție: Țara Românească.

25–26. prisacă – stupină

Primul termen este de origine slavă (TDRG, s.v., CADE s.v., Iordan, *Toponimia*, 24). Sensul inițial a fost cel de „curătură", cum dovedește etimonul v.-sl. *prěsěka* (Iordan, *Toponimia*, 24), sensul de „stupină" fiind dezvoltat pe teren românesc. *Stupină* este derivat de la *stup*, a cărui etimologie este încă neclarificată (Cihac, s.v., TDRG, s.v. presupun ca etimon scr. *stup*, v. sl. *stlŭpŭ* „stâlp, trunchi", în timp ce Puşcariu, în „Convorbiri literare", XXXIX, 1905, 50, şi CADE, s.v., reconstituie un etimon latin **stupus*, respectiv **stypus*. DEX² acceptă ultima etimologie, deşi DLR se referă la gr. *stópos*.

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Prisacă se întâlneşte în zilele noastre în Moldova, în timp ce *stupină* (*stupărie*) e răspândit în celelalte regiuni ale țării (GD, 295–296). TDRG consideră că *prisacă* e moldovenesc, iar *stupină* muntenesc (vezi pe larg GD, 296).

Atestări în secolul al XVI-lea (până la 1521):

ȚARA ROMÂNEASCĂ:

(*ot*) *stupinu* (= de stupină; 1502; D. P. Bogdan, *Glosar*, 226).

MOLDOVA:

Presěcb (1464; D. P. Bogdan, *Glosar*, 190).

Notă. Nu am ținut seama de exemplul **Брѣмарѣка** dintr-un document slavon din 1447 (D. P. Bogdan, *Glosar*, 240). În realitate, avem a face cu **Присака** (cf. Costăchescu, *Documente*, II, 281).

Repartiție: *prisacă*: Moldova; *stupină*: Țara Românească.

27. român „țăran aservit, iobag, vecin"

Provine din lat. *Romanus*.

Sensul de mai sus a circulat exclusiv în Țara Românească (în Moldova îi corespunde *vecin*, iar în Transilvania şi Banat *iobag*).

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Având în vedere cele spuse mai sus, e firesc ca toate atestările cuvântului *rumân* cu acest sens să nu fi circulat decât în Țara Românească (vezi DLR s.v. *român*, I, 3).

Atestări în secolul al XV-lea:

MOLDOVA:

Rumârul (1489, DERS, 204).

Faptul că termenul nu e atestat în Țara Românească decât în secolul al XVI-lea (1580, 1600, DERS, 204) nu înseamnă că el nu a circulat aici şi înainte de 1500.

Consemnarea lui în Moldova (cu rotacism!) e numai o dovadă că antroponimul, aparţinând cu siguranţă unui muntean, a fost cunoscut şi dincolo de Milcov.

Repartiţie: Ţara Românească.

28. vorovi „a vorbi"

Este o formă metatezată din ucraineanul *hovoriti* (St. Romansky, în Jb, XIII, 1908, 108), explicaţie acceptată şi de Sextil Puşcariu, în DR, III, 1922–1923, 380.

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

În Moldova, verbul este atestat în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea. În Transilvania de nord şi Hunedoara, singurele zone unde a fost notat astăzi, cele mai vechi atestări cunoscute de noi nu sunt anterioare secolului al XVIII-lea (GD, 196).

Atestări în secolul al XV-lea:

MOLDOVA:

Voroveşti (1456; D. P. Bogdan, *Glosar*, 217).

Prezenţa lui *vorovi* în Moldova secolului al XV-lea este confirmată de circulaţia cuvântului în secolele următoare (dar nu după 1800). În Transilvania, unde *vorovi* este folosit curent în zilele noastre în părţile sale nordice, el nu a fost întâlnit înainte de 1700. Acesta e motivul pentru care nu putem stabili vechimea termenului în regiunile de dincolo de munţi.

Repartiţie: Moldova.

29. zăpodie „vale, podiş, coastă de deal"

Ca termen de hotărnicie, cuvântul a fost înregistrat cu sensurile „vale", „podiş", „loc şes pe o înălţime", „platou ocrotit de coline înalte" etc. El provine din v. sl. *zapodŭ* + suf. *-ie* sau din forma de locativ a v. sl. *zapodŭ* (folosit curent în limbă: *vŭ zapodě* „în ascunzătoare"). Deoarece în vechile documente româneşti sensul cuvântului nu poate fi precizat de cele mai multe ori, vom urmări pe *zăpodie* ca termen de hotărnicie, adică cu sensurile cele mai uzuale de „vale", „podiş", „coastă de deal" (GD, 302).

Răspândirea termenului în secolele al XVI-lea (după 1520) – al XX-lea

Termenul apare frecvent în Moldova de-a lungul întregii perioade şi sporadic şi în alte regiuni ale ţării. Prezenţa lui în tipărituri munteneşti de la finele secolului al XVII-lea, cum ar fi *Biblia de la Bucureşti*, trebuie interpretată ca infiltraţie a graiului moldovenesc (GD, 303–304). Atestările actuale nu ne permit să stabilim vechimea cuvântului în regiunile respective.

Atestări din secolele al XV-lea – al XVI-lea (până la 1521):

MOLDOVA:

zapodia, *zapodieńu* (1425; Costăchescu, *Documente*, I, 168, 169), *zapodii* (1488, I. Bogdan, *Ştefan*, I, 334), *zapodińu* (1501; I. Bogdan, *Ştefan*, II, 184), *zъpodia* (1468; I. Bogdan, *Ştefan*, I, 127), *zъpodii* (1492; I. Bogdan, *Ştefan*, I, 510), *zъpodiiu* (1490, 1492, 1493; I. Bogdan, *Ştefan*, I, 439, 510, II, 23).

Repartiţie: Moldova.

O privire, fie şi superficială, asupra materialului consemnat mai sus ne întăreşte în convingerea că el nu contrazice concluziile trase la capătul studiului consacrat repartiţiei graiurilor dacoromâne în secolele al XIII-lea – al XV-lea. Se observă

totuşi că, numeric, contribuţia diverselor arii dialectale este inegală. Astfel, este izbitoare de la prima vedere preponderenţa regionalismelor moldoveneşti, urmate în ordine de cele munteneşti. Moldovenismele (unele dintre ele de origine ucraineană) nu se regăsesc şi în Ardealul de nord şi, cu câteva excepţii, termenii nu au circulat în nordul teritoriului de peste munţi nici după 1600. E, desigur, dificil de arătat cum se explică cantitatea sporită de regionalisme în Moldova, chiar şi în raport cu Ţara Românească. Existenţa unor anumite ranguri boiereşti specifice sau circulaţia unor monede nu aruncă lumină asupra diferenţei numerice dintre muntenisme şi moldovenisme. Prezenţa unor termeni locali proveniţi din ucraineană şi maghiară dă numai într-o măsură limitată răspuns la întrebare. Cert este că termenii consemnaţi în documente întăresc opoziţia dintre Moldova şi Ţara Românească şi subliniază existenţa unui grai moldovenesc în cadrul subdialectului nordic. Ceea ce rămâne însă bătător la ochi este absenţa, practic, a cuvintelor regionale din Banat-Hunedoara şi Transilvania de miazănoapte. După părerea noastră, faptul se datorează lipsei unui repertoriu sistematic, dacă nu şi complet, al cuvintelor româneşti din documentele scrise, cu litere latine, în Transilvania şi Ungaria. Când o asemenea operaţie va fi dusă la capăt, numărul regionalismelor ardeleneşti şi bănăţeneşti va fi, cu certitudine, mult mai mare decât în prezent. Căci este cu neputinţă de imaginat ca limba română vorbită în teritoriile de peste Carpaţi să nu fi suferit în lexic o influenţă destul de puternică din partea limbii maghiare şi chiar a celei ucrainene (în nordul teritoriului), de vreme ce ea se resimte în Moldova.

ABREVIERI

(nu sunt incluse siglele curente ale unor lucrări de lingvistică românească)

D. P. Bogdan, *Glosar*	D. P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor româneşti din documentele slavo-române*, Bucureşti, 1946.
I. Bogdan, *Braşov*	Ioan Bogdan, *Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi Ungaria în sec. XV şi XVI*, vol. I, 1413–1508, Bucureşti, 1905.
I. Bogdan, *Ştefan*	Ioan Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, vol. I–II, Bucureşti, 1913.
Costăchescu, *Documente*	Mihai Costăchescu, *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, vol. I, Iaşi, 1931, vol. II, 1932.
DERS	*Dicţionarul cuvintelor româneşti din documentele slavo-române*. 1374–1600, Bucureşti, 1981.
DLRV	G. Mihăilă, *Dicţionar al limbii române vechi (sfârşitul sec. X – începutul sec. XVI)*, Bucureşti, 1974.
GD	I. Gheţie–Al. Mareş, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, Bucureşti, 1974.
Iordan, *Toponimia*	Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Bucureşti, 1963.
SLLF	*Studii de limbă literară şi filologie*, vol. I–III, Bucureşti, 1969, 1972, 1974.
Stoicescu, *Cum măsurau strămoşii*	Nicolae Stoicescu, *Cum măsurau strămoşii. Metrologia medievală pe teritoriul României*, Bucureşti, 1971.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

Viorica Goicu

DESPRE NUMELE *OBREJA*

Într-un articol recent: *Un vechi nume românesc: OBREJA*, publicat în revista „Dorul", Aalborg, aprilie, 1996, p. 30, reputatul bizantinolog Petre Ş. Năsturel ia în discuţie etimologia numelui *Obreja*. Cunoscând faptul că în Moldova se află mai multe familii cu numele *Obreja*, printre care s-au remarcat unele personalităţi de seamă ale vremii, iar numele este atestat în documente începând din secolul al XVI-lea sub formele: *Obreja*, *Obregia*, *Obrejie* şi *Obrejanu*, autorul respinge etimologia propusă de Iorgu Iordan în al său *Dicţionar al numelor de familie româneşti*. În acest dicţionar, la numele Obreja se face trimiterea la cuvântul *obraz*, plural *obraji*, cu sufixul *-ea* (în vorbirea moldovenească *-a*, din cauza pronunţării „dure" a lui *j*) şi la *obrejă* „loc neted, platou", de unde şi numele topic *Obreja*.

În locul acestor etimoane, Petre Ş. Năsturel propune o nouă explicaţie pentru originea acestui nume: „Printre vechile nume de mari sărbători bisericeşti – mai toate moştenite din slavonă (că vrem, că nu vrem, aşa ni s-a ursit!) – una se chema în trecut *Obrejanie*. Astăzi calendarul românesc îi spune Tăierea Împrejur cea după trup a Domnului nostru Iisus Hristos. Se prăznuieşte, cum bine se ştie, la 1 ianuarie, împreună cu Sfântul Vasile cel Mare. Desigur că pruncii născuţi sau botezaţi de 1 ianuarie primeau un astfel de nume! Dar fiind prea lung, *Obrejenia* s-a prescurtat în *Obreja*, *Obrejie*". Apoi autorul face trimiterea la denumirile unor sărbători de peste an la români, cum ar fi *Crăciun*, *Pogor* (de la Pogorârea Duhului Sfânt), *Pobraj* (de la Preobrajenie „Schimbarea la Faţă a Mântuitorului"), *Florea* (de la Florii), *Pascu* (de la Paşti). Acest etimon a lui *Obreja* este întărit, în treacăt, după cum precizează Petre Ş. Năsturel, de *Dicţionarul onomastic românesc* a lui N. A. Constantinescu (p. XLIV), unde este amintită, printre alte nume de sărbători creştine devenite nume de persoană, şi *Obreja* (Tăierea-Împrejur şi Tăierea Capului Sf. Ioan). Apoi autorul consideră că numele de persoană *Obreja* a stat la baza formării unor nume de locuri de la noi din ţară: *Obrejeni*, sat în judeţul Iaşi, un pârâu *Obreja*, tot pe acolo, şi unul la hotarele mănăstirii Bistriţa din Moldova, cu numele *Obrijie*. În Chigheciul Basarabiei un nume de loc se chema *Obrejie*. Tot aşa – unul în judeţul Neamţ, la Orteşti. În Banat, autorul aminteşte de satul *Obreja*, atestat încă din 1547, iar pentru Muntenia şi Oltenia sunt menţionate trei toponime: *Obrejie*, *Obrăjie* şi pârâul *Obrejiuţa*.

Aşadar, am putea spune că Petre Ş. Năsturel consideră că atât în plan antroponimic, cât şi în cel toponimic avem de-a face cu un singur nume: *Obreja*, care a funcţionat mai întâi ca un nume de persoană, apoi a intrat şi în structura unor nume de locuri, iar la originea acestui nume se află denumirea sărbătorii creştine *Obrejanie*.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 477–481, Bucureşti, 1995

Vom încerca să arătăm că punctul nostru de vedere referitor la etimologia numelui *Obreja* diferă de cel susţinut de Petre Ş. Năsturel şi, după cum se va vedea, şi de opiniile altor lingvişti.

De la început trebuie să se facă o distincţie netă între *Obreja* – toponim şi *Obreja* – antroponim, căci, după părerea noastră, între cele două nume nu există nici o legătură.

1. Apelativul topic *obrejie* „colline, talus, pente, versante, flanc de coteau" este atestat pentru prima dată în Moldova sub forma ѡбрѣжїе în anul 1488, iar în Ţara Românească ca un diminutiv ѡбрѣжиѳць, reprezentând numele unui pârâu din judeţul Gorj [1]. Apoi, în secolul al XVI-lea, documentele slavo-române înregistrează acelaşi apelativ topic, intrat şi în structura unor toponime, mai ales în Ţara Românească, cu aceeaşi formă ѡбрѣжїе, iar în anii 1512–1513 – prin ѡбрѣжїе[2].

În Banat este cunoscută localitatea *Obreja*, amintită, de altfel, şi de Petre Ş. Năsturel, cu prima atestare la 1547 sub forma *Obrez*. Şi în atestările ulterioare ale numelui, notate în grafie maghiară şi germană, se recunoaşte apelativul topic *obrejie*: *Obresye* 1563, *Obresia* 1566, *Obrezia* 1588, *Alsó-Obresia* 1592, *Obresya* 1628, *Felsö-Obresia* [3], *Obregia* 1710, *Obresche* 1761, *Obrescha* 1828 [4]. Dar acest apelativ topic a intrat şi în microtoponimia locală a Banatului, îndeosebi în zona colinară din judeţul Caraş-Severin (unde se află şi localitatea mai sus amintită) [5]: *Obreja* „şes arabil cu fâneţe" (Cruşovăţ); „partea din sat unde în trecut inundau apele" (Ilidia); „şes arabil" (Răcăşdia); „loc sterp cu mărăcini" (Slatina-Timiş); *Obreji* „teren în care se află mormântul" (Jitin); „şes arabil" (Macoviştе); „deal" (Valea Ravensca); „şes arabil" (Vrani); *Obrejile* „platou" (Borlova); „un fel de muche, dungă" (Vălişoara); *Sub Obreje* „şes cu fâneţe şi pomi fructiferi" (Voislova).

Şi în judeţul Alba se află o localitate cu numele *Obreja*, cu prima atestare la 1760–1762, sub forma *Obráza*. Şi formele documentare ulterioare redau acelaşi toponim: *Obrázsa*, *Obráze* 1850, *Obrázsa*, *Obreaja* 1854 [6], despre care Emil Petrovici [7] precizează că localnicii îl pronunţă *Obreja*.

În judeţul vecin, Hunedoara, Mircea Homorodean [8] înregistrează mai multe toponime care s-au format de la apelativul topic *obrejă*, aici cu sensul de „ţărmure": *Obreja*, *Obreja Naltă*, *Obreja Lungă*, *La Obreje*, *Su Obreje*.

Dacă mai avem în vedere şi atestările consemnate în DLR, litera *O*, la cuvântul *obrejă*, am putea spune că se conturează o arie foarte întinsă care cuprinde Moldova,

[1] Gheorghe Bolocan, Virgil Nestorescu, Ion Robciuc ş.a., *Dicţionarul elementelor româneşti din documentele slavo-române*, 1370–1600, Bucureşti, 1981, p. 160.

[2] *Ibidem*.

[3] Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. II, *O–Z*, Bucureşti, 1968, p. 6.

[4] Cf. Viorica Goicu şi Rodica Sufleţel, *Dicţionarul toponimic al Banatului*, vol. VII, *O*, Timişoara, 1994, p. 20.

[5] Toate aceste microtoponime au fost înregistrate prin anchete pe teren de către autoarele *Dicţionarului toponimic al Banatului*, vezi supra.

[6] Coriolan Suciu, *op. cit.*, p. 6.

[7] *Daco-slava*, în DR, X, p. 242.

[8] *Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei*, Cluj-Napoca, 1980, p. 144.

Ţara Românească cu Oltenia, Banatul şi jumătatea sudică a Transilvaniei, unde apelativul topic *obrejie*, cu variantele *obrejă*, *obreajă*, *obreajie* „povârniş, (clină) abrupt(ă) la marginea unui râu; culme (coamă) a unei coline formată din contactul unui platou şi al unui povârniş abrupt; platou (câmpie situată pe o colină sau pe un munte; câmpie inundabilă" etc.) a intrat în structura unui număr însemnat de toponime. Toate aceste nume de locuri sunt creaţii româneşti, considerate ca atare şi de Emil Petrovici [9], care face trimiterea la slavul *obrežĭje*, un derivat de la *bregu* „mal, ţărm", format cu ajutorul prepoziţiei *o-* (*ob-*) şi al sufixului *-ije* (cf. şi *ob* + *vrŭhŭ* + *ĭje* > *obrŭšĭje*). Spre deosebire de Candrea-Adamescu (CADE), care dau numele comun *obrejă* ca fiind un împrumut din sârbă, Emil Petrovici consideră că repartiţia teritorială a cuvântului pe tot teritoriul lingvistic dacoromânesc ne face să ne gândim la un prototip daco-slav. Aria lui *obrĕžĭje* reuneşte vorbitorii sârbocroaţi şi pe cei slavi din Dacia, lăsându-i deoparte pe vorbitorii bulgari [10].

2. Vom arăta, în cele ce urmează, de ce ni se pare inacceptabilă explicarea antroponimului *Obreja* de la numele sărbătorii creştine *Obrezanie* (şi nu *Obrejanie*, forma menţionată de Petre Ş. Năsturel).

În DLR, litera *O*, la cuvântul *obrezanie* se dau următoarele explicaţii: „(Învechit, în legătură cu practicile de rit mozaic şi mahomedan) Circumcizie. (În religia creştină) Sărbătoare amintind circumcizia lui Iisus Hristos". Cf. Dosoftei v.s. ianuarie 1[r]/3. Şi *obreazanie* s.f. din slavonă ѡбрѣзанїе.

E greu de crezut că s-ar fi botezat copiii noştri născuţi la 1 ianuarie cu un nume care derivă dintr-o practică de rit mozaic sau islamic, zi în care se sărbătoreşte Sfântul Vasile cel Mare. De asemenea, etimonul slavon ѡбрѣзанїе a dat în română *obrezanie*, deci numele propriu ar fi trebuit să fie *Obreza*. Nu vedem însă motivaţia prescurtării numelui de sărbătoare *Obrezanie* în cel de persoană *Obreja*, cunoscut fiind faptul că denumirea unei alte sărbători creştine la români – *Ovidenie*, variantă a lui *Vovidenie* – denumirea populară a sărbătorii Intrarea în biserică a Maicii Domnului, care se prăznuieşte la 21 noiembrie – a devenit nume de familie, fiind înregistrat ca atare, cu o frecvenţă redusă în Muntenia şi mai rar în Moldova: *Ovedenia*, *Ovedenie*, *Ovidenia*, *Videnie*. În toate materialele documentare şi în cele contemporane consultate nu am înregistrat nici un nume de persoană *Obrejanie* sau *Obrazenie*, care să corespundă formal denumirii sărbătorii. Pentru familiile de moldoveni, numele *Obreja* nu a însemnat şi nu semnifică nimic atâta timp cât în el nu se recunoaşte denumirea sărbătorii creştine. Chiar dacă am admite acest lucru, ne-am fi aşteptat ca un astfel de nume să apară şi în sistemul de denominaţie al celorlalte provincii istorice, cum s-a întâmplat cu numele *Crăciun* şi *Ispas*.

3. Sunt puţine lucrările de onomastică de la noi din ţară care dau o explicaţie pentru numele de persoană *Obreja*. În cele două cazuri cunoscute de noi [11], se face

[9] *Vestiges des parlers slaves remplacés par le roumain*. II, în „Balcania", VII, 2, Bucarest, 1944, p. 482.

[10] *Ibidem*, p. 483.

[11] Ştefan Paşca, *Nume de persoane şi nume de animale din Ţara Oltului*, Bucureşti, 1936, p. 291; Iorgu Iordan, *Dicţionar al numelor de familie româneşti*, Bucureşti, 1983, p. 339.

trimiterea la apelativul topic *obrejă*, iar Iorgu Iordan menţionează şi cuvântul *obraz*, plural *obraji* cu sufixul *-ea* (vezi supra). Numărul relativ mare de persoane cu numele de familie *Obreja*, mai ales în Moldova, ne împiedică să-l apropiem de apelativul topic *obrejie*, care aici în Moldova nici nu este frecvent. Pe bună dreptate, Emil Petrovici [12] arăta că cele mai multe localităţi cu numele *Obreja* se află în districtele (= judeţele) Alba, Severin, Gorj, Râmnicul-Sărat, unde, după cercetările noastre, nu apare numele de familie *Obreja*, după cum ne-am fi aşteptat, ci doar *Obrej(e)anu*, format de la numele localităţilor *Obreja* cu sufixul *-(e)anu*, care indică originea locală a celui desemnat cu un atare nume de familie.

Urmărind dinamica formării sistemului antroponimic românesc în cele trei provincii istorice, am constatat că sunt extrem de puţine situaţiile când un apelativ topic a devenit nume de persoană [13]. În cele două atestări din Moldova [14]: ѡбрѣжїѣ 1574 şi ѡбрѣжїѣ 1599, care reprezintă două antroponime, sunt evidente cele două forme ale apelativului topic *obreajie* cu varianta *obrejie*. Astăzi însă aceste forme documentare nu mai apar ca nume de familie în Moldova. Se exclude, aşadar, explicarea numelui de persoană *Obreja* prin apelativul topic omonim.

4. O statistică relativă, efectuată pe baza numelor de familie înregistrate în cărţile de telefon pentru toate judeţele ţării ne arată că numele *Obreja* apare în toată Moldova [15], aproximativ câte 10–15 nume pentru fiecare din judeţele Suceava, Iaşi, Piatra-Neamţ, Brăila, Vaslui, Vrancea şi Galaţi şi până la 5 nume în judeţele învecinate: Braşov, Argeş, Constanţa, Tulcea şi Dâmboviţa. Dacă, din întâmplare, mai apare câte o familie cu numele *Obreja* în celelalte regiuni ale ţării, este aproape sigur că ea a emigrat din Moldova.

Această realitate onomastică ne-a determinat să acceptăm existenţa unui hipocoristic de origine slavă *Obreja*, format de la o temă *Obr-*, care se regăseşte şi în alte nume româneşti de persoană: *Obrea*, *Obru*, *Obrescu*, *Obreaşcu*, *Obreten*, *Obretin*, *Obrocea*, *Obrojan*, *Obrotin* [16]. Partea finală a numelui *Obreja*, *-(e)ja*, se întâlneşte şi în alte nume de familie de la noi din ţară: *Buleja*, *Coja*, *Coloja*, *Dabija*, *Dâlja*, *Dârja*, *Glăja*, *Gloja*, *Goja*, *Guja*, *Hârja*, *Orja*, *Perja*, *Soveja* etc. Tema *Obr-* stă la baza unui mare număr de nume sârbeşti de persoană: *Obro*, *Obrad*, *Obradaţ*, *Obradin*, *Obradov*, *Obrak*, *Obran*, *Obranov*, *Obren*, *Obrenko*, *Obrenov*, *Obreten*, *Obrenovici*, *Obretko*, *Obrin*, *Obroje* etc. [17] sau bulgăreşti: *Obrejko*, *Obrejka* [18].

[12] *Vestiges des parlers slaves...*, p. 482.

[13] Viorica Goicu, *Nume de persoane din Ţara Zarandului*, Timişoara, 1996, p. 49–50.

[14] *Dicţionarul elementelor româneşti...*, p. 160.

[15] O considerăm relativă, căci nu cuprinde întregul inventar de nume de familie al fiecărui judeţ, iar anul editării acestor cărţi, precum şi populaţia diferă de la un judeţ la altul.

[16] Astfel de nume de persoană au fost înregistrate de N. A. Constantinescu, *Dicţionar...*, p. 121, 137, Iorgu Iordan, *Dicţionar...*, p. 339, şi I. Pătruţ, *Studii de limbă română şi slavistică*, Cluj, 1974, p. 170.

[17] Cf. Milica Grković, *Rečnik ličnih imena kod srba*, Beograd, 1977, p. 150; Gordana Vuković şi Ljiljiana Nedelkov, *Rečnik prezima Šajkaške (XVIII i XIX vek)*, Novi Sad, 1983, p. 150–151.

[18] Cf. I. Pătruţ, *Studii...*, p. 170.

Am putea spune, aşadar, că numele *Obreja*, purtat de un număr însemnat de familii, îndeosebi în Moldova, a funcţionat, iniţial, ca un nume de botez care a devenit apoi supranume, iar în urma fixării sistemului oficial de denominaţie la români, nume de familie. Acest nume de botez nu are nici o legătură cu numele de sărbătoare *Obrezenie*, căci el este, la origine, un hipocoristic slav. Se ştie că numeroase hipocoristice, foste prenume la slavi şi la români, au devenit la români nume de familie. Prin schimbarea funcţiei lui, din prenume în nume de familie, hipocoristicul *Obreja* a început să se demodeze, trecând din fondul activ în cel istoric, căci numele de familie se moşteneşte, nu se şi reactualizează [19].

Dată fiind frecvenţa acestui nume de familie în Moldova, se impune explicarea unor toponime de aici [20] şi prin numele de persoană *Obreja*. Această idee a fost susţinută şi de Iorgu Iordan, care face următoarea precizare[21]: „Câteodată avem a face, desigur, cu n. pers. *Obreja*, foarte cunoscut prin Moldova, şi care trebuie socotit mai degrabă ca un derivat de la *obraz* (plur. *obraji*), decât de la tema aici în discuţie".

Este evident că pentru stabilirea originii fiecărui toponim în parte sunt necesare lungi şi minuţioase cercetări diacronice, completate cu anchete pe teren, căci numai prin cunoaşterea elementelor care unesc cercetarea antroponimică şi cea toponimică se creează premise favorabile pentru explicarea ştiinţifică, sub aspect genetic, a numelor de locuri.

Centrul de Cercetări Socio-Umane
„Titu Maiorescu"
Timişoara, b-dul Mihai Viteazul nr. 24

[19] Cf. I. Pătruţ, *Onomastica românească*, Bucureşti, 1980, p. 27; Viorica Goicu, *Nume de persoane...*, p. 125.

[20] Numai în judeţul Iaşi, Al. Obreja înregistrează în al său *Dicţionar geografic al judeţului Iaşi*, 1974, p 163, următoarele toponime: *Obrijanca* „pârâu permanent ce trece prin satul *Obrijeni*"; *Obrijeni* „deal situat la hotarul satului cu acelaşi nume"; *Obrijeni* „deal, în Coasta Iaşilor"; *Obrijeni*, „sat, comuna Popeşti".

[21] *Toponimia românească*, Bucureşti, 1963, p. 33.

Valeria Guțu Romalo

LIMBA ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ ÎN PERSPECTIVA EVOLUȚIEI LIMBII ROMÂNE

1. În evoluția istorică a unei limbi, delimitarea unor etape distincte reprezintă o operație dificilă și, totdeauna, discutabilă. Dificultățile derivă din anumite particularități ale limbii. Suficiente pentru a susține – și explica – această afirmație sunt:

– Caracterul lent și punctual al modificărilor lingvistice: deși, considerată în ansamblul său, limba (română, de exemplu) se înfățișează mai mult sau mai puțin diferit de la o epocă la alta, delimitările globale nu sunt posibile, căci schimbarea presupune coexistența – adeseori îndelungată – sub forma variației libere a faptelor lingvistice care reprezintă noul și vechiul, iar ritmul schimbării și limitele acestui interludiu obligatoriu variază de la caz la caz. Această particularitate asigură continuitatea procesului, ceea ce, la rândul său, explică conservarea posibilității de comunicare între generații. Complexitatea procesului evolutiv – în care multiplele componente ale sistemului (și subsistemelor) sunt angajate în schimbare în mod și în ritm diferit – face ca în istoria unei limbi să nu apară discontinuități (decât, eventual, la foarte mari intervale). Metaforic exprimat, evoluția istorică a unei limbi are mai curând aspectul unui râu care curge decât al unui „val între două etape de stabilitate"[1].

– Condiționarea, în același timp, individuală și socială a schimbării: deși orice modificare de organizare lingvistică are ca punct de plecare un act individual – conștient sau întâmplător, reprezentând o creație sau o greșeală, nu orice asemenea modificare conduce la o schimbare a limbii: rolul ei în evoluția limbii depinde de gradul de socializare, de acceptarea și preluarea ei de categorii diverse de vorbitori. Simplă „greșeală", o schimbare individuală devine „abatere", „tendință" și se poate impune ca „regulă" sau „normă"[2].

– Raporturile multiple și complicate între limbă ca instituție socială și viața – în numeroasele sale manifestări – a comunității în care o anumită limbă servește ca instrument al comunicării: oricare dintre factorii lingvistici și extralingvistici implicați în comunicare poate favoriza sau contraria o modificare, o schimbare în „starea" limbii. Acest aleatoriu explică faptul că previziunile referitoare la evoluția limbii, chiar când sunt făcute în legătură cu unul sau altul dintre componentele ei (sau poate mai ales atunci), sunt adeseori infirmate de istorie[3]. Considerată

[1] A. Martinet, *Economie des changements phonétiques. Traité de phonologie diachronique*, Berne, 1955, p. 34.

[2] Valeria Guțu Romalo, *Abaterea lingvistică*, în LR, X, 1961, nr. 6, p. 528 și urm.

[3] *Art. cit.*, p. 537: V. Alecsandri recomanda *favor*, Ov. Densusianu condamna pluralul *păsări* etc.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 483–488, București, 1995

retrospectiv, istoria unei limbi permite identificarea motivațiilor și explicarea condițiilor unor schimbări de mai mare sau mai mică anvergură, fără a asigura însă și a garanta discernerea în interiorul procesului a tuturor factorilor implicați/ responsabili de realizarea lui.

Specificitatea fenomenului lingvistic determină caracterul de curgere continuă, de „schimbare în mers"[4] a evoluției limbii, prin care se explică dificultățile delimitărilor și deosebirile de periodizare a istoriei oricărei limbi.

2. „Deși se vorbește adesea despre româna comună, româna veche și româna contemporană, totuși istoria limbii române n-a fost încă împărțită în perioade precise" scria, în 1958, Ion Coteanu[5], referindu-se la deosebirile constatate în lucrările anterioare consacrate limbii române. Perioada „română comună" („străromână" sau „română primitivă"), de pildă, durează până în secolul al VI-lea în opinia lui Al. Philippide, până în secolul al VII-lea, în viziunea lui Ov. Densusianu, sfârșitul ei fiind pus în legătură cu separarea aromânei de dacoromână, eveniment determinat de migrația slavilor.

În lucrarea amintită, I. Coteanu propune o periodizare care distinge trei etape principale: r o m â n a v e c h e, durând până în secolul al XIII-lea, deci până la încheierea bilingvismului slavo-român, r o m â n a m e d i e, până în secolul al XVIII-lea, cuprinzând două faze, separate prin secolul al XVI-lea și desprinderea istroromânei de dacoromână, și r o m â n a a c t u a l ă, acoperind toată evoluția de după secolul al XVIII-lea, a cărei caracteristică este considerată modernizarea vocabularului.

Periodizările diferă prin delimitarea cronologică a etapelor și prin criteriile pe care se întemeiază. În toate cazurile însă se invocă fenomene care presupun p r o c e s e de durată, iar limitele în timp sunt indicate prin referirea la secole, largi intervale de timp, ceea ce concordă cu specificul evoluției limbii.

3. Dacă istoria limbii române considerată în ansamblul său coboară adânc în timp, cercetările consacrate limbii literare își stabilesc în general cronologiile pornind de la secolul al XVI-lea[6], de când datează cele mai vechi texte redactate în limba română, și acoperă toată evoluția ulterioară în interiorul căreia disting mai multe faze (faza de început / perioada veche, o fază de tranziție și perioada modernă[7]).

Și în cazul limbii literare, periodizarea (ca și definirea conceptului) are în vedere caracteristici diverse, face referință la factori eterogeni, atât lingvistici, cât și extralingvistici. Ajungând la concluzia că „o periodizare a istoriei limbii române literare trebuie să surprindă principalele momente ale procesului ei de unificare și modernizare", I. Gheție distinge[8] două mari etape: e p o c a v e c h e (1532–1780)

[4] E. Coseriu, *Sincronía, diacronía y historia. El problema del cambio linguistico*. Segunda edición, revista y corrigida, 1973, p. 256.

[5] *Epocile de evoluție a limbii române*, în SCL, IX, 1958, nr. 2, p. 151 și urm.

[6] Pentru o prezentare de ansamblu, vezi I. Gheție, *Introducere în studiul limbii române literare*, București, 1982, p. 63 și urm., și Șt. Munteanu, V. D. Țâra, *Istoria limbii române literare. Privire generală*, București, 1978, p. 29 și urm.

[7] Vezi, de exemplu, Șt. Munteanu, V. D. Țâra, *op. cit.*

8 I. Gheție, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, București, 1978, p. 30–31.

și epoca modernă (1780–1960); în interiorul fiecăreia stabilește faze în a căror delimitare sunt invocate evenimente culturale (apariția și circulația unor texte), raporturile dintre variantele teritoriale ale limbii române, evoluția normelor variantei literare.

Punând în prim plan fenomenul de unificare presupus de caracterul sintopic al variantei literare, I. Gheție urmărește evoluția sinuoasă a procesului de selectare și decantare a materialului dialectal, proces pe care se întemeiază normele unice specifice limbii culturii. Constituirea sistemului de norme durează, în opinia autorului, între 1835 și 1960, an care „marchează sfârșitul acestei ultime perioade"[9] de definitivare a normelor. Declanșarea procesului este pusă în legătură cu vestita corespondență dintre I. Heliade Rădulescu și C. Negruzzi; în interiorul procesului se face distincție între faza de „constituire a principalelor norme ale limbii literare (1836–1881) și cea de „definitivare în amănunt a normelor limbii române literare contemporane"[10] (1881–1960). Cuprinderea acestei ultime faze între anul (1881), în care Academia Română publică „primele norme ortografice", și anul (1960), de apariție a *Îndreptarului ortografic, ortoepic și de punctuație,* pune în evidență importanța pe care autorul o acordă ortografiei în procesul de unificare.

4. Faza cea mai recentă a istoriei limbii române este desemnată în general ca „limbă română contemporană", denumire pusă în circulație la începutul deceniului al VI-lea, ca urmare a introducerii între disciplinele universitare filologice obligatorii a unui curs consacrat descrierii sincronice a limbii române utilizate în perioada respectivă: în 1954 vede lumina tiparului cursul profesorului Iorgu Iordan, *Limba română contemporană.*

Durata acestei etape, general acceptată, variază, pe de o parte, pentru că, natural și inevitabil, „întinderea" ei în timp se mărește o dată cu scurgerea anilor, iar, pe de altă parte, pentru că începuturile ei sunt plasate la date diferite de cercetătorii care s-au ocupat explicit de delimitarea ei cronologică.

Utilizată în accepțiunea sa literală în 1954 de Iorgu Iordan – care, cu douăzeci de ani mai devreme (1943), se ocupase în mare de aceeași fază a limbii române, desemnând-o ca „limbă actuală"[11]–, sintagma limbă română contemporană se conceptualizează ulterior: în 1967, în *Structura morfologică a limbii române contemporane,* este inclusă în terminologia de specialitate ca desemnând etapa de după 1840 a evoluției limbii române.

Deși variațiile nu sunt semnificative, termenul nu acoperă, la diverși lingviști, exact aceeași realitate.

În interiorul etapei „limba română contemporană" autorii lucrării amintite[12] disting faza de pregătire (1840–1860), faza de consolidare (1860–1916, faza în care „limba română, vorbită și scrisă... face un mare pas înainte către unificare și stabilitate")

[9] *Ibidem*, p. 32.
[10] *Ibidem.*
[11] Iorgu, Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor"*, Iași, 1943.
[12] Iorgu, Iordan, Valeria Guțu Romalo, Al. Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București, 1967, p. 9–12.

și faza actuală (1944–). Nefăcându-se o distincție clară între „limba literară" și limba română în ansamblul său, în caracterizarea fiecărei faze sunt menționate fapte și evenimente diverse ca: realizarea unor influențe, apariția și dezvoltarea stilurilor, contribuția unor mari scriitori, schimbări ale condițiilor economice și sociale, dar și particularități ale modului de organizare gramaticală, cum sunt extinderea clasei neutrelor cu pluralul în *-uri*, soluționarea variației libere *carea, carele/care* în favoarea ultimei forme etc.

Deși larg acceptată, această delimitare comportă variații datorate viziunii diferiților cercetători asupra începuturilor fazei respective. Așa, de pildă, I. Gheție utilizează în 1978 [13] termenul în legătură cu etapa 1881–1960 (când „are loc definitivarea în amănunt a normelor limbii române contemporane"), pentru ca, în 1982, să-i modifice cuprinderea prin situarea în 1960 a începutului acestei faze, „continuare și componentă" a perioadei moderne: „epoca modernă continuă cu o perioadă pe care putem să o numim c o n t e m p o r a n ă, caracterizată prin păstrarea și consolidarea unității câștigate și, totodată, printr-o din ce în ce mai intensă difuzare a normelor limbii literare în graiuri" [14]. În alte periodizări, încheierea epocii moderne, deci începutul celei care corespunde etapei „limbă română contemporană", este raportată la 1900 (Șt. Munteanu, V. D. Țâra [15]), 1878 (cf. G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, 1980) etc.

În pofida acestor variații, faza „limbă română contemporană" este totdeauna asociată cu existența normelor și a preocupărilor normative manifestate în diverse forme. Referirea la norme pune în prim plan varianta literară; dintre celelalte variante sunt implicate (prin raportarea la norme) cele locale, dialectale.

5. Varietatea socială – profesională și culturală – de realizare a comunicării, care se impune atenției cercetătorilor acestei faze a limbii române, nu este în general implicată în operația de periodizare, ceea ce se explică prin faptul că s t i l u r i l e (f u n c ț i o n a l e)[16] sunt cel mai ades considerate în perspectiva variantei literare, deși o variație socioprofesională se manifestă – fapt general admis – și la nivelul exprimării neliterare [17]. Referirile care se fac la „limba literară" o implică în general global sau ca realizare „comună", standard [18].

În realizarea sa modernă, normată și unitară, varianta literară aparține nivelului social de diversificare a limbii, opunându-se astfel varietății teritoriale, dialectale, și se constituie ca (sub)sistem înglobând diverse variante determinate de condițiile sociale ale utilizării limbii în comunicare.

6. În condițiile unei comunități sociale complex diversificate, uzul limbii presupune coexistența și i n t e r f e r e n ț a a multiple variante locale, sociale și

[13] Vezi *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, p. 32.

[14] *Introducere în studiul limbii române literare*, p. 67.

[15] *Op. cit.*

[16] *Ibidem*, p. 206; I. Gheție, *op. cit.*, p. 149 și urm.

[17] Cf. I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*, București, 1973; P. Diaconescu, *Structura stilistică a limbii. Stilurile funcționale ale limbii române literare moderne*, în SCL, XXV, 1974, nr. 3, ș.a.

[18] Cf. Valeria Guțu Romalo, *Probleme ale perfecționării comunicării verbale. Raportul scris-vorbit în limbajul standard*, în LL, 1975, nr. 1; pentru alte accepțiuni vezi, de pildă, Flora Șuteu, *Varianta standard în ierarhia stilistică a limbii*, în LR, XXIII, 1974, nr. 4, p. 267 și urm.

circumstanțiale[19], care constituie a r h i t e c t u r a s i n c r o n i c ă[20] a limbii respective, implicată și ea în dinamica limbii, în măsura în care organizarea ei se modifică, prin modificarea raporturilor dintre variantele diferitelor nivele: compunându-se în configurații specifice, ele pot caracteriza diferite etape, devenind astfel pertinente și din perspectiva etapizării procesului de evoluție a unei limbi.

Ținând seamă de modul specific de articulare a raporturilor dintre variante, în interiorul limbii române contemporane putem distinge două faze clar diferențiate.

O primă fază, în care domină varietatea locală a uzului (preponderent oral și diversificat, în interiorul fiecărei variante dialectale, în funcție de condițiile sociale, profesionale și circumstanțiale ale comunicării), care favorizează însă dezvoltarea unei variante sociale majore: „limba" literară – unitară și aptă de adaptare la exigențele dezvoltării moderne a vieții sociale.

Creație culturală, rezultat al unui efort de durată convergent dirijat, varianta literară se impune diferențiat, mai rapid ca realizare scrisă[21], textul scris acționând apoi ca model unificator pentru comunicarea orală.

În cea de a doua fază, raporturile se modifică în favoarea variantei l i t e r a r e. În această etapă de evoluție a limbii române, varianta literară dispune de un sistem de norme complet și codificat, cunoaște o largă răspândire geografică și socială (pe care se întemeiază varianta standard), este utilizată în comunicarea scrisă și orală, ceea ce explică extinderea ei la categorii tot mai largi de vorbitori și influența pe care o exercită asupra variantelor locale ale graiurilor.

Răspândirea variantei literare este favorizată în condițiile societății moderne de generalizarea învățământului și de posibilitățile de comunicare socială oferite de mass media.

Statutul privilegiat al variantei literare implică o modificare fundamentală a raporturilor la nivelul „arhitecturii" limbii române în această fază a evoluției sale, modificare care se manifestă prin lărgirea categoriei vorbitorilor de limbă română capabili de a comunica în condiții adecvate, recurgând la varianta literară, dar și a celor familiarizați, în măsuri diferite, cu normele și exigențele specifice acestei variante, fără a o utiliza însă în mod activ, dar și prin constituirea unei clase n u m e r o a s e de vorbitori pentru care varianta literară reprezintă u n i c a modalitate de exprimare[22].

Dacă în această fază a istoriei limbii române variația locală trece din punctul de vedere al comunicării sociale într-o poziție secundară, diversificarea socială,

[19] În terminologia coșeriană: variație *topică, stratică* și *fasică*; vezi, de pildă, *Arhitectura și structura limbii*, în *Prelegeri și conferințe* (1992–1993), „Anuar de lingvistică și istorie literară", Seria A, Lingvistică, T. XXXIII, 1992–1993, p. 59.

[20] Cf. E. Coșeriu, *op. cit.*, p. 57.

[21] I. Gheție, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, p. 15: „Procesul de fixare a limbii literare vorbite trebuie plasat, în întregime, în urma procesului de fixare a limbii scrise." Vezi și Valeria Guțu Romalo, *Dinamica normei limbii literare*, în „Revista de lingvistică și știință literară", Academia de știință a Moldovei, 1993, nr. 3.

[22] Cf. Valeria Guțu Romalo, *Raporturile dintre limba literară și graiurile limbii române*, în Academia Română, *Limba română și varietățile ei locale. Lucrările sesiunii științifice organizate de Secția de filologie și literatură – 31 octombrie 1994*, București, 1995, p. 46–47.

profesională și circumstanțială a limbii – care afectează varianta literară în primul rând – capătă o amploare pe care nu a cunoscut-o altădată. În configurația ei actuală, varianta literară reprezintă, la rândul său, un (sub)sistem de variante socio-profesionale, corelate prin limbajul standard, și de variații „circumstanțiale" între solemn, oficial și familiar. Varianta standard evoluează mai ales prin transferul și asimilarea unor elemente ale variantelor socioprofesionale, iar varianta familiară a limbajului standard constituie, în general, calea de pătrundere în „exprimarea îngrijită" a faptelor de limbă marcate ca „neliterare" – populare, regionale, argotice.

7. Reperele cronologice și evidențierea etapelor (operație care trebuie să aibă în vedere și raporturile dintre diferitele tipuri de variante) situează „limba română contemporană" ca proces – inclus în procesul de ansamblu care este i s t o r i a limbii române –, ceea ce concordă cu dinamicitatea proprie sistemului lingvistic.

În această perspectivă, conceptualizarea sintagmei „limba română contemporană" impune păstrarea în limitele utilizării l i t e r a l e a sintagmei l i m b ă (r o m â n ă) a c t u a l ă (cu care este adeseori echivalată): semnificația acesteia din urmă are un caracter relativ, presupunând raportarea la un anumit moment, la o anumită etapă, și implică „actualizare", sincronizarea cu „momentul exprimării" – sub orice formă, inclusiv a cercetării [23].

București, Intrarea Brezoianu nr. 29 A

[23] Sintagma „limbă română actuală" nu acoperă exact aceeași realitate lingvstică la Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor"* (1943), și la Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșeală* (*Limba română de azi*), 1973.

Alexandru Mareş

MURADIN-SULTAN DIN CRONICILE ROMÂNEŞTI

Cronica anonimă a Moldovei (1661–1709), cunoscută şi sub denumirea *Pseudo-Nicolae Costin*, ne informează că în anul 1698 sau 1699 „venise poruncă de la Împărăţie la Antioh Vodă, de au mers asupra Bugeacului, că îmblau tătarii rocoşindu-se asupra turcilor, şi nu vreau să dea Kazan-Ahcesâ (= impozit; *n.n.*); şi s-au cercat Muradin-Sultan şi la moscali să se închine şi nu i-au priimit, că se aflau solii moschiceşti la Ţarigrad pentru aşedzarea păcii. Ce s-au fost coborât Antioh Vodă până la Fălciu, şi potolindu-se vrajba între tătari cu turcii, s-au înturnat la scaunu-şi cu pace" [1]. Într-o formă aproape identică pasajul a fost reluat în *Cronica paralelă a Ţării Româneşti şi a Moldovei* [2]. Alte cronici (*Pseudo-Amiras*, *Cronica Ghiculeştilor*, *Letopiseţul* lui Neculce) [3] redau evenimentul, petrecut de fapt în iarna anului 1700 [4], cu mai multe amănunte, dar nu conţin, în schimb, ştirea referitoare la demersurile infructuoase întreprinse pe lângă ruşi de Muradin-Sultan. Motivul real al acestei acţiuni diplomatice l-a reprezentat refuzul tătarilor nogai de a se strămuta din Bugeac în Crimeea, aşa cum stipula tratatul de pace polono-turc încheiat la 26 ianuarie 1699. Împotriva nogailor răsculaţi a pornit însuşi hanul Crimeii, Selim-Ghirai [5], cu sprijin militar turcesc şi românesc; conflictul s-a stins repede, tătarii nogai angajându-se să se stabilească în primăvara aceluiaşi an în locurile lor de origine (*nativis propriis locis*) [6].

[1] Mihail Kogălniceanu, *Cronicele României sau letopiseţele Moldaviei şi Valahiei*. A doua ediţiune. Tomu II, Bucureşti, 1872, p. 43.

[2] Axinte Uricariul, *Cronica paralelă a Ţării Româneşti şi a Moldovei*. [Vol.] II. Ediţie critică de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, 1994, p. 192.

[3] *Cronica anonimă a Moldovei. 1661–1729 (Pseudo-Amiras)*. Studiu şi ediţie critică de Dan Simonescu, Bucureşti, 1975, p. 60; *Cronica Ghiculeştilor. Istoria Moldovei între anii 1695–1754*. Text grecesc însoţit de traducerea românească cu prefaţă, introducere, glosar şi indice. Ediţie îngrijită de Nestor Camariano şi Ariadna Camariano-Cioran, Bucureşti, 1965, p. 7 şi 9; Ioan Neculce, *Opere. Letopiseţul Ţării Moldovei şi O samă de cuvinte*. Ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, 1982, p. 407.

[4] Vezi *Documente privitoare la istoria românilor. Urmare la colecţiunea lui Eudoxiu Hurmuzaki*. Suplement I. Volumul I 1518–1780, Bucureşti, 1886, p. 394–351 (nr. DXIV, DXVI, DXVII şi DXVIII).

[5] *Ibidem*, p. 349–350 (nr. DXIV şi DXVI). Devlet-Ghirai, despre care cronicile româneşti relatează că ar fi fost han în acel moment, a dobândit această calitate la 25 martie 1700 (M. Joseph de Hammer, *Histoire de l'empire ottoman depuis son origine jusqu'à nos jours*. Tome troisiéme, Paris, 1844, p. 303), adică după desfăşurarea acestor evenimente.

[6] N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii Albe*, Bucureşti, 1899, p. 241–242.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 489–491, Bucureşti, 1995

Nu credem însă că Muradin din cele două cronici amintite trebuie socotit numele propriu al sultanului rebel. La tătari, titlul de sultan se acorda doar prinţilor din casa domnitoare [7]; în mod obligatoriu el revenea primului şi celui de al doilea moştenitor al hanului [8], aleşi numai dintre fiii acestuia [9]. La data respectivă, printre cei îndreptăţiţi să poarte titlul de sultan nici unul nu se numea Muradin [10].

În pasajul citat, lecţiunea pe care urmează să o restabilim este, după părerea noastră, *muradin-sultan*. Ea desemnează, ca şi *nuredin-sultan* dintr-o copie *a Cronicii Pseudo-Amiras*, pe cel de al doilea moştenitor al hanului Crimeii (succesorul direct fiind denumit în cronicile româneşti *calga* şi *calga-sultan*) [11].

Vom înfăţişa câteva fapte care sprijină această interpretare. O scrisoare redactată în maghiară de Ioan Kemény despre retragerea oastei transilvănene, după campania întreprinsă în Polonia de Gheorghe Rákoczy în anul 1657, aminteşte în două rânduri pe un *Muradin Sultan* (ortografiat şi *Muratin-Szultan*) [12], glosat de N. Iorga *Nuredin* [13]. Traducerea românească a scrisorii, aflată într-o copie realizată la mănăstirea Caşin curând după 22 august 1673, păstrează, în cele două locuri ale originalului, pe *Muradin-Sultan*: „sosi şi Subancazi cu oastia Buğacului, după dânsul Muradin Sultan"; „A patra dzi deamineaţa, în 31 de dzile a lui Iul[ie], veni Muradin-Soltan" [14]. Şi de această dată editorul a ţinut să ne avertizeze că avem de a face cu *Nuredin* [15]. În jurnalul lui Iacob Sobieski, redactat în polonă, referitor la campania militară purtată în Moldova în anul 1686, fiul hanului tătar, care era *nuredin-sultan*, apare consemnat ca *Muradin sultan* [16]. Unele rapoarte din Viena şi din tabăra polonă, scrise în italiană, pe marginea acestei campanii militare, se referă la acelaşi personaj, numindu-l când *Nuradin Sultan* (12 august 1686), *când Muradin Sultano* (5 septembrie 1686) sau *Muradino Sultano* (15 septembrie 1686) [17].

[7] M. Charles de Peyssonel, *Traité sur le commerce de la Mer Noire*. Tome second, Paris, 1788, p. 243.

[8] *Ibidem*, p. 252.

[9] Demetrie Kantemir, *Geschichte des osmanischen Reichs nach seinem Anwachse und Abnehmen, beschrieben von...* Hamburg, 1745, p. 528, nota 75.

[10] Fiii hanului Selim-Ghirai erau Devlet-Ghirai, deja amintit, Şehbaz-Ghirai, Gazi-Ghirai, Saadet-Ghirai şi Kaplan-Ghirai (*Cronici turceşti privind ţările române. Extrase*. Vol. III. *Sfârşitul sec. XVI – începutul sec. XIX*. Volum întocmit de Mustafa A. Mehmet, Bucureşti, 1980, p. 201). Fratele hanului se numea Selamet-Ghirai, iar fiul său era Jnajet-Ghirai (M. Joseph de Hammer, *op. cit.*, p. 304).

[11] Pentru *nuredin*, al cărui titlu oficial era *nuredin-sultan*, vezi articolul nostru *Pasaje obscure din „Pseudo-Amiras"*, în SCL, XXVIII, 1977, nr. 5, p. 555–556.

[12] *Documente privitoare la istoria românilor*. Volumul XV al Colecţiei „Hurmuzaki". Partea II. 1601–1825, Bucureşti, 1913, nr. MMCCCLVIII, p. 1269 şi 1270.

[13] *Ibidem*, p. 1270, nota 1.

[14] N. Iorga, *Încă două povestiri istorice româneşti*, în *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, vol. IX, Bucureşti, 1905, p. 211 şi 212.

[15] *Ibidem*, p. 211, nota 1.

[16] *Călători români despre ţările române*. Vol. VII. Volum îngrijit de Maria Holban (redactor responsabil), M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, Bucureşti, 1980, p. 607 (*Indice*, s.v. *Nur-ed-Din* sultan).

[17] N. Iorga, *Ştiri nouă despre luptele turco-polone şi turco-germane din anii 1671 şi următorii*, în *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, vol. XI, Bucureşti, 1906, p. 164 (nota 1), 165 şi 167.

Se observă în exemplele reproduse că atât *Muradin(o)*, cât şi *Nuredin* (*Nuradin*) sunt scrise cu majusculă. Editorii români le-au considerat nume proprii, fie că au cunoscut adevărata lor semnificaţie în textele citate (N. Iorga), fie că nu au cunoscut-o (D. Simonescu, G. Ştrempel); în cazul lui N. Iorga, căruia îi poate fi alăturat şi M. Guboglu [18], în alegerea soluţiei ortografice pare să fi prevalat totuşi faptul că *Nureddin* şi *Nuraddin* sunt în arabă şi turcă nume proprii, având semnificaţia „lumina religiei" [19]. Nume propriu în aceste limbi este şi *Muraddin*, care înseamnă „dorinţa religiei" [20]. Considerăm însă că, atunci când sunt întrebuinţate pentru a desemna pe cel de al doilea succesor al tronului crimeean, *muradin* şi *nuredin* (*nuradin*) aparţin clasei substantivelor comune. Statutul lor în română nu poate fi diferit de cel al substantivului *calga*, pe care aceiaşi editori îl scriu la iniţială cu literă minusculă. În acelaşi fel, cu minusculă, reproduc substantivul *nureddin*, când indică gradul ierarhic amintit, unii orientalişti ca A. Decei şi Mustafa A. Mehmet [21].

Ţinem să reamintim că titlul oficial purtat de *nuredin* este *nuredin-sultan* [22]. Vom scrie deci *nuradin-sultan* în pasajul din ms. maior Gheorghiu (în prezent pierdut) al *Cronicii Pseudo-Amiras* [23] şi, respectiv, *muradin-sultan* în cele trei texte româneşti semnalate.

Confuzia care s-a creat, prin intermediul variantei *nuradin*, între *nuredin* şi *muradin*, ambele considerate nume proprii, se regăseşte, cum am văzut, în texte italiene, maghiare, polone şi româneşti. Nu putem preciza resortul acestei confuzii şi nici limba în care s-a produs. În traducerea românească a scrisorii lui Kemény, *muradin-sultan* a pătruns din originalul maghiar sau, eventual, latin, cum presupunea N. Iorga [24]. Episodul cu *muradin-sultan* din *Pseudo-Nicolae Costin*, intrat şi în *Cronica paralelă*, poate fi urmarea valorificării unei ştiri interne sau a unei surse străine.

În încheiere, dorim să facem două rectificări unor mai vechi afirmaţii: a) lecţiunea *nuradin*, semnalată mai sus, nu trebuie emendată şi b) *muredin* din manuscrisul ales ca text de bază pentru ediţia D. Simonescu a *Cronicii Pseudo-Amiras* datorează probabil schimbarea la iniţială a lui [n] în [m] influenţei exercitate de *muradin* [25].

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

[18] *Catalogul documentelor turceşti*. Vol. I, Bucureşti, 1960, p. 46, nr. 101; *Cronici turceşti privind ţările române. Extrase*. Vol. II. *Sec. XVII – începutul sec. XVIII*, Bucureşti, 1974, p. 216; cf. însă p. 509: *nureddin*.

[19] Al. Graur, *Nume de persoane*, Bucureşti, 1965, p. 31; Aurel Decei, *Istoria imperiului otoman până la 1656*, Bucureşti, 1978, p. 339, nota 1; cf. Dimitrie Cantemir, care precizează că în limba tătară cuvântul are semnificaţia „voinţă" (*op.cit.*, p. 528, nota 75: „Willen").

[20] Informaţia ne-a fost comunicată de domnul Mustafa Ali Mehmet, căruia ţinem să-i mulţumim şi în acest loc.

[21] Aurel Decei, *op. cit.*, p. 339 şi nota 1 de pe aceeaşi pagină; Evlia Celebi, *Sayahatname* (editor Mustafa Ali Mehmet), în *Călători străini despre ţările române*. Vol. VI, Bucureşti, 1976, p. 424.

[22] Vezi articolul nostru citat, p. 556.

[23] Cf. Mihail Kogălniceanu, *op. cit.*, Tomu III, Bucureşti, 1874, p. 132: *Nuradin Sultan*.

[24] *Încă două povestiri istorice româneşti*, p. 188.

[25] Cf. articolul nostru citat, p. 555 şi 556.

Rodica Marian

COORDONATE SEMANTICE ÎN *LUCEAFĂRUL*
CELE TREI SINGURĂTĂȚI ALE FINALULUI

Reacția din scena finală a poemului a celui care părea Luceafărul, dar se transformase în Hyperion, este semnificativă, în toate elementele ei: „El tremură ca alte dăți / În codri și pe dealuri, / Călăuzind singurătăți / De mișcătoare valuri". Al doilea vers, „În codri și pe dealuri", reprezintă localizarea răspunsului neverbalizat în funcție de cadrul (decorul) scenei finale. În versurile „Călăuzind singurătăți/De mișcătoare valuri" se cumulează rezonanțe ale felului în care, încă de la începutul poemului, tânăra visătoare și meditativă „percepea"[1] dimensiunile excepționale ale simbolului de lumină al Luceafărului: „Privea în zare cum pe mări / Răsare și strălуce, / Pe *mișcătoarele cărări* / Corăbii negre duce".

Cele mai tulburătoare corespondențe cu versurile comentate aici vin însă dinspre reflexele grave ale introspecției din confesiunea Cătălinei, exprimate fiind direct de ea în timp ce mărturisește că Luceafărul: „Dă orizont nemărginit / *Singurătății mării* [...] Când ale apei *valuri* trec / Călătorind spre dânsul".

Oare să nu însemne multiplicarea din pluralul *singurătăți* ceva tot atât de elocvent ca cea a pulverizării *dorinței* în *dorinți*? („Astfel *dorința-i* gata" la începutul poemului, iar la sfârșit „*dorințele-i* încrede").

În foarte interesanta versiune manuscrisă a poemului, notată de Perpessicius cu litera B, care, în opinia noastră, conservă mai accentuat dualitatea luminii Luceafărului, replica neverbalizată a Luceafărului la ultima invocație a Cătălinei suna astfel: „Iar el în cearcăn radios / Lucea cu bunătate / Și rece se uita în jos / L-acea *singurătate* // Dar nu mai cade ca-n trecut / În mări din tot înaltul / – Tot una-ți este chip de lut / Dac-oi fi eu sau altul" (O. II, p. 408). Subvarianta strofei penultime din aceeași versiune menține accentul pe seninătate: „Iar el surâde luminos [...] / Și-nseninat se uită-n jos / Lucind *singurătății*" (O.II, p. 408). Cuvântul *singurătate* persistă în această a doua variantă a poemului, menținut fiind din forma originară a primei variante, ceea ce înseamnă că aici se găsește ideea cea mai semnificativă din procesul generării textului: „Și se așază iar pe cer / Lucind *singurătății*" (O.II, p. 391). Prin acest final, conceput într-o fază în care scena ultimă a poemului nu apăruse încă, se prefigurează un sentiment tragic[2] al singurătății, care se referă, în viziunea noastră, la soarta celor pentru care Luceafărul *lucea*, fiind argumentul și accentul cel mai evident în această privință.

[1] După exacta exprimare a lui D. Popovici, *Poezia lui Eminescu*, București, 1969, p.73.

[2] Cf. și observația lui A. Guillermou, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Iași, 1977, p. 382.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 493–497, București, 1995

Apelul la aceste variante a avut ca finalitate deslușirea sensului *singurătății* din cele două cotexte ale textului definitiv al poemului, în care cuvântul *singurătate* nu poate fi glosat, așa cum o face DE[3] prin sinonimul „pustietate". Nimic, nici chiar prozodia, nu-l împiedica pe poet să scrie *pustietatea mării*, sintagmă de altfel specific eminesciană. Aici Eminescu a spus însă *singurătatea mării* și *singurătăți de mișcătoare valuri*, marcând, evident, o relație umanizată a legăturii naturii cu omul.

Dacă raportăm cele spuse despre ultima deviație analizată ca figură la concluziile limpezi pe care citatele din versiunile manuscrise A și B le degajă, sensul cuvântului *singurătăți* din finalul poemului („Călăuzind singurătăți / De mișcătoare valuri") devine o nouă figură, apropiată de personificare, transferând solitudinea ființelor omenești asupra mișcătoarelor valuri. Pentru cazul grupului nominal *singurătăți de mișcătoare valuri* putem aplica demonstrația acad. Ion Coteanu privind ficționalizarea eului poetic eminescian în animarea natunii[4]. Dacă *singurătățile* valurilor ar fi o personificare pentru oameni, nu trebuie să uităm nici conexiunea semantică internă din contextul discursului demiurgic, în care apar asociații relevante, unificând destinul omului cu al valului: „Când valuri află un mormânt / Răsar în urmă valuri" și „Dar piară oamenii cu toți / S-ar naște iarăși oameni".

Alături de alte dovezi posibile în favoarea unei asemenea interpretări, spre un astfel de înțeles al *singurătăților* din final, marcând sensibil sensul global al poemului, converge și plusul de semnificație pe care o altă figură din structurile formale ale secvenței finale a poemului îl propagă. Este vorba de figura textuală pe care o numim a celor trei replici nepereche, figură specifică acestui segment de text. Cele trei replici din scena finală se abat de la schema întregului text, în care toate celelalte replici se constituie, cel puțin, într-o inter-relație chemare-răspuns, integrându-se astfel în ciclicitatea motivelor și reluărilor specifice acestui text. Efectele acestei desperecheri reușesc să infuzeze în semnificația finală un fel de interdicție subiacentă a oricărei reciprocități ori directe comunicări. Un acord al însingurării domină astfel acestă scenă finală, replicile celor trei protagoniști par a se dezacorda din învelișul răspunsului așteptat. Fiecare destin ajuns în acest punct, al replicii care nu mai are răspuns, poartă pecetea nesiguranței, inclusiv celebra replică finală a lui Hyperion. Soluția înscrisă în deznodământul formelor semnificante, aceste chemări fără răspuns, îi așază pe cei trei eroi ai scenei finale într-o fericire iluzorie, precară, instabilă.

Dintre *cei doi copii, cu plete lungi, bălaie*, el, fostul Cătălin, este cel care cheamă primul, printr-o patetică rugăciune, răspunsul ei, care ar trebui să-i „veșnicească" iubirea pentru toată viața: „Căci ești iubirea mea de-ntâi / Și visul meu din urmă". Iar *ea*, în loc să răspundă în vreun fel chemării lui de suflet, deși

[3] *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*, București, 1968.

[4] I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*. II. *Limbajul poeziei culte*, București, 1985, p. 115.

chiar tăcerea este un răspuns, se întoarce, cu senină spontaneitate[5] spre Luceafărul, pe care-l *vede*, ridicând ochii, şi imploră de acolo, de sus, lumina certitudinii sufleteşti: „Norocu-mi luminează !". Răspunde Luceafărul care se transformase, acel Hyperion care *răsărise c-o-ntreagă lume*, lume pe care acum şi-o asumă ca fiind a lui şi în care-şi *simte* nemurirea şi indiferenţa faţă de lumea *norocului* omenesc. Răspunsul lui Hyperion se adresează nu *ei*, ci lor, celor doi care reprezintă condiţia umană însăşi.

Această mult comentată alegaţie finală, imprimând îndeobşte tonul major al interpretărilor *Luceafărului*, fie că este aspră[6], senină[7], vindicativă[8], pesimist-amară[9], eliberatoare[10], ironică[11] ori reflexul demn al conştiinţei tragice[12], se adresează, în cea de a doua parte a replicii, în mod explicit, unui plural care-i include pe cei *doi copii*: „cercul *vostru*", „*vă* petrece", deşi începuse cu un singular

[5] Un punct de vedere asemănător găsim la M. Mincu: „Cătălina nu renunţă la reverie, la «gândul» dominant care trebuie să dea sens existenţei şi iubirii ei. Dialogul, însă, nu mai este posibil. Fiecare din cei doi protagonişti vorbeşte aparte, echivalând în felul său experienţa trecută. Ei rămân totuşi prezenţi în acelaşi cadru, din care nu pot ieşi, alcătuind o altă topografie cu aceleaşi coordonate: codru–om–stea" (*Mihai Eminescu, Luceafărul*, tabel cronologic, prefaţă, comentarii şi bibliografie de Marin Mincu, Bucureşti, 1978, p. LVII).

[6] Pentru G. Călinescu, antiteza morală este dominantă în *Luceafărul*, simplificând astfel mitul din *Fata în grădina de aur*. Marele critic, căruia nu-i plăcea *Luceafărul*, adaugă: „Pierderile de substanţă sunt compensate prin tehnica liturgică". (*Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Bucureşti, 1941, p. 418). Totuşi, conflictul moral al geniului cu lumea este nuanţat, „vina" nefiind în exclusivitate a oamenilor: „Recunoscând identitatea metafizică a tuturor fiinţelor (Tat twam asi = Aceasta eşti tu), geniul cade în apatie şi izolare. El devine *inapt a mai gândi în comun cu ceilalţi oameni* (*subl. ns. – R.M.*) şi oamenii, zdrobiţi de superioritatea, adică de lărgimea sferei sale de gândire, îl ocolesc" (G. Călinescu, *Opera lui Eminescu*, III, Bucureşti, 1935, p. 17).

[7] T. Vianu, *Eminescu*, Iaşi, 1974, p. 98–99.

[8] Liviu Rusu, împărtăşind rezervele estetice ale lui G. Călinescu referitoare la *Luceafărul, adaugă*: „elanul nemăsurat se îneacă în gol din cauza trădării fiicei pământului", iar „poetul n-a izbutit să ne convingă", pentru că „o cotitură radicală s-a ivit în desfăşurarea poemului, care însă formează şi o zdruncinare a logicii lui interne" (*De la Eminescu la Lucian Blaga*, Bucureşti, 1981, p. 115).

[9] Interpretarea, devenită loc comun, a lui Titu Maiorescu, *Critice*, vol. III, Bucureşti, 1928, p. 138: „Ce e drept, el era un adept convins al lui Schopenhauer, era, prin urmare, pesimist. [...] *Seninătatea abstractă, iacă nota lui caracteristică în melancolie ca şi în veselie*" (*subl. ns. – R.M*). Există aici nuanţe care depăşesc postura romantică consacrată mai apoi de critică.

[10] D. Caracostea, *Arta cuvântului la Eminescu*, Iaşi, 1980, p. 421: „Acordul final, bărbătesc [...] afirmă totalizant acest adânc al existenţei întipuit în simbol: *menirea creatoare*, liberată de patimă şi de amăgitoarele chemări ale fericirii".

[11] Este cunoscută demonstraţia lui Marin Mincu, *op. cit.*, p. LXXI–LXXIV, în care consideră că poemul s-ar fi putut încheia fără cele două strofe din final, în care poetul „trece brusc către antipodul *ironic* (deci pesimist)", după ce întregul poem avusese în centru orizontul omului comun. „Altfel spus, poemul se schopenhauerizează abia în final".

[12] I. Em. Petrescu, *Mihai Eminescu*, în *Scriitori români*, Bucureşti, 1978, p. 218: „E legea pe care şi-o asumă lucid conştiinţa tragică, într-un univers în care zeii s-au refugiat în nefiinţă, dar condamnă lumea să existe, făurindu-şi, prin gândire, chipul şi istoria". Semnificaţia tragică este atinsă şi în exegezele lui Eugen Todoran, *Mihai Eminescu. Epopeea română*, Iaşi, 1981 p. 395: „Hyperion, demonicul, este un erou tragic, dacă subiectul oricărei tragedii este dialogul omului cu ceea ce se întâmplă în viaţă peste voia lui".

vădit: „Ce-*ți* pasă *ție*, chip de lut". Această trecere de la singular (care reflectă o mai intensă implicare în apostrofă a celui care rostește replica) la pluralul, marcând o distanțare și o creștere a indiferenței față de obiectul apostrofării, poate fi o figură a limbajului, numită enalaga de număr[13]. Numai că acel singular, determinat de celebra și controversata apoziție *chip de lut*, s-ar cuveni, după opinia noastră, să fie considerat un singular exponențial, persoana a doua singular reprezentând umanitatea, și nu ființa individuală a Cătălinei, cu atât mai mult cu cât chiar determinarea *chip de lut* are un sens generalizator, și nu particularizând o ființă și un destin. În orice caz, cadrul general al replicii este dominat de plural, opoziția celui care vorbește realizându-se față de acesta și motivând afirmația noastră anterioară privitoare la adresa acestei reflecții, care pare, de altfel, a avea forma unui monolog interior.

Sigurătățile sau parțialitatea[14] fericirii fiecăruia dintre cei trei protagoniști, singurătăți care se profilează la sfârșitul poemului, au, deci, un elocvent suport formal, cel al figurii replicilor fără răspuns, care încarcă textul de un dramatism al nesiguranței, al incertitudinii.

Singurătatea fiecăruia dintre cei trei protagoniști ai scenei finale se reașează într-un fel de armonie *cu* și *în* ordinea firii lor.

Exemplul lui Cătălin, cel din final, este o indirectă pledoarie pentru integralitatea necesară iubirii, trăirea reală implicând în cazul său și aspirația ideală; e adevărat că aceasta din urmă vine după împlinirea primeia, dar oferind astfel o șansă posibilă printr-un fel de proiecție în năzuința de desăvârșire: „Și de asupra mea rămâi / Durerea mea de-o curmă, / Căci ești iubirea mea de-ntâi / Și *visul meu din urmă*". Așa încât singurătatea lui este compensată de statornicia *visului din urmă*. Cătălin, așa cum apare în replica sa din finalul poemului, ar putea purta singur povara unui cuplu în care *ea* este numai parțial prezentă.

Singurătatea Cătălinei din secvența de la sfârșitul poemului nu este nicidecum tributară duplicității sale, care, din punct de vedere moral, nu poate fi susținută prin argumente de text, așa cum am văzut în profilul ei semantic, ci este în întregime datorată complexității firii sale, neîmpăcată cu parțialitatea dorului de inimă sau a celui de suflet. Poate că eroina, prin postura sa din final, ar putea confirma intuiția unei interpretări[15] ce afirmă, fără să demonstreze, că ea este despărțită atât de Cătălin, cât și de Luceafăr. Aceste două singurătăți, ale lui Cătălin și Cătălina, sunt, pe de altă parte, reconsiderate prin schimbarea de perspectivă pe care finalul textului o realizează. Este adevărat că singurătatea la care ne-am referit anterior pentru portretul semantic al celor *doi copii* din final era înscrisă în acțiunile și replicile lor.

[13] P. Fontanier, *Figurile limbajului*, București, 1977, p. 265–266.

[14] Într-o notă de subsol, V. Cuțitaru, *Metamorfozele lui Hyperion*, Iași, 1983, p. 15, vorbește de nefericirea comună a celor patru protagoniști. Din punctul de vedere al semanticii textului, precaritatea fericirii Demiurgului nu este demonstrabilă, acest personaj autocaracterizându-se numai prin propriu-i discurs, care nu oferă argumente pentru aprecierea împlinirii sale, neavând nici o evoluție reală în text.

[15] Alexandra Indrieș, *Polifonia persoanei*, Timișoara, 1986, p. 64.

Mai poate apărea, în cazul lor, un alt orizont de interpretare, cel generat de conținutul replicii finale a lui Hyperion, care reproiectează valorile textului acumulate până la acest punct, *norocul* înscriindu-se acum în reprezentarea limitativă a *cercului strâmt*, și relativizând astfel valorile; ceea ce părea plenitudine devine fericire efemeră. Această perspectivă, adusă de schimbarea viziunii din finalul poemului, susținută într-un fel similar de Marin Mincu[16], nu se suprapune, în opinia noastră, unei fericiri reale, textul aducând argumentele singurătății celor *doi copii* și înainte de acestă schimbare de perspectivă.

Singurătatea lui Hyperion pare incontestabilă majorității interpretărilor *Luceafărului*, determinată fiind de factori înscriși mai ales în evenimentul alegoric narat, cum ar fi apariția lui Cătălin și refuzul *părintelui* ceresc de a-i acorda Luceafărului o altă soartă. Ținem să subliniem aici, din punctul de vedere al singurătății, că *lumea întreagă*, o lume suficientă sieși, care este lumea lui Hyperion, înseamnă asumarea unei singurătăți liber consimțite, acceptată, nu fără o umbră de incertitudine („în lumea mea *mă simt*/ Nemuritor și rece"). Față de acestă libertate de opțiune, singurătatea Cătălinei, chiar dacă ea rămâne senină în *gândul* spre ideal, nu ne apare ca o stare dorită, dimpotrivă, ceea ce *ea* aspiră să împlinească este *și* iubirea reală *și dorul* sufletesc al idealității.

Institutul de Lingvistică
și Istorie Literară „Sextil Pușcariu"
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță nr. 21

[16] „Cătălina continuă să creadă că viața ei se desfășoară sub razele astrului protector, când de fapt, *din unghiul Luceafărului*, ceea ce ea trăiește este o iluzie efemeră de fericire, în timp ce misteriosul geniu ia contur de realitate absolută" (M. Micu, *op. cit.*, p. LXXIII).

Ecaterina Mihăilă

SUSPENDAREA PREDICAȚIEI ÎN POEZIA POSTMODERNISTĂ (1960–1980) ȘI INTERPRETAREA EI SEMIOTICĂ

0. O trăsătură constantă a poeziei postmoderniste este slăbirea predicației în favoarea nominalelor care, prin determinări îndrăznețe, reușesc să schimbe percepțiile obișnuite ale lectorului asupra lumii și să creeze noi lumi posibile imaginare.

Se știe că poezia în general are predilecție pentru nominale, liricul fiind predominant descriptiv. Față de poezia clasică, poezia modernă face însă primul pas spre o reducere și mai mare a predicației în favoarea nominalelor, ca semn al esențializării expresiei poetice (vezi, de exemplu, Teun A. van Dijk, 1972).

În *Stilistica funcțională a limbii române*, II, 1985, Ion Coteanu studiază suspendarea predicației în cadrul mai general al concentrării expresiei poetice.

În cele ce urmează, adoptând punctul de vedere din *Stilistica funcțională a limbii române*, II, ne vom opri asupra unor particularități ce aparțin cu predilecție perioadei de care ne ocupăm. Analiza va fi orientată atât spre referentul poetic (imaginar), cât și spre intențiile creatorului și expectațiile cititorului sau interpretului.

1. O ilustrare a ideii că poezia se bazează mai ales pe descripție apare în *Inventar* (1975/1978) de Șt. A. Doinaș, titlul fiind în acest sens extrem de sugestiv. Pe parcursul întregii poezii nu există nici un predicat exprimat, iar textul este construit într-un mod special. Fiecare element al descripției circumscrie un anumit univers de discurs, ce se închide parcă în sine: „Sătul Scorpionul, Ambrozia, mustul/ și-o stea – încă tinere. Mici,/ cu pupilele negre dilatate de gustul/ tămâii, prin iarbă, furnicile.// Livezi luminate: zglobii lampioane/ de fluturi tardivi. Peste șleau/ rândunici pe tomate purpurii, galioane/ mânjite de zmeuri. Și aurul.// Ce pliscuri avide! Morile de rodii./ Un chiot în strugurii copți./ Numai fălci, numai buze – hămesitele zodii./ Strigoi alăptându-se: nopțile.// Ospăț între stâlpi de rășină. Hulitul/ mistreț cu semințele-n dinți./ Spintecarea. Și suptul languros. Ciugulitul./ Sub nori, saturnalia ginților.// Și totuși... Un greier în caria grinzii./ Lumină în plopi austeri./ Zgâriat cositorul de pe spatele-oglinzii./ Din nou străvezie materia.// Și ce? Frumusețea – mereu descărnare./ Un os nălucind sub culori./ Inocentul Octombrie: scăzute amnare;/ în frunzare neliniștea ciorilor.// Și brume, găteli de gutuie. Și somnul/ argintului viu în ciulini./ Și cocoare în unghiuri, pelerini înspre Domnul./ Și câlții pe flacăra inimii.//"

Verbul „a fi" este subînțeles în ipostaza de predicat nominal: „Sătul scorpionul" presupune „scorpionul este sătul". În același model se mai înscriu: „Zgâriat cositorul de pe spatele-oglinzii" – „Cositorul de pe spatele oglinzii este

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 499–506, București, 1995

zgâriat", „Din nou străvezie materia" – „Materia este din nou străvezie". De asemenea, verbul „a fi" este înlocuit şi prin linie de pauză: „Ambrozia, mustul şi-o stea – încă tinere", „Numai fălci, numai buze – hămesitele zodii", „Frumusețea – mereu descărnare". Verbul următor are ca subiect tot „frumusețea", elipsa lui fiind resimțită de data aceasta şi mai puternic: „Un os strălucind sub culori".

Predicația se mai realizează în această poezie şi prin două puncte. În acest caz ea marchează o comparație: „Livezi luminate: zglobii lampioane/ de fluturi tardivi", „Strigoi alăptându-se: nopțile", „Inocentul Octombrie: scăzute amnare". Alteori comparația este marcată doar prin virgulă: „tomate purpurii, galioane mânjite cu zmeuri", „Şi brume, găteli de gutuie", „Şi cocoare în unghiuri, pelerini înspre Domnul". Cele două puncte sau virgula, care despart sintagme cu înțelesuri foarte îndepărtate, ce par uneori chiar incompatibile, trebuie citite „sunt ca" sau „este ca", semnul grafic respectiv aruncând o punte peste care se poate trece dintr-un domeniu semantic în altul, cu toate asociațiile posibile, pe care lectorul le poate institui conform propriei imaginații.

Predicatul elidat poate fi şi alt verb (în afară de „a fi") sugerat de context. Astfel, în sintagma „prin iarbă, furnicile", virgula poate fi uşor înlocuită cu verbul „mişună". Tot astfel, în „rândunici pe tomate purpurii", prepoziția admite un verb ca „se aşează". „Un greier în caria grinzii" poate sugera verbul „se aude" sau „se ascunde". Sintagma „Lumini în plopii austeri" poate fi citită „În plopii austeri *se prefiră* lumini", iar „Sub nori, saturnalia ginților" poate fi citită „Sub nori *se desfăşoară* saturnalia ginților". Interesante sunt cazurile în care apar forme nepredicative ale verbelor (gerunzii, participii) ce impun un înțeles verbal predicativ, dată fiind lipsa verbelor predicative. Astfel, „Un os nălucind sub culori" poate fi citit „Un *os care năluceşte* sub culori" sau chiar „Un os *năluceşte* sub culori". Un exemplu similar este „strigoi alăptându-se". Şi mai interesante sunt cazurile în care apar substantive postverbale sau care au un corelat verbal, ca în scena sacrificării mistrețului vânat şi a ospățului: „hulitul", „spintecarea", „suptul", „ciugulitul". Sensul verbal al acestor substantive sugerează chiar suita acțiunilor dintr-o povestire de vânătoare: cei care gonesc mistrețul îl hăituiesc prin strigătele lor („îl hulesc"). Vânătorii spintecă mistrețul, după care se ospătează între făcliile ce ard („stâlpi de răşină"). Ei sug carnea languros şi, eventual, câinii ciugulesc resturile îmbelşugatului festin. Iată cum o întreagă povestire este concentrată în câteva substantive cu înțeles verbal.

În afara lipsei totale a verbelor predicative, poezia se caracterizează, cu câteva excepții, şi prin lipsa conectorilor între sintagmele despărțite prin punct. După cum am văzut, lor li se poate atribui o predicație (uneori subînțeleasă, alteori admisă de context), transformându-le astfel în propoziții.

În general, lipsa sau slăbirea predicației în poeziile de tipul celei analizate, tip foarte bogat reprezentat în această perioadă, se asociază cu lipsa sau numărul extrem de mic al conectorilor textuali. Ca şi în cazul analizat, succesiunea sintagmelor-propoziții fiind, de fapt, o enumerare, singurul conector ce apare cu o frecvență mai mare este „şi", motiv pentru care el capătă funcții speciale.

A doua strofă a poeziei de care ne ocupăm se încheie cu sintagma „Şi aurul". Nu întâmplător se termină astfel, de vreme ce începe cu „Livezi luminate", ceea ce

induce echivalența *lumină-aur*. Pe de altă parte, întregul univers de discurs stă sub semnul „Inocentului Octombrie", cu toată bogăția toamnei și a culorii ei galben-aurii.

Conectorul „Și totuși...", are un rol deosebit în compoziția poeziei. Dacă primele patru strofe ar putea fi considerate un pastel de toamnă *sui-generis*, incluzând și scena vânatului și a ospățului, „Și totuși" marchează un alt registru: neliniștea, pe plan uman, a trecerii inexorabile a timpului. Fiind o conjuncție corelativă, „totuși" presupune un „deși", care se referă la prima parte a poeziei. Ideea este întărită de interogația „Și ce ?" din strofa următoare, care se înscrie în același domeniu semantic.

În ultima strofă fiecare sintagmă-propoziție începe cu „Și". Strofa reia într-o formă concentrată cele două domenii semantice ale poeziei. Primele trei versuri, formate din sintagme metaforice de o mare expresivitate, sunt o chintesență lirică a ceea ce înseamnă pentru poet „inocentul octombrie", iar ultimul vers, închis în sine prin structura strofei, face din nou trecerea spre *uman*: „flacăra inimii" este înăbușită, căci natura, indiferentă, își urmează imperturbabilă cursul.

Dacă ne ridicăm la un alt nivel al interpretării, putem spune că poetul încearcă prin substantive și determinări să creeze o nouă ontologie poetică. El reinventează detaliile naturii așa cum le vede într-un octombrie târziu cu simpla bucurie a reinstaurării lor. Poetul nu-și propune să stabilească o relație între aceste „obiecte poetice", ci doar să constate că „există". Fiecare obiect în parte este circumcris și izolat pentru a fi pus mai bine în evidență. O lectură cu glas tare a poeziei ar avea un ritm sacadat, deoarece după fiecare sintagmă apare, bine marcată, o pauză. Deci o anumită strategie lirică străbate difuz întreaga poezie, fiind sesizată de interpret și uneori chiar de către lectorul obișnuit.

S-ar părea că mai mult decât un pastel și mai mult decât numirea obiectelor – și, prin aceasta, eternizarea lor într-o existență poetică – își propune Horia Bădescu în poezia *Coasa de toamnă*, 1982, unde apare un singur verb predicativ. „Coasa de toamnă,/ gresia scâncind/ pe gura tăișului,/ otava ca părul pe craniul/ bătrânilor;/ subțire viespea/ pe rânjetul unui măr spintecat./ Coasa de toamnă/ ca o îmbrățișare târzie;/ metalic râsul ciulinilor/ peste care trec/ încleiete în mierea luminii/ albinele.//"

Fireşte că lipsa verbelor predicative și a conectorilor creează și aici decupaje ce par a avea o oarecare autonomie. Însă, dacă facem niște conexiuni la distanță între „gresia scâncind pe gura tăișului", „rânjetul unui măr spintecat", „metalic râsul ciulinilor" și „coasa de toamnă ca o îmbrățișare târzie", s-ar putea realiza o altă lectură a poeziei în care „coasa" să devină simbolul binecunoscut, – corelat cu o târzie toamnă a vieții.

2. Procedeul elipsei predicației și a conectorilor este folosit de către Mircea Ivănescu în multe dintre poeziile sale pentru a crea o anumită atmosferă.

Evocarea unor amintiri pe care nu vrea să le piardă, ci să le păstreze în conștiință pentru totdeauna, cu toate detaliile, regretul chinuitor care îl obsedează și sentimentul că le fixează poetic, pentru a le eterniza, sunt temele preferate ale poetului, pe care le exprimă prin procedeul de care ne ocupăm.

Iată câteva fragmente relevante din poezia *Convalescență*, 1970: „[...] și răsturnându-și capul pe spetează înverzită/ a fotoliului – și degetele ei, înguste și înghețate,/ nemișcate acum. [...] / și flăcări mici, schimbătoare, pe cărțile groase,/ legate frumos, înfundate în pereți. Și tăcerea./ [...]/ Și mâinile ei atâta de reci [...]/

Şi frig. Doamne, ce frig! O poveste de iarnă./ Fereastra ca o perlă bolnavă, dar luminând/ ca un rotund geros [...]/ [...] Vântul trecând peste ramurile luminoase de gheaţă./ Dar asta era afară. Aici, înăuntru, frigul de perlă/ înconjurându-i fotoliul acoperit cu pături şi somn./ Timpul trecând cu sunete ample în scoica urechii/ ca versurile despre o povestire de iarnă. Şi vânt,/ afară, spre fundul grădinii arse, de sticlă, de lapte./ În fundul camerei imense, în faţa căminului un rotund auriu/ rostogolindu-se nemişcat. Şi mereu silabele/ friguroase, sunând argintii cu voci de iarnă/ şi vânt printre crengile străvezii, şi rotundul/ imens al timpului povestit rostogolindu-se tot mai departe,/ până nu se mai vede nimic./"

Determinările substantivelor sau ale formelor verbale nepredicative, cu incompatibilităţi semantice sau distanţe semantice mari între determinanţi şi determinaţi („fereastra ca o perlă bolnavă", „luminând ca un rotund geros", „suflă albăstrie", „frigul de perlă", „timpul trecând cu sunete ample", „fundul grădinii arse, de sticlă, de lapte", „silabe friguroase sunând argintiu", „rotundul imens al timpului", „dens sunetul tăcerii" etc.) sau, pur şi simplu, determinările de o mare expresivitate („ramurile luminoase de gheaţă", „fotoliul acoperit cu pături şi somn", „destrămată vreme în camera aceasta străluminată", „lumina serală a zăpezii", „vorbele mereu imobile, aceleaşi" etc.) creează o lume stranie, izvorâtă parcă din vis şi reverie. Însă decupajele unor descrieri ce devin tablouri imuabile, impresia de nemişcare şi încremenire, ce pare a rămâne astfel săpată veşnic în amintire, se datorează lipsei verbelor predicative. Este adevărat că în mare măsură predicaţia este asigurată de gerunzii (ce pot fi transformate în predicate), dar, chiar şi aşa, ea face parte, de regulă, dintr-o determinare, deci dintr-o acţiune secundară. De exemplu, în versurile „Aici, înăuntru, frigul de perlă/ înconjurându-i fotoliul acoperit cu pături şi somn,/", chiar dacă am considera că verbul este la un mod predicativ, acţiunea ar fi colaterală, căci subiectul în jurul căruia ar trebui să graviteze toate acţiunile este exprimat doar prin „-i". El nu apare într-o poziţie accentuată care să ceară un verb predicativ.

Ca şi în exemplul din Şt. A. Doinaş şi aici constatăm lipsa conectorilor între sintagmele cu predicat subînţeles („este", „există") cu excepţia obsesivului „şi". De fiecare dată poetul are intenţia de a accentua în mod deosebit sintagma ce urmează. Pauza este mai mare, ceea ce sugerează o reculegere mai adâncă, o amintire mai dureroasă: „Şi mâinile ei, atâta de reci". Cu mult mai şocantă este situaţia când apare o sintagmă-propoziţie formată dintr-un singur cuvânt precedat de „şi", ca final al unui fragment de text ce abundă în verbe predicative: „pătrundeam deodată în catedrala uriaşă de frig,/ şi nevăzută, fără să ştim cum am găsit poarta,/ cum am împins-o – poate ne-a ridicat cineva mâna./ Şi singuri./" (*Winter Tale*, 1970). „Şi singuri", care exprimă o stare aparte de izolare totală şi de încremenire, are un efect şi mai puternic după un cumul de acţiuni, prezentate parcă cu „încetinitorul".

Tot o poezie de atmosferă, dar pe tema amintirilor din copilărie, realizează Florenţa Albu prin acelaşi procedeu al elipsei predicaţiei şi a conectorilor. Iată poezia intitulată sugestiv *Nu-mi aduc aminte*, 1981: „Adu-ţi aminte, pe unde era salcâmul,/ pe unde via,/ liziera salcâmilor,/ iapa divina, legănătoarea, drumul de-ntors,/ casa, cândva./ Până acolo, până în piele, în păr, în unghii,/ în mucii copilăriei,/ seninul,/ mirosul lucernei,/ raiul stabil.// Toate cu numele lor. Şi sfinţii/

atât de proaspeți – ocru, verde, aur!/ Poreclele cu nimburi./ Și morțile de moarte bună. Nunțile./ Și gustul vinului dintâi./ Schimbări la față și bunăvestiri./"

Mai întâi toate obiectele sunt numite: „Toate cu numele lor". O dată numite, ele există în amintire și, dacă există în amintire, există cu adevărat, vrea să sugereze poeta, și deci nu mai pot fi niciodată ignorate. Cele câteva obiecte bine alese formează universul satului, pe care eul liric se străduiește să nu-l uite, ipostaziindu-l într-o configurație imuabilă.

Dintre nenumăratele poezii ale Florenței Albu de aceeași factură și pe aceeași temă mai reproducem *Ochi sterp*, 1981: „Un plâns de milog în mijlocul cerului./ Vară de secetă. Plânsul milogului./ Mohorul uscat sub talpă./ Praful cât lumea și lumea./ Amintiri, copilărie, cenușă.// Ochi fără milă. Ochii de arșită văd:/ drumul– căruța milogului – mirişti – / ruga de ploaie cu prafuri și sfeșnice – / marginea satului// vedenii în flăcări.// Mirosul toropitor – bozii sau laur/ nu mai știu – bozii sau dracilă/ fântâni – iarăși fântâni/ drumuri – porecle.// Ochi arși de secetă,/ ochi fără milă privind/ răspântia, căruța milogului...// Și tânguirea deodată, tare,/ deodată asurzindu-mă/ din amintiri.//"

În ciuda lipsei unor determinanți neobișnuiți, care să dea o aură personală obiectelor, simpla lor numire și enumerare, dar mai ales selecția pe care eul liric o face, dau o notă de mare dramatism amintirilor. Repetițiile întăresc această impresie: „Ochi fără milă", „Ochi de arșiță", „Ochi arși de secetă", „ochi fără milă privind" etc.

În aceeași serie de exemple vom mai da încă unul din Virgil Mazilescu: *până și zâmbetul*, 1979: „ea e femeia din vis. pe când străbăteam/ o zonă alburie lăptoasă prin anii mai tineri/ carența și pavăza înțelepciunii carența și pavăza.// și brusc s-a ivit. o gură de aer (ai fi zis)/ sângele ei de pretutindeni și dintotdeauna. picioarele ei/ ca două lungi strigăte ale morții de nisip./ și o precizie cu adevărat înspăimântătoare. până și zâmbetul.//"

Evocarea femeii din vis se apropie de evocarea amintirilor ce se vor păstrate pentru totdeauna din exemplele anterioare ce aparțin lui Mircea Ivănescu. Se apropie, dar se și depărtează, căci apar deja alte intenționalități poetice. Femeia din vis trebuie să fie eterată și toate procedeele converg spre a o crea astfel. Ea nu are un contur general, este evocată doar din crâmpeie de impresii: „o gură de aer", „sângele ei de pretutindeni și dintotdeauna", „picioarele ei/ ca două lungi strigăte ale morții de nisip", „până și zâmbetul". Iată că și aici, în final, apare conjuncția „și" precedată de „până". Deci, chiar „și zâmbetul", o expresie a feței atât de diafană și de difuză, capătă în vis o „precizie cu adevărat înspăimântătoare". Era firesc ca asupra acestui aspect să cadă un accent deosebit, motiv pentru care poetul a poziționat la final cuvântul, precedându-l de o conjunctie compusă care îl include pe „și". Într-o astfel de evocare lipsa verbelor predicative, tocmai în exprimarea acestor impresii, creează misterul apariției onirice. Verbele predicative apar înainte de descrierea „femeii din vis". În afară de punerea în temă din enunțiativa „ea e femeia din vis", singurele verbe predicative sunt „străbăteam" și „s-a ivit". Predicatul „ai fi zis", care de altfel este pus în paranteză, proiectează impresiile într-o zonă a incertitudinii, dar și a posibilului imaginar.

În plus, față de ineditul determinărilor și al comparațiilor („o zonă alburie lăptoasă prin anii mai tineri", „picioarele ei/ ca două lungi strigăte ale morții de

nisip"), trebuie să remarcăm şi un anumit tip de ambiguitate izvorâtă din lipsa predicaţiei. Astfel, este dificil să spunem cu mare precizie care este elementul regent pentru „carenţa şi pavăza înţelepciunii carenţa şi pavăza." De asemenea, asocierea dintre „carenţă" şi „pavăză" rămâne obscură. Predicaţia ar fi putut dezambiguiza acest vers.

3. Una dintre temele predilecte ale poeziei din perioada cuprinsă între 1960 şi 1980 este civilizaţia sfârşitului de secol XX, cu tot ceea ce înseamnă ea pentru existenţa omului. Printre alte procedee folosite pentru a exprima neliniştea şi alienarea provocate de această civilizaţie se înscrie şi lipsa predicaţiei şi a conectorilor.

Iată o poezie deosebit de reprezentativă în acest sens aparţinând Luciei Negoiţă: „Aliniate cuminte,/ fişierele, datele,/ locuri de parcare/ într-o metropolă din Europa// /impulsul febril al mâinii/ dactilii de la o filă la alta/ fotogramele pentru computer/ / creierul electronic ritmic clipeşte/ ca un depozit de fiare vechi/ ca un arlechin de rând/ exilat în turnul vederii// şi butonul, vai, butonul aprins/ la semnal, convulsia lui/ in-te-ro-ga-ti-vă/ printre abstracţii...//" (*Piesă pentru computer*, 1987).

Introducerea datelor fiecărei persoane în computer, reducerea personalităţii la o simplă identificare exprimată sumar prin câteva date, transformarea existenţei în fişe, „parcarea" nu numai a maşinilor, ci şi a persoanelor, ce devine o problemă într-o mare metropolă, şi „creierul electronic", în jurul căruia se învârte acum întreaga activitate a omului, iată doar câteva elemente care devin deosebit de expresive şi de pregnante doar prin simpla lor enumerare.

Existenţa unui domeniu semantic de contrast: „impulsul febril al mâinii/ dactilii de la o filă la alta", ce exprimă o activitate incompatibilă cu tehnologizarea, una dintre puţinele legate intrinsec de fiinţă, pune şi mai mult în evidenţă ideea dezumanizării prin tehnică.

Nu întâmplător, al doilea verb predicativ exprimat este scris spaţiat pe silabe şi poate fi interpretat ca un strigăt de avertisment. Omul sfârşitului de secol XX intră într-un automatism al existenţei, în detrimentul vieţii sale afective, iar „abstracţiile", care îi domină gândirea, distrug tot farmecul concretului senzorial.

Să mai facem o remarcă asupra punctuaţiei. Se observă că poeta foloseşte virgulele, ca în orice enumerare, dar nu şi punctul, ca în alte exemple analizate, unde punctul marca sintagmele-propoziţii. Doar la final, în concordanţă cu sensurile poeziei, apar trei puncte de suspensie.

Iată încă un exemplu pe aceeaşi temă din Florenţa Albu: „Singurătate de lume, de pământ, de sămânţă,/ singurătate de început şi sfârşit./ Drum în cer cu pomii, cu norii./ Oameni rari./ Istorie mâncătoare de oameni./ Aglomeraţii în pustiu./ Asfalturi topite – ei, prinşi ca gângăniile, prinşi – Babilonii.//" (*Noimă*, 1981).

În această primă strofă satul cu spaţii largi şi „oameni rari", satul cu „veşniciile" lui, este pus în contrast cu marile aglomerări urbane prin acelaşi procedeu al lipsei predicaţiei şi a conectorilor.

Următoarea strofă a poeziei este formată doar din două versuri, în care, de data aceasta, prin verbe, şi nu prin substantive, se exprimă ceea ce este esenţial vieţii satului: „Oare se mai seamănă, se mai seceră,/ se mai crede ?//". În concordanţă cu ceea ce se exprima în prima strofă, poeta se îndoieşte că toate acestea mai

există. Din a treia strofă, formată tot din două versuri, lipsesc din nou verbele predicative: „Sufletul meu oblojit cu iarbă, cu verde, cu frunză, cu bocet./" Este reacția sufletească a poetei la tot ceea ce înseamnă sfârșitul de secol XX, exprimată în cel mai pur lirism nominal. Pentru a exprima aceeași reacție într-o formă mai agresivă, în strofa următoare, simetrică oarecum ca mărime cu prima, Florența Albu folosește verbe predicative cu subiecte multiple sau cu mai multe complemente: „De când s-au sălbăticit pe cărări pământești/ iarba, târâșul, întâmplarea ?/ Ce noimă să aibă speranța ori spaima ?/ Se poate trăi mijlociu,/ între fală și chiverniseală ?//". În sfârșit, în ultima strofă există un singur predicat exprimat: „se încheie", estompat însă de primul fragment al strofei, care nu are un predicat exprimat, în schimb are multe substantive cu determinări deosebit de expresive: „Și dincolo, pentru cine hăul de vreme,/ de noroi în mișcare ?/ Aici se încheie pelerinajul/ prin locuri șterse din harta obârșiilor./"

Interesantă în această poezie este deci alternanța fragmentelor în care lipsește orice predicat exprimat direct cu fragmente în care predicatele se succed în cascadă.

4. Lipsa predicației produce deseori ambiguitate. Mircea Ciobanu este prin excelență un poet ermetic, dar el nu practică acel tip de poezie cu texte din care lipsesc cu desăvârșire predicatele exprimate sau în care există doar unul, două sau trei predicate în anumite puncte cheie ale poeziei. Nu practică nici acel tip de poezie în care fragmente mari de text cu predicația suspendată alternează cu fragmente de text în care predicatele abundă, cum am întâlnit la Mircea Ivănescu sau la Florența Albu.

Dimpotrivă, în poezia sa există foarte multe verbe *dicendi*, impresia generală fiind de predică: „Aici e noapte, spun, și-acolo doarme/ făptura lui ținută-n laturi nalte/" (*Ultima incintă*, 1971/1985); „adu-ți aminte: spun de largi balansuri" *(Acum și-aproape*, 1968/1985); „[...] – dar nu voi porunci/ acestor pietre-n pâine să se schimbe,/ nici apelor în dulce untdelemn/" (*Trimisule*, 1968/1985); „Azi nu, avare duh, dar mâine verbul/ tăios al despicării va să fie/ rostit de sus" (*Arată-mi-te*, 1971/1985).

Cu toate că poezia lui Mircea Ciobanu, pe ansamblu, dă impresia de narare lirică, cu influențe biblice și cadențe din epica antichității, există cazuri în care poetul elidează predicatul chiar la sfârșitul poeziei, ceea ce creează ambiguitate: „plec, dar gresii moi din mers/ la auz le duc – și-n schimb/ din lăuntru, tot mai șters,/ frunza cărui anotimp ?/" (*Cântec III* 1966/ 1985); „De foame muți, în arc de salt avar,/ cu umerii lovindu-se și saltul,/ mai bine vezi cum lupii râpa sar/ mai bine vezi cum unul după altul./" (*Augur*, 1968/1985); „Că voi pluti-n armura mea și zaua/ va flutura sub limba însetată/ a câinilor știam! dar de lumina/ acelor ulmi suind cu tot cu mine/ spre cerul înclinat nici eu, nici tu./" (*Nu spune*, 1971/1985).

Deși fragmentele abundă în verbe predicative, iar verbul subînțeles poate fi sesizat cu destulă ușurință: „frunza cărui anotimp" [cade], „mai bine vezi cum unul după altul" [sar], „nici eu, nici tu" [nu știam], impresia de neterminat și de oarecare derută în sesizarea înțelesului persistă în mintea cititorului. De aceea, reluarea lecturii și o sumară analiză a textului se impun de la sine. Aceasta cu atât mai mult cu cât în toate fragmentele citate sunt folosite și alte procedee prin care se creează o anumită obscuritate a sensurilor. În primul exemplu poate fi sesizată cu destulă ușurință o

opoziție între materia primară și starea psihică a poetului, în schimb propoziția în ingambament „gresii moi din mers/ la auz le duc –" are un înțeles destul de obscur din cauza incompatibilităților semantice. În al doilea exemplu, la distanța semantică mare dintre „salt" și determinantul „avar" se adaugă ceea ce am numit distorsiune realizată prin conjuncția „și" (v. Mihăilă, 1983), deoarece, iată, în mod ciudat, determinantul „lovindu-se cu umerii" este asociat prin conjuncția coordonatoare „și" cu „saltul", care nu este determinant, ci substantiv de sine stătător. Ultimul exemplu, din Mircea Ciobanu, este mult mai transparent ca înțeles.

Iată încă un exemplu foarte interesant în care apare eliziunea verbului dintr-o locuțiune: „[...] pe scară, hrănit cu-ntuneric,/ îngerul numără treptele – nu-și mai aminte/ câte au fost la suire/" (*Ostatec*, 1974/1985). Faptul că poetul a elidat pe „aduce", ceea ce îl obligă pe cititor să completeze lipsa, poate să inducă și locuțiunea „ia aminte": „îngerul nu mai ia aminte" [câte trepte au fost], deși reflexivul impune lectura: „nu-și mai aduce aminte".

Se poate spune că, în general, lipsa predicației creează o anumită ambiguitate a înțelesurilor, pe care poeții din perioada de care ne ocupăm o valorifică la maximum. Iată un ultim exemplu semnificativ din Gabriela Melinescu: „Pe săruri viorii, pe acizi,/ pe treptele ca niște calmante,/ aroma șarpelui cu pletele lungi,/ mișcările lui delirante./" (*Vorbind de Barbara*, 1972/1993).

LISTA VOLUMELOR DE POEZIE

ALBU, Florența, 1981, *Epitaf*, București, Editura Cartea Românească.
BĂDESCU, Horia, 1982, *Recurs la singurătate*, București, Editura Eminescu.
CIOBANU, Mircea, 1985, *Marele scrib*, București, Editura Albatros.
DOINAȘ, Ștefan Augustin, 1978, *Alfabet poetic*, București, Editura Minerva.
IVĂNESCU, Mircea, 1970, *Poeme*, București, Editura Eminescu.
MAZILESCU, Virgil, 1979, *Va fi liniște, va fi seară*, București, Cartea Românească.
MELINESCU, Gabriela, 1993, *Jurământul de sărăcie, castitate și supunere*, București, Editura Litera.
NEGOIȚĂ, Lucia, 1978, *Turnul cailor albaștri*, București, Editura Albatros.

BIBLIOGRAFIE

Coteanu, Ion, 1985, *Stilistica funcțională a limbii române* II, București, Editura Academiei.
Dijk, Teun A. von, 1972, *Some aspects of text grammars. A study in theoretical linguistics and poetics*, The Hague, Mouton.
Mihăilă, Ecaterina, 1983, *Un tip de distorsiune sintactică în poezia română actuală*, în SCL, XXXIV, nr. 2, 142–146.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
București, Calea 13 Septembrie nr. 13

Doina Negomireanu

TIPURI DE FAMILII LEXICALE

Familia lexicală (sau familia de cuvinte) este caracterizată constant prin ideea de grupare lexicală şi motivarea ei printr-o bază comună. Conceptul implică, în egală măsură, o ipostază sincronică şi una diacronică, ambele fiind evidenţiate corespunzător de planul „vorbirii" şi de cel al „limbii".

În stadiul actual de evoluţie a limbii române, fără să existe o „discrepanţă" între cele două laturi, realitatea funcţională de la nivelul „vorbirii" nu corespunde întru totul elementelor stabilizate deja în sistemul lingvistic. Faptul este confirmat de comentariile şi definiţiile existente[1]. Acestea constituie un reflex, dar nu total, al principalelor aspecte care motivează teoretic şi justifică tipologic conceptul (sincronic şi diacronic): structura morfematică a cuvântului, asocierea lexicală cu trăsăturile care îi argumentează statutul, varietatea formelor de manifestare, originea cuvintelor legată de sistemul intern de formare lexicală şi de tipologia împrumuturilor.

În comentariile privind acest concept apar ca elemente definitorii:

– ideea de asociere, în formulări variate, de felul: grupare lexicală, grup de cuvinte, totalitatea cuvintelor, serie de cuvinte;

– liantul asocierii, marcat explicit sau nu, ca înrudire semantică şi formală;

– mijloacele de obţinere a grupării lexicale, fiind menţionate mai ales: derivarea[2], derivarea şi compunerea sau derivarea, compunerea şi schimbarea valorii gramaticale;

[1] Câteva exemple: „O familie lexicală înglobează totalitatea cuvintelor formate prin derivare, prin compunere şi prin schimbarea valorii gramaticale de la acelaşi cuvânt de bază." (Th. Hristea, *Sinteze de limba română*, Bucureşti, Editura Albatros, 1984, p. 67); „grup de cuvinte înrudite, cu sensuri şi forme asemănătoare, derivate şi compuse, formate de la un cuvânt de bază" (Gh. Constantinescu-Dobridor, *Mic dicţionar de terminologie lingvistică*, Bucureşti, Editura Albatros, 1980); „serie de cuvinte care derivă din acelaşi cuvânt" (Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicţionar de neologisme*, Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1978); „grup de cuvinte derivate din acelaşi cuvânt" (V. Breban, *Dicţionar general al limbii române*, vol. I, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1992); „totalitate a cuvintelor, derivate şi compuse, formate de la acelaşi cuvânt de bază" (Mioara Avram, *Gramatica pentru toţi*, Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1986, p. 403); „grup de cuvinte, derivate şi compuse, formate de la acelaşi cuvânt de bază" (*Dicţionarul explicativ al limbii române* – DEX, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996).

[2] Termenul este folosit adesea cu sensul general de „a proveni din...", fără să presupună şi modalităţile.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 507–510, Bucureşti, 1995

– raportarea asocierii la un cuvânt-bază (sau la acelaşi cuvânt) ca referinţă şi motivare pentru toate formele lexicale care alcătuiesc familia. Se menţionează, de asemenea, mai rar, acelaşi radical, primitiv, sau element comun pentru întreaga familie şi chiar tulpină[3]. Diferenţele nu sunt doar de ordin terminologic, ele având repercusiuni asupra delimitării propriu-zise a familiei. La acestea se adaugă şi ambiguităţile legate de polisemia sau de interpretarea semantică neuniformă a unor elemente de metalimbaj precum: bază, rădăcină, radical, temă.

În timp ce cuvânt-bază este folosit, în general, pentru motivarea unei familii simple (de exemplu: *acoperământ, acoperire, acoperiş, acoperit* de la cuvântul-bază *acoperi*), termenul bază este folosit, în funcţie de context, ca sinonim pentru cuvânt-bază, dar şi pentru rădăcină. Astfel, se trimite la o familie dezvoltată[4], în care se recunosc mai multe cuvinte-bază, respectiv, pe lângă o singură rădăcină existând una sau mai multe teme (de exemplu, în seria *bade, bădică, bădicuţă, bădiţă, bădiţel, bădiţică* se disting rădăcina *bad-* (*băd-*) şi temele *bădic-* şi *bădiţ-*. Pe de altă parte, există interpretări în care rădăcina este identificată cu radicalul (fapt motivat şi etimologic, rom. *radical* < fr. *radical* < lat. *radicalis* de la *radix* „rădăcină"). În virtutea altor păreri, radicalul este o parte divizibilă care rămâne constantă în toate formele flexionare ale unui cuvânt, ceea ce se numeşte obişnuit temă (lexicală)[5].

Raportarea acestor caracteristici la planul vorbirii şi al limbii evidenţiază şi unele particularităţi în alcătuirea şi recunoaşterea unei familii lexicale. În esenţă, acestea sunt legate de capacitatea vorbitorului de a stabili asocieri între cuvinte pe baza unui element comun, capacitate pe care Sextil Puşcariu a numit-o „simţ etimologic"[6]. Manifestarea sentimentului etimologic este legată, firesc, de gradul diferit de cunoaştere a limbii de către vorbitori[7]. De pildă, seria alcătuită din cuvintele *zid, zidi, zidar, zidărie, zidit-ă, ziditor* este cunoscută şi acceptată, în general, ca o familie de cuvinte atât de către vorbitorii obişnuiţi, cât şi de lingvişti, în timp ce seria: *aborda, abordare, abordaj, abordabil, inabordabil* sau: *explora, explorare, explorabil, neexplorat, inexplorabil, neexplorabil* ridică anumite probleme din acest punct de vedere, chiar dacă, în virtutea simţului etimologic al vorbitorului limbii române de azi, fiecare serie reprezintă o familie

[3] Vezi Vasile Şerban, Ivan Evseev, *Vocabularul românesc contemporan*, Timişoara, Editura Facla, 1978, p. 102–103; Th. Hristea, *Sinteze...*, p. 69; Sextil Puşcariu, *Limba română*, vol. I, Bucureşti, Editura Minerva, 1976, p. 16.

[4] Ion Coteanu, *Organizarea vocabularului*, în *Limba română contemporană. Vocabularul*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1985, p. 178.

[5] Pentru o prezentare detaliată asupra termenilor rădăcină, radical, temă, vezi Th. Hristea, *Sinteze...*, p. 67–70, şi Petru Zugun, *Cuvântul. Studiu gramatical*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983, p. 158–171.

[6] Sextil Puşcariu, *lucr. cit.* p. 16–17.

[7] Ion Coteanu, *lucr. cit.*, p. 179–181.

lexicală [8]. Pentru acesta, toate cuvintele amintite sunt analizabile şi sunt recunoscute ca româneşti, deoarece afixele întâlnite aici (*in-*, *ne-*, *-bil*, *-a*, *-aj*, *-re*) apar frecvent în structura unor cuvinte din limba română actuală (ca împrumuturi şi/sau formaţii interne), iar cele două rădăcini (*abord-* şi *explor-*), care mediază înrudirea, sunt evidente şi cunoscute [9].

Gruparea lexicală reprezentând o f a m i l i e la nivelul unei limbi se motivează prin înrudire semantică şi formală mediată de o bază (lexicală) comună.

În caracterizarea tipologică a familiei lexicale principalele repere sunt date de trăsăturile care justifică conceptul de f a m i l i e, de realitatea funcţională la nivelul vorbirii, de relaţiile interfamiliale în limitele vocabularului [10], precum şi de manifestările f a m i l i e i în evoluţia limbii (vizând conceptul şi alcătuirile propriu-zise în diversitatea lor).

Unitatea funcţională a familiei lexicale, reflectată şi de aceste aspecte, nu exclude posibilitatea unor particulizări privind b a z a şi/sau f o r m a ţ i i l e. Astfel, o familie lexicală poate fi monomembră, bimembră sau cu formaţii multiple, în funcţie de n u m ă r u l c u v i n t e l o r motivate de la o bază [11]. Pe de altă parte, în funcţie de n u m ă r u l b a z e l o r, se distinge o familie simplă (cu o singură bază) de una dezvoltată (cu două sau mai multe baze) [12]. Şi sub aspectul părţii de vorbire pe care o reprezintă baza pot exista diferenţe. Cele mai frecvente sunt bazele reprezentate de substantiv, de adjectiv, de verb şi, mai puţin, de adverb [13].

Există familii dezvoltate, în care bazele îşi menţin aceeaşi parte de vorbire, în timp ce în altele sunt părţi de vorbire diferite. De pildă, în familia lui *bade*, amintită anterior, bazele sunt toate substantive, în timp ce formaţiile care alcătuiesc familia lui *dor* (*doruţ*, *doruleţ*, *dori*, *dorit*, *-ă*, *nedorit*, *-ă*, *doritor*, *-toare* etc.) se motivează de la substantiv (*dor*), de la verb (*dori*) şi de la adjectiv (*dorit*).

În funcţie de o r i g i n e se pot distinge: familii alcătuite din formaţii moştenite, familii alcătuite din formaţii interne, familii bazate pe împrumuturi (analizabile de către vorbitori), familii în care aceste tipuri de formaţii se combină [14].

[8] În sens strict f a m i l i a l e x i c a l ă fiind o grupare realizată în interiorul unei limbi, nici în prima serie nu am avea de-a face cu o familie propriu-zisă, întrucât *zid* şi *zidi* sunt împrumuturi din slavă, iar în celelalte două exemple ar trebui izolate formaţiile româneşti de împrumuturi, chiar dacă c u v â n t u l - b a z ă este acelaşi (prin împrumut, *aborda* şi *explora*).

[9] Un alt exemplu, pentru o situaţie similară: „Un împrumut ca *local* nu e simţit ca străin, deoarece e încadrat în familia lui *loc*, care de fapt e propria sa familie." (Al. Graur, *Tendinţele actuale ale limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1968, p. 291).

[10] Asemenea sinonimiei sau antonimiei lexicale, pot exista şi familii lexicale corespunzătoare acestora (de exemplu, *aprinde*, *aprindere*, *aprins*, *-ă* şi *stinge*, *stingere*, *stins*, *-ă* sau *desfiinţa*, *desfiinţare*, *desfiinţat*, *-ă* şi *anula*, *anulare*, *anulat*, *-ă*, două serii de familii lexicale antonimice; *impertinent*, *-ă*, *impertinenţă* şi *arogant*, *-ă*, *aroganţă*, familii sinonimice).

[11] Vezi Ion Coteanu, *lucr. cit.*, p. 178.

[12] Vezi familia lui *bade* cu cele două teme (*bădic-* şi *bădiţ-*).

[13] Th. Hristea vorbeşte de teme v e r b a l e şi n o m i n a l e, ultimele fiind substantivale şi adjectivale (*Sinteze...*, p. 69).

[14] Pentru detalii şi exemple, vezi Doina Negomireanu, *Familia lexicală sub aspect etimologic în limba română actuală*, în SCL, XLV, 1994, nr. 1–2, p. 57–61. Pentru etimologie, vezi DEX (1996).

Prin evoluție istorică, în româna actuală există și situații mai aparte, legate de familia lexicală și de originea cuvintelor. Se știe că din același etimon (latin, mai ales) se motivează în română două (sau chiar trei) cuvinte. Unul este moștenit, iar celălalt apare în limbă ca împrumut (din latina savantă, din franceză etc.) Deosebite ca formă și sens, acestea sunt numite de către lingviști dublete etimologice. Vorbitorul neavizat nu face însă nici o asociere etimologică între acestea (de pildă, între *mormânt* și *monument*, ambele reprezentând lat. *monumentum*, sau între *mărunt* și *minut*, care trimit la lat. *minutus*[15]). Familiile lexicale provenite de la astfel de cuvinte pot fi considerate familii de dublete etimologice. Mai deosebită este situația în care familii lexicale, distincte în română, se motivează de la aceeași familie (cu deosebire din latină), dar nu de la același cuvânt. De pildă, de la cuvântul moștenit *ferice* (lat. *felix, -icis*) au apărut pe teren românesc cuvintele *ferici*, *fericire*, *fericit*, *-ă*, *fericitor*, *-oare*, iar de la cuvântul împrumutat *felicita* (< fr. *féliciter* < lat. *felicitare*) există în română *felicitare* (și *felicitat*, *-ă*). În astfel de situații[16], s-ar putea vorbi de dublete familiale, adică de familii lexicale care, prin originea cuvântului de bază, se justifică de la cuvinte diferite aparținând aceleiași familii (în cazul de față, lat. *felix*, *-icis* și lat. *felicitare*).

Facultatea de Litere și Istorie
Craiova, str. Al. I. Cuza nr. 13

[15] Cuvântul *mormânt* este moștenit din lat. *monumentum*, iar *monument* este un împrumut (din fr. *monument*, lat. *monumentum*); *mărunt* (prin modificări fonetice) este moștenit din lat. *minutus*, iar *minut* este un împrumut motivat multiplu (din fr. *minute*, it. *minuto*, rus. *minuta*, germ. *Minute*).

[16] Un alt exemplu. Verbul *(a) crede* (lat. *credere*) și substantivul *credință* (lat. *credentia*) au dezvoltat pe teren românesc o serie de formații (*credincios*, *-oasă*, *crez*, *crezământ*, *încrede* ș.a). Ca împrumuturi din franceză, există azi în română și *credit* (fr. *crédit*), *credita* (fr. *créditer*) și *creditor*, *-oare* (fr. *créditeur*), la care se adaugă și formația românească *creditare* (din *credita*). Tot împrumuturi sunt *credul* (< fr. *crédule*, lat. *credulus*), *credulitate* (fr. *crédulité*, lat. *credulitas*, *-atis*) și, respectiv, *credibil* (din lat. *credibilis*, *-e*) și *credibilitate* (din fr. *crédibilité*). Gruparea de mai sus ar putea reprezenta „orientarea" etimologică a vorbitorului, care le-ar asocia în aceste familii în virtutea asemănării formale și de sens. Experiența arată însă că, exceptând seria *credit*, *credita*, *creditare*, *creditor*, *-oare*, vorbitorii au tendința să le asocieze pe toate în jurul verbului *crede* (datorită sensului). În realitate, formațiile se motivează de la aceeași familie, a lui *credere* din latină, dar de la baze diferite: seria lui *credit*, din care unele derivate în franceză, *créditer*, *créditeur*, trimite la lat. *creditum*; *credul*, prin franceză, se leagă de lat. *credulus*; *credulitate*, tot prin franceză, se leagă de lat. *credulitas*; *credibil* vizează altă formație a familiei, *credibilis*, *-e*, în timp ce *credibilitate*, prin franceză, trimite la lat. *credibilitas* din aceeași mare familie a lat. *credere*. Pentru etimologie, vezi DEX (1996) și Paul Robert, *Dictionnaire de la langue française*, Paris, 1992.

Virgil Nestorescu

NOTE ETIMOLOGICE

Glugă s.f., cu sensul general cunoscut de „obiect de îmbrăcăminte pentru cap, în formă de pungă conică; capişon" şi cu cel regional (prin analogie) de „grămadă de snopi, de ştiuleţi de porumb sau de mănunchiuri de cânepă", nu are o etimologie sigură, după cum reiese din lucrările noastre lexicografice.

Astfel, în TDRG [1,2] este explicat prin germ. *Gugel* (< lat. *cuculla*), dar şi prin bg. *gugla*; în DA pe prim plan este trecut bg. *gugla*, la care sunt adăugate ucr. *gl'uga* şi magh. *gluga*, toate din germ. *Gugele*; CADE se opreşte numai la bg. *gugla* (< germ. *Gugele*); SCRIBAN nu alege vreun etimon dintr-o listă întreagă: bg. *gugla* sau *kukla* „păpuşă", ngr. *kukla* „păpuşă", lat. *cuculla* „căciulă", magh. şi ucr. *gluga*, germ. *Gugel*; CIORANESCU alege tot bg. *gugla*, dar trimite şi la magh. *gluga*; în sfârşit, DM şi DEX procedează mai prudent, comparând pe *glugă* cu bg. *gugla*.

Examinând cu atenţie etimologiile propuse, vom constata că o parte dintre ele nu se mai pot susţine, dacă ţinem seama de informaţiile pe care vechii autori nu le-au avut la dispoziţie. În primul rând, *glugă* nu este împrumutat din maghiară. Cuvântul nu este menţionat în dicţionarul lui Támas [1] printre elementele maghiare, nu pentru că a fost omis, ci pentru simplul motiv că magh. *gluga* (*guluga*) „căciulă" este, dimpotrivă, împrumutat din limba română, aşa cum arată Bakos Ferencs în lucrarea sa tratând lexicul de origine română în graiurile ungureşti din Transilvania [2].

Etimonul german propus de Tiktin nu a mai fost reluat, cea mai atrăgătoare explicaţie directă rămânând bg. *gugla* „căciulă; capişon", spre care s-au îndreptat cele mai multe dicţionare. Dar în realitate nici această soluţie nu este fondată. Potrivit datelor furnizate de BER I, bg. *gugla* „căciulă; capişon" este şi el un împrumut, după cum se spune în dicţionarul citat: „din lat. *cuculla*, prin germ. *Gugel* şi rom. *glugă*" [3]. În favoarea împrumutării bg. *gugla* din rom. *glugă* pledează şi cunoscutul slavist Roger Bernard, într-un articol cu caracter etnolingvistic consacrat relaţiilor bulgaro-române [4].

[1] L. Tâmas, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im rumänischen*, Budapesta, 1966.

[2] Bakos Ferencs, *A magyar szólklészlet román elemeinek története*, Budapesta, 1982, p. 135, 258.

[3] *Bălgarski etimologičen rečnik*, I–III, Sofia, 1971-1986.

[4] Roger Bernard, *Deux mots bulgares: vulgia „sac de cuir" et gugla (kukula) „capuchon"*, în „Balkansko ezikoznanie", 1960, nr. 2, p. 87–118.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 511–513, Bucureşti, 1995

La fel stau lucrurile şi în cazul ucr. dial. *gl'uga*, având numai sensul „căpiţă de stuf", despre care de mult I. A. Candrea credea că provine din română [5], fapt confirmat mai târziu de specialiştii ucraineni [6].

În aceste condiţii, este greşit să se continue explicarea rom. *glugă* prin bg. *gugla*, magh. *gluga* sau ucr. *gl'uga* şi devine necesară căutarea altei soluţii, care să satisfacă exigenţele unei etimologii corecte.

Ţinând seama de faptul că *gluga* este o piesă de îmbrăcăminte foarte veche la noi, în special în Transilvania la ţăranii din Ţara Haţegului, credem că nu trebuie lăsate de o parte datele de ordin etnolingvistic [7]. Cercetătorul francez citat mai sus este de părere că rom. *glugă* redă termenul din germana medie de sus *Gugel(e)*, după un proces de metatizare, şi că propagarea numelui până în Bulgaria s-a făcut de la nord spre sud prin intermediul daco-românei, căreia limba bulgară îi datorează şi alte cuvinte din sfera terminologiei vestimentare [8]. În discuţia noastră se cuvin a fi menţionate reprezentarea etnografică generală în Transilvania a rom. *glugă*, de unde s-a răspândit în toate regiunile ţării, precum şi faptul că termenul *Gugel* este atestat în documentele săseşti la începutul secolului al XVI-lea, iar în forma *Gluga* (împrumut din română) la sfârşitul secolului al XVII-lea [9]. Acestea sunt încă un argument care înlătură explicarea lui *glugă* (atestat la noi în ANON.CAR.) prin bg. *gugla*, cuvânt mult mai nou (atestat în secolul al XIX-lea), cunoscut numai în graiurile bulgăreşti de nord, ceea ce ne determină să susţinem etimologia propusă încă de TDRG [1], anume germ. *Gugel(e)*.

Grana s.f. este un arhaism desemnând „o ţesătură (stofă) din care se confecţionau obiecte de îmbrăcăminte", având circulaţie în Ţara Românească, după cum reiese din cercetarea documentelor vechi de cancelarie. Prima sa atestare datează din secolul al XVI-lea dintr-un act slavo-român (cf. DERS): дал... дѫлѧ(м) ѕа коѳтирїѣ ѕелена и нъдра(ц) ѕа грана (= am dat... o dulamă din cofterie verde şi nădragi din grana) ŢR, 1573 oct. 23.

Cuvântul reapare în acelaşi tip de texte din secolul următor: ѣдна ментїѣ ѕа грана ѕелена (= o manta din grana verde) ŢR, 1624 < apr.–iulie> 20, DRH B, vol. XXII; Їшрдаки воринк... ест даровал по Їонашко постелник със ѣдна плашкъ ѕа грана (= Iordache vornic... a dăruit pe Ionaşco postelnic cu o plaşcă de grana) ŢR, 1633 dec. 31, DRH B, vol. XXIV. Găsim cuvântul, definit clar, şi în acte scrise în limba română, de exemplu: „domnia mea ţi-am trimes 5 coţi de postav grana" (act al lui Matei Basarab către căpitanul Ursu de la Buzău, ŢR, 1633 iunie 16, DRH B, vol. XXIV).

Izvoarele cercetate nu ne-au oferit alte informaţii cu privire la circulaţia acestui cuvânt, dar este de presupus că a fost folosit şi mai târziu în limbajul cancelariilor

[5] I. A. Candrea, *Elementele române în limbile slavice*, în „Noua Revistă Română", 1900, p. 402.

[6] *Etymolohičnyi slovnyk ukrajins'koji movy*, vol. II, Kiev, 1985.

[7] Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectivă sud-est europeană*, 1978, p. 123–124.

[8] Roger Bernard, *op. cit.*, p. 112.

[9] *Siebenbürgisch-sächsisches Wörterbuch*, lit. *G*, Bucureşti–Berlin, p. 266, 334.

domneşti din Ţara Românească. În privinţa originii sale, credem că provine din it. *grana* (< lat. *grana*, plural al lui *granum*), pe care îl înregistrează dicţionarul lui G. Devoto şi G. Carlo Oli, *Dizionario della lingua italiana*, 1971, făcând parte din seria de cuvinte pe care limba noastră le-a achiziţionat ca urmare a legăturilor comerciale ale ţărilor române cu Veneţia în evul mediu.

Leucă s.f. (cu varianta *liocă*), însemnând „parte a carului formată dintr-un lemn încovoiat, cu un capăt îmbucat în osie şi cu celălalt prins de loitră", este considerat în unele dicţionare (CADE, DM, DEX) ca împrumut din bg. *levka* „idem", renunţându-se la soluţia din CIHAC, SCRIBAN şi CIORANESCU, unde este explicat ca o formă refăcută din pl. *lioci* (*leuci*), care provine din magh. *löcs* (< germ. *Leuchse*). Ca şi în alte cazuri, când se ignoră statutul etimologic al cuvântului dat ca sursă pentru cuvântul românesc cercetat, raportul dintre bg. *levka* şi rom. *leucă* este exact invers. Cuvântul bulgăresc presupus ca etimon este de fapt împrumutat din română, părere exprimată de SCRIBAN şi CIORANESCU, susţinută recent şi de autorii BER, III, unde se arată că el este răspândit în graiurile bulgăreşti nord-estice, în zona de contact cu limba română (Vraţa, Vidin, Beloslatinsko). Trebuie remarcat că, din punct de vedere fonetic, bg. *levka* reprezintă o acomodare normală, întrucât limba bulgară, ca şi alte limbi slave, nu cunoaşte, de regulă, vocale în hiat, în asemenea situaţii apărând diftong cu consonantizarea *u* > *v* (cf. bg. ucr. *levurda* < rom. *leurdă*).

Adăugăm la cele spuse faptul că în limba bulgară cuvântul a pătruns sub formele *ljoka* (Sevlievsko), *ljok* (Trojansko), care redau în mod direct varianta regională românească *liocă*.

Prin urmare, soluţia etimologică aparţinând lui CIHAC, reluată de SCRIBAN, CIORANESCU şi, mai târziu, confirmată de Támas, trebuie considerată pe deplin satisfăcătoare, orice explicaţie prin limba bulgară fiind exclusă. Acelaşi cuvânt maghiar *löcs*, care a dat în româneşte *leucă* (*liocă*), se poate întâlni şi în alte limbi: sb. *lijevča, levča*, ucr. (în graiurile carpatice) *levča*.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

Gabriela Pană Dindelegan

STRUCTURALISM

Dintr-un *Dicţionar de terminologie lingvistică*, aflat în lucru, am ales pentru acest număr omagial termenul STRUCTURALISM. Alegerea n-a fost întâmplătoare: este o recunoaştere a contribuţiei profesorului Ion Coteanu la introducerea şi dezvoltarea concepţiei şi a metodologiei structuraliste în lingvistica românească. Cu detaşarea pe care timpul o creează, elevii profesorului îşi dau seama acum cât de cuprinzătoare a fost această contribuţie: pe de o parte, în direcţia clarificării unora dintre conceptele structuraliste de bază (de ex., *comutare* şi *substituţie*), iar, pe de alta, în direcţia extinderii cercetării de tip structuralist şi la alte domenii, la lexicologie, semantică, stilistică funcţională, poetică. În afară de cercetările proprii, considerăm că un merit deosebit al profesorului Coteanu este acela de a fi creat la Catedră un climat extrem de favorabil şi de stimulativ, mai tinerii săi colaboratori fiind orientaţi fără rezerve spre domeniile şi teoriile lingvistice cele mai moderne.

Orientare lingvistică a secolului al XX-lea, apărută ca reacţie la istorismul, atomismul şi pozitivismul neogramaticii, care îşi are originile în *Cours de linguistique générale* al lui Ferdinand de Saussure (prelegeri ţinute la Geneva între 1906–1911 şi publicate de elevii săi la trei ani după moartea profesorului, Paris, 1916), orientare care, dincolo de divergenţele dintre diferitele şcoli structuraliste, prezintă o unitate de idei şi de principii, constituind t e o r i a s t r u c t u r a l i s t ă, şi o unitate m e t o d o l o g i c ă, derivând din această teorie.

Concepţia structuralistă. Ideile structuraliste cele mai generale, din care decurg într-un fel sau altul toate celelalte, sunt recunoaşterea caracterului de s i s t e m al limbii, implicând organizarea acesteia într-o s t r u c t u r ă lingvistică, şi afirmarea d u a l i t ă ţ i i o p o z i t i v e ca principiu general de funcţionare a sistemului, principiu care postulează că fiecare element îşi stabileşte identitatea numai prin opoziţie, prin diferenţă, în raport cu alt/alte elemente. Tezele fundamentale ale teoriei structuraliste pot fi concentrate în câteva dihotomii de provenienţă saussuriană, dar recunoscute, în esenţă, de toţi structuraliştii, chiar dacă între ei apar unele deosebiri terminologice şi unele perspective diferite în privinţa aceloraşi concepte. (a) Dihotomia «limbă» (fr. *langue*) – «vorbire» (fr. *parole*), redată, în alte terminologii, prin distincţiile: sistem, schemă, cod vs. actualizare, realizare, utilizare (a schemei sau a codului). «Limba» reprezintă, în concepţia lui Saussure, latura socială a limbajului, supusă constrângerilor colective, independentă de individ, pe care individul, singur, n-o poate nici crea, nici modifica; reprezintă, din alte perspective, partea funcţional pertinentă a limbajului, domeniul esenţelor, al generalului, al abstracţiilor teoretice; reprezintă domeniul unităţilor discrete (discontinue), cu graniţe precise şi opoziţii clare; este latura stabilă, statică a limbajului.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 515–520, Bucureşti, 1995

«Vorbirea» constituie, dimpotrivă, latura individuală a limbajului; domeniul actualizărilor, al realizărilor concrete, cu bogăția și variația lor infinită; latura activității lingvistice; domeniul particularului, al observabilului, al continuului, fără granițe precise, refractar segmentărilor și clasificărilor rigide. Deși recunosc interdependența «limbă» – «vorbire», structuraliștii susțin primordialitatea limbii în raport cu vorbirea, ajungând, metodologic, la limitarea interesului față de vorbire, iar, pentru unele școli (vezi descriptivismul american), la eliminarea vorbirii din sfera de interes a lingvistului. «Limba» nu se poate studia prin observație imediată, ci numai prin „descoperire" (deducere a schemei) din manifestările exterioare, infinite ale vorbirii. • Opoziției bipartite saussuriene «limbă» – «vorbire» E. Coșeriu îi adaugă, mai întâi, un nivel intermediar al n o r m e i, corespunzător „realizărilor normale, comune, tradiționale ale unei limbi, chiar dacă nu sunt funcționale și distinctive"; mai târziu, adaugă un nou nivel, al t i p u l u i lingvistic, conținând „principiile funcționale" ale unei limbi și „procedeele relevante", altfel spus, caracteristicile de structură cele mai generale care asigură includerea unei limbi particulare într-un anumit tip structural. Distincția saussuriană bipartită «limbă» – «vorbire» ajunge, în concepția lui Coșeriu, una cvadripartită: «tip» – «sistem» – «normă» – «vorbire», unde fiecare nivel corespunde unei trepte de abstractizare, de la vorbirea individuală, concretă și observabilă, la inventarul cel mai abstract de procedee specifice unui tip lingvistic.(b) Dihotomia «invariantă» – «variantă» derivă nemijlocit din distincția (a) și privește diferențiat unitățile lingvistice la nivelul sistemului și al actualizărilor acestuia. «Invarianta» este o unitate pertinentă funcțional, concepută ca o abstracție pentru o clasă de variante, în timp ce variantele sunt realizările concrete, observabile ale unei invariante, ale căror diferențe nu au pertinență funcțională. Inventarul de invariante, finit pentru fiecare limbă și pentru fiecare nivel lingvistic, se obține printr-o procedură specială, de abstractizări succesive, cunoscută sub numele de «reducție a variantelor». (c) Dihotomia «formă» – «substanță» este esențială pentru stabilirea obiectului de studiu al lingvisticii, «substanța», fie acustică, fie conceptuală, fiind eliminată din sfera de interes a lingvistului. «Limba», în sensul de sistem, de schemă (vezi (a)), este formă, și nu substanță, fiind înțeleasă ca rețea de relații, ca ansamblu organizat în care componentele nu există prin ele însele, ci numai în virtutea locului ocupat și a relațiilor stabilite în cadrul ansamblului („tout se tient"). L. Hjelmslev introduce specificarea că distincția «formă» – «substanță» privește ambele planuri ale limbii, atât conținutul, cât și expresia, existând o formă și o substanță pentru planul expresiei, respectiv o formă și o substanță pentru planul conținutului. Fonologia, ca disciplină a formei expresiei, aparține lingvisticii, în timp ce fonetica, disciplină a substanței expresiei, nu interesează pe lingvist. Precizarea lui Hjelmslev a permis cuprinderea semanticii în sfera lingvisticii, creându-se o semantică structurală ca studiu al formei conținutului. (d) Dihotomia «sintagmatic» – «asociativ» (sau «paradigmatic») derivă din modul general de concepere a structurii, ca aranjament de ansamblu, în care articularea elementelor se realizează atât pe axa sintagmatică, de succesiune a elementelor, axa relațiilor de tipul *și ... și*, cât și pe axa asociativă (numită de postsaussurieni paradigmatică), o axă a relațiilor de tipul *sau ... sau*, în care

elementele se exclud reciproc. Oricare unitate a rețelei de relații se angajează, simultan, în raporturi sintagmatice și paradigmatice. Un termen își precizează funcția nu numai prin diferențele pe care le stabilește în raport cu unitățile vecine, ci și în raport cu termenii clasei de substituție din care unitatea în discuție a fost aleasă. Astfel, *b* din *bat* se diferențiază nu numai de unitățile vecine *a*, respectiv *t*, ci și în raport cu unitățile cu care acesta se poate substitui: *p* (din *pat*), *s* (din *sat*), *l* (din *lat*) etc. (e) Dihotomia «sincronie» – «diacronie» se asociază cu susținerea autonomiei sincroniei în raport cu diacronia, iar, metodologic, cu deplasarea interesului asupra cercetărilor de tip sincronic. «Sincronia» reprezintă starea limbii la un moment dat, a cărei studiere se poate face autonom, procedându-se la o tăietură în timp, fără cunoașterea stărilor anterioare (eventual, posterioare) de limbă. «Diacronia» reprezintă o succesiune de stări sincronice. • După o separare ireconciliabilă a sincroniei de diacronie, structuralismul însuși, prin contribuțiile lui N. S. Trubețkoy, dar mai ales ale lui A. Martinet și R. Jakobson, recunoaște evoluția sistemului lingvistic și dinamica sistemului în general, subliniind că sincronismul nu trebuie confundat cu staticul. Afirmarea principiului «diacroniei în sincronie» (Trubețkoy si Jakobson) înseamnă susținerea ideii că factorii de evoluție se află în interiorul sistemului însuși, în „disimetriile" acestuia, și că semnele oricărei evoluții se surprind în starea sincronică a unei limbi, manifestându-se prin fenomenul variației libere. Coexistă, în aceeași stare de limbă, într-un raport de variație liberă, forma veche, pe cale de a ieși din uz, și forma nouă, pe cale de a se impune. Principiul «sincroniei dinamice» (A. Martinet) înseamnă afirmarea ideii că orice sistem lingvistic, dacă nu este al unei limbi moarte, se află în continuă mișcare, determinată de n e v o i l e vorbitorilor ca limba să funcționeze și să funcționeze mai bine. • La distincția saussuriană «sincronie – diacronie», E. Coșeriu adaugă distincțiile: «sintopie – diatopie», «sinstratie – diastratie», sinfatie/sinfasie – diafatie/diafasie». El face precizarea că limba ca sistem (limba „funcțională", cum o numește Coșeriu) nu este numai o limbă sincronică, adică fără diferențe istorice, ci și o limbă sintopică, fără diferențe teritoriale, o limbă sinstratică, fără diferențe socio-culturale, și o limbă sinfatică/sinfasică, fără diferențe stilistice și pragmatice.

Metodologia structuralistă. Indiferent de școală, structuralismul a creat o metodologie și o terminologie adecvate teoriei, vădind o preocupare specială pentru aparatul tehnic și metalimbajul terminologic. Toate definițiile și operațiile structuraliste sunt i m a n e n t e, adică fac apel în exclusivitate la factorii interni lingvistici, sunt f o r m a l e, fie în sensul utilizării relațiilor dintre componente, fie al utilizării factorilor de expresie lingvistică, și sunt integral e x p l i c i t a t e, fiind însoțite de justificarea fiecărei etape și soluții, a fiecărui detaliu de analiză. Imanența, formalismul și explicitarea asigură caracterul obiectiv și științific al metodologiei structuraliste. Metodele structuraliste se disting și prin alte trăsături: au caracter analitic (urmăresc segmentarea succesivă a corpus-ului în elementele componente până la nivelul unităților minimale); au caracter sincronic (se aplică în sincronie; diacronia structurală nu înseamnă altceva decât compararea datelor obținute în sincronie); au caracter descriptiv (urmăresc descrierea stării surprinse de corpus, fără considerații normative). Structuralismul a elaborat tehnici formale de analiză:

distribuție, substituție, context diagnostic etc., care stau la baza unor metode cu largi posibilități de aplicare și de cuprindere: analiza în constituenți imediați, analiza distributivă, analiza semică.

Școli structuraliste. Dincolo de elementele principiale și metodologice comune, au existat diferențe importante între școlile structuraliste, distingându-se net două curente: cel european, de tradiție direct saussuriană, și cel american, cunoscut sub numele de «distribuționalism» sau «descriptivism american», descendent din lucrările lui L. Bloomfield. Cele două curente sunt ireconciliabile sub aspectul modului de a privi semnificația. Pentru descriptivism, semnificația este exterioară lingvisticii; semnul lingvistic e o entitate monoplană, iar morfologia și sintaxa nu sunt decât prelungiri ale fonologiei. Pentru structuralismul european, limba are două planuri: «semnificant» și «semnificat», a căror legătură este asigurată prin semnul lingvistic. În viziunea europeană, semnul lingvistic este o entitate biplană, concepută fie ca asociind direct semnificantul de semnificat (Saussure), fie, mai complex, ca relație de solidaritate între forma conținutului și forma expresiei (Hjelmslev). În cadrul structuralismului european, se disting: Școala de la Praga, Școala de la Copenhaga, numită și glossematică, Școala londoneză, Școala funcționalistă franceză. • Contribuția școlii de la Praga privește, în primul rând, domeniul fonologiei. Prin lucrările lui N. S. Trubețkoy, se pun bazele unei noi discipline: fonologia, elaborându-se principiile și conceptele ei fundamentale (opoziție; corelație; trăsătură distinctivă; marcat vs. nemarcat; morfonologie; neutralizare). Prin lucrările lui A. Martinet și R. Jakobson, structuralismul praghez recuperează și perspectiva diacronică. Școala de la Praga constituie și punctul de plecare al structuralismului funcționalist, aducând în prim-planul interesului lingvistic funcția elementelor în cadrul comunicării. R. Jakobson formulează celebra teză a funcțiilor generale ale limbajului. La Praga se pun și bazele stilisticii funcționale, prin lucrările lui B. Havránek, B. Skalička sau P. Trost. Cercul de la Praga, prin contribuția expresă a lui Jakobson, a avut un rol extrem de important în lărgirea investigației de tip structuralist asupra stilisticii, a poeticii, a retoricii, a naratologiei. • André Martinet, format la școala de la Praga, a continuat și dezvoltat ideile funcționalismului praghez, creând o «gramatică funcțională» și punând, alături de E. Benveniste, bazele curentului funcționalist francez. • Școala de la Londra, ai cărei reprezentanți de bază au fost M. A. Halliday și J. R. Firth, a acordat o atenție deosebită ierarhiei nivelurilor limbii și lingvisticii aplicate (predarea englezei, în mod special). • Distribuționalismul american, având ca reprezentanți de seamă pe L. Bloomfield, B. Block, G. L. Trager, E. Nida, Ch. Hockett, Z. S. Harris, are meritul de a fi elaborat, până în cele mai mici detalii, și de a fi impus conceptele și tehnica analizei distributive și ale analizei în constituenți imediați, metode de cercetare cu largă aplicabilitate, excelând prin rigoare, exactitate, formalism.

Lărgirea structuralismului. Extinderea la alte domenii. Structuralismul ca doctrină și ca metodologie a cunoscut o lărgire continuă a domeniului de aplicare. Formularea principiului izomorfismului, adică al identității de organizare a structurii lingvistice indiferent de nivel, a permis extinderea cercetării de la fonologie și morfologie, domeniile cel mai clar sistematice, la sintaxă, lexic, semantică, stilistică,

domenii în care caracterul sistematic s-a lăsat mai greu descoperit. Cu timpul, concepţia sistemică propusă de structuralism, terminologia şi procedurile lui s-au extins şi dincolo de graniţele lingvistice, oferind cadrul teoretic şi metodologic pentru procesele semiotice în general (vezi A. J. Greimas), pentru retorică (vezi Jacques Dubois, Tzvetan Todorov), naratologie (V. I. Propp, G. Genette), teoria textului (E. Coşeriu, J. Kristeva, T. A. Van Dijk, S. Stati) sau pentru teorie, istorie şi critică literară (vezi René Wellek şi Austin Warren; V. Nemoianu, Toma Pavel). Numeroase concepte şi proceduri ale lingvisticii structurale au pătruns în analiza proceselor sistemice din domenii cu totul îndepărtate de lingvistică: în procesele economice, politice, sociale, în filozofie, antropologie, biologie, genetică. Prin contribuţia teoretică şi metodologică a structuralismului lingvistic, lingvistica şi-a dobândit, în perioada 1950–1970, statutul de „ştiinţă-pilot" (S. Marcus, 1969; S. Stati, 1971), iar structuralismul a fost considerat „un panaceu" (S. Stati, 1971).

Relaţia cu teoriile poststructuraliste. Apariţia generativismului (N. Chomsky, 1957, 1965), ca reacţie la analitismul şi aspectul excesiv procedural al structuraliştilor, a declanşat un val de critici şi de contestări. Justeţea celor mai multe dintre ideile structuraliste şi utilitatea unora dintre metodele şi procedeele structuralismului pot fi confirmate cu argumente din interiorul generativismului însuşi, care împrumută de la structuralism o importantă bază de idei şi de procedee, încorporându-le în arhitectura propriei construcţii. Ar fi imposibilă înţelegerea distincţiei chomskyene «competenţă – performanţă» fără o legătură imediată cu distincţia «limbă – vorbire»; unele aspecte ale opoziţiei «invariantă – variantă» pot fi regăsite în noua distincţie «structură de adâncime – structură de suprafaţă»; conceptul şi termenul de «transformare» apar pentru prima dată la structuralistul Z. S. Harris; rolul contextului şi al distribuţiei este captat în tipul de reguli «dependente de context» etc. • Cealaltă direcţie a lingvisticii poststructuraliste, pragmatica, a cărei caracteristică este interesul faţă de latura de variaţie lingvistică şi de creativitate individuală, iar nu faţă de invarianţa sistemului, îşi găseşte şi ea rădăcini imediate în structuralismul de tip funcţionalist. E. Benveniste, prin teoria «indicatorilor de subiectivitate», şi A. Martinet, prin teoria «sincroniei dinamice», fac trecerea între cele două orientări. Ideea «competenţei comunicative», esenţială la pragmaticieni, n-ar fi fost posibilă fără «competenţa» chomskyană, iar aceasta – fără «sistemul» structuralist. În esenţă, chiar şi atunci când construcţia de ansamblu este alta (cazul generativismului) sau când domeniul de cercetare e complementar (cazul pragmaticii), idei şi proceduri structuraliste pot fi recunoscute în oricare dintre curentele actuale, structuralismul punându-şi amprenta pe întreaga gândire lingvistică modernă.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

E. Benveniste, *Saussure après un demi-siècle*, în *Problèmes de linguistique générale*, tome I, Paris, Gallimard, 1966.

L. Bloomfield, *Language*, New York: Holt, Rinehart and Wiston, 1933 (trad. fr. *Le langage*, Paris, Payot, 1970).

E. Coşeriu, *Arhitectura şi structura limbii*, în *Prelegeri şi conferinţe*, Iaşi, 1994.

C. Fuchs, P. Le Goffic, *Les linguistiques contemporaines*, Paris, Hachette, 1992.
V. Guţu Romalo, *Morfologie structurală a limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei, 1968, p. 1–54.
Z. S. Harris, *Methods in Structural Linguistics*, U. P. Chicago, 1951 (republicată sub titlul *Structural Linguistics*, 1960).
L. Hjelmslev, *Prolegomena to a Theory of Language*, U. P. Wisconsin, Madison, 1961 (trad. rom. D. Copceag, *Preliminarii la o teorie a limbii*, Bucureşti, 1967).
R. Jakobson, *Essais de linguistique générale*, Paris, Editions Minuit, 1963.
J. Lyons, *Introduction to Theoretical Linguistics*, U. P. Cambridge, 1968 (trad. rom. *Introducere în lingvistica teoretică*, de A. Cornilescu, I. Ştefănescu, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1995).
M. Manoliu Manea, *Structuralismul lingvistic*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1973.
S. Marcus, *Lingvistica, ştiinţă-pilot*, în SCL, XX, 1969, nr. 3.
A. Martinet, *Eléments de linguistique générale*, Paris, Armand Colin, 1960 (traducere şi adaptare rom. de P. Miclău, *Elemente de lingvistică generală*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1970).
A. Martinet, *Grammaire fonctionnelle du français*, Paris, Didier, 1979.
G. Mounin, *Clefs pour la linguistique*, Paris, Seghers, 1969.
Jean Piaget, *Le structuralisme*, 3ème édition, Paris, P. U. F., 1968.
F. de Saussure, *Cours de linguistique générale*, publié par Ch. Bally et A. Sechehaye, Paris, 1916 (ultima ed. Paris, Payot, 1990).
S. Stati, *Lingvistică structurală*, în S. Marcus, Ed. Nicolau, S. Stati, *Introducere în lingvistica matematică*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1966, p. 1–41.
S. Stati, *Interferenţe lingvistice*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1971.
N. S. Trubeţkoy, *Grundzüge der Phonologie*, în „Travaux du Cercle linguistique de Prague", VII, 1939 (trad. fr. J. Cantineau, *Principes de Phonologie*, Paris, Klincksieck, 1949).
H. J. Uldall, *Outline of Glossematics*, în „Travaux du Cercle Linguistique de Copenhague", X, 1957.
Em. Vasiliu, *Metode de analiză în lingvistica modernă*, în LR, XI, 1960, nr. 6.
*** *Elemente de lingvistică structurală*, coordonator I. Coteanu, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1967.
*** *Tratat de lingvistică generală*, redactori responsabili Al. Graur, S. Stati, L. Wald, Bucureşti, Editura Academiei, 1971, p. 62–70, 120–134, 181–297.

Facultatea de Litere
Bucureşti, str. Edgar Quinet nr. 5–7

Emilia Parpală

METAFORA SIMBOLICĂ

1. Statutul retorico-stilistic

Utilizat frecvent în analiza stilistică, termenul m e t a f o r ă s i m b o l i c ă este rareori definit şi înregistrat cu totul accidental în dicţionarele de retorică[1].

În genere, metafora simbolică nu este disociată intensional de metaforă şi nu i se acordă statutul de figură independentă; faptul se explică prin aceea că e percepută ca o figură hibridă şi, automat, i se atribuie mecanismele şi funcţia celor două figuri care o compun.

Pledăm în cele ce urmează pentru preeminenţa retorică a metaforei simbolice, demonstraţia noastră fiind susţinută cu argumente semiotice (teoria referinţei, pragmatica comunicării artistice) şi hermeneutice (lumile textuale/imaginarul poetic). Pledăm, de asemenea, pentru scindarea categoriei monolitice a metaforei într-un mod mai radical decât cel existent în imensa bibliografie a acestui trop[2].

2. Discursul despre metafora simbolică

După cum există tendinţa de a îngloba metafora simbolică în metaforă sau în simbol, există şi aceea contrară, de a o distinge, sub o denumire sau alta.

2.1. Pentru R. Jakobson, metafora este f o n d a t o a r e şi, alături de metonimie, constituie polii structuranţi ai limbajului[3]. Domeniul ei este axa sintagmatică, a similitudinii, în timp ce metonimia este o figură paradigmatică, de contiguitate.

Grupul μ[4] va corecta teza jakobsoniană, prezentând metafora ca d e r i v a t ă din intersecţia semică a două sinecdoce „pars pro toto".

[1] În *Mică enciclopedie a figurilor de stil*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1975, p. 158, Gh. N. Dragomirescu face afirmaţia: „metafora perfectă lipsită de suport contextual devine *simbol*, repetată narativ, *alegorie*". Cu totul inexplicabil, autorul citează antiteaza, chiasmul, comparaţia între figurile cu care metafora „se poate împleti", nu şi simbolul. Contextul este indispensabil pentru simbolizarea semnului lingvistic.

În *Terminologie poetică şi retorică*, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 1994, metafora este înregistrată sub intrarea *Metasememe* (conform *Retoricii generale* a Grupului μ). Sunt consemnate relaţiile ei cu sinecdoca, nu şi cu simbolul.

[2] În introducerea la capitolul *Metafora e semiosi* (*Semiotica e filosofia del linguaggio*, Torino, 1984), Umberto Eco îl citează pe W.A. Shibles, care, fără a fi lăsat un inventar complet, înregistra, în 1971 (*Metaphor: an Annotated Bibliography and History*, Language Press, Whitewater (Wis)), peste 3000 de studii despre metaforă.

[3] R. Jakobson, *Two Aspects of Language and Two Types of Aphasyc Disturbances*, 1954, în R. Jakobson and M. Halle, *Fundamentals of Language*, The Hague, Mouton, 1956.

[4] Grupul μ, *Retorică generală*, Bucureşti, Editura Univers, Bucureşti, 1974.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 521–528, Bucureşti, 1995

2.2. Prin reconsiderarea retorică a semiozei, Umerto Eco[5] stabileşte dihotomia metaforă închisă vs. metaforă deschisă spre o lectură alegorică ori spre o interpretare simbolică. Este citat H. Weinrich[6], care a propus distincţia ternară între: micrometaforică, metaforica contextului şi metaforica textului. Disocierea sa este pertinentă, dar preferăm un alt metalimbaj, respectiv: metaforă, metaforă simbolică, metaforă textualizată[7].

2.3. Metafora vie a lui P. Ricœur[8] desemnează, metaforic, funcţia metaforei simbolice de a întemeia, prin sinteză predicativă, referinţa multiplă a discursului poetic.

2.4. Contribuţiile româneşti conţin intuiţii esenţiale; din păcate, ele n-au fost epuizate de autori, pentru că grila teoretică a timpului lor nu le-a permis-o, iar cercetarea actuală nu a revenit cu suficientă consecvenţă asupra lor.

2.4.1. L. Blaga (*Geneza metaforei*, 1937)[9], ca filozof, acordă metaforicului o semnificaţie cu tendinţă de generalizare ontologică şi-l subordonează, lingvistic, stilului. Conform funcţiei sale euristice, metafora se concretizează în două categorii distincte:

i) metafora plasticizantă, cu funcţia de a contracara tendinţa de abstractizare a limbii; de exemplu, *cicoarea ochilor*, ca exemplificare/subiectivare a ideii de „albastru";

ii) metafora revelatorie, cu funcţia congnitivă de a releva misterul; pentru L. Blaga, metafora revelatorie transcende poetica şi stilistica şi, ca formă de compensare a cenzurii transcendente, atinge zonele antropologiei şi ale metafizicii. Exemplele sunt extrase din opera sa poetică; iată un mister relevat în legătură cu *Ninsoarea*:

> „Cenuşa îngerilor arşi în ceruri
> ne cade fulguind pe umeri şi pe case".

2.4.2. T. Vianu a utilizat termenul metaforă simbolică în finalul studiului *Problemele metaforei*, 1957[10], dedicat genezei, funcţiilor şi categoriilor formale ale acestui trop. Ulterior, în *Observaţii asupra metaforei poetice*, 1961, stilisticianul stabileşte sinonimia metaforă simbolică = metaforă poetică.

[5] Umberto Eco, *op. cit.*, capitolul *Dalla metafora all'interpretazione simbolica*, p. 192–195.

[6] H. Weinrich, *Streit und Metaphores*, în *Sprache in Texten*, Stuttgart, 1976, apud Umberto Eco, *op. cit.*, p. 192.

[7] Emilia Parpală, *Poetica lui T. Arghezi. Modele semiotice şi tipuri de text*, Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 226–231.

[8] Paul Ricœur, *Metafora vie*, Bucureşti, Editura Univers, 1984.

[9] L. Blaga, *Geneza metaforei*, în *Geneza metaforei şi semnul culturii*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1994, p. 29–52.

[10] T. Vianu, *Opera*, vol. IV: *Studii de stilistică*. Antologie, note şi postfaţă de S. Alexandrescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1975, p. 282–283, 284–293.

Trebuie precizat că T. Vianu a plasat metafora într-un cadru retorico-estetic lax, incluzând între categoriile ei formale şi metonimia, sinecdoca, antonomaza, personificarea, alegoria, fabula, parabola, ghicitoarea.

Deşi abordată tangenţial, Metafora simbolică conţine câteva idei care ar fi trebuit să orienteze cercetarea românească spre o hermeneutică a metaforei simbolice şi să jaloneze consolidarea funcţiei ei poetico-retorice. Sunt de reţinut afirmaţiile:

i) „metafora simbolică este aceea care posedă valoarea artistică cea mai înaltă";

ii) „metafora simbolică sau infinită este... cea care mijloceşte lucrarea cea mai productivă a imaginaţiei şi aceea care produce, prin nedeterminarea ei sugestivă, starea poetică prin excelenţă".

Cu aceste concluzii, este evident că atributele decelate în *Observaţii...* – „fond difuz şi mobil, structură semantică adâncă şi nelimitată" – se referă la metafora simbolică, nu la simpla metaforă (plasticizantă).

2.4.3. Sorin Alexandrescu[11] afirma, în *Simbol şi simbolizare*: „Metafora simbolică este o categorie de tranziţie... Peste sensul metaforic se suprapune la un moment dat, prin acţiunea contextului, un sens *diferit*, care nu este exprimat ca atare de nici un termen explicit al contextului. Acest sens este adăugat în procesul de simbolizare a metaforei. Prin aceasta, ea ajunge să *cumuleze* două serii de sensuri diferite; sensul metaforic şi sensul simbolic... în cursul poemului, orice metaforă poate deveni, la un moment dat, metaforă simbolică. Între cele două categorii nu există deci o graniţă fixă... În sistemul de relaţii procedăm tot prin analogie cu simbolul... tabelul de relaţii rămâne, deci, perfect valabil şi pentru metafora simbolică... Elaborarea poetică şi cantitatea de informaţie cresc în mod considerabil la metafora simbolică şi mai ales la simbol.

În legătură cu aceste observaţii obiectăm următoarele:

a) Deşi are o structură internă mixtă, metafora simbolică depăşeşte, prin funcţiile ei poetice şi semiotice, statutul de categorie de tranziţie.

b) Informaţia este mai mare la metafora simbolică decât la simbol, nu mai mică.

c) Tabelul de relaţii specifice simbolului nu este identic în schemele de funcţionare metaforico-simbolică.

d) Este sesizat doar un subtip al figurii – metafora dezvoltată în simbol –, conform observaţiei lui Wellek şi Warren că „procesul normal este cel de dezvoltare a imaginilor în metafore şi a metaforelor în simboluri". Există şi un traiect invers, al simbolului metaforizat, asupra căruia vom reveni în cele ce urmează.

[11] S. Alexandrescu, *Simbol şi simbolizare*, în *Studii de poetică şi stilistică*, Bucureşti, 1966, p. 330.

3. Metaforă şi simbol

M e t a f o r a este o substituţie analogică de sememe, în baza intersecţiei semice (cf. semnul „albastru" în metafora *cicoarea ochilor*):

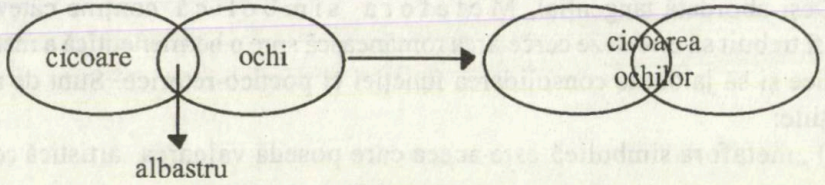

Schema nr. 1

Fiind o prezenţă a codului, reprezentând domeniul m e t a s e m e m e l o r, metafora este un microcontext fără relaţii obligatorii cu macrocontextul ori cu un dat extralingvistic. Sensul propriu al cuvintelor metaforizate dispare în context, iar transferul semantic rămâne şi în afara lui; extras din context, sensul simbolic al cuvântului simbolizat dispare, iar în context el coexistă cu cel propriu.

S i m b o l u l aparţine m e t a l o g i s m e l o r. Categorie semiotică, el denaturează relaţia cu contextul şi cu referentul şi conduce la funcţionarea poetică a limbajului prin cumul semantic.

Relaţia simbolică se formează prin pierderea referinţei individuale – „simbolul apare ca semnul care trimite la obiect prin intermediarul altui semn"[12] sau al altor semne, în cazul simbolurilor plurivalente:

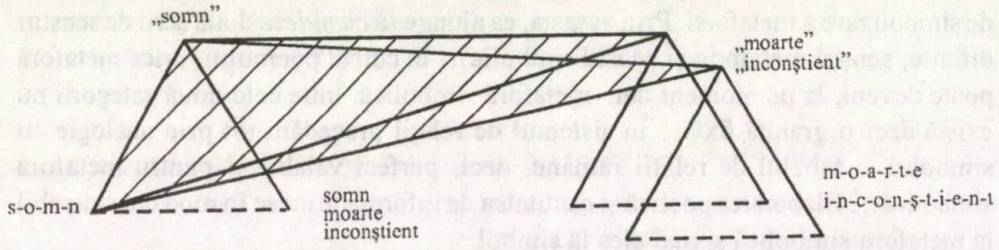

Schema nr. 2

Somn, ca termen simbolic (triunghiurile haşurate), presupune drept referenţi semnele „moarte" (în poetica eminesciană), „inconştient colectiv" (la L. Blaga).

Dacă pentru metaforă macrocontextul nu este necesar pentru a sprijini efectul stilistic, simbolul este ca păianjenul care se topeşte el însuşi în secreţia pânzei; el este o funcţie a contextului, împreună cu care formează un sistem cu autodeterminare. Metalogismul îndeplineşte o funcţie predominant poetică, textuală, cu o entropie direct proporţională cu polivalenţa sa.

4. Tipologia metaforei simbolice

Am întreprins adiacent, în *Simbolul poetic*, 1978[13], o cercetare analitică a metaforei simbolice, decelând două subtipuri, fiecare cu realizări *in praesentia* (doi termeni) şi *in absentia* (un termen). Astfel:

[12] I. Coteanu, *Stilistica funcţională a limbii române*, I, Bucureşti, Editura Academiei, 1973, p. 22.
[13] Emilia Parpală, *Simbolul poetic*, în SCL, XXIX, 1978, nr. 2, p. 165–171.

4.1. Subtipul A = METAFORĂ DEZVOLTATĂ în SIMBOL

În contexte eminesciene, *noaptea nefiinţei, noaptea uitării* nu sunt simple metafore, deoarece al doilea termen este simbolizat „moarte" – „Căci vis al morţii eterne a viaţa lumii-ntregi". Semnificantul se concretizează prin metaforizare (viaţă = vis = moarte), iar această extensie metaforică a simbolului urmează calea gândirii poetice, interesată de imagine, nu de concept.

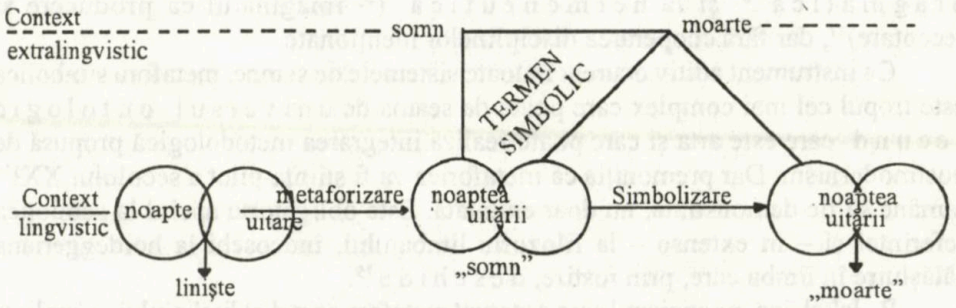

Schema nr. 3

4.2. Subtipul B = SIMBOL DEZVOLTAT în METAFORĂ

Simbolurilor arhetipale li s-au atribuit, prin extensie analogică, valori metaforice. Într-o viziune naturistă, pământul e, la Eminescu, o mare imagine a naşterii şi a morţii în ciclurile vieţii, apa – o altă mare metaforă a naturii în infinită geneză, curgere şi devenire; la fel copacul, sămânţa, la L. Blaga. Metaforele mitice construite pe constante ale imaginaţiei, cărora li se adaugă miturile metaforizate, reprezintă cazuri de redundanţă deviată şi de cadre structurante. Toată această literatură contratextuală este o metaforă sprijinită cu un capăt pe sensul simbolic al mitului/simbolului arhetipal.

Plumb este, la Bacovia, o metaforă simbolică *in absentia.* Datorită recurenţei, epitetul *de plumb* simbolizează semnul, adăugând semelor fizice „greutate", „cenuşiu" semul psihic „dezolare" (cf. expresia „mi-e sufletul de plumb"). Ca semn al dezvoltării individuale, simbolul este generalizat, în ideea că întreaga existenţă este la fel de deprimantă şi de monotonă ca starea celui care emite aici şi acum.

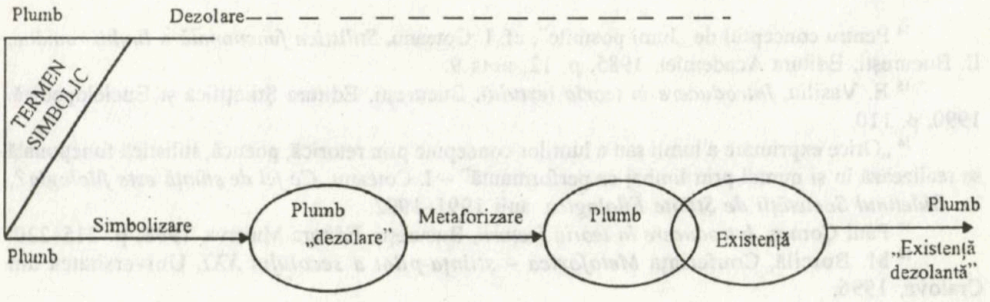

Schema nr. 4

5. Referenţialitate şi lumi textuale

Deprecierea modelelor formale, de sorginte structuralistă, a determinat, în teoria textului, valorizarea componentei referenţiale, nonlingvistice, prin ceea ce s-a numit lumi posibile[14], şi a celei pragmatice, sub două aspecte ale sale: activitatea de construcţie şi intenţia de comunicare[15].

Metodologic, s-a trecut de la poetică (= focalizarea structurii) la pragmatică[16] şi la hermeneutică (= imaginarul ca producere şi receptare)[17], dar fără cooperarea disciplinelor menţionate.

Ca instrument aditiv ocurent în toate sistemele de semne, metafora simbolică este tropul cel mai complex care poate da seama de universul ontologic secund care este arta şi care poate realiza integrarea metodologică propusă de postmodernism. Dar premoniţia că metaforica va fi ştiinţa-pilot a secolului XXI[18] rămâne să fie demonstrată, nu doar enunţată. Este obligatoriu apelul la semiotica referinţei şi – in extenso – la filozofia limbajului, îndeosebi la heideggeriana sălăşluire în limba care, prin rostire, deschide[19].

R. Jakobson, poeticianul care a statuat metafora ca pol al limbajului, a explicat funcţia poetică prin dubla referenţialitate a semnului poetic. Proiectând echivalenţe, limbajul poetic se opacizează/ambiguizează, ca urmare a cumulului referenţial. Pentru că n-a făcut distincţia metaforă – metaforă simbolică, R. Jakobson nu s-a referit la complexitatea acestui cumul şi nici la coeficientul de poeticitate diferit.

Ca analogie şi intersecţie semică a două semne, metafora are o referinţă dublă: referentul substituit este fie deductibil, fie dat spre identificare, ca în metafora-ghicitoare. Când apertura metaforică este mare – distanţa dintre termeni este imposibil de eludat, cum ar sugera U. Eco – lumea textuală se înstrăinează de cea naturală. Versul eminescian „Prin ploaie de raze, ninsoare de stele" conţine două metafore plasticizante, în care termenii *ploaie, ninsoare* intersectează metaforic cu *stele, raze* în semele „densitate", „mişcare descendentă" şi configurează un cosmos secund, de o luminozitate grea, antrenat într-o feerică recădere în sine.

Metafora simbolică având în structura sa un simbol convenţional, monovalent, care trei referenţi (după cum rezultă din schema nr. 2, orice semn simbolic are minimum doi referenţi).

[14] Pentru conceptul de „lumi posibile", cf. I. Coteanu, *Stilistica funcţională a limbii române*, II, Bucureşti, Editura Academiei, 1985, p. 12, nota 9.

[15] E. Vasiliu, *Introducere în teoria textului*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1990, p. 110.

[16] „Orice exprimare a lumii sau a lumilor concepute prin retorică, poetică, stilistică funcţională se realizează în şi numai prin limbaj ca performanţă" – I. Coteanu, *Ce fel de ştiinţă este filologia?*, în *Buletinul Societăţii de Ştiinţe Filologice*, anii 1991–1992.

[17] Paul Cornea, *Introducere în teoria lecturii*, Bucureşti, Editura Minerva, 1988, p. 215–220.

[18] M. Borcilă, Conferinţa *Metaforica – ştiinţa-pilot a secolului XXI*, Universitatea din Craiova, 1996.

[19] W. Biemel, *Heidegger*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1996, p. 167-184: „Despre cuvânt, dacă-l gândim cum se cuvine, nu am avea voie să spunem niciodată: El este, ci: El dă".

Metafora simbolică construită cu simboluri contingente, personale are o referinţă multiplă, ceea ce justifică calificativele atribuite de T. Vianu: fondul difuz, adânc intraductibil. Metafora simbolică *noaptea ochilor* realizează, prin semioză deschisă, conjuncţia semnului iconic *ochi*, ca semnificant cu referenţii semnului simbolic *noapte* (semnificat): negru, întuneric, mister, profunzime insondabilă, nelinişte, demonism etc.

Viziunea stereoscopică şi jocul nonreferenţial ar caracteriza, după P. Ricœur, metafora vie[20]. În termeni lingvistici, abolirea referinţei externe (= minciuna oricărei ficţiuni artistice) se obţine prin vederea *ca*, adică prin instaurarea unei proximităţi între semne incompatibile. Metafora simbolică, cea care proiectează pe axa sintagmatică astfel de echivalenţe violatoare de cod, reface lumea în termeni de operă şi face opera în termeni de lume (cf. toposul *cartea lumii/lumea-carte*). În noile contexte obţinute prin deplasări, rupturi semantice, plinuri şi goluri, cantitatea de informaţie şi investirea imaginativă sunt maxime[21], pentru că sunt difuze, imprecise.

Exemplificăm cu metafora revelatorie excerptată de L. Blaga din poemul său, *Asfinţit marin:*

„Soarele, lacrima Domnului
cade în mările somnului".

Este un mit poetic unificator clădit pe două metafore simbolice arhetipale:

– simbolismul patern, în primul vers; astrul zilei este asemănat cu sinecdoca (= *lacrima Dumnezeului-Tată*);

– simbolismul matern al apei polivalente[22].

Metafora verbală (*cade*) imprimă imaginii o traiectorie convergentă; focalizarea retorico-filozofică a *somnului,* ca simbol al inconştientului colectiv şi al matricei stilistice. De remarcat, pentru densitatea semantică, faptul că *mările somnului* metaforizează doi termeni simbolici care, receptaţi ca metafore metalingvistice, ar putea desemna extensia orizontală a metaforei şi pe cea paradigmatică, de profunzime, a simbolului.

Aspectul semantic al comunicării poetice prin metaforă simbolică se prezintă, aşadar, ca un proces de acumulare/superdeterminare retorică bazat pe mecanismul semiotic al referinţei multiple. Metafora simbolică deschide semnul lingvistic spre ceea ce el poate să dea; lumile textuale constituind nivelul ontologic secund, ca privilegiu al gândirii şi al cuvântului poetic. Cu aceste premise se poate realiza saltul din retorică în hermeneutica şi în semiotica imaginarului cu ale sale „lumi posibile", care, până în prezent, sunt mai mult postulate decât demonstrate.

dacă-l gândim cum se cuvine, nu am avea voie să spunem niciodată: El este, ci: El dă".

[20] P. Ricœur, *op. cit.*, p. 348.

[21] I. Coteanu, *Consideraţii asupra structurii stilistice a limbii,* în *Probleme de lingvistică generală*, vol. IV, Bucureşti, Editura Academiei, 1962, p. 81.

[22] Despre semnificaţiile apei ca simbol arhetipal, cf. G. Bachelard, *Apa şi visele*, Bucureşti, Editura Univers, 1995.

6. Concluzii

a) Necesitatea delimitării, pe baze funcționale, a metaforei simbolice deopotrivă de metaforă și de simbol. Sinteză a metasememelor cu metalogismele, ea posedă extensia sintagmatică a metaforei și profunzimea paradigmatică a simbolului.

b) Metafora textualizată constituie extensia textuală a unei metafore simbolice.

c) Metafora simbolică nu este un hibrid, ci o figură independentă și fundamentală, cu funcția de generare a mecanismelor poetice; ea este dependentă de o teorie a referinței multiple, fără de care nu putem vorbi despre nivelul ontologic secund/intern instaurat de imaginarul poetic. Reversibilitatea relațiilor (M e t a f o r ă s i m b o l i c ă, S i m b o l m e t a f o r i z a t) asigură corelarea mobilă a componentei lingvistice cu cea nonlingvistică, referențială.

Facultatea de Litere și Istorie
Craiova, str. Al. I. Cuza nr. 13

Mariana Ploae-Hanganu

SPECIFICUL TERMINOLOGIEI CA ŞTIINŢĂ ÎN RAPORT CU CELELALTE ŞTIINŢE ALE LIMBAJULUI

1. Necesitatea terminologiei ca ştiinţă se conştientizează în condiţiile nevoii de denumire a unor noţiuni apărute în explozia ştiinţifică şi tehnică ce caracterizează epoca noastră. Este adevărat că nevoia de denumire a existat în toate tipurile de societate; ea se accentuează însă în cele dezvoltate şi în curs de dezvoltare, devine imperioasă şi este legată de toate domeniile vieţii sociale, economice, ştiinţifice etc.

În aceste condiţii, româna ca limbă care face parte din comunitatea internaţională trebuie să-şi câştige locul de limbă de comunicare specializată. Lucrările de terminologie publicate până în prezent pentru limba română sau aflate în curs de realizare, mai modeste sau de mare anvergură, realizate individual sau de largi colective de specialişti, au avut ca punct de plecare necesitatea de a completa lacunele vocabularelor ştiinţifice şi tehnice în faţa noilor realităţi. Aşa s-a întâmplat în toate limbile, deoarece practica a luat-o frecvent înaintea oricărei teoretizări care ar fi trebuit să-i fi pus înainte bazele ca ştiinţă. Deşi tânără, ştiinţa terminologiei pare a-şi câştiga locul în domeniul ştiinţelor limbajului. Ea are un statut simultan autonom şi solidar cu alte ştiinţe ale limbii. De aceea capătă o mare importanţă în cadrul acestei ştiinţe cunoaşterea şi răspândirea metalimbajului propriu, unicul mijloc de a realiza înţelegerea tuturor acelora care lucrează în domeniul terminologiei.

2. Noţiunea de „terminologie" este nouă, fluctuantă şi puţin ambiguă. Dificultatea definirii ei provine din raporturile care se stabilesc între terminologie şi alte compartimente lingvistice, în special semantica şi lexicologia.

Termenul t e r m i n o l o g i e dă impresia, din nefericire pentru ştiinţa terminologiei, că acest domeniu de cunoaştere are în vedere, înainte de toate, t e r m e n i i, adică cuvintele care denumesc noţiuni, caz în care, evident, nu există o diferenţă reală între terminologie şi lexicologie.

De fapt terminolgia se ocupă în primul rând de conţinutul expresiilor lingvistice, mai precis de n o ţ i u n i. Acestea reprezintă (v. REY, 1984, *passim*) unităţi de cunoaştere care, prin natura lor, nu se prezintă niciodată izolate, ci întotdeauna în relaţie cu un ansamblu de realităţi. Noţiunile, se ştie, sunt reprezentate prin semne grafice – grafisme –, imagini, simboluri etc. De fapt, creşterea exponenţială a cunoaşterii şi înmulţirea concomintentă a noţiunilor caracteristice acesteia au drept consecinţă apariţia unor dificultăţi serioase în a exprima aceste noţiuni în mod univoc

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 529–532, Bucureşti, 1995

(foarte rar şi cu totul excepţional, biunivoc), deci într-o „formă lingvistică economică" prin intermediul semnelor lingvistice. De aceea se recurge deseori la reprezentarea noţiunilor prin semne nonlingvistice sau printr-o îmbinare de semne lingvistice şi nonlingvistice.

În urma coroborării mai multor definiţii şi comentarii, am ajuns la concluzia că putem defini terminologia drept:

– mulţimea termenilor unui domeniu de cunoaştere sau ai unei discipline;

– totalitatea metodelor de inventariere şi clasificare a termenilor, de creare pe cale neologică, de normalizare, răspândire şi difuzare a acestor termeni;

– în sfârşit, ştiinţă al cărei obiect este de natură lingvistică, dar în mod fundamental este pluridisciplinară.

3. Terminologia priveşte întreaga activitate umană, orice domeniu al cunoaşterii şi implică un mare număr de noţiuni legate unele de celelalte, în cadrul aceluiaşi domeniu de activitate sau cu alte noţiuni din domenii înrudite.

Terminologia ca ştiinţă se deosebeşte de celelalte ştiinţe ale limbajului şi în special de lexicologie prin obiectul de studiu sau unitatea fundamentală a studiilor şi cercetărilor sale. În timp ce lexicologia are în vedere c u v i n t e l e sub toate formele, terminologia studiază o subgrupă a acestora, anume t e r m e n i i. Prin urmare, totalitatea unităţilor lexicale ale unei limbi este compusă din două mari compartimente: cel al limbii comune şi cel al limbajelor de specialitate.

Încercând să definim termenul, vom aminti câteva din caracteristicile sale, care au fost precizate în lucrările de specialitate de bază (RONDEAU, 1984, *passim*; DUBUC, 1978, *passim*; FELBERT, 1987, *passim*). Termenul este un simbol convenţional reprezentând o noţiune caracteristică unui anumit domeniu de cunoaştere. El nu poate fi considerat izolat, ci întotdeauna legat de o disciplină, este, prin urmare, întotdeauna în relaţie cu o arie noţională. Dacă omonimia este un „rău necesar" în lexicologie, acest „rău" nu cauzează probleme în terminologie datorită legăturii obligatoriu de precizat între fiecare termen şi domeniul sau „reţeaua sa noţională". În lexicologie sinonimia este un procedeu de îmbogăţire a limbii, în terminologie sinonimia este un procedeu care subminează claritatea limbajelor specializate. Postulatul u n i v o c i t ă ţ i i între denumire şi noţiune, în cazul termenului, are în special valabilitate teoretică pentru că în realitate nu se verifică întotdeauna. Pentru una şi aceeaşi noţiune se pot întâlni denumiri diferite, constituindu-se cazuri de sinonimie. Fenomenul sinonimiei este însă interzis în terminologie, deoarece prejudiciază claritatea şi însăşi existenţa terminologiilor. De aceea unul din obiectivele normalizării este tocmai excluderea seriilor sinonimice acolo unde ele există (în special în fazele incipiente ale creării unei terminologii) în favoarea univocităţii, creându-se termeni monoreferenţiali. Un alt aspect important

care distinge termenul de orice altă formă lingvistică este modul lui specific de formare, anume fie prin specializarea unei unităţi lexicale din limba comună, fie prin creaţie neologică, având în vedere diferite reguli de formare morfologică, morfosintactică şi morfosemantică (v. tipologia stabilită de RONDEAU, 1984:130), fie prin forme perifrastice sau sintagmatice mai mult sau mai puţin complexe.

Neologia este în lexicologie un fenomen spontan şi natural, dar în terminologie se dezvoltă pentru a răspunde nevoilor precise ale unui domeniu de specialitate.

Un ultim aspect al diferenţelor care există între terminologie şi lexicologie, prin aceasta subliniind încă o dată specificul terminologiei în contextul celorlalte ştiinţe ale limbajului, priveşte metodologia terminologică. Metodologia lexicologică urmează un parcurs semasiologic, în sensul că are ca punct de plecare o formă lingvistică căreia îi explorează toate valorile semantice posibile. Dimpotrivă, metodologia terminologică are un caracter onomasiologic, deoarece constă în găsirea unei denumiri care să reprezinte o anume noţiune şi totdeauna aceeaşi. Prin urmare, terminologul trebuie să aleagă sau să fixeze o denumire (activitate care poartă numele de n o r m a l i z a r e) sau chiar să creeze o denumire pentru o noţiune, şi aici intrăm în domeniul neologiei terminologice.

4. Neologismul terminologic se distinge de neologismul lexical tot aşa cum termenul se distinge de cuvânt (v. PLOAE-HANGANU, 1992).

Neologia terminologică sau neologia limbajelor de specialitate a fost denumită n e o n i m i e, urmând ca termenul n e o l o g i e să se refere doar la noţiunea de neologie lexicală a limbii comune. Noua denumire are un caracter operator şi funcţional şi prin ea se justifică specificitatea noţiunilor terminologice recent create (n e o n i m e l e).

Neonimul este aşadar un semn lingvistic de acelaşi tip cu termenul, în sensul că este univoc, monoreferenţial, iar noţiunea pe care el o acoperă face parte dintr-un sistem de noţiuni. Acest ultim aspect distinge fundamental neonimul de neologism. Neonimul se caracterizează de asemenea prin faptul că îşi justifică propria creare: în toate cazurile el este creat pentru a răspunde unei necesităţi de comunicare.

RONDEAU, 1984:135, distinge două tipuri de neonime: n e o n i m e d e o r i g i n e şi n e o n i m e d e î m p r u m u t. Un termen nou apare într-un limbaj de specialitate în momentul în care se naşte o nouă noţiune datorită descoperirilor dintr-un anumit domeniu de specialitate. Aceşti termeni nou creaţi sunt numiţi neonime de origine. În acelaşi timp, o noţiune nouă circulă rapid în medii tehnice şi ştiinţifice, iar denumirea ei poate trece cu uşurinţă dintr-o limbă într-alta, constituind un caz de împrumut. Cuvintele care denumesc aceste noţiuni se numesc neonime de împrumut.

După cum se poate observa, n e o n i m i a şi n o r m a l i z a r e a terminologică sunt intim legate. Pe de o parte, împrumutul (şi toate formele de transfer terminologic în general) poate conduce la un mimetism terminologic puţin funcţional. Importul anarhic de termeni într-o limbă poate genera negarea capacităţilor de creare a structurilor autohtone ale fiecărei limbi.

Să ne amintim că HJELMSLEV, 1966, *passim*, enunța ca pe unul din principiile fundamentale ale limbii tocmai faptul că nici o limbă nu este legată de un domeniu conceptual determinat, de un anumit mediu sau de un anumit tip de civilizație. Orice limbă are, alături de termenii folosiți în mod obișnuit, o rezervă practic inepuizabilă de posibilități neexplorate.

Neonimele trebuie însă să asculte de reguli de formare și de selecție proprii limbii în cauză, ca și de criterii de ordin sociolingvistic care privesc limba, fie ca instrument de afirmare a propriei sale identități, fie ca instrument pragmatic în serviciul comunicării.

BIBLIOGRAFIE

DUBUC, R. (1978), *Manuel pratique de terminologie*, Linguetech.
FELBERT, Heldmut (1987), *Manuel pratique de terminologie*, Paris, Infoterm.
HJELMSLEV, L. (1966), *Le langage*, Paris.
PLOAE-HANGANU, Mariana (1992), *Terminologie și limba comună (Pentru o bază de date terminologice)*, în LR, XLI, 1992, nr. 9, 479–483.
REY, Alain (1984), *La terminologie. Noms et notions*, Paris.
RONDEAU, Guy (1984), *Introduction à la terminologie*, Paris.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
București, Calea 13 Septembrie nr. 13

Maria Purdela Sitaru şi Ileana Irimescu

NOTE LEXICALE ŞI ETIMOLOGICE PE MARGINEA UNOR ÎMPRUMUTURI DE ORIGINE GERMANĂ ÎN SUBDIALECTUL BĂNĂŢEAN

1. Marius Sala, în Ion Coteanu şi Marius Sala, *Etimologia şi limba română,* Bucureşti, 1987, 150, distinge mai multe straturi, în funcţie de sursa lor directă, a diverselor cuvinte de origine germană, unul dintre aceste straturi fiind alcătuit din împrumuturi provenite din graiurile germane vorbite în Banat şi Bucovina.

1.1. Într-adevăr, intensificarea influenţei germanei asupra românei în perioada imediat următoare secolului al XVIII-lea, datorită condiţiilor social-istorice specifice din zonele menţionate (la care am adăuga şi Basarabia, cf. FASSEL 1991/1992 ms.) şi nord-vestul Transilvaniei (cf. GÖLLNER 1979), a avut drept urmare apariţia în graiurile din provinciile româneşti menţionate a unui număr sporit de cuvinte de origine germană dialectală (cf. ARVINTE 1971, 95–118; IVĂNESCU 1980, 804; CRÖSSMANN-OSTERLOH 1985, 70–77).

Influenţei de acest timp asupra subdialectului bănăţean (în corelaţie sau nu cu influenţa similară exercitată asupra altor graiuri din provinciile româneşti integrate fostului imperiu austro-ungar) i-au fost consacrate în decursul timpului o serie de studii şi articole apaţinând cercetătorilor români şi străini (BINDER 1965–1968; IONIŢĂ/GEHL 1993; PURDELA SITARU/VASILUŢĂ 1994; SUFLEŢEL 1994 ş.a.).

La data pătrunderii lor, elementele de origine germană din acestă categorie erau purtătoarele unui alt tip de cultură materială şi spirituală şi completau parţial „locurile goale" ale vocabularului limbii care le-a împrumutat (cf. COSERIU 1976).

Ulterior, prin mişcarea firească a lexicului oricărei limbi, de îmbogăţire a lui (prin resurse interne sau prin influenţe externe), termenii de origine germană dialectală au fost împinşi spre periferia vocabularului românesc, ei ajungând să fie cunoscuţi astăzi numai de persoanele vârstnice. Acest fapt s-a datorat, pe de o parte, dispariţiei obiectelor pe care aceşti termeni le denumeau, iar, pe altă parte, ariei relativ restrânse de circulaţie a lor în interiorul dacoromânei.

1.2. Totuşi, aceste elemente lexicale de origine germană dialectală rămân semnificative pentru perioada în care au intrat; ele dau o coloratură specifică subdialectului bănăţean şi, mai ales, devin importante pentru locul pe care îl ocupă în contextul mai larg al influenţei germane exercitate asupra limbii popoarelor din ţările situate în zona Dunării mijlocii. Această influenţă este consecinţa colonizărilor succesive cu populaţie germană, în perioada imperiului habsburgic şi ulterior, în diverse regiuni ale acestui larg teritoriu, printre care şi în Banatul românesc.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 533–540, Bucureşti, 1995

2. Din această perspectivă, considerăm necesară, pe de o parte, realizarea unui inventar complet al acestor termeni, iar, pe de altă parte, reevaluarea etimologiei unor cuvinte care fie au fost explicate în dicţionarele noastre prin germana literară sau prin alte limbi (sârbocroata, maghiara, ucraineana), fie au rămas în categoria cuvintelor cu origine necunoscută.

Pentru susţinerea etimologiei directe din graiurile germane din Banat (şi din Bucovina, în unele cazuri) a unora dintre cuvintele pe care dorim să le analizăm, ne-am adresat în principal dicţionarelor bavareze şi celui palatin, precum şi materialului din *Fişierul Dicţionarului graiurilor germane din Banat* (=FGG) lucrare din care a apărut recent prima fascicolă (curpinzând un studiu preliminar şi articole model), redactată de IRIMESCU 1995.

Vom prezenta în continuare, în ordine alfabetică, câţiva termeni de origine germană dialectală. Unii dintre ei nu sunt cuprinşi în dicţionarele româneşti sau în lucrări de lexicologie şi lexicografie românească (*purţâlpam, vişlăr*), alţii sunt menţionaţi (*chiscant,* s.v. *gâscan(e), ledăr, cloamfăr, picsă, *şerblu,* s.v. *şerbălău* şi *şlaică*), dar cercetarea noastră aduce unele completări în ceea ce priveşte semantismul termenilor din ultima categorie, precum şi câteva precizări etimologice.

2.1. chiscant(ă), -uri s.n. şi f. 'stropitoare, vas pentru transportat apă': „...au început să vină oamenii cu cănţile, *chiscanturile* şi vedrele, pentru a lua apă de băut şi de stropit..." (DRĂGAN 1973, 148). (Pentru varianta *gâscan(e)* a termenului, vezi BINDER 1967, 54.) Forma *chiscant,* folosită şi în vestul, nord-vestul şi nord-estul judeţului Timiş (Timişoara, Biled, Becicherecu-Mic, Chizătău, Curtea, Făget), ar putea proveni din diverse forme dialectale germane folosite de către şvabi. Forma *Gießkannt,* de tip renano-francon (cf. palatinele *Gießkann* şi *gieß Kandt,* PfWb III/19, 1375), ar putea sta la baza formei de neutru, în timp ce, la baza formei de feminin *chiscantă* (pentru Bocşa – OANCEA 1970, 89, cf. IONIŢĂ/GEHL 1993, 3.3.) stau probabil formele *Gießkånde* (Sântana–FGG) sau *Gießkand(e)l* (Livada–FGG; vezi şi SCHMELLER 1985, I, col. 1253, s. v. *Kannel,* variantele *Kandel* şi *Kanden, Kantn*), ultima pierzând consoana finală.

2.2. clámfer, -i s.m. 'tinichigiu': „...fieştecare *clamfer* sau lucrătoriu în pleh..." (a. 1825, TCA 63). Termenul provine din germ. de sud *Klampfer(er),* derivat din *Klampfe* 'Klammer' [= scoabă, piesă folosită pentru prins două sau mai multe obiecte], căruia în germana de nord îi corespunde *Klempner,* derivat din vb. *klempern* „Blech hämmern [a ciocăni, a bate tabla, tinicheaua]" (cf. KRETSCHMER 1969, 282–284; KLUGE 1995, 448, s.v. *Klempner*). În materialul FGG apar unele variante al substantivelor *Klempner/Klamfer(er),* ultimul constituind punctul de plecare al rom. *cloamfăr.* Este vorba de formele germane dialectale: *Klåmpfner* (Galşa, Sântana, Ţipar, din judeţul Arad), *Klampfer* (Bulgăruş, Cărpiniş, Gelu, Grabaţ, Lovrin, Nerău) şi chiar *Klamfer* (Sânpetru Mare, Tomnatic). Astăzi, în subdialectul bănăţean, termenul circulă sub forma *cloamfăr* (şi variante). Atestările provin din ALR SN II h. 535 [tinichigiu] şi sunt comentate de diverşi autori (ARVINTE 1971, 98; IONIŢĂ/GEHL 1993, 5.2.). Singur cercetătorul ieşean V. Arvinte, *loc.*

cit., arată că termenul trebuie raportat la bav.-austr. dial. *klomfer*, formă etimologică ce stă atât la baza rom. băn. *cloamfăr*, cât şi la aceea a scr. *klonfer* (pentru care vezi STRIEDTER-TEMPS 1958, 144, s.v. *klänfâr*, cf. şi SCHNEEWEIS 1960, 54). IONIŢĂ/GEHL 1993, 5.2., arată că în graiul din Câlnic, lângă Reşiţa, se face următoarea precizare în legătură cu diferenţa dintre *cloamfăr* şi *şpengler* (ultimul apare în unele împrejurări ca sinonim al celui dintâi): „Şpenglerul face jgheaburi de acoperiş, în timp ce *cloamfărul* face cănţi de lapte şi de apă" (*trad. n.–M.P.S. şi I.I.*)

În altă sursă găsim menţionată, pentru Lugoj, întrebuinţarea lui *cloamfăr* (notat numai *cloanfăr:* se pierde caracterul bilabial al lui *m* înaintea labiodentalei *f*, rămânând numai nazalizarea vocalei precedente, fenomen frecvent în rostirea populară românească) cu un sens neînregistrat până acum, acela de 'cel care cântă la alămuri (trâmbiţă, trompetă etc.)'. Atestările provin de la DRĂGAN 1973. După ce autorul, la p. 190, glosează greşit termenul cu sensul de 'pompier' („cu tot efortul depus de *cloanfări* (pompieri) spre a-l localiza [focul – *n. n.* – *M.P.S. şi I. I.*]"), din restul contextelor rezultă clar semantismul precizat de noi mai sus: „să se angajeze *cloanfări* în fanfara faierleşărilor [= germ. *Feuerlöscher* 'pompier' – *n. n.* – *M.P.S. şi I.I.*] din Lugoj, adică a pompierilor voluntari..." (*ibid.*, 194); „Ştiau să scoată melodii mai iscusite din acele alămuri, dând totodată denumirea de *cloanfări* tuturor membrilor fanfarei..." (*ibid.*, 195); „Aceasta însă n-a ştirbit cu nimic prestigiul *cloanfărilor*... continuau să cânte aici şi să facă exerciţii, îndeosebi la trompeta denumită mai adesea trâmbiţă" (*ibid.*, 196).

2.3. lédăr, -i s. m., 'argăsitor, tăbăcar': „... nu aceştia eram înscrişi sorţilor, ci un altul, lugojan adoptiv, tânără calfă scoasă de maistorul Constantin Tuculia, după o primă perioadă de ucenicie la un *ledăr* din Buziaş" (DRĂGAN 1973, 56; cf. şi *ibid.* 93, 94, 132). Varianta *liedăr* este atestată pentru Bocşa, la OANCEA 1970, 89; cf. IONIŢĂ / GEHL 1993, 179. Pentru termenul *ledăr* s-au propus până acum două etimologii: germ. *Leder ?* (CADE) 'piele' (semnul întrebării pus de I.-A. Candrea subliniază neconcordanţa semantică dintre etimon şi împrumut) şi germ. *Lederer* (DA) 'tăbăcar', formă veche (cf. WAHRIG 1991, 823) şi dialectală, foarte răspândită în graiurile germane din Banat (cf. IONIŢĂ / GEHL 1993, 179). În ultimul caz rămâne însă de explicat pierderea lui *-er* final din germ. *Lederer,* în trecerea la rom. băn. *ledăr.* (Ar putea fi invocat aici totuşi faptul că *-er* are valoare de sufix nume de agent în română şi un singur *-er* ar fi suficient pentru marcarea acestei valori). Se pare însă că fenomenul reducerii lui *-er* la substantive nume de agent are loc şi pe teritoriul limbii germane (vezi mai sus *Klampferer: Klampfer;* cf. şi *Feldscherer: Feldscher,* pentru care vezi PURDELA SITARU/VASILUŢĂ 1994, 148). După părerea noastră, nici unul dintre etimoanele propuse nu se justifică, primul semantic, cel de al doilea fonetic. Pentru etimologia termenului românesc credem că ar fi mai potrivită trimiterea la compusul german *Leder(bereiter)* 'cojocar', DGR, posibil şi la **Leder(meister)*, cf. şi scr. *leder* şi *leder(majstor)* (SCHNEEWEIS 1960, 59). Sunt extrem de numeroase situaţiile în care multe compuse germane apar în română într-o formă condensată, în sensul că numai una din cele două părţi ale compusului preia sensul întregului (cf. şi reflexele formelor germane *Dunstobst,*

Dunstspeise şi *Dunstumschlag* în română, sârbocroată şi maghiară, pentru care vezi PURDELA SITARU / VASILUŢĂ 1994, 129).

Un alt compus german cu *Leder, Lederapfel* 'specie de măr, renet brun' (DGR) este calchiat (tradus) prin sintagma *mere ledere* (Zăgujani, Caransebeş – DA). Studiile de specialitate relevă în acest caz schimbarea categoriei gramaticale a cuvântului *leder,* care, în trecerea din germană în română, din substantiv devine adjectiv (cf. CRÖSSMAN-OSTERLOH 1985, 160; GEHL 1994, 45). În general, în cazul numelor de plante şi fructe, de fapt a diverselor sortimente de plante şi fructe comestibile, în procesul trecerii acestora în limba română se produce o asemenea schimbare a categoriei gramaticale (cf. şi *fasole ţucără* < germ. *Zuckerbohne,* pentru care vezi TDRG, TEW 824, DEX, PURDELA SITARU / VASILUŢĂ 1994, 136).

2.4. pics(ă), -e / -uri s. f. şi n. '1. (reg.) cutie; 2. (Ban., Transil., Bucov.) *p. anal.* numele mai multor obiecte sau părţi de obiecte care seamănă ca formă sau ca funcţie cu o *pixă*' este considerat în DLR 1974, 545, s. v., ca provenind din germ. *Büchse,* id. Surprinde această etimologie întrucât ARVINTE 1971, 136, ocupându-se de cuvântul *picsă* '(prin Ban. şi sud-vestul Transilv.) bucşă (la roata carului)', arătase deja că termenul este preluat direct de la populaţia germană stabilită în Banat, din bav.-austr. *Püchse,* dialectal mai mult *bicks'n,* anume din formele corespunzătoare de diminutiv *piksl, piksəl, biksl,* intrate în subdialectul bănăţean prin intermediar şvăbesc sau sârbesc. Trebuie arătat că, în graiurile bănăţene, termenul circulă mai mult în forma de genul neutru: *pics* (scris şi *pix*), *-uri: pics* s. n. 'cutie de metal în care se ţin condimentele' (Câlnic, IONIŢĂ 1971, 323); *picsul cu zahăr* (< germ. dial. *Zuckerpiks;* Ilidia, Oraviţa); „iar banii obţinuţi îi puneam într-un *pix* – cutie metalică încuiată – primit de la banca Timişoara..." (DRĂGAN 1973, 144). DLR, *loc. cit.,* semnalează aceeaşi formă de neutru a termenului, cu sensul specializat 'corn în care se păstrează praful de puşcă', şi îl consideră pe *pics* variantă a lui *picsă.* Într-adevăr, *pics* poate fi interpretat drept un singular refăcut, pe terenul limbii române, din pl. lui *picsă,* respectiv *picse, picsuri,* dar, dată fiind aria de circulaţie a termenului, trebuie avută în vedere şi influenţa formei din graiurile germane dialectale din zonă: în FGG găsim pentru zona Oraviţa–Anina forma bavareză *piksn,* iar pentru zona renano-franconă forma *piks.* Rezultă deci că forma corespunzătoare cea mai apropiată acestora din urmă, în graiurile româneşti din Banat, este *pics.* Derivatul diminutival germ. *piksl* stă şi la baza rom. *picslă* '(Straja–Rădăuţi) tabacheră' şi '(Ban.) penar', sensuri diferite, provenite din compuse germane diferite cu *Büchse* (implicit cu forma diminutivală dialectală a acestuia), anume: *Tabacksbüchse* 'tabacheră' (= *Tabacksdose,* germ. *Dose* fiind sinonim cu *Büchse*) pentru primul, *Federbüchse* '(propriu) cutie cu pene (de scris); penar' (cf. SANDERS 1900, 228 s. v. *Feder*) pentru celălalt. De adăugat faptul că şi alt termen românesc, *penar,* tot de origine germană, provenit din *Pennal* (cu finala modificată sub influenţa sufixului rom. *-ar,* cf. DLR), are în structura lui etimologică aceeaşi referire la cuvântul *pană* (de scris), în germană el fiind împrumutat din lat. med. *pennale* < *penna* 'Feder', cf. WAHRIG 1991, 978. Germ. *Federbüchse* calchiază

forma din latina medievală. Bav.-austr. *piksl* corespunde – şi fonetic, şi semantic – atât pentru bucov. *picslă* 'tabacheră', cât şi pentru băn. *picslă* 'penar' şi nu mai este necesar să-l considerăm numai pe cel dintâi de orgine germană (cum se subînţelege din DLR, care îl tratează ca variantă a lui *picsă*) sau de origine ucraineană în Bucovina (din ucr. *pikslja,* cum face ROBCIUC, în LR, XV, 1966, nr. 1, 98), iar pe cel de al doilea, băn. *picslă* 'penar', de origine sârbocroată (cum apare la GĂMULESCU 1974, 172, după I. Mării).

Intermediarul sârbocroat (*piksa, piksna, piksla,* pentru care vezi STRIEDTER-TEMPS 1958, 172, şi SCHNEEWEIS 1960, 12) poate fi luat în considerare cel mult pentru rom. *picsă* s. f. (deşi şi aici cuvântul poate fi, ca şi în sârbocroată, reflexul bav.-austr. *Püchse*), în timp ce rom. băn. *pics* s. n. îşi are proveniența direct din graiurile germane vorbite în Banat.

Din aceeaşi „familie de cuvinte", în sens larg, face parte şi magh. *pikszis,* care însă, întocmai ca germ. *Büchse,* provine din lat. *buxis,* gr. *pyxis* „Dose aus *Pyxosholz*" (pentru etimologia cuvântului german, cf. WAHRIG 1991, 304). Termenul maghiar stă la baza cuvintelor româneşti *pixis* 'tabacheră' (cf. DLR s. v.) şi *picsiş, picşuş* (cf. TEW 611).

2.5. purţâlpám, -uri s. n. 'tumbă': „Făceam *purţîlpamuri,* tumbe circulare în mâini şi picioare, joc de care îmi aduc prea bine aminte..." (DRĂGAN 1973, 80). Termenul ne-a fost confirmat, tot pentru Lugoj, în varianta *purţălpam,* iar pentru zona Oraviţa–Reşiţa, sub forma *purţălpo(a)m.* În graiurile germane din Banat, aşa cum reiese din FGG, întâlnim o serie de fonetisme care îndreptăţesc considerarea formei româneşti analizate ca provenită direct din acestea: este vorba de variantă germ. dial. [purtslpa:m] (Sasca, Steierdorf, Berzovia), alături de care, în sudul Banatului, întâlnim şi variante cu *r* disimilat: [puɔtslpa:m] (Oraviţa) şi [puatslpa:m] (Anina). Variantele germane, la rândul lor, sunt continuatoarele germ. *Purzelbaum* (atestat deja din secolul al XVI-lea ca *burzelbaum,* format din *sich aufbäumen* '(propriu) a se cățăra (în copac); a se ridica' < *Baum* 'copac' şi *burzeln* 'a se rostogoli' < Burzel 'fund', cf. KLUGE 1995, 656) şi ajuns în graiurile germane din Banat prin intermediul bav. *Burzelbaum* (SCHMELLER 1985, 240–241) şi a ren.-fr. *Borzelbaam, Burzelbaam* (forme atestate în dicţionarul palatin s. v. *Pulzelbank,* cf. PfWb I/8, col. 1382).

2.6. şerblu, -e s. n. 'oală de noapte': „Descoperirea cea mai senzaţională [...] ar fi constituit-o *şerblul* (ţucal de noapte) împăratului Traian." (DRĂGAN 1973, 260). Forma *şerblu,* atestată pentru Lugoj, provine din dialectul de tip bavarez vorbit în majoritatea oraşelor din Banat, probabil din austr. *Scherberl,* dacă nu chiar *Scherbel,* ambele diminutive ale substantivului *Scherbe.* În dicţionarul dialectului bavarez al lui SCHMELLER 1985, col. 463, apare compusul *Nachtscherben* 'Nachttopf'. În celelalte dialecte germane vorbite în Banat, de tip renano-francon mai ales, *b* intervocalic se fricatizează, devenind *v,* şi întâlnim astfel formele dialectale germane *Scherwl* şi *Scherwe* (Ghisela, Fibiş, Iecea Mare, Lovrin, Uihei, FGG), care, datorită aspectului lor fonetic, nu pot fi luate direct în

considerare pentru rom. băn. *şerblu.* Deşi în dialectele de tip renano-francon vorbite în localităţile Petroasa Mare, Ştiuca şi Tomnatic *b* intervocalic se păstrează, este greu de presupus că forma atestată la Lugoj ar putea proveni din dialectele vorbite în localităţile menţionate mai sus, din moment ce ea ar putea fi împrumutată direct din dialectul bavarez vorbit la Lugoj. Pentru Tomnatic avem atestată forma *Schirbl,* care elimină din discuţie această localitate. Forma *şerblu* mai apare în TEW 1966, 726, însă cu asterisc, s. v. *şerbeleu.* Autorul menţionează că în Banat „ne-am aştepta la [formele] **şerblă, *şerbli, *şerblu*", preluate direct din limba germană, nu din maghiară, *şerblu* fiind tocmai forma atestată de noi.

2.7. şlaică, -che s. f. 'pantof grosolan', cf. DLR 1978, 116, este menţionat pentru localitatea Ghilad, judeţul Timiş. Autorii dicţionarului îl consideră cu etimologie necunoscută, făcând totuşi trimiterea la germ. *Schlarfe.* Aceeaşi formă, pentru aceeaşi localitate, o găsim şi la IONIŢĂ / GEHL 1993, 4.9. cu glosarea 'opincă dintr-o singură bucată de piele', pe care cei doi autori îl explică din suabo-dunăreanul *Schleicher".* La baza lui *şlaică* stă, într-adevăr, forma *Schleicher* (consemnată de noi în graiurile germane din Fibiş, Iecea Mică, Covaci–FGG) 'leichter Hausschuh' (SCHMELLER 1985, II, col. 497), care circulă şi azi în dialectul bavarez, suferind însă o lărgire de sens: '1. alte Schuhe; 2. Fußballschuhe' (RINGSEIS 1994, 203). Pierderea consoanei finale, ca urmare poate şi a faptului că în germană vibranta *r* în poziţie finală se rosteşte slab, explică încadrarea morfologică a substantivului împrumutat la declinarea I, genul feminin. Forma *şlaică,* cu *c* în loc de *h,* se explică prin apropierea de sinonimul său, rom. *opincă.* O formă mult mai apropiată de etimonul german şi atestată de noi este *şlaihăr,* cu varianta *şlaiher* 'opincă, pantof uşor': „... unde se coseau *şlaihării* cu nojiţe colorate..." (DĂGAN 1973, 238); „... oferind ţăranilor opinci, fie deschise, cum le aveam eu, fie acoperite în partea de sus ca să ia forma unui pantof fără toc (aşa-zişii *şlaiheri*)" (*ibid.,* 117); „...apoi ale lui Lazăr Radoslav, care confecţiona mai mult *şlaihări,* opinci cusute cu obraz de piele neagră, asemănătoare cu cele ale căluşarilor" (*ibid.,* 142).

2.8. vişlăr, -i s.m. „cârnăţar": „*Vişlării,* numiţi şi cîrnăţari, tăiau porci şi vindeau carne proaspătă şi mezeluri." (DRĂGAN 1973, 110). Forma dialectală bănăţeană *vişlăr* provine, probabil, dintr-o formă dialectală germană **Wirschtler* (cf. germ. lit. *Wurstler* – SANDERS 1900, 1027, s.v. *Wurst*), derivat din *Wurst,* care a suferit însă o alternanţă fonetică: *u – ü.* Deoarece aceeaşi alternanţă vocalică apare şi în cazul substantivului *Wurst,* pl. *Würste,* şi observând că în majoritatea localităţilor în care se vorbeşte sau s-a vorbit un dialect german de tip renano-francon acest plural apare sub forma *Wärscht* [verʃt], în timp ce în cele în care se vorbesc dialecte germane de tip bavarez apare doar sub forma *Wirscht* (Brebu Nou, Buziaş, Caransebeşu Nou, Vinga, Făget – FGG) sau chiar forme în care vibranta a dispărut ori este rostită foarte slab: [viəʃt] (Bokscha – FGG), [viəʳʃt] (Oraviţa, Sasca, Văliug – FGG), putem presupune că *vişlăr* provine dintr-o formă dialectală bavareză **[viəʃ(t)lər]* sau [viəʳʃ(t)lər]; dispariţia dentalei în poziţie interconsonantică (urmată de *l*) este frecventă în dialectele germanei vorbite în Banat (cf. germ. dial.

[handlə]>[hanlə]), pentru germ. lit. *handeln*. Şi în dialectele germane de tip francon de sud şi de est, vorbite la nord de Mureş, în judeţul Arad, forma dialectală de plural a substantivul *Wurst* este tot *Wirscht*, dar, cum ea apare şi în dialectul de tip bavarez vorbit la Lugoj, credem că forma atestată de noi a fost împrumutată din dialectul german local de tip bavarez.

3. În încheiere dorim să subliniem faptul că împrumuturile de origine germană dialectală intrate în limba română după începutul secolului al XVIII-lea nu prezintă deosebiri esenţiale între situaţiile din diversele provincii româneşti aflate odinioară în perimentrul fostului imperiu habsburgic. Totuşi aici, în Banat, această influenţă a fost mai consistentă şi mai sistematic exercitată datorită colonizărilor mai intense pentru segmentul temporal precizat.

Rămâne ca cercetătorii interesaţi de acest tip de împrumuturi ale limbii române:

3.1. să clarifice aspectele legate de fonetismul dialectal vs. literar al etimoanelor germane, cel dintâi fiind mai concludent în ceea ce priveşte originea termenilor româneşti;

3.2. să urmărească modificările semantice rezultate prin calchierea (traducerea) compuselor germane al căror sens apare condensat şi se transmite împrumuturilor româneşti care preiau numai un element alcătuitor al compusului de origine;

3.3. să înregistreze, acolo unde este cazul, schimbarea categoriei gramaticale a cuvintelor, în procesul trecerii lor din germană în română;

3.4. să adauge investigaţiei termeni noi, neincluşi până acum în lucrările lexicologice româneşti, urmând ca aceştia să fie, de asemenea, analizaţi din dublă perspectivă: aceea a locului pe care îl ocupă în context dacoromân şi aceea a locului pe care aceste elemente îl au în context mai larg, sud-est european.

ABREVIERI

ARVINTE 1971 = ARVINTE, Vasile, *Die deutschen Entlehnungen in den rumänischen Mandarten (nach den Angaben des rumänischen Sprachatlasses)*, Berlin, 1971.

BINDER 1965–1968 = BINDER, Ştefan, *Contribuţii la studiul elementelor germane în lexicul graiurilor populare româneşti*. I, în: AUT III 1965, p. 103–122; II, în: AUT IV 1966, p. 221–245; III, în: AUT V 1967, p. 49–72; IV, în AUT VI 1968.

COSERIU 1976 = COSERIU, Eugenio, *L'étude fonctionnelle du vocabulaire. Précis de lexématique*, în: „Cahiers de lexicologie", XXIV, 1976, p. 5–23.

CRÖSSMANN-OSTERLOH 1985 = CRÖSSMANN-OSTERLOH, Helga, *Die deutschen Einflüsse auf das Rumänische. Pobleme – Kriterien – Anwendungen*, Tübingen, 1985.

DGR = *Dicţionar german-român*, Bucureşti, 1966.

DRĂGAN 1973 = DRĂGAN, Iosif Constantin, *Prin Europa*, Bucureşti, 1973.

FASSEL 1991–1992 = FASSEL, Luminiţa; *Ethnische Kontakte in Bessarabien*, în: „Süddeutsche Vierteljahresblätter" (München), 1991, nr. 2, p. 127–133, şi 1992, nr. 2, p. 139–145.

FGG = *Fişierul Dicţionarului graiurilor germane din Banat*, Universitatea Timişoara.

GĂMULESCU 1974 = GĂMULESCU, Dorin, *Elemente de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân*, Bucureşti/Pančevo, 1974.

GEHL 1994 = GEHL, Hans, *Voraussetzungen für südosteuropäische Sprachinterferenzen*, în: MAT. 1994, p. 31–79.

GÖLLNER 1979 = GÖLLNER, Carl, *Die Geschichte der Deutschen auf dem Gebiete Rumaniens*, Bukarest, 1979.
IONIŢĂ 1971 = IONIŢĂ, Vasile, *Lexic dialectal din Câlnic (judeţul Caraş-Severin)*, în *Studii de limbă, literatură şi folclor*, vol. I, Reşiţa, 1971, p. 313–329.
IONIŢĂ/GEHL 1993 = IONIŢĂ, Vasile/GEHL, Hans, *Ethnographische deutsche Entlehnungen in den Banater rumänischen Mundarten*, în: ZDL-HEFTE, 2/1993, p. 158–199.
IRIMESCU 1995 = IRIMESCU, Ileana, *Dicţionarul graiurilor germane din Banat*, Studiu preliminar şi articole model, Kaiserslautern, 1995.
IVĂNESCU 1980 = IVĂNESCU, G., *Istoria limbii române*, Iaşi, 1980.
KLUGE 1995 = KLUGE, Friedrich, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, ed. a 23-a de Elmar Seebold, Berlin/New York, 1995.
KRETSCHMER 1969 = KRETSCHMER, Paul, *Wortgeographie der hochdeutschen Umgangssprache*, Göttingen (ediţia 1969).
MAT. 1994 = MATERIALIEN. Heft 4, îngrijit de Hans Gehl şi Maria Purdela Sitaru, Tübingen, 1994.
OANCEA 1970 = OANCEA, Petru E., *Amintiri*, Antologie de Mihai Deleanu şi Iosif Scherfer, cu un indice de cuvinte de Vasile Ioniţă, Reşiţa, 1970.
PfWB = *Pfälzisches Wörterbuch*, întemeiat de Ernst Christmann, prelucrat de Julius Krämer, Rudolf Post, Josef Schwing şi Sigrid Bingenheimer, Wiesbaden / Stuttgart, vol. I (A–B/P) 1965–1968 – vol. VI (N – Stiege) 1987–1994.
PURDELA SITARU/VASILUŢĂ 1994 = PURDELA SITARU, Maria/VASILUŢĂ, Livia, *Rumänische Fachausdrücke deutscher Herkunft im Bereich der Kochkunst. Lexikalische und etymologische Anmerkungen*, în: MAT. 1994, p. 121–143.
RINGSEIS 1994 = RINGSEIS, Franz, *Neues bayerisches Wörterbuch. Wortschatz – Worterklärung – Wortschreibung*, ed. a 3-a, Viena, 1994.
SANDERS 1990 = SANDERS, Daniel, *Handwörterbuch der deutschen Sprache*, Leipzig, 1900.
SCHMELLER 1985 = SCHMELLER, Johann Andreas, *Bayerisches Wörterbuch*, ed. specială, München, 1985.
SCHNEEWEIS 1960 = SCHNEEWEIS, Edmund, *Die deutschen Lehnwörter im Serbokroatischen in kulturgeschichtlicher Sicht*, Berlin, 1960.
STRIEDTER-TEMPS 1958 = STRIEDTER-TEMPS, Hildegard, *Deutsche Lehnowörter im Serbokroatischen*, Wiesbaden, 1958.
SUFLEŢEL 1994 = SUFLEŢEL, Rodica, *Orts- und Flurnamen deutscher Herkunft im rumänischen Banat*, în: MAT. 1994, p. 227–239.
TEW = TAMÁS, Lajos, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budapesta, 1966.
TCA = TOMICI, Ioan, *Creşterea albinelor...*, Buda, 1825.
WAHRIG 1991 = WAHRIG, Gerhard, *Deutsches Wörterbuch*, ed. reînnoită, Gütersloh/ München, 1991.

Institutul de Cercetări Socio-Umane
Timişoara, bul. Mihai Viteazul nr. 24

Facultatea de Litere şi Filozofie
Timişoara, bul. Vasile Pârvan nr. 4

Adrian Rezeanu şi Filofteia Modoran

TOPONIMIE URBANĂ ÎN IZVOARE CARTOGRAFICE

1. Ca ştiinţă interdisciplinară, toponimia înglobează în conţinutul său aspecte legate nu numai de istoria, geografia locului denumit, ci şi de particularităţile lingvistice, etnografice socio-culturale ale grupurilor umane care au dat în timp aceste denumiri.

De aceea toponimul trebuie privit şi analizat numai într-o interconexiune cu spectru larg, făcându-se apel la toate faţetele care-l compun. Toponimul urban sau urbanonimul reprezintă o categorie aparte, a cărei cercetare, fără a fi ruptă de toponim, în general, implică o serie de alte realităţi, între care primează intervenţia autorităţilor administrative. Astfel, urbanonimul este cea mai vulnerabilă entitate toponimică, supus capriciilor unor mode, o realitate lingvistică greu de normat, de el ocupându-se diverşi specialişti. Fără a minimaliza sau exacerba rolul unuia sau altuia dintre aceştia (geografi, istorici, lingvişti), nu putem neglija faptul că toponimul, în general, deci şi urbanonimul, reprezintă un fapt de limbă, toponomastul, ca specialist multidisciplinar, ocupându-se de toate segmentele care alcătuiesc profilul toponimului. *Dicţionarul toponimic al României. Oltenia*, încadrându-se în această cerinţă, a prezentat toponimul ca articol de dicţionar atât sub aspect istoric şi geografic, cât şi administrativ [1], lingvistul intervenind nu numai la nivel etimologic, dar mai ales la nivelul depistării şi al selectării formelor sub care el apare în surse dintre cele mai diferite, înregistrând şi lanţuri de forme toponimice, care, evident, facilitează etimologia.

2. Urbanonimul, mai mult decât alte categorii toponimice, beneficiază de numeroase atestări istorice, geografice şi administrative, pe care specialistul trebuie să le aibă în vedere integral, nepermiţându-i-se să facă discriminări asupra înregistrării toponimice din aceste surse. Dacă sursa istorică, în speţă documentul istoric, oferă segmentul urbanonimic izolat în contextul unităţii administrativ-urbane şi în epocă, izvorul cartografic, deşi apare mult mai târziu, oferă din punct de vedere sincronic imaginea de ansamblu a toponimiei urbane. Paralel cu aceasta, sursele cartografice pe care le avem în vedere şi care vor fi analizate pot constitui dovezi ale perioadelor de evoluţie urbană din punct de vedere toponimic.

Planurile şi hărţile care sunt la îndemâna cercetării coincid fericit cu etapa pe care o numim: tranziţia de la sat la oraş şi care se întinde pe toată perioada secolului al XIX-lea.

[1] Gh. Bolocan, Christian Ionescu, *Dicţionarul toponimic al României*, în LR, XXIV, 1975, nr. 3, p. 197–207.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 541–548, Bucureşti, 1995

În zona extracarpatică există în acest secol câteva nuclee de evoluţie urbană, acestea fiind strâns legate de modificări în ponderea economico-socială şi politică la nivelul ţării. Dintre acestea ne vom stabili la linia formată din oraşele Bucureşti–Ploieşti şi nu fără motiv. Pe lângă faptul că zona Munteniei, în care sunt incluse oraşele în discuţie, reprezintă locul de interferenţă a celor mai active drumuri comerciale, aici vom asista şi la o explozie a mutaţiilor demografice, datorate, în primul rând, stabilităţii unităţilor urbane în discuţie, care se extind, încorporează aşezări periurbane şi modifică statutul locuitorilor, care devin, alături de administraţie, şi creatori de urbanonime.

3. Într-o primă analiză avem în vedere planurile oraşului Bucureşti dintre 1791 şi 1900. Perioada începe cu 1791, anul în care apar două planuri amănunţite ale Bucureştiului şi care oferă un prim jalon în stabilirea unor perioade în urbanizarea capitalei [2]. Planurile reflectă în parte realitatea urbanonimică anterioară Regulamentului Organic, care a marcat modificări importante în structura edilitară a capitalei.

Între 1844 şi 1846 apar planurile maiorului Borroczyn, în 100 planşe, lucrări cartografice monumentale, păstrate în parte până azi, pe care autorul le reduce la 4 planşe în ediţia litografiată din 1852. Planurile Borroczyn [3] reprezintă o valoare documentară de excepţie pentru perioada de după Regulamentul Organic din istoria urbanistică a capitalei, analiza lor detaliată permiţând refacerea, uneori ipotetică, a unor porţiuni din centrul oraşului, dacă se are în vedere dispariţia în timp a celor 13 planuri din numărul total finalizat în 1846 [4].

Pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea, perioadă relativ clarificată din punctul de vedere al procesului de urbanizare, am utilizat seria de planuri Pappasoglu, începând cu cel din 1871 [5].

Mult mai bogată în izvoare cartografice, perioada sfârşitului de secol oferă posibilitatea unei analize confruntative pe baza a 5 planuri mai importante [6].

Menţionăm că această selectare în planurile urbane am făcut-o după criterii riguros exacte, potrivit cu etapele de sistematizare şi urbanizare, dar şi cu evenimentele istorice majore, care au marcat o modă în urbanonimie, ceea ce presupune o preluare, dar şi o schimbare în nomenclatura denumirilor de locuri urbane.

[2] Ferd. Ernst, *Plan der Wallachischen Haupt u. Residenz Stadt Bukurest*, 1791; Fr. Purcel, *Plan von der Haupt und Residenz Stadt Bukurescht in der grossen Wallachey*, 1791.

[3] *Planul Bucureştiului, ridicat, tras şi publicat din porunca preaînălţatului domn stăpânitor Barbu Dimitrie Ştirbeiu vv. de maior baron Rudolf Artur Borroczyn*, 1852.

[4] Florian Georgescu, *Marele plan al oraşului Bucureşti ridicat de maiorul Borroczyn între 1844–1846*, în „Materiale de istorie şi muzeografie", Bucureşti, 1964, p. 43 şi urm.

[5] Maior D. Pappasoglu, *Bucuresci, capitala României*, Bucuresci, 1871; *Planul Comisii Coloarei de Albastru din capitala României*, Bucuresci, 1875; *Planul Comisii Coloarei de Verde din capitala Bucuresci*, Bucuresci, 1875; *Planul Comisii Coloarei de Negru din capitala Bucuresci*, Bucuresci, 1875; *Planul Comisii Coloarei de Galben din capitala Bucuresci*, Bucuresci, 1875.

[6] *Planul Capitalei Bucuresci şi al învecinătăţilor*, 1882; Sesquières D. P., *Planul oraşului Bucureşti, revăzut şi îndreptat cu arătarea canalizării Dâmboviţei*, Bucureşti, 1890; Zamarski, I. C., *Planul capitalei României*, Bucureşti; Dellatre, C., *Planul oraşului Bucuresci*, 1892–1893; *Planul Bucurescilor, indicând limitele oraşului*, 1899.

Deşi nu mai puţin important, pentru oraşul Ploieşti au fost analizate planuri din ultima parte a secolului al XIX-lea [7], ajungându-se la concluzia că în această perioadă au avut loc transformări structurale importante pentru acest oraş: extinderi, înglobări, mutaţii demografice şi socio-profesionale.

4. Evident, cele două oraşe avute în vedere nu reprezintă realităţi total distincte, ele situându-se într-o zonă puţin diferenţiată geografic şi etnic. Fenomenul toponimic urban capătă particularităţi distincte la cele două entităţi în condiţiile accelerării dezvoltării economice, dar şi existenţei capitalei de-a lungul unui râu mai important din bazinul hidrografic sudic: Dâmboviţa.

5. Reţinem din primele două planuri de la sfârşitul secolului al XVIII-lea porţiunea urbană riverană Dâmboviţei, încercând să stabilim acest sector important al oraşului drept zonă urbană din punct de vedere toponimic. *Podul Grecilor* (şi biserică, han), *Podul Domniţa Văcărescu, Podul de la Curtea Veche, Podul Calicilor, Podul Zlătari* (şi biserică, han), ca artere de circulaţie în zona de început a *Podului Mogoşoaiei,* indică motivaţii legate de edificii publice şi particulare urbane, cu istorie locală; *Foişorul Brâncoveanu, Foişorul Manu, Curtea Veche, Hanul Constantin Vodă, Biserica Bălaşa, Biserica Măgureanului,* ca edificii publice, oficiale şi particulare, reprezintă puncte de reper urban, motivând lanţuri urbanonimice ca: *Poarta Brâncoveanu, Poarta Dudescu, Poarta Doamnei Bălaşa.*

Denumirile *Biserica Gorgani* (şi uliţă, mahala), *Biserica Izvor* (şi uliţă, mahala), *Biserica din Prund* (şi uliţă), ca denumiri laice ale lăcaşelor de cult, sunt legate de forme de teren locale şi se motivează, justificând şi denumirile mahalalelor şi ale căilor de acces corespunzătoare.

Uliţa Işlicarilor, Vadul şi *Uliţa Sacagiilor,* ca artere de circulaţie, dar şi ca denumiri de comasări locale de meseriaşi, indică o certă evoluţie a acestora, a microstructurii create în spaţiul urban şi de aici denumirile locurilor ocupate. Atât Planul lui Ernst, cât şi al lui Purcel indică, din punct de vedere toponimic, interferenţe pentru zona amintită dintre starea de sat şi de oraş a Bucureştiului. Lanţul toponimic legat de *Curtea Veche,* şi anume: *Uliţa Curţii, Uliţa Curtea Veche, Puşcăria Domnească, Biserica Domnească, Pivniţa Domnească, Jicniţa Domnească, Baia Domnească, Grajdurile Curţii* şi toate căile de acces spre acestea, legate de grupurile de meseriaşi comasate în zonă: *Uliţa Gabroveni, Uliţa Căldărari,* indică un sistem toponimic urban relativ consolidat, cu motivaţii certe locale.

Planurile Borroczyn pentru Bucureştiul secolului trecut reprezintă cheia înţelegerii ansamblului urbanistic, dar mai ales ceea ce a însemnat Regulamentul Organic pentru progresul civilizaţiei urbane. Din analiza planurilor reiese că Bucureştiul avea la mijlocul secolului trecut un sistem toponimic coerent, motivat, cu implicaţii în istoria locală, oferind posibilitatea descifrării unor modele viabile.

Din mulţimea planurilor am reţinut următoarele: planul nr. 10, nr. 27, nr. 38, nr. 47, nr. 85. Motivaţia acestei selectări se găseşte nu numai în spaţiul restrâns al studiului, dar şi în evidenţierea drept insule de urbanizare a zonelor din capitală în mijlocul unui spaţiu rural din ce în ce mai restrâns.

[7] Socolescu, T. N., *Planul urbei Ploesci,* 1882; Crapellianu, C. A., *Planul urbei Ploesci,* Bucuresci, 1882; *Planul oraşului Ploesci,* Bucureşti, Instit. Geografic al Armatei, 1902–1904

Planşa nr. 10, intitulată „Registru de barierile, bisericile, clădirile publice şi alte obiecte de căpetenie cu arătarea mahalalelor şi a foilor pe care acestea se află", cuprinde un ansamblu de denumiri, intrinsec legate de realităţile urbane de la mijlocul secolului trecut, şi pe care noi le vom utiliza, din nou, selectiv.

Reţinem prezenţa unui nucleu urban, în jurul căruia prin aşa-numitul proces de „roire" apar lanţuri toponimice total motivate: *Bariera Beilicului* (în afara zonei urbane) ← *Podul Beilicului* ← *Casele Beilicului; Bariera Caliţei* ← *Podul Caliţei* ← *Mahalaua Caliţei; Zlătari* (mănăstire, han, uliţă, mahala); *Biserica Albă din Postăvari* (biserică, uliţă, mahala); *Stejar* (loc, biserică, uliţă, mahala); *Clădirea Fântânilor* (clădire publică, izvoare, mahala); *Brâncoveanu* (palat, spital, grădină, cale de acces, biserică, foişor, baltă, moară); *Foişor* (palat domnesc, biserică, moară, grădină, cale de acces); *Constantin-Vodă* (han, mahala, uliţă, biserică).

Denumirile *Biserica Luterană* şi *Biserica Calvină,* nesemnificative din punctul de vedere al grupului susţinător, nu şi-au creat la 1844 lanţuri toponimice, ele figurând în *Mahalaua Stejar* (şi biserică, uliţă).

6. Pentru a doua jumătate a secolului trecut (între anii 1871 şi 1875), o sursă cartografică de mare interes pentru bogăţia informaţiei o constituie seria de planuri ale capitalei ce poartă semnătura lui Dimitrie Pappasoglu. Atât planul general, cât şi cele parţiale, corespunzătoare împărţirii administrative pe culori (roşu – zona centrală a oraşului; galben – partea de nord; albastru – partea de sud; negru – partea de est; verde – partea de vest), se remarcă prin acurateţea cu care înregistrează atât numele edificiilor publice şi particulare, cât şi numele străzilor, bisericilor, pieţelor, parcurilor şi grădinilor, viilor, livezilor, podurilor, morilor, vadurilor. Remarcăm şi utilizarea unor semne grafice specifice.

În aceste planuri denumirile de locuri apar motivate, legate de anumite activităţi. Astfel, pe malul Dâmboviţei sunt înregistrate toponime ca: *Strada Tăierii* (şi locul numit *Tăierea Vacilor*), *Strada Laboratorului* (şi *Puţul Laboratorului*), aproape de *Abator; Strada Pescarii Vechi* (şi *Scaunele de Peşte,* atestate istoric cu mult înainte); *Biserica Scaune* (şi *Mahalaua Scaunelor,* vechile *Scaune de Carne,* atestate încă din secolul al XVI-lea şi păstrate în numele străzii respective de azi). Paralel cu aceasta, apar înregistrate denumiri de locuri legate de forme de teren: *Dealul Piscului* → *Biserica Piscului* (sau *Cărămidari*) → *Calea Piscului* → *Bariera Piscului.* Cu motivaţii locale, legate de clădiri cu destinaţie militară, apar: *Splăişul Verzişorilor* (unităţi militare de infanterie), *Splăişul Roşiorilor* (unităţi militare de cavalerie).

7. Pe linia dezvoltării edilitare a capitalei are loc, între anii 1880 şi 1883, pe baza planurilor întocmite de arhitectul Grigore Cerchez, o amplă acţiune de rectificare şi adâncire a cursului Dâmboviţei, paralel cu taluzarea malurilor, captarea de noi izvoare, construirea de canale şi poduri noi. În urma acestui fapt dispar o serie de braţe secundare ale râului, de bălţi şi ostroave. Reflectare directă a acestei acţiuni, planul oraşului Bucureşti din 1890, „revăzut şi îndreptat de F. Sesquières, sub direcţia d-lui Gr. Cerchez", evidenţiază cu claritate noile aspecte ale toponimiei capitalei. Sunt marcate, pe lângă numele străzilor, ale pieţelor şi grădinilor, ale

edificiilor şi căilor de acces, şi toponime legate de noul curs al Dâmboviţei. Astfel, apar notate pe râul Dâmboviţa numele *Canalul Dâmboviţa* şi chiar *Portul Dâmboviţa, Splaiul Dâmboviţei drept;* legată de locul atelierelor *Strada Lânăriei, Strada Tăbăcăriilor* (vechea denumire a *Străzii Tabacilor,* deci a meseriaşilor respectivi, din planurile anterioare), *Strada Dintre Gârle* (şi azi) şi *Strada Răscrucilor* sunt legate de modificările datorate noului curs al Dâmboviţei (ele păstrează amintirea vechilor braţe-gârle ale albiei Dâmboviţei). Tot în această zonă formele de teren concrete au dat lanţuri toponimice, motivate, înregistrate în plan cu semne corespunzătoare grafice: *Dealul Filaret* (şi antroponimul *Filaret*) → *Fântâna Filaret* → *Biserica Filaret* → *Gara Filaret.* Urme din nomenclatura toponimică rurală, motivate local, coexistă cu denumiri specific urbane, de nuanţă nemotivată: *Strada Căruţarilor* (probabil prin contaminare cu *Rotarilor*), alături de *Strada 11 Iunie; Strada Viilor* (şi *Dealul Viilor*). Planul amintit înregistrează *Strada* şi *Intrarea Nisipăriei,* ca artere de circulaţie configurate urban pe locul vechilor gropi de nisip, marcate grafic în planul Borroczyn. Locul numit *Fonderia* (ateliere metalurgice) şi *Strada Fonderie,* pe lângă Calea 13 Septembrie, sunt legate de existenţa atelierelor care dispuneau de maşini de turnat şi găurit ţevi.

8. Planul oraşului Bucureşti tipărit în 1882 prezintă o importanţă deosebită pentru că evidenţiază atât numele de locuri din cuprinsul capitalei (străzi, edificii publice şi particulare, biserici, parcuri, căi de acces etc.), cât şi numele localităţilor şi ale moşiilor învecinate, ulterior încorporate: *Colentina, Fundeni* (cu reprezentarea grafică a lacurilor respective), *Mărcuţa, Băneasa* (şi pădurea respectivă), *Herăstrău* (şi lacul), *Cioplea, Dudeşti, Pavlicheni.* Menţionăm că numele acestor moşii sunt de fapt numele vechilor sate periurbane (atestate istoric încă din secolele XVI–XVIII), care, o dată cu dezvoltarea economică şi cu extinderea limitelor oraşului, au fost înglobate în aria acestuia. O menţiune aparte merită numele *Pavlicheni,* care conservă denumirea unui vechi cătun (sau al unui neam care a locuit acolo), deşi neatestat istoric.

Dintre numele de străzi legate de anumite ocupaţii şi meserii Planul din 1882 înregistrează: *Strada Tabacilor, Strada Strugurarilor, Strada Măturarilor, Strada Grădinarilor,* dar şi *Strada Tăierii,* pe malul Dâmboviţei, legat de locul sacrificării vitelor din vechea *Mahala a Scaunelor de Carne.* Urbanonimele *Moara de Vapor Assan, Fabrica de Cărămizi Gherghel, Turnătoria de Fier şi Alamă* sunt legate de începuturile dezvoltării industriei şi rămân, deci, tot atâtea mărturii ale caracterului tot mai accentuat urban al capitalei. Denumirile importantelor căi de acces înregistrate păstrează caracterul motivat, legate fiind de localitatea sau de locul concret de destinaţie: *Calea Craiovei, Calea Herăstrău, Calea Spirii* (prin contracţie de la *Calea Dealul Spirii*).

9. Planul publicat de C. Dellatre între anii 1892 şi 1893 consemnează alte elemente de dezvoltare urbană: linii de tramvai, bulevarde, străzi, şosele, construcţii publice, cheiurile Dâmboviţei, gări, în funcţie şi de împărţirea administrativă pe culori (Roşu, Verde, Galben, Albastru, Negru). Semnalăm nume legate de dezvoltarea industrială: *Fabrica de Lumânări de Stearină, Turnătoria Lemaître;*

numele de proprietăţi, legate de proprietari neautohtoni: *Locul Ritordi, Locul Grammont,* precum şi lipsa motivaţiei numelor unor căi de acces: *Bulevardul Orientului.* Drept enclave de denumiri motivate, din ce în ce mai nesemnificative în peisajul general urban, apar: *Calea Piscului* (şi întregul lanţ toponimic), *Calea Văcăreşti, Calea Moşilor.*

10. Pentru sfârşitul secolului trecut *Planul Bucureştilor* din 1899 (cuprinzând de fapt două planuri, dintre care unul se referă la circumscripţiile şcolare) oferă o imagine de ansamblu asupra dezvoltării capitalei, a accentuării caracterului urban al toponimiei în defavoarea celui rural. Edificatoare este prezentarea malurilor Dâmboviţei, cu denumiri diverse în funcţie de edificiile publice, dar şi de proprietari şi personalităţi. Unele dintre aceste denumiri de locuri, fiind legate de anumite edificii publice sau instituţii, sunt motivate, în timp ce altele, care evocă numele unor personalităţi nespecifice pentru istoria locală, nu se justifică. Numele unor străzi (sau splaiuri) de-a lungul Dâmboviţei, ca: *Splaiul Abatorului, Splaiul Brâncoveanu, Splaiul Justiţiei, Splaiul Arhivelor,* perfect justificate prin numele edificiilor sau ale locurilor de care sunt legate, sunt restrânse ca arie, cedând locul unei serii din ce în ce mai mari de denumiri implantate de administraţie, nejustificate istoric: *Splaiul Maior Giurescu, Splaiul D. Bolintineanu, Splaiul Dr. Davila.*

Spre sfârşitul secolului trecut urbanonimia capitalei, aşa cum apare înregistrată în planul amintit mai sus, eterogenă şi nesemnificativă pentru specificul local, dă impresia unui „conglomerat colţuros", aberant pentru peisajul toponimic urban, neunitar şi artificial. Puţinele denumiri motivate prin istoria locală: *Strada Gârliţei, Strada Lânăriei, Strada Eliade* (şi *Grădina Eliade*), *Drumul la Teiu, Drumul la Cioplea, Calea Dudeşti, Calea Vitanului, Şoseaua Grant* (şi *Mahalaua Grant*), *Şoseaua Belvedere* (şi *Casa Belvedere*) nu reuşesc să uniformizeze structura toponimică urbană, ci, dimpotrivă, accentuează trăsătura specifică sfârşitului secolului trecut pentru urbanonimie, şi anume pierderea caracterului specific local.

11. Paralel cu dezvoltarea economică tot mai accentuată, cu extinderea zonelor cu caracter urban (instituţii administrative, edificii publice, elemente referitoare la dezvoltarea meseriilor şi a activităţilor premergătoare unei industrii incipiente), se constată treptat o restrângere a suprafeţelor cultivate (grădini, vii, livezi), reduse astfel la adevărate enclave rurale în mijlocul oraşului.

Transpus în plan lingvistic, acest proces de tranziţie de la sat la oraş implică dispariţia unor toponime, modificarea sau înlocuirea lor cu altele, care reflectă noile realităţi.

În sprijinul celor afirmate mai sus vom urmări toponimele cu caracter rural (legate de vii, livezi, grădini sau de activităţi specifice), în evoluţia lor, comparând datele oferite de planurile privind oraşul Bucureşti. Astfel, în Planul Borroczyn apar o serie de denumiri de vii: *Viile lui Fănuţă, Viile lui Dragodan, Viile Ianidis, Via lui Vehida* (în dreptul *Uliţei Oborului*), *Viile Panait Sordoni, Viile Mitescu, Viile Botezatu* (lângă *Podul Caliţei*). În *Mahalaua Cărămidarii de Jos* (denumirea unui vechi sat înglobat în aria oraşului) este marcată grafic o suprafaţă mare denumită:

Grădina cu Duzu. Trebuie să menționăm faptul că în documentele vechi (1775) grădinile includeau și vii și pomet: cf. „vinăriciul din grădinile din București". Aceeași zonă este notată în planul general al lui Pappasoglu (1871) sub numele *Livedia cu Duzi;* la fel în Planul din 1882. În schimb, în Planul lui Sesquières din 1890 și în următoarele (cercetate de noi), care cuprind amenajarea și rectificarea cursului Dâmboviței prin săparea albiei noi, livada cu pomi cu acest nume a dispărut, denumirea fiind păstrată până azi doar în *Strada Livedea cu Duzi.*

La Borroczyn apare *Ulița Grădinilor din Luncă,* denumire care se referă la grădinile din zona inundabilă din lunca Dâmboviței. Mai târziu este înregistrată *Strada Lunca* (la Pappasoglu – 1871), respectiv *Strada Luncii* (în 1882, la Zamarski – 1890 și în 1899). *Șoseaua Viilor* (și azi), legată de zona cu vii, și străzile vecine, *Strugurari* și *Măturari,* sunt consemnate în Planul Borroczyn, în planurile Sesquières, Dellatre, Zamarski. În planul Pappasoglu apărea un afluent al Dâmboviței, marcat grafic și notat *Gârlița*; după amenajarea cursului Dâmboviței, prin lărgirea albiei, în planurile semnate de Sesquières și de Zamarski este notată doar *Strada Gârlița,* ce amintește de vechiul afluent.

Tot referitoare la activități specific rurale sunt, în Planul Zamarski, denumiri ca: *Strada Morilor, Strada Spălătoria de Rufe* (pe malul Dâmboviței), în timp ce la Borroczyn exista și un loc cu acest nume, *Spălătoria de Rufe. Strada Gândacilor, Strada Duzilor* sunt legate de ocupația creșterii viermilor de mătase (actual *Strada Mătăsari*).

În legătură directă cu preocupări specifice satului menționăm și denumirile morilor de apă de pe Dâmbovița. La Borroczyn și în continuare, până spre sfârșitul secolului al XIX-lea, întâlnim: *Moara Vlădichii* (și mahala), *Moara Sf. Eleftierie* (și biserică, mahala), *Moara Foișor* (și biserică, mahala), *Moara Cotroceni* (și biserică, mahala), *Moara Vitan* (și mahala), *Moara lui Palici, Moara Ciurel, Moara lui Assan* (după ce a fost dotată cu un motor cu aburi s-a numit *Moara cu Vapor a lui Assan*). Denumirea s-a perpetuat până azi în urbanonimul *Strada Vaporului lui Assan.*

12. Pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea, perioadă care a însemnat pentru orașul Ploiești un notabil progres urbanistic, planurile utilizate au evidențiat particularități care-l individualizează. Fără a neglija condițiile generale, economice, sociale, politice și culturale, valabile pentru tot sudul Munteniei, trebuie să menționăm că orașul Ploiești a reprezentat o mare putere de atracție, eclipsând vechi târguri comerciale din zonă (Gherghița, Filipești, Târgșor), determinând populația de diferite etnii să se stabilească aici. Împestrițarea etnică a populației a determinat un avânt și o diversificare a meseriilor și a zonelor urbane locuite.

Prezența aici a bulgarilor, evreilor, armenilor, grecilor, italienilor și a turcilor a determinat în perioada amintită configurarea unor întregi cartiere sau mahalale dominate de grupuri etnice și de meseriile specifice lor și de aici o rețea urbanonimică depășind aspectul tradițional, în speță structurarea mahalalei în jurul și după numele unei biserici. Astfel, orașul Ploiești avea la sfârșitul secolului trecut un aspect comercial inedit, cu iz oriental, cu un sistem toponimic urban bine configurat asa

încât secolul al XX-lea, cu ambiţioasa şi fulgerătoarea dezvoltare în jurul resurselor de petrol, a preluat o localitate relativ structurată toponimic, pe baza ocupaţiilor comerciale şi meşteşuguri urbane şi de aici o întreagă reţea urbanonimică motivată.

Planurile Socolesco şi Crapellianu, din 1882 şi, respectiv, 1891, extrem de amănunţite, precum şi Planul din 1902–1904 indică posibilitatea de a descifra modelele toponimice urbane viabile, în care am putea încadra majoritatea căilor de acces urbane: *Strada Bărcăneşti, ~ Bucureşti, ~ Câmpinii, ~ Târgşor, ~ Văleni* (după numele localităţii de destinaţie); *Strada Abatorului, ~ Cazărmii, ~ Domnească, ~ Justiţiei* (după numele edificiului public local); *Strada Cavafi, ~ Căruţaşi, ~ Clopotari, ~ Cojocari, ~ Florari, ~ Giambaşilor, ~ Jugă-Urs, ~ Lăutari, ~ Lipscani, ~ Pescari, ~ Pielari, ~ Plăieşi, ~ Săpunari, ~ Sculptori, ~ Şetrarilor, ~ Vărari, ~ Vărzari, ~ Vânători, ~ Zugravi* (străzi grupate în jurul categoriilor de meseriaşi); *Strada Viişoarei* (şi cimitir actual), *~ Izvoare, ~ Dealului* (după numele formei de teren); *Strada Malu Roşu, ~ Podu Înalt, ~ Adunaţi, ~ Rudului* (sate încorporate, ulterior mahalale, străzi).

Moda în toponimia urbană pe care a marcat-o războiul din 1877 s-a impus administrativ şi în acest oraş: *Strada Călăraşi, ~ Griviţa, ~ Nicopole, ~ Rahova, ~ Roşiori, ~ Stegarului, ~ Vidinului,* nume nemotivate pentru istoria locală. Moda s-a perpetuat constant până astăzi.

Împărţirea districtuală a oraşului după culori (galben, albastru, roşu, negru, verde), fără nici o motivaţie locală, a determinat o situaţie derutantă: confuzii la nivelul mahalalelor din jurul bisericilor.

Importantă pentru oraşul Ploieşti este reuşita de adaptare a urbanonimiei, chiar în interiorul comunităţilor etnice, la realităţile lingvistice româneşti. Asistăm aici la o reuşită încorporare a antroponimelor bulgăreşti şi greceşti în structura lingvistică românească: *Tăbăcăria Ţonescu, Bragageria Panaiotachis* (ulterior *Panaiotescu*).

*

Planurile urbanistice prezentate aici succint reprezintă o secvenţă din ansamblul impresionant al acestui tip de lucrări de valoare pentru cultura şi civilizaţia urbană şi, implicit, pentru toponimia urbană.

Analiza lor, parte dintr-o lucrare mai amplă, este o încercare de a clarifica obiectul urbanonimiei în contextul dezvoltării rapide a civilizaţiei urbane din ţara noastră, de a stabili unele norme şi limite în procesul de denominaţie urbană peste care administraţia urbană nu poate trece.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

Rodica Sufleţel-Moroianu

NUME DE FAMILIE DE PE VALEA SUPERIOARĂ A RÂULUI BEGA

1. În ultimii ani am studiat registrele de stare civilă din Banat, păstrate la Arhivele Statului din Timişoara, care reprezintă o sursă indispensabilă de cunoaştere a antroponimiei pentru perioada anterioară secolului nostru, dar posterioară vechilor documente istorice (perioadă pentru care lipsesc liste nominative, chiar incomplete).

Întrucât consultarea registrelor din toate localităţile este fizic imposibilă, am ales pentru cercetare câteva zone, bine delimitate geografic, demografic şi lingvistic, urmărind să obţinem date relevante pentru conturarea individualităţii antroponimice a fiecăreia dintre acestea, pentru ca, în final, să putem evidenţia unele arii, asemănătoare celor definite de dialectologi. Totodată am încercat să surprindem raporturile dintre diferitele arii antroponimice.

Observaţiile noastre se referă, de această dată, la valea superioară a Begheiului, din nord-estul Banatului, zonă cu o mare densitate a populaţiei, în care satele, răspândite atât în câmpie, cât şi în depresiuni sau pe coline, gravitează tradiţional spre fosta comună Făget, devenită de curând oraş, centrul economic şi cultural al zonei. Registrele[1] avute la îndemână sunt, aproape toate, târzii, din secolul al XIX-lea, doar cele din Făget şi Fărăşeşti sunt ceva mai vechi, începând consemnarea numelor de persoane din 1787, respectiv din 1794.

2. Ne-a interesat, în primul rând, reliefarea tipurilor şi a structurilor caracteristice de nume de familie (NF).

2.1. Nume de familie provenite din antroponime

2.1.1. Ponderea absolută este deţinută de NF formate cu ajutorul sufixului *-escu*, care creează patronime. Cum am atras deja atenţia[2], acest tip de nume, deşi nu poate fi considerat tipic pentru Banat, ocupă o poziţie importantă ca model formativ sufixat datorită concentrării sale în anumite microzone. Cea mai importantă dintre acestea, prin numărul mare de unităţi antroponimice (peste 60) şi prin frecvenţa lor deosebită, este tocmai regiunea care a făcut obiectul cercetării noastre.

[1] Este vorba de registrele de stare civilă din satele: Coşteiu de Sus, comuna Margina (abreviat CS), Curtea, comună (= C), Făget (= F), comună, Fărăşeşti, comuna Pietroasa (= Fr), Goizeşti, dispărut (= G), Gladna Română *c.* Fârdea (= GR), Margina, comună (= M), Româneşti, comuna Tomeşti (= R). Pentru numele înregistrate în actele de decedaţi, am folosit semnul †, care precedă anul apariţiei, aşezat la umăr.

[2] Vezi *Modèles anthroponymiques dans le sud-ouest de la Roumanie*, sub tipar, comunicare susţinută la al XVIII-lea Congres Internaţional de Ştiinţe Onomastice, Trier, 1993.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 549–554, Bucureşti, 1995

Şi, nu întâmplător, aici au fost atestate încă din secolele XIV–XVI numeroase nume de localităţi în *-eşti*[3], unele existente şi azi, precum şi microtoponime care conţin nume colective în *-eşti*[4].

Sufixul *-escu* s-a ataşat unor prenume sau unor porecle şi hipocoristice purtate de întemeietorul familiei, dintre care unele, la rândul lor, s-au constituit în NF; aceste ipostaze antroponimice pot fi surprinse, uneori, în chiar registrele consultate: *Andraşescu* GR (1853), *Andrăşescu* Fr (1795) < *Andraş* NF (R, 1892), *Andraşi* NF (C, 1855, F, 1836); *Birăiescu* Fr (1816) < *Birău* NF (CS, 1855); *Cimponerescu* GR (1868) < *Cimponeri* NF (C, 1854); *Cosmescu* F (1801) < *Cozma*, *Cosma* NF (GR, 1868, Fr, 1802); *Daminescu* C (1859), Fr (1807), GR (1853), R (1892) < *Damian* prenume GR (1853); *Drăgănescu* R (1889) < *Drăgan* NF (F, 1789); *Filipescu* M (1825), R (1887) < *Filip* NF (F, 1789); *Iliescu* CS (1855) < *Ilie* NF (CS, 1853); *Lupulescu* F (1788), GR (1868) < *Lupu* NF (F, 1790), *Lup* NF (R, 1893); *Murărescu* < R (1888) < *Murariu* NF (F, 1791), M (1853); *Nicorescu* F (1789), M (1853) < *Nicoară* NF (F, 1787, C, 1853); *Mihuţescu* C (1853) < *Mihuţ* NF (CS, 1854); *Olărescu* GR (1868), R (1892) < *Olariu* NF (GR, 1853, R, 1891); *Pandurescu* R (1888) < *Panduru* NF (F, 1800); *Petricescu* R (1891) < *Petric* NF (R, 1892); *Stepănescu* F (1793), R (1892) < *Stepan* NF (F, 1790); *Ursulescu* Fr (1794), C (1853), R (1889) < *Ursu* NF (CS, 1854); *Simionescu* GR (1868) < *Simeon* prenume GR (1853); *Sofiescu* R (1891) < *Sofia* prenume C (1898); *Uscătescu* GR < *Uscat* NF (ambele 1853).

În cazul altor NF, antroponimele care au stat la bază nu sunt atestate de registrele de stare civilă, dar pot fi deduse cu uşurinţă: *Anescu* F (1797) < *Ana*; *Anghelescu* C (1854) < *Anghel*; *Cernescu* F (1793) < *Cernea*; *Lăzărescu* GR (1883) < *Lazăr*; *Păsculescu* F (1799), GR (1868), R (1890) < *Pascu*; *Rădulescu* GR (1868), C (1853) < *Radu*; *Samsonescu* GR (1853) < *Samson*; *Trâmbiţescu* C (1854) < *Trâmbiţă*; *Vasiescu* Fr (1819) < *Vasi*.

Unele nume (în număr de 18) au o arie de circulaţie mai largă, ce depăşeşte limita unui singur sat, ele fiind cunoscute în mai multe sate din zonă: *Chitonescu* C (1853), R (1910), *Crăciunescu* GR (1868), M (1854), R (1910); *Drăgănescu* M (1845), R (1889); *Daminescu*, numele cel mai răspândit – C (1859), Fr (1812), GR (1853); *Ianculescu* M (1853), R (1892); *Işfănescu* C (1853), F (1866); *Izdrescu* C (1853), M (1828); *Moisescu* C (1853), GR (1868), R (1887); *Nicorescu*, *Olărescu*, *Păsculescu*, vezi *supra*; *Popescu* CS (1854), C (1853), GR (1868), R (1889); *Petrescu* C, GR (atestări, din ambele sate, în 1853); *Rădulescu*, *Stepănescu*, *Ursulescu*, vezi *supra*; *Toderescu* C (1853), R (1910); *Vasiescu* Fr (1795), R (1887).

2.1.2. Tipice pentru zonă sunt şi NF în *-oń* (27 nume), care au rezultat din prenume sau hipocoristice, dintre care o parte sunt deja atestate ca NF: *Andraşoni* GR (†1868) < *Andraş* NF (vezi *supra* **2.1.1.**); *Balintoni* CS (1802), GR (†1868) < *Balint*; *Băluţoni* Fr (1836) < *Băluţă*; *Barboni* CS (1859), M (1856) <

[3] Vezi I. Pătruţ, M. Pătruţ, *Toponime bănăţene în -eşti*, în CL, XII, 1967, nr. 2, p. 289–298, XIII, 1968, nr. 2, p. 201–209.

[4] Vezi Viorica Goicu, Rodica Sufleţel, *Toponime în -eşti şi -oni în Banat*, în LR, XXIX, 1980, nr. 1, p. 53–59.

Barbu NF (C, 1857, F, 1788); *Brânduşoni* GR (†1868) < *Brânduşa* prenume C (1898), CS (1853); *Davidoni* Fr (1814), G (1889) < *David* NF (CS, 1854); *Daniloni* F (†1873) < *Dănilă*; *Gavriloni* GR (†1868) < *Gavrilă*; *Giurgioni* GR (†1868 – *Giorgioniu*) < *Giurgiu* NF (C, 1853); *Iacoboni* GR (†1853) < *Iacob* NF (1853); *Iosifoni* GR (†1868), M (1853) < *Iosif*, prenume foarte frecvent, vezi, de exemplu, GR (1853); *Marconi* CS (1853) < *Marcu*; *Giurconi(u)* < *Giurcă* NF (F, 1787); *Novaconi* < *Novac* NF (F, 1787); *Oprişoni*, *Petruţoni* GR (1853) < *Opriş*, *Pătruţ*; *Rujoni* C (1853), CS (1871), R (1902) < *Ruja* prenume, dar şi nume de familie în Banat; *Rusandoni* GR (1879) < *Rusanda* prenume C (1853), CS (†1863), *Rusandu* NF (GR, †1875); *Păvăloni* R (1889) < *Pavel*; *Ştefoni*, *Vicloni*, *Vidoni* GR (†1868) < *Ştef*, *Viclea*, *Vidu*; *Todoroni* Fr (1824) < *Todor*.

Dintre aceste NF, doar 5 se întâlnesc în mai multe sate: *Barboni*, *Davidoni*, *Iosifoni*, *Rujoni*.

Constatăm existenţa unor NF formate, în paralel, cu sufixele *-escu* sau *-oni* (*-oń*), uneori chiar în acelaşi sat, pornind de la acelaşi antroponim: *Andraşoni* şi *Andraşescu* GR < *Andraş*; *Mihuţescu* C – *Mihuţoni* F < *Mihuţ*; *Rujescu* GR– *Rujoni* C, CS, R < *Ruja*.

Sunt foarte interesante cazurile în care NF în *-escu* au avut ca punct de plecare nume personale deja derivate cu sufixul *-oń*: *Chitonescu* C (1853), R (1853) < *Chitoni*, neatestat în zonă; *Marconescu* GR (1853) < *Marconi*.

2.1.3. NF, la origine, prenume sau hipocoristice

2.1.3.1. Numele de familie care, iniţial, au funcţionat ca prenume sunt destul de puţine: *Adam* (1791), *Iacov* (1855), *Filip* (1789), *Toma* (1790) – F; *Andrei* C (1853), F (1787); *David* CS (1854), F (1787); *Ilie* CS (1853); *Nicoară* C (1853), R (1891). Nici unul dintre acestea nu figurează în registrele de stare civilă cu funcţia primară.

2.1.3.2. Nici hipocoristicele slave, dar nici cele româneşti nu se dovedesc productive în constituirea NF: *Dragomir* (1797), *Drăgan* (1791), *Iancu* (1796) – F; *Drăgoi*, *Stoia*, *Velcu* GR (1869); *Stoica* M (1854), GR (1868); *Dragoş* M (1858), R (1888); *Iuga* (1887), *Preda* (1888) – R; *Mihuţ* CS (1854); *Titel* (1853), *Unguraş* (1854) – C.

2.2. NF de origine toponimică

Destul de reprezentată este categoria NF provenite din supranume care precizează originea locală, care au, deci, la bază un toponim. Modalitatea de individualizare personală prin numele localităţii de baştină este foarte răspândită în sistemul popular de denominaţie, de unde a pătruns şi în denominaţia oficială, prin înscrierea numelor în acte de către notari şi preoţi şi apoi prin perpetuarea lor.

Majoritatea NF de acest tip din zona cercetată au avut ca punct de plecare nume de localităţi de pe valea Begheiului sau din regiunile limitrofe (valea Mureşului sau judeţul Hunedoara). Aceasta dovedeşte că mutarea unor persoane, prin căsătorie, sau a unor familii, din diverse motive economico-sociale, s-a făcut în interiorul unei arii destul de restrânse, adesea între sate vecine sau foarte apropiate.

Băteşteanu F (1790) < *Băteşti*; *Brezovan* CS (1853), M (1845), R (1888) < *Breazova*; *Bucovicean* F (1800) < *Bucovăţ*; *Bulcian* CS (1801) < *Bulci*; *Căpâlnăşan* CS (1878) < *Căpâlnaş*, sat pe Mureş, în judeţul Arad; *Curtean* M (1856) < *Curtea*; *Dobr(i)an* F (1799), *Lăpugean* C (1892), R (1943), *Pojogean* CS (1855) < *Dobra*, *Lăpugiu*, *Pojoga*, numele unor sate din judeţul Hunedoara; *Furdean* CS (1854), GR (↑1868) < *Fârdea*; *Mureşan* CS (1856) < *mureşan* „om de pe Mureş"; *Răchiţan* F (1855) < *Răchita*; *Sudreşan* CS (1853) < *Sudriaş*, numele unui sat dintre Făget şi oraşul Lugoj; *Surducan* M (1867) < *Surducu Mic*; *Timiriştian*, *Petroşan* CS (1853) < *Temereşti*, *Pietroasa*.

Numele unor localităţi bănăţene mai îndepărtate pot fi recunoscute în: *Jăbărean* C (1858), *Măgureanu* F (1793) < *Jabăr*, *Măgura* nume de sate situate în apropiere de Lugoj; *Logojan* GR (↑1863) < Lugoj; *Obrejan* C (1853), GR (↑1868) < *Obreja* (sat în zona oraşului Caransebeş).

Nu lipsesc nici NF, care arată că noii veniţi proveneau din alte regiuni ale ţării, în special din Transilvania şi Oltenia: *Ardelean* CS (1869), GR (↑1868); *Braşovan* M (1862); *Crişan* F (1791), GR (↑1868), *Haţegan* CS (1854); *Bufanu* M (1854); *Runcan* CS (1853) < *Runcu* (sat în judeţul Gorj); *Moldovean* C (1859).

Acest inventar de nume dovedeşte o stabilitate destul de mare a populaţiei în zonă, în mică măsură afectată de fenomenul imigrărilor.

Rar, tema la care s-a alipit sufixul *-ean(u)* este reprezentată de un apelativ topic: *Pădurean* CS (1856), *Vălean(u)* C (1853), GR (↑1868), M (1858) < *pădure*, *vale*.

Sufixul conţinut de NF provenite din porecle sau din supranume care arată originea locală are, în majoritatea cazurilor, forma *-ean*, fără *-u* final, formă caracteristică pentru Banat şi Ardeal. Apar, totuşi, şi nume în *-eanu*, dar mult mai rar: *Măgureanu*, *Munteanu*, *Văleanu*. Ar putea fi un indiciu că posesorii acestor nume veneau din regiuni în care era obişnuită forma cu *-u*, ca în limba literară.

Folosirea sufixului *-eanţ(u)* pentru a marca originea locală este extrem de rară: *Bârneanţ* CS (1870); *Duleianţu*, *Vărneanţu* F (1862, respectiv, 1858).

2.3. NF la origine apelative

Este surprinzător numărul relativ mic de nume provenite din porecle sau supranume care sunt, la bază, elemente ale lexicului comun, substantive sau adjective, uneori de factură dialectală: *Birău* (1855) < *birău* „primar rural", *Popa* (1855), *Ursu* (1854) – CS; *Ciocoiu*, *Obada* CS (1880); *Covaci* F (1796) < *covaci* „fierar", GR (1853); *Cucu* (1792), Orbeţ (1796), *Panduru* (1801) – F; *Diacu* (1854), *Faur* (1857) – C; *Grecu* C (1853), R (1878); *Grozav* GR (1880); *Ludu* F (1796) < *lud* „nebun"; *Lup(u)* F (1792), R (1880); *Pogan* CS (1854), R (1880) < *pogan* „mare, voinic"; *Roşu* R (1886); *Străin* GR (1853); *Suciu* F (1796), GR (1853) *suciu* „blănar"; *Uscat* CS (1853).

Cel mai bine reprezentate sunt denumirile de meserii şi ocupaţii; la cele deja amintite adăugăm pe cele formate prin derivare, cu sufixele specifice numelor de agent, *-ar* şi *-aş*: *Cădariu* (1791), *Cursariu* (1790), *Lingurari* (1787) – F; *Cimponeri* C (1854), GR (1880) < *cimponer* „cimpoier"; *Murariu* F (1796), M (1854); *Olari(u)* GR (1853), R (1879); *Păcurariu* F (1820); *Pescariu* (1793), *Văcari(u)* (1801) – F; *Şelariu* C (1853); *Căldăraş* GR (1868), OL (1853); *Cismaş(iu)* GR (1868), R (1776).

3. La capătul acestei prezentări remarcăm necesitatea şi utilitatea demersului întreprins pentru cunoaşterea, interpretarea şi stabilirea vechimii numelor regionale de familie, ca parte integrantă a antroponimiei româneşti.

3.1. Cercetarea registrelor de stare civilă reflectă stadiul antroponimiei oficiale dintr-o anumită perioadă. În cazul de faţă nu s-au obţinut date în plus cu privire la ceea ce se ştia până acum despre cronologia NF, dar s-a confirmat părerea celor care susţinuseră că în Banat constituirea NF s-a produs mai devreme[5]. Într-adevăr, pe valea Begheiului, NF sunt mărci distinctive, fixe şi ereditare alè indivizilor la sfârşitul secolului al XVIII-lea. Doar în cele mai vechi registre din zonă, cele din Făget, am întâlnit, de câteva ori, formule premergătoare stabilizării NF, de tipul: *Constantin a lui Ioan Giurconi* (1787, repetată şi în 1790), *Gheorghe a Marcului* (1788). De asemenea, au fost atestate urme ale sistemului de denominaţie matronimic la Fărăşeşti: *Anuţa Ursuleasca* (1794), *Aniţa Vasiasca* († 1795), *Crăciuna Bucoviceana* († 1803).

3.2. Bogatul corpus de antroponime – prenume şi NF – evidenţiază tipurile structurale predominante într-o zonă şi face transparentă originea unor NF.

3.2.1. În zona Făgetului, structurile derivate sunt mult mai numeroase decât cele nederivate.

3.2.1.1. Sufixarea la nivel antroponimic joacă un rol foarte important. Majoritatea NF sunt patronime create cu ajutorul sufixelor *-escu* şi *-oni* (*-oń*). Nicăieri în Banat nu se întâlneşte o concentrare atât de mare a celor două tipuri de derivate antroponimice.

În rest, sufixele utilizate sunt puţine: sufixele diminutivale *-aş* (*Unguraş*), *-uţ* (*Mihuţ*) şi altele, precum *-ău* (*Sărău*), *-ilă* (*Stănilă*), *-ic* (*Petric*). La acestea se adaugă sufixele sârbeşti *-ici*, *-ovici*: *Jucovici* F (1800), *Martinovici* Fr (1826), *Popovici* F (1796), Fr (1822), GR (1853).

Perioada destul de târzie din care s-au păstrat registrele de stare civilă nu face posibilă stabilirea filiaţiei directe din prenumele înaintaşului întemeietor al familiei. Uneori chiar prenumele şi-a schimbat funcţia, cristalizându-se deja ca nume propriu, sau a dispărut. Am citat numeroase cazuri de acest fel, care pot da certitudinea provenienţei NF dintr-un antroponim existent în zonă, chiar dacă acesta nu a aparţinut tatălui sau unui strămoş din aceeaşi familie.

3.2.1.2. Cât priveşte formaţiile sufixate preluate din limbajul comun, importante sunt derivatele cu valoare locală, formate cu sufixele *-(e)an(u)* şi *-eanţ(u)*, precum şi numele de agent.

[5] Cf. Vichentie Ardeleanu, *Vechimea numelor de familie ţărăneşti în Banat*, în CL, XIII, 1969, nr. 2, p. 219–226, care arată că în această regiune numele duble apar chiar la începutul secolului al XVI-lea, iar numele de familie sunt înregistrate încă din 1778, o dată cu impunerea matricolelor bisericeşti ca acte de stare civilă. Viorica Goicu, *Nume de familie din comuna Eftimie Murgu (jud. Caraş-Severin)*, în SO, 1976, p. 120, admite că există unele nume vechi, încă din secolul al XVI-lea, care s-au păstrat până azi ca NF, fără a putea afirma, însă, că toate numele atestate timpuriu au devenit NF.

3.2.2. Am mai putut constata unitatea ariei; aceleaşi modele şi tipuri structurale şi chiar aceleaşi nume sunt comune mai multor sate. Dacă adăugăm şi faptul că antroponimele existente într-un sat se recunosc ca temă a NF dintr-un alt sat, realizăm mobilitatea legăturilor dintre locuitorii zonei. În schimb, elementele străine de sistem (cum ar fi numele cu „coloratură" maghiară şi sârbă *(Andraş, Ianăş, Tămaş; Iancovici, Popovici* etc.) sunt rare, dovedind conservatorism, stabilitate.

3.3. Existenţa unui inventar complet de antroponime dintr-o zonă poate facilita comparaţiile cu regiunile vecine, constatându-se anumite convergenţe.

În ciuda celor arătate, nu putem considera valea superioară a râului Bega ca o arie închistată, izolată. Anumite trăsături comune cu antroponimia din Ţara Haţegului (ca, de altfel, şi unele elemente din toponimie şi anumiţi termeni geografici populari) trădează o relaţie lingvistică strânsă între cele două regiuni, poate chiar o anterioară unitate de arie. Astfel, şi în Ţara Haţegului coexistă cele două modele principale de formare a NF, derivatele cu sufixele *-escu* şi *-oń* întâlnindu-se în număr mare. Dar nu numai tipurile structurale sunt aceleaşi; chiar numele, mai ales cele în *-oñ*, sunt identice: *Andraşoni, Barboni, Davidoni, Gavriloni, Giurconi, Giurgioni, Iacoboni, Iosifoni, Marconi, Mihuţoni, Oprişoni, Ştefoni, Toderescu*[6]. Identice sunt şi unele nume de familie „locale": *Lăpugean, Luncan, Obrejan*. Nume ca *Haţegan*, în localităţile din zona de amonte a Begăi, sau *Curtean* („originar din satul *Curtea*"), în Haţeg, întăresc ipoteza circulaţiei populaţiei între cele două regiuni, separate de Munţii Poiana Ruscăi, către culmile cărora gravita.

O altă cercetare efectuată, având ca punct de sprijin materialul cuprins în registrele de stare civilă din localităţile situate pe valea superioară a râului Bistra, a evidenţiat similitudini şi cu această zonă, în care au fost înregistrate: NF în *-escu*, comune fiind *Moisescu* (Cireşa, 1848 < *Moise*, prenume şi NF existente în zonă), *Martinescu* (Ciuta, 1848, Marga, 1873), *Toderescu* (Băuţar, 1874, vezi *Todor*, prenume în 1848 şi NF în 1831, la Ciuta), *Ursulescu* (Măguri, 1831); NF cu sufixul *-ean(u)*: *Crişan* (Oţelu Roşu, 1881), *Haţegan(u)* (Cireşa, 1834), *Mestecăneanu* (Băuţar, 1874, faţă de *Mastacănescu* CR, †1868), *Obrejan* (Marga, 1873).

Institutul de Cercetări Socio-Umane
Timişoara, b-dul Mihai Viteazul nr. 24

[6] NF din Haţeg au fost extrase din Ovid Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, Bucureşti, 1915, p. 73–79.

Felicia Şerban

DIGRAFUL *OA*: O DESCRIERE PENTRU RECUNOAŞTEREA AUTOMATĂ A DIFTONGULUI

0.1. Secţiunea de fonologie a limbii române a fost concepută ca o componentă a bazei de date lingvistice – proiect iniţiat cu mai mulţi ani în urmă de acad. Ion Coteanu[1]. La realizarea acestei secţiuni, cercetători ai Institutului de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu" (Felicia Şerban, Victoria Moldovan, Dana Bucerzan şi Sorina Dăncuţă) colaborează cu specialişti în programare de la Software I. T. C., Filiala Cluj-Napoca (Luciana Peev şi Lidia Bibolar).

În concepţia actuală, cercetarea include următoarele faze:

(1) realizarea analizei automate a fonemelor (vocale, semivocale şi consoane) din care se compune un cuvânt (stabilindu-se echivalenţa dintre litere şi foneme), precum şi a despărţirii cuvântului în silabe, instantaneu, în momentul scrierii pe calculator; analiza automată diftong vs. hiat este rezultatul unui studiu al componenţei şi al distribuţiei segmentelor vocalice, datele obţinute constituind seturi de reguli (cu un număr de excepţii), care sunt informatizate;

(2) studiul fonologic al limbii române, asistat de calculator, fiind create, prin faza precedentă, premisele pentru obţinerea informaţiilor solicitate[2].

Cercetarea noastră este facilitată de crearea unor medii specifice: unul pentru introducerea cuvintelor şi crearea bazei lexicale (care conţine, pentru început, inventarul *Dicţionarului explicativ al limbii române* – DEX, Bucureşti, 1975[3]); altul, pentru prelucrarea bazei de date, permiţând selectarea unui grup de foneme (consonantice, vocalice sau combinate), notat în litere sau în simboluri (grup situat fie după, fie înainte de pauză, fie în orice poziţie din cuvânt) şi extragerea din dicţionarul electronic a listei tuturor cuvintelor care conţin combinaţia selectată.

[1] Constituirea unei Bănci de date a limbii române a fost începută de Institutul de Lingvistică din Cluj-Napoca împreună cu Institutul de Lingvistică din Bucureşti (coordonator Ion Dănăilă, programator Lucreţia Vasilescu).

[2] O descriere mai detaliată se găseşte în comunicarea prezentată la Seminarul naţional organizat de Academia Română (Bucureşti, 29–30 ianuarie 1996) şi publicată în volum (Felicia Şerban, Luciana Peev, Lidia Bibolar, Dana Bucerzan, *Baza de date a limbii române. Fonetică şi fonologie*, în *Limbaj şi tehnologie*. Editor Dan Tufiş. Bucureşti, Editura Academiei Române, 1996, p. 157–160).

[3] Au fost exceptate cuvintele străine înregistrate în DEX şi variantele. Nu am inclus aici (deocamdată) inventarul suplimentului (DEX–S), fiind în curs introducerea materialului nou din ediţia a II-a (Bucureşti, 1996). În stabilirea regulilor de silabaţie ne-am pus însă problema unor forme flexionare, variante, cuvinte regionale sau chiar nume proprii, dar analizarea lor sistematică va constitui obiectul unei cercetări viitoare, deja începute.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 555–562, Bucureşti, 1995

0.2. Servindu-ne de acest instrument, am urmărit, în cadrul primei faze a cercetării, situaţiile în care digraful *oa* se realizează ca diftong /o + a/, spre deosebire de cele în care nu se produce joncţiunea vocalică.

Am utilizat în informatizare următoarele simboluri (le vom enumera aici numai pe cele de care ne vom servi în decursul prezentei descrieri):

V = vocală neaccentuată; W = vocală accentuată;

S = semivocală (semiconsoană);

C = consoană; GG = digraf consonantic monofonematic.

În general, criteriile de recunoaştere diftong vs. hiat pot fi următoarele: (1) poziţia în cuvânt (iniţială, finală, mediană); (2) contextul fonologic; (3) accentul; (4) structura morfologică a cuvântului; (5) partea de vorbire căreia îi aparţine cuvântul.

Luarea în considerare a vocalei accentuate simplifică adesea analiza şi uneori este obligatorie, precum la verbele terminate în *-ăi, -ui*, pentru a distinge, din punct de vedere fonologic, infinitivul de prezentul indicativ pers. I sg. Am evitat însă, pe cât posibil, să utilizăm criteriul accentului, întrucât apar dificultăţi dacă se introduc în calculator texte în care nu este marcat accentul.

1. Digraful *oa* în poziţie interconsonantică

Se ştie că digraful *oa* apare ca diftong (SW sau SV) după: consoanele [b, k, k', č, d, f, g, g', è, h, ʒ, l, m, n, p, r, s, ʃ, t, ţ, v, z]; grupuri de două consoane [br, kr, fl, gl, gr, sk, sf, sm, sn, st, ʃk, ʃk', tr, s/zb] ; grupuri compuse din două consoane şi [e̯] sau [j]; [o̯] nu apare niciodată ca al doilea element al diftongului[4]. Vom detalia aceste situaţii.

1.1. Digraful *oa* reprezintă un diftong (SW sau SV) după [f, g, h, ʒ, s, ʃ, ţ] (*foame, foarfece; angoasă, dogoare, goană, lingoare, rigoare; duhoare, hoardă, tohoarcă; ghijoagă, grămăjoară, hârjoană, joacă, pârjoală; balansoar, consoană, închisoare, persoană, soacră, soarea, soaţă, unsoare; anşoa*, în care *oa* se află înainte de pauză, *apşoară, başoaldă, eboşoar, şoacăţ, şoaptă, trebuşoară; hârţoagă, ţoală* ş. a.); uneori consoana [f] intră în componenţa grupului [sf] (*sfoară*). În poziţiile menţionate, pentru stocul de cuvinte examinat, digraful *oa* ≠ V/V.

1.2. După consoanele [d, m, n, p, v]

– Digraful *oa* reprezintă un diftong (SW sau SV) (*ardoare, budoar, doagă, doar, pledoarie, podoabă; comoară, demoazelă, moale, moarte; benoar, cunoaşte, noapte, onoare; paspoal, poală, poartă, stupoare; corvoadă, dumneavoastră, favoare, lavoar, vâlvoare, voaletă* ş. a.[5]), uneori după grupurile [sm, sn] (*smoală, snoavă*);

– situaţii excepte de la regulă: cuvinte în a căror componenţă au intrat elementele *pseudo- (pseudoanacreontic, pseudoartist), cromo- (cromoalgrafie), termo- (termoacustică) amino- (aminoacid) mono- (monoachenă, monoacid, monoatomic), hipo- (hipoaciditate, hipoazotidă), silvo- (silvoameliorații)*; în condiţiile respective, digraful *oa* reprezintă un hiat (V/V).

[4] Cf. Emanuel Vasiliu, *Fonologia limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1965, p. 103.

[5] Pronunţarea corectă a cuvintelor din DEX a fost verificată prin confruntarea cu *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1982.

1.3. După consoana [r]

– Digraful *oa* este diftong (SW sau SV) (*roabă, roade, teroare, voroavă* ş. a.), uneori după grupuri de două sau trei consoane: [tr] (*troacar, troacă, troahnă*), [scr] (*scroafă, scroambă*), [zdr] (*zdroabă*);

– situaţii exceptate de la regulă: cuvinte formate cu *agro-* (*agroalimentar*), *electro-* (*electroacustică*), *entero-* (*enteroanastomoză*), *fero-* (*feroaliaj*), *fibro-* (*fibroadenom*), *hetero-* (*heteroauxină*), *hidro-* (*hidroavion*) *metro-* (*metroanexită*) *micro-* (*microamper*), *retro-* (*retroactiv*); în cuvintele respective, digraful *oa* = V/V;

– excepţie: precedat de grupul consonantic [kr] şi urmat de consoanele [t, ţ], digraful *oa* = V/V (*croat, -tă,* pl. *croaţi, -te, sârbocroat*);

– excepţie: urmat de segmentul consonantic [s-tr], digraful *oa* = V/V (*zoroastrism*).

1.4. După consoana [t]

– Digraful *oa* = SW sau SV (*apărătoare, antretoază, băltoacă, butoarcă, ciocănitoare* ş. a., cele mai numeroase fiind derivatele cu suf. *-toare*), uneori după grupul consonantic [st] (*stoarce*);

– situaţii exceptate de la regulă: cuvinte formate cu *auto-* (*autoacuza*), *ceto-* (*cetoacidoză*) *foto-* (*fotoaparat*), în care *oa* = V/V;

– excepţie: *oa* = V/V într-o familie de neologisme, în care digraful *oa* este urmat de segmentul [l + e] (*toaletă*, având în uz şi derivate: *toaleta, toaletare*[6]).

1.5. După consoana [k]

1.5.1. Digraful *oa* = SW sau SV (*cicoare, coacăz, coace, coafor, coase, icoană, licoare, nopticoasă, potcoavă, răscoală, turcoaz* ş. a.), în următoarele condiţii:

– [k] este precedat de consoanele [r, s, ʃ] (*bârcoace, descoase, scoate, şcoală* ş. a.);

– digraful este urmat de consoanele [d, f, ʒ, p, r, m, ʃ, v] (*coadă, coafeză, coajă, coapsă, răcoare, coamă, cocoaşă, bucoavnă* ş. a.);

– excepţii: *oa* este urmat de segmentele [k, l, s + ă], [č, s + e] şi [s–t] (*coacăz, coace, coală, coasă, coase, coastă*) şi de [l + e #] (*coale*, pl. lui *coală*);

1.5.2. În alte condiţii, *oa* = V/V (*coabita, coagula, coaliţie, incoativ* ş. a., unele compuse cu elementul *co-*, pe care însă, fiind prea scurt, fără o marcare computerul nu-l poate distinge).

1.6. După consoana [b]

1.6.1. Digraful *oa* = SW sau SV (*alboare, boabă, broboadă, carboanţă, stamboală, tărăboanţă* ş. a); excepţii, când reprezintă un hiat:

– *oa* este înainte de pauză (*boa*); în cuvântul respectiv *o* este accentuat, ceea ce constituie în sine o condiţie pentru W/V;

1.6.2. digraful *oa* = V/W urmat de [r] înainte de pauză sau urmat de [i̯] asilabic şi surd[7] (*boar*, pl. *boari*).

[6] Cf. Florin Marcu/Constant Maneca, *Dicţionar de neologisme*, ed. a III-a, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978.

[7] Acest [i̯] devocalizat este alt fonem decât [i] (cf. Andrei Avram, *Remarques sur les diphtongues du roumain*, 1959, p. 135–143) sau reprezintă palatalizarea consoanei precedente (Emil Petrovici, *Le pseudo i final du roumain*, în BL, II, 1934, p. 86–97; Al. Rosetti, *Despre consoane palatalizate şi consoane muiate*, în SCL, VI, 1955, 204–205) sau un [i] scurtat (V. Şuteu, *Cu privire la i final în limba română*, în FD, II, 1960, p. 79); având în vedere diversitatea punctelor de vedere, am notat respectivul [i̯] final în programul de informatizare cu un simbol aparte.

1.6.3. *oa* = V/V în varianta *boabáb* a cuvântului *baobab*[8] (vezi nota 3).

1.7. Precedat de consoana [l]

– Digraful *oa* = SW sau SV (*coloană, dârloagă, holoangăr, loază, paloare, parloar, toloacă* ş. a.), inclusiv după grupurile [kl, fl, gl, pl, zl] (*cloambă, floare, gloată, exploata, zloată*);

– excepţie: *oa* urmat de segmentul consonantic [s–m] este hiat (*cloasmă*).

1.8. Precedat de consoana [z]

– Digraful este diftong (SW) (*amazoană, garnizoană, zoană, zorzoane*);

– situaţii exceptate de la regulă: urmat de consoanele [r, t, ţ] sau de segmentul consonantic [n–t], *oa* = V/V (*hematozoar, benzoat*, pl. *benzoaţi, zoantrop*[9] ş. a.).

1.9. Pentru digraful *oa* precedat de [č, è], vezi **4.3.2.2.**

2. Digraful oa după pauză este diftong (SW sau SV) (*oacheş, oarecine, oarzăn, oaspete, oaste, oază*[10] ş. a.).

3. Digraful oa după consoană şi urmat de element vocalic

3 .1. Urmat de /i/[11]

3.1.1. Trigraful *oai* înainte de consoană = triftong (SWS) (*arăboaică, arendăşoaică, boieroaică* şi alte derivate cu suf. *-oaică*; *boaită*);

3.1.2. *oa* urmat de /i + e/ = diftong + diftong (SW/SV) (*boieroaie, căsoaie, oaie, ursoaie* şi alte derivate cu suf. *-oaie*; *moaie* – vb. prez. ind. pers. I sg.);

3.1.3. situaţii exceptate de la regulă: trigraful *ioa* înainte de /i/ apare după literele *c, g*, litera *i* marcând africatele [č, è], şi prezintă două contexte fonologice:

3.1.3.1. segmentul grafic *ioai* urmat de consoana [k] formează un triftong (SWS), în derivate cu suf. *-oaică* (*aricioaică, cafegioaică, hangioaică, pomanagioaică, şoricioaică, tutungioaică*);

3.1.3.2. segmentul grafic *ioai* urmat de vocala [e] formează diftong + diftong (SW/SV) (*aricioaie*, derivat de asemenea cu suf. *-oaie*, vezi şi **3.1.2.**).

3.2. Urmat de /u/: trigraful *oau* = hiat + hiat (V/V/V) (*coautor*, format cu elementul de compunere *co-*; *heteroauxină*, *histoautoradiografie*, formate cu elementele *hetero-*, respectiv *histo-* + *auto-*).

4. Digraful oa precedat de element vocalic

4.1. Precedat de vocalele centrale [a] şi [ă]

4.1.1. digraful este, în mod firesc, întotdeauna diftong (SW); rezultă, prin tăietura silabică, V/SW (*balaoacheş, bunăoară, găoace*);

[8] Cf. DL s. v. *baobab*; în DEX nu este specificat hiatul la variantă.

[9] Ca şi în cazul elementului de compunere *co-*, nici *zo-* (din *zoantrop*), adică *zo(o)-*, nu poate fi distins de computer (vezi **1.5.3.**).

[10] Alf Lombard remarca pronunţarea lui *oa* în *oază* ca hiat, dar şi ca diftong (*La prononciation du roumain*, Uppsala, [1935], p. 162). Pentru felul cum este perceput *oa* românesc de către străini, cf. Sextil Puşcariu, *Limba română*. Vol. II: *Rostirea*. Ediţie îngrijită de Magdalena Vulpe. Studiu introductiv de Andrei Avram, [Bucureşti], Editura Academiei Române, 1994, p. 86.

[11] Am considerat semivocalele ca alofone ale fonemelor vocalice corespunzătoare (cf. Emanuel Vasiliu, *op. cit.*, p. 106). O analiză critică a opiniilor despre diftongi – la Andrei Avram, *Cu privire la statutul fonologic al semivocalelor, semiconsoanelor şi pseudovocalelor în limba română*, în SCL, XLII, 1991, nr. 5–6, p. 213–229.

4.1.2. când după /o + a/ urmează /i + e/, se produce o a doua tăietură silabică: V/SW/SV (*măgăoaie*).

4.2. Precedat de /e/

4.2.1. Urmat de /i/

4.2.1.1. urmat de [k], segmentul vocalic *eoai* = V/SWS (*leoaică, zmeoaică,* derivate cu suf. *-oaică*);

4.2.1.2. urmat de vocala [e], segmentul vocalic *eoaie* = V/SW/SV (*zmeoaie,* derivat cu suf. *-oaie*).

4.2.2. Urmat de consoană, trigraful prezintă următoarele situații:

4.2.2.1. precedat de [l], trigraful *eoa* este triftong (SSW) (*leoarbă, leoarcă*), uneori consoana făcând parte din grupul [pl] (*pleoapă*);

4.2.2.2. precedat de consoana [d], trigraful *eoa* = V/SW (*deoarece,* cuvânt compus);

4.2.2.3. precedat de [n, r, t], *eoa* = V/V/V (*neoanacreontic, stereoacustică, osteoartrită,* deci formații cu *neo-, osteo-, stereo-*); vezi, în cele ce urmează, alte elemente de compunere terminate în [o] atașate unui cuvânt care începe cu [a].

4.2.3. După pauză, *eoa* = V/V/V (*eoantrop,* format cu *eo-*).

4.3. Precedat de /i/

4.3.1. Trigraful *ioa* după pauză

4.3.1.1. În dicționarul nostru electronic există numai situația V/SW (*ioaniți*);

4.3.1.2. numele proprii pot prezenta și triftongul SSW (*Ioan, Ioanovici*).

4.3.2. Trigraful *ioa* interconsonantic

4.3.2.1. Precedat de consoanele [b, d, l, r, s, ʃ, ţ, z]

– Trigraful reprezintă de obicei V/SW (*perioadă*), cele mai multe cuvinte fiind, ca și în alte cazuri descrise mai jos, derivate cu suf. *-(i)oară* (*bărbioară, brădioară, chilioară, fâșioară, soțioară, magazioară* ș. a.), uneori precedat de grupurile [br, kl, pr] (*brioală, făclioară, căprioară*);

– situații exceptate de la regulă: în cuvintele formate cu elementele *bio-* (*bioacumulare, bioacustic*), *cardio-* (*cardioaccelerator*), *radio-* (*radioactiv*) trigraful *ioa* = V/V/V.

4.3.2.2. Literele *c, g* urmate de trigraful *ioa*:

– reprezintă africatele [č, ǧ] urmate de diftong (SW) (*căscioară, cioară, cocioabă, fecioară, gioarsă, pogăcioară, spălăcioasă* ș. a.), cu excepțiile:

– precedat de secvența grafică *lc* = [l–č], trigraful *ioa* reprezintă V/SW (*sălcioară*);

– precedat de secvența grafică *rg* = [r–ǧ] trigraful *ioa* reprezintă V/SW (*mărgioară*).

4.3.2.3. Precedat de [p], *ioa* = triftong (SSW) (*aripioară, cânepioară*).

4.3.2.4. Precedat de [m], *ioa* prezintă două situații:

– înainte de pauză, *ioa* = V/SW (*mioară*);

– în interiorul cuvântului, *ioa* = triftong (SSW) (*azimioară, lăcrimioară* și alte derivate cu suf. *-ioară*).

4.3.2.5. Precedat de consoana [f]:

– dacă [f] este precedat de o vocală, *ioa* reprezintă un triftong (SSW) (*gărăfioară*);

– dacă [f] este precedat de consoana [n], *ioa* = V/SW (*înfioară*, prez. ind. pers. III de la *înfiora*).

4.3.2.6. După digraful monofonematic *gh*:

– după *#gh* şi după *gh* precedat de vocala [i], segmentul *ioa* reprezintă un triftong[12] (SSW) (*ghioagă, lighioană*);

– când [g] este precedat de [n], *ioa* = V/SW (*frânghioară, unghioară*).

4.3.2.7. Precedat de [t]:

– de obicei *ioa* = V/SW (*cetioară, cutioară* etc.), fiind exceptată situaţia:

– dacă [t] este precedat de [ʃ], *ioa* = triftong (SSW) (*bălăştioagă, ştioalfă, ştioalnă*).

4.3.2.8. După digraful monofonematic *ch*:

– dacă digraful este după pauză sau după vocala [i], *ioa* reprezintă un triftong[13] (SSW) (*chioară*, f. lui *chior*, *ridichioară*);

– dacă digraful este precedat de [a, ă, o, u] sau de [ʃ], *ioa* = V/SW (*plachioară*, diminutiv al lui *plachie*, *străchioară*, *rochioară*, *muchioară*, diminutiv al lui *muchie*, *aşchioară*).

4.3.2.9. După [n], *ioa* prezintă următoarele situaţii:

– [n] este precedat de vocale:

– când [n] este precedat de [ă, â], *ioa* reprezintă un triftong (SSW) (*băcănioară, cătănioară; fântânioară*);

– când [n] este precedat de [a, o, u], *ioa* = V/SW (*fanioane*, pl. lui *fanion*; *armonioase*, f. pl. de la *armonios; funioară*);

– când [n] este precedat de /i/:

– dacă înainte de /i/ se află secvenţa [l + b], *ioa* = triftong (SSW) (*albinioară*);

– în alte situaţii, *ioa* = V/SW (*linioară*);

– dacă [n] este precedat de [l, r], *ioa* = V/SW (*pâlnioară, pernioară*);

– într-o familie de cuvinte în care [n] este precedat de segmentul [d + i], *ioa* = V/SW (*odinioară, dinioare, niciodinioară, vreodinioară*).

4.3.2.10. După [v]:

– când consoana este precedată de vocalele [i, u], segmentul *ioa* reprezintă un triftong (SSW) (*colivioară, măduvioară, văduvioară*);

– de asemenea, când [v] este precedat de segmentul [r + ă], *ioa* este triftong (SSW) (*dumbrăvioară*);

– după segmentul [l + ă], *ioa* = V/SW (*plăvioară*);

– de asemenea, după [#v], *ioa* = V/ SW (*vioară*).

[12] De obicei oclusivele palatale [k', g'] sunt considerate foneme aparte (cf. A. Graur/A. Rosetti, *Esquisse d'une phonologie du roumain*, în BL, VI, 1938, p. 5–29; A. Avram, *Cercetări asupra sonorităţii în limba română*, Bucureşti, 1961); întrucât în *Baza de date a limbii române* am pornit de la forma scrisă a cuvintelor, am preferat să le dăm acestora o interpretare difonematică (cf. Em. Vasiliu, *op. cit.*, p. 122).

[13] Vezi **4.3.2.6.**

4.3.3. Trigraful *ioa* după vocale este totdeauna triftong (SSW) (*păioară, văioagă; alămâioară, lămâioară, tămâioară; subsuoară*).

5. Reorganizarea datelor şi o altă formă a descrierii sunt posibile pornind de la acest stadiu al cercetării (vom da aici numai câteva exemple).

5.1. Descrierea poate evita referirea la structura cuvintelor (prefixe, elemente de compunere etc.), mergând exclusiv pe contextul fonologic, de exemplu, segmentul *ioa* în formaţiile cu *bio-, cardio-, radio-* (**4.3.2.1.**) poate fi prezentat ca excepţie de la regula *ioa* interconsonantic precedat de [b, d, l, s, ʃ, ţ, z] = V/SW, excepţie formulată astfel: după [#b], [r – d], [a + d], *ioa* = V/V/V. Soluţia optimă este, totuşi, marcarea cuvintelor care conţin elemente de compunere monosilabice, pentru ca toate să poată fi recunoscute şi analizate automat.

5. 2. Reorganizarea întregii prezentări, în funcţie de *oa* = (1) SW (sau SV), (2) parte componentă a unui triftong SSW sau SWS, (3) V/V; se vor expune în acest mod toate regulile şi excepţiile, rezultate din analiza precedentă, structurate astfel:

5.2.1. Condiţiile în care digraful *oa* reprezintă un diftong (SW sau SV)

5.2.1.1. în poziţie interconsonantică;

5.2.1.2. după pauză;

5.2.1.3. după un element vocalic.

5.2.2. Condiţiile în care digraful *oa* face parte dintr-un triftong:

5.2.2.1. triftong de tipul SSW;

5.2.2.2. triftong de tipul SWS.

6. Completarea informaţiilor urmează să se facă prin: (1) introducerea inventarului de cuvinte al altor dicţionare (DEX[2], DA/DLR ş. a.); (2) extinderea analizei asupra formelor flexionare ale cuvintelor, generate automat prin programul realizat de grupul specialiştilor de la Software I. T. C. Cluj-Napoca[14]. După cum se vede mai sus, am recurs pe alocuri şi la forme flexionare, precum şi la unele derivate neînregistrate în dicţionare, pentru a ilustra comportamentul lui *oa* în cât mai multe situaţii. Îmbogăţirea continuă a bazei de date va antrena, desigur, completări ale regulilor expuse mai sus.

7. Utilitatea cercetării este de natură ştiinţifică şi practică:

7.1. Aplicaţii ştiinţifice ale bazei de date: studiul asistat de calculator al structurii fonologice a cuvintelor limbii române (silabaţie, componenţa silabei, grupuri consonantice, diftongi, triftongi, hiat, accent), deocamdată pentru limba contemporană standard, cu posibilităţi de extindere asupra întregului vocabular, studierea tuturor aspectelor poate fi făcută şi pe părţi de vorbire.

Rezultatele sunt utile pentru realizarea unui sistem de sinteză pe calculator a vorbirii în limba română, studiu în curs la Software I. T. C. Cluj-Napoca.

[14] Cf. Luciana Peev, Lidia Bibolar, Endre Jodal, *Un model de formalizare a morfologiei limbii române*, în *Limbaj şi tehnologie*, p. 67–72.

Mai amintim aici posibilitatea studierii automate a versificaţiei textelor româneşti, cu un program care să includă aceste date.

7.2. Utilitatea practică vizează facilităţi pentru învăţarea limbii române de către străini[15], prin realizarea unor manuale electronice, cu diferite nivele (începători şi avansaţi, de diferite grade), în care vocabularului – dimensionat corespunzător, cu traducerea în alte limbi a sensurilor şi cu flexiunea automată a tuturor cuvintelor – să i se adauge pronunţarea corectă redată atât în formă scrisă, cât şi sonoră.

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu"
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviţă nr. 21

[15] Cf. Victoria Moldovan, *Bancă de date a limbii române ca limbă sursă/ţintă,* în *Limbaj şi tehnologie,* p. 243–247.

Andra Şerbănescu

UN MODEL INTEGRATOR*

Acumularea de date în studiile numeroase şi amănunţite privind diverse aspecte ale constituirii şi funcţionării limbii independent, la fiecare dintre cele trei niveluri ale actului de semioză – sintactic, semantic, pragmatic –, a condus la propuneri pentru un „model integrator", care să surprindă interacţiunea dintre trei niveluri implicate în procesul complex al comunicării lingvistice (cf. Van Dijk: 1972, Dik: 1978, Ferrara: 1980, Edmondson: 1981, Bouchard: 1988, Stati: 1990, Roulet: 1991, printre alţii; pentru o prezentare a propunerilor europene şi americane în domeniu şi pentru o sinteză critică a mai multor direcţii, vezi Vlad: 1995).

Ideea comună acestor modele este integrarea aspectelor sintactice ale constituirii textului cu cele semantice şi cu cele pragmatice, pe de o parte, integrarea mai multor metode de cercetare la diferite niveluri, pe de altă parte. Sinteze teoretice, în esenţa lor, modelele prezintă diferenţe constând în modul concret de integrare a celor trei dimensiuni semiotice, în relaţiile stabilite între acestea şi în selecţia operată de autori între diverse metode de abordare a faptelor de limbă, precum şi în gradul de formalizare în cadrul modelului. Prin modelele integratoare, lingvistica se orientează dinspre abstractizările, idealizările care neglijau conştient aspecte specifice funcţionării limbii spre captarea modului în care interferează în comunicare aspecte aparţinând diferitelor module.

În cele ce urmează, voi propune principiile unui model integrator de analiză a fenomenului lingvistic. Punctul de pornire îl constituie modelul integrator al lui H. Plett: 1983, 124–128, faţă de care voi propune o detaliere a principiilor prezentate schematic acolo şi o soluţie de aplicare a modelului la unităţi lingvistice mai mici decât textul. Ca în cazul oricărui model integrator, propunerea mea este rezultatul unei selecţii şi al unei combinări personale de elemente convergente aparţinând diverselor modele de interpretare a limbii. Ideea care stă la baza acestei opţiuni teoretice şi metodologice este că doar o astfel de abordare poate pune în evidenţă complexitatea fenomenelor implicate în structura şi funcţionarea limbii.

Autorul citat porneşte de la observarea faptului că „obiectul cercetării se modifică odată cu perspectiva de studiu aleasă" – cea sintactică, cea semantică, cea pragmatică – şi de la o remarcă: „o astfel de reducţie a bazei teoriei textului a scos în evidenţă capacităţile şi limitele cunoaşterii diverselor semioze ale textului". Afirmaţia este argumentată astfel: „am constatat că o sintactică nelegată de subiect şi referinţă poate dezvălui doar incomplet individualitatea istorico-socială a unui text. Pe de altă parte, nu există o semantică autonomă, ci această dimensiune semiotică este

* Ideea observării faptelor de limbă din prespective diverse (din perspectivă sintactică, semantică, pragmatică) şi apoi a corelării rezultatelor mi-a fost sugerată de profesorul Ion Coteanu, în cadrul unor discuţii de seminar, în perioada (1983–1984) în care i-am fost studentă la Facultatea de Limba şi Literatura Română din Bucureşti.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 563–572, Bucureşti, 1995

legată de norma socio-comunicativă a modelului de realitate, ca şi de regulile sintactice ale înlănţuirii de semne. Şi, în cele din urmă, există o pragmatică, care cu toată complexitatea structurii proprii, nu poate renunţa la sintaxa şi semantica semnului". Argumentaţia conduce la ideea unei „necesităţi fundamentale [de integrare] a tuturor dimensiunilor semiotice" deoarece „doar semioza completă (triadică) a unui semn dezvăluie multitudinea complexă a aspectelor sale". După părerea autorului citat, „regula de procedură a unei ştiinţe a textului integratoare are, în principiu, două nivele de sinteză: primul nivel al sintezei: corelarea diverselor dimensiuni semiotice în scopul obţinerii unei semioze complexe a textului (sintactica lingvistică (sociologică, psihologică) şi/sau semantica lingvistică (sociologică, psihologică) şi/sau pragmatica lingvistică (sociologică, psihologică) în diverse relaţii de dominare). Al doilea nivel al sintezei: corelarea diverselor metode cu scopul obţinerii unei metodizări complexe a textului: a) în cadrul unei singure dimensiuni semiotice, de exemplu: pragmatica lingvistică şi pragmatica sociologică, b) în cadrul mai multor dimensiuni semiotice, de exemplu: semantica lingvistică şi pragmatica psihologică. Sarcina unei teorii a textului „integratoare" este de a verifica aceste combinaţii sub aspectul condiţiilor constituirii lor [...]. Toate aceste puncte ar trebui integrate într-un al treilea nivel de sinteză al ştiinţei textului, unde să fie reflectată coocurenţa textelor şi subtextelor verbale şi nonverbale".

Modelul pe care îl propun este de tip modular (cf. Roulet: 1991), neformalizat, şi are trei niveluri de integrare:

1. corelarea diverselor dimensiuni semiotice în diverse relaţii de dominare;
2. corelarea diverselor metode: a) în cadrul unei sigure dimensiuni semiotice;
   b) în cadrul mai multor dimensiuni semiotice;
3. corelarea verbalului cu nonverbalul.

Este un model al competenţei gramaticale şi pragmatice (comunicative) a vorbitorilor într-o limbă dată (în cazul de faţă, în limba română); în consecinţă, investigaţia se bazează pe eşantioane de limbă standard, reconstruite pornind de la atestări orale şi scrise, în situaţii de comunicare concrete reduse la invariante situaţionale. Ipoteza interpretativă propusă poate fi verificată pe secvenţe de limbă concrete, produse de vorbitori reali în situaţii reale de comunicare.

Caracterul articulat al semnului lingvistic (Vasiliu: 1992) permite aplicarea modelului la secvenţe de tip text sau la secvenţe lingvistice mai mici decât textul.

1. Corelarea diverselor dimensiuni semiotice în diverse relaţii de dominare. Între cele trei dimeniuni ale actului de semioză (dimensiunea sintactică, semantică, pragmatică) există următoarele relaţii:

– Nivelul pragmatic este implicat în celelalte, în sensul că atât relaţia semn/obiect, cât şi relaţia semn/semn nu există în sine, ci doar în măsura în care sunt interpretate (cf. Vasiliu: 1992); nivelul pragmatic este domeniul în care interacţionează gramatica, logica şi memoria (Wilson & Sperber: 1989).

– Relaţia semn/agent se manifestă în gramatică şi în semantică; relaţia semn/semn şi relaţia semn/obiect orientează relaţia semn/agent (cf. Vasiliu: 1992).

– Relaţia semn/obiect este dublu condiţionată: este, pe de o parte, dependentă de relaţia semn/semn (sensul conceput ca funcţie a structurii sintactice, Van Dijk: 1972, plasat la nivelul formei logice FL (Chomsky: 1982), definite ca reprezentare a sensului literal specificat prin derivaţia gramaticală a structurii), pe de altă parte, este dependentă de relaţia semn/agent (relaţia semantică–pragmatică în Leech: 1983, 80–82. Fillmore: 1981); în cadrul nivelului semantic, fac distincţia între subnivelul

logico-semantic (raportarea semnului la referent), preexistent comunicării, plasat la nivelul limbii ca sistem, şi subnivelul sintactico-semantic (influenţa pe care o au asupra relaţiei semn/obiect relaţiile sintactice şi contextul, în momentul actualizării limbii în vorbire). Modelul pe care îl propun reorganizează cele trei niveluri (sintactic, semantic, pragmatic) în două niveluri interferente: nivelul sintactico-semantic şi nivelul semantico-pragmatic; nivelul semantic este deci implicat atât în nivelul sintactic (forma logică, vezi mai sus), cât şi în cel pragmatic (sensul contextual; vezi definirea contextului mai departe).

– Enunţul nu este o configuraţie de structuri de diferite niveluri, ci invers, unităţile limbii funcţionează ca unităţi operaţionale şi structuri pentru a semnala înţelesuri pe durata comunicării (Wilson & Sperber: 1989); enunţul, prin forma rezultată dintr-un proces de selecţie, semnalează anumite intenţii comunicative (Boucher: 1976, 116).

2. Corelarea diverselor metode:

a) În cadrul unei singure dimensiuni semiotice. În cadrul dimensiunii sintactico-semantice, metoda la care mă opresc este cea de tipul „Government and Binding" (Chomsky: 1982), de unde preiau concluziile generalizatoare şi observaţiile empirice, eliminând formalizarea deoarece, în cadrul modelului integrator pe care îl propun, acord prioritate explicaţiilor de natură funcţională. Observaţiile gramaticii tradiţionale, ca şi caracterizările generative neformalizate vor constitui baza pentru corelaţiile în cadrul mai multor dimensiuni semiotice. Compatibilitatea dintre gramaticile generative şi teoriile pragmatice a fost exprimată de diferiţi lingvişti, printre care Chomsky: 1980, 225 – „Firește, cunoştinţele lingvistice se extind dincolo de nivelul propoziţiei. Cu toţii ştim să construim discursuri de diferite tipuri; există, fără îndoială, principii care guvernează structura discursului" – şi Leech: 1983, 2 – „teoriile generative sunt teorii care ar trebui subsumate unei teorii generale a comunicării lingvistice care să includă pragmatica"–.

În cadrul dimensiunii semantico-pragmatice includ toate acele date ale contextului conceput în sens larg (context social, context interacţional, context lingvistic, macrotext), în stare să explice variaţiile de sens; elemente din teoria comunicării (Jakobson: 1964) şi din teoria actelor de vorbire (Austin: 1962, Searle: 1969, Bach & Harnisch: 1979) constituie baza teoretică pentru explicarea variaţiilor socio-interacţionale; teoria discursului (Ducrot: 1972, Anscombre & Ducrot: 1981) constituie baza explicării variaţiei de sens în context, iar teoria argumentaţiei (sintetizată în Stati: 1990) va explica integrarea unui enunţ particular în secvenţe textuale mai ample.

b) În cadrul mai multor dimensiuni semiotice. Voi stabili această corelaţie bazându-mă pe următoarele opoziţii, ai căror termeni îi voi integra în cadrul modelului:

– **(i) Cunoaştere/Comunicare.** La baza acestei opoziţii aşez următoarea idee: continuum-ul cognitiv este transformat în structuri lingvistice discontinue (şi de aceea analizabile); intercondiţionarea dintre cele două dimensiuni este captată în orientările cognitive: „locutorul furnizează prin enunţul său o expresie interpretativă a unuia dintre gândurile sale, iar ascultătorul construieşte pe baza acestui enunţ o

ipoteză interpretativă cu privire la intenţia informativă a locutorului" (Wilson & Sperber: 1989). Legătura cognitiv–verbal se poate stabili prin introducerea „principiului prototipului/asemănării de familie" (conceptul de prototip în Kleiber: 1990). Legăturile asociative care alcătuiesc o „asemănare de familie" se reflectă la nivelul expresiei în acele elemente conţinute ca opţiuni posibile în planul enunţului/ planul enunţării: principiile structurale şi principiile funcţionale care guvernează comunicarea; parametrii structurali şi parametrii fucţionali specifici unei limbi date.

(ii) Enunţ/Enunţare. Plasez în planul enunţului dimensiunea sintactico-semantică a semnului lingvistic, iar în planul enunţării dimensiunea lui pragmatică şi discursiv-argumentativă. Între cele două planuri, enunţ/enunţare, raportul nu este de excluziune, ci de intercondiţionare. În interpretarea acestui raport mă situez pe poziţia funcţionalismului formal (Leech: 1983).

Ceea ce Benveniste: 1970 numea „conversiune individuală a limbii în discurs" poate fi explicat, detaliat ca un proces în două etape: selecţia pe care vorbitorul o operează în planul enunţului (= selecţia formei pe care o dă enunţului), respectiv în planul enunţării (selecţia „interpretării" pe care intenţionează să o transmită); vorbitorul care face această corelare optimă a „expresiei" cu „interpretarea" are ca scop transmiterea eficientă a „unuia dintre gândurile" sale. Din punctul de vedere al emiţătorului, comunicarea verbală este guvernată de principiul corelaţiei optime. La polul opus producerii de semne este receptarea lor, comprehensiunea. Comprehensiunea se bazează pe două tipuri de procese: un proces local, de interpretare a sensului generat la nivel frastic (structura sintactico-semantică) şi un proces global, de interpretare a sensului generat la nivel transfrastic (integrarea unităţii comunicative în discurs). Ipoteza interpretativă de care vorbeau Wilson & Sperber: 1989 este de fapt o ipoteză asupra a ceea ce,într-un context de comunicare dat, ar putea fi corelaţia optimă. La rândul lui, procesul formulării ipotezei interpretative este guvernat de principiul relevanţei. Aparatul discursiv se reduce în cele din urmă la un proces de selecţie: selecţia codificării optime, selecţia decodificării relevante. Prin acest proces de selecţie enunţurile virtual ambigue la nivelul limbii sunt dezambiguizate la nivelul vorbirii. Izomorfismul de natură cognitivă existent la producerea, respectiv receptarea enunţurilor nu înseamnă obligatoriu simetrie.

Variaţiile de sens sunt constrânse de particularităţile inerente ale sistemului lingvistic al unei limbi date şi de particularităţile contextului în care apar. Ele nu sunt aleatorii, ci au caracter sistematic şi predictibil în baza unui „algoritm computaţional" (cf. Wilson & Sperber: 1989) care implică un număr finit de variabile.

Unitatea enunţ–enunţare se stabileşte prin procese pragmatice, „procese folosite pentru a conecta reprezentările semantice la reprezentările enunţurilor în context" (Wilson & Sperber: 1989, 67). Aceste procese, prin intermediul cărora se recuperează informaţia intenţionată de vorbitor, sunt guvernate de principiul cooperării (cu cele patru maxime, Grice: 1975 – maxima cantităţii, calităţii, relevanţei, manierei –) şi de principiul comunicării strategice (cu maximele tactului, politeţii, moralităţii – Leech: 1983).

Procesul computaţional de codificare/decodificare a sensului este determinat de context. În spiritul modelului integrator propus, definesc contextul pe axa

temporală şi pe axa spaţială; pe axa temporală contextul este „istoria conversaţională" a unităţilor limbii (vezi Golopenţia-Eretescu: 1988; cf. şi teoria polifoniei, Anscombre & Ducrot: 1981), concepută în sens larg, ca informaţie de diverse tipuri (de la cea de natură conceptuală, la informaţia de natură argumentativă (cf. Tuţescu: 1986)), în timp ce pe axa spaţială fac distincţie între contextul lingvistic (= vecinătăţi textuale – deixis textual) şi contextul extralingvistic. Contextul extralingvistic implică informaţii asupra participanţilor la actul comunicării (deixis personal), asupra relaţiilor dintre participanţi (deixis social), asupra locului în care se desfăşoară comunicarea (deixis spaţial), asupra momentului desfăşurării comunicării (deixis temporal), precum şi cadrele conversaţionale – modele ale realităţii, formând baza epistemică (Ionescu: 1992) a fiecărei unităţi conversaţionale, determinată cultural (în culturi diferite realitatea extralingvistică universală se impune diferit cunoaşterii), contextual (anumite contexte activează anumite elemente ale bazei epistemice) şi individual („când ne formăm un concept avem în minte doar anumite situaţii; în consecinţă, conceptul „este înarmat doar împotriva unor elemente ale contingentului" – vezi Golopenţia(-Eretescu): 1974, 79). Istoria conversaţională a unităţilor de comunicare este transformată în simultaneitate printr-un proces de „copiere". Cuvintele polifonice din enunţ, care au trăsătura [+ istorie conversaţională], sunt copii ale unui univers de discurs creat anterior. Urmându-l pe Leech: 1983, 62, fac distincţie între diferite moduri de copiere: copiere grafică, copiere fonică, copiere formală, copiere de conţinut. În plus, introduc modul de copiere simbolic. O unitate discursivă copiată în modul simbolic evocă, prin simpla prezenţă, un univers de discurs anterior (denumit de Leech: 1983 „univers secundar de referinţă"). Din perspectiva relaţiei cu contextul, unităţile discursive sunt potenţial polifonice, legând implicitul de explicit.

Contextul influenţează participanţii la discurs şi, prin aceasta, forma discursului. Formele particulare exprimă diferenţe de problematizare, iar prima manifestare a diferenţei problematologice este poziţia implicit/explicit. Particularizarea explicitului în diferite tipuri gramaticale specifice serveşte pentru a informa destinatarul asupra faptului că se dă o soluţie sau se pune o problemă (asertiv/interogativ): tipul gramatical este un semnal pentru interlocutor în privinţa tipului specific de reacţie care se aşteaptă de la el, dar formele nu sunt nici condiţia necesară, nici condiţia suficientă. Formulând această ipoteză în privinţa raportului formă/conţinut, Meyer: 1981, 91–92, este de părere că „pe baza implicitului [...] forma poate fi orientată spre alte scopuri"; mă folosesc aici de prima parte a consideraţiilor sale teoretice şi afirm că pe baza implicitului forma poate capta valori contextuale suplimentare, ataşate conţinutului intrinsec. Indici de contextualizare apar la diferite niveluri: la nivel sintactic (ordinea cuvintelor, construcţii incidente etc.), la nivel semantic (selecţia unor sensuri, stabilirea unor relaţii particulare de sinonimie, polisemie etc.), la nivel lexical (selecţia unor anumite unităţi lexicale), la nivel fonetic suprasegmental (intonaţia).

– **(iii) General/Particular.** Distincţia general/particular priveşte atât planul enunţului, cât şi planul enunţării: în planul enunţului fac distincţie între principii structurale şi parametri structurali; în planul enunţării fac distincţie între principii funcţionale care reglementează comunicarea verbală şi parametri funcţionali specifici

unei anumite limbi. Forma parametrilor structurali şi funcţionali este dată de forma principiilor structurale (în care se includ principiile sintactice care alcătuiesc gramatica universală de care indivizii dispun ca moştenire genetică, cf. Chomsky: 1982) şi a principiilor funcţionale (decurgând din specificul raţionamentului uman).

3. Corelarea verbalului cu nonverbalul. Deşi verbalul este principalul mijloc de comunicare în societatea modernă, el nu este singurul: „Nu toate elementele care se manifestă în limbă se datorează facultăţii limbii" (Edmondson: 1981, 197). Nonverbalul este un sistem de comunicare, în unele momente paralel cu cel al comunicării verbale, în alte momente interferent cu acesta în anumite puncte. Importanţa/Necesitatea corelării verbalului cu nonverbalul decurge din faptul că relaţia contextuală a celor două sisteme influenţează sensul global al enunţului. Cuvintele şi gesturile aparţin aceluiaşi proces cognitiv. Gesturile sunt dependente de cuvinte şi de procesul discursiv. Domeniul nonverbalului a fost extins de cercetători la factori cum ar fi: poziţia în timpul comunicării şi distanţa fizică între parteneri, intensitatea vocală, codul (vizual, olfactiv, tactil, termic), factorii chinestezici, opoziţia sociofug/sociopet, distanţa intersubiectivă; ansamblul acestor factori alcătuieşte ceea ce a fost numit „cadrul preverbal al comunicării", element important al comunicării şi dependent de un model cultural (vezi o prezentare a acestor elemente în Rovenţa Frumuşani: 1992, 229–283). Şi în domeniul comunicării nonverbale se pot observa pe de o parte elemente generale, comune diferitelor culturi în momentul comunicării unui mesaj echivalent, pe de altă parte elemente nonverbale specifice unei culturi particulare.

Forma modelului integrator pe care îl propun va fi deci următoarea:

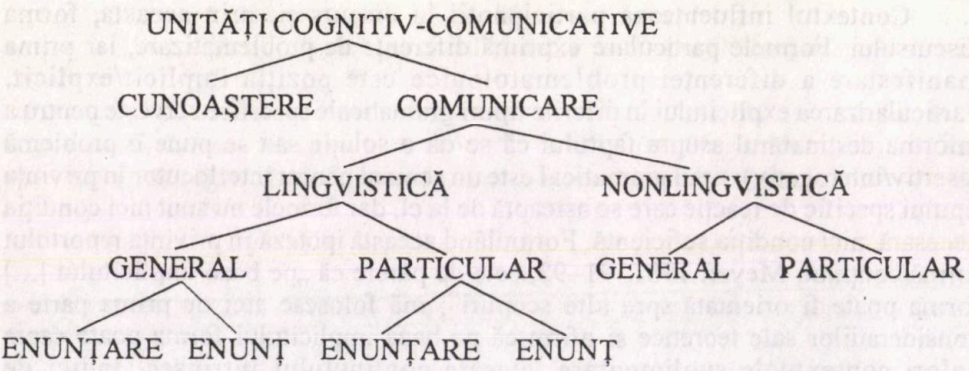

Conform diagramei, termenii care vor fi avuţi în vedere sunt:

a) principiile actului enunţării – principiile funcţionale subiacente producerii unei secvenţe textuale;

b) principiile enunţului – principiile structurale subiacente producerii unei secvenţe textuale;

c) parametrii actului enunţării în limba română – parametrii funcţionali subiacenţi producerii unei secvenţe textuale în limba română;

d) parametrii enunțului în limba română – parametrii structurali subiacenți producerii unei secvențe textuale în limba română;

e) principiile universale ale comunicării nonlingvistice (nonverbale) care însoțesc producerea unei secvențe textuale;

f) parametrii comunicării nonlingvistice care însoțesc producerea unei secvențe textuale.

Corelațiile vor fi stabilite între termeni de același rang în cadrul ierarhiei, respectiv între termenii opozițiilor stabilite pe principiul binarismului, urmând principiul integrării elementelor de rang inferior în elemente de rang superior:

a) corelarea principiilor funcționale cu principiile structurale conduce la definirea unui prototip de comunicare a unei zone cognitive;

b) corelarea parametrilor funcționali cu parametrii structurali conduce la caracterizarea „modului" în care se desfășoară comunicarea lingvistică într-o limbă dată (cf. Givon: 1979: mod sintanctic sau mod pragmatic);

c) corelarea principiilor comunicării nonlingvistice cu parametrii comunicării nonlingvistice conduce la concluzii privind posibilitățile comunicării unei zone cognitive prin mijloace nonverbale;

d) corelând „modul comunicării" cu disponibilitățile comunicării nonverbale dintr-o limbă se obține imaginea complexă a specificului comunicării într-o limbă a unor zone cognitive;

e) corelarea specificului comunicării cu procesele cognitive subiacente acesteia va pune în evidență specificul cognitiv-comunicativ al unei limbi.

Principiile sunt trăsăturile universale care dau seama de existența unor forme lingvistice în toate limbile, de particularitățile lor funcționale (principii funcționale) și structurale (principii structurale) comune, indiferent de particularitățile specifice unui idiom sau de constrângerile culturale care acționează asupra lui.

Parametrii reprezintă acele particularități funcționale (parametri funcționali) și structurale (parametri structurali) specifice organizării unor forme lingvistice într-o limbă dată, în cazul de față în limba română. Fac distincție între principii sintactice și principii structurale: principiile sintactice sunt obligatorii deoarece aparțin gramaticii universale interne, facultății limbii (principii sintactice în Chomsky: 1982), în timp ce principiile structurale sunt facultative și dau seama de opțiunile de organizare formală la care pot recurge vorbitorii (opțiuni controlate pragmatic) pentru semnalizarea în planul expresiei a proceselor cognitive. Principiile structurale includ principiile sintactice. Fac distincție între parametri sintactici și cei structurali: parametrii sintactici reprezintă modul specific în care o limbă dată fixează principiile universale ale limbii, deci au caracter obligatoriu (vezi parametri în Chomsky: 1982), în timp ce parametrii structurali sunt facultativi și reprezintă opțiunile de organizare formală proprii unei limbi date, în situații în care pentru organizarea unui conținut cognitiv se poate recurge la mai multe forme lingvistice aflate într-o anumită relație formală. Parametrii structurali includ parametrii sintactici.

În cadrul principiilor funcţionale disting:

– principii sociolingvistice – date ale contextului social preexistent comunicării, constrângând posibilităţile de codificare lingvistică şi modul de funcţionare a unor structuri;

– principii pragmalingvistice – particularităţi de codificare a actelor de vorbire;

– principii discursive – particularităţi ale structurilor lingvistice determinate de integrarea în anumite puncte ale discursului;

– principii argumentative – particularităţi ale structurilor determinate de locul pe care îl ocupă în procesul argumentării.

Cultura este un factor de organizare a activităţii umane, printre care şi a comunicării. Diferenţele dintre limbi sunt devieri de la principiile universale, fixate în parametri specifici.

În cadrul parametrilor funcţionali fac distincţie între:

– parametri sociolingvistici: set de practici instituţionalizate, cu caracter obligatoriu într-o cultură dată sau care caracterizează respectiva cultură la un moment dat („ce discut într-o vizită", „cum mă comport la şcoală", „cum şi când se ia cuvântul" etc.); cf. Shea: 1994, 362, „participation frameworks"; Chanfrault-Duchet: 1988, 239–240;

– parametri pragmalingvistici: strategii de folosire a actelor de vorbire, specifice unei culturi date;

– parametri discursivi: interacţiuni specifice între structuri şi contextul lingvistic, determinate cultural, conotaţii discursive specifice, particularităţi ale procesului inferenţial; cf. Gumperz: 1982, „culturally specific discourse conventions", „stiluri culturale de a vorbi", „modalităţi diferite de structurare a informaţiei";

– parametri argumentativi: elementele specifice privind modul în care vorbitorii recurg la întrebare pentru a obţine anumite efecte; cf. Gumperz: 1982 „taking different strategies".

Interacţiunea dintre aceste variabile (principii şi parametri) alcătuieşte un model mental al realităţii, determinat cultural, o structură cognitivă împărtăşită de membrii unei comunităţi, tipizări împărtăşite de membrii societăţii, care intră în componenţa şi în sistemul de semnalizare a diferitelor tipuri de activităţi interacţionale (Gumperz: 1982).

Modelul integrator propus se poate aplica la discutarea unor fenomene şi fapte de limbă, cum ar fi, de pildă, structurile prin care se formulează întrebări, cele prin care se exprimă posesia sau cele prin care se exprimă categoria de timp etc.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

ANSCOMBRE & DUCROT: 1981 – J. C. Anscombre, O. Ducrot, *Interrogation et argumentation*, în „Langue Française": 1981, 5–22.

AUSTIN: 1962 – John Austin, *How to do things with words*, Oxford, Clarendon Press.

BACH & HARNISCH: 1979 – E. Bach, R. M. Harnisch, *Communication and Speech Acts*, Cambridge, Mass., MIT Press.

BENVENISTE: 1970 – E. Benveniste, *L'appareil formel de l'énonciation*, în „Langages", mars 1970, no. 17, p. 12.
BOUCHARD: 1988 – Robert Bouchard, *La Conversation. Palimpseste,* în „Echanges": 1988, p. 105.
BOUCHER : 1976 – Paul Boucher, *Interrogation et discours*, thèse de doctorat de troisieme cycle en linguistique anglaise, sous la direction d'Antoine Culioli, ms.
CHANFRAULT-DUCHET: 1988 – Marie Françoise Chanfrault-Duchet, *Le prologue du recit de vie oral*, în „Echanges": 1988, p. 237–250.
CHISHOLM: 1984 – Wiliam S. Chisholm jr., Louis T. Milič, John A. C. Greppin (eds.), *Interrogativity. a Colloquium on the Grammar, Typology and Pragmatics of Questions in Seven Diverse Languages*, Cleve Island, Ohio, October 5th 1981 – May 3rd 1982, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.
CHOMSKY: 1980 – N. Chomsky, *Rules and Representations*, Columbia University Press, New York.
CHOMSKY: 1982 – N. Chomsky, *Lectures on Government and Binding. Pisa lectures*, Dortrecht, Riedel, Foris Publications.
CLS – *Papers from the ... Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society*, Chicago.
COLE: 1981 – P. Cole (ed.), *Radical Pragmatics*, New York, Academic Press.
COLE & MORGAN: 1975b – P. Cole, J. Morgan, *Syntax and Semantics*. Vol. 3. *Speech Acts*, New York, Academic Press.
VAN DIJK: 1972 – Teun A. Van Dijk, *Some Aspects of Texts Grammars*, The Hague, Paris, Mouton.
DIK: 1978 – Simon Dik, *Functional Grammar*, Amsterdam, New Holland.
DUCROT: 1972 – Oswald Ducrot, *Dire et ne pas dire*, Paris, Hermann.
ECHANGES: 1988 – Jaques Cosnier, Nadine Gelas, Catherine Kerbrat-Orecchioni, *Echanges sur la Conversation,* Editions CNRS.
EDMONSON: 1981 – W. Edmonson, *Spoken discourse. A model for analysis*, London, New York, Longman, p. 199 şi urm.
FERRARA: 1980 – Alessandro Ferrara, *An Extended Theory of Speech Acts: Appropriateness Conditions for Subordinate Acts in Sequences*, în „Journal of Pragmatics": 1980, nr. 4, p. 233–252.
FILLMORE: 1981 – Charles Fillmore, *Pragmatics and the description of the discourse,* în COLE: 1981, p. 143–166.
GIVON: 1979 – Talmy Givon, *On Understanding Grammar*, New York, Academic Press.
GIVON: 1984b – Talmy Givon, *The Speech Act Continuum*, în CHISHOLM: 1984, p. 245–288.
GOLOPENŢIA (-ERETESCU): 1988 – Sanda Golopenţia (Eretescu), *Interaction et histoire conversationnelles,* în „Echanges": 1988, p. 69–81.
GOLOPENŢIA ERETESCU: 1974 – Sanda Golopenţia Eretescu, *Towards a Contrastive Analysis of Conversational Strategy*, în *Futher Development in Contrastive Studies*, The Romanian English Contrastive Analysis Project, Bucureşti, TUB, p. 79–132.
GRICE: 1975 – Paul Grice, *Logic and Conversation*, în COLE & MORGAN: 1975.
GUMPERZ: 1982 – John Gumperz, *Discourse Strategies*, Cambridge University Press.
GUMPERZ: 1992 – John Gumperz, *Contextualization Revisited*, în P. Auer & A. Di Luzio (eds.), *The Contextualization of Language*, Amsterdam, John Benjamins, p. 39–53.
IONESCU: 1992 – Emil Ionescu, *Adevăr şi limbă naturală*, teză de doctorat, ms.
JAKOBSON: 1964 – Roman Jakobson, *Lingvistică şi poetică*, în *Probleme de stilistică*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, p. 83–125.
JP – „Journal of Pragmatics". *An Interdisciplinary Quaterly of Language Studies*, Amsterdam.
KLEIBER: 1990 – Georges Kleiber, *La sémantique du prototype. Categories et sens lexical*, Paris, PUF, 1990.
„LANGUE FRANÇAISE": 1981 – „Langue française". *L'interrogation*, Michel Meyer (ed.), 52, decembre, 1981, Paris.

LEECH: 1983 – G. N. Leech, *Principles of Pragmatics,* Londra, New York, Longman.
MEYER: 1981 – M. Meyer, *Le principe des catégories vides et de la syntaxe des interrogations complètes,* în „LANGUE FRANÇAISE": 1981, p. 80–99.
PLETT: 1983 – Heinrich Plett, *Ştiinţa textului şi analiza de text,* Bucureşti, Univers.
PRAGMATICS – „Pragmatics". Quaterly Publication of the International Pragmatics Association, Amsterdam.
ROULET: 1991 – E. Roulet, *Vers une approche modulaire de l'analyse du discours,* în CLF: 1991, 11, p. 53–81.
ROVENŢA-FRUMUŞANI: 1992 – Daniela Rovenţa-Frumuşani, *Le langage „silencieux" des relations spatiales,* în RRL: 1992, nr. 4, p. 229–233.
SEARLE: 1969 – J. R. Searle, *Speech Acts,* London, New York, Cambridge University Press.
SHEA: 1994 – David P. Shea, *Perspective and Production. Structuring Conversational Participation Across Cultural Borders,* în „Pragmatics": 1994, nr. 3, p. 357–389.
STATI: 1990 – Sorin Stati, *Le transphrastique,* Paris, PUF.
TUŢESCU: 1986 – Mariana Tuţescu, *L'Argumentation,* Bucureşti, Tipografia Universităţii.
VASILIU: 1992 – Emanuel Vasiliu, *Introducere în teoria limbii,* Bucureşti, Editura Academiei Române.
VLAD: 1995 – Carmen Vlad, *Sensul, dimensiune existenţială a textului,* Cluj Napoca, Dacia.
WILSON & SPERBER: 1989 – Deirdre Wilson and Dan Sperber, *Pragmatics and Modularity,* în CLS: 1989, p. 67–84.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

N. A. Ursu

GRAMATICA LUI AMFILOHIE HOTINIUL (*LECȚIONE*, IAȘI, 1789)

1. În toamna anului 1789 a apărut la Iași, în tipografia lui Mihail Strilbițchi, cartea intitulată *Lecțione adecă cuvântare scoasă de la întăie parte a gramaticii P.E.H.A.U., pentru învățătura limbii moldovenești și rusești, dată în tipari pentru folosul celor ce vor vre să înveți una au alta dintru acesti doauă limbi.* Cartea are 142 de pagini format in-octavo mic, cu următorul conținut: în partea întâi, pe primele 8 pagini, numerotate cu cifre arabe, se află, după foaia de titlu citată mai sus, prefața dedicatorie *Cătră cei de bun neam învățători* (p. 2–3), semnată *Toader școleriu*, *Învățătură cum trebuie să se învețe cărticica aceasta* (p. 3–6), *Aducire aminte pentru un rosian* (p. 6–7) și *Scară de tot ceie ce să află întru această carte* (p. 8), iar pe următoarele 56 de pagini, numerotate cu slove chirilice, se află, sub titlul *Elementi adecă slove au cuvinte pentru limba moldovenească au românească*, un scurt comentariu privitor la alfabetul chirilic folosit de români, la ortografie și la punctuație (p. 1–10), apoi, sub titlul *Pentru etimologhie* [= morfologie], o succintă gramatică românească, cu titlurile capitolelor, terminologia gramaticală și paradigmele traduse în rușește, dar scrise cu aceleași caractere chirilice ca și textul românesc (p. 10–56); partea a doua a cărții, cu paginația în slove chirilice reluată, de la 1 la 78, conține un vocabular tematic rus-român, cu 35 de capitole, menționat în *Scară* cu titlul: *Pentru adunare cuvintilor rușești și moldovenești.* Această a doua parte a cărții a apărut, tot în anul 1789, și în volum separat, intitulat (în rușește și românește): *Înscurtă adunare numelor după capetile ce s-au așezat, cu doao limbi, întru folosul celor ce vor vrea a învăța limba rusască și moldovenească*[1].

2. Datorită faptului că prefața cărții este semantă *Toader școleriu*, acesta a fost și este considerat drept autor al gramaticii de care ne ocupăm, numele său intrând astfel în istoria gramaticii și a culturii românești. „Cine a fost școlarul Toader și ce l-a îndemnat să-și ieie acest titlu puțin strălucitor în prelucrarea sa, nu se poate ști", observa N. Iorga, în 1901, la sfârșitul unei scurte prezentări a cărții[2]. Nici până astăzi însă nu a fost identificată, printre intelectualii moldoveni de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, o persoană cu acest nume, care să fi fost eventual

[1] Textul a fost descris și comentat succint de Victor Vascenco, *Influențe rusești în limba tipăriturilor lui Mihail Strilbițchi*, în SCL, IX, 1958, nr. 2, p. 233–234, și de Zamfira Mihail, *Primele scrieri românești pentru studiul limbii ruse*, în „Studii și cercetări științifice", Iași, seria filologie, XIII, 1962, fasc. 1, p. 26–27.

[2] Vezi *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, vol. II, București, 1901, p. 275.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 573–580, București, 1995

„şcolar" al academiei domneşti din Iaşi, cum s-a presupus, şi care să fi putut elabora această lucrare, pentru că, după cum vom vedea, numele *Toader şcoleriu* este fictiv.

3. În anul 1963, lucrarea în discuţie a fost analizată în mod judicios de Zamfira Mihail, care a scos în evidenţă faptul deosebit de important, ignorat până atunci, că „partea întâi din *Lecţione* este o gramatică a limbii române" şi a conchis că „gramatica limbii române din acest manual, prin data apariţiei ei, trebuie trecută printre primele cinci gramatici româneşti. În literatura de specialitate compendiul de care ne-am ocupat va trebui apreciat mai ales din acest punct de vedere"[3].

Despre prima parte a cărţii, care conţine indicaţiile ortografice şi gramatica limbii române tradusă în ruseşte, Z. Mihail crede că este „o operă de colaborare, fapt care a determinat pe Toader Şcoleriu să semneze numai prefaţa. Probabil că Şcoleriu a redactat textul gramaticii, iar Strilbiţchi a fost cel care a făcut traducerea în ruseşte, pentru că în acest text se întâlnesc aceleaşi greşeli de limbă rusă ca şi în *Domaşnie razgovorî*, care este opera sigură a lui M. Strilbiţchi [...] Cât priveşte partea a doua a manualului, *Adunare cuvintilor*, aceasta este opera integrală a lui M. Strilbiţchi"[4].

Deşi nu a identificat lucrarea ascunsă sub iniţialele *P.E.H.A.U.*, pe care a avut-o autorul ca model, Z. Mihail a observat, pe drept cuvânt, că aceasta nu poate fi o gramatică slavonă sau rusă: „E în afară de orice discuţie faptul că autorul a consultat gramatici ale unor limbi romanice. Chiar şi titlul *Lecţione* de altfel, ca şi neologismele din cuprinsul lucrării atestă originea romanică a prototipului. Înclinăm să credem că scrierea care i-a servit ca model a fost o gramatică latinească. În *Lecţione* apare afirmaţia că declinările se diferenţiază după terminaţia de la genitiv, întocmai ca în latină, iar conjugările se recunosc după terminaţia infinitivului". Autoarea citează paralel câteva formulări similare din *Lecţione* şi dintr-o gramatică elementară latină apărută la Paris, în 1778, care se află la Biblioteca Centrală Universitară din Iaşi, şi enumeră o serie de termeni gramaticali de provenienţă latino-romanică aflaţi în *Lecţione*, dintre care unii au aspect fonetic italian[5].

4. Într-adevăr, în *Lecţione* apar unii termeni de provenienţă evident italiană, cum sunt: **acent** s.n. (< it. *accento* s.m.): „păzeşte şi *acentile* să le pui în orânduiala lor" (p. 6), **gherundio** s.n. (p. 37, 39, 41, 42, 49, 54; < it. *gerundio* s.m.), **parentesi** s.pl. (< it. *parentesi* s. f. invar.): „doauă *parentesi* au închizători, căci închid vreun cuvânt" (p. 7), **punt** s. n. (< it. *punto* s.m.): „*puntile* să pun pin period într-acest chip: [...] *puntu* şi virgula [...], doao *punte* [...], *puntu* întăritori au săvârşitori" (p. 7). Calcul **avórbii** „adverb" (p. IV, VIII[6], 10, 11, 54) trădează modelul său italian (*avverbio* s.m.). S.f. **lecţione** poate fi it. *lezione* s.f., modelat fonetic după lat. *lectio*, *-onis*, iar s.f. **minunaţio(a)ne** „minunare": „puntul de

[3] Vezi *Gramatica românească a lui Toader Şcoleriu* (*Lecţione, Iaşi, 1789*), în „Studii şi cercetări ştiinţifice", Iaşi, seria filologie, XIV, 1963, fasc. 2, p. 166 şi 181.

[4] *Ibidem*, p. 167.

[5] *Ibidem*, p. 172–175.

[6] Transpunem în cifre romane numerotarea cu cifre arabe a celor opt pagini de la începutul cărţii.

minunaţione [...], *minunaţioane* au minunare" (p. 7) este un interesant derivat de la verbul *minuna* cu sufixul *-(ţ)ie (iune)*, adaptat fonetic la sufixul corespunzător italian *-(z)ione*.

Faptul că autorul gramaticii româneşti aflată în *Lecţione* cunoştea limba italiană, eventual şi franceza, rezultă şi din următorul comentariu al său: „De la locurile de nume [= pronume] este o arătare că *noi vorbim o limbă stricată italienească*, scoasă au trasă din ce lătenească, căci să văd că locurile de nume a noastre nu au multă schimbare de căderi [= cazuri], fără decât că să pleacă [= declină] cu aceleş părticele [= particole] care le zic italienii însemnare căderilor, că sânt aceleşi: *a, la, de*" (p. 25; *subl. ns. – N.A.U.*). Pe pagina precedentă autorul observase că acestor particole „franţuzii [le zic] articule nesăvârşite".

Prezenţa în limba acestei gramatici a italienismelor şi a posibilelor reflexe italiene menţionate ne-a determinat să presupunem că autorul ei este învăţatul episcop *Amfilohie Hotiniul*, care ştia limbile latină şi italiană, traducătorul manualului de geografie al lui P. C. Buffier (*De obşte gheográfie*, Iaşi, 1795), după versiunea italiană apărută la Roma, în anul 1775, sub titlul *Geografia universale*[7], al unui manual italian de aritmetică, probabil al lui P. Alessandro Conti (*Elementi aritmetice arătate fireşti*, Iaşi, 1795)[8] şi al unui manual italian de ştiinţele naturii, intitulat *Gramatica fizicii* (sau *Gramatica de la învăţătura fizicii*), rămas în manuscris, al cărui autor nu a fost încă identificat[9]. Tot el a tradus, probabil din limba rusă, nu din latină, cum s-a afirmat, lucrarea intitulată *Gramatica teologhicească* (Iaşi, 1795), o prelucrare a operei corespunzătoare a lui Platon Levşin[10]. Traducerile menţionate conţin numeroase neologisme de provenienţă italiană, în parte semnalate de cercetători cu diferite prilejuri[11]. Unele dintre ele sunt folosite (şi) cu aspectul lor fonetic italian, ca şi *acent*, *gherundio*, *parentesi* sau *punt* din *Lecţione*. De exemplu, în *De obşte gheográfie*: *apendolo* „pendul" (introd.), *avorio* „fildeş" (p. 143), *ecfatóre* „ecuator" (introd., p. 173, 187), *emisfero* „ecuator; emisferă" (p. 172, 173); în *Elementi aritmetice*: *angol* „unghi" (p. 140, 142), *isoscile* „isoscel" (p. 141), *membro* (p. 8, 10), *otuzo* „obtuz" (p. 142), *perpendicolare* „perpendiculară" (p. 140, 157, 158), *punt* (p. 8, 9, 137, 138, 141, 151, 152), *rombo* (p. 144, 159), *scaleno* (p. 142), *triangol* (p. 140, 141, 142); în *Gramatica fizicii*: *asfalto* (f. 201[r]), *borace*

[7] Vezi Claudio Isopescu, *Il vescovo Amfilohie Hotiniul e l'Italia*, Roma, 1933, extras din revista „L'Europa Orientale", fasc. IX–X, 1932, p. 19–25.

[8] Vezi Ilie I. Popa, *Le modèle italien d'un ancien traité roumain d'arithmétique*, în „Archeion", XIX, 1938, fasc. 1–2, p. 69–73.

[9] Ms. *1627* de la Biblioteca Academiei Române, copie nedatată, probabil din jurul anului 1790, luat de noi drept text de referinţă, şi ms. *27* de la biblioteca Mitropoliei din Iaşi, copie din anul 1802, descris de Paul Mihail, în MMS, LI, 1975, nr. 1–2, p. 157–160, care are prefaţa traducătorului păstrată în întregime. Şt. Berechet a semnalat, în „Neamul românesc literar", IV–V, 1912, p. 645, o copie aflată în Biblioteca Academiei din Kiev. Într-o notă la semnalarea lui Berechet, N. Iorga a presupus că traducerea anonimă a acestui manual se datoreşte episcopului Amfilohie Hotiniul.

[10] Cu privire la viaţa şi activitatea lui Amfilohie Hotiniul, vezi articolul semnat de Rodica Şuiu, în *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900*, Bucureşti, 1979.

[11] Vezi N. A. Ursu, *Formarea terminologiei ştiinţifice româneşti*, Bucureşti, 1962, p. 19–21, 30, 78–79, 98.

„borax" (f. 198[r]), *diametro* (f. 28[r], 103[r]), *ecfatore* (f. 178[r], 179[v], 182[v], 183[v], 186[v], 188[v]), *membro* (f. 314[v]), *mercurio* (f. 138[v]), *metalo* (f. 207[v]), *nervo* (f. 257[v]), *perpendicolare* (f. 28[v]), *punt* (f. 31[v], 70[v], 170[v]), *triangol* (f. 103[v]).

5. Comparând textul gramaticii aflate în *Lecţione* cu textele celor trei traduceri din limba italiană ale lui Amfilohie Hotiniul, menţionate mai sus, am constatat că ele au particularităţi lingvistice comune, care dovedesc că această gramatică este, fără îndoială, opera lui Amfilohie. La aceeaşi concluzie am ajuns şi prin raportarea recomandărilor ortografice din *Lecţione* la grafia cuvintelor şi a formelor respective din traducerile lui Amfilohie. Prezentăm în continuare câteva dintre principalele concordanţe lingvistice şi grafice constatate.

5.1. În *Lecţione* apare frecvent un pronume relativ neobişnuit **că** „ce, care", corespunzător lui *che* din italiană şi lui *que* din franceză: „slovenii au multe slove, *că* întru cât pentru limba noastră nu ne sânt toate trebuincioase în cuvinte" (p. 2), „[slove] de doauă răspunsuri, *că* grecii îi numesc diftonghi" (p. 3), „[slove] începătoare, mijlocitoare şi săvârşitoare, *că* oriunde să vor întâmpla a se scrie, tot va fi bine" (p. 4), „mai sânt şi alte doauă punte, unul întrebători şi altul de minunaţione, *că* se fac aşe: ..." (p. 7), „sânt şi alte locuri de nume [= pronume], *că* să cheamă însoţitoare, căci să însoţăsc cu vorba [= verbul]" (p. 28), „Pentru întâie plecare [= conjugare], *că* săvârşeşte în *-are*, cumu-i *măsurare*" (p. 30), „Plecare a doua, *că* săvârşeşte în *-ere*, cumu-i *vedere*" (p. 37), „Plecare a trie, *că* săvârşeşte în *-ire*, cumu-i *iubire*" (p. 40), „Plecare a patra, *că* săvârşeşte în *-âre*, cumu-i *hotărâre*" (p. 40), cf. şi p. VII, 8, 12, 24, 52.

Acest pronume relativ *că* se întâlneşte des şi în traducerile menţionate ale lui Amfilohie. De exemplu, în *De obşte gheográfie*: „îndemnându-o ca să caute întru aceasta [tablă geografică] Atine, şi în Atine a sale bogăţii, *că* nici însemnate nu era" (introd.), „nu ştia [...] nici măsura cea adevărată a globului, nici apropierile [= proprietăţile] magnetului, *că* trag la un pol şi la altul" (introd.), „zicem că răsăritul este unde iesă soarele dimineaţa, *că* de apururea să află din a dreapta, când unul şede de caută pe o carte [= hartă] topograficească" (p. 2), „Domingo este cel mai mare ostrov de Antile, *că* are 400 de leghi primpregiur" (p. 159), „să arătăm şi ceva pentru a sa rătunzime, *că* de gheografi să numeşte glob" (p. 171); în *Elementi aritmetice*: „aceea care îi zic latinii speculativă, *că* în limba noastră ar zice luare de samă cu amăruntul la..." (p. 1), „noi vom săvârşi aceste orânduiele de rămăşiţe şi vom merge la altă parte, *că* să cheamă orânduiala de trei" (p. 95), „veţi şti că în orânduiala de trei mai este şi alta, *că* să cheamă întoarsă" (p. 111), „orânduiala de trei mai are o dogmă, *că* să cheamă orânduiala înmulţitoare" (p. 119), „aceste cuvinte să tâlcuiesc cu luare aminte de amăruntul, *că* după cuvântul lor" (p. 131), „linia cercului, *că* să cheamă linia de primprejur" (p. 139), „arapii izvodiră aceste figuri şi chip de numărare, *că* să văd astăzi de obşte la toţi" (p. 167), cf. şi p. 1, 2, 7, 65, 66, 89, 98, 104, 110, 112, 122, 132, 138, 140, 148, 149, 151, 154, 155, 158, 159; în *Gramatica fizicii*: „telescopion este un cuvânt grecesc, *că* va să zică vedere departe" (f. 26[r]), „încă vor fi mulţi *că* vor crede că fac multă cinste la a voastre luări de samă..." (f. 38[r]), „cometa este un cuvânt grecesc, *că* va să zică comós, cu păr lung, *că* de noi să cheamă ste cu coadă" (f. 122[r]), „îi cuvânt grecesc, metéoron,

că va să zică înălţare în sus" (f. 151[r]), „gheologhie esti cuvânt grecesc, *că* va să zică vorbire pentru pământ" (f. 167[v]), „sânt şi alţii mulţi din feliul şărpilor *că* n-au otravă" (f. 307[v]), „sânt unii mari, alţii mici, *că* trăiesc în apă, în pământ..." (f. 307[v]), „să găsesc târâitoare *că* au o materie veninoasă au otrăvitoare..." (f. 311[r]), cf. şi f. 27[r], 102[r], 123[r], 149[v], 160[v], 165[v], 170[v], 171[v], 172[v], 183[r].

Pronumele relativ *că*, atât de des folosit în *Lecţione* şi în cele trei traduceri din limba italiană ale lui Amfilohie, este în mod evident pronumele corespunzător italian *che*, adaptat la pronunţarea conjuncţiei *că* (în italiană *che* este şi conjuncţie, corespunzătoare lui *că* din română). Prezenţa pronumelui relativ *că* în *Lecţione* constituie dovada peremptorie că această gramatică este opera lui Amfilohie.

5.2. În *Lecţione* cazul nominativ este numit „cădere **numinătoare**" (p. 12), iar în *Elementi aritmetice* numitorul este numit **numinător** (< it. *nominatore* adj. şi s.m., adaptat la pronunţarea substantivului *nume*): „*numinătoriul* dă numire în câte părţi trebuie să se împărţască numărul întreg, şi dintru acele să se ia pe câte arată numărătoriul" (p. 42), „când *numinătoriul* este 2, să zice giumătate" (p. 43), cf. şi p. 47, 50, 53, 55, 57, 60, 63, 65, 66, 67, 68, 80, 81, 85, 87, 93, 101, 103, 106, 108, 110.

5.3. Termenul folosit în *Lecţione* pentru denumirea conjuncţiei este **agiungire** s.f. (p. IV, VIII, 10, 11, 56). Acelaşi termen apare în *Gramatica fizicii* cu sensul astronomic al cuvântului *conjuncţie*: „când luna este în *agiungire* cu soarile, adică când aceasta se găsăşte între pământ şi soare" (p. 110[v]).

S.f. *agiungire* este folosit în *Lecţione* şi cu sensul de „adaos", în formularea următoarei norme ortografice: „И este numai mijlocitori [adică se foloseşte numai la mijlocul cuvântului, *n.n. – N.A.U.*], cu ale sale *agiungiri*, în diftonghi" (p. 4). Cu acelaşi sens este folosit în *Lecţione* şi participiul substantivat al verbului *a agiunge*: „întru alte obiceiuri [= moduri] să pun *agiunsurile*, ca şi altile. Pentru vorba [= verbul] *părere*, cu *agiunsurile îmi* şi *mie*" (p. 53). Verbul **agiunge** „a adăuga" (< it. *aggiungere*) apare de mai multe ori în *Elementi aritmetice*: „înmulţindu-să cu 3 şi *agiungându-să* 1 la somă, vine tocma numărul împărţit" (p. 40), „înmulţeşte 34 cu 26 şi *agiunge* 1 la somă" (p. 41), „înmulţeşte şi pe numărul cel dintâi, dar la acesta să nu să *agiungă* numărătoriul" (p. 103), cf. şi p. 36, 101, 102.

5.4. Adjectivul pronominal nehotărât **vreoarecare**, cu o singură apariţie în *Lecţione*: „să slujesc cu dânsăle în *vreoarecare* locuri" (p. 24), se întâlneşte mai des în *Elementi aritmetice*: „când să vor întâmpla *vreoarecare* din figurile cele din numărul..." (p. 19), „a schimba *vreoarecare* rămăşiţe întru numire mai mică" (p. 45), cf. şi p. 46, 99, dar mai ales în *Gramatica fizicii*: „pricinuită de la *vreoarecare* lucru" (f. 17[r]), „toate trupurile au *vreoarecare* figură ori chip" (f. 39[v]), cf. şi f. 7[v], 9[v], 21[r], 46[v], 58[v], 68[v], 89[r], 123[r], 147[v], 177[v].

5.5. Adverbul **iarăşile** (p. 2) are în *Lecţione* şi varianta **iarşile**, cu sincopa lui *-ă-*: „mai sânt şi alte doauă slove, că *iarşile* rusii nu le pot zice..." (p. VII), „iară în ce de al doile [...], *iarşile* într-acest număr săvârşesc" (p. 13). Această formă se întâlneşte doar o singură dată în *De obşte gheográfie*: „este Riga căpitenie, *iarşile* pe lângă marea" (p. 62); în rest numai *iarăşi* (p. 6, 18, 22, 24, 34, 56, 57, 83, 85, 87, 88, 97, 103, 123, 133, 146, 168, 169, 176, 180, 214), ca şi în *Elementi aritmetice* (p. 8, 14, 20, 37, 47, 53, 55, 57, 65, 70, 89, 106, 115, 132, 150), formă introdusă

probabil de tipografi, căci în *Gramatica fizicii*, rămasă în manuscris, se găseşte numai forma *iarşile*, pe care o folosea Amfilohie: „dar *iarşile* sânt stăpân de-a credi au nu" (f. 103[r]), „*iarşile* va strica latul de o sabie" (f. 158[v]), cf. şi f. 21[r], 28[r], 31[v], 32[v], 34[v], 35[r], 40[v], 46[v], 51[v], 60[v], 87[v], 93[r], 100[v], 114[r], 128[r], 128[v], 130[v], 136[r], 137[r], 138[v], 170[r], 173[r], 182[r], 303[v], 305[v], 306[v], 307[v], 309[r], 311[v], 321[r].

5.6. În *Lecţione* se află următoarea observaţie privitoare la slova ѣ: „Şi mai întâi vom zice pentru ѣ, căci acesta-i cel mai mare chizmaş scrisorii noastre, căci fără nici o treabă scriitorii îl pun, şi scot pi є şi pi ѧ din multe locuri, dar de obşte să ştiţi că ѣ nu-i nici de o treabă în scrisorile noastre, şi să-l daţ afară, ca şi pe ы, şi să puneţ є şi ѧ la locul lor, şi veţ fi odihniţi" (p. 8). Ca atare, slova ѣ nu este menţionată de autor nici în rândul slovelor „răspunzătoare" [=vocale], nici în seria celor „de doauă răspunsuri, că grecii îi numesc diftonghi" (p. 2). În textul românesc al cărţii slovele є şi ѧ sunt folosite „la locul lor", iar ѣ apare numai în grafia cuvintelor ruseşti. Cu unele abateri aflate în textele tipărite (*De obşte gheográfie* şi *Elementi aritmetice*), datorate desigur tipografilor, care l-au mai folosit şi pe ѣ, normele de folosire a slovelor є şi ѧ recomandate şi aplicate consecvent în *Lecţione* sunt aplicate şi în traducerile cunoscute ale lui Amfilohie Hotiniul. Citãm, spre exemplu, atât din *Lecţione*, cât şi din traducerile lui Amfilohie, numai cazuri de folosire consecventă a lui є pentru notarea lui *e* accentuat în poziţia *e* (când în silaba următoare se află un *e*), situaţie în care în textele vremii este folosită în mod obişnuit slova ѣ (sau ѧ). În *Lecţione*: аверє (p. 28, 45, 47), ачєстє (p. III, 2, 3, 8, 10, 20, 24, 27), вързътєщє (p. 14), чєлє (p. IV, 8, 12, 17, 21, 37, 52), ювєщє (p. 40, 41, 42, 47), ѳвєщє (p. III, 3), мєлє (p. II), wръндѫєлє (p. 9, 37, 52), пъртичєлє (p. 6, 25), пъзєщє (p. 5, 6), причєпє (p. 8), съвѫршєщє (p. 14, 29, 30, 40, 42), слѫжєщє (p. V), вєдє (p. 39, 48), вєдєрє (p. 37, 39); în *De obşte gheográfie*: ачєлє (p. 204, 212, 213), ачєстє (p. 5, 60, 63, 69, 73), алєщє (p. 88), вєщє (p. 214), чишмєлє (p. 119), крєдє (p. 210), крєщє (p. 73), єлинєщє (p. 221), грєчєщє (p. 171), ѳчєпє (p. 64, 68, 91, 118), ѳкипѫєщє (p. 174, 182), ѳфлорєщє (p. 215), ѳцєлєщє (p. 1, 4, 95), лєщє (p. 51, 145, 155, 157), лєснє (p. 171, 172, 174), лѫнцєщє (p. 187), мєрщє (p. 4, 55, 60, 65, 82), нєтєд (p. 116), нѫмєщє (p. 57, 95, 158, 171, 181, 215), wрѫндѫєлє (p. 171), пєщє (p. 67, 73), прєцѫєщє (p. 39), шєдє (p. 2, 50), трєчє (p. 5, 55, 73, 78, 135), вєкє (p. 51, 116, 117, 118, 204), вєдє (p. 119, 172, 210), вєдєрє (p. 207), вєрдє (p. 212), врємє (p. 65, 66, 71); în *Elementi aritmetice*: ачєлє (p. 42, 43, 85), ачєстє (p. 53, 62, 63, 69, 90, 92), чєлє (p. 6, 19), гъсєщє (p. 147), ѳчєпє (p. 6, 8, 15, 22, 28, 84), ѳдоєщє (p. 147), ѳмѫлцєщє (p. 28, 30, 31, 34, 40, 41, 60, 68, 89, 105, 109), ѳпърцєщє (p. 36, 43, 82, 92, 105), ѳцєлєщє (p. 6, 29, 35, 146), wбичнѫєщє (p. 132), wпрєщє (p. 73), wрѫндѫєлє (p. 72, 95, 110, 112, 115, 116), пєтєчєрє (p. 97, 98, 118), потривєщє (p. 133), трєбѫєщє (p. 27), вєдє (p. 33, 39, 60, 70, 84), воєщє (p. 96); în *Gramatica fizicii*: ачєлє (f. 23[v], 44[v]), ачєстє (f. 23[r], 35[r]), алєщє (f. 43[r], 50[r]), апропїєрє (f. 9[r], 48[r], 49[r], 50[v]), клътєщє (f. 55[r]), ѳирєщє (f. 55[r]), гъсєщє (f. 25[r], 148[r]), гѫндєщє (f. 67[r]), ѳпърцєщє (f. 13[v], 168[v]), ѳчєпє (f. 13[v], 175[v], 179[v]), ѳтърєщє (f. 79[v]), ѳцєлєщє (f. 41[v], 42[v], 66[r], 79[r]), ѳвѫртєщє (f. 35[v]), ловєщє (f. 60[r], 92[v], 95[v]), мєрщє (f. 15[r], 50[v]), нѫмєщє (f. 47[v], 60[v], 180[v]), wрѫндѫєлє (f. 19[r]), попрєщє (f. 48[r], 67[r]), порнєщє (f. 72[r]), съвѫршєщє (f. 180[v]), слѫжєщє (f. 10[r]), сокотєщє (f. 17[r], 38[v], 54[v], 149[v]), спривѫинєщє (f. 91[v]), шєптє (f. 63[r]), тѫлкѫєщє (f. 94[r], 117[r]), трєбѫєщє

(f. 23ʳ, 30ᵛ, 35ʳ), ведере (f. 9ʳ, 14ʳ, 27ᵛ, 29ʳ, 30ᵛ, 58ᵛ, 60ᵛ, 69ʳ, 133ᵛ, 142ʳ), виклене (f. 21ʳ), воеще (f. 34ᵛ), време (f. 14ᵛ, 15ʳ, 16ᵛ).

6. Nu am reuşit să identificăm gramatica avută de Amfilohie ca model, pe care o ascunde sub iniţialele *P.E.H.A.U.*, dar la care trimite totuşi de mai multe ori (p. 9–10, 11, 21, 25, 28, 37, 52). Presupunem că este o gramatică italiană, eventual latină sau franceză, dar redactată sau tradusă în limba italiană.

Vocabularul rus-român din partea a doua a cărţii, *Adunare cuvintilor*, pe care autorul îl prezintă astfel: „apoi [după ce elevul a învăţat gramatica] să să apuce de-a învăţa şi adunare cuvintilor, ce s-au pus în fundul cărţuliii aceştie, în a doua parte. Şi măcar că această adunare de cuvinte este cu rusie înainte, că slujeşte pentru un moldovan să înveţi ruseşti, dar să poate zice cuvântul care îi va trebui înainte, au rusesc, au moldovenesc" (p. V), poate fi o prelucrare a unui vocabular similar aflat în anexele gramaticii avute ca model, cum sunt, de exemplu, cel din gramatica franceză şi germană a lui Peplier (sau Des Pepliers) şi cel din gramatica franceză şi italiană a lui Veneroni. Gramatica lui Peplier a fost tradusă şi în limba rusă, de Fedor Sokolïski (Moscova, 1780, reeditată în 1788)[12], unde anexa respectivă este intitulată *Sobranie franţuzskih i rossiïskih slov*. Sokolïski a înlocuit deci traducerea germană din original cu traducerea rusească. Aceeaşi anexă a gramaticii lui Peplier, împreună cu anexa intitulată *Recueil des adjectifs les plus familiers et les plus usités* a aceleiaşi gramatici, fuseseră traduse de Vasiliĭ Egorovici Teplov şi adăugate (cu paginaţie aparte) gramaticii lui Pierre Restaut, *Principes généraux et raisonnés de la grammaire françoise*, tradusă de el în ruseşte şi publicată la Sankt-Petersburg, în 1752[13]. Teplov nu a înlocuit traducerea germană din original, ci a adăugat traducerea în ruseşte, vocabularul fiind intitulat în lucrarea sa *Recueil des mots françois, russes et allemands / Sobranie slov franţusskih, rossiïskih i nemeţkih*. Aceste două anexe ale gramaticii lui Peplier, cu traducerea lor în ruseşte făcută de Teplov, au fost editate şi în volum separat, sub titlul menţionat, în anii 1773, 1776, 1780 şi 1785.

În capitolul *De băuturi* din *Adunare cuvintilor* sunt menţionate drept vinuri renumite: *vin de Románie*, *vin de Ren*, *vin de Franţie*, *vin de Ispanie* (p. 35). Ultimele trei se află menţionate şi în vocabularul gramaticii lui Peplier, în capitolul intitulat *Ce que l'on trouve dans la cave: Vin d'Espagne, de France, de Rhin*, fiind reproduse ca atare şi în traducerile ruseşti ale acestui vocabular[14]. Faptul că în versiunea românească enumerarea vinurilor renumite începe cu cel italian *de Románie* (produs în regiunea *Romagne* din nordul Italiei), iar ordinea în care sunt menţionate celelalte trei este alta decât la Peplier poate fi un indiciu că prelucrarea românească s-a făcut după un vocabular similar anexat unei gramatici italiene sau tradusă în italiană, în care autorul sau traducătorul italian a menţionat pe primul loc (şi în alt capitol decât în vocabularul lui Peplier) vinul celebru al ţării sale. Şi aspectul

[12] Vezi *Svodnâi katalog ruskoi knighi grajdanskoi peceati XVIII veka. 1725–1800*, tom. II, Moscova, 1964, p. 394–395. Ediţia din 1788 se găseşte la Biblioteca Centrală Universitară din Iaşi.

[13] *Ibidem*, tom. III, Moscova, 1966, p. 216–217. La BCU Iaşi există un microfilm după ediţia din 1762 a acestei gramatici.

[14] În traducerea lui Teplov, ed. 1762, p. 87, iar în cea a lui Sokolïski, ed. 1788, p. 279.

fonetic al numelui *Ren* „Rin" indică o sursă italiană a prelucrării românești. În eventualitatea că prelucrarea românească s-a făcut totuși după una din versiunile rusești ale vocabularului lui Peplier, menționea vinului *de Romănie* în capitolul respectiv s-ar putea datora lui Amfilohie Hotiniul, care a călătorit prin Italia. În orice caz, participarea lui la elaborarea părții a doua din *Lecțione* nu poate fi exclusă.

Folosim acest prilej pentru a face unele precizări în legătură cu originalul ghidului de conversație rus-român tradus de Mihail Strilbițchi sub titlul *De-ale casii voarbe...* (Iași, 1789), la care Amfilohie Hotiniul se referă astfel în *Lecțione*: „apoi [după învățarea gramaticii și a adunării cuvintelor], prinzând vreo carte a ceti moldovenească, au razgovoarile ce s-au tipărit de protopopa Mihail Strilbițchiĭ, veți vorbi pre bine moldovenești au rusești" (p. V–VI). *Domașnie razgovorî*, originalul ghidului de conversații tradus de M. Strilbițchi, este o lucrare anonimă apărută la Sankt-Petersburg, în anul 1749, având inițial textul paralel în patru limbi: franceză, germană, rusă și latină; sub această formă a fost reeditată, tot la Sankt-Petersburg, în 1756, 1788 și 1793. În anul 1773 a apărut, la Leipzig, în tipografia lui B. C. Breitkopf und Sohn, și la Riga, în tipografia lui Johann Friedrich Hartknoch, o versiune simplificată a acestei lucrări, numai cu textul paralel rusesc și german. Noua versiune a fost reeditată, tot la Riga, de către Hartknoch, în anii 1778, 1784 și 1789[15]. După una dintre aceste ediții (probabil nu după cea din 1789) a fost tradusă de M. Strilbițchi. Așadar, J. Fr. Hartknoch nu este *autorul* lucrării intitulate *Domașnie razgovorî / Gesprache von Haussachen* (Riga, 1789), cum a crezut Victor Vascenco[16], ci numai editorul ei.

Iași, aleea Gr. Ghica Vodă nr. 9

[15] Vezi *Svodnâi katalog...*, citat la nota 12, tom. I, Moscova, 1962, p. 307–308.
[16] Vezi *art. cit.* la nota 1, p. 234.

Emanuel Vasiliu

CONȚINUT DE CONȘTIINȚĂ ȘI SIMBOLIZARE

Informația primită de intelectul uman de la un obiect oarecare, *A*, este organizată și fixată de intelect într-un conținut de conștiință, *A'*. Conținutul de conștiință, care nu este încă un „concept" (în sensul obișnuit, folosit de F. de Saussure), reprezintă semnificantul unui semn oarecare, α.

În cazul în care conținutul de conștiință *A'* prezintă unele asemănări cu un alt conținut de conștiință, *B'*, spunem că *A'* simbolizează pe *B'*.

În măsura în care *B'* este semnificat prin β, spunem că α simbolizează pe β. Așadar, relația de simbolizare se stabilește între s e m n e : semnul α simbolizează semnul β.

În acest sens trebuie, credem, să înțelegem afirmația lui I. Coteanu că „semnul verbal poate trimite la alt semn" și că, „în acest caz, el devine simbol (verbal)"[1].

În această situație devine mai clar, credem, ce trebuie să înțelegem prin afirmația lui I. Coteanu[2] că simbolul este „semnul care trimite la obiect prin intermediul altui semn": semnul α trimite la *B'* „prin intermediul" semnului β.

În felul acesta se justifică, credem, părerea lui F. de Saussure că simbolul (spre deosebire de semn) are un caracter m o t i v a t . Motivația constă în a s e m ă n a r e a dintre conținutul de conștiință *A'* și conținutul de conștiință *B'*. Ca să rămânem la exemplele lui I. Coteanu: dintre conținutul de conștiință corespunzător semnificantului *leu* și conținutul de conștiință vehiculat de semnul *putere*[3].

Institutul de Fonetică și Dialectologie
„Al. Rosetti"
București, Calea 13 Septembrie nr. 13

[1] I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*, I, București, Editura Academiei, 1973, p. 24.

[2] *Op. cit.*, p. 22.

[3] Pentru întreaga teorie, v. Emanuel Vasiliu, *Câteva reflecții asupra distincției* semn-simbol, în *Elemente de filosofie a limbajului*, București, Editura Academiei Române, 1995, p. 81 și urm.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 581, București, 1995

Laura Vasiliu

-ER: SUFIX SAU VARIANTĂ?

1. O regulă unanim recunoscută în studiile românești de formarea cuvintelor este aceea că, atunci când este precedat de sunetele *ĵ, k', g', č, è*, regional, și *ş', j'*[1], sufixul *-ar* se transformă în *-er* (considerat a fi variantă a lui *-ar*)[2].

În conformitate cu această regulă, derivate ca: *gunoier, genuncher, privegher, cenuşer* (lit. *cenuşar*), ca și explicarea lor prin *gunoi*, respectiv *genunchi, priveghi*, reg. *cenuşe* + *-ar*, apar ca perfect normale.

Raportate la aceeași regulă însă, nu mai apar normale formații ca: *gozer, mâner*, sculer explicate prin: *goz, mână, sculă* + *-ar*[3] (contextul fonetic nu justifică transformarea *-ar* > *-er*).

2. Unele explicații oferite în dicționare sau glosare pentru derivate în *-er* inexplicabile fonetic sugerează că soluțiile de tipul „*mâner* < *mână* + *-ar*", fără nici o mențiune specială, sunt apreciate de unii lexicografi ca nesatisfăcătoare. Câteva exemple:

bălter < *baltă* + *-er* (Arvinte, T.),
haiter < *hait* + *-er* (Gl. reg.),
drănicer < *draniță* + *-er* (DEX),
paracliser < *paraclis* + *-er* (DEX[2]; în DLR: *paraclis* + *-ar*),
acatister < *acatist* + suf. col. *-ar* modificat în *-er* (DA),
furceriu < *furcă* („poate din *furcel*, cu asim. *r-l* > *r-r*" DA),
patrer „de la *patru*" (fără specificarea sufixului, DLR)

și chiar:

albier < *albie* „prin suf. nom. ag. *-er* (< *-ariu*) (DA).

Lasând la o parte ultimul exemplu care, prin structura fonetică a bazei, se încadrează perfect în regula variantei *-er* a lui *-ar*, observăm că:

– 5 formulări din cele enumerate aici înregistrează un segment derivativ *-er* a cărui proveniență din *-ar*, chiar dacă e presupusă, nu e explicată, iar

– 2 formulări (la *patrer, furceriu*) evită, în maniere diferite, specificarea sufixului.

[1] În cazul lui *străjer* limba literară a ales varianta în *-er*, cea în *-ar* (*străjar*) fiind considerată „învechită și populară" (v. DLR, s.v.).

[2] V., de exemplu, Ecaterina Ionașcu, *Sufixele -ar și aș la numele de agent*, în SMFC, I, 78; I. Coteanu, A. Bidu-Vrănceanu, *Limba română contemporană*, Vol. II. *Vocabularul*[2], București, EDP, 1985, p. 202.

[3] V. DA și, respectiv DLR, s.v.

LR, XLIV, nr. 9-12, p. 583–586, București, 1995

Există şi unele încercări de explicare a apariţiei acestui *-er* în contexte fonetice specifice pentru *-ar*.

După descrierea detaliată a condiţiilor în care *-ar* devine *-er*, G. Pascu[4] afirmă: „O dată astfel născut *-eríŭ* s-a întrebuinţat pentru a deriva: *potcoveríŭ, sărcineríŭ*, şi s-a substituit în *stoler* < bg. *stolar*."

În mod asemănător, adică prin influenţa variantei *-er* a lui *-ar*, explică şi Iorgu Iordan[5] apariţia variantei populare *şcoler* a lui *şcolar*. Iar mai târziu[6], remarcând asemănarea dintre sufixele neologice *-ier*, *-er* şi varianta *-(i)er(iu)* a vechiului *-ar(iu)* (moştenit sau împrumut foarte vechi), Iorgu Iordan sugerează că între *-ier*, *-er*, de o parte, şi *-(i)er(iu)*, de altă parte, se poate produce un amestec.

Explicaţii pentru apariţia lui *-er* apar şi în DA:

bănicer < „*baniţă* + *-ar* (cu prefacerea obişnuită a grupei *-ţar* > *-cer*)"

credincer, lăicer derivate „(d. model sl.)" din *credinţă, laviţă* + *-ar*.

Faptele menţionate în acest paragraf arată că statutul segmentului derivaţional *-er* ocurent în contexte fonetice nespecifice este o problemă care se cere rezolvată.

3. Derivatele formate cu acest *-er*, numeroase, pot fi grupate în câteva clase. O primă partiţie, care include toate derivatele în discuţie distinge:

A. derivatele în *-er* care au dublete în *-ar*, cu sau fără deosebiri semantice (*sărciner/-ar*; *brănişter/-(e)ar*);

B. derivatele în *-er* fără dublete în *-ar* (mâner).

În interiorul clasei *A.* se pot distinge subclase după: *a.* structura formală a bazei şi *b.* raportul dintre sensul derivatului în *-er* şi cel al dubletului în *-ar*. Clasa *B.*, în mod evident, nu permite decât subclase de tipul *a.* (formale).

Subdiviziunile de tipul *a.* ale clasei *A.* sunt:

A.a.1. Derivate de la baze în *-e*: *brănişter, câiner, florer*[7], *şepter*[8]. Se poate presupune că forma derivatului este determinată aici de finala bazei. Această determinare nu este însă obligatorie, după cum o arată dubletele în *-ar* de la aceleaşi baze; *brănişt(e)ar, câinar, florar, şeptar*.

A.a.2. Derivate cu tema în *-ţ-* transformat în *-č-* (alternanţa *ţ-č* nu apare în morfologie): *cârticer, jitnicer, pivnicer, trâmbicer*, (< *cârtiţă, jitniţă* etc.). S. Puşcariu[9] a discutat acest tip de „jocuri", definindu-le ca alternanţe diferite în derivare faţă de morfologie (*braţ–braţe*). El le pune în legătură (doar) cu succesiunea temă-sufix şi le încadrează într-o serie de alternanţe (*t-č, d-j* etc.) corelate cu anumite sufixe (*-or, -os, -ună*; *-or, -os, -uie* etc.: *fierbincior, urâcios, minciună*; *rotunjor, flămânjos, grămăjuie*). Reţinem însă şi aici că unele derivate în *-(č)er* au dublete în *-(ţ)ar* (deci cu păstrarea nealterată a consoanei tematice):

[4]Dr. G. Pascu, *Sufixele româneşti*, Bucureşti, Ediţiunea Academiei Române, 1916, p. 92.

[5]BPh, VI, 41.

[6]*Limba română actuală*[2], Bucureşti, Socec, 1947, p. 179.

[7]În DA (s.v. *florar*) se sugerează o explicaţie pentru *florer* „luna mai " prin influenţa lui *prier*.

[8]Derivatele *bucher* şi *zecer* nu intră în această categorie deoarece *-er* se explică aici (şi) prin consoanele tematice: *-k'-*, *-č-*.

[9]*Limba română*. Vol. II. *Rostirea*, Bucureşti, EA, 1994, p. 267.

cârtiţar, jitniţar, pivniţar, trâmbiţar[10].

A.a.3. Derivate cu baze care nu prezintă o caracteristică formală constantă: *gărdiner, sculer*, cu dublete în *-ar*.

Subdiviziunile de tipul *b.* ale clasei *A.* sunt:

A.b.1. Termenii dubletelor de tipul celor menţionate sub *A.a.1. -3.* prezintă diferenţe semantice şi/sau morfologice. De exemplu: *cârticer* m. „buboi ..."/*cârtiţar* m. „masculul cârtiţei; prinzător de ...", n. „muşuroi de ...", *coliver* n. „masă pe care se pun colivele"/*colivar* m. „mâncător de ...", *drănicer* m. „persoană care face draniţe"/*drăniţar* n. „pânză care se aşterne peste ...", *florer* m. „luna mai"/*florar* m. „cultivator sau vânzător de ...", n. „instrument ...", *potcover* n. „ciocan mic pentru potcovit"/*potcovar* m. „meşter care face şi pune potcoave", n. „toc de piele cu uneltele necesare pentru potcovit", *sărciner* n. „par înfipt în pământ de care se atârnă diferite obiecte gospodăreşti"/*sărcinar* m. „persoană care transportă o sarcină".

A.b.2. Termenii cuplurilor (ambii învechiţi, regionali sau populari) sunt sinonimi. De exemplu: *brănişter-brănişt(e)ar, cotrucer-cotruţar, grăuncer-grăunţar, jitnicer-jitniţar.*

Subdiviziunile clasei *B.* sunt:

B.a.1. În inventarul de care dispunem în momentul de faţă nu avem exemple ilustrative pentru o subclasă care ar corespunde subclasei *A.a.1.*: derivate în *-er* de la baze în *-e* fără dublete în *-ar*[11].

B.a.2. Derivate cu tema în *-ţ-* fără dublete în *-ar*: *cărucer* (< *căruţă*), *grănicer.*

B.a.3. Derivate cu baze lipsite de o caracteristică formală constantă fără dublete în *-ar*: *haiter, lăder, mâner.*

4. Exemplele de sub *A.a.1* şi *A.a.2.* reprezintă posibile explicaţii fonetice pentru apariţia derivatelor în *-er* care nu satisfac regula condiţionării fonetice a variantei *-er* a lui *-ar*. Exemplele de sub *A.b.1.* reprezintă posibile explicaţii semantice şi morfologice pentru menţinerea distincţiei derivate în *-er* derivate în *-ar* de la aceleaşi baze obţinute prin mecanismele fonetice relativ particulare descrise sub *A.a.1.* şi *A.a.2.* Explicaţiile de sub *A.a.1., A.a.2.* şi *A.b.1.* nu pot fi însă interpretate ca reguli deoarece în toate cele trei tipuri de situaţii detaşate transformările şi corelaţiile menţionate nu se aplică în mod obligatoriu (v. dubletele în *-ar*, dubletele fără distincţii semantice şi morfologice - *A.b.2.*). Deci sunt cazuri în care raportul *-er* : *-ar* poate fi justificat în termeni fonetici corelaţi relativ frecvent cu termeni semantici şi morfologici.

Rămân în afara explicaţiilor dubletele în *-ar, -ţar* fără diferenţe semantice în raport cu termenii în *-er, -cer.* Rămân, de asemenea, în afara explicaţiilor derivatele în *-er* fără structura fonetică a bazelor menţionată sub *A.a.1.* şi *A.a.2.*, cu sau fără dublete (*acatister, mâner*; *coliver/-ar*, v. mai sus; *gozer* var. (sin.) la *gozar*).

[10] Semnalăm şi situaţia cuplurilor: *credincer/credenţar*, cu termenii raportabili la baze diferite: *credinţă/credenţ* „bufet", *cârnăţer/cârnăţar*, cu ambii termeni fără modificarea consoanei tematice, sau *vârnicer/vârnicar*, ambii formaţi de la *varniţă* cu modificarea consoanei tematice.

[11] În DA (s.v. *câne*) apare un *câner* fără dublet în *-ar*. În DA ms. însă apar şi: *câinar*[1], sinonim cu *câner*, şi *câinar*[2] „vânt de miazăzi".

5. Faptele descrise în § **3.-4.** par să constituie argumente pentru existența în limba română a unui sufix *-er* care se atașează la baze românești vechi. Acest sufix ar fi o m o n i m cu sufixul *-er* care se atașează la baze neologice[12] (*boxer*, *cortiner*, *matrițer*) și cu varianta *-er* a sufixului *-ar*. El ar avea aceleași funcții ca *-ar* și, parțial, ca *-er* neologic.

Această situație generează dificultăți în procedura de caracterizare și clasificare a derivatelor în *-er* cu baze românești vechi (v. § **2.**). Ea determină, credem, mai multe soluții posibile:

1. tratarea lui *-er* cu baze românești vechi ca un e l e m e n t derivativ d i s t i n c t atât în raport cu *-er* cu baze neologice, cât și în raport cu *-er* variantă condiționată a lui *-ar*;

2. tratarea lui *-er* vechi și a lui *-er* neologic împreună, ca un s i n g u r s u f i x.

Pentru a fi aplicabilă în analiza derivatelor cu *-er* vechi, soluția 1. cere anumite precizări. Aceste precizări conduc, la rândul lor, la 2 soluții posibile:

1.1. tratarea lui *-er* vechi ca un sufix independent atât în raport cu *-er* neologic, cât și în raport cu *-ar* (independența lui *-er* vechi față de varianta *-er* a lui *-ar* nu implică în mod necesar independența față de *-ar*, v. 1.2.);

1.2. tratarea lui *-er* vechi ca un sufix independent de *-er* neologic, dar nu și de *-ar*.

În cazul alegerii soluției 1.2. trebuie optat mai departe între:

1.2.1. tratarea lui *-er* vechi ca o v a r i a n t ă n e c o n d i ț i o n a t ă fonetic[13] a lui *-ar* și

1.2.2. tratarea lui *-er* vechi ca s u f i x d i n a c e e a ș i s e r i e cu *-ar*[14].

6. Soluția 1.1. prezintă avantajul că permite aplicarea consecventă a principiului condiționării fonetice la derivatele în *-er* ca și la cele în *-ar* și, totodată, asigură omogenitatea etimologică a bazelor de derivare. Această soluție conduce însă la mărirea inventarului de sufixe cu un sufix omonim cu alt sufix (*-er* neologic).

Soluția 1.2.1. nu conduce la mărimea inventarului de sufixe, dar favorizează aplicarea inconsecventă a condiționării fonetice în analiza derivatelor (sufixul *-ar* ar avea 2 variante *-er*: una condiționată și alta necondiționată fonetic).

Soluția 1.2.2. nu implică inconsecvența în analiza fonetică a derivatelor, dar conduce la mărirea inventarului de sufixe.

Soluția 2., care implică neomogenizarea etimologică a bazelor de derivare, are în sprijinul ei soluția general adoptată pentru sufixul *-ar*, anume originea multiplă: moștenit și împrumut (de diferite origini)[15].

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan"
București, Calea 13 Septembrie nr. 13

[12]Firește nu poate fi vorba de omonimie cu sufixul omograf *-er* neologic din formații ca: *stárter*, *supórter*.

[13]Această variantă *-er*, necondiționată fonetic, se realizează uneori în forma *-ier* la derivate ca *acatistier*, *paraclisier*, *zilier* (variante la *acatister*, *paracliser*, *ziler*). Apariția acestor forme se poate explica prin confuzia dintre derivatele în *-er* cu tema în iot și cele cu tema în consoană. V. punctul de vedere al lui Iorgu Iordan, *loc. cit.* în nota 6, și *Limba română contemporană*[2], București, Editura Ministerului Învățământului, 1956, p. 310.

[14]Pentru conceptul de sufix(e) din aceeași serie, v. FC, II, 22.

[15] Vezi Ecaterina Ionașcu, *op. cit.*, 77–78.

Adrian Voica

VARIETĂȚI ALE CELULELOR RITMICE PENTA- ȘI HEXASILABICE ÎN VERSUL CULT ROMÂNESC

Actualizarea „picioarelor ritmice" din versificația greco-latină (sub denumirea de „elemente ritmice"), dar și a unor ritmuri combinate, constituie pentru Mihai Bordeianu o acțiune absolut necesară, preliminară demonstrației că versul românesc este poliritmic[1].

Terminologia aleasă (calchiind realități ale prozodiei antice greco-latine) nu este nouă în esența ei, căci despre troheu (–v), iamb (v–), dactil (–vv), amfibrah (v–v), anapest (vv–), peoni (I: –vvv; II: v–vv; III: vv–v; IV: vvv–) și coriamb (–vv–) vorbiseră și metricienii mai vechi – începând cu Radu Meledon și I. Heliade Rădulescu, în prima jumătate a secolului trecut[2].

Noi – pentru versificația românească – sunt termenii care indică alcătuirea prozodică a cuvintelor (sau a sintagmelor) penta- și hexasilabice. Astfel, pentru prima categorie este propusă denumirea de m e s o m a c r u (vvv–v), iar pentru cea de a doua, întocmai ca în versificația antică, cea de h i p e r m e s o m a c r u (vvv–vv)[3]. Tot el vorbește – primul în literatura noastră de specialitate – despre r i t m u l c r e t i c[4].

Această îmbogățire a terminologiei era necesară, în viziunea lui Mihai Bordeianu, tocmai pentru a facilita cercetătorului român explorarea în adâncime a oricărui tip de vers (izometric sau heterometric). Totuși, metoda (în ansamblul ei) a fost contestată, I. Funeriu, de pildă, considerând că „explozia terminologică nu are [...] nici un temei științific și nici o justificare teoretică"[5].

J u s t i f i c a r e a t e o r e t i c ă exista însă, deoarece Mihai Bordeianu apelează la termeni care să precizeze în primul rând m ă s u r a d i f e r i t ă a cuvintelor și a sintagmelor ce formează celule ritmice penta- și hexasilabice. Despre p o z i ț i a silabei accentuate în cadrul acestora el nu vorbește nicidecum, deși anticii distingeau un număr de cinci varietăți pentru m e s o m a c r u și șase pentru h i p e r m e s o m a c r u.

Atitudinea lui Mihai Bordeianu față de varietățile ritmice menționate se explică prin faptul că nu toate se regăsesc în versul cult românesc. Mesomacrul I (–vvvv), de pildă, nu apare nici la început de vers și nici spre mijlocul acestuia. Cu atât mai

[1] Mihai Bordeianu, *Versificația românească*, Iași, Editura Junimea, 1974.
[2] Cf. Olimpia Berca, *Poetici românești*, Timișoara, Editura Facla, 1976, p. 64–110.
[3] Mihai Bordeianu, *op. cit.*, p. 114–117.
[4] *Ibidem*, p. 104–105.
[5] I. Funeriu, *Versificația românească*, Timișoara, Editura Facla, 1980, p. 22.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 587–595, București, 1995

puțin ar putea fi descoperită prezența lui în finalul versului, adică acolo unde, potențial, se află rima. Cum dactilul (–vv) structurează rima dactilică, iar peonul I (–vvv) pe cea hiperdactilică, mesomacrul I (–vvvv) ar trebui să determine o rimă în care, după ictusul forte, să urmeze patru silabe neaccentuate. Or, un asemenea tip rimic nu există în poezia noastră. Prin urmare, devine superfluă eventuala numerotare, din moment ce mesomacrul I, ca varietate a celulei pentasilabice, este absent din ansamblul realităților prozodice românești.

Totuși, nu este lipsit de interes să urmărim, în funcție de locul pe care-l ocupă silaba accentuată în cadrul mesomacrului, cât de productivă (sau expresivă) este varietatea respectivă.

Când accentul se mută pe silaba a doua (v–vvv), celula rezultată intră în circuitul prozodic, dimensionând cuvinte sau sintagme specifice metrului respectiv. Altfel spus, această varietate de mesomacru are mai mult un rol funcțional. În *Luceafărul* eminescian îl întâlnim de câteva ori, fie în prima parte a strofei:

„Și cât de viu s-aprinde el
v– v– v–v–
În orișicare sară",
v–vvv –v

fie în a doua ei parte:

„Un vânăt giulgi se-ncheie nod
v–v– v–v–
Pe umerele goale".
v–vvv –v

Mesomacrul descris apare și în lirica actuală, uneori alături de hipermesomacru, ca în această strofă din poezia *Nunți* de Leonid Dimov:

„*Cusătoresele* subțiri
vvv–vv v– (hipermesomacru + iamb)
Așteaptă goale prin dantele
v–v –v vv–v (amfibrah + troheu + peon III)
Taxiuri lirice cu miri
v–v –vv v– (amfibrah + dactil + iamb)
La geamurile paralele".
v –vvv vv–v (mesomacru + peon III)

Mult mai rar, această varietate ritmică devine și expresivă. În următoarea strofă din *Pe lângă plopii fără soț...* Eminescu o utilizează în ultimul vers:

„Un chip de-a pururi adorat
v– v–v vv–
Cum nu mai au perechi
v–vv v–

Acele zâne ce străbat
v–v –v vv–
Din timpurile vechi".
v–vvv –

În versul care conține mesomacrul există numai două accente, dintre care unul pe cuvântul de rimă – aspect, de altfel reperabil și în *Luceafărul*. Totuși, Eminescu reușește aici, prin articularea unui cuvânt („timpurile") și prin tehnica accentuării, să exprime în depărtarea temporală. Căci, după accentuarea lui *i*, care este o vocală închisă, dar penetrantă sonor, urmează o descreștere auditivă, care nu este cu nimic contrazisă de sunetul vocalei *e*, structurând prozodic un cuvânt monosilabic. Îndepărtarea temporală este sugerată astfel prin scăderea intensității sonore, ca urmare a faptului că Eminescu își alege cuvintele și în funcție de potențialul expresiv al fonemelor ce le compun.

Această varietate de mesomacru nu apare în rima vreunui vers, deși – teoretic – ar putea alcătui o rimă hiperdactilică.

Atunci când ictusul cade pe silaba a treia (vv–vv), determinând o celulă armonios construită, mesomacrul respectiv ocupă în vers orice poziție. Îl întâlnim, la început de vers, în *Lunca din Mirceşti,* pastelul lui Alecsandri:

„Sub verdeața drăgălașă dispar crengile pe rând
vv–v vv–v// v– –vv v–
Și sub crengile umbroase, mierla sare șuierând"
vv–vv v–v// –v –v vv–

și tot astfel în *Sici, bei* de T. Arghezi:

„ – Nu se poate ! – strigă cei cu bei –
–v –v/ –v –v–
Te-am văzutără câteștrei...".
vv–vv vv–

În *Păianjenul* de Lucian Blaga, el se află însă la sfârșit:

„Gonit de crucile sădite pe cărări
v– v–vv v–v vv–
Pan
–
se-ascunse *într-o peșteră".*
v–v vv–vv

Cum poezia este scrisă în vers alb, mesomacrul respectiv nu are relevanța prozodică specifică versului izometric. Cea mai bună dovadă că această varietate ritmică poate fi utilizată cu succes în finalul versurilor, structurând rima dactilică, ne este oferită de G. Topîrceanu, autorul poeziei *Primăvară*. Mesomacrul apare aici ca ultimă celulă ritmică, încheind așadar poezia:

„Pe trotuar, alături saltă
vv–/ v–v –v
Două fete vesele...
–v –v –vv
Zău că-mi vine să-mi las baltă
–v –v vv–v
Toate *interesele*".
–v vv–vv

Când acționează concomitent cu hipermesomacrul, r e p e t i ț i a provocată de poziția identică a silabei accentuate în cuvintele de rimă înlesnește sonorități specifice, de obicei folclorului. Realizarea îi aparține lui Eminescu, în finalul poeziei *Revedere*:

„Marea *și cu râurile,*
–v vv–vvv (troheu + hipermesomacru)
Lumea *cu pustiurile,* (troheu + hipermesomacru)
–v vv–vvv
Luna *și cu soarele,*
–v vv–vv (troheu + mesomacru)
Codrul *cu izvoarele*"
–v vv–vv (troheu + mesomacru)

Dar cea mai productivă unitate ritmică pentasilabică este mesomacrul cu accent prozodic pe silaba a patra (vvv–v).

Poziția ictusului (pe o silabă cu număr par), obligatorie în versul iambic, permite constatarea că această varietate de mesomacru nu putea lipsi din endecasilabii sonetelor.

Într-adevăr, în primul terțet din *Sunt ani la mijloc*, comparându-și iubita cu o stea, Eminescu recurge în fiecare vers la celula pentasilabică descrisă:

„Tu nici nu știi a ta *apropiere*
v– –v v– vvv–v
Cum inima-mi de-adânc *o liniștește,*
v–vv v– vvv–v
Ca răsărirea stelei în tăcere".
vvv–v –v vv–v

La rândul său, Mihai Codreanu, prin situarea mesomacrului în finalul endecasilabilor, conferă rimei capacitatea de a caracteriza mai bine cuvântul situat înaintea cezurii mobile, de obicei exprimat prozodic printr-un dactil. Apelând frecvent la acest procedeu, autorul *Statuilor* creează o schemă ritmică vădind mult rafinament în arta versificației:

„Tăria marmorei *nepieritoare*"
v–v –vv/ vvv–v (6A + 5B)
(*Șarpele cu clopoței*)

★

„Închidem rănile *de-odinioară*"
v–v –vv/ vvv–v (6A + 5B)
(*Pajul Cupidon*)

În ambele exemple, emistihul B, rezervat mesomacrului ca unică prezență ritmică, face parte dintr-un endecasilab „a maiore".

Tot lui Mihai Codreanu îi aparține și schema în care dactilul (–vv) este înlocuit cu anapestul (vv–). Dar poziția mesomacrului, ca și partajarea endecasilabului în emistihuri, păstrează tiparul anterior. De asemenea, trebuie remarcat faptul că emistihul B răspunde unei comparații:

„Cu zgomot monoton *ca de morișcă*"
v–v vv–/ vvv–v (6A + 5B)
(*Rigoletto*)

★

„Prin noapte licărești *ca diamantul*".
v–v vv–/ vvv–v (6A + 5B)
(*Terra*)

Situarea mesomacrului în rimă devine și mai expresivă în versul scurt. Eminescu rămâne și în această privință un model desăvârșit.

După cum se știe, în *Luceafărul*, vorbirea Demiurgului se caracterizează, la un moment dat, prin acumularea de argumente, având, toate, aceeași finalitate: încercarea de a-l determina pe Hyperion să renunțe la gândul nesăbuit privind schimbarea condiției sale. Tiparul prozodic ales este unul singur: după un iamb urmează un mesomacru (v– vvv–v). Demiurgul se oferă să-i dea lui Hyperion înțelepciune („Să-ți dau *înțelepciune*?"), ca și pământul întreg („Să-l faci *împărăție*") – numai să alunge gândul renunțării la condiția sa. Oamenii sunt muritori. În două versuri, nuanțând tabloul aceleiași realități („Și mor *spre a se naște*"; „Și vezi *ce te așteaptă*"), Demiurgul recurge exclusiv la tiparul menționat, în care mesomacrul câștigă în expresivitate tocmai prin situarea lui în același loc în schema ritmică.

Efecte prozodice obține și T. Arghezi prin poziționarea mesomacrului, în *Pui de vânt*, la sfârșitul unor versuri care împrumută din folclor câteva trăsături definitorii: ritmul trohaic, măsura de 8 silabe și rimele perechi:

„Calcă lin *și cu sfială*, –v– vvv–v
Ca pe foi *de poleială*, vv– vvv–v
Șovăind *că poate strică* vv– vvv–v
Gâzele *de majolică*". –vv vvv–v

Și în lirica actuală acest tip de celulă pentasilabică apare adesea în finalul versurilor.

Nichita Stănescu, de exemplu, rezervă unor sintagme cu structură de mesomacru funcția de rimă într-o poezie în care și prin metrul diferit se atrage atenția asupra versului astfel constituit:

„O, du-te tu-mpingând o frunză
–/ –v –v– v–v (9)
de palmier, *care-am ţinut-o*
vvv –/ vvv–v (9)
sprânceană verde şi foşnită
v–v –v vv–v (9)
la ochiul marelui *de Benvenuto*"[6].
v–v –vv vvv–v (11)

Totuşi, varietatea ritmică pentasilabică cea mai bogată în semnificaţii este aceea în care accentul de intensitate cade pe ultima silabă (vvvv–). Acest tip de mesomacru presupune o linie sonoră ascendentă, cu efecte prozodice diverse şi surprinzătoare.

Eminescu, de pildă, îl utilizează în primul vers din *La steaua*, pentru a sugera prozodic înălţarea astrului şi fixarea lui pe bolta cerească:

„La steaua *care-a răsărit*",
v–v vvvv–

iar T. Arghezi îi surprinde, în *Candori,* virtuţile de f a p t i m p r e v i z i b i l. Tocmai din aceste raţiuni, mesomacrul este plasat într-un vers aparte, care încheie de fapt şi poezia:

„Are patru spargeri, în dosare
–v –v –v/ vv–v
Nouă furturi de buzunare,
–v –v vvv–v
Şi un păcat neiertat:
vvv– vv–
Un asasinat".
vvvv–

Acelaşi autor atribuie mesomacrului respectiv, într-un cunoscut *Psalm*, o încărcătură dramatică evidentă. Dar el recurge concomitent, în cadrul strofei cu versuri iambice, la trei perturbări ritmice care au darul să estompeze ceea ce, de fapt, afirmase patetic prin intermediul mesomacrului. În lumea concepută ca p o v e s t e b i b l i c ă, numai conştiinţa poetului este traversată de întrebări grave privind existenţa divinităţii:

„*Singuri* acum, în marea ta poveste
–vv–/ v–v– v–v
Rămân cu tine *să mă mai măsor*,
v– v–v vvvv–

[6] Să se observe că în acest vers apare schema ritmică utilizată adesea de Mihai Codreanu în sonetele sale.

Fără să vreau să ies biruitor.
–vv– v– vvv–
Vreau să te pipăi şi să urlu: „Este!"
– vv–v vv–v/ –v

Mesomacrul – aşa cum apare el în versul românesc şi cum a fost receptat în studiile noastre de versificaţie – defineşte celula ritmică pentasilabică numai în privinţa metrului şi nicidecum a poziţiei accentului. Lipsind varietatea cu ictus pe prima silabă (–vvvv), devine inoperantă eventuala numerotare (ca în versificaţia greco-latină), căci atunci 2 ar deveni 1, 3 ar lua locul lui 2 ş.a.m.d.

Cu cât metrul celulei se măreşte, cu atât varietăţile sale accentuale se reduc numeric. Afirmaţia este valabilă, se înţelege, pentru versul românesc.

Dacă în schemele prozodice pot fi descoperite patru varietăţi de mesomacru (notate, eventual, A, B, C şi D), în cazul hipermesomacrului – celulă ritmică hexasilabică – numărul acestora scade la trei (cu accent pe silabele 3, 4 sau 5).

Ca şi în cazul mesomacrului, hipermesomacrul grupează în jurul unui accent un număr important de silabe, structurând prozodic fie un cuvânt, fie o sintagmă.

Teoretic, celula purtând această denumire ar trebui să fie şi expresivă, deoarece metrul îi facilitează lectorului o receptare adecvată.

Eminescu a intuit genial acest lucru, fiindcă nu o dată hipermesomacrul apare în versurile lui lipsit de alte vecinătăţi ritmice.

Astfel, în finalul poeziei *Mai am un singur dor* (care a cunoscut numeroase tipare), prin unicul accent existent în vers este mai bine sugerată starea poetului, de singurătate absolută:

„Va geme de patemi v–v v–v
Al mării aspru cânt... v–v –v –
Ci eu voi fi pământ v– v– v–
În singurătate-mi". vvvv–v

Odată găsit acest vers, el nu va mai fi abandonat, indiferent de numărul variantelor pe care avea să le cunoască poezia...

Dintre acestea, o reţinem mai ales pe cea notată de Perpessicius: III. I. 2277, 99 + 99 v., pentru că în cuprinsul ei întâlnim un cuvânt cu încărcătură metaforică şi structură hexasilabică, menit să evoce astrul nopţii, nelipsit din poezia romanticilor:

„Să treacă lin prin vânt v–v– v–
Întunecătoarea vvvv–v
De-asupră-mi teiul sfânt v–v –v–
Să-şi scuture floarea".[7] v–vv –v

[7] Cf. Mihai Eminescu, *Opere*, III, *Poezii tipărite în timpul vieţii*. Ediţie critică îngrijită de Perpessicius, Bucureşti, F.R.M., 1944, p. 274.

Totuşi, poetul va renunţa la această imagine, cauza principală fiind construcţia prozodică de acelaşi tip (vvvv–v) din finalul poeziei. Pentru ca efectul ritmic scontat să nu se diminueze (prin repetare), Eminescu înlocuieşte cuvântul „Întunecătoarea", dar păstrează esenţa tabloului nocturn descris:

„Pe când cu zgomot cad v– v–v
Izvoarele-ntruna, v–vv–v
Alunece luna v–vv –v
Prin vârfuri lungi de brad". v–v– v–

Şi celelalte două varietăţi de hipermesomacru existente în poezia noastră au relevanţă prozodică. Una – cea cu accent pe silaba a patra (vvv–vv) – pentru că determină o rimă dactilică:

„Las' Arhimandr*ítului*",
– vvv–vv

iar cea cu ictus pe silaba a treia (vv–vvv) fiindcă structurează o rimă hiperdactilică:

„Marea şi cu *rấurile*".
–v vv–vvv

Versurile citate provin din *Doina* şi din *Revedere*.

Nu totdeauna când se află în rimă hipermesomacrul este şi expresiv. La Mihai Codreanu, de pildă, în contrast evident cu măiestria utilizării mesomacrului, funcţia celulei hexasilabice se reduce strict la indicarea metrului unităţii ritmice respective. Deşi structurează prozodic unul din termenii comparaţiei, din cauza poziţiei cezurii mobile, care se situează înaintea troheului şi nu după acesta, putând chiar genera ambiguităţi în partajare[8], pauza nu mai individualizează o celulă anume, ci o înlănţuire de unităţi ritmice. Situaţia menţionată este specifică endecasilabului „a minore" cu care se încheie primul catren din sonetul *Mi-aş pierde Paradisul*:

„Privirea ta e trandafir în floare...
v–v–/ vvv– v–v
Şi fruntea, crin... şi zâmbetele, miere...
v–v/ –/ v–vvv/ –v
Şi trupul, val... şi mersul, adiere...
v–v/ –/ v–v/ vv–v
Şi glasul, cântec *de privighetoare.*"
v–v/ –v vvvv–v

[8] Schema: amfibrah + troheu + hipermesomacru (v–v/ –v vvvv–v), determinând un endecasilab „a minore", poate fi uşor confundată cu cea la care Mihai Codreanu recurge adesea: amfibrah + dactil + mesomacru (v–v –vv/ + vvv–v). Calitatea silabelor şi ordinea lor nu se schimbă. Doar cezura operează în alt loc, determinând un endecasilab „a maiore".

*

Din exemplele date, care înlesnesc unele concluzii cu privire la prezența celulelor penta- și hexasilabice în versul cult românesc, rezultă că varietățile acestora sunt incomplete – în comparație cu cele existente în prozodia greco-latină. Dacă acolo, ca și în cazul peonilor, conta poziția silabei lungi, determinând varietățile numerotate I, II, III, IV și V (pentru mesomacru) și I, II, III, IV, V și VI (pentru hipermesomacru), în studiile românești de versificație celulele penta- și hexasilabice împrumută denumirile antice, dar nu și semnificația lor de bază. Căci atenția cercetătorilor, începând cu Mihai Bordeianu, se îndreaptă exclusiv spre metrul acestora și nicidecum spre locul accentului de intensitate, corespunzând, în schema ritmică, unui ictus comun sau celui forte, din clauzulă. E drept, când stabilim modulul ritmic al unui vers, punem toate accentele, pentru a demonstra că acesta este binar sau ternar. Accentele respective se numesc ritmice și nu apar, toate, în schema supusă analizei. Contează aici numai accentul principal al cuvintelor, iar interpretarea schemei astfel rezultate poate duce la descoperirea unor frumuseți nebănuite ale textului poetic.

Firește, atunci când un mesomacru (de pildă) figurează într-un ansamblu ritmic oarecare, nimeni nu ne împiedică să vorbim despre poziția accentului în cadrul acestei structuri. Dar, dincolo de configurația silabică și potențiala valoare expresivă, mesomacrul și hipermesomacrul atrag atenția asupra metrului, denumind ca atare celula pentasilabică și, respectiv, hexasilabică.

Facultatea de Litere
Iași, b-dul Copou nr. 11

SUMARUL REVISTEI „LIMBA ROMÂNĂ" PE ANUL 1995

LINGVISTICĂ GENERALĂ

1. PANĂ DINDELEGAN, GABRIELA, Structuralism, **9–12,** p. 515–520.
2. PÂRLOG, HORTENSIA şi VULTUR, SMARANDA, Conştiinţa metalingvistică şi nivelul de limbaj în povestirea orală, **3–4,** p. 83–86.
3. PLOAE HANGANU, MARIANA, Specificul terminologiei ca ştiinţă în raport cu celelalte ştiinţe ale limbajului, **9–12,** p. 529–532.
4. ŞERBĂNESCU, ANDRA, Un model integrator, **9–12,** p. 563–572.
5. VASILIU, EMANUEL, Conţinut de conştiinţă şi simbolizare, **9–12,** p. 581.

CULTURĂ ŞI LIMBĂ

6. MODVAL, LUDMILA, Câmpuri semantice în lirica populară din Transilvania, **3–4,** p. 147–154.

VIAŢA CUVINTELOR

7. AVRAM, ANDREI, Note etimologice, **1–2,** p. 11–15.
8. AVRAM, ANDREI, Note etimologice, **3–4,** p. 99–106.
9. AVRAM, ANDREI, Note etimologice, **5–6,** p. 173–179.
10. MAREŞ, ALEXANDRU, Un slavonism de cancelarie: *mete(a)h* „amestec", **5–6,** p. 179–180.
11. NEGRARU, MARIA, Rom. *(a) adia*, **1–2,** p. 17–21.
12. NESTORESCU, VIRGIL, Note etimologice, **9–12,** p. 511–513.
13. PURDELA SITARU, MARIA şi IRIMESCU, ILEANA, Note lexicale şi etimologice pe marginea unor împrumuturi de origine germană în subdialectul bănăţean, **9–12,** p. 533–540.
14. SURJICOV, AURELIA, Abrevierea şi omonimia în limba română, **1–2,** p. 9–10.
15. ŞTEFAN, ION, Un cuvânt al poeziei lui Nichita Stănescu: *ondúlă*, **1–2,** p. 22–23.
16. VRABIE, EMIL, Etimologii româneşti, **1–2,** p. 15–16.
17. VRABIE, EMIL, Etimologii, **5–6,** p. 180–182.
18. URSU, N. A., O atestare a lui *frământa* „fermenta", **1–2,** p. 16–17.

Vezi şi 28, 29, 48.

LEXICOLOGIE

19. NEGOMIREANU, DOINA, Tipuri de familii lexicale, **9–12,** p. 507–510.
20. VASILIU, LAURA, *-ER:* sufix sau variantă ?, **9–12,** p. 583–586.

Vezi şi 3, 6, 14.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 597–600, Bucureşti, 1995

GRAMATICĂ

21. GĂITĂNARU, ŞTEFAN, Descrierea locuţiunilor prepoziţionale cu genitivul, **3–4,** p. 87–92.
22. MOROIANU, CRISTIAN, Observaţii asupra radicalului verbelor onomatopeice, **3–4,** p. 92–98.
23. VRĂJITORU, ANA, Valorile categoriale dezvoltate la articolele hotărât şi nehotărât la substantivele comune ale limbii române, **1–2,** p. 3–7.
24. ZUGUN, PETRU, Morfeme ale categoriei determinării, **5–6,** p. 167–172.
Vezi şi 4, 39.

FONETICĂ

25. ANDREI, AVRAM, Alternanţe fonologice în grupuri consonantice şi grupuri consonantice alternante, **9–12,** p. 431–435.
26. ŞERBAN, FELICIA, Digraful *oa:* o descriere pentru recunoaşterea automată a diftongului, **9–12,** p. 555–562.

ONOMASTICĂ

27. DOBRE MARIA, Elemente metaforice în terminologia geografică populară şi în toponime, **1–2,** p. 59–65.
28. GOICU, VIORICA, Despre numele *Obreja,* **9–12,** p. 477–481.
29. IONESC, I., *Năsturel,* **1–2,** p. 71–72.
30. REZEANU, ADRIAN şi MODORAN, FILOFTEIA, Modele în toponimia urbană, **5–6,** p. 225–232.
31. REZEANU, ADRIAN şi MODORAN, FILOFTEIA, Toponimie urbană în izvoare cartografice, **9–12,** p. 541–548.
32. SUFLEŢEL-MOROIANU, RODICA, Nume de familie de pe valea superioară a râului Bega, **9–12,** p. 549–554.
33. ŢURLAN, VALENTIN, Note de toponimie urbană gălăţeană, **1–2,** p. 65–71.

CULTIVAREA LIMBII

34. OPRESCU, MIHAIL, Amendamente la normele utilizării punctelor de suspensie, **1–2,** p. 25–27.

LIMBĂ LITERARĂ

35. CHIVU, GH., O variantă ignorată a românei literare moderne – limbajul bisericesc, **9–12,** p. 445–453.
36. PAVEL, EUGEN, Mihai Istvanovici şi normele limbii române literare (II), **3–4,** p. 107–123; (III), **5–6,** p. 205–219.
37. ŞTEFAN, ION, Interpretarea unor metafore ale lui Eminescu, **5–6,** p. 220–224.

STILISTICĂ

38. MARIAN, RODICA, Coordonate semantice în *Luceafărul.* Cele trei singurătăţi ale finalului, **9–12,** p. 493–497.
39. MIHĂILĂ, ECATERINA, Suspendarea predicaţiei în poezia postmodernistă (1960–1980) şi interpretarea ei semiotică, **9–12,** p. 499–506.

40. PARPALĂ, EMILIA, Metafora simbolică, **9–12,** p. 521–528.
41. ŞTEFAN, ION, Prefixele negative în *Craii de Curtea-Veche* şi funcţia lor stilistică, **3–4,** p. 123–128.
Vezi şi 2, 6, 15, 27, 37.

VERSIFICAŢIE

42. VOICA, ADRIAN, Fascinaţia unui mit, **1–2,** p. 29–41.
43. VOICA, ADRIAN, Varietăţi ale celulelor ritmice penta- şi hexasilabice în versul cult românesc, **9–12,** p. 587–595.

FILOLOGIE

44. DRAGOMIR, OTILIA, Calculatorul şi critica textuală, **3–4,** p. 129–135.
45. GEORGESCU, MAGDALENA, „Lecsiconaşele" ieromonahului Macarie, **9–12,** p. 455–463.
46. GHEŢIE, I., Din nou despre cea dintâi tipăritură moldovenească scrisă în grai muntean, **3–4,** p. 137–138.
47. KRAMER, JOHANNES, Asupra principiilor de editare a textelor vechi româneşti, **5–6,** p. 200–203.
48. MAREŞ, ALEXANDRU, *Muradin-Sultan* din cronicile româneşti, **9–12,** p. 489–491.
49. MAREŞ, ALEXANDRU, Trei note de dialectologie istorică (secolul al XVII-lea), **5–6,** p. 183–189.
50. MOROIANU, CRISTIAN, O versiune semirotacizată a *Legendei Duminicii* din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, **1–2,** p. 48–58.
51. STANCIU, MARIA, Un *Strastnic* românesc de la începutul secolului al XVIII-lea, **5–6,** p. 189–200.
52. URSU, N. A., A apărut la Iaşi un *Sinopsis* în anul 1746?, **3–4,** p. 135–137.
53. URSU, N. A., Gramatica lui Amfilohie Hotiniul (*Lecţione,* Iaşi, 1789), **9–12,** p. 573–580.
54. URSU, N. A., Şi totuşi cine este traducătorul *Foletului Novel* ? (III), **1–2,** p. 43–48.
55. ZGRAON, FLORENTINA, Două tipărituri româneşti vechi la „Országo Széchényi Könyvtár", **3–4,** p. 139–145.

ISTORIA LIMBII ROMÂNE

56. GHEŢIE, ION, Lexicul regional românesc în secolele al XIII-lea – al XVI-lea (până la 1521), **9–12,** p. 465–476.
57. GUŢU-ROMALO, VALERIA, Limba română contemporană în perspectiva evoluţiei limbii române, **9–12,** p. 483–488.
Vezi şi 46.

ISTORIA LINGVISTICII ROMÂNEŞTI

58. BABEU, DOINA, Ortografia limbii române în concepţia lui Simeon Mangiuca, **9–12,** p. 437–443.
Vezi şi 52.

RECENZII

59. MORARU, ALEXANDRA: Eugen Munteanu, *Studii de lexicologie biblică*, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 1995, **3–4,** p. 156–160.

60. NĂSTASE, VERA: Florica Dimitrescu, *Dinamica lexicului românesc*, Cluj, Editura Clusium – Editura Logos, 1995 – **1–2,** p. 73–75.
61. NĂSTASE, VERA: Dorin N. Uritescu, *Noutăţi în ortografie. Corectitudine şi greşeală*, Bucureşti, Editura Procion, 1995 – **1–2,** p. 75–77.
62. NĂSTASE, VERA: Silviu Constantinescu, *Gramatica limbii române (noţiuni teoretice, texte pentru analiză şi fraze analizate sintactic)*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1994 – **3–4,** p. 155–156.
63. NĂSTASE, VERA: Dan Barbu, *Structura logică a morfosintaxei limbii române*, Bucureşti, Editura Scripta, 1995 – **5–6,** p. 238–240.
64. NESTORESCU, VIRGIL: Максим Сл. Младенов, *Българските говори, в Румыния*, София, 1995 – **5–6,** p. 235–238.
65. SARAMANDU, NICOLAE: Grigore Brâncuş, *Cercetări asupra fondului traco-dac al limbii române*, Institutului Român de Tracologie, Bucureşti, 1995 – **5–6,** p. 233–235.
66. VÎRBAN, FLOAREA: Ecaterina Mihăilă, *Textul poetic*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1995 – **3–4,** p. 160–163.

NOTE BIBLIOGRAFICE

67. Băhneanu, Constantin V., *Din istoria antroponimiei est-romanice*, Moscova, 1994 (Maria Dobre) – **5–6,** p. 242–244.
68. Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Conversaţia: structuri şi strategii. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite*, Bucureşti, Editura ALL, [1995] (Mihaela Popescu) – **1–2,** p. 77–79.
69. Moretta, Angelo, *Cuvântul şi tăcerea. O posibilă reconstituire a Logosului cu ajutorul conceptului de Sabda-Sphota din lingvistica indiană*. În româneşte de Mara şi Florin Chiriacescu, Bucureşti, Editura Tehnică, 1994 (Mihaela Marin) – **5–6,** p. 241–242.

DIVERSE

70. DĂNĂILĂ, ION şi POPA, ELEONORA, Bibliografia românească de lingvistică (BRL, **37,** 1994) – **7–8,** p. 245–428.
71. Indicele revistei „Limba română" pe anul 1995 (Vera Năstase şi Nicoleta Marin) – **9–12,** p. 601–619.

INDICELE REVISTEI „LIMBA ROMÂNĂ" PE ANUL 1995

INDICE DE MATERII*

ABATERE, ~ de la norma ortografică 75–77; normă şi abatere în vorbirea regională 77.

ABREVIERE, ~ şi omonimie în limba română 9–10.

ABSTRACTIZARE, grade diferite de ~ ale individualizării prin articol 7; relaţia ~ cu lingvistica în modelul integrator 563.

ACCENTUARE, tehnica ~ în *Revedere* de M. Eminescu 34–41.

ACCENTUAT, locul silabei ~ în ritmul mesomacru 588–595.

ADJECTIV, ~ articulat 167–172.

ALTENANŢĂ, ~ fonologice în grupuri consonantice alternante 431–435; ~ consonantice la finală de morfem 431–434.

ANALIZĂ, ~ gramaticală 155–156; principiile unui model integrator de ~ a fenomenului lingvistic 563–572; ~ stilistică a poeziei *Revedere* de M. Eminescu 29–41.

ANTICIPARE, ~ semantică, funcţie a articolului hotărât 6.

ANTROPONIM, ~ de pe valea superioară a râului Bega 549–554.

ANTROPONIMIE, istoria ~ est-romanice 242–244.

APOZIŢIE, ~ în limbajul bisericesc 447.

ARTICOL, ~ hotărât şi nehotărât la substantivele comune 3–7; ~ la substantivele comune şi la adjective 167–172.

ATESTARE, ~ unor cuvinte: *ciobotă, ciobotar* 185–187, *frământa* 16, *socaci* 188–189.

BIBLIE, limbajul bisericesc ilustrat cu ediţia din 1968 a ~ 445–453.

BULGARĂ, unităţi dialectale ale ~ pe teritoriul României 235–238.

CALC, ~ în *Foletul Novel* 43; ~ de structură 125–126.

CALCULATOR, ~ implicat în recunoaşterea automată a diftongului *oa* 555–562; ~ şi critica textuală 129–135.

CANAL DE COMUNICARE, conceptul de ~ în pragmatică 77.

CARTOGRAFIC, toponimie urbană în izvoare ~ ale Bucureştiului şi Ploieştiului 541–548.

CAZ, ~ dativ posesiv în limbajul bisericesc 448; ~ genitiv impus de locuţiuni prepoziţionale 87–91; ~ nominativ în *Lectione* a lui Amfilohie Hotiniul 577.

CAZANIA lui Varlaam, informaţii filologice despre ~ 205–219.

CÂMP SEMANTIC, ~ în lirica transilvăneană: acţiune 153; bucurie 154; cunoaştere 154, iubire 151, realitate materială 151; realitate socială 153, stare 153, timp 154, tristeţe 154.

CEZURĂ, ~ în *Revedere* de M. Eminescu 34–35; ~ în versuri româneşti culte 594.

CHIRIACODROMIONUL de la Bălgrad, informaţii filologice despre ~ 107–123.

COD, conceptul de ~ în pragmatică 77; relaţia ~ cu metafora şi simbolul 524.

COMPLEMENT, ~ direct şi indirect în limbajul bisericesc 448.

COMPOZIŢIE, ~ poeziei *Revedere* de M. Eminescu 31–41.

COMPUNERE, ~ ca mijloc de formare a familiei de cuvinte 507–510.

COMUNICARE, canal de ~ în pragmatică 77; relaţia ~ cu cunoaşterea 565–566.

* Indicele de materii a fost alcătuit de Vera Năstase.

Trimiterile se fac la paginile celor 12 numere ale revistei, corespondenţa fiind următoarea: nr. 1–2 = 1–80; nr. 3–4 = 81–164; nr. 5–6 = 165–244; nr. 7–8 = 245–428; nr. 9–12 = 429–621. Pentru bibliografia publicată în nr. 7–8 al revistei, cititorii sunt rugaţi să folosească indicele numărului respectiv, care nu a fost inclus în cel de faţă.

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 601–619, Bucureşti, 1995

CONECTOR, elipsa ~ în poezia postmodernistă 501–504.
CONJUNCTIV, epenteza lui [u] la prezent ~1sg. şi 3 pl. al verbului *a avea* 183–185.
CONJUNCŢIE în *Lectione* a lui Amfilohie Hotiniul 577; ~ în limbajul bisericesc 448.
CONOTAŢIE, ~ şi denotaţie în lirica populară 148.
CONSONANTIC, alternanţe fonologice în grupuri ~ şi grupuri ~ alternante 431–435; alternanţe ~ la finală de morfem 431–434.
CONTEXT, ~ în raport cu modelul integrator 565; ~ în raport cu substantivele articulate hotărât 6; conceptul de ~ în pragmatică 77.
CONŢINUT DE CONŞTIINŢĂ, ~ şi simbolizare 581.
CONVERSAŢIE, structuri şi strategii ale ~ 77–79.
CONVERSIUNE, ~ ca mijloc de formare a familiei de cuvinte 507–510; ~ în raport cu locuţiunile prepoziţionale 89–91.
CRAII DE CURTEA VECHE de Mateiu Caragiale, prefixe negative în ~ 123–128.
CRITICĂ, ~ textuală şi calculatorul 129–135.
CRONICĂ, *Muradin-Sultan* în ~ româneşti 489–491.
CUVÂNT, un ~ creat de Nichita Stănescu: *ondúlă* 22–23; ~ incidente despărţite prin puncte de suspensie 27; ~ şi tăcerea în raport cu Logosul 241–242; ~ uzuale în *Lecsiconaşele* lui Macarie 455–463; tipuri de familii de ~ 507–510.

DACTILIC, ritm ~ în *Revedere* de M. Eminescu 32–41; ritm ~ în versul cult românesc 587–595.
DATIV, ~ posesiv în limbajul bisericesc 448.
DENOTAŢIE, v. CONOTAŢIE.
DERIVARE, confuzii determinate de ~ 77; ~ cu prefixe negative în *Craii de Curtea Veche* de Mateiu Caragiale 123–126; ~ ca mijloc de formare a familiei de cuvinte 507–510; v. şi SUFIX, PREFIX.
DERIVAT, ~ în *-er* cu dublete în *-ar* 584–585.
DESINENŢĂ, ~ de singular şi plural 168–171.
DETERMINARE, valoarea de ~ la articolul hotărât 3–6.
DIACRONIE, sincronie şi ~ în lingvistică 517.
DIALECT, ~ în povestirea orală 83–86.
DIALECTAL, arii ~: Alba-Iulia – Blaj, Hunedoara – Haţeg 147–154, Caraş-Severin–Timiş 83–86; lexicul ~ românesc în sec. al XIII-lea – al XVI-lea 464–476.
DIALECTOLOGIE, note de ~ istorică (sec. al XVII-lea) 183–189.
DIALOGISM, ~ în pragmatică 77.
DICŢIONAR, discuţii despre ~ de cuvinte recente 74; ~ de retorică 521; primele încercări de alcătuire a unor ~ explicative 455–463.
DIFTONG, recunoaşterea automată a ~ *oa* 555–562.
DIGLOSIE, ~ şi monoglosie 77.
DIGRAF, ~ *oa* 555–562.
DIHOTOMIE, ~ general–particular 567–568; ~ limbă–vorbire 515–517, ~ sincronie–diacronie 517, ~ sintagmatic–paradigmatic 516–517.
DISLOCARE, ~ sintactică 145.
DISCURS, ~ în modelul integrator 566; ~ în pragmatică 77.
DUBLET, derivate în *-er* cu ~ în *-ar* 584–585.

EDITARE, principiile de ~ a textelor vechi româneşti 200–203.
ELIDARE, ~ predicatului în limbajul bisericesc 447.
ELIPSĂ, ~ predicaţiei şi a conectorilor în poezia postmodernistă 501–504.
EMIŢĂTOR, conceptul de ~ în pragmatică 77.
ENTOPIC, termeni ~ în lexicul românesc 59–65.
ENUNŢ, relaţia ~ cu enunţarea în cadrul modelului integrator 566–567.
ENUNŢARE, relaţia ~ cu enunţul în cadrul modelului integrator 566–567.
EPENTEZĂ, ~ lui [u] la conjunctivul prezent al verbului *a avea* 183–185.
EPISTOLĂ, ~ apocrifă *Legenda duminicii* 48–58.
ETIMOLOGIC, dublete ~ 510; sentimentul ~ în formarea unei familii de cuvinte 508–509; sistemul ~ în raport cu grafia latină 437–438; sistemul ~ în ortografie 437–443.
ETIMOLOGIE, ~ directă şi indirectă 73–75; ~ unor cuvinte: *a adia* 17–21, *chiscant(a)*, *clamfer* 534, *comornic* 180, *glugă* 511, *grana* 512, *harapnic*, *huludeţ* 181, *lédăr* 535, *leucă* 513, *mănişcă* 99, *mangul* 173, *marbotin* 173–175, *măzălui* 175, *mazdrac* 181, *mârşolit* 175, *mete(a)h* 179–180,

minciog 176, *mischii* 176–177, *moară* 99–102, *mocni* 181, *modolău* 102, *modoran, mozoli* 177–179, *Năsturel* 71–72, *obreja* 477–481, *pavăză* 15, *păguri* 16, *pics(a)* 536, *plav* 181–182, *purţâlpam* 537, *reşcă* 182, *stajnic* 11, *steji* 11–12, *stihui, stimosi* 12, *strântori* 12–13, *sturluiba, suflintura, sulhar* 13, *sulhău, sulig, sulzui* 14, *supşig, surhan* 15, *şerblu* 537, *şlaică* 538, *şuvăiţă* 15, *vişlăr* 538.

FAMILIE DE CUVINTE, tipuri de ~ 507–510.
FIGURĂ DE STIL, v. METAFORĂ, PARALELISM, REPETIŢIE, SIMBOL.
FILOLOGIC, concepţia despre ortografie în opera ~ a lui Simeon Mangiuca 437–443; informaţii ~ despre *Cazania* lui Varlaam 205–209, despre *Învăţătură pentru tăbăcari* 143–145, despre apologia *Maria Teresia* 139–142, despre *Foletul Novel* 42–48, despre *Lecsiconaşele* lui Macarie 455–463, despre *Lectione* a lui Amfilohie Hotiniul 573–580, despre lexicoanele lui Theofilact Vulgaris 455–456, despre *Strastnicul* de la sfârşitul sec. al XVIII-lea 189–200, despre *Sinopsisul* apărut la Iaşi în 1746 135–137.
FLEXIUNE, ~ verbelor onomatopeice 93–98.
FOLETUL NOVEL, traducătorul ~ 42–48.
FONETIC, condiţiile ~ de transformare a sufixului *-er* în *-ar* 583–584.
FONETICĂ, particularităţi de ~ în *Chiriacodromionul* de la Bălgrad 107–113, în *Legenda duminicii* 55–56, în *Strastnicul* de la sfârşitul sec. al XVIII-lea 193–195; modificări de ~ la substantivele şi adjectivele articulate hotărât enclitic 167–172.
FONOLOGIC, alternanţe ~ în grupuri consonantice şi grupuri consonantice alternante 431–435.
FORMAREA CUVINTELOR, v. DERIVARE, COMPUNERE, CONVERSIUNE.
FRAZĂ, marcarea sfârşitului ~ prin puncte de suspensie 25.
FUNCŢIE ~ articolului hotărât de reluare şi anticipare a informaţiei semantice 6.

GENERAL, v. DIHOTOMIE.
GENITIV, locuţiuni prepoziţionale cu ~ 87–91.
GERMANĂ, împrumuturi din ~ în subdialectul bănăţean 533–539.
GLOSAR, informaţii filologice despre ~ din *Lecsiconaşele* lui Macarie 455–463.
GRAD DE COMPARAŢIE, v. SUPERLATIV.
GRAFIE, ~ cu litere latine în apologia *Mariei Tereza* 139–140; ~ slavă în *Lectione* de Amfilohie Hotiniul 578; ~ slavă în lexicoanele lui Theofilact Vulgaris 456; normarea ~ cu litere latine în concepţia lui Simeon Mangiuca 437–443; particularităţi de ~ în *Foletul Novel* 42–48, în *Legenda duminicii* 50–51, în *Strastnicul* de la sfârşitul secolului al XVIII-lea 191.
GRAI, cea dintâi tipăritură moldovenească în ~ muntean 137–138; ~ bihorean de la sfârşitul sec. al XVIII-lea 58; repartiţia ~ dacoromâne în sec. al XIII-lea – al XV-lea 465; v. şi DIALECT, DIALECTAL.
GRAMATICĂ, o ~ a lui Amfilohie Hotiniul (*Lectione*) 573–580.

INDICATIV, ~ prezent al verbelor onomatopeice 92–98.
IOTACIZAT, verbe ~ în limbajul bisericesc 447.
ITALIANĂ, termeni din ~ în *Lectione* de Amfilohie Hotiniul 574–576.

ÎMPRUMUT, note lexicale şi etimologice asupra unor ~ de origine germană în subdialectul bănăţean 533–539; v. şi NEOLOGISM.
ÎNVĂŢĂTURĂ PENTRU TĂBĂCARI, semnalarea şi descrierea tipăriturii ~ 143–145.

LATIN, cuvinte ~ rotacizate 48–58; grafie cu litere ~ 139–140.
LATINIST, curentul ~ reprezentat de opera lui Simeon Mangiuca 437.
LECSICONAŞ, informaţii filologice despre ~ lui Macarie 455–463.
LECTIONE, o gramatică a lui Amfilohie Hotiniul 573–580.
LEGENDA DUMINICII, o versiune semirotacizantă a ~ 48–58.
LEXIC, dinamica ~ în română 73–75; ~ în

povestirea orală 85–86; ~ lui Mateiu Caragiale 123–128; îmbogățirea ~ prin împrumuturi de origine germană 533–539 și prin derivare 123–126; particularități de ~ în *Cazania* lui Varlaam, în *Chiriacodromionul* de la Bălgrad 205–219, în *Legenda duminicii* 56–57, în *Strastnicul* de la sfârșitul sec. al XVIII-lea 191; ~ regional românesc în sec. al XIII-lea – al XVI-lea 465–476; ~ rus-român în *Lectione* de Amfilohie Hotiniul 579; structura stilistică a ~ în lirica populară transilvăneană 148–154; studii de ~ biblic 156–160; termeni entopici în ~ românesc 59–65.

LEXICAL, caracteristici ~ ale limbajului bisericesc 449–453; note ~ și etimologice pe marginea unor împrumuturi de origine germană 533–539; tipuri de familii ~ 507–510.

LEXICALIZARE, ~ unui cuvânt creat de Nichita Stănescu: *ondúlă* 22–23.

LEXICOLOGIE, ~ în raport cu terminologia 530.

LEXICON, informații filologice despre ~ lui Theofilact Vulgaris 455–463.

LIMBAJ, ~ bisericesc 445–453; niveluri de ~ în povestirea orală 83–86; verbe onomatopeice în ~ popular și familiar 92–98; ~ filozofic 241–242; specificul terminologiei ca știință în raport cu celelalte științe ale ~ 529–532.

LIMBĂ, dihotomia ~–vorbire în concepția structuralistă 515–517; ~ română contemporană în evoluția românei 483–488.

LIMBĂ LITERARĂ, abatere de la normele ~ în vorbirea regională 77; normele ~ în *Chiriacodromionul* de la Bălgrad 205–219.

LINGVISTIC, particularități ~ în *Foletul Novel* 46–48, în *Legenda duminicii* 48–58, în *Strastnicul* de la sfârșitul sec. al XVIII-lea 194–197; principiile unui model integrator de analiză a fenomenului ~ 563–572.

LINGVISTICĂ, ~ computațională 129–135.

LOCUȚIUNE, ~ prepoziționale cu genitivul 87–91.

LOGOS, ~ în raport cu tăcerea și cuvântul 241–242.

LUCEAFĂRUL de M. Eminescu, coordonate semantice în ~ 493–497.

MANUSCRIS, ~ copiei traducerii *Vechiului Testament* 43; ~ *Foletului Novel* 43; ~ *Lecsiconașelor* lui Macarie 458–463; ~ lexicoanelor lui Theofilact Vulgaris 455–456; ~ *Legendei duminicii* 49–50; ~ *Luceafărului* de M. Eminescu 493; ~ poeziei *Revedere* de M. Eminescu 31–39; ~ *Strastnicului* de la sfârșitul sec. al XVIII-lea 198–199.

MARIA TERESIA, semnalarea și descrierea tipăriturii ~ 139–142.

METAFORĂ, interpretarea unor ~ eminesciene 220–224; ~ în terminologia geografică populară 59–65; ~ simbolică 521–528.

METALINGVISTIC, conștiința ~ în povestirea orală 83–86.

MIT, ~ pădurii în *Revedere* de M. Eminescu 29–41.

MODEL INTEGRATOR, ~ în raport cu actul de semioză 563–572.

MONOGLOSIE, v. DIGLOSIE.

MORFEM, ~ ale categoriei determinării 3–7, 167–172; alternanțe consonantice la finală de ~ 431–434.

MORFOLOGIC, diferența ~ la dubletele în *-er* și *-ar* 585.

MORFOLOGIE, particularități de ~ în *Chiriacodromionul* de la Bălgrad 113–123, în *Legenda duminicii* 56, în limbajul bisericesc 446–447, în *Strastnicul* de la sfârșitul sec. al XVIII-lea 194.

MORFOSINTAXĂ, structura logică a ~ limbii române 238–240.

NEGAȚIE, ~ simplă în limbajul bisericesc 449.

NEOLOGIC, verbe ~ 74.

NEOLOGISM, ortografia ~ 76; ~ în terminologie ca știință 531–532.

NOMINATIV, v. CAZ.

NONVERBAL, corelarea verbalului cu ~ în cadrul modelului integrator 568.

NORMĂ, ~ și abatere în vorbirea regională 77; abatere de la ~ ortografică 75–77; amendamente la ~ utilizării punctelor de suspensie 25–27; ~ limbii literare în *Chiriacodromionul* de la Bălgrad 205–219; ~ ortografică 75–77.

NUMĂR, desinența ~ singular și plural 168–171.

NUME, ~ de familie de pe valea superioară a

râului Bega 549–554; ~ propriu *Muradin-Sultan* 490–491; v. şi SUBSTANTIV.

OMOFON, ~ în raport cu abrevierile omonime 10; reconsiderarea ~ în limba română 76–77.
OMOGRAF, ~ în raport cu abrevierile omonime 10.
OMONIMIE, ~ şi abrevierea în română 9–10.
ONOMATOPEIC, radicalul verbelor ~ 92–98.
ORAL, povestirea ~ 83–86.
ORTOGRAFIE, abatere de la normele ~ 75–77; ~ limbajului bisericesc 446; ~ limbii române în concepţia lui Simeon Mangiuca 437–443; ~ în editarea textelor vechi româneşti 201–203; ~ maghiară a apologiei *Mariei Tereza* 139; sistemul fonetic şi etimologic în ~ 437–443.

PARADIGMATIC, v. DIHOTOMIE.
PARALELISM, ~ în *Revedere* de M. Eminescu 33–39.
PARTICULAR, v. DIHOTOMIE.
PERIODIZARE, ~ limbii române 484–486.
PLEONASM, ~ ortografic 75.
PRAGMATICĂ, ~ românei vorbite 77–79; conceptul de cod în ~ 77; nivelul ~ într-un model integrator 563–570.
PREDICAT, elidarea ~ în limbajul bisericesc 447.
PREDICAŢIE, elidarea ~ în poezia postmodernistă 499–506.
PREFIX, ~ negative în *Craii de Curtea Veche* de Mateiu Caragiale 123–128; v. DERIVARE.
PREPOZIŢIE, ~ în limbajul bisericesc 447.
PREZENT, ~ continuu în *Revedere* de M. Eminescu 33–34; epenteza lui [u] la conjunctivul ~ al verbului *a avea* 183–185; ~ verbelor onomatopeice 92–98.
PRINCIPIU, tipuri de ~ într-un model integrator de analiză a fenomenului lingvistic 563–570.
PROGRAM, ~ de recunoaştere automată a diftongului *oa* 555–562; ~ de transcriere 132.
PRONUME, ~ de întărire în limbajul bisericesc 447; ~ relativ în *Lectione* de Amfilohie Hotiniul 576–577.
PROPOZIŢIE, ~ incidente despărţite prin puncte de suspensie 27; marcarea sfârşitului ~ prin puncte de suspensie 25.
PROZODIE, v. VERSIFICAŢIE.
PUNCTE DE SUSPENSIE, amendamente la normele utilizării ~ 25–27.
PUNCTUAŢIE, analiza unor norme de ~ din *Îndreptarul ortografic, ortoepic şi de punctuaţie* 25–27.
RADICAL, ~ verbelor onomatopeice 92–98.
RĂDĂCINĂ, ~ familiei lexicale 508–509.
RECEPTOR, conceptul de ~ în pragmatică 77.
REFERENŢIALITATE, ~ şi lumi textuale 526–527.
REGIONAL, v. DIALECTAL.
RELUARE, funcţia de ~ şi anticipare semantică a articolului hotărât 6.
REPETIŢIE, ~ în povestirea orală 83–86; ~ în *Revedere* de M. Eminescu 33.
RETORICĂ, înregistrarea metaforelor simbolice în dicţionare de ~ 521.
REVEDERE, analiza stilistică a poeziei ~ de M. Eminescu 29–41.
RIMĂ, ~ în *Revedere* de M. Eminescu 32–33.
RITM, ~ în *Revedere* de M. Eminescu 32–41; ~ pentasilabic şi hexasilabic în versul cult românesc 587–595.
ROMÂNĂ, abrevierea şi omonimia în ~ 9–10; ~ contemporană în perspectiva evoluţiei ~ 483–488; cercetări asupra fondului traco-dac al ~; dinamica lexicului în ~ 73–75; gramatica ~ (noţiuni teoretice, texte de analizat) 155–156; limbajul bisericesc, o varianta a ~ literare moderne 445–453; noutăţi în ortografia ~ 75–77; ortografia ~ în concepţia lui Simeon Mangiuca 437–443; periodizarea ~ 484–486; pragmatica ~ vorbite 77–79; reconsiderarea omofoniei în ~ 76–77; structura logică a morfosintaxei ~ 238–240.
ROTACISM, ~ unor cuvinte latineşti 48–58.
RUSĂ, cuvinte din ~ în *Lectione* de Amfilohie Hotiniul 579–580.

SCHIMBAREA VALORII GRAMATICALE, v. CONVERSIUNE.
SCRIERE, v. ORTOGRAFIE.
SCRISOARE, v. EPISTOLĂ.
SEMANTIC, coordonate ~ în *Luceafărul* de M. Eminescu 493–497; diferenţe ~ la dubletele în *-er* şi *-ar* 585–586; înrudirea ~ în familia de cuvinte 507–510; nivelul ~ într-un model integrator 563–570; v. şi CÂMP SEMANTIC.
SEMIOTIC, dimensiunea ~ în diverse tipuri de relaţii 564–570; suspendarea predicaţiei în poezia postmodernistă şi interpretarea

ei ~ 499–506.
SEMIOZĂ, ~ în raport cu modelul integrator 563–572,
SEMIROTACIZANT, o versiune ~ a *Legendei duminicii* 48–58.
SEMN, relaţia ~ cu ~ şi obiectul 564.
SENS, ~ metaforic şi ~ simbolic 523–524; schimbarea ~ în raport cu articolul 4–6; ~ în lirica populară transilvăneană 147–154.
SIGLĂ, ~ apărute după 1989 9.
SILABĂ, locul ~ accentuate în ritmul mesomacru 588–595; restructurarea ~ 168–171.
SIMBOL, ~ în lirica populară transilvăneană 150.
SIMBOLIC, metafora ~ 521–528.
SIMBOLIZARE, conţinut de conştiinţă şi ~ 581.
SINCRONIE, v. DIACRONIE.
SINONIMIE, ~ în povestirea orală 83–86.
SINOPSIS, informaţii filologice despre ~ apărut la Iaşi în 1746 135–137.
SINTACTIC, caracteristici ~ ale limbajului bisericesc 447–449; nivelul ~ într-un model integrator 563–570.
SINTAGMATIC, v. DIHOTOMIE.
STIL, ~ funcţionale 486.
STILISTIC, analiza ~ a poeziei *Revedere* de M. Eminescu 29–41; funcţia ~ a prefixelor negative în *Craii de Curtea Veche* de Mateiu Caragiale 123–128; structura ~ a lexicului în lirica populară transilvăneană 148–154.
STRASTNIC, informaţii filologice despre un ~ românesc de la sfârşitul sec. al XVIII-lea 189–200.
STRUCTURALISM, despre ~ 515–520.
STRUCTURALIST, concepţia ~ 515–517; metodologia ~ 517–518; şcoli ~ 518–519.
SUBDIALECT, împrumuturi din germana în ~ bănăţean 533–539.
SUBDIALECTAL, nume de familie din aria ~ din nord-estul Banatului 549–554.
SUBSTANTIV, articolul la ~ comune 3–7, 167–172; termeni entopici proveniţi din ~ desemnând obiecte ale gospodăriei ţărăneşti 61–63, părţi ale corpului omenesc 60–61, părţi ale corpului mamiferelor şi al păsărilor 63–64, ~ referitoare la diferite malformaţii 64, la elemente ale regnului vegetal 64.
SUFIX, ~ cu care se formează nume de familie: *-an, -aş, (e)anu, -eant(u)* 553, *-escu* 549–550, *-ic(i), -ila* 553, *-on* 550–551, *-ovici, -uţ* 553; statutul ~ *-er* în raport cu *-ar* 583–586.
SUPERLATIV, realizarea ~ în limbajul bisericesc 447.

TERMINOLOGIE, elemente metaforice în ~ geografică populară 59–65; ~ limbajului bisericesc 445–453; specificul ~ ca ştiinţa în raport cu celelalte ştiinţe ale limbajului 529–532.
TEXT, ~ poetic 160–163; ~ de povestire orală 83–86; principiile de editare a ~ vechi româneşti 200–203.
TEXTUAL, referenţialitate şi lumi ~ 526–527.
TIPĂRITURĂ, cea dintâi ~ moldovenească în grai muntean 137–138; două ~ vechi româneşti la Budapesta 139–145.
TOPICĂ, ~ în limbajul bisericesc 449.
TOPONIMIE, elemente metaforice în ~ 59–64; modele în ~ urbană 225–232; note de ~ urbană gălăţeană 65–71; ~ urbană în izvoare cartografice 541–548.
TRACO-DAC, cercetări asupra fondului ~ al românei 233–235.
TRADUCERE, ~ *Foletului Novel* 42–48.
TRANSCRIERE, programe de ~ 132; ~ interpretativă a unor fragmente din *Maria Tereza* 141–142 şi din *Învăţătură pentru tăbăcari* 144–145.

VERB, ~ neologice 74; flexiunea ~ onomatopeice 93–98; ~ iotacizate în limbajul bisericesc 447; radicalul ~ onomatopeice 92–98; v. CONJUNCTIV, INDICATIV, PREZENT.
VERBAL, v. NONVERBAL.
VERS, varietăţi ale celulului ritmice penta- şi hexasilabice în ~ cult românesc 587–595.
VERSIFICAŢIE, ~ antică greco-latină 587; ~ poeziei *Revedere* de M. Eminescu 32–41; ~ poeziilor culte româneşti 587–593.
VOCABULAR, v. LEXIC, LEXICAL.
VORBIRE, dihotomia limbă–~ în concepţia structuralistă 515–517; ~ incoerentă, marcată de puncte de suspensie 26; întreruperea ~ prin punctele de suspensie 25; normă şi abatere în ~ regională 77.

INDICE DE AUTORI*

Adamescu, I. 479
Adrian [patriarh] 45, 47
Aitken, A. J. 133
Albu, Florenţa 502–506
Albul [popa] 185, 187
Alecsandri, V. 201, 483, 589
Alessio, G. 19, 20
Alexandre, C. 158
Alexandrescu, M. M. 490
Alexandrescu, Sorin 40, 522, 523
Alexandru Coconul [domn] 186
Alexandru Iliaş [domn] 186
Alexe, Gheorghe 174
Amfilohie [Hotiniul] [575–580]
Anscombre, J. C. 565, 567, 570
Antim [Ivireanul] 116, 137, 159, 216, 217
Apollonius [din Rodos] 69
Ardeleanu, Vichentie 533
Arghezi, T. 589, 591, 592
Arvinte, Vasile 533, 534, 536, 539
Asachi, Gheorghe 68
Auerbach, M. 19
Austin, John 565, 570
Avram, Andrei **11–15, 96–106, 173–178,** 234, **431–435,** 557, 558, 560
Avram, Mioara 9, 507

Babeu, Doina **437–443**
Bach, E. 565, 570
Bachelard, G. 527
Bacovia, George 150, 525
Bailey, R. W. 133
Bailly 158
Bakos, Ferenc 511
Bally, Ch. 520
Balacciu-Matei, Jana 16
Barbu, Dan [238–240]
Barbu, Ion 123, 162
Barbu, Violeta 184
Barbul Răuţ 185–187
Barnovski, Miron 189
Battisti 19
Bădescu, Horia 501, 506
Băhneanu, Constantin V. [242–244]
Bălan, I. D. 445
Bălăşel, Teodor 174
Bărbătescu, Ioachim [ieromonah] 199
Bărbulescu, Ilie 243
Belchiţă, Anca 431, 435
Beldescu, G. 77
Benveniste, E. 518, 566, 571
Berca, Olimpia 587
Berechet, Paul 575
Bernard, Roger 511, 512
Bernstein, S. B. 236
Berrendonner, A. 160
Bianu, I. 139, 439, 455
Bibolar, Lidia 555, 561
Bidu-Vrănceanu, Angela 59, 65, 583
Biemel, W. 526
Binder, Ştefan 533, 534, 539
Blaga, L. 162, 522, 524, 525, 527, 589
Bogrea, Vasile 71, 102, 175, 243
Bolintineanu, D. 182
Bordeianu, Mihai 587, 595
Borduşan, Sorin 230
Borroczyn [maior] 542, 543, 545–547
Borza, Al. 173, 174
Botez, Cornelia 40
Bouchard, Robert 563, 571
Boucher, Paul 565, 571
Brâncuş, Gr. 74, 93, 94, 96, 167, [233–235]
Breazu, I. 437
Breban, Vasile 89, 92, 507
Breitkopf, B. C. 580
Brezeanu, Ioan 68
Bria, Ioan 445
Brînzeu, Félicien 103
Brown, G. 86
Bucerzan, Dana 555
Budai-Deleanu, I. 11, 17, 182, 201
Buffier, P. C. 575
Bulgăr, Gh. 92
Bulgaru, Dersca 490
Burguy, G. V. 439
Bulza, Teodor 221, 224
Busa, Roberto 129, 130
Butler, Cristopher 130, 133

* Indicele de autori şi cel de cuvinte au fost realizate de Nicoleta Mihai.

Buză, Emanuela 73, 159
Buzescul, Preda 183, 184

Çabej, E. 233
Camariano, Nestor 489
Camariano-Cioran, Ariadna 489
Candido Romano, Giovanni 46, 47, 48; v. şi Ioan Romanul (Frâncul)
Candrea, I.-A. 18, 19, 21, 177, 243, 479, 512, 535
Canon 133
Cantacuzino, C. [stolnic] 46, 47
Cantacuzino, Elina 47
Cantemir, Dimitrie 66, 67, 94, 201, 455, 471, 490, 491
Capidan, Th. 233, 234
Carabulea, Elena 104
Caracostea, D. 495
Caragiale, Mateiu, I. 123–128
Cartojan, N. 48, 53
Cavalcanti, S. M. 439
Călinescu, G. 29, 40, 162, 495
Celebi, Evlia 491
Cerchez, Grigore 544
Cernovodeanu, Paul 490
Chanfrault-Duchet, Marie Françoise 570, 571
Chaucer 134
Chernaik, Warren 130, 131, 133
Chirca, Haralambie 189
Chiriacescu, Florin 241
Chiriacescu, Mara 241
Chisholm, Wiliam S. jr. 571
Chivu, Gheorghe 48, 54, 73, 159, 180, 184, **445–453**
Chomsky, N. 519, 564, 565, 568, 569, 571
Chopin, M. M. 67
Cihac, A. de 20, 95, 180, 474, 513
Ciobanu, Fulvia 87, 92
Ciobanu, Mircea 505, 506
Cioculescu, Şerban 124, 125, 221, 222
Cioranescu, A. 70, 177, 511, 513
Cipariu, Timotei 437–439, 441
Cocotailo, Gheorghe 12, 175
Codreanu, Mihai 590, 591, 592, 594
Coja, Ion 3, 5
Cole, P. 571
Condeescu, N. N. 201
Constantinescu, N. A. 71, 243, 477, 480
Constantinescu, Silviu [155–156]
Constantinescu-Dobridor, Gh. 507
Conti, P. Alessandro 575
Copceag, D. 520
Coresi [diacon] 58
Cornea, Paul 526
Coseriu, Eugen 156, 233, 243, 484, 487, 516, 517, 519, 533, 539
Cosnier, Jacques 571
Costăchescu, M. 475, 476
Costin, L. 14
Costin, Miron 65, 67, 186, 201
Constinescu, Mariana 11, 159, 187, 195, 455
Coteanu, I. 18, 22, 23, 59, 65, 92, 431, 435, 440, 445, 481, 484, 486, 494, 499, 506, 508, 509, 515, 520, 524, 526, 527, 533, 555, 563, 583
Cozma Vlahul [ieromonah] 137
Crapellianu 548
Creangă, I. 26
Creţu, Grigorie 187
Cristian, Vasile 67
Crössmann-Osterloh, Helga 533, 536, 539
Čukalov, S. 182
Culioli, Antoine 571
Cuţitaru, V. 496

Dal', Vladimir 181, 182
Daniil [Panoneanul] 43, 44, 158
Dascălu, Crişu 123
Dante, A. 134
Datcu, Iordan 159
Davis, Caroline 130, 131, 133
Dayre, J. 11, 99
Dănăilă, Ion 445, 555
Dăncuţă, Sorina 555
Deanović, M. 11, 99
Decei, A. 491
Deegan, Marlyn 130, 131, 133
Delaporte, Joseph 455, 456
Delas, Daniel 125
Delavrancea, B. Şt. 182
Deleanu, Mihai 540
Dellatre, C. 542, 545, 547
Densuşianu, Nicolae 68, 69
Densusianu, O. 18, 19, 35, 109–111, 113, 119, 184, 483, 484, 554
Diaconescu, Ion 239
Diaconescu, Paula 3, 125, 167, 486
Dijk, T.A. van 160, 499, 506, 519, 563, 564, 571
Dimitrescu, Florica 13, [73–75]
Dimitriu, C. 167, 239
Dik, Simon 563, 571
Dimov, Leonid 588
Dixon, Gordon 134
Dobre, Maria **59–65, 242–244**
Doinaş, Şt. A. 499, 502, 506
Domaschke, W. 18
Doroszewski, W. 180
Dortchev, G. 106

Dosoftei [mitropolit] 157, 159, 182, 210, 471
Dragomir, I. T. 68
Dragomir, Otilia **129–135**
Dragomirescu, N. Gh. 87, 92, 521
Drașoveanu, D. D. 88, 92
Drăgan, Iosif Constantin 534–539
Drăganu, N. 54, 243
Drăghicescu, Mih. 67, 68
Drincu, Sergiu 440
Duchaček, Otto 147
Duda, G. 89, 92
Dudaș, Florian 52
Dubois, Jacques 519
Dubuc, R. 530, 532
Ducrot, Oswald 565, 567, 571
Dumitru [din Câmpulung] 43

Eadului [popa] 199
Eco, Umberto 160, 521, 522, 526
Edmondson, W. 563, 568, 571
Edwards, P. M: H. 148
Eliade, Mircea 223
Eminescu, M. 27, 29, 31–40, 76, 131, 162, 201, 220–224, 588–594, 525
Enache [postelnic] 186
Ernst, Ferd. 542, 543
Evseev, Ivan 60, 508

Fassel, Luminița 200, 533, 539
Felbert, Heldmut 530, 532
Felix, J. 431, 434, 435
Feneșan, Vasile 174
Ferrara, Alessandro 563, 571
Ficșinescu, Florica 127
Filimon, A. 190
Filip [Solitarul] 44
Fillmore, Charles 564, 570
Fischer, I. 3, 20, 74
Firth, J. R. 518
Flora, Radu 176
Florea [popa] 49, 51–54
Florea din Cristelec [popa] 52
Florea din Dobricionești [popa] 52, 57, 58
Fontainier, P. 496
Forăscu, Narcisa 59, 65
Franko, Ivan 54
Frîncu, C. 46, 107, 110, 112, 118, 216
Froger, J. 132
Fuchs, C. 520
Funeriu, I. 587

Gabler, Hans 131, 133
Galaction, Gala 446
Gáldi, L. 32
Galeatovski, I. v. Haleatovskyj, I.
Gane, N. 182, 472
Gaster, Moses 200, 202
Gavril Movilă [domn] 186
Gămulescu, Dorin 537, 540
Găitănaru, Ștefan **87–91,** 92
Gâșteanu, P. 52
Geheb 18
Gehl, Hans 533–536, 538, 540
Gelas, Nadine 571
Genette, G. 519
Georgescu, Florian 542
Georgescu, Magdalena 11, 159, 180, 184, 187, 195, **455–463**
Gheorghiu [maior] 491
Gheție, I. 52, 54, 57, 58, 107, 109, 110, 112, 113, 135–137, **137–138,** 183–185, 187, 193, 196, [200–203], 216, 219, 445, **465–476,** 484–487
Givon, Tálmy 569, 571
Giuglea, G. 18, 19, 21
Gobineanu 124
Goffman, E. 78
Goicu, Viorica **477–481,** 550, 553
Golopenția-Eretescu, Sanda 150, 567, 571
Göllner, Carl 533, 540
Gonța, Alexandru I. 71
Gostar, N. 68
Graur, Al. 12, 13, 19, 73, 102, 103, 225, 243, 431, 435, 491, 509, 520, 560
Greimas, A. J. 519
Greppin, John A. 571
Grice, Paul 566, 571
Grigorie din Măhaci [popa] 48
Greceanu [frații] 157
Grecu, D. 92
Grković, Milica 480
Guboglu, M. 491
Gugui, A. 92
Guillermou, A. 493
Gumperz, John 570, 571
Guiraud, Pierre 147, 150
Guțu, G. 105
Guțu Romalo, Valeria 3, 4, 167, 239, 431, 435, **483–488,** 520

Haleatovskyj, I. 112
Halle, M. 521
Halliday, M. A. K. 86, 518
Hammer, M. Joseph de 489
Hamp, Eric P. 178
Harnisch, R. M. 565, 570
Harris, Z. S. 518, 519, 520
Hartknoch, Johann Friedrich 580

Havránek, B. 518
Hasdeu, B. P. 14, 233
Hassan, R. 86
Heliade Rădulescu, I. 440, 485, 587
Hjelmsev, L. 7, 516, 518, 520, 531, 532
Hockett, Ch. 518
Hockey, Susan 130, 133
Hodoş, N. 139
Holban, Maria 490
Horaţiu 18, 21, 221
Horvath, Antonius 139
Hrinčenko, B. 181
Hristea, Th. 126, 167, 507–509
Hume, David 134
Husserl, E. 161

Iana, A. 181, 182
Ibrăileanu, G. 35
Indrieş, Alexandra 496
Ingarden 161
Ioan din Pocioveliţe [diac] 58
Ioan Romanul 44, 45, 48
Ioanichie [eclesiarh] 199
Ioanichie [patriarh] 53, 54, 58
Ioan Zoba [din Vinţ] 219
Ioan Frâncul 48; v. şi Ioan Romanul
Ianaşco [postelnic] 183, 184
Ionaşcu, Ecaterina 583, 586
Ionescu, Alexandru 230
Ionescu, Christian 67, 244, 541
Ionescu, Emil 567, 571
Ionescu, I. **71–72**
Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana [77–79]
Ioniţă, Magdalena 179, 184
Ioniţă, Vasile 59, 60, 533–536, 538, 540
Iordan, Iorgu 3, 4, 6, 52, 59, 60, 65, 67, 71, 96, 97, 225, 239, 243, 474, 476, 477, 479, 480, 485, 488, 584–586
Iorga, N. 455, 489–491, 573, 575
Irimia, Dumitru 3, 239
Irimescu, Ileana **533–540**
Isopescu, Claudio 575
Iştvanovici, Mihai [107–123], [205–219]
Ivănescu, G. 485, 533, 540
Ivănescu, Mircea 501, 503, 505, 506

Jakobson, R. 517, 518, 520, 521, 526, 565, 571
Jäger, Gerhard 201
Jodal, Endre 561
Jokl, N. 233
Joyce, James 131, 133
Juilland, Alphonse 148
Juilland, Ileana 148
Jurju din Luncasprie [copist] 52

Kelemen, Bela 147, 177
Kemény, J. 49, 490, 491
Kerbrat-Orecchioni, C. 78, 571
Király, Francisc 174, 221
Kiriac, Constantin 230
Kis, Emese 103
Kleiber, Georges 566, 571
Kluge, Friedrich 534, 537, 540
Kogălniceanu, Mihail 489, 491
Kolev, N. 106
Kontzi, Reinhold 203
Kopitar, B 233
Kowallik, Sabine 203
Kramer, Johannes **200–203**
Kreitmair 133
Kretschmer, Paul 534, 540
Kristeva, J. 519
Kurţbec, Iosif v. Kurzbök, Iosif
Kurzbök, Iosif 143

Labarre, E. J. 190
Labiş, N. 6
Landi, Addolorata 234
Le Goffic, P. 520
Leech, G. N. 564–567, 572
Leon Tomşa [domn] 186
Lepădatu [logofăt] 187
Levinson, S. C. 78
Levşin, Platon 575
Liuba, S. 181, 182
Lombard, Alf 94–98, 558
Loşonţi, Dumitru 103, 105
Lyons, J. 520

Macarie [ieromonah] [455–458], 460–463
Macedonski, Al. 182
Maiorescu, T. 40, 131, 437, 440, 495
Maixner, R. 11, 99
Maneca, Constant 507, 557
Manciuga, Simeon [437–443]
Mangra, V. 49
Manolescu, Ana 49
Manoliu Manea, Maria 520
Marcu, Florin 507, 557
Marcus, Solomon 32, 161, 519, 520
Mardarie [Cozianul] 187–189
Mareş, Al. 43, 45, 46, 48, 49, 57, **179–180, 183–189,** 196–198, 476, **489–491**
Mareş, Lucreţia 174
Maretich, T. 243
Maria Tereza [împărăteasa] 139, 140, 141
Marian, Rodica 472, **493–497**
Marian, Simion Fl. 159

Martinet, A. 483, 517–520
Matei Basarab 186, 512
Marmeliuc, D. 177
Mazilescu, Virgil 503, 506
Mazilu, D. 47
Mehmet, Mustafa A. 490, 491
Meledon, Radu 587
Melinescu, Gabriela 506
Meteş, Ştefan 189
Mayer, M. 567, 571, 572
Meyer-Lübke, W. 233
Miclău, P. 520
Mihai, Nicoleta **607–621**
Mihai [popa] 197
Mihai Viteazul [domnitor] 184, 186
Mihail, Paul 575
Mihail, Zamfira 512, 573, 574
Mihăescu, H. 20
Mihăilă, Ecaterina 125, [160–163], **499–506**
Mihăilă, G. 103, 465, 476
Miklosich, Fr. 11, 104, 105, 158, 179, 197, 233, 243
Milescu, Nicolae [spătar] 43
Milič, Louis T. 571
Mincu, M. 495, 497
Miroslav din Râfov [logofăt] 183
Mladenov, St. 16, 182, [235–238]
Modoran, Filofteia **225–232, 541–548**
Modval, Ludmila **147–154**
Moldovan, Victoria 555, 562
Moraru, Alexandra **156–160;** v. şi Roman-Moraru, Alexandra
Moretta, Angelo [241–242]
Morgan, J. 571
Moroianu, Cristian **48–58, 92–98**
Mounin, G. 520
Mukařovski, Jan 124, 125
Munteanu, Eugen 43, [156–160]
Munteanu, N. Gh. 68
Munteanu, Şt. 484, 486
Munteanu-Bârlad, Gh. N. 66, 67
Muşlea, I. 236

Năstase, Vera **73–75, 75–77, 155–156, 238–240, 601–606**
Năsturel, P. Ş. 71, 477–479
Năsturel, Udrişte 71
Neamţu, G. G. 88, 92, 239
Neculce, Ion 221, 489
Nedelkov, Ljiljiana 480
Negoiţă, Lucia 504, 506
Negomireanu, Doina **507–510**
Negraru, Maria **17–21**
Negruzzi, C. 485
Neiescu, I. 92
Nemoianu, V. 519
Nestorescu, Virgil **235–238,** 478, **511–513**
Nestorian [sfântul] 72
Nicola [popa] 44, 45, 48
Nicolescu, Vasile D. 174
Niculae din Cigmău [popa] 190
Niculescu, Alexandru 239, 485
Nida, E. 518

Oakman, R. L. 133
Oancea, D. J. 52
Oancea, Petru E. 534, 535, 540
Obreja, Al. 481
Olsen, Mark 130
Onicescu, Octav 32
Onu, Liviu 167
Oomen, V. 160
Oprescu, Mihail **25–27**
Ott, Wilhelm 133

Pacu, Moise N. 68, 70
Pamvo Berânda 187, 188
Panaitescu, P. P. 65, 186, 236
Pană Dindelegan, Gabriela **515–520**
Papahagi, Tache 21
Pappasoglu, D. 230, 542, 544, 547
Paraschiva [sfânta] 137
Paraschiva din Drăghineşti [logofăt] 188, 189
Pareyson, L. 162
Parpală, Emilia **521–528**
Pascu, G. 19, 21, 583
Paşca, Şt. 243, 244, 479
Pavel, Eugen **107–123, 205–219**
Pavel, Toma 519
Păltănea, Paul 70
Pătru [diacon] 191, 196–198
Pătru din Băcăinţi [diac] 194, 198, 200; v. şi Pătru [diacon]
Pătru din Plăviceni [logofăt] 184
Pătru [din Tinăud] 49, 52
Pătruţ, Ion 243, 480, 481, 550
Pătruţ, M. 550
Pârlog, Hortensia **83–86**
Peev, Luciana 555, 561
Peplier 579, 580
Perpessicius 31, 35, 128, 493, 593
Petrescu, I. Em. 485
Petcanova, Donca 48
Petcu [Şoanul] 159
Petrescu, C. 182
Petrovici, E. 243, 479, 480, 557
Petru [logofăt] 183
Petru Pavel Aaron [episcop] 135–138

Peyssonel, M. Charles de 490
Philippide, Al. 19, 200, 233, 484
Piaget, Jean 520
Pisani, V. 235
Pistrui, C. 199
Platon 162
Plaut 21
Plett, Heinrich 563, 572
Plinius 18
Ploae-Hanganu, Mariana **529–532**
Poe, E. A. 162
Poenaru, Daniela 135–137, 139
Pompiliu, Miron 37
Pontbriant, D. 95
Popa, Al. 49
Popa, Ilie I. 575
Popescu, Mihaela **77–79**
Popescu, Rodica 135–138
Popescu-Scriban, V. 67
Popovici, D. 493
Popp, Vasile 135, 136, 138
Porucic, T. 61, 65
Preda, Marin 26
Procopiu [din Cezareea] 66
Prodan, D. 189
Propp, V. I. 519
Purcel, Fr. 542, 543
Purdela Sitaru, Maria **533–540**
Puşcariu, S. 19, 20, 92, 93, 94, 102, 173, 181, 243, 474, 475, 508, 558, 584
Puşchin, A. 221

Radev, A. 106
Radu [cel Frumos] 71
Radu, Dumitru 446
Radu Mihnea [domn] 186
Radu Şerban [domnitor]186
Rahlfs, Alfred 158
Rădulescu, Marina 87, 92
Rákoczy, Gheorghe 490
Restaut, Pierre 579
Rezeanu, Adrian **225–232, 541–548**
Rey, Alain 529, 531
Ricoeur, P. 522, 527
Riffaterre, M. 124
Ringseis, Franz 538, 540
Rizescu, I. 121, 127
Robciuc, I. 178, 478, 537
Robert, Paul 510
Robinson, Peter 133
Robu, Vladimir 3, 4, 6, 239
Roman-Moraru, Alexandra 73, 179, 184; v. şi Moraru, Alexandra
Romanski, St. 236, 475
Rondeau, Guy 530–532
Rosetti, Al. 11, 12, 18–21, 233, 236, 431, 435, 557, 560
Rotaru, Ion 29, 37
Roulet, E. 563, 564, 572
Rovenţa Frumuşani, Daniela 568, 572
Russu, I. I. 18–21, 101, 233
Rusu, Gr. 92
Rusu, Liviu 495

Sachelarie, Ovid 473
Sadoveanu, M. 182, 221
Sala, M. 19, 20, 533
Sanders, Daniel 536, 538, 540
Sanie, Silviu 67, 68
Saramandu, Nicolae **233–235**
Saussure, Ferdinand de 515, 518, 520, 581
Săulescu, Gheorghe 66–71
Scherfer, Iosif 540
Schiffrin, D. 78
Schmeller, Johann Andreas 537, 540
Schneeweis, Edmund 535, 537, 540
Schuchardt, H. 233
Scriban, A. 20, 63, 511, 513
Searle, J. R. 565, 572
Seche, L. 92, 178
Seche, M. 92, 174
Sechehaye, A. 520
Serge, Cezar 160
Selim-Ghirai [han] 489
Semčyns'kyj, S. V. 178
Sesquières, D. P. 542, 544, 547
Sevastos 472
Severanu, G. 67
Sfinţescu, C. 230
Sfîrlea, Lidia 445, 448
Shakespeare, W. 131, 134
Shea, David P. 570, 572
Shelley 134
Shibles, W. A. 521
Shillinsburg, Peter L. 130, 131
Simion Movilă [domn] 186
Simion Ştefan 219
Simionescu, Dan 139, 489, 491
Sinclair, John 134
Skalička, B. 518
Slave, Elena 60
Small, Ion 130
Sobieski, Jacob 490
Socolesco, T. N. 543, 548
Sokolîski, Fedor 579

Sotiriovici, Duca [din Thasos] 135–137
Sperber, Dan 564–566, 572
Spitzer, L. 19
Staicu [grămăticul] 46, 187
Stan, A. 92
Stanciu, M. 46, **189–199**
Stati, S. 519, 520, 563
Stănescu, Nichita 22, 23, 162, 591
Stéphanova, L. 106
Stoicescu, M. 183, 186, 473, 476
Stoian, Ioan 445
Stojkov, St. 235
Striedter-Temps, Hildegard 535, 537, 540
Strilbițchi, Mihail 573, 574, 580
Stubbs, M. 78
Suciu, Coriolan 52, 478
Sufleţel-Moroianu, Rodica 478, 533, **549–554**
Surjicov, Aurelia **9–10**
Svideţchi, Pater Caietan 139, 141

Şăineanu, L. 18, 20, 65
Şerban, Felicia **555–562**
Şerban, Vasile 60, 508
Şerbănescu, Andra **563–572**
Şincai, Gh. 471
Ştefan, Gh. 68
Ştefan, Ion **22–23, 123–128, 220–224**
Ştrempel, G. 49, 50, 52, 190, 191, 199, 455, 456, 460, 489, 491
Şuteu, Flora 441, 486
Şuteu, V. 557

Tagliavini, C. 243
Tamás, L. 14, 15, 101, 103, 173, 178, 511, 513, 540
Tannen, D. 86
Teaha, Teofil 51, 184
Teodorescu, Ecaterina 239
Teodorescu, Mirela 54, 188
Teodosie [mitropolit] 43, 45–47
Teplov, Vasiliĭ Egorovici 579
Theodorit [episcop] 462
Theofilact Vulgaris 455
Thunmann, Johann 233
Tiktin, H. 511
Tilliolet, Jacques 125
Timuş, Gherasim 72
Tizmann, M. 160
Toader [Şcoleriu] 573, 574
Tocilescu, Gr. G. 176
Todoran, Eugen 495
Todorov, Tzvetan 519
Tohăneanu, G. I. 221–224
Toma d'Aquino 130
Tomici, Ioan 540
Topîrceanu, G. 589
Trager, G. L. 518
Treimer, C. 233
Trost, P. 518
Trubeţkoy, N. S. 517, 518, 520
Tucidide 201
Tudor [logofătul] 185; v. şi Tudor Rătescul [logofăt]
Tudor Rătescul [logofăt] 185, 187
Tufiş, Dan 555
Tuţescu, Mariana 567, 572

Ţâra, V. D. 484, 486
Ţurlan, Valentin **65–71**

Ubicini, M. 67, 68
Udler, R. 16
Uldall, H. J. 520
Urechia, V. A. 455
Uricariul, Axinte 489
Uritescu, Dorin N. [75–77]
Ursu de la Buzău [căpitan] 512
Ursu, N. A. **16–17, 43–48,** 126, **135–137,** 138, 455, **573–580**
Ursuţiu, Liviu 189
Ursuţiu, Maria 189
Uţă-Uritescu, Rodica 75

Vaillant, Jean 67–70
Valéry, Paul 150
Varlaam [mitropolit] 73, 107–109, 111, 114–117, 119, 121, 159, 183, 205, 216–219
Vascenco, Victor 573, 580
Vasilescu, Lucreţia 555
Vasiliu, E. 160, 520, 526, 555, 560, 564, **581**
Vasiliu, L. 87, 88, 89, 92, 104, 175, **583–586**
Vasiluţă, Livia 533, 535, 536, 540
Vegezzi-Ruscala, G. 439
Veneroni 579
Vianu, T. 40, 149, 495, 522, 523, 527
Viciu, Alexiu 181
Villacros, I. 230
Vîrban, Floarea 51, **160–163**
Vîrtosu, Emil 45, 50
Vlad, Carmen 563, 572
Vlahuţă, Al. 27, 182
Voica, Adrian **29–41,** 587–595
Vrabie, Emil **15–16, 180–182**

Vrăjitoru, Ana **3–7**
Vuković, Gordana 480
Vulpe, Magdalena 558
Vultur, Smaranda **83–86**

Wahrig, Gerhard 536, 537, 540
Wald, Henri 4, 520
Walsh, Marcus 130, 131
Warren, Austin 519, 523
Wartburg, W. von 124
Weigand, Gustav 200, 236, 243
Weinrich, H. 522
Wellek, René 519, 523
Wibey, R. A. 130
Wilson, Deirdre 564–566, 572
Wirrer, J. 160
Wojcicki, M. J. 92

Yule, G. 86

Zamarski, I. C,. 542, 547
Zamboni, Alberto 101
Zgraon, Florentina 11, **139–145,** 159, 187, 195
Zingarelli, Nicola 16
Zugun, Petru **167–172,** 440, 508

INDICE DE CUVINTE

ALBANEZĂ: mënd 178, mora 100, aduja 20.

BULGARĂ: duja 19, duje 20, gugla 511, 512, krivina 469, kukla 511, levka, levurda, ljok, ljoka 513, maždrak, măždrak 181, модър 102, 106, pégă 16, plav 182.

FRANCEZĂ: antidémocratique, antirépublicain, antirévolutionnaire 124, cajoler 19, calculer 100, choyer 19, composition, consacrer 126, dé- 124, décomposition 126, démarié 125, dénationaliser 124, dérouté 125, dorloter 19, féliciter 510, flatter 19, 20, -icide, in-, inabrogable 124, jeter, jeton 100, marelle 100, 101, marelles, marron, merelle, merelles 100, presser 11, radical 508, républicide 124, sumaturel 126.

GERMANĂ: Baum 537, bicks'n, biksl 536, Borzelbaam 537, Büchse 536, 537, burzelbaum, Burzelbaum, burzeln 537, Dose 536, Dunstobst 535, Dunstspeise, Dunstumschlag, Feder, Federbüchse 536, Feldscher(er), Feuerlöscher 535, gieß kandt, gießkand(e)l, Gießkande, Gießkann, Gießkannt 534, Gluga 512, Gugel(e) 511, 512, handeln 539, Leder 535, 536, Lederapfel 536, Leder(bereiter), Lederer, *Leder(meister) 535, Leuchse 513, Kandel, Kanden, Kannel, Kantn 534, Klänfâr 535, Klamfer, Klampfer(er) 534, 535, Klampfner, Klampfe, Klempern, Klempner 534, klomfer 535, Nachtscherben 537, Pennal, piks, piksel, piksl 536, Pulzelbank, Purzelbaum 537, Püchse 536, 537, Schlarfe 538, Scherbe, Scherbel, Scherberl, Scherwe, Scherwl 537, Schirbl, Schleicher 538, Tabacksbückse, Tabacksdose 536, Wärscht, Wirscht 538, 539, *Wirschtle 538, Wurst, Würste 538, 539, Wurstler 538, Ziegel 70, Zuckerbohne, Zuckerpiks 536.

GREACĂ VECHE ŞI NEOGREACĂ: άσχηαίνω, άσχημωσα 12, ipérpion 473, pyxis 537, Γηγενεες 69, στενοχωρία 43, τιτανίς 69.

ITALIANĂ: acqueo 45, aggiungere 577, che 576, 577, grana 513, mora 100, numinatore 577, pavese 15, 16, palvése 16.

LATINĂ: ad 18, 20, 21, *ad-anheliare, a(d)de–hi(c)illi(c) 19, 20, *ad-de-iliare, ad-de positum 21, adeo 18, adhaliare 19, 20, ad-ilia 18, 21, ad-iliare 21, *adinheliare 20, ad-de-in-illa-hora 21, adhalare 18, 20, adhalo 19, adhelare 18, 20, *adhillio 19, -are 20, *adillare, *adiliare 18, 20, 21, *adillo, adire 18, adulare 19, 20, *adoleare, adolere, *adoliare 20, *aduliare 19, 20, anhelare 19, 20, anheliare 20, anhelus 19, *bajulus 21, bubalus 467, buxis 537, cuculla 511,

calculare 100, calculus 100, 101, depanare 127, *doleare, dolus 19, ducere ad ilia 21, ducere ilia 18, 21, felicitare, felix, -icis 510, fermentare 16, 17, flare 20, fragmentare 16, galgulus 469, grana, granum 513, halare 19, ilia 18, 19, 21, ille 3, inhalare 20, lividus 105, minutus 510, mola 100, 101, monumentum 510, oleatus 20, penna 536, radicalis, radix 508, Romanus 474, spirare 18, subiliare 18, 21, tegla, tegula, -ae 70, terrigena, -ae 68, 69, trahere ad ilia 21, trahere ilia 18, 21, unus 3, venire, ventus, -um 18.

MAGHIARĂ: bán 466, gluga 511, 512, gomb 174, fertály 469, guba 174, halom 471, határozni 472, kocka 101, löcs 513, majszol 177, 178, majzolni 177, mangalica, mangó 173, (meg)szerez 14, módotlan 103, mongolica 173, morzsol, mozzspl 177, pikszis 537, szakács 188, szerez, szerezni, szerezn 14, szivárvány, szovárvany 15, szükség 14, targonca 174.

POLONĂ: cegla 70, Komora, Komornik 180, harapnik 181, odwiac, odviewac 20, pawęż powięź 15, wiązać 16.

ROMÂNĂ:

Aromână: adil'a 19, adil'are 17, 18, 19, adil'os 19, suil'are 19, 21.

Dacoromână:

A: a 43, acatist 583, acatister 583, 586, acceptă 94, achuio 45, adăpost 21, aderă 94, (a) adia 17–21, (a) adii 17, (a) adiia 17, 19, 20, adineaori 21, (a) aduia 17, 19, 20, 21, afierosi 450, ager 461, agest 59, agiungire 577, (să) aib(u) 183, (să) ai(i)ubu 183, 184, (să) aiub 183, (să) aiubă 184, albie, albier 583, alcătuire 126, aleș 43, (a) alunga 461, -an 105, 173, anafor 59, animator 73, anti- 124, (a) apăsa 11, 451, apele 32, -ar 583–586, ardere-de-tot 450, -ariu 583, asaimea 456, 458, ascult 32, ascundere 43, ascuțit 461, (a) asemăna 448, asină 450, astupându(-le) 33, atot 457, 458, 461, (a) avea 179, 183, 189, avéghi 43.

Ă: -ălan, -ălău 104, -ăni 97.

B: bade 509, baier, baiur 20, 21, baltă 59, 583, ban 466, baniță 61, 584, Barboși 68, bădăran 102, 104, 105, (a) băjbăi 98, (a) bălăngăni 95, bălter 583, (a) bănănăi 96, bănească 466, băncier 584, bănie 466, (a) băscui 46, (a) bâjbăi, (a) bâjbâi 98, bâltac 62, bârnă 61, 62, *beahăie, bee(h), (a) behăi, béhăie 93, bivol, bivoliță 173, blid, blidac 62, *boacăne 93, boală 461, bocăne 93, 98, bocănesc 96, (a) bocăni 93, 96, bocănim 93, 98, bocesc 461, (a) bojbăi 98, bojbăiesc 96, bolboacă 59, boletin 174, bolovan 59, (a) bombăni 93, 96, bombăniți 93, bot 59, 60, 63, 173, botan 173, 174, botanic 173, *botin 174, Botu Calului, Botu Cetății, Botu Ciclobului, Botu Dâlmii, Botu Gruiului, Botu Ostrovului, Botu Piscului 63, bour 467, braț 59, 60, brăcaciu 467, brăniștar, -er 584, 585, brână 62, buăr 467, bubă 64, bubău 174, buboi 64, *bucănim 93, 98, buht (buft) 467, 468, buhtea 467, bulboacă, bulbuc 468, bumb 174, *bumbăniți 93, bundărău, bundeleu 63, buric, buricat 61, buză 59, 60.

C: cade 527, călăi 461, capiște 450, capsulă 23, că 476, 477, căciulă 62, (a) cădea, (a) călca 452, călțun, căpiță 62, cărările 33, cărucer, căruță 585. (a) căuta 451, câiner/-ar 584, când 34, cântăreții 39, cântările 33, cârcă 61, cârnat 104, cârticar 584 /-er 585, cârlig 62, 63, Cârligili 62, cârtițar 585, cârtiță 584, ce 37, 38, ceasuri 452, ceașnic 468, celenchiul, celencul, celencurile, celenghiu 462, cenușe, cenușer 583, cerdac 62, ceresc, ceriuresc 44, Cetățui 68, *chioarăie 93, (a) chioărăi 93, 95, chiorăie 93, chiscant(ă), chiscanturi 534, chiț 92, chițoran, chițorlan 103, chivără 186, ci 448, cioc 63, cioboată, cioboate 187, ciobotar 185, ciobotariu 187, Ciobotariul 185, ciobotă 185, 187, ciobotăresc 185, ciobote 185–187, ciocâlteu 62, 63, ciocârlău, Ciocârlia, Ciocârliul 103, ciolpan, Ciolpanu 64, ciort 63, ciot 64, citov 12, ciubotă 187, ciul, ciulă, ciupercă 64, cizmă 187, claie, Claia Paltinului 62, clámfer, -i 534, clamp

95, 97, clanc 93, 97, clanţ 93, 95, clanţă 94, clănţăie 95, *clánţăne 95, Clăile de Piatră 62, clămpăneală 97, (a) clă(m)pă(n)i 93, 95–97, clămpă(n)ire, clămpă(n)it, clămpănitură, clămpănitor, -oare 97, (a) clăncăi 95, 97, clăncăire, clăncăit, clăncăitor, clăncăitoare 97, clăncăni 93, clănţăie, clănţăne 95, (a) clănţă(n)i 93–96, clăpăi, clâmpăni 95, cleafă 62, *clefăie 93, cleamp, cleampăi 95, cleanf, Cleanfa 62, cléfăie 93, clempar 97, clempăni 95, clempău 97, clenci 64, clenţăni 94, clic 457, -ul 459, -urile 461, clin 70, cloamfăr 534, 535, cloanfăr 535, cloncăie 97, *cloancăne 93, (a) cloncă(n)i 93, 95, 96, cloncăne 93, coadă 59, 60, coamă 59, coastă 59, 60, cocârlă, cocoaşă 64, cocon 174, codârlău 103, 104, codrule 32, 33, 37, codrucer, codruţar 585, codruţule 31, 33, coifu 183, coiuf 183, 184, (a) colcăi 93, 95, colcăiá, (să) colcăiască, (să) colcăie 95, colivar, -er 585, colţ, colţan, colţău 61, comarnic 180, comórnic 180, comportă 94, compoziţie, compunere, consfinţi 126, contemplă, contestă 94, copaie 62, corent 174, coreţ 181, corlată, Corlatu 62, cot 59, 60, coţcă 101, crac 60, crapină 70, Crăciun 477, 479, crănţăi 93, creastă 59, (a) crede 447, 448, credincer, credinţă 584, crengile 32, 37, crivină 469, (a) croncă(n)i 93, 96, 97, crov 59, (a) cuceri 451, cucon 174, (în)cuiubără-se, cuiubu(1), cuiuburi 183, 184, cuiuva 183, cumătură 59, cut 469.

D: (a) da 451, dajde 448, danţ 450, (a) dăngăni 93, 95, de 54, de- 123–125, 127, decădere, dedesuptul, defăimat 127, deget 61, degradare 127, a dejuga 126, dejugat, deochiat, depanare 127, (a) depărta 450, derutat 125, 126, des- 123–125, 127, desalcătuire 126, 127, deschis 127, descompunere 126, descreierare, desculţ, descusut 127, (a) desdruma 125, desdrumat 125–127, desfereca, desfrâu, desgust, deslânat 127, desmăritată 125–127, a desnoda 125, (a) despăgubi, despărechiat 127, (până la) despărţire 457–459, despărţit, despletit, despoiat, despreţuit, destăinuia 127, destoinic 451, destrăbălare, destrămare 127, deşinţare 457, -a 459, deşirat 127, Deştu 61, deşuchiat, dezbina, dezbinare 127, dezcâştiga 456, 461, dezmăţare 127, dezminţire 126, deznădejde 124, 127, dezprieteni 456, 458, dezrădăcinat, dezvăluie 127, dingrădi 456, dintre 61, Dintele 61, dintru 447, Dinţii Runcului 61, divorţ 125, doina 32, dolie 59, (a) domoli 102, (a) dondăni 93, 96, dor 508, dospire 17, draniţă 583, drăguţule 31, 33, drănicer 583, 585, duios 19, dul 64.

E: -ească 96, -el 72, -er 583, 584, 586, -eşte, -eşti 96.

F: (a) face 33, făcime 456, 458, făliciune 459, (a) fălfăi 94, fără 124, (a) fâlfăi 94, (a) fâlfăi 94, 95, (a) felicita, ferice 510, fertal 469, (a) fi 39, ficat 21, figă 188, Fileşti 69, 70, Fireştii 69, fle[a]şc, *fleaşcăie 93, (a) fleşcăi 93, 96, fleşcăie 93, 97, flit 63, florar 585, Florea 477, florar, florer 584, 585, foarte 449, (a) fojgăi 96, (a) folfăi 93, 96, (a) fonfăni 93, (a) forfăi 93, 96, (a) foşăi 95, frăgăriu 188, frământa 16, 17, frământare 17, fur 450, furcă 583, furceriu 583.

G: gangur 469, găligan, gărligan 103, gătită 127, gâlcă 64, gândnic 456, 458, gârniţă 470, (a) gârtoni 95, gâscan (e) 534, Geana, Geana lui Jujii, Geana Vânătă, geană 61, genuncher, genunchi 583, gheb 64, Gheorghe 67, gherdan 15, Gherghina 65–71, *Gherighina 68, Ghertina 65–68, 71, (a) ghiorţăi 93, 95, Giergina 66, gingie 61, glod 470, glugă 62, 511, 512, (a) goni 461, (a) goroi 95, goz 583, gozar 583, 586, -er 586, grabă, grabnic 11, grana 512, grăbi 11, grănicer, grăuncer 585, (a) grăoni 95, grăunţar 585, greabăn 59, 64, Greabăn 64, (a) grihoti, (a) grofăi, (a) grofăni 95, (a) grohăi 93, 95, (nu) grohăiţi 96, (a) grohoi, (a) grohoni, (a) groi, (a) gronhăni, (a) groni, (a) grooni, (a) grooti 95, grosolan 104, (a) gruhăi, (a) gruhui 95, gunoi, gunoier 583, gurgumeu 59, gură 59, 60, gutii, gutui 174.

H: hait 583, haiter 583, 585, harápnic 181, hauzurile 459, (a) hămăi 93, 95, (a) hăpăi 93, 96, hludeţ, holoabă 181, holm, holtei 471, (a) hopăi, (a) horăi 93, (a) horcă(n)i 93, 96, 97, horeţ 181, (a) horpăi 96, hotar 471, 472, hotărî 472, hotarisi 471, hulub 103, huduleţ 181, hurlub 103.

I: ia 32, -ian 72, iar(ă)şile 577, iarna 32, idol 451, idolesc 450, (a) ierta 448, ierurghii 452, imoral 124, importă 94, in- 124, 125, -ină 70, indiscret 124, Ispas 479, (a se) isclii 177, (m-am) iscliit 176, iscoditoriu, ispititoriu 461, -iţă 99, iute 461.

Î: în- 123, încunjurător 457, -oare 459, 461, (a) îndruma 125, înduioşare 123, îndurat, înger, (a) îngreuna 451, îngustare 43, înfaurit 456, -e 460, înfricoşat 451, (a) înfrâna, înfrigurare 123,

înhăinire(a) 456, 460, înlăuntri 456, înlăuntrişi 460, (a) înnoda 125, înseninată 123, întru 447, înumera 456, înumerează 460, înurechea 456, înurechează 460, -ârlău 104.

J: jalunii 461, jalun(ul) 456, 461, japcă 59, jetoane 100, jet, jelţ, -uri 62, jitnicer 584, 585, jitniţar 585, jitniţă 584.

L: La Dul 64, (a) lamuri 451, laviţă 584, lăder 585, lăicer 584, (a) lălăi 93, 96 (a) lăpăda 46, -lău 105, ledăr, -i 534, 535, (a) legăna 37, lege 451 (a) leorbăi, (a) leorpăi 96, leş 43, leu 481, leucă, leuci, leurdă 513, liedăr 535, limbă 452, lingău, (a) linge 102, liocă, lioci 513, litie 453, lume 34

M: mac 92, *măcăie 93, mangaliţă, mangol, mangul, manguliţă 173, maniţă 99, manişcă 99, 106, *mară 100, marbotin 173–175, *marra 100, matostat 175, Mavramolul 70, mazai 175, 178, mazdrac 181, mázol 175, 178, (a) măcăi 93, 95, măcăie 93, măciucă 62, 63, mădărănie 104, 105, mădular 452, măgură 59, măiestrează 459, măiestri 456, măjar 104, măngăliţă 173, *măngău 173, (a) mănzăli 178, 179, măr 173, 174, mărbutii 174, 175, măr gutii 175, măr-gutui, măr-gutuie, mărgutiu 174, mărunt 510, măr tostat 175, mătrăşi 104, măturişcă, măturiţă 99, *măzăi 175, 178, (a) măzăli, (a) măzălui 175, 178, mângle 461, mână 583, (a) mânca, mâncău 102, mânguleţ 173, mânjeli, (a) mânji 178, mâner 583, 585, 586, mânz, (a) mânzăli 178, (a) mânzoli 175, 178, mârlan 102, (a) mârmăi, (a) mârnăi, (a) mârnâi 95, mârşav, mârşă, (a) mârşăvi, *(a) mârşoli, mârşolit 175, *meahăie 93, medelean 472, (a) mehăi 93, 95, mehăie, mehe[he] 93, micioc, miciog, miciop 176, miezonoptică 453, mince, mincie, mincioc, minciog, minge, mingie, minşog 176, minut 510, miorcăi 95, (a) misclii 176, 177, (m-am) miscliit 176, moară 99–102, moaşi 457, 459, (a) mocni 181, *modărlan, *modărlău 104, 105, modârlan 102–105, modârlă 103, 105, modâlcă 105, modârlău 103–105, modolău, (a) modoli 102, modor 102, 103, 105, 106, modor- 104, modoran 102–106, modorănie 104, 105, modorât 102, 103, 105, *modorlan 103, 105, modoroi 102–105, 106, *modr-, *modrălan, *modrălău, *modrărlău 104, *modru 104, 105, *modrulău 104, a moduli 102, modur 102, 105, 106, modur- 104, moduroi 105, (a se) mohorî 106, mohorât 105, mojar 104, (a) molfăi 93, monument 510, *mora 100, 101, morman 101, (a) mormăi 93–95, mormăi, mormăiesc 95, (a) mormăni 95, 97, mormânt 510, mormoi 94, 95, (a) mormoni, (a) mornăi, (a) moroi 95, motan, motâlcă, motoran 105, motroşi 104, moţ 60, 472, moţoc 472, movilă 59, (a) mozoli 175, 177, 178, mreajă 451, mult 447, mudur-, mudurlău 104, 105, muncel 59, Murad-in-Sultan 489–491, (a) murăi 95, murmăi, murmui 94, 95, muşchi 61, mutălău 102.

N: nasture 71, nădejde 124, 150, năprasnă 450, Năsturaş 71, năsturel 72, Năsturel 71, 72, ne-123–125, 127, neactarul 459, neastâmpăr, neaşteptată, neatinşi, nebun, nebunesc 127, nebunie 461, necredincioşie 450, nectar 456, necredincios, necunoscută, necurat, nedeprins 127, nedesgătită 127, 128, nedespărţit 127, nedessulemenită 128, nedezprietenicios 456, 459, nedrept, nefireşti, neiertător, neiscălit, neîmpăcare, neîncătuşat, neînduplecat, nelegiuire, neluminat, nemărturisit, nemernici, nemulţumit, neplăcut, nepocăit 127, nepriceapere 461, neprielnic, nenorocit 127, neputinţă 461, nerăsuflat, nesăbuit, nesimţite 127, nesocoteală 461, nespus 127, nestajnic, nestaşnic 11, Nestor 71, 72, netencuit 127, netrebnic 452, netulburat, nevăzut 127, nevoie 14, ninsoare 526, noapte 527, nouri 40, (a) număra 577, numinător 577.

O: obraz, -aji 477, 480, 481, Obrăjie 477, obreajă 59, 479, 480, obreajie 479, 480, Obregia 477, obreja 477–481, Obrejanie 477, 479, 481, obrejă 477, 479, Obrej(e)anu 477, 480, Obrejeni 477, obrejie 480, Obrejie 477, 478, Obrejiuţa 477, Obrez 478, Obreza, Obrezanie 479, (a) ocăi 95, ochi 527, of 92, (a) ofta 21, -olan 104, ondul 22, (a) ondula 22, 23, ondulare, ondulaţie 23, ondúlă 22, 23, ondulator, ondulatoriu, ondulos, ondulozitate 23, opincă 538, oprire 451, (a) orăcăi 93, (a) orcăi 95, orificare 43, orifiece, orifiecine, orifieştece 44, orifietece 43, osebi 450, otpust 453, Ovedania, Ovidenia, Ovidenie 479.

P: paceverniţă 453, pag 16, pană 536, paraclis, paracliser 583, Pascu 477, pasmagi 472, patrer 583, patru 538, paţóncă 16, pávăză, pávăţă, páveză 15, păguri 16, păsărelele 39, 40, (a) păscui

46, Pă Spătui 61, pătimăşie 456, -ile 459, (să) pătreacă 46, păţoáncă 16, (a) păzi 451, păclă 457, -ei 459, pârâş 450, penar 536, (a) pendula, pendulare, pendulaţie, pendulă 23, perper 473, pesti 457–459, Petrodava 68, piatră 101, picior 59, 60, picride 461, pics(ă), -e/-uri 534, 536, 537, picsiş 537, picslă 536, 537, picşuş 537, piept 60, (a) pierde 451, pilulă 23, piroi 473, pivnicar 585, pivnicer 584, pixă 536, pixis 537, plasture 461, plav[2], plavan 182, plávăză, plávează 15, plávai, plăviţ, plăvii, plăviu, plăvos 182, plâng 461, pleacă 94, pleasc, *pleascăie 93, plec 94, pleosc 92, 94, (a) pleoscăi 94, 96, (a) plescăi 93, 94, 96, (eu) plescăi, (tu) plescăi 96, plescăie 93, plini 450, plisc 63, ploaie 526, plopule 37, plumb 525, plumburiu 105, Pobraj, Pogor 477, pogorî 450, Poiana Geana 61, poliţă 62, poartă 94, 98, port 94, 98, porumb 452, potcovar, potcover 585, potcoveriu 584, prădalică 473, pre- 123, predanie 450, preoţi 461, (a) presa 11, Priglina 69, prinos, -oase 446, prispă 62, privegher, priveghi 583, prezviteri 461, prisacă 474, puitură 44, punere-nainte 450, (a) purcede 452, purtăm 98, purţâlpam, purţâlpo(a)m 537, purţâlpam, -uri 534, pustie 446, pustiit 37, pustiu 446, putere 481.

R: radical 508, raze 526, răfui 178, rărunchi 21, (a) răsplăti 448, rătăcitor 35, rândunele 40, (a) rânzoli 175, (a) răpăi 93, 95, râpă, rât 59, re- 127, reşcă 182, Roiubul 183, 184, român 474, ronţ 97, (a) ronţăi 93, 97, ronţăială, ronţărire, ronţăit, ronţăitură 97, rugăciunearniţă 456, 459, rugatul 457, 458, rupându(-le) 33.

S: sahaidace 186, sămânţă 451, sărăoa(i)e 15, (a) sărăzui 14, sărcinar 585, sărciner, sărcineriu 584, (a) săruta, sărutată 44, sâhlar 13, sâhlă, *sâlhar 13, 14, sân 61, 451, sântime 456, sântimilor 459, sbârcitură 64, scaun 63, scânteie 34, (a) scârboli 175, schimbător 35, schimonosi, schimosi 12, sculă 23, 538, serbălău 534, sevai 15, sfârc 61, (a) sforăi 93, sihlă, silhă 13, singurătate 493, 494, singurătăţi 494, singurel 40, sitişcă, siliţă 99, (a se) smeri 451, socaci 188, 189, somn 524, somnului 527, sorb 461, sorhan, sorhanŭ 15, spate 61, spăimânta 450, spinare 61, spre 451, stajnic, stăji, stâji 11, stânjeni 12, steji 11, 12, stele 34, 526, stihioticească 456, 459, stihui, stimosi 12, stolar, stoler 584, strachină 62, străjar 584, străjer 583, strâmtoare 13, (a) strâmtora, strâmtori, strântori[2] 12, 13, stupină 70, 474, *sturbuia, sturluiba, *sturuiba 13, subşâg, subşâgată, sucşig 14, sufleca, suflintătură 13, sul 13, 14, sulac 13, sulă 13, 14, sulhac 13, sulhar 11, 13, 14, sulhău 11, 14, sulică, sulig, suligă, (a) sulzui, *sulzuire 14, suprafiresc, supranatural 126, supşig 14, surhai, surhan 15, surprindere 126, (a) surzui, surzuire, (a) surzului, susig, suşig 14, suvai, suvăiţă 15, suveică, Suveici 63, suvintra, suvintri, *suvrinta 13.

Ş: şa 60, şeptar, şepter 584, *şerblă 538, *şerble 534, 537, 538, şerbeleu, *şerbli, *şerblu 538, şi 448, şlaică, şlaiche 534, 538, şlaihăr, şlaiher 538, şpengler 535, ştangă 63, ştimă 12, ştoagă 63, şubrede 126.

T: taietoare 457–459, Talpa Bâtcoveni, Talpa-Ionești, Talpa-Trivalea 61, talpă 59, 61, tăbărât 451, tălpic, tălpică, tălpig, tălpigă 14, tătrăboanţă 174, tăvăluc 63, tâfnă 64, tâmpă 59, târziu 104, Tegulina 70, Tereghina 67, Terighina 68–71, Terrigena 69, teslă, tezlă, tigaie 63, Tiglina 70, Tirighina 65, 67–69, 71, toţă 63, trâmbicer 584, /-ar 585, tri- 70, Triclina 65, 69, 71, (a) troncăni 96, trop 94, (a) tropăi 93, 94, trosc 92, troscăni 93.

Ţ: ţanc 101, (a) ţăcăni 93, 96, 97, ţăncuşă 101, ţăpuşă 63, ţâţă 61, ţâţână 63, ţâţeică 61, ţâvnă 64, Ţiclina 69, 70, Ţiglina 65–67, 69, 70, ţiglină, ţiglă 70, ţintar, 101 ţintă 100, 101, (în) ţinte 101, (a) ţocăi, (a) ţopăi 93, ţopârlan 102, ţurţudan 59, ţuţ 63.

U: -ulan 104, ulcior 59, umăr 61, umflătură 64.

V: (să) vadă 94, vai 54, 92, vaide(de) 54, 55, vara 32, 39, văd 94, vălătuc 63, vârful 37, vârtute 450, veghi 43, (a) veni 447, (a) vesti 448, veştejit 37, via 452, Videnie 479, viersearnişte 456, 458, vineţiu 105, vintre 13, viroagă 59, viscolu(-1) 32, vişlăr, -i 534, 538, vorovi 475, Vovidenie 479, vreme 34, vreoarecare 577.

Z: zăluzime 461, (a) zăngăni 93, 96, zănoagă 59, (a) zăpăi, 93, 95, zăpodie 475, zbârcitură 64, *zdrăngăne, zdrăngăne 93, (a) zdrăngăni, (a) zdroncăni 93, 96, (a) zornăi 93.

Meglenoromână: suil'are 18, 21.

RUSĂ: arápnik, cholodecŭ, hlúda 181, holm 471, hubudeţ, koreţ 181, манишка 99, păcíoánkâ, paţoánkâ, păţóankă 16, rědkii, rěži, *režika 182.

SÂRBO-CROATĂ: ban 466, cigla 70, dujem 20, garnica 470, iskjati, klijati 177, klonfer 535, kostka 101, lader (majstor) leder, 535, levča, liejvča 513, magulica, manica 99, modar 102, 106, nestašen 11, pasmadzi 472, piska, piksna 537, plav 181, stegnuti, stezati 11, stup 474.

SLAVONĂ ŞI SLAVĂ VECHE: архімагиръ 188, bregu 479, cęta 100, chladŭ, *chludĭcĭ 181, chludŭ 181, domorodan 102, dujem diti 20, hlóba 181, korá 181, mete(a)h 179, 180, modrŭ 104, 105, 106, мокнѧи, мокнжти 181, mrŭša 175, обрѣзание 479, obrežīje 479, *pěgŭ 16, pironŭ 473, prodalika 474, сапогъ, сапожникъ 187, stę̑žati 11, stlŭpŭ 474, strastĭ 189, sŭtę̑žati 11, 12, сътѧженъ 12, vejati 20, zapodŭ 475.

TRACO-DACĂ: *dheu-, *dheua-, *dheu-el-, *dhu-el 20, *-dil- 20, 21, *dilia- 20.

TURCĂ: calga 491, mizrak 181, muradin 490, nuradin, nuredin 491, sevai, -ayi 15.

UCRAINEANĂ: chludýnka 181, gl'uga 511, 512, harápnyk 181, hol'tjai 471, hovoriti koreţ 181, kut 469, levurda 513, мазати 175, 178, мишок 176, mozoljuvaty 177, 178, mozolyty 178, piksla 537, pikslja 537, raxuvaty 178, стихати 12, стурбувати 13.

RECTIFICARE

Cititorii revistei sunt rugaţi ca în nr. 5–6/1995, la p. 236, r. 5 de jos, coloana din strânga, în loc de: vocalei š, să citească: vocaleiѣ.

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române: gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie.

Revista publică în nr. 7–8 bibliografia anuală exhaustivă a lucrărilor de lingvistică apărute în țara noastră, articole de lingvistică generală, note, comentarii, consultații și recenzii.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sunt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în două exemplare dactilografiate la două rânduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hârtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea aceloraşi date în text, în tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe o pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la 1 în continuare. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul comitetului de redacție cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 2 (două) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
R–76117 București, Calea 13 Septembrie nr. 13

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția IORGU IORDAN, ALEXANDRU GRAUR, ION COTEANU, **Dicționarul limbii române (DLR),** serie nouă, tom XI, partea a 2-a, litera **T (t – tocăliță),** 1982, p. 1–376; tom XI, partea a 3-a, litera **T (tocăna – twist),** 1983, p. 377–764; tom VIII, partea a 5-a, litera **P (presin – puzzolană),** 1984, p. 1343–1866; tom X, partea 1, litera **S (s – sclabuc),** 1986, p. 1–400; tom X, partea a 2-a, litera **S (scladă – semînțărie),** 1987, p. 401–704; tom X, partea a 3-a, litera **S (semn – sîveică),** 1990, p. 705–1042; tom X, partea a 4-a, litera **S (slab – sponghios),** 1992, p. 1043–1412; tom X, partea a 5-a, litera **S (spongiar – swing),** 1994, p. 1413–2150; tom XII, litera **Ț,** 1994, 240 p.

*** **Memoriile Secției de Științe Filologice, Literatură și Arte,** seria IV, tom VIII (1986), 1987, 262 p.; tom IX (1987), 1989, 196 p.; tom X (1988), 1990, 232 p.; tom XI (1989), 1993, 258 p.

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „ALEXANDRU PHILIPPIDE" – IAȘI. **Tezaurul toponimic al României. Moldova. Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale 1772–1988,** vol. I, partea 1, 1991, 828 p.; vol. I, partea a 2-a, 1992, 1703 p. + 16 hărți.

TIMOTEI CIPARIU, **Opere,** vol. I, 1987, LVIII + 476 p.; vol. II, 1992, XLVII + 534 p.

MIOARA AVRAM, **Ortografie pentru toți. 30 de dificultăți,** 1990, 168 p.

ANDREI AVRAM, **Nazalitatea și rotacismul în limba română,** 1990, 248 p.

LILIANA IONESCU-RUXĂNDOIU, **Narațiune și dialog în proza românească,** 1990, 184 p.

EMANUEL VASILIU, **Introducere în teoria limbii,** 1992, 114 p.

GRIGORE RUSU, VIOREL BIDIAN, DUMITRU LOȘONȚI, **Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania,** vol. I, 1992, XXIV + 356 p. + 250 p. (broșura).

*** **Codex Sturdzanus.** Studiu filologic, studiu lingvistic, ediție de text și indice de cuvinte de GHEORGHE CHIVU, 1993, 522 p.

H. MIHĂESCU, **La romanité dans le Sud-Est de l'Europe,** 1993, 600 p.

*** **Crestomația limbii române vechi.** Vol. I (**1521–1639**), coordonator Al. Mareș, 1994, 246 p.

SEXTIL PUȘCARIU, **Limba română,** vol. II, **Rostirea,** 1994, 476 p. + 53 hărți lingvistice.

ION GHEȚIE, **Introducere în dialectologia istorică românească,** 1994, 176 p.

EMANUEL VASILIU, **Elemente de filosofie a limbajului,** 1995, 132 p.

*** **Limba română și varietățile ei locale,** 1995, 136 p.

ISSN–0025–3523

LR, XLIV, nr. 9–12, p. 429–619, București, 1995

SAB PROD 95 SRL

42200

BIBLIOTECA ASTRA SIBIU

Lei 2800